

De Ware Christelijke Godsdienst

De Ware
Christelijke Godsdienst

bevattende

de geheele theologie
der Nieuwe Kerk

Uit den Heer bij Daniel 7: 13, 14,
en in de Openbaring 21: 1, 2, voorzegd

door

Emanuel Swedenborg

Dienstknecht van den Heer Jezus Christus

EERSTE NEDERLANDSCHE VERTALING DER VERA CHRISTIANA RELIGIO,
CONTINENS UNIVERSAM THEOLOGIAM NOVAE ECCLESIAE A DOMINO
APUD DANIELEM CAP. VII: 13–14, ET IN APOCALYPSI CAP. XXI: 1, 2,
PRAEDICTAE. AB EMANUELE SWEDENBORG, DOMINI JESU CHRISTI SERVO.
AMSTELODAMI, MDCCLXXI

Vertaling (1932) in opdracht van het Swedenborg Genootschap.

Colofon

Swedenborg Bibliotheek ©2017

DANIEL 7: 13, 14.

Ik was ziende in de gezichten des nachts, en ziet, er was komende Een met de wolken der hemelen, als eens MENSCHEN ZOON; en Hem werd gegeven heerschappij, en heerlijkheid, en het koninkrijk; en alle volken, natiën, en tongen zullen Hem vereeren; Zijne heerschappij is de heerschappij der eeuw, die niet voorbij zal gaan, en Zijn koninkrijk een rijk, dat niet vergaan zal.

OPENBARING 21: 1, 2, 5, 9, 10.

Ik, Johannes, zag eenen nieuwen hemel en eene nieuwe aarde; en ik zag de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, nederdalende uit God vanuit den hemel, toebereid als eene bruid, die voor haren echtgenoot versierd is. En de engel sprak met mij, zeggende: Kom, ik zal u toonen DE BRUID, DE ECHTGENOOTE DES LAMS; en hij voerde mij weg in den geest op eenen grooten en hoogen berg; en hij toonde mij de groote stad, het heilige Jeruzalem, nederdalende vanuit den hemel uit God.

Die op den troon zat, zeide: Ziet, IK MAAK ALLE DINGEN NIEUW; en Hij zeide tot mij; Schrijf, want deze woorden zijn waar en getrouw.

De ware Christelijke Godsdienst bevattende de geheele theologie des nieuwen Hemels en der nieuwe Kerk

Het geloof des nieuwen Hemels en der nieuwe Kerk

1. Het Geloof in zijn universeelen en in zijn afzonderlijken vorm wordt vooropgesteld, opdat het zij als een aangezicht vóór het werk, dat volgt; en opdat het zij als een poort, die toegang geeft tot den tempel; en opdat het de korte samenvatting zij, waarin de afzonderlijke dingen die volgen, op hun wijze liggen opgesloten. Er wordt gezegd: “Het Geloof des Nieuwen Hemels en der Nieuwe Kerk”, omdat de Hemel, alwaar de Engelen zijn, en de Kerk, waarin de menschen zijn, als één samenwerken, gelijk het inwendige en uitwendige bij den mensch. Vandaar komt het, dat de mensch der Kerk, die in het goede der liefde vanuit de waarheden des geloofs is, en in de waarheden des geloofs vanuit het goede der liefde, ten aanzien van de innerlijke dingen van zijn gemoed een Engel des Hemels is, waarom hij ook na den dood in den Hemel komt, en aldaar een gelukzaligheid geniet overeenkomstig den staat van verbinding dier beide. Men moet weten, dat in den Nieuwen Hemel, die heden uit den Heer wordt opgericht, dit Geloof daarvan het aangezicht, de poort en de korte samenvatting is.

2. HET GELOOF DES NIEUWEN HEMELS EN DER NIEUWE KERK IN ZIJN UNIVERSEELN VORM is dit: Dat de Heer uit het eeuwige, die JEHOVAH is, in de wereld is gekomen, om de hellen te onderwerpen, en om Zijn Menschelijke te verheerlijken; en dat zonder dit geen sterveling zalig had kunnen worden; en dat diegenen zalig worden, die in Hem gelooven. Er wordt gezegd: “In den universeelen vorm”, want dit is het universeele des geloofs; en het universeele des geloofs is dat, wat in alle dingen en in de afzonderlijke dingen zijn moet. Het universeele des geloofs is, dat God één is in wezen en in persoon, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is, en dat de Heer God Zaligmaker Jezus Christus die God is. Het universeele des geloofs is, dat geen sterveling zalig had kunnen worden, wanneer de Heer niet in de wereld was gekomen. Het universeele des geloofs is, dat Hij in de wereld is gekomen, om de hel uit den mensch te verwijderen, en dat Hij deze verwijderde door worstelingen tegen haar, en door overwinningen op haar; aldus heeft Hij deze onderworpen, en haar in orde gesteld en onder Zijn gehoorzaamheid gebracht. Het universeele

des geloofs is, dat Hij in de wereld is gekomen om Zijn Menschelijke, dat Hij in de wereld aannam, te verheerlijken, dat is, te vereenigen met het Goddelijke, waaruit het voortkwam; op deze wijze houdt Hij tot in het eeuwige de hel in orde en onder Zijn gehoorzaamheid. Aangezien dit niet anders kon geschieden dan door in Zijn Menschelijke toegelaten verzoeken tot aan de laatste dier verzoeken toe, en deze laatste het lijden des kruises was, zoo heeft Hij deze ondergaan. Dit zijn de universele dingen des geloofs aangaande den Heer.

Het universele des geloofs van de zijde des menschen is, dat hij gelooft in den Heer; want door in Hem te gelooven geschiedt er verbinding met Hem, en daardoor zaligmaking. In Hem gelooven, wil zeggen: vertrouwen hebben, dat Hij zalig maakt; en aangezien alleen hij vertrouwen kan hebben, die wèl leeft, wordt ook dit onder in Hem gelooven verstaan.

Dit zegt de Heer ook bij Johannes: *“Dit is de wil des Vaders, dat een iegelijk, die in den Zoon gelooft, het eeuwige leven hebbe”* (6: 40); en elders: *“Die in den Zoon gelooft, heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem”* (3: 36).

3. HET GELOOF DES NIEUWEN HEMELS EN DER NIEUWE KERK IN ZIJN AFZONDERLIJKE VORM, is dit: dat Jehovah God de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, of dat Hij het Goede zelf en het Ware zelf is; en dat Hij ten aanzien van het Goddelijk Ware, hetwelk het Woord is, en hetwelk God was bij God, nederdaalde en het Menschelijke aannam, met het doel om alle dingen, die in den Hemel, en alle dingen, die in de hel, en alle dingen, die in de Kerk waren, in orde te stellen; want toenmaals vermocht de macht der hel over de macht des Hemels, en op aarde de macht van het booze over de macht van het goede, en dientengevolge stond een algeheele verdoemenis dreigend voor de deur. Deze in het verschiet liggende verdoemenis heeft Jehovah God door Zijn Menschelijke, dat het Goddelijk Ware was, opgeheven, en aldus de Engelen en de menschen verlost. En daarna heeft Hij in Zijn Menschelijke het Goddelijk Ware met het Goddelijk Goede vereenigd, of de Goddelijke Wijsheid met de Goddelijke Liefde; en op deze wijze is Hij teruggekeerd in Zijn Goddelijke, waarin Hij uit het eeuwige geweest is, te zamen met en in het verheerlijkt Menschelijke. Dit wordt bedoeld door het volgende bij Johannes: *“Het Woord was bij God, en God was het Woord; en het Woord is vleesch geworden”* (1: 1, 14); en bij denzelfde: *“Ik ben uit den Vader uitgegaan, en ben in de wereld gekomen; wederom verlaat Ik de wereld, en ga heen tot den Vader”* (16: 28); en verder door het volgende: *“Wij weten, dat de Zoon van God gekomen is, en ons het inzicht gegeven heeft, dat wij den Ware kennen; en wij zijn in den Ware, in Zijnen Zoon Jezus Christus; deze is de ware God, en het*

eeuwige leven” (Joh. Eerste Brief 5: 20). Hieruit blijkt duidelijk, dat zonder de komst des Heeren in de wereld niemand zalig had kunnen worden. Evenzoo is het heden ten dage gesteld; wanneer derhalve de Heer niet wederom in de wereld komt in het Goddelijk Ware, dat het Woord is, kan evenmin iemand gered worden.

De afzonderlijke dingen des geloofs van de zijde des menschen zijn: 1. Dat God één is, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is, en dat de Heer God Zaligmaker Jezus Christus deze God is; 2. Dat het zaligmakende geloof is: in Hem te gelooven; 3. Dat men geen boosheden doen mag, omdat zij des duivels en uit den duivel zijn; 4. Dat men goedheden moet doen, omdat zij Godes en uit God zijn; 5. En dat deze dingen uit den mensch gedaan moeten worden als uit hemzelven, maar dat hij gelooven moet, dat zij uit den Heer zijn bij hem en door hem. De eerste twee behooren tot het geloof, de latere twee tot de naastenliefde; en het vijfde behoort tot de verbinding van naastenliefde en geloof, dus van den Heer en den mensch.

Eerste Hoofdstuk

God de Schepper

4. De Christelijke Kerk heeft sinds den tijd des Heeren de leeftijden van de vroegste kindsheid tot den hoogsten ouderdom doorloopen. Haar kindsheid was ten tijde toen de Apostelen leefden, en in de gansche wereld de boetedoening en het geloof in den Heer God Zaligmaker predikten. Dat het deze twee dingen waren, die zij predikten, blijkt uit het volgende in de Handelingen der Apostelen: “*Paulus betuigde beiden, Joden en Grieken, de boetedoening tot God, en het geloof in onzen Heer Jezus Christus*” (20: 21). Het is gedenkwaardig, dat de Heer eenige maanden geleden Zijne twaalf discipelen, die nu Engelen zijn, heeft samengeropen, en hen in de gansche geestelijke wereld heeft uitgezonden, met het bevel, het Evangelie daar opnieuw te prediken, aangezien de Kerk, die uit den Heer door hen gesticht was heden ten dage dermate voleindigd is, dat er nauwelijks eenige overblijfselen van resten; en dat het daartoe gekomen is, omdat men de Goddelijke Drievuldigheid verdeeld heeft in drie personen, waarvan een ieder God en Heer is; en dat daaruit voortvloeiend zich iets als een waanzin heeft uitgebreid over de geheele theologie, en aldus over de Kerk, die naar den naam des Heeren de Christelijke wordt genoemd. Er wordt gezegd een waanzin, aangezien de menschelijke gemoederen daardoor in zulk een delirium zijn geraakt, dat zij niet weten of er één God is, dan wel of er drie zijn. Er is één in de spraak van den mond, maar drie in de gedachte van het gemoed. Vandaar is het gemoed met zijn mond of de gedachte met haar spraak in tegenstrijd; uit dezen tegenstrijd komt voort, dat er in het geheel geen God is. Het naturalisme dat heden ten dage regeert, komt nergens anders vandaan. Ga, zoo gij wilt, zelf eens na, of niet, wanneer de mond zegt “één”, en het gemoed denkt “drie”, van binnen halverwege het een het ander opheft, en omgekeerd. Vandaar denkt de mensch nauwelijks anders over God — zoo hij al denkt — dan naar het bloote woord “God” alleen, zonder eenigen zin, die een erkentenis van God insluit. Aangezien de voorstelling aangaande God, te zamen met elk begrip daarvan, zoozeer verscheurd is, wil ik in volgorde handelen over God den Schepper, over den Heer den Verlosser en over den Heiligen Geest den Werker, en tenslotte over de Goddelijke Drievuldigheid, ten einde datgene, wat verscheurd is, weder te herstellen; hetgeen geschiedt, wanneer de menschelijke rede vanuit het Woord en het daaruit voortvloeiende schijnsel overtuigd wordt, dat er een

Goddelijke Drievuldigheid is, en dat deze is in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus, zooals de ziel, het lichaam en het voortgaande in den mensch, en dat op deze wijze het volgende in de geloofsbelijdenis van Athanasius van kracht wordt: *dat in Christus God en Mensch, of het Goddelijke en het Menschelijke, niet twee zijn, maar in één Persoon; en dat, gelijk de redelijke ziel en het vleesch één mensch is, evenzoo God en Mensch één Christus is.*

De eenheid Gods

5. Aangezien de erkenning van God vanuit de erkenis die men van Hem heeft, het wezen zelf en de ziel is van alle dingen in de geheele theologie, is het noodzakelijk, van de EENHEID GODS uit te gaan, welke in volgorde zal worden uiteengezet in de volgende artikels: I. *De gansche Heilige Schrift, en daaruit de Leeren der Kerken in de Christelijke wereld leeren, dat God één is.* II. *Er is een universeele invloed in de zielen der menschen, dat er een God is, en dat Hij één is.* III. *Vandaar komt het, dat er in de gansche wereld niet eene natie met godsdienst en gezonde rede is, die niet een God erkent, en dat God één is.* IV. *De natiën en volken zijn van elkander afgeweken en wijken van elkander af ten aanzien van de hoedanigheid van dezen eenen God, vanuit verschillende oorzaken.* V. *De menschelijke rede kan, wanneer zij wil, vanuit vele dingen in de wereld gewaarworden of besluiten, dat er een God is, en dat Hij één is.* VI. *Wanneer God niet één was, had het heelal niet geschapen noch in stand gehouden kunnen worden.* VII. De mensch, die God niet erkent, is uit de Kerk uitgebannen en verdoemd, VIII. Bij den mensch, die niet één God, maar verschillende goden erkent, hangt niets van de Kerk samen. Maar deze dingen zullen afzonderlijk worden ontwikkeld.

6. I. DE GANSCHHE HEILIGE SCHRIFT, EN DAARUIT ALLE LEEREN DER KERKEN IN DE CHRISTELIJKE WERELD LEEREN, DAT ER EEN GOD IS, EN DAT HIJ EÉN IS. Dat de gansche Heilige Schrift leert, dat er een God is, komt omdat zij in haar binnenste dingen niets anders is dan God, dat is, het Goddelijke, dat uit God voortgaat; want zij is uit God gedichteerd, en uit God kan niets anders voortgaan, dan hetgeen Hijzelf is, en het Goddelijke wordt genoemd; dit is in haar binnenste dingen. Maar in de daarvan afgeleide dingen, die daar beneden zijn en daaruit voortvloeien, is die Heilige Schrift aangepast aan de gewaarwording der Engelen en der menschen. Hierin is het Goddelijke eveneens, maar in een anderen vorm, en in dezen vorm wordt het het Goddelijk Hemelsche, Geestelijke, en Natuurlijke genoemd, Welke niets anders dan de omhullingen Gods zijn, aangezien God Zelf, zooals Hij in de binnenste dingen des Woords is, door geen enkel schepsel gezien kan worden. Want Hij zeide tot Mozes, toen deze bad, de heerlijkheid van Jehovah te mogen zien, dat niemand God kan zien en leven. Desgelijks is het gesteld met de binnenste dingen des Woords, alwaar God is in Zijn ZIJN en in Zijn WEZEN. Maar toch schijnt het Goddelijke, dat binnen in is, en omhuld wordt door zulke dingen, die zijn aangepast aan de gewaarwordingen van Engelen en menschen, voort als het licht door kristallen vormen, maar verscheiden

naar gelang van den staat des gemoeds, dien de mensch zich òf uit God òf uit zichzelf gevormd heeft. Voor een ieder, die uit God den staat zijns gemoeds gevormd heeft, is de Heilige Schrift gelijk een spiegel, waarin hij God ziet, doch een ieder op zijn eigen wijze. De waarheden, die hij vanuit het Woord leert, en waarmede hij zich vervult door een daaraan overeenkomstig leven, stellen dezen spiegel samen. Eerst hieruit blijkt, dat de Heilige Schrift de volheid Gods is. Dat de Heilige Schrift niet alleen leert, dat er een God is, maar ook dat God één is, kan blijken uit de waarheden, die, als gezegd, dezen spiegel vormen, hierin namelijk dat zij in één verband samenhangen, en maken, dat de mensch zich God niet anders denken kan dan één. Vandaar komt het, dat een ieder, wiens rede met eenige heiligheid vanuit het Woord doortrokken is, als vanuit zichzelf weet, dat God één is, en hij het als een waanzinnigheid gewaarwordt, te zeggen dat er verschillende goden zijn. De Engelen kunnen den mond niet opendoen om het woord “goden” uit te spreken, want de hemelsche aura, waarin zij leven, verzet zich daartegen. Dat God één is, leert de Heilige Schrift niet slechts aldus op universeele wijze, gelijk gezegd werd, maar ook in het bijzonder op vele plaatsen, zooals in de volgende: *Hoor, Israël, Jehovah, onze God, Jehovah is één* (Deut. 6: 4; desgelijks Markus 12: 29); *Gewisselijk, God is onder u, en behoudens Mij is er geen God* (Jes. 45: 14, 15); *Ben Ik niet Jehovah, en er is geen God meer behalve Mij* (Jes. 45: 20, 21); *Ik ben Jehovah, uw God, en gij zult geen God erkennen dan Mij alleen* (Hosea 13: 4); *Zoo zeide Jehovah, de Koning van Israël: Ik ben de Eerste en de Laatste, en behalve Mij is er geen God* (Jes. 44: 6); *Te dien dage zal Jehovah tot Koning zijn over de gansche aarde; te dien dage zal Jehovah één zijn, en Zijn naam één* (Zach. 14: 9).

7. Dat de Leeren der Kerken in de Christelijke wereld leeren, dat God één is, is bekend. Zij leeren dit, omdat al haar Leeren vanuit het Woord zijn, en deze hangen samen, voor zooveel zij niet alleen met den mond maar ook met het hart één God erkennen. Voor hen, die met den mond alleen één God, en met het hart er drie belijden, zooals heden ten dage bij velen in de Christenheid geschiedt, is God niets anders dan slechts een uitspraak van den mond; en al het theologische is voor hen niets anders dan een gouden afgodsbeeld, weggesloten in een schrijn, waarvan de sleutels ter opening bij de voorgangers der Kerk alleen berusten; en wanneer dezulken het Woord lezen, worden zij niet enig licht daarin en daaruit voortvloeiende gewaar, en zelfs niet eens, dat God één is. Voor hen is het Woord als met doorhalingen bevekt, en ten aanzien van de eenheid Gods dichtgedekt. Dezen zijn het, die door den Heer beschreven worden bij Mattheus: *Met het gehoor zult gij hooren, en*

niet verstaan; en ziende zult gij zien, en niet onderscheiden; zij hebben hunne oogen toegedaan, opdat zij niet te eeniger tijd met de oogen zouden zien, en met de ooren hooren, en met het hart verstaan, en zich bekeeren, en Ik hen geneze (13: 14, 15). Al dezen zijn gelijk diegenen, die het licht ontvluchten, en kamers binnengaan, waarin geen vensters zijn, en langs de wanden rondtasten, op zoek naar voedsel en geld, en zich ten slotte het gezicht verwerven gelijk aan dat der nachtuilen, en in de duisternis zien. Zij gelijken op een vrouw, die verschillende echtgenooten heeft, en die geen echtgenoot is, maar een wulpsche hoer; en zij zijn gelijk een maagd, die ringen aanneemt van verschillende minnaars, en na de bruiloft met den eenen haar nachten deelt en ook met de overigen.

8. II. ER IS EEN UNIVERSEELE INVLOED UIT GOD IN DE ZIELEN DER MENSCHEN, DAT ER EEN GOD IS, EN DAT HIJ ÉÉN IS. Dat er een invloed uit God in den mensch is, blijkt duidelijk uit de algemeene belijdenis, dat al het goede, hetwelk in zichzelf goed is, en in den mensch is, en door hem gedaan wordt, uit God is; desgelijks al hetgeen der naastenliefde en al hetgeen des geloofs is; want men leest: *Een mensch kan geen ding nemen, zoo het hem vanuit den hemel niet gegeven zij* (Joh. 3: 27); en Jezus zeide: *Zonder Mij kunt gij niets doen* (Joh. 15: 5), dat is, niets wat der naastenliefde en des geloofs is. Dat deze invloed in de zielen der menschen is, komt omdat de ziel het binnenste en het hoogste van den mensch is, en de invloed uit God geschiedt daarin, en daalt van daaruit neder in de dingen, die beneden zijn, en maakt ze levend alnaar de opneming. De waarheden, die des geloofs moeten zijn, vloeien weliswaar door het gehoor binnen, en worden aldus in het gemoed geplant, dus beneden de ziel; doch de mensch wordt door deze waarheden slechts in orde gesteld, om den invloed uit God door de ziel op te nemen, en zooals de ordening is, is de opneming en is de verandering van het natuurlijk geloof in geestelijk geloof. Dat er een invloed uit God in de zielen der menschen is, dat God één is, komt omdat al het Goddelijke, zoewel universeel als afzonderlijk genomen, God is; en aangezien al het Goddelijke als één samenhangt, moet het den mensch noodwendig de voorstelling van één God ingeven; en deze voorstelling wordt dag voor dag versterkt, naarmate de mensch uit God in het licht des Hemels geheven wordt. Want de Engelen kunnen zich in hun licht niet daartoe dwingen, het woord “goden” uit te spreken, waarom dan ook hun spraak aan het einde van elken volzin, wat den klemtoon betreft, in eenheid eindigt, hetgeen nergens anders vandaan komt dan vanuit den invloed in hun zielen, dat God één is. Dat er, hoewel het in de zielen van alle menschen invloeit, dat God één is, nochtans velen zijn,

die denken, dat Zijn Goddelijkheid verdeeld is in verschillende van hetzelfde wezen, vindt hierin zijn reden, dat deze invloed wanneer hij nederdaalt, in niet overeenstemmende vormen valt, en de vorm zelf hem verandert, zooals dit in alle dingen van de drie rijken der natuur gebeurt. Dezelfde God, die elk beest levend maakt, is het ook, die den mensch levend maakt, maar de opnemende vorm maakt, dat het beest een beest en dat de mensch een mensch is; iets dergelijks geschiedt met den mensch, zoolang hij zijn gemoed met den vorm van een beest omkleedt. Er is een soortgelijke invloed uit de zon in elken boom, maar deze wordt veranderd overeenkomstig den vorm van een ieder; de invloed is dezelfde in den wijnstok als in den doornstruik, maar wanneer de doornstruik op den wijnstok geënt wordt, wordt deze invloed verdraaid en schrijdt voort overeenkomstig den vorm van den doornstruik. Hetzelfde geschiedt in de dingen van het delfstoffenrijk; het licht, dat invloeit in kalksteen en in diamant, is hetzelfde, maar door den diamant schijnt het heen, en in het kalksteen wordt het verduisterd. Wat de menschelijke gemoederen betreft, deze zijn verscheiden overeenkomstig hun vormen, die van binnen geestelijk zijn overeenkomstig het geloof in God en tevens het leven uit God, en deze vormen worden doorschijnend en aan die der Engelen gelijk door het geloof in één God, maar omgekeerd worden zij duister en aan die der wilde dieren gelijk door het geloof in verschillende goden, welk geloof maar weinig verschilt van het geloof in geen God.

9. III. VANDAAR KOMT HET, DAT ER IN DE GANSCHER WERELD NIET EENE NATIE MET GODSDIENST EN GEZONDE REDE IS, DIE NIET EEN GOD ERKENT, EN DAT GOD ÉÉN IS. Vanuit den Goddelijken invloed in de zielen der menschen, waarover vlak hierboven, volgt, dat er bij elk mensch een inwendige inspraak is, dat er een God is, en dat Hij één is. Dat er nochtans menschen zijn, die God loochenen, en anderen, die de natuur als God erkennen, en weer anderen, die verschillende goden erkennen, en ook die beelden als goden vereeren, komt omdat zij de innerlijke dingen van hun rede of van hun verstand volgepropt hebben met wereldsche en lichamelijke dingen, en daarmede de oorspronkelijke voorstelling aangaande God of die hunner kindsheid hebben uitgewischt, en toen tevens den godsdienst van de borst naar den rug geworpen hebben. Dat de Christenen één God erkennen, maar op welke wijze, blijkt duidelijk vanuit hun geloofsbelijdenis, die aldus luidt: *Het katholieke geloof bestaat hierin, dat wij eenen God vereeren in de drievuldigheid, en de drievuldigheid in de eenheid. Er zijn drie Goddelijke personen, de Vader, de Zoon, en de Heilige Geest, en toch zijn er niet drie goden, maar er is één God; een andere is de persoon des Vaders, een andere die des*

Zoons, en een andere die des Heiligen Geestes, en zij hebben ééne Goddelijkheid, gelijke heerlijkheid, en gelijke eeuwige majesteit; dus de Vader is God, de Zoon is God, en de Heilige Geest is God; daar wij echter door de Christelijke waarheid worden gedwongen, elke persoon afzonderlijk als God en Heer te belijden, zoo wordt het ons door den katholieken godsdienst verboden, van drie Goden en drie Heeren te spreken. Van dien aard is het Christelijk geloof aangaande de eenheid Gods; maar dat in deze geloofsbelijdenis de drievuldigheid Gods en de eenheid Gods met elkander in tegenspraak zijn, zal in het hoofdstuk over de GODDELIJKE DRIEVULDIGHEID gezien worden. De overige natiën in de wereld, met godsdienst en gezonde rede, stemmen mede in, dat God één is; alle Mahomedanen in hun rijken, de Afrikanen in vele koninkrijken van hun werelddeel, alsmede de Aziaten in verscheidene van hun koninkrijken; en bovendien de Joden heden ten dage. De Oudsten in de gouden eeuw, bij wie de godsdienst was, vereerden één God, dien zij JEHOVAH noemden; desgelijks de Ouden in de volgende eeuw, voordat de monarchale rijken gesticht werden, waarmede de wereldsche en ten slotte de lichamelijke liefden aanvingen de hoogere dingen van het verstand te sluiten, die vroeger geopend waren, en toen geweest waren als de tempels en de heiligdommen voor den eeredienst van den eenen God. Maar om ze weder te ontsluiten en aldus den eeredienst van den eenen God te herstellen, heeft de Heer God een Kerk bij de nakomelingen van Jakob ingesteld, en aan het hoofd van alle geboden van hun godsdienst plaatste Hij dit: *Er zal geen andere God voor Mijn aangezicht zijn* (Exod. 20: 3). Ook beteekent Jehovah, met welken naam Hij zich opnieuw voor hen noemde, het hoogste en eenige Zijnde, waaruit alles is, wat in het heelal is en bestaat. De oude heidenen erkenden als hoogsten God Jupiter, zoo wellicht genoemd naar Jehovah, en schreven ook aan verschillende andere, die zijn hof vormden, Goddelijkheid toe; doch de wijzen van het volgende tijdperk, zooals Plato en Aristoteles, bekenden, dat deze geen goden waren, maar even zoovele eigenschappen, hoedanigheden en attributen van den éénen God, en goden genoemd werden, omdat in hen afzonderlijk de Goddelijkheid was.

10. Alle gezonde rede, ook al is zij niet godsdienstig, ziet, dat elk ding, dat uit deelen bestaat, vanuit zichzelf uiteen zou vallen, wanneer het niet van een eenheid afhing, zooals de uit zoovele ledematen, ingewanden, gevoels- en bewegingsorganen samengestelde mensch, wanneer hij niet afhing van één ziel; en het lichaam zelf wanneer het niet afhing van één hart. Desgelijks een rijk, wanneer het niet afhing van één koning; een huis, wanneer het niet afhing van één heer; en elke dienst, waarvan er in elk rijk velerlei zijn,

wanneer deze niet afhing van één ambtenaar. Wat zou een leger tegen den vijand vermogen zonder een aanvoerder, die met de hoogste macht bekleed is, en aan wien officieren zijn ondergeschikt, die elk afzonderlijk bevel voeren over de soldaten? Desgelijks zou het gesteld zijn met de Kerk, wanneer zij niet één God erkende, en ook met den engellijken Hemel, die als het ware het hoofd van de Kerk op aarde is, in welke beide de Heer de ziel zelf is, waarom de Hemel en de Kerk Zijn lichaam worden genoemd; wanneer zij niet één God erkenden, zoo zouden zij beide als een onbezielde lichaam zijn, dat, tot niets nut zijnde, weggeworpen en begraven zou worden.

II. IV. DE NATIËN EN VOLKEN ZIJN VAN ELKANDER AFGEWOKEN EN WIJKEN VAN ELKANDER AF TEN AANZIEN VAN DE HOEDANIGHEID VAN DEZEN EENEN GOD, VANUIT VERSCHILLENDE OORZAKEN. De eerste oorzaak is deze, dat de erkentenis aangaande God, en de daaruit voortvloeiende erkenning Gods, niet mogelijk is zonder openbaring; en dat er geen erkentenis aangaande den Heer en vandaar erkenning is, dat in Hem de gansche volheid der Goddelijkheid lichamelijk woont, dan vanuit het Woord, dat de kroon der openbaringen is. Want de mensch kan vanuit de gegeven openbaring God te gevoelt gaan en den invloed opnemen, en aldus van natuurlijk geestelijk worden; en er was een oeropenbaring over het gansche aardrijk verbreid, en de natuurlijke mensch heeft haar op velerlei wijze verdraaid, waaruit meeningsverschillen, oneenigheden, ketterijen en scheuringen der godsdiensten voortkwamen. De tweede oorzaak is deze, dat de natuurlijke mensch niets aangaande God, maar alleen iets aangaande de wereld gewaarworden, en dit op zich toepassen kan; daarom behoort het tot de canons der Christelijke Kerk, dat de natuurlijke mensch tegen den geestelijken mensch is, en dat zij met elkander strijden. Vandaar komt het, dat zij, die vanuit het Woord, [of] vanuit een andere openbaring, erkend hebben dat er een God is, aangaande de hoedanigheid Gods en aangaande Zijn eenheid van elkander zijn afgeweken en afwijken. Daarom vormden diegenen, wier blik des gemoeds afhankelijk was van de zinnen des lichaams, en toch God wilden zien, zich nabootsing van goud, zilver, steen en hout, opdat zij onder den vorm van deze, als voorwerpen van het gezicht, God zouden aanbidden; en dat anderen, die vanuit godsdienst de nabootsing verwierpen, voor zich aangaande God beelden verzonnen vanuit zon en maan, vanuit de sterren, en vanuit verschillende andere dingen op aarde. Maar zij, die zich voor wijzer hielden dan het gewone volk, en toch natuurlijk waren gebleven, erkenden, vanuit de onmetelijkheid en de alomtegenwoordigheid Gods bij het scheppen der wereld, de natuur als God, sommigen de natuur in haar binnenste dingen, en sommigen de natuur in

haar laatste dingen; en sommigen dachten, om God van de natuur te scheiden, iets meest universeels uit, dat zij het opperwezen noemden; en aangezien zij verder niets aangaande God weten, wordt dit wezen bij hen tot een redewezen, dat niets beteekent. Wie kan niet begrijpen, dat de erkentissen aangaande God spiegels van God zijn, en dat zij, die niets aangaande God weten, God niet zien in een naar de oogen toegekeerden spiegel, maar in een omgekeerden spiegel of aan den achterkant, die met kwikzilver of zwarte lijm bedekt is, en het beeld niet terugkaatst maar verstikt. Het geloof in God treedt bij den mensch binnen door een vroegeren weg, welke uit de ziel in de hoogere gebieden van het verstand voert; maar de erkentissen aangaande God treden binnen door een lateren weg, omdat zij uit het verstand vanuit het geopenbaarde Woord worden geput door de zinnen des lichaams; en in het verstand middenin vindt de samenkomst van invloeden plaats, en daar wordt het natuurlijke geloof, dat slechts een overreding is, geestelijk geloof, dat de erkenning zelve is; vandaar is het menschelijk verstand als het ware een wisselbank, waarin de omwisseling plaats vindt.

12. v. DE MENSCHELIJKE REDE KAN, WANNEER ZIJ WIL, VANUIT VELE DINGEN IN DE WERELD GEWAARWORDEN OF BESLUITEN, DAT ER EEN GOD IS, EN DAT HIJ ÉÉN IS. Deze waarheid kan door ontelbare dingen in de zichtbare wereld bevestigd worden; want het heelal is als het ware een theater, waarop voortdurend getuigenissen vertoond worden, dat er een God is, en dat Hij één is. Doch om dit toe te lichten, zal ik de volgende GEDENKWAARDIGHEID vanuit de geestelijke wereld aanhalen. Eens toen ik met Engelen in gesprek was, waren eenige, voor kort vanuit de natuurlijke wereld aangekomen geesten aanwezig; toen ik hen zag, wenschte ik hen geluk met hun aankomst, en vertelde hun verschillende onbekende dingen aangaande de geestelijke wereld, en na het gesprek over deze dingen vroeg ik hun, welke kennis zij aangaande God en aangaande de natuur uit de wereld met zich mede brachten. Zij zeiden: Deze, namelijk dat de natuur alle dingen bewerkt, die in het geschapen heelal geschieden, en dat God na de schepping dit vermogen en deze macht in de natuur heeft gelegd en geprent; en dat God alleen ondersteunt en in stand houdt, opdat zij niet te gronde gaan; weshalve alle dingen, die op aarde ontstaan, geboren en wedergeboren worden, heden ten dage aan de natuur worden toegeschreven. Maar ik antwoordde, dat de natuur vanuit zich zelve hoegenaamd niets bewerkt, maar God door de natuur. En aangezien zij een bewijs vroegen, zeide ik: Zij, die aan de Goddelijke werking in elk ding der natuur gelooven, kunnen zich vanuit zeer vele dingen, die zij in de wereld zien, veel meer ten gunste van God dan

ten gunste van de natuur bevestigen; want zij, die zich ten gunste van de Goddelijke werking in elk ding der natuur bevestigen, richten hun aandacht op de wonderlijke dingen, die zij in de voortbrengingen zoowel der planten als der dieren waarnemen. In de VOORTBRENGINGEN DER PLANTEN: dat vanuit een in de aarde geworpen zaadje een wortel schiet, door den wortel een stengel, en achtereenvolgens takken, twijgen, bladeren, bloemen, vruchten, tot nieuwe zaden toe, geheel en al alsof het zaad de orde van opeenvolging of den ontwikkelingsgang wist, waarnaar het zich vernieuwen moet. Welk redelijk mensch kan denken, dat de zon, die louter een vuur is, dit weet; of dat zij het in haar warmte en in haar licht kan nederleggen, zulke dingen te bewerken; en dat zij naar nutten kan streven? Een mensch, wiens redelijke verheven is, kan, wanneer hij deze dingen ziet en behoorlijk overdenkt, niet anders denken, dan dat zij uit Hem zijn, wiens Wijsheid oneindig is, dus uit God. Zij, die de Goddelijke werking in elk ding der natuur erkennen, bevestigen zich ook hierin, wanneer zij deze dingen zien. Daarentegen zien zij, die deze werking niet erkennen, dergelijke dingen niet met de oogen van de rede in het voorhoofd, maar in het achterhoofd. Zij zijn diegenen, die alle voorstellingen van hun gedachte aan de zinnen van het lichaam ontleenen, en de begoochelingen dier zinnen bevestigen, zeggende: Ziet ge niet, dat de zon door haar warmte en door haar licht al deze dingen bewerkt? Wat is datgene, wat ge niet ziet; is het wel iets? Zij, die zich bevestigen ten gunste van het Goddelijke, richten hun aandacht op de WONDERLIJKE DINGEN, die zij zien in de VOORTBRENGINGEN DER DIEREN; zij zien, om hier eerst de wonderlijke dingen in de eieren te gedenken, dat daarin het kuiken in zijn kiem verborgen ligt met al het benoodigde voor zijn vorming, en ook met den geheelen ontwikkelingsgang na het uitkomen, totdat het een vogel wordt in den vorm van de moeder. Wanneer men verder zijn aandacht op de gevleugelde dieren in het algemeen richt, vertoonen zich voor het gemoed, dat diep doordenkt, dingen die verbazing wekken, zooals bijvoorbeeld, dat er zoowel in de allerkleinste als in de allergrootste, zoowel in de onzichtbare als in de zichtbare, dat is, zoowel in de kleine insecten als in de vogels en groote beesten, zintuigen zijn, namelijk van het gezicht, den reuk, den smaak en den tastzin; voorts bewegingsorganen, die de spieren zijn, want zij vliegen en loopen; alsmede ingewanden, die van een hart en van longen afhangen, welke door de hersenen in werking worden gebracht. Zij, die elle dingen aan de natuur toeschrijven, zien weliswaar dergelijke dingen, maar zij denken alleen maar dat zij er zijn, en zeggen, dat de natuur ze voortbrengt. En zij zeggen dit, omdat zij hun gemoed van het denken over het Goddelijke hebben

afgekeerd; en diegenen, die zich van het Goddelijke hebben afgekeerd, kunnen, wanneer zij de wonderlijke dingen in de natuur zien, daarover niet redelijk, en nog minder geestelijk denken, maar zij denken zinnelijk en stoffelijk; en dan denken zij in de natuur uit de natuur en niet boven de natuur, van de beesten alleen hierin verschillend, dat zij over redelijkheid beschikken, dat is, dat zij verstaan kunnen, indien zij willen. Zij, die zich van het denken over het Goddelijke hebben afgekeerd, en daardoor lichamen-zinnelijk zijn geworden, bedenken niet, dat het gezicht van het oog zoo grof en zoo stoffelijk is, dat het verscheidene kleine insecten als een donker puntje ziet, terwijl toch elk dezer kleine insecten georganiseerd is om te voelen en om zich te bewegen, en bedenken dus niet, dat het begiftigd is met vezels en vaten, voorts met hartjes, longpijpjes, ingewandjes en hersentjes; en dat deze uit de zuiverste substanties der natuur zijn samengeweven; en dat deze weefsels overeenstemmen met het leven in den laatsten graad, van waaruit hun allerkleinste deeltjes op onderseiden wijze in werking worden gesteld. Wanneer nu het gezicht van het oog zoo grof is, dat verschillende dingen, met ontelbare dingen in een elk, daaraan verschijnen als een klein donker lets, en wanneer nochtans diegenen die zinnelijk zijn, naar dit gezicht denken en oordeelen, zoo komt het duidelijk uit, hoe grof hun gemoed geworden is, en vandaar in welk een duisternis zij zijn aangaande de geestelijke dingen.

Een ieder kan zich, wanneer hij wil, ten gunste van het Goddelijke bevestigen vanuit de zichtbare dingen in de natuur; en ook bevestigt diegene zich, die over God en over Zijn Almacht bij het scheppen van het heelal denkt, en over Zijn Alomtegenwoordigheid bij het instandhouden daarvan; zoo bijvoorbeeld wanneer hij bij de vogelen des hemels ziet, dat elke soort daarvan haar voedsel kent, en waar het te vinden, en vanuit geluid en gestalte haar genooten onderkent, voorts onder de andere vogels welke haar vrienden en welke haar vijanden zijn; dat zij de plaats der paring onder de vederen weten, huwelijken sluiten, met kunst nesten bouwen, daarin eieren leggen, daarover broeden, den broedtijd kennen, na verloop waarvan zij de jongen uitbroeden, die zij allerteederst liefhebben, onder de vleugels koesteren, voedsel toereiken en opkweeken, en zulks totdat zij zelfstandig worden en hetzelfde doen kunnen. Een ieder, die over den Goddelijken invloed door de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld wil nadenken, kan hem in deze dingen zien. Hij kan ook, wanneer hij wil, in zijn hart zeggen: dergelijke wetenschappen kunnen hun niet vanuit de zon door haar warmte en licht gegeven worden; want de zon, van waaruit de natuur haar ontstaan en wezen afleidt, is louter vuur, en vandaar zijn haar uitvloeiingen van warmte en licht volslagen dood; en

aldus kan men de gevolgtrekking maken, dat dergelijke dingen zijn vanuit den Goddelijken invloed door de geestelijke wereld in de laatsten der natuur. Een ieder kan zich ten gunste van het Goddelijke bevestigen vanuit de zichtbare dingen in de natuur, wanneer hij de wormen ziet, die uit de verlustiging van een zekere liefde streven en smachten naar een verandering van hun aardischen staat in eenen, die den hemelschen staat eenigermate nabijkomt, en daarom naar bepaalde plaatsen kruipen, zich met een hulsel omgeven, en zich aldus in een baarmoeder begeven, om wedergeboren te worden, en daar poppen, aurelies, nymphen, en ten slotte vlinders worden. En wanneer zij de gedaantewisseling hebben ondergaan, en elk naar hun soort met schoone vleugels zijn uitgedost, vliegen zij in de lucht als in hun hemel, en spelen daar verheugd, en sluiten huwelijken, leggen eieren, en zien uit naar een nageslacht; en dan voeden zij zich met een liefelijken en zoeten kost uit bloemen. Wie, die zich vanuit de zichtbare dingen in de natuur ten gunste van het Goddelijke bevestigt, ziet niet een zeker beeld van den aardischen staat des menschen in hen als wormen, en een beeld van den hemelschen staat in hen als vlinders. Diegenen echter, die zich ten gunste van de natuur bevestigen, zien weliswaar deze dingen, maar aangezien zij den hemelschen staat des menschen vanuit hun gemoed verworpen hebben, noemen zij ze louter werkingen der natuur. Een ieder kan zich vanuit de zichtbare dingen in de natuur ten gunste van het Goddelijke bevestigen, wanneer hij zijn aandacht richt op hetgeen bekend is aangaande de bijen, namelijk dat zij vanuit rozen en bloemen was weten te verzamelen, en honing te zuigen, en cellen als huisjes te bouwen, en ze te schikken in den vorm van een stad, met straten om in en uit te gaan; dat zij al van verre bloemen en kruiden ruiken, van waaruit zij was verzamelen voor het huis, en honing voor voedsel; en dat zij, daarmede beladen, rechtstreeks naar hun korf terugvliegen, en zich aldus van voedsel voorzien voor den komenden winter, alsof zij dien vooruitzagen. Zij stellen ook een heerscheres als koningin boven zich, vanuit wie een nageslacht voortgebracht moet worden, en voor wie zij als het ware een paleis bouwen boven hun cellen, met wachters rondom, en die, wanneer de barenstijd intreedt, onder geleide van de wachters, die darren genoemd worden, van cel tot eel gaat, en eieren legt, welke de haar volgende schare rondom toestrijkt, opdat zij van de lucht niets te lijden hebben. Daaruit wordt hun een nieuw geslacht, dat later, wanneer het zijn leeftijd bereikt heeft, waarop het dezelfde dingen kan doen, uit het huis verdreven wordt; en de zwerm verzamelt zich eerst tot een klomp, opdat de samenhoorigheid niet verbroken worde, en daarna vliegt hij uit om voor zich een woonplaats te zoeken; tegen den herfst worden deze darren, omdat

zij niets tot de was of den honing hebben bijgedragen, naar buiten gebracht en van hun vleugels beroofd, opdat zij niet terugkomen en de spijsvoorraden, waaraan zij niet medegewerkt hebben, opeten; behalve tal van dingen meer. Hieruit kan blijken, dat zij, terwille van het nut, dat zij aan het menschelijk geslacht betoonen, vanuit den Goddelijken invloed door de geestelijke wereld een regeeringsvorm hebben zooals die bij de menschen op aarde is, ja zelfs bij de Engelen in de Hemelen. Welk mensch met ongedeerde rede ziet niet, dat dergelijke dingen bij deze insecten niet vanuit de natuurlijke wereld zijn; wat heeft de zon, waaruit de natuur is, gemeen met een regeering, die de hemelsche regeering nastreeft en daarmede overeenkomt. Vanuit deze en dergelijke dingen bij de redeloze dieren, bevestigt de belijder en vereerder der natuur zich voor de natuur, terwijl de belijder en vereerder van God zich vanuit dezelfde dingen bevestigt voor God; want de geestelijke mensch ziet daarin geestelijke dingen, en de natuurlijke mensch ziet daarin natuurlijke dingen, dus een ieder zooals hij zelf is. Wat mij betreft, waren dergelijke dingen voor mij getuigenissen, van den invloed der geestelijke wereld in de natuurlijke uit God. Overweeg ook dit, of gij over eenigen regeeringsvorm, of over eenige burgerlijke wet, of over eenige zedelijke deugd, of over eenige geestelijke waarheid analytisch zoudt kunnen denken, wanneer niet het Goddelijke vanuit zijne Wijsheid door de geestelijke wereld invloede. Wat mij betreft, ik kon het niet en ik kan het niet; want ik heb dezen invloed nu reeds 26 jaren voortdurend op merkbare en voelbare wijze waargenomen, en daarom zeg ik dit naar hetgeen betuigd is.

Kan de natuur wel nut tot einddoel hebben, en nuttige werkingen in orde en in vormen brengen? Alleen een wijze kan dit; en het heelal zoo ordenen en vormen kan alleen God, die oneindige Wijsheid heeft. Wie anders kan voor de menschen voorzien, wat tot spijs en kleeding noodig is, en daarin voorzien, spijs vanuit de oogsten des velds, de vruchten der aarde en vanuit de dieren, en kleederen vanuit dezelfde dingen? Tot de wonderlijke dingen hierbij behoort dit, dat die geringe wormen, die zijderupsen worden genoemd, zoowel vrouwen als mannen, van koninginnen en koningen af tot dienstmaagden en knechten toe, met zijde zouden bekleeden en prachtig uitdossen; en dat die geringe wormen, die bijen worden genoemd, de was zouden leveren voor de luchters, vanuit dewelke tempels en paleizen in lichtglans baden. Deze en tal van dingen meer zijn sprekende bewijzen, dat God uit Zichzelven door de geestelijke wereld alle dingen werkt, die in de natuur geschieden.

Hieraan zij toegevoegd, dat in de geestelijke wereld diegenen gezien werden, die zich ten gunste van de natuur vanuit de zichtbare dingen in de wereld

bevestigd hadden totdat zij godloochenaars waren geworden, en dat hun verstand in het geestelijk licht van onderen geopend, maar van boven gesloten verscheen; en zulks omdat zij met de gedachte nederwaarts naar de aarde en niet opwaarts naar den Hemel gezien hebben. Boven het zinnelijke, dat het laagste van het verstand is, verscheen iets als een vanuit helsch vuur flitsend deksel, bij sommigen zwart als roet, en bij anderen loodkleurig als een lijk. Laat daarom een ieder zich wachten voor de bevestigingen ten gunste van de natuur, maar laat hij zich bevestigen voor God; het ontbreekt niet aan stof daartoe.

13. VI. WANNEER GOD NIET ÉÉN WAS, HAD HET HEELAL NIET GESCHAPEN NOCH IN STAND GEHOUDEN KUNNEN WORDEN. Dat men uit de schepping van het heelal de eenheid Gods kan opmaken, komt omdat het heelal een werk is, dat van de eerste tot de laatste dingen als één te zamen hangt; en van éénen God afhangt als het lichaam van zijn ziel. Het heelal is zóó geschapen, dat God alomtegenwoordig kan zijn, en alle dingen daarvan tot in bijzonderheden onder Zijn toezicht houden en voortdurend als één te zamen houden kan, hetgeen instandhouden is. Daarvandaan is het ook, dat Jehovah God zegt, dat Hij *de Eerste en de Laatste is, het Begin en het Einde, de Alfa en de Omega* (Jes. 44: 6; Openb. 1: 8, 17), en elders *dat Hij alle dingen maakt, de hemelen uitbreidt en de aarde uitspant, uit Hemzelven* (Jes. 44: 24). Dit groote stelsel, hetwelk “heelal” genoemd wordt, is een werk, dat als één te zamen hangt van de eerste tot de laatste dingen, aangezien God bij het scheppen daarvan een eenig einddoel beoogde, hetwelk de engellijke Hemel vanuit het menschelijk geslacht was, en de middelen tot dit einddoel alle dingen zijn, van waaruit de wereld is; want wie het einddoel wil, wil ook de middelen. Wie derhalve de wereld beschouwt als een werk, dat de middelen tot dit einddoel bevat, kan het geschapen heelal beschouwen als een werk, dat als één samenhangt; en kan zien, dat de wereld een samenstel van nutten in opeenvolgende orde is ten behoeve van het menschelijk geslacht, van waaruit de engellijke Hemel is. De Goddelijke Liefde kan geen ander einddoel beoogen dan de eeuwige zaligheid der menschen vanuit haar Goddelijk Wezen, en haar Goddelijke Wijsheid kan niets anders voortbrengen dan nutten, die middelen tot dat einddoel zijn. Uit de beschouwing der wereld in deze alomvattende voorstelling, kan iedere wijze begrijpen, dat de Schepper van het heelal één is, en dat Zijn Wezen Liefde en Wijsheid is. Daarom kan daarin niet een enkel ding zijn, waarin niet van dichterbij of verderaf een nut voor den mensch verborgen ligt, voor zijn voedsel vanuit de vruchten der aarde, alsmede vanuit de dieren; en voor zijn kleeding vanuit dezelfde dingen. Tot de wonderlijke dingen behoort dit,

dat die geringe wormen, die zijderupsen worden genoemd, zoowel vrouwen als mannen, van koninginnen en koningen af tot dienstmaagden en knechten toe, met zijde bekleeden en prachtig uitdossen; en dat de geringe wormen, als de bijen zijn, de was leveren voor de luchters, vanuit dewelke tempels en paleizen in lichtglans baden. Zij die eenige dingen in de wereld afzonderlijk beschouwen, en niet alle dingen op alomvattende wijze in hun verband, waarin de einddoelen, de middelloorzaken en de werkingen gelegen zijn, alsmede zij, die de schepping niet uit de Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid afleiden, kunnen niet zien, dat het heeal het gewrocht is van één God, en dat Hij in elk nut afzonderlijk woont, omdat Hij in het einddoel woont. Want een ieder, die in het einddoel is, is ook in de middelen, aangezien binnen in alle middelen het einddoel gelegen is, dat de middelen in werking brengt en ze leidt. Zij, die het heeal niet als het gewrocht Gods beschouwen, en als de woning van Zijn Liefde en Wijsheid, maar als een gewrocht der natuur, en als de woning van de warmte en van het licht der zon, sluiten de hoogere dingen van hun gemoed voor God, en openen de lagere dingen van hun gemoed voor den duivel, en leggen vandaar het menschelijke af en trekken het dierlijke aan, en gelooven niet alleen, dat zij aan de beesten gelijk zijn, maar worden het ook; want zij zijn vossen naar de sluwheid, wolven naar de wildheid, panters naar de arglistigheid, tijgers naar de wreedheid, krokodillen, slangen, uilen en andere nachtvogels naar den aard van deze dieren. Zij, die van dien aard zijn, verschijnen ook in de geestelijke wereld van verre aan deze wilde dieren gelijk; hun liefde tot het booze neemt zulke vormen aan.

14. VII. DE MENSCH, DIE GOD NIET ERKENT, IS UIT DE KERK UITGEBANNEN EN VERDOEMD. Dat de mensch, die God niet erkent, uit de Kerk uitgebannen is, komt omdat God het al der Kerk is, en de Goddelijke dingen, die de theologische genoemd worden, de Kerk maken; vandaar is de loochening van God de loochening van alle dingen der Kerk; en deze verloochening zelve verbant hem, dus verbant de mensch zichzelf en niet God verbant hem. Dat hij verdoemd is, komt omdat, wanneer hij uit de Kerk is uitgebannen, hij ook uitgebannen is vanuit den Hemel; want de Kerk op aarde en de Engelenhemel maken één uit, zooals het inwendige en het uitwendige, en zooals het geestelijke en het natuurlijke bij den mensch. En de mensch is van God zoo geschapen, dat hij naar zijn inwendige in de geestelijke wereld is, en naar zijn uitwendige in de natuurlijke wereld, bijgevolg is hij geschapen als inboorling van beide werelden, opdat het geestelijke, dat des Hemels is, worde ingeplant in het natuurlijke, dat der wereld is, gelijkterwijs dit met het zaad in den aardbodem geschiedt, en opdat hij aldus een mensch worde,

bestendig en voortdurend tot in het eeuwige. De mensch, die zichzelf door de loochening Gods uit de Kerk, en aldus uit den Hemel, heeft uitgebannen, sluit den inwendigen mensch bij zich ten aanzien van den wil, aldus ten aanzien van zijn wezenlijke liefde; want de wil is de ontvanger van zijn liefde en wordt haar woonplaats. Maar hij kan zijn inwendigen mensch niet ten aanzien van het verstand sluiten, want wanneer hij dat kon en deed, zou de mensch geen mensch meer zijn. Doch de liefde van zijn wil verdwaaft de hoogere dingen van zijn verstand met valscheden; vandaar wordt het verstand als het ware gesloten ten aanzien van de waarheden, die des geloofs zijn, en ten aanzien van de goedheden, die der naastenliefde zijn, dus meer en meer tegen God, en tevens tegen de geestelijke dingen der Kerk. En op deze wijze wordt hij uitgesloten van de gemeenschap met de Engelen des Hemels, en wanneer hij van dezen is uitgesloten, zoo stelt hij zich in gemeenschap met de satans der hel, en denkt eens van zin met hen; en alle satans loochenen God, en denken dwaas over God en over de geestelijke dingen der Kerk; desgelijks doet de met hen verbonden mensch. Wanneer deze in zijn geest is — hetgeen het geval is, wanneer hij, in zijn huis, aan zichzelf overgelaten, zijn gedachten laat leiden door de verlustigingen van het booze en valsche, die hij bij zichzelf ontvangen en gebaard heeft — denkt hij over God, dat Hij niet bestaat, maar dat het slechts een vanuit de kansels gegalmd woord is, om het gepeupel aan de gehoorzaamheid tegenover de wetten der gerechtigheid, die tot de samenleving behooren, te binders. En ook denkt hij, dat het Woord, van waaruit de predikanten God verkondigen, iets visioenairs en iets opeengehoopt is, dat vanuit het gezag met heiligheid bekleed is; voorts dat de Decaloog of de catechismus een boekje is, hetwelk, nadat het door de handen der knapen is afgesleten, weggeworpen kan worden, aangezien het voorschrijft, dat men de ouders moet eeren, niet mag dooden, noch hoereeren, noch stelen, noch valsche getuigenis geven, en wie weet die zelfde dingen niet al vanuit de burgerlijke wet? Van de Kerk denkt hij, dat het maar een verzameling van simpele, lichtgeloovige en kleinmoedige lieden is, die zien wat ze niet zien. Over den mensch en over zichzelf als mensch, denkt hij evenzoo als over het beest, en over het leven na den dood evenzoo als over het leven van het beest na den dood. Aldus denkt zijn inwendige mensch, hoezeer de uitwendige mensch ook anders spreekt. Want elk mensch heeft, als gezegd, een inwendige en een uitwendige, en zijn inwendige maakt den mensch, die geest wordt genoemd, en na den dood leeft; en het uitwendige, waarnaar hij met vertoon van zedelijkheid den huichelaar speelt, wordt begraven; en dan wordt hij ter oorzake van de loochening Gods een verdoemde. Elk mensch

is ten aanzien van zijn geest met zijns gelijken aangesloten in de geestelijke wereld, en hij is als het ware één met hen; en het is mij vaak gegeven, geesten van nog levende menschen daar in gezelschappen te zien, sommige in engelengezelschappen, en sommige in helsche gezelschappen; en het is mij ook gegeven, dagen lang met hen te spreken; en ik verwonderde mij, dat de mensch zelf, terwijl hij nog in het lichaam leefde, niets hoegenaamd daarvan wist. Hieruit bleek duidelijk, dat wie God loochent, reeds nu tusschen de verdoemden is, en dat hij na den dood tot de zijnen verzameld wordt.

15. VIII. BIJ DE MENSCHEN, DIE NIET ÉÉN GOD, MAAR VERSCHILLENDE GODEN ERKENNEN, HANGT NIETS VAN DE KERK SAMEN. Wie één God met het geloof erkent en met het hart vereert, is in de gemeenschap der heiligen in de landen, en in de gemeenschap der Engelen in de Hemelen. Deze worden “gemeenschappen” genoemd en zij zijn gemeenschappen, want dezulken zijn in één God en de eene God is in hen. Deze zelfden zijn ook in verbinding met den gezamenlijken Engelenhemel, en ik zou willen zeggen: met allen en een ieder aldaar, want zij zijn allen als zonen en nakomelingen uit één Vader, wier gezindheden, zeden en gelaatstrekken overeenkomen, waardoor zij elkander wederkeerig kennen. De Engelenhemel is samengeschiedt in gezelschappen overeenkomstig alle verscheidenheden van de liefde van het goede, welke verscheidenheden op de alomvattendste eene Liefde gericht zijn, die tot God is. Uit deze Liefde zijn allen voortgesproten, die één God, Schepper van het heelal, en tevens Verlosser en Wederverwekker, met het geloof erkennen en met het hart vereeren. Geheel anders is het echter gesteld met hen, die niet één God maar verschillende goden zoeken en aanbidden, doordat men bijvoorbeeld één met den mond en drie in de gedachte erkent, zooals dat diegenen in de huidige kerk doen, die God in drie personen onderscheiden, en iederen persoon op zichzelf tot God verklaren, en aan een ieder afgescheiden hoedanigheden of eigenschappen toeschrijven, die niet tot den ander behooren, Het gevolg hiervan is, dat niet alleen de eenheid Gods daadwerkelijk verdeeld wordt, maar desgelijks ook de theologie zelve, alsmede het menschelijk gemoed, waarin zij zijn moet. Wat kan daar anders uit voortvloeien dan verwarring en gebrek aan samenhang in de dingen der Kerk? Dat de staat van de huidige kerk van dien aard is, zal in het aanhangsel tot dit werk aangetoond worden. Dit is een waarheid, dat de verdeling van God of van het Goddelijk Wezen in drie personen, waarvan een ieder op zichzelf of afzonderlijk God is, tot de loochening van God leidt. Het is, alsof iemand een tempel binnentreedt om te aanbidden, en op een tafel boven het altaar een God ziet afgeschilderd als den Oude van dagen, een tweeden als

hoogepriester en een derden als een vliegend en Aeolus, met het onderschrift: “Deze drie zijn één God”; of ook misschien, alsof hij aldaar de eenheid en de drievuldigheid zag afgeschilderd als een mensch met drie hoofden op één lichaam, of met drie lichamen onder één hoofd, hetgeen een monsterachtige vorm is. Wanneer iemand met zulk een voorstelling den Hemel binnentrad, zou hij stellig halsoverkop uitgeworpen worden, hoewel hij zeggen zou, dat het hoofd of de hoofden het Wezen beteekenen, en het lichaam of de lichamen de onderscheiden eigenschappen.

* * *

16. Hieraan zal ik een GEDENKWAARDIGHEID toevoegen: Ik zag eenige geesten, die voor kort vanuit de natuurlijke wereld in de geestelijke wereld waren aangekomen; zij spraken onder elkander over de drie Goddelijke personen uit het eeuwige. Zij waren kanunniken geweest, en een van hen bisschop; zij kwamen op mij toe, en na eenig gesprek over de geestelijke wereld, waaromtrent zij te voren hoegenaamd niets geweten hadden, zeide ik: “Ik hoorde u spreken over de drie Goddelijke personen uit het eeuwige, en ik bid u, mij dit groote mysterie te ontsluiten naar uwe voorstellingen, zooals u die hebt opgevat in de natuurlijke wereld, waaruit u kort geleden gekomen zijt.” En toen zeide de primaat, zijn blik op mij gericht: “Ik zie, dat gij een leek zijt, en daarom zal ik de voorstellingen van mijn gedachte aangaande dit groote mysterie openen, en u onderwijzen. Mijne voorstellingen waren en zijn nog deze, dat God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest in het midden des Hemels gezeten zijn op prachtige en verheven zetels of tronen; God de Vader op een troon van gedegen goud, met een scepter in de hand; God de Zoon aan Zijn rechterhand op een troon van het allerzuiverste zilver, met een kroon op het hoofd; en God de Heilige Geest naast hen op een troon van blinkend kristal, een duif in de hand houdend. En dat rondom hen in driedubbele rij hangende lampen van kostbare steenen flonkeren; en dat, veraf van dezen kring, ontelbare Engelen staan, die allen aanbidden en verheerlijken. En bovendien, dat God de Vader voortdurend met den Zoon spreekt over degenen, die gerechtvaardigd moeten worden, en dat zij onder elkander uitmaken en vaststellen, wie in de landen waardig zouden zijn, om onder de Engelen opgenomen en bekroond te worden met het eeuwige leven. En dat God de Heilige Geest bij het hooren van hun naam terstond over het aardrijk tot hen snelt, met zich voerend de gaven der gerechtigheid, als even zoo vele onderpanden van de zaligheid voor hen, die gerechtvaardigd moeten

worden; en dat hij, op het oogenblik zelf dat hij aankomt en op hen blaast, de zonden verdrijft, zooals een ventilator den rook uit een oven verdrijft, en dezen schoon maakt. En dat hij ook de hardigheden van den steen vanuit hun harten wegneemt, en de weekheden van het vleesch daarin brengt, en tevens hun geesten of gemoederen vernieuwt, en ze opnieuw verwekt, en hun kinderlijke aangezichten verleent; en ten slotte hunne voorhoofden met het teeken des kruizes bezegelt, en hen “uitverkorenen” en “zonen Gods” noemt.” Nadat de primaat deze rede geëindigd had, zeide hij tot mij: “Aldus heb ik in de wereld dit groote mysterie ontknoot, en aangezien het meerendeel van onze orde aldaar aan mijne uitspraken bijval schonk, ben ik overtuigd, dat ook gij, die een leek zijt, daaraan geloof zult hechten”. Nadat de primaat deze woorden gesproken had, zag ik hem aan en tevens de kanunniken, die bij hem waren, en ik bemerkte, dat zij ten volle met hem instemden; en daarom begon ik te antwoorden, en zeide: „Ik heb de uitspraken van uw geloof overwogen, en daaruit opgemaakt, dat gij aangaande den drieëenigen God een volslagen natuurlijke en zinnelijke, ja zelfs stoffelijke voorstelling hebt opgevat en gekoesterd, waaruit onvermijdelijk de voorstelling van drie goden voortvloeit. Is het niet zinnelijk denken over God den Vader, dat Hij zou zitten op een troon met een sceppter in de hand, en over den Zoon, dat Hij zou zitten op zijn troon met een kroon op het hoofd, en over den Heiligen Geest, dat Hij zou zitten op den zijnen, met een duif in de hand, en dat Hij al naar de vernomen besluiten over het aardrijk snelt? En aangezien daaruit een dergelijke voorstelling volgt, kan ik aan uwe uitspraken geen geloof hechten; want ik heb van mijne kindsheid aan geen andere voorstelling in mijn gemoed kunnen toelaten dan die van EÉN GOD, en daar ik alleen deze toegelaten heb en vasthoud, vallen bij mij alle dingen, die gij gezegd hebt, ineen. En dan heb ik gezien, dat met den troon, waarop — volgens hetgeen de Schrift zegt — Jehovah zit, het Koninkrijk wordt bedoeld; met den sceppter en de kroon de Regeering en de Heerschappij; met “zitten aan de rechterhand” de Almacht Gods door Zijn Menschelijke; en dat onder de dingen, die aangaande den Heiligen Geest vermeld worden, de werkingen van de Goddelijke Alomtegenwoordigheid worden verstaan. Neem, mijn heer, zoo het u behaagt, de voorstelling van EÉN GOD aan, en overweeg haar behoorlijk in uw redeneering, en gij zult ten slotte helder begrijpen, dat het zoo is. Gij zegt weliswaar ook, dat God één is, en zulks wijl gij het wezen van deze drie personen één en ook ondeelbaar maakt; gij staat echter niet toe, dat iemand zegt, dat deze ééne God één persoon is, maar zegt, dat het er toch drie zijn; en gij doet dit, opdat niet de voorstelling van drie goden, zooals

de uwe is, verloren ga. En dan schrijft gij ook aan een ieder een eigenschap toe, die afgescheiden is van die der anderen. Verdeelt gij op deze wijze uw Goddelijk Wezen niet? Wanneer dit zoo is, hoe kunt gij dan zeggen, en tevens denken, dat er één God is? Ik zou het u niet aanrekenen, zoo gij zeidet, dat er één Goddelijke is. Hoe kan iemand, wanneer hij hoort, dat *de Vader God is, de Zoon God is, de Heilige Geest God is, en ieder persoon afzonderlijk God is*, denken, dat er één God is? Is dat niet een tegenspraak, waaraan nooit geloof kan gehecht worden? Dat men op deze wijze niet van één God kan spreken, maar van een soortgelijk Goddelijke, kan door het volgende voorbeeld verduidelijkt worden: Van verscheidene menschen, die te zamen één senaat, één raadsvergadering of één concilie vormen, kan niet gezegd worden, dat zij één mensch zijn, maar wanneer zij allen en elk afzonderlijk één meening hebben, kan gezegd worden, dat zij één voelen. Evenmin kan van drie diamanten van eene en dezelfde substantie gezegd worden, dat zij één diamant zijn, maar men kan zeggen, dat zij één naar de substantie zijn, en ook, dat elke diamant van één anderen in prijs verschilt overeenkomstig zijn eigen gewicht; maar het zou niet zoo zijn, wanneer er één was, en niet drie. Maar ik word gewaar, dat gij de drie Goddelijke personen, waarvan een ieder op zichzelf of afzonderlijk God is, daarom één God noemt en het een ieder in de Kerk oplegt, zoo te spreken, wijl de verlichte en gezonde rede over het gansche aardrijk erkent, dat er één God is, en gij derhalve met schaamte overdekt zoudt warden, wanneer niet ook gij op dergelijke wijze zoudt spreken. Maar nochtans trekt, wanneer gij de woorden “één God” uitspreekt, hoewel gij er drie denkt, dat schaamtegevoel deze beide woorden niet in den mond terug, maar gij spreekt ze uit.” Nadat dit gezegd en aangehoord was, trok de bisschop zich met zijn kanunniken terug, en bij het heengaan wendde hij zich om, en wilde uitroepen: “Er is één God”, maar hij kon het niet, omdat zijn gedachte zijn tong tegenhield, en toen stiet hij met wijd geopenden mond uit: “Drie goden.” Toen de omstanders deze zonderlinge uitwerking zagen, barstten zij in schaterlachen uit, en gingen heen.

17. Daarna vroeg ik, waar ik onder de geleerden diegenen vinden ken, die het scherpste vernuft hebben, en voor de in drie personen verdeelde Goddelijke drievuldigheid opkomen; en er waren drie aanwezig, tot wie ik zeide: “Hoe kunt gij de Goddelijke Drievuldigheid in drie personen verdeelen, en betuigen, dat ieder persoon op zichzelf of afzonderlijk God en Heer is? Is aldus de belijdenis, dat er één God is, niet even ver van de gedachte verwijderd als het zuiden van het noorden?” Hierop antwoordden zij: “In het minst niet verwijderd, aangezien de drie personen één Wezen hebben, en

het Goddelijke Wezen God. is. Wij waren in de wereld de voorgeden van de drievuldigheid der personen, en de pupil, over wien wij .de voorgedij voerden, was ons geloof, waarin elke Goddelijke persoon zijn deel gekregen heeft; God den Vader is het toebedeeld, dat Hij aanreket en geeft; God den Zoon, dat Hij tusschenbeide komt en bemiddelt; en God den Heiligen Geest, dat Hij de nutten der aanrekening en bemiddeling uitwerkt.” Maar ik vroeg: “Wat verstaat gij onder het Goddelijk Wezen?” Zij zeiden: “Wij verstaan daaronder de Almacht, de Alwetendheid, de Alomtegenwoordigheid, de Onmetelijkheid, de Eeuwigheid, de Gelijkheid van Majesteit.” Waarop ik zeide: “Indien dit Wezen uit verschillende goden er één maakt, kunt gij er nog verscheidene aan toevoegen, zoo bijvoorbeeld een vierden, die bij Mozes, Ezechiël en Job vermeld en God Schaddai genoemd wordt. Desgelijks deden ook de ouden in Griekenland en Italië, die gelijke attributen en aldus een soortgelijk wezen aan hun goden toeschreven, zooals aan Saturnus, Jupiter, Neptunus, Pluto, Apollo, Juno, Diana, Minerva, ja zelfs ook aan Mercurius en Venus; maar toch konden zij niet zeggen, dat al dezen één God waren. En ook gij, die drie personen zijt, en, zooals ik bemerk, van soortgelijke geleerdheid, en dus wat dat betreft van soortgelijk wezen, kunt u toch niet tot één geleerd mensch combineeren.” Zij moesten hierom lachen, en zeiden: “Gij schertst; het is met het Goddelijk Wezen anders gesteld, dat is één en niet in drieën gedeeld; en het is ondeelbaar en dus niet gedeeld; deeling en verdeeling zijn daarop niet van toepassing.” Toen ik dit hoorde, antwoordde ik: “Laat ons dit strijdperk betreden en de zaak uitvechten.” En ik vroeg: “Wat verstaat gij onder persoon, en wat beteekent het?” En zij zeiden: *“De naam persoon beteekent niet een deel of een hoedanigheid in een ander, maar, dat, wat op zijn eigen bestaat. Zoo definieeren alle hoofden der Kerk het woord persoon, en wij met hen.”* En ik zeide: “Is dit de definitie van persoon?” En zij antwoordden: “Ja.” Waarop ik antwoordde: “Aldus is er niet eenig deel van den Vader in den Zoon, noch eenig deel van beiden in den Heiligen Geest; waaruit volgt, dat een ieder zijn eigen meester is, zijn eigen recht en macht heeft, en dat er dus niets is, wat verbindt, dan alleen de wil, die aan een ieder eigen is, en derhalve naar welgevallen mededeelbaar. Zijn aldus de drie personen niet drie onderscheiden goden? Luistert verder: Gij hebt het woord persoon ook gedefinieerd als dat, wat op zijn eigen bestaat; bijgevolg zijn het drie substanties, waarin gij het Goddelijk Wezen verdeelt, en toch is dit wezen, zooals gij eveneens zegt, ondeelbaar, aangezien het één en onverdeelbaar is. En bovendien schrijft gij aan iedere substantie, dat is, aan iederen persoon, eigenschappen toe, die niet in de anderen zijn, en ook niet

aan de anderen kunnen worden medegedeeld, zooals daar zijn de aanrekening, de bemiddeling en de werking. Wat volgt daaruit dan anders, dan dat de drie personen drie goden zijn.” Na deze woorden trokken zij zich terug, zeggende: “Wij zullen deze dingen onderzoeken, en na het onderzoek zullen wij antwoorden.” Een zekere wijze, die daarbij stond, zeide, toen hij deze dingen hoorde: “Ik wil dit verhevenste onderwerp niet door zulk een fijn netwerk bezien, maar buiten deze spitsvondigheden om zie ik in een klaar licht, dat er in de voorstellingen van uw gedachte drie goden zijn; maar aangezien de schaamte belet, deze voorstellingen voor de heele wereld te verkondigen, want zoo gij ze verkondigde, zoudt gij onzinnigen en dwazen genoemd worden, is het, om de schande te vermijden, geraten, dat gij met den mond één God belijdt.” Maar hieraan schonken deze drie, die hardnekkig aan hun meening vasthielden, geen aandacht, en mompelden in het heengaan eenige aan de metaphysica ontleende termen, waaruit ik bemerkte, dat deze hun drievoet was, vanuit denwelken zij antwoorden zouden willen geven.

Het Goddelijk zijn, dat Jehovah is

18. Eerst wordt over het Goddelijk Zijn, en daarna over het Goddelijk Wezen gehandeld. Het heeft den schijn, alsof deze twee één en hetzelfde waren, maar toch is het Zijn universeeler dan het Wezen; want het Wezen veronderstelt het Zijn, en vanuit het Zijn wordt het Wezen. Het Zijn van God of het Goddelijk Zijn kan niet beschreven worden, aangezien het alle voorstelling der menschelijke gedachte te boven gaat; in deze gedachte valt alleen dat, wat geschapen en eindig is, maar niet het ongeschapene en het oneindige, dus niet het Goddelijk Zijn. Het Goddelijk Zijn is het Zijn zelf, van waaruit alle dingen zijn, en dat in alle dingen moet zijn, opdat zij zijn. Een ruimer begrip aangaande het Goddelijk Zijn kan vanuit de volgende artikelen invloeden, welke aldus luiden: I. *Deze ééne God wordt Jehovah genoemd vanuit het Zijn, dus vanuit dit, wijl Hij alleen Is, Was, en Zijn Zal, en wijl Hij de Eerste en de Laatste is, het Begin en het Einde, de Alfa en de Omega.* II. *Deze ééne God is de Substantie zelve en de Vorm zelf; en de Engelen en de menschen zijn substanties en vormen vanuit Hem; en voor zooveel zij in Hem zijn en Hij in hen, zijn zij beelden en gelijkenissen van Hem.* III. *Het Goddelijk Zijn is Zijn in zichzelf, en tevens Bestaan in zichzelf.* IV. *Het Goddelijk Zijn en Bestaan in zichzelf kan geen ander Goddelijke voortbrengen, dat Zijn en Bestaan in zichzelf is; bijgevolg is een andere God van hetzelfde Wezen onbestaanbaar.* V. *De meervoudigheid van goden in de oude tijden en ook in den hedendaagschen tijd is nergens anders uit ontstaan dan uit het niet begrepen Goddelijk Zijn.* Deze artikelen dienen een voor een te worden toegelicht.

19. I. DEZE ÉÉNE GOD WORDT JEHOVAH GENOEMD VANUIT HET ZIJN, DUS DAAROM, WIJL HIJ ALLEEN IS, [WAS,] EN ZIJN ZAL, EN WIJL HIJ DE EERSTE EN DE LAATSTE IS, HET BEGIN EN HET EINDE, DE ALFA EN DE OMEGA. Dat Jehovah IK BEN en ZIJN beteekent, is bekend; en dat God van de oudste tijden af zoo genoemd is, blijkt uit het Boek der Schepping of Genesis, alwaar Hij in het eerste hoofdstuk God wordt genoemd, maar in het tweede en in de volgende hoofdstukken Jehovah God; en daarna, toen de zonen van Abraham uit Jakob door hun lang verblijf in Egypte den naam van God vergeten hadden, werd Hij hun in de herinnering teruggeroepen, waarover aldus: *Mozes zeide tot God: Hoe is Uw naam. God zeide tot Mozes: IK BEN DIE IK BEN; alzoo zult gij tot de zonen Israëls zeggen: IK BEN heeft mij tot ulieden gezonden; en gij zult zeggen: JEHOVAH, DE GOD uwer vaderen heeft mij tot ulieden gezonden; dat is Mijn naam tot in het eeuwige, en dat is Mijnne gedachtenis van geslacht tot geslacht* (Exod. 3: 14, 15). Aangezien God alleen Ik

Ben en Zijn is, of Jehovah, bestaat er derhalve in de gansche schepping niets, wat niet zijn Zijn aan Hem ontleent; op welke wijze echter zal men hieronder zien. Ditzelfde wordt ook verstaan onder deze woorden: *Ik ben de Eerste en de Laatste, het Begin en het Einde, de Alfa en de Omega* (Jes. 44: 6; en Openb. 1: 8, 11; 22: 13), waardoor wordt aangeduid, dat Hij het Zelf en het Eenige is van eersten tot laatsten, vanuit wien alle dingen zijn. Dat God de Alfa en de Omega wordt genoemd, het Begin en het Einde, komt omdat de alfa de eerste, en de omega de laatste lettergreep van het Grieksche alfabet is, en vandaar beteekenen zij alle dingen in één samenvatting. De reden hiervan is deze, dat elke letter van het alfabet in de geestelijke wereld eenig ding beteekent, en de klinker, omdat hij tot den klank dient, iets van aandoening of liefde. Vanuit dezen oorsprong is de geestelijke of de engelijke spraak, alsmede het schrift aldaar. Doch dit is een tot dusver onbekende verborgenheid; want er is een universeele taal, waarin alle Engelen en geesten zijn, en deze heeft niets gemeen met eenige taal der menschen in de wereld. In deze taal komt elk mensch na den dood, want deze is in elk mensch vanuit de schepping geplant; vandaar kan een ieder in de gansche geestelijke wereld ieder ander verstaan. Het is mij vaak gegeven, deze taal te hooren, en ik heb haar vergeleken met de talen in de wereld, en bevonden, dat zij zelfs niet in het allerminste overeenkomt met eenige natuurlijke taal in de landen. Zij verschilt daarvan vanuit haar oorspronkelijk wezen, hetwelk daarin bestaat, dat elke letter van elk woord iets beteekent. Vandaar nu komt het, dat God de Alfa en de Omega wordt genoemd, waardoor wordt aangeduid, dat Hij het Zelf en het Eenige is van eersten tot laatsten, vanuit wien alle dingen zijn. Maar over deze taal en haar schrift, die vanuit de geestelijke gedachte der Engelen vloeien, zie men in het Werk over de Echte Liefde n. 326 tot 329, alsmede hetgeen volgt.

20. II. DEZE ÉÉNE GOD IS DE SUBSTANTIE ZELVE EN DE VORM ZELF; EN DE ENGELEN EN DE MENSCHEN ZIJN SUBSTANTIES EN VORMEN VANUIT HEM; EN VOOR ZOOVEEL ZIJ IN HEM ZIJN EN HIJ IN HEN, ZIJN ZIJ BEELDEN EN GELIJKENISSEN VAN HEM. Aangezien God het Zijn is, is Hij ook de Substantie, want wanneer het Zijn niet substantie is, is het een redewezen; want de substantie is het zijnde, dat bestaat; en wie de substantie is, is ook de vorm, want wanneer de substantie niet vorm is, is zij een redewezen. Daarom kunnen beide aan God worden toegeschreven, maar in dien zin, dat Hij de eenige, de eigenlijke en de eerste Substantie en Vorm is. Dat deze Vorm de eigenlijk Menschelijke is, dat is, dat God de Mensch zelf is, van wien alle dingen oneindig zijn, werd aangetoond in DE WIJSHEID DER ENGELEN AANGAANDE DE GODDELIJKE LIEFDE EN DE GODDELIJKE

WIJSHEID, uitgegeven te Amsterdam in het jaar 1763; desgelijks, dat de Engelen en menschen substanties en vormen zijn, geschapen en georganiseerd om de Goddelijke dingen op te nemen, die door den Hemel in hen invloeiën; daarom worden zij in het Boek der Schepping “beelden en gelijkenissen Gods” genoemd (hfdst. I: 26, 27), en elders “Zijne zonen” en “van Hem geboren”; maar in den loop van dit werk zal het op vele plaatsen worden aangetoond, dat de mensch, voor zooveel hij onder het Goddelijk toezicht leeft, dat is, zich uit God laat leiden, meer en meer innerlijk Zijn beeld wordt. Wanneer men zich aangaande God niet de voorstelling vormt, dat Hij de eerste Substantie en Vorm is, en aangaande Zijn Vorm, dat deze de eigenlijk Menschelijke is, zoo zouden de menschelijke gemoederen zich gemakkelijk laten innemen door op schimmen gelijkende fantasieën aangaande God Zelf, aangaande het ontstaan der menschen, en aangaande de schepping der wereld. Aangaande God zouden zij zich geen ander begrip vormen dan als aangaande de natuur van het heele in haar eerste dingen, aldus als aangaande haar uitbreiding, of als aangaande het ledige of het niets; aangaande het ontstaan der menschen als aangaande een toevallig samenvloeien der elementen in een dergelijken vorm; aangaande de schepping der wereld, dat haar substanties en vormen zijn ontstaan uit punten en daarna uit geometrische lijnen, die, daar zij geen eigenschappen hebben, bijgevolg op zichzelf genomen niets zijn; bij dezulken is al wat tot de Kerk behoort, gelijk den Styx of de duisternis in den Tartarus.

21. III. HET GODDELIJK ZIJN IS ZIJN IN ZICHZELF, EN TEVENS BESTAAN IN ZICHZELF. Dat Jehovah God Zijn in zichzelf is, komt omdat Hij is Ik ben, het Zelf, het Eenige en het Eerste, uit het eeuwige tot in het eeuwige, uit wien alles is, wat is, opdat het iets zij. Zoo en niet anders is Hij het Begin en het Einde, de Eerste en de Laatste, en de Alfa en de Omega. Men kan niet zeggen, dat Zijn Zijn uit zichzelf is, want DIT VANUIT ZICHZELF vooronderstelt iets voorafgaands en aldus den tijd, hetgeen niet met het oneindige strookt, dat UIT HET EEUWIGE Wordt genoemd; en het vooronderstelt ook een anderen God, die God in zichzelf is, dus een God uit een God, of dat God zichzelf heeft gevormd; en op deze wijze zou Hij niet ongeschapen, noch oneindig zijn, aangezien Hij aldus zichzelf uit zichzelf of vanuit een ander eindig had gemaakt. Uit het feit, dat God Zijn in zichzelf is, volgt, dat Hij de Liefde in zichzelf is, de Wijsheid in zichzelf, en het Leven in zichzelf; en dat Hij het Zelf is, waaruit alle dingen zijn, en waarop alle dingen terugslaan, opdat zij iets zijn. Dat *God het Leven in zichzelf is*, en aldus God, blijkt uit de woorden des Heeren bij Johannes (5: 26); en bij Jesaja: *Ik, Jehovah, maak alle dingen, Ik alleen breid de hemelen uit, en Ik span de aarde uit, uit Mijzelven* (44: 24); en

dat *Hij alleen God is, en behalve Hem geen God* (Jes. 45: 14, 15, 20, 21; Hosea 13: 4). Dat God niet alleen Zijn in zichzelf maar ook Bestaan in zichzelf is, komt omdat Zijn, indien het niet bestaat, niet iets is, insgelijks Bestaan, indien het niet vanuit Zijn is; daarom, wanneer het eene gegeven is, moet het andere ook gegeven zijn; desgelijks de substantie, indien zij niet vorm is; van de substantie kan, indien zij niet vorm is, niet iets worden gezegd, en dit is, omdat het geen hoedanigheid heeft, in zichzelf niets. Dat hier gezegd wordt Zijn en Bestaan, en niet Wezen en Ontstaan, komt, omdat er onderscheid gemaakt moet worden tusschen Zijn en Wezen, en vandaar tusschen Bestaan en Ontstaan, evenals tusschen het voorafgaande en het volgende; en het voorafgaande is universeeler dan het volgende. Op het Goddelijk Zijn is de Oneindigheid en de Eeuwigheid van toepassing, terwijl op het Goddelijk Wezen en Ontstaan de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid van toepassing zijn, en door deze beide de Almacht en de Alomtegenwoordigheid, waarover derhalve in haar volgorde gehandeld zal worden.

22. Dat God het Zelf, het Eenige en het Eerste is, hetwelk Zijn en Bestaan in zichzelf genoemd wordt, vanuit hetwelk alle dingen zijn, die zijn en bestaan, kan de natuurlijke mensch geenszins vanuit zijn rede te weten komen, want de natuurlijke mensch kan vanuit zijn rede niets anders vatten dan dat, wat tot de natuur behoort aangezien dit met zijn wezen strookt, want daarin ging van zijn kindsheid en zijn knapenjaren af niets anders binnen. Maar aangezien de mensch geschapen werd om ook geestelijk te zijn, omdat hij na den dood zal leven en dan onder de geestelijken in hun wereld, heeft God in het Woord voorzien, waarin Hij niet alleen Zichzelf openbaarde, maar ook, dat er een Hemel en een hel is, en dat in een van beide elk mensch tot in het eeuwige leven moet, een ieder naar zijn leven en tevens naar zijn geloof. En ook heeft Hij in het Woord geopenbaard, dat Hij is Ik Ben of het Zijn, en het Zelf en het Eenige, dat in zichzelf is, en aldus het Eerste of het Begin, van waaruit alle dingen zijn. Het is vanuit deze openbaring, dat de natuurlijke mensch zich boven de natuur, dus boven zichzelf kan verheffen, en dergelijke dingen zien als tot God behooren, maar nochtans als uit de verte, hoewel God nabij ieder mensch is, want Hij is met Zijn Wezen in hem; en daar dit zoo is, is Hij dicht bij hen, die Hem liefhebben; en diegenen hebben Hem lief, die naar Zijn geboden leven en in Hem gelooven; dezen zien Hem als het ware. Wat is het geloof anders dan het geestelijk gezicht, dat Hij is; en wat is een leven naar Zijne geboden anders dan de daadwerkelijke erkenning, dat de zaligheid en het eeuwige leven uit Hem is? Zij daarentegen, die geen geestelijk, maar een natuurlijk geloof hebben, dat louter een wetenschap is, en

vandaar een dergelijk leven, zien weliswaar God, doch uit de verte, en zulks alleen wanneer zij over Hem spreken. Het onderscheid tusschen genen en dezen is als tusschen hen, die in het klare licht staan en de menschen in hun nabijheid zien en hen aanraken, en hen, die in een dichten nevel staan, en dientengevolge niet kunnen zien, of het menschen dan wel boomen of rotsen zijn. Of als het verschil tusschen hen, die op een hoogen berg staan, waar een stad ligt, en heen en weer loopen en met hun stadgenooten spreken, en hen die vanuit dezen berg neerzien en niet onderscheiden of dat, wat zij zien, boomen, beesten of opgerichte teekens zijn. Ja, zelfs is er een onderscheid als tusschen hen, die op een planeet staan, en daar huns gelijken zien, en hen, die op een andere planeet zijn met verrekijkers in de handen en daarheen turen, en zeggen, dat zij daar menschen zien, terwijl zij niets anders dan land in het algemeen zien als maanglans en waterpartijen als vlekken. Een dergelijk onderscheid is er tusschen God zien en de Goddelijke dingen, die uit Hem voortgaan, in hun gemoed, bij hen, die in het geloof en tevens in het leven der naastenliefde zijn, en tusschen hen, die slechts in de wetenschap aangaande deze dingen zijn, bij gevolg tusschen de natuurlijke en de geestelijke menschen. Zij echter, die de Goddelijke Heiligheid des Woords loochenen, en nochtans de dingen, die tot den godsdienst behooren, als in een zak op den rug dragen, zien God niet, doch stooten alleen maar den klank “god” uit, daarin maar weinig verschillend van papegaaien.

23. IV. HET GODDELIJK ZIJN EN BESTAAN IN ZICHZELF KAN GEEN ANDER GODDELIJKE VOORTBRENGEN, DAT ZIJN EN BESTAAN IN ZICHZELF IS; BIJGEVOLG IS EEN ANDERE GOD VAN HETZELFDE WEZEN ONBESTAANBAAR. Dat de ééne God, die de Schepper van het heelal is, Zijn en Bestaan in zichzelf, dus God in zichzelf is, werd tot hertoe aangetoond. Hieruit volgt, dat een God uit God onbestaanbaar is, aangezien het Goddelijk Wezenlijke zelf, dat Zijn en Bestaan in zichzelf is, daarin onbestaanbaar is. Het is om het even, of men zegt “uit God verwekt worden” dan wel “uit God voortgaan”, het is toch altijd een uit God voortgebracht worden, en dit verschilt maar weinig van geschapen worden. Daarom is het in de Kerk invoeren van het geloof, dat er drie Goddelijke personen zijn, waarvan een ieder afzonderlijk God is, en van hetzelfde Wezen, en de een uit het eeuwige geboren, en de derde uit het eeuwige voortgaande, een volledig opheffen van de voorstelling der Eenheid Gods, en daarmede van elk begrip der Goddelijkheid, en aldus een bewerken, dat al het geestelijke der rede in ballingschap wordt uitgeworpen. Daardoor wordt de mensch niet langer mensch, maar door en door natuurlijk, en verschilt alleen hierin van een beest, dat hij spreken kan,

en hij is tegen alle geestelijke dingen der Kerk gekant, want de natuurlijke mensch noemt die dingen deliria. Hieruit en uit niets anders zijn zoo erge ketterijen aangaande God voortgesproten, en dientengevolge heeft de in personen verdeelde Goddelijke Drievuldigheid niet alleen den nacht, maar ook den dood in de Kerk gebracht. Dat de identiteit van drie Goddelijke Wezens voor de rede een gruwel is, bleek mij bij de Engelen, die zeiden, dat zij zelfs niet eens de woorden “drie evangelijke Godheden” konden uitspreken; en dat, wanneer iemand tot hen zou komen, en ze zou willen uitspreken, zou het niet anders kunnen, dan dat hij zich afwendde, en na het uitspreken zou hij worden als een menschelijke romp, en nedergeworpen worden, en daarna zou hij heengaan tot diegenen in de hel, die niet eenigen God erkennen. Het is een waarheid, dat in een klein kind en in een knaap de voorstelling te planten van drie Goddelijke personen, waaraan onvermijdelijk de voorstelling van drie goden kleeft, gelijk staat met hun alle geestelijke melk, en daarna alle geestelijke spijs, en ten slotte alle geestelijke redelijkheid te ontnemen, en over hen, die zich daarin bevestigen, den geestelijken dood te brengen. Het onderscheidende kenmerk van hen, die met geloof en van harte één God Schepper des heelals vereeren, en Hem tevens als Verlosser en Wederverwekker vereeren, is als het ware de stad Zion in Davids tijd en de stad Jeruzalem ten tijde van Salomo, nadat de tempel gebouwd was; maar de kerk, die in drie personen gelooft, en in elk als in een afzonderlijken God, is gelijk aan de stad Zion en Jeruzalem, nadat zij door Vespasianus verwoest en de tempel daarin verbrand was. Bovendien: de mensch, die één God vereert, waarin de Goddelijke Drievuldigheid is, en die dus één persoon is, wordt meer en meer levend en een mensch-engel; maar wie zich in een meervoudigheid van goden vanuit een meervoudigheid van personen bevestigt, wordt allengs als een standbeeld met bewegelijke ledematen, in het midden waarvan de satan staat, en spreekt door den beweegbaren mond van het beeld.

24. v. DE MEERVOUDIGHEID VAN GODEN IN DE OUDE TIJDEN EN OOK IN DEN HEDENDAAGSCHEN TIJD IS NERGENS ANDERS UIT ONTSTAAN DAN UIT HET NIET BEGREPEN GODDELIJK ZIJN. Dat de Eenheid Gods het gemoed van elk mensch in het binnenste is ingeschreven, aangezien deze gelegen is in het midden van alle dingen, die uit den Heer in de ziel der menschen vloeien, werd boven in n. 8 aangetoond. Maar dat zij nochtans niet van daaruit in het menschelijk verstand nederdaalde, komt omdat de erkentissen ontbraken, waardoor de mensch God tegemoet moet stijgen; want een ieder moet voor God den weg bereiden, dat is, moet zichzelf tot de opneming voorbereiden, en zulks moet geschieden door erkentissen. De erkentissen, die ontbraken,

zoodat het verstand niet tot zoo ver kon doordringen, om te zien, dat God één is, en dat het Goddelijk Zijn niet bestaanbaar is, wanneer het niet het Eenige is, en dat alle dingen der natuur daaruit zijn, zijn de volgende: 1. Tot dusver heeft niemand iets geweten aangaande de geestelijke wereld, waar de Engelen en de geesten zijn, en waarin ieder mensch na den dood komt. 2. Evenmin verder, dat er in die wereld een Zon is, die de zuivere Liefde is uit Jehovah God, die in het midden daarvan is. 3. Dat vanuit die Zon een warmte voortgaat, die in haar wezen Liefde is; en een licht, dat in zijn wezen Wijsheid is. 4. Dat vandaar alle dingen, die zich in die wereld bevinden, geestelijk zijn, en den inwendigen mensch aandoen, en zijn wil en verstand maken. 5. Dat Jehovah God vanuit Zijn Zon niet alleen de geestelijke wereld heeft voortgebracht, en al haar geestelijke dingen, die ontelbaar zijn en substantieel, maar dat Hij ook de natuurlijke wereld heeft voortgebracht, en al haar natuurlijke dingen, die eveneens ontelbaar zijn, maar materieel. 6. Tot dusver heeft niemand het onderscheid geweten tusschen het geestelijke en het natuurlijke, ja zelfs niet eens, wat het geestelijke in zijn wezen is. 7. Evenmin, dat er drie graden van Liefde en Wijsheid zijn, waarnaar de engellijke Hemelen zijn geordend. 8. En dat het menschelijk gemoed in even zoovele graden is onderscheiden, opdat het na den dood in een van de drie Hemelen geheven kan worden, hetgeen geschiedt overeenkomstig zijn leven en tevens overeenkomstig zijn geloof. 9. En ten slotte, dat van al deze dingen ook niet een puntje had kunnen bestaan, dan alleen uit het Goddelijk Zijn, dat het Zelf in zichzelf is, en aldus het Eerste en het Begin, van waaruit alle dingen zijn. Deze erkentnissen hebben tot dusver ontbroken, en toch moet de mensch door middel daarvan opklimmen, en het Goddelijk Zijn erkennen. Er wordt gezegd, dat de mensch opklimt, maar daaronder wordt verstaan, dat hij uit God wordt opgeheven; want de mensch heeft de vrije keuze, om zichzelf erkentnissen te verwerven, en door zich deze vanuit het Woord door middel van het verstand te verwerven, effent hij den weg, waarlangs God nederdaalt, en hem opheft. De erkentnissen, waardoor aan het menschelijk verstand de opklimming wordt mogelijk gemaakt, terwijl God hem bij de hand houdt en leidt, kunnen vergeleken worden bij de sporten van de ladder, die aan Jakob verscheen, en die gesteld was op de aarde, welker hoofd aan den hemel raakte, en waarlangs de Engelen opklommen, en Jehovah stond op dezelve (Gen. 28: 12,13). Het is gansch anders gesteld, wanneer deze erkentnissen ontbreken, of wanneer de mensch ze veracht. Dan kan de verheffing van het verstand vergeleken worden bij een ladder, die van den grond tot het venster van de eerste verdieping van een prachtig paleis reikt, waar de menschen wonen, en niet tot de vensters

van de tweede verdieping, waar de geesten wonen, en nog minder tot de vensters van de derde verdieping, waar de Engelen wonen. Het gevolg hiervan is, dat de mensch alleen in de atmosferen en stoffelijke dingen der natuur blijft, waarin hij zijn oogen, ooren en neusvleugels gevangen houdt, en van waaruit hij aangaande den Hemel en aangaande het Zijn en het Wezen Gods geen andere voorstellingen put dan atmosferische en stoffelijke; en de mensch die vanuit dergelijke voorstellingen denkt, vormt zich geen enkel oordeel aangaande God, of Hij er al dan niet is, of Hij één dan wel verschillende is, en nog minder, van welken aard Hij is ten aanzien van Zijn Zijn en ten aanzien van Zijn Wezen. Daaruit kwam de meervoudigheid der goden in de oude eeuwen en ook in de hedendaagsche voort.

* * *

25. Hieraan zal ik de volgende GEDENKWAARDIGHEID toevoegen: Toen ik eens uit den slaap ontwaakte, verzonk ik in een diep nadenken over God; en toen ik opzag, zag ik boven mij in den Hemel een allerblinkendst wit licht in ovalen vorm; en toen ik den blik op dit licht vestigde, week het licht naar de zijden, en ging in de omtrekken binnen; en toen, ziet, opende zich de Hemel voor mij, en zag ik prachtige dingen, en Engelen staande in een cirkelvorm aan de zuidzijde der opening, en zij spraken onder elkander. En daar ik van begeerte brandde om te hooren wat zij zeiden, werd het mij eerst gegeven, den klank hunner stemmen te hooren, die vol was van hemelsche liefde, en daarna de spraak die vol was van wijsheid vanuit die liefde. Zij spraken onder elkander over den EÉNEN GOD, en over de VERBINDING MET HEM, en over de daaruit voortvloeiende ZALIGMAKING. Zij spraken onuitsprekelijke dingen, waarvan het meerendeel niet vallen kan binnen het bereik van de woorden van eenige natuurlijke taal. Daar ik echter somtijds verkeerd had met de Engelen in den Hemel zelf, en dan, in een dergelijken staat zijnde, in een dergelijke spraak met hen geweest was, kon ik hen nu verstaan, en vanuit hun gesprek eenige dingen opnemen, die op redelijke wijze in de woorden van een natuurlijke taal kunnen worden uitgedrukt. Zij zeiden, dat het GODDELIJK WEZEN EEN IS, HETZELFDE, HET ZELF, EN ONDEELBAAR. Dit lichtten zij toe door geestelijke voorstellingen, zeggende, dat het Goddelijk Zijn niet vallen kan in verschillenden, waarvan een ieder het Goddelijk Zijn zou hebben, en daarbij toch Eén zijn, Hetzelfde, het Zelf en ondeelbaar; want een ieder zou uit zijn Zijn denken vanuit zichzelf en door zichzelf afzonderlijk; en zelfs wanneer hij dan eensgezind vanuit de anderen en door de anderen dacht,

zouden het verschillende eensgezinde goden zijn en niet één God; want daar de eensgezindheid de samenstemming van verschillenden is, en tevens van een ieder vanuit zichzelf en door zichzelf, stemt zij niet samen met de eenheid Gods maar met een meervoudigheid — zij zeiden niet “van goden”, omdat zij dat niet konden; want het licht des Hemels, waaruit hun denken voortkwam, en de aura, waarin zich hun gesprek voortbewoog, verzetten zich daartegen. Zij zeiden ook, dat wanneer zij het woord “goden” wilden uitspreken, en een ieder als persoon voor zichzelf, de poging om dit uit te spreken, terstond neerviel in het woord “één”, ja zelfs in “een eenige God”. Hieraan voegden zij toe, dat het Goddelijk Zijn HET GODDELIJK ZIJN IN ZICHZELF is, en niet uit zichzelf, want “uit zichzelf” vooronderstelt een Zijn in zichzelf uit een ander aan zich voorafgaande, dus veronderstelt een God uit God, wat niet bestaat. Wat uit God is, wordt niet God genoemd, maar wordt het Goddelijke genoemd; want wat is een God uit God, dus wat een uit God uit het eeuwige geboren God, en wat een God, die voortgaat uit God door een uit het eeuwige geboren God anders dan woorden, waarin niets van het licht uit den Hemel is. Verder zeiden zij, dat het Goddelijk Zijn, hetwelk in zichzelf God is, HETZELFDE is, niet eenvoudig hetzelfde, maar oneindig, dat is, Hetzelfde uit het eeuwige tot in het eeuwige; het is Hetzelfde overal, en Hetzelfde bij een ieder, en in een ieder; maar dat al het verschillende en veranderlijke in het opnemende gelegen is; de staat van het opnemende bewerkt dit. Dat het Goddelijk Zijn, hetwelk in zichzelf God is, het ZELF is, verduidelijkten zij aldus: God is het Zelf, omdat Hij de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, of omdat Hij het Goede zelf en het Ware zelf, en vandaar het Leven zelf is. Wanneer deze niet het Zelf waren in God, zouden zij nets zijn in den Hemel en in de wereld, want zij zouden in geen betrekking staan tot het Zelf. Alle hoedanigheid ontleent haar hoedanigheid daaraan, dat er een Zelf is, van waaruit zij is, en waarop zij betrekking moet hebben, om van dien aard te zijn. Dit Zelf, dat het Goddelijk Zijn is, is niet op een plaats, maar het is bij hen en in hen, die op een plaats zijn overeenkomstig de opneming: want in verband met de Liefde en de Wijsheid, of met het Goede en het Ware, en vandaar met het Leven, die het Zelf in God, ja, God Zelf zijn, kan niet gesproken worden van plaats, noch van een voortschrijding vanuit een plaats tot een plaats; vandaar de Alomtegenwoordigheid. Daarom zegt de Heer *dat Hij in het midden van hen is; voorts dat Hij in hen is, en zij in Hem*. Aangezien Hij echter door niemand zoo, als Hij in Zichzelf is, opgenomen kan worden, verschijnt Hij, zooals Hij in Zijn Wezen is, als Zon boven de engellijke Hemelen; en hetgeen daaruit voortgaat als licht, is Hijzelf

ten aanzien van de Wijsheid; en hetgeen daaruit voortgaat als warmte, is Hijzelf ten aanzien van de Liefde. Hijzelf is die Zon niet, maar de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, die het naast uit Hem uitgaan, rondom Hem heen, verschijnen voor de Engelen als Zon. Hijzelf in de Zon is de MENSCH, het is ONZE HEER JEZUS CHRISTUS, ZOOWEL TEN AANZIEN VAN HET GODDELIJKE WAARUIT HIJ IS, ALS TEN AANZIEN VAN HET GODDELIJK MENSCHELIJKE, aangezien het Zelf, dat de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, Zijn Ziel was uit den Vader, dus het Goddelijk Leven, dat het Leven in zichzelf is. Anders is het gesteld in ieder mensch; in hem is de ziel niet het leven, maar het opnemende van het leven. De Heer leert dit ook, zeggende: *Ik ben de Weg, de Waarheid, en het LEVEN*; en elders: *Gelijk de Vader heeft HET LEVEN IN ZICH ZELVEN, zoo heeft Hij ook den Zoon gegeven HET LEVEN TE HEBBEN IN ZICH ZELVEN* (Joh. 5: 26). Het Leven in Zichzelve is God. Hieraan voegden zij toe, dat zij, die in eenig geestelijk licht zijn, vanuit deze dingen kunnen gewaarworden, dat het Goddelijk Zijn, aangezien het het Eéne, Hetzelfde, het Zelf, en vandaar ondeelbaar is, niet kan bestaan in meer dan één; en dat, wanneer gezegd werd, dat dit wel bestond, dit klaarblijkelijke tegenstrijdigheden *in adjectis* waren.

26. Nadat deze dingen gehoord waren, werden de Engelen in mijn gedachte de algemeene voorstellingen der Christelijke kerk gewaar aangaande de drievuldigheid der personen in de eenheid, en aangaande hun eenheid in de drievuldigheid bij God; voorts ook over de geboorte van den Zoon Gods uit het eeuwige; en toen zeiden zij: “Wat denkt gij? Denkt gij deze dingen niet uit het natuurlijk licht, waarmede ons geestelijk licht niet samenstemt? Wanneer gij daarom de voorstellingen van deze gedachte niet verwijdert, zullen wij den Hemel voor u sluiten, en heengaan.” Maar toen zeide ik: “Treedt, ik bid u, dieper mijn gedachte binnen, en misschien zult gij een samenstemming vinden.” En zij deden alzoo, en zij zagen, dat ik onder de drie personen de drie voortgaande Goddelijke attributen verstond, die de SCHEPPING, de VERLOSSING en de WEDERVERWEKKING zijn, en dat deze attributen aan één God toebehooren; en dat ik onder de geboorte van den Zoon Gods uit het eeuwige Zijn geboorte verstond, die uit het eeuwige voorzien was, en waarin in den tijd is voorzien; en dat het niet boven het natuurlijke en redelijke, maar tegen het natuurlijke en redelijke is, te denken, dat uit God eenig Zoon uit het eeuwige geboren is; maar heel anders is het, te denken, dat de uit God door de maagd Maria in den tijd geboren Zoon de Eenige en de Eenig-verwekte Zoon Gods is; en dat anders te gelooven een ontzaglijke dwaling is. En toen vertelde ik hun, dat mijn natuurlijke gedachte over de drievuldigheid en de eenheid

der personen, en over de geboorte van den Zoon Gods uit het eeuwige, mij gekomen was vanuit de geloofsleer der Kerk, die naar Athanasius genoemd is. Toen zeiden de Engelen: “Goed”, en zij verzochten mij, als vanuit hun mond te zeggen, dat wie zich niet tot den Heer Zelf van Hemel en aarde wendt, niet in den Hemel kan komen, aangezien de Hemel de Hemel is vanuit dezen Eenigen God, en DAT DEZE GOD JEZUS CHRISTUS IS, DIE JEHOVAH DE HEER IS, UIT HET EEUWIGE DE SCHEPPER, IN DEN TIJD DE VERLOSSER, EN TOT IN HET EEUWIGE DE WEDERVERWEKKER, dus die tegelijkertijd Vader, Zoon en Heilige Geest is, en dat dit het Evangelie is, dat gepredikt moet worden. Na deze woorden trok zich het eerder geziene hemelsche licht over de opening terug, en liet zich allengs van daaraf neder, en vervulde de innerlijke dingen van mijn gemoed, en verlichtte mijne voorstellingen over de Drievuldigheid en de Eenheid Gods; en toen zag ik de aanvankelijk hierover gevormde voorstellingen, die louter natuurlijk waren, afgezonderd, zooals het kaf van het koren gescheiden wordt door den gezwaaide dorschvlegel, en als door den wind naar het noorden voortgedragen en verstrooid.

De oneindigheid, of de onmetelijkheid en de eeuwigheid Gods

27. Er zijn twee dingen aan de natuurlijke wereld eigen, die maken, dat alle dingen daar eindig zijn; het eene is de RUIMTE, en het andere is de TIJD; en aangezien deze wereld uit God geschapen is, en te zamen met die wereld de ruimten en tijden geschapen zijn, en deze haar eindig maken, moet derhalve gehandeld worden over de twee aanvangen daarvan, welke de ONMETELIJKHEID en de EEUWIGHEID zijn. Want de onmetelijkheid Gods heeft betrekking op de ruimten, en de eeuwigheid op de tijden, en de ONEINDIGHEID omvat zoowel de onmetelijkheid als de eeuwigheid. Daar echter de oneindigheid het eindige te boven gaat, en de erkentenis van het oneindige het eindige gemoed te boven gaat, moet hierover — opdat men het eenigermate gewaar worde — in deze volgorde gehandeld worden: I. *God is, aangezien Hij in Zichzelven Is en Bestaat, en alle dingen in het heelal vanuit Hem zijn en bestaan, oneindig.* II. *God is, aangezien Hij vóór de wereld was, dus vooraleer ruimten en tijden ontstaan zijn, oneindig.* III. *God is, nadat de wereld gemaakt was, in de ruimte zonder ruimte, en in den tijd zonder tijd.* IV. *De Oneindigheid wordt met betrekking tot de ruimten de Onmetelijkheid genoemd, en met betrekking tot de tijden de Eeuwigheid; en er is, ofschoon deze betrekkingen bestaan, toch niets van ruimte in Zijn Onmetelijkheid, en niets van tijd in Zijn Eeuwigheid.* V. *De verlichte rede kan vanuit zeer vele dingen in de wereld de Oneindigheid van God den Schepper zien.* VI. *Al het geschapene is eindig, en het Oneindige is in eindige dingen als in ontvangende dingen, en het is in de menschen als in zijn beelden.* Maar deze dingen zullen een voor een worden ontvouwd.

28. I. GOD IS, AANGEZIEN HIJ IN ZICHZELVEN IS EN BESTAAT, EN ALLE DINGEN IN HET HEELAL VANUIT HEM ZIJN EN BESTAAN, ONEINDIG. Tot hiertoe werd aangetoond, dat God één is, en dat Hij het Zelf is, en dat Hij het eerste Zijn van alle dingen is, en dat alle dingen, die in het heelal zijn, bestaan, en blijven bestaan, vanuit Hem zijn; hieruit volgt, dat Hij oneindig is. Dat de menschelijke rede dit vanuit zeer vele dingen in het geschapen heelal kan zien, zal in hetgeen volgt getoond worden. Maar ofschoon het menschelijk gemoed vanuit deze erkennen kan, dat het eerste Zijnde of het eerste Zijn oneindig is, kan het nochtans zijn hoedanigheid niet kennen, en het bijgevolg niet anders definiëren, dan dat het het Oneindig Al is, en dat het in zichzelf blijft bestaan, en dat het vandaar de eigenlijke en eenige Substantie is; en — aangezien aan de substantie niets kan worden toegeschreven, tenzij zij worm is — dat het de eigenlijke en eenige Vorm is. Maar wat is daarmede

nog gezegd? Daarmede komt niet uit, van welken aard het oneindige is; want het menschelijk gemoed zelf, ook al is het in de hoogste mate analytisch en verheven, is eindig, en het eindige daarin kan niet verwijderd worden; daarom is het geenszins bij machte om de Oneindigheid Gods te zien, zooals zij in zichzelf is, dus God; maar het kan God in de schaduw zien van achteren, zooals gezegd werd tot Mozes, toen hij smeekte, God te zien, namelijk dat hij in eene kloof der steenrots gezet werd, en de achterliggende dingen van Hem zag (Exod. 33: 20 tot 23). Onder de achterliggende dingen Gods worden de zichtbare dingen in de wereld verstaan, en in het bijzonder de waarneembare dingen in het Woord. Hieruit blijkt duidelijk, dat het ijdel is, te willen kennen, van welken aard God is in Zijn Wezen of in Zijn Substantie; maar dat het voldoende is, Hem uit de eindige, dat is, uit de geschapen dingen te erkennen, waarin Hij op oneindige wijze is. De mensch, die met zijn gedachten daarbovenuit wil doordringen, kan vergeleken worden met een in de lucht gehaalden visch of met een onder de luchtpomp gezetten vogel, die als de lucht weggezogen wordt, naar adem snakt en tenslotte stikt; en ook kan hij vergeleken worden bij een schip, dat, wanneer het door den storm wordt overweldigd, en niet meer naar het roer luistert, op klippen en zandbanken gedreven wordt; zoo vergaat het hun, die de Oneindigheid Gods van binnen willen kennen, niet daarmede tevreden, dat zij haar van buiten vanuit klaarblijkelijke aanwijzingen kunnen erkennen. Men leest aangaande een zekeren filosoof onder de Ouden, dat hij zich in de zee wierp, omdat hij de eeuwigheid der wereld niet in het schijnsel van zijn gemoed kon zien of vatten. Wat dan, zoo hij de Oneindigheid Gods had willen zien of vatten!

29. II. GOD IS, AANGEZIEN HIJ VÓÓR DE WERELD WAS, DUS VOORALEER RUIMTEN EN TIJDEN ONTSTAAN ZIJN, ONEINDIG. In de natuurlijke wereld zijn tijden en ruimten, daarentegen in de geestelijke wereld niet zoo daadwerkelijk, maar nochtans in schijn. Dat tijden en ruimten in de wereld zijn ingevoerd, geschiedde met het doel, het eene ding van het andere te onderscheiden, het groote van het kleine, het vele van het weinige, dus hoeveelheid van hoeveelheid, en aldus hoedanigheid van hoedanigheid; en opdat daardoor de zinnen van het lichaam hun voorwerpen en de zinnen van het gemoed de hunne zouden kunnen onderscheiden, en aldus aangedaan worden, denken en kiezen. De tijden werden daardoor in de natuurlijke wereld ingevoerd, dat de aarde om haar as wentelt, en dat die wentelingen van plaats tot plaats langs den Dierenriem voortschrijden, en dat deze wisselingen schijnbaar uit de zon geschieden, waaruit de gansche aardbol zijn warmte en zijn licht heeft. Vandaar de tijden van den dag, zijnde morgen, middag, avond en nacht; en

de tijden van het jaar, zijnde lente, zomer, herfst en winter; de tijden van den dag voor licht en duisternis, en de tijden van het jaar voor warmte en koude. De ruimten zijn echter in de natuurlijke wereld daardoor ingevoerd, dat de aarde tot een globe samengevoegd en gevuld is met stoffen, waarvan de deelen onderling onderscheiden en tevens uitgebreid zijn. In de geestelijke wereld zijn echter geen stoffelijke ruimten en daarmede overeenstemmende tijden, maar toch zijn er schijnbaarheden daarvan, en deze schijnbaarheden zijn overeenkomstig de verschillen der staten, waarin de gemoederen der geesten en Engelen aldaar zijn, en daarom richten de tijden en ruimten zich aldaar naar de aandoeningen van hun wil en naar de daaruit voortvloeiende gedachten van hun verstand; doch deze schijnbaarheden zijn werkelijk, want zij zijn bestendig overeenkomstig hun staten. De algemeene meening aangaande den staat der zielen na den dood, en vandaar ook aangaande dien der Engelen en geesten is deze, dat zij niet in eenige uitgebreidheid, dus niet in ruimte en tijd zijn; en vanuit deze voorstelling wordt van de zielen na den dood gezegd, dat zij onbepaald ergens [in *Pu seu Ubi*] zijn, en dat de geesten en Engelen ademtochten zijn, waaronder men zich niets anders denkt dan wat men zich denkt onder aether, lucht, damp of wind, terwijl zij toch substantieele menschen zijn, en onder elkander leven als de menschen in de natuurlijke wereld, in ruimten en in tijden, die, als gezegd, bepaald zijn naar de staten hunner gemoederen. Wanneer het anders gesteld was, dat is, wanneer zij zonder tijden en ruimten waren, zou dat universum waarin de zielen aanspoelen, en waar de Engelen en de geesten verblijven, door het oog van een naald gehaald of op een punt van een haar samengebracht kunnen worden; hetgeen mogelijk zou zijn, wanneer daar geen substantieele uitgebreidheid bestond; aangezien deze daar echter bestaat, wonen de Engelen onder elkander even afgezonderd en onderscheiden, ja zelfs, meer onderscheiden als de menschen doen, die een stoffelijke uitgebreidheid hebben. Maar de tijden zijn daar niet onderscheiden in dagen, weken, maanden en jaren, aangezien de zon daar niet schijnt op en onder te gaan, noch rond te gaan, maar in het oosten blijft staan halverwege tusschen zenith en horizon. En zij hebben daar ruimten, omdat alle dingen, die stoffelijk zijn in de natuurlijke wereld, in deze wereld substantieel zijn. Doch hierover zal meer gezegd warden in het gedeelte van dit hoofdstuk, dat over de schepping handelt. Vanuit de boven gezegde dingen kan men begrijpen, dat de ruimten en tijden alle dingen tot in bijzonderheden, die in beide werelden zijn, eindig maken, en vandaar dat de menschen niet slechts naar de lichamen, maar ook naar de zielen eindig zijn, en evenzoo de Engelen en geesten. Vanuit al

deze dingen kan men de gevolgtrekking maken, dat God oneindig, dat is, niet eindig is, aangezien Hijzelf, als Schepper, Formeerder en Maker van het heelal, alle dingen eindig heeft gemaakt, en Hij maakte ze eindig door Zijn zon, in het midden waarvan Hij is, en die vanuit het Goddelijk Wezen, dat vanuit Hem uitgaat als een sfeer, tot stand komt. Daar en daaruit is het eerste der eindigmaking, maar de voortschrijding daarvan gaat tot de laatsten in de natuur der wereld; dat Hij in Zichzelf oneindig is, omdat Hij ongeschapen is, volgt hieruit. Maar den mensch schijnt het oneindige als niet iets, vanuit de oorzaak, omdat de mensch eindig is en vanuit eindige dingen denkt, en daarom zou hij, wanneer het eindige, hetwelk aan zijn gedachte kleeft, werd weggenomen, het gevoel hebben alsof het overblijvende niet iets was. De waarheid is echter deze, dat God op oneindige wijze alles is, en dat de mensch vanuit zichzelf vergelijkenderwijze niet iets is.

30. III. GOD IS, NADAT DE WERELD GEMAAKT WAS, IN DE RUIMTE ZONDER RUIMTE, EN IN DEN TIJD ZONDER TIJD. Dat God en het Goddelijke, hetwelk onmiddellijk uit Hem voortgaat, niet in de ruimte is, hoewel Hij alomtegenwoordig is, en bij ieder mensch in de wereld, en bij iederen Engel in den Hemel, en bij iederen geest onder den Hemel, kan niet met een louter natuurlijke voorstelling begrepen worden, maar het kan eenigermate met een geestelijke voorstelling begrepen worden. Dat het niet met een louter natuurlijke voorstelling begrepen kan worden, komt omdat daarin ruimte is, want zij is gevormd vanuit zulke dingen als in de wereld zijn, en in alle en elk der dingen daarvan, die met de oogen worden aanschouwd, is ruimte; al het groote en kleine daar behoort tot de ruimte, al wat daar lang, breed en hoog is, behoort tot de ruimte, in één woord, elke afmeting, figuur en vorm daar behoort tot de ruimte. Maar toch kan de mensch dit eenigermate met een natuurlijke gedachte begrijpen, wanneer hij daarin slechts iets van geestelijk licht toelaat. Maar eerst dient iets gezegd te worden aangaande de voorstelling der geestelijke gedachte; deze ontleent niets aan de ruimte, maar zij ontleent al het hare aan den staat. Staat wordt gezegd met betrekking tot liefde, tot leven, tot wijsheid, tot aandoeningen, tot vreugden, in het algemeen tot het goede en ware. Een waarlijk geestelijke voorstelling aangaande deze dingen heeft niets gemeen met ruimte; zij is hooger, en beschouwt de voorstellingen der ruimte onder zich, zooals de Hemel de aarde beschouwt. Dat God tegenwoordig is in de ruimte zonder ruimte, en in den tijd zonder tijd, komt, omdat God altijd dezelfde is, uit het eeuwige tot in het eeuwige, dus evenzoo vóór de geschapen wereld als na deze, en omdat in God en voor God vóór de schepping geen ruimten en tijden waren, maar daarna; daarom is Hij,

steeds dezelfde zijnde, in de ruimte zonder ruimte, en in den tijd zonder tijd. Hieruit volgt, dat de natuur van Hem gescheiden is, en dat Hij evenwel in haar alomtegenwoordig is, nauwelijks anders dan zooals het leven in al het substantieele en stoffelijke van den mensch is, hoewel het zichzelf niet daarmede vermengt; vergelijkenderwijze als het licht in de oogen, het geluid in de ooren, de smaak in de tong, of zooals de aether in de aarde en in het water, waardoor de uit water en land bestaande aardbol wordt samengehouden en rondgedreven; en zoo voort. Wanneer deze werkende krachten werden opgeheven, zouden deze tot substanties en materies gemaakte dingen terstond instorten of uiteenvallen; ja zelfs zou het menschenlijk gemoed, wanneer God daarin niet overal en te allen tijde tegenwoordig was, uiteenspatten als een bel in de lucht; en de beide hersenen, waarin het gemoed vanuit de beginselen werkt, zouden tot schuim vergaan, en aldus zou al het menschenlijke tot stof der aarde worden en tot een in de atmosfeer drijvende geur. Aangezien God in allen tijd is zonder tijd, spreekt Hij in Zijn Woord over het verleden en over de toekomst in het tegenwoordige, zooals bij Jesaja: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is gegeven, wiens naam is Held, Vorst des vredes* (9: 5); en bij David: *Ik zal verkondigen aangaande het besluit; Jehovah heeft tot Mij gezegd: Gij zijt Mijn Zoon, heden heb Ik U verwekt* (Psalm 2: 7), dit aangaande den Heer, die komen zou; daarom wordt ook bij denzelfde gezegd: *Duizend Jaren zijn in Uwe oogen als de dag van gisteren* (Psalm 90: 4). Dat God overal in de gansche wereld tegenwoordig is, en er evenwel niets, wat aan de wereld eigen is in Hem is, dat is, niets wat tot ruimte en tijd behoort, kan uit verschillende andere plaatsen in het Woord duidelijk ontwaard worden door de zienden en opmerkenden, zooals uit het volgende bij Jeremia: *Ben Ik een God van nabij, en niet een God van verre; zou zich de man in verborgene plaatsen kunnen verbergen, dat Ik hem niet zou zien; Ik vervul den ganschen hemel en de gansche aarde* (23: 23, 24).

31. IV. DE ONEINDIGHEID GODS WORDT MET BETREKKING TOT DE RUIMTEN DE ONMETELIJKHEID GENOEMD, EN MET BETREKKING TOT DE TIJDEN DE EEUWIGHEID; EN ER IS, OFSCHOON DEZE BETREKKINGEN BESTAAN, TOCH NIETS VAN RUIMTE IN ZIJN ONMETELIJKHEID, EN NIETS VAN TIJD IN ZIJN EEUWIGHEID. Dat de Oneindigheid Gods met betrekking tot de ruimten de Onmetelijkheid wordt genoemd, komt, omdat het onmetelijke betrekking heeft op wat groot en ruim is, alsmede op wat uitgebreid is, en op wat daarin ruimtelijk is. Dat de Oneindigheid Gods echter met betrekking tot de tijden de Eeuwigheid wordt genoemd, komt, omdat “tot in het eeuwige” betrekking heeft op de dingen, die zonder einde voortschrijden, en die

door tijden gemeten worden; zoo bij voorbeeld: op den uit water en land bestaanden aardbol als zoodanig hebben de dingen betrekking, die tot de ruimte behooren, en op zijn rondwenteling en voortschrijding de dingen, die tot den tijd behooren; de laatstgenoemde dingen maken ook de tijden, en de eerstgenoemde maken de ruimten, en zij vertoonen zich op deze wijze vanuit de zinnen in de gewaarwording der bespiegelende gemoederen. Maar in God is niets van ruimte en tijd, zooals boven werd aangetoond, en toch zijn uit God hun aanvangen. Hieruit volgt, dat Zijn Oneindigheid met betrekking tot de ruimten onder de Onmetelijkheid, en dat Zijn Oneindigheid met betrekking tot de tijden onder de Eeuwigheid wordt verstaan. Maar in den Hemel worden de Engelen door de Onmetelijkheid Gods de Goddelijkheid ten aanzien van *Zijn* gewaar, en door de Eeuwigheid Gods de Goddelijkheid ten aanzien van *Bestaan*; voorts ook door de Oneindigheid de Goddelijkheid ten aanzien van de Liefde, en door de Eeuwigheid de Goddelijkheid ten aanzien van de Wijsheid; dit komt, omdat de Engelen ruimten en tijden van de Goddelijkheid losmaken, en dan zijn deze begrippen daarvan het gevolg. Maar aangezien de mensch niet anders kan denken dan vanuit voorstellingen, ontleend aan zulke dingen, als tot ruimte en tijd behooren, kan hij niets gewaarworden aangaande de Onmetelijkheid Gods vóór de ruimten, en aangaande Zijn Eeuwigheid vóór de tijden; ja zelfs is het, wanneer hij iets daarvan wil gewaarworden, alsof zijn gemoed in zwijm valt, bijna zooals iemand, die, in het water gevallen, in den staat van schipbreuk verkeert, of die, bij een aardbeving verzinkend, in den staat van verzwelging verkeert. En zelfs kan hij, wanneer hij er nochtans op staat, in deze dingen door te dringen, licht tot een delirium vervallen, en ten gevolge daarvan tot de ontkenning van God geleid worden. Ook ik was eens in een dergelijken staat, toen ik daarover nadacht, wat God was vanuit het eeuwige; wat Hij deed vóór de grondlegging der wereld; of Hij over de Schepping beraadslaagde, en de orde uitdacht waarnaar zij geschieden zou; of een beraadslagende gedachte in het volstreckte ledige mogelijk was, en dergelijke ijdele dingen meer. Maar opdat ik niet door dergelijke dingen in deliria zou vervallen, werd ik uit den Heer opgeheven in de sfeer en in het licht, waarin de innerlijke Engelen zijn, en nadat de voorstelling van ruimte en tijd, waarin mijn gedachte te voren geweest was, aldaar een weinig verwijderd was, werd het mij te begrijpen gegeven, dat de Eeuwigheid niet een eeuwigheid van tijd is; en dat het, aangezien er vóór de wereld geen tijd bestond, volstrekt ijdel is, aangaande God zoo iets te denken. Aangezien voorts het Goddelijke uit het eeuwige, dus aan allen tijd onttrokken, niet dagen, jaren, en eeuwen in

zich sluit, maar al deze dingen voor God het aanwezig zijn, kwam ik tot de gevolgtrekking, dat de wereld uit God niet in den tijd geschapen werd, maar dat de tijden uit God werden ingevoerd met de schepping. Ik wil hieraan deze gedenkwaardigheid toevoegen: er verschijnen aan het eene uiterste van de geestelijke wereld twee opgerichte teekens in monstrueuzen menschelijken vorm met opengesperde monden en wijde kelen, en het schijnt dengenen, die aangaande God uit het eeuwige ijdele en onzinnige dingen denken, toe, alsof zij daardoor worden opgeslokt; maar het zijn fantasieën, waarin zich diegenen stortten, die aangaande God vóór de geschapen wereld ongerijmde en ongepaste dingen denken.

32. V. DE VERLICHTE REDE KAN VANUIT ZEER VELE DINGEN IN DE WERELD DE ONEINDIGHEID GODS ZIEN. Eenige dingen zullen opgesomd worden, vanuit welke de menschelijke rede de Oneindigheid Gods zien kan, en deze zijn de volgende: I. Er bestaan in het geschapen heelal niet twee dingen die hetzelfde zijn. Dat deze identiteit niet bestaat tusschen gelijktijdige dingen, heeft de menschelijke kennis vanuit de rede gezien en bevestigd, en toch zijn de substantieele en stoffelijke dingen van het heelal, elk op zich zelf beschouwd, oneindig in aantal. En dat er ook geen identiteit van twee werkingen tusschen de opeenvolgende dingen in de wereld bestaat, kan men vanuit de rondwenteling van de aarde opmaken, namelijk dat haar excentriciteit in de polen maakt, dat nooit iets terugkeert, wat hetzelfde is. Dat dit zoo is, blijkt ten duidelijkste uit de menschelijke aangezichten, namelijk dat er in de gansche wereld niet één aangezicht bestaat, noch tot in het eeuwige bestaan kan, dat geheel en al gelijk is aan of hetzelfde is als dat van een ander. Deze oneindige verscheidenheid kan geenszins bestaan, tenzij vanuit de Oneindigheid van God den Schepper. II. Geen enkele gezindheid is volkomen gelijk aan die van een ander, waarom het spreekwoord luidt: zooveel hoofden, zooveel zinnen; bijgevolg, dat geen enkel gemoed (dat is, geen enkele wil en geen enkel verstand) volkomen gelijk is aan of geheel hetzelfde is als het gemoed van een ander; derhalve is noch de spraak van den een ten aanzien van den klank en ten aanzien van de gedachte vanuit welke zij is, noch de handeling van den een ten aanzien van het gebaar en ten aanzien van de aandoening precies gelijk aan de spraak en de handeling van den ander; vanuit welke oneindige verscheidenheid men eveneens als in een spiegel de Oneindigheid van God den Schepper kan zien. III. In alle zaad, zoowel van dieren als van planten, is een zekere onmetelijkheid en eeuwigheid geplant; een onmetelijkheid in dien zin, dat het zaad tot in het oneindige vermenigvuldigd kan worden; en een eeuwigheid in dien zin, dat deze vermenigvuldiging uit de schepping

der wereld zonder onderbreking tot nu toe heeft voortgeduurd, en dat zij ten eeuwigen dage voortduurt. Neem uit het dierenrijk de visschen der zee, die, wanneer zij zich volgens den overvloed der zaden vermenigvuldigen, binnen 20 of 50 jaren den oceaan zoo zouden vervullen, dat hij uit louter visschen zou bestaan, en zijn water derhalve de gansche aarde zou overstroomen en haar aldus verderven; maar opdat dit niet geschieden zou, is er uit God in voorzien, dat de eene visch den anderen tot voedsel dient. Desgelijks zou het gaan met de zaden der planten, die, wanneer er even zoovele geplant werden, als er jaarlijks vanuit één opkomen, binnen 20 of 30 jaren de oppervlakte niet alleen van een enkelen aardbodem, maar ook nog van verschillende andere zouden vervullen. Want er zijn struiken, waarvan elk zaad honderden en duizenden andere voortbrengt; maak hierover eens een berekening op, en ga de opbrengst na van één enkel zaad over een reeks van 20 of 30 jaren, en gij zult zien. Vanuit deze en gene dingen kan de Goddelijke Onmetelijkheid en Eeuwigheid, vanuit welke niet kan worden voortgebracht wat niet een gelijkenis is, in een zeker algemeen gezicht gezien worden. iv. De Oneindigheid Gods kan ook voor de verlichte rede blijken vanuit de oneindigheid waarin elke wetenschap kan groeien, en vandaar het inzicht en de wijsheid van een ieder, en dat elk dier beide groeien kan als een boom vanuit zaden, en als wouden en tuinen vanuit boomen, want er is aan hen geen grens gegeven; het geheugen van den mensch is hun aardbodem, en het verstand is de plaats, waar zij ontkiemen, en de wil is de plaats, waar zij bevrucht worden; en deze beide vermogens, verstand en wil, zijn van dien aard, dat zij aangekweekt en vervolmaakt kunnen worden in de wereld tot aan het einde des levens, en daarna tot in het eeuwige. v. De Oneindigheid van God den Schepper kan men ook zien vanuit het oneindige aantal sterren, die even zoovele zonnen zijn, en derhalve even zoovele werelden; dat er in den sterrenhemel ook aardbollen bestaan, waarop menschen, beesten, vogels en planten zijn, werd aangetoond in een zeker werkje, dat een beschrijving geeft van geziene dingen. vi. De Oneindigheid Gods stelde zich nog klaarblijkelijk aan mij voor vanuit den engellijken Hemel, alsmede vanuit de hel, hierin namelijk, dat deze beide in ontelbare gezelschappen of vereenigingen overeenkomstig alle verscheidenheden der liefden van het goede en booze zijn gerangschikt en samengevoegd, en dat daar een ieder een plaats overeenkomstig zijn liefde wordt toegewezen; want daar zijn allen vanuit het menschelijk geslacht van de schepping der wereld aan verzameld, en zullen daar tot in de eeuwen der eeuwen verzameld worden; en hierin, dat ofschoon een ieder daar zijn plaats of zijn verblijf heeft, nochtans allen daar zoo verbonden zijn, dat de

gansche engellijke Hemel één Goddelijken Mensch, en de gansche hel één monstrueuzen duivel uitbeeldt. Vanuit deze beide en vanuit de oneindige wonderen, die zij bevatten, vertoont zich de Onmetelijkheid te zamen met de Almacht Gods zichtbaar op duidelijke wijze. VII. Wie zou ook niet kunnen begrijpen, zoo hij de redelijkheid van zijn gemoed een weinig verheft, dat het leven tot in het eeuwige, hetwelk elk mensch na den dood geworden, niet mogelijk is, tenzij uit den Eeuwigen God? VIII. Behalve deze dingen, is er nog een zekere oneindigheid in vele dingen, die in het natuurlijk en in het geestelijk schijnsel bij den mensch vallen. *In het natuurlijk schijnsel:* dat er in de geometrie verschillende reeksen zijn, die tot in het oneindige gaan; dat er tusschen de drie hoogtegraden een voortschrijding tot in het oneindige is, hierin namelijk, dat de eerste graad, die de natuurlijke wordt genoemd, niet vervolmaakt en opgeheven kan worden tot de volmaaktheid van den tweeden graad, die de geestelijke wordt genoemd; evenmin deze tot de volmaaktheid van den derden graad, die de hemelsche wordt genoemd. Desgelijks is het gesteld tusschen het einddoel, de oorzaak en de werking, namelijk hierin, dat de werking niet zoodanig vervolmaakt kan worden, dat zij als haar oorzaak wordt, noch de oorzaak zoodanig, dat zij als haar einddoel wordt. Dit kan verduidelijkt worden door de atmosferen, waarvan er drie graden bestaan; want er bestaat een hoogste aura, daaronder de aether, en weer daaronder de lucht; en niet eenige hoedanigheid der lucht kan verheven worden tot eenige hoedanigheid van den aether, noch eenige hoedanigheid van dezen tot eenige hoedanigheid van de aura; en nochtans bestaat er in elk der drie eene verheffing der volmaakheden tot in het oneindige. *In het geestelijk schijnsel:* dat de natuurlijke liefde, die tot het beest behoort, niet verheven kan worden in de geestelijke liefde, welke uit de schepping in den mensch is gelegd; desgelijks is het gesteld met het natuurlijk inzicht van het beest ten opzichte van het geestelijk inzicht van den mensch. Maar aangezien deze dingen nog onbekend zijn, zullen zij elders ontvouwd worden. Hieruit kan blijken, dat de universalia der wereld voortdurende toonbeelden van de Oneindigheid van God den Schepper zijn. Maar op welke wijze de afzonderlijke dingen de universeele nastreven en de Oneindigheid Gods uitbeelden, dat is een afgrond, en het is een oceaen, waarover het menschelijk gemoed als het ware kan varen; maar men wachte zich voor den uit den natuurlijken mensch oprijzenden storm, die, van den achterstevan opstekend, waar de natuurlijke mensch vol zelfvertrouwen staat, het schip met masten en zeilen zou doen zinken.

33. VI. AL HET GESCHAPENE IS EINDIG EN HET ONEINDIGE IS IN DE EINDIGE DINGEN ALS IN ONTVANGENDE DINGEN, EN HET IS IN DE MENSCHEN ALS

IN ZIJN BEELDEN. Dat al het geschapene eindig is, komt, omdat alle dingen uit Jehovah God zijn door de zon van de geestelijke wereld, die Hem het dichtst omgeeft, en deze zon vanuit de substantie is, die vanuit Hem uitging, welker wezen de liefde is. Vanuit deze zon is door haar warmte en haar licht het heelal van zijn eerste tot zijn laatste dingen geschapen. Doch het is hier de plaats niet, om in volgorde de voortschrijding der schepping uiteen te zetten; in hetgeen volgt zal daarvan een schetsmatige voorstelling gegeven worden. Hier is het alleen van belang te weten, dat het eene ding uit het andere werd gevormd, en dat aldus graden zijn ontstaan, drie in de geestelijke wereld, en drie daarmede overeenstemmende in de natuurlijke wereld, en even zoovele in de rustende dingen waaruit de aardbol bestaat. Maar waarvandaan deze graden komen, en van welken aard zij zijn, werd volledig uiteengezet in DE ENGELIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE LIEFDE EN DE GODDELIJKE WIJSHEID (gepubliceerd in Amsterdam in het jaar 1763) en in het werkje OVER HET VERKEER VAN DE ZIEL EN HET LICHAAM (uitgegeven in Londen in het jaar 1769). Door deze graden werd bewerkstelligd, dat alle latere dingen de ontvangende dingen zijn van vroegere dingen, en deze weer van nog vroegere dingen, en aldus in volgorde de ontvangende dingen van de primitieve dingen, waaruit de zon van den engelijken Hemel bestaat, en dat op deze wijze de eindige dingen de ontvangende dingen van het oneindige zijn. Dit stemt ook samen met de wijsheid der Ouden, vanuit dewelke het is, dat alle dingen en elk ding deelbaar zijn tot in het oneindige. De algemeen gangbare meening is deze, dat de eindige dingen, aangezien het eindige het oneindige niet vatten kan, niet de ontvangende dingen van het oneindige kunnen zijn; maar vanuit hetgeen in MIJNE WERKEN aangaande de schepping werd medegedeeld, blijkt, dat God eerst Zijne Oneindigheid eindig heeft gemaakt door vanuit Hem uitgezonden substanties, van waaruit Zijn naaste omloop ontstond, welke de zon der geestelijke wereld maakt; en dat Hij daarna door die zon de overige omloopen volmaakte, tot den laatste toe, die uit rustende dingen bestaat; en dat Hij aldus de wereld door graden meer en meer eindig maakte. Deze dingen zijn aangehaald om de menselijke rede te voldoen, die niet rust voordat zij de oorzaak ziet.

34. Dat het Oneindig Goddelijke in de menschen als in zijn beelden is, blijkt vanuit het Woord, waarin men het volgende leest: *Ten slotte zeide God: Laat ons menschen maken in Ons beeld, naar Onze gelijkenis; God schiep dan den mensch in Zijn beeld, in het beeld van God schiep Hij hem* (Gen. 1: 26, 27), waaruit volgt, dat de mensch een opnemend orgaan Gods is, en dat hij orgaan is al naar de hoedanigheid der opneming. Het menscheijk gemoed, van waaruit

en waarnaar de mensch een mensch is, is in drie gebieden overeenkomstig de drie graden gevormd; dit gemoed is hemelsch in den eersten graad, waarin ook de Engelen van den hoogsten Hemel zijn; het is geestelijk in den tweeden graad, waarin ook de Engelen van den middelsten Hemel zijn; en het is natuurlijk in den derden graad, waarin ook de Engelen van den laatsten Hemel zijn. Naar deze drie graden georganiseerd, is het menschelijk gemoed het ontvangende vat van den Goddelijken invloed; maar nochtans vloeit het Goddelijke niet verder in dan voor zooveel de mensch den weg effent of de deur opent. Wanneer de mensch dit doet tot aan den hoogsten of hemelschen graad, zoo wordt hij waarlijk een beeld Gods, en na den dood een Engel van den hoogsten Hemel. Maar wanneer de mensch slechts tot den middelsten of geestelijken graad den weg effent of de deur opent, zoo wordt hij weliswaar een beeld Gods, maar niet in die volmaaktheid, en na den dood een Engel van den middelsten Hemel. Maar wanneer de mensch slechts alleen tot den laatsten of natuurlijken graad den weg effent of de deur opent, zoo wordt hij, wanneer hij God erkent, en Hem met daadwerkelijke vroomheid vereert, een beeld Gods in den laatsten graad, en na den dood een Engel van den laatsten Hemel. Doch wanneer hij God niet erkent, en Hem niet met daadwerkelijke vroomheid vereert, zoo legt hij het beeld Gods af, en wordt aan een of ander dier gelijk, dit alleen uitgezonderd, dat hij het vermogen van verstaan en bijgevolg van spreken geniet. Wanneer hij dan den hoogsten natuurlijken graad toesluit, die met den hoogsten Hemel overeenstemt, zoo wordt hij ten aanzien van de liefde aan het beest der aarde gelijk; maar wanneer hij den middelsten natuurlijken graad toesluit, die met den middelsten geestelijken graad overeenstemt, zoo wordt hij ten aanzien van de liefde gelijk een vos, en ten aanzien van het gezicht des verstands gelijk een nachtvogel. Doch wanneer hij ook den laatsten natuurlijken graad ten aanzien van zijn geestelijke toesluit, zoo wordt hij ten aanzien van de liefde gelijk een wild dier, en ten aanzien van het verstand van het ware gelijk een visch. Het Goddelijke Leven, dat door den invloed vanuit de zon van den engellijken Hemel den mensch in werking brengt, kan met het licht vanuit de zon der wereld vergeleken worden, en met zijn invloed in een doorzichtig voorwerp; de opneming van het leven in den hoogsten graad met den invloed des lichts in een diamant; de opneming van het leven in den tweeden graad met den invloed des lichts in een kristal; en de opneming van het leven in den laatsten graad met den invloed des lichts in glas of in een doorschijnend vlies. Maar wanneer deze graad ten aanzien van zijn geestelijke geheel en al werd toegesloten — hetgeen geschiedt, wanneer God geloochend wordt, en

de satan vereerd wordt — zoo kan de opneming van het van God uitgaande leven vergeleken worden met den invloed des lichts in de ondoorschijnende dingen der aarde, zooals in rottend hout, of in moerassigen grond, of in mest, enzoovoort; want dan wordt de mensch een geestelijk lijk.

* * *

35. Hieraan zal ik de volgende GEDENKWAARDIGHEID toevoegen: Eens was ik in verbazing over de geweldige menigte van menschen, die de schepping, en vandaar alle dingen die onder de zon, en alle dingen die boven de zon zijn, aan de natuur toeschrijven, en die, wanneer zij iets zien, vanuit de erkenning des harten zeggen: “Is dit niet van de natuur?” En wanneer men hun vraagt, waarom zij zeggen, dat het van de natuur is, en waarom niet van God, terwijl zij toch somtijds met de gemeente zeggen, dat God de natuur geschapen heeft, en zij vandaar evengoed kunnen zeggen, dat de dingen, die zij zien, van God zijn, als dat zij van de natuur zijn — zoo antwoorden zij op een inwendigen, bijna stilzwijgenden toon: “Wat is God anders dan de natuur?” Al dezen vertoonen zich trotsch vanuit de overreding aangaande de schepping van het heelal vanuit de natuur, en vanuit dezen waanzin als vanuit een wijsheid, en wel dermate, dat zij al diegenen, die de schepping van het heelal uit God erkennen, als mieren beschouwen, die over den grond kruipen, en den eenmaal aangelegden weg afslijten, en sommigen als vlinders, die in de lucht fladderen, en wier dogmas zij droomen noemen, omdat zij zien wat zij niet zien, zeggende: “Wie heeft God gezien, en wie ziet niet de natuur?” Toen ik over de menigte derzulken in verbazing was, stond een Engel aan mijn zijde, en zeide tot mij: “Wat overdenkt gij?” En ik antwoordde: “Ik denk over de menigte dergenen die gelooven dat de natuur vanuit zichzelf is, en dat zij aldus de schepster van het heelal is.” En de Engel zeide tot mij: “De gansche hel bestaat uit dezulken, en zij worden daar satans en duivels genoemd; satans diegenen, die zich ten gunste van de natuur bevestigd hebben, en vandaar God geloochend hebben; duivels diegenen, die misdadig geleefd hebben, en aldus alle erkenning van God vanuit hun harten geworpen hebben. Maar ik zal u leiden naar de scholen, die gelegen zijn in de zuidwestelijke streek, alwaar zich dezulken bevinden, en die nog niet in de hel zijn.” En hij nam mij bij de hand, en leidde mij daarheen. En ik zag kleine huisjes, waarin scholen waren, en te midden daarvan een gebouw, dat zooveel als het hoofdkwartier der overige was. Dit was gebouwd uit pekachtige steenen, die overdekt waren met glasachtige plaatjes, glinsterend als van goud en zilver, zooals die steenen,

die seleniet of glimmerhoudend worden genoemd; en hier en daar waren zij bezaaid met schitterende schelpen. Wij naderden daar en klopten aan; en terstond opende iemand de deur, en zeide: “Welkom.” En hij snelde naar een tafel, en bracht vier boeken, en zeide: “Deze boeken zijn de wijsheid, waaraan een menigte van koninkrijken heden ten dage bijval schenkt; dit boek of deze wijsheid juichen velen in Frankrijk toe; dit velen in Duitschland; dit eenigen in Holland; en dit eenigen in Engeland.” Verder zeide hij: “Zoo gij het wilt zien, zal ik deze vier boeken voor uwe oogen doen lichten.” En toen stortte hij de glorie van zijn roem uit en goot die rondom, en weldra straalden de boeken als van licht; maar terstond verdween dit licht voor onze oogen. En toen vroegen wij, wat hij nu bezig was te schrijven, en hij antwoordde, dat hij nu die dingen, welke tot de binnenste wijsheid behoorden, vanuit zijne schatten ophaalde en te voorschijn bracht, en welke, kort samengevat, deze zijn: I. *Behoort de natuur tot het leven, dan wel het leven tot de natuur.* II. *Behoort het middelpunt tot het uitspansel, dan wel het uitspansel tot het middelpunt.* III. *Over het middelpunt van het uitspansel en van het leven.* Na dit gezegd te hebben, zette hij zich aan de tafel op een zetel neder, maar wij wandelden in zijn school, die ruim was. Hij had een kaars op zijn tafel, want daar was niet het licht der zon, maar het nachtelijk licht van de maan; en tot mijn verwondering scheen de kaars daar rond gedragen te worden en licht te geven, maar aangezien zij niet gesnoten was, gaf zij maar weinig licht. En terwijl hij schreef, zagen wij beelden in verschillende vormen vanuit de tafel naar de wanden vliegen, die in dit nachtelijk maanlicht als schoone Indische vogels verschenen; toen wij echter de deur openden, ziet, toen verschenen deze in het daglicht der zon als nachtvogels met netvormige vleugels; want het waren namaaksels van waarheden, die door bevestigingen begoochelingen waren geworden, en die door hem scherpzinnig tot reeksen waren aaneengeschakeld. Nadat wij dit gezien hadden, naderden wij de tafel, en vroegen hem, wat hij nu bezig was te schrijven. Hij zeide: Over dit EERSTE PUNT: *BEHOORT DE NATUUR TOT HET LEVEN DAN WEL HET LEVEN TOT DE NATUUR.* En hij zeide dienaangaande, dat hij allebei kon bevestigen en waar maken. Maar aangezien er van binnen iets in verborgen lag, dat hij vreesde, durfde hij alleen dit eene te bevestigen, dat de natuur tot het leven behoort, dat is, vanuit het leven is, maar niet dat het leven tot de natuur behoort, dat is, vanuit de natuur is. Wij vroegen hoffelijk, wat het is, dat van binnen verborgen ligt en dat hij vreest. Hij antwoordde dat hij door de geestelijkheid een naturalist en aldus een atheïst genoemd zou kunnen worden, en door de leeken een man van geen gezonde rede, aangezien dezen en genen of uit blind geloof gelooven,

of zien door de oogen van hen, die dat geloof bevestigen. Maar toen, vanuit een zekere verontwaardiging van ijver voor de waarheid, spraken wij hem aan, zeggende: “Vriend, gij dwaalt schromelijk; uwe wijsheid, die de vernuftigheid des schrijvens is, heeft u verleid, en de glorie van den roem heeft u er toe gevoerd, dingen te bevestigen, die gij niet gelooft. Weet gij niet, dat het menschelijk gemoed zich verheffen kan boven de zinnelijke dingen, welke de dingen zijn, die in de gedachten zijn vanuit de zinnen van het lichaam; en dat het gemoed wanneer het verheven wordt, de dingen, die des levens zijn, boven ziet, en de dingen die der natuur zijn, beneden? Wat is het leven anders dan liefde en wijsheid, en wat is de natuur anders dan het ontvangende ding daarvan, waardoor zij haar werkingen of nutten werken. Of kunnen leven en natuur op andere wijze één zijn dan als het principale en het instrumentale; of kan het licht één zijn met het oog, het geluid één met het oor; waarvandaan zijn de zinnen van oog en oor anders dan vanuit het leven, en waarvandaan hun vormen anders dan vanuit de natuur? Wat is het menschelijk lichaam anders dan een orgaan des levens; zijn niet alle dingen tot in bijzonderheden daarin organisch gevormd, om datgene voort te brengen, wat de liefde wil en het verstand denkt? Zijn niet de organen van het lichaam vanuit de natuur, en de liefde en de gedachte vanuit het leven? En zijn zij niet gansch en al van elkander onderscheiden? Verhef den blik van uw vernuft nog een weinig hooger, en gij zult zien, dat aangedaan worden en denken tot het leven behoort, en dat aangedaan worden tot de liefde behoort, en denken tot de wijsheid, en beide tot het leven behooren; want zooals gezegd werd, de liefde en de wijsheid zijn het leven. Wanneer gij uw vermogen tot verstaan nog een weinig hooger heft, zult gij zien, dat de liefde en de wijsheid niet bestaan, wanneer zij niet ergens haar oorsprong hebben, en dat haar oorsprong de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, en vandaar het Leven zelf is; en deze zijn God, uit wien de natuur is.” Daarna spraken wij met hem over het TWEDE PUNT: BEHOORT HET MIDDELPUNT TOT HET UITSPANSEL DAN WEL HET UITSPANSEL TOT HET MIDDELPUNT; en wij vroegen hem, waarom hij dit vraagstuk opwierp. Hij antwoordde, dat hij dit deed met het doel om tot een gevolgtrekking te komen aangaande het middelpunt en het uitspannel van de natuur en van het leven, dus aangaande den oorsprong van elk van beide. En toen wij hem vroegen, wat zijn meening was, gaf hij een zelfde antwoord als eerder, namelijk dat hij beide bevestigen kon, maar dat hij uit vrees voor verlies van zijn roem bevestigde, dat het uitspannel tot het middelpunt behoort, dat is, uit het middelpunt is, “hoewel ik weet, dat er, vooraleer de zon was, iets geweest is, en wel overal in het uitspannel, en dat dit uit zichzelf

in orde samenvloeide, dus tot een middelpunt.” Maar toen spraken wij hem wederom vanuit verontwaardigden ijver toe, en zeiden: “Vriend, gij zijt uitzinnig.” En toen hij dit hoorde, schoof hij zijn zetel van de tafel terug, en zag ons schuchter aan, en leende ons toen het oor, maar lachend. Wij gingen echter voort met spreken, zeggende: “Wat is onzinniger, dan te zeggen, dat het middelpunt uit het uitspansel is — onder uw middelpunt verstaan wij de zon, en onder uw uitspansel verstaan wij het heelal — en aldus, dat het heelal zonder zon ontstaan zou zijn. Maakt niet de zon de natuur en al haar eigenschappen, die eenig en alleen afhangen van het licht en de warmte, die voortgaan uit de zon door de atmosferen? Waar waren deze eerder? Doch vanwaar deze zijn, zullen wij bij de volgende overweging zeggen. Zijn niet de atmosferen en alle dingen, die op aarde zijn, gelijk oppervlakten, en is de zon niet haar middelpunt? Wat zijn al deze dingen zonder de zon; kunnen ze één oogenblik blijven bestaan? Bijgevolg, wat waren al deze dingen vòòr de zon? Konden ze ontstaan? Is blijven bestaan niet een voortdurend ontstaan? Wanneer derhalve het blijven bestaan van alle dingen der natuur uit de zon is, volgt, dat ook het ontstaan aller dingen daaruit is. Dit ziet en erkent een ieder vanuit eigen aanschouwing. Blijft het latere niet uit het vroegere bestaan, evenals het ontstaat uit het vroegere? Wanneer de oppervlakte het vroegere was en het middelpunt het latere, zou dan niet het vroegere vanuit het latere blijven bestaan, hetgeen evenwel tegen de wetten der orde is. Hoe kunnen latere dingen vroegere dingen voortbrengen, of uiterlijke dingen innerlijke dingen, of grovere dingen fijnere dingen; bijgevolg, hoe kunnen de oppervlakten, die het uitspansel maken, het middelpunt voortbrengen? Wie ziet niet, dat dit tegen de wetten der natuur is? Wij hebben deze argumenten vanuit de analyse der rede aangevoerd, om te bevestigen, dat het uitspansel uit het middelpunt ontstaat, en niet omgekeerd, hoewel een ieder, die juist denkt, dit ziet zonder deze argumenten. Gij hebt gezegd, dat het uitspansel uit zichzelf tot een middelpunt is samengevloeid; deed het dat dan bij toeval in zulk een bewonderenswaardige en verbazingwekkende orde, dat het eene ding is ten behoeve van het andere, en alle dingen in het algemeen en in het bijzonder ten behoeve van den mensch en van zijn eeuwig leven? Kan de natuur vanuit de eene of andere liefde door de eene of andere wijsheid doeleinden betrachten, oorzaken beschouwen, en aldus in werkingen voorzien, opdat dergelijke dingen in hun volgorde ontstaan? En kan zij uit menschen Engelen maken, en vanuit dezen den Hemel, en maken dat zij, die daar zijn, tot in het eeuwige leven? Stel u deze vragen en denk na, en uw voorstelling aangaande het ontstaan der natuur uit de natuur zal ineenvallen.”

Daarna vroegen wij hem, wat hij gedacht had en hoe hij nu dacht over het DERDE PUNT: OVER HET MIDDELPUNT EN HET UITSPANSEL VAN DE NATUUR EN VAN HET LEVEN; of hij geloofde, dat het middelpunt en het uitspannel des levens dezelfde waren als het middelpunt en het uitspannel der natuur. Hij zeide, dat hij hierover in onzekerheid verkeerde, en dat hij eerst gedacht had, dat de innerlijke werkzaamheid der natuur het leven is, en dat de liefde en de wijsheid, die wezenlijk des menschen leven maken, daaruit zijn; en dat het vuur der zon door de warmte en het licht, door middel van de atmosferen, deze werkzaamheid voortbracht — doch dat hij nu vanuit de gehoorde dingen over het leven der menschen na den dood, in twijfel verkeerde, en dat deze onzekerheid zijn gemoed nu eens omhoog, dan weer naar beneden droeg; en wanneer het naar boven ging, erkende hij een middelpunt, waarover hij vroeger niet iets geweten had; en wanneer het naar beneden ging, zag hij het middelpunt, dat hij voor het eenige had gehouden; en dat het leven vanuit het middelpunt is, waarover hij vroeger niet iets geweten had; en dat de natuur vanuit het middelpunt is, dat hij te voren voor het eenige had gehouden; en dat het eene en het andere middelpunt een uitspannel om zich heen heeft. Hierop zeiden wij: Goed! Mits hij nu ook maar alleen vanuit het middelpunt en het uitspannel des levens het middelpunt en het uitspannel der natuur wilde beschouwen, en niet omgekeerd. En wij onderrichtten hem, dat er boven den engellijken Hemel een Zon is, die louter Liefde is, naar den schijn vurig als de zon der wereld; en dat de Engelen en de menschen vanuit de warmte welke vanuit die Zon voortgaat, den wil en de liefde hebben, en dat zij vanuit het daaruit voortvloeiende licht verstand en wijsheid hebben. En dat de dingen, die daaruit voortkomen, geestelijke dingen worden genoemd; en dat de dingen, die van de zon der wereld uitgaan, de houders of de ontvangende vaten van het leven zijn, en natuurlijke dingen worden genoemd. Voorts dat het uitspannel van het middelpunt des levens de GEESTELIJKE WERELD wordt genoemd, die door haar zon bestaat, en dat het uitspannel van het middelpunt der natuur de NATUURLIJKE WERELD wordt genoemd, die door haar zon bestaat. Aangezien nu bij de Liefde en de Wijsheid niet van ruimten en tijden gesproken kan worden, in plaats daarvan echter van staten, zoo volgt hieruit, dat het uitspannel rondom de zon van den Engelenhemel niet een uitgebreidheid is, maar toch in de uitgebreidheid van de natuurlijke zon, en bij de levende subjecten aldaar overeenkomstig de opnemingen, en de opnemingen overeenkomstig de vormen en staten. Maar toen vroeg hij, vanwaar het vuur der zon van de wereld of van de natuur kwam. Wij antwoordden, dat het is vanuit de zon van den engellijken Hemel,

welke niet een vuur is, maar de Goddelijke Liefde die het dichtst voortgaat uit God, die in het midden dier zon is, Daar hij zich hierover verwonderde, toonden wij het hem op de volgende wijze aan: “De liefde is in haar wezen een geestelijk vuur; vandaar komt het, dat het vuur in het Woord in zijn geestelijken zin de liefde beteekent; vandaar bidden de priesters in de tempels, dat het hemelsche vuur de harten vervulle, waaronder zij de liefde verstaan. Het vuur van het altaar, en het vuur van den kandelaar in den tabernakel bij de Israëlieten beeldde niets anders uit dan de Goddelijke Liefde. De bloed- of levenswarmte der menschen, en in het algemeen der dieren, heeft geen anderen oorsprong dan de liefde, die hun leven uitmaakt. Dit is de reden, waarom de mensch ontsteekt, verhit wordt en ontvlamt, wanneer zijn liefde tot ijver wordt opgedreven of geprikkeld tot toorn en grimmigheid. Vandaar kan het uit het feit, dat de geestelijke warmte, die liefde is, bij de menschen natuurlijke warmte voortbrengt, dermate, dat zij hun aangezichten en hun leden aansteekt en doet ontvlammen, duidelijk zijn, dat het vuur der natuurlijke zon nergens anders uit ontstaan is, dan uit het vuur der geestelijke zon, die de Goddelijke Liefde is. Daar nu het uitspansel uit het middelpunt voortkomt en niet omgekeerd, zooals wij te voren zeiden, en het middelpunt des levens, dat de zon van den engelijken Hemel is, de Goddelijke Liefde is, welke het dichtst voortgaat uit God, die in het midden dier zon is; en aangezien daaruit het uitspansel van dat middelpunt, dat de geestelijke wereld genoemd wordt, is; en aangezien vanuit deze zon de wereldzon ontstaan is, en vanuit deze haar uitspansel, dat de natuurlijke wereld wordt genoemd, zoo blijkt duidelijk, dat het heelal uit God geschapen is.” Na deze woorden gingen wij heen, en hij begeleidde ons buiten den voorhof van zijn school; en hij sprak met ons over Hemel en hel en over het Goddelijke toezicht, vanuit een nieuwe scherpzinnigheid van vernuft.

Het wezen Gods, dat Goddelijke Liefde en Goddelijke Eijsheid is

36. Wij hebben onderscheid gemaakt tusschen het Zijn Gods en het Wezen Gods, aangezien er een onderscheid is tusschen de Oneindigheid Gods en de Liefde Gods, en de Oneindigheid betrekking heeft op het Zijn Gods, en de Liefde op het Wezen Gods; want, als boven gezegd, het Zijn Gods is universeeler, dan het Wezen Gods, evenals de Oneindigheid Gods universeeler is dan de Liefde Gods; om welke reden het oneindige een adjectief wordt van de wezenlijke dingen en van de attributen Gods, die alle “oneindig” worden genoemd, zooals men van de Goddelijke Liefde zegt, dat zij oneindig is, van de Goddelijke Wijsheid, dat zij oneindig is, van de Goddelijke Macht desgelijks. Niet dat het Zijn Gods eerder bestaan heeft, maar omdat het in het Wezen dringt als een samenhangende, bepalende, vormende en tevens verheffende toevoeging. Doch dit onderdeel van dit hoofdstuk dient, evenals de vorige, in de volgende artikelen verdeeld te worden: I. *God is de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, en deze twee makers Zijn Wezen uit.* II. *God is het Goede zelf en het Ware zelf, aangezien het Goede tot de Liefde, en het Ware tot de Wijsheid behoort.* III. *De Liefde zelve en de Wijsheid zelve zijn het Leven zelf, dat het Leven in zichzelf is.* IV. *De Liefde en de Wijsheid maken in God één uit.* V. *Het wezen der liefde is, anderen lief te hebben buiten zichzelf, één met hen te willen zijn, en hen vanuit zich gelukkig te maken.* VI. *Deze dingen der Goddelijke Liefde waren de oorzaak der schepping van het heelal, en zij zijn de oorzaak van de instandhouding daarvan.* Doch hierover punt voor punt.

37. I. GOD IS DE LIEFDE ZELVE EN DE WIJSHEID ZELVE, EN DEZE TWEE MAKEN ZIJN WEZEN UIT. Dat de Liefde en de Wijsheid de twee wezenlijke dingen zijn, waarop elle oneindige dingen, die in God zijn en die uit God voortgaan, terugslaan, heeft de eerste oudheid gezien; maar de volgende tijden waren, naarmate zij de gemoederen van den Hemel aftrokken en deze in wereldsche en lichamelijke dingen onderdompelden, allengs niet bij machte, dit te zien; want men begon niet te weten wat de liefde in haar wezen, en vandaar wat de wijsheid in haar wezen is, niet wetend dat de liefde, losgedacht van den vorm, onbestaanbaar is, en dat zij in den vorm en door den vorm werkt. Daar nu God de Substantie zelve en de Vorm zelf, de eenige Substantie en de eenige Vorm is, en aldus de eerste Substantie en de eerste Vorm, welker wezen de Liefde en de Wijsheid is, en daar vanuit Hem alle dingen zijn gemaakt, die gemaakt zijn, zoo volgt, dat Hij het heelal met alle dingen in het algemeen en in het bijzonder daarvan uit de Liefde door de Wijsheid geschapen heeft, en dat vandaar de Goddelijke Liefde, één met

de Goddelijke Wijsheid in alle en in elk der geschapen subjecten is. Ook is de Liefde niet alleen het Wezen, dat alle dingen vormt, maar eveneens dat, wat ze vereenigt en verbindt, en ze aldus, wanneer zij gevormd zijn, in samenhang houdt. Dit kan toegelicht worden door ontelbare dingen in de wereld, zooals bijvoorbeeld door de WARMTE en het LICHT uit de zon, welke de twee wezenlijke en universeele dingen zijn, waardoor alle en elk der dingen op aarde bestaan en blijven bestaan. Deze zijn daar, aangezien zij met de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid overeenstemmen; want de warmte, die van de zon der geestelijke wereld uitgaat, is in haar wezen de Liefde, en het daaruit voortvloeiende licht is in zijn wezen de Wijsheid. Ook kan dit verduidelijkt worden door de twee wezenlijke en universeele dingen, waardoor de menschelijke gemoederen bestaan en blijven bestaan, zijnde WIL en VERSTAND, want uit deze twee bestaat het gemoed van een ieder, en deze twee zijn en werken in alle en elk der dingen van het gemoed. De reden hiervan is, dat de wil de ontvanger en woonplaats van de liefde is, zooals het verstand dat is van de wijsheid; daarom stemmen deze beide overeen met de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, waaruit zij naar hun oorsprong zijn. Hetzelfde kan verder verduidelijkt worden door de twee wezenlijke en universeele dingen, waardoor de menschelijke lichamen bestaan en blijven bestaan, zijnde HART en LONG, of de samentrekking en uitzetting van het hart, en de ademhaling der long. Dat deze beide in alle en in elk der dingen van het lichaam werken, is bekend; dit komt, omdat het hart overeenstemt met de liefde, en de long met de wijsheid, welke overeenstemming volledig is aangetoond in DE ENGELLIJKE WIJSHEID AANGAANDE DE GODDELIJKE LIEFDE EN DE GODDELIJKE WIJSHEID, gepubliceerd in Amsterdam. Dat de liefde als een bruidegom en echtgenoot alle vormen voortbrengt of verwekt, maar dan door middel van de wijsheid als bruid en echtgenote, kan door ontelbare dingen in beide werelden, de geestelijke en de natuurlijke, overtuigend bewezen worden. Dit eene zij vermeld, dat de gansche engellijke Hemel in zijn vorm is gerangschikt en daarin gehouden krachtens de Goddelijke Liefde door middel van de Goddelijke Wijsheid. Zij, die de schepping der wereld van een anderen oorsprong afleiden dan van de Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid, en niet weten, dat deze twee het Goddelijk Wezen uitmaken, dalen van het gezicht der rede neder tot het gezicht des oogs, en kussen de natuur als schepster van het heelal, en ontvangen daardoor hersenschimmen, en baren spoken. Zij denken begoochelingen, waarnaar zij redekavelen, en hun gevolgtrekkingen zijn eieren, die nachtvogels bevatten. Dezulken kunnen niet gemoederen genoemd worden, maar oogen en ooren

zonder verstand, of gedachten zonder ziel; zij spreken over de kleuren, alsof die bestonden zonder het licht; over het ontstaan der boomen, alsof het zonder zaad geschiedde; en over alle dingen der wereld, alsof zij zonder de zon waren, omdat zij de afleidingen tot eerste beginselen maken, en veroorzaakte dingen tot oorzaken, en aldus alle dingen achterover gooien, de waakzaamheid der rede in slaap maken en aldus droomen zien.

38. II. GOD IS HET GOEDE ZELF EN HET WARE ZELF, AANGEZIEN HET GOEDE TOT DE LIEFDE, EN HET WARE TOT DE WIJSHEID BEHOORT. Het is algemeen bekend, dat alle dingen betrekking hebben op het goede en ware, hetgeen een teeken is, dat alle dingen vanuit Liefde en Wijsheid zijn ontstaan, want al wat vanuit liefde voortgaat, wordt het goede genoemd, aangezien dit gevoeld wordt, en de verlustiging, waardoor de liefde zich openbaart, voor een ieder het goede is; maar al wat vanuit de wijsheid voortgaat, wordt het ware genoemd, want de wijsheid bestaat eenig en alleen uit waarheden, en doet haar objecten aan met de bekoring des lichts, en deze bekoring is, wanneer men haar gewaar wordt, het ware uit het goede. Daarom is de Liefde de samenvatting van alle goedheden, en de Wijsheid de samenvatting van alle waarheden; maar gene en deze zijn uit God, die de Liefde zelve, en vandaar het Goede zelf, en de Wijsheid zelve, en vandaar het Ware zelf is. Daarvandaan komt het, dat er in de Kerk twee wezenlijke dingen zijn, die de naastenliefde en het geloof genoemd worden, waaruit alle en elk der dingen van de Kerk bestaan, en die in alle en in elk der dingen der Kerk moeten zijn; de reden hiervan is deze, dat alle goedheden der Kerk tot de naastenliefde behooren, en naastenliefde genoemd worden, en al haar waarheden tot het geloof behooren, en geloof genoemd worden. De verlustigingen der liefde, die ook de verlustigingen der naastenliefde zijn, maken, dat de verlustigingen goedheden genoemd worden; en de bekoringen der wijsheid, die ook de bekoringen des geloofs zijn, maken, dat de waarheden waarheden genoemd worden; want de verlustigingen en bekoringen maken haar leven uit. Zonder het leven uit deze, zijn de goedheden en waarheden als onbeziel, alsmede onvruchtbaar. Maar de verlustigingen der liefde zijn van tweeërlei soort en evenzoo de bekoringen, die als tot de wijsheid schijnen te behooren, namelijk: de verlustigingen der liefde van het goede, en de verlustigingen der liefde van het booze; en vandaar de bekoringen des geloofs van het ware, en de bekoringen des geloofs van het valsche. Deze beide soorten van verlustigingen der liefde worden in de subjecten, waarin zij zijn, vanwege het gevoel dat zij geven, goedheden genoemd; en deze beide soorten van bekoringen des geloofs worden, vanwege de gewaarwording die zij geven, ook goedheden genoemd,

maar aangezien zij in het verstand zijn, zijn zij nets anders dan waarheden; hoewel zij aan elkander tegenovergesteld zijn, en het goede der eene liefde goed, en het goede der andere liefde boos is, voorts het ware van het eene geloof waar, en het ware van het andere geloof valsch. Doch de liefde, welker verlustiging wezenlijk goed is, is gelijk de warmte der zon, die bevrucht, levend maakt, en werkt in den vruchtbaren grond, in de nuttige boomen en in de zaadvelden. En waar zij inwerkt, ontstaat als het ware een paradijs, een hof van Jehovah en als het ware een land Kanaän. En de bekoring van het ware dier liefde is als het licht uit de zon in lentetijd, en als het licht, dat vloeit in een met schoone bloemen gevulde kristallen kas, waarvan bij opening zoete geuren opstijgen. Daarentegen is de verlustiging der liefde van het booze als de zonnewarmte, die uitdroogt, verstikt, en in een onvruchtbaren grond werkt, en in schadelijke boomen, zooals in doornstruiken en stekelgewassen; en waar zij inwerkt, ontstaat een Arabische woestijn, waarin slangen, hydra's en vurige slangen zijn. En de bekoring van het valsche dier liefde is als het licht uit de zon in wintertijd, en als het licht, dat in een flesch vloeit, waarin wormen in azijn zwemmen en kruipende dieren van walgelijken stank. Men moet weten, dat het goede zich vormt door middel van waarheden, en zich ook daarmee bekleedt, en zich aldus van een ander goede onderscheidt. En ook moet men weten, dat de goedheden van eene en dezelfde familie zich in bundels samenbinden en deze tevens omkleeden, en aldus zich van andere families onderscheiden. Dat de formaties op deze wijze geschieden, blijkt duidelijk uit alle en elk der dingen in het menschelijk lichaam; dat jets dergelijks geschiedt in het menschelijk gemoed, blijkt hieruit, dat er een voortdurende overeenstemming is tusschen alle dingen des gemoeds en alle dingen des lichaams. Hieruit volgt, dat het menschelijk gemoed innerlijk georganiseerd is vanuit geestelijke substanties en uiterlijk vanuit natuurlijke substanties, en ten slotte vanuit stoffelijke substanties; het gemoed, welks liefdesverlustigingen goedheden zijn, innerlijk vanuit geestelijke substanties, zooals zij in den Hemel zijn; maar het gemoed, welks verlustigingen boosheden zijn, innerlijk vanuit geestelijke substanties, zooals zij in de hel zijn; en de boosheden van dit gemoed worden door valscheden tot bundels gebonden, terwijl de goedheden van het eerstgenoemde gemoed door waarheden tot bundels gebonden worden. Aangezien er dergelijke samenbindingen van goedheden en boosheden plaats vinden, zegt de Heer, *dat het onkruid in bundels vergaderd moet worden om hetzelve te verbranden, en desgelijks de ergernissen* (Matth. 13: 30, 40, 41; Joh. 15: 6).

39. III. GOD IS, AANGEZIEN HIJ DE LIEFDE ZELVE EN DE WIJSHEID ZELVE IS, HET LEVEN ZELF, HETWELK HET LEVEN IN ZICHZELF IS. Bij Johannes wordt gezegd: *“Het Woord was bij God, en God was het Woord; in hetzelfde was het leven, en het leven was het licht der menschen”* (1: 1, 4); onder God wordt daar de Goddelijke Liefde verstaan, en onder het Woord de Goddelijke Wijsheid; en de Goddelijke Wijsheid is eigenlijk het Leven, en het Leven is eigenlijk het licht, dat uit de Zon der geestelijke wereld voortgaat, in het midden van welke Zon Jehovah God is. De Goddelijke Liefde vormt het leven, zooals het vuur het licht vormt. Er zijn in het vuur twee dingen, brandkracht en glans; vanuit zijn brandkracht gaat warmte voort, en vanuit zijn glans gaat licht voort. Desgelijks zijn er in de liefde twee dingen; het eene, waarmede de brandkracht van het vuur overeenstemt, en dat iets is, wat in het binnenste den wil des menschen aandoet; en het andere, waarmede de glans van het vuur overeenstemt, en dat iets is, wat in het binnenste het verstand des menschen aandoet. Hieruit heeft de mensch liefde en inzicht; want zooals herhaaldelijk boven werd gezegd, vanuit de Zon der geestelijke wereld gaat warmte voort, die in haar wezen liefde is, en licht, dat in zijn wezen wijsheid is. Deze twee vloeien in alle en in elk der dingen van het heelal, en doen deze in het binnenste aan; en bij de menschen vloeien zij in hun wil en in hun verstand, welke beide geschapen zijn om de ontvangende vaten van den invloed te zijn, de wil het ontvangende vat van de liefde, en het verstand het ontvangende vat van de wijsheid. Hieruit blijkt duidelijk, dat het leven van den mensch woont in het verstand, en dit zoo is, als zijn wijsheid is, en dat de liefde van den wil haar modificeert.

40. Men leest ook bij Johannes: *“Gelijk de Vader het leven heeft in Zich Zelfen, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven, het leven te hebben in Zich Zelfen”* (5: 26), waaronder wordt verstaan, dat gelijk het Goddelijke zelf, dat was van eeuwigheid aan, in Zichzelf leeft, alzoo ook het Menschelijken, dat het in den tijd had aangenomen, in Zichzelf leeft. Het Leven in zichzelf is het eigenlijke en eenige Leven, waaruit alle Engelen en menschen leven. De menschelijken rede kan dit zien aan het licht, dat vanuit de zon der natuurlijke wereld voortgaat, namelijk dat het niet kan worden geschapen, maar dat vormen werden geschapen, die het opnemen; want de oogen zijn de opnemende vormen daarvan, en het licht dat uit de zon invloeit, maakt, dat zij zien. Evenzoo is het gesteld met het leven, dat, als gezegd, het vanuit de Zon der geestelijke wereld voortgaande licht is, namelijk dat het niet geschapen kan worden, maar dat het voortdurend invloeit, en dat het, gelijk het het verstand des menschen verlicht, het evenzoo ook levend maakt; bijgevolg,

dat, aangezien licht, leven, en wijsheid één zijn, de wijsheid niet geschapen kan worden, en evenzoo ook niet het geloof, noch het ware, noch de liefde, noch de naastenliefde, noch het goede, maar dat de vormen geschapen werden, die hen opnemen. De menschen- en engelenge moederen zijn deze vormen. Laat daarom een ieder zich wachten voor de zelfoverreding, dat hij uit zichzelf leeft, voorts dat hij uit zichzelf wijs is, gelooft, liefheeft, het ware gewaarwordt, en het goede wil en doet; want voor zooveel iemand zichzelf deze dingen wijsmaakt, werpt hij zijn gemoed uit den Hemel op de aarde neder, en van geestelijk wordt hij natuurlijk, zinnelijk en lichamelijk, want hij sluit de hoogere gebieden van zijn gemoed; vandaar wordt hij blind ten aanzien van alle dingen, die God, den Hemel en de Kerk betreffen, en dan speelt zich al, wat hij over deze dingen bij mogelijkheid denken, redeneeren en spreken mag, in waanzin, want in duisternis af; en dan neemt hij tevens de zekerheid aan, dat deze dingen tot de wijsheid behooren. Want wanneer de hoogere gebieden van het gemoed, alwaar het ware licht des levens woont, gesloten zijn, opent zich het gebied van het gemoed daar beneden, waarin alleen het schijnsel der wereld wordt toegelaten; en dit schijnsel is, wanneer het van het licht der hoogere gebieden is gescheiden, een dwaalschijnsel, waarin valschheden als waarheden, en waarheden als valschheden verschijnen, en redeneering uit valschheden als wijsheid, en redeneering uit waarheden als waanzin; en dan gelooft zoo iemand den scherpen blik van een arend te hebben, terwijl hij de dingen, die der wijsheid zijn, niet beter ziet dan een vleermuis bij daglicht ziet.

41. IV. DE LIEFDE EN DE WIJSHEID MAKEN IN GOD ÉÉN UIT. Elk wijs mensch in de Kerk weet, dat al het goede der liefde en der naastenliefde uit God is, en evenzoo al het ware der wijsheid en des geloofs. Dat dit zoo is, kan ook de menschelijke rede zien, zoodra zij slechts weet, dat de oorsprong der liefde en der wijsheid uit de Zon der geestelijke wereld is, in het midden van welke Zon Jehovah God is, of, wat hetzelfde is, dat deze oorsprong uit Jehovah God door de Zon is, die rondom Hem is. Want de vanuit deze Zon voortgaande warmte is in haar wezen liefde, en het daaruit voortgaande licht is in zijn wezen wijsheid. Hieruit blijkt zoo duidelijk als in het klare daglicht, dat de liefde en de wijsheid in dezen oorsprong één zijn, bijgevolg in God, vanuit wien de oorsprong dezer Zon is. Dit kan ook verduidelijkt worden vanuit de zon van de natuurlijke wereld, die louter vuur is, namelijk dat vanuit het vurige dier zon warmte voortgaat, en vanuit den glans van haar vurigheid licht voortgaat, en dat aldus beide in hun oorsprong één zijn. Dat zij al voortgaande echter verdeeld worden, blijkt uit de subjecten, waarvan

sommige meer van de warmte, en andere meer van het licht opnemen. Dit geschiedt voornamelijk bij de menschen; in dezen worden het licht des levens, dat het inzicht is, en de warmte des levens, die de liefde is, gedeeld. Dit geschiedt om deze reden, wijl de mensch hervormd en wederverwekt moet worden; en dit kan niet geschieden, tenzij het licht des levens, dat het inzicht is, leert, wat men willen en liefhebben moet. Men moet echter weten, dat God voortdurend de verbinding van de liefde en de wijsheid bij den mensch werkt, maar dat de mensch, wanneer hij niet tot God opziet en in Hem gelooft, voortdurend de verdeeling werkt. Voor zooveel daarom deze twee, het goede der liefde of der naastenliefde, en het ware der wijsheid of des geloofs, bij den mensch verbonden worden, wordt de mensch een beeld Gods, en wordt hij opgeheven tot den Hemel en in den Hemel, waar de Engelen zijn. En omgekeerd, voor zooveel deze twee door den mensch gedeeld worden, wordt de mensch een beeld van Lucifer of van den draak, en uit den Hemel nedergeworpen op de aarde, en daarna onder de aarde in de hel. Door de verbinding dier beide wordt de staat des menschen als de staat van een boom in lentetijd, wanneer de warmte zich in gelijke mate met het licht verbindt, waardoor de boom uitloopt, bloeit en vrucht draagt; door de verdeeling dier beide daarentegen wordt de staat des menschen als de staat van een boom in wintertijd, wanneer de warmte zich van het licht terugtrekt, waardoor de boom van alle blad en loof ontbloomt en kaal wordt. Wanneer de geestelijke warmte, die de liefde is, zich scheidt van het geestelijk licht, dat de wijsheid is, of, wat hetzelfde is, wanneer de naastenliefde zich van het geloof scheidt, wordt de mensch als een verzurende of verrottende grond, waarin wormen ontstaan; en wanneer de grond struiken voortbrengt, worden hun bladeren met luizen overdekt en opgegeten. Want de verlokkingen van de liefde van het booze, die in zichzelf begeerten zijn, breken los, en het inzicht temt en betoomt ze niet, maar heeft ze lief, kweekt en voedt ze; in één woord: de liefde en de wijsheid, of de naastenliefde en het geloof verdeelen, welke beide God voortdurend tracht te verbinden, is vergelijkenderwijs als het gelaat van zijn blos berooven, waardoor het gelaat bleek wordt als dat van een doode, of het blanke van den blos weg te nemen, waardoor het gelaat wordt als een vlamme fakkel. En het staat ook gelijk met den echtelijken band tusschen twee te verbreken, en te maken, dat de echtgenoot een hoer wordt, en de man een echtbreker. Want de liefde of de naastenliefde is als de echtgenoot, en de wijsheid of het geloof als de echtgenoot, en wanneer deze twee worden gescheiden, ontstaat geestelijke hoererie en ontucht, zijnde de vervalsching van het ware en de schending van het goede.

42. Bovendien moet men weten, dat er drie graden van liefde en wijsheid zijn, en vandaar drie graden des levens; en dat het menschelijk gemoed overeenkomstig deze graden als het ware in gebieden gevormd is, en dat het leven in het hoogste gebied zich in den hoogsten graad, in het tweede gebied zich in een minderen graad, en in het laatste gebied zich in den laagsten graad bevindt. Deze gebieden worden achtereenvolgens bij de menschen geopend; het laatste gebied, alwaar het leven in den laagsten graad is, van de vroegste kindsheid tot de knapenjaren, en dit geschiedt door middel van de wetenschappen; het tweede gebied, alwaar het leven in een hooger graad is, van de knapen- tot de jongelingsjaren, en dit geschiedt door middel van gedachten uit de wetenschappen; en het hoogste gebied, alwaar het leven in den hoogsten graad is, van de jongelingsjaren tot de jaren van den jongen man en verder voort, en dit geschiedt door innerlijke gewaarwordingen zoowel van zedelijke als geestelijke waarheden. Verder moet men weten, dat de volmaaktheid des levens niet bestaat in de gedachte, maar in de innerlijke gewaarwording van het ware uit het licht van het ware; hieruit kan men de verschillen van leven bij de menschen opmaken; want er zijn er, die zoodra zij het ware hooren, terstond gewaarworden dat het waar is; dezen worden in de geestelijke wereld uitgebeeld door arenden; er zijn er, die het ware niet gewaar worden, maar het opmaken uit bevestigingen door schijnbaarheden; dezen worden door zangvogels uitgebeeld; er zijn er, die gelooven dat iets waar is, omdat het door een man van gezag werd gezegd; dezen worden door eksters uitgebeeld. Bovendien zijn er, die het ware niet willen, alsmede die het niet kunnen gewaarworden, maar alleen het valsche, en zulks omdat zij in een dwaallicht zijn, in welk licht het valsche als het ware verschijnt, en het ware òf als iets verborgens in een dikke wolk boven hun hoofd, òf als een meteor, òf als het valsche. De gedachten derzulken worden uitgebeeld door nachtuilen en hun spraak door uilen. Diegenen onder hen, die hun valscheden bevestigden, verdragen het niet, waarheden te hooren, en zoodra iets waars aan de opening van hun oor klopt, stooten zij het uit afkeer terug, bijna zooals een met gal overladen maag uit walging het voedsel uitbraakt.

43. V. HET WEZEN DER LIEFDE IS, ANDEREN LIEF TE HEBBEN BUITEN ZICHZELF, ÉÉN MET HEN TE WILLEN ZIJN, EN HEN VANUIT ZICH GELUKKIG TE MAKEN. Er zijn twee dingen, die het wezen Gods uitmaken, de Liefde en de Wijsheid, doch er zijn drie dingen, die het wezen van Zijn Liefde uitmaken, namelijk: anderen lief te hebben buiten Zichzelf, één met hen te willen zijn, en hen vanuit Zich gelukkig te maken. Deze zelfde drie dingen maken ook het wezen van Zijn Wijsheid uit, aangezien de Liefde en de Wijsheid in God één

uitmaken, zooals boven werd aangetoond; doch de Liefde wit deze dingen, en de Wijsheid brengt ze voort. HET EERSTE WEZENLIJKE, *zijnde anderen lief te hebben buiten zichzelf*, wordt erkend vanuit de liefde Gods jegens het gansche menschelijke geslacht, en terwille daarvan heeft God alle dingen lief, die Hij geschapen heeft, omdat zij middelen zijn; want wie het einddoel liefheeft, heeft ook de middelen lief. Allen en alle dingen in het heelal zijn buiten God, aangezien zij eindig zijn, en God oneindig is. Gods Liefde gaat niet alleen uit tot en strekt zich niet alleen uit over de goeden en de goedheden, maar ook over de boozen en de boosheden, bijgevolg niet alleen over hen en de dingen, die in den Hemel zijn, maar ook over hen en de dingen, die in de hel zijn, dus niet alleen over Michaël en Gabriël, maar ook over den duivel en satan; want God is overal en van eeuwigheid tot in eeuwigheid Dezelfde; Hij zegt ook *dat Hij Zijne zoon doet opgaan over goeden en boozen, en dat Hij regen zendt over rechtvaardigen en onrechtvaardigen* (Matth. 5: 45); maar dat nochtans de boozen boos, en de boosheden boosheden zijn, is aan de subjecten en aan de objecten zelf te wijten, daaraan namelijk, dat zij de Liefde Gods niet ontvangen zooals zij is en in het binnenste in hen is, maar zooals zij zelf zijn, evenzoo als de doorn en de netel doen met de warmte der zonn en met den regen des hemels. HET TWEDE WEZENLIJKE DER LIEFDE GODS, *zijnde één met hen te willen zijn*, wordt ook erkend vanuit Zijn verbinding met den engellijken Hemel, met de Kerk op aarde, *met een ieder daarin*, en met al het goede en ware, die den mensch en de Kerk binnengaan en hen maken. Ook is de liefde in zichzelf beschouwd niets anders dan een streven naar verbinding; daarom — opdat dit doel, hetwelk tot het wezen der liefde behoort, bereikt zou worden — heeft God den mensch in Zijn beeld en in Zijn gelijkenis geschapen, waarmede de verbinding geschieden kan. Dat de Goddelijke Liefde voortdurend naar verbinding streeft, blijkt duidelijk uit de woorden des Heeren *dat Hij wil, dat zij één zijn, Hij in hen en zij in Hem, en dat de Liefde Gods in hen zij* (Joh. 17: 21, 22, 23, 26). HET DERDE WEZENLIJKE DER LIEFDE GODS, *zijnde hen gelukkig te maken uit zich*, wordt erkend vanuit het eeuwige leven, dat de zaligheid, de blijdschap en het geluk zonder einde is, welke God aan diegenen geeft, die Zijn Liefde in zich opnemen. Want evenals God de Liefde zelve is, is Hij ook de Zaligheid zelve, want alle liefde geeft verlustiging van zich, en de Goddelijke Liefde de zaligheid zelve, de blijdschap zelve, en het geluk zelf tot in eeuwigheid; aldus maakt God uit Zich de Engelen en de menschen na den dood gelukkig, hetgeen geschiedt door de verbinding met hen.

44. Dat de Goddelijke Liefde van dien aard is, kent men aan haar sfeer, welke het heelal doordringt, en een ieder overeenkomstig zijn staat aandoet. Zij doet voornamelijk de ouders aan, en daardoor komt het, dat zij hun kinderen, die buiten hen zijn, teeder liefhebben, dat zij één met hen willen zijn, en dat zij van zich uit hen gelukkig willen maken. Deze sfeer van Goddelijke Liefde doet niet alleen de goeden aan, maar ook de boozen, en niet alleen de menschen maar ook de beesten en vogels van elke soort. Waaraan denkt een moeder, wanneer zij haar kind gebaar heeft, anders, dan zich daarmee als het ware te vereenigen en zijn welzijn te bevorderen; waaraan een vogel, wanneer hij zijn jongen uit de eieren gebroed heeft, anders, dan ze onder zijn vleugels te koesteren, en door hun bekjes voedsel in hun keeltjes te brengen. Dat ook slangen en adders haar nakroost liefhebben, is bekend. Deze universeele sfeer doet in het bijzonder diegenen aan, die deze Liefde Gods in zich opnemen; het zijn diegenen, die in God gelooven en den naaste liefhebben; de naastenliefde bij hen is het beeld dier liefde. Ook de vriendschap tusschen niet goeden bootst deze liefde na; want de vriend geeft aan zijn tafel den vriend de beste stukken, kust hem, vat en drukt zijn hand, en belooft hem nuttige diensten. De sympathieën en het streven naar verbinding van hen, die gelijkaardig en gelijksoortig zijn, ontleenen aan niets anders hun oorsprong. Deze zelfde sfeer werkt ook in de onbezielde dingen, zooals in boomen en kruiden, maar door middel van de zon der wereld, en door haar warmte en licht; want de warmte dringt van buiten in hen, verbindt zich met hen, en maakt, dat zij uitloopen, bloeien en vrucht dragen, hetgeen de plaats inneemt van de gelukzaligheid in de bezielde dingen. Dit doet deze warmte, aangezien zij overeenstemt met de geestelijke warmte, die de liefde is. Uitbeeldingen van de werking dezer liefde vindt men ook in de verschillende subjecten van het delfstoffenrijk; de typische kenmerken daarvan openbaren zich in de verheffingen dier delfstoffen tot nutten en daardoor tot kostbaarheden.

45. Uit de beschrijving van het wezen der Goddelijke Liefde kan men zien, van welken aard het wezen der duivelsche liefde is; uit het tegenovergestelde kan men dit zien. De duivelsche liefde is de eigenliefde, en deze wordt liefde genoemd, maar zij is, in zichzelf beschouwd, haat; want zij heeft niemand buiten zichzelf lief, en evenmin wil zij met anderen verbonden worden om hun wel te doen, maar alleen ten eigen behoeve. Van haar binnenste uit streeft zij er voortdurend naar, over allen te heerschen, alsmede de goederen van allen te bezitten en ten slotte om als God aangebeden te worden. Dit is de reden, waarom diegenen, die in de hel zijn, God niet erkennen, maar diegenen als goden erkennen, die in macht boven de anderen uitsteken, aldus

lagere en hoogere, of mindere en grootere goden, alnaar de uitgestrektheid van hun macht. En aangezien dit een ieder daar in zijn hart omdraagt, brandt een ieder ook van haat tegen zijn god, en deze tegen hen, die onder zijn heerschappij staan; en hij beschouwt ze als geringe slaven, met wie hij weliswaar, zoolang zij aanbidden, minzaam spreekt, maar hij woedt als vanuit vuur tegen de overigen, en innerlijk of in zijn hart zelfs tegen zijn beschermelingen. Want de eigenliefde is dezelfde als de liefde van roovers, die elkander wederkeerig kussen, zoolang zij op roof zijn, maar daarna van begeerte gloeien om elkander te doden, om ook elkanders buit te kapen. Deze liefde maakt, dat haar begeerten in de hel, waar zij heerscht, uit de verte verschijnen als verschillende soorten wilde dieren, sommige als vossen en luipaarden, sommige als wolven en tijgers, en sommige als krokodillen en vergiftige slangen; en dat de woestijnen, waar zij leven, uit niets dan steenhoopen of uit baar grint bestaan, bezaaid met moerassen, waarin kikvorschen kwaken; en dat boven hun krotten naargeestige vogels vliegen en huilen; de ochim, de tziim en de ijim, die vermeld worden in de profetische gedeelten des Woords, waar gehandeld wordt over de liefde tot overheerschen uit eigenliefde, zijn niets anders (Jes. 13: 21; Jerem 50: 39; Psalm 74: 14).

46. VI. DEZE DINGEN DER GODDELIJKE LIEFDE WAREN DE OORZAAK DER SCHEPPING VAN HET HEELAL, EN ZIJ ZIJN DE OORZAAK VAN DE INSTANDHOUDING DAARVAN. Dat deze drie wezenlijke dingen der Goddelijke Liefde de oorzaak der schepping waren, kan men duidelijk zien, wanneer men ze aandachtig beschouwt en onderzoekt. Dat dit **EERSTE WEZENLIJKE**, *zijnde anderen buiten zichzelf lief te hebben* de oorzaak was, blijkt uit het heelal, namelijk dat het buiten God is, zooals de wereld buiten de zon is, en waarover Hij Zijn Liefde kan uitstrekken, en waarin Hij ze kan uitoefenen en aldus rusten. Wij lezen ook, dat God, nadat Hij Hemel en aarde geschapen had, rustte, en dat daarom de Sabbathdag werd ingesteld (Gen. 2: 2, 3). Dat het **TWEDE WEZENLIJKE** *zijnde één met hen te willen zijn* de oorzaak was, blijkt uit de schepping van den mensch in het beeld en in de gelijkenis Gods, waaronder verstaan wordt, dat de mensch gemaakt is tot een vorm, die de uit God voortgaande liefde en wijsheid opneemt, dus met wien God Zich vereenigen kan, en om zijnentwil met alle en elk der dingen van het heelal, die niets anders dan middelen zijn; want de verbinding met de eindoorzaak is ook de verbinding met de middeloorzaken. Dat alle dingen geschapen werden terwille van den mensch, blijkt ook duidelijk uit het Bock der Schepping of Genesis (hfdst. 1: 28, 29, 30). Dat het **DERDE WEZENLIJKE** *zijnde hen vanuit zich gelukkig te maken*, de oorzaak is, blijkt vanuit den engellijken

Hemel, namelijk dat daarin voorzien is voor ieder mensch, die de Liefde Gods opneemt, en waarin de gelukzaligmaking van allen uit den alleenen God is. Dat deze drie wezenlijke dingen der Liefde Gods ook de oorzaak zijn van de instandhouding van het heelal, komt omdat de instandhouding een voortdurende schepping is, zooals het bestaan een voortdurend ontstaan is; en de Goddelijke Liefde is van eeuwigheid tot in eeuwigheid dezelfde; dus, zooals zij was bij het scheppen der wereld, evenzoo is en blijft zij in de geschapen wereld.

47. Uit deze dingen kan men, wanneer men ze duidelijk beseft, zien, dat het heelal een van de eerste tot de laatste dingen samenhangend Werk is, aangezien het een werk is, dat de einddoelen, de oorzaken en de werking in een onverbrekkelijk verband in zich sluit; en aangezien er in alle liefde een einddoel is, en in alle wijsheid een bevordering van het einddoel door middelloorzaken, en door deze tot werkingen, die nutten zijn, zoo volgt hieruit ook, dat het heelal een Werk is, dat de Goddelijke Liefde, de Goddelijke Wijsheid en de nutten in zich sluit, en dus een Werk, dat geheel en al samenhangt van eersten tot laatsten. Dat het heelal bestaat uit voortdurende nutten, voortgebracht uit de Wijsheid en begonnen uit de Liefde, kan ieder wijs mensch als in een spiegel beschouwen, wanneer hij zich een algemeene voorstelling vormt aangaande de schepping van het heelal, en daarin de bijzonderheden beschouwt; want de bijzonderheden passen zich aan haar algemeene aan, en het algemeene schikt ze in een vorm opdat zij samenstemmen. Dat dit zoo is, zal in hetgeen volgt door tal van dingen verduidelijkt worden.

* * *

48. Hieraan zal de volgende GEDENKWAARDIGHEID worden toegevoegd. Eens sprak ik met twee Engelen; de een was uit den oostelijken Hemel, de ander uit den zuidelijken Hemel. Toen zij gewaar werden, dat ik nadacht over de verborgenheden der wijsheid aangaande de liefde, zeiden zij: “Weet gij iets aangaande de spelen der wijsheid in onze wereld?” Ik antwoordde: “Nog niet;” en zij zeiden dat er verscheidene waren, en dat zij, die de waarheden liefhebben uit geestelijke aandoening, of de waarheden liefhebben omdat zij waarheden zijn, en omdat door de waarheden de wijsheid komt, op een gegeven teeken samenkomen, en vraagstukken, die tot een dieper inzicht behooren, opwerpen en daarover gevolgtrekkingen maken. Daarop namen zij mij bij de hand, zeggende: “Volg ons, en gij zult zien en hooren; het teeken tot samenkomst is heden gegeven.” Ik werd over een vlakke naar een heuvel geleid; en ziet, aan

den voet van den heuvel was een uit palmen bestaande gaanderij, die tot aan den heuveltop reikte. Wij gingen deze binnen en klommen omhoog; en op den top of de kruin van den heuvel vertoonde zich een bosschage, en tusschen de boomen vormde de opgehoogde grond iets als een theater, waarbinnen een met veelkleurige steentjes ingelegde vloer was aangebracht. Daar omheen waren in een vierkant zetels opgesteld, waarop de liefhebbers der wijsheid gezeten waren; en in het midden van het theater stond een tafel, waarop een met een zegel verzegeld blad papier lag. Zij, die op de zetels gezeten waren, noodigden ons uit, op de nog vrije stoelen plaats te nemen, en ik antwoordde: "Ik ben hierheen geleid door twee Engelen om te zien en te luisteren, en niet om te zitten." En toen begaven zich deze beide Engelen naar het midden van den vloer tot de tafel, en verbraken het zegel van het blad papier, en lazen aan de toehoorders de op het papier geschreven verborgenheden van wijsheid voor, die zij nu behandelen en ontwikkelen zouden. Deze verborgenheden waren door de Engelen van den derden Hemel opgeschreven, en op de tafel nedergelaten. Het waren drie verborgenheden; TEN EERSTE: *Wat is het beeld Gods, en wat de gelijkenis Gods, waarin de mensch werd geschapen.* TEN TWEEDE: *Waarom wordt de mensch niet geboren in de wetenschap van eenige liefde, terwijl toch de beesten en vogels, zoowel de edele als de onedele, geboren worden in de wetenschappen van al hun liefden.* TEN DERDE: *Wat beteekent de boom des levens, en wat de boom der wetenschap van het goede en booze, en wat het eten daarvan.* Daaronder was geschreven: Verbindt deze drie tot ééne uitspraak, en schrijft deze op een nieuw blad, en legt dit wederom op deze tafel, en wij zullen zien; wanneer de uitspraak op de weegschaal in evenwicht en juist blijkt, zal aan een ieder uwer de prijs der wijsheid gegeven worden. Na dit gelezen te hebben, verwijderden de beide Engelen zich, en werden in hun Hemelen opgeheven. En toen begonnen zij, die op de zetels gezeten waren, de hun voorgelezen verborgenheden te behandelen en te ontwikkelen, en zij spraken in volgorde; eerst zij, die aan de noordzijde, daarna zij, die aan de westzijde, toen zij, die aan de zuidzijde en ten slotte zij, die aan de oostzijde zaten. En zij namen het eerste onderwerp van behandeling op, dat luidde: *WAT IS HET BEELD GODS, EN WAT DE GELIJKENIS GODS, WAARIN DE MENSCH GESCHAPEN WERD*; en toen werden eerst ten aanhooren van allen de volgende woorden uit het Boek der Schepping voorgelezen: *God zeide: Laat Ons den mensch maken in ONS BEELD, naar ONZE GELIJKENIS; en God schiep den mensch in ZIJN BEELD, IN DE GELIJKENIS GODS maakte Hij hem* (Gen. 1: 26, 27); *Ten dage als God den mensch schiep, in de GELIJKENIS GODS maakte Hij hem* (Gen. 5: 1).

Zij, die tegen het NOORDEN zaten, spraken het eerst, zeggende, dat het beeld Gods en de gelijkenis Gods de twee levens zijn, die den mensch uit God werden ingeblazen, en deze zijn het leven van den wil en het leven van het verstand, want men leest: *Jehovah God had in de neusgaten van Adam geblazen de ziel der LEVENS, en de mensch werd gemaakt tot eene levende ziel* (Gen. 2: 7), waaronder blijkt verstaan te worden, dat hem de wil van het goede en de innerlijke gewaarwording van het ware werd ingeblazen, en aldus de ziel der levens. En aangezien hem het leven uit God werd ingeblazen, beteekenen het beeld en de gelijkenis het ongerepte in hem uit de liefde en de wijsheid en uit de gerechtigheid en het gericht. Hiermede stemden zij, die tegen het WESTEN zaten, in, er nochtans aan toevoegende, dat de staat van ongereptheid, die hem uit God werd ingeblazen, elk mensch na hem voortdurend wordt ingeblazen, maar dat die staat in den mensch is als in een ontvangend vat, en de mensch alnaar hij een ontvangend vat is, een beeld en een gelijkenis Gods is. Daarna zeiden de derden in de rij, die tegen het ZUIDEN gezeten waren: “Het beeld Gods en de gelijkenis Gods zijn twee onderscheiden dingen, maar die in den mensch uit de schepping vereenigd werden, en wij zien als vanuit een innerlijk licht, dat het beeld Gods door den mensch verstoord kan worden, maar niet de gelijkenis Gods. Dit laat zich als door een gaas hieruit zien, dat Adam de gelijkenis Gods behield, nadat hij het beeld Gods verloren had, want men leest na de vervloeking: *Ziet, de mensch is als Onzer een, wetende het goede en het booze* (Gen. 3: 22); en daarna wordt hij “gelijkenis Gods” genoemd, en niet “beeld Gods” (Gen. 5: 1). Doch wij laten het aan onze medegenooten, die tegen het OOSTEN zitten, en vandaar in een hooger licht zijn, over, om te zeggen, wat eigenlijk het beeld Gods is, en wat eigenlijk de gelijkenis Gods.” En toen, nadat de stilte gevallen was, verhieven diegenen, die tegen het oosten gezeten waren, zich van hun zetels, en zagen tot den Heer op, en daarna hernamen zij hunne plaatsen, en zeiden, dat het beeld Gods het ontvangend vat Gods is: en dat, aangezien God de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, het beeld Gods de opneming in dat ontvangende vat is van de liefde en de wijsheid uit God. Maar dat de gelijkenis Gods een volmaakte gelijkenis is en een volledige schijn, alsof de liefde en de wijsheid in den mensch waren, en vandaar gansch en al alsof zij hem toebehoorden. Want de mensch voelt het niet anders, dan dat hij uit zichzelf liefheeft en uit zichzelf wijs is, of dat hij uit zichzelf het goede wil en het ware verstaat, terwijl toch hoegenaamd niets uit hemzelf is, maar uit God. God alleen heeft uit Zichzelf lief, en is uit Zichzelf wijs, aangezien God de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is. De gelijkenis of de schijn, dat de liefde en de wijsheid, of

het goede en het ware in den mensch zijn alsof zij hem toebehoorden, maakt, dat de mensch een mensch is, en dat hij met God verbonden kan worden, en aldus leven tot in eeuwigheid. Hieruit vloeit voort, dat de mensch een mensch is om deze reden, dat hij het goede kan willen en het ware verstaan geheel en al als uit zichzelf, en nochtans weten en gelooven kan, dat het uit God is; want naarmate hij dit weet en gelooft, stelt God Zijn beeld in den mensch. Anders zou het gesteld zijn, wanneer de mensch geloofde, dat het uit hemzelf en niet uit God is. Nadat dit gezegd was, kwam de ijver, die van de liefde der waarheid uitgaat, over hen, van waaruit zij de volgende woorden spraken: “Hoe kan de mensch iets van liefde en van wijsheid opnemen, en dat vasthouden, en dat weergeven, wanneer hij dat niet voelt als het zijne; en hoe kan er verbinding met God door middel van de liefde en de wijsheid bestaan, wanneer er niet aan den mensch iets wederkeerigs der verbinding gegeven was, want zonder het wederkeerige is geen verbinding bestaanbaar; en het wederkeerige der verbinding bestaat hierin, dat de mensch God liefheeft, en de dingen doet, die van God zijn, als uit zichzelf, en evenwel gelooft, dat het uit God is. Hoe kan voorts de mensch tot in eeuwigheid leven, wanneer hij niet met den eeuwigen God verbonden is; hoe kan bijgevolg de mensch een mensch zijn zonder deze gelijkenis in hem”. Met deze uitspraken stemden allen in, en zij zeiden: “Hieruit zij een besluit getrokken,” en men kwam tot het volgende: “De mensch is een ontvangend vat Gods, en het ontvangend vat Gods is het beeld Gods; en aangezien God de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, is de mensch het ontvangende vat van deze, en het ontvangende vat wordt een beeld Gods naar gelang van de opneming. En de mensch is een gelijkenis Gods om deze reden, wijl hij in zichzelf voelt, dat de dingen, die uit God zijn, in hem zijn als het zijne; maar nochtans is hij voor zooveel vanuit deze gelijkenis een beeld Gods, als hij erkent, dat de liefde en de wijsheid, of het goede en het ware, niet in hem het zijne zijn, en vandaar ook niet uit hem, maar dat zij eenig en alleen in God zijn, en vandaar uit God”.

Hierna namen zij het tweede onderwerp van behandeling op: “WAAROM WORDT DE MENSCH NIET GEBOREN IN DE WETENSCHAP VAN EENIGE LIEFDE, TERWIJL TOCH DE BEESTEN EN VOGELS, ZOOWEL DE EDELE ALS DE ONEDELE, GEBOREN WORDEN IN DE WETENSCHAPPEN VAN AL HUN LIEFDEN. Eerst bevestigden zij de waarheid dezer stelling door verschillende dingen, zooals aangaande den mensch, dat hij in niet eenige wetenschap geboren wordt, zelfs niet in de wetenschap der echtelijke liefde; en zij wonnen inlichting in en vernamen van onderzoekers, dat het kleine kind zelfs niet eens uit ingeboren wetenschap de moederborst weet, maar dat het deze van

de moeder of de voedster door het aanleggen leert kennen; en dat het alleen maar weet te zuigen, en dat het dit overgehouden heeft van het voortdurende zuigen in de baarmoeder; en dat het daarna niet weet te loopen, noch een klank tot enig menschelijk woord te articuleeren, ja zelfs ook niet de aandoeningen der liefde door een klank te uiten zooals de beesten; verder, dat het niet weet welk voedsel voor hem geschikt is, zooals de beesten, maar dat het grijpt wat het tegenkomt, hetzij rein of onrein, en het in den mond stopt. De onderzoekers zeiden dat de mensch zonder onderricht in het geheel niet weet, op welke wijze het andere geslacht lief te hebben, en dat zelfs de maagden en jongelingen dit niet weten zonder de voorlichting van anderen; kortom, de mensch wordt lichamenlijk geboren als een worm, en hij blijft lichamenlijk, tenzij hij van anderen leert weten, verstaan en wijsworden. Daarna bevestigden zij het feit, dat zoowel de edele als de onedele beesten — zooals de dieren der aarde, de vogelen des hemels, de kruipende dieren, de visschen, de wormpjes, die insecten worden genoemd — worden geboren in alle wetenschappen der liefden van hun leven, zooals in alle dingen die het voedsel betreffen, in alle dingen die de woning betreffen, en in alle dingen die de liefde van het geslacht en de voortbrenging betreffen, en in alle dingen, die het opkweken van hun jongen betreffen. Deze dingen bevestigden zij door de wonderen, die zij in het geheugen terugriepen naar hetgeen zij gezien, gehoord en gelezen hadden in de natuurlijke wereld, waarin zij tevoren geleefd hadden, en waarin niet uitbeeldende maar werkelijke dieren bestaan. Nadat de waarheid der stelling op deze wijze bewezen was, spanden zij hun gemoed in om de oorzaken na te vorschen en bloot te leggen, waardoor zij deze verborgenheid zouden kunnen ontwikkelen en ontdekken. En allen zeiden, dat deze dingen niet anders dan uit de Goddelijke Wijsheid konden voortspruiten, opdat de mensch een mensch, en het beest een beest zij, en dat aldus de onvolmaaktheid van de geboorte des menschen zijn volmaaktheid is, en de volmaaktheid van de geboorte van het beest zijn onvolmaaktheid is. Toen begonnen eerst de NOORDELIJKEN hun meening te uiten; en zij zeiden, dat de mensch zonder wetenschappen geboren wordt, opdat hij ze alle opnemen kan; wanneer hij echter in de wetenschappen geboren werd, zou hij buiten die, waarin hij geboren was, er geene in zich kunnen opnemen, en dan zou hij er ook geene zich eigen kunnen maken. Zij verduidelijkten dit door de volgende vergelijking: de pas geboren mensch is als een aardbodem, waarin geen zaden zijn geplant, maar die nochtans alle zaden kan opnemen, en deze doen uitloopen en vrucht dragen. Het beest daarentegen is als een alreeds bezaaide en met grassen en kruiden vervulde aardbodem, die geen andere

zaden dan de ingezaaide opneemt; wanneer er andere bijkwamen, zou hij ze verstikken. Vandaar komt het, dat de mensch verscheidene jaren noodig heeft om op te groeien, in den loop waarvan hij als een aardbodem bebouwd kan worden en als het ware alle soorten van granen, bloemen en boomen voortbrengen; terwijl het beest maar weinig jaren noodig heeft om op te groeien, in den loop waarvan het in geen andere dan in de aangeboren dingen kan worden ontwikkeld. Daarna spraken de WESTELIJKEN; en zij zeiden, dat de mensch niet als wetenschap wordt geboren zooals het beest, maar dat hij als vermogen en als neiging wordt geboren, als vermogen tot weten en als neiging tot liefhebben; en dat hij als vermogen geboren wordt niet alleen tot het liefhebben van die dingen, die tot hem en tot de wereld behooren, maar ook van die dingen, die tot God en tot den Hemel behooren. Bijgevolg dat de mensch als een orgaan geboren wordt dat nauwelijks, en niet dan op duistere wijze met uitwendige zinnen leeft, maar met in het geheel geen inwendige zinnen, en zulks ter oorzake hiervan, dat hij allengs tot het leven kome en een mensch worde, eerst een natuurlijke, daarna een redelijke en ten slotte een geestelijke; hetgeen niet geschieden zou, wanneer hij — evenals de beesten — in wetenschappen en liefden geboren werd. Want de aangeboren wetenschappen en aandoeningen der liefde stellen aan deze voortschrijding een grens, terwijl de louter aangeboren vermogens en neigingen geen grenzen stellen; om deze reden kan de mensch door wetenschap, inzicht en wijsheid tot in eeuwigheid vervolmaakt worden. Daarna kwamen de ZUIDELIJKEN aan de beurt, en uitten hun meening, zeggende, dat het den mensch niet mogelijk is, eenige wetenschap uit zichzelf te halen, maar dat hij haar aan anderen moet ontleenen, aangezien hem geenerlei wetenschap is aangeboren. En aangezien hij geen wetenschap uit zichzelf kan halen, kan hij ook geenerlei liefde uit zichzelf halen, want waar geen wetenschap is, is geen liefde. Wetenschap en liefde zijn onafscheidelijke gezellen, en zij kunnen evenmin gescheiden worden als wil en verstand, of als aandoening en gedachte, ja zelfs evenmin als wezen en vorm. Naarmate derhalve de mensch van anderen wetenschap aanneemt, voegt zich de liefde daaraan toe als haar metgezel. De meest algemeene liefde, die zich daaraan toevoegt, is de liefde tot weten, en daarna de liefde tot verstaan en de liefde tot wijs zijn. Deze liefden heeft alleen de mensch en niet eenig beest, en zij vloeien in uit God. Wij stemmen met onze genooten van het westen in, dat de mensch in niet eenige liefde geboren wordt, en vandaar ook in niet eenige wetenschap, maar dat hij alleen geboren wordt in de neigting tot liefhebben en vandaar in het vermogen tot het opnemen van wetenschappen, niet uit zichzelf, maar uit anderen,

dat is, door middel van anderen. Wij zeggen “door middel van anderen” omdat dezen evenmin iets uit zichzelf opnemen, maar oorspronkelijk uit God. Wij stemmen eveneens in met onze genooten van het noorden, dat de pasgeboren mensch is gelijk een aardbodem, waarin geenerlei zaad geplant is, maar waarin alle zaden, zoowel edele als onedele, geplant kunnen worden. Dit is de reden, waarom hij HOMO naar humus genoemd werd, en ADAM naar adamah, zijnde aardbodem. Hieraan voegen wij toe, dat de beesten worden geboren in natuurlijke liefden, en vandaar in wetenschappen, die daarmede overeenstemmen; en dat zij nochtans niets uit wetenschappen weten, denken, verstaan, noch daaruit wijs zijn, maar dat zij tot deze gedreven worden door hun liefden, nagenoeg zooals de blinden door honden over de straten worden geleid — ten aanzien van het verstand zijn de beesten blind — of liever als nachtwandelaars, die uit blinde wetenschap, bij ingeslapen verstand, doen wat ze doen. Ten slotte spraken de OOSTELIJKEN, en zeiden: “Wij stemmen in met hetgeen onze broeders gesproken hebben, namelijk dat de mensch niets weet uit zichzelf, maar uit anderen en door middel van anderen, opdat hij kenne en erkenne, dat alle dingen, die hij weet, verstaat, en waarin hij wijs is, uit God zijn; en dat de mensch op geen andere wijze uit God geboren en verwekt worden, en Zijn beeld en gelijkenis worden kan. Want hij wordt daardoor een beeld van God, dat hij erkent en gelooft, dat hij al het goede der liefde en der naastenliefde, en al het ware der wijsheid en des geloofs aangenomen heeft en aanneemt uit God, en hoegenaamd niets uit zichzelf. En hij is daardoor een gelijkenis Gods, dat hij die dingen in zich voelt alsof zij uit hemzelf waren. Dit voelt hij, aangezien hij niet in wetenschappen wordt geboren, maar deze aanneemt, en hetgeen hij aanneemt, schijnt hem toe alsof het uit hemzelf was. Dit zoo te voelen wordt den mensch eveneens uit God gegeven, opdat de mensch een mensch en niet een beest zij, aangezien hij daardoor, dat hij wil, denkt, liefheeft, weet, verstaat en wijs is als uit zichzelf, de wetenschappen aanneemt, en ze verhoogt tot inzicht, en door het nut daarvan tot wijsheid. Op deze wijze verbindt God den mensch aan Zichzelf, en verbindt de mensch zich aan God. Deze dingen hadden niet kunnen geschieden, wanneer er niet uit God in voorzien was, dat de mensch in volkomen onwetendheid zou geboren warden.” Na deze uitspraak wilden allen, dat uit het verhandelde een besluit getrokken zou worden, en men stelde het volgende op: “De mensch wordt in geenerlei wetenschap geboren, opdat hij in alle wetenschap kan komen, en voortschrijden in inzicht, en door dit in wijsheid; en hij wordt in geenerlei liefde geboren, opdat hij in alle liefde kan komen door middel van de toepassingen der wetenschappen uit

het inzicht, en in de liefde tot God door de liefde jegens den naaste, en aldus verbonden worden met God, en daardoor een mensch worden en leven tot in eeuwigheid.”

Daarna namen zij het papier op en lazen het derde onderwerp ter behandeling, hetwelk luidde: WAT BETEEKENT DE BOOM DES LEVENS, WAT DE BOOM DER WETENSCHAP VAN HET GOEDE EN BOOZE, EN WAT HET ETEN DAARVAN; en allen verzochten, dat zij, die tegen het oosten waren, deze verborgenheid zouden ontvouwen, aangezien het een zaak van dieper verstand was, en aangezien zij, die uit het oosten zijn, in een vlamig licht, dat is, in de wijsheid der liefde zijn, en deze wijsheid onder den hof van Eden verstaan wordt, waarin deze twee boomen gesteld waren. En zij antwoordden: “Wij zullen het zeggen, maar aangezien de mensch hoegenaamd niets uit zichzelf neemt, maar uit God, zoo zullen wij het zeggen uit Hem, maar nochtans van ons uit als van onszelven.” En toen zeiden zij: “De boom beteekent den mensch, en zijn vrucht het goede des levens; vandaar wordt door den boom des levens de uit God levende mensch aangeduid; en aangezien de liefde en de wijsheid, en de naastenliefde en het geloof, of het goede en het ware het leven van God in den mensch uitmaken, wordt door den boom des levens de mensch aangeduid, in wien deze dingen uit God zijn, en vandaar het eeuwige leven voor hem. Dergelijke dingen worden aangeduid door den boom des levens, waarvan te eten gegeven worden (Openb. 2: 7; hfdst. 22: 2, 14). Door den boom der wetenschap van het goede en booze wordt de mensch aangeduid, die gelooft, dat hij vanuit zichzelf leeft, en niet uit God; dus dat de liefde en de wijsheid, de naastenliefde en het geloof, dat is, het goede en het ware, in den mensch den mensch en niet God toebehooren, dit geloovende, omdat hij denkt en wil, en spreekt en doet, in alle gelijkenis en schijnbaarheid als uit zichzelf. En aangezien de mensch dientengevolge zichzelf overreedt, dat hij ook God is, zeide de slang: *God weet, dat, ten dage als gij eten zult van de vrucht dezes booms, zoo zullen uwe oogen geopend worden, en gij zult zijn als God, wetende het goede en het booze*” (Gen. 3: 5). Door het eten van deze boomen wordt de opneming en de toeëigening aangeduid; door het eten van den boom des levens de opneming van het eeuwige leven, en door het eten van den boom der wetenschap van het goede en booze de opneming der verdoemenis. Onder de slang wordt de duivel verstaan ten aanzien van de eigenliefde en van den hoogmoed van het eigen inzicht; en deze liefde is de bezitter van dien boom, en de menschen die in den hoogmoed vanwege deze liefde zijn, zijn deze boomen. Derhalve zijn diegenen in een schromelijke dwaling, die gelooven, dat Adam uit zichzelf wijs was en uit zichzelf het

goede deed, en dat dit de staat van zijn ongereptheid was, terwijl toch Adam zelf ter oorzaak van dit geloof verdoemd werd. Want dit wordt aangeduid door het eten van den boom der wetenschap van het goede en booze en dit was de reden waarom hij toen viel uit den staat der ongereptheid, dien hij bezeten had, omdat hij geloofde wijs te zijn en het goede te doen uit God en geenszins uit zichzelf, want dit wordt verstaan onder eten van den boom des levens. Alleen de Heer was, toen Hij in de wereld was, wijs uit zichzelf en deed het goede uit zichzelf, omdat uit geboorte het Goddelijke zelf in Hem en van Hem was, waarom Hij ook uit eigen macht Verlosser en Zaligmaker is geworden.” Uit dit alles stelden zij het volgende besluit op: “Onder den boom des levens, en onder den boom der wetenschap van het goede en booze, en onder het eten daarvan, wordt verstaan, dat het leven voor den mensch God in hem is, en dat hij dan den Hemel en het eeuwige leven heeft; en dat de dood voor den mensch de overreding en het geloof is, dat het leven voor den mensch niet God is, maar hijzelf; daarvandaan heeft hij de hel en den eeuwigen dood, die de verdoemenis is.”

Daarna beschouwden zij het door de Engelen op de tafel achtergelaten papier, en zagen het onderschrift: **VERBINDT DEZE DRIE TOT ÉÉNE UITSPRAAK**; en toen voegden zij die besluiten te zamen en zagen, dat deze drie in ééne reeks samenhangen, en dat deze reeks of uitspraak deze is: “De mensch werd geschapen om uit God liefde en wijsheid aan te nemen, en nochtans in alle gelijkenis als uit zichzelf, en zulks ter wille van de opneming en de verbinding; en de mensch wordt daarom in niet eenige liefde geboren, noch in eenige wetenschap, en zelfs niet in eenige macht tot liefhebben en wijs zijn uit zichzelf. Daarom wordt hij, wanneer hij al het goede der liefde en al het ware der wijsheid aan God toeschrijft, een levend mensch; maar wanneer hij deze aan zichzelf toeschrijft, wordt hij een dood mensch.” Dit schreven zij op een nieuw bled, en legden dit op de tafel; en ziet, terstond verschenen Engelen in een blinkende wolk en droegen het bled in den Hemel, en nadat het daar gelezen was, hoorden zij, die op de zetels zaten, uit den Hemel de woorden: Goed, goed, goed. En oogenblikkelijk verscheen er een van den Hemel uit als vliegende, die als het ware twee vleugels aan de voeten en twee aan de slapen had, en die de prijzen, droeg, bestaande uit lange kleederen, hoeden en lauwerkransen; en hij liet zich neder; en aan hen, die tegen het noorden zaten, gaf hij lange kleederen van opaalkleur; aan hen, die tegen het westen zaten, lange kleederen van scharlakenroode kleur; aan hen, die tegen het zuiden zaten hoeden, waarvan de randen versierd waren met banden van goud en paarlen, en waarvan de verhoogingen aan de linkerzijde

bezet waren met bloemvormig uitgesneden diamanten; terwijl hij aan hen, die tegen het oosten zaten, lauwerkransen gaf, waarin robijnen en saffieren waren; en met deze prijzen getooid, keerden allen verheugd vanuit het spel der wijsheid huiswaarts.

De Almacht, de Alwetendheid, en de Alomtegenwoordigheid Gods

49. Er werd gehandeld over de GODDELIJKE LIEFDE en over de GODDELIJKE WIJSHEID, en aangetoond dat deze twee het GODDELIJK WEZEN zijn; thans zal gehandeld worden over de ALMACHT, de ALWETENDHEID en de ALOMTEGENWOORDIGHEID Gods, aangezien deze drie voortgaan vanuit de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, nauwelijks anders dan de macht en de tegenwoordigheid der zon in deze wereld, en in alle en elk der dingen dier wereld door middel van de warmte en het licht. Ook is de warmte uit de Zen der geestelijke wereld, in het midden waarvan Jehovah God is, in haar wezen de Goddelijke Liefde, en het daaruit voortvloeiende licht is in zijn wezen de Goddelijke Wijsheid. Hieruit blijkt duidelijk, dat evenals de Oneindigheid, de Onmetelijkheid en de Eeuwigheid tot het GODDELIJK ZIJN behooren, evenzoo de Almacht, de Alwetendheid, de Alomtegenwoordigheid tot het GODDELIJK WEZEN behooren. Maar aangezien deze drie universeele attributen van het Goddelijk Wezen tot dusver niet verstaan werden, omdat hun voortschrijding overeenkomstig hun wegen, die de wetten der orde zijn, onbekend was, moeten zij in het licht gesteld worden door een verdeling in onderscheidene artikelen als volgt: I. *De Almacht, de Alwetendheid en de Alomtegenwoordigheid behooren tot de Goddelijke Wijsheid uit de Goddelijke Liefde.* II. *Men kan de Almacht, de Alwetendheid en de Alomtegenwoordigheid van God niet kennen, tenzij men weet, wat de Orde is, en tenzij men daarvan dit weet, dat God de Orde is, en dat Hij te zamen met de schepping de Orde heeft ingevoerd zoowel in het heelal als in alle en in elk der dingen daarvan.* III. *De Almacht Gods in het heelal en in alle en elk der dingen daarvan schrijdt voort en werkt volgens de wetten Zijner Orde.* IV. *God is alwetend, dat is, wordt gewaar, ziet en weet alle dingen en elk ding tot de allerkleinste toe, welke volgens de Orde geschieden; en. uit deze dingen ook die, welke tegen de Orde geschieden.* V. *God is alomtegenwoordig uit de eerste tot de laatste dingen Zijner Orde.* VI. *De mensch is geschapen tot een vorm der Goddelijke Orde.* VII. *De mensch is voor zooveel in de macht tegen het booze en valsche uit de Goddelijke Almacht, en hij is voor zooveel in de wijsheid aangaande het goede en ware nit de Goddelijke Alwetendheid, en hij is voor zooveel in God krachtens de Goddelijke Alomtegenwoordigheid, als hij overeenkomstig de Goddelijke Orde leeft.* Maar deze artikelen dienen een voor een ontwikkeld te worden.

50. I. DE ALMACHT, DE ALWETENDHEID EN DE ALOMTEGENWOORDIGHEID BEHOOREN TOT DE GODDELIJKE WIJSHEID UIT DE GODDELIJKE LIEFDE. Dat de Almacht, de Alwetendheid en de Alomtegenwoordigheid tot de

Goddelijke Wijsheid uit de Goddelijke Liefde behooren, maar niet tot de Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid, is een verborgenheid uit den Hemel, welke nog in niemands verstand is opgekomen, aangezien tot dusver nog niemand geweten heeft, wat de liefde in haar wezen is, en wat de daaruit voortvloeiende wijsheid in haar wezen is, en nog minder iemand iets geweten heeft aangaande den invloed van de een in de ander, welke daarin bestaat, dat de liefde met alle en elk der dingen daarvan in de wijsheid vloeit, en daarin verblijf houdt als een koning in zijn rijk, of als een heer in zijn huis, en alle leiding der gerechtigheid aan haar gericht overlaat; en aangezien de gerechtigheid tot de liefde behoort, en het gericht tot de wijsheid, laat de liefde alle leiding der liefde aan haar wijsheid over; doch deze verborgenheid zal licht ontleenen aan hetgeen volgt; intusschen diene dit alvast tot richtsnoer. Dat God almachtig, alwetend, en alomtegenwoordig is door de Wijsheid van Zijn Liefde, wordt ook verstaan onder de volgende woorden bij Johannes: *In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en God was het Woord; alle dingen zijn door hetzelfde gemaakt, en zonder hetzelfde is geen ding gemaakt, dat gemaakt is. In hetzelfde was het leven, en het leven was het licht der menschen; en de wereld is door hetzelfde gemaakt; en het Woord is vleesch geworden* (1: 1, 3, 4, 10, 14); onder het Woord wordt daar het Goddelijk Ware verstaan, of, wat op hetzelfde neerkomt, de Goddelijke Wijsheid; daarom wordt het ook het leven en het licht genoemd, en het leven en het licht zijn niets anders dan de Wijsheid.

51. Aangezien in het Woord de gerechtigheid betrekking heeft op de liefde, en het gericht op de wijsheid, zullen eenige plaatsen worden aangevoerd, die bewijzen, dat de regeering van God in de wereld door middel van deze twee geschiedt; zij zijn de volgende: JEHOVAH, GERECHTIGHEID en GERICHT *zijn de vastigheid Uws troons* (Psalm 89: 15); *Die roemt, roeme hierover, dat JEHOVAH GERICHT en GERECHTIGHEID doet op aarde* (Jerem. 9: 24); *JEHOVAH worde verhoogd, want Hij heeft de aarde vervuld met GERICHT en GERECHTIGHEID* (Jes. 33: 5); *Het GERICHT zal als water vloeien, en de GERECHTIGHEID als een sterke stroom* (Amos 5: 24); *JEHOVAH, UWE GERECHTIGHEID is als de bergen Gods, UWE GERICTEN zijn een groote of grond* (Psalm 36: 7); *JEHOVAH zal zijn GERECHTIGHEID doen voortkomen als het licht, en het GERICHT als den middag* (Psalm 37: 6); *JEHOVAH zal Zijn volk richten met GERECHTIGHEID, en zijn ellendigen met GERICHT* (Psalm 72: 2); *Als ik de GERICTEN UWER GERECHTIGHEID geleerd zal hebben; ik loof U zevenmaal daags, over de GERICTEN Uwer GERECHTIGHEID* (Psalm 119: 7, 164); *Ik zal u Mij ondertrouwen in GERECHTIGHEID en in GERICHT* (Hosea 2: 18); *Zion zal*

in GERICHT verlost worden, en de wedergebrachten in GERECHTIGHEID (Jes. 1: 27); Hij zal zitten op den troon van David, en op zijn koninkrijk, om dat te bevestigen in GERICHT en GERECHTIGHEID (Jes. 9: 6); Ik zal aan David eene rechtvaardige spruit verwekken, die zal koning zijnde regeeren, en GERICHT en GERECHTIGHEID doen op de aarde (Jerem. 23: 5; hfdst. 33: 15). En elders wordt gezegd, dat men Gerechtigheid en Gericht moet doen, zooals in Jes. 1: 21; hfdst. 5: 16; hfdst. 58: 2; Jerem. 4: 2; hfdst. 22: 3, 13, 15; Ezech. 18: 5; hfdst. 33: 14, 16, 19; Amos 6: 12; Micha 7: 9; Deut. 33: 21; Joh. 16: 8, 10, 11).

52. II. MEN KAN DE ALMACHT, DE ALWETENDHEID EN DE ALOMTEGENWOORDIGHEID VAN GOD NIET KENNEN, TENZIJ MEN WEET, WAT DE ORDE IS, EN TENZIJ MEN DAARVAN DIT WEET, DAT GOD DE ORDE IS, EN DAT HIJ TE ZAMEN MET DE SCHEPPING DE ORDE HEEFT INGEVOERD ZOOWEL IN HET HEELAL ALS IN ALLE EN IN ELK DER DINGEN DAARVAN. Hoevele en hoedanige dwaasheden zijn binnengeslopen in de menschelijke gemoederen, en vandaar door de hoofden der oprichters in de Kerk, doordien men de Orde niet verstond, waarin God het heelal en alle en elk der dingen daarvan geschapen heeft, zal uit de bloote opsomming daarvan in hetgeen volgt kunnen blijken. Doch eerst zullen wij hier de Orde openbaren door een soort van algemeene definitie daarvan, welke aldus luidt: *De orde is de hoedanigheid der schikking, der bepaling en der werkzaamheid van de deelen, van de substanties of van de wezens, die den vorm uitmaken, waaruit de staat voortkomt, welks volmaaktheid wordt voortgebracht door de wijsheid uit haar liefde, of welks onvolmaaktheid wordt uitgebroed door den waanzin der rede uit de begeerte.* In deze definitie worden de substanties, de vorm en de staat genoemd, en onder de substantie verstaan wij tevens den vorm, aangezien elke substantie een vorm is; en de hoedanigheid van den vorm is zijn staat, waarvan de volmaaktheid of de onvolmaaktheid uit de orde voortvloeit. Maar deze dingen moeten, aangezien zij metaphysisch zijn, noodwendig in duisternis liggen, maar deze duisternis zal in hetgeen volgt verdreven worden door de toepassing van voorbeelden, die het onderwerp zullen belichten.

53. Dat God de Orde is, komt, omdat Hij de Substantie zelve en de Vorm zelf is; de Substantie, aangezien uit Hem alle dingen, welke blijven bestaan, ontstaan zijn en bestaan; de Vorm, aangezien alle hoedanigheid der Substanties uit Hem uitgegaan is en uitgaat; van nergens anders dan van den Vorm komt de hoedanigheid. Daar nu God de eigenlijke, de eenige en de eerste Substantie en Vorm is, en tevens de eigenlijke en de eenige Liefde, en de eigenlijke en de eenige Wijsheid, en aangezien de wijsheid uit de liefde den vorm maakt, en de staat en de hoedanigheid van den vorm overeenkomstig

de orde is, die daarin ligt, zoo volgt, dat God de Orde zelve is; bijgevolg, dat God uit Zichzelven de Orde ingevoerd heeft zoowel in het heelal als in alle en in elk der dingen daarvan; en dat Hij de volmaaktste Orde heeft ingevoerd, omdat alle dingen, die Hij geschapen heeft, goed waren, zooals men in het Boek der Schepping leest. Dat de boosheden te zamen met de hel, dus na de schepping zijn ontstaan, zal te zijner plaatse worden aangetoond. Doch laten wij overgaan tot die dingen, die het verstand gereeder ingaan, het helderder belichten en het milder aandoen.

54. Van welken aard echter de Orde is, waarin het heelal geschapen werd — dit uiteen te zetten zou heel wat vellen vergen; een schets daarvan zal gegeven worden in het volgende gedeelte aangaande de schepping. Men moet daaraan vasthouden, dat in het heelal alle dingen en elk ding in hun orde geschapen werden, opdat zij door zichzelf blijven bestaan, en dat zij uit den beginne zoo geschapen werden, opdat zij zich met de orde van het heelal verbinden, en zulks ter wille hiervan, dat elke afzonderlijke orde besta in de universeele orde, en zij aldus één uitmaken. Maar om tot eenige voorbeelden over te gaan: De mensch is in zijn orde geschapen, en eveneens elk deel van hem in de zijne; aldus het hoofd in de zijne, het lichaam in de zijne, het hart, de long, de lever, de alvleschkliever, de maag in de hunne, elk bewegingsorgaan, dat een spier wordt genoemd, in de zijne, en elk zintuig, zooals oog, oor, tong, in de zijne; ja zelfs bestaat daar geen adertje en geen vezeltje, dat niet in zijn orde geschapen is; en toch verbinden zich deze ontelbare deelen met het algemeene van den mensch, en voegen zich daarin zoodanig, dat zij te zamen één uitmaken. Desgelijks is het gesteld met de overige dingen, waarvan de opsomming alleen reeds een voldoende verduidelijking geeft: elk beest der aarde, elke vogel des hemels, elke visch der zee, elk kruipend dier, ja zelfs elke worm tot de mot toe werd in zijn orde geschapen; desgelijks elke boom, elk kreupelhout, elke struik en elk groen gewas in de zijne; en bovendien elke steen, en elke delfstof, tot elke stofkorrel der aarde toe, in de zijne.

55. Wie ziet niet, dat er geen keizerrijk, geen koninkrijk, geen hertogdom, geen republiek, geen stad en geen huis bestaat, die niet versterkt worden door wetten, die de orde uitmaken, en aldus den vorm van hun regeering? In elk dezer nemen de wetten der gerechtigheid de hoogste plaats in, de politieke wetten de tweede plaats, en de economische wetten de derde plaats. Wanneer men deze wetten met den mensch vergelijkt, maken de wetten der gerechtigheid zijn hoofd uit, de politieke wetten zijn lichaam, en de economische wetten de kleederen, waarom ook deze laatste als kleederen verwisseld kunnen worden. Wat echter de orde betreft, waarin de Kerk uit God werd ingesteld, deze

bestaat hierin, dat in alle en in elk der dingen daarvan God is, en de naaste, tegenover wien de orde in acht moet worden genomen. De wetten dezer orde zijn even talrijk als de waarheden in het Woord; de wetten, die God betreffen, maken haar hoofd uit; de wetten, die den naaste betreffen, maken haar lichaam uit, en de ceremoniën de kleederen, want wanneer deze laatste gene niet in haar orde besloten hielden, zoo zou het zijn, alsof een lichaam werd ontbloot, en blootgesteld aan de hitte in den zomer en aan de koude in den winter; of alsof van een tempel de muren en daken werden weggenomen, en aldus het heiligdom, het altaar en de kansel onder den blooten hemel aan allerlei gewelddadigheden zouden zijn prijsgegeven.

56. III. DE ALMACHT GODS ZOOWEL IN HET HEELAL ALS IN ALLE EN IN ELK DER DINGEN DAARVAN SCHRIJDT VOORT EN WERKT VOLGENS DE WETTEN ZIJNER ORDE. God is almachtig, omdat Hij alle dingen uit Zichzelf kan, en alle anderen alleen uit Hem iets kunnen. Zijn kunnen en Zijn willen zijn één, en aangezien Hij niets dan het goede wil, kan Hij niets dan het goede doen. In de geestelijke wereld kan niemand iets tegen zijn wil doen; dit ontleenen zij daar aan God, aangezien Zijn kunnen en willen één zijn. God is ook het Goede zelf, en daarom is Hij, wanneer Hij het goede doet, in Zichzelf, en Hij kan niet uit Zichzelf uitgaan. Hieruit blijkt duidelijk, dat Zijn Almacht voortschrijdt en werkt binnen de sfeer der uitbreiding van het goede, welke oneindig is. Want deze sfeer vervult uit het binnenste het heelal en alle en elk der dingen aldaar, en uit het binnenste regeert ze de dingen, die buiten zijn, voor zooveel deze zich overeenkomstig hun ordeningen verbinden; wanneer zij zich niet verbinden, ondersteunt zij ze nochtans, en werkt er met alle inspanning aan, om ze terug te brengen in een orde, die samenstemt met de universeele orde, waarin God Zelf is in Zijn Almacht, en waarnaar Hij handelt. En wanneer dit niet geschiedt, worden zij buiten Hem geworpen; alwaar Hij ze niettemin uit het binnenste ondersteunt. Hieruit kan blijken, dat de Goddelijke Almacht geenszins uit Zichzelf kan uitkomen om met eenig booze in aanraking te komen, noch dit uit Zichzelf kan wegdoen; want het booze wendt zichzelf af, en daardoor komt het, dat het booze gansch en al van Hem gescheiden en in de hel geworpen is, en tusschen deze en den Hemel. waar Hij is, gaapt een ontzaglijke kloof. Uit dit weinige kan men zien, hoezeer diegenen ijlen, die denken, en meer nog zij, die gelooven, en nog veel meer zij, die leeren, dat God iemand verdoemen, iemand vervloeken, iemand in de hel storten, eenige ziel tot den eeuwigen dood voorbestemmen, beleedigen wreken, toornen en straffen kan; ja zelfs kan Hij Zich niet eens van den mensch afwenden, en hem met een hard voorhoofd aanzien. Deze

en dergelijke dingen zijn tegen Zijn Wezen, en wat tegen Zijn Wezen is, is tegen Hemzelve.

57. De heerschende meening heden ten dage is deze, dat de Almacht Gods gelijk is aan de absolute macht van een koning in de wereld, die naar willekeur kan doen al wat hij wil, vergiffenis schenken en verdoemen wien hij wil, den schuldige onschuldig maken, den ontrouwe trouw verklaren, den onwaardige en den verdienstelooze boven den waardige en den verdienstelijke verheffen, ja zelfs, dat hij onder een of ander voorwendsel aan zijn onderdanen hun goederen ontrukken kan, voorts hen ter dood veroordeelen, en dergelijke dingen meer. Uit deze dwaze meening, dit dwaas geloof en deze dwaze leer aangaande de Goddelijke Almacht, zijn even zoovele valscheden, begoochelingen en hersenschimmen in de Kerk gevloeid als er bewegingen, verdeelingen en geslachten van geloof daarin zijn; en er kunnen er verder nog even zoovele invloeien als er kruiken met water gevuld kunnen worden uit een groot meer, of als er slangen uit hun holen kruipen en zich op een zonnige plaats in de woestijn van Arabië koesteren kunnen. Wat is er meer noodig, dan de twee woordjes ALMACHT en GELOOF, om dan voor het gewone volk even zoovele onderstellingen, fabels en onzinnigheden uit te strooien als er maar in de zinnen van het lichaam vallen kunnen? Want door deze beide woorden wordt de rede uitgeworpen; maar wat heeft het denken van den mensch, wanneer de rede is uitgeworpen, vóór op de rede van een vogel, die boven het hoofd vliegt; of wat is dan het geestelijke, dat de mensch op de beesten vóór heeft, anders dan zooals de stank is in beestenkooien, die den wilden dieren daarin aangenaam is, maar niet den mensch tenzij hij daaraan gelijk is. Wanneer de uitgebreidheid der Goddelijke Almacht even groot was om het booze te doen als het goede, wat voor verschil zou er dan zijn tusschen God en den duivel; zou het een ander zijn, als dat tusschen twee monarchen, van wie de een koning en tevens tyran is, en de ander een tyran, wiens macht gebonden is, waardoor hij geen koning genoemd kan worden; of als het verschil tusschen een herder, wien het vergund is, het schaap alsmede den panter te weiden, en een herder, wien dit niet vergund is. Wie kan niet weten, dat het goede en het booze aan elkander zijn tegenovergesteld, en dat, wanneer God uit Zijn Almacht het een en het ander kon willen, en krachtens het willen kon doen, Hij in het geheel niets zou kunnen, en dus geen macht, nog minder Almacht zou hebben. Het zou zijn, alsof twee raderen in tegengestelde richting tegen elkander in draaiden, door welke tegenwerking beide raderen stil zouden blijven staan en volkomen in rust zijn; of het zou zijn als een schip, dat in een tegen zijn vaart ingaanden wilden stroom zou

meegesleurd worden en vergaan, wanneer het niet op zijn anker rustte; of het zou zijn als een mensch, die twee tegen elkander verdeelde willen heeft, waarvan de een noodwendig moet rusten, wanneer de ander werkzaam is; wanneer beide echter tegelijkertijd in werking traden, zou een delirium of duizeling zijn gemoed overvallen.

58. Indien de Almacht Gods, volgens het huidige geloof, absoluut was zoewel om het goede als om het booze te doen, zou het dan voor God niet mogelijk, ja zelfs gemakkelijk zijn, de gansche hel in den Hemel te verheffen, en de duivels en satans in Engelen te bekeeren, en op aarde in een oogwenk elken goddelooze van zonden te reinigen, te vernieuwen, te heiligen, weder te verwekken, van een zoon des toorns tot een zoon der genade te maken, dat is, te rechtvaardigen, hetgeen alleen geschieden zou door de toekening en de toerekening der gerechtigheid Zijns Zoons? Maar God vermag dit niet uit Zijn Almacht, omdat het tegen de wetten van Zijn Orde in het heelal is, en tevens tegen de wetten der Orde, die in ieder mensch gelegd zijn, en die daarin bestaan, dat zij van beide zijden zich wederkeerig met elkander verbinden; dat dit zoo is, zal men in het vervolg van dit werk zien. Uit deze dwaze meening en dit dwaas geloof aangaande de Almacht Gods zou volgen, dat God elken bok-mensch zou kunnen veranderen in een schaap-mensch, en naar Zijn welbehagen overplaatsen van Zijn linker- naar Zijn rechterzijde; voorts, dat Hij naar Zijn welbehagen de geesten van den draak zou kunnen omzetten in de Engelen van Michaël; en dat Hij een mensch, wiens verstand is als dat van een mol, het gezicht zou kunnen geven van een arend, kortom, uit een uil-mensch een duif-mensch maken. Dit kan God niet, omdat het tegen de wetten Zijner Orde is, hoewel Hij het voortdurend wil en daarnaar streeft. Wanneer Hij dergelijke dingen gekund had, zou Hij Adam niet toegestaan hebben, naar de slang te luisteren, en de vrucht te plukken van den boom der wetenschap van het goede en booze, en deze aan den mond te brengen; wanneer Hij dit gekund had, zou Hij Kaïn niet vergund hebben, zijnen broeder te dooden; niet aan David, het volk te tellen; niet aan Salomo, tempels voor afgoden te bouwen, noch aan de koningen van Judah en Israël, den tempel te ontwijden, hetgeen zij zoo vaak gedaan hebben; ja zelfs zou Hij, indien Hij dat gekund had, door de verlossing Zijns Zoons het gansche menschelijke geslacht zonder uitzondering zalig gemaakt, en de gansche hel uitgeroeid hebben. De oude heidenen schreven een dergelijke almacht aan hun goden en godinnen toe, waaruit hun fabels zijn ontstaan, zooals over Deucalion en Pyrrha, namelijk dat de steenen, die zij achter hun rug wierpen, menschen werden; over Apollo, dat hij Daphne veranderde in een

laurierboom; over Diana, dat zij een jager in een hert veranderde; en over een andere godin van hun goden, dat zij de maagden van den Parnassus in eksters veranderde. Een dergelijk geloof aangaande de Goddelijke Almacht heerscht heden ten dage, en dit is de bron van zoo vele fanatieke en daaruit voortvloeiende kettersche dingen, die in de wereld gebracht zijn in elk gebied, waar een godsdienst bestaat.

59. IV. GOD IS ALWETEND, DAT IS, WORDT GEWAAR, ZIET, EN WEET ALLE DINGEN EN ELK DING TOT DE ALLERKLEINSTE TOE, WELKE VOLGENS DE ORDE GESCHIEDEN, EN UIT DEZE DINGEN OOK DIE, WELKE TEGEN DE ORDE GESCHIEDEN. Dat God alwetend is, dat is, alle dingen gewaarwordt, ziet en weet, komt, omdat Hij de Wijsheid zelve en het Licht zelf is; en de Wijsheid zelve wordt alle dingen gewaar, en het Licht zelf ziet alle dingen. Dat God de Wijsheid zelve is, werd boven aangetoond; dat Hij het Licht zelf is, komt omdat Hij de Zon van den Engelenhemel is, die het verstand van allen, zoowel van Engelen als van menschen, verlicht. Want gelijk het oog verlicht wordt uit het licht van de natuurlijke zon, wordt het verstand verlicht uit het licht van de geestelijke Zon; en niet alleen verlicht, maar ook vervuld met inzicht overeenkomstig de liefde om het in zich op te nemen, aangezien dit Licht in zijn wezen Wijsheid is. Daarom wordt bij David gezegd *DAT GOD IN EEN ONTOEGANKELIJK LICHT WOONT*, en in de Openbaring: *Dat zij in het Nieuwe Jeruzalem geene kaars van noode hebben, want de Heer God verlicht hen*; en bij Johannes: *Dat het Woord, hetwelk bij God was, en God was, het Licht is, hetwelk verlicht een iegelijk mensch, komende in de wereld*; onder het Woord wordt de Goddelijke Wijsheid verstaan. Vandaar komt het, dat voor zooveel de Engelen in de wijsheid zijn, zij in den glans des lichts zijn; en vandaar ook komt het, dat in het Woord daar, waar het licht wordt genoemd, de wijsheid wordt bedoeld.

60. Dat God alle dingen, tot de allerkleinste toe, welke volgens de Orde geschieden, gewaarwordt, ziet, en weet, komt omdat de Orde universeel is vanuit de kleinste afzonderlijkheden, want de afzonderlijkheden heeten te zamen genomen het universeele, zooals de bijzonderheden te zamen genomen het algemeene heeten; het universeele te zamen met zijn kleinste afzonderlijkheden is een als één samenhangend werk, dermate, dat niet één ding aangeraakt en aangedaan kan worden, zonder dat eenige gewaarwording daarvan op al het overige overgaat. Uit deze hoedanigheid der orde in het heelal komt het voort, dat iets dergelijks in alle in de wereld geschapen dingen bestaat. Doch dit zal verduidelijkt worden door aan de zichtbare dingen ontleende vergelijkingen: in den mensch in zijn geheel zijn algemeenheden

en bijzonderheden, en de algemeenheden omsluiten daar de bijzonderheden en zij voegen zich in zulk een verband te zamen, dat het een tot het ander behoort. Dit geschiedt daardoor, dat er een algemeene omhulling rondom elk lid is, en dat deze omhulling zich in elk der deelen afzonderlijk daarvan indringt, zoodat zij als één te zamen werken in elke functie en in elk nut. Zoo treedt bijvoorbeeld de omhulling van elke spier in de afzonderlijke beweegvezels, en bekleedt ze met zichzelf. Desgelijks doet de omhulling van lever, avleeschklier en milt in elk der dingen, die binnen in zijn. Desgelijks de omhulling der long, die het borstvlies genoemd wordt, in de innerlijke dingen daarvan; desgelijks het hartzakje in alle en elk der dingen van het hart; en op algemeene wijze het buikvlies door de samenloopende inmondigen met de omhullingen van alle ingewanden. Desgelijks de hersenvliezen; deze dringen door draden, die zij van zich afzonderen, in alle onder hen liggende klieren, en door deze in alle vezels, en door deze in alle deelen van het lichaam; vandaar komt het dat het hoofd van de hersenen uit alle en elk der dingen, die daaraan ondergeschikt zijn, regeert. Deze dingen werden alleen aangehaald, opdat men zich uit de zichtbare dingen eenige voorstelling vorme aangaande de wijze, waarop God alle dingen tot de allerkleinste toe, die volgens de orde geschieden, gewaarwordt, ziet en weet.

61. Dat God uit de dingen, die tot de Orde behooren, alle en elk der dingen, tot de allerkleinste toe, die tegen de Orde geschieden, gewaarwordt, weet en ziet, komt, omdat God den mensch niet in het booze houdt, maar hem van het booze afhoudt, dus hem niet leidt, maar met hem strijdt. Uit deze voortdurende worsteling, uit het verzet, den weerstand, den afkeer en de reactie van het booze en valsche tegen Zijn Goede en Ware, dus tegen Hem Zelf, wordt Hij zoowel hun omvang als hun hoedanigheid gewaar. Dit volgt uit de Alomtegenwoordigheid Gods in elle en elk der dingen Zijner orde, en tevens uit de Alwetendheid aangaande alle en elk der dingen daarin; vergelijkenderwijze zooals iemand met een oor voor harmonie en samenstemming scherp het onharmonische en dissonante naar de mate en de hoedanigheid der afwijkingen waarneemt, zoodra het zijn oor binnendringt; desgelijks hij, wiens gevoel in het aangename is, zoodra zich iets onaangenaams daartusschen mengt; evenzoo ziet hij, wiens oog op het schoone rust, dit duidelijk wanneer iets wanstaltigs daarnaast staat; daarom zijn de schilders gewoon, een leelijk gelaat aan een schoon gelaat tegenover te stellen. Desgelijks is het gesteld met het goede en ware, wanneer daartegen het booze en valsche worstelen, namelijk dat deze uit gene duidelijk worden waargenomen. Want een ieder, die in het goede is, kan het booze gewaarworden, en wie in het

ware is, kan het valsche zien; de reden hiervan is deze, dat het goede in de warmte des Hemels is, en het ware in het licht daarvan, terwijl het booze in de koude der hel is en het valsche in de duisternis daarvan. Dit kan daarmede worden toegelicht, dat da Engelen des Hemels alles kunnen zien, wat in de hel voorvalt, alsmede welke monsters daar zijn, terwijl omgekeerd de geesten der hel hoegenaamd niets van hetgeen in den Hemel voorvalt, kunnen zien, en zelfs van de Engelen niet meer dan een blinde, of niet meer dan een oog, dat in de leege lucht of in den ijlen aether staart. Zij, wier verstand in het licht uit wijsheid is, zijn gelijk diegenen, die op het middaguur op een berg staan, en alle dingen, die beneden zijn, helder zien. En zij, die in een nog hooger licht zijn, zijn vergelijkenderwijze als diegenen, die door verrekijkers de rondom verspreide en lager gelegen dingen zien alsof zij vlak nabij waren. Daarentegen zijn zij, die in het dwaallicht der hel zijn vanwege de bevestiging van valscheden, gelijk aan diegenen, die op dienzelfden berg staan in het nachtelijk uur met lantarens in de handen, en die alleen de naastgelegen dingen zien, en daarvan de vormen onduidelijk en de kleuren verward. De mensch, die in eenig licht van het ware is, en evenwel in het booze des levens, ziet — zoolang hij in de verlustiging van zijn liefde van het booze is — de waarheden aanvankelijk niet anders dan als een vleermuis het in een tuin opgehangen linnengoed, waarop zij toevliegt als op een toevluchtsoord; en daarna wordt hij als een nachtuil, en ten slotte als een oehoe; en dan wordt hij als een schoorsteenveger, die in het donker van den schoorsteen hangt, en die, wanneer hij de oogen opheft, den hemel ziet door rook heen, en wanneer hij omlaag ziet, den haard ziet, vanwaar deze rook komt.

62. Men dient te onthouden, dat de gewaarwording der tegenovergesteldheden een andere is dan de gewaarwording der betrekkelijke dingen. Want tegenovergesteldheden zijn dingen, die buiten zijn, en gericht tegen die dingen, welke binnen zijn; want het tegenovergestelde ontstaat, wanneer een ding geheel en al ophoudt iets te zijn, en een ander ding dan opstaat met het streven, dat eerste tegen te werken, zooals een wiel dat tegen een ander wiel werkt, of een stroom tegen een anderen stroom. De betrekkelijke dingen behooren echter tot de schikking van vele en velerlei dingen in een orde, zoodat zij samenpassen en samenstemmen zooals de kostbare steenen van verschillende kleuren aan een lint op de borst eener koningin, of als veelkleurige bloemen in een krans ter bekoring van het oog. Er zijn derhalve verhoudingen in beide tegenovergesteldheden, zoowel in het goede als in het booze, en zoowel in het ware als in het valsche, dus zoowel in den Hemel als in de hel, maar de verhoudingen in de hel zijn alle tegenovergesteld aan de

verhoudingen in den Hemel. Aangezien nu God alle verhoudingen in den Hemel uit de Orde, waarin Hij is, gewaarwordt en ziet, en vandaar kent, en dientengevolge alle tegenovergestelde verhoudingen in de hel gewaarwordt, ziet en kent, zooals volgt uit hetgeen boven gezegd werd, zoo blijkt duidelijk, dat God alwetend is in de hel gelijk als in den Hemel, en desgelijks bij de menschen in de wereld; dus dat Hij hun boos. heden en valscheden gewaarwordt, ziet en kent uit het goede en ware, waarin Hij is, en die in hun wezen Hijzelf zijn, want Hij zegt: *Zoo ik opvoer ten Hemel, Gij zijt daar; of bedde ik mij in de hel, zie, Gij zijt daar* (Psalm 139: 8); en elders: *Al groeven zij in de hel, Mijne hand zal ze van daar halen* (Amos 9: 2, 3).

63. v. GOD IS ALOMTEGENWOORDIG UIT DE EERSTE TOT DE LAATSTE DINGEN ZIJNER ORDE. Dat God alomtegenwoordig is uit de eerste tot de laatste dingen Zijner Orde, wordt bewerkt door de warmte en het licht uit de Zon der geestelijke wereld, in welker midden Hij is. Door middel van deze Zon is de Orde gemaakt, en van deze uit zendt Hij de warmte en het licht, welke het heelal doordringen uit zijn eerste tot zijn laatste dingen, en het leven voortbrengen, dat in den mensch en in elk dier is, alsmede de plantenziel, welke in elke kiem op aarde is; en deze twee vloeien in alle en elk der dingen, en maken, dat elk subject leeft en groeit overeenkomstig de orde, daarin door de schepping nedergelegd. En aangezien God niet uitgebreid is, en nochtans alle uitgebreidheden van het heelal vervult, is Hij alomtegenwoordig. Dat God in alle ruimte is zonder ruimte, en in allen tijd zonder tijd, en dat vandaar het heelal ten aanzien van het wezen en van de orde de volheid Gods is, werd elders aangetoond; en aangezien dit zoo is, wordt Hij door de Alomtegenwoordigheid alle dingen gewaar, voorziet Hij in alle dingen door de Alwetendheid, en werkt Hij alle dingen door de Almacht. Hieruit blijkt duidelijk, dat de Alomtegenwoordigheid, de Alwetendheid, en de Almacht één uitmaken, of dat de eene de andere vooronderstelt, en dat zij dus niet gescheiden kunnen worden.

64. De Goddelijke Alomtegenwoordigheid kan toegelicht worden door de wonderbaarlijke tegenwoordigheid van de Engelen en van de geesten in de geestelijke wereld; aangezien er geen ruimte in deze wereld is, maar alleen een schijn van ruimte, kan een Engel of geest zich in één oogenblik voor een ander tegenwoordig vertoonen, wanneer hij slechts in een soortgelijke aandoening van liefde en in de daaruit voortvloeiende gedachte komt, want deze beide maken den schijn van ruimte. Dat de tegenwoordigheid van allen daar van dien aard is, bleek mij duidelijk uit het feit, dat ik daar de Afrikanen en Indiërs dicht nabij kon zien, hoewel zij op aarde zoovele mijlen verwijderd zijn; ja

zelfs, dat ik mij tegenwoordig kon vertoonen aan hen, die op de planeten van deze wereld zijn, alsmede aan hen, die op planeten in andere werelden buiten deze zonnewereld zijn. Dank zij een dergelijke tegenwoordigheid, niet van plaats maar van een schijn van plaats, heb ik met de Apostelen gesproken, en met gestorven pausen, keizers en koningen, met de stichters der huidige kerk, Luther, Calvijn en Melanchthon, en met anderen uit ver verwijderde streken. Wanneer er een dergelijke tegenwoordigheid voor de Engelen en geesten bestaat, wat moet dan niet de Goddelijke tegenwoordigheid in het heelal zijn, welke oneindig is! De reden, waarom de Engelen en de geesten een dergelijke tegenwoordigheid hebben, is deze, omdat alle aandoening der liefde en vandaar alle gedachte van het verstand in de ruimte zonder ruimte en in den tijd zonder tijd is, want een ieder kan aan zijn broeder, zijn verwant of vriend, die in Indië is, denken, en hem dan als tegenwoordig bij zich hebben; desgelijks kan hij uit herinnering door hun liefde warden aangedaan. Door deze dingen kan, daar zij den mensch bekend zijn, de Goddelijke Alomtegenwoordigheid eenigermate verduidelijkt worden; voorts ook door de menschelijke gedachten, namelijk dat wanneer iemand de dingen in zijn geheugen terugroept, die hij op reis in verschillende plaatsen gezien heeft, hij daarin is als waren zij tegenwoordig. Ja zelfs volgt het gezicht van het lichaam deze zelfde tegenwoordigheid na; het bemerkt de afstanden niet dan alleen door de tusschenliggende dingen, die ze als het ware uitmeten. De zon zelve zou vlak bij het oog, ja zelfs als het ware in het oog zijn, wanneer niet de tusschenliggende dingen verrieden, dat er zulk een groote afstand is. Dat dit zoo is, hebben ook de schrijvers over optics in hun boeken opgemerkt. Een dergelijke tegenwoordigheid behoort tot beiderlei zien, zoowel tot het verstandelijke als tot het lichamelijke zien des menschen, want zijn geest ziet door zijn oogen; maar iets dergelijks bestaat niet bij enig beest, omdat de beesten geen geestelijk gezicht hebben. Hieruit kan blijken, dat God alomtegenwoordig is uit de eerste tot de laatste dingen Zijner Orde. Dat Hij ook alomtegenwoordig is in de hel, werd in het vorige artikel aangetoond.

65. VI. DE MENSCH IS GESCHAPEN TOT EEN VORM DER GODDELIJKE ORDE. Dat de mensch geschapen is tot een vorm der Goddelijke Orde, komt omdat hij geschapen is tot een beeld en een gelijkenis Gods, en aangezien God de Orde zelve is, is hij geschapen tot een beeld en een gelijkenis der Orde. Er zijn twee dingen, waaruit de Orde ontstond en waardoor zij blijft bestaan: de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid; en de mensch is geschapen tot het ontvangende vat daarvan; daarom is hij ook geschapen in de Orde, waarnaar deze beide in het heelal werken, en vooral waarnaar zij

werken in den engellijken Hemel; vandaar is deze Hemel in Zijn grootste beeltenis de vorm der Goddelijke Orde, en is deze Hemel voor het oog van God gelijk één enkel mensch. Er is dan ook een volledige overeenstemming tusschen dezen Hemel en den mensch; want er bestaat in den Hemel niet eenig gezelschap, waarmede niet eenig lid, eenig ingewand of orgaan in den mensch overeenstemt. Daarom zegt men in den Hemel van een gezelschap, dat het is in de streek van de lever of van de alvleeschklier, of van de milt, of van de maag, of van het oog, of van het oor, of van de tong, enzoo voort. De Engelen zelf weten ook, in welk gebied van eenig deel des menschen zij wonen. Dat dit zoo is, werd mij op levende wijze te weten gegeven. Ik zag een gezelschap bestaande uit eenige duizenden Engelen als een enkel mensch; hieruit bleek duidelijk, dat de Hemel in zijn samenvatting een beeld Gods is; en het beeld Gods is de vorm der Goddelijke Orde.

66. Men moet weten, dat alle dingen, die voortgaan uit de Zon der geestelijke wereld, in welker midden Jehovah God is, op den mensch betrekking hebben, en dat vandaar al wat in deze wereld ontstaat naar den menschen vorm streeft, en dezen vorm in zijn binnenste dingen vertoont; vandaar zijn alle objecten, die zich daar aan het oog vertoonen, uitbeeldingen van den mensch. Daar verschijnen allerlei dieren, en deze zijn gelijkenissen van aandoeningen der liefde der Engelen en van de daaruit voortvloeiende gedachten; desgelijks de boomgaarden, de bloemenperken en de grasvelden aldaar; en er werd te weten gegeven, welke aandoening dit en dat object uitbeeldt; en, wat wonderlijk is, wanneer hun het binnenste gezicht wordt geopend, herkennen zij hun beeld in die objecten; en dit geschiedt, omdat elk mensch zijn liefde en vandaar zijn gedachte is; en aangezien de aandoeningen en de daaruit voortvloeiende gedachten bij ieder mensch verschillend en menigvuldig zijn, en sommige daarvan betrekking hebben op de aandoening van dit dier, en sommige op een ander, zoo vertoonen zich de beelden van hun aandoeningen op deze wijze. Maar hierover zal men meer zien in het volgende gedeelte over de schepping. Hieruit blijkt ook duidelijk de waarheid, dat het einddoel der schepping de engellijke Hemel was vanuit het menschen geslacht, bijgevolg de Mensch, waarin God als in Zijn ontvangend vat kon wonen. Het is dus om deze reden, dat de mensch tot een vorm der Goddelijke Orde werd geschapen.

67. God was vóór de schepping de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, en deze beide waren in het streven om nutten te verrichten, want liefde en wijsheid zonder nut zijn vluchtige redewezens, en zij vervliegen ook wanneer zij niet in een nut opgaan. De eerste twee, gescheiden van het derde, zijn ook als vogels, die boven een grooten oceaen vliegen, en ten slotte uitgeput van het vliegen

vallen en verzinken. Hieruit blijkt, dat het heelal uit God geschapen werd opdat nutten zouden ontstaan, waarom het heelal ook een theater van nutten genoemd kan worden. En aangezien de mensch het voornaamste einddoel der schepping is, zoo volgt daaruit, dat alle dingen tot in bijzonderheden geschapen werden ter wille van den mensch, en vandaar dat alle en elk der dingen van de orde in hem zijn samengebracht en in hem zijn geconcentreerd, opdat God door middel van hem de voornaamste nutten verrichte. Liefde en wijsheid zonder haar derde, dat het nut is, kunnen vergeleken worden met de warmte en het licht der zon, die, wanneer zij niet werkten in menschen, dieren en planten, ijdele dingen zouden zijn, maar die werkelijk worden door den invloed in hen en door de werking in hen. Ook zijn er drie dingen, die in orde op elkander volgen: einddoel, oorzaak en werking; en het is in de geleerde wereld bekend, dat het einddoel niets is, wanneer het niet de werkende oorzaak beoogt, en dat het einddoel en deze oorzaak niets zijn, wanneer de werking niet plaats vindt. Einddoel en oorzaak kunnen weliswaar abstract in het gemoed beschouwd worden, maar nochtans terwille van eenige werking, die het einddoel beoogt en die de oorzaak verschaft. Desgelijks is het gesteld met de liefde, de wijsheid en het nut; en het nut is datgene, wat de liefde beoogt, en door de oorzaak voortbrengt; en wanneer het nut voortgebracht is, bestaan de liefde en de wijsheid daadwerkelijk, en zij maken voor zichzelf in het nut haar woning en verblijf, en zij rusten er als in haar huis. Evenzoo is het met den mensch gesteld, in wien de liefde en de wijsheid Gods zijn, wanneer hij nutten verricht; en opdat hij de nutten Gods zou verrichten, werd hij geschapen tot een beeld en gelijkenis, dat is, tot een vorm der Goddelijke Orde.

68. VII. DE MENSCH IS VOOR ZOOVEEL IN DE MACHT TEGEN HET BOOZE EN VALSCHE UIT DE GODDELIJKE ALMACHT, EN HIJ IS VOOR ZOOVEEL IN DE WIJSHEID AANGAANDE HET GOEDE EN WARE UIT DE GODDELIJKE ALWETENDHEID, EN HIJ IS VOOR ZOOVEEL IN GOD KRACHTENS DE GODDELIJKE ALOMTEGENWOORDIGHEID, als HIJ OVEREENKOMSTIG DE GODDELIJKE ORDE LEEFT. Dat de mensch voor zooveel in de macht tegen de boosheden en valscheden is uit de Goddelijke Almacht, als hij overeenkomstig de Goddelijke Orde leeft, komt, omdat niemand aan de boosheden en aan de daaruit voortvloeiende valscheden weerstand bieden kan dan God alleen; want alle boosheden en de daaruit voortvloeiende valscheden zijn uit de hel, en zij hangen in de hel als één te zamen, geheel zooals alle goedheden en de daaruit voortvloeiende waarheden in den Hemel. Want de gansche Hemel is, zooals boven werd gezegd, voor God als één

Mensch, en anderzijds is de hel als één reus, die een monster is; daarom is handelen tegen een enkel booze en tegen het daaruit voortvloeiende valsche een handelen tegen dezen monsterachtigen reus of tegen de hel, en dit kan niemand dan alleen God, omdat Hij almachtig is. Hieruit blijkt duidelijk, dat de mensch, wanneer hij zich niet tot God den Almachtige wendt, tegen het booze en het daaruit voortvloeiende valsche uit zichzelf niet méér vermag, dan een visch tegen den oceaan, dan een vloot tegen een walvisch, en dan een stofje tegen een vallenden berg, en veel minder dan een sprinkhaan tegen een olifant, of een vlieg tegen een kameel. En bovendien vermag een mensch daarom nog minder tegen het booze en het valsche daaruit, wijl hij in het booze geboren is, en het booze niet tegen zichzelf handelen kan. Hieruit volgt, dat wanneer de mensch niet naar de orde leeft, dat is, wanneer hij God niet erkent, noch Zijn Almacht, noch de daaruit voortvloeiende bescherming tegen de hel, voorts wanneer de mensch niet ook van zijn kant tegen het booze bij zichzelf worstelt — want dit behoort met het voorafgaande tot de orde — hij noodwendig in de hel moet zinken en verzinken, en daar door de boosheden, de een na de ander, voortgedreven worden als een boot in zee door de stormen.

69. Dat de mensch voor zooveel in de wijsheid aangaande het goede en ware vanuit de Goddelijke Alwetendheid is, als hij overeenkomstig de Goddelijke Orde leeft, komt, omdat alle liefde van het goede en alle wijsheid van het ware, of al het goede der liefde en al het ware der wijsheid uit God is. Dat dit zoo is, is ook in overeenstemming met de belijdenis aller Kerken in de Christelijke wereld. Hieruit volgt, dat de mensch niet innerlijk in eenig ware der wijsheid zijn kan tenzij uit God, aangezien God Alwetendheid heeft, dat is, oneindige Wijsheid. Het menschelijk gemoed is in drie graden onderscheiden evenals de engellijke Hemel, en vandaar kan het tot een steeds hooger graad verheven worden en ook kan het tot een steeds lager graad verlaagd worden; maar voor zooveel het tot hogere graden verheven wordt, voor zooveel wordt het verheven in de wijsheid, want voor even zooveel wordt het verheven in het licht des Hemels; en dit kan niet geschieden dan alleen uit God. En voor zooveel hij daarheen verheven wordt, is hij mensch. Maar voor zooveel het gemoed tot lagere graden verlaagd wordt, voor zooveel wordt het verlaagd in het dwaallicht der hel, en voor evenzooveel is hij niet een mensch maar een beest. Daarom ook staat de mensch opgericht op zijn voeten, en keert hij het gelaat naar den hemel, en kan hij dit opheffen naar het zenith; maar het beest staat daarom op de voeten in een met de aarde evenwijdigen stand, en ziet met den ganschen blik daarheen en kan hem niet dan met moeite opheffen

naar den hemel. De mensch, die zijn gemoed tot God opheft, en erkent dat al het ware der wijsheid uit Hem is, en tevens overeenkomstig de orde leeft, is gelijk iemand, die op een hoogen toren staat, en beneden zich een volkrijke stad ziet en tevens al wat daar in de straten voorvalt. Maar de mensch, die bij zichzelf bevestigt, dat al het ware der wijsheid is vanuit het natuurlijk schijnsel bij hemzelf, dus uit hemzelf, is gelijk iemand, die in een kelder onder dezen toren vertoeft, en door spleten, die daarin zijn, naar dezelfde stad kijkt; zoo iemand ziet niets anders dan de muur van een enkel huis in die stad, en hoe de baksteen en daar samenhangen. Verder is de mensch, die uit God wijsheid put, gelijk een vogel, die in de hoogte vliegt, en alle dingen overziet, die zich in de tuinen, wouden en landhuizen bevinden, en naar die dingen toevliegt die hem van nut zijn; maar de mensch, die dergelijke dingen als tot de wijsheid behooren, uit zichzelf put, zonder het geloof, dat deze nochtans uit God zijn, is gelijk een horzel, die vlak over den grond vliegt, en waar zij een mesthoop ziet, daarheen vliegt en zich aan den stank daarvan verlustigt. Elk mensch wandelt, zoolang hij in de wereld leeft, in het midden tusschen Hemel en hel, en vandaar is hij in evenwicht, en aldus in de vrije keuze om omhoog naar God te zien of omlaag naar de hel. Wanneer hij omhoog ziet naar God, erkent hij, dat alle wijsheid uit God is, en hij is ten aanzien van zijn geest daadwerkelijk met de Engelen in den Hemel; wie daarentegen omlaag ziet, hetgeen een ieder doet, die in valscheden uit het booze is, is ten aanzien van zijn geest daadwerkelijk met de duivelen in de hel.

70. Dat de mensch voor zooveel in God is krachtens de Goddelijke Alomtegenwoordigheid, als hij overeenkomstig de Orde leeft, komt, omdat God alomtegenwoordig is, en omdat Hij daar, waar Hij in Zijn Goddelijke Orde is, als in Zichzelf is, aangezien Hijzelf de Orde is, gelijk boven werd aangetoond. Daar nu de mensch tot een vorm der Goddelijke Orde werd geschapen, is God in hem, maar zulks voor zooveel de mensch ten volle overeenkomstig de Goddelijke Orde leeft. Wanneer hij echter niet overeenkomstig de Goddelijke Orde leeft is God nochtans in hem, maar in zijn hoogste gebieden, en geeft, dat hij het ware verstaan en het goede willen kan, dat is, geeft hem het vermogen tot verstaan en de neiging tot liefhebben. Voor zooveel de mensch echter tegen de Orde leeft, sluit hij de lagere gebieden van zijn gemoed of geest, en verhindert op deze wijze God, neder te dalen, en zijn lagere gebieden met Zijn tegenwoordigheid te vervullen; vandaar is God in hem, maar hij niet in God. Het is in den Hemel een algemeene regel, dat God in ieder mensch is, zoowel in den booze, als in den goede, maar dat de mensch niet in God is, tenzij hij overeenkomstig de Orde leeft; want de Heer

zegt *dat Hij wil dat de mensch in Hem zij, en Hij in den mensch* (Joh. 15: 4). Dat de mensch door een leven overeenkomstig de Orde in God is, komt, omdat God alomtegenwoordig is in het heele, en in alle en elk der dingen daarvan, in het binnenste der dingen, want deze zijn in de Orde; doch in de dingen, die tegen de orde zijn — en dit zijn slechts die dingen, welke buiten de binnenste zijn — is God alomtegenwoordig door een voortdurende worsteling daarmede, en door het voortdurende streven om ze in de Orde te herstellen. Voor zooveel de mensch zich derhalve in de Orde laat terugbrengen, is God in het geheel van hem alomtegenwoordig, is God bijgevolg in hem en is hij in God. God kan evenmin van den mensch afwezig zijn als de zon afwezig kan zijn van het aardrijk door de warmte en het licht; maar de objecten der aarde zijn alleen voor zooveel in de kracht der zon, als zij deze twee dingen, die uit de zon voortgaan, opnemen, hetgeen in lente- en zomertijd geschiedt. Dit kan in dien zin op de Alomtegenwoordigheid Gods worden toegepast, dat de mensch voor zooveel in de geestelijke warmte en tevens in het geestelijke licht, dat is, in het goede der liefde en in de waarheden der wijsheid is, als hij in de Orde is. Maar de geestelijke warmte en het geestelijke licht zijn niet als de natuurlijke warmte en het natuurlijke licht, want de natuurlijke warmte trekt zich van het aardrijk en van zijn objecten terug in wintertijd en het licht trekt zich terug in den nacht, en dit geschiedt doordien de aardbol door zijn rondwentelingen en door zijn omloop om de zon deze tijden maakt. Maar met de geestelijke warmte en met het geestelijke licht is het niet zoo gesteld, want God is door Zijn Zon met beide tegenwoordig, en maakt geen wisselingen door zooals de zon der wereld schijnbaar doet. De mensch zelf wendt zich af vergelijkender wijs zooals de aardbol van zijn zon, en wanneer hij zich van de waarheden der wijsheid afwendt, is hij als de van zijn zon afgewende aardbol in de tijden van den nacht, en wanneer de mensch zich van de goedheden der liefde afwendt, is hij als de van zijn zon afgewende aardbol in de tijden van den winter. Van dien aard is de overeenstemming tusschen de werkingen en de nutten uit de zon der geestelijke wereld en tusschen de werkingen en de nutten uit de zon der natuurlijke wereld.

* * *

71. Hieraan zullen drie GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd: TEN EERSTE deze: Eens hoorde ik beneden mij iets als zeedruisch, en ik vroeg wat dit was; en iemand zeide mij, dat het een tumult was onder de vergaderden in het lagere land, dat het naast boven de hel is. En terstond

daarop opende zich de grond, die een dak over hen vormde, en ziet, door de opening vlogen nachtvogels bij scharen naar buiten, en zij verspreidden zich naar links. En onmiddellijk na deze verrezen sprinkhanen, die over den grazigen grond sprongen en overal een woestijn maakten; en kort daarop hoorde ik herhaalde malen van die nachtvogels iets als gehuil, en ter zijde een onbestemd geschreeuw als van spoken in de wouden. Daarna zag ik schoone vogels uit den Hemel, die zich naar rechts verspreidden; deze vogels waren onderscheiden door vleugels als van goud, bezaaid met strepen en spikkels als van zilver; en op de hoofden van sommige waren kammen in den vorm van kronen. Toen ik dit zag en mij daarover verwonderde, verhief zich opeens uit het lagere land, alwaar dat tumult was, een geest, die de gedaante van een Engel des lichts kon aannemen, en riep uit: “Waar is hij, die spreekt en schrijft over de orde, waaraan God de Almachtige Zichzelven ten aanzien van den mensch gebonden heeft? Dit hebben wij beneden door het dak heen gehoord.” Hij snelde, zoodra hij boven dit land was, een gebaanden weg af, en kwam eindelijk tot mij, en nam terstond de gedaante van een Engel des Hemels aan, en, in een toon sprekende, die niet de zijne was, zeide hij: “Zijt gij het, die over de orde denkt en spreekt; vertel mij in het kort wat de orde is, en eenige dingen, die tot de orde behooren.” En ik antwoordde: “Ik zal u de hoofdzaken zeggen, maar niet de bijzonderheden, daar gij die niet zoudt begrijpen”; en ik zeide: “I. God is de Orde zelve. II. Hij heeft den mensch vanuit de Orde, in de Orde en voor de Orde geschapen. III. Hij heeft zijn redelijk gemoed geschapen overeenkomstig de Orde der gansche geestelijke wereld, en zijn lichaam overeenkomstig de Orde der gansche natuurlijke wereld, waarom de mensch door de ouden een hemel in het klein en een wereld in het klein werd genoemd. IV. Daarvandaan is het een wet der orde, dat de mensch vanuit zijn Hemel in het klein of zijn kleine geestelijke wereld zijn wereld in het klein of zijn kleine natuurlijke wereld moet regeeren, zooals God vanuit Zijn Hemel in het groot of Zijn geestelijke wereld de wereld in het groot of de natuurlijke wereld in al haar dingen en in elk harer dingen regeert. V. Het is een daaruit volgende wet der Orde, dat de mensch zich in het geloof moet binnenleiden door waarheden uit het Woord, en in de naastenliefde door goede werken, en zich op deze wijze moet hervormen en wederverwekken. VI. Het is een wet der Orde, dat de mensch zich door eigen inspanning en macht van zonden zal reinigen, en niet zal stilstaan in het geloof aan eigen onmacht en in de verwachting, dat God zijn zonden onmiddellijk zal afwassen. VII. Ook is het een wet der Orde, dat de mensch God uit gansch zijn ziel en uit gansch zijn hart zal liefhebben, en den naaste als zichzelf, en niet talmen en

verwachten zal, dat deze beide liefden onmiddellijk uit God in zijn gemoed en hart gebracht zullen worden gelijk een brood door den bakker in den mond; en zoo tal van dergelijke dingen meer". Na deze woorden gehoord te hebben, antwoordde deze satan met een vriendelijke stem, waarin van binnen arglist lag: "Wat is dat, hetgeen gij zegt, dat de mensch zich uit eigen macht in de orde moet brengen door deze hare wetten te doen? Weet gij niet, dat de mensch niet onder de wet, maar onder de genade staat; dat alle dingen om niet gegeven worden, en dat hij voor zichzelf hoegenaamd niets nemen kan, tenzij het hem uit den hemel gegeven is; en dat hij in geestelijke dingen uit zichzelf niet meer kan doen dan de pilaar geworden vrouw van Loth, of niet meer dan Dagon, het afgodsbeeld der Filistijnen in Ekron; en dat het vandaar den mensch onmogelijk is om zichzelf te rechtvaardigen, hetgeen geschieden moet door geloof en naastenliefde." Maar ik antwoordde hierop alleen dit: "Het is ook een wet der Orde, dat de mensch zich uit eigen inspanning en macht het geloof moet verwerven door de waarheden uit het Woord, en nochtans gelooven moet, dat niet één korreltje geloof uit hemzelf is, maar uit God; alsmede, dat de mensch zich door eigen inspanning en macht moet rechtvaardigen, maar toch gelooven, dat zelfs niet een enkel puntje van rechtvaardiging vanuit hemzelf is, maar uit God. Is het niet bevolen, dat de mensch in God moet gelooven, en God lief moet hebben met al zijn krachten, en den naaste als zichzelf? Bedenk dit en zeg dan, hoe deze dingen uit God bevolen konden worden, wanneer de mensch niet eenige macht bezat om te gehoorzamen en te doen." Nadat de satan dit gehoord had, veranderde hij wat zijn aangezicht betreft, dat van blinkend eerst loodkleurig en terstond daarop zwart werd, en, uit zijn eigen mond sprekende, zeide hij: "Gij hebt tegenstrijdigheden tegen tegenstrijdigheden gesproken" en terstond daarop zonk hij neder tot de zijnen, en verdween; en de vogels ter linker zijde stieten, te zamen met de spoken, zonderlinge kreten uit, en stortten zich in de zee, die daar de zee Suph genoemd wordt, en de sprinkhanen volgden hen met sprongen, en de lucht werd gereinigd, en de aarde werd gereinigd van deze wilde dieren; en het tumult beneden hield op, en het werd rustig en helder.

72. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens hoorde ik vanuit de verte een vreemdsoortig gemurmur, en in den geest volgde ik de richting van het geluid en kwam naderbij; toen ik aan de plaats kwam, waar het geluid vandaan kwam, ziet, zoo was het een schare van geesten, die redeneerden over de TOEREKENING en de VOORBESCHIKKING. Het waren Hollanders en Engelschen, en eenigen uit andere rijken daar tusschendoor, en dezen riepen

aan het einde van elk der redeneeringen: *Wij zijn in bewondering. Wij zijn in bewondering.* De strijdvraag was deze: “Waarom rekent God de verdienste en de gerechtigheid Zijns Zoons niet aan allen en een ieder, die uit Hem geschapen zijn, en daarna als aan Zijn verlostten toe; is Hij niet almachtig; kan Hij niet, als Hij wil, van Lucifer, van den draak en van alle bokken aartsengelen maken; is Hij niet almachtig; waarom staat Hij toe, dat de ongerechtigheid en de goddeloosheid des duivels zegeviert over de gerechtigheid Zijns Zoons, en over de vroomheid der Godsvereerders; wat is voor God gemakkelijker, dan allen geloof en dus zaligheid waardig te keuren; wat is daartoe anders noodig dan een woordje; en wanneer Hij het niet doet, handelt Hij dan niet tegen Zijn eigen woorden in, die zeggen, dat Hij de zaligheid van allen wil en niemands dood. Zeg daarom, van wien dan de oorzaak komt en in wien dan de oorzaak gelegen is van de verdoemenis diergenen, die verloren gaan.” En toen zeide een supralapsariaansch praedestinatiaan onder de Hollanders: “Berust dit niet in het welbehagen van den Almachtige; mag het leem den pottenbakker gispen, dat hij daaruit een waterpot maakt?” En een ander zeide: “Het heil van een ieder is in Zijn hand als een weegschaal in de hand van een weger.” Ter zijde stonden eenige eenvoudigen van geloof en oprechten van hart, sommigen met vlammeende oogen, sommigen als verbluft, sommigen als beschonken en sommigen als verstikt, en zij mompelden onder elkander: “Wat hebben wij met deze ijshoofdigheden van doen? Zij zijn verdoemd door hun geloof, dat daarin bestaat, dat God de Vader de gerechtigheid Zijns Zoons toerekent aan wien Hij wil en wanneer Hij wil, en dat Hij den Heiligen Geest uitzendt om de beslissingen dier gerechtigheid uit te voeren; en de mensch moet, opdat hij bij de bewerking van zijn heil niet een korreltje daarvan voor zich opeische, geheel en al als een steen zijn bij de zaak der rechtvaardiging en als een blok in geestelijke dingen.” En toen drong een van hen in de schare, en zeide met luide stem: “O, gij dwazen, uw geredekavel gaat om geitenwol; gij weet in het geheel niet, dat God de Almachtige de Orde zelve is, en dat er myriaden van wetten der Orde zijn, even zoovele namelijk als er waarheden in het Woord zijn, en dat God niet daartegen kan handelen, want daartegen handelen zou gelijk staan met tegen Zichzelve handelen, en aldus niet alleen tegen Zijn Gerechtigheid, maar ook tegen Zijn Almacht.” En hij zag in de verte ter rechterzijde de gelijkenis van een schaap en van een lam, en van een vliegende duif, en ter linkerzijde de gelijkenis van een bok, van een wolf en van een gier; en hij zeide: Gij gelooft, dat God vanuit Zijn Almacht dezen bok in een schaap kan veranderen, of dezen wolf in een lam, of dezen gier in een duif, of omgekeerd? In geenen deele! want het is tegen de wetten Zijner

Orde, waarvan, volgens Zijn eigen woorden, zelfs niet een puntje ter aarde kan vallen. Hoe kan Hij dan de gerechtigheid der verlossing Zijns Zoons op iemand overdragen, die wederspanning is tegen de wetten Zijner gerechtigheid? Hoe kan de Gerechtigheid zelve een ongerechtigheid begaan, en iemand tot de hel voorbeschikken en hem in het vuur werpen, waarnaast de duivel met fakkels in de hand staat en het aanwakkert? O, gij dwazen, die ledig van geest zijt, uw geloof heeft u misleid; is het niet in uwe handen als een strik om duiven te vangen?” Na deze woorden maakte een zekere magiër uit dit geloof een soort van strik en hing hem op in een boom, zeggende: “Gij zult zien, dat ik deze duif zal vangen”; en terstond daarop vloog een havik toe, en strekte zijn hals in den strik, en bleef hangen; en de duif vloog bij het zien van den havik weg. De omstanders waren verwonderd en riepen uit: “Dit spel is nochtans een blijk der gerechtigheid.”

73. Des anderen daags kwamen eenigen tot mij uit de schare, die in het voorbeschikte en het toegerekende geloof waren, en zij zeiden: “Wij zijn als dronken, niet van wijn, maar van hetgeen die man gisteren sprak; hij sprak over de Almacht en tevens over de orde, en hij kwam tot het besluit, dat evenals de Almacht Goddelijk is, zoo ook de Orde Goddelijk is, ja zelfs dat God Zelf de Orde is; en hij zeide, dat er evenzooveel wetten der orde zijn als waarheden in het Woord, welke er niet slechts duizenden zijn, maar myriaden van myriaden; en dat God aan Zijn daarin gegeven wetten gebonden is, en dat de mensch aan de zijne gebonden is. Wat is dan de Goddelijke Almacht, wanneer zij aan wetten gebonden is, want aldus trekt zich al het absolute van de Almacht terug. Heeft op deze wijze God niet minder macht, dan een koning der wereld, die alleenheerscher is? Deze kan de wetten der gerechtigheid omdraaien als zijn handpalmen, en onbeperkt handelen als Octavius Augustus, en ook onbeperkt als Nero. Na gedacht te hebben over de aan wetten gebonden Almacht, zijn wij als dronken geworden en er dicht aan toe in zwijm te vallen, wanneer er niet snel hulp komt opdagen; want wij hebben, naar ons geloof, gebeden, dat God de Vader Zich onzer erbarme terwille van Zijn Zoon, en wij hebben geloofd, dat Hij Zich erbarmen kon over wien het Hem belieft, en de zonden vergeven aan wien het Hem behaagt, en zaligmaken wien Hij maar wil; en wij waagden het niet, aan Zijn Almacht ook maar het kleinste ding te onttrekken; om God te binden aan de ketens van eenige Zijner wetten beschouwen wij daarom als een goddeloosheid, want als in tegenspraak met Zijn Almacht.” Dit gezegd hebbend, zagen zij mij aan, en ik hen, en ik zag, dat zij verbijsterd waren, en ik zeide: “Ik zal tot den Heer smeecken, en daaruit een heelmiddel halen, door dit onderwerp te belichten,

maar voor het oogenblik alleen maar door voorbeelden.” En ik zeide: “De almachtige God heeft de wereld geschapen vanuit de Orde in Zichzelf, dus in de Orde waarin Hij is, en overeenkomstig welke Hij regeert; en Hij heeft in het heelal en in alle en elk der dingen daarvan Zijn Orde gelegd: in den mensch de zijne, in het beest de zijne, in den vogel en den visch de hunne, in den worm de zijne, in elken boom, ja zelfs in elken grashalm de zijne. Maar om het met voorbeelden toe te lichten, zal ik in het kort de volgende aanvoeren: de in den mensch nedergelegde wetten der orde zijn deze, dat de mensch zich waarheden uit het Woord verwerft, en daarover natuurlijk, en, voor zooveel hij kan, redelijk denkt, en zich op deze wijze een natuurlijk geloof verschaft. De wetten der orde van de zijde van God zijn dan deze, dat Hij naderbij komt en de waarheden vult met Zijn Goddelijk licht, en aldus des menschen natuurlijk geloof — dat louter wetenschap en overreding is — met het Goddelijk wezen. Zoo en niet anders wordt het geloof zaligmakend. Desgelijks is het gesteld met de naastenliefde. Doch wij zullen kortelijk eenige dingen opsommen: God kan overeenkomstig Zijn wetten geen mensch de zonden vergeven dan alleen voor zooveel de mensch overeenkomstig zijn wetten daarvan aflaat; God kan den mensch niet geestelijk wederverwekken dan alleen voor zooveel de mensch overeenkomstig zijn wetten zichzelf natuurlijk wederverwekt. God is in het voortdurend streven om den mensch weder te verwekken en hem aldus zalig te maken, maar Hij kan dit niet bewerkstelligen, tenzij de mensch zich als ontvangend vat voorbereidt en aldus voor God den weg effent en de deur opent. De bruidegom kan niet het slaapvertrek binnentreden van de nog niet met hem in den echt verbonden maagd; deze sluit de deur en bewaart van binnen den sleutel bij zich; maar nadat de maagd de bruid geworden is, geeft zij aan den bruidegom den sleutel. God had de menschen niet vanuit Zijn Almacht kunnen verlossen, wanneer Hij niet Mensch was geworden; en ook had Hij Zijn Menschelijke niet Goddelijk kunnen maken, wanneer Zijn Menschelijke niet eerst geweest was als het menschelijke van een klein kind en daarna als het menschelijke van een knaap, en wanneer het Menschelijke zich daarna niet gevormd had tot een ontvanger en woning, waarin Zijn Vader kon binnengaan, hetgeen daardoor geschiedde, dat Hij alle dingen des Woords vervulde, dat is, alle wetten der Orde daarin; en voorzooveel Hij dit volbracht, vereenigde Hij Zich met den Vader en de Vader Zich met Hem. Maar dit zijn slechts een paar dingen, ter wille der verduidelijking aangehaald, om u te doen zien, dat de Goddelijke Almacht in de Orde is, en dat haar bestuur, hetwelk de Voorzienigheid wordt genoemd, volgens de Orde is, en dat zij voortdurend

en tot in eeuwigheid volgens de wetten harer Orde handelt, en dat zij niet daartegen handelen kan, noch daaraan een puntje veranderen, aangezien de Orde met al haar wetten Hijzelf is." Na deze woorden vloede een lichtglans van gouden kleur door het dak binnen, en vormde vliegende cherubs in de lucht, en de schittering daarvan verlichtte bij sommigen de slapen van het achterhoofd af maar nog niet van het voorhoofd af, want zij mompelden: "Wij weten nog niet, wat Almacht is." En ik zeide: "Zij zal onthuld worden, wanneer datgene, wat tot dusver gezegd is, bij u eenig licht heeft ontstoken."

74. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Ik zag in de verte tal van geesten vergaderd met hoeden op hun hoofden; sommigen, die tot de kerkelijke orde behoorden met zijde-omwonden hoeden; anderen, die tot den burgerlijken stand behoorden, met hoeden, waarvan de randen versierd waren met gouden banden; zij waren allen geleerd en geletterd; en bovendien zag ik eenigen met mutsen; deze waren ongeletterd. Ik kwam naderbij, en hoorde hen onder elkander spreken over de onbegrensde Goddelijke macht, en zeggen, dat wanneer zij voortschreed volgens zekere wetten, die tot wetten der orde geworden zijn, zij niet onbegrensd maar begrensd zou zijn, en aldus een macht en niet de Almacht. Maar wie ziet niet, dat geenerlei wetsnoodzakelijkheid de Almacht dwingen kan, zoo te handelen en niet anders. Voorzeker! wanneer wij aan de Almacht denken en tegelijkertijd aan de wetten der orde, waarnaar zij verplicht wordt voort te schrijden, zoo vallen onze vooropgezette voorstellingen aangaande de Almacht neer als een hand, wanneer de staf gebroken is. Toen zij mij in hun nabijheid zagen, schoten eenigen toe en zeiden met eenige heftigheid: "Zijt gij het, die God met wetten als met banden omgrensd hebt; wat een vermetelheid! Aldus hebt gij ook ons geloof aan stukken gescheurd, waarop onze zaligheid berust, in welks midden wij de gerechtigheid van den Verlosser plaatsten, en daarboven de Almacht van God den Vader, en waaraan wij als toevoeging de werking van den Heiligen Geest gaven en de werkzaamheid daarvan bij de volstreckte onmacht des menschen, in geestelijke dingen, voor wien het genoeg is, om te spreken van de volheid der rechtvaardiging, die in dat geloof is vanuit de Almacht Gods. Doch ik heb gehoord, dat gij in dit geloof ledigheid ziet, omdat er niets van de Goddelijke Orde van de zijde van den mensch in is." Na dit gehoord te hebben opende ik den mond en met luide stem sprekende, zeide ik: "Leert de wetten der Goddelijke orde, en legt dat geloof open, en gij zult een groote verlatenheid zien, en daarin den kronkelenden en langgerekten Leviathan, en rond daaromheen netten verstrikt als in een onontwarbaren knoop; maar doet zooals men van Alexander leest, die, toen hij den Gordiaanschen knoop

zag, zijn zwaard trok en hem in tweeën hieuw, en aldus de verwickelingen daarvan verbrak, en hem op den grond wierp, en de draden daarvan met zijn schoen vertrad." Bij deze woorden beten de vergaderden op hun tong, en wilden haar scherpen tot spitse aanmerkingen, maar zij waagden het niet, want zij zagen boven mij den Hemel geopend, en hoorden van daaruit een stem: "Verneemt eerst met gematigdheid, wat de Orde is, naar wier wetten God de Almachtige handelt." En ik zeide: "God heeft uit Zichzelf als Orde, het heelal geschapen in de orde tot de orde; desgelijks heeft Hij den mensch geschapen, in wien Hij de wetten Zijner Orde heeft vastgelegd, waardoor deze het beeld en de gelijkenis Gods werd; deze wetten zijn in het kort: dat hij in God gelooven en den naaste liefhebben moet, en voor zooveel hij deze twee dingen uit natuurlijk vermogen doet, maakt hij zich tot een ontvangend vat van de Goddelijke Almacht, en verbindt God Zich met hem, en hem met Zich; daaruit wordt zijn geloof levend en zaligmakend, en zijn doen wordt naastenliefde, eveneens levend en zaligmakend. Maar men moet weten, dat God bestendig aanwezig is, en voortdurend in den mensch streeft en handelt, en eveneens zijn vrije keuze aanraakt, maar deze nooit geweld aandoet, want wanneer Hij de vrije keuze des menschen geweld aandeed, zoo zou de woonplaats van den mensch in God te gronde gaan, en er alleen de woonplaats van God in den mensch zijn; en deze woonplaats is in allen, zoowel in hen, die op aarde zijn, als in hen, die in de Hemelen zijn, alsmede in hen, die in de hellen zijn, want daarvandaan komt hun kunnen, willen en verstaan. Maar het wederkeerige wonen van den mensch in God is alleen bij hen, die leven overeenkomstig de in het Woord gegeven wetten der Orde, en dezen worden Zijn beelden en gelijkenissen, en aan hen wordt het paradijs tot een bezit, en de vrucht van den boom des levens tot spijs gegeven. De overigen scharen zich echter om den boom der wetenschap van het goede en booze, en spreken daar met de slang, en eten, maar worden daarna uit het paradijs verdreven. Nochtans verlaat God hen niet, maar zij verlaten God." Zij, die hoeden hadden, verstonden dit, en stemden daarmede in, maar zij, die mutsen hadden, ontkenden dit, en zeiden: "Is op deze wijze de Almacht niet beperkt, en een beperkte Almacht is een tegenstrijdigheid." Maar ik antwoordde: "Er ligt geen tegenstrijdigheid in het almachtig handelen overeenkomstig de wetten der gerechtigheid met oordeel, of overeenkomstig de wetten, gegrift in de Liefde krachtens de Wijsheid; doch het is een tegenstrijdigheid, dat God zou kunnen handelen tegen de wetten Zijner Gerechtigheid en Zijner Liefde, en zulks zou een handelen zonder oordeel en zonder wijsheid zijn. Een dergelijke tegenstrijdigheid ligt opgesloten in uw geloof, dat daarin bestaat,

dat God uit louter genade den ongerechte kan rechtvaardigen, en hem met alle gaven des heils en met alle belooningen des levens verrijken. Maar ik zal in het kort zeggen, wat de Almacht Gods is: God heeft uit Zijn Almacht het heelal geschapen, en tevens in alle en elk der dingen daarvan de Orde nedergelegd. God houdt ook uit Zijn Almacht het heelal in stand, en bewaakt daar eeuwigdurend de Orde met haar wetten, en wanneer iets uit de Orde valt, brengt Hij het weder terug en herstelt het weder. Verder stichtte God uit Zijn Almacht de Kerk, en openbaarde Hij de wetten harer Orde in het Woord, en toen zij uit de Orde viel, herstelde Hij haar; en toen zij gansch en al gevallen was, daalde Hijzelf in de wereld neder, en trok door aanneming van het Menschelijke de Almacht aan, en richtte haar weder op. God onderzoekt door Zijn Almacht, alsmede door Zijn Alwetendheid, een ieder na den dood, en bereidt de gerechten of de schapen tot hun plaatsen in den Hemel voor, en vormt uit hen den Hemel; maar de ongerechten of de bokken bereidt Hij voor tot hun plaatsen in de hel, en vormt uit hen de hel. En Hij schikt beide in gezelschappen en groepen overeenkomstig alle verscheidenheden hunner liefden, welke in den Hemel even groot in aantal zijn als de sterren aan het firmament der wereld; en Hij verbindt de gezelschappen in den Hemel in een, opdat zij voor Hem als één Mensch zijn; desgelijks doet Hij met de groepen in de hel, opdat zij als één duivel zijn; en Hij scheidt dezen van genen door een kloof, opdat de hel den Hemel geen geweld aandoe, en opdat de Hemel aan de hel geen kwelling veroorzake; want zij, die in de hel zijn, worden voor zooveel gemarteld, als de Hemel invloeit. Indien God niet elk oogenblik uit Zijn Almacht deze en gene dingen deed, zoo zou een dierlijke wildheid in de menschen binnendringen, dermate, dat zij niet langer door de wetten van eenige orde in toom gehouden zouden kunnen worden, en aldus zou het menschelijk geslacht te gronde gaan. Deze en dergelijke dingen zouden gebeuren, wanneer God niet de Orde was, en in de Orde almachtig.” Nadat zij dit gehoord hadden gingen zij, die hoeden droegen, heen met den hoed onder den arm, God lovende, want in die wereld dragen de inzichtsvollen hoeden; maar zij, die mutsen dragen, zijn niet zoo, want zij zijn kaal, en de kaalheid beteekent stompzinnigheid; en dezen gingen naar links heen, genen echter naar rechts.

De schepping van het heelal

75. Aangezien in dit eerste hoofdstuk gehandeld wordt over God den Schepper, moet ook over de schepping van het heelal uit Hem gehandeld worden, evenals in het volgende hoofdstuk, waar van den Heer Verlosser sprake is, ook over de Verlossing moet gehandeld worden. Maar men kan zich geen juiste voorstelling over de schepping van het heelal vormen, tenzij eenige vooropgestelde algemeene erkentnissen het verstand in den staat van innerlijke gewaarwording brengen, en deze zijn de volgende: I. Er zijn twee werelden: de geestelijke wereld, waarin de Engelen en de geesten zijn, en de natuurlijke wereld, waarin de menschen zijn. II. Er is in beide werelden een zon, en de Zon van de geestelijke wereld is louter liefde uit Jehovah God, die in het midden daarvan is; en van deze Zon gaan warmte en licht voort, en de daaruit voortgaande warmte is in haar wezen liefde, en het daaruit voortgaande licht is in zijn wezen wijsheid; en deze twee doen den wil en het verstand des menschen aan, de warmte zijn wil en het licht zijn verstand. Maar de zon der natuurlijke wereld is louter vuur, en daarom is de daaruit voortvloeiende warmte dood; desgelijks het licht; en zij dienen de geestelijke warmte en het geestelijke licht tot omhulling en ondersteuning, opdat deze tot den mensch overgaan. III. Voorts zijn deze beide, die uit de Zon der geestelijke wereld voortgaan, en vandaar alle dingen, welke daar door deze beide ontstaan, substantieel, en worden geestelijk genoemd; en de soortgelijke twee, die uit de zon der natuurlijke wereld voortgaan, en vandaar alle dingen, welke door deze hier ontstaan, zijn stoffelijk en worden natuurlijk genoemd. IV. Er zijn in beide werelden drie graden, die graden der hoogte worden genoemd, en vandaar drie gebieden, waarnaar de drie engellijke Hemelen en de menschelijke gemoederen geordend zijn, welke aldus met deze drie engellijke Hemelen overeenstemmen; en evenzoo is het gesteld met de overige dingen hier en daar. V. Er is een overeenstemming tusschen de dingen, die in de geestelijke wereld zijn, en de dingen, die in de natuurlijke wereld zijn. VI. Er is een orde, waarin alle en elk der dingen dier beide werelden geschapen werden. VII. Men moet zich hieromtrent in elk geval eerst een voorstelling vormen; zoo niet, dan valt het menschelijke gemoed uit louter onwetendheid dienaangaande licht in de voorstelling, dat het heelal uit de natuur werd geschapen, en zegt alleen vanuit kerkelijk gezag, dat de natuur uit God werd geschapen; maar aangezien het niet weet op welke wijze, zoo valt het, wanneer het deze zaak innerlijk doorvorscht, halsoverkop in het godloochenende naturalisme. Gezien echter, dat het een

boek van grooten omvang zou vergen, om deze dingen, elk afzonderlijk uiteen te zetten en te bewijzen zooals het behoort, alsmede dat het eigenlijk niet past als lemma of argument in het theologisch systeem, dat de opgave van dit boek is, zoo wil ik alleen eenige GEDENKWAARDIGREDEN aanvoeren, waaruit men een voorstelling kan ontvangen aangaande de schepping van het heelal uit God, en vanuit welke ontvangenis een haar uitbeeldende spruit verwekt kan worden.

* * *

76. EERSTE GEDENKWAARDIGHEID. Op zekeren dag was ik in overpeinzing verzonken aangaande de schepping van het heelal, en aangezien de Engelen dit gewaarwerden, die boven mij ter rechter zijde waren, waar zich diegenen bevonden, die somtijds over hetzelfde onderwerp nadachten en redeneerden, zoo daalde een van hen neder en noodigde mij uit, en ik werd in den geest en begeleidde hem. En nadat ik binnengetreden was, werd ik tot den vorst geleid, aan wiens hof ik een vergadering van eenige honderden zag, en den vorst te midden van hen. En toen zeide een van hen: “Wij hebben hier waargenomen, dat gij in een overdenking waart over de schepping van het heelal, en wij waren somtijds in een dergelijke overdenking, maar konden geen gevolgtrekking maken, aangezien aan onze gedachten de voorstelling van een chaos vastkleefde, namelijk dat deze als een groot ei geweest is, waaruit alle en elk der dingen van het heelal in hun orde uitgebroid zijn, terwijl wij nu toch gewaarworden, dat zulk een groot heelal niet op deze wijze uitgebroid kon worden. Voorts kleefde onzen gemoederen ook een andere voorstelling aan, welke daarin bestond, dat uit God alle dingen vanuit niets geschapen worden, terwijl wij nu gewaarworden, dat vanuit niets niets wordt; en vanuit deze twee voorstellingen konden onze gemoederen zich nog niet losmaken, en in eenig licht zien, hoe de schepping is geschied. Daarom hebben wij u van de plaats, waar gij waart, hierheen geroepen om uwe overdenking dienaangaande uiteen te zetten.” Dit gehoord hebbende antwoordde ik: “Ik zal het mededeelen.” En ik zeide: “Ik heb lang hierover nagedacht, maar tevergeefs; maar naderhand, toen ik uit den Heer in uw wereld werd binnengeleid, werd ik gewaar, dat het ijdel was, iets aangaande de schepping van het heelal te besluiten, wanneer men niet te voren weet, dat er twee werelden zijn, eene, waarin de Engelen zijn, en een andere, waarin de menschen zijn, en dat dezen door den dood van hun wereld in de andere overgaan. En toen zag ik ook, dat er twee zonnen zijn, eene, waaruit alle geestelijke dingen, en een andere, waaruit

alle natuurlijke dingen voortvloeien; en dat de Zon, waaruit alle geestelijke dingen voortvloeien, louter Liefde uit Jehovah God is, die in het midden daarvan is; en dat de zon, waaruit alle natuurlijke dingen voortvloeien, louter vuur is. Na deze erkentissen verworven te hebben, werd mij eens, toen ik in een staat van verlichting was, gegeven innerlijk gewaar te worden, dat het heelal geschapen werd uit Jehovah God door middel van de Zon, in welker midden Hij is; en dat, aangezien de Liefde niet bestaanbaar is tenzij één met de Wijsheid, het heelal geschapen werd uit Jehovah God vanuit Zijn Liefde door Zijn Wijsheid. Dat dit zoo is, daarvan overtuigden mij alle en elk der dingen, die ik in de wereld zag, waarin gij zijt, en die ik in de wereld zag, waarin ik met het lichaam ben. Maar het zou te ver voeren om uiteen te zetten, op welke wijze de schepping uit haar aanvang is voortgeschreden; doch ik ben, toen ik in den staat van verlichting was, gewaar geworden, dat door middel van het licht en van de warmte uit de Zon uwer wereld geestelijke atmosferen, die in zichzelf substantieel zijn werden geschapen, de een uit de ander. Aangezien er drie sferen zijn, en derhalve drie graden daarvan, werden er drie Hemelen gemaakt, een voor de Engelen, die in den hoogsten graad van liefde en wijsheid zijn, een tweede voor de Engelen, die in den tweeden graad, en een derde voor de Engelen, die in den laatsten graad zijn. Maar aangezien dit geestelijk heelal niet kan bestaan zonder een natuurlijk heelal, waarin het zijn werkingen en nutten kan uitvoeren, zoo werd ik gewaar, dat toen tevens de zon geschapen werd, waaruit de natuurlijke dingen voortgaan, en desgelijks door deze zon, door middel van het licht en de warmte, drie atmosferen welke de drie vorige omgeven gelijk de schillen de noten of gelijk het schors het hout; en ten slotte door deze atmosferen de uit water en land bestaande aardbol, waarop menschen, beesten, en visschen, alsmede boomen, struiken en grassen zijn, vanuit aardmassa's, die bestaan uit grondsoorten, steenen en delfstoffen. Dit is echter een uiterst algemeene schets van de schepping en van haar voortgang, maar de bijzonderheden elk afzonderlijk daarvan zouden alleen in veeldeelige werken kunnen worden uitgelegd. Doch alle dingen leiden tot deze gevolgtrekking, dat God het heelal niet vanuit niets geschapen heeft, aangezien, zooals gij zeidet, vanuit niets niets wordt, maar door de Zon van den engellijken Hemel, die van uit Zijn ZIJN is, en derhalve louter Liefde één met de Wijsheid. Dat het heelal, waaronder beide werelden worden verstaan, de geestelijke en de natuurlijke, vanuit de Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid werd geschapen, bewijzen en betuigen alle en elk der dingen daarvan; en gij kunt het, wanneer gij deze dingen in hun orde en verband overweegt, duidelijk zien vanuit het licht,

waarin de innerlijke gewaarwordingen van uw verstand zijn. Maar men moet daaraan vasthouden, dat de Liefde en de Wijsheid, die in God één uitmaken, niet liefde en wijsheid in abstracten zin zijn, maar in Hem zijn als substantie, want God is de Substantie zelve en het Wezen zelf, de eenige Substantie en het eenige Wezen, en vandaar de eerste Substantie en het eerste Wezen, dat in zichzelf is en blijft bestaan. Dat alle dingen tot in bijzonderheden vanuit de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid zijn geschapen, wordt verstaan onder deze woorden bij Johannes: *“Het Woord was bij God, en God was het Woord; alle dingen zijn door hetzelfde gemaakt, en de wereld is door hetzelfde gemaakt”* (1: 1, 3, 10). God beteekent daar de Goddelijke Liefde, en het Woord beteekent het Goddelijk Ware, of de Goddelijke Wijsheid; en daarom wordt het Woord daar het Licht genoemd, en onder het Licht wordt daar, waar van God sprake is, de Goddelijke Wijsheid verstaan.” Nadat ik gesproken had, vielen, toen ik afscheid nam, lichtvonken uit de Zon aldaar door de engellijke Hemelen heen in hun oogen, en door deze in de woningen van hun gemoed, en op deze wijze verlicht schonken zij bijval aan mijn woorden, en volgden mij daarna tot in den voorhof; en mijn vorige begeleider vergezelde mij tot het huis, waar ik was, en voer van daar weder naar zijn gezelschap op.

77. TWEEDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik op zekerden morgen uit den slaap ontwaakte en in het heldere morgenlicht in gepeins verzonken lag nog voor geheel wakker te zijn, zag ik door het venster iets als een lichtflits, en kort daarop hoorde ik iets als een rollenden donder. Daar ik er mij over verwonderde, vanwaar dit kwam, hoorde ik uit den Hemel, dat er, niet ver van mij verwijderd, eenigen waren, die heftig over God EN DE NATUUR redetwistten, en dat de lichttrilling gelijk een bliksemflits en de luchtdreuning gelijk een donderslag overeenstemmingen waren en vandaar de verschijnselen van den strijd en van de botsing der argumenten, eenerzijds voor God en anderzijds voor de natuur. De oorsprong van dezen geestelijken strijd was de volgende: er waren eenige satans in de hel, die tot elkander zeiden: “Och, dat het ons toch vergund was, met de Engelen des Hemels te spreken; wij zouden grondig en volledig aantoonen, dat de natuur datgene is, wat zij God noemen, uit wien alle dingen zijn, dus dat God maar een woord is, tenzij er de natuur mede bedoeld wordt.” En aangezien deze satans dit van ganscher harte en met geheel hun ziel geloofden, en begeerden met de Engelen des Hemels te spreken, werd het hun gegeven, uit den drek en uit de duisternis der hel op te klimmen, en met twee Engelen, die toen uit den Hemel nederdaalden, te spreken. Zij waren in de wereld der geesten, die het midden houdt tusschen Hemel en hel. Toen de satans daar de Engelen zagen, renden zij ijlings op hen

toe, en riepen met een woeste stem uit: “Zijt gij de Engelen des Hemels, met wie wij ons in een rederwist over God en de Natuur mogen inlaten? Gij wordt wijzen genoemd, omdat gij God erkent, maar o! hoe onnoozel zijt gij! Wie heeft God gezien; wie verstaat, wat God is; wie vat dat God het heelal en alle dingen daarvan tot in bijzonderheden regeert en regeeren kan; wie, behalve het gemeen en de groote hoop, erkent, wat hij niet ziet noch verstaat? Wat is meer voor de hand liggend, dan dat de natuur het al in alle dingen is; wie heeft met het oog iets anders gezien dan de natuur; wie heeft met het oor iets anders gehoord dan de natuur; wie heeft met de neusvleugels iets anders geroken dan de natuur; wie heeft met de tong iets anders geproefd dan de natuur; wie heeft met eenige aanraking van hand en lichaam iets anders gevoeld dan de natuur? Zijn de zinnen van ons lichaam niet de getuigen der waarheden? Wie kan niet daarop zweren, dat het zoo is? Is niet de ademhaling, waardoor ook ons lichaam leeft, een getuige; wat ademen wij anders dan de natuur? Zijn onze en uwe hoofden niet in de natuur; waar komt de invloed in de gedachten der hoofden anders vandaan dan uit haar; zoo zij werd weggenomen, zoudt gij dan nog wel iets kunnen denken?” behalve nog tal van andere dingen meer van hetzelfde gehalte. Na dit aangehoord te hebben, antwoordden de Engelen: “Gij spreekt zoo, omdat gij Touter zinnelijk zijt; allen die in de hel zijn, hebben in de zinnen van het lichaam ondergedompelde denkvoorstellingen, en kunnen hun gemoed ook niet daarboven verheffen; daarom vergeven wij het u ook. Het leven van het booze en het daaruit voortvloeiende geloof van het valsche heeft de innerlijke dingen van uw gemoed dermate gesloten, dat een verheffing boven de zinnelijke dingen bij u niet mogelijk is, tenzij in een van de boosheden des levens en van de valscheden des geloofs verwijderden staat. Want een satan kan evengoed als een Engel het ware verstaan, wanneer hij dit hoort, maar hij houdt het niet vast, aangezien het booze het ware uitwischt en het valsche invoert. Maar wij worden gewaar, dat gij in een daarvan verwijderden staat zijt, en dat gij aldus het ware, dat wij spreken, zoudt kunnen verstaan; geeft daarom aandacht aan hetgeen wij zullen zeggen.” En zij zeiden: „Gij waart in de natuurlijke wereld en zijt daar gestorven; en nu zijt gij in de geestelijke wereld; welaan, hebt gij eerder dan nu iets geweten aangaande het leven na den dood; hebt gij het vroeger niet geloochend, en uzelfen aan de beesten gelijk gemaakt? Hebt gij te voren iets geweten aangaande den Hemel en de hel, iets aangaande het licht en de warmte van deze wereld; en dienaangaande, dat gij niet langer binnen de natuur maar boven haar zijt? Want deze wereld en alle dingen daarvan zijn geestelijk, en de geestelijke dingen zijn boven de natuurlijke, en wel dermate,

dat zelfs niet het kleinste ding der natuur, waarin gij geweest zijt, in deze wereld kan invloeden. Maar aangezien gij geloofdte, dat de natuur een god of een godin was, gelooft gij ook, dat het licht en de warmte van deze wereld het licht en de warmte der natuurlijke wereld is, terwijl het toch allerminst zoo is, want het natuurlijke licht is hier duisternis, en de natuurlijke warmte is hier koude. Hebt gij iets geweten omtrent de Zon dezer wereld, waaruit ons licht en onze warmte voortgaan? Hebt gij geweten, dat deze Zon louter liefde is, en dat de zon der natuurlijke wereld louter vuur is; en dat de zon der wereld, die louter vuur is, dat is waaruit de natuur ontstaat en blijft bestaan; en dat de Zon des Hemels, die louter liefde is, dat is waaruit het leven zelf ontstaat en blijft bestaan, hetwelk de liefde één met de wijsheid is; en dat aldus de natuur, die gij tot een god of tot een godin maakt, volslagen dood is. Gij kunt, wanneer u een wacht wordt medegegeven, met ons in den Hemel opklimmen, en wij kunnen, wanneer ons een wacht wordt medegegeven, met u in de hel afdalen; en gij zult in den Hemel grootsche en prachtige dingen zien, maar in de hel schandelijke en onreine dingen. Dit onderscheid vindt hierin zijn oorzaak, flat allen in den Hemel God vereeren, en allen in de hel de natuur vereeren; en dat deze prachtige en blinkende dingen in de Hemelen overeenstemmingen zijn van de aandoeningen der liefde van het goede en ware, maar geneschandelijke en onreine dingen in de hellen overeenstemmingen zijn van de aandoeningen der liefde van het booze en valsche. Maakt nu uit gene en deze dingen op, of God dan wel de natuur alles in alles is." Hierop antwoordden de satans: "In den staat, waarin wij nu zijn, kunnen wij uit het gehoorde opmaken, dat het God is, maar wanneer de verlustiging van het booze ons gemoed in beslag neemt, zien wij niets dan de natuur." Deze twee Engelen en de satans stonden niet ver van mij af, zoodat ik hen zag en hoorde; en ziet, ik zag rondom hen velen, die in de natuurlijke wereld beroemd waren geweest om hun geleerdheid; en ik verwonderde mij daarover dat deze geleerden nu eens bij de Engelen, dan weer bij de satans stonden, en dat zij aan diegenen, bij wie zij stonden, bijval schonken. En er werd tot mij gezegd: de veranderingen van hun houding zijn veranderingen van staat van hun gemoed, dat nu eens de eene partij, dan weer de andere partij begunstigt; want zij waren ten aanzien van het geloof gelijk Vertumnus. En wij zullen u een mysterie vertellen: wij hebben nedergezien naar de om hun geleerdheid beroemde lieden op aarde, en wij vonden er zeshonderd onder duizend voor de natuur en de overigen voor God; en deze laatsten waren voor God, omdat zij er, niet uit verstand, maar alleen van hooren zeggen, dat de natuur uit God is, herhaaldelijk over spraken, en omdat een herhaaldelijk spreken uit

geheugen en herinnering, hoewel niet tevens uit gedachte en inzicht, een soort van geloof aanbrengt.” Daarna werd aan de satans een wacht gegeven, en zij klommen met de twee Engelen in den Hemel op, en zagen grootsche en prachtige dingen, en toen, in de verlichting uit het licht des Hemels aldaar, erkenden zij, dat er een God is, en dat de natuur geschapen is om het leven, dat uit God is, te dienen; en dat de natuur in zichzelf dood is, en dat zij dus uit zichzelf hoegenaamd geen werkzaamheid heeft, maar dat zij uit het leven in werking wordt gebracht. Nadat zij deze dingen gezien en ontwaard hadden, daalden zij neder, en zooals zij nederdaalden keerde de liefde van het booze weder, en sloot hun verstand van boven en opende het van onderen; en toen verscheen daarboven iets als een schaduw, flitsend vanuit helsch vuur; en niet zoodra raakten hun voeten de aarde, of de grond opende zich daaronder, en zij vielen tot de hunnen terug.

78. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Den volgenden dag kwam een Engel uit een ander gezelschap des Hemels tot mij, en zeide: “Wij hebben daar gehoord dat gij vanwege uw overpeinzing aangaande de schepping van het heelal in een gezelschap in onze nabijheid geroepen werd, en dat gij daar over de schepping dingen hebt voorgedragen, waaraan zij toen bijval schonken en waarover zij later verblijd waren. Ik zal u nu toonen, hoe de dieren en de planten van allerlei soort uit God werden voortgebracht.” En hij leidde mij in een wijd groen veld, en zeide: “Zie rondom.” En ik zag rondom, en ik zag allerschoonst gekleurde vogels, eenige vliegend, eenige op boomen gezeten, en eenige op het grasveld rozenblaadjes uittrekkend; onder deze vogels waren ook duiven en zwanen. Nadat deze nit mijn gezicht verdwenen waren, zag ik niet ver van mij of kudden van schapen met lammeren, van bokjes en geiten, en rond om deze kudden heen zag ik kudden van koeien en kalveren, voorts van kameelen en muilen, en in een soort van bosch herten met hooge horens, alsmede eenhoorns. Nadat ik dit gezien, had, zeide hij: “Keer het aangezicht naar het oosten,” en ik zag een tuin, waarin vruchtboomen waren, sinaasappelboomen, citroenboomen, olijfboomen, wijnstokken, vijgeboomen, granaatappelboomen, alsmede struiken, die bessen droegen. Daarna zeide hij: “Zie nu naar het zuiden,” en ik zag zaadvelden met allerlei graansoorten, tarwe, gierst, spelt en boonen, en rond daarom heen bloemenperken met rozen van schoone kleurschakeering; maar tegen het noorden wouden vol kastanjeboomen, palmen, linden, platanen en andere bladerrijke boomen. Nadat ik dit had gezien, zeide hij: “Al deze dingen, die gij gezien hebt, zijn overeenstemmingen van de aandoeningen der liefde van de Engelen, die in de nabijheid zijn;” en hij verhaalde, met

welke aandoening elk ding overeenstemde. “En bovendien”, zeide hij, “zijn niet alleen deze dingen overeenstemmingen, maar ook elk der overige, die zich zichtbaar voor onze oogen vertoonen, zooals de huizen, het huisraad daarin, de tafels en de spijzen, de kleederen, voorts ook de geldstukken uit goud en zilver, alsmede de diamanten en andere kostbare steenen, waarmede de getrouwde vrouwen en de maagden in de Hemelen worden getooid; uit deze en gene dingen worden wij gewaar van welken aard een ieder is ten aanzien van de liefde en de wijsheid. De dingen, die in onze huizen zijn, en tot gebruik dienen, blijven daar bestendig; maar voor hen, die van het eene gezelschap naar het andere zwerven, veranderen deze dingen alnaar het samenzijn. Deze dingen werden u getoond, opdat gij als in een bijzonder toonbeeld de universeele schepping zien zoudt; want God is de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, en de aandoeningen Zijner Liefde zijn oneindig, en de gewaarwordingen Zijner Wijsheid zijn oneindig, en daarvan zijn alle en elk der dingen, die in het aardrijk verschijnen, overeenstemmingen; vandaar de vogels en de beesten, vandaar de boomen en struiken, vandaar de zaad- en oogstvelden, en vandaar de kruiden en grassen. Want God is niet uitgebreid, maar toch is Hij overal in de uitgebreidheid, Bus overal in het heelal uit de eerste tot de laatste dingen daarvan; en aangezien Hij alomtegenwoordig is, zijn dergelijke overeenstemmingen van de aandoeningen Zijner Liefde en Wijsheid in de gansche natuurlijke wereld. Doch in onze wereld, die de geestelijke wereld wordt genoemd, zijn soortgelijke overeenstemmingen bij hen, die uit God aandoeningen en innerlijke gewaarwordingen in zich opnemen, Het onderscheid bestaat hierin, dat dergelijke dingen in onze wereld overeenkomstig de aandoeningen der Engelen uit God in een oogenblik geschapen worden, terwijl zij in uwe wereld in den beginne op dezelfde wijze geschapen werden, maar er werd in voorzien, dat zij door verwekkingen van het een uit het ander voortdurend vernieuwd zouden worden, en dat de schepping op deze wijze zal worden voortgezet. De reden, waarom in onze wereld een oogenblikkelijke schepping is, en in uwe wereld een blijvende schepping door middel van verwekkingen, is deze, dat de atmosferen en landen van onze wereld geestelijk zijn, en de atmosferen en landen van uwe wereld natuurlijk; en dat de natuurlijke dingen geschapen zijn om de geestelijke dingen te bekleeden, gelijk de huiden de lichamen van menschen en dieren, de schors en de bast de stammen en takken der boomen, de dikke en andere hersenvliezen de hersenen, de vliezige omkleedsels de zenuwen, en de dunne huidjes haar vezels, enzoovoort. Dit is de reden, waarom alle dingen, die zich in uwe wereld bevinden, bestendig zijn, en van jaar tot jaar

bestendig wederkeeren.” Hieraan voegde hij toe: “Deel hetgeen gij gezien en gehoord hebt, aan de bewoners uwer wereld mede, want zij verkeerden tot dusver in volslagen onwetendheid aangaande de geestelijke wereld; en zonder besef daarvan kan niemand weten, ja zelfs niet eens vermoeden, dat de schepping in onze wereld onafgebroken is, en dat eene daaraan gelijke in uwe wereld plaats vond, toen het heelal uit God geschapen werd.”

Hierna spraken wij over verschillende dingen, en ten slotte over de hel, namelijk dat daar hoegenaamd niets vanuit zulke dingen gezien wordt, als er in den Hemel zijn, maar alleen tegenovergestelde dingen, daar de aandoeningen hunner liefde, welke de begeerten van het booze zijn, tegenovergesteld zijn aan de aandoeningen der liefde, waarin de Engelen des Hemels zijn; vandaar verschijnen bij hen in de hel, en in het algemeen in hun woestijnen, nachtvogels, zooals vleermuizen, uilen en oehoes, alsmede wolven, panters, tijgers, ratten en muizen; voorts allerlei vergiftige slangen, zooals draken en krokodillen; en waar iets grasachtigs is, daar groeien doornstruiken, netels, stekelgewassen en distels, en eenige vergiftige kruiden, die opkomen en verdwijnen, en dan verschijnen alleen steenhoopen en moerassen, waarin kikvorschen kwaken. Deze en gene dingen zijn ook overeenstemmingen, maar, zooals gezegd werd, overeenstemmingen van de aandoeningen hunner liefde, welke de begeerten van het booze zijn. Nochtans worden dergelijke dingen daar niet uit God geschapen, noch werden zij uit Hem in de natuurlijke wereld geschapen, waar soortgelijke dingen bestaan; want alle dingen, die God geschapen heeft en scheidt, waren en zijn goed; doch dergelijke dingen kwamen voort op aarde te zamen met de hel, welke ontstond vanuit de menschen, die, door zich of te wenden van God, na den dood duivelen en satans zijn geworden. Maar aangezien deze afgrijselijkheden onze ooren begonnen te kwetsen, keerden wij daarvan onze gedachten af, en riepen ons wederom de dingen te binnen, die wij in den Hemel gezien hadden.

79. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens, toen ik in gedachte was over de schepping van het heelal, naderden eenigen uit de Christelijke wereld, die in hun tijd tot de beroemdste filosofen behoord hadden, en voor buitengewoon wijs waren doorgestaan, en zij zeiden: “Wij worden gewaar dat gij over de schepping denkt; zeg ons, wat uw meening daarover is.” Maar ik antwoordde: “Zegt mij eerst, welke de uwe is.” En een van hen zeide: “Mijn meening is, dat de schepping uit de natuur is, en dat aldus de natuur zichzelf geschapen heeft, en dat zij was van eeuwigheid aan; want er bestaat geen ledige, en er kan er geen bestaan; trouwens, wat zien wij met de oogen, wat vatten wij met de ooren, wat ruiken wij met de neusvleugelen en wat ademen wij met de

borst anders dan de natuur; en aangezien zij buiten ons is, is zij ook binnen in ons.” Een ander, dit hoorende, zeide: “Gij noemt de natuur, en maakt haar tot de scepster van het heelal, maar gij weet niet, hoe de natuur met het heelal is te werk gegaan, en daarom zal ik het zeggen: Zij wentelde zich in wervelingen, die tegen elkander aanbotsten zooals wolken onderling, en zooals huizen bij een aardbeving, wanneer zij instorten. En ten gevolge van deze botsing balden zich de grovere deelen te zamen, waaruit de aardbol ontstond, en de meer vloeiende deelen scheidden zich daarvan af, en vormden zich eveneens tot één, vandaar de zeeën; en daarvan scheidden zich ook weer de lichtere deelen af, vandaar de aether en de lucht; en uit de allerlichtste deelen daarvan werd de zon gevormd. Hebt gij niet gezien, dat wanneer olie, water en stof der aarde door elkander gemengd worden, zij zich vanzelf scheiden, en zich in volgorde de een boven de ander plaatsen.” Toen zeide een ander, dit aangehoord hebbende: “Gij beiden spreekt uit fantasie; wie weet niet, dat de eerste oorsprong aller dingen de chaos was, die met zijn omvang het vierde van het heelal vulde, en dat in het midden daarvan vuur was, rond daaromheen de aether, en rondom dezen de materie; en dat deze chaos scheuren kreeg, waardoor het vuur uitbrak, zooals uit de Etna en de Vesuvius; vandaar de zon. En dat daarna de aether ontsnapte en zich random uitstortte; vandaar de atmosfeer; en dat ten slotte de overgebleven materie zich tot een bol samenhoopte, vandaar de aarde. Wat de sterren betreft, deze zijn alleen maar lichten aan het uitspansel van het heelal, ontstaan uit de zon en uit het vuur en het licht daarvan. Want de zon was eerst gelijk een oceaan van vuur, die, om de aarde niet in brand te steken, lichtende vlammetjes van zich uitstortte, welke hun plaats kregen aan den omtrek, en het heelal tot stand brachten; vandaar zijn firmament.” Maar onder hen stond er een, die zeide: “Gij dwaalt; gij ziet u zelve voor wijzen aan, en ik schijn u onnoozel toe, maar toch heb ik in mijn eenvoud geloofd, en geloof ik, dat het heelal uit God geschapen werd, en dat, aangezien de natuur tot het heelal behoort, de universeele natuur toen gelijktijdig geschapen werd. Wanneer de natuur zichzelf geschapen had, zou zij dan niet van eeuwigheid aan geweest zijn? Maar, oh, wat een delirium!” En toen liep een van de zoogenaamde wijzen dichter en dichter op dezen spreker toe, en hield zijn linkeroor aan diens mond — zijn rechteroor was als met boomwol verstopt — en vroeg, wat hij gesproken had; en deze herhaalde dezelfde woorden. En toen keek degeen, die toegelopen was, rond om zich heen, of er soms een priester aanwezig was, en zag er een ter zijde van den spreker; en toen antwoordde hij, zeggende: “Ook ik beken, dat de gansche natuur uit God is, maar . . .”; en toen ging hij

heen, fluisterend met zijn metgezellen, en zeide: “Ik zeide dit, omdat er een priester bij stond; gij en ik weten, dat de natuur uit de natuur is; en aangezien de natuur op deze wijze God is, zeide ik, dat de gansche natuur uit God is, maar . . .” Doch de priester, die hun gefluister hoorde, zeide: “Uw wijsheid, die louter filosofisch is, heeft u verleid, en de innerlijke dingen van uw gemoed dermate toegesloten, dat niet eenig licht uit God en uit Zijn Hemel invloeien en u verlichten kan; gij hebt het uitgebluscht.” En hij zeide: “Overweegt daarom en beslist onder elkander, waarvandaan uwe zielen komen, die onsterfelijk zijn; komen zij uit de natuur of waren zij tegelijk in dien grooten chaos?” Na dit gehoord te hebben, ging de vorige spreker naar zijn metgezellen, en vroeg hun om hem te helpen den knoop van dit vraagstuk te ontwarren. En zij kwamen tot het besluit, dat de menschelijke ziel nets anders is dan aether, en dat de gedachte nets anders is dan een modificatie van den aether door het licht der zon, en dat de aether tot de natuur behoort. En zij zeiden: “Wie weet niet, dat wij door middel van de lucht spreken; en wat is de gedachte anders dan een spraak in een zuiverder lucht, die aether genoemd wordt? Dit is de reden, dat gedachte en spraak één uitmaken. Wie kan dat niet aan den mensch, zoolang hij een klein kind is, waarnemen? Deze leert eerst spreken, en allengs met zichzelf spreken, en dit is denken. Wat is de gedachte dan anders als een modificatie van den aether; en wat is de klank van de spraak anders dan een trilling daarvan? Hieruit maken wij op, dat de ziel, die denkt, tot de natuur behoort.” Eenigen van hen waren het daarmede weliswaar net oneens, maar zij lichtten het vraagstuk toe door te zeggen, dat de zielen ontstaan zijn, toen de aether uit dien grooten chaos heenwolkte; en dat de aether zich toen in het hoogste gebied verdeelde in ontelbare onverdeelbare vormen, die zich uitstorten in de menschen, wanneer zij beginnen te denken uit de zuiverder lucht; en deze vormen worden dan zielen genoemd.” Na dit gehoord te hebben, zeide een ander: “Ik stem toe, dat er uit den aether in het hoogere gebied ontelbare ondeelbare vormen gevormd worden, maar nochtans overtreffen de uit de schepping der wereld geboren menschen het getal daarvan; hoe zouden die aetherische vormen dan hebben kunnen toereiken? Daarom heb ik dan ook bij mijzelf gedacht, dat de zielen, die van den mond der menschen uitgaan, wanneer zij sterven, na eenige duizenden van jaren tot dezelf den wederkeeren, en een leven, gelijk aan hun vorige, ingaan en voortzetten. Dat velen onder de wijzen aan dergelijke dingen en aan zielsverhuizing gelooven, is bekend.” Behalve deze werden ook door de overigen andere veronderstellingen verspreid, waaraan ik, omdat het dwaasheden waren, maar stilzwijgend voorbij ga. Na een klein

uur kwam de priester terug, en toen deelde diegene, die te voren over de schepping van het heelal uit God gesproken had, hem hun beslissingen over de ziel mede. Na deze aangehoord te hebben, zeide de priester tot hen: “Gij hebt geheel zoo gesproken als gij in de wereld gedacht hebt, niet wetende dat gij niet in gene wereld zijt, maar in een andere, die de geestelijke wereld wordt genoemd. Al diegenen, die zinnelijk-lichamelijk geworden zijn ten gevolge van bevestigingen ten gunste van de natuur, weten niet beter, of zij zijn in dezelfde wereld, waarin zij geboren en opgevoed zijn. Dit komt, omdat zij daar in een stoffelijk lichaam waren, maar hier in een substantieel lichaam zijn; en de substantieele mensch ziet zichzelf en zijn metgezellen rondom zich geheel en al zoo, als de stoffelijke mensch zichzelf en zijn metgezellen rondom zich ziet, want het substantieele is het oorspronkelijke van het materieele. En aangezien gij denkt, ziet, ruikt, proeft en spreekt evenzoo als in de natuurlijke wereld, zoo gelooft gij, dat hier dezelfde natuur is, terwijl toch de natuur van deze wereld evenveel verschilt en afstaat van de natuur van gene wereld, als het substantieele van het materieele, of het geestelijke van het natuurlijke, of het voorafgaande van het latere. En daar de natuur van de wereld, waarin gij tevoren leefdet, vergelijkenderwijze dood is, daarom zijt gij, tengevolge van de bevestigingen ten gunste van haar, als dood geworden, namelijk in die dingen, welke tot God, tot den Hemel en tot de Kerk behooren, alsmede in datgene, wat uwe zielen betreft. Maar toch kan elk mensch, zoowel de booze als de goede, ten aanzien van het verstand tot in het licht, waarin de Engelen des Hemels zijn, verheven worden, en dan zien, dat er een God is, en dat er een leven na den dood is, en dat de ziel des menschen niet aetherisch en dus niet uit de natuur dier wereld is, maar geestelijk, en daarom tot in eeuwigheid zal voortleven. Het verstand kan in dit engelenlicht zijn, wanneer slechts de natuurlijke liefden, die uit de wereld zijn en haar en haar natuur begunstigen, en die uit het lichaam zijn en dit en het eigene daarvan begunstigen, verwijderd worden.” En toen werden uit den Heer die liefden terstond verwijderd, en werd het hun gegeven, met de Engelen te spreken, en uit hun gesprek werden zij in dien staat gewaar, dat er een God is, en dat zij na den dood in een andere wereld leven; en daarom werden zij met schaamte vervuld en riepen zij uit: “Wij waren waanzinnig! Wij waren waanzinnig!” Maar aangezien deze staat niet hun eigen staat was, en deze hun vandaar na eenige minuten vervelend en onaangenaam werd, keerden zij zich van den priester af, en wilden niet langer naar zijn woorden luisteren; en op deze wijze keerden zij tot hun vorige liefden terug, die louter natuurlijk, wereldsch en lichamelijk waren; en zij gingen naar links heen, van gezelschap

tot gezelschap, en ten slotte kwamen zij op een weg, alwaar de verlustigingen van hun liefden hun toewoelen, en zij zeiden: "Laat ons dezen weg gaan"; en zij gingen dezen, en daalden af, en kwamen ten slotte tot hen, die in de verlustigingen van dergelijke liefden waren, en nog verder. En aangezien hun verlustiging de verlustiging was om boos te doen, en zij op hun weg aan velen ook boos deden, werden zij ingekerkerd, en werden demonen. En toen werd hun verlustiging in onlust veranderd, aangezien zij door straffen en door de vrees voor straffen in hun vroegere verlustiging, die hun natuur uitmaakte, gestuit en gebreideld werden. En zij vroegen aan hen, die in denzelfden kerker waren, of zij zoo tot in eeuwigheid zouden moeten leven; en eenigen aldaar antwoordden: "Wij zijn hier reeds verscheidene eeuwen geweest, en zullen hier tot in de eeuwen der eeuwen blijven; want de natuur, die wij in de wereld hebben aangenomen, kan niet veranderd, noch door straffen verdreven worden; en wanneer zij daardoor uitgedreven wordt, zoo keert zij toch na verloop van korten tijd weer terug."

80. VIJFDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens klom, met verlof, een satan samen met een vrouw uit de hel, en naderde het huis, waar ik was. Hen ziende, sloot ik het venster, maar sprak daardoor heen tot hen, en vroeg den satan, vanwaar hij kwam. Hij zeide: uit de groep der zijnen. En ik vroeg, vanwaar de vrouw kwam; hij zeide: desgelijks. Zij was uit de bende der sirenen, die de kunst verstaan, door fantasieën geheel het voorkomen en alle gestalten van de schoonheid en van de bevalligheid ante nemen; nu eens stellen zij de schoonheid van Venus voor, dan weer de liefvalligheid des gelaats alsof het een Parnasside was; dan weer tooien zij zich als koninginnen met kronen en mantels, en schrijden majestueus steunend op een zilveren staf. Van dien aard zijn de hoeren in de wereld der geesten, en zij leggen zich op fantasieën toe; de fantasie ontstaat uit zinnelijke gedachte, terwijl de voorstellingen vanuit eenige innerlijke gedachte gesloten zijn. Ik vroeg den satan, of zij zijn echtgenoot was. Hij antwoordde: "Wat is een echtgenoot; ik weet het niet, en mijn gezelschap weet het evenmin. Zij is mijn hoer." En toen boezemde zij den man wulpschheid in, waarin de sirenen eveneens zeer bedreven zijn; en toen hij deze in zich had opgenomen, kustte hij haar, en zeide: "Ah, mijne Adonis!" Maar om tot de ernstige dingen te komen: ik vroeg den satan, wat zijn bezigheid was, en hij zeide: "Mijn bezigheid is geleerdheid; ziet gij niet den lauwer op mijn hoofd?" Zijn Adonis had hem dien door haar kunst samengeflanst, en hem van achteren opgezet. En ik zeide: "Daar gij uit een gezelschap komt, waar hooger onderwijs bestaat, zoo zeg mij, wat gelooft gij, en wat gelooven uwe genooten aangaande God?" Hij antwoordde: "Voor

ons is God het heelal, dat we ook de natuur noemen, en die de eenvoudigen onder ons de atmosfeer noemen, die voor hen de lucht is, maar die de wijzen de atmosfeer noemen, welke ook de aether is. God, Hemel, Engelen en dergelijke dingen, waarover velen in deze wereld vele sprookjes opdisschen, zijn zinledige woorden en verzinsels, afgevangen van de meteoren, die hier velen voor de oogen spelen. Zijn niet elle dingen, die op aarde verschijnen, uit de zon geschapen? Worden niet telkens bij elke komst der zon in lentetijd wormen met vleugels en zonder vleugels geboren, en bewerkt de warmte niet, dat de vogels elkander liefhebben en zich voortplanten, en drijft niet de vanuit haar warmte verhitte aarde de zaden tot kiemen en ten slotte tot vruchten als kroost? Is op deze wijze het heelal niet god, en de natuur godin? En is het niet zoo, dat de natuur, als gade van het heelal, deze dingen ontvangt, baart, opvoedt en spijst?” Ik vroeg hem verder, wat zijn gezelschap en hij zelf over den godsdienst dachten. Hij antwoordde: “Voor ons, die geleerder zijn dan het gemeene volk, is de godsdienst niets anders dan een betoovering voor het gepeupel, die de gevoels- en verbeeldingsdingen van hun gemoed als een aura omgeeft, waarin de voorstellingen van vroomheid als vlinders in de lucht fladderen; en hun geloof, dat deze voorstellingen als tot een keten aaneenschakelt, is als een zijderups in haar cocon, waaruit het als de koning der vlinders heenvliegt. Want de ongeleerde gemeente houdt meer van beelden dan van de zinnelijke dingen des lichaams en van de daaruit voortvloeiende dingen, uit begeerte om te vliegen; daarom maken zij zichzelf dan ook vleugels, om zich als de arenden te verheffen, en zich tegenover de aardbewoners te beroemen, en te kunnen zeggen: Zie mij eens! Doch wij gelooven, wat wij zien, en hebben lief, wat wij aanraken.” En toen raakte hij zijn hoer aan, en zeide: “Dit geloof ik, omdat ik het zie en aanraak; maar dergelijke hersenschimmen werpen wij, onze vensters uit, en jagen ze met hoongelach weg.” Daarna vroeg ik hem, wat hij met zijn metgezellen geloofde aangaande Hemel en hel. Hij antwoordde met een schaterlach: “Wat is de Hemel anders dan het aetherfirmament in zijn hoogte, en wat zijn de Engelen daar anders dan om de zon dwalende vlekken, en de Aartsengelen anders dan kometen met lange staarten, waarop hun bende woont. En wat is de hel anders dan poelen, alwaar in hun fantasie de kikvorschen en krokodillen duivels zijn. Uitgezonderd deze voorstellingen over Hemel en hel, zijn alle andere dingen beuzelarijen, door den een of anderen primaat ingevoerd om zich bij het onwetende volk roem te verwerven.” Al deze dingen zeide hij geheel zooals hij daarover in de wereld dacht, niet wetende, dat hij leefde na den dood, en alles vergeten zijnde, wat hij gehoord had bij zijn

eerste intrede in de wereld der geesten. Daarom antwoordde hij ook op de vraag aangaande het leven na den dood, dat het een spinsel der verbeelding was, en dat misschien de een of andere uitwaseming, opstijgend van een lijk in het graf in den vorm als van een mensch, of iets, dat een spook genoemd wordt, waarover sommigen sprookjes vertellen, iets dergelijks in de fantasieën der menschen gebracht had. Toen ik dit hoorde, kon ik mij niet langer weerhouden om in lachen uit te barsten, en zeide: “Satan, gij raaskalt aan een stuk door! Wat zijt gij dan nu zelf? Zijt gij niet in vorm een mensch; spreekt gij niet, ziet gij niet, hoort gij niet, loopt gij niet? Herinner u, dat gij in een andere wereld geleefd hebt, die gij vergeten zijt, en dat gij nu na den dood leeft, en dat gij geheel en al zoo gesproken hebt als gij vroeger deedt.” En hem werd de herinnering gegeven, en hij herinnerde zich, en hij schaamde zich toen, en riep uit: “Ik ben waanzinnig; ik heb den Hemel boven gezien, en ik heb de Engelen daar onuitsprekelijke dingen hooren zeggen; doch dat was, toen ik hier pas aankwam. Maar nu zal ik dit onthouden, om het aan mijn metgezellen te vermelden, van wie ik gekomen ben, en misschien zullen zij zich dan eveneens schamen.” En hij hield het in den mond, dat hij hen dwazen zou noemen, maar naarmate hij afdaalde, verdreef de vergetelheid de herinnering, en toen hij daar beneden was, raaskalde hij evenzoo als zij, en noemde hij de dingen, die hij van mij gehoord had, dwaasheden. Van dien aard is de staat van gedachte en spreken der satans na den dood. Satans worden diegenen genoemd, die valschheden bij zichzelf tot het geloof toe bevestigd hebben; en duivels zijn diegenen, die boosheden bij zichzelf bevestigd hebben door het leven.

Tweede Hoofdstuk

De Heer de Verlosser

81. In het vorige hoofdstuk werd gehandeld over God den Schepper, en toen tevens over de Schepping; in dit hoofdstuk zal echter gehandeld worden over den Heer den Verlosser, en tevens ook over de Verlossing; en in het volgende hoofdstuk over den Heiligen Geest, en tevens over de Goddelijke Werking. Onder den Heer den Verlosser verstaan wij Jehovah in het Menschelijke; want dat Jehovah Zelf nederdaalde en het Menschelijke aannam ten einde de Verlossing te bewerken, zal in hetgeen volgt aangetoond worden. Dat de Heer wordt gezegd en niet Jehovah, komt, omdat de Jehovah in het Oude Testament, in het Nieuwe Testament Heer wordt genoemd, zooals blijken kan uit hetgeen volgt; bij Mozes wordt gezegd: *Hoor, Israël, JEHOVAH onze GOD, is een eenig JEHOVAH; gij zult JEHOVAH GOD liefhebben met uw gansche hart, en met uwe gansche ziel* (Deut. 6: 4, 5); maar bij Markus: *DE HEER onze GOD is een eenig HERR; gij zult den HEER Uwen GOD liefhebben uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel* (12: 29, 30). Voorts, bij Jesaja: *Bereidt JEHOVAH eenen weg, effent in de wildernis eene baan voor onzen GOD* (40: 3); maar bij Lukas: *Gij zult voor het aangezicht des HEEREN heengaan, om, Zijnen weg te bereiden* (1: 76), behalve andere plaatsen. En ook heeft de Heer Zijn discipelen geboden, Hem Heer te noemen, en daarom wordt Hij door de Apostelen in hun brieven zoo genoemd, en daarna door de Apostolische Kerk, zooals uit haar geloofsbelijdenis blijkt, welke de Apostolische geloofsbelijdenis wordt genoemd. De reden hiervan was deze, dat de Joden den naam van Jehovah niet durfden uitspreken vanwege de heiligheid; en ook dat onder Jehovah het Goddelijk ZIJN wordt verstaan, dat was van eeuwigheid aan; en het Menschelijke, dat Hij in den tijd aannam, was niet dat ZIJN. Wat het Goddelijk ZIJN of Jehovah is, werd in het vorige hoofdstuk (n. 18 tot 26, en n. 27 tot 35) aangetoond. Om deze reden verstaan wij hier en in hetgeen volgt onder den Heer Jehovah in Zijn Menschelijke. Aangezien nu de erkenning aangaande den Heer in verhevenheid alle erkenningen die in de Kerk, ja zelfs die, welke in den Hemel bestaan, te boven gaat, zoo moet, opdat deze erkenning in het licht kome, een geordende indeeling van het onderwerp plaats vinden, welke de volgende zal zijn: I. *Jehovah, de Schepper van het heelal, is nedergedaald en heeft het Menschelijke aangenomen om de menschen te verlossen en zalig te maken.* II. *Hij is nedergedaald als het Goddelijk Ware, hetwelk het Woord is,*

en Hij heeft evenwel het Goddelijk Goede niet daarvan gescheiden. III. Hij heelt het Menschelijke aangenomen overeenkomstig Zijn Goddelijke orde. IV. Het Menschelijke, door middel waarvan Hij Zichzelven in de wereld gezondend heeft, is datgene, wat de Zoon Gods wordt genoemd. V. De Heer heeft Zich door de handelingen der verlossing Gerechtigheid gemaakt. VI. Hij heeft zich, door deze zelfde handelingen met den Vader vereenigd, en de Vader heeft Zich vereenigd met Hem; eveneens overeenkomstig de Goddelijke orde. XII. God is aldus Mensch geworden, en de Mensch God in één Persoon. VIII. De voortschrijding tot de vereeniging was de staat van Zijn exinanitie, en de vereeniging zelve is de staat van Zijn verheerlijking. IX. Na dezen komt niemand van de Christenen in den Hemel, tenzij hij gelooft in den Heer God Zaligmaker, en zich tot Hem alleen wendt. Doch dit zal punt voor punt verklaard worden.

82. I. JEHOVAH GOD IS NEDERGEDAALD EN HEEFT HET MENSCHELIJKE AANGENOMEN OM DE MENSCHEN TE VERLOSSEN EN ZALIG TE MAKEN. Heden ten dage gelooft men in de Christelijke Kerken, dat God, de Schepper van het heelal, een Zoon verwekte van eeuwigheid aan, en dat deze nederdaalde en het Menschelijke aannam om de menschen te verlossen en zalig te maken. Maar dit is een dwaling, en valt vanzelf ineen, zoodra men bedenkt, dat God één is, en dat het voor het aangezicht van de rede meer dan fabelachtig is, dat de eene God een Zoon verwekte van eeuwigheid aan; en ook dat God de Vader te zamen met den Zoon en met den Heiligen Geest, waarvan elk afzonderlijk God is, één God is. Dit fabelachtige verdwijnt geheel en al gelijk een vallende ster in de lucht, zoodra uit het Woord wordt aangetoond, dat Jehovah God Zelf nederdaalde en Mensch is geworden, alsmede Verlosser. Wat het eerste punt betreft, namelijk dat Jehovah God Zelf nedergedaald en Mensch geworden is, dit blijkt uit de volgende plaatsen: *Ziet, eene maagd zal ontvangen, en zij zal eenen Zoon baren, die genoemd zal worden GOD MET ONS* (Jes. 7: 14; Matth. 1: 22, 23); *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, op wiens schouder de heerschappij zal zijn; en Zijn naam zal genoemd worden Wonderlijk, GOD, HELD, VADER DER EEUWIGHEID, Vredevoorst* (Jes. 9: 5, 6); *Men zal te dien dage zeggen: Ziet, deze is onse God, dien wij verwacht hebben dat Hij ons bevrijde; deze is Jehovah, dien wij verwacht hebben; laat ons juichen en ons verblijden in Zijn heil* (Jes. 25: 9); *Eene stem des roependen in de woestijn: Bereidt den weg van JEHOVAH, effent in de wildernis een baan voor ONZEN GOD; en zij zullen zien, alle vleesch tegelijk* (Jes. 40: 3, 5); *Ziet, de HEER JEHOVIH komt in den sterke, en ZIJN arm zal voor HEM heerschen; ziet, ZIJN loon is met HEM; gelijk een HERDER zal Hij Zijne kudde weiden* (Jes. 40: 10, 11); *JEHOVAH zeide: Jubel en verblijd u, gij dochter Zions; zie, Ik kom,*

om in het midden van u te wonen; dan zullen vele natiën JEHOVAH aankleven te dien dage (Zach. 2: 10, 11); IK, JEHOVAH, heb U geroepen in gerechtigheid, en Ik zal U geven tot een verbond des volks, IK JEHOVAH, DIT IS MIJN NAAM; MIJNE HEERLIJKHEID ZAL IK GEEN ANDER GEVEN (Jes. 42: 1, 6, 7, 8); Ziet, de dagen komen, dat Ik aan David eene rechtvaardige spruit zal verwekken, die zal Koning zijnde regeeren, en zal gericht en gerechtigheid doen op aarde; en dit is Zijn naam JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID (Jerem. 23: 5, 6; hfdst. 33: 15, 16); behalve in de plaatsen, waar de Komst des Heeren de DAG VAN JEHOVAH wordt genoemd, zooals in Jes. 13: 6, 9, 13, 22; Ezech. 31: 15; Joël 1: 15; hfdst. 2: 1, 2, 11, 29, 31; hfdst. 3: 1, 14, 18; Amos 5: 13, 18, 20; Zef. 1: 7 tot 18; Zach. 14: 1, 4 tot 21, behalve elders. Dat Jehovah Zelf nederdaalde en het Menschelijke aannam, blijkt duidelijk bij Lukas, waar gezegd wordt: *Maria zeide tot den Engel: Hoe zal dat wezen, dewijl ik geen man bekenne. De Engel antwoordde haar: DE HEILIGE GEEST ZAL OVER U KOMEN, EN DE KRACHT DES ALLERHOOGSTEN ZAL U OVERSCHADUWEN. daarom ook, dat HEILIGE, dat uit u geboren wordt, zal GODS ZOON genoemd worden* (1: 34, 35). En bij Mattheus: *De Engel zeide tot Jozef, den bruidegom van Maria, in den droom: hetgeen in haar geboren is, dat is uit den Heiligen Geest; en Jozef bekende haar niet, totdat zij den Zoon gebaard had; en heette Zijnen naam Jesus* (1: 20, 25). Dat onder den Heiligen Geest het Goddelijke wordt verstaan, hetwelk uit Jehovah God voortgaat, zal men in het derde hoofdstuk van dit werk zien. Wie ziet niet dat vanuit den vader het kind de ziel en het leven heeft, en dat vanuit de ziel het lichaam is. Wat wordt derhalve openlijker gezegd, dan dat de Heer de ziel en het leven had vanuit Jehovah, en dat, aangezien het Goddelijke niet verdeeld kan worden, het Goddelijke zelf des Vaders Zijn ziel en leven was; om deze reden noemde de Heer zoo vaak Jehovah God Zijn Vader, en Jehovah God Hem Zijn Zoon. Wat kan er derhalve ongerijmder zijn om aan te hooren, dan dat de ziel van onzen Heer vanuit Maria de moeder was, zooals heden ten dage zoowel de Roomsche-Katholieken als de Gereformeerden droomen, en die nog niet vanuit het Woord zijn wakker gemaakt?

83. Dat een van eeuwigheid aan geboren Zoon nederdaalde en het Menschelijke aannam, is iets dat als een dwaling geheel en al ineenvalt en verdwijnt door die plaatsen in het Woord, waarin Jehovah Zelf zegt, dat Hij de Zaligmaker de Verlosser is, en deze zijn de volgende: *Ben Ik het niet, JEHOVAH, en er is geen God meer behalve Mij, een rechtvaardig God en een ZALIGMAKER IS ER NIET BEHALVE MIJ* (Jes. 45: 21, 22); *IK JEHOVAH, EN ER IS GEEN HEILAND BEHALVE MIJ* (Jes. 43: 11); *IK BEN JEHOVAH UW GOD, en gij zult geen God erkennen behalve Mij; en ER IS GEEN HEILAND BEHALVE MIJ*

(Hosea 13: 4); *Dat alle vleesch wete, dat IK, JEHOVAH. UW HEILAND EN UW VERLOSSER BEN* (Jes. 49: 26; hfdst, 60: 16); *Wat ONZEN VERLOSSER betreft, JEHOVAH ZEBAOTH IS ZIJN NAAM* (Jes, 47: 4); *HUN VERLOSSER, DE STERKE JEHOVAH ZEBAOTH IS ZIJN NAAM* (Jerem. 50: 34); *Jehovah, mijn Rotssteen, en Mijn Verlosser* (Psalm 19: 15); *Alzoo zeide JEHOVAH UW VERLOSSER, de Heilige Israëls, IK BEN JEHOVAH UW GOD* (Jes. 48: 17; hfdst. 43: 14; hfdst. 49: 7); *Alzoo zeide JEHOVAH UW VERLOSSER; IK BEN JEHOVAH, die alle dingen maakt, en alleen door Mij Zelfen* (Jes. 44: 24); *Alzoo zeide JEHOVAH, de Koning van Israël, en ZIJN VERLOSSER JEHOVAH ZEBAOTH; Ik ben de Eerste en de Laatste, en behalve Mij is er geen God* (Jes. 44: 6); *GIJ JEHOVAH zijt once Vader, ONZE VERLOSSER is van de eeuw aan uw Nam* (Jes. 63: 16); *Met eene barmhartigheid der eeuwigheid zal Ik Mij ontfermen, alzoo zeide JEHOVAH UW VERLOSSER* (Jes. 54: 8); *GIJ HEBT mij VERLOST, O JEHOVAH DER WAARHEID* (Psalm 31: 6); *Israël hope op JEHOVAH, want met JEHOVAH is barmhartigheid, met Hem is zeer veel VERLOSSING; Hij zal Israël VERLOSSEN van at zijne ongerechtigheden* (Psalm 130: 7, 8); *JEHOVAH GOD, en UW VERLOSSER, de Heilige Israëls, HIJ ZAL DE GOD DER GANSCH E AARDE GENAAMD WORDEN* (Jes. 54: 5). Uit deze en zeer vele andere plaatsen kan ieder mensch, die oogen heeft, en wiens gemoed door de oogen geopend is, zien, dat God, die één is, nederdaalde en Mensch werd, ten einde de Verlossing te bewerken. Wie kan dit niet zien als in het licht van den morgen, wanneer hij zijn aandacht vestigt op deze Goddelijke uitspraken zelve, die werden aangevoerd? Diegenen echter, die in de schaduw des nachts zijn vanwege de bevestiging ten gunste van een geboorte van een anderen god van eeuwigheid aan, en van diens nederdaling en verlossing, sluiten hun oogleden voor deze Goddelijke uitspraken, en denken daarachter, hoe zij deze uitspraken op hun valscheden kunnen toepassen en ze verdraaien.

84. Er zijn vele redenen, waarom God de menschen niet kon verlossen, dat is, hen aan de verdoemenis en de hel onttrekken, tenzij door het Menschelijke dat Hij heeft aangenomen, welke redenen in hetgeen volgt in haar volgorde onthuld zullen worden; want de Verlossing was een onderwerping der hellen, en een ordening der Hemelen, en daarna een stichting der Kerk. Dit kon God uit Zijn Almacht niet anders bewerkstelligen dan door het Menschelijke, zooals niemand iets doen kan, wanneer hij geen arm heeft; Zijn Menschelijke wordt dan ook in het Woord “de Arm van Jehovah” genoemd (Jes. 40: 10; 53: 1); zooals voorts niemand een versterkte stad kan aanvallen en de afgodentempels, die daarin zijn, verwoesten, tenzij hij over de daartoe dienende krachten beschikt. Dat God in dit Goddelijke Werk de Almacht had

door Zijn Menschelijke, komt ook duidelijk in het Woord uit. Want God, die in de binnenste en aldus in de reinste dingen is, kon geenszins op andere wijze overgaan tot de laatste dingen, waarin de hellen zijn en waarin de menschen te dien tijde waren, evenmin als vergelijkenderwijze de ziel iets kan doen zonder het lichaam, of evenmin als iemand de vijanden kan overwinnen, die hem niet in het gezicht komen, of waartegen hij niet kan oprukken en front maken met wapens, als lansen, schilden of geweren. Het was voor God even onmogelijk, zonder het Menschelijke de Verlossing te bewerkstelligen, als het den mensch onmogelijk zou zijn, de Indiërs te onderwerpen, zonder daarheen soldaten per schip over te brengen; of als het onmogelijk zou zijn, de boomen door warmte en licht alleen te laten groeien, wanneer niet de lucht, waardoor warmte en licht heengaan, en de aarde, waaruit de boomen voortgebracht worden, geschapen waren; ja zelfs even onmogelijk, als netten in de lucht uit te werpen, en daar visschen te vangen, en niet in het water. Want Jehovah kan, zoo als Hij in Zichzelf is, uit Zijn Almacht, niet eenigen duivel in de hel, noch eenigen duivel op aarde bereiken, en hem en diens woede bedwingen, en diens heftigheid temmen, indien Hij niet in laatsten is evenals Hij is in eersten. In laatsten is Hij in Zijn Menschelijke; en daarom wordt Hij in het Woord de Eerste en de Laatste genoemd, de Alfa en de Omega, het Begin en het Einde.

85. II. JEHOVAH GOD IS NEDERGEDAALD ALS HET GODDELIJK WARE, HETWELK HET WOORD IS, ZONDER NOCHTANS HET GODDELIJK GOEDE DAARVAN TE SCHEIDEN. Er zijn twee dingen, die het Wezen Gods maken, de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, of, wat hetzelfde is, het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware. Dat deze twee het Wezen Gods zijn, werd boven in n. 36 tot 48 aangetoond. Deze twee worden in het Woord ook verstaan onder JEHOVAH GOD, onder Jehovah de Goddelijke Liefde of het Goddelijk Goede, en onder God de Goddelijke Wijsheid of het Goddelijk Ware; vandaar komt het, dat deze dingen op verschillende wijzen in het Woord worden onderscheiden, en nu eens wordt Jehovah alleen genoemd, dan weer God alleen; want waar gehandeld wordt over het Goddelijk Goede, daar wordt "Jehovah" gezegd, en waar gehandeld wordt over het Goddelijk Ware, daar wordt "God" gezegd; en waar over beide wordt gehandeld, daar wordt "Jehovah God" gezegd. Dat Jehovah God is nedergedaald als het Goddelijk Ware, hetwelk het Woord is, blijkt bij Johannes, alwaar men leest: *"In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en God was het Woord; alle dingen zijn door Hetzelve gemaakt, en zonder Hetzelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is. En het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond"* (1: 1,

3, 14). Dat onder het Woord hier het Goddelijk Ware wordt verstaan, komt, omdat het Woord, hetwelk in de Kerk is, het Goddelijk Ware zelf is, want het is uit Jehovah Zelf gedichteerd, en hetgeen uit Jehovah gedichteerd wordt, is zuiver het Goddelijk Ware, en kan ook niets anders zijn. Maar aangezien dit door de Hemelen heenging tot in de wereld, werd het aan de Engelen in den Hemel, alsmede aan de menschen in de wereld aangepast; vandaar is er in het Woord een geestelijke zin, waarin het Goddelijk Ware in het licht is; en een natuurlijke zin, waarin het Goddelijk Ware in de schaduw is. Vandaar is het het Goddelijk Ware in dit Woord, hetwelk bij Johannes bedoeld wordt. Dit blijkt verder nog hieruit, dat de Heer in de wereld kwam, om alle dingen des Woords te vervullen, en daarom leest men zoo vaak, dat dit en dat aan Hem geschied is, opdat de Schrift zou worden vervuld. Evenmin wordt iets anders dan het Goddelijk Ware onder den Messias of Christus verstaan, noch iets anders onder den Zoon des menschen, noch iets anders onder den Trooster, den Heiligen Geest, dien de Heer na Zijn heengaan gezonden heeft. Dat Hij Zich in de gedaanteverandering voor de drie discipelen op den berg (Matth. 17, Markus 9 en Lukas 9) alsmede voor Johannes in de Openbaring (1 :12 tot 16) als dat Woord uitbeelde, zal in het hoofdstuk over de HEILIGE SCHRIFT worden gezien. Dat de Heer in de wereld het Goddelijk Ware was, blijkt uit deze Zijne woorden: *Ik ben de Weg, de WAARHEID, en het Leven* (Joh. 14: 6), en uit deze: *Wij weten, dat de Zoon van God gekomen is, en heeft ons het verstand gegeven, dat wij de WAARHEID kennen; en wij zijn in de WAARHEID, IN ZIJNEN ZOON JESUS CHRISTUS; Deze is de ware God, en het eeuwige leven* (Joh. 1. Br. 5: 20, 21). En verder nog hieruit, dat Hij het Licht genoemd wordt, zooals in de volgende plaatsen: *Dit was het WARE LICHT, hetwelk verlicht een iegelijk mensch, komende in de wereld* (Joh. 1: 4, 9); Jezus zeide: *Nog een kleinen tijd is het LICHT MET ULIEDEN; wandelt, terwijl gij het LICHT hebt, opdat de duisternis u niet bevangt. Terwijl gij het LICHT hebt, gelooft in het LICHT, opdat gij ZONEN DES LICHTS moogt zijn* (Joh. 12: 35, 36, 46); *IK BEN HET LICHT DER WERELD* (Joh. 9: 5); *Simeon zeide: Mijne oogen hebben Uwe zaligheid gezien, een LICHT tot openbaring der natiën* (Lukas 2: 30, 31, 32); *Dit is het oordeel, dat HET LICHT IN DE WERELD GEKOMEN IS; DIE DE WAARHEID DOET, KOMT TOT HET LICHT* (Joh. 3: 19, 21), behalve elders; onder het Licht wordt het Goddelijk Ware verstaan.

86. Dat Jehovah God in de wereld als het Goddelijk Ware nederdaalde, geschiedde om de Verlossing te bewerkstelligen; en de Verlossing bestond in de onderwerping der hellen en in de ordening der Hemelen, en daarna in de stichting der Kerk. Het is niet het Goddelijk Goede, dat zulks vermag

te bewerken, maar het Goddelijk Ware vanuit het Goddelijk Goede. Het Goddelijk Goede is, op zichzelf beschouwd, als het ronde gevest van een zwaard, of als een afgeknot stuk hout, of als een bloote boog; het Goddelijk Ware vanuit het Goddelijk Goede is echter als een scherp zwaard, en als een speervormig stuk hout, en als een boog met pijlen, die tegen de vijanden iets vermogen. Onder zwaarden, speren en bogen worden in den geestelijken zin des Woords ook de strijdende waarheden verstaan (men zie de Onthulde Openbaring, n. 52, 299, 436, alwaar dit werd aangetoond). Ook konden de valscheden en boosheden, waarin de gansche hel was, en voortdurend is, op geen andere wijze dan door het Goddelijk Ware uit het Woord bestreden, overwonnen en onderworpen worden; noch kon door iets anders de nieuwe Hemel, die toen ook gemaakt werd, gegrondvest, gevormd en geordend worden; noch kon door iets anders een nieuwe Kerk op aarde gesticht warden; bovendien behoort alle sterkte, elle kracht en macht Gods tot het Goddelijk Ware vanuit het Goddelijk Goede. Dit was de reden, waarom Jehovah God als het Goddelijk Ware, hetwelk het Woord is, nederdaalde; daarom wordt bij David gezegd: *Gord Uw zwaard op de dij, o MACHTIGE, en stijg op in Uw eer, RIJD OP HET WOORD DER WAARHEID; Uwe rechterhand zal U wonderlijke dingen leeren; Uwe pijlen zijn scherp, Uwe vijanden zullen onder U vallen* (Psalm 45: 4, 5, 6); dit betreft den Heer en Zijn worstelingen met de hellen en de overwinningen, die Hij op deze behaalde.

87. Van welken aard het goede is zonder het ware, en van welken aard het ware vanuit het goede, komt duidelijk uit bij den mensch. Al zijn goede zetelt in den wil, en al zijn ware in het verstand: en de wil kan vanuit zijn goede hoegenaamd niets doen, tenzij door het verstand; hij kan niet werken, hij kan niet spreken en hij kan ook niet voelen; al zijn kracht en vermogen is door het verstand, bijgevolg door het ware, want het verstand is het ontvangende vat en de woonplaats van het ware. Het is daarmede evenzoo gesteld als met de werking van hart en long in het lichaam; het hart zonder de ademhaling van de long brengt niet eenige beweging noch eenig gevoel voort, maar deze twee doet de ademhaling der long vanuit het hart; dit blijkt duidelijk uit de bezwijmingen bij hen, die verstikken of in het water gevallen zijn; bij hen houdt de ademhaling op, terwijl de samentrekkende werkzaamheid van het hart nog voortduurt; dat dezulken geen beweging noch gevoel hebben, is bekend. Desgelijks is het gesteld met de embryos in het moederlijf; dit komt, omdat het hart overeenstemt met den wil en met de goedheden daarvan, en de long met het verstand en met de waarheden daarvan. In de geestelijke wereld komt de macht van het ware ten duidelijkste uit; een Engel die in de Goddelijke

waarheden uit den Heer is, kan, hoewel hij naar het lichaam zoo zwak is als een kind, nochtans een horde van helsche geesten, die als de Enakim en de Nefilim verschijnen, dat is, als reuzen, op de vlucht jagen, tot aan de hel achtervolgen, en ze daar in holen storten; wanneer zij daaruit kruipen, durven zij den Engel niet te naderen. Zij die in de Goddelijke waarheden uit den Heer zijn, zijn in die wereld als leeuwen, hoewel zij naar het lichaam niet sterker zijn dan schapen. Desgelijks is het gesteld met de menschen die in de Goddelijke waarheden uit den Heer zijn, tegenover boosheden en valschheden, bijgevolg tegenover de dicht opeengesloten benden van duivelen, die in hun wezen beschouwd niets anders dan boosheden en valschheden zijn. Dat er in het Goddelijk Ware een dergelijke sterkte is, komt omdat God het Goede zelf en het Ware zelf is, en omdat Hij door middel van het Goddelijk Ware het heelal heeft geschapen; en omdat alle wetten der orde, door middel waarvan Hij het heelal in stand houdt, waarheden zijn. Daarom wordt bij Johannes gezegd *dat door het Woord alle dingen gemaakt zijn, en dat zonder hetzelfde geen ding gemaakt is, dat gemaakt is* (1: 3, 10); en bij David: *Door het Woord van Jehovah zijn de Hemelen gemaakt, en door den Geest Zijns monds al hun heir* (Psalm 33: 6).

88. Dat God, hoewel Hij als het Goddelijk Ware nederdaalde, nochtans het Goddelijk Goede niet daarvan scheidde, blijkt uit de ontvangenis, waaromtrent men leest, dat de kracht des Allerhoogsten Maria overschaduwde (Lukas 1: 35), en onder de kracht des Allerhoogsten wordt het Goddelijk Goede verstaan. Hetzelfde blijkt uit die plaatsen, waar Hij zegt, dat de Vader in Hem is, en Hij in den Vader; dat alle dingen des Vaders de Zijne zijn; en dat de Vader en Hij één zijn, behalve tal van andere plaatsen meer; onder den Vader wordt het Goddelijk Goede verstaan.

89. III. GOD HEEFT HET MENSCHELIJKE AANGENOMEN OVEREENKOMSTIG ZIJN GODDELIJKE ORDE. In het gedeelte over de Goddelijke Almacht en Alwetendheid werd aangetoond, dat God tegelijk met de schepping de Orde heeft ingevoerd zoowel in het heelal als in alle en elk der dingen daarvan, en dat derhalve Gods Almacht in het heelal en in alle en elk der dingen daarvan overeenkomstig de wetten Zijner Orde voortschrijdt en werkt, waarover boven in volgorde van n. 49 tot 74 werd gehandeld. Aangezien nu God nederdaalde, en aangezien Hij de Orde is — zooals daar eveneens werd aangeduid — zoo kon Hij, om daadwerkelijk ook mensch te worden, niet anders, dan ontvangen worden, in de baarmoeder gedragen, geboren, opgevoed worden, en geleidelijk de wetenschappen leeren, en door middel daarvan in inzicht en wijsheid worden binnengeleid. Daarom was Hij ten

aanzien van het Menschelijke een klein kind zooals een klein kind, een knaap zooals een knaap, en zoo voort; maar met dit verschil alleen, dat Hij dezen ontwikkelingsgang sneller, vollediger en volmaakter dan de anderen volbracht. Dat Hij aldus overeenkomstig de Orde is voortgeschreden, blijkt uit het volgende bij Lukas: *De knaap Jezus wies op, en werd gesterkt in den geest, en nam toe in wijsheid, in leeftijd, en in genade bij God en de menschen* (2: 40, 52). Dat Hij sneller, vollediger en volmaakter dan anderen toenam, blijkt uit hetgeen over Hem bij denzelfden Evangelist wordt gezegd, zooals dat *toen de Knaap 12 jaren was, Hij in den tempel zat in het midden der leeraren en onderwees, en dat allen, die Hem hoorden, zich ontzetten over Zijn inzicht en antwoorden* (2: 46, 47; en daarna 4: 16 tot 22, 32). Dit is geschied, aangezien de Goddelijke Orde wil, dat de mensch zichzelf voorbereide tot de opneming Gods; en zooals hij zich voorbereidt, zoo treedt God in hem als in Zijn woonplaats en huis binnen; en deze voorbereiding geschiedt door erkennenissen aangaande God en aangaande de geestelijke dingen, die tot de Kerk behooren, en aldus door middel van het inzicht en de wijsheid. Want het is een wet der Orde, dat voor zooveel de mensch tot God gaat en Hem nadert — hetgeen hij geheel als uit zichzelf doen moet — voor evenzooveel de Heer tot den mensch gaat en hem nadert, en in diens midden Zich met hem verbindt. Dat de Heer overeenkomstig deze Orde is voortgeschreden tot aan de Vereeniging met Zijn Vader, zal in hetgeen volgt nader worden aangetoond.

90. Zij, die niet weten, dat de Goddelijke Almacht volgens de Orde voortschrijdt en werkt, kunnen met hun fantasie tal van dingen uitbroeden, die tegen de gezonde rede indruischen en daarmede in tegenspraak zijn, zoo bijvoorbeeld waarom God het Menschelijke niet onmiddellijk zonder een dergelijken ontwikkelingsgang aannam; waarom Hij Zich niet vanuit de elementen vanuit de vier wereldstreken een lichaam schiep of samenstelde, en Zich aldus als God Mensch voor het Joodsche volk, ja zelfs voor de gansche wereld zichtbaar vertoonde; of, wanneer Hij geboren wilde worden, waarom Hij dan niet in het embryo zelf of in Zichzelven als klein kind al Zijn Goddelijke goot; of waarom Hij Zich na gebaard te zijn niet terstond verhief in de gestalte van een volwassene en vanuit de Goddelijke Wijsheid sprak; zulke en dergelijke dingen kunnen zij, die over de Goddelijke Almacht zonder de Orde denken, ontvangen en baren, en op deze wijze de Kerk vullen met ijlhoofdigheden en beuzelarijen, zooals het ook gebeurd is, bijvoorbeeld hierin, dat God een Zoon van eeuwigheid aan heeft kunnen verwekken, en bewerkstelligen, dat toen ook een derde God uit Hem en den Zoon voortging; voorts, dat Hij Zich op het menschelijk geslacht heeft kunnen

vertoornen, daarop Zijn vloek leggen, en willen, dat Hij door den Zoon tot barmhartigheid teruggebracht werd, en zulks door de tusschenkomst en door de herinnering aan diens kruis; en bovendien de gerechtigheid Zijns Zoons in den mensch brengen, en deze in diens hart leggen als de “eenvoudige substantie” van Wolff, waarin — zooals die schrijver zelf zegt — alle dingen der verdienste des Zoons gelegen zijn, maar welke substantie niet verdeeld kan worden, want wanneer zij verdeeld werd, zou zij tot niets ineenvallen; en verder nog, dat Hij als door een pauselijke bul de zonden vergeven kan aan wien Hij wil, of den ergsten goddelooze reinigen van diens zwarte boosheden, en aldus hem, die zwart is als de duivel, blank maken als een Engel des Lichts, zonder dat de mensch zich meer dan een steen beweegt, of terwijl hij blijft stilstaan als een pilaar of als een afgodsbeeld; behalve tal van andere waanzinnigheden, welke zij, die een volstreckte Goddelijke Macht zonder erkenning en erkenning van eenige orde aannemen, kunnen rondstrooien zooals de wanner het kaf in de lucht. Dezulken kunnen in de geestelijke dingen, die tot den Hemel en tot de Kerk, en vandaar tot het eeuwige leven behooren, van de Goddelijke waarheden afdwalen als een blinde in een woud, die nu eens over steenen valt, dan weer het voorhoofd stoot tegen een boom, en dan weer met de haren verward raakt in zijn takken.

91. Ook de Goddelijke Wonderen zijn overeenkomstig de Goddelijke Orde geschied, doch overeenkomstig de ORDE VAN DEN INVLOED VAN DE GEESTELIJKE WERELD IN DE NATUURLIJKE WERELD, aangaande welke Orde tot dusver niemand iets geweten heeft, omdat niemand iets wist aangaande de geestelijke wereld; van welken aard echter die Orde is, zal te zijner tijd geopenbaard worden, wanneer gehandeld zal worden over de GODDELIJKE WONDEREN en over de MAGISCHE WONDEREN.

92. IV. HET MENSCHELIJKE, DOOR MIDDEL WAARVAN GOD ZICHELVEN IN DE WERELD GEZONDEN HEEFT, IS DE ZOON GODS. De Heer heeft herhaaldelijk gezegd, dat de Vader Hem gezonden heeft, en dat Hij uit den Vader gezonden is, zooals in Matth. 10: 40; 15: 24; Joh. 3: 17, 34; 5: 23, 24, 36, 37, 38; 6: 29, 39, 40, 44, 57; 7: 16, 18, 28, 29; 8: 16, 18, 29, 42; 9: 4, en heel vaak elders. En dit zegt Hij, omdat onder “in de wereld gezonden worden” wordt verstaan: nederdalen en onder de menschen komen; en dit is geschied door middel van het Menschelijke, hetwelk Hij door de maagd Maria heeft aangenomen; en ook is het Menschelijke werkelijk de Zoon Gods, aangezien het uit Jehovah God als Vader ontvangen werd, overeenkomstig Lukas, hoofdstuk 1: 32, 35. Hij wordt genoemd Zoon Gods, Zoon des Menschen, en Zoon van Maria; en onder Zoon Gods wordt Jehovah God in Zijn

Menschelijke verstaan; onder Zoon des Menschen de Heer ten aanzien van het Woord; en onder Zoon van Maria het eigenlijk menselijke, dat Hij heeft aangenomen. Dat onder Zoon Gods en onder Zoon des Menschen deze twee worden verstaan, zal in hetgeen volgt aangetoond worden. Dat onder Zoon van Maria het louter menselijke wordt verstaan, blijkt duidelijk uit de verwekking der menschen, namelijk dat de ziel uit den vader is, en het lichaam uit de moeder; want in het zaad van den vader is de ziel, en deze wordt bij de moeder met een lichaam bekleed; of, wat hetzelfde is: al het geestelijke, dat de mensch heeft, is uit den vader, en al het stoffelijke heeft hij uit de moeder. Wat den Heer betreft, het Goddelijke, dat Hij had, was uit Jehovah den Vader, en het menselijke had Hij uit de moeder; deze twee vereenigd zijn Gods Zoon. Dat dit zoo is, blijkt duidelijk uit de geboorte des Heeren, waarover als volgt bij Lukas: *De Engel Gabriël zeide tot Maria: De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwē; daarom zal het Heilige, dat uit u geboren wordt, Gods Zoon genaamd worden* (1: 35). De Heer noemde Zichzelve Gezondene uit den Vader ook om deze reden, wijl door den Gezondene hetzelfde wordt aangeduid als door Engel, want Engel wil in de oorspronkelijke taal zeggen: de gezondene; want bij Jesaja wordt gezegd: *DE ENGEL DER AANGEZICHTEN VAN JEHOVAH heeft hen bevrijd, om Zijne liefde en om Zijne lankmoedigheid heeft Hij hen verlost* (63: 9); en bij Maleachi: *Snellijk zal tot Zijnen tempel komen DE HEER, dien gijlieden zoekt, en de ENGEL DES VERBONDS, dien gijlieden begeert* (3: 1), behalve elders. Dat de Goddelijke Drievuldigheid, God Vader, Zoon en Heilige Geest in den Heer is, en dat de Vader in Hem het Goddelijke *a quo* is, de Zoon het Goddelijk Menselijke, en de Heilige Geest het Goddelijke, voortgaande, zal in het derde hoofdstuk van dit werk worden gezien, alwaar over de Goddelijke Drievuldigheid gehandeld wordt.

93. Aangezien door den Engel Gabriël tot Maria werd gezegd, dat HET HEILIGE, hetwelk uit u geboren zal worden, Gods Zoon genaamd zal worden, zoo zullen de volgende plaatsen uit het Woord worden aangevoerd, waaruit blijkt, dat de Heer ten aanzien van het Menselijke de HEILIGE ISRAËLS wordt genoemd: *Ik was ziende in gezichten, en ziet, de Wachter en DE HEILIGE kwam af van den Hemel* (Dan. 4: 13, 23); *God zal van Theman komen, en DE HEILIGE van den berg Paran* (Habak. 3: 3); *Ik, Jehovah, DE HEILIGE, de Schepper van Israël, ULIEDER HEILIGE* (Jes. 43: 11, 14, 15); *Alzoo zeide Jehovah, de Verlosser van Israël, ZIJN HEILIGE* (Jes. 49: 7); *Ik ben Jehovah, uw God, DE HEILIGE ISRAËLS, UW HEILAND* (Jes. 43: 1, 3); *Wat onzen VERLOSSER betreft, Jehovah Zebaoth is Zijn naam, DE HEILIGE ISRAËLS* (Jes. 47: 4); *Alzoo zeide*

Jehovah, uw VERLOSSER, DE HEILIGE ISRAËLS (Jes. 43: 14; hfdst. 48: 17); Jehovah Zebaoth is Zijn naam, en uw VERLOSSER, DE HEILIGE ISRAËLS (Jes. 54: 5); Zij verzochten God en DEN HEILIGE ISRAËLS (Psalm 78: 41); Zij hebben Jehovah verlaten, en DEN HEILIGE ISRAËLS uitgedaagd (Jes. 1: 4); Zij zeiden: Laat DEN HEILIGE ISRAËLS van voor onze aangezichten ophouden; daarom zeide DE HEILIGE ISRAËLS aldus (Jes. 30: 11, 12); Die daar zeggen: Dat Hij Zijn werk bespoedige, opdat wij zien; en laat den raad van den HEILIGE ISRAËLS naderen en komen (Jes. 5: 19); Te dien dage zullen zij steunen op Jehovah, DEN HEILIGE ISRAËLS, in waarheid (Jes. 10: 20); Juich en jubel, gij dochter Zions, want DE HEILIGE ISRAËLS is groot in het midden van u (Jes. 12: 6); Spreuk van den God Israëls: Te dien dage zullen zijne oogen zien naar DEN HEILIGE ISRAËLS (Jes. 17: 7); De behoeftigen onder de menschen zullen zich in DEN HEILIGE ISRAËLS verheugen (Jes. 29: 19; hfdst. 41: 16); HET LAND IS VOL VAN SCHULD TEGEN DEN HEILIGE ISRAËLS (Jer. 51: 5), en bovendien Jes. 55: 5; hfdst. 60: 9, en elders. Onder den Heilige Israëls wordt de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Menschelijke, want de Engel zeide tot Maria: HET HEILIGE dat uit u geboren zal worden, zal GODS ZOON genaamd worden (Lukas 1: 35). Dat JEHOVAH en de HEILIGE ISRAËLS eèn zijn, hoewel zij met onderscheid genoemd worden, kan eveneens uit de hier aangehaalde plaatsen blijken, namelijk dat Jehovah die Heilige Israëls is. Dat de Heer GOD ISRAËLS is wordt genoemd, blijkt ook uit zeer vele plaatsen, zooals in Jes. 17: 6; hfdst. 21: 10, 17; hfdst. 24: 15; hfdst. 29: 23; Jerem. 7: 3; hfdst. 9: 15; hfdst. 11: 3; hfdst. 13: 12; hfdst. 16: 9; hfdst. 19: 3, 15; hfdst. 23: 2; hfdst. 24: 5; hfdst. 25: 15, 27; hfdst. 29: 4, 8, 21, 25; hfdst. 30: 2; hfdst. 31: 23; hfdst. 32: 14, 15, 36; hfdst. 33: 4; hfdst. 34: 2, 13; hfdst. 35: 13, 17, 18, 19; hfdst. 37: 7; hfdst. 38: 17; hfdst. 39: 16; hfdst. 42: 9, 15, 18; hfdst. 43: 10; hfdst. 44: 2, 7, 11, 25; hfdst. 48: 1; hfdst. 50: 18; hfdst. 51: 33; Ezech. 8: 4; hfdst. 9: 3; hfdst. 10: 19, 20; hfdst. 11: 22; hfdst. 43: 2; hfdst. 44: 2; Zef. 2: 9; Psalm 41: 14; Psalm 59: 6; Psalm 68: 9.

94. In de huidige Christelijke Kerken is het gebruikelijk, den Heer onzen Heiland den Zoon van Maria te noemen en zelden den Zoon Gods, tenzij wanneer men dan den van eeuwigheid aan geboren Zoon Gods bedoelt. Dit komt, omdat de Roomsche-Katholieken de moeder Maria boven de overigen geheiligd hebben, en haar als een godin of koningin den voorrang gegeven hebben boven al hun heiligen; terwijl de Heer toch, toen Hij Zijn Menschelijke verheerlijkt had, al wat tot Zijne moeder behoorde, aflegde, en al wat des Vaders was, aantrok, hetgeen in de volgende bladzijden van dit werk volledig aangetoond zal worden. Door dit algemeene gezegde, hetwelk in aller mond is, dat Hij de Zoon van Maria is, zijn tal van enormiteiten in de

Kerk gevloeid, vooral bij hen, die niet in overweging namen, wat aangaande den Heer in het Woord gezegd is, zooals dat de Vader en Hij één zijn; dat Hij in den Vader, en de Vader in Hem is; dat alles wat de Vader heeft het Zijne is; dat Hij Jehovah Zijnen Vader noemde en Jehovah de Vader Hem Zijnen Zoon. De enormiteiten, die in de Kerk vloeiden als gevolg daarvan, dat men Hem den Zoon van Maria en niet den Zoon van God noemt, bestaan hierin, dat de voorstelling der Goddelijkheid aangaande den Heer te gronde gaat, en daarmede al datgene, wat in het Woord over Hem als Gods Zoon gezegd is; voorts dat daardoor het Judaïsme, het Arianisme, het Socinianisme en het Calvinisme, zooals dit in den beginne was, binnendringen, en ten slotte het naturalisme, en daarmede het fanatisme, dat Hij de zoon van Maria uit Jozef was; voorts dat Hij de ziel vanuit de moeder had, en dat Hij vandaar Zoon Gods genoemd wordt en het niet is. Laat een ieder, zoowel de geestelijke als de leek, eens bij zich zelven nagaan, of hij aangaande den Heer als Zoon van Maria een andere voorstelling dan die van een gewoon mensch ontvangen heeft en koestert. Aangezien een dergelijke voorstelling reeds in de derde eeuw, toen de Arianen verzezen, onder de Christenen begon te overheerschen, verzon het Concilie van Nicea, om de Goddelijkheid voor den Heer te behouden, den “van eeuwigheid aan geboren Zoon Gods”; maar door dit verzinsel werd toen weliswaar, en wordt ook bij velen heden ten dage, het Menschelijke des Heeren tot het Goddelijke verheven, doch niet bij hen, die onder de hypostatische vereeniging een vereeniging als tusschen twee verstaan, waarvan de een boven en de ander beneden is. Maar wat komt daar anders uit voort, dan dat de gansche Christelijke Kerk te gronde gaat, welke eenig en alleen op den eeredienst van Jehovah in het Menschelijke, bijgevolg op den God Mensch gegrond is? Dat niemand den Vader kan zien, noch Hem kennen, noch tot Hem komen, noch in Hem gelooven, tenzij door Zijn Menschelijke, verklaart de Heer op vele plaatsen. Wanneer dit niet geschiedt, zoo wordt al het edele zaad der Kerk in onedel zaad veranderd, het zaad van den olijfboom in het zaad van den pijnboom, het zaad van sinaasappel-, citroen-, appelen pereboom in zaad van wilg, olm, linde, steeneik; de wijnstok in moerasriet, tarwe en gerst in kaf; ja zelfs wordt alle geestelijke spijs als stof, waarmede de slangen zich voeden; want het geestelijk licht wordt dan in den mensch natuurlijk, en tenslotte zinnelijk lichamelijk, hetgeen, op zichzelf beschouwd, een dwaallicht is; ja, de mensch wordt dan zelfs als een vogel, die, terwijl hij in de hoogte vliegt, opeens van zijn vleugels beroofd, ter aarde stort, alwaar hij rondlopend niet meer om zich heen ziet dan hetgeen voor zijn voeten ligt; en dan denkt hij over de geestelijke dingen der Kerk, die

voor het eeuwige leven moeten zijn, niet anders dan els een waarzegger. Dit geschiedt, wanneer de mensch den Heer God Verlosser en Heiland louter als den zoon van Maria, dus louter als mensch beschouwt.

95. V. DE HEER HEEFT ZICH DOOR DE HANDELINGEN DER VERLOSSING GERECHTIGHEID GEMAAKT. Dat de Heer alleen verdienste en gerechtigheid heeft door de gehoorzaamheid, welke Hij aan den Vader in de wereld bewezen heeft, en vooral door het lijden des kruises, zegt en gelooft men heden ten dage in de Christelijke Kerken; doch de meening geldt, dat het lijden des kruises de eigenlijke handeling der verlossing was, terwijl dit toch niet de handeling der verlossing maar de handeling der verheerlijking was van Zijn Menschelijke, waarover in het volgende lemma over de VERLOSSING. De handelingen der verlossing, waardoor de Heer Zich Gerechtigheid maakte, bestonden hierin, dat Hij het Laatste Oordeel, hetwelk in de geestelijke wereld plaats greep, volbracht; en dat Hij toen de boozen van de goeden, en de bokken van de schapen scheidde; en hen, die één uitmaakten met de beesten van den draak, uit den Hemel verdreef; en dat Hij uit hen, die waardig waren, een nieuwen Hemel vormde, en uit de onwaardigen een hel; en geleidelijk in Hemel en hel alle dingen in orde stelde; en bovendien een nieuwe Kerk stichtte. Deze handelingen waren de handelingen der Verlossing, waardoor de Heer Zich Gerechtigheid maakte. Want de gerechtigheid bestaat hierin, alle dingen overeenkomstig de Goddelijke Orde te doen, en datgene in de Orde te herstellen, wat uit de Orde gevallen is, want de Goddelijke Orde zelve is de Gerechtigheid. Deze dingen worden verstaan onder de volgende woorden des Heeren: *Het betaamt Mij ALLE GERECHTIGHEID GODS te vervullen* (Matth. 3: 15), en onder de volgende in het Oude Testament: *Ziet, de dagen komen, dat Ik aan David eene GERECHTE spruit zal verwekken; die zal koning zijnde regeeren, en GERECHTIGHEID OP AARDE doen; en dit zal Zijn naam zijn: JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID* (Jerem. 23: 5, 6; hfdst. 33: 15, 16); *Ik spreek in GERECHTIGHEID, groot om te verlossen* (Jes. 63: 1); *Hij zal zitten op den troon van David, om dien te bevestigen in GERICHT EN GERECHTIGHEID* (Jes. 9: 6); *Zion zal in GERECHTIGHEID verlost worden* (Jes. 1: 27).

96. Zij, die in onze dagen in de Kerk de eerste plaats innemen, beschrijven de Gerechtigheid des Heeren gansch anders, en maken bovendien door het overdragen daarvan op den mensch diens geloof tot een zaligmakend geloof, terwijl het toch de waarheid is, dat de Gerechtigheid des Heeren, wijl zij van dien aard en oorsprong is, en in zichzelf zuiver Goddelijk, niet met enig mensch verbonden kan worden, en derhalve niet enig heil voortbrengen, evenmin als het Goddelijk Leven, dat Goddelijke Liefde en Goddelijke

Wijsheid is. De Heer treedt met deze Liefde en Wijsheid bij ieder mensch binnen, maar wanneer de mensch niet overeenkomstig de Orde leeft, is dat leven weliswaar in hem, maar draagt hoegenaamd niets tot zijn heil bij, maar geeft slechts het vermogen om het ware te verstaan en het goede te doen. Naar de Orde leven wil zeggen naar de geboden Gods leven, en wanneer de mensch zoo leeft en doet, verwerft hij zich gerechtigheid, niet de gerechtigheid van de verlossing des Heeren, maar den Heer Zelfen als Gerechtigheid. Dozen zijn het, die bedoeld worden met de volgende woorden: *Tenzij Uwe GERECHTIGHEID overvloediger zij dan die der schriftgeleerden en der farizeën, gij zult in het koninkrijk der Hemelen niet ingaan* (Matth. 5: 19, 20); *Zalig zijn zij die vervolging lijden, om der GERECHTIGHEID wil, want hunner is het koninkrijk der Hemelen* (Matth. 5: 10); *In de voleinding der eeuw zullen de Engelen uitgaan, en de boozen uit het midden der GERECHTEN afscheiden* (Matth. 13: 49), behalve elders. Onder de gerechten worden in het Woord diegenen verstaan, die overeenkomstig de Goddelijke Orde geleefd hebben, aangezien de Goddelijke Orde de Gerechtigheid is. De Gerechtigheid zelve, welke de Heer door de handelingen der verlossing geworden is, kan niet anders worden toegeschreven aan, gegrift in, aangepast aan en verbonden met den mensch dan het licht aan het oog, de klank aan het oor, de wil aan de spieren van hem, die zich beweegt, de gedachte aan de lippen van hem, die spreekt, de lucht aan de ademende long, de warmte aan het bloed, enzoovoort; en dat deze dingen veeleer invloeien en zich toevoegen dan dat zij zich verbinden, wordt een ieder aan zichzelf gewaar. Maar de gerechtigheid wordt verworven voor zooveel de mensch gerechtigheid oefent; en hij oefent gerechtigheid, voor zooveel hij met den naaste vanuit de liefde tot het gerechte en tot het ware handelt; in het goede zelf, of in het nut zelf, dat hij doet, woont de gerechtigheid. Want de Heer zegt, dat elke boom aan zijn vrucht wordt gekend. Wie kent niet den ander aan diens werken, wanneer hij er aandacht aan schenkt, met welk doeleinde en met welk voornemen van den wil, en met welke bedoeling en uit welke oorzaken zij gedaan worden? Op deze dingen vestigen alle Engelen, en ook alle wijzen in onze wereld hun aandacht. In het algemeen wordt elk gewas en elke spruit uit de aarde gekend aan zijn bloem en zaad, en aan zijn nut; elk metaal aan zijn deugdelijkheid; elke steen aan zijn hoedanigheid; elk veld aan de zijne; elke spijs aan de hare, voorts elk dier der aarde en elke vogel des hemels aan de hunne; wat dan niet de mensch. Maar aangaande den oorsprong van de hoedanigheid der werken des menschen zal in het hoofdstuk over het GELOOF opheldering worden gegeven.

97. VI. DE HEER HEEFT ZICH DOOR DEZE ZELFDE HANDELINGEN VEREENIGD MET DEN VADER, EN DE VADER HEEFT ZICH VEREENIGD MET HEM. Dat deze vereeniging geschiedde door de handelingen der verlossing, komt, omdat de Heer ze gewerkt heeft uit Zijn Menschelijke, en naarmate Hij ze werkte, kwam het Goddelijke, dat onder den Vader wordt verstaan, naderbij, verleende bijstand en werkte mede, en ten slotte verbonden zij zich zoozeer, dat zij niet meer twee maar één waren; en deze vereeniging is de Verheerlijking, waarover in hetgeen volgt.

98. Dat de Vader en de Zoon, dat is, het Goddelijke en het Menschelijke, in den Heer vereenigd zijn als ziel en lichaam, maakt weliswaar deel uit van het geloof der huidige Kerk, en volgt ook uit het Woord, maar nochtans zijn er nauwelijks vijf op de honderd of vijftig op de duizend, die dit weten; de oorzaak hiervan is gelegen in de leer der rechtvaardigmaking door het geloof alleen, waarop zich het meerendeel der geestelijkheid, die naar den roem der geleerdheid terwille van erbewijzen en van rijkdommen streeft, zich met allen ijver toelegt, zoodat deze leer heden ten dage elk vezeltje van hun heele gemoed meesleurt en inneemt. En aangezien deze leer gelijk de wijngeest, die alcohol genoemd wordt, hun gedachten beneveld heeft, daarom zien zij als beschonkenen dit allerwezenlijkste der Kerk niet, dat Jehovah God nederdaalde en het Menschelijke aannam, terwijl er toch eenig en alleen door deze vereeniging voor den mensch verbinding met God mogelijk is, en door de verbinding zaligmaking. Dat het heil van de erkenenis en van de erkenning Gods afhangt, kan een ieder duidelijk zijn, die bedenkt, dat God het al in alle dingen des Hemels is, en vandaar het al in alle dingen der. Kerk, bijgevolg het al in alle dingen der theologie. Maar eerst zal hier aangetoond worden, dat de vereeniging van den Vader en den Zoon, of van het Goddelijke en het Menschelijke in den Heer, is gelijk als de vereeniging van ziel en lichaam, en daarna, dat deze vereeniging wederkeerig is. Een vereeniging als die van ziel en lichaam is vastgesteld in de geloofsbelijdenis van Athanasius, welke in de gansche Christelijke wereld als de leer aangaande God werd aangenomen; men leest daar het volgende: *Onze Heer Jezus Christus is God en Mensch; en hoewel hij God en Mensch is, zijn er nochtans niet twee, maar is er één Christus. Hij is één aangezien het Goddelijke het Menschelijke tot zich genomen heeft; ja zelfs is Hij geheel en al één, en is Hij één Persoon; want gelijk ziel en lichaam één mensch zijn, evenzoo is God en Mensch één Christus.* Maar men verstaat hieronder, dat een dergelijke vereeniging bestaat tusschen den Zoon Gods van eeuwigheid aan en den in den tijd geboren Zoon; aangezien God echter één en niet drie is, zoo stemt deze leer — wanneer men onder deze vereeniging die

met den eenen God van eeuwigheid aan verstaat — samen met het Woord. In het Woord leest men het volgende: *dat Hij ontvangen was uit Jehovah den Vader* (Lukas 1: 34, 35); *daaruit had Hij de ziel en het leven; daarom zegt Hij, dat Hij en de Vader één zijn* (Joh. 10: 30); *dat wie Hem ziet en kent, den Vader ziet en kent* (Joh. 14: 9); *Indien gij Mij kentet, zoo zoudt gij ook Mijnen Vader kennen.* (Joh. 8: 19); *Wie Mij opneemt, die neemt Hem op, die Mij gezonden heeft* (Joh. 13: 20); *dat Hij in den schoot des Vaders is* (Joh. 1: 18); *dat al wat de Vader heeft, het Zijne is* (Joh. 16: 15); *dat Hij Vader der Eeuwigheid wordt genoemd* (Jes. 9: 5); *dat Hij vandaar macht heeft over alle vleesch* (Joh. 17: 2); *en alle macht in hemel en op aarde* (Matth. 28: 18). Uit deze en tal van andere plaatsen in het Woord kan men duidelijk zien, dat de vereeniging van den Vader en Hem is als die van ziel en lichaam; daarom wordt Hij ook in het Oude Testament vaak Jehovah, Jehovah Zebaoth, en Jehovah de Verlosser genoemd (men zie boven n. 83).

99. Dat deze vereeniging wederkeerig is, kan duidelijk uit de volgende plaatsen in het Woord blijken: *Filippus, gelooft gij niet, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is; gelooft Mij, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is* (Joh. 14: 10, 11); *Opdat gij moogt kennen en gelooven, dat de Vader in Mij is, en Ik in den Vader* (Joh. 10: 36, 38); *Opdat zij allen één zijn, gelijkterwijs Gij, Vader, in Mij, en Ik in U* (Joh. 17: 21); *Vader, al het Mijne is Uwe, en al het Uwe is Mijne* (Joh. 17: 10). Dat de vereeniging wederkeerig is, komt, omdat niet eenige vereeniging of verbinding tusschen twee bestaanbaar is, wanneer niet beurtelings de een den ander tegemoet komt. Alle verbinding in den ganschen Hemel en in de gansche wereld en in den ganschen mensch komt nergens anders vandaan dan van de wederkeerige toenadering van den een tot den ander, alsmede daarvandaan, dat de een samen met den ander een en hetzelfde wil; daaruit ontstaat in elke bijzonderheid van beiden gelijkaardigheid en sympathie, en eensgezindheid en samenstemming. Van dien aard is de wederkeerige verbinding van ziel en lichaam bij elk mensch; van dien aard is de verbinding van des menschen geest met de gevoels- en bewegingsorganen van zijn lichaam; van dien aard is de verbinding van hart en long; van dien aard is de verbinding van wil en verstand; van dien aard is de verbinding van alle leden en ingewanden in zichzelf en onder elkander in den mensch; van dien aard is de verbinding der gemoederen tusschen allen, die elkander innerlijk liefhebben, want zij is in alle liefde en vriendschap gegrift, want de liefde wil beminnen en bemind worden. Er is in de wereld een wederkeerige verbinding van alle dingen, die onderling nauw verbonden zijn; een dergelijke verbinding is die van de zonnearmte met de warmte van hout en steen, van

de levenswarmte met de warmte van alle vezels in de bezielde wezens; een dergelijke die van den grond met den wortel, door den wortel met den boom, en door den boom met de vrucht; van dien aard is de verbinding van den magneet met het ijzer, enzoovoort. Indien er geen verbinding geschiedt door de toenadering van den een tot den ander, onderling en wederzijds, zoo vindt slechts een uitwendige, en niet een inwendige verbinding plaats; en mettertijd vervalt deze uitwendige verbinding beiderzijds van zelf, en somtijds dermate, dat de twee elkander niet meer kennen.

100. Aangezien nu geen verbinding, die een verbinding is, bestaanbaar is, tenzij zij wederkeerig en onderling geschiedt, is de verbinding van den Heer en den mensch geen andere, zooals duidelijk blijkt uit de volgende plaatsen: *Die Mijn vleesch eet, en Mijn bloed drinkt*, die **BLIJFT IN MIJ EN IK IN HEM** (Joh. 6: 56): **BLIJFT IN MIJ, EN IK IN U; DIE IN MIJ BLIJFT EN IK IN HEM, die draagt veel vrucht** (Joh. 15: 4,5); *Indien iemand de deur opent, Ik zal tot hem inkomen, en IK ZAL MET HEM AVONDMAAL HOUDEN, EN HIJ MET MIJ* (Openb. 3: 20), behalve elders. Deze verbinding wordt daardoor bewerkt, dat de mensch tot den Heer nadert, en de Heer tot hem; want het is een gewisse en onveranderlijke wet, dat voor zooveel de mensch tot den Heer nadert, voor evenzooveel de Heer tot den mensch nadert; doch hierover zal men meer zien in het hoofdstuk over de **NAASTENLIEFDE** en het **GELOOF**.

101. VII. GOD IS ALDUS MENSCH GEWORDEN, EN DE MENSCH GOD IN ÉÉN PERSOON. Dat Jehovah God Mensch geworden is, en de Mensch God in één Persoon, volgt als besluit uit alle voorafgaande stellingen van dit hoofdstuk, vooral uit deze twee: “Dat Jehovah, de Schepper van het heelal, is nedergedaald en het Menschelijke heeft aangenomen, om de menschen te verlossen en zalig te maken” (waarover boven n. 82, 83, 84), en “dat de Heer door de handelingen der verlossing Zich vereenigd heeft met den Vader, en de Vader Zich met Hem, dus wederkeerig en onderling” (waarover boven n. 97 tot 100). Uit deze wederkeerige vereeniging blijkt duidelijk, dat God Mensch is geworden, en de Mensch God in één Persoon. Hetzelfde volgt ook uit beider vereeniging, zijnde gelijk die van ziel en lichaam. Dat dit overeenkomt met het geloof der huidige Kerk krachtens de geloofsbelijdenis van Athanasius, zie men boven in n. 98; voorts met het geloof der Evangelischen in een hoofdstuk van de boeken hunner orthodoxie, de **FORMULA CONCORDIAE** genoemd, waar het zoowel uit de Heilige Schrift als uit de Kerkvaders, alsmede door redeneeringen met klem wordt vastgesteld, dat de menschelijke natuur van Christus verhoogd werd tot de Goddelijke Majesteit, Almacht, en Alomtegenwoordigheid, en dat in Christus de Mensch God is en God Mensch (aldaar bldz. 607, 765).

Bovendien werd in dit hoofdstuk aangetoond, dat Jehovah God ten aanzien van Zijn Menschelijke in het Woord Jehovah, Jehovah God, Jehovah Zebaoth, voorts God Israëls wordt genoemd; daarom zegt Paulus, *dat in Jezus Christus al de volheid der Godheid lichamenlijk woont* (Coloss. 2: 9); en Johannes, *dat Jezus Christus, de Zoon van God, de ware God en het eeuwige leven is* (Eerste Brief 5: 20, 21). Dat onder den Zoon Gods eigenlijk Zijn Menschelijke wordt verstaan, zie men boven in n. 92 en volgende nummers; en bovendien noemt Jehovah God zoowel Zichzelf als Hem den Heer; want men leest: *DE HEER heeft tot mijnen HEER gezegd: Zit aan Mijne rechterhand* (Psalm 110: 1); en bij Jesaja: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is GOD, VADER DER EEUWIGHEID* (9: 5, 6). Onder den Zoon wordt ook de Heer verstaan ten aanzien van het Menschelijke, bij David: *Ik zal van het besluit verhalen: Jehovah heeft tot mij gezegd: GIJ ZIJT MIJN ZOON; HEDEN heb Ik u verwekt; kust den ZOON, opdat Hij niet toorne, en gij op den weg vergaat* (Psalm 2: 7, 12); hier wordt niet de Zoon van eeuwigheid aan bedoeld, maar de in de wereld geboren Zoon, want het is een profetie aangaande den Heer, die komen zou; daarom wordt het een besluit genoemd, waarvan Jehovah aan David verhaalde, en daaraan voorafgaande wordt in dezen psalm gezegd: *Ik heb Mijnen Koning gezalfd over Zion* (vers 6), en daarop volgend: *Ik zal Hem de natiën tot een erfenis geven* (vers 8); weshalve HEDEN daar niet wil zeggen “van eeuwigheid aan” maar in den tijd; want bij Jehovah is de toekomst tegenwoordig.

102. Men gelooft, dat de Heer ten aanzien van het Menschelijke de Zoon van Maria niet alleen was, maar het ook nog is, maar hierin dwaalt de Christelijke wereld schromelijk. Dat Hij de Zoon van Maria was, is waar, maar dat Hij het nog is, is niet waar; want door de handelingen der verlossing legde Hij het menselijke, van de moeder afkomstig, af, en trok Hij het Menschelijke, van den Vader afkomstig, aan; en dit is de reden, waarom het Menschelijke des Heeren Goddelijk is, en waarom in Hem God Mensch en de Mensch God is. Dat Hij het aan de moeder ontleende menselijke aflegde, en het aan den Vader ontleende Menschelijke, hetwelk het Goddelijk Menschelijke is, aantrok, kan men hieruit zien, dat Hijzelf Maria nooit Zijn moeder noemde, zooals blijken kan uit de volgende plaatsen: *De moeder van Jezus zeide tot Hem: Zij hebben geen wijn. Jezus zeide tot Naar: VROUW, wat heb Ik met u te doen; Mijne ure is nog niet gekomen* (Joh. 2: 3, 4). En elders: *Jezus ziet van het kruis af de moeder, en den discipel, dien Hij lief had, daarbij staande; Hij zegt tot Zijne moeder: VROUW, zie uw zoon; daarna zegt Hij tot den discipel: Zie, uwe moeder* (Joh. 19: 26, 27); en hieruit, dat Hij op een keer haar niet erkende:

Jezus werd geboodschapt van eenigen, die zeiden: Uwe moeder en Uwe broeders staan buiten, en zij willen U zien. Jezus antwoordende, zeide: Mijne moeder en mijne broeders zijn dezen, die het Woord Gods hooren, en datzelve doen (Lukas 8: 20, 21; Matth. 12: 46 tot 49; Markus 3: 31 tot 35); aldus noemde de Heer haar niet “moeder” maar “vrouw” en gaf haar aan Johannes als moeder. Op andere plaatsen wordt zij Zijn moeder genoemd, maar niet uit Zijn mond. Dit wordt ook hierdoor bevestigd, dat Hij Zichzelve niet als den Zoon Davids erkende, want men leest bij de Evangelisten: *Jezus vraagde de farizeëen, zeggende: Wat dunkt u van den Christus, wiens Zoon is Hij. Zij zeiden tot Hem: Davids. Hij zeide tot hen: Hij noemt Hem dan David in den geest zijn Heer, zeggende: De Heer heeft gezegd tot MIJNEN HEER: Zit aan Mijne rechterhand, totdat Ik Uwe vijanden zal gezet hebben tot eene voetbank Uwer voeten. Indien Hem dan David Heer noemt, hoe is Hij zijn zoon; en niemand kon Hem een antwoord geven* (Matth. 22: 41 tot 44; Markus 12: 35, 36, 37; Lukas 20: 41 tot 44; Psalm 110: 1). Hieraan zal ik het volgende nieuwe toevoegen:

“Het werd mij eens toegestaan, met de moeder Maria te spreken; zij ging eens voorbij, en verscheen in den Hemel boven mijn hoofd in een wit kleed als van zijde, en, een weinig verwijlend, zeide zij, dat zij de moeder des Heeren geweest was, die van haar geboren was, maar dat Hij, eenmaal God geworden, al het aan haar ontleende menschelijke had afgelegd; en dat zij Hem daarom aanbad als haar God, en dat zij niet wilde, dat iemand Hem als haar zoon zou erkennen, daar in Hem alles Goddelijk is.”

Hieruit blinkt nu deze waarheid op, dat Jehovah aldus Mensch is gelijk in de eerste dingen zoo ook in de laatste, overeenkomstig deze woorden: *Ik ben de Alfa en de Omega, het Begin en het Einde; die is, die was, en die komen zal, de Almachtige* (Openb. 1: 8, 11); *Toen Johannes den Zoon des Menschen zag in het midden van de zeven kandelaren, viel hij als dood aan Zijne voeten; maar Hij leide Zijne rechterhand op hem, zeggende: Ik ben de Eerste en de Laatste* (Openb. 1: 13, 17; hfdst. 21: 6); *Ziet, Ik kom haastiglijk, om een iegelijk te vergelden naar zijn werk; Ik ben de Alfa en de Omega, het Begin en het Einde, de Eerste en de Laatste* (Openb. 22: 12, 13); en bij Jesaja: *Zoo zeide Jehovah, de Koning van Israël, en zijn Verlosser Jehovah Zebaoth: Ik ben de Eerste en de Laatste* (44: 6; 48: 12).

103. Hieraan zal ik de volgende verborgenheid toevoegen; namelijk dat de ziel, die vanuit den vader is, de mensch zelf is, en dat het lichaam, hetwelk uit de moeder is, niet de mensch in zichzelf is, maar vanuit hem; dit is slechts zijn bekleeding, samengeweven uit dingen, die van de natuurlijke wereld

komen, terwijl de ziel daarentegen is samengeweven uit dingen, die in de geestelijke wereld zijn. Elk mensch legt na den dood het natuurlijke af, dat hij uit de moeder kreeg, en behoudt het geestelijke, dat hij uit den vader kreeg, te zamen met een soort van zoom uit de zuiverste dingen der natuur daar rondomheen; maar deze zoom is bij hen, die in den Hemel komen, beneden en het geestelijke boven, terwijl deze zoom bij hen, die in de hel komen, boven is en het geestelijke beneden. Vandaar komt het, dat de engel-mensch uit den Hemel spreekt, dus het goede en ware, maar de duivel-mensch, wanneer hij uit zijn hart spreekt, uit de hel spreekt, maar dat, wanneer hij uit den mond spreekt, hij als uit den hemel spreekt; het laatste doet hij voor de buitenwereld, maar het eerste binnenshuis. Aangezien de ziel des menschen de mensch zelf is, en deze geestelijk is krachtens haar oorsprong, zoo blijkt hieruit duidelijk, dat het gemoed, de gezindheid, de inborst, de neiging en de aandoening der liefde van den vader woont in de kindskinderen, en terugkeert en zich zichtbaar vertoont van geslacht tot geslacht. Daarvandaan komt het, dat tal van families, ja zelfs natiën aan haar stamvader gekend worden; er is in elk gelaat der nakomelingen een algemeen beeld, dat zich openbaart; en dit beeld wordt alleen veranderd door de geestelijke dingen der Kerk. Dat het algemeene beeld van Jakob en Judah nog in hun nakomelingen blijft voortbestaan, en dat zij daaraan van anderen onderkend worden, komt, omdat zij tot nu toe sterk aan hun godsdienstigheid hingen. Want er is in het zaad, waaruit een ieder ontvangen wordt, een stek of uitlooper van de ziel des vaders in zijn volheid binnen een zeker omhulsel, gevormd uit de van de natuur afkomstige elementen, door middel waarvan zijn lichaam in de baarmoeder der moeder gevormd wordt, hetgeen of naar de gelijkenis des vaders of naar de gelijkenis der moeder geschieden kan, terwijl nochtans het beeld des vaders daar binnen in blijft en er voortdurend naar streeft te voorschijn te komen, en vandaar, wanneer het dit niet in het eerste geslacht kan, zulks in de volgende geslachten tot stand brengt. Dat het beeld des vaders in zijn volheid in het zaad is, komt, omdat, zooals gezegd werd, de ziel geestelijk is krachtens haar oorsprong, en het geestelijke niets gemeen heeft met de ruimte, waarom het evenzeer in een klein volume als in een groot aan zichzelf gelijk is. Wat den Heer betreft, Hij heeft, terwijl Hij in de wereld was, door de handelingen der verlossing al het menschelijke vanuit de moeder afgelegd en het Menschelijke vanuit den Vader, hetwelk het Goddelijk Menschelijke is, aangetrokken; vandaar komt het, dat in Hem de Mensch God is, en God Mensch.

104. VIII. DE VOORTSCHRIJDING TOT DE VEREENIGING WAS DE STAAT VAN ZIJN EXINANTIE, EN DE VEREENIGING ZELVE IS DE STAAT VAN ZIJN

VERHEERLIJING. Dat de Heer, toen Hij in de wereld was, twee staten had, die de staten der exinanitie en der Verheerlijking worden genoemd, is in de Kerk bekend. De eerste staat, welke die der exinanitie was, wordt op vele plaatsen in het Woord beschreven, bovenal in de psalmen van David, alsmede bij de Profeten, en in het bijzonder bij Jesaja hfdst. 53, alwaar gezegd wordt *dat Hij Zijn ziel heeft uitgestort tot den dood toe* (vers 12). Deze zelfde staat was de staat Zijner vernedering voor den Vader, want daarin bad Hij tot den Vader; en Hij zegt, dat Hij den wil des Vaders doet, en Hij schrijft alle dingen, die Hij werkte en sprak, aan den Vader toe. Dat Hij tot den Vader bad, blijkt uit de volgende plaatsen: Matth. 14: 23; Markus 1: 35; 6: 46; 14: 32 tot 39; Lukas 5: 16; 6: 12; 22: 41 tot 44; Joh. 17: 9, 15, 20. Dat Hij den wil des Vaders deed, Joh. 4: 34; 5: 30. Dat Hij aan den Vader alle dingen toeschreef, die Hij werkte en sprak, Joh. 8: 26, 27, 28; 12: 49, 50; 14: 10. Ja zelfs riep Hij aan het kruis uit: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten (Matth. 27: 46; Markus 15: 34); en bovendien had Hij zonder dien staat niet gekruisigd kunnen worden. De staat der Verheerlijking is ook de staat der vereeniging. In dien staat was Hij, toen Hij van gedaante veranderd werd voor Zijn drie discipelen, en ook toen Hij wonderen deed, en telkenmale wanneer Hij zeide, dat de Vader en Hij één zijn; dat de Vader in Hem en Hij in den Vader is; dat alle dingen des Vaders van Hem zijn; en na de volledige vereeniging, dat Hij macht had over alle vleesch (Joh. 17: 2), en alle macht in Hemel en op aarde (Matth. 28: 18), behalve tal van andere dingen.

105. Dat deze twee staten, die der exinanitie en die der verheerlijking, tot den Heer behoorden, komt omdat geen andere voortschrijding tot vereeniging bestaanbaar is, aangezien zij overeenkomstig de Goddelijke Orde is, welke onveranderlijk is. Het behoort tot de Goddelijke Orde, dat de mensch zich geschikt maakt tot de aanneming Gods, en zich voorbereidt om het ontvangende vat en de woonplaats te zijn, waarin God binnentreden en als in Zijn tempel wonen kan. Dit moet de mensch uit zichzelf doen, maar nochtans erkennen, dat het uit God is. Dit moet hij erkennen, aangezien hij de tegenwoordigheid en de werking Gods niet voelt, hoewel God in alleronmiddellijkste tegenwoordigheid al het goede der liefde en al het ware des geloofs bij den mensch werkt. Overeenkomstig deze Orde schrijdt elk mensch voort en moet hij voortschrijden, opdat hij uit natuurlijk geestelijk worde; desgelijks deed de Heer, om Zijn natuurlijk menschen Goddelijk te maken. Dit is de reden, waarom de Heer tot den Vader bad, waarom Hij den wil des Vaders deed, waarom Hij alle dingen, die Hij werkte en sprak, aan Hem toeschreef; en waarom Hij aan het kruis zeide: “Mijn God, Mijn

God, waarom hebt Gij Mij verlaten”; want in dien staat schijnt God afwezig. Doch na dezen staat komt een andere, die de staat is van de verbinding met den Heer; in dezen staat handelt de mensch op gelijke wijze, maar dan vanuit God; en dan heeft hij het niet noodig, zooals te voren, al het goede dat hij wil en doet, en al het ware, dat hij denkt en spreekt, aan God toe te schrijven, aangezien dit in zijn hart geschreven is, en vandaar van binnen in al zijn doen en spreken is. Op dergelijke wijze heeft de Heer Zichzelven met den Vader vereenigd, en de Vader Zichzelven met Hem; in één woord: de Heer verheerlijkte Zijn Menschelijke, dat is, Hij maakte dit Goddelijk, op dezelfde wijze waarop de Heer den mensch wederverwekt, dat is, hem geestelijk maakt. Dat elk mensch die uit natuurlijk geestelijk wordt, beide staten ondergaat, en dat hij door den eersten den tweeden binnegaat, en aldus vanuit de wereld tot den Hemel, zal in de hoofdstukken over de VRIJE KEUZE, over DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF, en over DE HERVORMING EN DE WEDERVERWEKKING volledig worden aangetoond. Hier zij alleen gezegd, dat de mensch in den eersten staat, die de staat der hervorming wordt genoemd, in de volle vrijheid is om te handelen overeenkomstig het redelijke van zijn verstand; en dat hij in den tweeden staat, die de staat der wederverwekking is, ook in een dergelijke vrijheid is, maar dat hij dan wil en handelt, en denkt en spreekt vanuit een nieuwe liefde en een nieuw inzicht, die uit den Heer zijn. Want in den eersten staat speelt het verstand de eerste rol en de wil de tweede; in den tweeden staat speelt de wil de eerste rol en het verstand de tweede; maar nochtans het verstand uit den wil, doch niet de wil door het verstand. De verbinding van het goede en het ware, van de naastenliefde en het geloof, en van den inwendigen en den uitwendigen mensch geschiedt op geen andere wijze.

106. Deze beide staten worden door verschillende dingen in het heelal uitgebeeld; de reden hiervan is deze, dat zij overeenkomstig de Goddelijke Orde zijn, en de Goddelijke Orde alle en elk der dingen tot in de kleinste bijzonderheden in het heelal vervult. De eerste staat wordt bij elk mensch uitgebeeld door den staat van zijn vroegste kindsheid en van zijn knapen jaren tot aan zijn manbaarheid, zijn jongelingsjaren, en zijn jongemansjaren, die de staat van vernedering voor zijn ouders en dan van gehoorzaamheid is, alsmede van onderricht door meesters en leiders. De tweede staat wordt echter uitgebeeld door den staat van denzelfden persoon, wanneer hij zijn eigen meester en zelfstandig wordt, of beschikt over zijn eigen wil en verstand, in welken staat hij over zijn eigen huis het bewind voert. Zoo wordt de eerste staat uitgebeeld door den staat van een prins of van den zoon van een koning of

hertog, voordat hij koning of hertog wordt; desgelijks door den staat van ieder burger, voordat hij een overheidspersoon wordt; van ieder ondergeschikte, voordat hij enig ambt uitoefent; voorts van ieder student, die in den geestelijken stand wordt ingewijd, voordat hij priester wordt, en daarna van den priester voordat hij pastoor wordt; en vervolgens van den pastoor, voordat hij primaat wordt; voorts van iedere maagd, voordat zij echtgenote wordt, en van iedere dienstmaagd, voordat zij meesteres wordt; in het algemeen van iederen bediende, voordat hij koopman wordt, van iederen soldaat, voordat hij officier wordt, en van iederen knecht, voordat hij heer wordt. De eerste van die staten is een staat van dienstbaarheid, en de tweede is die van den eigen wil en van het daaruit voortvloeiende verstand. Deze beide staten worden eveneens door verschillende dingen in het dierenrijk uitgebeeld; de eerste door de beesten en de vogels, zoolang zij bij de vaders en moeders zijn, die zij dan steeds volgen, en door wie zij gevoed en geleid worden; en de tweede staat, wanneer zij hen verlaten, en voor zichzelf zorgen; desgelijks door de wormen; de eerste staat, wanneer zij kruipen en van bladeren leven; de tweede staat, wanneer zij hun omhulsels afwerpen en vlinders worden. Deze beide staten worden ook uitgebeeld in de subjecten van het plantenrijk; de eerste staat, wanneer de plant uit het zaad opschiet, en zich met takken, twijgen en bladeren siert; en de tweede, wanneer zij vrucht draagt en nieuwe zaden voortbrengt. Men kan dit vergelijken met de verbinding van het ware en het goede, aangezien alle dingen, die tot den boom behooren, overeenstemmen met de waarheden, en de vruchten met de goedheden. Maar de mensch, die in den eersten staat blijft staan, en den tweeden niet binnengaat, is gelijk een boom, die alleen bladeren draagt, en geen vruchten, waarvan in het Woord wordt gezegd, dat hij uitgerukt en in het vuur geworpen moet worden (Matth. 21: 19, Lukas 3: 9; 13: 6 tot 10; Joh. 15: 5, 6); en hij is als een knecht, die niet vrij wil zijn, aangaande wien bepaald was *dat hij aan de deur of aan den post gebracht zou worden, en dat zijn oor doorboord zou worden met eenen priem* (Exod. 21: 6); knechten zijn zij, die niet met den Heer verbonden worden; maar de vrijen zijn zij, die met Hem verbonden worden; want de Heer zegt: *Indien de Zoon u vrij maakt, zoo zijt gij waarlijk vrij* (Joh. 8: 36).

107. IX. NA DEZEN KOMT NIEMAND VAN DE CHRISTENEN IN DEN HEMEL, TENZIJ HIJ GELOOFT IN DEN HEER GOD ZALIGMAKER, EN ZICH TOT HEM ALLEEN WENDT. Men leest bij Jesaja: *Ziet, Ik schep eenen nieuwen Hemel en eene nieuwe aarde, en de vorige dingen zullen niet gedacht worden, en zullen in het hart niet opkomen; en ziet, Ik zal Jeruzalem eene verheuging, en haar volk een blijdschap scheppen* (65: 17, 18); en in de Openbaring: *Ik zag eenen nieuwen*

*hemel en eene nieuwe aarde, en ik zag het heilige Jeruzalem, nederdalende uit God vanuit den hemel, toebereid als eene bruid voor haren echtgenoot; en die op den troon zat, zeide: Ziet, Ik maak alle dingen nieuw (2I: 1, 2, 5), en meermalen, dat geen anderen in den Hemel zullen ingaan dan zij, die geschreven zijn in het Boek des Levens des Lams (Openb. 13: 8; hfdst. 17: 8; hfdst. 20: 12, 15; hfdst. 21: 27). Onder den Hemel wordt daar niet de voor onze oogen zichtbare hemel verstaan, maar de engellijke Hemel; onder Jeruzalem niet eenige stad vanuit den Hemel, maar de Kerk, die vanuit dien Hemel uit den Heer zal nederdalen; en onder het Boek des Levens des Lams wordt niet eenig in den Hemel geschreven Boek verstaan, dat geopend zal worden, maar het Woord, dat uit den Heer is en over Hem handelt. Dat Jehovah God, die Schepper en Vader genoemd wordt, nederdaalde en het Menschelijke aannam ook met het doel, dat Hij zou kunnen worden benaderd en verbonden, werd in de voorafgaande dingen van dit hoofdstuk bevestigd, duidelijk gemaakt, en vastgesteld. Want wie die zich tot een mensch wendt, wendt zich tot diens ziel? en wie kan dat? Hij wendt zich immers tot den mensch zelf, dien hij van aangezicht tot aangezicht ziet, en met wien hij van mond tot mond spreekt. Desgelijks is het gesteld met God den Vader en den Zoon; want God de Vader is in den Zoon, zooals de ziel in haar lichaam. Dat men in den Heer God Zaligmaker moet gelooven, blijkt uit de volgende plaatsen in het Woord: *Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eenigverwekten Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe* (Joh. 3: 15, 16); *Die IN DEN ZOON GELOOFT, wordt niet geoordeeld, maar die NIET GELOOFT, is alreede geoordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den naam des eenigverwekten Zoons van God* (Joh. 3: 18); *Die IN DEN ZOON GELOOFT, die heeft het eeuwige leven; maar die DEN ZOON NIET GELOOFT, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem* (Joh 3: 36); *Het brood Gods is Hij, die uit den hemel nederdaalt, en die der wereld het leven geeft; die tot Mij komt, zal niet hongeren, en die IN MIJ GELOOFT, zal nooit dorsten* (Joh. 6: 33, 35). *Dit is de wil van Hem, die Mij gezonden heeft, dat een iegelijk, die den Zoon ziet, en IN HEM GELOOFT, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage* (Joh. 6: 40); *Zij zeiden tot Jezus: Wat zullen wij doen, opdat wij de werken Gods mogen werken? Jezus antwoordde: Dit is het werk Gods, dat GIJ GELOOFT IN HEM, dien de Vader gezonden heeft* (Joh. 6: 28, 29); *Voorwaar Ik zeg u: die IN MIJ GELOOFT, heeft het eeuwige leven* (Joh. 6: 47); *Jezus riep, zeggende: Zoo iemand dorst, die kome tot Mij, en drinke; DIE IN MIJ GELOOFT, stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeien* (Joh. 7: 37, 38); *Indien GIJ NIET GELOOFT, dat Ik ben, gij zult in**

uwe zonden sterven (Joh. 8: 24); *Jezus zeide: Ik ben de opstanding en het leven; die IN MIJ GELOOFT, hoewel hij sterft, zal leven; maar een iegelijk, die leeft, en IN MIJ GELOOFT, zal niet sterven in der eeuwigheid* (Joh. 11: 25, 26); *Jezus zeide: Ik ben een licht, in de wereld gekomen, opdat een iegelijk, die IN MIJ GELOOFT, in de duisternis niet blijve* (Joh. 12: 46; hfdst. 8: 12); *Terwijl gij het licht hebt, GELOOFT IN HET LICHT, opdat gij zonen des Lichts moogt zijn* (Joh. 12: 36); *Dat zij in den Heer zullen blijven, en de Heer in hen* (Joh. 14: 20; hfdst. 15: 1 tot 5; hfdst. 17: 23), *hetgeen geschiedt door het geloof; Paulus betuigde, beiden Joden en Grieken, de boetedoening in God, en HET GELOOF IN ONZEN HEER JEZUS CHRISTUS* (Handel. Apost. hfdst. 20: 21); *Ik ben de weg, de waarheid, en het leven: niemand komt tot den Vader dan door Mij* (Joh. 14: 6). Dat wie in den Zoon gelooft, in den Vader gelooft, omdat, als boven gezegd, de Vader in Hem is, zooals de ziel in het lichaam, blijkt uit de volgende plaatsen: *Indien gij Mij gekend had, zoo zoudt gij ook Mijnen Vader gekend hebben* (Joh. 8: 19; hfdst. 14: 7); *Die Mij ziet, ziet Hem, die Mij gezonden heeft* (Joh. 12: 45); *Wie Mij opneemt, neemt Hem op, die Mij gezonden heeft* (Joh. 13: 20); dit komt, omdat niemand kan *den Vader zien, en leven* (Exod. 33: 20); daarom zegt de Heer: *Niemand heeft ooit God gezien; de eenigverwekte Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft Hem verklaard* (Joh. 1: 18); *Niemand heeft den Vader gezien, dan die bij den Vader is; deze heeft den Vader gezien* (Joh. 6: 46); *Gij hebt noch de stem des Vaders ooit gehoord, noch Zijne gedaante gezien* (Joh. 5: 37). Maar zij, die niets aangaande den Heer weten, zooals de meesten in de beide werelddelen, Azië en Afrika, alsmede in Indië, worden — wanneer zij aan één God gelooven en overeenkomstig de geboden van hun godsdienst leven — krachtens hun geloof en leven behouden; want de toerekening betreft hen, die weten, en niet hen, die niet weten, gelijk het den blinden niet wordt aangerekend, wanneer zij stooten; want de Heer zegt: *Indien gij blind waart, zoo zoudt gij geene zonde hebben; maar nu zegt gij, dat gij ziet, zoo blijft dan uwe zonde* (Joh. 9: 41).

108. Om dit nog verder te bevestigen, zal ik aanhalen wat ik weet, want ik heb gezien en kan derhalve getuigen, namelijk, dat uit den Heer heden een nieuwe engellijke Hemel wordt gesticht, en dat deze wordt gesticht uit hen, die in den Heer God Zaligmaker gelooven, en zich onmiddellijk tot Hem wenden, en dat de overigen verworpen worden. Wanneer derhalve voortaan iemand uit de Christenheid in de geestelijke wereld komt — hetgeen met elk mensch na den dood geschiedt — en niet in den Heer gelooft, en zich niet tot Hem alleen wendt, en dit dan niet kan aannemen, omdat hij boos geleefd of zich in valscheden bevestigd heeft, zoo wordt hij bij zijn eerste schrede

naar den Hemel teruggedreven; en zijn aangezicht wordt daarvan afgewend, en naar het lagere land gekeerd, waarheen hij dan ook gaat, en zich daar verbindt met hen, die in de Openbaring onder den draak en den valschen profeet worden verstaan. Ook wordt een iegelijk mensch in de Christelijke landen, die niet in den Heer geloofd, voortaan niet verhoord, zijn gebeden zijn in den Hemel gelijk kwalijkkriekende luchten, en gelijk oprispingen uit een aangetaste long; en zoo men al meent, dat zijn gebed is als een wolk van wierook, stijgt het nochtans niet anders naar den engellijken Hemel op dan als brandwalm, die door een neerslaande windvlaag in zijn oogen teruggedreven wordt, of als de damp uit een wierookvat onder de pij van een monnik. Zoo geschiedt na dezen tijd met alle vroomheid, die gericht wordt op een discrete en niet op de verbonden Drievuldigheid. Dat de Goddelijke Drievuldigheid in den Heer verbonden is, maakt het voornaamste onderwerp van dit werk uit. Hieraan zal ik dit nieuwe toevoegen, namelijk, dat voor eenige maanden de twaalf Apostelen uit den Heer werden samengeropen, en uitgezonden in de gansche geestelijke wereld gelijk eerder in de natuurlijke wereld, met het bevel om dit Evangelie te prediken, waarbij aan elken Apostel zijn gebied werd toegewezen; en dit gebod volgen zij met allen ijver en groote inspanning. Doch hierover in het laatste hoofdstuk van dit boek, waar in het bijzonder gehandeld zal worden over DE VOLEINDING DER EEUW, over DE KOMST DES HEEREN en over DE NIEUWE KERK.

Corollarium

109. Alle Kerken die vóór de Komst des Heeren bestonden, waren uitbeeldende Kerken, welke de Goddelijke waarheden niet dan in schaduw konden zien; doch na de Komst des Heeren in de wereld, werd door Hem een Kerk gesticht, welke de Goddelijke waarheden zag, of liever, kon zien in het licht. Het onderscheid is als dat tusschen avond en morgen. De staat der Kerk vóór de Komst des Heeren wordt in het Woord ook “avond” genoemd, en de staat der Kerk na Zijn Komst wordt “morgen” genoemd. De Heer was vóór Zijn Komst in de wereld weliswaar tegenwoordig bij de menschen der Kerk, maar middellijk door de Engelen, die Hem uitbeeldden; doch na Zijn Komst is Hij bij de menschen der Kerk onmiddellijk tegenwoordig, want Hij heeft in de wereld ook het GODDELIJK NATUURLIJKE aangetrokken, waarin Hij bij de menschen tegenwoordig is. De Verheerlijking des Heeren is de Verheerlijking van Zijn Menschelijke, dat Hij in de wereld aannam, en het verheerlijkt Menschelijke des Heeren is het GODDELIJK NATUURLIJKE. Dat dit zoo is, blijkt duidelijk hieruit, dat de Heer met Zijn gansche lichaam, hetwelk Hij in de wereld had, uit het graf wederopstond, en daarin ook niets hoegenaamd achterliet, dus dat Hij het Natuurlijk Menschelijke van zijn eerste tot de laatste dingen daaruit met Zich medenam. Daarom zeide Hij na de wederopstanding tot de discipelen, die geloofden een geest te zien: *Ziet Mijne handen en Mijne voeten, dat Ik het zelf ben; betast Mij, en ziet, want een geest heeft geen vleesch en beenderen, gelijk gij ziet dat Ik heb* (Lukas 24: 37, 39). Hieruit blijkt duidelijk, dat Zijn natuurlijk lichaam door de Verheerlijking Goddelijk werd; daarom zegt Paulus, *dat in Christus al de volheid der Godheid lichamenlijk woont* (Coloss. 2: 9); en Johannes *dat de Zoon van God, Jezus Christus, de ware God is* (1. Brief 5: 20, 21). Hieruit weten de Engelen, dat de Heer alleen in de gansche geestelijke wereld volledig Mensch is. Het is in de Kerk bekend, dat alle eeredienst bij de Israëlietische en Joodsche natie louter uitwendig was, en dat deze een schaduwomtrek gaf van den inwendigen eeredienst, welchen de Heer opende; en dat op deze wijze de eeredienst vóór de Komst des Heeren bestond uit typen en figuren, die den waren eeredienst in zijn juisten vorm uitbeeldden. Weliswaar werd de Heer Zelf bij de Ouden gezien, want Hij zeide tot de Joden: *Abraham, uw Vader verheugde zich, Mijnen dag te zien, en hij zag, en is verblijd geweest; Ik zeg u, eer Abraham was, ben Ik* (Joh. 8: 56, 58). Maar aangezien de Heer toen alleen werd uitgebeeld, hetgeen door de Engelen geschiedde, waren alle dingen der Kerk bij hen van uitbeeldenden aard geworden; doch nadat Hij in de wereld

gekomen was, verdwenen deze uitbeeldingen. De innerlijke oorzaak hiervan was deze, dat de Heer in de wereld ook het Goddelijk Natuurlijke aantrok, en hierdoor niet alleen den inwendigen geestelijken mensch verlicht, maar ook den uitwendigen natuurlijken; en wanneer deze twee niet te zamen verlicht worden, zoo is de mensch als het ware in de schaduw; maar wanneer beide te zamen verlicht worden, zoo is hij als het ware in het daglicht. Want wanneer de inwendige mensch alleen verlicht wordt, en niet tevens de uitwendige, of wanneer alleen de uitwendige mensch verlicht wordt, en niet tevens de inwendige, zoo is de mensch gelijk iemand die slaapt en droomt, en zich zoodra hij ontwaakt den droom herinnert, en daaruit verschillende dingen opmaakt, die evenwel een spel der verbeelding zijn; en hij is ook gelijk een slaapwandelaar, en meent, dat hij de voorwerpen, die hij ziet, in daglicht ziet. Ook is het onderscheid tusschen den staat der Kerk vóór de Komst des Heeren en dien der Kerk na Zijn Komst gelijk iemand die een geschrift leest in den nacht bij het licht van maan en sterren en gelijk iemand, die het leest in het licht der zon; dat het oog in het eerstgenoemde licht, dat slechts blank is, zich vergist, en in het laatstgenoemde licht, dat bovendien vlamig is, zich niet vergist, is duidelijk. Daarom leest men aangaande den Heer: *De God Israëls heeft gezegd, de Rotssteen Israëls heeft tot mij gesproken: Hij is als het licht des morgens, wanneer de zon opgaat, des morgens zonder wolken* (II Sam. 23: 3, 4); de God Israëls en de Rotssteen Israëls is de Heer; en elders: *Het licht der maan zal zijn als het licht der zon, en het licht der zon zal zeventvoudig zijn, als het licht van zeven dagen, ten dage als Jehovah de breuk Zijns volks zal verbinden* (Jes. 30: 25, 26). Dit wordt gezegd aangaande den staat der Kerk na de Komst des Heeren. Kortom, de staat der Kerk vóór de Komst des Heeren kan vergeleken worden met een oude vrouw, wier aangezicht geblanket was, en die zichzelf schoon voorkomt door het purper van het blanketsel; maar de staat van de Kerk na de Komst des Heeren kan vergeleken worden met een maagd, die schoon is door haar natuurlijken bos. Evenzoo kan de staat der Kerk vóór de Komst des Heeren vergeleken worden met de schil van een of andere vrucht, als van sinaasappelen, appelen, peren, druiven, en met den smaak daarvan; terwijl de staat der Kerk na Zijn Komst vergeleken kan worden met de innerlijke dingen dier vruchten en met den smaak daarvan; en met andere dergelijke dingen meer. En zulks daarom, wijl de Heer, nadat Hij ook het Goddelijk Natuurlijke heeft aangetrokken, den inwendigen geestelijken en den uitwendigen natuurlijken mensch tegelijkertijd verlicht; want wanneer alleen de inwendige mensch verlicht wordt, en niet tevens de

uitwendige, zoo ontstaat er schaduw; evenzoo wanneer alleen de uitwendige mensch verlicht wordt en niet tegelijk de inwendige.

* * *

110. Hieraan zullen de volgende **GEDENKWAARDIGHEDEN** worden toegevoegd. **DE EERSTE:** Eens zag ik in de geestelijke wereld een dwaallicht in de lucht, dat op de aarde viel, en een schijnsel rond daarom heen. Het was een luchtverschijnsel dat door het gewone volk een draak wordt genoemd. Ik sloeg acht op de plaats, waar het neerviel, maar het was verdwenen in de schemering bij het opgaan van de zon, zooals met elk dwaallicht het geval is. Na het aanbreken van den morgen ging ik naar de plaats, waar ik het in den nacht had zien vallen, en ziet, de grond bestond daar uit een mengsel van zwavel, ijzervijlsel en klei; en plotseling verschenen toen twee tenten, de eene precies op de plaats, en de andere ter zijde tegen het zuiden. En ik keek omhoog en zag een geest als een bliksemflits uit den Hemel vallen en de tent binnenstorten, die precies op de plaats stond waar het luchtverschijnsel was neergevallen; en ik bevond mij in de andere tent, die terzijde tegen het zuiden was opgesteld; ik stond aan den ingang dier tent, en ik zag den geest in de andere tent, eveneens aan den ingang staande. En ik vroeg hem toen, waarom hij zoo uit den Hemel gevallen was; waarop hij antwoordde, dat hij als een engel van den draak door de Engelen van Michaël was nedergeworpen, “omdat ik eenige dingen gesproken heb aangaande mijn geloof, waarin ik mij bevestigd had in de wereld; onder meer dit, dat God de Vader en God de Zoon twee zijn en niet één; want heden ten dage gelooven allen in de Hemelen, dat zij één zijn als ziel en lichaam; en elk gezegde daartegen is als een prikkel in hun neus of als een priem, die hun ooren doorboort, hetgeen hun opwinding en pijn veroorzaakt; en daarom wordt hem die dit tegenspreekt, bevolen heen te gaan, en wanneer hij aarzelt, wordt hij naar beneden geworpen.” Toen ik dit gehoord had, zeide ik tot hem: “Waarom hebt gij niet geloofd als zij?” Hij gaf ten antwoord, dat niemand na het heengaan uit de wereld iets anders kan gelooven, dan wat hij zichzelf door bevestiging heeft ingeprent; dit blijft in hem gegrift, en kan niet uitgerukt worden, vooral datgene niet, wat men bij zichzelf aangaande God bevestigd heeft, aangezien een ieder in de Hemelen zijn plaats heeft overeenkomstig de voorstelling van God. Ik vroeg hem verder, door welke dingen hij zich daarin bevestigd had, dat Vader en Zoon twee waren. Hij zeide: “Hierdoor, dat in het Woord de Zoon tot den Vader bad, niet alleen vóór het lijden aan het kruis, maar ook gedurende dit

lijden; alsmede dat Hij Zich voor Zijn Vader vernederde. Hoe kunnen zij dan één zijn, gelijk ziel en lichaam één zijn in den mensch. Wie bidt er als tot een ander, en vernedert zich als voor een ander, wanneer hijzelf die ander is. Niemand doet aldus, zooveel te minder de Zoon Gods. En bovendien heeft de gansche Christelijke Kerk in mijn tijd de Godheid in personen verdeeld, en ieder persoon is er één op zichzelf, en *wordt gedefinieerd als te zijn dat wat eigenlijk blijft bestaan.*” Toen ik dit van hem gehoord had, antwoordde ik: “Uit hetgeen gij zegt word ik gewaar, dat gij in het geheel niet weet, op welke wijze God de Vader en God de Zoon één zijn; en aangezien gij niet weet op welke wijze, zoo hebt gij u in de valscheden bevestigd, waarin zich de Kerk nog aangaande God bevindt. Weet gij niet, dat de Heer, toen Hij in de wereld was, een ziel had gelijk ieder ander mensch; waarvandaan had Hij deze anders dan vanuit God den Vader. Dat dit zoo is, blijkt te over uit het Woord der Evangelisten. Wat is dan datgene, hetwelk de Zoon genoemd wordt, anders dan het Menschelijke, dat uit het Goddelijke des Vaders ontvangen en uit de maagd Maria geboren werd? De moeder kan niet de ziel ontvangen; dit is geheel en al in strijd met de orde, overeenkomstig welke ieder mensch geboren wordt. Evenmin kan God de Vader de ziel vanuit Zichzelf ingeven en daarna terugtreden, zooals elke vader in de wereld doet, aangezien God Zijn Goddelijk Wezen is, en dit één en ondeelbaar is; en omdat het ondeelbaar is, is het Hijzelf. Dit is de reden, waarom de Heer zegt, dat de Vader en Hij één zijn, en dat de Vader in Hem, en Hij in den Vader is, behalve tal van dergelijke dingen meer. Dit hebben ook de opstellers van de geloofsbelijdenis van Athanasius uit de verte gezien, en daarom zeggen zij, nadat zij God in drie personen verdeeld hebben, nochtans, dat in Christus God en Mensch, dat is, het Goddelijke en het Menschelijke, niet twee zijn, maar één gelijk ziel en lichaam in den mensch. Dat de Heer in de wereld tot den Vader bad als tot een ander, en dat Hij Zich voor den Vader vernederde als voor een ander, geschiedde volgens de uit de schepping vastgestelde orde, die onveranderlijk is, en overeenkomstig welke een ieder tot de verbinding met God moet voortschrijden. Deze orde bestaat hierin, dat zooals de mensch door een leven overeenkomstig de wetten der orde, die de geboden Gods zijn, zich met God verbindt, evenzoo God zich met den mensch verbindt, en hem uit natuurlijk geestelijk maakt. Op dergelijke wijze vereenigde de Heer Zich met Zijn Vader, en God de Vader Zich met Hem. Was de Heer niet, toen Hij een klein kind was, gelijk een klein kind, en toen Hij een knaap was, gelijk een knaap? Lezen wij niet dat Hij toenam in wijsheid en genade; en daarna, dat Hij den Vader bad, Zijn Naam, dat is, Zijn Menschelijke te verheerlijken? Verheerlijken wil

zeggen: Goddelijk maken door de vereeniging met Zichzelven. Hieruit blijkt duidelijk, dat de Heer in den staat Zijner exinanitie, welke staat de staat van Zijn voortschrijden tot de vereeniging was, tot den Vader bad. Deze zelfde orde is uit de schepping in elk mensch gegrift; namelijk gelijk de mensch door de waarheden vanuit het Woord zijn verstand voorbereidt, evenzoo maakt hij het geschikt tot de aanneming van het geloof uit God; en gelijk hij door de werken der naastenliefde zijn wil voorbereidt, evenzoo stelt hij dezen in staat om de liefde uit God op te nemen; want gelijk de diamantbewerker een diamant snijdt, evenzoo maakt hij dezen geschikt om den lichtglans op te nemen en uit te zenden; enzoovoort. Zich voorbereiden tot de aanneming van God en tot de verbinding, is leven overeenkomstig de Goddelijke Orde, en de wetten der orde zijn alle geboden Gods; deze heeft de Heer tot op elk haakje vervuld, en aldus Zichzelven gemaakt tot het ontvangende vat der Godheid in de gansche volheid. Daarom zegt Paulus, dat in Jezus Christus al de volheid der Godheid lichamelijk woont; en daarom zegt de Heer Zelf, dat alle dingen, die de Vader heeft, van Hem zijn. Verder dient men in het oog te houden, dat de Heer alleen bij den mensch actief is, en dat de mensch vanuit zichzelf louter passief is, maar door den invloed des levens uit den Heer eveneens actief is. Vanuit dezen voortdurenden invloed uit den Heer schijnt het den mensch toe, alsof hij vanuit zichzelf actief was; en aangezien dit zoo is, heeft hij de vrije keuze, en deze werd hem gegeven, opdat hij zichzelf voorbereide om den Heer op te nemen en aldus tot de verbinding, welke niet bestaanbaar is, wanneer zij niet wederkeerig is; en zij wordt wederkeerig, wanneer de mensch uit zijn vrije handelt, en nochtans uit het geloof al het actieve aan den Heer toeschrijft.”

Daarna vroeg ik hem, of hij evenals zijn andere genooten beleed, dat God één is. Hij antwoordde, dat hij dit beleed; en toen zeide ik: “Ik vrees echter, dat de belijdenis van uw hart deze is, dat er geen God is; gaat niet alle spraak des monds vanuit de gedachte des gemoeds voort? daarom kan het niet anders of de belijdenis des monds, dat God één is, verdrijft de gedachte vanuit het gemoed, dat er drie zijn; en omgekeerd, dat de gedachte des gemoeds de belijdenis, dat God één is, vanuit den mond verdrijft. Wat volgt daaruit anders, dan dat er geen God is. Wordt op deze wijze niet al het tusschenliggende van de gedachte tot den mond, en van den mond terug tot de gedachte, van Zijn inhoud beroofd; en tot welke andere gevolgtrekking komt alsdan het gemoed aangaande God, dan dat de natuur God is, en aangaande den Heer, dat Zijn ziel of uit de moeder of uit Jozef is; van deze twee voorstellingen wenden zich alle Engelen des Hemels of als van afgrijpselijke en schandelijke dingen.” Toen

dit gezegd was, werd deze geest heengezonden naar den afgrond, waarover gehandeld wordt in de Openbaring (9: 2 en volgende verzen), alwaar de engelen van den draak de mystische dingen van hun geloof bespreken. Toen ik den volgenden dag naar dezelfde plaats zag, zag ik in plaats van de tenten twee opgerichte teekenen in de gedaante van menschen, gemaakt van stof der aarde, dat een mengsel was van zwavel, ijzer en leem; en een van de beelden scheen een scepeter in de linkerhand, een kroon op het hoofd, en een boek in de rechterhand te hebben; voorts een borstlap, die met een snoer van kostbare steenen schuin omwonden was, en een van achteren naar het andere beeld uitgolvend gewaad; doch deze dingen waren op dit beeld aangebracht door middel van fantasie. En toen werd van daar een stem gehoord van een of anderen draconist: "Dit beeld stelt ons geloof voor als koningin, en het andere daarachter de naastenliefde als haar dienstmaagd." Dit tweede beeld was vanuit een gelijk mengsel van stoffen gegoten, en was opgesteld achter het uiteinde van het gewaad dat van den rug der koningin neergolfde, en het hield een blad in de hand, waarop geschreven stond: "Wacht u, naderbij het komen en het kleed aan te raken." Maar toen viel plotseling een plasregen uit den hemel, en doordrong beide beelden, die, omdat zij uit een mengsel van zwavel, ijzer en leem bestonden, begonnen te koken, zooals dat het geval pleegt te zijn met een mengsel van zulke stoffen, wanneer water daarover gegoten wordt, en aldus door een inwendig vuur ontstoken, versmolten zij tot hoopen, die daarna boven dit land uitstaken als grafheuvels.

III. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. In de natuurlijke wereld is de spraak des menschen tweevoudig, omdat zijn denken tweevoudig is, uitwendig en inwendig; want de mensch kan spreken vanuit inwendige gedachte en dan tevens vanuit uitwendige gedachte, en hij kan spreken vanuit uitwendige gedachte en niet vanuit inwendige, ja zelfs tegen de inwendige; vandaar de veinzerijen, vleierijen en huichelarijen. In de geestelijke wereld echter is de spraak des menschen niet tweevoudig, maar eenvoudig. Hij spreekt daar zooals hij denkt, anders slaat zijn stem in het schrille over en kwetst de ooren. Maar toch kan hij zwijgen en op deze wijze de gedachten van zijn gemoed niet openbaar maken; wanneer daarom een huichelaar tusschen wijzen komt, gaat hij òf heen, òf hij trekt zich ijlings terug in een hoek van de kamer en maakt zich ongezien, en zit zwijgend. Eens waren velen in de wereld der geesten vergaderd, en spraken onderling hierover, zeggende, dat niet anders te kunnen spreken dan zooals men denkt, een hard ding was voor hen, die, met de goeden te zamen zijnde, niet op de rechte wijze dachten over God en over den Heer. In het midden der vergaderden waren hervormden, en velen uit de

geestelijkheid, en naast hen de pauselijken met monniken; en genen en dezen zeiden eerst, dat dit niet hard is; waarom zou dat noodig zijn, anders te spreken dan zooals men denkt; en als men misschien niet recht denkt, kan men dan niet de lippen samenpersen en zich stil houden? En de geestelijken zeiden: “Wie denkt niet recht over God en over den Heer?” Maar eenigen uit de vergadering zeiden: “Laten wij hen op de proef stellen”. En zij vroegen hun, die zich aangaande God bevestigd hadden in een drievuldigheid van personen, om vanuit de gedachte te zeggen: “één God”; maar zij konden het niet. Zij kromden en plooiden hun lippen in verschillende bochten, en konden in geen andere woorden een klank articuleeren dan in die, welke met hun denkvoorstellungen strookten, en deze waren de voorstellingen van drie personen en vandaar van drie goden. Verder werd hun, die zich bevestigd hadden in een van de naastenliefde gescheiden geloof, gevraagd, den naam JEZUS uit te spreken, maar zij konden het niet; doch allen konden “Christus” zeggen, en ook “God de Vader.” Zij verwonderden zich hierover, en zochten naar de oorzaak, en zij vonden deze, dat zij tot den Vader gebeden hadden ter wille van den Zoon, en niet gebeden hadden tot den Heiland Zelf, en JEZUS beteekent Heiland. Verder werd hun gevraagd, om vanuit de gedachte aangaande het Menschelijke des Heeren te zeggen: HET GODDELIJK MENSCHELIJKE; maar niemand van de geestelijkheid, die hier aanwezig was, kon dit, doch eenigen van de leeken konden het; daarom werd hierover een ernstig onderzoek ingesteld. Toen werden i. aan hen de volgende plaatsen bij de Evangelisten voorgelezen: *De Vader heeft alle dingen in de hand des Zoons gegeven.* (Joh. 3: 35); *De Vader heeft den Zoon macht gegeven over alle vleesch* (Joh. 17: 2); *Alle dingen zijn Mij overgegeven van den Vader* (Matth. 11: 27); *Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde* (Matth. 28: 18); en er werd tot hen gezegd: “Houdt hieruit in uw gedachte vast, dat Christus zoowel naar Zijn Goddelijke als naar Zijn Menschelijke de God van Hemel en aarde is, en spreekt op deze wijze HET GODDELIJK MENSCHELIJKE uit.” Maar toch konden zij dit niet, en zij zeiden, dat zij daaruit weliswaar iets van gedachte vanuit het verstand dienaangaande vasthielden, maar toch niets van een erkenning, en dat zij het daarom niet konden. ii. Daarna werd hun uit Lukas hfdst. 1: 32, 34, 35 voorgelezen, dat de Heer ten aanzien van het Menschelijke de Zoon van Jehovah God was, en dat Hij daar de Zoon des Allerhoogsten wordt genoemd, en overal elders de Zoon Gods, en ook de Eenigverwekte; en men verzocht hun, dit in de gedachte vast te houden, alsmede dat de Eenigverwekte Zoon Gods, die in de wereld geboren werd, noodwendig God moet zijn gelijk de Vader God is, en dan HET GODDELIJK

MENSCHELIJKE uit te spreken. Maar zij zeiden: “Wij kunnen het niet, aangezien onze geestelijke gedachte, die innerlijk is, in de gedachte die het dichtst bij de spraak ligt, geen andere dan gelijksoortige voorstellingen toelaat”; en dat zij hieruit gewaarwerden, dat het hun niet vergund was, hun gedachten te verdeelen gelijk in de natuurlijke wereld. III. Daarna werden hun de woorden des Heeren tot Filippus voorgelezen, namelijk: *Filippus zeide: Heer, toon ons den Vader; en de Heer zeide: Die Mij ziet, ziet den Vader; geloofd gij niet, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is.* (Joh. 14: 8 tot 11); alsmede andere plaatsen *dat de Vader en Hij één zijn*, zooals Joh. 10: 30; en men zeide hun, dit in gedachte te houden, en aldus HET GODDELIJK MENSCHELIJKE te zeggen; maar aangezien deze gedachte niet in de erkenning geworteld was, dat de Heer ook ten aanzien van het Menschelijke God was, zoo vertrokken zij hun lippen in plooiën tot verontwaardigd wordens toe, en wilden zij hun mond tot uitspreken dwingen, maar zij vermochten het niet. De oorzaak hiervan was, dat de denkvoorstellingen, die uit de erkenning voortvloeien, één uitmaken met de woorden der taal bij hen, die in de geestelijke wereld zijn, en waar die voorstellingen niet zijn, bestaan de woorden niet, want de voorstellingen worden woorden in de spraak. IV. Verder werd hun het volgende voorgelezen uit de in de gansche Christelijke wereld aangenomen leer: *Dat het Goddelijke en het Menschelijke in den Heer niet twee zijn, maar één, ja zelfs één Persoon, vereenigd als ziel en lichaam in den mensch*; dit is uit de geloofsbelijdenis van Athanasius, en erkend door de Concilies. En er werd tot hen gezegd: “Hieruit kunt gij stellig een op erkenning gegronde voorstelling hebben daarvan, dat het Menschelijke des Heeren Goddelijk is, aangezien Zijn ziel Goddelijk is, want het behoort tot de leer uwer Kerk, welke gij erkend hebt in de wereld. Bovendien is de ziel het wezen zelf des menschen, en het lichaam is daarvan de vorm; en wezen en vorm maken één uit gelijk zijn en bestaan, en gelijk de werkende oorzaak der werking en de werking zelve”. Zij hielden deze voorstelling vast, en wilden van deze uit HET GODDELIJK MENSCHELIJKE uitspreken, maar zij konden het niet, want hun innerlijke voorstelling aangaande het Menschelijke des Heeren verdreef en verdelfde deze nieuwe daarbij gekomen voorstelling, zooals zij haar noemden. V. Verder werd nog het volgende uit Johannes aan hen voorgelezen: *Het Woord was bij God, en God was het Woord, en het Woord is vleesch geworden* (1 :1, 14), alsmede dit: *Jezus Christus is de ware God, en het eeuwige Leven* (1. Brief 5: 20); en uit Paulus: *In Christus Jezus woont al de volheid der Godheid lichamelijk* (Coloss. 2: 9), en hun werd verzocht op dergelijke wijze te denken, namelijk dat God, die het Woord was, Mensch

werd; dat Hij de ware God was; en dat al de volheid der Godheid in Hem lichamelijk woonde. En zij deden zoo, maar alleen in de uitwendige gedachte; daarom konden zij, wegens den tegenstand der inwendige gedachte, HET GODDELIJK MENSCHELIJKE niet uitspreken; en zij zeiden openlijk, dat zij geen voorstelling hebben konden van het Goddelijk Menschelijke, aangezien God God is, en de mensch mensch is; en God is een geest, en over den geest hebben wij niet anders gedacht dan gelijk over den wind of den aether. VI. Ten slotte werd tot hen gezegd: “Gij weet, dat de Heer gezegd heeft: *Blijft in Mij, en Ik in u; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen* (Joh. 15: 4, 5); en aangezien eenigen uit de Engelsche geestelijkheid aanwezig waren, werd aan hen een gedeelte uit een van hun gebeden bij de Heilige Communie voorgelezen: *For, when we spiritually eat the flesh of Christ and drink the blood, then we dwell in Christ, and Christ in us.* “Indien gij nu denkt, dat dit niet mogelijk is tenzij het Menschelijke des Heeren Goddelijk is, spreekt dan ook uit erkenning in de gedachte HET GODDELIJK MENSCHELIJKE uit.” Maar toch konden zij het niet, want zoo diep was de voorstelling in hen geprent, dat het Goddelijke niet Menschelijk en het Menschelijke niet Goddelijk kan zijn, en dat Zijn Goddelijke was uit het Goddelijke van een Zoon uit het eeuwige, en dat Zijn Menschelijke gelijk was aan het menschelijke van een ander mensch. Maar hun werd gezegd: “Hoe kunt ge zoo denken; kan een redelijk gemoed ooit denken dat er eenig Zoon uit God geboren is uit het eeuwige?” VII. Hierna wendden zij zich tot de Evangelischen, zeggende, dat de Augsburgser Belijdenis en Luther leerden, dat de Zoon Gods en de Zoon des menschen in Christus één Persoon zijn, en dat Hij ook ten aanzien van de Menschelijke natuur Almachtig en Alomtegenwoordig is, en dat Hij ten aanzien van deze natuur aan de rechterhand van God den Vader zit, en alle dingen in de Hemelen en op aarde regeert, alle dingen vervult, met ons is, en in ons woont en werkt; en dat er geen onderscheid van aanbidding is, aangezien door de natuur, die men ziet, de Godheid, die men niet ziet, aangebeden wordt, en dat in Christus God Mensch en de Mensch God is. Toen zij dit hoorden, zeiden zij: “Is dat zoo?” en zij zagen rond om zich heen, en zeiden terstond: “Wij hebben dit vroeger niet geweten, en daarom kunnen wij niet zeggen het Goddelijk Menschelijke.” Maar iemand en nog iemand zeiden: “Wij hebben dit gelezen en hebben dit geschreven, maar toch waren het, wanneer wij in onszelven daarover dachten, slechts woorden, waarvan wij geen innerlijke voorstelling hadden.” VIII. Tenslotte wendden zij zich tot de pauselijken, en zeiden: “Misschien kunt gij HET GODDELIJK MENSCHELIJKE uitspreken, omdat gij

gelooft, dat in uw eucharistie in het brood en den wijn, en in elk deel daarvan, Christus geheel en al aanwezig is, en gij aanbidt Hem ook als den Allerheiligsten God, wanneer gij de hostiën toont en ronddraagt; alsmede omdat gij Maria de Godbarende of de moeder Gods noemt, en bijgevolg erkent, dat zij God, dat is, het Goddelijk Menschelijke heeft voortgebracht.” En toen wilden zij dit uitspreken, maar omdat toen de stoffelijke voorstelling van het lichaam en het bloed van Christus in hen opkwam, alsmede het geloof, dat Zijn Menschelijke van het Goddelijke gescheiden kon worden, en dat het daadwerkelijk gescheiden is bij den paus, op wien alleen Zijn Menschelijke macht en niet de Goddelijke werd overgedragen, konden zij het niet uitspreken. En toen verhief zich een monnik, en zeide, dat hij zich het Goddelijk Menschelijke kon denken met betrekking tot de allerheiligste maagd Maria, en eveneens met betrekking tot den heilige van zijn klooster. En een andere monnik trad naderbij, zeggende: “Ik kan uit de voorstelling van mijn gedachte, die ik nu koester, eerder het Goddelijk Menschelijke zeggen met betrekking tot den allerheiligsten paus dan met betrekking tot Christus;” maar toen trokken eenigen van de pauselijken hem terug, en zeiden: “Schaam u”. Daarna zag men den Hemel open, en er verschenen tongen als vlammetjes, die nederdaalden en bij eenigen invloeden, en dezen vierden toen het GODDELIJK MENSCHELIJKE DES HEEREN, zeggende: “Doet weg de voorstelling van drie goden, en geloof, dat in den Heer al de volheid der Godheid lichamelijk woont; en dat de Vader en Hij één zijn zooals de ziel en het lichaam één zijn; en dat God noch wind noch aether is, maar dat Hij een Mensch is; en dan zult gij met den Hemel verbonden worden, en uit den Heer zult gij JESUS kunnen noemen, en HET GODDELIJK MENSCHELIJKE zeggen.

112. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik eens na het aanbreken van den morgen ontwaakt was, ging ik in den tuin voor het huis, en zag ik de zon opgaan in haar glans, en rond daaromheen een gordel, die eerst zwak was, en daarna sterker te voorschijn trad en als van goud blonk; en onder den rand daarvan een opklimmende wolk, die van de vlam der zon als een karbonkel flonkerde; en toen viel ik naar aanleiding van de fabels der alleroudste volken daarover in gepeins, hoe zij Aurora voorstelden met zilveren vleugels en goud in den mond dragend. Terwijl mijn gemoed zich daaraan verlustigde, kwam ik in den geest, en ik hoorde eenigen onder elkander spreken, en zeggen: “Was het ons toch eens gegeven met den vernieuwer te spreken, die onder de leiders der Kerk den twistappel geworpen heeft, waarop velen van de leeken toeschoten, hem opraaptten en onder onze oogen hielden. Onder den appel verstonden zij het kleine geschrift, getiteld: BEKNOPTTE UITEENZETTING VAN

DE LEER DER NIEUWE KERK. En zij zeiden: “Het is ongetwijfeld iets schismatisch waaraan tot dusver niemand gedacht had.” En toen hoorde ik een van hen uitroepen: “Wat schismatisch? Het is kettersch!” Maar eenigen, die naast hem stonden, voegden hem toe: “Zwijg! houd den mond! het is niet kettersch; hij haalt een menigte van uitspraken uit het Woord aan, waaraan onze vreemdelingen, waaronder wij de leeken verstaan, aandacht geven en waarmede zij instemmen.” Toen ik dit hoorde, want ik was in den geest, trad ik naderbij en zeide: “Hier ben ik; wat is er?” En terstond zeide een van hen, die, zooals ik naderhand vernam, een Duitscher was, in Saksen geboren, en op een toon van gezag gesproken had: “Waar haalt gij de vermetelheid vandaan, om den eeredienst om te werpen, die in de Christelijke wereld zoo vele eeuwen lang was vastgesteld, en die daarin bestond, dat God de Vader als Schepper des heelals, en Zijn Zoon als Middelaar, en de Heilige Geest als Werker moeten worden aangeropen. En gij, gij scheidt van onze persoonlijkheid den eersten en den laatsten God, terwijl toch de Heer Zelf zegt: “Wanneer gij bidt, bidt aldus: ONZE VADER, DIE IN DE HEMELN ZIJT, UW NAAM WORDE GEHEILIGD, UW KONINKRIJK KOME. Werd het derhalve niet bevolen, dat wij God den Vader zouden aanroepen?” Nadat dit gezegd was, ontstond een stilte; en allen, die met hem instemden, stonden daar als dappere matrozen op hun oorlogsschepen, wanneer zij de vijandelijke vloot zien, klaar om te roepen: “Nu aan den strijd, de overwinning is zeker.” En toen begon ik te spreken, en zeide: “Wie van u weet niet, dat de Heer van den Hemel nederdaalde, en Mensch werd; want men leest: *Het Woord was bij God, en God was het Woord, en het Woord is vleesch geworden.* Wie uwer weet voorts niet — en hierbij zag ik de Evangelischen aan, onder wie zich die leider, bevond, die mij had toegesproken — dat in Christus, geboren uit de maagd Maria, God Mensch en de Mensch God is.” Hierover ontstond echter onder de vergaderden een tumult, en daarom zeide ik: “Weet gij dit niet? Het is volgens de leer uwer belijdenis, die de FORMULA CONCORDIAE wordt genoemd, waarin dit gezegd en met vele dingen gestaafd wordt.” En toen keerde zich die leider tot de vergadering, en vroeg, of zij dit wisten; en zij antwoordden: “Wij hebben in dat boek weinig aangaande den PERSOON VAN CHRISTUS gestudeerd, maar wij hebben daar gezweet over het artikel aangaande de RECHTVAARDIGING *door het geloof alleen*; nochtans, wanneer men dat daarin leest, zijn wij daarmede tevreden.” En toen herinnerde een van hen het zich, en zeide: “Het staat er te lezen, en verder nog, dat de Menschelijke Natuur van Christus verheven werd tot Goddelijke Majesteit en tot alle attributen daarvan; alsmede, dat Christus in die Majesteit aan de

rechterhand Zijns Vaders zit.” Nadat zij dit gehoord hadden, zwegen zij; na deze instemming nam ik wederom het woord, en zeide: “Daar dit zoo is, wat is dan de Vader anders dan de Zoon, en wat de Zoon anders dan de Vader.” Maar aangezien dit wederom hun ooren beledigde, ging ik voort, zeggende: “Hooft des Heeren woorden zelf, en indien gij daar vroeger geen aandacht aan gegeven hebt, geeft er dan nu aandacht aan; want Hij zeide: *De Vader en Ik zijn één; de Vader is in Mij en Ik in den Vader; Vader, al het Mijne is Uwe en al het Uwe is Mijne; die Mij ziet, ziet den Vader.* Wat wil dit anders zeggen, dan dat de Vader in den Zoon, en de Zoon in den Vader is, en dat zij één zijn gelijk ziel en lichaam in den mensch, en dat zij aldus één Persoon zijn. Dit moet ook tot uw geloof behooren, zoo gij gelooft in de geloofsbelijdenis van Athanasius, waarin soortgelijke dingen gezegd worden. Maar neemt uit de aanhalingen alleen deze eene uitspraak des Heeren: *Vader, al het Mijne is Uwe en al het Uwe is Mijne;* wat wil dit anders zeggen, dan dat het Goddelijke des Vaders tot het Menschelijke des Zoons, en het Menschelijke des Zoons tot het Goddelijke des Vaders behoort, bijgevolg, dat in Christus God Mensch is en de Mensch God, en dat zij aldus één zijn gelijk ziel en lichaam één zijn. Elk mensch kan ook hetzelfde zeggen aangaande zijn ziel en zijn lichaam, namelijk: al het uwe is mijne en al het mijne is uwe; gij zijt in mij en ik in u; die mij ziet, ziet u; wij zijn één naar persoon en naar leven. Dit komt, omdat de ziel is in het gansche geheel en in elk deel van den mensch, want het leven der ziel is het leven des lichaams, en tusschen hen is wederkeerigheid. Hieruit blijkt duidelijk, dat het Goddelijke des Vaders de ziel des Zoons is, en dat het Menschelijke des Zoons het lichaam des Vaders is. Vanwaar komt de ziel des zoons anders dan uit den vader, en vanwaar komt zijn lichaam anders dan uit de moeder. Gezegd wordt “het Goddelijke des Vaders”, en bedoeld: de Vader Zelf, aangezien Hij en Zijn Goddelijke hetzelfde is; ook is dit één en ondeelbaar. Dat dit zoo is, blijkt uit de volgende woorden van den Engel Gabriël tot Maria: *De kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen, en de Heilige Geest zal over u komen; en het Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden;* en kort te voren wordt Hij de *Zoon des Allerhoogsten* genoemd, en elders de *Eenigverwekte Zoon*. Maar gij, die Hem alleen den Zoon van Maria noemt, vernietigt de voorstelling van Zijn Godheid, doch geen anderen vernietigen haar dan alleen de geleerden onder de geestelijken en de ontwikkelden onder de leeken, die, wanneer zij hun gedachten boven de zinnelijke dingen van hun lichaam verheffen, naar de heerlijkheid van hun roem zien, welke het licht, door hetwelk de heerlijkheid Gods binnentreedt, niet alleen verduistert maar ook uitbluscht. Maar laten

wij terugkeeren tot het Gebed des Heeren, alwaar gezegd wordt: *Onze Vader, die in de hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd; Uw Koninkrijk kome.* Gij, die hier aanwezig zijt, verstaat daaronder den Vader in Zijn Goddelijke alleen, ik echter Hem in Zijn Menschelijke, en dit Menschelijke is ook de naam des Vaders. Want de Heer zeide: *Vader, verbeerlijk Uwen naam,* dat is, Uw Menschelijke; en wanneer dit is geschied, komt het Koninkrijk Gods; en dit Gebed werd voor dezen tijd bevolen, namelijk, opdat men zich zou richten tot God den Vader door Zijn Menschelijke. De Heer heeft ook gezegd: *Niemand komt tot den Vader dan door Mij;* en bij den Profeet: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is GOD, Held, VADER DER EEUWIGHEID;* en elders: *Gij, Jehovah, onze Vader, onze Verlosser van de eeuw aan is Uw naam;* en in duizend andere plaatsen, alwaar de Heer onze Heiland “Jehovah” wordt genoemd. Dit is de ware uitlegging der woorden van dit gebed.” Nadat ik dit gezegd had, zag ik hen aan, en bemerkte de veranderingen van hun gelaatsuitdrukking overeenkomstig de veranderingen van hun gemoed, sommigen instemmend en mij aanziende, anderen niet instemmend en zich van mij afwendend. En toen zag ik ter rechterzijde een opaalkleurige wolk, en ter linkerzijde een stoffige wolk, en onder beide iets als een regen; die onder de laatstgenoemde wolk was als een plasregen ten tijde van den naherfst, en die onder de eerstgenoemde als dauw ten tijde van het begin der lente. En toen hield ik terstond op in den geest te zijn, en was wederom in het lichaam, en keerde aldus uit de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld terug.

113. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Ik blikte in de wereld der geesten, en zag een leger op roode en zwarte paarden; zij, die daarop zaten, zagen er uit als apen met het gezicht en de borst naar de lendenen en de staarten der paarden, en met het achterhoofd en den rug naar hun nekken en koppen gekeerd; en de teugels hingen om den hals der ruiters; en zij schreeuwden tegen ruiters op witte paarden, en zij rukten met beide handen aan de teugels, maar aldus trokken zij de paarden uit den strijd terug; en zulks voortdurend. Toen lieten zich twee Engelen uit den Hemel neder, en kwamen tot mij, en zeiden: “Wat ziet gij?” En ik vertelde, dat ik zulk een potsierlijke ruitery gezien had, en ik vroeg, wat dit was en wie zij waren; en de Engelen antwoordden: “Zij zijn uit de plaats, die Armageddon wordt genoemd (Openb. 16: 16), waarin zij vergaderd zijn ten getale van eenige duizenden om te strijden tegen hen, die behooren tot de Nieuwe Kerk des Heeren, welke het Nieuwe Jeruzalem wordt genoemd. Zij spraken in die plaats over de Kerk en den Godsdienst, terwijl toch bij hen niet iets van de Kerk was, want zij hadden niet enig geestelijk ware, noch iets van godsdienst, omdat zij niet enig geestelijk

goede hadden. Zij spraken daar met mond en lippen over het een en over het ander, maar alleen om daardoor de heerschappij te voeren. Zij hadden in de jongemensjaren geleerd, het geloof alleen te bevestigen, en iets aangaande God, en toen zij tot hoogere ambten in de Kerk bevorderd waren, hielden zij deze dingen nog een tijd lang vast; maar aangezien zij toen aanvingen, niet langer aan God en aan den Hemel te denken, maar aan zichzelf en de wereld, dus niet aan de eeuwige zaligheid en het eeuwige geluk, maar aan tijdelijke verhevenheid en tijdelijken rijkdom, wierpen zij de in de jongemensjaren opgenomen leerstellige dingen uit de innerlijke dingen van het redelijke gemoed, die met den Hemel gemeenschap hebben, en vandaar in het licht des Hemels zijn, en wierpen deze in de uiterlijke dingen van het redelijke gemoed, die met de wereld gemeenschap hebben, en vandaar in het schijnsel der wereld zijn; en tenslotte stieten zij ze neder in het zinnelijk natuurlijke. Vandaar zijn de leerstellige dingen der Kerk bij hen een zaak alleen desmonds geworden, en niet langer der gedachte uit de rede, en nog minder der aandoening uit de liefde. En aangezien zij zichzelf van dien aard gemaakt hebben, laten zij niet dat Goddelijk Ware toe, hetwelk der Kerk is, noch eenig echte goede, dat tot den godsdienst behoort. De innerlijke dingen van hun gemoed zijn vergelijkenderwijze geworden als flesschen gevuld met een mengsel van ijzervijlsel en zwavelpoeder, waarin, als er water op gegoten wordt, eerst verhitting ontstaat, dan een vlam, waardoor deze flesschen uiteenbarsten. Evenzoo dezen; wanneer zij iets over het levende water, dat het echte ware des Woords is, hooren en dit door hunne ooren binnendringt, ontsteken en ontvlammen zij met heftigheid, en verwerpen het als iets, dat hun hoofden zou doen uiteenbarsten. Dezen zijn het, die aan u als apen verschenen, averechts gezeten op roode en zwarte paarden, met de teugels om den hals; want zij, die het ware en goede der Kerk uit het Woord niet liefhebben, willen niet naar de voorste deelen van eenig paard zien, maar naar de achterste daarvan; want het paard beteekent het verstand van het Woord; het roode paard het verstand van het Woord, verdorven ten aanzien van het goede, en het zwarte paard het verstand van het Woord, verdorven ten aanzien van het ware. Dat zij krijsgehuil uitstieten tegen de ruiters op witte paarden, is omdat het witte paard het verstand van het Woord ten aanzien van het ware en goede beteekent. Dat zij hun paarden met den hals schenen terug te trekken, kwam, omdat zij den strijd duchtten, en vreesden, dat het ware des Woords tot velen en aldus in het licht zou komen. Dit is de uitlegging.”

De Engelen zeiden verder: “Wij zijn uit het gezelschap des Hemels, dat Michaël genoemd wordt en wij ontvingen uit den Heer het bevel, neder te dalen in de plaats genaamd Armageddon, waaruit gij de ruitery hebt zien losbreken. Door Armageddon wordt bij ons in den Hemel de staat en de gezindheid aangeduid van het strijden uit vervalschte waarheden, welke staat en gezindheid ontspringt aan de liefde tot overheerschen en tot uitblinken boven allen. En daar wij bij u de begeerte gewaarwerden, meer aangaande dezen strijd te weten, zoo zullen wij er een en ander over mededeelen. Na onze nederdaling uit den Hemel naderden wij die plaats Armageddon, en zagen daar eenige duizenden vergaderd; doch wij traden deze vergadering niet binnen, maar aan de zuidzijde dier plaats stonden eenige huizen, alwaar zich knapen met onderwijzers bevonden. Wij traden daar binnen, en zij ontvingen ons welwillend. Wij schiepten behagen in hun omgang. Zij waren allen schoon van gelaat vanuit het leven in de oogen en vanuit den ijver in het spreken. Het leven in de oogen hadden zij vanuit de gewaarwording van het ware, en den ijver in het spreken vanuit de aandoening van het goede; daarom gaven wij hun ook hoeden waarvan de randen versierd waren met tressen van gouddraad, waarin paarlen waren geweven, en wij gaven hun eveneens kleederen van witte en hemelsblauwe kleur geschakeerd. Wij vroegen hun, of zij hun blikken hadden geworpen op de naburige plaats, die Armageddon wordt genoemd; zij zeiden, dat zij dat gedaan hadden door een venster onder het dak van het huis; en dat zij daar een vergadering hadden gezien, maar onder verschillende gedaanten; nu eens als rijzige menschen, en dan weer niet als menschen, maar als standbeelden en gesneden afgodsbeelden, en rond daarom heen een geknieelde menigte; ook dezen, zeiden zij, verschenen ons onder verschillende gedaanten, sommigen als menschen, sommigen als luipaarden, en sommigen als bokken, en dezen met naar beneden gebogen horens, waarmede zij den grond omwoelden. Wij verklaarden deze gedaanteverwisselingen, wie zij uitbeeldden en wat zij beteekenden. Doch ter zake: Toen de vergaderden gehoord hadden, dat wij in gene huizen waren binnengegaan, zeiden zij onder elkander: Wat willen zij bij die knapen? Laten wij eenigen uit onze menigte naar hen toezenden om ze uit te werpen. En zij zonden ook eenigen af, en toen dezen gekomen waren, zeiden zij tot ons: Waarom zijt gij deze huizen binnengegaan. Vanwaar zijt gij? Wij bevelen u krachtens onze heerschappij heen te gaan! Maar wij antwoordden: Gij kunt dit niet uit overmacht bevelen; gij zijt weliswaar in uw eigen oogen als de Enakim, en zij die hier zijn lijken u dwergen toe; maar toch hebt gij hier noch macht noch recht, tenzij door listen, welke evenwel niets vermogen. Keert

daarom tot de uwen terug om te melden dat wij uit den Hemel hierheen gezonden zijn, om te onderzoeken, of bij u al dan niet godsdienst is; indien niet, zoo zult gij uit deze plaats geworpen worden. Legt hun daarom het volgende voor, waarin het wezenlijke zelf van de Kerk en den Godsdienst gelegen is: hoe verstaan zij deze woorden in het Gebed des Heeren, ONZE VADER, DIE IN DE HEMELEN ZIJT, UW NAAM WORDE GEHEILIGD, UW KONINKRIJK KOME. Nadat zij dit gehoord hadden, zeiden zij eerst: Wat moet dat? en daarna, dat zij het zouden voorleggen. En zij gingen heen en zeiden deze dingen aan de hunnen; dezen antwoordden: Wat beteekent dat en wat voor opgave is dit? Maar zij begrepen de verborgenheid, namelijk dat zij weten wilden, of deze woorden den weg van ons geloof tot God den Vader bevestigden. Daarom zeiden zij: De woorden zijn duidelijk, namelijk, dat men bidden moet tot God den Vader, en dat men aangezien Christus onze Middelaar is, tot God den Vader ter wille van den Zoon moet bidden. En terstond besloten zij in hun verontwaardiging, tot ons te komen en het ons mondeling te vertellen, zeggende ook, dat ze ons aan de ooren zouden trekken. Zij gingen ook van die plaats uit, en gingen in een bosch nabij de huizen, waarin de knapen met de onderwijzers waren; in het midden daarvan was de grond opgehoogd als een worstelperk. Zij hielden elkander bij de hand, en traden dit perk binnen, waar wij waren, en waar wij hen verwachtten. Er waren graszoden tot heuveltjes opgestapeld, waarop zij zich nederzetten, want zij zeiden tot elkander: Voor hen zullen wij niet staan maar zitten. En toen zeide een van hen, die de gedaante van een Engel des lichts kon aannemen, en door de overigen was afgevaardigd, om met ons te spreken: Gij hebt ons voorgesteld onze gemoederen te openen aangaande de eerste woorden in het Gebed des Heeren, namelijk hoe wij deze verstaan. Daarom zeg ik u, dat wij ze aldus verstaan, dat men bidden moet tot God den Vader, en aangezien Christus onze Middelaar is en wij door Zijn verdienste zalig worden, dat men uit het geloof in Zijn verdienste tot God den Vader moet bidden. Maar toen zeiden wij tot hen: Wij zijn uit het gezelschap des Hemels, dat Michaël wordt genoemd, en wij zijn gezonden om te bezoeken en onderzoeken, of gij, die in gene plaats vergaderd waart, eenigen godsdienst, hebt of niet; want de voorstelling van God dringt in elk ding van den godsdienst; en daardoor geschiedt verbinding, en door de verbinding het heil. Wij in den Hemel lezen dagelijks dit Gebed, evenals de menschen op aarde, en dan denken wij niet aan God den Vader, aangezien Hij onzichtbaar is, maar aan Hem in Zijn Goddelijk Menschelijke, aangezien Hij daarin zichtbaar is; en door u wordt Hij in dat Goddelijk Menschelijke Christus genoemd, maar door ons de

Heer; en aldus is de Heer voor ons de Vader in de Hemelen; de Heer heeft ook geleerd, dat Hij en de Vader één zijn; dat de Vader in Hem, en Hij in den Vader is; en dat wie Hem ziet, den Vader ziet; voorts dat niemand tot den Vader komt dan door Hem; alsmede, dat het de wil des Vaders is, dat men in den Zoon gelooft; en dat wie den Zoon niet gelooft, het leven niet ziet; ja zelfs, dat de toorn Gods op hem blijft. Hieruit blijkt duidelijk, dat men zich tot den Vader richt door Hem en in Hem; en daar dit zoo is, heeft Hij ook geleerd, dat Hem alle macht gegeven is in den Hemel en op aarde. In dit Gebed wordt gezegd: UW NAAM WORDE GEHEILIGD, UW KONINKRIJK KOME, en uit het Woord hebben wij aangetoond, dat Zijn Goddelijk Menschelijke de Naam des Vaders is, en dat het Koninkrijk des Vaders dan daar is, wanneer men zich onmiddellijk tot den Heer richt, en dat het in geen deele daar is, wanneer men zich onmiddellijk tot God den Vader richt. Daarom heeft de Heer ook den discipelen bevolen, het Koninkrijk Gods te prediken, en dit is het Koninkrijk Gods. Toen zij dit gehoord hadden, zeiden de tegenstanders: Gij haalt vele dingen uit het Woord aan, maar misschien hebben wij dergelijke dingen daar gelezen, doch wij herinneren ze ons niet. Opent daarom voor ons het Woord, en leest daaruit die plaatsen, vooral die daarin, dat het koninkrijk des Vaders dan komt, wanneer het koninkrijk des Heeren komt. En toen zeiden zij tot de knapen: Brengt het Woord, en zij brachten het, en wij lazen daaruit het volgende: *Johannes predikende het evangelie des koninkrijks, zeide: De tijd is vervuld, het KONINKRIJK GODS is nabij gekomen* (Markus 1: 14, 15; Matth. 3: 2); *Jesus zelf predikte het evangelie des koninkrijks, en dat het KONINKRIJK GODS was nabij gekomen* (Matth. 4: 17, 23; hfdst. 9: 35); *Jesus gebod den discipelen, het KONINKRIJK GODS te prediken en te verkondigen* (Markus 16: 15; Lukas 8: 1; 9: 60); *desgelijks de zeventig, die Hij uitzond* (Lukas 10: 9, 11; behalve elders, zooals Matth. 11: 5; 16: 27, 28; Markus 8: 35; 9: 1, 47; 10: 29, 30; 11: 10; Lukas 1: 19; 2: 10, 11; 4: 43; 7: 22; 21: 30, 31; 22: 18). Het koninkrijk Gods, dat verkondigd werd, was het koninkrijk des Heeren, en aldus het koninkrijk des Vaders. Dat dit zoo is, blijkt duidelijk uit het volgende: *De Vader heeft alle dingen gegeven in de hand des Zoons* (Joh. 3: 35); *De Vader heeft den Zoon macht gegeven over alle vleesch* (Joh. 17: 2); *Alle dingen zijn Mij overgegeven van den Vader* (Matth. 11: 27); *Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde* (Matth. 28: 18). En verder hieruit: *Jehovah Zebaoth is Zijn naam, en Verlosser, de Heilige Israëls; Hij zal de God der gansche aarde genaamd worden* (Jes.: 54: 5); *Ik zag, en ziet, een als eens MENSCHEN ZOON, en Hem werd gegeven heerschappij, heerlijkheid, en het koninkrijk; en alle volken en natiën zullen Hem vereeren; Zijne heerschappij*

is eene heerschappij der eeuw, die niet vergaan zal, en Zijn koninkrijk een rijk, dat niet zal te gronde gaan (Dan. 7: 13, 14); Toen de zevende engel gebazuind had, geschiedden er groote stemmen in de hemelen, zeggende: De koninkrijken der wereld zijn geworden onzes Heeren en van Zijnen Christus, en Hij zal regeeren in de eeuwen der eeuwen (Openb. 11: 15; 12: 10). En bovendien onderrichtten wij hen uit het Woord, dat de Heer in de wereld kwam niet alleen om de Engelen en de menschen te verlossen, maar ook om hen met God den Vader te vereenigen door Hem en in Hem; want Hij heeft geleerd, dat zij, die in Hem gelooven, in Hem zijn en Hij in hen is (Joh. 6: 56; 14: 20; 15: 4, 5). Toen zij dit gehoord hadden, vroegen zij: Hoe kan dan uw Heer Vader genoemd worden? Wij zeiden: Op grond van hetgeen gelezen werd, alsmede van hetgeen volgt: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is GOD, Held, VADER DER EEUWIGHEID* (Jes. 9: 5); *Gij zijt onze Vader; Abraham kent ons niet, en Israël erkent ons niet; Gij, JEHOVAH, ZIJT ONZE VADER, ONZE VERLOSSER VAN DE EEUW AAN IS UW NAAM* (Jes. 63: 16). Zeide Hij niet tot Filippus, die den Vader wilde zien: *Filippus, hebt gij Mij niet gekend; wie Mij ziet, ziet den Vader* (Joh. 14: 9; 12: 45). Wie anders is dan de Vader, dan dien Filippus met zijn eigen oogen zag? Hieraan voegden wij nog toe: In de gansche Christelijke wereld wordt gezegd, dat zij, die van de Kerk zijn, het lichaam van Christus uitmaken en in Zijn lichaam zijn. Hoe kan dan de mensch der Kerk tot God den Vader naderen tenzij door Hem, in wiens lichaam Hij is? Anders moest hij geheel en al uit het lichaam gaan en naderen! Tenslotte deelden wij hun mede, dat heden ten dage uit den Heer de NIEUWE KERK wordt gesticht, welke in de Openbaring onder het NIEUWE JERUZALEM wordt verstaan, waarin de eeredienst van den Heer alleen zal zijn, gelijk in den Hemel, en dat aldus *alles vervuld zal worden, hetgeen van begin tot einde in het Gebed des Heeren ligt opgesloten*. Wij bevestigden al deze dingen uit het Woord bij de Evangelisten, en bij de Profeten, en uit de Openbaring, waarin van begin tot einde over deze Kerk gehandeld worth, en wel met zulk een overvloed van aanhalingen, dat zij moede werden van het aanhooren. De Armageddoniërs, die deze dingen met verontwaardiging aanhoorden, wilden onze rede af en toe onderbreken, en ten slotte braken zij deze af, en riepen uit: Gij hebt gesproken tegen de leer van onze kerk, die zegt, dat men zich onmiddellijk tot God den Vader moet wenden, en in Hem moet gelooven; aldus hebt gij u schuldig gemaakt aan verkrachting van ons geloof; gaat daarom heen van hier, en zoo niet, gij zult uitgeworpen worden. En hun verhitte gemoederen gingen van bedreigingen in een poging over; maar toen sloegen wij hen door de ons gegeven macht met blindheid, en ten gevolge

daarvan braken zij, zonder ons te zien, los, en renden in hun verdooling alle kanten uit, en sommigen vielen in den afgrond, waarvan sprake is in de Openbaring (9: 2), welke thans in de zuidelijke streek tegen het oosten is; waar diegenen zijn, die de rechtvaardiging door het geloof alleen bevestigen; en daar worden diegenen, die dit geloof uit het Woord bevestigen, in de woestijn gezonden, waarin zij gedreven worden tot aan het uiteinde der Christelijke wereld, en vermengd met de heidenen”.

De Verlossing

114. Dat er in den Heer twee ambten zijn, het PRIESTERLIJKE en het KONINKLIJKE, is in de Kerk bekend, maar weinigen weten, waarin het eene en waarin het andere bestaat; daarom zal het gezegd worden. De Heer werd vanuit het Priesterlijk ambt JEZUS genoemd, en vanuit het Koninklijk ambt CHRISTUS; alsmede wordt Hij vanuit het Priesterlijk ambt in het Woord Jehovah en Heer genoemd, en vanuit het Koninklijk ambt God en Heilige Israëls zoowel als Koning. Deze twee zijn onderling onderscheiden gelijk liefde en wijsheid, of, wat hetzelfde is, gelijk het goede en het ware onderling. Al wat de Heer derhalve deed en werkte vanuit de Goddelijke Liefde of het Goddelijk Goede, deed en werkte Hij vanuit Zijn Priesterlijk ambt, terwijl Hij al wat Hij vanuit de Goddelijke Wijsheid of het Goddelijk Ware deed en werkte, vanuit Zijn Koninklijk ambt deed en werkte. In het Woord beteekent ook priester en priesterschap het Goddelijk Goede, en koning en koningschap het Goddelijk Ware; deze twee beeldden de priesters en koningen in de Israëlietische Kerk uit. Wat de Verlossing betreft, deze behoort tot beide ambten; maar wat daarvan tot het eene ambt, en wat daarvan tot het andere ambt behoort, zal in hetgeen volgt worden blootgelegd. Opdat men echter elk ding afzonderlijk duidelijk onderscheiden gewaar worde, zal de uiteenzetting in de volgende canons of artikelen gesplitst worden: I. *De Verlossing zelve was de onderwerping der hellen, en de ordening der Hemelen, en door deze dingen de voorbereiding tot een nieuwe geestelijke Kerk.* II. *Zonder deze Verlossing had geen mensch zalig kunnen worden, noch hadden de Engelen in den staat der ongereptheid kunnen voortbestaan.* III. *De Heer heeft aldus niet alleen de menschen, maar ook de Engelen verlost.* IV. *De Verlossing was een louter Goddelijk werk.* V. *Deze Verlossing zelve had niet anders kunnen geschieden dan door den vleesch geworden God.* VI. *Het lijden des kruises was de laatste verzoeking, die Hij, als de grootste Profeet, doorstond, en zij was het middel ter Verheerlijking van Zijn Menschelijke, dat is, ter vereeniging met het Goddelijke Zijns Vaders; en niet de Verlossing.* VII. *Het geloof, dat het lijden des kruises de Verlossing zelve was, is de fundamenteele dwaling der Kerk; en deze dwaling, te zamen met de dwaling aangaande de drie Goddelijke Personen van eeuwigheid aan, heeft de gansche Kerk verdorven, dermate, dat niet eenige geestelijke rest meer in haar over is.* Deze dingen dienen nu afzonderlijk ontwikkeld te worden.

115. I. DE VERLOSSING ZELVE WAS DE ONDERWERPING DER HELLEN, EN DE ORDENING DER HEMELN, EN DOOR DEZE DINGEN DE VOORBEREIDING TOT EEN NIEUWE GEESTELIJKE KERK. Dat deze drie werkingen de Verlossing

uitmaken, kan ik met alle zekerheid zeggen, aangezien de Heer ook heden ten dage een Verlossing doet, welke in het jaar 1757 begon te zamen met het LAATSTE OORDEEL, hetwelk toen geschied is; van dien tijd aan duurde deze Verlossing tot heden toe. De oorzaak hiervan is deze, dat heden ten dage de TWEDE KOMST DES HEEREN plaats vindt, en de Nieuwe Kerk gesticht moet worden, welke niet gesticht kan worden, tenzij daaraan de onderwerping der hellen en de ordening der Hemelen voorafgaat. En aangezien het mij gegeven is, alle dingen te zien, kan ik beschrijven, op welke wijze de hellen werden onderworpen, en op welke wijze de Nieuwe Hemel werd gegrondvest en geordend; doch dit zou een volledig werk eischen. Maar op welke wijze het Laatste Oordeel werd voltrokken, heb ik bekend gemaakt in een in Londen in het jaar 1758 uitgegeven werkje. Dat de onderwerping der hellen, de ordening der Hemelen, en de instelling van de Nieuwe Kerk de Verlossing uitmaakten, komt omdat zonder deze geen mensch zalig had kunnen worden; zij volgen ook in rangorde op elkander, want eerst moeten de hellen onderworpen worden, voordat de nieuwe engellijke Hemel kan worden gevormd, en deze moet eerst gevormd worden, voordat de Nieuwe Kerk op aarde kan worden gesticht; want de menschen in de wereld zijn met de Engelen des Hemels en met de geesten der hel zoo verbonden, dat zij in de innerlijke dingen van hun gemoed naar beide zijden één uitmaken; doch hierover in het laatste hoofdstuk van dit werk, alwaar in het bijzonder gehandeld zal worden over de VOLEINDING DER EEUW, over de KOMST DES HEEREN en over de NIEUWE KERK.

116. Dat de Heer, toen Hij in de wereld was, tegen de hellen streed, en deze overwon en onderwierp, en ze aldus tot gehoorzaamheid aan Hem bracht, blijkt uit vele plaatsen in het Woord, waaruit ik slechts eenige naar voren zal brengen; bij Jesaja: *Wie is deze, die uit Edom komt, met besprenkelde kleederen uit Bozra; deze, die eerwaardig is in Zijn gewaad, die voorttrekt in de menigte Zijner sterkte. Ik ben het, die in gerechtigheid spreek, die groot ben om zalig te maken. Waarom zijt Gij rood aan Uw gewaad, en Uwe kleederen als van eenen, die in de wijnpers treedt? Ik heb de pers alleen getreden, en van het volk geen man met Mij; daarom heb Ik hen getreden in Mijnen toorn, en heb hen vertrapt in Mijne grimmigheid; vandaar is hunne overwinning gesprengd op Mijne kleederen; want de dag der wraak is in Mijn hart, en het jaar Mijner verlost en is gekomen; Mijn arm heeft Mij heil beschikt; Ik heb hunne overwinning in de aarde doen nederdalen. Hij zeide: Ziet, Mijn volk zijn zij, zonen; daarom is Hij hun tot eenen Heiland geworden; om Zijne liefde en om Zijne mildheid heeft Hij hen verlost* (63: 1 tot 9). Dit handelt over den strijd des Heeren tegen de hellen; onder het kleed, waarin Hij eerwaardig was en hetwelk rood

was, wordt het Woord verstaan, dat door het Joodsche volk geweld werd aangedaan. De strijd zelf tegen de hellen en de overwinning op deze wordt daarmede beschreven, dat Hij hen in Zijnen toorn trad, en hen vertrapte in Zijne grimmigheid. Dat Hij alleen en uit eigen macht gestreden heeft, wordt beschreven met deze woorden: “van het volk geen man met Mij; Mijn arm heeft Mij heil beschikt; Ik heb hunne overwinning in de aarde doen nederdalen.” Dat Hij daardoor zalig maakte en verlost, met deze woorden: “daarom is Hij hun tot eenen Heiland geworden; om Zijne liefde en om Zijne mildheid heeft Hij hen verlost.” Dat dit de oorzaak van Zijn Komst was, wordt onder deze woorden verstaan: “de dag der wraak is in Mijn hart, en het jaar Mijner verlost is gekomen.” Wederom bij Jesaja: *Hij zag, dat er niemand was, en verbaasde zich, dat er geen middelaar was; daarom bracht Hem Zijn arm heil aan, en de gerechtigheid ondersteunde Hem; vandaar trok Hij gerechtigheid aan als een pantsier, en den helm des heils op Zijn hoofd; en de kleederen der wraak trok Hij aan, en Hij dekte Zich met ijver als met eenen mantel; toen kwam de Verlosser tot Zion* (59: 16, 17, 20). Bij Jeremia: *Zij zijn ontzet, hunne sterken zijn verslagen; zij hebben de vlucht genomen en hebben niet omgezien. Deze dag is voor den Heer Jehovih Zebaoth een dag der wrake, dat Hij wraak neme op Zijne vijanden; het zwaard zal vreten en verzadigd worden* (46: 5, 10). Deze en gene plaats handelen over den strijd des Heeren tegen de hellen en over de overwinning op deze. Bij David: *Gord het zwaard aan de dij, o Machtige; Uwe pijlen zijn scherp; volken zullen onder U vallen, vijanden des Konings uit het hart; Uw troon is voor de eeuw en voor de eeuwigheid; Gij hebt de gerechtigheid lief gehad; daarom heeft God U gezalfd* (Psalm 45: 4 tot 8), behalve in zeer vele andere plaatsen. Aangezien de Heer alleen de hellen overwon, zonder hulp van eenigen Engel, wordt Hij dan ook genoemd HELD en MAN DER OORLOGEN (Jes. 42: 13; 9: 5); KONING DER HEERLIJKHEID, JEHOVAH DE STERKE, HELD DES KRIJGS (Psalm 24: 8, 10); DE STERKE JAKOBS (Psalm 132: 2); en in vele plaatsen *Jehovah Zebaoth*, dat is, Jehovah der heirscharen. En ook wordt Zijn Komst genoemd *Dag van Jehovah, de verschrikkelijke, de wreede, van verontwaardiging, van grimmigheid, van toorn, van wraak, van vernietiging, van oorlog, der bazuin, van gedruisch, van tumult*, enz. Bij de Evangelisten leest men het volgende: *Nu is het gericht der wereld, de overste dezer wereld zal buiten geworpen worden* (Joh. 12: 31); *De overste dezer wereld is geoordeeld* (Joh. 16: 11); *Hebt vertrouwen, Ik heb de wereld overwonnen* (Joh. 16: 33); *Ik zag den satan, als een bliksem, uit den hemel vallen* (Lukas 10: 18); onder de wereld, den overste der wereld, den satan en den duivel wordt de hel verstaan. Bovendien wordt in de Openbaring van

begin tot einde beschreven, van welken aard de Christelijke Kerk heden ten dage is, voorts dat de Heer wederom komen, en de hellen onderwerpen, en een nieuwen engellijken Hemel maken, en daarna de Nieuwe Kerk op aarde stichten zal. Al deze dingen werden daar voorzeggd, maar niet eerder dan heden onthuld. De oorzaak hiervan is deze, dat de Openbaring evenals alle profetische gedeelten des Woords in louter overeenstemmingen geschreven was; en indien deze niet uit den Heer onthuld waren, zou nauwelijks iemand daaruit een enkel versje op behoorlijke wijze verstaan kunnen hebben. Maar nu zijn, ter wille der Nieuwe Kerk, alle dingen, die daarin gelegen zijn, onthuld in de te Amsterdam in het jaar 1766 uitgegeven ONTHULDE OPENBARING en diegenen zullen ze zien, die gelooven in het Woord des Heeren bij Mattheus hfdst. 24 aangaande den staat der huidige Kerk en aangaande Zijn Komst. Maar dit geloof wankelt alleen nog bij hen, die het geloof der huidige Kerk aangaande een drievuldigheid van Goddelijke Personen uit het eeuwige en aangaande het lijden van Christus, namelijk dat het de Verlossing zelve was, zóó diep in hun harten hebben geprent, dat het niet ontworteld kan worden. Maar dezen zijn, zooals in de GEDENKWAARDIGHEID boven n. 113 werd gezegd, gelijk met ijzervijsel en zwavelpoeder gevulde flesschen, waarin, wanneer er water in gegoten wordt, eerst hitte ontstaat, en daarna een vlam, waardoor deze flesschen barsten; evenzoo dezen; wanneer zij iets hooren aangaande het levende water, dat het echte ware des Woords is, en dit door de oogen of ooren binnendringt, zoo ontsteken ze heftig en geraten in vlammen, en verwerpen het als iets, dat hun hoofden zou doen barsten.

117. De onderwerping der hellen, de ordening der Hemelen en daarna de stichting der Kerk, kunnen door verschillende gelijkenissen worden toegelicht; zij kunnen worden toegelicht door de vergelijking met een leger van roovers of muiters, die een koninkrijk of een stad binnenvallen, en daar de huizen in brand steken, de goederen der inwoners plunderen, en onder elkander den buit deelen, en zich daarover verheugen en zich daarop beroemen; terwijl de Verlossing zelve toegelicht kan worden door de vergelijking met een rechtvaardigen koning, die met zijn leger tegen hen optreedt, en een deel van hen over de kling jaagt, een ander deel in tuchthuizen opsluit en hun den buit afneemt, en het zijnen onderdanen teruggeeft, en daarna de orde in het koninkrijk herstelt, en het beveiligt tegen dergelijke aanvallen. Het kan ook worden toegelicht door de vergelijking met een troep wilde beesten, die uit het woud losbreken, en die de kudden van klein- en grootvee, alsmede de menschen aanvallen, zoodat de mensch niet buiten de wallen van zijn stad durft te gaan en de aarde bebouwen, ten gevolge waarvan de velden

verlaten worden, en de stedelingen gevaar loopen den hongerdood te sterven; en de Verlossing kan toegelicht worden door de slachting en de uitroeiing dier wilde beesten, en door de bescherming der velden en akkers tegen een verderen inval van dergelijke dieren. Ook kan het worden toegelicht door de sprinkhanen, die al het groen van den aardbodem wegvreten, en door de middelen tegen een verder voortdringen; desgelijks door de wormen in den voorzomer, die de boomen van hun bladeren, en aldus ook van hun vruchten berooven, zoodat zij naakt staan als midden in den winter; en door de afschudding dier wormen en de herstelling aldus van den tuin in den staat van zijn bloeien en vrucht dragen. Desgelijks zou het de Kerk vergaan zijn, indien de Heer niet door de Verlossing de goeden van de boozen gescheiden, en dezen in de hel geworpen en genen in den Hemel geheven had. Wat zou er met een keizer- en koninkrijk gebeuren, waar geen gerechtigheid en gericht bestond, waardoor de boozen uit het midden der goeden weggenomen, en de goeden tegen geweldplegingen beschermd werden, opdat een ieder veilig in zijn huis leve en, zooals in het Woord gezegd wordt, in het kalme onder zijn vijgeboom en wijnstok zitte?

118. II. ZONDER DEZE VERLOSSING HAD GEEN MENSCH ZALIG KUNNEN WORDEN, NOOH HADDEN DE ENGELN IN DEN STAAT DER ONGEREPTHEID KUNNEN VOORT BESTAAN. Eerst zal gezegd worden, wat de Verlossing is; verlossen beteekent bevrijden van de verdoemenis, redden van den eeuwig dood, ontrukken aan de hel, en de gevangenen en gebondenen uit de hand des duivels wegnemen. Dit is uit den Heer gedaan doordat Hij de hellen onderwierp, en den nieuwen Hemel stichtte. Dat de mensch anderszins niet zalig had kunnen worden, komt, omdat de geestelijke wereld met de natuurlijke wereld in zulk een verband staat, dat zij niet gescheiden kunnen worden, voornamelijk met de innerlijke dingen van de dingen welke hun zielen en gemoederen worden genoemd; van de goeden met de zielen en gemoederen der Engelen, en van de boozen met de zielen en gemoederen der helsche geesten. Zij zijn zoo nauw vereenigd, dat als dezen van den mensch verwijderd werden, de mensch dood zou nedervallen als een blok; evenmin zouden de Engelen en de geesten kunnen bestaan, wanneer de menschen aan hen onttrokken werden. Hieruit blijkt duidelijk, waarom de Verlossing in de geestelijke wereld plaats greep, en waarom de Hemel en de hel eerst in orde gebracht moesten worden, voordat de Kerk op aarde gesticht kon worden. Dat dit zoo is, blijkt helder in de Openbaring, namelijk dat nadat de Nieuwe Hemel gemaakt was, uit dien Hemel het Nieuwe Jeruzalem nederdaalde, hetwelk de Nieuwe Kerk is (21: 1, 2).

119. Dat ook de Engelen niet in den staat van ongereptheid hadden kunnen voortbestaan, indien uit den Heer niet de Verlossing was gedaan, komt omdat de gansche engellijke Hemel te zamen met de Kerk op aarde voor den Heer als één enkele Mensch is; wiens inwendige de engellijke Hemel en wiens uitwendige de Kerk uitmaakt, of, om het meer speciaal te zeggen, wiens hoofd de hoogste Hemel uitmaakt, de borst en de middelste streek van het lichaam de tweede en de laatste Hemel, en de lendenen en voeten de Kerk in de landen, terwijl de Heer zelf de ziel en het leven van dien ganschen Mensch is; vandaar zou, indien de Heer de Verlossing niet gedaan had, deze Mensch vernietigd zijn, ten aanzien van de voeten en de lendenen, wanneer de Kerk in de landen week, ten aan zien van de buikstreek, wanneer de laatste Hemel week, ten aanzien van de borst, wanneer de tweede Hemel week, en dan valt het hoofd, daar het geen overeenstemming met het lichaam heeft, in onmacht. Maar dit zal door gelijkenissen verduidelijkt worden; het is als wanneer de afsterving van het vleesch de voeten aangrijpt, en het afsterven daarvan geleidelijk opklimt, en eerst de lendenen aansteekt, en daarna de ingewanden van het onderlijf, en ten slotte de omliggende deelen van het hart aangrijpt; dat de mensch dan bezwijkt in den dood, is bekend. Het kan ook worden verduidelijkt door vergelijking met de ziekten der ingewanden, die onder het middelrif liggen, namelijk, dat, wanneer deze verslappen, het hart begint te trillen en de long zwaar te ademen, en dat ten slotte beide ophouden te werken. Ook kan het worden verduidelijkt door vergelijking met den inwendigen en uitwendigen mensch, namelijk dat de inwendige mensch wel vaart, zoolang de uitwendige mensch gehoorzaam zijn functies vervult; wanneer daarentegen de uitwendige mensch niet gehoorzaamt, maar tegenstribbelt, en meer nog, wanneer hij den inwendigen mensch bestrijdt, zoo wordt de inwendige mensch eindelijk aan het wankelen gebracht en ten slotte door de verlustigingen van den uitwendigen mensch medegesleurd, totdat hij dezen begunstigt en met hem instemt. Eveneens kan het verduidelijkt worden door de vergelijking met een mensch, die op een berg staat, en onder zich overstroomde landen ziet, en dat de wateren allengs rijzen; en wanneer zij de hoogte bereiken, waarop hijzelf staat, wordt ook hij door de golven verzwolgen, indien hij niet zijn heil vinden kan in het een of andere vaartuig, dat door de golven wordt aangespoeld. Desgelijks, wanneer iemand van een berg af een dichten nevel meer en meer van de aarde ziet opstijgen, en de velden, dorpen en steden verhullen; wanneer vervolgens deze nevel hem bereikt heeft, ziet hij hoegenaamd niets, zelfs niet eens zichzelf, waar hij is. Evenzoo is hat gesteld met de Engelen, wanneer de Kerk op aarde

te gronde gaat, namelijk dat dan ook de lagere Hemelen vergaan; de oorzaak is, dat de Hemelen uit menschen van de aarde bestaan; en wanneer er niet langer eenig goede des harten en eenig ware des Woords over is, worden de Hemelen overstroomd uit de boosheden, die omhoog stijgen, en uit deze als vanuit de stygische wateren verstikt. Maar nochtans worden zij uit den Heer ergens verborgen gehouden en tot den dag van het Laatste Oordeel bewaard, en dan in den Nieuwen Hemel opgeheven. Dezen zijn het, die in de Openbaring worden bedoeld: *Ik zag onder het altaar de zielen, van hen die gedood waren om het Woord Gods, en om de getuigenis, die zij hadden; en zij riepen met groote stem, zeggende: Hoe lang, o Heer, die heilig zijt en waarachtig, oordeelt en wreekt Gij ons bloed niet van degenen, die op de aarde wonen; en aan een iegelijk werden lange witte kleederen gegeven, en hun werd gezegd, dat zij nog eenen kleinen tijd rusten zouden, totdat ook hunne mededienstknechten en hunne broeders zouden vervuld zijn, die gedood zouden worden, gelijk als zij* (6: 9, 10, 11).

120. Er zijn verschillende oorzaken waarom de ongerechtigheid en boosheid zonder de Verlossing uit den Heer zich over de gansche Christenheid in beide werelden, de natuurlijke en de geestelijke, verbreid zou hebben, waaronder ook deze is, dat elk mensch na den dood in de wereld der geesten komt, en dan gansch en al gelijk is zooals hij vroeger was; en bij de intrede in die wereld kan niemand daarvan worden afgehouden, met zijn overleden ouders, broeders, verwanten en vrienden te spreken. Iedere echtgenoot zoekt dan eerst zijn echtgenoot op, en iedere echtgenoot haar echtgenoot, en door genen en dezen worden zij binnengeleid in verschillende kringen van geesten, die van buiten als schapen verschijnen en van binnen als wolven zijn, en door dezen worden ook diegenen verleid, die naar vroomheid hadden getracht; hieruit en vanuit afschuwelijke kunstgrepen, die in de natuurlijke wereld onbekend zijn, is die wereld zoo vervuld met boosaardigen als een poel groen van kikkereieren. Dat het samenzijn met de boozen aldaar ook deze uitwerking heeft, kan door het volgende aanschouwelijk gemaakt worden: het is namelijk als wanneer iemand met roovers of zeeschuimers samenleeft, ten slotte wordt hij aan hen gelijk; en het is, alsof iemand met echtbrekers en hoeren samenhuist, ten slotte ziet hij in echtbreuk geen bezwaar. Ook is het, alsof iemand zich inlaat met oproerlingen: ten slotte ziet hij er geen bezwaar in, een ieder geweld aan te doen. Want alle boosheden zijn besmettelijk en kunnen met de pest vergeleken worden, die alleen al door den adem en de uitwaseming aansteekt; alsmede met kanker en koudvuur, die voortwoekert en de omliggende deelen en allengs de verder verwijderde tot verrotting

brengt, totdat het gansche lichaam te gronde gaat. De verlustigingen van het booze, waarin een, ieder geboren wordt, zijn daarvan de oorzaak. Hieruit kan nu blijken, dat niemand zonder de Verlossing uit den Heer zalig kan worden, en evenmin de Engelen in den staat der ongereptheid kunnen voortbestaan. De eenige toevlucht om niet te gronde te gaan, is tot den Heer, want Hij zegt: *Blijft in Mij, en Ik in u; gelijkerwijs de rank geene vrucht kan dragen van zich zelve, zoo zij niet in den wijnstok blijft; alzoo ook gij niet, zoo gij niet in Mij blijft. Ik ben de wijnstok, gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen. Zoo iemand in Mij niet blijft, die is buiten geworpen, en is verdord, en wordt in het vuur geworpen, en wordt verbrand* (Joh. 15: 4, 5, 6).

121. III. DE HEER HEEFT ALDUS NIET ALLEEN DE MENSCHEN, MAAR OOK DE ENGELEN VERLOST. Dit volgt uit hetgeen in het voorafgaande artikel werd gezegd, namelijk, dat de Engelen zonder de Verlossing uit den Heer evenmin hadden kunnen voortbestaan. Aan de bovengenoemde oorzaken voegen zich nog de volgende toe: 1. De hellen waren ten tijde van de eerste Komst des Heeren dermate omhooggerezen, dat zij de gansche wereld der geesten vervulden, die het midden houdt tusschen Hemel en hel, en op deze wijze niet alleen dien Hemel, welke de laatste wordt genoemd, in verwarring brachten, maar ook den middelsten Hemel aanvielen, welken zij op duizend manieren bestookten, en die zijn vernietiging tegemoet gegaan zou zijn, indien de Heer niet had ondersteund. Een dergelijke aanval der hellen wordt verstaan onder den in het land Schinear gebouwden toren, welks hoofd tot aan den Hemel reiken zou, en welk streven der bouwers verhinderd werd door de verwarring der lippen, terwijl zij zelve verstrooid werden, en de stad Babel werd genoemd (Gen. 11: 1 tot 9). Wat aldaar onder den toren en onder de verwarring der lippen wordt verstaan, is verklaard in DE HEMELSCHER VERBORGENHEDEN, uitgegeven in Londen. De oorzaak, waarom de hellen tot zulk een hoogte oprezen, was deze, dat in den tijd, waarop de Heer in de wereld kwam, het gansche aardrijk zich door afgoderijen en magieën geheel en al van God vervreemd had, en de Kerk, die bij de zonen Israëls en ten slotte bij de Joden bestond, volledig vernietigd was door de vervalsching en verkrachting des Woords; en al dezen en genen kwamen na den dood in de wereld der geesten, alwaar hun aantal zoozeer aanwies en vermenigvuldigd werd, dat zij van daar niet anders dan door de nederdaling van God Zelf, en toen door de kracht van Zijn Goddelijken arm verdreven konden worden. Hoe dit geschied is, is beschreven in het werkje over het LAATSTE OORDEEL, uitgegeven in Londen in het jaar 1758. Dit werd uit den Heer volbracht

toen Hij in de wereld was; iets dergelijks werd ook heden ten dage uit den Heer gedaan, aangezien, zooals boven gezegd werd, heden ten dage Zijn tweede Komst plaats vindt, die overal in de Openbaring, en bij Mattheus in hfdst. 24: 3, 30, bij Markus in hfdst. 13: 26, bij Lukas in hfdst. 21: 27, en in de Handel. der Apost. (hfdst. 1: 11), en elders voorzegd werd. Het onderscheid bestaat hierin, dat bij Zijn eerste Komst de hellen zoozeer waren toegenomen door de afgodendienaren, de magiërs en de vervalschers des Woords, en bij Zijn tweede Komst door de zoogenaamde Christenen, zoowel door hen, die het naturalisme hadden opgezogen als door hen, die het Woord vervalscht hadden door de bevestigingen van hun fabuleus geloof aangaande drie Goddelijke personen uit het eeuwige en aangaande het lijden des Heeren, namelijk dat het de Verlossing zelve geweest is; want dezen zijn het, die onder den draak en zijn twee beesten in de Openbaring (hfdst. 12 en 13) worden verstaan. 2. De tweede reden, waarom de Heer ook de Engelen verlost, is deze, dat niet alleen iedere mensch maar ook iedere Engel uit den Heer van het booze wordt afgehouden, en in het goede wordt gehouden; want niemand, noch Engel, noch mensch, is uit zichzelf in het goede, maar al het goede is uit den Heer. Wanneer derhalve de voetenbank der Engelen, die voor hen in de wereld der geesten is, is weggetrokken, is het met hen gedaan zooals met iemand, die op een troon zit, wanneer daarvan het voetstuk wordt weggenomen. Dat de Engelen niet rein zijn voor God, blijkt uit de profetische gedeelten des Woords, alsmede uit Job; voorts hieruit, dat er niet eenige Engel bestaat, die niet vroeger een mensch geweest is. Hierdoor wordt datgene bevestigd, wat gezegd is in HET GELOOF VAN DEN NIEUWEN HEMEL EN VAN DE NIEUWE KERK IN DEN ALGEMEENEN EN IN DEN AFZONDERLIJEN VORM aan het begin van dit werk, namelijk

“dat de Heer in de wereld gekomen is, om de hel van den mensch te verwijderen, en dat Hij haar verwijderde door worstelingen tegen haar, en door overwinningen op haar; aldus heeft Hij haar onderworpen en haar tot gehoorzaamheid aan Hem gebracht”. Voorts door het volgende aldaar: “dat Jehovah God nederdaalde en het Menschelijke aannam, ten einde alle dingen die in den Hemel, en alle dingen die in de Kerk waren, in orde te brengen, aangezien toen de macht des duivels, dat is, der hel, vermocht over de macht des Hemels, en op aarde de macht van het booze over de macht van het goede, en dientengevolge een algeheele verdoemenis dreigend voor de deur stond. Jehovah God heeft deze in het verschiep liggende verdoemenis door Zijn Menschelijke opgeheven, en aldus

menschen en Engelen verlost; hieruit blijkt duidelijk, „dat niemand zonder de Komst des Heeren zalig had kunnen worden. Evenzoo is het heden ten dage gesteld; wanneer derhalve de Heer niet wederom in de wereld komt, kan evenmin iemand zalig worden” (men zie n. 2, 3).

122. Dat de Heer de geestelijke wereld bevrijd heeft, en daardoor de Kerk van de algeheele verdoemenis zal redden, kan verduidelijkt worden door de vergelijking met een koning, die zijn zonen, de prinsen, door den vijand gevangen genomen, in kerkers opgesloten en in boeien geslagen, door overwinningen op dien vijand bevrijdt en aan zijn hof terugvoert. Voorts door de vergelijking met een herder, die, gelijk Simson en David, zijn schapen aan den muil van een leeuw of beer ontrukkt, of deze Wilde dieren, wanneer zij uit de wouden in de weide doorbreken, uitwerpt, en ze vervolgt tot de uiterste grenzen, en ze ten slotte in poelen of in woestijnen drijft, en daarna tot de schapen terugkeert, en ze in zekerheid weidt, en ze drenkt uit fonteinen van helder water. Ook kan het vergeleken worden met iemand, die een spiraalvormig gekronkelde slang op den weg ziet liggen, gereed om den hiel van den wandelaar een beet toe *te brengen*, en die haar bij den kop grijpt, en haar, hoewel zij zich om zijn hand kronkelt, toch naar huis draagt, en daar den kop afslaat, en het overige in het vuur werpt. Ook kan het vergeleken worden met een bruidegom of echtgenoot, die, wanneer hij een echtbreker ziet, van zins zijn bruid of echtgenoot geweld aan te doen, zich op hem stort, en of diens hand met het zwaard een wonde toebrenge of hem op beenen en lendenen slagen toedient, of hem op straat laat werpen door zijn bedienden, die hem met knuppels tot aan zijn huis nazetten, waarop hij de aldus bevrijde vrouw naar zijn slaapvertrek geleidt. Onder de bruid en de echtgenoot wordt in het Woord ook de Kerk des Heeren verstaan, en onder de echtbrekers worden zij verstaan, die haar geweld aandoen, en zij zijn diegenen, die Zijn Woord verkrachten; en aangezien de Joden dit deden, werden zij door den Heer een overspelige natie genoemd.

123. IV. DE VERLOSSING WAS EEN LOUTER GODDELIJK WEEK. Hij, die weet, van welken aard de hel is, en tot welk een hoogte en met welk een overstroming zij gekomen was over de gansche wereld der geesten ten tijde van de Komst des Heeren, voorts met welk een macht de Heer de hel terneder en uiteen wierp, en haar daarna te zamen met den Hemel in orde bracht, kan niet anders dan ten hoogste verwonderd zijn, en uitroepen, dat al deze dingen een louter Goddelijk werk waren. Ten eerste, van *welken aard de hel is*. Deze bestaat uit myriaden van myriaden, aangezien zij is samengesteld uit

al diegenen, die zich, van de schepping der wereld aan, door de boosheden des levens en de valscheden des geloofs van God vervreemd hebben. Ten tweede, *tot welk een hoogte en met welk een overstroming de hel gekomen was over de gansche wereld der geesten ten tijde van de Komst des Heeren*; dit werd eenigermate uiteengezet in de voorafgaande artikelen. Van welken aard het was ten tijde van de eerste Komst, is niemand bekend gemaakt, aangezien het niet in den zin der letter van het Woord is geopenbaard. Maar van welken aard het was ten tijde van Zijn. tweede Komst, werd mij met eigen oogen te zien gegeven, waaruit men aangaande de vorige Komst een gevolgtrekking kan maken; en dit is beschreven in het werkje over het LAATSTE OORDEEL, uitgegeven te Londen in het jaar 1758. Desgelijks, *met welk een macht de Heer deze hel terneder en uiteen wierp*; maar het zou overbodige arbeid zijn, hier datgene over te nemen, wat in genoemd werkje uit eigen aanschouwing beschreven werd, aangezien dat werkje in omloop is. en nog exemplaren in overvloed bij den boekdrukker in Londen voorradig zijn. Een ieder, die dat leest, kan duidelijk zien, dat het een werk van den Almachtigen God was. Ten vierde, *hoe de Heer daarna alle dingen zoowel in den Hemel als in de hel in orde gesteld heeft*. Dit is nog niet door mij beschreven, aangezien de ordening der Hemelen en der hellen van den dag des Laatste Oordeels tot den huidigen tijd heeft voortgeduurd, en nog voortduurt; doch na de uitgave van dit boek zal dit, zoo daarnaar verlangen bestaat, openbaar gemaakt worden. Wat mij betreft, zag en zie ik dienaangaande iederen dag de Goddelijke Almacht des Heeren als van aangezicht tot aangezicht; intusschen behoort de ordening eigenlijk tot de Verlossing, terwijl de nederwerping der hel eigenlijk tot het Laatste Oordeel behoort. Zij, die deze twee punten met helder onderscheid in het oog vatten, kunnen tal van dingen zien, die in de profetische gedeelten des Woords onder beelden verborgen, en nochtans beschreven zijn, zoodra zij door de ontvouwing der overeenstemmingen in het licht van het verstand gesteld worden. Dit eene en dit andere Goddelijke werk kan niet anders dan door vergelijkingen worden toegelicht, maar nochtans slechts weinig. Het kan worden toegelicht door de vergelijking met een strijd tegen de legers van alle natiën der gansche wereld, toegerust met speren, schilden, zwaarden, geweren en kanonnen, aangevoerd door bekwame en listige veldheeren en officieren. Dit wordt gezegd, omdat de meesten in de hel bedreven zijn in kunsten, die in onze wereld onbekend zijn, en waarin zij zich onder elkander oefenen op welke wijze hen, die in den Hemel zijn, aan te vallen, te overvallen, te belegeren en te bevechten. De strijd des Heeren met de hel kan ook, ofschoon weinig, vergeleken worden met den strijd met de wilde dieren

van het gansche aardrijk, en met de slachting en onderwerping daarvan, totdat er niet één meer te voorschijn durft komen en eenig mensch, die in den Heer is, aan te vallen, en zich derhalve zoodra iemand een dreigende houding aanneemt, terstond terugtrekt, alsof het in het binnenste van zijn borst een gier voelde, van zins dat tot het hart toe te doorboren. Onder de wilde dieren worden in het Woord ook de helsche geesten beschreven; dezen worden ook verstaan onder de wilde dieren, met welke de Heer 40 dagen was, bij Markus 1: 13. Het kan ook vergeleken worden met den tegenstand tegen den ganschen oceaan, wanneer deze, na doorbreking der dijken, met zijn golven over landen en steden heenbreekt. De onderwerping der hel uit den Heer wordt ook daaronder verstaan, dat Hij de zee bedwong door te zeggen: *Zwijg, wees Stil* (Markus 4: 38, 39; Matth. 8: 26; Lukas 8: 23, 24); want met de zee wordt daar, als in verschillende plaatsen, de hel aangeduid. Met een dergelijke Goddelijke macht strijdt de Heer heden ten dage tegen de hel bij ieder mensch, die wordt wederverwekt, want de hel valt al dezen met duivelsche woede aan, en wanneer de Heer haar niet wederstaat en haar temt, kan de mensch niet anders dan bezwijken. Want de hel is gelijk één gedrochtelijk mensch of gelijk één reusachtige leeuw, waarmede zij ook in het Woord wordt vergeleken. Wanneer de Heer dan ook dien leeuw of dat gedrocht niet aan handen en voeten gebonden hield, zou het niet anders kunnen, of de mensch zou, wanneer hij aan het eene booze ontrukkt werd, uit zichzelf in een ander booze, en verder in tal van boosheden vallen.

124. V. DEZE VERLOSSING ZELVE HAD NIET ANDERS KUNNEN GESCHIEDEN DAN DOOR DEN VLEESCH GEWORDEN GOD. In het voorafgaande artikel werd aangetoond, dat de Verlossing een louter Goddelijk werk was, bijgevolg, dat zij niet kon geschieden dan uit den Almachtigen God. Dat zij niet kon geschieden dan door Hem vleesch geworden, dat is, Mensch geworden, komt, omdat Jehovah God, zooals Hij in Zijn oneindig Wezen is, niet tot de hel kan naderen, nog minder daarin binnengaan, want Hij is in de reinste en eerste dingen. Daarom zou Jehovah God, die in Zichzelf van dien aard is, zoo Hij slechts blies op hen, die in de hel zijn, hen oogenblikkelijk dooden, want Hij zeide tot Mozes, die Hem wilde zien: *Gij zoudt Mijne aangezichten niet kunnen zien, want mij zal geen mensch zien, en leven.* (Exod. 33: 20). Wanneer derhalve Mozes het niet kon, zooveel te minder diegenen, die in de hel zijn, waar allen in de laatste en grofste dingen zijn, en aldus in de verst verwijderde dingen, want zij zijn natuurlijk, van den laagsten graad. Wanneer Jehovah God derhalve niet het Menschelijke had aangenomen, en Zich op deze wijze met een lichaam had bekleed, dat in de laatste dingen

is, zoo zou Hij tevergeefs eenige Verlossing ondernomen hebben. Want wie kan een vijand aanvallen, wanneer hij hem niet nadert, en niet toegerust is met wapens tot den strijd? Of wie kan draken, hydra's en basilisken in een woestijn verdrijven en vernietigen, wanneer hij zijn lichaam niet omhult met een pantser en zijn hoofd met een helm, en niet een lans in de hand houdt. Of wie kan walvisschen in de zee vangen zonder een schip en voor de vangst geschikte benooidigheden? Met deze en dergelijke dingen kan de strijd van den Almachtigen God tegen de hellen niet zoozeer vergeleken maar wel verduidelijkt worden, welken strijd Hij niet had kunnen aangaan, wanneer Hij niet van te voren het Menschelijke had aangetrokken. Maar men moet weten, dat de strijd des Heeren met de hellen geen mondgevecht was, zooals tusschen redeneerders en redetwisters; zulk een strijd zou daar hoegenaamd niets uitwerken; doch het was een geestelijke strijd, welke die is van het Goddelijk Ware vanuit het Goddelijk Goede, dat de eigenlijke levenskracht des Heeren was; den invloed daarvan door middel van den aanblik kan niemand in de hellen wederstaan. Er is zulk een macht daarin, dat de helsche geniën alleen al bij de gewaarwording daarvan wegvluchten, zich in de diepte storten, en in kelders kruipen om zich te verbergen. Het is ditzelfde, wat bij Jesaja beschreven wordt: *Zij zullen in de hollen der rotssteenen gaan, en in spleten van het stof, van wege den schrik van Jehovah, wanneer Hij zich opmaken zal, om de aarde te verschrikken*, (2: 19). En in de Openbaring: *Allen zullen zich zelven verbergen in de spelonken der rotssteenen, en in de steenrotsen der bergen; en zij zullen tot de bergen en tot de steenrotsen zeggen: Valt op ons, en verbergt ons van het aangezicht desgenen, die op den troon zit, en van den toorn des Lams* (6: 15, 16, 17). Hoedanige macht de Heer had, hetgeen Hij heeft vanuit het Goddelijk Goede, toen Hij in het jaar 1757 het Laatste Oordeel voltrok, kan blijken uit de dingen, die in het werkje over dat Oordeel geschreven zijn; zooals, dat Hij de heuvels en bergen, welke de helschen in de wereld der geesten bezet hielden, van hunne plaatsen scheurde, en ze naar verre streken overbracht, en sommige verzinken deed, alsmede hun steden, dorpen en velden met een vloed overstroomde, en hun landen van de grondvesten losrukte, en ze te zamen met de inwoners in afgronden, poelen en moerassen wierp, behalve tal van andere dingen; en al deze dingen geschiedden uit den Heer alleen door de macht van het Goddelijk Ware vanuit het Goddelijk Goede.

125. Dat Jehovah God dergelijke dingen niet dan door Zijn Menschelijke kon ten uitvoer brengen en bewerkstelligen, kan door verschillende vergelijkingen verduidelijkt warden; zoo kan bijvoorbeeld een onzichtbare niet met iemand

handgemeen worden noch in gesprek treden, tenzij hij zichtbaar wordt; zelfs niet eens een Engel en een geest met een mensch, ook al stond hij naast zijn lichaam en voor zijn aangezicht. Evenmin kan iemands ziel met iemand anders spreken en handelen tenzij door zijn lichaam. De zon kan met haar licht en met haar warmte niet binnendringen in enig mensch, beest en boom, tenzij zij eerst binnendringt in de lucht, en door deze werkt; evenmin in de visschen anders dan door de wateren, want zij moet werken door het element, waarin het subject is. Zelfs kan niemand met een mes een visch ontschubben, noch een raaf plukken zonder zijn vingers te gebruiken; noch in de diepte van een meer afdalen zonder een. duikerklok. In één woord: elk ding moet aan het andere aangepast zijn, alvorens gemeenschap plaats vindt en een werking daartegen of daarmede samen.

126. VI. HET LIJDEN AAN HET KRUIS WAS DE LAATSTE VERZOEKING DIE DE HEER, ALS DE GROOTSTE PROFEET, DOORSTOND, EN ZIJ WAS HET MIDDEL TER VERHEERLIJING VAN ZIJN MENSCHELIJKE, DAT IS, TER VEREENIGING MET HET GODDELIJKE ZIJNS VADERS, EN NIET DE VERLOSSING. Er zijn twee dingen, ter wille van welke de Heer in de wereld kwam, en door welke Hij de menschen en de Engelen zalig maakte, namelijk de Verlossing en de Verheerlijking van Zijn Menschelijke. Deze twee dingen zijn onderling onderscheiden, maar nochtans maken zij voor de zaligmaking één uit. Wat de VERLOSSING is, werd in de voorafgaande artikelen aangetoond, namelijk, dat zij de strijd tegen de hellen, de onderwerping daarvan, en daarna de ordening der Hemelen was. De VERHEERLIJING is echter de vereeniging van het Menschelijke des Heeren met het Goddelijke Zijns Vaders. Dit is geleidelijk geschied en kwam volledig tot stand door het lijden aan het kruis. Want ieder mensch moet zijnerzijds tot God naderen, en voor zooveel de mensch nadert, treedt God van Zijn zijde binnen. Het is hier evenzoo mede gesteld als met een tempel; deze moet eerst gebouwd worden, en dit geschiedt met de handen der menschen; en daarna moet hij ingewijd worden; en ten slotte moet gebeden worden, dat God tegenwoordig zij en Zich daar vereenige met de Kerk. Dat de Vereeniging zelve volledig werd door het lijden aan het kruis, komt, omdat het de laatste Verzoeking was, welke de Heer in de wereld onderging, en door de verzoeken geschiedt de verbinding. Want in de verzoeken wordt de mensch schijnbaar aan zichzelf alleen overgelaten, hoewel hij niet verlaten is, want dan is God in zijn binnenste dingen het allermeest tegenwoordig, en ondersteunt Hij hem. Wanneer iemand dan ook in de verzoeking overwint, wordt hij in het binnenste met God verbonden; en zoo werd de Heer toen in het binnenste met God Zijn Vader vereenigd. Dat de Heer in het lijden aan

het kruis aan Zichzelven was overgelaten, blijkt uit dezen Zijn uitroep aan het kruis: God, waarom hebt Gij Mij verlaten; alsmede uit de volgende woorden des Heeren: *Niemand neemt de ziel van Mij, maar Ik leg dezelve van Mij zelven af; Ik heb macht, dezelve af te leggen, en Ik heb macht, dezelve wederom te nemen; dit gebod heb Ik van Mijnen Vader ontvangen* (Joh. 10: 18). Hieruit kan nu blijken, dat de Heer niet ten aanzien van het Goddelijke, maar ten aanzien van het Menschelijke geleden heeft, en dat toen de binnenste en dus volledige vereeniging plaats vond. Dit kan daarmede verduidelijkt worden, dat wan-neer de mensch ten aanzien van het lichaam lijdt, zijn ziel niet lijdt, maar alleen bedroefd is; maar God neemt deze droefenis na de overwinning weg, en wischt ze af, zooals iemand de tranen uit de oogen wischt.

127. Deze twee dingen, de Verlossing en het lijden aan het kruis, moeten duidelijk onderscheiden worden, anders geraakt het menschelijk gemoed als een schip op zandbanken of klippen, en vergaat met stuurman, scheepskapitein en matrozen, dat is, dwaalt in al die dingen, welke de zaligmaking uit den Heer betreffen. Want de mensch is zonder een helder onderscheiden voorstelling aangaande deze twee dingen als in een droom en ziet ijdele dingen, en maakt daaruit dingen op, die hij voor werkelijkheden houdt, terwijl het hersenschimmen zijn. Of hij is als iemand, die in den nacht wandelt, en wanneer hij het loof van een boom aangrijpt, dit voor menschenhaar houdt, en er dichter op toetreedt en zijn eigen haar daarin verwacht. Maar hoewel de Verlossing en het lijden aan het kruis twee onderscheiden dingen zijn, maken zij nochtans voor de zaligmaking één uit, omdat de Heer door de Vereeniging met Zijn Vader, welke door het lijden aan het kruis volbracht werd, de Verlosser tot in eeuwigheid geworden is.

128. Over de VERHEEELIJING, waaronder de vereeniging van het Goddelijk Menschelijke des Heeren met het Goddelijke des Vaders verstaan wordt, welke volledig tot stand kwam door het lijden aan het kruis, spreekt de Heer Zelf aldus bij de Evangelisten: *Nadat Judas uitgegaan was, zeide Jezus: Nu is de Zoon des Menschen verheerlijkt, en God is in Hem verheerlijkt; indien God in Hem verheerlijkt is, zoo zal ook God Hem verheerlijken in Zichzelven, en Hij zal Hem terstond verheerlijken* (Joh. 13: 31, 32). Hier heeft de Verheerlijking zoowel op God den Vader als op den Zoon betrekking, want er wordt gezegd: *God is in Hem verheerlijkt, en Hij zal Hem in Zichzelven verheerlijken*; dat dit wil zeggen “vereenigd worden” komt duidelijk uit; *Vader, de ure is gekomen, verheerlijk Uwen Zoon, opdat ook Uw Zoon U verheerlijke* (Joh. 17: 1, 5). Dit wordt aldus gezegd, aangezien de vereeniging wederkeerig was, en de Vader, gelijk gezegd wordt, in Hem en Hij in den Vader is. *Nu is Mijne ziel ontroerd*;

en Hij zeide: Vader, verheerlijk Uwen naam; en er kwam eene stem uit den Hemel: En Ik heb verheerlijkt, en Ik zal wederom verheerlijken (Joh. 12: 27, 28). Dit werd gezegd, omdat de vereeniging geleidelijk geschiedde. *Moest Christus niet deze dingen lijden, en in Zijne heerlijkheid ingaan (Lukas 24: 26).* De heerlijkheid beteekent in het Woord daar, waar over den Heer gehandeld wordt, het Goddelijk Ware, vereenigd met het Goddelijk Goede. Hieruit blijkt duidelijk, dat het Menschelijke des Heeren Goddelijk is.

129. Dat de Heer tot aan het lijden aan het kruis toe verzocht wilde worden, vond hierin zijn oorzaak, wijl Hij de Profeet Zelf was, en de Profeten beteekenden oudtijds de Leer der Kerk vanuit het Woord, en vandaar beeldden zij de Kerk zooals zij was door verschillende dingen uit, en ook door ongerechte, harde en zelfs door schandelijke dingen, welke hun door God werden opgelegd. Maar aangezien de Heer het Woord zelf was, beeldde Hij als de Profeet Zelf door het lijden aan het kruis de Joodsche Kerk uit, zooals deze het Woord zelf ontwijd heeft. Aan deze oorzaak voegt zich nog een andere toe, namelijk, dat Hij aldus als Heiland van beide werelden in de Hemelen erkend zou worden, want alle dingen van Zijn lijden beteekenden zulke dingen, als tot de ontwijding van het Woord behooren, en de Engelen verstaan deze dingen op geestelijke wijze, terwijl de menschen der Kerk ze op natuurlijke wijze verstaan. Dat de Heer de Profeet Zelf was, blijkt uit de volgende plaatsen: *De Heer zeide: De PROFEET is nergens minder geëerd dan in Zijn Vaderland, en in Zijn huis (Matth. 13: 57; Markus 6: 4; Lukas 4: 24); Jezus zeide: Het behoort niet dat de PROFEET gedood wordt buiten Jeruzalem (Lukas 13: 33); Vreeze beving hen allen, zij loofden God, zeggende, dat een GROOT PROFEET onder hen was opgestaan (Lukas 7: 16); Zij zeiden aangaande Jezus: DEZE is de PROFEET van Nazareth (Matth. 21: 11; Joh. 7: 40, 41); Dat een PROFEET opgewekt zou worden uit het midden der broederen, wiens woorden zij zouden gehoorzamen (Deut. 18: 15 tot 19).*

130. Dat de Profeten den staat van hun Kerk uitbeeldden ten aanzien van de Leer vanuit het Woord, en ten aanzien van het leven dienovereenkomstig, blijkt uit de volgende plaatsen: aan den Profeet Jesaja werd bevolen *dat hij den zak van boven zijne lenden zou ontbinden, en den schoen van zijnen voet, en naakt zou gaan en barrevoets, drie jaren, tot een teeken en wonder (Jes. 20: 2, 3).* Den Profeet Ezechiël werd bevolen, dat hij den staat der Kerk daarmede zou uitbeelden, *dat hij vaten van vertrekking zou maken, en vertrekken zou tot eene andere plaats voor de oogen der zonen Israëls; en de vaten bij dag zou uitbrengen, en in den avond zou uitgaan door een doorgegraven wand; en dat hij het aangezicht zou bedekken, opdat hij het land niet zou zien; en dat hij*

aldus het huis Israëls tot een wonderteeken zou zijn, en zeggen: Ziet, ik ben ulieder wonderteeken; gelijk als ik gedaan heb, alzo zal ulieden gedaan worden (Ezech. 12 :3 tot 7, 11). Den Profeet Hosea werd bevolen, dat hij den staat der Kerk daarmede zou uitbeelden, dat hij zich eene hoer tot echtgenoot zou nemen; en hij nam ze ook; en zij baarde hem drie zonen, waarvan hij den eenen Jisreël noemde, den tweeden “Niet-Erbarmingswaardig”, en den derden “Niet-Een-Volk”. En andermaal werd hem bevolen, dat hij heen zou gaan en eene vrouw beminnen, bemind door een metgezel, en een echtbreekster, die hij zich ook verwierf (Hosea 1: 2 tot 9, en 3: 1, 2, 3). Een zekeren Profeet werd het ook bevolen, dat hij asch over zijn oogen zou doen, en zich zou laten slaan en verwonden (1 Kon. 20: 35, 37). Het werd den Profeet Ezechiël bevolen, dat hij den staat der Kerk daarmede zou uitbeelden, door een tichelsteen te nemen, en daarop Jeruzalem te bewerpen, een belegering te maken, en een wal en een dam tegen haar op te werpen, eene ijzeren pan tusschen zich en de stad te stellen, en neder te liggen op de linkerzijde, en op de rechterzijde. Voorts dat hij tarwe, gerst, linzen, heerse en spelt zou nemen, en daarvan brood maken; en ook een gerstenkoek met drek van des menschen af gang. En aangezien hij bad, dit niet te moeten doen, werd het hem toegestaan, den koek met rundermest te bereiden. Er werd tot hem gezegd: Lig gij neder op uwe linkerzijde, en leg daarop de ONGERECHTIGHEID VAN HET HUIS ISRAËLS; het getal der dagen, dat gij daarop zult liggen, ZULT GIJ HUNNE ONGERECHTIGHEID DRAGEN; want Ik heb u gegeven de jaren hunner ongerechtigheid, naar het getal der dagen, 390 dagen, DAT GIJ DE ONGERECHTIGHEID VAN HET HUIS ISRAËLS DRAGEN ZULT. Als gij nu deze voleinden zult, lig ten anderen male neder op uwe rechterzijde, DAT GIJ DE ONGERECHTIGHEID VAN HET HUIS VAN JEHUDAH DRAGEN ZULT (Ezech. 4: 1 tot 15). Dat de Profeet daardoor de ongerechtigheden van het huis Israëls en van het huis van Jehudah gedragen, en niet weggenomen en aldus verzoend heeft, maar slechts uitgebeeld en aangetoond, blijkt uit het volgende aldaar: Alzo, zeide Jehovah, zullen de zonen Israëls hun onrein brood eten; zie, Ik breek den staf des broods, opdat zij des broods en des waters gebrek hebben, en verlaten worden de man en zijn broeder, en uitteren van wege hunne ongerechtigheid (vers 13, 16, 17 in hetzelfde hoofdstuk). Iets dergelijks wordt derhalve met betrekking tot den Heer bedoeld, waar gezegd wordt: Hij heeft onze krankheden op Zich genomen, onze smarten HEEFT HIJ GEDRAGEN; Jehovah heeft onzer aller ongerechtigheden op Hem doen aanloopen; door Zijne wetenschap zal Hij velen rechtvaardigen, daarom wijl HIJ HUNNE ONGERECHTIGHEDEN GEDRAGEN ZAL HEBBEN (Jes. 53: 1, alwaar in het gansche hoofdstuk over het lijden des Heeren wordt gehandeld). Dat de Heer als de Profeet Zelf den

staat der Joodsche Kerk ten aanzien van het Woord heeft uitgebeeld, blijkt uit elke bijzonderheid van Zijn lijden, zoo bijvoorbeeld, *dat Hij door Judas verraden werd; dat Hij door de overpriesteren en door de ouderlingen gegrepen en veroordeeld werd; dat zij Hem kinnebakslagen gaven; dat zij Hem op het hoofd sloegen met een riet; dat zij Hem een doornenkroon opzetten; dat zij Zijne kleederen verdeelden, en het lot wierpen over Zijn rok; dat zij Hem kruisigden; dat zij Hem azijn te drinken gaven; dat zij Hem de zijde doorstaken; dat Hij begraven werd, en dat Hij ten derden dage weder opstond.* Dat Hij door Judas verraden werd, beteekende het verraad door de Joodsche natie, bij wie toen het Woord was, want Judas beeldde haar uit. Dat Hij door de overpriesteren en de ouderlingen gegrepen en veroordeeld werd, beteekende, dat dit geschiedde door deze gansche Kerk. Dat zij Hem kinnebakslagen gaven, in het aangezicht spuwden, Hem geeselden, en met een riet op het hoofd sloegen, beteekende, dat zij desgelijks deden met het Woord ten aanzien van de Goddelijke waarheden daarvan. Dat zij Hem een doornenkroon opzetten, beteekende, dat zij deze waarheden vervalscht en verkracht hadden. Dat zij Zijne kleederen verdeelden, en over Zijn rok het lot wierpen, beteekende, dat zij alle waarheden des Woords verstrooid hadden, maar niet den geestelijken zin daarvan, welke door den rok des Heeren werd aangeduid. Dat zij Hem kruisigden, beteekende, dat zij het gansche Woord hadden vernietigd en ontwijd. Dat zij Hem azijn te drinken reikten, beteekende, dat zij louter vervalschte waarheden aanboden; daarom dronk Hij dezen niet. Dat zij Hem de zijde doorstaken, beteekende, dat zij al het ware des Woords en al het goede daarvan volledig hadden uitgebluscht. Dat Hij begraven werd, beteekende de verwerping van hetgeen over was uit de moeder. Dat Hij ten derden dage weder opstond, beteekende de Verheerlijking of de Vereeniging van Zijn Menschelijke met het Goddelijke des Vaders. Hieruit blijkt nu duidelijk, dat onder “de ongerechtigheden dragen” niet wordt verstaan, deze wegnemen, maar de ontwijding der waarheden des Woords uitbeelden.

131. Ook deze dingen kunnen door vergelijkingen verduidelijkt worden, hetgeen gedaan zal worden ter wille van de eenvoudigen, die aan de hand van vergelijkingen beter zien dan vanuit afleidingen analytisch gevormd vanuit het Woord en tevens met de rede. Ieder burger of onderdaan wordt met den koning daardoor vereenigd, dat hij diens bevelen en geboden doet, en meer nog, wanneer hij voor hem moeilijkheden verdraagt, en nog meer, wanneer hij voor hem in den dood gaat, hetgeen in gevechten en veldslagen geschiedt. Desgelijks wordt een vriend met een vriend, een zoon met zijn vader, en een dienstknecht met zijn heer daardoor vereenigd, dat zij de dingen doen, die

hun wil zijn, en meer nog, wanneer zij hen tegen vijanden verdedigen, en nog meer, wanneer zij voor hun eer strijden. Wie wordt niet met een maagd vereenigd, die hij tot bruid begeert, als hij strijdt met hen die haar goeden naam aantasten, en zich tot wondens toe met den mededinger meet? Dat zij door dergelijke dingen vereenigd worden, is overeenkomstig een in de natuur gegrifte wet. De Heer zegt: *Ik ben de goede Herder; de goede Herder stelt zijn ziel voor de schapen; daarom heeft Mij de Vader lief* (Joh. 10: 11, 17).

132. VII. HET GELOOF, DAT HET LIJDEN AAN HET KRUIS DE VERLOSSING ZELVE WAS, IS DE FUNDAMENTEEL DWALING DER KERK; EN DEZE DWALING, TE ZAMEN MET DE DWALING AANGAANDE DE DRIE GODDELIJKE PERSONEN VAN EEUWIGHEID AAN, HEEFT DE GANSCH Kerk VERDORVEN, DERMATE, DAT NIET EENIG GEESTELIJK OVERBLIJFSEL MEER IN HAAR OVER IS. Wat vult en overlaadt heden ten dage de boeken der orthodoxen meer, en wat wordt vuriger in de scholen geleerd en ingeblazen, en wat wordt herhaaldelijker van de kansels af gepredikt en uitgeroepen, dan dat God de Vader, vertoornd over het menschelijk geslacht, dit niet alleen van Zichzelf verwijderd, maar het ook tot een algeheele verdoemenis veroordeeld, bijgevolg in den ban gedaan heeft; maar dat Hij, aangezien Hij genadig is, Zijn Zoon bewogen of opgewekt heeft, om neder te dalen, en de voorgenomen verdoemenis op Zich te nemen, en aldus den toorn Zijns Vaders te verzoenen, en dat Hij op deze en op geen andere wijze den mensch met eenige gunst kon aanzien; voorts, dat dit ook door den Zoon werd gedaan, zoodat Hij, de verdoemenis van het menschelijk geslacht op Zich nemende, Zich door de Joden heeft laten geeselen, in het aangezicht spuwen, en daarna kruisigen als “Gode een vloek” (Deut. 21: 23); en dat de Vader, nadat dit geschied was, verzoend was, en uit liefde jegens den Zoon de verdoemenis introk, maar alleen van hen, ten gunste van wie de Zoon zou optreden, en dat Hij aldus eeuwigdurend de Middelaar vóór Zijn Vader geworden is. Deze en dergelijke dingen weerklinken heden ten dage in de tempels, en weergalmen van de wanden, als een echo uit de wouden, en vullen de ooren van allen daar. Maar kan niet een ieder, wiens rede uit het Woord verlicht is en gezond geworden is, zien, dat God de Barmhartigheid en de Mildheid zelve is, omdat Hij de Liefde zelve en het Goede zelf is, en deze Zijn Wezen uitmaken, en dat het daarom een tegenstrijdigheid is, te zeggen, dat de Barmhartigheid zelve of het Goede zelf den mensch met toorn kan aanzien, en tot diens verdoemenis besluiten en nochtans Zijn Goddelijk Wezen blijven. Dergelijke dingen vinden nauwelijks bij een oprecht mensch ingang, maar wel bij de onoprechten; evenmin bij een Engel des Hemels, maar wel bij een geest der hel. Daarom is het een

gruwel om deze dingen aan God toe te schrijven. Wanneer men echter naar de oorzaak zoekt, zoo vindt men deze, dat zij het lijden aan het kruis voor de Verlossing zelve hebben genomen; daaruit vloeiden deze dingen voort, zooals uit eene valschheid valschheden in een doorlopende reeks, of zooals uit een kruik azijn niets anders dan azijn, of uit een krankzinnig gemoed niets anders dan krankzinnigheid; want uit een enkele gevolgtrekking volgen stellingen van denzelfden stam; zij liggen van binnen in de gevolgtrekking opgesloten, en komen er een voor een uit te voorschijn; en uit de aanneming, dat het lijden aan het kruis de Verlossing is, kunnen nog tal van ergerlijke en godslasterlijke dingen voortkomen en getrokken worden, totdat het gebeurt, zooals Jesaja zegt, dat *de priester en de profeet dwalen van den sterken drank; zij wankelen in het gericht; alle tafels zijn vol van uitspuusel der ontlasting* (28: 7, 8).

133. Ten gevolge van deze voorstelling aangaande God en aangaande de Verlossing is de gansche theologie van geestelijk natuurlijk in den laagsten graad geworden; en dit geschiedde, omdat aan God louter natuurlijke eigenschappen werden toegeschreven, terwijl toch van de voorstelling van God en van de voorstelling der Verlossing, die één uitmaakt met de zaligmaking, het al der Kerk afhangt. Want deze voorstelling is gelijk het hoofd, waarvan alle dingen des lichaams uitgaan; wanneer deze derhalve geestelijk is, zoo worden alle dingen der Kerk geestelijk, en wanneer zij natuurlijk is, worden alle dingen der Kerk natuurlijk. Aangezien nu de voorstelling aangaande God en aangaande de Verlossing louter natuurlijk, dat is, zinnelijk en lichamenlijk is geworden, zoo zijn alle dingen, die de hoofden en de leden der Kerk in hun dogma's geleerd hebben en leeren, louter natuurlijk. Dat daaruit niets anders dan valschheden gebroed kunnen worden, komt, omdat de natuurlijke mensch voortdurend tegen den geestelijken mensch optreedt, en vandaar de geestelijke dingen als spoken en schimmen in de lucht beschouwt. Men kan daarom zeggen, dat, ten gevolge van deze zinnelijke voorstelling aangaande de Verlossing en derhalve aangaande God de wegen naar den Hemel, welke de wegen tot den Heer God Zaligmaker zijn, bezet zijn door dieven en roovers (Joh. 10: 1, 8, 9); en dat in de tempels de vleugeldeuren zijn neergeworpen, en dat aldus de draken, uilen, tzjim en ijim zijn binnengedrongen, en wanluidend samenzingen. Dat het huidige geloof van deze voorstelling aangaande de Verlossing en aangaande God is doordrongen, is bekend; dit geloof bestaat daarin, dat men tot God den Vader bidt, dat Hij ter wille van het kruis en het bloed Zijns Zoons de zonden vergeeft; en tot God den Zoon, dat Hij bidt, en voor hen bemiddelend optreedt; en tot God den Heiligen Geest, dat Hij rechtvaardigt en heiligt. Wat is dit anders, dan tot drie Goden in hun

volgorde smeecken; en wat is dan de gedachte over de Goddelijke Regeering anders dan eene over een aristocratische of hiërarchische regeering, of als die over een triumviraat, zooals dit eens in Rome bestond, maar dat in plaats van een triumviraat een triumpersonaat genoemd zou kunnen worden? En wat is dan voor den duivel gemakkelijker dan te doen zooals het spreekwoord zegt: “Verdeel en heersch,” dat is, onder de gemoederen scheuring te brengen en opstandige bewegingen te verwekken, nu eens tegen den eenen God, dan weer tegen den anderen, zooals dat van den tijd van Arius af tot nu toe geschied is, en aldus den Heer God Zaligmaker, die alle macht in den Hemel en op aarde heeft (Matth. 28: 18) van den troon te stooten, en daarop een van zijn trawanten te zetten, en aan hem den eeredienst toe te kennen, of, door den eeredienst aan dezen te onttrekken, den eeredienst ook aan den Heer Zelfen te onttrekken?

* * *

134. Hieraan zullen de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd: DE EERSTE: Eens trad ik in de wereld der geesten een tempel binnen, waarin verscheidenen vergaderd waren, en voordat de preek begon onder elkander redeneerden over de VERLOSSING. De tempel was vierkant, en had geen vensters in de muren, maar een groote opening boven in het midden van het dak, waardoor het licht uit den Hemel binnenviel, en meer licht gaf dan wanneer er vensters aan de zijden waren geweest. En ziet, opeens, terwijl zij in het gesprek waren over de verlossing, bedekte een uit het noorden aandrijvende zwarte wolk de opening waardoor zulk een duisternis ontstond, dat de een den ander niet zag, en nauwelijks iemand zijn eigen hand. Terwijl zij hierover versteld stonden, ziet, daar spleet de wolk middendoor, en door de spleet verschenen uit den Hemel nedergezonden Engelen, en dezen verdreven de wolk naar beide zijden, waardoor het in den tempel wederom licht werd. En toen zonden de Engelen een uit hen in den tempel neder, die uit hun naam aan de vergaderden vroeg, waarover zij redetwisten, daar zulk een donkere wolk kwam opzetten, het licht wegnam en duisternis veroorzaakte. Zij antwoordden, dat er gehandeld werd over de Verlossing, en dat deze door den Zoon Gods was geschied door middel van het lijden aan het kruis, en dat Hij daardoor het menschelijk geslacht had ontzondigd en bevrijd van de verdoemenis en van den eeuwigen dood. Hierop zeide de nedergezonden Engel echter: “Wat wil dat zeggen, door het lijden aan het kruis; verklaart mij, waarom de Verlossing daardoor geschiedde.” En toen kwam een priester

naar voren, en zeide: “Ik zal in volgorde uitleggen, wat wij weten en gelooven, namelijk, dat God, vertoornd over het menschelijk geslacht, dit verdoemd en van Zijn mildheid uitgesloten, en allen voor verdoemd en vervloekt, en tot de hel bestemd had; en dat Hij wilde, dat Zijn Zoon deze verdoemenis op Zich nam, en dat de Zoon dit inwilligde, en te dien einde nederdaalde en het Menschelijke aannam. en Zich kruisigen, en aldus de verdoemenis van het menschelijk geslacht op Zich overdragen liet, want men leest: “Vervloekt is een ieder, die aan het hout des kruises hangt.” En dat de Zoon op deze wijze den Vader verzoend heeft door Zijn tusschenkomst en bemiddeling. En dat toen de Vader, uit liefde tot den Zoon, en bewogen door de ellende, waarin Hij Hem aan het kruishout zag, besloten heeft, dat Hij vergeven zou, maar hun alleen — zoo zeide Hij — wien Ik Uwe gerechtigheid toereken; hen zal Ik van zonen des toorns en der vervloeking maken tot zonen der genade en des zegens, en Ik zal hen rechtvaardigen en zalig maken; de overigen zullen, zooals te voren besloten is, zonen des toorns blijven. Dit is ons geloof, en deze dingen de gerechtigheid, welke God de Vader in ons geloof legt, hetwelk alleen rechtvaardigt en zalig maakt.” De Engel zweeg, toen hij dit gehoord had, langen tijd, want hij stond verstomd van verbazing; ten slotte verbrak hij het stilzwijgen, en zeide: “Kan de Christelijke wereld in zulk een mate waanzinnig zijn, en van de gezonde rede tot dergelijke ijhoofdigheden afdwalen, en uit deze tegenstrijdigheden het fundamenteele dogma der zaligmaking halen? Wie kan niet zien, dat deze dingen lijnrecht indruischen tegen het Goddelijk Wezen zelf, dat is, tegen Zijn Goddelijke Liefde en tegen Zijn Goddelijke Wijsheid, en tevens tegen Zijn Almacht en Alomtegenwoordigheid? Zoo kan geen rechtschapen meester tegen zijn dienstknechten en dienstmaagden handelen, ja zelfs niet eens de wilde dieren en roofvogels tegen hun jongen. Het is schandelijk. Is het niet tegen Zijn Goddelijk Wezen, de roeping te niet te doen, welke tot allen en een ieder uit het menschelijk geslacht is geschied? Is het niet tegen het Goddelijk Wezen, de van eeuwigheid vastgestelde Orde te veranderen, welke daarin bestaat, dat een ieder volgens zijn leven geoordeeld wordt? Is het niet tegen het Goddelijk Wezen, de liefde en de barmhartigheid van eenig mensch af te trekken, en nog meer van het gansche menschelijke geslacht? Is het niet tegen het Goddelijk Wezen, om vanuit de in den Zoon geziene ellende tot de barmhartigheid te worden teruggebracht, en, aangezien de barmhartigheid het Wezen Gods zelf is, tot Zijn Wezen te worden teruggebracht; en het is schandelijk, te denken, dat Hij uit dat Wezen was uitgegaan, want dat Wezen is Hijzelf van eeuwigheid tot eeuwigheid. Is het niet ook een onmogelijkheid, om in zulk een onding als uw geloof is, de

Gerechtigheid der Verlossing, welke in zichzelf tot de Goddelijke Almacht behoort, over te brengen, en haar aan een mensch toe te rekenen en toe te wijzen, en hem zonder enig ander middel voor gerecht, rein en heilig te verklaren? Is het niet onmogelijk, iemand zijn zonden te vergeven, en iemand te vernieuwen, weder te verwekken en zalig te maken door toerekening alleen, en op deze wijze ongerechtigheid in gerechtigheid, en vloek in zegen te veranderen? Kan Hij op deze wijze niet de hel in den Hemel, en den Hemel in de hel veranderen, of den draak in Michaël, en Michaël in den draak, en aldus den strijd tusschen hen afsnijden? Wat zou er meer noodig zijn, dan aan den een de toerekening van uw geloof te onttrekken en op den ander over te brengen? Op deze wijze moesten wij, die in den Hemel zijn, tot in eeuwigheid sidderen. Ook behoort het niet tot de gerechtigheid en het gericht, dat de een de schuld van den ander op zich neemt, en de schuldige onschuldig wordt en de schuld op deze wijze wordt afgewasschen; is dit niet zoowel tegen de Goddelijke als tegen de menschelijke gerechtigheid? De Christelijke wereld weet nog niet, dat er een Orde bestaat, en nog minder, wat de Orde is, die God, toen Hij de wereld schiep, tegelijkertijd invoerde; en dat God niet daartegen kan handelen, aangezien Hij dan tegen Zichzelf zou handelen, want God is de Orde zelve.” De priester verstond hetgeen de Engel gezegd had, aangezien de Engelen, die boven waren, licht uit den Hemel ingoten. En toen zuchtte hij, en zeide: “Wat te doen? Allen prediken, bidden en gelooven heden ten dage zoo. In aller mond zijn deze woorden: Goede Vader, erbarm U onzer, en vergeef ons onze zonden, terwille van het bloed Uws Zoons, dat Hij voor ons aan het kruis vergoten heeft. En tot Christus: Heer, treed voor ons bemiddelend op. En wij priesters voegen daaraan toe: Zend ons den Heiligen Geest.” En toen zeide de Engel: “Ik heb opgemerkt, dat de priesters uit het niet innerlijk verstante Woord oogzalven bereiden, die zij over de door hun geloof verblinde oogen strijken, of waaruit zij voor zichzelf een soort van pleister maken, welke zij op de door hun dogma’s geslagen wonden leggen; maar nochtans genezen zij deze wonden niet, omdat zij verouderd zijn. Ga daarom tot hem, die daarginds staat” — en hij wees mij met den vinger aan — „hij zal u uit den Heer leeren, dat het lijden aan het kruis niet de Verlossing was, maar de vereeniging van het Menschelijke des Heeren met het Goddelijke des Vaders; maar dat de Verlossing de onderwerping der hellen was, en de ordening der Hemelen; en dat er, wanneer deze dingen niet uit den Heer waren volbracht, toen Hij in de wereld was, geen heil geweest zou zijn voor iemand op aarde noch voor iemand in de Hemelen. En hij zal u nog verder de Orde leeren, welke uit de schepping is ingevoerd, overeenkomstig welke Orde

men leven moet om zalig te worden; en dat zij, die overeenkomstig deze Orde leven, geteld worden onder de verlostten, en uitverkorenen worden genoemd”. Toen dit gezegd was, werden in den tempel vensters gevormd aan de zijden, waardoor een schijnsel van de vier windstreken invloeide, en er verschenen Cherubs, die in den glans van het licht vlogen; en de Engel werd tot de zijnen boven de opening opgeheven, en wij gingen verheugd heen.

135. TWEEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens op een morgen verscheen mij, toen ik uit den slaap ontwaakte, de Zon der geestelijke wereld in haar stralenkrans; en daaronder zag ik Hemelen even ver verwijderd als de aarde van haar zon. En toen lieten zich uit de Hemelen onuitsprekelijke woorden hooren, die, samengevat, uiting vonden in deze verklaring, dat er één God is, die Mensch is, wiens woning in deze Zon is. Deze uitspraak viel door de middelste Hemelen heen naar den laagsten, en vanuit deze in de wereld der geesten, waar ik was. En ik merkte op, dat de voorstelling van één God, welke de Engelen hadden, al naar de graden van het nedervallen veranderd werd in de voorstelling van drie goden. Toen ik dit vernam, begaf ik mij in gesprek met hen, die drie goden dachten, en ik zeide: “O, wat een enormiteit! waar vandaan haalde gij deze?” En zij zeiden: “Wij denken drie van wege onze denkvoorstelling aangaande den drie-eenigen God, maar toch komt deze niet in onzen mond op. Wanneer wij spreken, zeggen wij altijd volmondig, dat God één is; indien er een andere voorstelling in onze gemoederen is, het zij zoo, zoo zij maar niet naar beneden vloeit, en de eenheid Gods in den mond vaneenscheurt. Maar toch vloeit zij van tijd tot tijd naar beneden, omdat zij daarin aanwezig is; en wanneer wij dan zouden spreken, zouden wij “drie Goden” zeggen. Doch wij wachten ons wel daarvoor, om ons niet bloot te stellen aan het gelach der toehoorders.” En toen spraken zij openlijk vanuit hun gedachte, zeggende: “Zijn er niet drie Goden, omdat er drie Goddelijke personen zijn, waarvan elkeen God is. Ook kunnen wij niet anders denken, aangezien de leider onzer Kerk vanuit den schat zijner heilige dogma’s aan den een de schepping toeschrijft, aan den tweede de verlossing, en aan den derde de heiliging; en aangezien hij bovendien aan een ieder van hen eigenschappen toekent, die hij voor onmededeelbaar verklaart, en die niet alleen schepping, verlossing en heiliging zijn, maar ook toerekening, bemiddeling en werking. Is er dan niet een, die ons geschapen heeft en ook toerekent; een ander, die ons verlost heeft en die ook bemiddelt; en een derde, die de bemiddelde toerekening werkt, en die ook heiligt? Wie weet niet, dat de Zoon Gods uit God den Vader in de wereld werd gezonden, om het menschelijk geslacht te verlossen, en aldus tot Ontzondiger, Bemiddelaar, Verzoener en Voorspraak

te worden? En aangezien deze één is met den Zoon Gods van eeuwigheid aan, zijn Vader en Zoon dan niet twee van elkander onderscheiden personen? En aangezien deze twee in den Hemel zijn, de een zittend aan de rechterhand van den ander, moet er dan niet een derde persoon zijn, om in de wereld ten uitvoer te brengen hetgeen in den Hemel besloten is.” Toen ik dit gehoord had, zweeg ik, maar dacht bij mijzelf: O! wat een dwaasheid! zij weten in het geheel niet, wat in het Woord onder bemiddeling wordt verstaan. En toen daalden op bevel des Heeren uit den Hemel drie Engelen neder, en zij werden aan mij toegevoegd, opdat ik uit innerlijke gewaarwording spreken zou met hen, die in de voorstelling van drie goden waren, en in het bijzonder over de bemiddeling, de tusschenkomst, de verzoening en de ontzondiging, welke door hen aan den tweeden persoon, of aan den Zoon, worden toegeschreven, maar niet eerder dan nadat Hij Mensch geworden was, en Hij was Mensch geworden tal van eeuwen na, de schepping, toen deze vier heilsmiddelen nog niet bestonden, en aldus God de Vader nog niet verzoend, het menschelijk geslacht nog niet ontzondigd, en nog niemand uit den Hemel nedergezonden was om tusschenbeide te komen en te bemiddelen. En toen sprak ik met hen vanuit een ingegeven inblazing, en zeide: „Komt naderbij, zoo velen als daar kunnen, en hoort, wat in het Woord onder bemiddeling, tusschenkomst, ontzondiging en verzoening wordt verstaan. Deze zijn de vier attributen van de genade van den éénen God in Zijn Menschelijke. God den Vader kan men nooit naderen, en evenmin kan Hij eenig mensch naderen, aangezien Hij oneindig en in Zijn ZIJN is, hetwelk Jehovah is. Indien Hij uit Zijn ZIJN den mensch zou naderen, zoo zou Hij hem verteren, zooals het vuur het hout verteert, en het in asch verkeert. Dit blijkt duidelijk uit hetgeen Hij tot Mozes zeide, die hem zien wilde, namelijk, dat niemand Hem zou kunnen zien en leven (Exod. 33: 20); en de Heer zegt, dat niemand ooit God gezien heeft dan de Zoon, die in den schoot des Vaders is (Joh. 1: 18; Matth. 11: 27); voorts, dat niemand de stem des Vaders gehoord heeft, noch Zijne gedaante gezien (Joh. 5: 37). Men leest weliswaar, dat Mozes Jehovah gezien heeft van aangezicht tot aangezicht, en met Hem gesproken heeft van mond tot mond, maar dit geschiedde door een Engel, evenals bij Abraham en Gideon. Daar nu God de Vader in Zichzelve van dien aard is, behaagde het Hem, het Menschelijke aan te nemen, en daarin de menschen toe te laten, en hen op deze wijze te hooren en met hen te spreken; en dit Menschelijke is het, wat Zoon Gods genoemd wordt, en dit is het, wat bemiddelt, tusschenbeide komt, verzoent en ontzondigt. Ik zal derhalve zeggen, wat deze vier attributen van het Menschelijke van God den Vader beteekenen: DE BEMIDDELING beteekent,

dat dit Menschelijke het tusscheninliggende is, waardoor de mensch God den Vader kan naderen, en God de Vader den mensch, en hem aldus leeren en Leiden om zalig te worden. Daarom wordt de Zoon Gods, onder wien het Menschelijke van God den Vader wordt verstaan, de Zaligmaker genoemd, en in de wereld Jezus, dat is, Heil. DE TUSCHENKOMST beteekent de voortdurende bemiddeling, want de Liefde zelve waartoe de barmhartigheid, de mildheid en de genade behoort, komt voortdurend tusschenbeide, dat is, bemiddelt voortdurend voor hen, die Zijn geboden houden, en die heeft Hij lief. De ONTZONDIGING beteekent de verwijdering der zonden, waarin de mensch zich storten zou, indien hij Jehovah onbekleed met het Menschelijke naderde. DE VERZOENING beteekent de werking der goedertierenheid en der genade, opdat de mensch zich door de zonden niet in de verdoemenis brenge; eveneens de bescherming, opdat hij de heiligheid niet ontwijde; dit beteekende het verzoendeksel op de ark in den tabernakel. Het is bekend, dat God in het Woord door schijnbaarheden heeft gesproken, zoo bijvoorbeeld dat Hij toorn, zich wreekt, verzoekt, straft, in de hel werpt, verdoemt, ja zelfs dat Hij het booze doet, terwijl Hij toch op niemand toorn, zich niet wreekt, niet verzoekt, niet straft, niet in de hel werpt, niet verdoemt. Deze dingen zijn zoo ver van God verwijderd als de hel van den Hemel, en oneindig verder; vandaar zijn het spreekwijzen naar den schijn. Spreekwijzen naar den schijn in een anderen zin zijn ook ontzondiging, verzoening, tusschenkomst en bemiddeling, waaronder de praedicaten worden verstaan van den toegang tot God en van de genade uit God door Zijn Menschelijke; en daar deze niet verstaan werden, heeft men God in drie verdeeld, en op deze drie de geheele leer der Kerk gegrondvest, en aldus het Woord vervalscht. Hieruit is de GRUWEL DER VERLATING voortgekomen, die uit den Heer werd voorzeggd bij Daniël, en verder bij Mattheus (hfdst. 24).” Nadat dit gezegd was, trad de geestenschaar, die rondom mij stond, terug, en ik bemerkte, dat zij, die zich daadwerkelijk drie goden dachten, naar de hel zagen; terwijl zij, die zich één God dachten, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is, en dat deze in den Heer God Zaligmaker is, naar den Hemel zagen; en aan hen verscheen de Zon des Hemels, waarin Jehovah in Zijn Menschelijke is.

136. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Ik zag in de verte vijf scholen; een elk daarvan omvloed door een licht uit den Hemel. Om de eerste school vloeide een purper licht, zooals dat in de wolken des morgens voor zonsopgang is op aarde; om de tweede school vloeide een geelachtig licht, zooals dat van den dageraad na zonsopgang; om de derde school vloeide een blank licht zooals dat ten tijde van den middag in de wereld; om de vierde school vloeide een

schemerlicht, zooals het daglicht is, wanneer het zich met de avondschaaduw begint te vermengen; en de vijfde school stond in de avondschaaduw zelve. De scholen in de wereld der geesten zijn vergaderingsgebouwen, waar de geleerden samenkomen, en verschillende verborgenheden behandelen, die voor hun wetenschap, inzicht en wijsheid van dienst zijn. Bij het zien van deze scholen kwam de begeerte in mij op, een daarvan te bezoeken, en ik begaf mij in den geest naar die, welke door het schemerlicht omvloed was. Binnentredende zag ik een vergadering van geleerden, die onder elkander de vraag behandelden, wat er lag opgesloten in hetgeen over den Heer gezegd is, namelijk dat Hij, opgenomen in den Hemel, gezeten is aan de rechterhand Gods (Markus 16: 19). De meesten uit de vergadering zeiden, dat men dit geheel en al overeenkomstig de woorden moest verstaan, namelijk dat de Zoon zoo gezeten is naast den Vader; maar er werd gevraagd, waarom dat zoo was. Eenigen zeiden, dat de Zoon door den Vader aan de rechterzijde was geplaatst ter oorzaak van de Verlossing, welke Hij volbracht had; anderen zeiden, dat Hij zoo zat vanuit de liefde; anderen, dat het was om de raadgever des Vaders te zijn en om als zoodanig door de Engelen geëerd te worden; en anderen, dat het om deze reden was, dat het Hem uit den Vader gegeven was, in diens plaats te regeeren, want men leest, dat Hem alle macht gegeven is in den hemel en op aarde. Maar het meerendeel zeide, dat het zoo was, opdat Hij van de rechterzijde zou hooren, voor wie Hij tusschenbeide komt; want allen wenden zich heden ten dage in de Kerk tot God den Vader, en bidden, dat Hij Zich erbarme terwille van den Zoon, en dit bewerkt, dat de Vader Zich tot den Zoon richt, om diens bemiddeling aan te nemen. Maar sommigen zeiden, dat alleen de Zoon Gods van eeuwigheid aan zit aan de rechterhand des Vaders, teneinde Zijn Goddelijkheid mede te deelen aan den in de wereld geboren Zoon des Menschen. Dit gehoord hebbende, verwonderde ik mij zeer; dat de geleerden, hoewel zij reeds eenigen tijd in de geestelijke wereld vertoefd hadden, toch nog zoo onwetend waren in de hemelsche dingen. Maar ik werd de oorzaak gewaar, dat zij zich vanuit hun vertrouwen op eigen inzicht niet hadden laten onderrichten door de wijzen. Opdat zij echter niet langer in onwetendheid zouden verkeeren omtrent het zitten van den Zoon ter rechterhand des Vaders, hief ik de handpalm op, en verzocht hun mij het oor te leenen voor het weinige, dat ik dienaangaande wenschte te zeggen. En aangezien zij daarin toestemden, zeide ik: "Weet gij niet uit het Woord, dat de Vader en de Zoon één zijn, en dat de Vader in den Zoon, en de Zoon in den Vader is. De Heer zegt dit openlijk (Joh. 10: 30 en hfdst. 14: 10, 11). Indien gij dit niet gelooft, verdeelt gij God in twee; en

dit eenmaal geschied, kunt gij wel niet anders dan natuurlijk, zinnelijk, ja zelfs stoffelijk over God denken, hetgeen ook in de wereld gebeurd is ten tijde van het CONCILIE VAN NICEA, hetwelk de drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan invoerde, en daarmede de Kerk veranderde in een theater, dat het met geschilderde voorhangen behing, waartusschen personages nieuwe scenes vertoonden. Wie weet en erkent niet, dat God één is. Zoo gij dit met hart en geest erkent, verdwijnen alle dingen, die gij gesproken hebt, vanzelf, en vervliegen in de lucht als onzinnigheden uit het oor van een wijze." Op deze woorden ontstaken velen in woede, en brandden van verlangen om mij aan de ooren te trekken en het stilzwijgen op te leggen. Doch de voorzitter der vergadering zeide met verontwaardiging: "Er is hier niet sprake van de eenheid en van de meervoudigheid Gods, want wij gelooven aan beide; maar hiervan is sprake, wat daarin ligt opgesloten, dat de Zoon gezeten is aan de rechterhand Zijns Vaders. Wanneer gij iets daaromtrent weet, zoo spreek!" En ik antwoordde: "Ik zal spreken, maar ik bid u, het tumult te doen ophouden." En ik zeide: "Onder zitten aan de rechterhand wordt niet verstaan zitten aan de rechterhand, maar wordt verstaan de Almacht Gods door het Menschelijke, dat Hij in de wereld aannam; door dit Menschelijke is Hij zoowel in de laatste dingen als in de eerste; door dit Menschelijke trad Hij de Hellen binnen, vernietigde en onderwierp Hij ze; en door dit ordende Hij de Hemelen, dus door dit verlost Hij zoowel de menschen als de Engelen, en verlost ze tot in eeuwigheid. Indien gij het Woord raadpleegt, en van dien aard zijt, dat gij verlicht kunt worden, zoo zult gij ontwaren, dat daar onder de rechterhand de Almacht verstaan wordt, zooals bij Jesaja: MIJNE HAND HEEFT GEGROND *de aarde*, en MIJNE RECHTERHAND heeft met de palm de hemelen gemeten (hfdst. 48: 13); *Jehovah God heeft gezworen bij ZIJNE RECHTERHAND, en bij den arm Zijner sterkte* (hfdst. 62: 8); UWE RECHTERHAND ondersteunt mij (Psalm 18: 36); *Zie naar den Zoon, dien Gij U gesterkt hebt, UWE HAND zij voor DEN MAN DER RECHTERHAND, voor den Zoon des Menschen hebt Gij U gesterkt* (Psalm 80: 16, 18). Hieruit blijkt hoe het volgende verstaan moet worden: *Het is gezegd door Jehovah tot mijnen Heer: Zit aan MIJNE RECHTERHAND, totdat Ik Uwe vijanden gezet zal hebben tot eene voetbank Uwer voeten; Jehovah zal den scepter Uwer sterkte zenden uit Zion; heersch in het midden Uwer vijanden* (Psalm 110: 1, 2). In dien ganschen psalm wordt gehandeld over den strijd des Heeren met de hellen, en over de onderwerping daarvan. Aangezien "de rechterhand Gods" de Almacht beteekent, zegt de Heer dat Hij zitten zal ter RECHTERHAND DER MACHT (Matth. 26: 63, 64), en TER RECHTERHAND DER KRACHT GODS (Lukas 22: 69)". Maar hierop geraakte de vergadering

in beroering, doch ik zeide: “Neemt u in acht, dat er niet misschien uit den Hemel een hand verschijnt, die, wanneer zij verschijnt, zooals zij mij verschenen is, een ongeloofelijken schrik vanwege haar macht inboezemt, hetgeen voor mij een bevestiging was, dat de rechterhand Gods de Almacht beteekent.” Nauwelijks was dit gezegd, of er verscheen onder den Hemel een uitgestrekte hand, bij het zien waarvan hen zulk een schrik beving, dat zij bij drommen naar de deuren renden, en eenigen naar de vensters om naar buiten te springen, terwijl sommigen, wien de adem begaf, in onmacht vielen. Ik bleef echter zonder verschrikt te zijn, en ging na hen langzaam heen: en op eenigen afstand wendde ik mij om, en zag deze school met een donkere wolk bedekt; en het werd mij uit den Hemel gezegd, dat dit aldus geschied was, aangezien zij uit het geloof aan drie goden gesproken hadden, en dat het vorige licht om de school zal wederkeeren, wanneer gezonderen daar vergaderen zullen.

137. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID.

Ik vernam, dat een vergadering was bijeengeroepen, bestaande uit personen, die beroemd waren door hun geschriften en hun geleerdheid aangaande het huidige geloof en aangaande de rechtvaardigheid der uitverkorenen daardoor. Dit was in de wereld der geesten, en het werd mij gegeven, daarbij in den geest tegenwoordig te zijn; en ik zag de samengeroepenen uit de geestelijkheid, zij die met elkander samenstemden en zij die van elkander verschilden. Ter rechterzijde stonden diegenen, die in de wereld Apostolische Vaders genoemd worden, en leefden in de eeuwen vóór het Concilie van Nicea. En ter linkerzijde stonden mannen, die na die eeuwen beroemd waren geworden door in druk gegeven of door leerlingen afgeschreven geschriften. Velen van hen hadden een gladde kin en waren bedekt met gekrulde pruiken van vrouwenhaar, en sommigen van hen droegen geplooiden kragen en anderen gepunte; maar genen van de rechterzijde hadden een behaarde kin en hun natuurlijk hoofdhaar. Voor genen en dezen stond een man, rechter en beoordeelaar van de schrijvers dezer eeuw, met een staf in de hand, waarmede hij op den grond tikte en stilte bracht. Hij beklom de hoogste trede van den kathedraal, en slaakte een zucht, en wilde hem laten volgen door een luiden uitroep, maar de adem tocht van zijn zucht trok den uitroep in de keel terug, maar ten slotte nam hij het woord, en zeide: “Broeders, ach, welk een eeuw! Er is uit de leekenschaar iemand opgestaan, die

mantel, tiaar noch lauweren heeft, en die ons geloof van den Hemel heeft afgetrokken en in den Styx geworpen. O, schanddaad! en toch is dit geloof alleen onze ster, die gelijk Orion licht in de nachten, en gelijk Lucifer in de morgens. Deze man is, hoewel op hoogen leeftijd, volslagen blind in de mysteriën van ons geloof, omdat hij het niet geopend heeft, en daar in niet de gerechtigheid van den Heer Zaligmaker gezien heeft, noch Zijn bemiddeling, noch Zijn verzoening. En daar hij deze niet zag, zoo zag hij evenmin de wonderen der rechtvaardiging daarvan, welke de vergeving der zonden zijn, de wederverwekking, de heiliging en de zaligmaking. Deze man heeft in de plaats van ons geloof, dat allerhoogst zaligmakend is, omdat het in drie Goddelijke personen geloofd, dus in den ganschen God, het geloof op den tweeden persoon over gebracht, en niet eens op dezen, maar op diens Menschelijke, dat wij weliswaar Goddelijk noemen vanuit de vleeschwording des Zoons van eeuwigheid aan; maar wie denkt daaraan anders dan aan iets louter menschelijks; en wat komt daar anders uit voort dan een geloof, waaraan, als aan een fontein, het naturalisme ontspringt? En zulk een geloof verschilt, omdat het niet geestelijk is, maar weinig van het geloof in een plaatsvervanger of in een heilige. Gij weet, wat Calvijn in zijn tijd zeide over den eeredienst uit zulk soort geloof. En laat nu, ik bid u, een van u zeggen, waarvandaan het geloof komt. Komt het niet onmiddellijk uit God, in wien derhalve alle dingen des heils gelegen zijn?" Bij deze woorden klapten zijn genooten ter linkerzijde, die een gladde kin hadden, een gekrulde pruik, en een kransvormige kraag om den hals, in de handpalmen, en schreeuwden: "Zeer wijs hebt gij gesproken; wij weten, dat wij niets kunnen nemen, wat niet uit den Hemel gegeven wordt. Die profeet mag ons zeggen, vanwaar het geloof is en wat geloof is, als dit het niet is. Het is onmogelijk, dat het anders en ergens anders vandaan is. Een ander geloof dan dit naar voren brengen, dat geloof zou zijn, is even onmogelijk als op een paard naar het eene of andere sterrenbeeld aan den hemel te rijden, en vandaar een ster te plukken, haat in den rokzak te steken en weg te dragen." Dit zeide hij, opdat zijn genooten om elk nieuw geloof zouden lachen. Toen de mannen ter rechterzijde, die een behaarde kin en hun natuurlijk hoofdhaar hadden, dit hoorden, werden zij met verontwaardiging vervuld, en een van hen stond op, een grijsaard, maar die nochtans later als een

jongeling verscheen, want hij was een Engel uit den Hemel, alwaar elke ouderdom zich verjongt. En deze nam het woord, en zeide: “Ik heb gehoord, van welken aard uw geloof is, dat de man van den kathedr zoo hoog verheven heeft. Maar wat is dat geloof anders dan het graf van onzen Heer na de wederopstanding, hetwelk andermaal door de soldaten van Pilatus gesloten werd. Ik heb dat geloof geopend, en niets daarin gezien dan de staven van tovenaars, door welke de magiërs in Egypte wonderen deden. Ja zelfs is uw geloof in uw oogen van buiten als een schijn van gedegen goud, en bezet met kostbare steenen, maar dat, wanneer men het opendoet, leeg is, zoo er al niet in zijn hoeken stof ligt van de relieken der pauselijken, want dezen hebben hetzelfde geloof, maar alleen met die uitzondering, dat het door hen heden ten dage overdekt is met uiterlijke heiligheden. Het is ook, om mij van gelijkenissen te bedienen, in de aarde begraven, als een Vestaalsche maagd bij de ouden, die het heilig vuur had laten uitgaan. En ik kan betuigen, dat het voor mijn oogen is als het gouden kalf, waaromheen de zonen Israëls dansten, nadat Mozes was heengegaan en den berg Sinai was opgeklommen tot Jehovah. Verwondert u niet, dat ik met dergelijke vergelijkingen over uw geloof spreek, want op deze wijze spreken wij daarover in den Hemel. Ons geloof echter is, was en zal tot in eeuwigheid zijn in den Heer God Zaligmaker, wiens Menschelijke Goddelijk en wiens Goddelijke Menschelijk is; op deze wijze is het geschikt gemaakt tot aanneming, en door dit wordt het Goddelijk geestelijke met het natuurlijke van den mensch vereenigd, en wordt een geestelijk geloof in het natuurlijke; ten gevolge waarvan het natuurlijke als doorzichtig wordt vanuit het geestelijk licht, waarin ons geloof is. De waarheden, waaruit het bestaat, zijn even talrijk als de versjes in het heilige Boek; deze waarheden zijn alle als sterren, die door haar lichten het geloof openbaar maken en het vorm geven. De mensch haalt dit geloof uit het Woord door middel van zijn, natuurlijk schijnsel, waarin de wetenschap, het denken en de overreding is. Maar de Heer maakt bij hen, die in Hem gelooven, dat het overtuiging, vertrouwen en betrouwen wordt. Op deze wijze wordt het geestelijk natuurlijk en door de naastenliefde levend. Dit geloof is bij ons als een koningin, getooid met even zoovele kostbare steenen als de muren van het heilige Jeruzalem (Openb. hfdst. 21: 17 tot 20). Doch opdat gij niet

gelooven zult, dat hetgeen ik zeide, alleen maar ,gezwollen woorden zijn, en zij derhalve als beuzelingen zijn te beschouwen, zal ik eenige plaatsen uit het Heilige Woord voorlezen, waaruit duidelijk blijken zal, dat ons geloof niet is in een mensch, zooals gij gelooft, maar in den waren God, in wien alles Goddelijk is. Johannes zegt: *Jezus Christus is de ware God, en het eeuwige leven* (1. Brief 5: 20); Paulus: *In Christus woont al de volheid der Godheid lichamenlijk* (Coloss. 2: 9); en in de Handelingen der Apostelen: *dat hij beiden Joden en Grieken gepredikt heeft de boetedoening tot God, en het geloof in onzen Heer Jezus Christus* (hfdst. 20: 21); en de Heer Zelf zegt, *dat Hem gegeven is alle macht in hemel en op aarde* (Matth. 28: 18); doch dit zijn maar een paar plaatsen.” Daarna zag de Engel mij aan, en zeide: “Gij weet, wat de zoogenaamde evangelischen gelooven of gelooven moeten aangaande den Heer Zaligmaker. Lees daar een en ander uit voor, opdat wij weten, of zij zoo dwaas genoeg zijn om te gelooven, dat Zijn Menschelijke louter menschelijk is, dan wel of zij aan Hem iets Goddelijks toeschrijven, en hoe.” En toen las ik ten aanhooren der vergaderden de volgende uittreksels voor uit het boek hunner orthodoxie, de FORMULA CONCORDIAE genoemd, en uitgegeven te Leipzig in het jaar 1756: *Dat in Christus de Goddelijke en de Menschelijke natuur zoo vereenigd zijn, dat zij één Persoon uitmaken* (bldz. 606, 762). *Dat Christus waarlijk God en Mensch is in één onverdeelde persoon, en tot in eeuwigheid blijft* (bldz. 609, 673, 762). *Dat in Christus God Mensch, en de Mensch God is* (bldz. 607, 765). *Dat de Menschelijke natuur van Christus tot alle Goddelijke Majesteit is verhoogd; en dit ook vanuit vele Kerkvaders* (pag. 844 tot 852, 860 tot 865, 869 tot 878). *Dat Christus ten aanzien van de Menschelijke natuur alomtegenwoordig is en alle dingen vervult* (bldz. 768, 783, 784, 785). *Dat Christus ten aanzien van de Menschelijke natuur alle macht in hemel en op aarde heeft* (bldz. 775, 776, 780). *Dat Christus ten aanzien van de Menschelijke natuur aan de rechterhand des Vaders zit* (bldz. 608, 764). *Dat Christus ten aanzien van de Menschelijke natuur aangeroepen moet worden; hetgeen aldaar bevestigd is door uitspraken der Schrift* (bldz. 226). *Dat de belijdenis van Augsburg dezen eeredienst ten zeerste goedkeurt* (bldz. 19). Na dit voor gelezen te hebben wendde ik mij tot den man van den kathedr, en zeide: “Ik weet, dat allen, die hier aanwezig zijn, met huns gelijken in de natuurlijke wereld in verbinding staan; zeg mij, ik bid

u, of gij weet, met wien gij samen zijt.” Hij antwoordde op plechtigen toon: “Ik weet het; ik sta in verbinding met een beroemd man, een aanvoerder der heirscharen der beroemdheden der Kerk.” En daar hij op zulk een plechtigen toon geantwoord had, zeide ik: “Vergeef mij de vraag, maar weet gij waar die beroemde aanvoerder woont?” En hij zeide: “Ik weet het; hij woont niet ver van het graf van Luther.” Hierop zeide ik glimlachend: “Waarom zegt gij het graf; weet gij niet, dat Luther is opgestaan, en dat hij heden afgezien heeft van zijn dwalingen aangaande de rechtvaardiging door het geloof in de drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan, en daarom is overgebracht onder de gelukzaligen van den Nieuwen Hemel, en dat hij de onzinnigen, die hem volgen, ziet en over hen lacht?” Hij antwoordde: “Ik weet het, maar wat gaat mij dat aan?” En toen sprak ik op soortgelijken toon, als hij tot mij, zeggende: “Blaas uw beroemden man, met wien gij in verbinding staat, in, dat ik vrees, dat hij, tegen de orthodoxie van zijn Kerk in, op hetzelfde oogenblik aan den Heer Zijn Goddelijke heeft ontnomen of zijn pen een voor heeft laten trekken, waarin hij onvoorzien het naturalisme zaaide, toen hij tegen den eeredienst van onzen Heer en Zaligmaker schreef.” Daarop antwoordde hij: “Dat kan ik niet, aangezien ik en hij in deze aangelegenheid bijna één gemoed uitmaken; maar wat ik zeg, verstaat hij niet, terwijl ik alle dingen, die hij zegt, helder versta” (want de geestelijke wereld treedt in de natuurlijke wereld, en wordt daar de gedachten der menschen gewaar, maar niet omgekeerd; dit is de staat der vergezelschapping van geesten en menschen). Daar ik nu eenmaal begonnen was, met den man van den kathedraal te spreken, zeide ik: “Ik zal u, indien het veroorloofd is, nog met een vraag onderbreken; weet gij, dat de orthodoxie der evangelischen in het handboek van hun Kerk, de *FORMULA CONCORDIAE* geheeten, leert, dat in Christus God Mensch is en de Mensch God, en dat Zijn Goddelijke en Zijn Menschelijke in één onverdeeld Persoon is en blijft tot in eeuwigheid? Hoe kon dan hij en hoe kunt gij den eeredienst des Heeren bezoedelen met het naturalisme?” Hierop antwoordde hij: “Ik weet dit, en weet het toch niet.” Daarom ging ik voort, en zeide: “Ik vraag hem, hoewel hij afwezig is, of u in zijn plaats: Vanwaar kwam de ziel van onzen Heer Zaligmaker? Indien gij antwoordt: Uit de moeder, zoo zijt gij onzinnig. Indien gij antwoordt: Uit Jozef, zoo

ontwijdjt gij het Woord. Maar indien gij antwoordt: Uit den Heiligen Geest, zoo zegt gij het recht, mits gij onder den Heiligen Geest het Goddelijke, voortgaande en werkende, verstaat, dus dat Hij de Zoon van Jehovah God is. “Wederom vraag ik u: Wat is de hypostatische vereeniging? Indien gij antwoordt, dat het een vereeniging is als tusschen twee, de een boven en de ander beneden, zoo raaskalt gij; want op deze wijze zoudt gij uit God den Zaligmaker twee kunnen maken, zooals uit God drie. Maar indien gij zegt, dat het een persoonlijke vereeniging is gelijk die van ziel en lichaam, zoo zegt gij het recht. Ook dit is overeenkomstig uw leer, alsmede overeenkomstig die der Vaders; raadpleeg de FORMULA CONCORDIAE, bldz. 765 tot 768. En raadpleeg de GELOOFSBELIJDENIS VAN ATHANASIUS, waar staat: *Het rechte geloof bestaat hierin, dat wij gelooven en belijden, dat onze Heer Jezus Christus God en Mensch is; die, hoewel Hij God en Mensch is, nochtans niet twee is, maar één Christus, volstrekt één, niet door versmelting van substantie, maar door eenheid van. Persoon; want gelijk de redelijke ziel en het vleesch één mensch is, evenzoo is God en Mensch één Christus.* Ik vraag u verder nog: Waarin bestond de verdoemelijke ketterij van ARIUS, ter oorzake waarvan door Keizer Constantijn den Groote het concilie van Nicea werd samengeropen, anders, dan dat hij de Goddelijkheid van het Menschelijke des Heeren loochende? Zeg mij voorts, wien gij verstaat onder bet volgende bij Jeremia: *Ziet, de dagen komen dat ik aan David eene gerechte Spruit zal verwekken, die als Koning regeeren zal; en dit is Zijn naam: JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID* (hfdst. 23: 5, 6; hfdst. 33: 15, 16). Indien gij zegt: den Zoon van eeuwigheid aan, zoo raaskalt gij; deze was niet de Verlosser. Maar indien gij zegt: den in den tijd geboren Zoon, die de Eenigverwekte Zoon Gods was (Joh. 1: 18; hfdst. 3: 16), zoo zegt gij het recht; deze is door de Verlossing de Gerechtigheid geworden, waaruit gij uw geloof maakt. Lees ook Jesaja 9: 5, behalve andere plaatsen, waarin voorzegd wordt, dat Jehovah Zelf in de wereld zou komen.” Op deze dingen zweeg de man van den kathedr en wendde zich af. Nadat deze dingen verhandeld waren, wilde de voorzitter de vergadering sluiten met een rede, maar toen brak plotseling een man uit de linker groep naar voren, die een tiaar op het hoofd droeg en daar bovenop een hoed; en hij raakte den hoed met zijn vinger aan, en, het woord nemende, zeide hij: “Ook ik sta met een man

in uw wereld in verbinding, die daar buitengewoon hoog in eer staat; ik weet dit, omdat ik uit hem als uit mij zelve spreek." Ik vroeg hem, waar die eerwaardige man woonde. Hij antwoordde: "In Gothenburg, en uit hem heb ik eens gedacht, dat uwe nieuwe leer naar Mahomedanisme smaakt." Bij het hooren van dit woord zag ik allen, die ter rechterzijde stonden, waar zich de apostolische vaders bevonden, als door den bliksem getroffen en met veranderde gelaatstrekken, en ik hoorde van hun gemoederen door hun monden deze uitroepen uitgaan: "O, schanddaad! o! welk een eeuw!" Doch om hun gerechte verbolgenheid te kalmeeren, strekte ik de hand uit, en verzocht om gehoor; toen dit gegeven werd, zeide ik: "Ik weet, dat een man van dat aanzien iets dergelijks in een brief heeft gezet, die daarna werd afgedrukt. Maar als hij toen geweten had, welk een godslastering dat is, zou hij dezen zeker met de vingers verscheurd, en aan Vulcanus ter verbranding overgegeven hebben. Een dergelijke smaad is het die wordt bedoeld met de woorden des Heeren tot de Joden die zeiden, dat Christus uit een andere dan de Goddelijke macht wonderen deed (Matth. 12: 22 tot 32), alwaar de Heer bovendien ook zegt: *Wie met Mij niet is, die is tegen Mij; en wie met Mij niet vergadert, die verstroot* (vers 30). Bij deze woorden liet de met hem vergezelschapte zijn blik vallen, maar terstond daarop verhief hij hem weer, en zeide: "Ik heb hardere dingen van u gehoord dan ooit". Maar ik ging voort: "Daaraan zijn twee uitdrukkingen schuld; "naturalisme" en "mahomedanisme", die schandelijke en arglistig verzonnen leugens zijn, en twee doodelijke brandmerken, om de willen af te keeren en ze af te schrikken van den heiligen eeredienst des Heeren." En ik keerde mij tot den laatsten vergezelschapte, en zeide: "Zeg, zoo gij kunt, tot dien in Gothenburg, dat hij leest, hetgeen door den Heer gezegd is in de Openbaring hfdst. 3: 18, alsmede in hfdst. 2: 16 aldaar." Bij deze woorden ontstond een tumult, maar dit werd gekalmeerd door een uit den Hemel nedergelaten licht, vanuit hetwelk verscheidenen dergenen, die ter linkerzijde stonden, overliepen tot hen, die ter rechterzijde stonden; terwijl diegenen achterbleven, die niets dan ijdele dingen denken, en daarom afhangen van den mond van den eenen of anderen meester; alsmede diegenen, die aangaande den Heer alleen het menschelijke gelooven. Door dezen en genen scheen het uit den Hemel nedergelaten licht als het ware teruggekaatst

te worden, en in te vloeien in hen, die van de linker- naar de rechterzijde waren overgegaan.”

Derde hoofdstuk

De Heilige Geest en de Goddelijke werking

138. Al diegenen vanuit de heilige orde, die eenige juiste voorstelling aangaande onzen Heer Zaligmaker gekoesterd hebben, worden, zoodra zij de geestelijke wereld binnentreden — hetgeen meestal op den derden dag na hun overlijden geschiedt — eerst aangaande de Goddelijke Drievuldigheid onderricht; en in het bijzonder aangaande den Heiligen Geest, namelijk dat deze niet een God op zichzelf is, maar dat onder Hem in het Woord de uit den eenen en alomtegenwoordigen God voortgaande Goddelijke Werking wordt verstaan. De reden, waarom zij in het bijzonder aangaande den Heiligen Geest worden onderricht, is deze, dat de meeste dweepers na den dood in de onzinnige fantasie vallen, dat zijzelf de Heilige Geest zijn; en dat velen van de Kerk, die in de wereld geloofd hebben, dat de Heilige Geest door hen sprak, anderen verschrikken door de woorden des Heeren bij Mattheus, namelijk dat het spreken tegen de dingen, die de Heilige Geest hun ingeblazen heeft, een onvergeeflijke zonde is (hfdst. 12: 31, 32). Zij, die na de onderwijzing afzien van het geloof, dat de Heilige Geest een God op zichzelf is, worden daarna ingelicht aangaande de eenheid Gods, namelijk dat zij niet verdeeld is in drie personen, waarvan een ieder afzonderlijk God en Heer is overeenkomstig de geloofsbelijdenis van Athanasius, maar dat de Goddelijke Drievuldigheid in den Heer Zaligmaker is, gelijk ziel, lichaam en de voortgaande kracht bij ieder mensch. Daarna worden dezen voorbereid tot de aanneming van het geloof van den Nieuwen Hemel; en nadat zij voorbereid zijn, wordt hun de weg geopend tot een gezelschap in den Hemel, waar een dergelijk geloof is, en wordt hun een woning gegeven bij de medebroeders, met wie zij tot in eeuwigheid zullen leven in gelukzaligheid. Daar reeds gehandeld werd over God den Schepper en over God den Verlosser, is het nu noodzakelijk, dat ook gehandeld wordt over den Heiligen Geest. Deze verhandeling zal, evenals de overige, in haar artikelen worden onderverdeeld, en deze zijn de volgende: I. *De Heilige Geest is de Goddelijke Waarheid, alsmede de Goddelijke Kracht en Werking, voortgaande uit den éénen God, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is, dus uit den Heer God Zaligmaker.* II. *De Goddelijke Kracht en Werking, die onder den Heiligen Geest wordt verstaan, zijn in het algemeen de hervorming en wederverwekking, en overeenkomstig deze de vernieuwing, de levendmaking, de heiliging en de rechtvaardiging; en overeenkomstig deze de reiniging van*

boosheden en de vergeving der zonden; en ten slotte de zaligmaking. III. Deze Goddelijke Kracht en Werking, welke wordt verstaan onder de zending van den Heiligen Geest, is bij de geestelijken in het bijzonder de verlichting en de onderwijzing. IV. De Heer werkt deze krachten in hen die in Hem gelooven. V. De Heer werkt vanuit Zichzelven uit, den Vader, en niet omgekeerd. VI. De geest des menschen is zijn gemoed, en al wat daaruit voortgaat.

139. I. DE HEILIGE GEEST IS DE GODDELIJKE WAARREID, ALSMEDE DE GODDELIJKE KRACHT EN WERKING, VOORTGAANDE UIT DEN EENEN GOD, IN WIEN DE GODDELIJKE DRIEVULDIGHEID IS, DUS UIT DEN HEER GOD ZALIGMAKER. Door den Heiligen Geest wordt eigenlijk het Goddelijk Ware aangeduid, dus ook het Woord, en in dien zin is de Heer Zelf ook de Heilige Geest. Maar aangezien in de Kerk heden ten dage door den Heiligen Geest de Goddelijke Werking beschreven wordt, welke de werkelijke rechtvaardiging is, zoo wordt deze hier voor den Heiligen Geest genomen, en in hoofdzaak daarover gehandeld, ook om deze reden, wijl de Goddelijke Werking door het Goddelijk Ware geschiedt, hetwelk uit den Heer voortgaat, en dat wat voortgaat, van een en hetzelfde wezen is met Hem, uit wien het voortgaat, zooals deze drie: ziel, lichaam, en het voortgaande, welke te zamen één wezen uitmaken, bij den mensch louter menschelijk, bij den Heer echter Goddelijk en tevens Menschelijk, en na de Verheerlijking zoo vereenigd als het voorafgaande met zijn volgende en als het wezen met zijn vorm. Aldus zijn de drie wezenlijkheden, die Vader, Zoon en Heilige Geest genoemd worden, één in den Heer. Dat de Heer het Goddelijk Ware zelf is, of de Goddelijke Waarheid, werd boven aangetoond. Dat echter de Heilige Geest ditzelfde is, blijkt uit de volgende plaatsen: *Er zal een Rijsje voortkomen uit den tronk van Jischaï; op Hem zal de geest van Jehovah rusten, een geest van wijsheid en inzicht, een geest van raad en sterkte; Hij zal de aarde slaan met de roede Zijns monds, en met den geest Zijner lippen zal Hij den goddelooze dooden; de gerechtigheid zal de gordel Zijner lenden zijn, en de Waarheid de gordel Zijner digen (Jes. 11: 1, 2, 4, 5); Hij zal komen gelijk een enge stroom, de geest van Jehovah zal de banier tegen hem oprichten; dan zal een Verlosser tot Zion komen (Jes. 59: 19, 20); De geest des Heeren Jehovih is op Mij, Jehovah heeft Mij gezalfd, om eene blijde boodschap te brengen den armen heeft Hij Mij gezonden (Jes. 61: 1; Lukas 4: 18); Dit is Mijn verbond; Mijn geest die op U is, en Mijne woorden zullen van Uwen mond niet wijken van nu aan tot in eeuwigheid toe (Jes. 59: 21).* Aangezien de Heer de Waarheid zelve is, is vandaar al, wat uit Hem voortgaat, waarheid, en dit wordt verstaan onder den Trooster, die ook de Geest der Waarheid en de Heilige Geest wordt genoemd; dit blijkt uit de volgende plaatsen: *Ik zeg*

u de WAARHEID: het is u nut, dat Ik wegga; want indien Ik niet wegga, zoo zal de Trooster tot u niet komen; maar indien Ik wegga, zoo zal Ik Hem tot u zenden (Joh. 16: 7); Wanneer die gekomen zal zijn, de GEEST DER WAARHEID, Hij zal u in AL DE WAARHEID leiden; Hij zal van Zich zelven niet spreken, maar zoo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken (Joh. 16: 13); Die zal Mij verheerlijken, want Hij zal UIT HET MIJNE aannemen, en het u verkondigen; al wat de Vader heeft, is het MIJNE; daarom heb Ik u gezegd, dat Hij uit het MIJNE zal aannemen, en u verkondigen (Joh. 16: 14, 15); Ik zal den Vader vragen, dat Hij u eenen anderen Trooster geve, den GEEST DER WAARHEID, welken de wereld niet kan aannemen, want zij ziet Hem niet, en zij kent Hem ook niet; maar gij kent Hem, want Hij blijft bij ulieden, en zal in u zijn. Ik zal u geene weezen laten, Ik kom tot u, en gij zult Mij zien (Joh. 14: 16, 17, 18, 19); Wanneer de Trooster zal gekomen zijn, dien Ik u zenden zal uit den Vader, de GEEST DER WAARHEID, die zal van Mij getuigen (Joh. 15: 26); de Trooster wordt de Heilige Geest genoemd (Joh. 14: 26). Dat de Heer onder den Trooster of den Heiligen Geest Zichzelven verstond, blijkt duidelijk uit deze woorden des Heeren, dat de wereld Hem nog niet kende, maar gij kent Hem; Ik zal u geene weezen laten; Ik kom tot u; gij suit Mij zien. En elders: Ziet, Ik ben met ulieden al de dagen, tot de voleinding der eeuw (Matth. 28: 20); voorts hieruit: Hij zal niet uit Zichzelven spreken, maar Hij zal uit het Mijne nemen.

140. Daar nu onder den Heiligen Geest de Goddelijke Waarheid wordt verstaan, en deze in den Heer en de Heer Zelf was (Joh. 14: 6), en daar zij aldus van geen andere bron kon uitgaan, wordt er gezegd: *De Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was (Joh. 7: 39); en na de Verheerlijking: Hij blies in de discipelen, en zeide: Neemt aan den Heiligen Geest (Joh. 20: 22). Dat de Heer de discipelen aanblies, en dit zeide, vindt hierin zijn oorzaak, dat de aanblazing een uitbeeldend uitwendig teeken was van de Goddelijke inblazing; de inblazing echter is de inlijving in engelijke gezelschappen. Hieruit kan uit het verstand het volgende begrepen worden, dat door den Engel Gabriël aangaande de ontvangenis des Heeren werd gezegd: De Heilige Geest zal over u komen, en de Kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom ook, het Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden (Lukas 1: 35). Voorts: De Engel des Heeren zeide tot Josef in den droom: Wees niet bevreesd, Maria, uwe bruid, tot u te nemen; want hetgeen in haar geboren is, dat is uit den Heiligen Geest; en Josef raakte haar niet aan, totdat zij haren eerstgeboren Zoon gebaard had (Matth 1: 20, 25). De Heilige Geest is hier het Goddelijk Ware, voortgaande uit Jehovah den Vader, en dit Voortgaande is de Kracht des Allerhoogsten, dat toen de moeder*

overschaduwde. Dit valt derhalve samen met het volgende bij Johannes: *Het Woord was bij God, en God was het Woord, en het Woord is vleesch geworden* (hfdst. I: 1, 14); dat daar onder het Woord het Goddelijk Ware wordt verstaan, zie men in HET GELOOF DER NIEUWE KERK, boven n. 3.

141. Dat de Goddelijke Drievuldigheid in den Heer is, werd boven aangetoond, en zal in hetgeen volgt, waar dienaangaande uitvoerig gehandeld moet worden, nog meer worden aangetoond. Hier zullen alleen eenige ongerijmdheden worden aangevoerd, die uit deze in drie personen verdeelde Drievuldigheid voortvloeien. Het zou daarmede zijn, alsof een bedienaar der Kerk van den kansel af leerde, wat men gelooven en wat men doen moet, en naast hem een andere bedienaar stond, en hem in het oor fluisterde: “Gij hebt recht gesproken”, en nog iets daarenboven; terwijl zij beiden tot een derde zouden zeggen, die op de trap stond: “Ga naar beneden in den tempel, open hun ooren, en stort deze dingen in hunne harten, en zorg tevens, dat zij reinheden, heiligheden en panden der gerechtigheid zijn.” De in personen verdeelde Goddelijke Drievuldigheid, waarvan ieder afzonderlijk God en Heer is, is ook gelijk aan drie zonnen in ééne wereld, hoog boven, de een naast de ander, en daaronder de derde, die Engelen en menschen omstraalt, en de warmte en het licht der beide andere zonnen met alle macht in hun gemoederen, harten en lichamen overdraagt, en hen verscherpt, klaart en doet vervluchtigen als het vuur de stoffen in de retorten. Wie ziet niet, dat de mensch, indien zulks geschiedde, tot asch verteerd zou worden? De regeering van drie Goddelijke personen in den Hemel zou ook gelijk staan met de regeering van drie koningen in één koninkrijk; of met het opperbevel van drie generalen, met dezelfde macht bekleed, over één leger; of nog liever met de Romeinsche regeering vóór de tijden der Caesars, toen er een consul, een senaat, en een volkstribuun was, onder welke drie de macht weliswaar verdeeld was, maar de hoogste macht berustte toch bij alien tegelijkertijd. Wie ziet niet het ongerijmde, belachelijke en waanzinnige, om zulk een regeering in den Hemel in te voeren? En men voert ze in, wanneer men aan den Vader een macht als van den eersten consul toeschrijft, aan den Zoon een macht als van den senaat, en aan den Heiligen Geest een macht als van den volkstribuun, hetgeen geschiedt, wanneer men aan een ieder een eigen functie toeschrijft; en nog meer, wanneer men daaraan toevoegt, dat deze eigenschappen niet mededeelbaar zijn.

142. II. DE GODDELIJKE KRACHT EN WERKING, DIE ONDER DEN HEILIGEN GEEST WORDT VERSTAAN, ZIJN IN HET ALGEMEEN DE HERVORMING EN WEDERVERWEKKING; EN OVEREENKOMSTIG DEZE DE VERNIEUWING,

DE LEVENDMARING, DE HEILIGING EN DE RECHTVAARDIGING; EN OVEREENKOMSTIG DEZE DE REINIGING VAN BOOSHEDEN, EN DE VERGEVING DER ZONDEN; EN TEN SLOTTE DE ZALIGMAKING. Dit zijn in haar volgorde de krachten, welke de Heer werkt bij hen, die in Hem gelooven, en die zichzelf geschikt maken en in orde stellen tot Zijn aanneming en inwoning. En dit geschiedt door het Goddelijk Ware, en bij de Christenen door het Woord; want dit is het eenige middel, waardoor de mensch den Heer nadert, en waarin de Heer binnentreedt. Want de Heer is, zooals boven gezegd werd, het Goddelijk Ware zelf, en al wat uit Hem voortgaat, is dit Goddelijk Ware. Maar men moet daaronder het Goddelijk Ware uit het Goede verstaan, hetgeen gelijk staat met het geloof uit de naastenliefde, want het geloof is niets anders dan waarheid, en de naastenliefde is niets anders dan goedheid. Door het Goddelijk Ware uit het Goede, dat is, door het geloof uit de naastenliefde, wordt de mensch hervormd en wederverwekt, voorts vernieuwd, levend gemaakt, geheiligd, gerechtvaardigd, en naar gelang van deze voortschrijdingen en aanwassingeng gereinigd van boosheden, en de reiniging van deze is de vergeving der zonden. Maar al deze werkingen des Heeren kunnen hier niet afzonderlijk uiteengezet worden, daar elke werking haar bijzondere, uit het Woord bevestigde en door de rede verlichte ontleding vergt, hetgeen hier de plaats niet is; daarom wordt de lezer verwezen naar de hoofdstukken, die naar de orde in dit werk volgen, en handelen over de naastenliefde, het geloof, de vrije keuze, de boetedoening, en over de hervorming en wederverwekking. Men moet weten, dat de Heer deze heilen voortdurend bij ieder mensch werkt, want zij zijn laddersporten ten Hemel, aangezien de Heer het heil van allen wil. Vandaar is voor Hem de zaligheid van alien het einddoel, en wie het einddoel wil, wil de middelen. Terwille van de zaligheid der menschen geschiedde Zijn Komst, Verlossing en lijden aan het kruis (Matth. 18: 11; Lukas 19: 10); en aangezien het heil der menschen voor Hem het einddoel was en tot in eeuwigheid is, zoo volgt daaruit, dat de bovengenoemde werkingen de middellijke doeleinden en de zaligmaking het laatste doeleind is.

143. De werking dezer krachten is de Heilige Geest, dien de Heer tot diegenen zendt, die in Hem gelooven; en die zichzelf gereed maken om Hem op te nemen, zooals onder den Geest verstaan wordt in de volgende plaatsen: *Ik zal u een nieuw hart geven en eenen NIEUWEN GEEST; MIJNEN GEEST zal Ik geven in ulieder midden, en Ik zal maken, dat gij op den weg des heils wandelt* (Ezech. 36: 26, 27; Ezech. 11: 19); *Schep een rein hart in ons, o God, en vernieuw in het midden van mij eenen VASTEN GEEST; geef mij weder de vreugde Uws heils, en*

de VRIJMOEDIGE GEEST *ondersteune mij* (Psalm 51: 12, 14); *Jehovah vormt den GEEST DES MENSCHEN in het midden van hem* (Zach. 12: 1); *Met mijne ziel heb ik U verwacht in den nacht, en met MIJNEN GEEST in het midden van mij heb ik U verwacht in den morgen* (Jes. 26: 9); *Maakt u een nieuw hart en eenen NIUWEN GEEST; waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls* (Ezech. 18: 31), behalve elders. In deze plaatsen wordt onder “een nieuw hart” de wil van het goede verstaan, en onder “een nieuwe geest” het verstand van het ware. Dat de Heer deze dingen werkt bij hen, die het goede doen en het ware gelooven, dus bij hen, die in het geloof der naastenliefde zijn, blijkt duidelijk uit deze woorden aldaar, namelijk, dat God een ziel geeft aan hen, die daarin wandelen; en hieruit, dat gezegd wordt “een vrijmoedige geest”. En dat de mensch vanuit zijn deel moet werken, uit deze woorden: “Maakt u een nieuw hart, en eenen nieuwen geest; waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls.”

144. Men leest, dat toen Jezus gedoopt werd, de Hemelen geopend werden, en Johannes den Heiligen Geest zag nederdalen als een duif (Matth. 3: 16; Markus 1: 10; Lukas 3: 21, 22; Joh. 1: 32, 33). Dit geschiedde, omdat de doop de wederverwekking en de reiniging beteekent, evenzoo de duif. Wie kan niet beseffen, dat de duif niet de Heilige Geest was, en dat evenmin de Heilige Geest in de duif was? In den Hemel verschijnen vaak duiven, en zoo vaak zij verschijnen, weten de Engelen, dat zij overeenstemmingen zijn van de aandoeningen en van de daaruit voortvloeiende gedachten betreffende de wederverwekking en de reiniging bij sommigen, die in de nabijheid staan; vandaar verdwijnen de duiven terstond, zoodra zij hen naderen en met hen over iets anders spreken dan hetgeen in hun gedachten was toen deze verschijning plaats vond. Het is hiermede evenzoo gesteld als met vele dingen, die door de Profeten gezien werden, zooals bijvoorbeeld, dat Johannes een Lam zag op den berg Zions (Openb. 14: 1), en elders. Wie weet niet, dat niet de neer dit Lam was, noch in dat Lam was, maar dat het Lam een uitbeelding van Zijn onschuld was. Dit stelt de dwaling diergenen in het licht, die uit de duif, welke boven den Heer verscheen toen Hij gedoopt werd, en uit de stem, die toen uit den Hemel gehoord werd, zeggende: *Deze is Mijn geliefde Zoon*, drie personen der Drievuldigheid afleiden. Dat de Heer den mensch wederverwekt door het geloof en de naastenliefde, wordt daaronder verstaan, dat Johannes de Dooper zeide: *Ik doop u met water tot boetedoening, maar die na mij komen zal, die zal u met den HEILIGEN GEEST en met vuur doopen* (Matth. 3: 11; Markus 1: 8; Lukas 3: 16); “doopen met den Heiligen Geest en met vuur” wil zeggen: wederverwekken door het Goddelijk Ware, dat des geloofs is, en door het Goddelijk Goede, dat der naastenliefde is. Hetzelfde

wordt aangeduid door deze woorden des Heeren: *Zoo iemand niet verwekt werd uit water en geest, hij kan in het koninkrijk Gods niet ingaan* (Joh. 3: 5); door het water wordt hier als elders in het Woord het ware aangeduid in den natuurlijken of uitwendigen mensch, en door den geest het ware uit het goede in den geestelijken of inwendigen mensch.

145. Daar nu de Heer het Goddelijk Ware zelf is uit het Goddelijk Goede, en dit Zijn eigenlijke Wezen is, en een ieder vanuit zijn wezen doet wat hij doet, zoo blijkt, dat de Heer voortdurend wil en ook niets anders kan willen, dan het ware en het goede, of het geloof en de naastenliefde, een ieder mensch inplanten. Dit kan door vele dingen in de wereld worden toegelicht, zooals door dit, dat ieder mensch volgens zijn wezen wil en denkt en voor zoover het hem veroorloofd is, spreekt en handelt, zooals bijvoorbeeld de welgezinde mensch welgezinde dingen denkt en beoogt; de eerbare, rechtschapen, vrome en godsdienstige mensch eerbare, rechtschapen, vrome en godsdienstige dingen; en omgekeerd de hoogmoedige, sluwe, arglistige, gierige mensch zulke dingen, die met zijn wezen één uitmaken. De waarzegger wil niets dan waarzeggerij, en de dwaas wil niets dan raaskallen tegen die dingen, die der wijsheid zijn. Kortom: de Engel overdenkt en beoogt alleen hemelsche dingen, en de duivel alleen helsche dingen. Evenzoo is het gesteld met elk subject van de lagere soort in het dierenrijk, zooals bijvoorbeeld met vogel, beest, visch, gevleugelde en niet gevleugelde worm; een elk daarvan wordt onderkend aan zijn wezen of natuur; daaruit en dienovereenkomstig is het instinct van een ieder. Desgelijks in het plantenrijk; elke boom, elke struik en elke plant wordt onderkend aan zijn vrucht en zaad, die in zijn wezen zijn geplant; en daaruit kan ook niets anders voortgebracht worden, dan hetgeen daaraan gelijk en het zijne is; ja zelfs oordeelt men naar het wezen over elke grondsoort, over elke kleisoort, over elken steen, zoowel den edelen als den onedelen, en over elk mineraal en metaal.

146. III. DEZE GODDELIJKE KRACHT EN WERKING, WELKE WORDT VERSTAAN ONDER DE ZENDING VAN DEN HEILIGEN GEEST, IS BIJ DE GEESTELIJKEN IN HET BIJZONDER DE VERLICHTING EN DE ONDERWIJZING. De in het vorige artikel opgesomde werkingen des Heeren, zijnde de hervorming, de wederverwekking, de vernieuwing, de levendmaking, de heiliging, de reiniging, de vergeving der zonden, en ten slotte de zaligmaking, vloeien zoowel bij de geestelijken als bij de leeken uit den Heer in, en worden opgenomen door hen, die in den Heer zijn en in wie de Heer is (Joh. 6: 56; 14: 20; 15: 4, 5). Dat de verlichting en de onderwijzing echter in het bijzonder bij de geestelijken is, komt, omdat deze tot hun ambt behooren, en de inwijding in de geestelijke

bediening deze met zich mede brengt; en zij gelooven ook, dat zij, wanneer zij met ijver prediken, geïnspireerd worden, zooals de discipelen des Heeren, in wie de Heer blies, zeggende: “Ontvangt den Heiligen Geest” (Joh. 20: 22; zie verder Markus 13: 11). Sommigen betuigen zelfs, dat zij den invloed gevoeld hebben. Maar laten zij zich wel daarvoor wachten, zich to overreden, dat de ijver, waardoor velen onder het prediken worden aangegrepen, de Goddelijke werking in hun harten is; want een dergelijke, zelfs nog vuriger ijver bestaat bij dweepers, alsmede bij hen, die in de uiterste valscheden der leer zijn, ja zelfs bij hen, die het Woord geringschatten en de natuur als God vereeren, en het geloof en de naastenliefde als in een zak achter den rug werpen, en wanneer zij prediken en leeren, van voren een soort van herkauwersmaag ophangen, waaruit zij dergelijke dingen te voorschijn halen en uitstorten, waarvan zij weten, dat zij den hoorders tot voedsel dienen. Want de ijver is op zichzelf beschouwd een verhitting van den natuurlijken mensch. Wanneer daarin van binnen de liefde van het ware is, zoo is zij als het heilig vuur dat in de Apostelen vloeyde, waarover aldus in hun Handelingen: *van hen werden gezien verdeelde tongen, als van vuur, en het zat op een iegelijk van hen; vandaar werden zij allen vervuld met den Heiligen Geest* (2: 3, 4). Doch wanneer van binnen in dezen ijver of in deze verhitting de liefde van het valsche verborgen is, zoo is het als in hout opgesloten vuur, dat uitslaat en het huis in brand steekt. Gij, die de Heiligheid des Woords en de Goddelijkheid des Heeren loochent, neemt, ik bid u, uw zak van den rug, en open dien, wat gij vrijelijk thuis doet, en gij zult zien. Ik weet, dat zij, die onder Lucifer bij Jesaja worden verstaan, welke die uit Babel zijn, wanneer zij den tempel binnengaan, en nog meer, wanneer zij op den kansel klimmen, bovenal zij, die zich leden van het Gezelschap van Jezus noemen, door een ijver worden medegesleept, die velen aan de helsche liefde ontleenen, en vandaar heftiger roepen en uit de borst dieper zuchten halen dan zij, die in den ijver uit hemelsche liefde zijn. Dat er bij de geestelijken nog twee andere geestelijke werkingen zijn, zie men beneden in n. 155.

147. Het is de Kerk nog zoo goed als onbekend, dat in allen wil en in alle gedachte, en vandaar in alle handeling en spraak des menschen een inwendige en een uitwendige is, en dat de mensch van kindsbeen af wordt opgeleid, om uit het uitwendige te spreken, hoezeer het inwendige daarmede ook in strijd mag zijn; vandaar de veinzerijen, vleierijen en huichelarijen; bijgevolg, dat de mensch tweevoudig is, en alleen hij eenvoudig is, wiens uitwendige denkt en spreekt, en wil en handelt uit het inwendige. Deze worden ook in het Woord verstaan onder de eenvoudigen (zooals in Lukas 8: 15; hfdst. 11: 34, en

elders), hoewel zij wijzer zijn dan de tweevoudigen. Dat er tweevoudigheid en drievoudigheid in al het geschapene is, blijkt uit het volgende in het menselijk lichaam: elke zenuw bestaat daarin uit vezels, en de vezels uit vezeltjes; elke spier uit vezelbundels, en deze uit beweegvezels; elke slagader uit vliezen in driedubbele laag. Evenzoo is het gesteld in het menselijk gemoed, welks geestelijk organisme van dergelijken aard is; en zulks, omdat, zooals boven gezegd werd, het menselijke gemoed onderscheiden is in drie gebieden, waarvan het hoogste, dat ook het binnenste is, het hemelsche wordt genoemd, het middelste het geestelijke, en het laagste het natuurlijke. De gemoederen van alle menschen, die de heiligheid des Woords en de Goddelijkheid des Heeren loochenen, denken in het laagste gebied. Maar daar zij van kindsbeen af ook de geestelijke dingen geleerd hebben, die tot de Kerk behooren, en deze opnemen, doch ze onder de natuurlijke dingen stellen, welke de verschillende wetenschappelijke, politieke en burgerlijkzedelijke dingen zijn, en aangezien zij het laagst zetelen in het gemoed en het dichtst bij de spraak, zoo spreken zij vanuit deze in tempels en in vergaderingen, en — wat wonderlijk is — dan Weten zij niet beter, of zij spreken en leeren uit hun geloof, terwijl toch, wanneer zij zich vrijuit bewegen kunnen, zooals bij hen thuis het geval is, de deur geopend wordt, die het inwendige van hun gemoed hield opgesloten; en dan lachen zij somtijds om, de dingen, die zij voor de menigte hebben gepredikt, en zeggen in hun hart, dat de theologie een buitengewoon goede strik is om duiven te vangen.

148. Het inwendige en het uitwendige derzulken kunnen worden vergeleken met vergiften bedekt met een korst suiker; voorts met de kolokwinten, die de knapen der Profeten verzamelden en in het moes deden, en toen zij daarvan aten, uitriepen: “De dood is in den pot” (11 Kon. 4: 38 tot 43). En zij kunnen ook vergeleken worden met het beest opkomende uit de aarde, ¹⁾ dat twee hoornen had als die des Lams, en sprak als de draak (Openb. 13: 11), welk beest verderop de valsche profeet wordt genoemd. En zij zijn als roovers in een stad, waar zij als burgers toeven en waarin zij zedelijk handelen en redelijk spreken; maar wanneer zij naar de wouden terugkeeren, zijn zij wilde dieren. Of zij zijn ook gelijk zeeroovers, die aan land menschen maar op zee krokodillen zijn. Wanneer dezen en genen aan land of in de stad zijn, gaan zij rond als panter in schaapsvellen gehuld, of als apen, in menschenkleeren gestoken, met een menschenmasker voor. Zij kunnen ook vergeleken worden met een hoer, die zich met balsem zalft, haar gezicht rood verft, en zich in

---

1 De latijnsche tekst heeft *ex mari* (uit de zee).

witte met bloemen bestikte zijde kleedt, maar die, in haar huis teruggekeerd, zich voor haar boelen ontbloot en hen besmet met haar melaatschheid. Dat zij, die in hun hart het heilige aan het Woord en het Goddelijke aan den Heer onttrekken, van dien aard zijn, is mij door jarenlange ondervindingen in de geestelijke wereld te weten gegeven, want daar worden zij allen eerst in hun uitwendige dingen gehouden, maar daarna worden deze weggenomen en worden zij in hun inwendige dingen gebracht, en dan verandert hun komedie in een tragedie.

149. IV. DE HEER WERKT DEZE KRACHTEN IN HEN, DIE IN HEM GELOOVEN. Dat de Heer deze krachten, welke onder de zending van den Heiligen Geest worden verstaan, werkt in hen, die in Hem gelooven, dat is, dat Hij hen hervormt, wederverwekt, vernieuwt, levend maakt, heiligt, rechtvaardigt, van boosheden reinigt, en ten slotte zalig maakt, blijkt uit al die plaatsen in het Woord, welke bevestigen, dat het heil en het eeuwige leven voor hen zijn, die in den Heer gelooven, welke plaatsen men boven in n. 107 zie aangevoerd. En bovendien blijkt het hieruit: *Jezus zeide: Die IN MIJ GELOOFT, gelijkerwijs de Schrift zegt, stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeien; dit zeide Hij van den Geest, denwelken ontvangen zouden DIE IN HEM GELOOVEN* (Joh. 7: 38, 39); voorts hieruit: *DE GETUIGENIS VAN JEZUS IS DE GEEST DER PROFETIE* (Openb. 19: 10); onder den Geest der profetie wordt het ware der leer uit het Woord verstaan; profetie beteekent niets anders dan de leer, en profeteeren wil zeggen: haar onderwijzen. En onder de getuigenis van Jezus wordt de belijdenis uit het geloof in Hem verstaan; iets dergelijks wordt met Zijn Getuigenis bedoeld in de volgende plaats: *De Engelen van Michaël hebben den draak overwonnen door het bloed des Lams, en door het woord HUNNER GETUIGENIS; en de draak ging heen om krijg te voeren tegen de overigen van haar zaad, die de geboden Gods hielden, en de Getuigenis van Jezus Christus hebben* (Openb. 12: 11, 17).

150. Dat zij die in den Heer Jezus Christus gelooven deze geestelijke krachten zullen aannemen, komt, omdat Hijzelf het heil en het eeuwige leven is. Hij is het heil, omdat Hij de Heiland is, en dit is ook de beteekenis van Zijn naam Jezus; Hij is het eeuwige leven, omdat zij, in wie Hij is en die in Hem zijn, het eeuwige leven hebben, waarom Hij ook het Eeuwige Leven genoemd wordt bij Johannes (1. Brief 5: 20). Daar Hij nu het heil en het eeuwige leven is, zoo volgt daaruit, dat Hij ook al datgene is, waardoor het heil en het eeuwige leven verkregen wordt, bijgevolg, dat Hij het al is der hervorming, der wederverwekking, der vernieuwing, der levendmaking, der heiliging, der rechtvaardiging, der reiniging van boosheden, en ten slotte de zaligmaking.

De Heer werkt deze dingen bij ieder mensch, dat is, streeft daarnaar, ze in hem te brengen, en brengt ze in hem, wanneer de mensch zich aanpast en geschikt maakt tot de opneming. Het werkzame zelf der aanpassing en der voorbereiding is ook uit den Heer, maar indien de mensch ze niet met vrijwilligen geest in zioh opneemt, zoo kan Hij behalve het streven dat steeds voortduurt, ze niet binnenbrengen.

151. In den Heer gelooven is niet alleen Hem erkennen, maar ook Zijn geboden doen; want Hem alleen maar erkennen behoort slechts tot de gedachte uit eenig verstand; doch Zijn geboden doen, behoort ook tot de erkenning uit den wil. Het gemoed des menschen bestaat uit verstand en wil; het denken behoort tot het verstand, en het doen tot den wil. Wanneer de mensch derhalve alleen uit de gedachte van het verstand erkent, zoo nadert hij den Heer slechts vanuit een half gemoed; maar wanneer hij doet, zoo is het vanuit een gansch gemoed, en dit is gelooven. Anderzijds kan de mensch zijn hart verdeelen, en de oppervlakte daarvan dwingen zich opwaarts te heffen, terwijl zijn vleesch zich nederwaarts keert; en op deze wijze vliegt hij als een arend tusschen hemel en hel, en nochtans volgt de mensch zijn opgerichten blik niet, maar de verlustiging van zijn vleesch; en aangezien deze in de hel is, vliegt hij daarheen, en wanneer hij daar aan zijn lusten geofferd, en aan de demonen plengoffers van most gebracht heeft, neemt hij een vriendelijk gelaat aan en een blik, die van vuur fonkelt, en op deze wijze veinst hij een engel des lichts te zijn. Zulke satans worden na den dood diegenen, die den Heer erkennen en Zijn geboden niet doen.

152. In het voorafgaande nummer werd aangetoond, dat het heil en het eeuwige leven der menschen het eerste en het laatste einddoel des Heeren zijn; en aangezien het eerste en het laatste einddoel de middellijke doeleinden in zich bevatten, zoo volgt hieruit, dat de bovenvermelde geestelijke krachten te zamen in den Heer zijn, alsmede uit den Heer in den mensch, maar nochtans geleidelijk te voorschijn treden. Want het menschelijk gemoed groeit evenals zijn lichaam, maar dit laatste in grootte, terwijl het eerstgenoemde in wijsheid groeit. In deze mate wordt het gemoed ook vanuit gebied in gebied opgeheven, namelijk uit het natuurlijke in het geestelijke, en uit dit in het hemelsche gebied. In dit hemelsche gebied is de mensch wijs, in het geestelijke gebied is de mensch vol inzicht, en in het laagste gebied wetend. Maar deze verheffing des gemoeds geschiedt alleen van tijd tot tijd, en zij vindt plaats alnaar de mensch zich waarheden verwerft, en deze met het goede verbindt. Het is hiermede evenzoo gesteld als met iemand, die een huis bouwt; eerst verschaft hij zich de bouwstoffen daartoe, zooals baksteen, tegels, balken, palen, en

aldus legt hij het fundament, bouwt de muren op, onderscheidt in kamers, stelt daaraan deuren, en in de wanden vensters, en bouwt trappen van de eene verdieping naar de andere. Al deze dingen liggen te zamen in het einddoel, dat een geriefelijke en waardige woning is, welke hij voorziet en waarin hij voorziet. Evenzoo is het gesteld met een tempel; wanneer deze gebouwd wordt, zijn alle dingen, die tot zijn bouw behooren, in het einddoel gelegen, dat de eeredienst Gods is. Zoo is het ook met alle andere dingen gesteld, zooals met tuinen en velden, alsmede met ambten en zaken, waartoe het einddoel zelf zich de benooidgheden aanschaft.

153. v. DE HEER WERKT VANUIT ZICHELVEN UIT DEN VADER, EN NIET OMGEKEERD. Onder werken wordt hier hetzelfde verstaan als onder het zenden van den Heiligen Geest, aangezien de bovenvermelde werkingen, zijnde in het algemeen de hervorming, de wederverwekking, de vernieuwing, de levendmaking, de heiliging, de rechtvaardiging [,de reiniging] van boosheden, de vergeving der zonden [en de zaligmaking], welke heden ten dage aan den Heiligen Geest als aan een God op zichzelf worden toegeschreven, werkingen des Heeren zijn. Dat deze vanuit den Heer uit den Vader zijn, en niet omgekeerd, zal eerst uit het Woord bevestigd, en daarna door tal van dingen, die tot de rede behooren, verduidelijkt worden. Uit het Woord door het volgende: *Wanneer de Trooster zal gekomen zijn, DIEN IK U ZEN-DEN ZAL UIT DEN VADER, de Geest der Waarheid, die van den Vader uitgaat, die zal van Mij getuigen* (Joh. 15: 26); *Indien Ik niet wegga, zoo zal de Trooster tot u niet komen; maar indien Ik heenga, zoo ZAL IK HEM TOT U ZENDEN* (Joh. 16: 7); *De Trooster, de Geest der waarheid, zal van zichzelf niet spreken, maar HIJ ZAL UIT HET MIJNE AANNEMEN, en het a verkondigen; al wat de Vader heeft, IS HET MIJNE; daarom heb Ik gezegd, dat Hij het UIT HET MIJNE zal aannemen, en u verkondigen* (Joh. 16: 13, 14, 15); *De Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was* (Joh. 7: 39); *Jezus blies in de discipelen, en zeide: Neemt aan den Heiligen Geest* (Joh. 20: 22); *Zoo wat gij vragen, zult in Mijnen naam, DAT ZAL IK DOEN; opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde; zoo gij iets vragen zult in Mijnen naam, IK ZAL HET DOEN* (Joh. 14: 13, 14). Uit deze plaatsen blijkt duidelijk, dat de Heer den Heiligen Geest zendt, dat is, deze dingen werkt, die heden ten dage aan den Heiligen Geest als aan een God op zichzelf worden toegeschreven: want Hij zeide, dat Hij Hem zenden zal uit den Vader; dat Hij Hem zenden zal tot ulieden; dat de Heilige Geest nog niet was, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was; dat Hij na de Verheerlijking in de discipelen blies, en zeide: “Neemt aan den Heiligen Geest”; voorts hieruit, dat Hij zeide: “Zoo wat gij vragen zult in Mijnen naam, dat zal Ik doen”;

alsmede: “de Trooster zal het uit het Mijne nemen, en u verkondigen.” Dat de Trooster hetzelfde is als de Heilige Geest, zie men in Joh. 14: 26. Dat God de Vader deze krachten niet vanuit Zichzelven door den Zoon werkt, maar dat de Zoon ze vanuit Zichzelven werkt uit den Vader, blijkt uit het volgende: *Niemand heeft ooit God gezien; de eenigverwekte Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft Hem verklaard* (Joh. 1: 18); en elders: *Gij hebt noch de stem des Vaders ooit gehoord, noch Zijne gedaante gezien* (Joh. 5: 37). Hieruit volgt derhalve, dat God de Vader werkt in den Zoon en op den Zoon, maar niet door den Zoon, doch dat de Heer vanuit Zichzelven werkt uit Zijn Vader, want Hij zegt: *Al wat de Vader heeft, is het Mijne* (Joh. 16: 15); *Dat de Vader alle dingen in de hand des Zoons gegeven heeft* (Joh. 3: 35); voorts, *dat gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelven, Hij alzoo ook den Zoon gegeven heeft, het leven te hebben in Zichzelven* (Joh. 5: 26); alsmede: *De woorden, die Ik tot u spreek, zijn geest en leven* (Joh. 6: 63). Dat de Heer zegt, dat de Geest der Waarheid uitgaat uit den Vader (Joh. 15: 26), komt, omdat Hij uit God den Vader uitgaat in den Zoon, en vanuit den Zoon uit den Vader. Daarom zegt Hij ook: *In dien dag zult gij bekennen, dat de Vader in Mij is, en Ik in den Vader, en gij in Mij, en Ik in u* (Joh. 14: 11, 20). Uit deze heldere uitspraken des Heeren blijkt duidelijk de dwaling in de Christelijke wereld, welke daarin bestaat, dat God de Vader den Heiligen Geest tot den mensch zendt; en de dwaling der Grieksche Kerk, dat God de Vader den Heiligen Geest onmiddellijk zendt. Deze waarheid, dat de Heer vanuit Zichzelven uit God den Vader den Heiligen Geest zendt, en niet omgekeerd, is vanuit den Hemel; en de Engelen noemen dit een verborgenheid, daar het in de wereld nog niet werd onthuld.

154. Dit kan door tal van dingen, die tot de rede behooren, verduidelijkt worden, zooals bijvoorbeeld door het volgende: het is bekend, dat de Apostelen, nadat zij uit den Heer met den Heiligen Geest begiftigd waren, het Evangelie over een groot deel van het aardrijk predikten, en dat zij dit mondeling en schriftelijk verkondigden; en dat zij dit vanuit zichzelf uit den Heer deden. Want Petrus leerde en schreef op eene wijze, Jakobus op een andere, Johannes op een andere, en Paulus op een andere, een ieder overeenkomstig zijn inzicht. De Heer vulde allen met Zijn Geest, maar een ieder nam daaruit zijn deel overeenkomstig de hoedanigheid van zijn innerlijke gewaarwording, en zij brachten dat ten uitvoer overeenkomstig de hoedanigheid van hun vermogen. Alle Engelen in de Hemelen zijn van den Heer vervuld, want zij zijn in den Heer en de Heer is in hen, maar toch spreekt en handelt een ieder overeenkomstig den staat van zijn gemoed, sommigen met eenvoud, sommigen met wijsheid, aldus met oneindige

verscheidenheid, en nochtans spreekt een ieder vanuit zichzelf uit den Heer. Evenzoo is het gesteld met elken bedienaar der Kerk, zoowel met hem, die in waarheden, als met hem, die in valscheden is; een ieder heeft zijn eigen mond en zijn eigen inzicht, en een ieder spreekt uit zijn gemoed, dat is, uit den geest, dien hij bezit. Zoo is het ook gesteld met alle protestanten, of zij nu evangelischen dan wel hervormden heeten, nadat zij zijn onderricht in de door Luther, Melancthon of Calvijn gegeven dogma's. Het zijn niet de leiders of hun dogma's, die vanuit zichzelf door hen spreken, maar het zijn de volgelingen zelf, die vanuit zichzelf spreken uit de leiders of hun dogma's. Ook kan elk dogma op duizend manieren worden uitgelegd, want elk dogma is als een hoorn van overvloed, waaruit een ieder neemt, wat zijn genius begunstigt en daarmee strookt, en legt het naar zijn eigen talent uit. Dit kan verduidelijkt worden door de werking van het hart in de long en op de long, en door de terugwerking van de long vanuit zichzelf uit het hart; deze twee zijn onderscheiden, maar toch wederzijds vereenigd. De long ademt vanuit zichzelf uit het hart, maar niet het hart door de long; indien dit geschieden zou, zouden beide stilstaan. Evenzoo is het gesteld met de werking van het hart in de ingewanden en op de ingewanden van het gansche lichaam; het hart zendt het bloed naar alle richtingen, maar de ingewanden halen daaruit elk zijn aandeel overeenkomstig de hoedanigheid van het nut, dat het vervult, en elk werkt ook overeenkomstig deze hoedanigheid, dus op verschillende wijze. Hetzelfde kan ook hiermede verduidelijkt worden: het booze van de zijde der ouders, dat het erfbooze wordt genoemd, werkt in den mensch en op den mensch; desgelijks het van den Heer uitgaande goede; dit werkt van boven of van binnen, het booze van beneden of van buiten. Indien het booze door den mensch werkte, zoo zou de mensch niet hervormd kunnen worden, noch zou hij schuldig zijn. Desgelijks zou de mensch, indien het van den Heer uitgaande goede door den mensch werkte, ook niet hervormd kunnen worden; maar aangezien beide afhangen van des menschen vrije verkiezing, wordt hij schuldig, wanneer hij vanuit zichzelf uit het booze handelt, en onschuldig, wanneer hij vanuit zichzelf uit het goede handelt. Daar nu het booze de duivel is en het goede de Heer is, wordt de mensch schuldig, wanneer hij uit den duivel handelt, en onschuldig, wanneer hij uit den Heer handelt. Het is vanuit deze vrije verkiezing, welke ieder mensch heeft, dat de mensch hervormd kan worden. Evenzoo is het gesteld met al het inwendige en uitwendige bij den mensch; deze twee zijn onderscheiden, maar toch wederzijds vereenigd. Het inwendige werkt in het uitwendige en op het uitwendige, maar het werkt niet door het uitwendige, want het

inwendige overdenkt duizenden dingen, waaruit het uitwendige alleen die dingen neemt, die voor het nut geschikt zijn; want in het inwendige van den mensch, waaronder het wilsdeel en het gewaarwordende deel van zijn gemoed verstaan wordt, zijn groepen van voorstellingen in groote hoeveelheid, en wanneer deze door den mond van den mensch naar buiten vloeiden, zou het zijn als een windstoot uit een blaasbalg. Het inwendige kan, daar het algemeenheden in zich omdraagt, met een oceaan worden vergeleken, of met een bloembed of tuin, waaruit het uitwendige zooveel neemt, als voor het nut noodig is. Het Woord des Heeren is als een oceaan, een bloembed en een tuin; wanneer het Woord in eenige volheid in het inwendige van den mensch is, spreekt en handelt de mensch vanuit zichzelf uit het Woord, en niet het Woord door hem. Evenzoo is het gesteld met den Heer; aangezien Hijzelf het Woord is, dat is, het Goddelijk Ware en het Goddelijke Goede daarin, werkt de Heer vanuit Zichzelf of vanuit het Woord in den mensch en op den mensch, maar niet door den mensch, aangezien de mensch vrijelijk handelt en spreekt uit den Heer, wanneer hij handelt en spreekt uit het Woord. Maar dit kan nog nader belicht worden door het onderlinge verkeer tusschen ziel en lichaam, welke van elkander onderscheiden zijn, maar wederzijds vereenigd. De ziel werkt in het lichaam en op het lichaam, maar niet door het lichaam. Daarentegen werkt het lichaam vanuit zichzelf uit de ziel. Dat de ziel niet door het lichaam werkt, komt omdat zij elkander niet raadplegen en niet met elkander overleg plegen, noch de ziel beveelt of verzoekt, dat het lichaam dit of dat doet, of met den mond uitspreekt; en evenmin het lichaam eischt of vraagt, dat de ziel iets geeft of verschaft. Want al hetgeen der ziel is, is des lichaams, onderling en wederkeerig. Evenzoo is het gesteld met het Goddelijke en met het Menschelijke des Heeren; want het Goddelijke des Vaders is de ziel van Zijn Menschelijke, en het Menschelijke is Zijn lichaam; en het Menschelijke vraagt niet aan zijn Goddelijke, dat het zegge, wat het spreken en werken moet. Daarom zegt de Heer: *In dien dag zult gij in Mijnen naam vragen; en Ik zeg u niet, dat Ik den Vader voor u vragen zal; want de Vader Zelf heeft u lief, dewijl gij Mij liefgehad hebt* (Joh. 16: 26, 27); “in dien dag” wil zeggen: na de verheerlijking, dat is, na de volmaakte en volstreckte vereeniging met den Vader. Deze verborgenheid is uit den Heer Zelf voor hen die vanuit Zijn Nieuwe Kerk zullen zijn.

155. Boven, in het derde artikel, werd aangetoond, dat deze Goddelijke kracht, welke wordt verstaan onder de werking van den Heiligen Geest, bij de geestelijken in het bijzonder de verlichting en de onderwijzing is, maar aan deze twee voegen zich nog twee tusscheninliggende toe, zijnde de

innerlijke gewaarwording en de stemming; daarom zijn er vier dingen, die bij de geestelijken in orde op elkander volgen: de verlichting, de innerlijke gewaarwording, de stemming en de onderwijzing. De VERLICHTING is uit den Heer. De INNERLIJKE GEWAARWORDING is bij den mensch, overeenkomstig den staat van zijn door de leerstellige dingen gevormd gemoed; wanneer de leerstellige dingen waarheden zijn, wordt de innerlijke gewaarwording helder uit het licht, dat verlicht; zijn het daarentegen valscheden, zoo wordt zij duister, hoewel zij als een heldere verschijnen kan vanuit de bevestigingen, maar dit komt uit een dwaallicht voort, dat voor den louter natuurlijken blik van gelijke klaarte is. DE STEMMING komt echter voort uit de aandoening der liefde van den wil; de verlustiging dezer liefde stemt. Als het de verlustiging van het booze en van het daaruit voortvloeiende valsche is, zoo verwekt zij een ijver, die van buiten barsch, ruw, gloeiend en vuurspuwend is, en van binnen toorn, razernij en onbarmhartigheid. Is zij echter de verlustiging van het goede en van het daaruit voortvloeiende ware, zoo is de ijver van buiten licht, glad, klinkend en brandend, en van binnen naastenliefde, genade en barmhartigheid. De ONDERWIJZING volgt echter als werking vanuit deze als oorzaken. Aldus verandert de verlichting, die uit den Heer is, zich in verschillende soorten van licht en in verschillende soorten van warmte bij een ieder overeenkomstig den staat van zijn gemoed.

156. VI. DE GEEST DES MENSCHEN IS ZIJN GEMOED, EN AL WAT VANUIT DIT VOORTGAAT. Onder den geest des menschen wordt in concreten zin niets anders verstaan dan zijn gemoed, want dit is het, hetwelk na den dood leeft, en dan geest genoemd wordt; wanneer hij goed is, een engellijke geest en daarna een Engel; wanneer hij boos is, een satanische geest en daarna een satan. Het gemoed van elk mensch is zijn inwendige mensch, die werkelijk mensch en binnen in den uitwendigen mensch is, die zijn lichaam uitmaakt; wanneer dan ook het lichaam wordt afgeworpen, hetgeen na den dood geschiedt, is hij in den volledigen menschelijken vorm. Daarom dwalen diegenen, die gelooven, dat het gemoed des menschen alleen in het hoofd zit; het is daar alleen in de beginselen, vanwaar allereerst al datgene uitgaat, wat de mensch uit het verstand denkt en uit den wil doet; in het lichaam echter is het in de afleidingen, die gevormd zijn om te voelen en te handelen; en aangezien het gemoed van binnen aan de lichamelijke dingen hangt, brengt het daarin gevoel en beweging, en blaast ze ook innerlijke gewaarwording in, alsof het lichaam uit zichzelf dacht en handelde; maar dat dit een begoocheling is, weet ieder wijs man. Daar nu de geest van den mensch uit het verstand denkt en uit den wil handelt, en het lichaam niet

uit zichzelf maar uit den geest, zoo volgt daaruit, dat onder den geest des menschen zijn inzicht en de aandoening zijner liefde wordt verstaan, en al wat daaruit voortgaat en werkt. Dat de geest des menschen dergelijke dingen beteekent, die tot het gemoed behooren, blijkt uit vele plaatsen in het Woord, waaruit een ieder, zoodra zij slechts worden aangehaald, zien kan, dat zij niets anders zijn. Uit de vele plaatsen volgen slechts deze weinige: *Bezaaleël werd vervuld met den geest der wijsheid, inzicht en wetenschap* (Exod. 31: 3). Nebukadnezar zeide van Daniël *dat een voortreffelijke geest van wetenschap, inzicht en wijsheid in hem was* (Dan. 5: 11, 12, *Jehoschua werd vervuld met den geest der wijsheid* (Deut. 34: 9); *Maakt u een nieuw hart en een nieuwen geest* (Ezech. 18: 31); *Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het koninkrijk der hemelen* (Matth. 5: 3); *Ik woon in den verbrijzelden en nederigen geest, om levend te maken den geest der nederigen* (Jes. 57: 15); *De offeranden Gods zijn een gebroken geest* (Psalm 51: 19); *Ik zal geven het gewaad des lots in de plaats van eenen benauwdten geest* (Jes. 61: 3), behalve elders. Dat de geest dergelijke dingen beteekent, die tot een verkeerd en verdorven gemoed behooren, blijkt uit de volgende plaatsen: *Hij zeide tot de dwaze profeten, die hunnen geest nawandelen* (Ezech. 13: 3); *Ontvangt stroo, baart stoppelen, ten aanzien van uwen geest, vuur zal u verslinden* (Jes. 33: 11); *Een man, die een zwerfer is in den geest, en leugen uitbrengt* (Micha 2: 11); *Een geslacht, welks geest niet gestadig is met God* (Psalm 78: 8); *De geest der hoererijen* (Hosea 5: 4; hfdst. 4: 12); *Opdat alle hart versmelte, en alle geest inkrimpe* (Ezech. 21: 7); *Hetgeen over uwen geest, opklimt, zal geenszins geschieden* (Ezech. 20: 32); *Zoo slechts in zijn geest geen bedrog is* (Psalm 32: 2); *De geest van Farao was verslagen* (Gen. 41: 8); *desgelijks de geest van Nebukadnezar* (Dan. 2: 3). Hieruit en uit zeer vele andere plaatsen blijkt duidelijk, dat de geest het gemoed des menschen beteekent, en zulke dingen als tot het gemoed behooren.

157. Aangezien onder den geest des menschen diens gemoed wordt verstaan, zoo wordt onder IN DEN GEEST ZIJN, hetgeen somtijds in het Woord gezegd wordt, de staat van het gemoed verstaan afgescheiden van het lichaam, en daar in dien staat de Profeten de dingen zagen, die in de geestelijke wereld bestaan, wordt die staat het Gezicht Gods genoemd. In dezen staat waren zij dan zooals de geesten en de Engelen zelf in die wereld. In dien staat kan de geest des menschen, gelijk zijn gemoed ten aanzien van het gezicht, van de eene plaats naar de andere worden overgebracht, terwijl het lichaam op zijn eigen plaats blijft. Het is in dezen staat, dat ik nu reeds 26 jaren achtereen geweest ben, met dit verschil, dat ik in den geest en tevens in het lichaam, en slechts eenige malen buiten het lichaam was. Dat Ezechiël, Zacharia, Daniël,

en Johannes toen hij de Openbaring schreef, in dien staat waren, blijkt uit het volgende; Ezechiël zegt: *De geest hief mij op, en bracht mij in Chaldea tot de gevangenschap in het GEZICHT GODS, in den GEEST GODS; aldus voer het GEZICHT, hetwelk ik gezien had, van mij op* (hfdst. II :1, 24); *dat de Geest hem opnam, en hij achter zich eene aardbeving hoorde* (hfdst. 3: 12, 14); *dat de Geest hem opvoerde tusschen de aarde en den hemel, en hem tot Jeruzalem bracht, en dat hij gruwelen zag* (hfdst. 8: 3 en vervolg); *dat hij vier dieren zag, die Cherubim waren, en verschillende dingen bij hen* (hfdst. I en hfdst. 10); voorts *een nieuwe aarde en een nieuwen tempel, en een Engel, die ze mat* (hfdst. 40 tot 48); dat hij toen in het gezicht en in den geest was (hfdst. 40: 2; hfdst. 43: 5). Iets dergelijks geschiedde met ZACHARIA, in wien toen een Engel was, toen hij zag *een man rijdende tusschen de mirten* (hfdst. I: 8 en vervolg); *vier hoornen, en een man in wiens hand een meetsnoer was* (hfdst. I: 18; 2: 1, 5 en vervolg); *Joschua, den hoogepriester* [(hfdst. 3: I en vervolg); *een kandelaar en twee olijfboomen* (hfdst. 4: I en vervolg); *een vliegende rol en eene efa*] (hfdst. 5: I en 6); *vier wagens, uitgaande van tusschen twee bergen, en paarden* (hfdst. 6: I en vervolg). In een dergelijken staat was DANIEL, toen hij zag *vier beesten opklimmende uit de zee, en tal van dingen dienaangaande*, (hfdst. 7: I en vervolg); toen hij zag *de worstelingen tusschen den ram en den geitenbok* (hfdst. 8: I en vervolg); dat hij deze dingen zag *in het gezicht* (hfdst. 7: 1, 2, 7, 13; hfdst. 8: 2; hfdst. 10: 1, 7, 8); dat *de Engel Gabriël hem verscheen in het gezicht, en met hem sprak* [(hfdst. 9: 21)]. Iets dergelijks geschiedde met JOHANNES, toen hij de Openbaring schreef; hij zeide, dat hij *in den geest* was op den dag des Heeren (Openb. I: 10); dat hij in eene woestijn weggebracht werd *in den geest* (hfdst. 17: 3); op een hoogen berg *in den geest* (hfdst. 21: 10); dat hij [paarden] zag *in het gezicht* (hfdst. 9: 17); en elders, dat *hij zag* de dingen, welke hij beschreef, zooals toen hij den Zoon des Menschen zag in het midden der zeven kandelaren; den tabernakel, den tempel, de ark en het altaar in den Hemel; het Boek verzegeld met zeven zegelen, en de daarvan uitgaande paarden; de vier dieren om den Troon; de 12000 uitverkorenen uit elken stam; het Lam toenmaals op den berg Zion; de sprinkhanen, opklimmende uit den afgrond; den draak en zijn strijd met Michaël; de vrouw, die een mannelijken zoon baarde, en in de woestijn vluchtte ter oorzaak van den draak; de twee beesten, het eene opklimmende uit de zee, het andere uit de aarde; de vrouw, gezeten op het scharlaken beest; den draak, geworpen in een pool van vuur en zwavel; het witte paard en het groote avondmaal; de nederdalende Heilige Stad Jeruzalem, beschreven naar haar poorten, muren en grondvesten; de rivier van het levende water; en de boomen des levens, vrucht voortbrengende elke maand, en tal van dingen

meer. In een dergelijken staat waren Petrus, Jakobus en Johannes, toen zij Jezus van gedaante veranderd zagen; en Paulus, toen hij onuitsprekelijke dingen hoorde uit den Hemel.

Corollarium

158. Aangezien in dit hoofdstuk gehandeld werd over den HEILIGEN GEEST, zoo dient er in het bijzonder op gewezen te worden, dat nergens in het Woord van het Oude Testament de Heilige Geest wordt vermeld, maar alleen de Geest der Heiligheid op drie plaatsen, eenmaal bij David (Psalm 51 :13), en tweemaal bij Jesaja (hfdst. 63: 10, 11). Daarentegen in het Woord van het Nieuwe Testament, zoowel bij de Evangelisten als in de Handelingen der Apostelen, en in hun Brieven herhaaldelijk. De reden hiervan is deze, dat de Heilige Geest eerst toen was, toen de Heer in de wereld kwam, want deze gaat voort vanuit Hem uit den Vader, want DE HEER ALLEEN IS HEILIG (Openb. 15: 4); daarom wordt dan ook door den Engel Gabriël tot de moeder Maria gezegd: HET HEILIGE, *dat uit u geboren wordt* (Lukas 1: 35). Dat er gezegd werd: *De Heilige Geest was nog niet, overmits Jezus nog niet verheerlijkt was* (Joh. 7: 39), terwijl er toch eerder gezegd wordt, dat de Heilige Geest Elisabeth vervulde (Lukas 1: 41), voorts Zacharias (Lukas 1: 67), alsmede Simeon (Lukas 2: 25), vond hierin zijn oorzaak, dat de Geest van Jehovah den Vader hen vervulde, welke de Heilige Geest werd genoemd vanwege den Heer, die reeds in de wereld was. Dit is de reden, waarom nergens in het Woord van het Oude Testament wordt gezegd, dat de Profeten hebben gesproken uit den Heiligen Geest, maar uit Jehovah. Want overal wordt gezegd: JEHOVAH SPRAK TOT MIJ; UIT JEHOVAH IS HET WOORD TOT MIJ GESCHIED; JEHOVAH ZEIDE; HET GEZEGDE VAN JEHOVAH. Opdat niemand twijfele, dat dit zoo is, wil ik alleen uit JEREMIA de plaatsen aanhalen, waar deze uitdrukkingen gebezigd worden: hfdst. 1: 4, 7, 11, 12, 13, 14, 19; hfdst. 2: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 19, 22, 29, 31; hfdst. 3: 1, 6, 10, 12, 14, 16; hfdst. 4: 1, 3, 9, 17, 27; hfdst. 5: 11, 14, 18, 22, 29; hfdst. 6: 6, 9, 12, 15, 16, 22; hfdst. 7 :1, 3, 11, 13, 19, 20, 21; hfdst. 8: 1, 3, 12, 13; hfdst. 9: 3, 6, 9, 12, 15, 17, 22, 23, 24; hfdst. 10: 1, 2, 18; hfdst. 11: 1, 6, 9, 11, 17, 18, 21, 22; hfdst. 12: 14, 17; hfdst. 13: 1, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 25; hfdst. 14: 1, 10, 14, 15; hfdst. 15: 1, 2, 3, 6, 11, 20; hfdst. 16: 1, 3, 5, 9, 14, 16; hfdst. 17: 5, 19, 21, 24; hfdst. 18: 1, 5, 6, 11, 13; hfdst. 19: 1, 3, 6, 12, 15; hfdst. 20: 4; hfdst. 21: 1, 4, 7, 8, 11, 12; hfdst. 22: 2, 5, 6, 11, 16, 18, 24, 29, 30; hfdst. 23: 2, 5, 7, 12, 15, 24, 29, 31, 38; hfdst. 24: 3, 5, 8; hfdst. 25: 1, 3, 7, 8, 9, 15, 27, 28, 29, 32; hfdst. 26: 1, 2, 18; hfdst. 27: 1, 2, 4, 8, 11, 16, 19, 21, 22; hfdst. 28: 2, 12, 14, 16; hfdst. 29: 4, 8, 9, 16, 19, 20, 21, 25, 30, 31, 32; hfdst. 30: 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 17, 18; hfdst. 31: 1, 2, 7, 10, 15, 16, 17, 23, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38; hfdst. 32: 1, 6, 14, 15, 25, 26, 28, 30, 36, 42, 44; hfdst. 33: 1, 2, 4, 10, 11, 12, 13, 17, 19, 20, 23, 25; hfdst. 34: 1, 2, 4, 8, 12, 13, 17, 22; hfdst. 35: 1, 13, 17, 18, 19; hfdst. 36: 1, 6, 27,

29, 30; hfdst. 37: 6, 7, 9; hfdst. 38: 2, 3, 17; hfdst. 39: 15, 16, 17, 18; hfdst. 40: 1; hfdst. 42: 7, 9, 15, 18, 19; hfdst. 43: 8, 10; hfdst. 44: 1, 2, 7, 11, 24, 25, 26, 30; hfdst. 45: 1, 2, 5; hfdst. 46: 1, 23, 25, 28; hfdst. 47: 1; hfdst. 48: 1, 8, 12, 30, 35, 38, 40, 43, 44, 47; hfdst. 49: 2, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 18, 26, 28, 30, 32, 35, 37, 38, 39; hfdst. 50: 1, 4, 10, 18, 20, 21, 30, 31, 33, 35, 40; hfdst. 51: 25, 33, 36, 39, 52, 58. Dit alleen bij JEREMIA; dergelijke uitdrukkingen komen bij alle overige Profeten voor, en er wordt niet gezegd, dat de Heilige Geest gesproken heeft, noch dat Jehovah tot hen gesproken heeft door den Heiligen Geest.

* * *

159. Hieraan zal ik de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE: Toen ik eens met Engelen in den Hemel in verkeer was, zag ik beneden in de verte een grooten rook, en daaruit van tijd tot tijd vuur opslaan; en ik zeide toen tot de Engelen, die met mij spraken, dat weinigen hier weten, dat de rook, die men in de hellen ziet, voortkomt uit door redeneeringen bevestigde valschheden, en dat het vuur de toorn is, die ontsteekt tegen hen, die tegenspreken. Hieraan voegde ik toe, dat dit even onbekend is in deze wereld als in de mijne, alwaar ik met het lichaam leef, namelijk dat de vlam niets anders is dan ontbrande rook. Dat dit zoo is, heb ik vaak proefondervindelijk waargenomen; want ik zag uit de houtblokken in den haard rookzuilen opstijgen, en wanneer ik met een brandend stuk hout vuur daarin bracht, zag ik die rookzuilen in vlammen veranderen, waarvan de vormen gelijk waren aan die der rookzuilen, want de afzonderlijke deeltjes van den rook worden vonkjes, die te zamen ontbranden, zooals ook met het kruut het geval is, wanneer het ontstoken wordt. Evenzoo is het gesteld met den rook, dien wij beneden zien. Deze bestaat uit even zoovele valschheden, en het daaruit als vlammen opslaande vuur is de ontsteking van den ijver ten gunste van die valschheden. Toen zeiden de Engelen tot mij: “Laten wij tot den Heer bidden om te mogen nederdalen en naderbij te komen, opdat wij gewaarworden, wat voor valschheden het zijn, die bij hen zoo rooken en branden”. En het werd gegeven; en ziet, er verscheen rondom ons een zuil van licht, welke ons tot aan die plaats toe voortdurend omgaf. En toen zagen wij vier menigten van geesten, die stijf beweerden, dat men God den Vader, omdat Hij onzichtbaar is, moet naderen en vereeren, en niet Zijn in de wereld geboren Zoon, omdat Hij een mensch en zichtbaar is. Toen ik mijn blikken zijwaarts sloeg, zag ik ter linkerzijde geleerden uit de geestelijkheid, en achter hen ongeleerden; en ter rechterzijde ontwikkelden onder de leeken, en achter

hen onontwikkelden. Tusschen ons en hen was echter een gapende of stand, die niet kon worden overschreden. Maar wij wendden onze oogen en ooren naar de linkerzijde, waar de geleerden uit de geestelijkheid en achter hen de ongeleerden waren, en wij hoorden hen aldus over God redekavelen: “Wij weten vanuit de leer van onze Kerk, welke één is aangaande God in de gansche Europeesche wereld, dat men God den Vader, omdat Hij onzichtbaar is, moet naderen, en dan tevens God den Zoon en God den Heiligen Geest, die eveneens onzichtbaar zijn, omdat zij mede-eeuwig met den Vader zijn. En aangezien God de Vader de Schepper van het heelal is, en vandaar in het heelal, is Hij, waarheen wij onze oogen ook mogen wenden, tegenwoordig; en wanneer wij tot Hem bidden, verhoort Hij ons genadig, en zendt Hij, na de bemiddeling uit den Zoon aangenomen te hebben, den Heiligen Geest, die de heerlijkheid der gerechtigheid Zijns Zoons in onze harten brengt en ons zalig maakt. Wij, die tot doctoren der Kerk zijn gemaakt, hebben, wanneer wij prediken, de heilige werking dier zending in onze borsten gevoeld, en wijding geademd in onze gemoederen vanuit deze tegenwoordigheid. Op deze wijze worden wij aangedaan, omdat wij al onze zinnen op den onzichtbaren God richten, die door Zijn uitgezonden geest niet afzonderlijk op het gezicht van ons verstand werkt, maar alomvattend op het gansche samenstel van ons gemoed en lichaam. Zulke werkingen zou de eeredienst van een zichtbaren God of van een voor de gemoederen als mensch waarneembaren God niet vertoonen.” Aan deze woorden schonken de ongeleerden uit de geestelijkheid, die achter hen stonden, bijval, en voegden het volgende daaraan toe: “Vanwaar komt het heilige anders dan van het onzichtbare en onwaarneembare Goddelijke; zoodra dit den ingang van ons gehoor aanraakt, verruimen zich onze gelaatstrekken, en verblijden wij ons als bij de streeling van een welriekende luwte, en wij slaan ook op onze borst. Anders is het gesteld bij een zichtbaar en waarneembaar Goddelijke; wanneer dit ons oor binnendringt, wordt het louter natuurlijk en niet-Goddelijk. Om een dergelijke reden houden de Roomsche katholieken hun missen in het Latijnsche idioom, en halen zij de hostiën, waaraan zij Goddelijke mysteriën toeschrijven, uit het heiligdom der altaren te voorschijn en houden ze omhoog, waarop het volk als voor het allerverborgenste op de knieën valt, en het heilige ademt.” Daarna wendden wij ons naar de rechterzijde, waar de onontwikkelden en achter hen de onontwikkelden uit de leeken stonden; en van de onontwikkelden hoorde ik het volgende: “Wij weten, dat de grootste wijzen onder de ouden een onzichtbaren God vereerden, dien zij Jehovah noemden, maar dat men na hen in de volgende tijden zichzelf goden maakte van

gestorven heerschers, waaronder Saturnus, Jupiter, Neptunus, Pluto, Apollo, voorts Minerva, Diana, Venus, Themis behoorden; en voor hen bouwde men tempels en aan hen bewezen zij goddelijken eeredienst; uit welken eeredienst in den loop des tijds de afgodendienst ontstond, waardoor ten slotte het gansche aardrijk tot waanzin verviel. Wij stemmen daarom eensgezind met onze priesters en ouderlingen in, dat er drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan waren en zijn, van wie een ieder God is; het is voor ons genoeg, dat zij onzichtbaar zijn". Daaraan voegden de onontwikkelden achter hen toe: "Wij stemmen daarmede in: is God niet God, en de mensch een mensch? Maar wij weten, dat zoo iemand een God-mensch te berde brengt, het gemeene volk, dat een zinnelijke voorstelling van God heeft, daarmede in zal stemmen." Nadat dit gezegd was, werden hunne oogen geopend, en zagen zij ons in hun nabijheid, en uit verontwaardiging over het feit, dat wij hen gehoord hadden, verstomden zij toen. Maar de Engelen sloten toen, door de hun gegeven macht, de uiterlijke of lagere dingen van hun gedachten, waaruit zij gesproken hadden, en openden de innerlijke of hoogere dingen, en dwongen hen, van hieruit over God te spreken; en toen het woord nemende, zeiden zij: "Wat is God? Wij hebben Zijn gedaante niet gezien, noch Zijn stem gehoord. Wat is God derhalve anders dan de natuur in haar eerste en laatste dingen? Deze hebben wij gezien, omdat zij in onze oogen schijnt, en deze hebben wij gehoord, omdat zij in onze ooren klinkt." Toen wij dit hadden gehoord, zeiden wij tot hen: "Hebt gij ooit Socinius gezien, die alleen God den Vader erkende; of Arius, die het Goddelijke van den Heer Zaligmaker loochende; of eenigen van hun aanhangers?" Hierop antwoordden zij: "Wij hebben hen niet gezien". "Zij zijn", zeiden wij, "in de diepte onder u"; en terstond daarop werden eenigen daaruit opgehaald, en over God ondervraagd; en zij spraken evenzoo als de anderen eerder deden, en bovendien zeiden zij nog dit: "Wat is God? Wij kunnen zoovele goden maken als wij willen." En toen zeiden wij tot hen: "Het is nutteloos om met u over den in de wereld geboren Zoon Gods te spreken; maar toch zullen wij dit nog uitspreken: Opdat niet het geloof aangaande God, in Hem en uit Hem, ter oorzaak hiervan dat niemand Hem gezien heeft, en dit aldus gelijk een waterbel in de lucht in het eerste en tweede tijdperk met schoone kleuren prijkte, in het derde en het volgende tijdperk tot niets zou vervloeien, behaagde het den Heer, neder te dalen en het Menschelijke aan te nemen, en Zichzelf op deze wijze zichtbaar te maken, en de menschen tot overtuiging te brengen, dat God geen redewezen is, maar het Zelf, dat Was, Is en Zijn zal van eeuwigheid tot in eeuwigheid, en dat God niet een woord is van drie

lettergrepen, maar dat Hij het al van het ding is van de Alfa tot de Omega, bijgevolg dat Hij het leven en het heil is van allen, die in Hem als zichtbaar gelooven, en niet van hen, die zeggen, dat zij in een onzichtbaren God gelooven; want gelooven, zien en kennen maken één uit. Daarom zeide de Heer tot Filippus: Die Mij ziet en Mij kent, ziet en kent den Vader; en elders, dat het de wil des Vaders is, dat men in den Zoon gelooft, en wie in den Zoon gelooft, het eeuwige leven heeft, maar wie den Zoon niet gelooft, het leven niet zal zien, maar de toorn Gods blijft op hem. Deze en gene dingen zegt de Heer bij Johannes (3: 15, 16, 36; 14: 6 tot 15)". Toen zij dit gehoord hadden, ontstaken velen uit de vier menigten zoozeer, dat rook en vuur uit hun neusgaten sloeg. Daarom gingen wij heen, en de Engelen stegen, nadat zij mij naar huis begeleid hadden, in hun Hemel.

160. TWEEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens wandelde ik, van Engelen begeleid, in de wereld der geesten die in het midden ligt tusschen Hemel en hel, en waarin alle menschen na den dood eerst komen, en voorbereid worden, de goeden voor den Hemel, en de boozen voor de hel; en ik sprak met de Engelen over tal van dingen, onder meer ook hierover, dat in de wereld, alwaar ik met het lichaam ben, des nachts ontelbare sterren verschijnen, grootere en kleinere, en dat zij even zoovele zonnen zijn, die slechts licht in onze zonnewereld overbrengen. "En toen ik zag", ging ik voort, "dat ook in uw wereld sterren zichtbaar zijn, heb ik gemeend, dat er daarvan even zoovele waren als in de wereld, waar ik ben." Bekoord door dit gesprek zeiden de Engelen, dat er wellicht even zoovele waren, aangezien elk gezelschap des Hemels somtijds als een ster licht voor hen, die onder den Hemel zijn, en de gezelschappen des Hemels ontelbaar zijn, alle geordend overeenkomstig de verscheidenheden der aandoeningen van de liefde tot het goede, die in God oneindig zijn, en vandaar uit Hem ontelbaar. En aangezien deze vóór de schepping voorzien waren, zoo neem ik aan, dat er overeenkomstig hun getal voorzien werd in (dat is, geschapen werden) even zoovele sterren in de wereld, waar de menschen leven, die in een natuurlijk stoffelijk lichaam moeten zijn." Terwijl wij aldus samenspraken, zag ik in het noorden een gebaanden weg, dermate met geesten opgevuld, dat er nauwelijks tusschen twee van hen plaats was voor een voetstap; en ik zeide tot de Engelen, dat ik dezen weg al eerder gezien had, en de geesten als legerdrommen daarop samengepakt; en dat ik gehoord had, dat dit de weg was, welken allen afleggen, die uit de natuurlijke wereld scheiden. Dat deze weg met zulk een groot aantal van geesten overdekt is, komt, omdat elke week eenige myriaden menschen overlijden, en dezen allen na den dood naar deze wereld verhuizen. Hieraan voegden de Engelen

toe, dat bedoelde weg eindigt in het midden van deze wereld, waar wij nu juist zijn; dat de weg in het midden daarvan gelegen is, komt, omdat ter zijde tegen het oosten zich de gezelschappen bevinden, die in de liefde tot God en jegens den naaste zijn, en ter linkerzijde tegen het westen de gezelschappen bestaande uit hen, die tegen deze liefden zijn; en vooraan in het zuiden de gezelschappen dergenen, die meer inzicht hebben dan de overigen. Dit is de reden, waarom de nieuw aangekomenen uit de natuurlijke wereld eerst hierheen aanspoelen. Wanneer zij hier zijn, zijn zij in de uitwendige dingen, waarin zij onmiddellijk vooraf in de vorige wereld waren; en daarna worden zij allengs in hun inwendige dingen gebracht en naar hun hoedanigheid onderzocht; en na het onderzoek worden de goeden naar hunne plaatsen in den Hemel gebracht, en de boozen naar hunne plaatsen in de hel.

Wij hielden stil in het midden, daar waar de weg, die den toevloed van geesten bracht, eindigde; en wij zeiden: "Laat ons hier een oogenblik blijven, en met eenige nieuw aangekomenen spreken." En wij kozen uit de aangespoelden twaalf uit; en aangezien zij pas uit de natuurlijke wereld waren, wisten zij niet beter, of zij waren nog daar. En wij vroegen hun, wat zij over DEN HEMEL en DE HEL dachten, wat over HET LEVEN NA DEN DOOD. Hierop antwoordde EEN van hen: "Onze heilige orde heeft in mij het geloof geprent, dat wij na den dood zullen leven, en dat er een hemel en een hel is; en daarom heb ik geloofd, dat allen, die zedelijk leven, in den hemel komen; en dat aangezien allen zedelijk leven, niemand in de hel komt, en aldus, dat de hel een door de geestelijkheid verzonnen sprookje is, om den menschen voor een boozen levenswandel schrik aan te jagen. Wat maakt het uit, of ik over God zus of zoo denk; de gedachte is slechts als een schilletje of een blaas op het water, die barst en verdwijnt." DE TWEDE naast hem zeide: "Mijn geloof is, dat er een hemel en een hel is, en dat God den hemel regeert, en de duivel de hel; en aangezien zij vijanden zijn en bijgevolg aan elkander tegenovergesteld, noemt de een boos wat de ander goed noemt; en dat de zedelijke mensch als huichelaar, die aan het booze den schijn van het goede, en aan het goede den schijn van het booze kan geven, aan beide kanten staat. Wat komt het er dan op aan, of ik het met den eenen of met den anderen heer houd, als hij mij maar begunstigt. Het booze geeft den menschen evenzeer verlustiging als het goede." DE DERDE, die ter zijde van hem stond, zeide: "Wat maakt het voor mij uit, of ik al geloof dat er een hemel en een hel is; want wie is daarvandaan gekomen en heeft het verteld? Indien elk mensch na den dood leefde, waarom is er dan uit zulk een groote menigte niet één teruggekomen en heeft het verkondigd?" DE VIERDE naast hem zeide: "Ik zal u mededeelen,

waarom niemand is teruggekomen en het verkondigd heeft: de reden hiervan is deze, dat de mensch wanneer hij de ziel heeft uitgeblazen en dood is, òf een spook wordt en verdwijnt, òf als een adem van den mond is, die alleen maar wind is; hoe kan zoo iets dan terugkeeren en met iemand spreken?" DE VIJFDE nam het woord, en zeide: "Vrienden, wacht tot den dag des laatsten oordeels, want dan zullen allen in hun lichamen terugkeeren, en gij zult hen zien en met hen spreken, en dan zal een ieder aan den ander zijn wedervaren vertellen." DE ZESDE, die aan den tegenovergestelden kant stond, zeide lachend: "Hoe kan de geest, die wind is, terugkeeren in het door de wormen opgegeten lichaam, en tevens in zijn door de zon verdord en tot stof vervallen geraamte; en hoe kan een Egyptenaar, die tot mummie gemaakt is, en door een apotheker vermengd met aftreksels of emulsies tot een drank of een eetwaar, terugkeeren en iets vertellen. Wacht daarom, als ge het geloof hebt, op dien laatsten dag, maar uw verwachting zal voor altijd te vergeefsch zijn." Na hem zei DE ZEVENDE: "Als ik geloofde in een hemel en een hel, en bijgevolg in een leven na den dood, zou ik ook gelooven, dat de vogels en de beesten evengoed voortleven; zijn niet sommige daarvan even zedelijk en redelijk als de menschen? Men ontkent, dat de beesten leven; daarom ontken ik, dat de menschen leven; de reden is dezelfde; het een volgt uit het ander; wat is de mensch anders dan een dier?" DE ACHTSTE, die achter hem stond, trad naderbij, en zeide: "Geloof zo ge wilt in een hemel, maar ik geloof niet in een hel. Is God niet almachtig, en kan Hij niet een ieder zalig maken?" Toen drukte DE NEGENDE hem de hand, en zeide: "God is niet alleen almachtig, maar ook genadig; Hij kan niemand in het eeuwige vuur zenden, en als iemand daarin is, dan kan Hij niet anders dan hem daaruit halen en opheffen." DE TIENDE schoot uit zijn rij naar het midden, en zeide: "Ik geloof evenmin in een hel; heeft God niet Zijn Zoon gezonden, en heeft deze niet de zonde der gansche wereld verzoend en weggenomen? Wat vermag de duivel dan daartegen; en wat is, daar hij niets vermag, dan de hel?" DE ELFDE, die een priester geweest was, ontstak in toorn toen hij dit hoorde, en zeide: "Weet gij niet, dat zij, die het geloof verkregen hebben, waarin de verdienste van Christus is gegrift, zalig worden; en dat zij, die God heeft uitverkoren, dit geloof verwerven. Berust de uitverkiezing niet op, de vrije beschikking van den Almachtige, en op Zijn oordeel, wie haar waardig zijn; wie vermag iets tegen deze beide?" DE TWAALFDE, die een staatsman was, bewaarde het stilzwijgen, maar toen hem gevraagd werd, den antwoorden een kroon op te zetten, zeide hij: "Ik zal geen ontboezemingen betreffende den hemel, de hel en het leven na den dood ten beste geven, aangezien niemand dienaangaande

iets weet; maar laat het zonder afkeuring toe, dat de priesters deze dingen prediken, want op deze wijze worden de gemoederen van de groote menigte door een onzichtbaren band vastgehouden aan de wetten en de leiders, en hangt het openbare welzijn niet daarvan af?”

Wij stonden versteld toen wij dergelijke dingen hoorden, en zeiden tot elkander: “Dit zijn, hoewel zij Christenen heeten, noch menschen noch beesten, maar menschbeesten”. Om hen echter uit den droom te wekken, zeiden wij: “Er is een Hemel en een hel, en er is een leven na den dood. Dat zij bestaan, daarvan zult gij overtuigd worden, wanneer wij de onwetendheid omtrent den staat des levens, waarin gij nu verkeert, verdreven hebben. Want een ieder weet in de eerste dagen na den dood niet beter, of hij leeft nog in dezelfde wereld, waarin hij te voren was; want de voorbijgegane tijd is als een droom, en daaruit ontwakend voelt men niet anders dan dat men nog is waar men was. Evenzoo is het heden met u gesteld; daarom hebt gij zoo gesproken als gij in de vorige wereld gedacht hebt.” En de Engelen verdreven de onwetendheid, en toen zagen zij zich in een andere wereld en onder personen die zij niet kenden; en toen riepen zij uit: “O! waar zijn wij?” En wij zeiden: “Niet langer in de natuurlijke wereld maar in de geestelijke wereld, en wij zijn Engelen.” Toen, na geheel ontwaakt te zijn, zeiden zij: “Zoo gij Engelen zijt, toont ons den Hemel.” En wij antwoordden: “Wacht hier een weinig, en wij zullen terugkomen.” En toen wij na een half uur terugkwamen, vonden wij hen op ons wachten, en wij zeiden: “Volgt ons naar den Hemel.” En zij volgden ons en wij klommen met hen omhoog; en aangezien wij met hen waren, openden de wachters de deur en gaven toegang. En wij zeiden tot hen, die aan den drempel de nieuw aangekomenen ontvingen: “Onderzoek hen.” En zij keerden hen om, en zagen, dat hunne achterhoofden zeer hol waren; en toen zeiden zij: “Gaat heen van hier, want de verlustiging der liefde tot boosdoen is in u, en daarom zijt gij niet met den Hemel verbonden; want in uwe harten hebt gij God geloochend en den godsdienst veracht.” En wij zeiden toen tot hen: “Blijft niet, want anders wordt gij uitgeworpen”; en zij haastten zich naar beneden en gingen heen.

Op den weg naar huis spraken wij over de oorzaak, waarom de achterhoofden dergenen, die de verlustiging van het boosdoen hebben, in deze wereld hol zijn; en ik gaf dit als oorzaak aan, dat de mensch twee stel hersenen heeft, het eene in het achterhoofd, de kleine hersenen geheeten, en het andere in het voorhoofd, de groote hersenen geheeten; en dat in de kleine hersenen de liefde van den wil woont, en in de groote hersenen de gedachte van het verstand; en dat, wanneer de gedachte van het verstand de liefde van den

wil des menschen niet leidt, de binnenste dingen der kleine hersenen, die in zichzelf hemelsch zijn, te gronde gaan; vandaar de holheid.

161. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens hoorde ik in de geestelijke wereld een geluid als dat van een molen; het was in de noorderstreek dier wereld. Eerst verwonderde ik mij, wat het wel kon zijn; maar ik herinnerde mij, dat onder molen en malen wordt verstaan het zoeken uit het Woord wat dienstig is voor de leer. Daarom begaf ik mij naar de plek, waar het geluid vandaan kwam, en toen ik genaderd was, hield het geluid op. En toen zag ik iets gewelfds boven den grond uitsteken, waaraan een grot toegang gaf; deze ziende, daalde ik neder en trad binnen; en ziet, het was een kamer, waarin ik een oud man tusschen boeken zag zitten; voor hem hield hij het Woord en zocht daaruit op wat zijn leer dienstig kon zijn; rondom lagen blaadjes papier waarop hij de plaatsen neerschreef, die hem van dienst waren. In een aangrenzend vertrek waren schrijvers, die de blaadjes verzamelden, en wat daarop geschreven was, overdroegen op een groot blad. Ik vroeg hem eerst over de boeken rondom hem; hij zeide, dat zij alle handelden over het RECHTVAARDIGENDE GELOOF; die uit Zweden en Denemarken diep, die uit Duitschland dieper, die uit Engeland nog dieper, en die uit Holland het allerdiepst. En hij voegde daaraan toe, dat zij in verschillende dingen uiteenliepen, maar in het artikel over de rechtvaardiging en de zaligmaking door het geloof alleen alle overeenkwamen. Daarna zeide hij, dat hij nu uit het Woord dit eerste punt van het rechtvaardigende geloof verzamelde, namelijk dat God de Vader Zijn genade jegens het menschelijk geslacht van Zich deed ter oorzaak van deszelfs ongerechtigheden, en dat het derhalve, om de, menschen te redden, een Goddelijke noodzakelijkheid was, dat er voldoening, verzoening, ontzondiging en bemiddeling gedaan zou worden door iemand, die de verdoemenis der gerechtigheid op zich zou nemen, en dat dit alleen door Zijn eenigen Zoon had kunnen geschieden; en dat, nadat dit geschied was, de toegang tot God den Vader om Zijnentwil geopend is, want wij zeggen: Vader, erbarm U onzer om des Zoons wil. En hij zeide: “Ik zie en ik heb gezien, dat dit geheel overeenkomstig de rede en de Schrift is; hoe zou men God den Vader anders kunnen naderen dan door het geloof in de verdienste des Zoons?” Ik hoorde dit aan en stond versteld, dat hij gezegd had, dat dit as, terwijl het toch tegen de rede en tegen de Schrift indruischt, hetgeen ik openlijk tegen hem zeide. Toen antwoordde hij in de verhitting van zijn ijver: “Hoe kunt gij zoo spreken!” Daarom opende ik mijn gemoed, en zeide: “Druischt het dan niet tegen de rede in, te denken, dat God de Vader Zijn genade jegens het menschelijk geslacht van Zich deed, en

dit verworpen en in den ban gedaan heeft. Is niet de Goddelijke Genade een attribuut van het Goddelijk Wezen; daarom zou de Genade wegdoen gelijk staan met het Goddelijk Wezen wegdoen, en Zijn Goddelijk Wezen wegdoen zou gelijk staan met niet langer God zijn; kan dan God van Zichzelf vervreemd worden? Geloof mij, dat de Genade van de zijde van God even eeuwig is als zij oneindig is; van de zijde des menschen kan de Genade Gods verloren gaan, wanneer hij haar niet aanneemt. Wanneer de Genade uit God zou terugtreden, zoo zou het gedaan zijn met den ganschen Hemel en met het gansche menschelijke geslacht. Daarom blijft de Genade van de zijde van God voortduren tot in eeuwigheid, niet slechts jegens de Engelen en de menschen, maar ook jegens de duivels in de hel. Aangezien dit overeenkomstig de rede is, waarom zegt gij dan, dat de eenige toegang tot God den Vader is door het geloof in de verdienste des Zoons, terwijl er toch eeuwigdurend toegang is door de Genade. Maar waarom zegt gij “toegang tot God den Vader ter wille van den Zoon”, en niet “door den Zoon?” Is niet de Zoon de Middelaar en de Zaligmaker? Waarom wendt gij u niet tot den Middelaar en Zaligmaker Zelfen? Is Hij niet God en Mensch? Wie richt zich op aarde onmiddellijk tot een keizer, koning of vorst; moet er niet iemand zijn, die voorspraak geeft en inleidt? Weet gij niet, dat de Heer in de wereld kwam om Zelf tot den Vader binnen te leiden, en dat er geen toegang bestaanbaar is dan alleen door Hem, en dat deze toegang voortdurend is, zoo gij u onmiddellijk tot den Heer Zelfen wendt, aangezien Hij in den Vader en de Vader in Hem is. Zoek nu in de Schrift, en gij zult zien, dat dit overeenkomstig de Schrift is, en dat uw weg tot den Vader evenzeer hiertegen als tegen de rede indruischt. Ik zeg u ook dit, dat het een onbeschaamdheid is, tot God den Vader op te klimmen, en niet door Hem, die in den schoot des Vaders is, en alleen bij Hem is. Hebt gij Joh. 14: 6 niet gelezen?” Bij deze woorden ontstak deze grijsaard zoozeer, dat hij van zijn stoel opsprong, en zijn schrijvers toeriep, mij naar buiten te werpen; en toen ik terstond uit eigen beweging heenging, wierp hij mij buiten de deur het eerste het beste boek na, dat hem onder de handen kwam; en dat boek was het Woord.

162. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Er ontstond een redetwist onder de geesten, of iemand enig theologisch leerstellig ware in het Woord zou kunnen zien tenzij uit den Heer. Hierin kwamen allen overeen, dat niemand het kon tenzij uit God, *want een mensch kan geen ding aannemen, zoo het hem uit den hemel niet gegeven zij* (Joh. 3: 27). Er werd derhalve over gestreden, of iemand het zou kunnen zonder zich onmiddellijk tot den Heer te wenden. Aan de eene zijde werd gezegd, dat men zich rechtstreeks tot den Heer moest

wenden, omdat Hij het Woord is; aan de andere zijde, dat men het leerstellig ware ook zag, wanneer men zich onmiddellijk tot God den Vader wendde. Daarom draaide de strijd eerst om deze vraag, of het een Christen vergund was, zich onmiddellijk tot God den Vader te wenden, en aldus over den Heer heen te gaan, en of dit niet een ongepaste en onbezonnen onbeschaamdheid en vermetelheid was, aangezien de Heer zegt, dat niemand *komt tot den Vader dan door Hem* (Joh. 14: 6). Maar dit punt lieten zij liggen, en zeiden, dat de mensch het leerstellig ware vanuit het Woord kan zien uit zijn eigen natuurlijk schijnsel; doch dit werd verworpen, en daarom stelden zij vast, dat het gezien kon worden door hen, die tot God den Vader bidden. En er werd hun iets uit het Woord voorgelezen, en toen baden zij op de knieën, dat God de Vader hen zou verlichten; en van hetgeen hun uit het Woord was voorgelezen, zeiden zij, dat dit en dat daarin het ware was; doch het *was* het valsche. Zoo werd herhaaldelijk gedaan tot vervelens toe; ten slotte kwamen zij tot de bekentenis, dat zij het niet konden. Die aan de andere zijde daarentegen, welke zich onmiddellijk tot den Heer richtten, zagen de waarheden en onderwezen de anderen. Nadat deze strijd aldus beslecht was, klommen eenigen vanuit den afgrond op, die eerst als sprinkhanen verschenen en daarna als dwergen. Het waren diegenen, die in de wereld tot God den Vader hadden gebeden en de rechtvaardiging door het geloof alleen bevestigd hadden; zij waren dezelfde, waarover in de Openbaring (hfdst. 9: 1 tot 11) gehandeld wordt. Zij zeiden, dat zij in een helder licht en ook uit het Woord zagen, dat de mensch gerechtvaardigd wordt door het geloof alleen zonder de werken der wet. Men vroeg hun: “Door welk geloof?” Zij antwoordden: “Door het geloof in God den Vader.” Maar nadat zij onderzocht waren, werd hun uit den Hemel gezegd, dat zij zelfs niet een enkel leerstellig ware vanuit het Woord wisten. Maar zij antwoordden, dat zij nochtans hun waarheden in het licht zagen. Toen werd hun gezegd, dat zij ze in een dwaallicht zagen. Zij vroegen, wat een dwaallicht is. Men deelde hun mede, dat een dwaallicht het licht van de bevestiging van het valsche is; en dat dit licht overeenstemt met het licht, waarin de nachtuilen en vleermuizen zijn, voor welke dieren de duisternis licht en het licht duisternis is. Dit werd bevestigd door het feit, dat zij wanneer zij omhoog zagen naar den Hemel, waar het licht zelf is, duisternis zagen, en wanneer zij neer zagen naar den afgrond, vanwaar zij kwamen, licht zagen. Door deze bevestiging geërgerd, zeiden zij, dat op deze wijze licht en duisternis niets waren, doch alleen een staat van het oog, in verband waarmede gezegd wordt, dat licht licht is en dat duisternis duisternis is. Maar het werd aangetoond, dat zij het dwaallicht hadden, hetwelk het licht

der bevestiging van het valsche is, en dat hun licht slechts een werkzaamheid was van hun gemoed, ontstaan uit het vuur der begeerten, niet ongelijk aan het licht der katten, welker oogen vanwege den brandenden lust naar muizen des nachts in de kelders als kaarsen verschijnen. Toen zij dit hoorden, zeiden zij geërgerd, dat zij geen katten waren, en ook niet gelijk katten, want zij konden zien als zij wilden. Maar aangezien zij de vraag vreesden, waarom zij dan niet wilden, trokken zij zich terug en lieten zich in hun afgrond neder. Zij, die in dien afgrond zijn, en huns gelijken, worden ook door de Engelen nachtuilen en vleermuizen alsmede sprinkhanen genoemd.

Toen zij tot de hunnen in den afgrond gekomen waren, en vertelden dat de Engelen gezegd hadden “dat wij hoegenaamd geen leerstellig ware, zelfs niet één, wisten, en dat zij ons nachtuilen, vleermuizen en sprinkhanen noemden”, ontstond aldaar een tumult; en zij zeiden: “Laat ons tot God bidden om te mogen opklimmen, en wij zullen helder aantoonen, dat wij vele leerstellige waarheden hebben, die de Aartsengelen zelve zullen erkennen.” En aangezien zij tot God baden, werd de vergunning gegeven, en ongeveer driehonderd klommen omhoog; en toen zij boven het land verschenen zeiden zij: “Wij waren in de wereld beroemd en vermaard, daar wij de verborgenheden der rechtvaardiging door het geloof alleen wisten en onderwezen; en door de bevestigingen zagen wij niet alleen het licht, maar wij zagen het ook als een stralenkrans, en wij zien het nu evenzoo in onze cellen. En nochtans hoorden wij van onze genooten, die bij u waren, dat dit licht niet licht maar duisternis is, omdat wij — zooals gij zegt — niet eenig leerstellig ware uit het Woord hebben. Wij weten, dat al het ware des Woords licht verspreidt, en wij hebben geloofd, dat daarvandaan de glans kwam, die ons omgaf wanneer wij in diepe overpeinzing aangaande onze verborgenheden verzonken waren. Wij zullen daarom aantoonen, dat wij in grooten voorraad waarheden uit het Woord hebben.” En zij zeiden: “Hebben wij niet dit ware, dat er een Drievuldigheid is, God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, en dat men in de Drievuldigheid moet gelooven? Hebben wij niet dit ware, dat Christus onze Verlosser en Zaligmaker is? Hebben wij niet dit ware, dat Christus alleen de gerechtigheid is, en dat aan Hem alleen de verdienste toebehoort, en dat een ieder, die zichzelf iets van Zijn verdienste en gerechtigheid wil toeschrijven, ongerecht en goddeloos is? Hebben wij niet dit ware, dat geen sterveling eenig geestelijk goede uit zichzelf doen kan, en dat al het goede dat in zichzelf goed is, uit God is? Hebben wij niet dit ware, dat er een verdienste beoogend goede en een geveinsd goede bestaan, en dat deze goedheden boosheden zijn? Hebben wij niet dit ware, dat men nochtans de goede werken

moet doen? Hebben wij niet dit ware, dat er een geloof is, en dat men in God moet gelooven, en dat een ieder het leven heeft alnaar hij gelooft; behalve tal van andere dingen vanuit het Woord? Wie uwer kan een dezer waarheden loochenen? En nochtans hebt gij gezegd, dat wij in onze scholen niet eenig ware, zelfs niet één hebben; hebt gij ons dergelijke dingen niet ten onrechte voorgeworpen?” Maar toen kregen zij ten antwoord: “Al die dingen, welke gij hebt aangevoerd, zijn in zichzelf waarheden, maar bij u zijn zij vervalscht, en zij ontleenen het aan een valsch beginsel, dat zij valscheden zijn. Dat dit zoo is, zullen wij u ook op aanschouwelijke wijze duidelijk maken. Niet ver hier vandaan is een plaats, alwaar het licht uit den Hemel rechtstreeks invloeit; in het midden daarvan staat een tafel; wanneer daarop een blad papier, beschreven met een ware vanuit het Woord, gelegd wordt, zoo straalt dat blad vanuit het nedergeschreven ware als een ster. Schrijft daarom uwe waarheden op een blad papier en legt het op de tafel, en gij zult zien.” Zij deden dit, en gaven het papier aan een wachter, die het op de tafel legde, en toen tot hen zeide: “Gaat achteruit en ziet naar de tafel.” En zij gingen terug en zagen toe; en ziet, het papier straalde als een ster. En toen zeide de wachter: “Gij ziet, dat het waarheden zijn, die gij op het papier geschreven hebt; maar komt naderbij en vestigt uw blik strak op het papier.” Zij deden dit, en plotseling verdween toen het licht, en het blad werd zwart alsof het met kachelroet was bedekt. En de wachter zeide verder: “Raakt het papier met uwe handen aan, maar past op, dat ge niet het schrift aanraakt”; en toen zij dit deden, sloeg een vlam op en verteerde het papier. Nadat zij dit gezien hadden, werd er tot hen gezegd: “Als gij het schrift had aangeraakt, zoudt gij een knal gehoord hebben en uw vingers gebrand”, En toen zeiden de achter hen staanden tot hen: “Gij ziet nu, dat de waarheden, die gij misbruikt hebt om de verborgenheden van uw rechtvaardiging te bevestigen, waarheden op zichzelf zijn, maar dat zij in u vervalschte waarheden zijn.” Toen zagen zij omhoog, en de Hemel verscheen hun als bloed, en daarna als dikke duisternis; en zij zelve verschenen voor de oogen der engellijke geesten, sommigen als vleermuizen, sommigen als nachtuilen en sommigen als oehoes; en zij vluchtten heen in hun duisternis, welke voor hun oogen als een dwaallicht glansde.

De engellijke geesten, die aanwezig waren, verwonderden zich, aangezien zij te voren niets van die plaats en van de tafel daar geweten hadden; en toen klonk hun van de zuidelijke streek een stem toe, zeggende: “Treedt nader toe, en gij zult iets nog wonderbaarlijkers zien.” En zij traden naderbij en kwamen een kamer binnen, waarvan de wanden als van goud blonken; en zij zagen ook daar een tafel, waarop het Woord lag, omringd door kostbare steenen in

hemelschen vorm. En de Engelwachter zeide: “Wanneer het Woord wordt geopend, blinkt daaruit een licht op van onuitsprekelijken glans, en dan verschijnt er tevens uit de kostbare steenen de gelijkenis van een regenboog over en om het Woord. Wanneer een Engel uit den derden Hemel hierheen komt, zoo verschijnt over en om het Woord een regenboog op rooden achtergrond; wanneer een Engel uit den tweeden Hemel hierheen komt en schouwt, zoo verschijnt een regenboog op hemelsblauwen achtergrond; wanneer een Engel uit den laatsten Hemel hierheen komt en schouwt, verschijnt een regenboog op blanken achtergrond; wanneer een goede geest hierheen komt en schouwt, verschijnt een lichtschakeering als die van marmer.” Dat dit zoo is, werd hun ook aanschouwelijk voorgesteld. Verder zeide de Engelwachter: “Als iemand nadert, die het Woord vervalscht heeft, zoo verdwijnt eerst de glans; en wanneer hij naderbij komt en de oogen op het Woord vestigt, zoo wordt het rondom als bloed, en dan wordt hij gewaarschuwd, heen te gaan, aangezien er gevaar dreigt.” Maar daar trad iemand, die in de wereld een vooraanstaand schrijver over de leer van het rechtvaardigende geloof alleen geweest was, driest naar voren, en zeide: “Ik heb, toen ik in de wereld was, het Woord niet vervalscht; ik heb te zamen met het geloof ook de naastenliefde verhoogd, en geleerd, dat de mensch in den staat des geloofs, waarin hij de naastenliefde en haar werken betracht, uit den Heiligen Geest vernieuwd, wederverwekt en geheiligd wordt; voorts dat het geloof dan niet alleen op zichzelf bestaanbaar is, dat is, zonder goede werken, evenmin als een goede boom zonder vrucht, de zon zonder licht en het vuur zonder warmte; en ook heb ik diegenen gelaakt, die zeiden, dat goede werken niet noodig waren; en bovendien heb ik de geboden van den decaloog alsmede de boetedoening groot gemaakt; en aldus heb ik op wonderbaarlijke wijze alle dingen des Woords aangepast aan het artikel van het geloof, hetwelk ik nochtans als alleen zaligmakend heb blootgelegd en aangetoond.” In het vertrouwen van zijn bewering, dat hij het Woord niet vervalscht had, trad hij op de tafel toe, en raakte, ondanks de waarschuwing van den Engel, het Woord aan; maar op hetzelfde oogenblik schoot er vuur met rook uit het Woord, en er volgde een ontploffing met groot geraas, waardoor hij in een hoek der kamer geslingerd werd, en daar bijna een uur lang voor dood bleef liggen. Hierover waren de engelijke geesten verwonderd, maar er werd aan hen gezegd, dat deze voorganger meer dan de overigen de goedheden der naastenliefde als uitgaande van het geloof had verhoogd, maar dat hij daaronder nochtans geen andere werken had verstaan dan politieke, die ook zedelijke en burgerlijke werken worden genoemd, die ter wille van de wereld en van den voorspoed daarin gedaan moeten worden,

en geenszins ter wille van de zaligheid; voorts ook, dat hij onzichtbare werken uit den Heiligen Geest onderstelde, waarvan de mensch niets weet en die in het geloof verwekt worden, wanneer men in den staat van het geloof is.

Toen spraken de engellijke geesten onder elkander over de vervalsching van het Woord, en zij kwamen hierin overeen, dat het Woord vervalschen wil zeggen: de waarheden daaruit nemen, en deze toepassen om valscheden te bevestigen, hetgeen zooveel is als ze uit het Woord naar buiten trekken en dooden; zoo bijvoorbeeld al die waarheden, die hiervoren door hen, die uit den afgrond waren, werden aangevoerd, op het huidige geloof toepassen en ze vanuit dit uitleggen. Dat dit geloof van valscheden doortrokken is, zal in hetgeen volgt worden aangetoond. Voorts dit ware uit het Woord nemen, dat men de naastenliefde moet betrachten, en den naaste goed doen; als iemand dan bevestigt, dat men dit doen moet, maar niet ter wille van de zaligheid, aangezien al het goede uit den mensch het goede niet is omdat het verdienste beoogt, trekt hij dit ware vanuit het Woord buiten het Woord, en doodt het; want de Heer legt het in Zijn Woord ieder mensch, die zalig wil worden, op, den naaste lief te hebben en hem uit liefde het goede te doen. Evenzoo in de overige dingen.

De Goddelijke Drievuldigheid

163. Er is gehandeld over God den Schepper, en toen tevens over de Schepping, en daarna over den Heer Verlosser, en toen tevens over de Verlossing; en ten slotte over den Heiligen Geest, en tevens over de Goddelijke Werking; en aangezien er aldus gehandeld is over den Drieëenigen God, is het noodzakelijk, dat er ook gehandeld wordt over de Goddelijke Drievuldigheid, welke in de Christelijke wereld bekend is, en nochtans onbekend; want alleen hierdoor wordt een juiste voorstelling aangaande God verworven, en een juiste voorstelling aangaande God is in de Kerk als het heiligdom en het altaar in den tempel; en als de kroon op het hoofd en de scepeter in de hand van een koning, zittende op den troon; want daarvan hangt, als een ketting van zijn kop, het gansche lichaam der theologie af; en een ieder wordt, zoo gij het gelooven wilt, in de Hemelen zijn plaats toegewezen overeenkomstig zijn voorstelling van God. Want deze voorstelling is als de toetssteen, waarmede het goud en het zilver — dat is, het goede en het ware, zooals het bij den mensch is — gekeurd wordt. Want er bestaat bij den mensch niet eenig heilbrengend goede tenzij uit God, noch eenig ware, dat niet zijn hoedanigheid ontleent aan den schoot van het goede. Maar opdat men met beide oogen moge zien, wat de Goddelijke Drievuldigheid is, moet de verklaring daarvan in artikelen worden verdeeld, die de volgende zijn: I. *Er is een Goddelijke Drievuldigheid, welke is Vader, Zoon, en Heilige Geest.* II. *Deze drie, Vader, Zoon en Heilige Geest, zijn de drie wezenlijkheden van den eenen God, die één uitmaken, zooals ziel, lichaam en werking bij den mensch.* III. *Deze Drievuldigheid was niet vóór de schepping der wereld, maar na de schepping der wereld, toen God vleesch geworden was, werd in haar voorzien en werd zij gemaakt, en toen in den Heer God Verlosser en Heiland Jezus Christus.* IV. *Een Drievuldigheid van Goddelijke personen van eeuwigheid aan, of vóórdat de wereld geschapen werd, is in de denkvoorstellingen een drievuldigheid van goden, en deze kan niet opgeheven worden door de mondbelijdenis van één God.* V. *Een drievuldigheid van personen was onbekend in de Apostolische Kerk, maar zij werd uitgebreed door het Nicaenische Concilie, en daaruit ingevoerd in de Rooms-Katholieke Kerk, en uit deze in de van haar afgescheiden Kerken.* VI. *Uit de Nicaenische en tevens Athanasische Drievuldigheid is het geloof ontstaan, hetwelk de gansche Christelijke Kerk verdorven heeft.* VII. *Hieruit kwam die “gruwel der verlating en die verdrukking, hoedanige niet is geweest en ook niet zijn zal” voort, welke de Heer bij Daniël en de Evangelisten en in de Openbaring heeft voorgezegd.* VIII. *Voorts dit, dat indien uit den Heer niet een Nieuwe Hemel*

en een Nieuwe Kerk gesticht worden, niet eenig vleesch behouden zou worden. IX. Uit de drievuldigheid van personen, waarvan een ieder afzonderlijk God is, volgens de Athanasische geloofsbelijdenis, ontstonden tal van ongerijmde en vreemdsoortige voorstellingen aangaande God, die fantasieën en misgeboorten zijn. Deze stellingen zullen afzonderlijk verklaard worden.

164. 1. ER IS EEN GODDELIJKE DRIEVULDIGHEID, WELKE IS VADER, ZOON, EN HEILIGE GEEST. Dat er een Goddelijke Drievuldigheid is: Vader, Zoon en Heilige Geest, blijkt duidelijk uit het Woord, en uit de volgende plaatsen daar: *De Engel Gabriël zeide tot Maria: DE HEILIGE GEEST zal over u komen, en DE KRACHT DES ALLERHOOGSTEN zal u overschaduwē; daarom ook het Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal GODS ZOON genaamd worden* (Lukas 1: 35); hier worden drie genoemd: de Allerhoogste, die God de Vader is; de Heilige Geest en de Zoon Gods. *Toen Jezus gedoopt werd, ziet, de hemelen werden geopend, en Johannes zag DEN HEILIGEN GEEST nederdalen, gelijke eene duive, en op Hem komen; en eene stem uit den hemel, zeggende: Deze is MIJN geliefde ZOON, in wien Ik Mijn welbehagen heb* (Matth. 3: 16, 17; Markus 1: 10, 11; Joh. 1: 32). Nog openlijker uit deze woorden des Heeren tot de discipelen: *Gaat henen, maakt alle natiën tot discipelen, dezelve doopende in den naam DES VADERS, EN DES ZOONS, EN DES HEILIGEN GEESTES* (Matth. 28: 19); en bovendien uit het volgende bij Johannes: *Er zijn drie, die getuigen in den hemel: DE VADER, HET WOORD, EN DE HEILIGE GEEST* (1. Br. 5: 7). En behalve dit hieruit, dat de Heer tot Zijn Vader bad, en dat Hij over Hem en met Hem sprak; en dat Hij zeide, dat Hij den Heiligen Geest zou zenden, en dat Hij dezen ook gezonden heeft. En bovendien hieruit, dat de Apostelen herhaaldelijk in hun brieven zoowel den Vader als den Zoon en den Heiligen Geest genoemd hebben. Hieruit blijkt duidelijk, dat er een Goddelijke Drievuldigheid is, bestaande uit Vader, Zoon en Heiligen Geest.

165. Maar hoe deze plaatsen moeten worden verstaan, of zoo, dat er drie goden zijn, die naar wezen en vandaar naar den naam één God zijn; of zoo, dat zij drie objecten van één subject zijn, dus dat zij slechts hoedanigheden of attributen van één God zijn, welke aldus genoemd worden; of anders — dit kan de aan zichzelf overgelaten rede geenszins zien. Maar wat dan te doen? Er is geen andere raad te geven dan deze, dat de mensch zich tot den Heer God Zaligmaker wendt, en onder Zijn leiding het Woord leest, want Hij is de God des Woords; en de mensch zal verlicht worden, en waarheden zien, die ook de rede zal erkennen. Wanneer gij u echter niet tot den Heer wendt, zoo moogt gij duizendmaal het Woord lezen, en daarin de Goddelijke Drievuldigheid alsmede de Eenheid zien, nochtans zult gij daaruit niets

anders verstaan dan dat er drie Goddelijke personen zijn, waarvan een ieder afzonderlijk God is, en derhalve drie goden. Maar aangezien dit stuitend is voor de algemeene gewaarwording van alle menschen in de gansche wereld, zoo heeft men, om krenkingen te vermijden, er dit op gevonden, dat hoewel het er in waarheid drie zijn, het geloof nochtans dringend eischt, dat niet drie goden genoemd worden, maar één; en bovendien, dat, om niet onder kritiek bedolven te worden, het verstand voornamelijk in dit opzicht ingekerkerd en onder de gehoorzaamheid des geloofs in boeien gehouden zou worden; en dat dit vanuit de Christelijke orde voortaan in de Christelijke Kerk heilig zou zijn. Zulk een verlamde foetus werd geboren ter oorzaak hiervan, dat men niet onder de leiding des Heeren het Woord las; en een ieder, die niet onder Zijn leiding het Woord leest, die leest het onder de leiding van zijn eigen inzicht, en dit is gelijk een nachtuil in de dingen, die in het geestelijk licht zijn, zooals alle wezenlijke dingen der Kerk zijn. En wanneer zoo iemand die plaatsen in het Woord leest, welke tot de Drievuldigheid behooren, en vanuit deze denkt, dat zij, hoewel drie, toch één zijn, komt hem dit voor als een antwoord van den drievoet, dat hij, omdat hij het niet verstaat, tusschen zijn tanden heen en weer rolt; want indien hij het zich voor oogen stelde, zou het een raadsel zijn, dat zich, hoe meer hij het tracht op te lossen, des te meer in duisternis verweekelt, totdat hij er ten slotte zonder verstand over begint te denken, hetgeen gelijk staat met zien zonder oogen. Kortom, zij die het Woord lezen onder leiding van het eigen inzicht, zooals al diegenen doen, die den Heer niet als God van Hemel en aarde erkennen, en zich vandaar niet eenig en alleen tot Hem wenden en Hem alleen vereeren, kunnen vergeleken worden met spelende knapen, die een doek voor de oogen binden, en in een rechte lijn willen loopen en ook gelooven recht vooruit te gaan, en toch stap voor stap zijwaarts afwijken, en ten slotte in tegenovergestelde richting gaan, tegen een steen stooten en vallen; en ook zijn zij gelijk aan zeelieden, die zonder kompas varen, en het schip op klippen sturen en vergaan; ook zijn zij gelijk aan hem, die over een wijde vlakte in een dikken mist wandelt, en een schorpioen ziet, dien hij voor een vogel houdt, welken hij met de hand wil grijpen en opnemen, en dan met een doodelijke wond gestoken wordt. Ook is zoo iemand gelijk aan een duikeend of aan een wouw, die iets van den rug van een grooten visch boven water ziet, daarop toevliegt en er zijn snavel in prikt, en door den visch naar beneden getrokken en verstikt wordt. Ook staat hij gelijk met iemand, die zonder gids of draad een labyrinth binnengaat, en hoe dieper hij binnendringt des te meer de uitgangswegen verliest. Een mensch, die niet onder de leiding des Heeren het Woord leest, maar onder de leiding

van zijn eigen inzicht, houdt zich voor een lynx en met meer oogen behept dan Argus, terwijl hij toch van binnen hoegenaamd niets waars ziet, maar alleen het valsche, dat hem, wanneer hij zich daarmede heeft overreed, als de poolster voorkomt, waarnaar hij al de zeilen van zijn gedachte richt; en dan ziet hij de waarheden niet beter dan een mol, en indien hij ze ziet, buigt hij ze ten gunste van zijn fantasie, en aldus verdraait en vervalscht hij de heilige dingen des Woords.

166. II. DEZE DRIE, VADER, ZOON EN HEILIGE GEEST, ZIJN DE DRIE WEZENLIJKHEDEN VAN DEN EENEN GOD, DIE ÉÉN UITMAKEN, ZOOALS ZIEL, LICHAAM EN WERKING BIJ DEN MENSCH. Er bestaan van een zelfde ding algemeene wezenlijkheden en ook bijzondere wezenlijkheden, en deze maken met gene een enkel wezen uit. De algemeene wezenlijkheden van één mensch zijn zijn ziel, zijn lichaam en zijn werking. Dat deze één wezen uitmaken, kan men hieraan zien, dat het eene er is uit het andere en ter wille van het andere, in een doorlopende reeks. Want de mensch heeft zijn begin uit de ziel, die het wezen zelf van het zaad is; de ziel begint niet alleen, maar brengt ook alle dingen, die tot het lichaam behooren, in hun volgorde voort, en daarna de dingen, die vanuit deze beide, ziel en lichaam, tegelijkertijd voortgaan en werkingen genoemd worden. Vandaar blijkt duidelijk uit de voortbrenging van het een uit het ander en de daaruit voortvloeiende enting en verbinding, dat deze drie tot één wezen behooren, waarom zij drie wezenlijkheden worden genoemd.

167. Dat in den Heer God Zaligmaker deze drie wezenlijkheden waren en zijn, namelijk ziel, lichaam en werking, erkent een ieder. Dat Zijn ziel uit Jehovah den Vader was, kan alleen door een antichrist geloochend worden; want in het Woord van beide Testamenten wordt Hij de Zoon van Jehovah, de Zoon van God den Allerhoogste, de Eenigverwekte, genoemd. Derhalve is het Goddelijke des Vaders, evenals de ziel in den mensch, Zijn eerste wezenlijke. Dat de Zoon, dien Maria baarde, het Lichaam dezer Goddelijke Ziel is, volgt hieruit; want niets anders dan het uit de ziel ontvangen en afgeleide lichaam wordt in de baarmoeder der moeder gereed gemaakt; dit is derhalve het tweede wezenlijke. Dat de werkingen het derde wezenlijke uitmaken, is, omdat deze vanuit de ziel en het lichaam te zamen voortgaan, en de dingen die voortgaan van hetzelfde wezen zijn als die welke ze voortbrengen. Dat de drie wezenlijkheden, zijnde Vader, Zoon en Heilige Geest, in den Heer één zijn, gelijk ziel, lichaam en werking in den mensch, blijkt duidelijk uit de woorden des Heeren, dat de Vader en Hij één zijn, en dat de Vader in Hem en Hij in den Vader is; desgelijks dat Hij en de Heilige Geest één zijn, aangezien

de Heilige Geest het Goddelijke is, voortgaande vanuit den Heer uit den Vader, zooals boven in n. 153, 154 volledig uit het Woord werd aangetoond. Dit wederom aantoonen zou derhalve een overbodig herkauwen zijn en gelijk staan met na verzadiging de tafel met spijzen te beladen.

168. Wanneer gezegd wordt, dat Vader, Zoon en Heilige Geest de drie wezenlijkheden van den éénen God zijn, gelijk ziel, lichaam en werking bij den mensch, zoo schijnt het aan het menschelijk gemoed toe, alsof deze drie wezenlijkheden drie personen waren, hetgeen onbestaanbaar is. Maar wanneer het zoo wordt verstaan, dat het Goddelijke des Vaders, hetwelk de Ziel maakt, en het Goddelijke des Zoons, hetwelk het Lichaam maakt, en het Goddelijke van den Heiligen Geest of het Goddelijke, voortgaande, dat de werking maakt, de drie wezenlijkheden van den éénen God zijn, dan valt dit in het bereik van het verstand. Want God de Vader is Zijn Goddelijke, de Zoon uit den Vader het Zijne, en de Heilige Geest uit beiden het Zijne; en daar deze van één wezen en eensgezind zijn, maken zij één God uit. Wanneer echter deze drie Goddelijke wezenlijkheden personen worden genoemd, en aan een ieder zijn eigenschap wordt toegeschreven, zooals aan den Vader de toerekening, aan den Zoon de bemiddeling, en aan den Heiligen Geest de werking, zoo wordt het Goddelijk Wezen verdeeld, terwijl het toch één en ondeelbaar is; aldus is geen der drie God in volheid, maar een ieder in een derde van de macht, hetgeen het gezonde verstand noodwendig moet verwerpen.

169. Wie kan derhalve niet aan de hand van de drievuldigheid in ieder mensch de Drievuldigheid in den Heer gewaarworden. In ieder mensch is een ziel, een lichaam en een werking; evenzoo in den Heer, *want in den Heer woont al de volheid der Godheid lichamelijk*, volgens Paulus (Coloss. 2: 9); daarom is de Drievuldigheid in den Heer Goddelijk, maar in den mensch menschelijk. Wie ziet niet dat aan deze mystische opvatting, dat er drie Goddelijke personen zijn, en toch één God, en dat deze God, hoewel één, nochtans niet één enkele persoon is, de rede niet eenig deel heeft, maar dat zij, in slaap gebracht, toch den mond aandrijft om te spreken als een papegaaï? Wanneer de rede in slaap is gebracht, wat is de spraak des monds dan anders dan onbezielde? Wanneer de mond dingen uit, waarvan de rede afwijkt en daarmee in strijd is, wat is de spraak dan anders dan onzinnig? Heden ten dage is de menschelijke rede ten aanzien van de Goddelijke Drievuldigheid gebonden gelijk een aan handen en voeten geboeide in de gevangenis, en zij kan vergeleken worden met een Vestaalsche maagd, die levend begraven werd omdat zij het heilige vuur liet uitgaan; terwijl toch de Goddelijke Drievuldigheid in de gemoederen der menschen der Kerk als een lamp moest lichten, aangezien God in Zijn

Drievuldigheid en in de Eenheid daarvan het al is in alle heiligheden des Hemels en der Kerk. Want uit de ziel een God maken, uit het lichaam een tweeden, en uit de werking een derden, wat zou dat anders zijn dan uit deze drie wezenlijkheden van één mensch drie onderling onderscheiden deelen maken; en wat zou dit anders zijn dan hem verminken en dooden?

170. III. DEZE DRIEVULDIGHEID WAS NIET VÓÓR DE SCHEPPING DER WERELD, MAAR NA DE SCHEPPING DER WERELD, TOEN GOD VLEESCH GEWORDEN WAS, WERD IN HAAR VOORZIEN EN WERD ZIJ GEMAAKT, EN TOEN IN DEN HEER GOD VERLOSSER EN HEILAND JEZUS CHRISTUS. In de Christelijke kerk wordt heden ten dage een Goddelijke Drievuldigheid vóór de schepping der wereld erkend, welke daarin bestaat, dat Jehovah God van eeuwigheid aan een Zoon verwekt heeft, en dat toen van beiden de Heilige Geest uitging, en dat een ieder van deze drie op zichzelf of afzonderlijk God is, omdat een ieder een op zichzelf bestaand persoon is. Maar dit wordt, omdat het in niet eenige rede valt, een mysterie genoemd, waarin men alleen langs dezen weg kan treden, dat deze drie één Goddelijk wezen hebben, waaronder de eeuwigheid, de onmetelijkheid, de almacht wordt verstaan, en derhalve de gelijke Goddelijkheid, heerlijkheid en majesteit. Dat deze Drievuldigheid echter een drievuldigheid van drie goden, en aldus geenszins een Goddelijke Drievuldigheid is, zal in hetgeen volgt worden aangetoond. Dat daarentegen de Drievuldigheid, die ook des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes is, waarin nadat God vleesch geworden was, dus na de schepping der wereld, voorzien was en welke gemaakt werd, de Goddelijke Drievuldigheid is, omdat zij die van één God is, springt in het oog uit al hetgeen voorafgaat. Dat deze Goddelijke Drievuldigheid is in den Heer 'God Verlosser en Heiland Jezus Christus, komt omdat de drie wezenlijkheden van den éénen God, die één Wezen uitmaken, in Hem zijn. Dat in Hem al de volheid der Godheid is, zooals Paulus zegt, blijkt ook uit de woorden van den Heer Zelfen, namelijk dat alle dingen des Vaders de Zijne zijn, en dat de Heilige Geest niet uit zichzelf maar uit Hem spreekt; en bovendien hieruit, dat Hij, toen Hij opstond, uit het graf Zijn gansche Menschelijke Lichaam medenam zoowel ten aanzien van het vleesch als ten aanzien van de beenderen (Matth. 28: 1 tot 8; Markus 16: 5, 6; Lukas 24: 1, 2, 3; Joh. 20: 11 tot 15), anders dan elk ander mensch, waarvan Hij den discipelen ook een levend getuigenis gaf door te zeggen: *Ziet Mijne handen en Mijne voeten, dat Ik het Zelf ben; tast Mij aan en ziet; want een geest heeft geen vleesch en beenen, gelijk gij ziet, dat Ik heb* (Lukas 24: 39). Hieruit kan ieder mensch, zoo hij wil, overtuigd worden,

dat het Menschelijke des Heeren Goddelijk is; bijgevolg, dat in Hem God Mensch is, en de Mensch God.

171. De Drievuldigheid welke de huidige Christelijke kerk heeft omhelsd en in haar geloof gebracht, bestaat hierin, dat God de Vader een Zoon van eeuwigheid aan verwekt heeft, en dat de Heilige Geest toen van beiden is uitgegaan, en dat een ieder op zichzelf God is. Deze Drievuldigheid kan door de menselijke gemoederen niet anders worden opgevat dan als een driemanschap of als de regeering van drie koningen in een enkel koninkrijk, of van drie opperbevelhebbers over een enkel leger, of van drie meesters in één huis, van wie een ieder evenveel macht heeft. Wat zou daar anders dan versterking uit voortkomen? En indien iemand een beeld of schets van dit driemanschap zou willen geven voor den blik van het gemoed, en dan tevens van hun eenheid, zoo zou hij het aan zijn beschouwing niet anders kunnen voorstellen dan als een mensch met drie hoofden op één lichaam, of met drie lichamen onder één hoofd. Zulk een monsterachtig beeld van de Drievuldigheid zal zich voordoen aan hen, die in drie Goddelijke personen gelooven, en dat een ieder daarvan een God op zichzelf is, en die ze tot één God verbinden, en ontkennen, dat God, aangezien Hij één is, één persoon is. Dat een van eeuwigheid aan verwekte Zoon Gods nederdaalde en het Menschelijke aannam, kan met de fabels der ouden worden vergeleken, namelijk dat de menselijke zielen van het begin der wereld aan geschapen werden, en dat zij in lichamen treden en menschen worden; alsmede met die ongerijmdheden, dat de ziel van den een in een ander overgaat, zooals velen in de Joodsche Kerk geloofden, bijvoorbeeld dat de ziel van Elia is overgegaan in het lichaam van Johannes den Dooper, en dat David zou terugkeeren in zijn eigen lichaam of in dat van een ander, en heerschen over Israël en Judah, omdat gezegd wordt bij Ezechiël: *Ik zal eenen eenigen herder over hen verwekken, die hen weiden zal, Mijnen knecht David; die zal hun tot eenen herder zijn; en Ik, Jehovah, zal hun tot eenen God zijn, en David een vorst in het midden van hen* (34: 23, 24, 25), behalve elders; niet wetend, dat onder David daar de Heer wordt verstaan.

172. IV. EEN DRIEVULDIGHEID VAN GODDELIJKE PERSONEN VAN EEUWIGHEID AAN, OF VÓÓRDAT DE WERELD GESCHAPEN WERD, IS IN DE DENKVOORSTELLINGEN EEN DRIEVULDIGHEID VAN GODEN, EN DEZE KAN NIET OPGEHEVEN WORDEN DOOR DE MONDBELIJDENIS VAN ÉÉN GOD. Dat een Drievuldigheid van Goddelijke personen van eeuwigheid aan een drievuldigheid van goden is, blijkt duidelijk uit het volgende in de geloofsbelijdenis van Athanasius: *Een ander is de persoon des Vaders, een ander*

die des Zoons, en een ander die des Heiligen Geestes. God en Heer is de Vader, God en Heer is de Zoon, en God en Heer is de Heilige Geest; maar toch zijn zij niet drie Goden en Heeren, maar één God en Heer; want evenals wij door de Christelijke waarheid worden gedreven, elke persoon afzonderlijk als God en Heer te belijden, evenzoo wordt het ons door den Katholieken Godsdienst verboden, drie Goden of drie Heeren te zeggen. Deze belijdenis is door de gansche Christelijke Kerk als oecumenisch of algemeen aangenomen; en al, wat men heden ten dage aangaande God weet en erkent, komt daarvandaan. Dat door hen, die in het Concilie van Nicea waren, waaruit deze geloofsbelijdenis, die de Athanasische wordt genoemd, als een posthume foetus voortkwam, geen andere Drievuldigheid dan een Drievuldigheid van goden werd bedoeld, kan een ieder, die deze belijdenis maar met open oogen leest, duidelijk zien. Dat een Drievuldigheid van goden niet alleen door hen verstaan werd, maar dat ook geen andere Drievuldigheid in de Christelijke wereld verstaan wordt, is daarvan het gevolg, omdat alle erkentenis aangaande God uit deze belijdenis voortkomt, en een ieder blijft in het geloof aan de woorden daarvan. Dat in de Christelijke wereld heden ten dage geen andere Drievuldigheid dan een Drievuldigheid van goden wordt verstaan, daarvoor beroep ik mij op een ieder, zoowel op de leeken als op de geestelijken, zoowel op de gelauwerde meesters en doktoren, als op de gewijde bisschoppen en aartsbisschoppen, alsmede op de gepurperde kardinalen, ja op den Roomschen paus zelf. Laat een ieder bij zichzelf te rade gaan en dan uit de voorstellingen van zijn gemoed spreken; uit de woorden van deze algemeen aangenomen leer aangaande God is dit even klaarlijk en doorschijnend als het water door een kristallen beker, namelijk dat er drie personen zijn en dat elk van hen God en Heer is; voorts, dat men, vanuit de Christelijke waarheid elk persoon afzonderlijk als God en Heer belijden of erkennen moet, maar dat de godsdienst of het Katholieke of Christelijke geloof verbiedt, drie Goden en Heeren te zeggen of te noemen; en dat op deze wijze de waarheid en de godsdienst, of de waarheid en het geloof niet een enkel ding, maar twee aan elkander tegenovergestelde dingen zijn. Dat daaraan werd toegevoegd, dat het niet drie Goden en Heeren zijn, maar één God en Heer, is gedaan om niet voor de gansche wereld aan gelach te worden blootgesteld, want wie zou bij drie Goden niet in lachen uitbarsten? Doch wie ziet niet de tegenspraak in deze toevoeging? Zoo men daarentegen had gezegd, dat het Goddelijk Wezen des Vaders is, het Goddelijk Wezen des Zoons is, en het Goddelijk Wezen des Heiligen Geestes is, maar dat het niet drie Goddelijke Wezens zijn, maar dat het een eenig en ondeelbaar Wezen is, dan zou dit mysterie verklaarbaar zijn geweest, namelijk wanneer onder den

Vader wordt verstaan het Goddelijke, waaruit alles voortkomt, onder den Zoon het Goddelijk Menschelijke daaruit, en onder den Heiligen Geest het Goddelijke, voortgaande, welke drie tot één God behooren. Of indien men onder het Goddelijke des Vaders iets dergelijks verstaat als bij den mensch onder de ziel, onder het Goddelijk Menschelijke iets dergelijks als onder het lichaam dier ziel, en onder den Heiligen Geest iets dergelijks als onder de werking, die uit beide voortgaat; dan worden er drie wezens verstaan, die tot een en dezelfde persoon behooren, en dan tevens een eenig en ondeelbaar wezen uitmaken.

173. Dat de voorstelling van drie goden niet opgeheven kan worden door de mondbelijdenis van één God, komt omdat deze van de knapen jaren af in het geheugen is geplant, en elk mensch denkt uit de dingen, die in het geheugen liggen. Het geheugen bij de menschen is gelijk de herkauwersmaag bij vogels en beesten; deze brengen daarin het voedsel, waarmede zij zich gaandeweg voeden; en van tijd tot tijd halen zij daaruit het voedsel en brengen het in de eigenlijke maag over, waarin het wordt verteerd en besteed voor alle nutten van het lichaam. Het menschelijk verstand is de laatste maag, zooals het geheugen de eerste is. Een ieder kan zien, dat de voorstelling van drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan, welke dezelfde is als de voorstelling van drie goden, niet kan worden opgeheven door de mondbelijdenis van één God, en wel alleen al hieruit, dat zij nog niet opgeheven is, en dat er onder de beroemde personen sommigen zijn, die niet willen, dat zij wordt opgeheven, want zij staan daarop, dat de drie Goddelijke personen één God zijn, maar ontkennen hardnekkig, dat God, omdat Hij één is, ook één persoon is. Maar welke wijze denkt niet bij zichzelf, dat onder een persoon in het geheel niet een persoon wordt verstaan, maar de melding van de eene of andere hoedanigheid? Maar welke hoedanigheid, weet men niet; en omdat men het niet weet, blijft hetgeen van de knapen jaren af in het geheugen werd gezaaid, zooals de wortel van een boom in de aarde, waaruit, ook al houdt men den boom om, toch weer een nieuwe spruit opschiet. Maar gij, mijn vriend, houw niet alleen dien boom om, doch ruk ook zijn wortel uit, en plant dan in uw tuin boomen, die goede vrucht dragen. Wacht u derhalve daarvoor, dat niet de voorstelling van drie goden in uw gemoed post vat, en de mond, waarin geen voorstelling is, “één God” uitspreekt. Wat is dan het verstand boven het geheugen, dat drie goden denkt, en het verstand onder het geheugen, vanuit hetwelk de mond van “één God” spreekt, te zamen genomen, anders dan een tooneelspeler in een theater, die de rol van twee personen vervullen kan door van de eene zijde naar de andere over te loopen, en van de eene

zijde iets te zeggen, en van de andere zijde dat tegen te spreken, en op deze wijze redetwistend zich hier een wijze en daar een gek te noemen. Wat komt daar anders uit voort, dan dat het verstand, terwijl het in het midden staat, en naar beide zijden kijkt, denkt, dat het een en het ander niet iets is, en zoo misschien, dat er noch één God is, noch dat er drie zijn, dus in het geheel geen? Het heden ten dage heerschende naturalisme komt uit geen anderen oorsprong voort. In den Hemel kan niemand een drievuldigheid van personen, waarvan een ieder afzonderlijk God is, uitspreken, want de hemelsche aura zelve, waarin hun gedachten gelijk de klanken in onze lucht, vliegen en golven, verzet zich daartegen. Alleen de huichelaar kan dat daar, maar de klank van zijn stem krast in de hemelsche aura gelijk tandenknarsen, of krijscht als een raaf, die als een zangvogel zingen wil. Ik heb ook uit den Hemel gehoord, dat het even onmogelijk is, het door bevestigingen in het gemoed geplante geloof aan een drievuldigheid van goden op te heffen door de mondbelijdenis van één God, als een boom door zijn zaad of de kin van een mensch door een van zijn baardharen te trekken.

174. v. EEN DRIEVULDIGHEID VAN PERSONEN WAS ONBEKEND IN DE APOSTOLISCHE KERK, MAAR ZIJ IS UITGEGAAN VAN HET NICAENISCHE CONCILIE EN DAARUIT INGEVOERD IN DE ROOMSCH-KATHOLIEKE KERK EN UIT DEZE IN DE VAN HAAR AFGESCHIEDEN KERKEN. Onder de Apostolische Kerk wordt niet alleen de Kerk verstaan, die op verschillende plaatsen bestond ten tijde der Apostelen, maar ook twee en drie eeuwen na hun tijden. Maar ten slotte begon men de deur des tempels uit haar hengels te lichten, en als dieven in zijn heiligdom door te breken; onder den tempel wordt de Kerk verstaan, onder de deur de Heer God Verlosser, en onder het heiligdom Zijn Goddelijkheid; want Jezus zegt: “VOORWAAR ZEG IK *ulieden: die niet ingaat door de deur in den schapenstal, maar VAN ELDERS INKLIMT, die is een dief en een roover; Ik ben de deur; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden.* Deze misdaad werd begaan door Arius en zijn aanhangers; ter oorzake daarvan werd door Constantijn den Groote een concilie samengeroepen te Nicea, een stad in Bithynië; en daar werd, ter verwerping van de verdoemelijke ketterij van Arius, door de te zamen geroepenen uitgevonden, besloten en bekrachtigd, dat er drie Goddelijke personen, Vader, Zoon en Heilige Geest, van eeuwigheid aan waren, waarvan een ieder op en in zichzelf persoonlijkheid, bestaan en voortbestaan had; voorts, dat de tweede persoon of de Zoon nederdaalde en het Menschelijke aannam, en de Verlossing deed, en dat dientengevolge Zijn Menschelijke door de hypostatische vereeniging Goddelijkheid bezat, en dat Hij door

deze vereeniging nauwe verwantschap met God den Vader had. Van dien tijd af begonnen hoopen heillooze ketterijen aangaande God en aangaande den persoon van Christus uit de aarde op te rijzen, en antichristen het hoofd op te steken, en God in drieën, en den Heer Zaligmaker in tweeën te verdeelen, en op deze wijze den tempel te vernietigen, die uit den Heer door de Apostelen was opgericht, en zulks tot dien graad, dat er geen steen op den anderen bleef, die niet werd afgeworpen, overeenkomstig des Heeren eigen woorden (Matth. 24: 2), alwaar onder den tempel niet alleen de tempel van Jeruzalem verstaan wordt, maar ook de Kerk, over welker voleinding of einde in dit gansche hoofdstuk gehandeld wordt. Maar wat kon men anders verwachten van dit concilie en van de volgende, die desgelijks de Godheid in drieën deelden, en den vleeschgeworden God onder hen op de voetbank hunner voeten stelden? Want zij verwijderden het Hoofd der Kerk van zijn lichaam doordien zij *van elders inklommen*, dat is, aan Hem voorbijgingen en tot God den Vader als tot een ander omhoog klommen, alleen met het woordje “Verdienste van Christus” in den mond, opdat Hij terwille daarvan erbarmen zou hebben, en op deze wijze de rechtvaardiging zou invloeien met al, wat daarmede samengaat, dat is, de vergeving der zonden, de vernieuwing, de heiliging, de wederverwekking en de zaligmaking, en dit zonder iets dat bemiddeld is uit den mensch.

175. Dat de Apostolische Kerk hoegenaamd niets wist van een drievuldigheid van personen, of van drie personen van eeuwigheid aan, blijkt duidelijk uit de GELOOFSBELIJDENIS dier Kerk, welke de APOSTOLISCHE wordt genoemd, waarin deze woorden staan: *Ik geloof in God, den Almachtigen Vader, Schepper van Hemel en aarde; en in Jezus Christus, Zijnen eenigen Zoon, onzen Heer, die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria; en in den Heiligen Geest.* Daar wordt geen melding gemaakt van een Zoon van eeuwigheid aan, maar van den Zoon, ontvangen uit den Heiligen Geest, en uit de maagd Maria geboren; want zij wisten vanuit de Apostelen, dat Jezus Christus de ware God was (1. Joh. 5: 20); en dat in Hem al de volheid der Godheid lichamelijk woonde (Coloss. 2: 9); en dat de Apostelen geloof in Hem predikten (Handel. der Apost. 20: 21); en dat Hij alle macht in den Hemel en op aarde had (Matth. 28: 18).

176. Wat voor vertrouwen kan men aan de concilies schenken, wanneer zij zich niet onmiddellijk tot den God der Kerk wenden; is de Kerk niet het lichaam des Heeren, en Hij het Hoofd daarvan? Wat is een lichaam zonder een hoofd, en van welken aard is een lichaam, waarop drie hoofden gezet zijn, onder welker leiding men besluiten neemt en decreten uitvaardigt? Wordt dan

de verlichting, welke geestelijk is uit den Heer alleen, die de God des Hemels en der Kerk, en tevens de God des Woords is, niet meer en meer natuurlijk, en ten slotte zinnelijk? En dan wordt niet eenig echt theologisch ware in zijn inwendigen vorm gespeurd, of het wordt terstond uit de gedachte van het redelijk verstand geworpen, en als kaf uit de wan in de lucht verstrooid. In dien staat sluipen begoochelingen in plaats van waarheden binnen en duisternis in plaats van lichtstralen, en dan staat men als in een kelder, met een bril op den neus, en een kaars in de hand, en sluit men de oogleden voor de geestelijke waarheden, die in het licht des Hemels zijn, maar men opent ze voor de zinnelijke, die in het dwaallicht van de zinnen des lichaams zijn. En hetzelfde geschiedt daarna, wanneer het Woord gelezen wordt; het gemoed slaapt dan in voor de waarheden, en is wakker voor de valscheden, en wordt dan, zooals het beest opkomend uit de zee beschreven wordt, naar den mond als een leeuw, naar het lichaam als een pardel, en naar de voeten als een beer (Openb. 13: 2). In den Hemel wordt gezegd, dat toen het concilie van Nicea afgelopen was, dit samenviel met de dingen, die de Heer aan de discipelen voorspeld heeft: *De zon zal verduisterd worden, en de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den hemel vallen, en de krachten der hemelen zullen bewogen worden* (Matth. 24: 29); en inderdaad was de Apostolische Kerk gelijk een nieuwe ster, verschijnende aan den sterrenhemel; maar de Kerk, na de twee concilies van Nicea werd gelijk dezelfde ster, naderhand verduisterd en verdwenen, zooals ook somtijds in de natuurlijke wereld is gebeurd volgens de waarnemingen der sterrenkundigen. In het Woord leest men, dat Jehovah God in een ontoegankelijk licht woont; wie zou Hem derhalve kunnen naderen, indien Hij niet in een toegankelijk licht woonde, dat is, wanneer Hij niet nedergedaald was en het Menschelijke had aangenomen, en daarin niet het Licht der wereld was geworden? (Joh. 1: 9; hfdst. 12: 46). Wie kan niet zien, dat Jehovah den Vader in Zijn Licht naderen even onmogelijk is als van Aurora de vleugels te nemen en daarmede naar de zon te vliegen, of zich te voeden met zonnestrallen in plaats van met elementair voedsel, of even onmogelijk als voor een vogel om in den aether te vliegen of voor een hert om in de lucht te loopen.

177. VI. UIT DE NICAENISCHE EN TEVENS ATHANASISCHE DRIEVULDIGHEID IS HET GELOOF ONTSTAAN, HETWELK DE GANSCHEN CHRISTELIJKE KERK VERDORVEN HEEFT. Dat de Nicaenische en tevens Athanasische drievuldigheid een drievuldigheid van goden is, zag men uit hun geloofsbelijdenis boven in n. 172 aangetoond. Daaruit is het geloof der huidige kerk ontstaan, dat een geloof is in God den Vader, God den Zoon en God den Heiligen

Geest; in God den Vader, opdat Hij de gerechtigheid van Zijn Zoon den Zaligmaker toerekene en haar den mensch toeschrijve; in God den Zoon, opdat Hij tusschenbeide kome en bedinge; in den Heiligen Geest, opdat Hij de toegerekende gerechtigheid des Zoons daadwerkelijk inschrijve, en na haar bevestigd te hebben, haar bezegele, door den mensch te rechtvaardigen, te heiligen en weder te verwekken. Dit is het huidige geloof, hetwelk alleen reeds getuigen kan, dat het een drievuldigheid van goden is, die erkend en vereerd wordt. Uit het geloof van elke Kerk vloeit niet alleen al haar eeredienst voort, maar ook al het dogmatische van haar; daarom kan men zeggen, dat zooals het geloof is, zoo is haar leer. Dat dit geloof, omdat het een geloof in drie goden is, alle dingen der Kerk verdorven heeft, volgt hieruit. Want het geloof is het beginsel, en del leerstellingen zijn de afleidingen, en de afleidingen ontleenen haar wezen aan het beginsel. Wanneer men elk dier leerstellige dingen aan een onderzoek onderwerpt, zooals die welke God betreffen, den persoon van Christus, de naastenliefde, de boetedoening, de wederverwekking, de vrije keuze, de uitverkiezing, het nut der sacramenten, Doop en Heilig Avondmaal, zoo zal men duidelijk zien, dat in elk een drievuldigheid van goden steekt, en wanneer zij daarin niet daadwerkelijk schijnt te zijn, toch daaruit als uit haar bron voortvloeit. Maar aangezien hier zulk een onderzoek niet gedaan kan worden, en het nochtans de moeite waard is dit te doen om de oogen te openen, zal aan dit werk een aanhangsel worden toegevoegd, waarin dit zal worden aangetoond. Het geloof der Kerk aangaande God is als de ziel des lichaams, en de leerstellingen zijn als de leden daarvan; en bovendien is het geloof in God gelijk een koningin, en de dogmatische dingen gelijk haar hofhouding, en evenals deze afhangt van den mond der koningin, evenzoo hangen de dogmatische dingen af van de uitspraak des geloofs. Reeds alleen uit dit geloof kan men zien, hoe het Woord in de Kerk daarvan verstaan wordt, want het geloof past al wat het kan aan zichzelf aan en trekt het als met koorden naar zich toe. Indien het geloof valsch is, hoereert het met al het ware daarin, en trekt het naar links en vervalscht het, en maakt den mensch in geestelijke dingen onzinnig. Indien daarentegen het geloof waar is, zoo begunstigt het gansche Woord het, en de God des Woords, die de Heer God Zaligmaker is, giet licht daarin, en ademt Zijn Goddelijke instemming daarop, en maakt den mensch wijs. Dat het huidige geloof, hetwelk in zijn inwendigen vorm een geloof aan drie goden, maar in zijn uitwendigen vorm een geloof aan één God is, het licht in het Woord uitgebluscht, en den Heer van de Kerk verwijderd, en aldus haar morgen in den nacht gedreven heeft, zal men eveneens in het aanhangsel zien. Dit is geschied door de kettische

dingen vóór het concilie van Nicea, en daarna door de kettersche dingen vanuit dat concilie en na dit. Maar wat voor vertrouwen kan men schenken aan concilies, die niet door de deur in den stal der schapen ingaan, maar VAN ELDERS INKLIMMEN, volgens de woorden des Heeren bij Johannes (10: 1, 9). Hun beraadslaging is niet ongelijk aan het wandelen van een blinde bij dag of van iemand, die oogen heeft bij nacht: geen van beiden ziet den kuil voordat hij daarin gevallen is. Wat voor vertrouwen, bijvoorbeeld, kan men stellen in concilies, die het stedehouderschap van den paus instelden, de vergoding der dooden, en hun aanroeping alsof zij godheden waren, de vereering van hun afbeeldingen, de geldigheid der aflaten, en de verdeling van het avondmaal, behalve tal van andere dingen? Wat voor vertrouwen kan men voorts stellen in een concilie dat de schandelijke voorbeschikking vaststelde, en deze als het palladium van den godsdienst voor de tempels van haar kerk ophing? Maar, mijn vriend, wend u tot den God des Woords, en aldus tot het Woord, en ga op deze wijze door de deur den stal der schapen binnen, dat is, de Kerk, en gij zult verlicht worden; en dan zult gij zelf, als van een berg af, niet alleen de gangen en dwalingen van vele anderen, maar ook uw eigen vroegere gangen en dwalingen in het duistere woud aan den voet van den berg zien.

178. Het geloof van elke Kerk is als een zaad, waaruit al haar dogma's ontstaan, en het kan vergeleken worden met het zaad van een boom, waaruit alle dingen van den boom tot zijn vruchten toe voortspruiten; en ook met het zaad van den mensch, waaruit kinderen en familiën in opeenvolgende reeks verwekt worden. Wanneer men derhalve het ten grondslag liggende geloof kent, dat vanuit de overheersching het zaligmakende wordt genoemd, onderkent men de hoedanigheid der Kerk. Dit kan met het volgende voorbeeld verduidelijkt worden. Men neme het geloof, dat de natuur de schepper van het heelal is. Hieruit volgen deze stellingen: dat het heelal datgene is, wat God genoemd wordt; dat de natuur daarvan het wezen is; dat de aether de hoogste God is, dien de ouden Jupiter noemden; dat de lucht de godin is, die de ouden Juno noemden en tot echtgenoot van Jupiter maakten; dat de oceaan een god onder dezen is, dien men evenals de ouden Neptunus noemen kan; en dat, wijl de godheid der natuur ook tot het middelpunt der aarde reikt, eveneens daar een god is, dien men met de ouden Pluto kan noemen; dat de zon het hof van alle goden is, waar zij samenkomen, wanneer Jupiter een raad samenroept; en bovendien, dat het vuur het van God uitgaande leven is, en dat aldus de vogels in God vliegen, de beesten in God loopen, en de visschen in God zwemmen. En verder, dat gedachten alleen modificaties van den aether zijn, zooals de spraken vanuit deze modulaties van de lucht zijn;

en dat de aandoeningen der liefde de toevallige veranderingen van staat zijn vanuit den invloed der zonnestralen daarin; onder deze dingen dat een leven na den dood, te zamen met hemel en hel een fabel is, door de geestelijkheid verzonnen om eerbewijzen en winsten te behalen; maar dat zij, hoewel een fabel, toch haar nut heeft, en niet openlijk bespot moet worden, omdat zij het algemeen belang dient door de gemoederen der eenvoudigen in de banden der gehoorzaamheid jegens de overheid te houden; maar dat nochtans diegenen, die door den godsdienst verleid zijn, afgetrokken menschen zijn, hun gedachten hersenschimmen, en hun handelingen beuzelingen; en dat zij de handlangers der priesters zijn, die gelooven wat ze niet zien, en zien wat de sfeer van hun gemoed te boven gaat. Deze en tal van andere dergelijke gevolgtrekkingen liggen opgesloten in dit geloof, dat de natuur de schepper van het heelal is, en gaan daaruit voort, wanneer het geopend wordt. Deze dingen werden aangevoerd, opdat men wete, dat in het geloof der huidige kerk, hetwelk in zijn inwendigen vorm een geloof is in drie goden en in zijn uitwendigen vorm een geloof in één God, hoopen valscheden gelegen zijn, en dat er even zoovele uitgehaald kunnen worden als er kleine spinnetjes in het kluwen uit een enkele moederspin zijn. Welk mensch, wiens gemoed vanuit het licht uit den Heer waarlijk redelijk geworden is, ziet dit niet; maar hoe zou een ander dit zien, wanneer de deur tot dit geloof en tot de uitspruitsels daarvan met een grendel gesloten is door de vastgestelde bepaling, dat het aan de rede niet veroorloofd is, in de mysteriën daarvan een blik te slaan.

179. VII. HIERUIT KWAM DIE “GRUWEL DER VERLATING EN DIE VERDRUKKING, HOEDANIGE NIET IS GEWEEST EN OOK NIET ZIJN ZAL” VOORT, WELKE DE HEER: BIJ DANIËL EN DE EVANGELISTEN EN IN DE OPENBARING HEEFT VOORZEGD. Bij DANIËL leest men het volgende: *Ten slotte op den vogel der gruwelen de verlating, en tot aan de voleinding en de beslissing toe zal zij druipen over de verwoesting* (hfdst. 9: 27). Bij den EVANGELIST MATTHEUS zegt de Heer het volgende: *Dan zullen vele valsche profeten opstaan, en zullen er velen verleiden; wanneer gij derhalve zien zult den gruwel der verlating, voorzegg door den Profeet Daniël, staande in de heilige plaats, die het leest, die merke wel daarop* (hfdst. 24: 11, 15); en daarna in hetzelfde hoofdstuk: *Alsdan zal groote verdrukking wezen, hoedanige niet is geweest van het begin der wereld tot nu toe, en ook niet zijn zal* (vers 21). Over deze verdrukking en over dezen gruwel werd gehandeld in zeven hoofdstukken van de OPENBARING; het zijn deze, welke worden verstaan onder het *zwarte paard* en onder het *vale paard, uitgaande van het Boek, waarvan het Lam de zegelen opende* (hfdst. 6: 5 tot 8); voorts onder *het beest, dat uit den afgrond opkwam, dat krijg voerde*

met de twee getuigen en hen doodde (hfdst. 11: 7 en vervolg). Alsmede onder *den draak, die stond voor de vrouw, die baren zou, opdat hij haar vrucht zou verslinden, en die haar vervolgde in de woestijn, en aldaar uit zijnen mond water wierp als eene rivier, om haar te verzwelgen* (hfdst. 12). En eveneens onder de *beesten des draaks, het eene opkomende uit de zee, en het andere uit de aarde* (hfdst. 13). Voorts onder de *drie geesten, den vorschen gelijk, die uitgingen van den mond des draaks, van den mond van het beest, en van den mond des valschen profets* (hfdst. 16: 13). En bovendien onder het volgende: *dat er, nadat de zeven Engelen de fiolen van den toorn Gods uitgegoten hadden, waarin de zeven laatste plagen waren, op de aarde, in de zee, in de fonteinen en rivieren, op de zon, op den troon van het beest, op den Eufraat, en ten slotte in de lucht, eene groote aardbeving geschiedde, hoedanige niet is geschied van dat de menschen gemaakt waren* (hfdst. 16). De aardbeving beteekent de omkeering der Kerk, hetgeen geschiedt door valscheden en vervalschingen van het ware, hetzelfde wat de groote verdrukking beteekent, hoedanige niet is geweest van het begin der wereld (Matth. 24: 21). Dergelijke dingen worden ook verstaan onder het volgende: *De Engel zond de sikkel, en hij oogstte den wijngaard der aarde, en wierp in den grooten wijnpersbak des toorns Gods; en da wijnpersbak werd getreden, en er ging bloed uit tot aan de toornen der paarden, duizend zes honderd stadiën ver* (Openb. hfdst. 14: 19, 20); het bloed beteekent het vervalschte ware; behalve tal van andere plaatsen in deze zeven hoofdstukken.

180. Bij de Evangelisten (Matth. 24, Markus 13, en Lukas 21) zijn de opeenvolgende afwijkingen en ontaardingingen der Christelijke Kerk beschreven, en aldaar wordt onder “de groote verdrukking, hoedanige niet geweest is van het begin der wereld aan, en ook niet zijn zal” als herhaaldelijk elders in het Woord de bestoking van het ware door valscheden verstaan, totdat er niet eenig ware over is, dat niet vervalscht en verteerd is. Dit wordt ook verstaan onder den gruwel der verlating aldaar, en eveneens wordt dit verstaan onder de verlating op den vogel der gruwelen, en onder de voleinding en beslissing bij Daniël; en dit zelfde wordt in de Openbaring beschreven met hetgeen vlak hierboven daaruit werd aangehaald. Dit werd bewerkstelligd doordien de Kerk de Eenheid Gods in de Drievuldigheid, en Zijn Drievuldigheid in de Eenheid niet in één Persoon erkende, maar in drie, en men vandaar de Kerk in het gemoed grondde op de voorstelling van drie goden en in den mond op de belijdenis van één God; want aldus scheidde men zich af van den Heer, en ten slotte zoozeer, dat men in het geheel geen voorstelling van de Goddelijkheid in Zijn Menschelijke Natuur overhield, terwijl Hij toch God de Vader in het Menschelijke is, waarom Hij dan ook “Vader der eeuwigheid”

wordt genoemd (Jes. 9: 5), en Hij tot Filippus zegt: “Die Mij ziet, ziet den Vader” (Joh. 14: 7, 9).

181. Maar er zal gevraagd worden: Vanwaar komt de eigenlijke bronader, waaraan een dergelijke gruwel der verlating, als bij Daniël beschreven wordt (hfdst. 9: 27) en een dergelijke verdrukking als niet geweest is en ook niet zijn zal (Math. 24: 21) ontsprong. En het antwoord luidt: Uit het in de Christelijke wereld algemeen heerschende geloof zelf, en uit zijn invloed, werking en toerekening, overeenkomstig de overleveringen. Het is verwonderlijk, dat de leer der rechtvaardiging door dit geloof alleen, hoewel het geen geloof maar een hersenschim is, in de Christelijke kerken de algemeene goedkeuring wegdraagt, dat is, in de heilige orde bijna als het eenige theologische beginsel heerscht. Het is deze leer, welke alle nieuwelingen der geestelijkheid in de scholen gretig leeren, opzuigen en inzwelgen, en daarna, als door de hemelsche wijsheid geïnspireerd, in de tempels leeren, in boeken verbreiden, en daarmede den naam, den roem en de glorie van een superieure geleerdheid najagen en vergaren, zooals zij ook ter oorzake daarvan met diploma's, prijzen en belooningen begiftigd worden. En deze dingen gebeuren, hoewel door dit geloof alleen heden ten dage de zon verduisterd is, de maan van haar schijnsel beroofd, de sterren der hemelen gevallen zijn en de krachten der hemelen bewogen, overeenkomstig de woorden der voorzegging uit den Heer bij Mattheus (hfdst. 24: 29). Dat de leer van dit geloof de gemoederen heden ten dage dermate verblind heeft, dat zij niet den wil en vandaar als het ware niet het vermogen hebben, eenig Goddelijk Ware van binnen in het licht der zon, noch in het licht der maan te zien, maar alleen van buiten in een soort van ruwe oppervlakte bij een haardlicht des nachts, is mij ten volle duidelijk geworden, en daarom kan ik voorspellen, dat indien Goddelijke waarheden aangaande de echte verbinding van de naastenliefde en het geloof, aangaande den Hemel en de hel, aangaande den Heer, aangaande het leven na den dood en aangaande de eeuwige gelukzaligheid, in zilveren letters gegraveerd uit den Hemel werden nedergelaten, zoo zouden de rechtvaardigmakers en heiligmakers door het geloof alleen ze het lezen niet waard achten. Maar gansch anders zou het gesteld zijn, indien een papier over de rechtvaardiging door het geloof alleen door de hellen werd omhoog gezonden; naar dit zouden zij grijpen, het kussen, en in hun schoot naar huis dragen.

182. VIII. VOORTS DIT, DAT INDIEN UIT DEN HEER, NIET EEN NIEUWE HEMEL EN EEN NIEUWE KERK GESTICHT WORDEN, NIET EENIG VLEESCH BEHOUDEN ZOU WORDEN. Men leest hij Mattheus: *Dan zal groote verdrukking wezen, hoedanige niet is geweest van het begin der wereld tot nu toe, en ook niet*

zijn zal; ja zelfs, zoo die dagen niet verkort werden, geen vleesch zou behouden worden (hfdst. 24: 21, 22). Er wordt in dit hoofdstuk gehandeld over de voleinding der eeuw, waaronder het einde der huidige kerk wordt verstaan; vandaar wordt onder het “verkorten der dagen” verstaan een einde aan haar maken en een nieuwe oprichten. Wie weet niet, dat indien de Heer niet in de wereld gekomen was en verlossing gedaan had, geen vleesch zalig had kunnen worden? Onder verlossing doen wordt verstaan een nieuwen Hemel en een nieuwe Kerk stichten. Dat de Heer andermaal in de wereld zou komen, heeft Hij bij de Evangelisten voorzegd (Match. 24: 30,31; Markus 13: 26; Lukas 12: 40; hfdst. 21: 27), en in de Openbaring, voornamelijk in het laatste hoofdstuk. Dat Hij ook heden ten dage verlossing doet door een nieuwen Hemel te stichten en een nieuwe Kerk in te stellen, ter wille van het einddoel, dat de mensch zalig kan worden, werd boven in het lemma aangaande de verlossing aangetoond. De groote verborgenheid, dat geen vleesch behouden zou kunnen worden tenzij uit den Heer een nieuwe Kerk wordt ingesteld, is deze, dat zoolang de draak met zijn bende blijft in de wereld der geesten, waarin hij geworpen werd, niet eenig met het Goddelijke Goede vereenigd Goddelijk Ware door die wereld heen tot de menschen op aarde kan overgaan zonder verdraaid en vervalscht te worden of te gronde te gaan. Dit is het, wat in de Openbaring wordt verstaan onder deze woorden: *De draak werd op de aarde geworpen, en zijne engelen zijn met hem geworpen; wee dengenen, die de aarde en de zee bewonen, want de duivel is tot hen afgekomen, hebbende grooten toorn* (hfdst. 12: 9, 12, 13). Maar nadat de draak in de hel geworpen was (hfdst. 20: 10), zag Johannes den nieuwen Hemel en de nieuwe aarde, en zag hij het Nieuwe Jeruzalem nederdalende van God uit den Hemel (hfdst. 21: 1, 2). Onder den draak worden diegenen verstaan, die in het geloof der huidige kerk zijn.

Ik heb in de geestelijke wereld somtijds gesproken met de rechtvaardigmakers der menschen door het geloof alleen; en ik zeide, dat hun leer een dwaling is, en ook onzinnig; en dat zij zelfverzekerdheid, blindheid, slaap en nacht met zich mede brengt in geestelijke dingen, en vandaar den dood der ziel; en daarbij vermaande ik hen, daarvan af te laten. Maar ik kreeg ten antwoord: “Wat aflaten? Hangt de voorrang der geleerdheid van de geestelijken boven de leeken niet van haar alleen af?” Maar ik antwoordde, dat zij op deze wijze niet het heil der zielen als eenig einddoel beschouwden, maar den voorrang van hun roem; en dat zij, aangezien zij de waarheden des Woords aan hun valsche beginselen. aangepast en ze aldus geschonden hadden, engelen des afgronds zijn, ABADDONS en APOLLYONS geheeten (Openb. 9 :11), waaronder

de verdervers der Kerk door een totale vervalsching van het Woord worden verstaan. Doch zij antwoordden: “Hoe zoo dat? Wij zijn orakels door de wetenschap der mysteriën van dit geloof, en wij geven daaruit als uit een heiligdom antwoord; daarom zijn wij geen Apollyons maar APOLLO’s.” Hierover verontwaardigd zeide ik: “Indien gij Apollo’s zijt, zoo zijt gij ook LEVIATHANS, uw voorgangers gekronkelde Leviathans, en zij die bij u den tweeden rang innemen languit gestrekte Leviathans, die God bezoeken zal met Zijn hard en groot zwaard” (Jes. 27: 1). Maar zij lachten hierom.

183. IX. UIT DE DRIEVULDIGHEID VAN PERSONEN, WAARVAN EEN IEDER AFZONDERLIJK GOD IS, VOLGENS DE ATHANASISCHE GELOOFSBELIJDENIS, ONTSTONDEN TAL VAN ONGERIJMDE EN VREEMDSOORTIGE VOORSTELLINGEN AANGAANDE GOD, DIE FANTASIEËN EN MISGEBEORTEN ZIJN. Uit de leer van drie Goddelijke personen, van eeuwigheid aan, welke op zichzelf het hoofd is van alle leerstellige dingen in de Christelijke kerken, zijn tal van onbetamelijke voorstellingen aangaande God ontstaan, die de Christelijke wereld onwaardig zijn, die toch aangaande God en Zijn Eenheid een licht zoowel moet als kan zijn voor alle volken en natiën in de vier werelddelen. Allen die buiten de Christelijke kerk wonen, zoowel de Mahomedanen als de Joden, en behalve dezen de heidenen van onverschillig welken eeredienst, zijn afkeerig van het Christendom eenig en alleen wegens het geloof aan drie goden daarin. De verbreiders van dit geloof weten zulks; daarom wachten zij zich ten eerste daarvoor, een drievuldigheid van personen, zoo als die staat in de Nicaenische en Athanasische geloofsbelijdenissen, openlijk te verkondigen, aangezien, men dan van hen zou wegloopen en hen bespotten. De ongerijmde, bespottelijke en lichtvaardige voorstellingen, die vanuit de leer van drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan ontstaan zijn, en bij een ieder die blijft in het geloof der woorden van die leer, ontstaan, en uit zijn ooren en oogen oprijzen in het gezicht der gedachte, zijn de volgende: dat God de Vader boven het hoofd in de hoogte zit, en de Zoon aan Zijn rechterhand, en de Heilige Geest vóór hen, toelisterend en terstond het gansche aardrijk doorsnellend; en dat hij overeenkomstig de genomen beslissing de gaven der rechtvaardiging uitdeelt en ze ingrift, en hen van zonen des toorns tot zonen der genade maakt, en van verdoemden tot uitverkorenen. Ik beroep mij op de geleerden onder de geestelijken en op de ontwikkelden onder de leeken, of zij een ander gezicht dan dit denkbeeldige in hun gemoederen koesteren, want dit vloeit vanzelf voort uit de leer zelve (zie de GEDENKWAARDIGHEID boven n. 16). Ook vloeit de nieuwsgierigheid in om daarnaar te raden, waarover zij met elkander gesproken hebben voordat de wereld geschapen werd; of zij het

hadden over de te scheppen wereld, dan wel over hen, die voorbeschikt en gerechtvaardigd moesten worden volgens de supralapsarianen, of soms over de verlossing. Desgelijks, wat zij met elkander bespraken nadat de wereld geschapen was, de Vader vanuit Zijn gezag en vermogen tot toerekenen, en de Zoon vanuit Zijn macht tot bemiddelen; en dat de toerekening, welke de uitverkiezing is, is vanuit de barmhartigheid des Zoons, die voor allen tusschenbeide komt, en afzonderlijk voor eenigen, en dat voor hen de genade komt van den Vader, bewogen zijnde door de liefde tot den Zoon, en door de ellende, die Hij in Hem aan het kruishout zag. Maar wie kan niet zien, dat dergelijke dingen razernijen des gemoeds aangaande God zijn? En toch maken deze dingen in de Christelijke kerken de eigenlijke heiligheden uit, die men met den mond moet kussen, maar niet met eenig gezicht des gemoeds nader mag bezien, omdat zij boven het redelijke uitgaan, en de mensch, indien zij uit het geheugen in het verstand geheven werden, waanzinnig zou worden. Maar nochtans neemt dit de voorstelling van drie goden niet weg, doch veroorzaakt een stompzinnig geloof, vanuit hetwelk de mensch over God denkt als een slaper in den droom, een wandelaar in de dikke duisternis van den nacht, of als iemand, die van zijn geboorte af blind was, in het licht van den dag.

184. Dat de drievuldigheid van goden in de gemoederen der Christenen heeft post gevat, hoewel zij het uit schaamte tegenspreken, blijkt duidelijk uit de scherpzinnigheid van tal van hen in het aantoonen, dat de drie één zijn en de één drie, door verschillende dingen uit de meetkunde, stereometrie, rekenkunde en natuurkunde, alsmede door vouwen in kleederen en in papier; op deze wijze spelen zij met de Goddelijke Drievuldigheid als de goochelaars onder elkander. Hun gegoochel daarmede kan worden vergeleken met het gezicht van het oog van koortslidders, die een enkel object, zij het een mensch, een tafel of een kaars, als drie zien, of drie als één. Ook kan het worden vergeleken met het spelletje van hen, die weeke was tusschen hun vingers rollen en ze in verschillende vormen kneden, nu eens in een driehoek om de Drievuldigheid aan te toonen, dan weer in een kogel, om de eenheid aan te toonen, zeggende: “Is nochtans de substantie niet een en dezelfde?” Maar toch is de Goddelijke Drievuldigheid gelijk een enkele parel ²⁾ van de allergrootste waarde; wanneer zij echter in personen wordt verdeeld, zoo is zij

---

2 NOOT V. D. VERTALER: De oorspronkelijke beteekenis van het latijnsche woord *unio*, dat hier voor parel gebruikt wordt, is *eenheid*.

zooals een parel in drie deelen gekloofd, waardoor zij gansch en volkomen te gronde gaat.

* * *

185. Hieraan zullen de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd. DE EERSTE is deze: In de geestelijke wereld bestaan evenzeer klimaten en zonen als in de natuurlijke wereld; er bestaat hoegenaamd niets in deze, dat niet ook in gene is, maar zij verschillen van oorsprong. In de natuurlijke wereld zijn de verscheidenheden der klimaten overeenkomstig de afstanden der zon vanaf den aequator; in de geestelijke wereld zijn ze overeenkomstig de afstanden der aandoeningen van den wil en der daaruit voortvloeiende gedachten van het verstand, vanaf de ware liefde en van het ware geloof. Alle dingen zijn daar overeenstemmingen van die liefde en van dat geloof. In de koude zonen in de geestelijke wereld verschijnen dergelijke dingen als in de koude zonen in de natuurlijke wereld. Er verschijnen daar door de vorst verstijfde landen, desgelijks wateren, en ook met sneeuwmassa's daarover. Daarheen komen en aldaar wonen diegenen, die in de wereld hun verstand, vanuit de traagheid om over geestelijke dingen te denken, in slaap gemaakt hebben, en vandaar tevens in de traagheid waren geweest om eenig nut te doen; zij worden noordergeesten genoemd. Eens kwam de begeerte in mij op, een streek in de koude zone te zien, waar deze noordelijken waren, en daarom werd ik in den geest naar het noorden gebracht, tot aan een streek, waar al het land met sneeuw bedekt en al het water door ijs verstart verscheen. Het was de dag van den sabbath, en ik zag menschen, dat is, geesten van een dergelijke gedaante als waarin de menschen der wereld zijn; maar wegens de koude droegen zij om het hoofd een leeuwenhuid, waarvan de mond aan hun mond was aangepast; hun lichaam was echter van voren en van achteren tot over de lendenen met luipaardenvellen bedekt, en hun voeten met een berenhuid. En ik zag er ook verscheidenen in wagens rijden, en sommigen in wagens, uitgesneden in den vorm van een draak, waarvan de horens naar voren waren gericht. Deze wagens werden door kleine paarden getrokken, waarvan de staarten waren afgesneden; zij renden als verschrikkelijke wilde dieren, en de menner dreef hen, de teugels in de palmen houdend, voortdurend aan, en dwong hen tot snelle vaart. Ten slotte zag ik, dat de scharen op een tempel toestroomden, die, omdat hij met sneeuw was bedekt, niet zichtbaar was; maar de tempelwachters ruimden de sneeuw en baanden door uitgraving een ingang voor hen, die voor den eeredienst kwamen; dezen stapten uit en traden

binnen. Het werd mij ook gegeven, den tempel van binnen te zien; hij was verlicht met een overvloed van luchters en lampen. Het altaar daarin was uit gehouwen steen, waarachter een tafel hing met het inschrift DE GODDELIJKE DRIEVULDIGHEID, VADER, ZOON IN HEILIGE GEEST, DIE WEZENLIJK EEN GOD ZIJN, MAAR PERSOONLIJK DRIE. Eindelijk beklom de priester, die aan het altaar stond, nadat hij driemaal voor de tafel van het altaar geknield had, met een boek in de hand den kansel, en begon zijn rede met de Goddelijke Drievuldigheid; en hij riep uit: “O, welk een groot mysterie, dat God in het allerhoogste een Zoon van eeuwigheid aan heeft verwekt, en door Hem den Heiligen Geest uitleidde, welke drie zich verbonden door het wezen, maar zich van elkander scheidden door de eigenschappen, zijnde de toerekening, de verlossing, en de werking. Indien wij deze dingen echter met de rede beschouwen, zoo verduistert het gezicht, en komt daarvoor een vlek, zooals voor het oog van iemand die zijn blik strak vestigt op de naakte zon. Laten wij daarom, mijne hoorders, wat dit betreft het verstand gevangen zetten onder de gehoorzaamheid des geloofs.” Hierna riep hij wederom uit, zeggende: “O, welk een groot mysterie is ons heilig geloof, hetwelk daarin bestaat, dat God de Vader de gerechtigheid des Zoons toerekent, en den Heiligen Geest zendt, welke vanuit deze toegerekende gerechtigheid het loon der rechtvaardiging werkt, dat in het kort samengevat de vergeving der zonden, de vernieuwing, de wederverwekking en de zaligmaking is; en aangaande den invloed of de werking daarvan weet de mensch niet meer dan de zoutpilaar, waarin Lot’s echtgenootte werd veranderd; en aangaande de inwoning of den staat daarvan weet hij niet meer dan een visch in de zee. Maar, mijne vrienden, er ligt een schat daarin, zóó omsloten en verborgen, dat er niet een korreltje van te voorschijn treedt; laat ons daarom, wat dit betreft, het verstand gevangen zetten onder de gehoorzaamheid des geloofs.” Na eenige zuchten riep hij wederom uit: “O, welk een mysterie is de uitverkiezing. Een uitverkorene wordt hij, wien God dit geloof toerekent, dat Hij naar vrijwillig goeddunken en uit zuivere genade uitstort bi wien Hij wil en wanneer Hij wil. En de mensch is, wanneer het ingegoten wordt, als een stronk, maar wordt, wanneer het ingegoten is, als een boom. De vruchten, die de goede werken zijn, hangen weliswaar van dien boom af, die in uitbeeldenden zin ons geloof is, maar toch hangen zij daarmede niet samen, en daarom dankt die boom zijn waarde niet aan de vrucht. Doch aangezien dit eenigszins heterodox klinkt, en het evenwel mystische waarheid is, zoo laat ons, mijne broeders, het verstand gevangen zetten onder de gehoorzaamheid van dit geloof.” En wederom, na een korte pauze, terwijl hij

stond, alsof hij nog iets uit zijn geheugen wilde ophalen, ging hij voort, zeggende: “Uit de groots menigte mysteriën zal ik nog dit eene halen, namelijk, dat de mensch in geestelijke dingen niet een grein vrije keuze heeft; want de primaten en de leiders van onze orde zeggen in hun theologische canons, dat de mensch in de dingen, die tot het geloof en de zaligheid behooren, die in het bijzonder geestelijke dingen worden genoemd, hoegenaamd niets kan willen, denken, verstaan, en zich zelfs niet eens geschikt maken en aanpassen om ze te putten. Daarom zeg ik uit mijzelf, dat de mensch uit zichzelf over deze dingen niet anders vanuit de rede kan denken, en vanuit het denken kan wauwelen dan als een papagaai, een ekster of een raaf, dus dat de mensch in geestelijke dingen waarlijk een ezel, en alleen in natuurlijke dingen een mensch is. Maar, mijne medegenooten, laat ons hierin als in de overige dingen, het verstand gevangen zetten onder de gehoorzaamheid des geloofs, opdat het uw rede niet bestoke. Want onze theologie is een bodemlooze afgrond, en wanneer gij daarin den blik van het verstand werpt, zoo zult gij verzinken en als schipbreukeling vergaan. Maar hoort nochtans dit: wij zijn desalniettemin in het licht zelf van het Evangelie, dat hoog boven onze hoofden blinkt; maar, o jammer! onze hoofdharen en de beenderen van onzen schedel verhinderen en weerhouden het binnendringen van het licht in het vertrek van ons verstand.” Na dit gezegd te hebben, daalde hij neder, en nadat hij bij het altaar een gebed gesproken had, en de eeredienst geëindigd was, trad ik op eenigen toe, die met elkander spraken, waaronder ook de priester was, tegen wien de omstanders zeiden: “Wij danken u met onsterfelijken dank voor zulk een prachtige en aan wijsheid zoo rijke preek.” Maar toen zeide ik tot hen: “Hebt gij er iets van verstaan?” En zij zeiden: “Wij hebben alles met volle ooren opgevat; maar waarom vraagt gij, of wij het verstaan hebben? Staat het verstand bij zulke dingen niet stil?” En de priester voegde aan deze woorden nog dit toe: “Aangezien gij gehoord en niet verstaan hebt, zijt gij gelukkig, want daarvandaan gewordt u de zaligheid.” Daarna sprak ik met den priester, en ik vroeg hem, of hij gelauwerd was. Hij antwoordde: “Ik ben een gelauwerd meester.” En toen zeide ik: “Meester, ik hoorde u over de mysteriën prediken. Indien gij de mysteriën weet zonder iets te weten van hetgeen zij bevatten, zoo weet gij niets. Want zij zijn slechts als schrijnen met drie sloten gesloten; indien gij deze niet opent en naar binnen ziet, hetgeen door het verstand moet geschieden, zoo weet gij niet of daarin kostbare, dan wel waardelooze of schadelijke dingen gelegen zijn; er zouden slangeneieren en spinnewebben in kunnen zijn, volgens de beschrijving bij Jesaja” (hfdst. 59:5). Bij deze woorden zag de priester mij grimmig aan; en de

vereerders gingen heen, en stapten in hun wagens, dronken van tegenstrijdigheden, verdwaasd door zinledigheden, en omhuld door dikke duisternis in alle dingen des geloofs en in alle middelen, strekkende tot de zaligheid.

186. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens overwoog ik in mijn gedachte, in welke streek van het gemoed de theologische dingen bij den mensch hun zetel hebben; en aangezien zij geestelijke en hemelsche dingen zijn, zoo geloofde ik aanvankelijk, dat zij in de hoogste streek waren. Want het menscheijk gemoed is in drie streken onderscheiden gelijk een huis in drie verdiepingen, en desgelijks als de woningen der Engelen in drie Hemelen. En toen stond een Engel naast mij, en zeide: “De theologische dingen verheffen zich bij hen, die het ware liefhebben omdat het waar is, tot in de hoogste streek, wijl daar hun Hemel is, en zij zich in het licht bevinden, waarin de Engelen zijn; maar de zedelijke dingen, theoretisch onderzocht en beseft, plaatsen zich onder gene in de tweede streek, aangezien zij met de geestelijke dingen gemeenschap hebben; en de politieke dingen onder deze in de eerste streek; de wetenschappelijke dingen echter, die menigvuldig zijn, en in geslachten en soorten kunnen worden teruggebracht, vormen de deur tot die hoogere streken. Zij bij wie de geestelijke, zedelijke, politieke en wetenschappelijke dingen op deze wijze aan elkander zijn ondergeschikt, denken wat zij denken en doen wat zij doen uit gerechtigheid en oordeel. Dit komt, omdat het licht van het ware, dat ook het licht des Hemels is, uit de hoogste streek de daarop volgende dingen verlicht, gelijk het licht der zon, al voortgaande door de aethers en verder door de lucht heen, het gezicht van menschen, beesten en visschen verlicht. Anders is het echter gesteld met de theologische dingen bij hen, die het ware niet liefhebben omdat het waar is, maar ter wille van den roem van hun naam; bij hen zetelen de theologische dingen in de laatste streek, waar de wetenschappelijke dingen zijn, waarmede zij zich bij sommigen vermengen, en bij sommigen zich niet vermengen kunnen; onder deze zijn in dezelfde streek de politieke dingen, en daaronder de zedelijke dingen, aangezien bij hen de beide hoogere streken niet aan de rechterzijde geopend zijn. Daarom hebben zij niet eenige innerlijke rede des oordeels, noch eenige aandoening der gerechtigheid, maar slechts een spitsvondigheid, waardoor zij over elke zaak als uit inzicht spreken, en al wat zich voordoet als uit de rede bevestigen kunnen. Maar de objecten der rede, die zij voornamelijk liefhebben, zijn valscheden, daar deze met de zinsbegoochelingen samenhangen. Vandaar komt het, dat er zoo velen in de wereld zijn, die de waarheden der Leer vanuit het Woord niet beter zien dan de blindgeborenen, en die, wanneer zij ze

hooren, de neusvleugels dichtklemmen, opdat de geur daarvan hen niet bevangt en braken verwekt; daarentegen openen zij voor de valschheden alle zintuigen, en zuigen ze op als de walvisschen het water.

187. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik eens nadacht over den draak, het beest en den valschen profet, waarover in de Openbaring gehandeld wordt, verscheen aan mij een engellike geest, en vroeg: “Waarover peinst gij?” En ik zeide: “Over den valschen profet.” Toen zeide hij: “Ik zal u naar de plaats brengen, waar diegenen zijn, die onder den valschen profet worden verstaan.” En hij zeide, dat zij dezelfde zijn, die in het dertiende hoofdstuk der Openbaring worden verstaan onder het beest uit de aarde, dat twee hoornen had gelijk een lam, en sprak als de draak. Ik volgde hem, en ziet, ik zag een groote schare, in het midden waarvan zich kerkvorsten bevonden, die onderwezen hadden, dat niets anders den mensch zalig maakt dan het geloof in de verdienste van Christus, en dat de werken goed zijn, maar niet voor de zaligheid; en dat zij nochtans uit het Woord onderwezen moeten worden, opdat de leeken, vooral de eenvoudigen, steviger in de banden der gehoorzaamheid jegens de overheid vastgehouden, en als door den godsdienst, dus innerlijk, aangespoord zouden worden om de zedelijke naastenliefde te betrachten. En een van hen, mij ziende, zeide toen: “Wilt gij onzen tempel zien, waarin een beeld is, dat ons geloof uitbeeldt?” Ik trad naderbij en zag, en ziet, het was een prachtig gebouw, en in het midden daarvan was het beeld van een vrouw, gekleed in een scharlakenrood gewaad; in de rechterhand hield zij een gouden munt, en in de linkerhand een parelsnoer. Maar zoowel het beeld als de tempel waren door fantasie voortgebracht; want de helsche geesten kunnen door fantasieën prachtige dingen uitbeelden door de innerlijke dingen des gemoeds te sluiten en alleen de uiterlijke dingen daarvan te openen. Toen ik echter bemerkte, dat het zulke goochelarijen waren, bad ik tot den Heer, en terstond werden de innerlijke dingen van mijn gemoed geopend, en toen zag ik in plaats van een prachtigen tempel een huis vol reten van het dak tot den grond toe, waaraan niets samenhang. En inplaats van de vrouw zag ik in dat huis een afgodsbeeld hangen, waarvan het hoofd gelijk was aan dat van een draak, het lichaam een pardel gelijk, de voeten als die eens beers, en de mond als die eens leeuws, dus geheel en al zooals het beest uit de zee beschreven wordt (Openb. 13: 2); en in plaats van den vasten grond was er een moeras, met een menigte van kikvorschen daarin. En er werd tot mij gezegd, dat onder het moeras een groote gehouwen steen lag, waaronder het Woord diep verborgen lag. Nadat ik dit gezien had, zeide ik tot den tovenaar: “Is dit uw tempel?” En hij zeide, dat dit het was. Maar toen werd ook plotseling hem het innerlijk

gezicht geopend, waardoor hij hetzelfde zag als ik; bij het zien daarvan riep hij met groot geluid uit: “Wat is dit, en vanwaar komt dit?” En ik zeide: “Dit is vanuit het licht vanuit den Hemel, dat de hoedanigheid van eiken vorm onthult, en aldus de hoedanigheid van uw geloof, dat afgescheiden is van de geestelijke naastenliefde.” En op hetzelfde oogenblik blies de oostenwind, en vaagde den tempel met het beeld weg, en droogde ook het moeras uit, en legde op deze wijze den steen bloot, waaronder het Woord lag. En daarna woei een warmte als die van de lente uit den Hemel, en ziet, toen verscheen op dezelfde plaats een tabernakel, eenvoudig naar den uitwendigen vorm. En de Engelen, die bij mij waren, zeiden: “Zie, de tabernakel van Abraham, zooals deze was, toen de drie Engelen tot hem kwamen, en hem aankondigden, dat Izak geboren zou worden; hij verschijnt voor de oogen eenvoudig, maar toch wordt hij steeds prachtiger en prachtiger naar gelang van den invloed des lichts uit den Hemel.” En toen werd het hun gegeven, den Hemel te openen, waarin de geestelijke Engelen waren, die in de wijsheid zijn; en toen verscheen die tabernakel vanuit het daaruit invloeiende licht als een tempel, gelijk aan dien van Jeruzalem. En toen ik naar binnen zag, zag ik den grondsteen, waaronder het Woord was nedergelegd, rondom bezet met kostbare steenen, vanuit dewelke als het ware een bliksem straalde op de wanden, waarop vormen van cherubim waren, en daaraan schoone kleurschakeeringen verleende. Toen ik dit bewonderde, zeiden de Engelen: “Gij zult nog iets wonderbaarlijkers zien”. En het werd hun gegeven, den derden Hemel te openen, waarin de hemelsche Engelen waren, die in de liefde zijn, en toen verdween vanuit het daaruit invloeiende vlammeende licht deze tempel geheel en al, en op zijn plaats werd de Heer alleen gezien, staande op den grondsteen, die het Woord was, in dezelfde gedaante, zooals Hij aan Johannes was verschenen (Openb. hfdst. 1). Maar aangezien de innerlijke dingen van de gemoederen der Engelen toen met een heiligheid vervuld werden, waardoor zij gedreven werden op hun aangezichten neder te vallen, werd uit den Heer de weg van het licht uit den derden Hemel terstond gesloten, en de weg van het licht uit den tweeden Hemel geopend, waardoor de vorige aanblik van den tempel terugkeerde, alsmede die van den tabernakel, maar deze in het midden des tempels. Hiermede werd verduidelijkt, wat in de Openbaring hfdst. 21 wordt verstaan onder deze woorden: *Ziet, de tabernakel Gods met de menschen, en Hij zal met hen wonen* (vers 3), en onder deze: *Ik zag geen tempel in het Nieuwe Jeruzalem, want de Heer God almachtig is haar tempel, en het Lam* (vers 22).

188. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Aangezien het mij uit den Heer gegeven is, de wonderbaarlijke dingen te zien, die in de Hemelen en onder de Hemelen

zijn, zoo moet ik, op bevel, vermelden, wat gezien werd. Gezien werd een prachtig paleis, en in het binnenste daarvan een tempel: in het midden van den tempel was een gouden tafel, waarop het Woord was, en daarnaast stonden twee Engelen. Rondom de tafel stonden zetels in driedubbele rij. De zetels van de eerste rij waren bedekt met een lap purperkleurige zijde, de zetels der tweede rij met een lap zijde van hemelsblauwe kleur, en de zetels der derde rij met een witten lap. Onder het dak, hoog boven de tafel, zag men een voorhang uitgespannen, flonkerend van edelgesteenten, waarvan de glans blonk als een regenboog, wanneer de hemel na den regen opklaart. Op hetzelfde oogenblik zag men de zetels ingenomen door even zoovele leden uit de geestelijkheid, allen bekleed met de gewaden van het priesterlijke ambt. Aan de eene zijde was een schatkamer, waar een Engel stond als wachter, en waarin blinkende gewaden in schoone orde waren nedergelegd. Het was een CONCILIE, SAMENGEROEPEN UIT DEN HEER, en ik hoorde een stem uit den Hemel zeggen: BERAADSLAAGT; maar zij zeiden: “Waarover?” Er werd gezegd: Over den HEER DEN ZALIGMAKER, en over den HEILIGEN GEEST. Maar toen zij daarover nadachten, waren zij niet in de verlichting, en daarom baden zij; en toen vloeyde uit den Hemel een licht neder, dat eerst hun achterhoofd verlichtte, en daarna de slapen, en ten slotte hun aangezichten; en toen begonnen zij te beraadslagen, en — zooals bevolen was TEN EERSTE OVER DEN HEER DEN ZALIGMAKER. En de eerste vraag en overweging was deze: WIE NAM HET MENSCHELIJKE AAN IN DE MAAGD MARIA. En een Engel, die bij de tafel stond, waarop het Woord lag, las hun het volgende bij Lukas voor: *De Engel zeide tot Maria: Zie, gij zult ontvangen in de baarmoeder, en eenen zoon baren, en zult Zijnen naam heeten JESUS; deze zal groot zijn, en de ZOON DES ALLERHOOGSTEN genaamd worden. En Maria zeide tot den Engel: Hoe zal dat wezen, dewijl ik een man niet ken. En de Engel, antwoordende, zeide: DE HEILIGE GEEST ZAL OVER U KOMEN, EN DE KRACHT DES ALLERHOOGSTEN ZAL U OVERSCHADUWEN; daarom ook, dat HEILIGE, dat uit u geboren zal worden, zal GODS ZOON genaamd worden (I: 31, 32, 34, 35).* Voorts las hij ook de volgende plaats bij Mattheus: *De Engel zeide tot Jozef in den droom: Jozef, gij zoon van David, wees niet bevreesd, Maria, uwe verloofde, tot u te nemen, WANT HETGEEN IN HAAR GEBOREN IS, DAT IS UIT DEN HEILIGEN GEEST. EN JOZEF KENDE HAAR NIET, totdat zij haren eerstgeboren Zoon gebaard had; en hij heette Zijnen naam JESUS (I: 20, 25);* en bovendien las hij nog eenige plaatsen uit de Evangelisten, zooals Matth. 3: 17; 17: 5; Joh. 1: 18; 3: 16; 20: 31, en tal van plaatsen elders, waar de Heer naar Zijn Menschelijke ZOON VAN GOD wordt genoemd, en waar Hijzelf uit Zijn Menschelijke

Jehovah ZIJNEN VADER noemt; alsmede uit de Profeten, waar het voorzeggd wordt, dat Jehovah Zelf in de wereld zal komen; onder deze plaatsen ook de volgende twee bij Jesaja: *Men zal te dien dage zeggen: Ziet, DEZE IS ONZE GOD, dien wij verwacht hebben, dat Hij ons bevrijde; Deze is JEHOVAH, DIEN WIJ VERWACHT HEBBEN; laten wij juichen en ons verblijden in Zijn heil* (25: 9); *Eene stem des roependen in de woestijn: Bereidt den weg van JEHOVAH, maakt recht in de verlatenheid eene baan voor ONZEN GOD; want de HEERLIJKHEID VAN JEHOVAH zal geopenbaard worden, en zij zullen zien, alle vleesch te gelijk: ZIET DE HEER JEHOVIH KOMT IN STERKTE; als HERDER zal Hij Zijn kudde weiden* (Jes. 40: 3, 5, 10, 11). En de Engel zeide: “Aangezien Jehovah Zelf in de wereld is gekomen, en het Menschelijke heeft aangenomen, [en daardoor de menschen zalig gemaakt en verlost heeft,] wordt Hij bij de Profeten HEILAND en VERLOSSER genoemd.” En toen las hij hun de volgende plaatsen voor: *Eenig en alleen onder ulieden is GOD, en er is anders geen God meer; voorwaar, Gij zijt een verborgen GOD, DE GOD ISRAËLS, DE HEILAND* (Jes. 45: 14, 15); *Ben Ik niet JEHOVAH, en er is geen God meer behalve Mij; EEN RECHTVAARDIG GOD EN EEN HEILAND, behalve Mij is er niet* (Jes. 45: 21, 22); *Ik BEN JEHOVAH, EN ER IS GEEN HEILAND BEHALVE MIJ* (Jes. 43: 11); *Ik ben Jehovah God, en een God behalve Mij zult gij niet erkennen, EN ER IS GEEN HEILAND BEHALVE MIJ* (Hosea 13 :4); *Opdat alle vleesch wete, dat IK BEN JEHOVAH, UW HEILAND EN UW VERLOSSER* (Jes. 49: 26; hfdst. 60: 16); *WAT ONZEN VERLOSSER BETREFT, JEHOVAH ZEBAOth IS ZIJN NAAM* (Jes. 47: 4); *HUN VERLOSSER, DE STERKE JEHOVAH ZEBAOth IS ZIJN NAAM* (Jerem. 50: 34); *O, JEHOVAH, mijn Rotssteen en MIJN VERLOSSER* (Psalm 19: 15); *Alzoo zeide JEHOVAH, UW VERLOSSER, de Heilige Israëls: Ik ben Jehovah uw God* (Jes. 48 :17; hfdst. 43: 14; hfdst. 49: 7; hfdst. 54: 8); *Gij, JEHOVAH, onze Vader, ONZE VERLOSSER uit de eeuw is Uw naam* (Jes. 63: 16); *Alzoo zeide JEHOVAH, UW VERLOSSER: Ik Jehovah maak alle dingen, en alleen uit Mijzelven* (Jes. 44: 24); *Alzoo zeide Jehovah, de Koning Israëls, en zijn VERLOSSER JEHOVAH ZEBAOth: Ik ben de Eerste en de Laatste, en behalve Mij is er geen God* (Jes. 44: 6); *JEHOVAH ZEBAOth is Zijn Naam, en UW VERLOSSER de Heilige Israëls; Hij ZAL DE GOD DER GANSCH E ARDE GENOEMD WORDEN* (Jes. 54: 5); *Ziet, de dagen komen, wanneer Ik aan David eene gerechte Spruit zal verwekken, die als Koning regeerera zal, en dit is Zijn naam: JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID* (Jerem. 23: 5, 6; hfdst. 33: 15, 16); *Te dien dage zal Jehovah tot Koning zijn over de gansche aarde, TE DIEN DAGE ZAL JEHOVAH EEN ZIJN, EN ZIJN NAAM EEN* (Zach. 14: 9). Door gene en deze plaatsen bevestigd, zeiden zij, die op stoelen gezeten waren, eensgezind, dat Jehovah Zelf het Menschelijke had aangenomen, om

de mensen te verlossen en zalig te maken. Maar toen werd een stem gehoord vanuit de Roomsche-Katholieken, die zich achter het altaar hadden verborgen, zeggende: "Hoe kan Jehovah God Mensch worden; is Hij niet de Schepper van het heelal?" En een van hen, die op de stoelen der tweede rij zaten, keerde zich om, en zeide: "Wie dan?"; en hij, die achter het altaar was en nu daarnaast stond, antwoordde: DE ZOON VAN EEUWIGHEID AAN. Maar hij kreeg ten antwoord: "Is de Zoon van eeuwigheid aan volgens uw belijdenis niet ook de Schepper van het heelal? En wat is een van eeuwigheid aan geboren Zoon en God? En hoe kan het Goddelijk Wezen, dat één en ondeelbaar is, gescheiden worden, en een deel daarvan nederdalen en niet tevens het gansche?" DE TWEDE OVERWEGING AANGAANDE DEN HEER WAS DEZE, of de Vader en Hij op deze wijze niet één zijn zooals ziel en lichaam één zijn. Zij zeiden, dat dit daaruit volgde, omdat de ziel uit den Vader is. Toen las een van hen, die op de stoelen der derde rij zaten, uit de geloofsbelijdenis, welke de Athanasische genoemd wordt, het volgende voor: *Hoewel onze Heer Jezus Christus, Gods Zoon, God en Mensch is, zijn zij nochtans niet twee maar één Christus, ja zelfs is Hij gansch en al één; Hij is Één PERSOON, WANT ZOOALS ZIEL EN LICHAAM EEN MENSCH UITMAKEN, EVENZOO IS GOD EN MENSCH ÉÉN CHRISTUS.*" De voorlezer zeide, dat deze geloofsbelijdenis, waarin gene woorden staan, in de gansche Christelijke wereld is aangenomen, ook door de Roomsche-Katholieken. En zij zeiden: "Wat is er nog meer noodig? God de Vader en Hij zijn één gelijk ziel en lichaam één zijn." En zij zeiden: "Aangezien dit zoo is, zien wij, dat het Menschelijke des Heeren Goddelijk is, omdat het het Menschelijke van Jehovah is, voorts, dat men zich tot den Heer ten aanzien van het Goddelijk Menschelijke moet wenden; en dat men zich aldus en niet anders tot het Goddelijke kan wenden, hetwelk de Vader wordt genoemd." Dit besluit van hen bevestigde de Engel door tal van plaatsen uit het Woord, waaronder de volgende; [bij Jesaja]: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is Wonderlijk, Raad, GOD, Held, VADER DER EEUWIGHEID, Vredevorst* (9: 5); bij denzelfde: *Abraham kent ons niet, en Israël erkent ons niet; Gij, JEHOVAH, zijt ONZE VADER, ONZE VERLOSSER VAN DE EEUW AAN IS UW NAAM* (63: 16). En bij Johannes: *Jezus zeide: Die in Mij gelooft, gelooft in Hem, die Mij gezonden heeft; en die Mij ziet, ZIET HEM, DIE MIJ GEZONDEN HEEFT* (Joh. 12: 44, 45); Filippus zeide tot Jezus: *Toon ons den Vader. Jezus zeide tal hem: DIE MIJ GEZIEN HEEFT, DIE HEEFT DEN VADER GEZIEN; hoe zegt gij dan: Toon ons den Vader. Gelooft gij niet, dat IK IN DEN VADER BEN EN DE VADER IN MIJ IS; gelooft Mij, DAT IK IN DEN VADER BEN, EN DE VADER IN MIJ IS* (Joh. 14: 8, 9, 10, 11); *Jezus zeide: IK EN DE VADER ZIJN ÉÉN* (Joh. 10: 30).

Voorts: *Al wat de Vader heeft is het Mijne, en al het Mijne is des Vaders* (Joh. 16: 15; hfdst. 17: 10); tenslotte: *Jezus zeide: Ik ben de weg, de waarheid en het leven; niemand komt tot den Vader, dan door Mij* (Joh. 14: 6). Hieraan voegde de voorlezer toe, dat dergelijke dingen als hier uit den Heer over Zichzelven en over Zijn Vader gezegd zijn, ook uit den mensch over zichzelf en over zijn ziel gezegd kunnen worden. Nadat zij dit gehoord hadden, zeiden allen met één mond en hart, dat het Menschelijke des Heeren Goddelijk is, en dat men zich tot dit moest wenden om zich tot den Vader te wenden, aangezien Jehovah God. Zichzelven door dit Menschelijke in de wereld gezonden heeft, en Zich voor de oogen der menschen zichtbaar, en op deze wijze toegankelijk gemaakt heeft. Desgelijks maakte Hij Zich zichtbaar en aldus toegankelijk onder Menschelijken Vorm voor de Ouden, maar toenmaals door een Engel. Maar aangezien deze vorm uitbeeldend was voor den Heer, die komen zou, waren alle dingen der Kerk bij de Ouden van uitbeeldenden aard.

Daarna volgde de beraadslaging over den HEILIGEN GEEST, en eerst werd de voorstelling van velen blootgelegd aangaande GOD DEN VADER, den ZOON en den HEILIGEN GEEST, welke daarin bestond, dat God de Vader in de hoogte gezeten is, en de Zoon aan Zijn rechterhand, en dat zij den Heiligen Geest van zich uitzenden, om de menschen te verlichten, te onderwijzen, te rechtvaardigen en te heiligen. Maar toen liet zich een stem uit den Hemel hooren, zeggende: “Wij kunnen deze denkvoorstelling niet verdragen; wie weet niet, dat Jehovah God alomtegenwoordig is? Wie dit weet en erkent, zal ook erkennen, dat Hijzelf verlicht, onderwijst, rechtvaardigt, en heiligt, en dat er geen bemiddelend God is die van Hem, en nog minder die van twee is onderscheiden, als een persoon van een ander persoon. Men verwijdere derhalve de vorige voorstelling, die zinledig is, en neme deze aan, die gerecht is, en gij zult dit klaarblijkelijk zien”. Maar toen werd uit de Roomsche-Katholieken, die naast het altaar van den tempel stonden, een stem gehoord, zeggende: “Wat is dan de HEILIGE GEEST, die in het Woord vermeld wordt bij de Evangelisten, en bij Paulus, uit wien zooveel geleerden uit de geestelijkheid, vooral uit de onze, geleid worden, zooals zij zeggen? Wie loochent heden ten dage in de Christelijke wereld den Heiligen Geest en zijn werkingen?” Hierop keerde zich een van hen, die op de stoelen der tweede rij gezeten waren, om en zeide: “Gij zegt, dat de Heilige Geest een persoon op zichzelf is, en een God op zichzelf, maar wat is een van een persoon uitgaande en voortgaande persoon anders dan een uitgaande en voortgaande werking. Een persoon kan niet van een ander persoon uitgaan

en voortgaan, maar de werking kan dat. Of wat is een van God uitgaande en voortgaande God anders dan het Goddelijke, uitgaande en voortgaande. Een God kan niet van een God door een anderen God uitgaan en voortgaan, maar het Goddelijke kan dit uit den éénen God.” Nadat zij, die op de stoelen zaten, dit gehoord hadden, besloten zij eensgezind, dat de Heilige Geest niet een persoon op zichzelf is, dus ook geen God op zichzelf, maar dat het is het Goddelijk Heilige, uitgaande en voortgaande vanuit den Eenigen Alomtegenwoordigen God, die de Heer is. Hierop zeiden de Engelen, die bij de gouden tafel stonden, waarop het Woord lag: “GOED! Men leest nergens in het Oude Verbond, dat de Profeten het Woord gesproken hebben uit den Heiligen Geest, maar uit Jehovah; en waar in het Nieuwe Verbond de Heilige Geest genoemd wordt, daar wordt bedoeld het Goddelijke, voortgaande, dat is het Goddelijke, verlichtende, leerende, levendmakende, hervormende, en wederverwekkende.” Daarna volgde een andere overweging aangaande den Heiligen Geest, en wel hierover: Uit wien gaat het Goddelijke voort, dat onder den Heiligen Geest wordt verstaan, vanuit den Vader dan wel vanuit den Heer. En toen zij dit overwogen, straalde een licht uit den Hemel op hen, waardoor zij zagen, dat het Goddelijk Heilige, hetwelk onder den Heiligen Geest wordt verstaan, niet voortgaat vanuit den Vader door den Heer, maar vanuit den Heer uit den Vader, vergelijkenderwijze als bij den mensch, wiens werkzaamheid niet uit de ziel voortgaat door het lichaam, maar vanuit het lichaam uit de ziel. Dit bevestigde de Engel, die bij de tafel stond, door het volgende uit het Woord: *Hij, dien de Vader gezonden heeft, spreekt de woorden Gods; niet met mate gaf Hij Hem den Geest; de Vader heeft den Zoon lief, en heeft alle dingen in Zijne hand gegeven* (Joh. 3: 34, 35); *Er zal een Rijsje uitgaan van den tronk van Jischaji; op Hem zal de Geest van Jehovah rusten, de Geest van wijsheid en inzicht, de Geest van raad en sterkte*(Jes.11: 1); *Dat de Geest van Jehovah op Hem gegeven was, en in Hem was* (Jes. 42: 1; hfdst. 59: 19, 20; hfdst. 61: 1; Lukas 4: 18); *Wanneer de Heilige Geest gekomen zal zijn, DIEN IK U ZENDEN ZAL UIT DEN VADER* (Joh. 15: 26); *Die zal mij verheerlijken, WANT HIJ ZAL VANUIT HET MIJNE NEMEN, en zal het u verkondigen; AL WAT DE VADER HEEFT, IS HET MIJNE; DAAROM HEB IK DIT GEZEGD, DAT HIJ VANUIT HET MIJNE ZAL NEMEN, EN U VERKONDIGEN* (Joh. 16: 14, 15); *Indien Ik heenga, ZOO ZAL IK DEN TROOSTER TOT U ZENDEN* (Joh. 16: 7); *Dat de Trooster DE HEILIGE GEEST IS* (Joh. 14: 26); *DE HEILIGE GEEST WAS NOG NIET, OVERMITS JESUS NOG NIET VERHEERLIJKT WAS* (Joh. 7: 39). Doch na de Verheerlijking BLIES JESUS IN DE DISCIPELEN, EN ZEIDE TOT HEN: *NEEMT AAN DEN HEILIGEN GEEST* (Joh. 20: 22). En in de Openbaring:

Wie zal Uw naam niet verheerlijken, o Heer, want GIJ ALLEEN ZIJT HEILIG (hfdst. 15: 4). Daar de Goddelijke Werking des Heeren vanuit Zijn Goddelijke Alomtegenwoordigheid onder den Heiligen Geest wordt verstaan, zoo zeide Hij, toen Hij met de discipelen over den Heiligen Geest sprak, dien Hij uit den Vader zenden zou, ook dit: *Ik zal u geene weezen laten*, IK GA HEEN EN KOM TOT U; *en in dien dag zult gij erkennen dat* IK IN MIJNEN VADER BEN, EN GIJ IN MIJ, EN IK IN U (Joh. 14: 18, 20, 28). En kort voordat Hij uit de wereld heenging, zeide Hij: *Ziet, Ik ben met ulieden al de dagen, tot de voleinding der eeuw* (Matth. 28: 20). Nadat deze plaatsen aan hen waren voorgelezen, zeide de Engel: “Vanuit deze en tal van andere plaatsen vanuit het Woord blijkt duidelijk, dat het Goddelijke, hetwelk de Heilige Geest wordt genoemd, vanuit den Heer voortgaat uit den Vader.” Hierop zeiden zij, die op de stoeien gezeten waren: DIT IS DE GODDELIJKE WAARHEID.

Ten slotte werd het volgende besluit vastgesteld: Uit de beraadslagingen in dit concilie hebben wij duidelijk gezien, en erkennen wij derhalve als Heilige Waarheid, dat in den Heer God Heiland Jezus Christus de Goddelijke Drievuldigheid is, namelijk het Goddelijke, waaruit alles voortkomt, hetwelk de Vader wordt genoemd; het Goddelijk Menschelijke, dat de Zoon wordt genoemd; en het Goddelijke, voortgaande, dat de Heilige Geest wordt genoemd; en tezamen riepen zij uit, DAT IN CHRISTUS AL DE VOLHEID DER GODHEID LICHAAMELIJK WOONT (Coloss. 2: 9). Aldus is er één God in de Kerk.

Nadat dit besluit in dit grootsche concilie genomen was, verhieven zij zich; en de Engelwachter kwam uit de schatkamer, en bracht voor een ieder van hen, die op de stoelen gezeten hadden, blinkende kleederen, hier en daar met gouddraad doorweven; en hij zeide: Neemt de BRUILOFTSKLEEDEREN. En zij werden met heerlijkheid naar den Nieuwen Christelijken Hemel geleid, waarmede de Kerk des Heeren in de landen, welke het Nieuwe Jeruzalem is, verbonden zal zijn.

Vierde Hoofdstuk

De Heilige Schrift of het Woord des Heeren

1. De Heilige Schrift of het Woord is het Goddelijk Ware zelf.

189. Het is in aller mond, dat het Woord uit God is, dat het op Goddelijke wijze is ingegeven, en vandaar heilig. Maar nochtans heeft men tot nu toe niet geweten, waar in het Woord het Goddelijke gelegen is; want het Woord verschijnt in de letter als een gewoon geschrift, van een vreemden stijl, niet verheven noch schitterend, zooals naar den schijn de geschriften der eeuw. Hierdoor komt het, dat de mensch, die de natuur als God of haar meer dan God vereert, en vandaar vanuit zichzelf en vanuit zijn eigene, en niet vanuit den Hemel uit den Heer denkt, gemakkelijk in dwaling aangaande het Woord en in de verachting daarvan kan vallen, en, wanneer hij het leest, bij zichzelf kan zeggen: “Wat is dit; wat is dat; is dit Goddelijk; kan God, die oneindige wijsheid heeft, zoo spreken; waar ligt het heilige van het Woord, en waarvandaan komt het anders dan van een godsdienstigheid en van de daaruit voortvloeiende overreding”.

190. Maar wie zoo denkt, neemt niet in overweging, dat Jehovah de Heer, die de God is van Hemel en aarde, het Woord gesproken heeft door Mozes en de Profeten, en dat het vandaar niet anders dan het Goddelijk Ware kan zijn, want hetgeen Jehovah de Heer Zelf spreekt, is dit Ware. Hij bedenkt evenmin, dat de Heer de Zaligmaker, die dezelfde is als Jehovah, het Woord gesproken heeft bij de Evangelisten, vele dingen vanuit eigen mond, en de overige vanuit den geest Zijns monds, die de Heilige Geest is, door Zijn twaalf apostelen. Vandaar komt het, dat Hijzelf zegt, dat in Zijn woorden Geest en Leven is, en dat Hij het Licht is, dat verlicht, en dat Hij de Waarheid is; hetgeen duidelijk blijkt uit de volgende plaatsen: *Jezus zeide: De woorden, die Ik tot u spreek, zijn geest en zijn leven* (Joh. 6: 63); *Jezus zeide tot de vrouw aan de fontein Jakobs: Indien gij de gave Gods wist, en wie Hij is, die tot u zegt: Geef Mij te drinken; zoo zoudt gij van Hem begeerd hebben, en Hij zoude u levend water gegeven hebben; zoo wie gedronken zal hebben van het water dat Ik hem geven zal, dien zal in eeuwigheid niet dorsten; maar het water, dat Ik geven zal, zal in hem worden een fontein van water, springende in het eeuwige leven* (Joh. 4: 6, 10, 11, 14); door de fontein Jakobs wordt het Woord aangeduid, zooals ook in Deut. 33: 28; vandaar dan ook, dat de Heer, aangezien Hij het Woord is, daar

zat, en met de vrouw sprak; en door het levende water wordt het ware des Woords aangeduid. *Jesus zeide: Zoo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke; die in Mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt, stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeien* (Joh. 7: 37, 38). *Petrus zeide tot Jezus: Gij hebt de woorden des eeuwigen levens* (Joh. 6: 68). *Jezus zeide: De hemel en de aarde zullen voorbijgaan, Mijne woorden zullen niet voorbijgaan* (Markus 13: 31). Dat de woorden des Heeren de Waarheid en het Leven zijn, komt, omdat Hijzelf de Waarheid en het Leven is, zooals Hij leert bij Johannes: *Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven* (hfdst. 14: 6). En bij denzelfde: *In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en God was het Woord; in Hem was het leven, en het leven was het licht der menschen* (Joh. 1: 1, 2, 3, 4). Onder het Woord wordt de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Ware, waarin alleen het leven is en het licht is. Vandaar komt het, dat het Woord, dat uit den Heer is, en dat de Heer is, wordt genoemd FONTEIN DER LEVENDE. WATEREN (Jerem. 2: 13; 17: 13; 31: 9); FONTEIN DES HEILS (*Jes. 12: 2, 3*); FONTEIN (Zach. 13: 1), en RIVIER VAN HET WATER DES LEVENS (Openb. 22: 1); en er wordt gezegd *dat het Lam, hetwelk in het midden des troons is, hen zal weiden tot levende fonteynen der wateren* (Openb. 7: 17). Behalve in andere plaatsen, waar het Woord ook wordt genoemd HEILIGDOM en TABERNAKEL, waarin de Heer met den mensch woont.

191. Maar de natuurlijke mensch kan hierdoor nochtans niet overtuigd worden, dat het Woord het Goddelijk Ware zelf is, waarin de Goddelijke Wijsheid en het Goddelijke Leven is, want hij beschouwt het naar den stijl, waarin hij deze dingen niet ziet. Maar de stijl des Woords is de Goddelijke stijl zelf, waarmede geen andere stijl, hoe verheven en voortreffelijk hij ook verschijnt, vergeleken kan worden. De stijl des Woords is van dien aard, dat het heilig is in eiken zin en in elk woord, ja zelfs in sommige plaatsen in de letters zelf. Vandaar verbindt het Woord den mensch met den Heer, en opent het den Hemel. Er zijn twee dingen, die uit den Heer voortgaan, de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, of, wat hetzelfde is, het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware. Het Woord is in zijn wezen deze beide. En aangezien het, zooals gezegd werd, den mensch met den Heer verbindt, en den Hemel opent, vult het Woord den mensch met de goedheden der liefde en met de waarheden der wijsheid; zijn wil met de goedheden der liefde, en zijn verstand met de waarheden der wijsheid; vandaar heeft de mensch het leven door het Woord. Doch men moet goed weten, dat alleen diegenen uit, het Woord het leven hebben, die het lezen met het doel, om daaruit Goddelijke waarheden als uit haar bron te putten, en tevens met het doel, om de daaruit geputte

waarheden op het leven toe te passen; en dat het tegendeel geschiedt bij hen, die het Woord alleen lezen met het doel, om eerbewijzen te oogsten en de wereld te winnen.

192. Elk mensch, die niet weet, dat er in het Woord een zekere geestelijke zin gelegen is, zooals de ziel in het lichaam, kan over het Woord naar niets anders oordeelen dan naar den zin van zijn letter; terwijl toch die zin is als een schijn, die kostbaarheden bevat, welke zijn geestelijke zin zijn. Wanneer men derhalve dezen inwendigen zin niet kent, zoo kan men over de Goddelijke Heiligheid des Woords niet anders oordeelen, dan als over een kostbaren steen naar den moedersteen, die hem insluit, en er somtijds als een gewone steen uitziet; of als over een kastje, gemaakt uit jaspis, lapis lazuli, amiant of mariaglas, of agaath, waarin in hun volgorde diamanten, robijnen, sardonyxen, oostersche topazen, enz. liggen. Zoolang men dit niet weet, is het niet te verwonderen, dat het kastje niet hooger wordt geschat dan naar de waarde van zijn materiaal, dat zich aan het oog voordoet. Desgelijks is het gesteld met het Woord naar den zin van zijn letter. Opdat derhalve de mensch niet in twijfel zij, dat het Woord Goddelijk en Allerheiligst is, werd mij uit den Heer de inwendige zin daarvan geopenbaard, die in zijn wezen geestelijk is, en die gelegen is in den uitwendigen zin, welke natuurlijk is, zooals de ziel in het lichaam. Deze zin is de geest, die de letter levend maakt. Daarom kan die zin getuigen van de Goddelijkheid en van de Heiligheid des Woords, en ook den natuurlijken mensch overtuigen, zoo hij overtuigd wil worden.

II. Er is in het Woord een geestelijke zin, tot nu toe onbekend.

193. Wie erkent en beaamt het niet, wanneer er gezegd wordt, dat het Woord, aangezien het Goddelijk is, in zijn schoot geestelijk is? Maar wie heeft tot dusver geweten, wat het geestelijke is, en waar dit in het Woord verborgen ligt? Wat echter het geestelijke is, zal in een GEDENKWAARDIGHEID na dit hoofdstuk onthuld worden; en waar dit in het Woord verborgen ligt, zal men zien in hetgeen nu volgt. Dat het Woord in zijn schoot geestelijk is, komt, omdat het uit Jehovah den Heer is nedergedaald, en door de engellijke Hemelen is heengegaan, en het Goddelijke zelf, dat in zichzelf onuitsprekelijk en onwaarneembaar is, bij zijn nederdaling werd aangepast aan de gewaarwording der Engelen, en ten slotte aan de gewaarwording der menschen. Vandaar komt de geestelijke zin, die binnen in den natuurlijken ligt, gelijk de ziel in den mensch, de gedachte van het verstand in de spraak, en de aandoening van den wil in de handeling. En indien het veroorloofd is, een vergelijking te maken met zulke dingen, als voor de oogen in de natuurlijke wereld verschijnen, zoo is de geestelijke zin in den natuurlijken zin gelijk de gezamenlijke hersenen binnen haar hersenvliezen of matres, of als de takken der boomen binnen hun schors en basten, of zooals alle dingen voor de verwekking van een kuiken binnen de schaal van het ei, enzovoort. Maar dat zulk een geestelijke zin des Woords in den natuurlijken zin daarvan is gelegen, heeft tot dusver niemand vermoed, en daarom is het noodzakelijk, dat deze verborgenheid, welke op zichzelf alle tot nu toe ontdekte verborgenheden te boven gaat, voor het verstand aan den dag treedt, hetgeen geschieden zal door de uiteenzetting in de volgende orde: I. *Wat de geestelijke zin is.* II. *Deze zin is in alle en elk der dingen des Woords.* III. *Het is vanuit dezen zin, dat het Woord Goddelijk geïnspireerd is, en in elk woord heilig.* IV. *Deze zin was tot dusver onbekend.* V. *Hij zal voortaan aan niemand gegeven worden, tenzij aan hem die uit den Heer in echte waarheden is.* VI. *Wonderbaarlijkheden aangaande het Woord, voortkomende uit den geestelijken zin daarvan.* Deze dingen zullen nu een voor een ontwikkeld worden.

194. I. WAT DE GEESTELIJKE ZIN IS. De geestelijke zin is niet die zin, welke uit den zin van de letter des Woords opblinkt, wanneer iemand het Woord doorvorscht en uitlegt om het eene of andere dogma der Kerk te bevestigen. Die zin kan de letterlijke of kerkelijke zin des Woords genoemd worden. Maar de geestelijke zin verschijnt niet in den zin der letter; hij is binnen in hem, gelijk de ziel in het lichaam, gelijk de gedachte van het verstand in de oogen, en gelijk de aandoening der liefde in het gelaat. Deze zin voornamelijk

maakt, dat het Woord geestelijk is, niet slechts voor de menschen, maar ook voor de Engelen; daarom heeft het Woord door dien zin gemeenschap met de Hemelen. Aangezien het Woord innerlijk geestelijk is, werd het in louter overeenstemmingen geschreven; en hetgeen in overeenstemmingen geschreven is, is in den laatsten zin geschreven in zulk een stijl als die bij de Profeten, de Evangelisten en in de Openbaring, welke, hoewel hij gewoon lijkt, nochtans de Goddelijke Wijsheid en alle engellijke wijsheid in zich verbergt. Wat overeenstemming is, kan men zien in' het werk over HEMEL en HEL, uitgegeven in Londen in 1758, alwaar gehandeld werd over de Overeenstemming van alle dingen des Hemels met alle dingen des menschen (n. 87 tot 102); en over de Overeenstemming van alle dingen des Hemels met alle dingen der aarde (n. 103 tot 115); en verder zal men het zien uit de voorbeelden, die hieronder uit het Woord moeten worden aangevoerd.

195. Uit den Heer gaan voort, het een na het ander, het GODDELIJK HEMELSCHZ, het GODDELIJK GEESTELIJKE en het GODDELIJK NATUURLIJKE. Het GODDELIJK HEMELSCHZ wordt al datgene genoemd, wat uit Zijn Goddelijke Liefde voortgaat, en al dit is het Goede. Het GODDELIJK GEESTELIJKE wordt al datgene genoemd, wat uit Zijn Goddelijke Wijsheid voortgaat, en al dit is het Ware. Het GODDELIJK NATUURLIJKE is uit beide, het is de samenvatting daarvan in het laatste. De Engelen van het hemelse Rijk, vanuit wie de derde of hoogste Hemel is, zijn in het Goddelijke dat uit den Heer voortgaat, dat het hemelse wordt genoemd, want zij zijn in het goede der liefde uit den Heer. De Engelen van het geestelijk Rijk des Heeren, vanuit wie de tweede of middelste Hemel is, zijn in het Goddelijke dat uit den Heer voortgaat, dat het geestelijke wordt genoemd, want zij zijn in de Goddelijke wijsheid uit den Heer. De Engelen van het natuurlijk Rijk des Heeren, vanuit wie de eerste of laagste Hemel is, zijn in het Goddelijke dat uit den Heer voortgaat, dat het Goddelijk natuurlijke wordt genoemd, en zij zijn in het geloof der naastenliefde uit den Heer. De menschen der Kerk echter zijn overeenkomstig hun liefde, wijsheid, en geloof in een van die Rijken, en in welk Rijk zij zijn, in dat Rijk komen zij ook na den dood. Van dien aard als de Hemel is, van dien aard is ook het Woord des Heeren: in zijn laatsten zin is het natuurlijk, in den innerlijken zin is het geestelijk, en in den binnensten zin hemelsch, en in eiken zin Goddelijk; vandaar is het aangepast aan de Engelen der drie Hemelen, alsmede aan de menschen.

196. II. DE GEESTELIJKE ZIN IS IN ALLE EN ELK DER DINGEN DES WOORDS; dit kan men het beste uit voorbeelden zien, welke de volgende zijn: Johannes zegt in de Openbaring: *Ik zag den hemel geopend; en ziet, een wit paard, en die*

op hetzelfde zat, was genaamd *Getrouw en Waar*; die in gerechtigheid oordeelt en krijg voert. En Zijne oogen waren als eene vlam vuurs; en op Zijn hoofd waren vele diademen; Hij had eenen naam geschreven, dien niemand weet dan Hijzelf. En Hij was bekleed met een kleed, dat met bloed geverfd was; en Zijn naam wordt genoemd **HET WOORD GODS**. Zijn heirlegers in den Hemel volgden Hem op witte paarden, gekleed met wit en rein fijn lijnwaad. Hij heeft op Zijn kleed en op Zijne dij den naam geschreven **KONING DER KONINGEN, EN HEER DER HEEREN**. Ik zag verder eenen engel, staande in de zon, die riep met eene groote stem: *Komt en vergadert u tot het groote avondmaal, opdat gij eet de vleeschen der koningen, en de vleeschen der oversten over duizend, en de vleeschen der sterken, en de vleeschen der paarden en dergenen, die daarop zitten, en de vleeschen van alle vrijen en dienst knechten, en kleinen en grooten* (hfdst. 19: 11 tot 18). Wat deze woorden beteekenen, kan niemand zien, tenzij uit den geestelijken zin des Woords, en niemand kan den geestelijken zin zien, tenzij uit de wetenschap der overeenstemmingen; want alle woorden zijn overeenstemmingen, en geen enkel woord is leeg. De wetenschap der overeenstemmingen leert, wat het witte paard beteekent; wat Hij die daarop zat; wat oogen, die als eene vlam vuurs waren; wat de diademen, die op Zijn hoofd waren; wat het met bloed geverfde kleed; wat het witte fijn lijnwaad, waarmede die van Zijn heirleger in den hemel bekleed waren; wat de engel, staande in de zon; wat het groote avondmaal, waarheen zij kwamen en vergaderd werden; voorts wat de vleeschen van koningen en oversten over duizend, en van vele anderen, die zij eten zouden. Wat deze dingen echter elk afzonderlijk in den geestelijken zin beteekenen, kan men in de **ONTHULDE OPENBARING** van n. 820 tot 838, alsmede in het werkje over het **WITTE PAARD** verklaard zien; daarom wordt er van afgezien deze dingen verder te verklaren. Daar werd aangetoond dat de Heer hier wordt beschreven ten aanzien van het Woord, en dat onder Zijn oogen, die als eene vlam vuurs waren, de Goddelijke Wijsheid van Zijn Goddelijke Liefde wordt verstaan; en dat onder de diademen, die op Zijn hoofd waren, en onder den naam, dien niemand weet dan Hijzelf, worden verstaan de Goddelijke waarheden des Woords uit Hem, en dat niemand ziet, van welken aard het Woord in den geestelijken zin is, dan de Heer en hij, aan wien Hij het openbaart. Voorts, dat onder het met bloed geverfd kleed de natuurlijke zin des Woords wordt verstaan, die de zin van zijn letter is, en dien geweld is aangedaan. Dat het het Woord is, hetwelk op deze wijze beschreven wordt, blijkt duidelijk, want er wordt gezegd: **ZIJN NAAM WORDT HET WOORD GODS GENOEMD**. Dat het de Heer is, die bedoeld wordt, komt ook duidelijk uit, want er wordt gezegd, dat de naam van Hem, die op het

witte paard zat, was: KONING DER KONINGEN EN HEER DER HEEREN, desgelijks als in de Openbaring 17: 14, alwaar gezegd wordt: *En het Lam zal hen overwinnen, want HIJ IS DE HEER DER HEEREN EN DE KONING DER KONINGEN.* Dat de geestelijke zin des Woords geopend moet worden aan het einde der Kerk, wordt niet alleen aangeduid door hetgeen aangaande het witte paard en Hem, die daarop zat, werd gezegd, maar ook door het groote avondmaal, waartoe door den in de zon staanden Engel allen werden uitgenoodigd om te komen en te eten de vleeschen der koningen en der oversten over duizend, enz., waardoor de toeigening van alle goedheden uit den Heer wordt aangeduid. Al de uitdrukkingen hier zouden leege woorden zijn, en zonder geest en leven, indien er geen geestelijke zin binnen in hen was, zooals de ziel in het lichaam.

197. In de Openbaring, hfdst. 21, wordt het Nieuwe Jeruzalem aldus beschreven: *Dat in haar een licht was den allerkostelijksten, steen gelijk, als den steen jaspis, blinkende gelijk kristal. Dat zij had eenen groten en hoogen muur, hebbende twaalfpoorten, en op de poorten twaalfengelen, en de namen geschreven der twaalfstammen der zonen Israëls. Dat de muur was 144 ellen, welke de maat eens menschen is, dat is, eens engels; en dat de bouw van haren muur was jaspis, en zijn fondamenten van allerlei kostelijk gesteente, van jaspis, saffier, chalcedon, smaragd, sardonix, sardius, chrysoliet, beryl, topaas, chrysopraas, hyacinth en amethyst. Dat de poorten twaalf paarlen waren. Dat de stad zelve zuiver goud was, gelijk zuiver glas; en dat zij vierkant was, de lengte, de breedte, en de hoogte even gelijk, 12000 stadiën, behalve tal van dingen meer.* Dat al deze dingen geestelijk moeten worden verstaan, kan hieruit blijken, dat met het Nieuwe Jeruzalem de Nieuwe Kerk wordt bedoeld, die uit den Heer moet worden gesticht, zooals in de ONTHULDE OPENBARING (n. 880) werd aangetoond; en aangezien daar met Jeruzalem de Kerk wordt aangeduid, zoo volgt hieruit, dat alle dingen, die daarover als stad gezegd worden, over haar poorten, over haar muur, over de fondamenten van den muur, voorts over hun maten, een geestelijken zin bevatten, want de dingen, die tot de Kerk behooren, zijn geestelijke dingen. Wat deze dingen echter beteekenen, werd in de ONTHULDE OPENBARING (van n. 896 tot 925) aangetoond, weshalve een nadere verklaring overbodig zou zijn. Het is genoeg, wanneer men daaruit weet, dat er een geestelijke zin gelegen is in elke bijzonderheid van haar beschrijving, zooals de ziel in het lichaam, en dat men zonder dien zin niets van hetgeen tot de Kerk behoort zou verstaan in de dingen, die hier geschreven staan, zooals dat deze stad van zuiver goud was, haar poorten van paarlen, de muur van jaspis, de fondamenten van den muur van kostbare steenen; dat de muur

144 ellen was, welke de maat eens menschen, dat is, eens Engels is; en dat de stad een lengte, breedte en hoogte had van 12000 stadiën, behalve tal van andere dingen. Wie echter uit de wetenschap der overeenstemmingen den geestelijken zin weet, die verstaat deze dingen, zooals dat de muur en zijn fondamente de leerstelligheden dier Kerk vanuit den zin van de letter des Woords beteekenen; en dat de getallen 12, 144, 12000 alle dingen der Kerk beteekenen, of de waarheden en goedheden daarvan in ééne samenvatting.

198. Waar de Heer voor Zijn discipelen spreekt over de voleinding der eeuw, welke de laatste tijd der Kerk is, daar zegt Hij aan het einde der voorspellingen omtrent haar achtereenvolgende veranderingen van staat: *Terstond na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden, de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den hemel vallen, en de krachten der hemelen zullen bewogen worden. En alsdan zal in den hemel verschijnen het teeken van den Zoon des Menschen; en dan zullen al de stammen der aarde weenen, en zullen den Zoon des Menschen zien, komende in de wolken des hemels, met kracht en vele heerlijkheid. En Hij zal engelen uitzenden met eene bazuin van groot geluid, en zij zullen Zijne uitverkorenen bijeenvergaderen uit de vier winden, van het eene uiterste der hemelen tot het andere uiterste derzelve* (Matth. 24: 29, 30, 31). Hieronder wordt in den geestelijken zin niet verstaan, dat zon en maan verduisterd zouden worden, dat de sterren van den hemel zouden vallen, en dat het teeken des Heeren in de hemelen zou verschijnen, en dat men Hem in de wolken zou zien, en tevens Engelen met bazuinen; maar onder elk dier woorden worden geestelijke dingen verstaan, die tot de Kerk behooren, over wier staat in het einde zij gezegd werden. Want in den geestelijken zin wordt onder de zon, die verduisterd zal worden, de liefde tot den Heer verstaan; onder de maan, die haar schijnsel niet geven zal, wordt het geloof in Hem verstaan; onder de sterren, die van den hemel zullen vallen, worden de erkenissen van het ware en goede verstaan; onder het teeken van den Zoon des Menschen in den hemel, wordt de verschijning van het Goddelijk Ware in het Woord uit Hem verstaan; onder de stammen der aarde, die zullen weenen, wordt verstaan het ontbreken van al het ware, dat des geloofs is, en van al het goede, dat der liefde is; onder de Komst van den Zoon des Menschen in de wolken des hemels met kracht en heerlijkheid, wordt verstaan de tegenwoordigheid des Heeren in het Woord, en openbaring; door de wolken des hemels wordt de zin van de letter des Woords aangeduid, en door de heerlijkheid de geestelijke zin des Woords; onder de engelen met eene bazuin van groot geluid wordt de Hemel verstaan, vanwaar het Goddelijke Ware komt; onder het bijeenvergaderen der uitverkorenen uit de vier winden

van het uiterste der Hemelen tot het uiterste derzelve, wordt verstaan een nieuwe Hemel en een nieuwe Kerk uit hen, die geloof in den Heer hebben, en naar Zijn geboden leven. Dat geen verduistering van zon en maan bedoeld wordt, noch het nedervallen van de sterren op aarde, blijkt duidelijk uit de Profeten, bij wie dergelijke dingen gezegd worden aangaande den staat der Kerk, wanneer de Heer in de wereld zal komen, zooals bij Jesaja: *Ziet, de dag van Jehovah zal komen, gruwelijk, en met ontsteking des toorns; de sterren der hemelen en hunne gesternten zullen haar licht niet laten lichten; de zon zal verduisterd worden in haren opgang, en de maan zal haar schijnsel niet laten lichten; Ik zal over de wereld de boosheid bezoeken* (13: 9, 10, 11). Bij Joël: *De dag van Jehovah komt, een dag van duisternis en donkerheid; de zon en maan zullen zwart worden, en de sterren zullen haren glans intrekken* (2: 1, 2, 10; hfdst. 3: 15). Bij Ezechiël: *Ik zal de hemelen bedekken, en de sterren zwart maken; Ik zal de zon met een wolk bedekken, en de maan zal haar schijnsel niet laten lichten; alle lichtende lichten zal Ik verduisteren, en Ik zal duisternis geven over het land* (32:7, 8); onder den dag van Jehovah wordt de Komst des Heeren verstaan, die plaats vond, toen er niet langer eenig goede der liefde en eenig ware des geloofs in de Kerk over was, en niet eenige erkenning van den Heer; daarom wordt het een dag van duisternis en donkerheid genoemd.

199. Dat de Heer, toen Hij in de wereld was, in overeenstemmingen sprak, dus ook geestelijk als Hij natuurlijk sprak, kan uit Zijn gelijkenissen blijken, waarvan elk woord afzonderlijk een geestelijken zin bevat. Als voorbeeld diene de gelijkenis aangaande de tien maagden. Hij zeide: *Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan tien maagden, welke haar lampen namen, en uitgingen, den Bruidegom te ontmoet. Vijf van haar waren voorzichtig, maar vijf waren dwaas. Die dwaas waren, hare lampen nemende, namen geene olie met zich, maar de voorzichtigen namen olie in hare lampen. Als nu de Bruidegom vertoefde, werden zij allen sluimerig, en vielen in slaap. Maar te middernacht geschiedde een geroep: Ziet, de Bruidegom komt, gaat uit Hem te ontmoet. Toen ontwaakten al deze maagden, en bereidden hare lampen. Maar de dwazen zeiden tot de voorzichtigen: Geeft ons van uwe olie, want onze lampen gaan uit. Doch de voorzichtigen antwoordden, zeggende: Opdat er misschien voor ons en voor u niet genoeg zij; gaat liever tot de verkoopers, en koopt voor u zelve. Terwijl zij echter heengingen om te koopen, kwam de Bruidegom; en die gereed waren, gingen met Hem in tot de bruiloft, en de ingang werd gesloten. En ten slotte kwamen ook de overige maagden, zeggende: Heer, Heer, doe ons open; maar Hij, antwoordende, zeide: Voorwaar zeg Ik u: Ik ken u niet* (Matth. 25: 1 tot 12). Dat in elk dezer woorden een geestelijke zin gelegen is, en vandaar het

Heilig Goddelijke, ziet hij alleen, die weet, dat er een geestelijke zin bestaat, en van welken aard deze is. In den geestelijken zin wordt onder het Rijk der Hemelen de Hemel en de Kerk verstaan; onder den Bruidegom de Heer; onder de bruiloft het huwelijk van den Heer met den Hemel en de Kerk door het goede der liefde en het ware des geloofs; onder de maagden zij, die tot de Kerk behooren; onder tien allen; onder vijf eenig deel; onder de lampen de dingen, die tot het geloof behooren; onder de olie de dingen, die tot het goede der liefde behooren; onder slapen en ontwaken, het leven des menschen in de wereld, dat natuurlijk is, en zijn leven na den dood, dat geestelijk is; onder koopen, zich verwerven; onder gaan tot de verkoopers en olie koopera, zich van anderen het goede der liefde verwerven na den dood; en aangezien men het zich dan niet meer verwerft, daarom werd, hoewel zij met lampen en met gekochte olie aan den ingang kwamen, waar de bruiloft was, nochtans door den Bruidegom tot hen gezegd: "Ik ken u niet." De reden hiervan is deze, dat de mensch na het leven in de wereld zoo blijft als hij in de wereld geleefd heeft. Hieruit blijkt duidelijk, dat de Heer in louter overeenstemmingen gesproken heeft, en zulks wijl Hij uit het Goddelijke sprak, dat in Hem en het Zijne was. Aangezien de maagden hen beteekenen, die van de Kerk zijn, wordt zoo vaak in het profetische Woord gesproken van Maagd en Dochter van Zien, van Jeruzalem, van Jehudah, van Israël; en aangezien olie het goede der liefde beteekent, werden alle heilige dingen der Kerk met olie gezalfd. Desgelijks is het met de overige gelijkenissen gesteld, en met alle woorden, die de Heer gesproken heeft. Vandaar komt het dat de Heer zegt, dat Zijne woorden geest en leven zijn (Joh. 6: 63).

200. III. HET IS VANUIT DEN GEESTELIJKEN ZIN, DAT HET WOORD GODDELIJK GEINSPIREERD IS, EN IN ELK WOORD HEILIG. In de Kerk wordt gezegd, dat het Woord heilig is, en zulks, wijl Jehovah de Heer het gesproken heeft. Maar aangezien het heilige daarvan in den blooten zin der letter niet verschijnt, bevestigt diegene, die ter oorzaak hiervan eenmaal aan zijn heiligheid twijfelt, zich daarna, wanneer hij het Woord leest, in dien twijfel door tal van dingen daarin; want hij zegt tot zichzelf: Is dit heilig? Is dit Goddelijk? Opdat nu een dergelijke gedachte niet bij velen invloeië, en naderhand aan kracht winne, en dientengevolge het Woord als een nietswaardig geschrift verworpen worde, en daardoor de verbinding van den Heer met dien mensch te gronde ga, heeft het den Heer behaagd, den geestelijken zin daarvan nu te openbaren, met het doel, dat men wete, waar het Heilig Goddelijke in het Woord verborgen ligt. Doch voorbeelden mogen dit verduidelijken. In het Woord wordt nu eens over Egypte gehandeld, dan

weer over Aschur, dan over Edom, over Moab, over de zonen Ammons, over de Filistijnen, over Tyrus en Zidon, over Gog. Wie niet weet, dat door deze namen dingen des Hemels en der Kerk worden aangeduid, kan in de dwaling gebracht worden, dat het Woord veel handelt over volken en natiën, en maar weinig over den Hemel en de Kerk, dus veel over de wereldsche, en weinig over de hemelsche dingen. Wanneer hij echter weet, wat door hen of door hun namen wordt aangeduid, zoo kan hij van die dwaling wederom tot de waarheid worden teruggebracht. Desgelijks is het gesteld wanneer hij in het Woord ziet, dat daar zoo vaak melding wordt gemaakt van tuinen, bosschen, wouden, voorts van hun boomen, zooals van olijfboom, wijnstok, ceder, populier, eik; en dat zoo vaak sprake is van lam, schaap, bok, kalf, os, alsmede van bergen, heuvelen, dalen, en van de fonteinen, rivieren, wateren aldaar, en tal van dergelijke dingen meer. Hij, die niets weet aangaande den geestelijken zin des Woords, kan niet anders gelooven, dan dat het alleen die dingen zijn, die bedoeld worden; want hij weet niet, dat onder tuin, bosch, woud worden verstaan wijsheid, inzicht en wetenschap; dat onder olijfboom, wijnstok, ceder, populier en eik het hemelsch, geestelijk, redelijk, natuurlijk en zinnelijk goede en ware der Kerk worden verstaan; dat onder lam, schaap, bok, kalf, os de onschuld, de naastenliefde, en de natuurlijke aandoening worden verstaan; dat onder bergen, heuvelen en dalen de hoogere, lagere en laagste dingen der Kerk worden verstaan. Voorts dat door Egypte het wetenschappelijke wordt aangeduid, door Aschur het redelijke; door Edom het natuurlijke; door Moab de schending van het goede; door de zonen Ammons de schending van het ware; door de Filistijnen het geloof zonder naastenliefde; door Tyrus en Zidon de erkentissen van het goede en ware; door Gog de uitwendige eeredienst zonder den inwendigen. In het algemeen wordt onder JAKOB in het Woord de natuurlijke Kerk verstaan, onder ISRAËL de geestelijke Kerk, en onder JEHUDAH de hemelsche Kerk. Wanneer de mensch deze en gene dingen weet, kan hij denken, dat het Woord alleen over hemelsche dingen handelt, en dat deze wereldsche dingen slechts subjecten zijn, waarin zij liggen opgesloten. Maar laat een voorbeeld uit het Woord ook dit verduidelijken; men leest bij Jesaja: *Te dien dage zal er een gebaande weg wezen uit Egypte naar Aschur, opdat Aschur naar Egypte kome, en Egypte naar Aschur; en de Egyptenaars zullen met Aschur dienen; te dien dage zal Israël de derde wezen voor Egypte en voor Aschur, een zegen in het midden van het land; wien Jehovah Zebaoth zal zegenen, zeggende: Gezegend zij Mijn volk Egypte, en het werk Mijner handen Aschur, en Mijn erfenis Israël* (hfdst. 19: 23, 24, 25). Hieronder wordt in den geestelijken zin verstaan, dat ten tijde van de Komst des Heeren het

wetenschappelijke, het redelijke en het geestelijke één zullen uitmaken, en dat het wetenschappelijke dan het redelijke zal dienen, en beide het geestelijke; want door Egypte wordt, als gezegd werd, het wetenschappelijke aangeduid, door Aschur het redelijke, en door Israël het geestelijke; onder den tweemaal genoemden dag wordt de Eerste en de Tweede Komst des Heeren verstaan.

201. IV. DE GEESTELIJKE ZIN DES WOORDS WAS TOT DUSVER ONBEKEND.

Dat alle en elk der dingen, die in de natuur zijn, overeenstemmen met geestelijke dingen, desgelijks alle en elk der dingen, die in het menschelijk lichaam zijn, werd in het werk over HEMEL EN HEL (n. 87 tot 105) aangetoond. Maar wat OVEREENSTEMMING is, is tot dusver onbekend; in de oudste tijden echter was het ten zeerste bekend. Want voor hen, die toen leefden, was de wetenschap der overeenstemmingen de wetenschap der wetenschappen, en zoo algemeen, dat al hun geschriften en boeken in overeenstemmingen geschreven waren. Het Boek Job, dat een Boek der Oude Kerk is, is vol van overeenstemmingen. De hieroglyphen der Egyptenaren, alsmede de fabels der vroegste oudheid waren niets anders. Alle Oude Kerken waren Kerken, die geestelijke dingen uitbeeldden, haar ritën alsmede de inzettingen, waarnaar hun eeredienst was ingesteld, bestonden uit louter overeenstemmingen; desgelijks alle dingen van de Kerk bij de zonen Israëls; de brandoffers, de slachtoffers, de spijsoffers en de drankoffers waren met hun afzonderlijke dingen overeenstemmingen; evenzoo de tabernakel met alle dingen daarin; voorts ook hun feesten, zooals het feest der ongezuurde brooden, het feest der tabernakels en het feest der eerstelingen; ook het priesterschap van Aharon en der Levieten, alsmede hun kleederen der heiligheid. Maar wat de geestelijke dingen waren, waarmede gene en deze overeenstemden, werd aangetoond in de HEMELSCHEN VERBORGENHEDEN, uitgegeven in Londen. Bovendien waren ook alle inzettingen en gerichten, die hun eeredienst en hun leven betroffen, overeenstemmingen. Aangezien nu de Goddelijke dingen zich in de wereld in overeenstemmingen vertoonden, werd het Woord door louter overeenstemmingen geschreven; dit is de reden, waarom de Heer, aangezien Hij uit het Goddelijke sprak, in overeenstemmingen sprak; want hetgeen uit het Goddelijke is, valt in de natuur in zulke dingen, die met de Goddelijke dingen overeenstemmen, en die dan in hun schoot de Goddelijke dingen verbergen, welke hemelsche en geestelijke dingen worden genoemd.

202. Ik ben daarin onderricht, dat de menschen der Oudste Kerk, welke vóór den vloed bestond, van zulk een hemelschen genius waren, dat zij met de Engelen des Hemels spraken, en dat zij met hen in overeenstemmingen konden spreken; vandaar werd de staat van hun wijsheid van dien aard,

dat zij over al wat zij op aarde zagen, niet alleen natuurlijk maar ook tevens geestelijk dachten, dus ook in verbinding met de Engelen des Hemels. Bovendien ben ik daaromtrent ingelicht, dat CHANOCH, van wien in Genesis 5: 21 tot 24 melding wordt gemaakt, met zijn medegenooten uit hun mond de overeenstemmingen heeft verzameld, en de wetenschap daarvan aan de nakomelingen heeft overgeleverd; hetgeen ten gevolge had, dat de wetenschap der overeenstemmingen in vele koninkrijken van Azië niet alleen bekend was, maar ook beoefend werd, vooral in het land Kanaän, Egypte, Assyrië, Chaldea, Syrië, Arabië, in Tyrus, Zidon, Ninive, en dat zij van daar werd overgebracht naar Griekenland, maar daar veranderd in mythen, zooals blijken kan uit de geschriften der alleroudsten aldaar.

203. Opdat men zien kan, dat de wetenschap der overeenstemmingen langen tijd in stand gehouden werd bij de natiën in Azië, maar dan bij hen, die voorspellers en wijzen, en door sommigen magiërs werden genoemd, wil ik een enkel voorbeeld uit 1 Sam. hfdst. 5 en 6 aanhalen. Daar wordt vermeld, dat de ark, waarin de twee tafelen lagen, waarop de decaloog geschreven was, door de Filistijnen genomen was, en geplaatst in den tempel van Dagon te Aschdod, en dat Dagon voor haar ter aarde gevallen was, en dat daarna diens hoofd met de handpalmen, van het lichaam afgehouden, op den dorpel des tempels lag; en dat de Aschdodieten en de Ekronieten ter oorzaak van de ark bij duizenden met spenen geslagen werden, en dat hun land door muizen verwoest werd; en dat de Filistijnen dientengevolge de landvoogden en waarzeggers samenriepen, en, om hun ondergang af te wenden, besloten, vijf gouden spenen en vijf gouden muizen te maken en een nieuwen wagen, en daarop de ark te zetten, en aan hare zijde de gouden spenen en muizen; en de ark door twee koeien, die op den weg voor den wagen loeiden, tot de zonen Israëls terug te zenden, door wie de koeien en de wagen geofferd werden; en aldus werd de God van Israël verzoend. Dat al deze door de waarzeggers der Filistijnen uitgedachte dingen overeenstemmingen waren, blijkt uit de beteekenis daarvan, die de volgende is: de Filistijnen zelve beteekenden hen, die in het van de naastenliefde afgescheiden geloof zijn. Dagon beteekende deze godsdienstigheid. De spenen, waarmede zij geslagen werden, beteekenden de natuurlijke liefden, die, wanneer zij van de geestelijke liefde gescheiden zijn, onrein zijn. En de muizen beteekenden de verwoesting der Kerk door de vervalschingen van het ware. De nieuwe wagen beteekende de natuurlijke Leer der Kerk, want de wagen beteekent in het Woord de Leer vanuit geestelijke waarheden. De koeien beteekenden de goede natuurlijke aandoeningen. De gouden spenen beteekenden de gereinigde en goed

geworden natuurlijke liefden; de gouden muizen beteekenden de door het goede opgeheven verwoesting der Kerk; want het goud beteekent in het Woord het goede. Het geloei der koeien op den weg beteekende de moeizame bekeering der begeerten van het booze van den natuurlijken mensch tot goede aandoeningen. Dat de koeien met den wagen tot een brandoffer werden opgedragen, beteekende, dat de God Israëls op deze wijze verzoend werd. Al deze dingen, die de Filistijnen op aandringen van hun waarzeggers deden, waren overeenstemmingen; hieruit blijkt duidelijk, dat deze wetenschap bij de natiën langen tijd bewaard bleef.

204. Aangezien de uitbeeldende ritën der Kerk, die overeenstemmingen waren, in den loop des tijds begonnen te veranderen in afgoderijen, alsmede in magische dingen, ging deze wetenschap, door des Heeren Goddelijke Voorzienigheid, allengs verloren, en geraakte bij de Israëlietische en Joodsche natie geheel en al in vergetelheid. De eeredienst dezer natie bestond weliswaar uit louter overeenstemmingen, en was vandaar uitbeeldend voor hemelsche dingen, maar toch wisten zij van niets de beteekenis; want zij waren geheel en al natuurlijke menschen, en wilden noch konden daarom iets weten aangaande de geestelijke en hemelsche dingen, derhalve evenmin iets aangaande de overeenstemmingen, want overeenstemmingen zijn uitbeeldingen van geestelijke en hemelsche dingen in natuurlijke dingen.

205. Dat de afgoderijen der natiën in oude tijden aan de wetenschap der overeenstemmingen haar oorsprong ontleenden, vond hierin zijn oorzaak, dat alle dingen, die op aarde verschijnen, overeenstemmen, dus niet alleen de boomen, maar ook de beesten en vogels van allerlei soort, voorts de visschen, en de overige dingen. De Ouden, die in de wetenschap der overeenstemmingen waren, maakten zichzelve beelden, die met hemelsche dingen overeenstemden, en schepten daarin behagen, aangezien zij dergelijke dingen beteekenden, als tot den Hemel en tot de Kerk behoorden; en daarom stelden zij deze beelden niet alleen in hun tempels, maar ook in hun huizen, niet om ze te aanbidden, maar om de hemelsche dingen indachtig te zijn, die zij beteekenden. Vandaar bestonden in Egypte en elders kalveren, ossen, slangen in beeld, voorts knapen, grijsaards, maagden, aangezien kalveren en ossen de aandoeningen en krachten van den natuurlijken mensch beteekenden; slangen de voorzichtigheid alsmede de sluwheid van den zinnelijken mensch; knapen de onschuld en de naastenliefde; grijsaards de wijsheid; en maagden de aandoeningen van het ware, enzoovoorts. Toen de wetenschap der overeenstemmingen in vergetelheid was geraakt, begonnen de nakomelingen de door de Ouden opgestelde beelden en nabootsingen, aangezien zij zich

in en naast de tempels bevonden, als heiligheden en ten slotte als godheden te vereeren. Vandaar hielden de Ouden ook hun eeredienst in tuinen en in bosschen al naar de soorten der boomen; voorts ook op bergen en heuvelen. Want tuinen en bosschen beteekenden wijsheid en inzicht, en elke boom iets daarvan; zoo bijvoorbeeld de olijfboom het goede der liefde; de wijnstok het ware uit dat goede; de ceder het redelijk goede en ware; de berg den hoogsten Hemel, en de heuvel den Hemel onder dezen. Dat de wetenschap der overeenstemmingen bleef voortbestaan bij tal van oosterlingen tot aan de Komst des Heeren, kan ook blijken uit de Wijzen uit het oosten, die tot den Heer kwamen, toen Hij geboren was; daarom ging hun een ster voor, en droegen zij geschenken met zich, goud, wierook en mirre (Matth. 2: 1, 2, 9, 10, 11); want de ster, die hun voorging, beteekende de erkentenis uit den Hemel; het goud het hemelsch goede, de wierook het geestelijk goede, en de mirre het natuurlijk goede, uit welke drie elke eeredienst bestaat. Maar nochtans was er bij de Israëlietische en Joodsche natie hoegenaamd geen wetenschap der overeenstemmingen, hoewel alle dingen van hun eeredienst, en alle hun door Mozes gegeven inzetten en gerichten, en alle dingen des Woords louter overeenstemmingen waren. Dit kwam, omdat zij in hun hart afgodendienaren waren, en deswege van dien aard, dat zij zelfs niet eens weten wilden, dat iets in hun eeredienst het hemelsche en het geestelijke beteekende; want zij geloofden, dat alle dingen van hun eeredienst uit zichzelf heilig waren; daarom zouden zij, indien hun de hemelsche en geestelijke dingen waren onthuld, deze niet alleen verworpen, maar ook ontwijfd hebben. Om deze reden werd de Hemel zoozeer voor hen gesloten, dat zij nauwelijks wisten, dat er een eeuwig leven bestond. Dat dit zoo is, blijkt duidelijk hieruit, dat zij den Heer niet erkenden, hoewel de gansche Heilige Schrift aangaande Hem geprofeteerd, en Zijn Komst voorzgd had. Zij verwierpen Hem eenig en alleen om deze reden, dat Hij hen over een hemelsch Rijk en niet over een aardsch rijk onderwees; want zij wilden een Messias, die hen boven alle natiën in de gansche wereld verhoogde, en niet eenigen Messias, die voor hun eeuwige zaligheid zorgde.

206. Dat de wetenschap der overeenstemmingen, waardoor de geestelijke zin des Woords gegeven wordt, na die tijden niet ontdekt werd, vond hierin zijn oorzaak, dat de Christenen van de oorspronkelijke Kerk van een te grooten eenvoud waren, dan dat zij voor hen ontdekt kon worden; want indien zij ontdekt was, zoo zou zij hun van geen nut geweest zijn, en ook niet verstaan zijn. Na hun tijden viel duisternis over de gansche Christelijke wereld, eerst door de ketterijen, die sommigen rondom verspreidden, en kort daarop door

de beraadslagingen en besluiten van het NICAENISCHE CONCILIE aangaande de drie goddelijke personen van eeuwigheid aan, en aangaande de persoon van Christus als den Zoon van Maria en niet als den Zoon van Jehovah God. Hieruit ontsprong het huidige geloof der rechtvaardiging, waarin men zich tot drie Goden in hun volgorde wendt, en van welk geloof alle en elk der dingen van de huidige kerk afhangen als de ledematen des lichaams van hun hoofd. En aangezien men alle dingen des Woords aanwendde, om dit dwaalgeloof te bevestigen, kon de geestelijke zin niet ontdekt worden, want indien hij ontdekt was, zoo zouden zij ook dien zin op dit geloof hebben toegepast, en daardoor het Heilige des Woords zelf ontwijfd hebben, en aldus voor zichzelf den Hemel gansch en al gesloten, en den Heer uit de Kerk verwijderd hebben.

207. Dat de wetenschap der overeenstemmingen, waardoor de geestelijke zin gegeven wordt, heden ten dage geopenbaard is, komt, omdat nu de Goddelijke waarheden der Kerk in het licht treden, en deze het zijn, waaruit de geestelijke zin des Woords bestaat. En wanneer deze in den mensch zijn, kan de zin van de letter des Woords niet verdraaid worden. Want de zin van de letter des Woords kan hierheen en daarheen gebogen worden; maar wanneer hij naar het valsche wordt gebogen, zoo gaat zijn inwendige en daarmede de uitwendige heiligheid te gronde. Wordt hij daarentegen naar het ware gebogen, zoo blijft zij. Doch hierover zal in hetgeen volgt meer gezegd worden. Dat de geestelijke zin heden ten dage geopend zou worden, wordt daaronder verstaan, dat Johannes den Hemel open, en toen een wit paard zag; voorts daaronder, dat hij zag en hoorde, dat de in de zon staande Engel allen bijeenriep tot het groote avondmaal, waarover in de Openbaring hfdst. 19: 11 tot 18. Dat deze zin echter een langen tijd niet erkend zou worden, wordt verstaan onder het beest en onder de koningen der aarde, die krijg zouden gaan voeren tegen Hem, die op het witte paard zat (Openb. 19: 19), alsmede onder den draak, namelijk dat hij de vrouw, die eenen Zoon had gebaard, achtervolgde tot in de woestijn, en daar uit zijnen mond wateren als eene rivier wierp, om haar te doen verdrinken (Openb. 12: 13 tot 17).

208. v. DE GEESTELIJKE ZIN DES WOORDS ZAL VOORTAAN AAN NIEMAND GEGEVEN WORDEN, TENZIJ HIJ IN ECHTE WAARHEDEN UIT DEN HEER IS. De reden hiervan is deze, dat niemand den geestelijken zin kan zien, tenzij uit den Heer alleen, en tenzij hij uit den Heer in Goddelijke waarheden is. Want de geestelijke zin des Woords handelt over den Heer alleen en over Zijn Rijk; en deze zin is het, waarin Zijn Engelen in den Hemel zijn, want deze zin is Zijn Goddelijk Ware aldaar. Dit kan de mensch geweld aandoen als hij in de

wetenschap der overeenstemmingen is, en door deze den geestelijken zin des Woords uit eigen inzicht onderzoeken wil. Want door enkele hem bekende overeenstemmingen kan hij dien zin verdraaien en hem neerhalen om er ook het valsche mede te bevestigen, en dit zou gelijk staan met het Goddelijk Ware geweld aan te doen, en aldus ook den Hemel, waarin dit woont. Indien derhalve iemand uit zichzelf en niet uit den Heer dien zin wil openen, wordt de Hemel gesloten, en wanneer de Hemel gesloten is, ziet de mensch niets van het ware, òf hij is in geestelijke dingen onzinnig. Een andere reden is ook deze, dat de Heer een ieder door het Woord leert, en Hij leert vanuit die erkentnissen, welke bij den mensch zijn, en giet niet onmiddellijk nieuwe in. Wanneer de mensch derhalve niet in Goddelijke waarheden is, of wanneer hij slechts in weinig waarheden en tevens in valscheden is, kan hij daarmede de waarheden vervalschen, zooals dit ook door iederen ketter ten aanzien van den zin zelf van de letter des Woords gedaan wordt. Opdat derhalve niemand in den geestelijken zin binnentrede, en het echte ware, dat tot dien zin behoort, verdraaië, zijn door den Heer wachters uitgezet, die in het Woord onder de Cherubim worden verstaan.

209. VI. WONDERBAARLIJKHEDEN AANGAANDE HET WOORD VANUIT ZIJN GEESTELIJKEN ZIN. In de natuurlijke wereld bestaan geenerlei wonderbaarlijkheden vanuit het Woord, aangezien de geestelijke zin daar niet verschijnt, en ook niet zoo als hij in zichzelf is, door den mensch inwendig wordt opgenomen. Doch in de geestelijke wereld verschijnen wonderbaarlijkheden uit het Woord, omdat daar allen geestelijk zijn, en de geestelijke dingen den geestelijken mensch aandoen, zooals de natuurlijke dingen den natuurlijken mensch. De wonderbaarlijkheden, die in de geestelijke wereld vanuit het Woord bestaan, zijn talrijk; slechts eenige daarvan zal ik hier vermelden. Het Woord zelf blinkt daar voor de oogen der Engelen in de heiligdommen der tempels gelijk een groote ster, somtijds gelijk de zon, en uit den omringenden stralenglans verschijnen ook als het ware de schoonste regenbogen; dit geschiedt, zoodra het heiligdom wordt geopend. Dat alle en elk der waarheden des Woords blinken, kon mij hieruit blijken, dat wanneer eenig versregeltje uit het Woord op een papier wordt geschreven, en het papier in de lucht wordt geworpen, het papier zelf opblinkt in den vorm, waarin het gesneden is. Vandaar kunnen de geesten door het Woord verschillende lichtende vormen voortbrengen, alsmede vormen van vogels en visschen. Voorts, wat nog wonderlijker is: wanneer iemand gezicht, of handen, of de kleederen, waarin hij gekleed is, wrijft, bij het open Woord, en ze tegen het schrift daarvan houdt, blinkt het gelaat zelf, de handen en de

kleederen alsof hij in een ster stond, waarvan het licht hem omvloeide. Ik heb dit zeer vaak gezien en bewonderd. Hieruit bleek mij, vanwaar het kwam, dat het aangezicht van Mozes lichtte, toen hij de tafelen des Verbonds van den berg Sinaï nederdroeg.

Bovendien bestaan daar nog tal van andere wonderbaarlijkheden, die vanuit het Woord zijn; zoo bijvoorbeeld, indien iemand, die in valschheden is, naar het op de heilige plaats liggende Woord ziet, komt een donkerheid over zijn oogen, en vandaar schijnt hem het Woord zwart toe, en somtijds als met roet bedekt; indien hij echter het Woord aanraakt, volgt een ontploffing met een knal, en wordt hij in een hoek van de kamer geworpen, en ligt daar een uur lang voor dood. Indien iets uit het Woord door iemand, die in valschheden is, op een papier wordt geschreven, en het papier omhoog naar den Hemel wordt geworpen, dan volgt een dergelijke ontploffing in de lucht tusschen zijn oogen en den Hemel, en het blad wordt aan stukken gescheurd en verdwijnt. Hetzelfde geschiedt, indien dit papier naar een hoek geworpen wordt, die in de nabijheid is. Dit heb ik vaak gezien. Hieruit bleek mij duidelijk, dat zij, die in de valschheden der leer zijn, geen gemeenschap hebben met den. Hemel door het Woord, maar dat hun lezen daarvan onderweg vervloeit, en vergaat als in papier gewikkeld kruit, wanneer het aangestoken en in de lucht geworpen wordt. Het tegenovergestelde geschiedt bij hen, die in de waarheden der Leer door het Woord uit den Heer zijn; het lezen van het Woord door hen dringt tot in den Hemel, en maakt verbinding met de Engelen aldaar. De Engelen zelf verschijnen, wanneer zij uit den Hemel nederdalen, om beneden de eene of andere zending uit te voeren, door kleine sterren omgeven, voornamelijk om het hoofd, hetgeen een teeken is, dat de Goddelijke waarheden uit het Woord in hen zijn.

Verder bestaan in de geestelijke wereld dergelijke dingen als in de landen, maar alle dingen en de afzonderlijke dingen zijn daar vanuit geestelijken oorsprong; zoo bestaat er ook goud en zilver, en bestaan er allerlei kostbare steenen, en hun geestelijke oorsprong is de zin van de letter des Woords; daarvandaan is het, dat in de Openbaring de fondamenten van den muur van het Nieuwe Jeruzalem beschreven worden door twaalf kostbare steenen; de reden hiervan is deze, dat door de fondamenten van haar muur de leerstellige dingen van de Nieuwe Kerk uit den zin van de letter des Woords worden aangeduid. Daarvandaan is het ook, dat in den efod van Aharon twaalf kostbare steenen waren, Urim en Thummim genoemd, en dat door deze antwoorden uit den Hemel gegeven werden. Er zijn behalve deze nog tal van andere wonderbaarlijkheden uit het Woord, welke de macht van het

ware daarin betreffen, welke macht zoo ontzaglijk is, dat zij, wanneer zij beschreven werd, alle geloof te boven zou gaan; want deze macht is van dien aard, dat zij daar bergen en heuvelen omkeert, ze verre wegdraagt en in de zee werpt, en dergelijke dingen meer. Kortom, de macht des Heeren uit het Woord is oneindig.

III. De Zin der letter van het Woord is de grondslag, de houder en het firmament van zijn geestelijken en hemelschen zin.

210. In al het Goddelijke is een eerste, een middelste en een laatste, en het eerste gaat door het middelste tot het laatste, en aldus bestaat het en blijft het bestaan; vandaar is het laatste de GRONDSLAG. Voorts is het eerste in het middelste, en door het middelste in het laatste; aldus is het laatste de HOUDER; en aangezien het laatste de houder en de, grondslag is, is het ook het FIRMAMENT. De geleerde zal begrijpen, dat deze drie Einddoel, Oorzaak en Werking genoemd kunnen worden; voorts Zijn, Worden en Bestaan, en dat het einddoel het Zijn is, de oorzaak het Worden, en de werking het Bestaan; bijgevolg, dat in elk volledig ding een drieheid is, die genoemd wordt Eerste, Middelste en Laatste; voorts Einddoel, Oorzaak en Werking. Wanneer men deze dingen begrijpt, begrijpt men eveneens, dat elk Goddelijk werk in het laatste volledig en volmaakt is; en ook, dat in het laatste het al is, aangezien daarin de beide vorige te zamen zijn.

211. Hierdoor komt het, dat onder DRIE in het Woord in den geestelijken zin het volledige en volmaakte wordt verstaan, voorts alles tegelijk; en aangezien deze dingen door het getal drie worden aangeduid, wordt het in het Woord even vaak gebezigd, als iets dergelijks wordt aangewezen, zooals in de volgende plaatsen: *Dat Jesaja naakt en barrevoets ging DRIE JAREN* (Jes. 20: 3); *dat Jehovah DRIEMAAL Samuel riep, en dat Samuel DRIEMAAL tot Eli liep, en dat Eli bij de DERDE MAAL verstond* (1 Sam. 3: 1 tot 8); *dat Jonathan tot David zeide, dat hij zich verbergen zou in het veld DRIE DAGEN; dat Jonathan daarna ter zijde van den steen DRIE PIJLEN schoot, en dat David zich daarna DRIEMAAL boog voor Jonathan* (1 Sam. 20: 5, 12 tot 42); *dat Elia zich DRIEMAAL uitmat over den zoon der weduwe* (1 Kon. 17: 21); *dat Elia beval, dat zij water op het brandoffer zouden gieten DRIEMAAL* (1 Kon. 18: 34); *dat Jezus zeide, dat het koninkrijk der hemelen gelijk is aan een zuurdeesem, welken eene vrouw nam en verbergde in DRIE MATEN meels, totdat het geheel gezuurd was* (Matth. 13: 33); *dat Jezus tot Petrus zeide, dat hij Hem DRIEMAAL verloochenen zou* (Matth. 26: 34); *dat Jezus DRIEMAAL tot Petrus zeide: Hebt gij Mij lief* (Joh. 21: 15, 16, 17); *dat Jona was in den buik van den walvisch DRIE DAGEN EN DRIE NACHTEN* (Jona 1: 17); *dat Jezus zeide, dat men den tempel zou afbreken, en dat Hij denzelven zou wederopbouwen in DRIE DAGEN* (Matth. 26: 61); *dat Jezus in Gethsemane DRIEMAAL bad* (Matth. 26: 39 tot 44); *dat Jezus TEN DERDEN DAGE wederopstond* (Matth. 28: 1), behalve in vele andere plaatsen, waar het getal drie genoemd wordt; en het wordt genoemd, waar er gehandeld

wordt over een voleindigd en volmaakt werk, aangezien dit door dat getal wordt aangeduid.

212. Er zijn drie Hemelen, de hoogste, de middelste en de laagste; de hoogste Hemel maakt het hemelsche Rijk des Heeren uit; de middelste Hemel maakt Zijn geestelijk Rijk uit; en de laagste Hemel maakt Zijn natuurlijk Rijk uit. Evenals er drie Hemelen zijn, evenzoo zijn er ook drie Zinnen des Woords, een hemelsche, een geestelijke, en een natuurlijke, waarmede ook die dingen samenvallen, die boven in n. 210 werden gezegd; namelijk, dat de eerste in den middelsten is, en door den middelsten in den laatsten, geheel en al gelijk het einddoel in de oorzaak, en door de oorzaak in de werking. Hieruit blijkt duidelijk, van welken aard het Woord is, namelijk, dat in den zin van zijn letter, die de natuurlijke is, een innerlijke zin gelegen is, die de geestelijke is, en in dezen de binnenste zin, die de hemelsche is. En dat aldus de laatste zin, die de natuurlijke is, en de zin van de letter wordt genoemd, de houder, en dus de grondslag en het firmament van de twee innerlijke zinnen is.

213. Hieruit volgt, dat het Woord zonder den zin van zijn letter zou zijn als een paleis zonder fundament, dus als een paleis in de lucht en niet op het land, hetgeen er slechts een schaduw van zou zijn, die verdwijnen zou. Voorts, dat het Woord zonder den zin van zijn letter zou zijn als een tempel, waarin tal van heilige dingen zijn, en in het midden het heiligdom, zonder dak en zonder muur, die er de omvatting van zijn; zoo deze ontbraken of weggenomen waren, zouden de heilige dingen des tempels door dieven gestolen worden en door de beesten des lands en door de vogels des hemels vernield, en op deze wijze zouden zij verstrooid worden. Desgelijks zou het Woord zijn als de tabernakel der zonen Israëls in de woestijn, in het binnenste waarvan de ark des verbonds was, en in het midden daarvan de gouden kandelaar, het gouden altaar waarop het reukwerk lag, voorts de tafel met de brooden der aangezichten daarop, zonder zijn laatste dingen, welke de voorhangen, gordijnen en zuilen waren. Ja zelfs zou het Woord zonder den zin van zijn letter zijn als het menschelijk lichaam zonder zijn bedekkingen, die huden worden genoemd, en zonder de steunsels, die beenderen worden genoemd; zonder deze en gene zouden al zijn innerlijke dingen uiteen vallen. En het zou zijn als het hart en de long in de borst zonder hun omhulsel, dat het borstvlies genoemd wordt, en zonder hun steunsels, die de ribben worden genoemd. Of zooals de hersenen, zonder haar omhulsels, die het dikke en het dunne hersenvlies worden genoemd. en zonder haar algemeene bedekking, houder, en firmament, hetgeen de schedel wordt genoemd. Evenzoo zou het gesteld

zijn met het Woord zonder den zin van zijn letter; daarom wordt bij Jesaja gezegd, *dat Jehovah over alle heerlijkheid eene bedekking scheidt* (hfdst. 4: 5).

iv. Het Goddelijk Ware in den zin der letter van het Woord is in zijn volle, in zijn heilige, en in zijn macht.

214. Dat het Woord in den zin van de letter in zijn volle, in zijn heilige, en in zijn macht is, komt omdat de twee vorige of innerlijke zinnen, die de geestelijke en de hemelsche worden genoemd, tegelijk zijn in den natuurlijken zin, die de zin van de letter is, zooals boven in n. 210 en 212 werd gezegd. Maar op welke wijze zij daar tegelijk zijn, zal verder gezegd worden. Er bestaat in den Hemel en in de wereld een opeenvolgende orde en een gelijktijdige orde. In de opeenvolgende orde komt en volgt het een na het ander, van de hoogste dingen tot het laagste; in de gelijktijdige orde echter is het een naast het ander, van de binnenste dingen tot de buitenste. De opeenvolgende orde is gelijk een zuil met treden van den top tot den grond; maar de gelijktijdige orde is gelijk een werk, dat met de omtrekken samenhangt van het middelpunt tot aan het laatste oppervlak. Nu zal gezegd worden, hoe de opeenvolgende orde in het laatste gelijktijdige orde wordt. Dit geschiedt op de volgende wijze: de hoogste dingen der opeenvolgende orde worden de binnenste dingen der gelijktijdige orde; en de laagste dingen der opeenvolgende orde worden de buitenste dingen der gelijktijdige orde. Het is vergelijkenderwijs als een zuil met treden, die, wanneer zij ineenzinkt, een op een plat vlak samenhangend lichaam wordt. Op deze wijze wordt het gelijktijdige uit het opeenvolgende gevormd, en zulks in alle en elk der dingen van de natuurlijke wereld, en in alle en elk der dingen van de geestelijke wereld, want overal is een eerste, een middelste en een laatste; en het eerste streeft en gaat door het middelste naar zijn laatste. Maar men moet goed verstaan, dat het graden van reinheid zijn, overeenkomstig welke de eene en de andere orde plaats vindt. Nu wat het Woord betreft: het hemelsche, het geestelijke en het natuurlijke gaan voort uit den Heer in opeenvolgende orde, en in het laatste zijn zij in gelijktijdige orde. Op deze wijze nu zijn de hemelsche en de geestelijke zin des Woords tegelijk in zijn natuurlijken zin. Wanneer men dit begrepen heeft, kan men zien, hoe de natuurlijke zin des Woords de houder, de grondslag en het firmament is van zijn geestelijken en hemelschen zin; voorts, hoe het Goddelijk Goede en Goddelijk Ware in den zin van de letter des Woords in zijn volle, in zijn heilige, en in zijn macht is. Hieruit kan blijken, dat het Woord in zijn zin van de letter het Woord zelf is, want daarin is van binnen geest en leven. Het is dit, wat de Heer zegt: *De woorden, die Ik tot u spreek, zijn geest en zijn leven* (Joh. 6: 63), want de Heer sprak Zijn woorden in den natuurlijken zin. De hemelsche en de geestelijke zin zijn het Woord niet zonder den natuurlijken

zin, want zij zijn als geest en leven zonder lichaam, en zij zijn, als eerder in n. 213 werd gezegd, gelijk een paleis, dat geen fundament heeft.

215. De waarheden van den zin der letter van het Woord zijn voor een deel niet naakte waarheden, maar schijnbaarheden van het ware, en als het ware gelijkenissen en vergelijkingen, genomen uit zulke dingen, als in de natuur zijn, en die dus zijn aangepast aan en geschikt gemaakt voor het bevattingsvermogen der eenvoudigen, alsmede der knapen. Maar aangezien zij tevens overeenstemmingen zijn, zijn zij de ontvangende vaten en woonplaatsen van het echte ware; en zijn zij de vaten, die het bevatten, zooals een kristallen beker een edelen wijn, een zilveren schotel smakelijke spijzen bevat, en zooals de kleederen, die bekleeden, bijvoorbeeld de windsels een klein kind, en een sierlijk gewaad een maagd. Ook zijn zij gelijk de wetenschappelijke dingen van den natuurlijken mensch, die in zich de gewaarwordingen en aandoeningen van het geestelijk ware bevatten. De naakte waarheden zelve, die ingesloten, vervat, bekleed en omgrepen worden, zijn in den geestelijken zin des Woords, en de naakte goedheden zijn in zijn hemelschen zin. Doch dit zal uit het Woord verduidelijkt worden. *Jezus zeide: Wee u, gij schriftgeleerden en farizeën, want gij reinigt het uiterlijke des bekers en des schotels, maar de innerlijke dingen zijn vol van roof en onmatigheid. Gij blinde farizeër, reinig eerst het innerlijke des bekers en des schotels, opdat ook het uiterlijke rein zij* (Matth. 23: 25, 26). Hier sprak de Heer door gelijkenissen en vergelijkingen, die tegelijk overeenstemmingen zijn; en Hij zeide beker en schotel, en met beker wordt niet alleen het ware des Woords bedoeld maar ook aangeduid, want onder den beker wordt de wijn verstaan, en door den wijn het ware aangeduid. Onder den schotel wordt echter de spijs verstaan, en door de spijs wordt het goede aangeduid. Daarom wordt door “het innerlijke des bekers en des schotels reinigen” aangeduid: het reinigen van de innerlijke dingen des gemoeds, die tot den wil en tot de gedachte behooren, door het Woord. Door de woorden: “opdat aldus het uiterlijke rein zij” wordt aangeduid, dat aldus de uiterlijke dingen, welke de werken en de gesprekken zijn, gereinigd zijn, want deze ontleenen hun wezen aan gene. Nog een voorbeeld: *Jezus zeide: Er was een zeker rijk mensch, die gekleed was met purper en fijn lijnwaad, en hij verlustigde zich allen dag op luisterrijke wijze; en er was een zeker arm man, met name Lazarus, welke lag uitgestrekt tegen zijnen voorhof, vol zweren* (Lukas 16: 19, 20). Ook dit sprak de Heer door gelijkenissen en vergelijkingen, die overeenstemmingen waren, en geestelijke dingen bevatten. Onder den rijken mensch wordt de Joodsche natie verstaan, die rijk wordt genoemd, omdat zij het Woord had, waarin de geestelijke rijkdommen zijn. Door het

purper en het fijne lijnwaad, waarmede hij bekleed was, wordt het goede en het ware des Woords aangeduid, door het purper het goede daarvan en door het fijne lijnwaad het ware daarvan. Door zich allen dag op luisterrijke wijze verlustigen wordt de verlustiging aangeduid, dat zij dit hebben, en daaruit tal van dingen in de tempels en synagogen hoeren. Onder den armen Lazarus worden de natiën verstaan, omdat zij het Woord niet hadden. Dat zij door de Joden veracht en verworpen waren, wordt daaronder verstaan, dat Lazarus lag uitgestrekt tegen den voorhof van den rijke. Door “vol zweren” wordt aangeduid, dat de natiën vanuit onwetendheid van het ware in vele valschheden waren. Dat de natiën onder Lazarus werden verstaan, vond hierin zijn oorzaak, dat de Heer de natiën liefhad, zooals Lazarus, die van de dooden werd opgewekt, uit den Heer werd liefgehad (Joh. 11: 3, 5, 36), en Zijn vriend wordt genoemd (Joh. 11: 11), en met den Heer aan tafel aanzat (Joh. 12: 2). Hit deze beide plaatsen blijkt duidelijk, dat de waarheden en goedheden van den zin der letter van het Woord gelijk vaten zijn en gelijk kleederen zijn voor het naakte goede en ware, welke beide in den geestelijken en in den hemelschen zin des Woords verborgen liggen. Aangezien het Woord in den zin van de letter van dien aard is, zoo volgt hieruit, dat zij, die in de Goddelijke waarheden zijn, en in het geloof, dat het Woord van binnen in zijn schoot het Heilig Goddelijke is, en meer nog zij, die in het geloof zijn, dat het Woord van dien aard is vanuit zijn geestelijken en zijn hemelschen zin, wanneer zij in verlichting uit den Heer het Woord lezen, de Goddelijke waarheden in het natuurlijk licht zien. Want het licht des Hemels, waarin de geestelijke zin des Woords is, vloeit in het natuurlijk licht, Waarin de zin der letter van het Woord is, en verlicht het verstandelijke des menschen, hetwelk het redelijke wordt genoemd, en maakt, dat hij de Goddelijke waarheden ziet en erkent, waar zij zich vertoonen en waar zij verborgen liggen; deze waarheden vloeien met het licht des Hemels bij sommigen in, somtijds ook zonder dat zij het weten.

216. Aangezien het Woord in zijn binnensten schoot vanuit zijn hemelschen zin, is gelijk een zachte vlam, die ontsteekt, en in zijn middelsten schoot vanuit zijn geestelijken zin is gelijk een licht, dat verlicht, zoo volgt daaruit, dat het Woord in zijn laatste vanuit zijn natuurlijken zin is gelijk een doorzichtig object, dat beide opneemt, en dat vanuit de vlam rood is als purper en vanuit het licht blank als sneeuw. Aldus is het respectievelijk als een robijn en als een diamant; vanuit de hemelsche vlam als een robijn, en vanuit het geestelijke licht als een diamant. Aangezien het Woord in den zin van de letter van dien aard is, wordt het Woord in dien zin verstaan: 1. Onder *de*

kostbare steenen, waaruit de fondamenten van het Nieuwe Jeruzalem bestonden; II. Voorts onder de Urim en Thummim op den Efod van Aharon; III. En ook onder de kostbare steenen in den Tuin van Eden, waarin, naar gezegd wordt de Koning van Tyrus geweest was; IV. Alsmede onder de voorhangen, gordijnen en zuilen van den tabernakel; v. Desgelijks onder de uiterlijke dingen van den Tempel van Jeruzalem; vi. Dat het Woord in zijn heerlijkheid werd uitgebeeld in den Heer, toen Hij van gedaante veranderde; VII. Dat de macht des Woords in laatsten werd uitgebeeld door de Nazireërs. VIII. Over de onuitsprekelijke macht des Woords. Doch deze punten moeten afzonderlijk worden toegelicht.

217. I. DE WAARHEDEN VAN DEN ZIN DER LETTER VAN HET WOORD WORDEN VERSTAAN ONDER DE KOSTBARE STEENEN, WAARUIT DE FONDAMENTEN VAN HET NIEUWE JERUZALEM BESTONDEN, IN DE OPENBARING hfdst. 21: 17 tot 21. Boven in n. 209 werd vermeld, dat er in de geestelijke wereld evenzeer kostbare steenen bestaan als in de natuurlijke wereld, en dat hun geestelijke oorsprong is vanuit de waarheden in den zin der letter van het Woord. Dit schijnt ongeloofelijk, maar toch is het de waarheid. Vandaar komt het, dat overal waar in het Woord kostbare steenen genoemd worden, daaronder in den geestelijken zin waarheden worden verstaan. Dat door de kostbare steenen, waarvan gezegd wordt, dat daaruit de fondamenten van den muur rondom de stad het Nieuwe Jeruzalem gebouwd waren, de waarheden der Leer van de Nieuwe Kerk worden aangeduid, volgt hieruit, aangezien door het Nieuwe Jeruzalem de Nieuwe Kerk wordt verstaan ten aanzien van de Leer vanuit het Woord; vandaar kan onder haar muur en onder de fondamenten van den muur niets anders verstaan worden dan het uitwendige des Woords, hetwelk de zin van zijn letter is; want deze is het, waaruit de Leer is, en door de Leer de Kerk; en deze zin is gelijk de muur met de fondamenten, die de stad omsluit en beschermt. Aangaande het Nieuwe Jeruzalem en haar fondamenten leest men het volgende in de Openbaring: *De Engel mat den muur der stad Jeruzalem 144 ellen, welke was de maat eens menschen, dat is, eens Engels; en de muur had twaalf fondamenten met allerlei kostelijk gesteente versierd. Het eerste fundament was jaspis, het tweede saffier, het derde chalcedon, het vierde smaragd, het vijfde sardonix, het zesde sardius, het zevende chrysoliet, het achtste beryl, het negende topaas, het tiende chrysopraas, het elfde hyacinth, het twaalfde amethyst* (hfdst. 21: 17 tot 20). Dat de fondamenten van den muur twaalf in getal waren, en uit even zooveel kostbare steenen samengesteld, komt omdat het getal twaalf alle dingen van het ware uit het goede beteekent, hier derhalve alle dingen der Leer. Doch deze dingen, zoowel als hetgeen in dat hoofdstuk voorafgaat en volgt, zijn tot in bijzonderheden verklaard en

door overeenkomstige plaats en uit het profetische Woord bevestigd; men zie ONZE ONTHULDE OPENBARING.

218. II. DE GOEDHEDEN EN WAARHEDEN DES WOORDS IN DEN ZIN VAN ZIJN LETTER WORDEN VERSTAAN ONDER DE URIM EN THUMMIM OP DEN EFOD VAN AHARON. De Urim en Thummim waren op den efod van Aharon, door wiens priesterschap de Heer werd uitgebeeld ten aanzien van het Goddelijk Goede en ten aanzien van het werk der zaligmaking. Door de kleederen van zijn priesterschap of van zijn heiligheid werden de Goddelijke waarheden uit den Heer uitgebeeld; door den efod werd het Goddelijk Ware in zijn laatste, dus het Woord in den zin der letter uitgebeeld, want dit is het Goddelijk Ware in zijn laatste. Vandaar werden door de twaalf kostbare steenen, met de namen der twaalf stammen Israëls, die de Urim en Thummim waren, de Goddelijke waarheden uit het Goddelijk Goede in haar geheel omvang uitgebeeld. Hierover leest men aldus bij Mozes: *Zij zullen den efod maken van hemelsblauw en purper, dubbel gedoopt scharlaken en fijn getweernd linnen; daarna zullen zij eenen borstlap des gericht's maken, gelijk het werk des efods, en gij zult het met een vulling van steen vullen; vier rijen van steen; pyropus, topaas, smaragd de eerste rij; chrysopraas, saffier en diamant de tweede rij; cyanus, achaat en amethyst de derde rij; thalassius, sardius en jaspis de vierde rij. Deze steenen zullen zijn naar de twaalf namen der zonen van Israël; zegelgraveeringen naar hun naam zullen zij zijn voor de twaalf stammen; en Aharon zal op den borstlap des gericht's de Urim en Thummim dragen; en dat zij zijn op het hart van Aharon, als hij voor Jehovah ingaan zal* (Exod. 28: 6, 15 tot 21, 30). Wat door de kleederen van Aharon, door den efod, door het bovenkleed, het onderkleed, den hoed en den gordel werd uitgebeeld, is in de te Londen uitgegeven HEMELSCH VERBORGENHEDEN bij dit hoofdstuk verklaard, alwaar werd aangetoond, dat door den efod het Goddelijk Ware in zijn laatste werd uitgebeeld; dat door de kostbare steenen daarop de waarheden werden uitgebeeld, die doorschijnend zijn vanuit het goede; door twaalf in vierdubbele rij, al deze waarheden van de eerste tot de laatste; door de twaalf stammen, al de dingen der Kerk; door den borstlap het Goddelijk Ware vanuit het Goddelijk Goede in universeelen zin; door de Urim en Thummim de stralenglans van het Goddelijk Waie vanuit het Goddelijk Goede in laatsten; want Urim is lichtend vuur en Thummim is stralenglans in de engelijke taal, en ongereptheid in de Hebreeuwsche taal; voorts dat antwoorden gegeven werden door de schakeeringen des lichts, en tevens door stille gewaarwording of door een levende stem, en tal van dingen meer. Hieruit kan blijken, dat door deze steenen eveneens de waarheden uit het

goede in den laatsten zin des Woords werden aangeduid; en de antwoorden uit den Hemel worden ook door geen andere gegeven, want in dezen zin is het Goddelijke, voortgaande, in zijn volle.

219. III. DERGELIJKE DINGEN WORDEN VERSTAAN ONDER DE KOSTBARE STEENEN IN DEN TUIN VAN EDEN, WAARIN DE KONING VAN TYRUS, NAAR GEZEGD WORDT, IS GEWEEST. Men leest bij Ezechiël: *Koning van Tyrus, gij, die uw maat verzegelt, vol van wijsheid, en volmaakt in schoonheid; gij waart in Eden, Gods tuin; alle kostelijk gesteente was uw deksel, robijn, topaas en diamant, tharschisch, sardonix en jaspis, saffier, chrysopraas en smaragd, en goud* (hfdst. 28: 12, 13). Door Tyrus wordt in het Woord de Kerk aangeduid ten aanzien van de erkentissen van het goede en ware; door den koning wordt het ware der Kerk aangeduid; door den tuin van Eden wordt de wijsheid en het inzicht vanuit het Woord aangeduid; door de kostbare steenen worden de waarheden aangeduid, die doorzichtig zijn vanuit het goede, zooals zij zijn in den zin der letter van het Woord. En aangezien deze door deze steenen worden aangeduid, worden zij zijn deksel genoemd. Dat de zin van de letter de innerlijke dingen van het Woord bedekt, zie men boven in n. 213.

220. IV. DE WAARHEDEN EN GOEDHEDEN IN LAATSTEN, ZOOALS ZIJ IN DEN ZIN DER LETTER VAN HET WOORD ZIJN, WERDEN UITGEBEELD DOOR DE VOORHANGEN, DE GORDIJNEN EN DE ZUILEN VAN DEN TABERNAKEL. Door den tabernakel, die door Mozes in de woestijn werd gebouwd, werd de Hemel en de Kerk uitgebeeld; daarom werd zijn vorm uit Jehovah op den berg Sinaï getoond. Vandaar werden door alle dingen, die in dezen tabernakel waren, die de kandelaar, het gouden altaar voor het reukwerk, en de tafel waarop de brooden der aangezichten lagen, waren, de heilige dingen des Hemels en der Kerk uitgebeeld en aangeduid. En door het Heilige der Heiligen, waar de ark des verbonds was, werd het binnenste des Hemels en der Kerk uitgebeeld en vandaar aangeduid; en door de Wet zelve, die op de twee tafelen geschreven was, werd het Woord aangeduid, en door de Cherubim daarboven werden de wachters aangeduid, opdat de heilige dingen des Woords geen geweld zouden worden aangedaan. Daar nu de uitwendige dingen hun wezen ontleenen aan de inwendige dingen, en deze en gene hun wezen aan het binnenste, dat hier de Wet was, zoo werden de heilige dingen des Woords door alle dingen van den tabernakel uitgebeeld en aangeduid. Hieruit volgt, dat door de laatste dingen van den tabernakel, die de voorhangen, de gordijnen, en de zuilen waren, die de bedekkingen, de houders, en de firmamenten waren, de laatste dingen des Woords werden aangeduid, welke de waarheden en goedheden van den zin zijner letter zijn. Aangezien deze werden aangeduid, *werden alle*

voorhangen en gordijnen gemaakt van fijn getweerd linnen, en hemelsblauw en purper, en dubbel gedoopt scharlaken, met Cherubim (Exod. 26: 1, 31, 36). Wat door den tabernakel, en door alle dingen, die daarin waren, in het algemeen en in het bijzonder werd uitgebeeld en aangeduid, is verklaard in de HEMELSCHEN VERBORGENHEDEN over dit hoofdstuk van Exodus. En daar werd aangetoond, dat door de voorhangen en gordijnen de uitwendige dingen des Hemels en der Kerk werden uitgebeeld, dus ook de uitwendige dingen des Woords. Voorts dat door het fijn linnen of fijn lijnwaad het ware uit geestelijken oorsprong werd aangeduid; door hemelsblauw het ware uit hemelschen oorsprong; door purper het hemelsch goede; door dubbel gedoopt scharlaken het geestelijk goede; en door de Cherubim de wachters van de innerlijke dingen des Woords.

221. V. DESGELIJKS DOOR DE UITWENDIGE DINGEN VAN DEN TEMPEL TE JERUZALEM. Dit komt, omdat evenzeer door den tempel als door den tabernakel de Hemel en de Kerk werd uitgebeeld, maar door den tempel de Hemel, waarin de geestelijke Engelen zijn, door den tabernakel daarentegen de Hemel, alwaar de hemelsche Engelen zijn. Geestelijke Engelen zijn zij, die in de Wijsheid uit het Woord zijn, terwijl hemelsche Engelen diegenen zijn, die in de Liefde uit het Woord zijn. Dat door den tempel te Jeruzalem in den hoogsten zin het Goddelijk Menschelijke des Heeren werd aangeduid, leert Hij bij Johannes: *Breekt dezen tempel, en in drie dagen zal Ik denzelven oprichten; Hij sprak over den TEMPEL ZIJNS LICHAAMS* (2: 19, 21); en waar de Heer wordt bedoeld, daar wordt ook het Woord bedoeld, aangezien Hij het Woord is. Daar nu door de innerlijke dingen des tempels de innerlijke dingen des Hemels en der Kerk, dus ook des Woords, werden uitgebeeld, werden door zijn uiterlijke dingen ook de uiterlijke dingen des Hemels en der Kerk uitgebeeld en aangeduid, dus ook die des Woords, welke tot den zin van zijn letter behooren. Aangaande de uiterlijke dingen des Tempels leest men, *dat zij werden gebouwd uit geheelen, ongehouwen steen, en uit cederhout van binnen; en dat al zijn wanden van binnen gegraveerd waren met cherubs, palmbloemen en openingen van bloemen; en dat de vloer bedekt was met goud* (1 Kon. 6: 7, 29, 30); door al deze dingen worden eveneens de uitwendige dingen des Woords aangeduid, die de heilige dingen van den zin zijner letter zijn.

222. VI. HET WOORD IN ZIJN HEERLIJKHEID WERD UITGEBEELD IN DEN HEER, TOEN HIJ VAN GEDAANTE VERANDERDE. Men leest aangaande den Heer, toen Hij voor Petrus, Jakobus en Johannes van gedaante veranderde, *dat Zijn aangezicht blonk gelijk de zon; dat Zijne kleederen werden gelijk het licht; en dat Mozes en Elias werden gezien, met Hem sprekende; en dat een*

lichtende wolk de discipelen bedekte; en dat uit de wolk eene stem werd gehoord, zeggende: Deze is Mijn geliefde Zoon, hoort Hem (Matth. 17: 1 tot 5). Ik ben onderricht, dat de Heer toen het Woord uitbeeldde; door het aangezicht, dat gelijk de zon blonk, werd het Goddelijk Goede Zijner Goddelijke Liefde uitgebeeld; door de kleederen, die werden gelijk het licht, het Goddelijk Ware Zijner Goddelijke Wijsheid; door Mozes en Elias het historische en het profetische Woord; door Mozes het Woord, dat door hem geschreven werd, en in het algemeen het historische Woord; en door Elias het gansche profetische Woord; door de lichtende wolk, die de discipelen bedekte, het Woord in den zin der letter; daarom werd daaruit een stem gehoord, zeggende: “Deze is Mijn geliefde Zoon; hoort Hem”; want alle uitspraken en antwoorden uit den Hemel geschieden nooit anders dan door laatsten, zooals zij in den zin der letter van het Woord zijn: want zij geschieden in het volle uit den Heer.

223. VII. DE MACHT DES WOORDS IN LAATSTEN WERD UITGEBEELD DOOR DE NAZIREËRS Men leest in het Boek der Richteren aangaande Simson, dat hij een Nazireër was van moeders buik af, en dat zijn kracht in de haren bestond; door den Nazireër en door het Nazireaat werd ook het hoofdhaar aangeduid; dat zijn kracht in de haren bestond, gaf hijzelf te kennen, zeggende: *Er is geen scheermes over mijn hoofd gekomen, want ik ben een Nazireër van mijner moeders buik af; indien ik geschoren word zoo zal mijne kracht van mij wijken, en ik zal zwak worden, en ik zal zijn als elk mensch* (Richt. 16: 17). Niemand kan weten, waarom het Nazireaat, waardoor het hoofdhaar wordt aangeduid, werd ingesteld, en vanwaar het komt, dat Simson kracht had vanuit de haren, als hij niet weet, wat in het Woord door het hoofd wordt aangeduid. Door het hoofd wordt het inzicht aangeduid, dat de Engelen en de menschen uit den Heer hebben door het Goddelijk Ware; vandaar wordt door de hoofdharen het inzicht in laatsten of uitersten vanuit het Goddelijk Ware aangeduid. Aangezien dit door de hoofdharen werd aangeduid, was het een insetting voor de Nazireërs, *dat zij het haar huns hoofds niet zouden scheren, aangezien dit het Nazireaat Gods op hun hoofd is* (Num. 6: 1 tot 21), en daarom was het ook ingesteld, *dat de hoogepriester en zijne zonen hun hoofd niet zouden scheren, opdat zij niet sterven zouden en de toorn komen zou over het gansche huis Israël* (Levit. 10: 6). Aangezien de hoofdharen ter oorzake van deze beteekenis, welke vanuit de overeenstemming is, zoo heilig waren, wordt de ZON DES MENSCHEN, die de Heer is ten aanzien van het Woord, ook beschreven ten aanzien van de hoofdharen, namelijk *dat zij waren gelijk als witte wol, gelijk sneeuw* (Openb. 1: 14); desgelijks de OUDE DER DAGEN (Dan. 7: 9). Aangezien de hoofdharen het ware in laatsten beteekenen, dus den zin der letter van

het Woord, worden zij, die het Woord verachten, in de geestelijke wereld kaal; en omgekeerd verschijnen zij, die het Woord hoog en heilig gehouden hebben, met fraaie haren. Ter oorzaak van deze overeenstemming geschiedde het, dat 42 knapen door twee berinnen verscheurd werden, omdat zij Elisa een kaalkop hadden genoemd (II Kon. 2: 23, 24); want Elisa beeldde de Kerk uit ten aanzien van de Leer vanuit het Woord, en de berinnen beteekenen de macht van het ware in laatsten. Dat de macht van het Goddelijk Ware of van het Woord in den zin van zijn letter ligt, komt, omdat het Woord daarin in zijn volle is, en omdat daarin de Engelen der beide Rijken des Heeren en de menschen tegelijk zijn.

224. VIII. DE ONUITSPREKELIJKE MACHT VAN HET WOORD. Nauwelijks iemand weet heden ten dage, dat er in de waarheden eenige macht is; want men meent, dat het ware slechts een woord is, gesproken door iemand, die macht heeft, en dat het daarom gehoorzaamd moet worden; bijgevolg, dat het ware slechts een adem uit den mond is, en een klank in het oor; terwijl toch het Ware en het Goede de beginselen zijn van alle dingen in beide werelden, de geestelijke en de natuurlijke, en zij het zijn, waardoor het heelal geschapen werd, en waardoor het heelal in stand wordt gehouden, en ook waardoor de mensch gemaakt werd. Daarom zijn deze twee het al in alle dingen. Dat het heelal door het Goddelijk Ware is geschapen, wordt openlijk gezegd bij Johannes: *In den beginne was het Woord, en God was het Woord; alle dingen zijn door hetzelfde gemaakt die gemaakt zijn; en de wereld is door hetzelfde gemaakt* (hfdst. I: 1, 3, 10); en bij David: *Door het Woord van Jehovah zijn de hemelen gemaakt* (Psalm 33: 6); onder het Woord wordt in beide plaatsen het Goddelijk Ware verstaan. Aangezien het heelal door dit Ware geschapen is, wordt het heelal daardoor ook in stand gehouden, want evenals het bestaan een voortdurend ontstaan is, evenzoo is de instandhouding een voortdurende schepping. Dat de mensch door het Goddelijk Ware gemaakt is, komt, omdat alle dingen des menschen betrekking hebben op het verstand en op den wil; en het verstand is het ontvangende vat van het Goddelijk Ware, en de wil het ontvangende vat van het Goddelijk Goede. Bijgevolg is het menschelijk gemoed, hetwelk uit deze twee beginselen bestaat, niets anders dan de geestelijk en natuurlijk georganiseerde vorm van het Goddelijk Ware en van het Goddelijk Goede; de menschelijke hersenen zijn die vorm. En aangezien de gansche mensch van zijn gemoed afhangt, zijn alle dingen, die in zijn lichaam zijn, aanhangsels, die uit deze beginselen in werking worden gezet en leven. Hieruit kan nu blijken, waarom God als het Woord in de wereld kwam en Mensch werd; namelijk, dat dit geschiedde ter wille van de

Verlossing. Want toen trok God door het Menschelijke, dat het Goddelijk Ware was, alle macht aan, en wierp Hij de hellen, die tot aan de Hemelen, waar de Engelen waren, waren gewassen, ter neder, onderjunkte ze en bracht ze onder Zijn gehoorzaamheid; en zulks niet door een mondeling woord, maar door het Goddelijke Woord, dat het Goddelijk Ware is. En daarna opende Hij tusschen de hellen en de Hemelen een grooten afgrond, dien niemand van de hel kan overschrijden; wanneer iemand dit poogt te doen, wordt hij bij de eerste schrede gemarteld gelijk een slang, die op een gloeiend ijzeren plaat of op een mierenhoop gelegd is; want de duivels en satans storten zich, zoodra zij van het Goddelijk Ware den geur bespeuren, terstond in de diepte, en werpen zich in holen, en stoppen die zoo zorgvuldig dicht, dat er geen spleet open staat. Dit komt, omdat hun wil in boosheden en hun verstand in valschheden is, dus in dingen, die tegenovergesteld zijn aan het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware; en aangezien de gansche mensch, zooals gezegd werd, uit deze twee levensbeginselen bestaat, worden zij bij het voelen van het tegenovergestelde geheel en al van hoofd tot hiel zoo zwaar getroffen. Hieruit kan blijken, dat de macht van het Goddelijk Ware onuitsprekelijk is. En aangezien het Woord, dat in de Christelijke Kerk is, de houder van het Goddelijk Ware in de drie graden is, zoo is het duidelijk, dat dit het is, wat bij Johannes hfdst. 1: 3, 10 wordt verstaan. Dat zijn macht onuitsprekelijk is, kan ik bevestigen door vele tot bewijs strekkende ondervindingen in de geestelijke wereld; maar daar zij het geloof te boven gaan of ongelooftelijk lijken, zie ik daarvan af, ze aan te voeren; eenige vindt men evenwel boven in n. 209 vermeld. Hieruit zal het volgende GEDENKWAARDIGE gegeven worden, namelijk dat de Kerk, die in Goddelijke waarheden uit den Heer is, macht heeft over de hellen, en dat zij het is, waarvan de Heer tot Petrus zeide: *Op deze rots zal Ik Mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen* (Matth. 16: 18); dit zeide de Heer, nadat Petrus beleden had *dat Hij was de Christus, de Zoon des levenden Gods* (vers 16); deze waarheid wordt hier onder de rots verstaan; want overal wordt in het Woord onder de rots de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Ware.

v. De Leer der Kerk moet vanuit den Zin der letter des Woords geput, en door dezen bevestigd worden.

225. In het voorafgaande artikel werd aangetoond, dat het Woord in den zin der letter in zijn volle, in zijn heilige, en in zijn macht is; en aangezien de Heer het Woord is, en de Eerste en de Laatste, zooals Hijzelf zegt in de Openbaring hfdst. 1: 17, zoo volgt hieruit, dat de Heer in dien zin ten volste tegenwoordig is, en dat Hij daaruit den mensch leert en verlicht. Doch dit zal in de volgende orde worden aangetoond: I. *Het Woord wordt zonder de Leer niet verstaan.* II. *De Leer moet vanuit den zin der letter des Woords worden geput.* III. *Echter verschijnt het Goddelijk Ware hetwelk der Leer is, aan geen anderen dan aan hen die in verlichting uit den Heer zijn.*

226. I. HET WOORD WORDT ZONDER DE LEER NIET VERSTAAN. Dit komt, omdat het Woord in den zin van de letter uit louter overeenstemmingen bestaat, opdat de geestelijke en hemelsche dingen daarin tegelijkertijd zijn, en opdat elk woord de houder en het steunsel daarvan zij; om deze reden zijn de Goddelijke waarheden in den zin der letter zelden naakte, maar bekleede waarheden, die schijnbaarheden van het ware worden genoemd, en vele zijn aangepast aan het bevattingsvermogen der eenvoudigen, die hun gedachten niet boven zulke dingen, als zij voor oogen zien, verheffen. En er zijn sommige, die als tegenstrijdigheden verschijnen, terwijl er toch in het Woord, in zijn geestelijk licht beschouwd, geen tegenstrijdigheid bestaat. En ook zijn er in sommige plaatsen bij de Profeten verzamelingen van plaatsen en persoonsnamen, waaruit men niet eenigen zin kan halen. Aangezien dus het Woord in den zin der letter van dien aard is, zoo kan het duidelijk zijn, dat het niet verstaan kan worden zonder Leer. Doch voorbeelden zullen dit verduidelijken. Er wordt gezegd, *dat het Jehovah berouwt* (Exod. 32: 12, 14; Jona 3: 9; hfdst. 4: 2), en er wordt ook gezegd, *dat het Jehovah niet berouwt* (Num. 23: 19; 1 Sam. 15: 29); dit is zonder Leer onvereinigbaar. Er wordt gezegd, *dat Jehovah de ongerechtigheid der vaderen bezoekt aan de zonen tot het derde en vierde geslacht* (Num. 14: 18), en er wordt gezegd *dat de vader niet voor den zoon, noch de zoon voor den vader, maar een ieder in zijn zonde zal sterven* (Deut. 24: 16); deze dingen spreken elkander niet tegen, maar stemmen samen door de Leer. Jezus zegt: *Bidt, en u zal gegeven worden; zoekt, en gij zult vinden; en die klopt, dien zal opengedaan worden* (Matth. 7: 7, 8; hfdst. 21: 21, 22). Zonder Leer zou men gelooven, dat een ieder ontvangen zal wat hij vraagt; maar uit de Leer weet men, dat al wat de mensch uit den Heer vraagt, gegeven wordt; dit leert de Heer ook: *Indien gij in Mij blijft, en Mijne*

woorden in u blijven, zoo vraagt al wat gij zult willen, en het zal u geschieden (Joh. 15: 7). De Heer zegt: *Zalig zijn de armen, want hunner is het Koninkrijk Gods* (Lukas 6: 20); zonder de Leer kan men denken, dat de Hemel voor de armen is en niet voor de rijken; doch de Leer leert, dat de armen van geest worden bedoeld, want de Heer zegt: *Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het koninkrijk der hemelen* (Matth. 5: 3). Verder zegt de Heer: *Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt; met welk oordeel gij oordeelt, zult gij geoordeeld worden* (Matth. 7: 1, 2; Lukas 6: 37); zonder de Leer kan iemand er toe geleid worden, daarmede te bevestigen, dat men over den booze niet oordeelen mag, dat hij boos is; maar vanuit de Leer is het geoorloofd te oordeelen, doch rechtvaardig; want de Heer zegt: *Oordeelt een rechtvaardig oordeel* (Joh. 7: 24). Jezus zegt: *Gij zult niet leeraar genoemd worden, want één is uw Leeraar, Christus; noemt niemand uwen vader op aarde, want één is uw Vader in de Hemelen; noch zult gij meesters genoemd worden, want één is uw Meester, Christus* (Matth. 23: 8, 9, 10); zonder de Leer zou het zijn, alsof het niet geoorloofd was, iemand leeraar, vader en meester te noemen, maar uit de Leer weet men, dat het veroorloofd is in den natuurlijke zin, maar niet in den geestelijken. Jezus zeide tot de discipelen: *Wanneer de Zoon des Menschen, gezeten zal zijn op den troon Zijner heerlijkheid, zult gij ook zitten op twaalf tronen, oordeelende de twaalf stammen Israëls* (Matth. 19: 28). Uit deze woorden kan men de gevolgtrekking maken, dat ook de discipelen des Heeren zullen oordeelen, terwijl zij toch niemand kunnen oordeelen. De Leer zal derhalve deze verborgenheid onthullen hierin, dat de Heer alleen, die alwetend is en aller harten kent, oordeelen zal en oordeelen kan; en dat onder Zijn twaalf discipelen de Kerk wordt verstaan ten aanzien van alle waarheden en goedheden, welke zij uit den Heer heeft door het Woord; waaruit de Leer besluit, dat deze waarheden en goedheden een ieder zullen oordeelen, overeenkomstig des Heeren woorden bij Johannes (hfdst. 3: 17, 18; hfdst. 12: 47, 48). Er zijn tal van andere soortgelijke plaatsen in het Woord, waaruit duidelijk blijkt, dat het Woord zonder Leer niet verstaan wordt.

227. Door de Leer wordt het Woord niet alleen verstaan, maar het blinkt ook in het verstand, want het is als een kandelaar met ontstoken lampen; dan ziet de mensch meer dingen dan hij vroeger zag, en hij verstaat ook dingen, die hij vroeger niet verstond; de duistere en tegenstrijdige dingen ziet hij niet of gaat ze voorbij, dan wel, hij ziet ze en ontvouwt ze opdat zij met de Leer samenstemmen. Dat het Woord vanuit de Leer gezien en ook volgens haar ontvouwd wordt, wordt gestaafd door de ondervinding in de Christelijke wereld. Alle Hervormden zien het Woord uit hun leer, en verklaren het Woord

volgens deze; desgelijks de Pauselijken uit de hunne, en volgens deze; zelfs de Joden uit de hunne en volgens deze; bijgevolg valscheden uit een valsche leer, en waarheden uit een ware Leer. Vanuit deze dingen blijkt dat de ware Leer is gelijk een lamp in de duisternis, en als een wegwijzer in de wegen.

228. Hieruit kan blijken, dat zij, die het Woord zonder de Leer lezen, in het duister zijn aangaande alle waarheid, en dat hun gemoed zwerfende is en onzeker, tot dwalingen geneigd, en ook bereid tot ketterijen, die zij ook omhelzen, indien gunst of aanzien aandrijft, en de faam geen gevaar loopt. Want het Woord is voor hen als een kandelaar zonder licht, en zij zien in de schaduw vele dingen, en evenwel zien zij nauwelijks iets, want de Leer alleen is een lamp. Ik heb gezien, hoe dezulken door de Engelen onderzocht werden, en er werd bevonden, dat zij al wat zij wilden uit het Woord konden bevestigen, en dat zij voornamelijk die dingen bevestigen, die tot de eigenliefde behooren en tot de liefde van hen, die zij begunstigen; maar ik zag hen van hun kleederen ontbloot, ten teeken dat zij zonder waarheden waren; kleederen zijn aldaar waarheden.

229. II. DE LEER MOET UIT DEN ZIN DER LETTER DES WOORDS GEPUT, EN DOOR DEZEN BEVESTIGD WORDEN. Dit komt, omdat de Heer aldaar aanwezig is, en leert en verlicht; want de Heer werkt nooit iets tenzij in het volle, en het Woord in den zin der letter is in zijn volle, zooals boven werd aangetoond; vandaar komt het, dat de Leer uit den zin der letter geput moet worden. De Leer van het echte ware kan zelfs ook volledig uit den letterlijken zin des Woords geput worden, want het Woord is in dien zin gelijk een gekleed mensch, wiens gelaat bloot is, en wiens handen ook bloot zijn. Alle dingen, die tot het geloof en tot het leven des menschen, en die dus tot zijn zaligheid behooren, zijn daar naakt; maar de overige dingen zijn bekleed; en in vele plaatsen, waar zij bekleed zijn, schijnen zij door, gelijk de zich aan een vrouw voordoende dingen door dunne zijde voor het gelaat. Ook blinken en verschijnen de waarheden des Woords steeds klaarder en klaarder naarmate zij vermenigvuldigd worden door de liefde, die men voor ze heeft, en naarmate zij door deze liefde geordend worden.

230. Geloofd kan worden, dat de Leer van het echte ware verkregen kan worden door den geestelijken zin des Woords, die door de wetenschap der overeenstemmingen gegeven wordt; doch de Leer wordt door dezen zin niet verkregen, maar alleen verlicht en bekrachtigd; want de mensch kan, zooals eerder in n. 208 werd gezegd, door eenige overeenstemmingen, die hem bekend zijn, het Woord vervalschen, door ze te verbinden en toe te passen ter bevestiging van datgene, wat aan zijn gemoed vanuit een eenmaal

aangenomen beginsel kleeft. Bovendien wordt de geestelijke zin aan niemand gegeven dan uit den Heer alleen, en hij wordt uit Hem bewaakt, zooals de engellike Hemel wordt bewaakt, want de Hemel is in dien zin.

231. III. HET ECHTE WARE, HETWELK TOT DE LEER MOET BEHOOREN, VERSCHIJNT IN DEN ZIN DER LETTER DES WOORDS, ALLEEN AAN HEN, DIE UIT DEN HEER IN VERLICHTING ZIJN. De verlichting is uit den Heer alleen, en is bij hen, die de waarheden liefhebben, omdat zij waarheden zijn, en ze tot nutten des levens maken; bij de anderen vindt geen verlichting in het Woord plaats. Dat de verlichting uit den Heer alleen is, komt omdat het Woord uit Hem is, en Hij derhalve daarin is. Dat de verlichting voor hen is, die de waarheden liefhebben omdat zij waarheden zijn, en ze tot nutten des levens maken, komt, omdat zij in den Heer zijn en de Heer in hen is; want de Heer is de waarheid zelve, zooals in het hoofdstuk over den Heer werd aangetoond. En men heeft den Heer dan lief, wanneer men naar Zijn Goddelijke waarheden leeft, dus wanneer nutten daaruit geschieden, overeenkomstig deze woorden bij Johannes: *In dien dag zult gij bekennen, dat gij in Mij zijt, en Ik in u ben; die Mijne geboden heeft, en dezelve doet, die heeft Mij lief; en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren; en Ik zal tot hem komen en woning bij hem maken* (hfdst. 14: 20, 21, 23). Dezen zijn het, die in de verlichting zijn, wanneer zij het Woord lezen, en bij wie het Woord lichtend en doorschijnend is. Dat het Woord bij hen lichtend en doorschijnend is, komt omdat in de afzonderlijkheden des Woords een geestelijke en een hemelsche zin is, en deze zinnen zijn in het licht des Hemels; daarom vloeit de Heer door die zinnen en hun licht in den natuurlijken zin des Woords, en in het licht daarvan bij den mensch; daaruit erkent de mensch vanuit een innerlijke gewaarwording het ware, en daarna ziet hij het in zijn gedachte, en zulks zoo vaak als hij in de aandoening van het ware terwille van het ware is; want vanuit de aandoening komt de gewaarwording, vanuit de gewaarwording de gedachte, en aldus geschiedt de erkenning, welke geloof wordt genoemd.

232. Het tegenovergestelde geschiedt bij hen, die uit de leer van een valschen godsdienst het Woord lezen; maar nog meer bij hen, die deze leer uit het Woord bevestigen, en dan hun eigen glorie en de rijkdommen der wereld beoogen; bij hen zijn de waarheden des Woords als in de schaduw van den nacht, en de valscheden als in het licht van den dag. Zij lezen de waarheden, maar zij zien ze niet; en zoo zij er de schaduw van zien, vervalschen zij ze; dezen zijn het, waarvan de Heer zegt, *dat zij oogen hebben en niet zien, en dat zij ooren hebben, en niet verstaan* (Matth. 13: 14, 15). Vandaar wordt hun licht in de geestelijke dingen, die tot de Kerk behooren, louter natuurlijk, en

het gezicht van hun gemoed als het gezicht van iemand, die in bed bij het ontwaken spoken ziet, en als dat van een nachtwandelaar, die gelooft wakker te zijn, terwijl hij slaapt.

233. Het werd mij gegeven, met velen na hun dood te spreken, die geloofd hadden dat zij als sterren in den hemel zouden lichten, omdat zij, zooals zij zeiden, het Woord heilig hadden gehouden, het vaak hadden doorgelezen, en daaruit tal van dingen hadden verzameld, waarmede zij de dogma's van hun geloof hadden bevestigd, en ter oorzaak daarvan als geleerden waren gevierd, waarom zij geloofden, dat zij Michaëls en Raphaëls zouden worden. Maar velen van hen werden daarnaar onderzocht, uit welke liefde zij het Woord bestudeerd hadden, en er werd bevonden, dat eenigen het uit eigenliefde hadden gedaan, om als hoofden der kerk vereerd te worden, en eenigen uit wereldliefde, om rijkdommen te verwerven. Toen men dezen ook daarnaar onderzocht, wat zij vanuit het Woord wisten, kwam het uit, dat zij niets van het echte ware daaruit wisten, maar alleen van dat soort, hetwelk het vervalschte ware wordt genoemd, dat in zichzelf verrot valsch is, want in den Hemel stinkt dit. En er werd tot hen gezegd, dat zij dit hadden, omdat zij zichzelf en de wereld tot doeleinden hadden gehad, toen zij het Woord lazen, en niet het ware des geloofs en het goede des levens; en dat, wanneer men zichzelf en de wereld tot doeleinden heeft, het gemoed dan onder het lezen van het Woord vastkleeft aan zichzelf en aan de wereld, en men derhalve voortdurend vanuit het eigene denkt; en het eigene van den mensch is in dikke duisternis ten aanzien van alle dingen, die tot den Hemel en tot de Kerk behooren; in dezen staat kan de mensch niet uit den Heer opgetrokken en in het licht des Hemels geheven worden, en derhalve evenmin uit den Heer eenigen invloed door den Hemel in zich opnemen. Ik heb ook gezien, hoe dezen in den Hemel binnengelaten werden, en toen daar bevonden werd, dat zij zonder waarheden waren, uitgeworpen werden; maar toch bleef bij hen de trots bestaan, dat zij verdienste hadden. Anders verging het diegenen, die het Woord bestudeerd hadden uit de aandoening, het ware te weten omdat het het ware is, en omdat het de nutten des levens dient, niet alleen hun eigen nutten maar ook die van den naaste; dezen heb ik opgeheven gezien in den Hemel, en aldus in het licht, waarin het Goddelijk Ware daar is, en toen tevens verhoogd in de engellijke wijsheid, en in de gelukzaligheid daarvan, waarin de Engelen des Hemels zijn.

VI. Door den Zin der letter van het Woord is er verbinding met den Heer, en vergezelschapping met de Engelen.

234. Dat er door het Woord verbinding is met den Heer, komt, omdat Hij het Woord is, dat is, het Goddelijk Ware zelf en het Goddelijk Goede zelf daarin. Dat er door den zin van de letter verbinding is, komt, omdat het Woord in dien zin in zijn volle, in zijn heilige, en in zijn macht is, zooals boven in het desbetreffende artikel werd aangetoond. Deze verbinding verschijnt niet aan den mensch, maar zij is in de aandoening van het ware, en in de gewaarwording daarvan. Dat er door den zin van de letter vergezelschapping is met de Engelen des Hemels, komt, omdat in dien zin de geestelijke en de hemelsche zin gelegen is; en in deze zinnen zijn de Engelen, de Engelen van het geestelijk Rijk des Heeren in den geestelijken zin des Woords, en de Engelen van Zijn hemelsch Rijk in den hemelschen zin daarvan. Deze beide zinnen ontwikkelen zich uit den natuurlijken zin des Woords, wanneer de mensch, die het Woord heilig houdt, dit leest. De ontwikkeling is oogenblikkelijk, bijgevolg de vergezelschapping eveneens.

235. Dat de geestelijke Engelen in den geestelijken zin des Woords zijn, en de hemelsche Engelen in den hemelschen zin daarvan, is mij door veel ondervinding kenbaar gemaakt. Het werd mij gegeven, gewaar te worden, dat wanneer ik het Woord in den zin van zijn letter las, gemeenschap met de Hemelen plaats vond, nu eens met dit, dan weer met dat gezelschap aldaar. En de dingen, die ik naar den natuurlijken zin verstond, verstonden de geestelijke Engelen naar den geestelijken zin en de hemelsche Engelen naar den hemelschen zin, en dit op hetzelfde oogenblik. Aangezien deze gemeenschap eenige duizenden malen werd waargenomen, is mij dienaangaande niet eenige twijfel overgebleven. Er zijn ook geesten, die beneden de Hemelen zijn, en deze gemeenschap misbruiken; want zij zeggen eenige spreuken uit den zin van de letter des Woords op, en bemerken en stellen terstond het gezelschap vast, waarmede de gemeenschap geschiedt; ook dit heb ik vaak gezien en gehoord. Hierdoor werd mij door levende ondervinding te weten gegeven, dat het Woord naar den zin van zijn letter het Goddelijk middel der verbinding is met den Heer en der vergezelschapping met de Engelen des Hemels.

236. Maar het zal door voorbeelden worden verduidelijkt, op welke wijze de geestelijke Engelen hun zin gewaarworden, en de hemelsche Engelen den hunne uit den natuurlijken zin, wanneer de mensch het Woord leest. Tot voorbeeld mogen vier geboden van den Decaloog dienen, zooals het VIJFDE

GEBOD: *Gij zult niet dooden*. De mensch verstaat hieronder niet alleen dooden, maar ook haten, en wraak koesteren tot aan doodslag toe. De geestelijke Engel verstaat onder dooden als een duivel handelen en de ziel des menschen dooden; de hemelsche Engel echter verstaat onder dooden den Heer en het Woord haten. ZESDE GEBOD: *Gij zult niet echtbreken*. De mensch verstaat onder echtbreken hoereeren, ontucht bedrijven, wulpsche dingen spreken en vuile dingen denken. De geestelijke Engel verstaat onder echtbreken de goedheden des Woords schenden en zijn waarheden vervalschen; de hemelsche Engel echter verstaat onder echtbreken het Goddelijke des Heeren loochenen en het Woord ontwijden. ZEVENDE GEBOD: *Gij zult niet stelen*. De mensch verstaat onder stelen stelen, bedriegen, en onder een of ander voorwendsel den naaste zijn goederen afnemen. De geestelijke Engel verstaat onder stelen anderen van de waarheden en goedheden van hun geloof berooven door valscheden en boosheden; de hemelsche Engel echter verstaat onder stelen zichzelf de dingen toeschrijven, die des Heeren zijn, en voor zichzelf Zijn gerechtigheid en Zijn verdienste opeischen. ACHTSTE GEBOD: *Gij zult geen valsche getuigenis geven*. De mensch verstaat onder valsche getuigenis geven liegen en iemand belasteren. De geestelijke Engel verstaat onder valsche getuigenis geven zeggen en overreden, dat het valsche waar en het booze goed is, en omgekeerd; de hemelsche Engel echter verstaat onder valsche getuigenis geven den Heer en het Woord lasteren. Hieruit kan men zien, op welke wijze het geestelijke en het hemelsche uit den natuurlijken zin des Woords, waarin zij zijn, ontwikkeld en getrokken worden; en, wat wonderbaarlijk is, de Engelen halen het hunne daaruit, zonder te weten, wat de mensch denkt. Maar nochtans maken de gedachten der Engelen en der menschen één uit door overeenstemmingen, zooals einddoel, oorzaak en werking; de einddoelen zijn ook daadwerkelijk in het hemelsch Rijk, de oorzaken in het geestelijk Rijk, en de werkingen in het natuurlijk Rijk; daarvandaan nu komt de vergezelschapping van de menschen met de Engelen door het Woord.

237. Dat de geestelijke Engel uit den zin der letter des Woords geestelijke dingen trekt en oproept, en de hemelsche Engel hemelsche dingen, komt omdat deze dingen met hun natuur samenstemmen en daarmede homogeen zijn. Dat dit zoo is, kan door dergelijke dingen in de drie rijken der natuur, het dieren-, het planten- en het delfstoffenrijk verduidelijkt worden. In het DIERENRIJK: uit de spijs, wanneer zij chijl is geworden, trekken en halen de vaten hun bloed te voorschijn, de zenuwvezels haar sap, en de substanties, die de oorsprongen der vezels zijn, haar geest. In het PLANTENRIJK: de boom staat met stam, takken, bladeren en vruchten op zijn wortel; en uit den grond trekt

en roept hij door den wortel te voorschijn het grovere sap voor stam, takken en bladeren, het zuiverder sap voor het vleesch der vruchten, en. het zuiverste voor de zaden binnen de vruchten. In het **DELSTOFFENRIJK**: in den schoot der aarde zijn op sommige plaatsen mijnen doortrokken van goud, zilver, koper en ijzer; uit de uitwasemingen en uitvloeiingen uit de rotsen trekt het goud zijn element, het zilver het zijne, en het ijzer het zijne, en het waterachtig element draagt deze rondom.

238. Het Woord in de letter is gelijk een schrijn, waarin in volgorde edelsteenen, paarden en diademen liggen. De gedachten des gemoeds van een mensch, die het Woord heilig houdt, en die het ter wille van de nutten des levens leest, zijn vergelijkenderwijze als iemand, die zulk een schrijn in de hand houdt, en haar naar den Hemel zendt; en zij opent zich bij het opstijgen, en de kostbaarheden daarin komen tot de Engelen, die bij het zien en het nader beschouwen daarvan innig verrukt worden. Deze verrukking der Engelen wordt aan den mensch medegedeeld, en bewerkt de vergezelschapping, alsmede de mededeeling van gewaarwordingen. Ter wille van deze vergezelschapping met de Engelen en van de verbinding met den Heer tevens, werd het **HEILIG AVONDMAAL** ingesteld, waarin het **BROOD** in den Hemel het Goddelijk Goede wordt, en de **WIJN** het Goddelijk Ware, beide uit den Heer. Een dergelijke overeenstemming is vanuit de schepping, te dien einde dat de engellijke Hemel en de Kerk in de landen, en in het algemeen de geestelijke wereld met de natuurlijke wereld, één uitmaakt, en de Heer Zichzelve met beide tegelijk verbindt.

239. Dat de vergezelschapping van den mensch met de Engelen geschiedt door den natuurlijke of letterlijken zin des Woords, vindt ook hierin zijn oorzaak, dat er in ieder mensch vanuit de schepping drie levensgraden zijn, een hemelsche, een geestelijke en een natuurlijke. Maar de mensch is in den natuurlijken, zoolang hij in de wereld is, en dan voor zooveel in den engellijk geestelijken als hij in echte waarheden is, en voor zooveel in den hemelschen, als hij in een leven overeenkomstig deze waarheden is. Maar nochtans komt hij niet in het geestelijke en hemelsche zelf dan na den dood, aangezien deze twee in zijn natuurlijke voorstellingen liggen opgesloten en verborgen. Wanneer derhalve het natuurlijke door den dood heengaat, blijven het geestelijke en hemelsche, vanuit welke dan de voorstellingen van zijn gedachte zijn. Hieruit kan blijken, dat in het Woord alleen geest en leven is, zooals de Heer zegt: *De woorden, die Ik tot u spreek, zijn geest en leven* (Joh. 6: 63); *Het water, dat Ik u geven zal, zal worden tot eene fontein, springende tot in het eeuwige leven* (Joh. 4: 14); *De mensch leeft niet bij brood alleen, maar bij alle Woord, dat*

vanuit den mond Gods uitgaat (Matth. 4: 4); Werkt om de spijs, die blijft tot in het eeuwige leven, welke de Zoon des Menschen u zal geven (Joh. 6: 27).

VII. Het Woord is in alle Hemelen, en daaruit is de engellijke wijsheid.

240. Dat het Woord in de Hemelen is, is tot nu toe niet bekend, en kon ook niet bekend gemaakt worden, zoolang de Kerk niet wist, dat Engelen en geesten menschen zijn, naar aangezicht en lichaam geheel en al gelijk aan de menschen in onze wereld, en dat de dingen bij hen in alle opzichten gelijk zijn aan de dingen bij de menschen, met alleen dit verschil, dat zij geestelijk zijn, en dat alle dingen, die bij hen zijn, uit geestelijken oorsprong zijn, en dat de menschen in de wereld natuurlijk zijn, en dat alle dingen bij hen uit natuurlijke oorsprong zijn. Zoolang dit verborgen was, kon men niet weten, dat het Woord ook in de Hemelen is, en dat het daar door de Engelen wordt gelezen, en ook door de geesten, die onder de Hemelen zijn. Maar opdat dit niet bij voortduur verborgen zou zijn, werd het mij gegeven, in vergezelschapping met Engelen en geesten te zijn, en met hen te spreken, en de dingen te zien, die bij hen zijn, en daarna tal van dingen mede te deelen, die ik gezien en gehoord heb. Dit is geschied in het te Londen in het jaar 1758 uitgegeven werk over HEMEL EN HEL; daaruit kan men zien, dat de Engelen en de geesten menschen zijn, en dat bij hen alle dingen in voorraad zijn, welke bij de menschen in de wereld zijn. Dat de Engelen en de geesten menschen zijn, zie men in dat werk, n. 73 tot n. 77, en n. 453 tot 456. Dat er bij hen dergelijke dingen zijn als bij de menschen in de wereld, n. 170 tot 190; voorts ook, dat er bij hen een Goddelijke eeredienst en predikingen in de tempels zijn, n. 221 tot 227; en dat zij geschriften alsmede boeken hebben, n. 258 tot 264; en dat zij de Heilige Schrift of het Woord hebben, n. 259.

241. Wat het Woord in den Hemel betreft, dit is in een geestelijken stijl geschreven, die geheel en al verschilt van den natuurlijke stijl; de geestelijke stijl bestaat uit louter letters, waarvan een elk een zekeren zin bevat; en er zijn lijntjes, haakjes en punten boven en tusschen en in de letters, die den zin verhoogen. De letters bij de Engelen van het geestelijk Rijk zijn gelijk aan de drukletters in onze wereld; en de letters bij de Engelen van het hemelsch Rijk zijn bij sommigen gelijk aan de Arabische letters, bij sommigen aan de oud Hebreuewsche letters, maar van boven en van onderen omgebogen, met teekens boven, tusschen en binnen de letters, waarvan een elk eveneens een vollediger zin inhoudt. Aangezien hun schrift van dien aard is, zijn de namen van personen en plaatsen in het Woord bij hen door teekens aangegeven, waaruit de wijzen verstaan, welk geestelijke en welk hemelsche door elken naam wordt aangeduid, zoo bijvoorbeeld door Mozes het door hem geschreven Woord Gods, en in den algemeenen zin het historische Woord; door Elias

het profetische Woord; door Abraham, Izak en Jakob de Heer ten aanzien van het Goddelijk hemelsche, het Goddelijk geestelijke en het Goddelijk natuurlijke; door Aharon het Priesterschap, door David het Koningschap, beide tot den Heer behoorende; door de namen der zonen Jakobs of de twaalf stammen Israëls de verschillende dingen des Hemels en der Kerk; dergelijke dingen door de namen der twaalf discipelen des Heeren; door Zion en Jeruzalem de Kerk ten aanzien van de Leer uit het Woord; door het land Kanaän. de Kerk zelve; door de plaatsen en steden daarin aan deze en gene zijde van den Jordaan de verschillende dingen, die tot de Kerk en haar Leer behooren. Desgelijks is het gesteld met de getallen; deze zijn evenmin in de Woorden, die in den Hemel zijn, maar in de plaats daarvan staan dingen, die met de getallen overeenstemmen. Hieruit kan blijken, dat het Woord in den Hemel ten aanzien van den letterlijken zin gelijk is aan ons Woord, en tevens daarmede overeenstemt; en aldus, dat zij één zijn. Het wonderlijke hierbij is dit, dat het Woord in de Hemelen zoo geschreven is, dat de eenvoudigen dit eenvoudig verstaan, en de wijzen wijs. Want er zijn tal van haakjes en teekens boven de letters, die, zooals gezegd werd, den zin verhoogen. De eenvoudigen schenken hieraan geen aandacht, en zij kennen ze ook niet; maar de wijzen schenken aandacht daaraan, een ieder overeenkomstig zijn wijsheid, tot aan de hoogste wijsheid toe. Een exemplaar van het Woord, door uit den Heer geïnspireerde Engelen geschreven, is bij elk groot gezelschap nedergelegd in zijn heiligdom, opdat het Woord nergens wat eenig punt betreft, veranderd worde. Het Woord, dat in onze wereld is, is aan het Woord des Hemels hierin gelijk, dat de eenvoudig, en het eenvoudig, en de wijzen het wijs verstaan, doch dit geschiedt op een andere wijze.

242. Dat de Engelen al hun wijsheid door het Woord hebben, bekennen zij zelf; want voor zooveel zij in het verstand van het Woord zijn, zijn zij in het licht; het licht des Hemels is de Goddelijke Wijsheid, die voor hun oogen het licht is. In het heiligdom, waarin het exemplaar des Woords berust, is een vlammen en blinkend licht, dat alle graden des lichts, hetwelk buiten dat in den Hemel is, overtreft. De wijsheid der hemelsche Engelen overtreft de wijsheid der geestelijke Engelen, bijna zooals de wijsheid dezer Engelen de wijsheid der menschen overtreft; en zulks om deze reden, wijl de hemelsche Engelen in het goede der liefde uit den Heer zijn, en de geestelijke Engelen in de waarheden der wijsheid uit den Heer; en waar het goede der liefde is, daar zetelt tevens de wijsheid; maar waar de waarheden zijn, daar zetelt alleen zooveel wijsheid als er tevens van het goede der liefde is. Dit is de reden, waarom het Woord in het hemelsch Rijk des Heeren anders geschreven is

dan in Zijn geestelijk Rijk. Want in het Woord van het hemelsch Rijk zijn de goedheden der liefde uitgedrukt, en de teekens zijn aandoeningen der liefde; maar in het Woord van het geestelijk Rijk zijn de waarheden der wijsheid uitgedrukt, en de teekens zijn innerlijke gewaarwordingen van het ware. Hieruit kan men opmaken, welke wijsheid in het Woord, dat in de wereld is, verborgen ligt; want daarin ligt alle engellijke wijsheid opgesloten, die onuitsprekelijk is; en daarin komt na den dood de mensch, die uit den Heer door het Woord een Engel wordt.

VIII. De Kerk is uit het Woord, en zij is bij den mensch van dien aard als zijn verstand van het Woord is.

243. Dat de Kerk uit het Woord is, kan niet in twijfel worden getrokken, want boven werd aangetoond, dat het Woord het Goddelijk Ware is (n. 189 tot 192). Dat vanuit het Woord de Leer der Kerk is, n. 225 tot 233; en dat er door het Woord verbinding is met den Heer, n. 234 tot 239. Maar dat het verstand van het Woord de Kerk maakt, kan in twijfel getrokken worden, want er zijn er, die gelooven, dat zij uit de Kerk zijn, aangezien zij het Woord hebben, dit lezen of van den predikant hooren, en iets uit den zin van zijn letter weten. Maar hoe dit of dat in het Woord verstaan moet worden, weten zij niet, en sommigen hechten daaraan niet veel gewicht. Daarom zal hier worden bevestigd, dat niet het Woord de Kerk maakt, maar het verstand daarvan; en dat de Kerk van dien aard is als het verstand van het Woord bij hen, die in de Kerk zijn.

244. Dat de Kerk overeenkomstig het verstand van het Woord is, komt, omdat de Kerk is overeenkomstig de waarheden des geloofs en de goedheden der naastenliefde, en deze twee de universalia zijn, die niet alleen door den ganschen letterlijken zin des Woords heen verbreid zijn, maar ook daar binnen verborgen liggen als kostbaarheden in schatkameren. Voor elk mensch verschijnen de dingen, die in zijn letterlijken zin zijn, omdat zij rechtstreeks in de oogen vloeien; maar de dingen, die in den geestelijken zin zijn verborgen, verschijnen alleen aan hen, die de waarheden liefhebben, omdat zij waarheden zijn, en de goedheden doen, omdat zij goedheden zijn. Voor hen openbaart zich de schat, dien de letterlijke zin bedekt en bewaakt; en deze dingen zijn het, die wezenlijk de Kerk maken.

245. Dat de Kerk overeenkomstig haar Leer is, en dat de Leer uit het Woord is, is bekend. Maar nochtans is het niet de Leer, die de Kerk grondvest, maar de ongereptheid en de reinheid der Leer, bijgevolg het verstand van het Woord; de speciale Kerk echter, die bij ieder mensch afzonderlijk is, grondvest en maakt niet de Leer, doch het geloof en het leven overeenkomstig de Leer. Desgelijks grondvest en maakt niet het Woord de Kerk in het bijzonder bij den mensch, maar het geloof overeenkomstig de waarheden en het leven overeenkomstig de goedheden, die hij daaruit put en op zich toepast. Het Woord is gelijk een mijn, in welker diepte goud en zilver in allen voorraad gelegen is, en gelijk een mijn, waarin al innerlijker en innerlijker steeds kostbaarder steenen verborgen liggen; deze mijnen worden geopend al naar het verstand van het Woord. Zonder het verstand van het Woord, zoo als het in zichzelf, in zijn

schoot en in zijn diepte is, zou het Woord evenmin een Kerk bij den mensch maken, als deze mijnen in de Aziatische wereld een Europeaan rijk zouden maken; anders zou het zijn voor dien Europeaan, als hij onder de bezitters en werkers van die mijnen zou zijn. Het Woord bij hen, die de waarheden des geloofs en de goedheden des levens daaruit navorschen, is gelijk de schatten bij den koning van Perzië of bij de keizers van den Mogol en van China; en de menschen der Kerk zijn gelijk hun, die over deze schatten zijn aangesteld, en wien het vergund is, daarvan voor hun gebruik zooveel te nemen als hun belieft. Doch zij, die het Woord alleen maar bezitten, en het lezen, en evenwel niet de echte waarheden voor het geloof en de echte goedheden voor het leven zoeken, zijn gelijk diegenen, die uit berichten weten, dat daar zulke groote schatten zijn, maar daarvan zelfs geen penning krijgen. Zij, die het Woord bezitten, en daaruit niet eenig verstand van het echte ware en niet eenigen wil tot het echte goede putten, zijn gelijk diegenen, die zich voor rijk houden door de rijkdommen, hun door anderen ter leen gegeven, of voor de bezitters der van anderen geleende landerijen, huizen en koopwaren; dat dit ijdele inbeelding is, ziet een ieder. Zij zijn ook gelijk aan hen, die prachtig gekleed gaan, en in vergulde karossen rijden met lakeien achteraan en opzij en met voorloopers, terwijl toch niets van dat al hun eigendom is.

246. Van dien aard was de Joodsche natie; daarom werd zij, wyl zij het Woord bezat, door den Heer bij een rijken man vergeleken, die in purper en fijn linnen gekleed was, en elken dag luisterrijk leefde, en nochtans uit het Woord zelfs niet zooveel van het ware en het goede had geput om zich over den armen Lazarus te ontfermen, die vol zweren voor zijn deur lag. Niet alleen eigende zich deze natie hoegenaamd geen waarheden uit het Woord toe, maar zij haalde er valscheden uit in zulk een voorraad, dat ten slotte niet eenig ware zich aan hen vertoonde; want de waarheden worden door de valscheden niet slechts bedekt, maar ook uitgewischt en weggeworpen. Vandaar kwam het, dat zij ook den Messias niet erkenden, hoewel alle Profeten Zijn Komst hadden aangekondigd.

247. Op vele plaatsen wordt bij de Profeten de Kerk bij de Israëlietische en Joodsche natie beschreven, namelijk dat zij geheel en al vernietigd en tot niets geworden is daardoor, wyl zij den zin of het verstand van het Woord vervalscht hadden; want niets anders vernietigt de Kerk. Het verstand van het Woord, zoowel het ware als het valsche, wordt bij de Profeten beschreven door EFRAÏM, vooral bij Hosea; want door Efraïm wordt in het Woord het verstand van het Woord in de Kerk aangeduid. Aangezien het verstand van het Woord de Kerk maakt, wordt Efraïm genoemd **KOSTELIJKE ZOON** en

KIND DER VERRUKKINGEN (Jerem. 31: 20); EERST-VERWEKTE (Jerem. 31: 9); STERKTE DES HOOFDS VAN JEHOVAH (Psalm 60: 9; Psalm 108: 9); MACHTIGE (Zach. 10: 7); MET DEN BOOG GEVULDE (Zach. 9: 13); en de zonen van Efraïm worden genoemd GEWAPENDEN EN BOOGSCHUTTERS (Psalm 78: 9), want door den boog wordt de tegen de valscheden strijdende leer uit het Woord aangeduid. Daarom ook *werd Efraïm overgebracht tot de rechterhand van Israël, en gezegend, en voorts in de plaats van Ruben aangenomen* (Gen. 48: 5, 14 en vervolg). En daarom *werd Efraïm met zijn broeder Menasse door Mozes in den zegen der zonen Israëls onder den naam van hun vader Jozef boven allen verhoogd* (Deut. 33: 13 tot 17). Van welken aard de Kerk echter is, wanneer het verstand van het Woord te gronde is gegaan, wordt eveneens bij de Profeten door Efraïm beschreven, vooral bij Hosea, zooals in de volgende plaatsen: *Israël en Efraïm zullen vallen. Efraïm zal tot verlating worden; Efraïm is verdrukt, en geschokt door het gericht* (Hosea 5: 5, 9, 11, 12, 13, 14); *Wat zal Ik u doen, o Efraïm, dewijl uwe heiligheid als eene wolk des dageraads, en als de dauw die des morgens valt, henengaat* (Hosea 6: 4); *Zij zullen niet wonen in het land van Jehovah; Efraïm zal weder in Egypte keeren, en in Assyrië het onreine eten* (Hosea 9: 3). Het land van Jehovah is de Kerk; Egypte is het wetenschappelijke van den natuurlijken mensch; Assyrië is de redeneering daaruit; vanuit deze twee te zamen wordt het Woord ten aanzien van het innerlijke verstand daarvan vervalscht. Daarom wordt gezegd, dat Efraïm in Egypte zal wederkeeren en in Assyrië het onreine zal eten. *Efraïm weidt zich met wind, en hij achtervolgt den oostenwind; elken dag vermenigvuldigt hij leugen en verwoesting; hij maakt met Assyrië een verbond, en olie wordt naar Egypte gevoerd* (Hosea 12: 2); zich met wind weiden, den oostenwind achtervolgen, en leugen en verwoesting vermenigvuldigen, wil zeggen: de waarheden vervalschen, en aldus de Kerk vernietigen. Iets dergelijks wordt ook aangeduid door de hoererij van Efraïm; want hoererij beteekent de vervalsching van het verstand van het Woord, dat is, van het echte ware daarvan; zooals in de volgende plaatsen: *Ik ken Efraïm, dat hij geheel en al gehoereerd heeft, en Israël is bevekt* (Hosea 5: 3); *In het huis Israëls zag Ik eene afschuwelijke zaak; aldaar bedreef Efraïm hoererij, en Israël is bevekt* (Hosea 6: 10); Israël is de Kerk zelve, en Efraïm is het verstand van het Woord, waaruit en waarnaar de Kerk is; daarom wordt gezegd, dat Efraïm hoererij bedreef en Israël bevekt is. Aangezien de Kerk bij de Israëlietische en de Joodsehe natie door vervalschingen van het Woord volledig vernietigd werd, wordt er van Efraïm gezegd: *Ik zal u geven, Efraïm, Ik zal u overleveren, Israël, gelijk Adamah, en Ik zal u stellen als Zeboïm* (Hosea 11: 8). Aangezien nu bij den Profet Hosea van het eerste hoofdstuk tot het laatste gehandeld

wordt over de vervalsching van het echte verstand van het Woord, en over de vernietiging der Kerk daardoor, en aangezien door hoererie de vervalsching van het ware aldaar wordt aangeduid, werd het dezen Profeet, opdat hij dezen staat der Kerk zou uitbeelden, bevolen, *zich eene hoer tot echtgenoot te nemen, en zonen uit haar te verwekken* (hfdst. 1), en andermaal *eene overspelige vrouw te nemen* (hfdst. 3). Deze dingen werden aangehaald, opdat men uit het Woord wete en vaststelle, dat de Kerk van dien aard is als het verstand van het Woord in haar is, uitnemend en kostelijk, indien het verstand is vanuit echte waarheden vanuit het Woord, maar vernietigd ja zelfs afschuwelijk, als het vanuit vervalschte is.

ix. Er is in de afzonderlijkheden des Woords een Huwelijk van den Heer en de Kerk, en vandaar een Huwelijk van het goede en het ware.

248. Dat in de afzonderlijkheden des Woords een huwelijk is van den Heer en de Kerk, en vandaar een huwelijk van het goede en het ware, heeft men tot nu toe niet gezien, en men kon het ook niet zien, aangezien de geestelijke zin des Woords niet eerder ontdekt was, en dit huwelijk alleen door dien zin kan worden gezien. Want er zijn twee zinnen in het Woord, verborgen in den zin van zijn letter, die de geestelijke en de hemelsche worden genoemd; in den geestelijken zin in het Woord hebben de dingen, die daartoe behooren, hoofdzakelijk betrekking op de kerk, en in den hemelschen zin hoofdzakelijk op den Heer. Voorts hebben in den geestelijken zin de dingen, die daartoe behooren, betrekking op het Goddelijke Ware, en in den hemelschen zin op het Goddelijk Goede. Daarvandaan is er in het Woord zulk een huwelijk. Maar dit vertoont zich alleen aan hem, die uit den geestelijken en hemelschen zin des Woords de beteekenissen der woorden en der namen weet, want sommige woorden en namen hebben op het goede, en sommige hebben op het ware betrekking, en sommige sluiten beide in. Daarom kan men zonder deze erkenning dit huwelijk in de afzonderlijkheden des Woords niet zien. Dit is de reden, waarom deze verborgenheid niet eerder ontdekt werd. Aangezien er een dergelijk huwelijk is in de afzonderlijkheden des Woords, zijn er vaak in het Woord twee uitdrukkingen, die herhalingen van een en hetzelfde ding schijnen, terwijl het toch geen herhalingen zijn, maar de eene betrekking heeft op het goede, en de andere op het ware, en beide te zamen genomen maken daarvan de verbinding uit, en dus één ding. Vandaar komt ook de Goddelijke heiligheid des Woords, want in elk Goddelijk werk is het Goede met het Ware, en het Ware met het Goede verbonden.

249. Er wordt gezegd, dat er in de afzonderlijkheden des Woords een huwelijk is van den Heer en de Kerk, en vandaar een huwelijk van het goede en het ware, want waar een huwelijk is van den Heer en de Kerk, daar is ook een huwelijk van het goede en het ware, want dit huwelijk is uit dat. Want wanneer de Kerk of de mensch der Kerk in de waarheden is, zoo vloeit de Heer in zijn waarheden met het goede, en maakt ze levend; of, wat hetzelfde is, wanneer de mensch der Kerk in het verstand van het ware is, vloeit de Heer door het goede der naastenliefde in zijn verstand, en giet aldus leven in hem. Er zijn bij ieder mensch twee vermogens des levens, die wil en verstand worden genoemd. Het verstand is het ontvangende vat van het ware, en dus van de wijsheid; en de wil is het ontvangende vat van het goede, en vandaar

van de naastenliefde. Deze twee vermogens moeten één uitmaken, opdat de mensch een mensch der Kerk zij; en zij maken één uit, wanneer de mensch het verstand vormt uit echte waarheden, en dit geschiedt in schijn als door hemzelve; en wanneer zijn wil vervuld wordt met het goede der liefde, hetgeen uit den Heer geschiedt. Daaruit heeft de mensch het leven van het ware en het leven van het goede; het leven van het ware in het verstand, en het leven van het goede in den wil. En wanneer deze vereenigd zijn, maken zij niet twee maar één leven uit. Dit is het huwelijk van den Heer en de Kerk, voorts het huwelijk van het goede en het ware bij den mensch.

250. Dat er in het Woord twee uitdrukkingen zijn, die als herhalingen van een en hetzelfde ding schijnen, kan elk lezer, die er aandacht aan schenkt, zien; zoo bijvoorbeeld: broeder en metgezel, arm en behoeftig, woestheid en verlatenheid, ledigheid en leegte, vijand en wederpartijder, zonde en ongerechtigheid, toorn en grimmigheid, natie en volk, vreugde en blijdschap, rouw en tranen, gerechtigheid en gericht, enzoovoort. Deze uitdrukkingen schijnen synoniemen, terwijl zij het toch niet zijn, want broeder, arm, woestheid, vijand, zonde, toorn, natie, vreugde, rouw, gerechtigheid hebben betrekking op het goede, en in tegenovergestelden zin op het booze; terwijl metgezel, behoeftig, verlatenheid, leegte, wederpartijder, ongerechtigheid, grimmigheid, volk, blijdschap, tranen, gericht, betrekking hebben op het ware, en in tegenovergestelden zin op het valsche. En toch schijnt het den lezer, die deze verborgenheid niet weet, toe, alsof arm en behoeftig, woestheid en verlatenheid, ledigheid en leegte, enz. een en hetzelfde zijn, terwijl zij nochtans niet één zijn, maar één ding worden door verbinding. In het Woord worden ook tal van dingen verbonden, zooals vuur en vlam, goud en zilver, koper en ijzer, hout en steen, brood en wijn, purper en fijn linnen, enz., aangezien vuur, goud, koper, hout, brood, purper betrekking hebben op het goede, terwijl vlam, zilver, ijzer, steen, water, wijn en fijn linnen betrekking hebben op het ware. Evenzoo is het daarmede gesteld, dat er gezegd wordt, dat men God lief moet hebben uit geheel het hart en uit geheel de ziel; voorts dat God in den mensch zal scheppen een nieuw hart en een nieuwen geest; want hart heeft betrekking op het goede der liefde, en ziel en geest op de waarheden des geloofs. Er bestaan ook woorden, die, omdat zij op beide, zoowel op het goede als op het ware betrekking hebben, op zichzelf staande zonder toevoeging van andere worden gebruikt. Maar deze en tal van andere dingen vertoonen zich alleen voor de Engelen en voor hen, die, terwijl zij in den natuurlijken zin zijn, tevens ook in den geestelijken zin zijn.

251. Het zou te ver voeren om uit het Woord aan te toonen, dat daarin dergelijke dubbele uitdrukkingen voorkomen, want het zou vele bladzijden vullen. Maar om den twijfel hieromtrent weg te nemen, wil ik plaatsen aanhalen, waar NATIE en VOLK, en waar VREUGDE en BLIJDSCHAP te zamen genoemd worden. De plaatsen, waar natie en volk vermeld worden zijn de volgende: *Wee de zondige NATIE, het VOLK zwaar van ongerechtigheid* (Jes. 1: 4); *De VOLKEN, die in duisternis wandelen, zij hebben een groot licht gezien, gij hebt de NATIE vermenigvuldigd* (Jes. 9: 1, 2); *Aschur, de roede Mijns toorns, Ik zal hem zenden tegen eene huichelachtige NATIE, tegen het VOLK Mijner vervolgheden zal Ik hem bevel geven* (Jes. 10: 5, 6); *Het zal ten zelven dage geschieden, dat de NATIËN zullen zoeken den wortel van Isschaj, die staat tot eene banier der VOLKEN* (Jes. 11: 10); *Jehovah, die de VOLKEN slaat met ongeneeslijke plagen, die met toorn over de NATIËN heerscht* (Jes. 14: 6); *Te dien dage zal Jehovah Zebaoth als gave gebracht worden een VOLK, dat getrokken en geplukt is, en eene NATIE, die af gemeten en vertreden is* (Jes. 18: 7); *Een sterk VOLK zal U eeren, de stad der machtige NATIËN zal U vreezen* (Jes. 25: 3); *Jehovah zal verslinden het bewindsel over alle VOLKEN, het deksel over alle NATIËN* (Jes. 25: 7); *Nadert, gij NATIËN, en gij, VOLKEN, luistert toe* (Jes. 34: 1); *Ik heb U geroepen tot een verbond des VOLKS, tot een licht der NATIËN* (Jes. 42: 6); *Dat alle NATIËN samenvergaderd worden, en de VOLKEN te zamen komen* (Jes. 43: 9); *Ziet, Ik zal Mijne hand opheffen tot de NATIËN, en tot de VOLKEN Mijne banier* (Jes. 49: 22); *Tot een getuige heb Ik Hem gegeven den VOLKEN, eenen Vorst en Wetgever den NATIËN* (Jes. 55: 4, 5); *Ziet, er komt een VOLK uit het land van het noorden, en eene groote NATIE uit de zijden des lands* (Jerem. 6: 22, 23); *Ik zal U niet meer doen hooren de lastering der NATIËN, en Gij zult niet meer dragen den smaad der VOLKEN* (Ezech. 36: 15); *Alle VOLKEN en NATIËN zullen Hem eeren* (Dan. 7: 14); *Opdat de NATIËN over hen niet een spreekwoord maken, en zij onder de VOLKEN zeggen: Waar is hunlieder God?* (Joël 2: 17); *De overblijfselen Mijns VOLKS zullen ze berooven, en de overigen Mijner NATIE zullen hen beërven* (Zef. 2: 9); *Vele VOLKEN zullen komen, en talrijke NATIËN, om Jehovah te Jeruzalem te zoeken* (Zach. 8: 22); *Mijne oogen hebben Uwe zaligheid gezien, die Gij bereid hebt voor het aangezicht van al de VOLKEN, een schijnsel tot openbaring der NATIËN* (Lukas 2: 30, 31, 32); *Gij hebt ons met Uw bloed verlost uit alle VOLK en NATIE* (Openb. 5: 9); *Gij moet wederom profeteeren over VOLKEN en NATIËN* (Openb. 10: 11); *Gij zult Mij stellen tot een hoofd der NATIËN; een VOLK, dat Ik niet kende, zal Mij dienen* (Psalm 18: 44); *Jehovah maakt teniet den raad der NATIËN, Hij, keert om de gedachten der VOLKEN* (Psalm 33: 10); *Gij stelt ons tot een spreekwoord onder*

de NATIËN, tot eene hoofdschudding onder de VOLKEN (Psalm 44: 15); *Jehovah zal de VOLKEN onder ons onderwerpen, en de NATIËN onder onze voeten; God regeert over de NATIËN, de vrijwilligen der VOLKEN zijn vergaderd* (Psalm 47: 4, 9, 10); *De VOLKEN zullen U belijden, en de NATIËN zullen juichen, omdat Gij de VOLKEN zult richten in rechtmatigheid, en de NATIËN in het land zult leiden* (Ps. 67: 3, 4, 5); *Gedenk Mijner, o Jehovah, in het welbehagen van Uw VOLK, opdat ik mij verblijde in de vreugde Uwer NATIËN* (Psalm 106: 4, 5), behalve elders. Dat er van natiën en tevens van volken wordt gesproken, komt, omdat onder de natiën diegenen worden verstaan, die in het goede zijn, en in tegenovergestelden zin diegenen, die in het booze zijn; en onder volken diegenen, die in waarheden, en in tegenovergestelden zin diegenen, die in valscheden zijn. Daarom worden zij, die uit het geestelijk Rijk des Heeren zijn, volken genoemd; en zij, die uit het hemelsch Rijk des Heeren zijn, natiën genoemd; want in het geestelijk Rijk zijn allen in waarheden en daaruit in inzicht, maar in het hemelsch Rijk zijn allen in goedheden en daaruit in wijsheid.

252. Desgelijks is het met vele andere uitdrukkingen gesteld, zooals dat waar VREUGDE gezegd wordt, ook BLIJDSCHAP gezegd wordt, als in de volgende plaatsen: *Ziet, VREUGDE en BLIJDSCHAP, den os te dooden* (Jes. 22: 13); *VREUGDE en BLIJDSCHAP zullen zij verkrijgen, DROEFENIS en zuchting zullen wegvlieden* (Jes. 35: 10; hfdst. 51: 11); *BLIJDSCHAP en VREUGDE zijn afgesneden uit het huis onzes Gods* (Joël 1: 16); *De stem der VREUGDE en de stem der BLIJDSCHAP zal afgenomen worden* (Jerem. 7: 34; hfdst. 25: 10); *Het vasten der tiende zal den huize van Jehudah tot VREUGDE en tot BLIJDSCHAP zijn* (Zach. 8: 19); *VERBLIJDT u in Jeruzalem, VERHEUGT u in haar* (Jes. 66: 10); *VERHEUG u en VERBLIJDT u, gij dochter Edoms, (Klaagt. 4: 21); De Hemelen zullen zich VERBLIJDEN, en het land zal zich VERHEUGEN* (Psalm 68: 4); *Doe mij VREUGDE en BLIJDSCHAP hooren* (Psalm 51: 10); *VREUGDE en BLIJDSCHAP zal in Zion gevonden worden, belijdenis, en eene stem des gezangs* (Jes. 51: 3); *Er zal BLIJDSCHAP zijn, en velen zullen zich over Zijn geboorte VERHEUGEN* (Lukas 1: 14); *Ik zal doen ophouden de stem der VREUGDE en de stem der BLIJDSCHAP, de stem des bruidegoms en de stem der bruid* (Jer. 7: 34; hfdst. 16: 9; hfdst. 25: 10); *In deze plaats zal nog gehoord worden de stem der VREUGDE en de stem der BLIJDSCHAP, en de stem des bruidegoms en de stem der bruid* (Jer. 33: 10,11), en elders. Dat beide uitdrukkingen, zoowel vreugde als blijdschap gebezigd worden, komt, omdat vreugde betrekking heeft op het goede, en blijdschap op het ware; of vreugde op de liefde, en blijdschap op de wijsheid. Want de vreugde behoort tot het hart, en de blijdschap tot den geest; of de vreugde tot den wil, en de

blijdschap tot het verstand. Dat het huwelijk van den Heer en de Kerk ook hierin is, blijkt duidelijk hieruit, dat er gezegd wordt: *Stem der vreugde en stem der blijdschap, stem des bruidegoms en stem der bruid* (Jerem. 7: 34; hfdst. 16: 9; hfdst. 25: 10; hfdst. 33: 10, 11), en de Heer is de Bruidegom, en de Kerk is de Bruid. Dat de Heer de Bruidegom is, zie men in Matth. 9: 15; Markus 2: 19, 20; Lukas 5: 35; en dat de Kerk de Bruid is, Openb. 21: 2, 9; hfdst. 22: 17; daarom zegt Johannes de Dooper aangaande Jezus: *Die de Bruid heeft, is de Bruidegom* (Joh. 3: 29).

253. Ter oorzaak van het huwelijk van het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware in de afzonderlijkheden des Woords, wordt op zeer vele plaatsen gezegd Jehovah God, voorts Jehovah en Heilige Israëls, alsof zij twee waren, terwijl zij toch één zijn; want onder Jehovah wordt de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Goede der Goddelijke Liefde; en onder God en onder Heilige Israëls wordt de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Ware der Goddelijke Wijsheid. Dat Jehovah en God, en Jehovah en Heilige Israëls op zeer vele plaatsen in het Woord genoemd worden, en evenwel Een verstaan wordt, zie men in de LEER AANGAANDE DEN HEER DEN VERLOSSER.

x. Uit den Zin der letter van het Woord kunnen ketterijen gehaald worden, maar het is schadelijk, deze te bevestigen.

254. Hierboven werd aangetoond, dat het Woord niet verstaan kan worden zonder de Leer, en dat de Leer gelijk een lamp is, opdat men de echte waarheden zie; en zulks ter oorzaak hiervan, wijl het Woord in louter overeenstemmingen geschreven is. Vandaar komt het, dat daarin tal van dingen schijnbaarheden van het ware zijn, en niet naakte waarheden, en dat tal van dingen geschreven zijn naar het bevattingsvermogen van den louter natuurlijken mensch, maar toch zoo, dat de eenvoudigen het eenvoudig, en de inzichtsvollen het met inzicht, en de wijzen het wijs kunnen verstaan. Aangezien nu het Woord van dien aard is, kunnen de schijnbaarheden van het ware, die bekleede waarheden zijn, voor naakte waarheden genomen worden, die, wanneer zij bevestigd worden, begoochelingen worden, welke in zichzelf valscheden zijn. Hieruit, dat schijnbaarheden van het ware voor echte waarheden werden genomen en bevestigd, zijn alle ketterijen ontstaan, die in de Christelijke wereld waren en nog zijn. De ketterijen zelve verdoemen de menschen niet, maar de bevestigingen der valscheden, die in de ketterij gelegen zijn, uit het Woord, en door redeneeringen uit den natuurlijken mensch, en het booze leven zijn het, die verdoemen. Want een ieder wordt geboren in den godsdienst van zijn vaderland of van zijn ouders; van kindsbeen af wordt hij daarin ingewijd, en daarna houdt hij dezen vast, en kan zich niet zelf uit de valscheden daarvan uitleiden, zoowel vanwege zijn verkeer in de wereld, als vanwege het onvermogen van zijn verstand in het doorzien van de waarheden van deze afstamming. Doch boos leven, en valscheden bevestigen tot de vernietiging van het echte ware toe, dat is het, wat verdoemt. Want wie in zijn godsdienst blijft, en in God gelooft, en binnen de Christenheid in den Heer gelooft, en het Woord heilig houdt en overeenkomstig de voorschriften van den Decaloog uit godsdienst leeft, zweert niet bij valscheden. Wanneer hij dan ook de waarheden hoort, en ze op zijn wijze gewaarwordt, kan hij ze omhelzen en aldus uit de valscheden uitgeleid worden; niet echter diegene, die de valscheden van zijn godsdienst bevestigd heeft, want het bevestigde valsche blijft en kan niet uitgerooid worden. Want het valsche is na de bevestiging alsof iemand daarop gezworen had, vooral wanneer het samenhangt met de eigenliefde of met den hoogmoed van het eigen inzicht.

255. Ik heb met eenigen in de geestelijke wereld gesproken, die verscheidene eeuwen geleden geleefd en zich in de valscheden van hun godsdienst bevestigd hadden, en ik bevond, dat zij nog standvastig in diezelfde

valschheden gebleven waren. En ik heb daar ook met eenigen gesproken, die in denzelfden godsdienst geweest waren, en als genen gedacht hadden, maar de valschheden daarvan niet bij zichzelve bevestigd hadden; en ik bevond, dat zij, na door de Engelen onderricht te zijn, de valschheden hadden wegge worpen en de waarheden aangenomen, en dat dezen behouden werden, maar genen niet. Elk mensch wordt na den dood door de Engelen onderricht, en diegenen worden aangenomen, die de waarheden zien, en uit de waarheden de valschheden. Maar alleen diegenen zien de waarheden, die zich niet in valschheden bevestigd hebben; zij, die zich echter daarin bevestigd hebben, willen de waarheden niet zien, en als zij ze zien, keeren zij zich achterwaarts, en òf zij lachen er dan om òf zij vervalschen ze. De echte oorzaak daarvan is deze, dat de bevestiging in den wil treedt, en de wil de mensch zelf is, en het verstand naar zijn zin zet, terwijl de bloote erkentenis alleen maar in het verstand treedt, en dit geenerlei macht over den wil heeft, dus in den mensch niet anders is dan als iemand die in den voorhof of aan de deur staat en nog niet in het huis is.

256. Maar laat dit door een voorbeeld verduidelijkt worden: in het Woord wordt op vele plaatsen aan God toorn, grimmigheid, wraak toegeschreven, en dat Hij straft, in de hel werpt, verzoekt, en tal van dergelijke dingen meer. Wie dit eenvoudig en als een klein kind gelooft, en dientengevolge God vreest, en zich daarvoor wacht, tegen Hem te zondigen, wordt niet verdoemd ter oorzake van dit eenvoudige geloof. Maar hij, die deze dingen bij zichzelve bevestigt, dermate, dat hij gelooft, dat toorn, grimmigheid, wraak, en dus dergelijke dingen, die tot het booze behooren, bij God zijn, en dat Hij uit toorn, grimmigheid en wraak den mensch straft, en in de hel werpt, hij wordt verdoemd, aangezien hij het echte ware vernietigde, welk ware daarin bestaat, dat God de Liefde zelve is, de Barmhartigheid zelve, en het Goede zelf; en wie deze dingen is, kan niet toornen, vergrimmen, en wreken. Dat deze dingen in het Woord aan God worden toegeschreven, komt, omdat het zoo schijnt; dergelijke dingen zijn schijnbaarheden van het ware.

257. Dat tal van dingen in den zin der letter van het Woord schijnbaarheden van het ware zijn, waarin echte waarheden verborgen liggen, en dat het niet schadelijk is, overeenkomstig schijnbaarheden van het ware eenvoudig te denken, alsmede te spreken, maar dat het schadelijk is, deze te bevestigen, aangezien door de bevestiging het Goddelijk Ware, dat binnen in verborgen ligt, vernietigd wordt, kan ook door een voorbeeld in de natuur worden toegelicht, hetgeen aangevoerd wordt, aangezien het natuurlijke klaarder verduidelijkt en leert dan het geestelijke. Voor de oogen schijnt het, alsof de

zon elken dag en ook eens per jaar rondom de aarde wordt gedragen; vandaar zegt men, dat de zon opgaat en ondergaat, dat zij morgen, middag, avond en nacht maakt, alsmede de tijden van lente, zomer, herfst en winter, en op deze wijze de dagen en de jaren, terwijl toch de zon onbeweeglijk stilstaat, want zij is een vurige oceaan, en de aarde dagelijks rondwentelt en jaarlijks wordt rondgedragen. Die mensch, die uit eenvoud en uit onwetendheid denkt, dat de zon wordt rondgedragen, vernietigt de natuurlijke waarheid niet, welke daarin bestaat, dat de aarde rondom haar as draait, en jaarlijks langs den zonnweg wordt gedragen. Doch hij, die de schijnbare beweging der zon bevestigt door redeneeringen uit den natuurlijke mensch, en meer nog hij, die dit bevestigt door het Woord, omdat daarin gezegd wordt, dat de zon opgaat en ondergaat, verzwakt de waarheid en vernietigt haar; en daarna kan hij haar nauwelijks zien, ook al zou het hem voor oogen getoond worden, dat de gansche sterrenhemel desgelijks dagelijks en jaarlijks in schijn wordt rondgedragen, en nochtans wordt zelfs niet ééne enkele ster uit haar vaste plaats ten opzichte van een andere verwijderd. Dat de zon beweegt is een schijnbaar ware, maar dat zij niet beweegt is een echt ware; maar niettemin spreekt een ieder volgens het schijnbaar ware, door te zeggen dat de zon opgaat en ondergaat; en dit is veroorloofd, omdat men niet anders kan; maar dienovereenkomstig denken vanuit bevestiging verstompt en verduistert het redelijk verstand.

258. Dat het schadelijk is, de schijnbaarheden van het ware te bevestigen, die in het Woord zijn, aangezien daardoor begoocheling ontstaat, en aldus het Goddelijk Ware, dat van binnen verborgen ligt, vernietigd wordt, daarvan is de eigenlijke oorzaak deze, dat alle en elk der dingen van den zin der letter van het Woord gemeenschap hebben met den Hemel; want, zooals boven werd aangetoond, is in alle en elk der dingen van den zin zijner letter een geestelijke zin, en deze wordt geopend, wanneer hij overgaat van den mensch naar den Hemel. En alle dingen van den geestelijken zin zijn echte waarheden. Wanneer daarom de mensch in valschheden is, en den zin van de letter daarop toepast, zoo zijn daar valschheden in, en wanneer valschheden binnentreden, worden de waarheden verstrooid, hetgeen op den weg van den mensch naar den Hemel geschiedt. En het gaat daarmede vergelijkenderwijze, alsof een met gal gevulde glanzige blaas naar een ander werd geworpen en voordat zij hem bereikt in de lucht barst en de gal in het rond wordt gespat, waarop de ander, wanneer hij de met gal verontreinigde lucht ruikt, zich afwendt en ook den mond sluit, opdat zij zijn tong niet aanraakt. En het is te vergelijken met een lederen zak met hoepels van cederhout omgord, waarin azijn vol wormen

is, en de zak breekt onderweg en zijn stank wordt door den ander geroken, die dan terstond uit walging dezen stank, opdat hij niet in zijn neus dringt, met een waaijer verstroot. Het is ook gelijk een amandel in den dop, waar binnen in plaats van den amandel een pasgeboren adder is, en wanneer de dop wordt opengebrouken, schijnt het addertje door den wind in de oogen van den ander gedreven te worden; dat deze zich dan afwendt, opdat het niet geschiedt, spreekt vanzelf. Desgelijks is het gesteld met het lezen van het Woord door den mensch, die in valscheden is, en aan zijn valscheden iets van den zin der letter des Woords aanpast, namelijk dat het dan onderweg naar den Hemel wordt teruggeworpen, opdat iets dergelijks niet invloed en de Engelen bestookt. Want wanneer het valsche het ware aanraakt, zoo is het alsof de punt van een naald het vezeltje van een zenuw of de pupil van het oog aanraakt; dat het zenuwvezeltje zich terstond in een spiraal oprolt en zich in zichzelf terugtrekt, is bekend; evenzoo, dat het oog zich bij de eerste aanraking met de oogleden dekt. Hieruit blijkt duidelijk, dat het vervalschte ware de gemeenschap met den Hemel wegneemt, en dezen sluit. Dit is de reden, waarom het schadelijk is, een of ander kettersch valsche te bevestigen.

259. Het Woord is gelijk een tuin, die het Hemelsch Paradijs is te noemen, waarin smakelijke en bekoorlijke dingen van allerlei soort zijn, smakelijk in de vruchten en bekoorlijk in de bloemen; in het midden daarvan zijn de boomen des levens, en daarnaast bronnen des levenden waters; en rondom den tuin zijn de boomen des wouds. De mensch, die vanuit de Leer in de Goddelijke waarheden is, bevindt zich in het midden, waar de boomen des levens zijn, en hij geniet daadwerkelijk van de smakelijke en bekoorlijke dingen aldaar. Maar de mensch, die niet vanuit de Leer in de waarheden is, maar alleen vanuit den zin der letter, is in den omtrek, en ziet alleen dingen des wouds; wie echter in de leer van een valschen godsdienst is, en het valsche daarvan bij zich bevestigd heeft, is zelfs niet eens in het woud, maar daarbuiten in een zandvlakte, waar ook niet eens gras is. Dat van dien aard ook hun staat na den dood is, werd in het werk *OVER HEMEL EN HEL* aangetoond.

260. Bovendien moet men weten, dat de zin van de letter een wachter is voor de echte waarheden, die van binnen verborgen liggen, opdat zij niet beschadigd worden. En hij is een wachter in dit opzicht, dat deze zin hierheen en daarheen gedraaid en al naar de opvatting verklaard kan worden, zonder dat het inwendige daarvan gekwetst en geschonden kan worden. Want het schaadt niet, dat de zin der letter door den een anders wordt verstaan dan door den ander; maar wel schaadt het, zoo de mensch valscheden binnendraagt, die tegen de Goddelijke waarheden zijn, hetgeen eenig en alleen geschiedt

door hen, die zichzelf in valschheden bevestigd hebben. Hierdoor wordt het Woord geweld aangedaan. Opdat dit niet geschiede, waakt de zin der letter, en hij waakt bij hen, die vanuit hun godsdienst in valschheden zijn, en de valschheden daarvan niet bevestigen. De zin van de letter des Woords als wachter wordt aangeduid door de Cherubim in het Woord, en ook door hen daar beschreven. Deze wacht wordt door de Cherubim aangeduid, die, nadat Adam met de echtgenoot uit den Tuin van Eden was geworpen, aan den ingang daarvan werden gesteld, waarover men het volgende leest: *Toen Jehovah God den mensch verdreven had, deed Hij tegen den opgang van den tuin van Eden CHERUBIM wonen, en de vlam van het zich heen en weder wendende zwaard, om te bewaren den weg van den boom des levens* (Gen. 3: 23, 24). Wat deze dingen beteekenen, kan niemand zien, tenzij hij weet, wat door de Cherubim wordt aangeduid, en wat door den tuin van Eden, en wat door den boom des levens aldaar; en daarna wat door de vlam van het zich heen en weder wendende zwaard. Deze dingen werden elk afzonderlijk verklaard in de te Londen uitgegeven HEMELSCHE VERBORGENHEDEN bij dat hoofdstuk, namelijk dat door de Cherubim de bewaking wordt aangeduid, door den weg van den booms des levens de ingang tot den Heer, die den menschen gewordt door de waarheden van den geestelijken zin des Woords; door de vlam van het zich wendende zwaard wordt het Goddelijk Ware in laatsten aangeduid, hetwelk is gelijk het Woord in den zin der letter, die zoo gewend kan worden. *Hetzelfde wordt verstaan onder de CHERUBIM VAN GOUD, gesteld op de twee uiteinden van het verzoendeksel, hetwelk was boven de ark in den tabernakel* (Exod. 25:18 tot 21). Door de ark werd het Woord aangeduid, aangezien de decalooq daarin het allereerste des Woords was; door de Cherubim aldaar werd de bewaking aangeduid; daarom sprak de Heer met Mozes tusschen hen (Exod. 25: 22; 37: 9; Num. 7: 89); en Hij sprak in den natuurlijken zin, want Hij spreekt met den mensch alleen in het volle, en in den zin der letter is het Goddelijk Ware in zijn volle (men zie boven n. 214 tot 224). Ook werd niets anders aangeduid *door de CHERUBIM op de gordijnen van den tabernakel en op den voorhang* (Exod. 26: 31), want de gordijnen en de voorhang van den tabernakel beteekenden de laatste dingen des Hemels en der Kerk, dus ook des Woords (men zie boven n. 220). Desgelijks *door de uitgesneden CHERUBIM op de wanden en op de deuren van den tempel te Jeruzalem* (I Kon. 6: 29, 32, 35; men zie boven n. 221); insgelijks door de CHERUBIM *in den Nieuwen Tempel* (Ezech. 41: 18, 19, 20). Aangezien door de Cherubim de wacht werd aangeduid, opdat men den Heer, den Hemel en het Goddelijk Ware, zooals het binnen in het Woord is, niet onmiddellijk zou naderen, maar middellijk door laatsten,

wordt over den Koning van Tyrus aldus gesproken: *Gij, die de maat verzegelt, vol van wijsheid en volmaakt in schoonheid, gij waart in den tuin Eden, alle kostelijk gesteente was uw deksel, gij, CHERUB, uitbreiding des bedekkers; Ik heb u verdaan, gij OVERDEKKENDE CHERUB, in het midden der steenen des vuurs* (Ezech. 28: 12, 13, 14, 16). Door Tyrus wordt de Kerk aangeduid ten aanzien van de erkenningen van het ware en goede, en vandaar door den Koning van Tyrus het Woord, alwaar en vanwaar deze erkenningen zijn. Dat het Woord hier in zijn laatste door den koning, en de bewaking door den Cherub wordt aangeduid, blijkt duidelijk, want er wordt gezegd: “Gij, die de maat verzegelt; alle kostelijk gesteente was uw deksel; gij, Cherub, uitbreiding des bedekkers”, alsmede “overdekkende Cherub”. Dat onder de kostbare steenen, die hier eveneens genoemd worden, de dingen worden verstaan, die tot den zin der letter behooren, zie men boven in n. 217, 218. Aangezien door de Cherubim het Woord in laatste wordt aangeduid, alsmede de bewaking, wordt bij David gezegd: *Jehovah boog de hemelen, en daalde neder, en Hij reed op eenen Cherub* (Psalm 18: 10, 11); *Herder Israëls, die gezeten zijt op de Cherubim, verschijn blinkende* (Psalm 80: 2); *Jehovah die zit op de Cherubim* (Psalm 99: 1); rijden op de Cherubim en zitten op de Cherubim, wil zeggen: op den laatste zin des Woords. Het Goddelijk Ware in het Woord en zijn hoedanigheid wordt beschreven door de vier dieren, die eveneens Cherubim worden genoemd, bij Ezechiël hfdst. 1: 9 en 10; alsmede door de vier dieren in het midden van den troon en naast den troon (Openb. hfdst. 4: 6 en vervolg). Men zie de door mij te Amsterdam uitgegeven ONTHULDE OPENBARING (n. 239, 275, 314).

XI. De Heer heeft in de wereld alle dingen des Woords vervuld, en is daardoor het Woord, dat is, het Goddelijk Ware, ook in laatsten geworden.

261. Dat de Heer in de wereld alle dingen des Woords heeft vervuld, en dat Hij daardoor het Goddelijk Ware of het Woord, ook in laatsten geworden is, wordt onder het volgende bij Johannes verstaan: *en het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijne heerlijkheid gezien, eene heerlijkheid als des Eenigverwekten uit den Vader, vol van genade en waarheid* (1: 14); “vleesch worden” wil zeggen: het Woord in laatsten worden. Van welken aard de Heer was als het Woord in laatsten, toonde Hij den discipelen, toen Hij van gedaante veranderde (Matth. 17: 2 en vervolg; Markus 9: 2 en vervolg; Lukas 9: 28 en vervolg), en daar wordt gezegd, dat Mozes en Elias in heerlijkheid gezien werden. Onder Mozes wordt het Woord verstaan, dat door hem geschreven werd, en in het algemeen het historische Woord; en onder Elias het profetische Woord. De Heer als het Woord in laatsten werd ook uitgebeeld voor Johannes, in de Openbaring hfdst. 1: 13 tot 16, alwaar alle dingen van de beschrijving van Hem de laatsten van het Goddelijk Ware of van het Woord beteekenen. De Heer was te voren weliswaar het Woord of het Goddelijk Ware, maar in eersten, want er wordt gezegd: *In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en GOD WAS HET WOORD* (Joh. 1: 1, 2); maar toen het Woord vleesch geworden was, was de Heer het Woord ook in laatsten geworden; vandaar komt het, dat Hij genoemd wordt de EERSTE en de LAATSTE (Openb. 1: 8, 11, 17; hfdst. 2: 8; hfdst. 21: 6; hfdst. 22: 12, 13; Jes. 44: 6).

262. Dat de Heer alle dingen des Woords vervulde, blijkt uit de plaatsen, waar gezegd wordt, dat door Hem de Wet en de Schrift vervuld, en dat alle dingen voleindigd zijn, zooals uit de volgende: *Jezus zeide: Meent niet, dat Ik gekomen ben, om de WET en de PROFETEN te ontbinden; Ik ben niet gekomen om te ontbinden MAAR OM TE VERVULLEN* (Matth. 5: 17, 18); *Jezus ging in de synagoge, en stond op om te lezen; toen werd Hem gegeven het Boek van den Profeet Jesaja, en Hij ontrolde het Boek, en Hij vond de plaats, daar geschreven was: De Geest van Jehovah is op Mij, daarom heeft Hij Mij gezalfd; om den armen het evangelie te verkondigen heeft Hij Mij gezonden, om te genezen, die gebroken zijn van harte; om den gebondenen te verkondigen loslating, en den blinden het gezicht, om te prediken het aangename jaar des Heeren. Daarna het Boek samenrollend, zeide Hij: HEDEN IS DEZE SCHRIFT IN UWE OOREN VERVULD* (Lukas 4: 16 tot 21); *Opdat DE SCHRIFT VERVULD WORDE: Die*

met Mij het brood eet, heeft de verzenen over Mij opgeheven (Joh. 13: 18); *Niemand uit hen is verloren gegaan, dan de zoon der verderfenis, opdat DE SCHRIFT VERVULD WORDE* (Joh. 17: 12); *Opdat HET WOORD VERVULD ZOU WORDEN, dat Hij gezegd had: Uit degenen, die Gij Mij gegeven hebt, heb Ik niet een verloren* (Joh. 18: 9); *Jezus zeide tot Petrus: Keer uw zwaard weder in zijne plaats; HOE ZOU DAN DE SCHRIFT VERVULD WORDEN, dat het alzoo geschieden moet. Doch dit alles is geschied opdat DE SCHRIFT ZOU VERVULD WORDEN* (Matth. 26: 52, 54, 56); *De Zoon des Menschen gaat heen, gelijk van Hem GESCHREVEN IS, opdat DE SCHRIFTEN VERVULD ZOU DEN WORDEN* (Markus 14: 21, 49); *Alzoo IS DE SCHRIFT VERVULD GEWORDEN, die zegt: Hij is met de goddeloozen gerekend* (Markus 15: 28; Lukas 22: 37); *Opdat DE SCHRIFT VERVULD ZOU WORDEN: Zij hebben Zijne kleederen onder zich verdeeld, en over Mijne kleeding hebben zij het lot geworpen* (Joh. 19: 24); *hierna, Jezus, wetende, dat nu alle dingen volbracht waren, opdat DE SCHRIFT ZOU VERVULD WORDEN* (Joh. 19: 28); *Toen Jezus den edik genomen had, zeide Hij: Het is VOLBRACHT, dat is VERVULD* (Joh. 19: 30); *Deze dingen zijn geschied, opdat DE SCHRIFT VERVULD ZOU WORDEN: Gij zult geen been in Hem verbreken; en wederom eene andere SCHRIFT ZEGT: Zij zullen zien, Wien zij doorstoken hebben* (Joh. 19: 36, 37). Dat het gansche Woord over Hem geschreven was, en dat Hij in de wereld kwam om dat te vervullen, leerde Hij ook den discipelen vóór Hij heenging, met deze woorden: *Hij zeide tot hen: O onverstandigen en tragen van hart, om te gelooven al de dingen, die de Profeten gesproken hebben. Moest de Christus niet deze dingen lijden, en in de heerlijkheid ingaan. En begonnen hebbende van MOZES EN VAN AL DE PROFETEN, leide Hij hun uit IN AL DE SCHRIFTEN DE DINGEN AANGAANDE HEM* (Lukas 24: 25, 26, 27). Verder zeide Jezus: *DAT ALLE DINGEN VERVULD MOESTEN WORDEN, DIE VAN MIJ GESCHREVEN ZIJN IN DE WET VAN MOZES, EN IN DE PROFETEN, EN IN DE PSALMEN* (Lukas 24: 44, 45). Dat de Heer in de wereld alle dingen des Woords vervuld heeft tot de meest afzonderlijke daarvan toe, blijkt duidelijk uit deze Zijne woorden: *Voorwaar zeg Ik u: totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, ZAL ER NIET EEN JOTA OF EEN HORENTJE VAN DE WET VOORBIJGAAN, TOTDAT ALLE DINGEN ZIJN GESCHIED* (Matth. 5: 18). Hieruit kan men nu helder zien, dat daaronder, dat de Heer alle dingen der Wet vervuld heeft, niet wordt verstaan, dat Hij alle geboden van den Decaloog vervulde, maar dat Hij alle dingen des Woords vervuld heeft. Dat alle dingen des Woords ook onder de Wet worden verstaan, kan uit het volgende blijken: *Jezus zeide: Is er niet geschreven in UWE WET: Ik heb gezegd: Gij zijt goden* (Joh. 10: 34); dit staat geschreven in Psalm 82: 6. *De schare antwoordde: Wij*

hebben uit de WET gehoord, dat Christus blijft in der eeuwigheid (Joh. 12: 34); dit staat geschreven in Psalm 89: 30; Psalm 110: 4; Dan. 7: 14. *Opdat het Woord vervuld zou worden, dat in HUNNE WET geschreven is: Zij hebben Mij zonder oorzaak gehaat* (Joh. 15: 25); dit staat geschreven in Psalm 35: 19. *Het is lichter, dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat een tittel der Wet valle* (Lukas 16: 17); onder de Wet wordt daar, zooals ook hier en daar elders, de gansche Heilige Schrift verstaan.

263. Op welke wijze de Heer het Woord is, wordt door weinigen verstaan; want zij denken, dat de Heer door het Woord de menschen kan verlichten en onderwijzen, maar dat Hij nochtans daarom niet het Woord genoemd kan worden. Maar laten zij weten, dat ieder mensch zijn wil en zijn verstand is, en dat aldus de een van den ander is onderscheiden; en aangezien de wil het ontvangende vat der liefde is, en aldus van alle goedheden, welke tot die liefde behooren, en het verstand het ontvangende vat der wijsheid is, en dus van alle dingen van het ware, welke tot deze wijsheid behooren, zoo volgt hieruit, dat ieder mensch zijn liefde en zijn wijsheid is, of, wat hetzelfde is, zijn goede en zijn ware. De mensch is nergens anders vandaan mensch, en niets anders is bij hem mensch. Wat den Heer betreft, Hij is de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, dus het Goede zelf en het Ware zelf, welke Hij daardoor geworden is, dat Hij al het goede en al het ware, hetwelk in het Woord is, vervuld heeft. Want wie niets anders denkt en spreekt dan het ware, wordt dat ware, en wie niets anders wil en doet dan het goede, wordt dat goede; en aangezien de Heer al het Goddelijk Ware en al het Goddelijk Goede vervuld heeft, die in het Woord zijn, zoowel in den natuurlijken als in den geestelijken zin daarvan, werd Hij het Goede zelf en het Ware zelf, dus het Woord.

XII. Er was vóór dit Woord, hetwelk heden ten dage in de wereld is, een Woord, dat verloren ging.

264. Dat vóór het Woord, hetwelk door Mozes en de Profeten bij de Israëlitische natie gegeven werd, de eeredienst door middel van slachtoffers bekend was, en dat men uit den mond van Jehovah geprofeteerd heeft, kan uit de vermeldingen in de Boeken van Mozes blijken. DAT DE EEREDIENST DOOR SLACHTOFFERS BEKEND WAS, blijkt hieruit: Er werd bevolen, dat de zonen Israëls de altaren der natiën zouden omwerpen, hunne opgerichte beelden verbreken, en hunne bosschen afhouwen (Exod. 34: 13; Deut. 7: 5; 12: 3). Dat Israël te Schittim begon te hoereeren met de dochteren van Moab; zij noodigden het volk tot de SLACHTOFFEREN harer goden, en dat het volk at (Num. 25: 1, 2, 3). Dat Bileam, die uit Syrië was, altaren liet bouwen, en ossen en kleinvee SLACHTOFFERDE (Num. 22: 40; 23: 1, 2, 14, 29, 30). Dat hij ook PROFETEERDE AANGAANDE DEN HEER, zeggende, dat eene ster uit Jakob zal opgaan, en een schepter uit Israël (Num. 24: 17). EN DAT HIJ PROFETEERDE UIT DEN MOND VAN JEHOVAH (Num. 22: 13, 18; 23: 3, 5, 8, 16, 26; 24: 1, 13). Hieruit blijkt duidelijk, dat er bij de natiën een eeredienst bestond, bijna gelijk aan den door Mozes bij de Israëlitische natie ingestelden eeredienst. Dat deze ook vóór Abrahams tijd bestond, blijkt uit de woorden bij Mozes, Deut. 32: 7, 8, maar nog duidelijker uit MALCHIZEDECH, koning van Schalem, namelijk dat hij BROOD EN WIJN voortbracht, en Abram zeggende, en dat Abram hem TIENDEN gaf van alles (Gen. 14: 18 tot 20); en dat Malchizedech den Heer uitbeeldde, want hij wordt een priester den Allerhoogsten God genoemd (Gen. 14: 18); en aangaande den Heer wordt bij David gezegd: *Gij zijt Priester in eeuwigheid, naar de wijze van Malchizedech* (Psalm 110: 4); vandaar kwam het, dat Malchizedech brood en wijn uitbracht als de heiligste dingen der Kerk, zooals zij de heilige dingen in het Heilig Avondmaal zijn. Deze dingen, behalve tal van andere, zijn heldere aanwijzingen, dat er vóór het Israëlitische Woord een Woord was, waaruit dergelijke openbaringen waren.

265. Dat er bij de Ouden een Woord was, blijkt bij Mozes, door wien het genoemd wordt, en door wien er iets uit genomen werd (Num. 21: 14, 15, 27 tot 30); en dat de historische gedeelten van dat Woord DE OORLOGEN VAN JEHOVAH werden genoemd, en de profetische gedeelten DE UITSPRAKEN. Uit de historische gedeelten van dat Woord werd door Mozes het volgende genomen: *Daarom wordt gezegd in het BOEK DER OORLOGEN VAN JEHOVAH: Vaheb in Supha, en de rivieren van Arnon, en de waterleiding der rivieren, die zich neigt waar Ar woont, en leunt aan de grens van Moab* (Num. 21: 14, 15).

Met de Oorlogen van Jehovah in dit Woord werden, evenals in het onze, de worstelingen bedoeld en beschreven van den Heer met de hellen, en de overwinningen over deze, wanneer Hij in de wereld zou komen. De zelfde worstelingen worden ook op vele plaatsen bedoeld en beschreven in de historische gedeelten van ons Woord, zooals in de oorlogen van Josua met de natiën van het land Kanaän, en in de oorlogen der rechters en der koningen Israëls. Uit de profetische gedeelten van dit Woord werd het volgende genomen: *Daarom zeggen ZIJ DIE UITSPRAKEN DOEN: Treedt in Chesbon binnen, men bouwe en bevestige de stad van Sichon; want er is een vuur uitgegaan van Chesbon, eene vlam uit de stad van Sichon; zij heeft verteerd Ar van Moab, de bezitters der hoogten van Arnon. Wee u, Moab, gij volk van Kemosch, zijt verloren; hij heeft zijne zonen, die ontliepen, en zijne dochters in de gevangenis gegeven aan Sichon, den Emorrietischen koning; met wapens hebben wij hen nedergeveld; Chesbon is verloren tot Dibon toe, en wij hebben verwoest tot Nofach, welke tot Medeba reikt* (Num. 21: 27 tot 30). De vertalers overzetten “SAMENSTELLERS VAN SPREEKWOORDEN” maar zij moeten VERVAARDIGERS VAN UITSPRAKEN OF PROFETISCHE UITSPRAKEN genoemd worden, zooals blijken kan uit de beteekenis van het woord MESCHALIM in de Hebreeuwsche taal, zijnde niet alleen spreekwoorden, maar ook profetische uitspraken, zooals in Num. 23: 7, 18; 24: 3, 15, alwaar gezegd wordt, dat Bileam ZIJN UITSPRAAK uitte, welke profetisch was, en ook den Heer betrof. Zijn uitspraak wordt MASCHAL in het enkelvoud genoemd; daarbij komt nog, dat de door Mozes daaraan ontleende gedeelten geen spreekwoorden zijn, maar profetische dingen. Dat dit Woord eveneens op Goddelijke wijze was ingegeven, blijkt bij Jeremia, alwaar bijna dezelfde dingen gezegd worden: *Een vuur is uitgegaan van Chesbon, en eene vlam van tusschen Sichon, en heeft den hoek van Moab verteerd, en de kruin der zonen van Schaon; wee u, Moab, het volk van Kemosch is verloren, want uwe zonen zijn weggenomen in gevangenis, en uwe dochters in gevangenis* (48: 45, 46). Behalve dit wordt een profetisch Boek van het oude Woord vermeld, het BOEK JASCHAR of het boek des Gerechten genaamd, door David en door Joshua; door David: *David klaagde een klage over Schaul en over Jonathan, en hij schreef ze neder om den zonen van Jehudah den boog te leeren; ziet, het is geschreven in het BOEK JASCHAR* (II Sam. 1: 17, 18). En door Josua: *Joshua zeide: Zon, sta stil te Gibeon, en gij, maan, in het dal van Ajalon; is dit niet geschreven in het BOEK JASCHAR* (10: 12, 13).

266. Hieruit kan blijken, dat er een Oud Woord bestond in de wereld, voornamelijk in Azië, vóór het Israëlietische Woord. Dat dit Woord bewaard wordt in den Hemel bij de Engelen, die in die eeuwen hebben geleefd,

alsmede dat het nog heden ten dage is bij de natiën in GROOT TARTARIJE, zal men zien in de DERDE GEDENKWAARDIGHEID na deze verhandeling over de Heilige Schrift.

XIII. Er is door het Woord ook licht voor hen die buiten de Kerk zijn en het Woord niet hebben.

267. Er kan geen verbinding met den Hemel bestaan, wanneer er niet ergens op aarde een Kerk is, waar het Woord is, en waardoor de Heer bekend is; want de Heer is de God van Hemel en aarde, en zonder den Heer is er geen heil. Dat er door het Woord verbinding is met den Heer, en vergezelschapping met de Engelen, zie men boven in n. 234 tot 240. Het is genoeg, dat er een Kerk is, waar het Woord is; ook al bestaat zij uit betrekkelijk weinigen; daardoor is de Heer nochtans tegenwoordig in het gansche aardrijk, want daardoor is de Hemel met het menschelijk geslacht verbonden.

268. Op welke wijze echter de tegenwoordigheid en de verbinding des Heeren en des Hemels in alle landen door het Woord plaats vindt, zal gezegd worden. De gansche engellijke Hemel is voor den Heer gelijk een enkel Mensch; evenzoo de Kerk in de landen; dat zij ook daadwerkelijk als Mensch verschijnen, zie men in het werk over HEMEL en HEL (n. 59 tot 87). In dien Mensch is de Kerk, waar het Woord gelezen wordt en door dit de Heer bekend is, gelijk het HART en gelijk de LONG; het hemelsch Rijk des Heeren is gelijk het hart, en Zijn geestelijk Rijk gelijk de long. Gelijk uit deze beide bronnen des levens in het menschelijk lichaam alle overige leden, ingewanden en organen bestaan en leven, evenzoo bestaan en leven al diegenen in het aardrijk bij wie godsdienst is, en één God vereerd en een goed leven geleid wordt, en die daardoor in dien Mensch zijn en betrekking hebben op de leden en ingewanden buiten de borstholte, waarin het hart en de longen zijn, krachtens de verbinding des Heeren en des Hemels door het Woord met de Kerk. Want het Woord in de Christelijke Kerk is voor de overigen het leven uit den Heer door den Hemel, zooals de leden en ingewanden van het gansche lichaam het leven hebben vanuit het hart en de longen; er is ook een dergelijke gemeenschap; en dit is ook de reden, waarom de Christenen, bij wie het Woord gelezen wordt, de borst van dien Mensch uitmaken. Zij bevinden zich ook in het midden van allen, en rondom hen zijn de pauselijken, rondom dezen de Mahomedanen, die den Heer erkennen als den grootsten Profeet en als den Zoon Gods; na hen komen de Afrikanen, en den laatsten omtrek vormen de volken en natiën in Azië en Indië.

269. Dat het zoo gesteld is in den ganschen Hemel, kan men opmaken uit het soortgelijke in elk gezelschap des Hemels, want elk gezelschap is een Hemel in kleineren vorm, die eveneens gelijk een Mensch is. Dat dit zoo is, zie men in het werk over HEMEL en HEL, n. 41 tot 87. In elk gezelschap des Hemels

hebben desgelijks zij, die in het midden daarvan zijn, betrekking op het hart en de long, en bij hen is het grootste licht. Het licht zelf en de gewaarwording daaruit van het ware verspreidt zich uit dit midden naar de omtrekken in alle richtingen, dus tot allen, die in het gezelschap zijn, en maakt hun geestelijk leven uit. Het werd getoond, dat wanneer zij, die in het midden waren, en de streek van hart en long vormden, en bij wie het grootste licht was, werden verwijderd, diegenen, die rondom waren, zich in de schaduw van het verstand en dan in zulk een zwakke gewaarwording van het ware bevonden, dat zij weeklaagden; maar zoodra genen terugkeerden, verscheen het licht, en hadden zij gewaarwording van het ware als te voren. Dit kan vergeleken worden met de warmte en het licht uit de zon der wereld, welke aan boomen en struiken wasdom geven, ook aan die welke ter zijde en onder wolken staan, zoo de zon slechts is opgegaan. Evenzoo is het gesteld met het licht en de warmte des Hemels uit den Heer als Zon aldaar, welk LICHT in zijn wezen het Goddelijk Ware is, vanuit hetwelk de Engelen en de menschen alle inzicht en wijsheid hebben. Daarom wordt er gezegd van het *Woord*, *dat het bij God was en God was; dat het verlicht een iegelijk mensch komende in de wereld; en dat dit licht ook schijnt in de duisternis* (Joh. 1: 1, 5, 9); onder het Woord wordt daar de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Ware.

270. Hieruit kan blijken, dat het Woord, hetwelk bij de protestanten en hervormden is, alle natiën en volken verlicht door geestelijke gemeenschap; voorts, dat er uit den Heer in voorzien wordt, dat er op aarde altijd een Kerk is, waar het Woord gelezen wordt, en waardoor de Heer bekend wordt gemaakt. Vandaar komt het, dat toen het Woord door de pauselijke bijna verworpen was, vanuit de Goddelijke Voorzienigheid des Heeren de hervorming plaats vond, en daardoor het Woord als uit een schuilhoek te voorschijn werd gehaald, en tot nut gebracht. Toen ook het Woord bij de Joodsche natie geheel en al vervalscht en geschonden was, en als het ware teniet gedaan, behaagde het den Heer, uit den Hemel neder te dalen en als het Woord te komen en het te vervullen, en het daardoor weder tot een volkomen geheel te maken en te herstellen, en den aardbewoners wederom licht te geven, overeenkomstig deze woorden des Heeren: *Het volk, dat in duisternis zat, heeft een groot licht gezien; den genen, die zaten in de streek en de schaduw des doods, denzelven is een licht opgegaan* (Jes.9: 1 en Matth. 4: 16).

271. Aangezien het voorzegd was, dat ook aan het einde dezer Kerk de duisternis zou invallen, wijl men den Heer niet erkende als God van Hemel en aarde, en men het geloof van de naastenliefde scheidde, zoo heeft het — opdat daardoor niet het echte verstand van het Woord en aldus de Kerk te

gronde ging — den Heer behaagd, nu den GEESTELIJKEN ZIN DES WOORDS te openbaren, en te doen uitkomen, dat het Woord in dien zin, en vanuit dien zin in den natuurlijken zin ontelbare dingen bevat, waardoor het bijna uitgeblusehte licht van het ware vanuit het Woord hersteld zal worden. Dat het licht van het ware aan het einde dezer Kerk bijna uitgebluscht zou worden, wordt op vele plaatsen in de Openbaring voorzeggd, en het wordt ook verstaan onder deze woorden des Heeren: *Terstond na de verdrukking dier dagen, zal de zon verduisterd worden, en de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den hemel vallen, en de krachten der hemelen zullen bewogen worden; en dan zullen zij den Zoon des Menschen zien, komende in de wolken des hemels, met heerlijkheid en kracht* (Matth. 24: 29, 30); onder de zon wordt daar de Heer verstaan ten aanzien der liefde, onder de maan de Heer ten aanzien van het geloof; onder de sterren ten aanzien van de erkentnissen van het ware en goede, onder den Zoon des Menschen de Heer ten aanzien van het Woord, onder de wolk de zin der letter van het Woord; onder heerlijkheid de geestelijke zin des Woords, en zijn schijnen door den zin van de letter heen; en onder de krachten zijn macht.

272. Het is mij door veel ondervinding te weten gegeven, dat de mensch door het Woord gemeenschap heeft met den Hemel. Toen ik het Woord doorlas van het eerste hoofdstuk van Jesaja tot het laatste van Maleachi, en de psalmen van David, en de gedachte in den geestelijken zin daarvan vasthield, werd het mij gegeven, duidelijk gewaar te worden, dat elk vers met eenig gezelschap des Hemels in gemeenschap stond, en op deze wijze het gansche Woord met den geheelen Hemel; hieruit bleek duidelijk, dat zooals de Heer het Woord is, ook de Hemel het Woord is, aangezien de Hemel Hemel is uit den Heer, en de Heer door het Woord het al in alle dingen des Hemels is.

XIV. Indien het Woord er niet was, zou niemand iets weten van God, den Hemel en de hel, en van het leven na den dood, en nog minder van den Heer.

273. Aangezien er zijn, die staande houden en het bij zichzelf bevestigd hebben, dat de mensch zonder het Woord iets van het bestaan van God, alsmede van den Hemel en de hel, voorts van de overige dingen, die het Woord leert, weten kan, kan men met hen niet van het Woord, maar moet men van het schijnsel der natuurlijke rede uitgaan, want zij gelooven niet het Woord, maar zichzelf. Zoo onderzoek dan van het licht der rede uit, en gij zult bevinden, dat er bij den mensch twee vermogens des levens zijn, die verstand en wil worden genoemd, en dat het verstand onderworpen is aan den wil, en niet de wil aan het verstand. Want het verstand leert en toont slechts, wat uit den wil gedaan moet worden. Dit is de reden waarom velen, die met scherpzinnigheid zijn begaafd, en beter dan anderen de zedelijke dingen des levens verstaan, nochtans niet daarnaar leven; het zou anders gesteld zijn, wanneer zij deze dingen wilden. Onderzoek ook, en gij zult bevinden, dat de wil des menschen zijn eigene is, en dat dit boos is uit geboorte, en dat daarvandaan het valsche in het verstand is. Wanneer gij dit bevonden hebt, zoo zult gij zien, dat de mensch uit zichzelf niets anders wil verstaan, dan hetgeen uit het eigene van zijn wil is, en dat de mensch, tenzij er ergens iets is, waarvandaan hij het weet, uit het eigene van zijn wil niets anders wil verstaan dan hetgeen hemzelf en de wereld betreft; al wat daar boven uitgaat, ligt in dikke duisternis. Wanneer hij bijvoorbeeld de zon, de maan en de sterren ziet, zou hij, als hij dan misschien over haar ontstaan nadacht, niet anders kunnen denken, dan dat ze uit zichzelf zijn. Zou hij hooger gaan dan tal van geleerden in de wereld, die, hoewel zij uit het Woord weten, dat de schepping van alle dingen uit God is, nochtans de natuur erkennen. Wat zouden die zelfden wel gedacht hebben, indien zij niets uit het Woord geweten hadden. Geloof gij, dat de oude Wijzen als Aristoteles, Cicero, Seneca, en anderen, die over God en over de onsterfelijkheid der ziel geschreven hebben, dit oorspronkelijk uit hun eigen verstand genomen hebben? Neen, maar zij ontleenden het aan anderen door overlevering van hen, die dit oorspronkelijk wisten uit het oude Woord, waarover boven gehandeld werd. Evenmin putten de schrijvers over de natuurlijke theologie iets dergelijks uit zichzelf, maar zij bevestigen alleen die dingen, welke zij uit de Kerk weten, waarin het Woord is, door redelijke dingen; en er kunnen er onder hen zijn, die bevestigen, en nochtans niet gelooven.

274. Er werden mij volken te zien gegeven, die, op eilanden geboren, in burgerlijke dingen redelijk waren, maar hoegenaamd niets aangaande God wisten. Zij verschijnen in de geestelijke wereld als menschen; daar zij echter als menschen geboren zijn, en vandaar in het vermogen om het geestelijk leven te ontvangen, worden zij door de Engelen onderricht, en door middel van erkentissen aangaande den Heer als Mensch levend gemaakt. Van welken aard de mensch uit zich zelve is, komt duidelijk uit aan hen, die in de hel zijn, waaronder zich ook eenige kerkvorsten en ontwikkelden bevinden, die zelfs niet eens over God hooren willen, en dientengevolge ook den naam van God niet kunnen uitspreken. Ik heb dezen gezien en met hen gesproken, en ik sprak ook met diegenen, die in het vuur van den toorn en van de grimmigheid geraakten, wanneer zij iemand vanuit den Heer hoorden spreken. Overweeg derhalve eens, van welken aard de mensch zou zijn, die niets van God had gehoord, wanneer sommigen, die over God gesproken, over God geschreven en over God gepredikt hebben, van zulk een aard zijn. Dat zij zoo zijn, komt uit den wil voort, die boos is; en deze leidt, zooals eerder gezegd werd, het verstand, en neemt het ware weg, dat daar is uit het Woord. Indien de mensch uit zichzelf had kunnen weten, dat er een God is en dat er een leven na den dood is, waarom heeft hij dan niet geweten, dat de mensch na den dood een mensch is; waarom gelooft hij dan, dat zijn ziel of zijn geest is als wind of aether, die niet met oogen ziet, en niet met ooren hoort, noch met een mond spreekt, voordat deze met zijn lijk en met zijn geraamte verbonden wordt en samengroeit. Veronderstel derhalve een leer, uit een louter redelijk schijnsel uitgebroed: zou zij niet daarin bestaan, dat het eigen zelf vereerd moet worden, zooals dit voor eeuwen gedaan is, en ook heden ten dage geschiedt door hen, die uit het Woord weten, dat alleen God vereerd moet worden? Een andere eeredienst vanuit het eigene des menschen kan niet bestaan, zelfs niet eens een eeredienst van zon en maan.

275. Dat er van de oudste tijden af een godsdienst geweest is, en de aardbewoners overal van God, en iets aangaande het leven na den dood wisten, kwam niet uit henzelfen voort of uit hun eigen inzicht, maar uit het oude Woord, (waarover boven n. 264 tot 266) en daarna uit het Israëlietische Woord. Uit deze twee Woorden verspreidden zich deze godsdienstige opvattingen naar Indië en de eilanden daarvan, en door Egypte en Aethiopië naar de rijken van Afrika, en van het kustland van Azië naar Griekenland, en van daar naar Italië. Maar aangezien het Woord niet anders dan door uitbeeldende dingen geschreven kon worden, welke zulke dingen in de wereld zijn als met de hemelsche overeenstemmen, en ze vandaar beteekenen, zoo werden de

godsdienstige dingen der natiën in afgodische veranderd, en in Griekenland in mythische, en de Goddelijke attributen en eigenschappen in even zoovele goden, over wie zij een hoogsten god aanstelden, dien zij Jupiter noemden, wellicht afgeleid van Jehovah. Dat zij kennis droegen van het paradijs, van den vloed, van het heilig vuur, van de vier tijden, van den gouden eersten tot den ijzeren laatsten, zooals bij Daniël hoofdstuk 2: 31 tot 35, is bekend.

276. Zij, die gelooven, dat zij zich uit eigen inzicht erkennenissen aangaande God, aangaande Hemel en hel, en aangaande de geestelijke dingen, die der Kerk zijn, zouden kunnen verschaffen, weten niet, dat de natuurlijke mensch, op zichzelf beschouwd, tegen den geestelijken is, en dat hij daarom de geestelijke dingen, die binnentreden, wil uitroeien, of ze wikkelen in begoochelingen, welke zijn als wormen, die de wortels van groenten en van het gezaaide verteren. Zij kunnen worden vergeleken met hen, die droomen, dat zij op arenden zitten en in de hoogte worden gedragen, of op gevleugelde paarden en over den heuvel van Parnassus naar de Helicon vliegen; en in werkelijkheid zijn als de Lucifers in de hel, die zich daar nog zonen des dageraads noemen (Jes. 14: 12). En zij zijn gelijk diegenen in het dal van het land Schinear, die voornemens waren, een toren te bouwen, welks hoofd in den Hemel zou zijn (Gen. 11: 2, 4); en zij stellen evenals Goliath vertrouwen in zichzelf, zonder te voorzien, dat zij evenals deze door een tegen het voorhoofd geslingerden steen nedergeveld kunnen worden. Ik zal zeggen, welk lot hun na den dood blijft: eerst worden zij als dronken, daarna als dwazen, en tenslotte worden zij stompzinnig, en zitten in duisternis. Laten zij zich derhalve wachten voor een dergelijk delirium.

* * *

277. Hieraan zal ik de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen; DE EERSTE is deze: Eens op een dag doorkruiste ik in den geest verschillende plaatsen in de geestelijke wereld ten einde uitbeeldingen van hemelsche dingen waar te nemen, die zich daar op vele plaatsen vertoonden; en in een zeker huis, waar Engelen waren, zag ik groote geldbeurzen, waarin een groote voorraad van zilver bewaard lag; en aangezien zij geopend waren, had ik de gewaarwording alsof een ieder het daar bewaarde geld zou kunnen nemen, ja zelfs stelen, maar naast de beurzen zaten twee jongemannen als wachters. De plaats waar de beurzen geplaatst waren, zag er uit als een kribbe in een stal. In een aangrenzende kamer vertoonden zich zedige maagden met een kuische echtgenoot, en naast deze kamer stonden twee kleine kinderen, en

er werd gezegd, dat men met hen niet op kinderlijke wijze spelen mocht, maar met wijsheid moest omgaan. Daarna verscheen een hoer, voorts een dood neerliggend paard. Nadat ik deze dingen had gezien, werd ik onderricht, dat daarmede de natuurlijke zin des Woords, waarin de geestelijke zin is, werd uitgebeeld. Die groote beurzen vol zilver beteekenden de erkentnissen van het ware in grooten voorraad; dat zij geopend waren en nochtans door jongemannen bewaakt werden, beteekende, dat een ieder daaruit erkentnissen van het ware kan nemen, maar dat opgelet moet worden dat niet iemand den geestelijken zin, waarin louter waarheden zijn, geweld aandoet; de kribbe als in een stal, beteekende het geestelijke voedsel voor het verstand; dit beteekent de kribbe, omdat het paard, dat daaruit eet, het verstand is. De zedige maagden, die zich in de aangrenzende kamer vertoonden, beteekenden de aandoeningen van het ware, en de kuische echtgenoot de verbinding van het goede en ware; de kleine kinderen beteekenden de onschuld der wijsheid, want de Engelen van den hoogsten Hemel, die de allerwijsten zijn, verschijnen vanwege de onschuld van verre als kleine kinderen. De hoer met het doode paard beteekende de vervalsching van het ware door velen heden ten dage, waardoor alle verstand van het ware te gronde gaat; de hoer beteekent de vervalsching, en het doode paard het teniet gegane verstand van het ware.

278. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens werd tot mij uit den Hemel een klein blad papier nedergelaten, met Hebreuwsche letters beschreven, maar geschreven zooals bij de Ouden, bij wie deze letters, die heden ten dage in sommige gedeelten rechtlijnig zijn, gebogen waren met omhoogstekende horentjes. En de Engelen, die toen bij mij waren, zeiden, dat zij de volledige zinnen wisten uit de letters zelve, en dat zij deze voornamelijk wisten uit de buigingen der lijnen en de teekens op de letter. En zij verklaarden wat deze elk afzonderlijk en wat zij te zamen verbonden beteekenden, zeggende, dat de letter H, die werd toegevoegd aan de namen van Abram en Sarai, het oneindige en het eeuwige beteekende. Zij verklaarden ook voor mij den zin des Woords in Psalm 32: 2, uit de letters of de syllaben alleen, namelijk dat hun zin in het kort samengevat deze is **DAT DE HEER OOK BARMHARTIG IS JEGENS HEN, DIE BOOS DOEN.** Zij deelden mij mede, dat het schrift in den derden Hemel uit gebogen en op verschillende wijze gekromde letters bestaat, waarvan een elk een bepaalden zin bevat; en dat de klinkers daar voor den toon staan, die overeenstemt met de aandoening, en dat zij in dien Hemel de klinkers *i* en *e* niet kunnen uitspreken, maar in plaats daarvan *u* en *ui*; en dat bij hen de klinkers *a*, *o* en *oe* in gebruik zijn, aangezien zij een vollen klank geven; voorts dat zij geen enkelen medeklinker hard maar zacht uitdrukken,

en dat dit de reden is, waarom sommige Hebreuwsche letters van binnen puntjes hebben, ten teeken dat zij zacht uitgesproken moeten worden; zij zeiden, dat de klankscherpte in de letters in den geestelijken Hemel in gebruik was, omdat zij daar in de waarheden zijn, en het ware het scherpe toelaat, niet echter het goede, waarin de Engelen van het hemelsche Rijk des Heeren of van den derden Hemel zijn. Zij zeiden ook, dat zij het Woord bij zich hadden, geschreven in gebogen letters met aanduidende horentjes en teekens; hieruit bleek, wat ook deze woorden des Heeren beteekenden: *Niet een jota noch een horentje zal van de wet voorbijgaan, totdat alle dingen zullen zijn geschied* (Matth. 5: 18); voorts: *Het is lichter, dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat één teeken der wet valle* (Lukas 16: 17).

279. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik, zeven jaren geleden, de dingen verzamelde, die Mozes had nedergeschreven uit die beide Boeken, DE OORLOGEN VAN JEHOVAH en UITSPRAKEN genoemd (Num. 21), waren zekere Engelen tegenwoordig, en zij zeiden tot mij, dat deze Boeken het oude Woord waren, waarvan de HISTORISCHE GEDEELTEN DE OORLOGEN VAN JEHOVAH werden genoemd, en de PROFETISCHE GEDEELTEN de UITSPRAKEN; en zij zeiden, dat dit Woord nog in den Hemel bewaard werd, en in gebruik was bij de Ouden aldaar, bij wie dit Woord was, toen zij in de wereld waren. Deze Ouden, bij wie dit Woord in den Hemel nog in gebruik is, waren voor een deel uit het land Kanaän en uit de omliggende landen, zooals uit Syrië, Mesopotamië, Arabië, Chaldea, Assyrië, uit Egypte, uit Zidon, Tyrus, Ninive, en in al deze koninkrijken waren de inwoners in een uitbeeldenden eeredienst, en vandaar in de wetenschap der overeenstemmingen. De wijsheid dier tijden kwam uit deze wetenschap voort, en door deze hadden zij een innerlijke gewaarwording en gemeenschap met de Hemelen. Zij, die de overeenstemmingen van dit Woord wisten, werden wijzen en inzichtsvollen genoemd, en daarna waarzeggers en magiërs. Maar aangezien dit Woord vol van dergelijke overeenstemmingen was, die in verwijderd verband hemelsche en geestelijke dingen beteekenden, en vandaar door velen begon vervalscht te worden, zoo is dit Woord, door des Heeren Goddelijke Voorzienigheid, in den loop des tijds verdwenen, en werd een ander Woord gegeven, dat in niet zoo verwijderde overeenstemmingen was geschreven, en zulks door de Profeten bij de zonen Israëls. In dit Woord zijn tal van plaatsnamen behouden, niet alleen van plaatsen, die in het land Kanaän waren, maar ook van plaatsen, die rondom in Azië lagen, welke alle dingen en staten der Kerk beteekenden; doch de beteekenissen waren uit dat oude Woord. Om deze reden kreeg

Abram het bevel, naar dat land te gaan, en daarom werden zijn nakomelingen uit Jakob daarin geleid.

Aangaande dit oude Woord, hetwelk in Azië vóór het Israëlietische Woord was, mag ik dit nog onbekende feit mededeelen, dat het daar nog steeds bewaard wordt bij de volken, die in Groot Tartarije wonen. Ik heb met geesten en Engelen gesproken, die in de geestelijke wereld daarvandaan waren; zij zeiden, dat zij het Woord bezitten, en dat zij het van oude tijden af bezeten hadden, en dat zij overeenkomstig dit Woord hun Goddelijken eeredienst houden, en dat deze uit louter overeenstemmingen bestaat. Zij zeiden, dat daarin ook het Boek JASCHAR, is, dat vermeld wordt bij Joschua (hfdst. 10: 12, 13), en in het tweede Boek van Samuël (hfdst. 1: 17, 18); voorts ook, dat bij hen de Boeken DE OORLOGEN VAN JEHOVAH en de UITSPRAKEN zijn, die door Mozes vermeld worden (Num. 21: 14, 15 en 27 tot 30). En toen ik hun de woorden voorlas, die Mozes daaraan had ontleend, zochten zij na of zij daarin stonden, en vonden ze; hieruit bleek mij duidelijk, dat het oude Woord nog bij hen is. Onder het gesprek met hen zeiden zij, dat zij Jehovah vereeren, sommigen als een onzichtbaren God, sommigen als een zichtbaren God. Verder deelden zij mede, dat zij niet dulden, dat buitenlanders tot hen inkomen, behalve de Chineezzen, waarmede zij vreedzame betrekkingen onderhouden, aangezien de Chineesche Keizer daarvandaan komt. Zij zeiden ook, dat hun bevolking zoo talrijk is, dat zij niet gelooven, dat er in de gansche wereld een volkrijker streek bestaat; hetgeen ook geloofwaardig is, in aanmerking genomen den zoovele mijlen langen muur, dien de Chineezzen ter bescherming tegen de invallen van dit volk oudtijds gebouwd hadden. Bovendien hoorde ik van de Engelen, dat de eerste hoofdstukken van Genesis, waarin gehandeld wordt over de Schepping, over Adam en Chavah, over den Tuin van Eden, en over hun zonen en hun nakomelingen tot aan den vloed, alsmede over Noach en zijn zonen, eveneens in dat Woord staan, en aldus door Mozes daaruit werden overgeschreven. De Engelen en geesten uit Groot Tartarije verschijnen in de zuidelijke streek aan de zijde van het oosten, en zij zijn van de overigen gescheiden doordien zij op een hooger gelegen uitgestrektheid wonen, en niemand uit de Christelijke wereld tot zich toelaten, en indien eenigen tot hen opklimmen, hen bewaken opdat zij niet weder heengaan. De reden hunner afzondering is hierin gelegen, dat zij een ander Woord bezitten.

280. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens zag ik van uit de verte wandelpaden tusschen boomenrijen, en daar jongemannen in scharen vergaderd, die even zoovele groepen vormden ter bespreking van onderwerpen der wijsheid; dit

was in de geestelijke wereld. Ik trad toe, en toen ik naderbij gekomen was, zag ik er een, dien de overigen als hun primaat vereerden, en zulks om deze reden, wijl hij boven de overigen in wijsheid uitmuntte. Toen deze mij zag, zeide hij: “Ik heb mij, toen ik u in dezen weg zag naderen, daarover verwonderd, dat gij nu eens in mijn gezicht waart en dan weer daaruit verdwenen waart, of dat ik u nu eens zag en dan opeens niet zag; gij zijt stellig niet in den levensstaat der onzen.” Ik antwoordde hierop glimlachend: “Ik ben geen tooneelspeler, noch een Vertumnus, maar ik ben afwisselend nu eens in uw licht en dan weer in uw schaduw, en dus hier een vreemdeling en ook een inboorling.” Hierop zag de wijze mij aan, en zeide: “Gij spreekt vreemde en wonderlijke dingen; zeg mij wie gij zijt.” En ik zeide: “Ik ben in de wereld, waarin gij waart, en waaruit gij zijt heengegaan, en die de NATUURLIJKE WERELD wordt genoemd. En ik ben ook in de wereld, waarin gij zijt, en die de GEESTELIJKE WERELD wordt genoemd. Vandaar komt het, dat ik in den natuurlijken staat en tevens in den geestelijken staat ben; in den natuurlijken staat met de menschen der aarde, en in den geestelijken staat met u. En wanneer ik in den natuurlijken staat ben, ben ik voor u niet zichtbaar, maar wanneer ik in den geestelijken staat ben, ben ik voor u zichtbaar. Dat ik zoo ben, werd mij uit den Heer gegeven. Aan u, verlichte man, is het bekend, dat de mensch der natuurlijke wereld den mensch der geestelijke wereld niet ziet, en omgekeerd. Toen ik dan ook mijn geest in het lichaam nederliet, was ik voor u niet zichtbaar, maar toen ik hem uit het lichaam ophief, was ik zichtbaar; en dit komt voort uit het onderscheid tusschen het geestelijke en het natuurlijke.” Toen hij hoorde van een onderscheid tusschen het geestelijke en het natuurlijke, zeide hij: “Wat voor een onderscheid? Is dit niet als het onderscheid tusschen het meer en minder zuivere; wat is het geestelijke dus anders dan het zuiverder natuurlijke?” En ik antwoordde: “Het onderscheid is niet van dien aard. Het natuurlijke kan nooit door verfijning het geestelijke dermate naderen, dat het dit wordt, want het onderscheid is van dien aard als dat tusschen het vroegere en het latere, waartusschen geen eindige verhouding bestaat. Want het vroegere is in het latere als de oorzaak in haar werking, en het latere is vanuit het vroegere als de werking vanuit haar oorzaak. Vandaar komt het, dat het een niet aan het ander verschijnt.” Hierop zeide deze wijze: “Ik peinsde over dit onderscheid na, maar tot dusver tevergeefs; ach, mocht ik het toch gewaarworden!” En ik zeide: “Gij zult het onderscheid tusschen het geestelijke en het natuurlijke niet alleen gewaarworden, maar gij zult het ook zien.” En toen zeide ik het volgende: “Gij zijt in den geestelijken staat, wanneer gij bij de uwen zijt, maar in den natuurlijken staat, wanneer gij bij mij zijt; want met de uwen spreekt

gij de geestelijke taal, welke allen geesten en Engelen gemeen is, terwijl gij met mij mijne moedertaal spreekt, want elke geest en elke Engel, die met een mensch spreekt, spreekt diens eigen taal, dus met een Franschman Fransch, met een Griek Grieksch en met een Arabier Arabisch, enzoovoort. Om derhalve het onderscheid te weten tusschen het geestelijke en het natuurlijke wat de talen betreft, doe het volgende: Treed in tot de uwen, en zeg daar iets en onthoud de woorden, en kom met deze in het geheugen terug en spreek ze voor mij uit.” En hij deed aldus, en keerde tot mij terug met die woorden in den mond, en sprak ze uit, en het waren gansch en al vreemde en uitheemsche woorden, die niet in eenige taal van de natuurlijke wereld bestaan. Door deze eenige malen herhaalde proef kwam duidelijk uit, dat allen in de geestelijke wereld een geestelijke taal hebben, die niets gemeen heeft met eenige natuurlijke taal, en dat elk mensch uit zichzelf na den dood in die taal komt. Eenmaal kwam ik ook tot de ontdekking, dat de klank zelf van de geestelijke taal dermate van den klank der natuurlijke taal verschilt, dat een geestelijke klank, ook een versterkte, in het geheel niet door den natuurlijke mensch wordt gehoord, en evenmin de natuurlijke klank door den geestelijken mensch. Daarna vroeg ik hem en den omstanders, tot de hunnen in te treden, en den eenen of anderen volzin op een blad papier te schrijven, en met dit papier tot mij uit te gaan en het te lezen. Zij deden dit, en keerden met het papier in de hand terug; maar toen zij het wilden lezen, konden zij het niet, aangezien dit schrift slechts uit eenige letters van het alfabet bestond met haakjes daarop, waarvan een elk een bepaalden zin van het onderwerp beteekende. Aangezien elke letter in het alfabet daar een bepaalden zin beteekent, is het duidelijk, waarom de Heer de Alfa en de Omega wordt genoemd. Daar dezen telkens en telkens weer intraden, schreven, en terugkwamen. kwamen zij tot de bevinding, dat dit schrift ontelbare dingen in zich sloot en omvatte, welke nooit eenig natuurlijk schrift zou kunnen uitdrukken. En er werd gezegd, dat dit zoo is, omdat de geestelijke mensch dingen denkt, die voor den natuurlijke mensch onbegrijpelijk en onuitsprekelijk zijn, en dat deze dingen in geen ander schrift en in geen andere taal kunnen overgebracht worden. Aangezien toen diegenen, die daarbij stonden, niet wilden begrijpen, dat de geestelijke gedachte dermate de natuurlijke gedachte overtreft, dat zij naar verhouding onuitsprekelijk is, zeide ik tot hen: “Neemt een proef; treedt in uw geestelijk gezelschap in, en denkt een zeker ding, en onthoudt het, en keert weder, en brengt het voor mij uit.” En zij gingen in, dachten, onthielden, kwamen uit, en toen zij dat, wat zij gedacht hadden, wilden uitdrukken, konden zij het niet; want zij vonden

geen voorstelling van de natuurlijke gedachte die gelijk stond met eenige voorstelling van een zuiver geestelijke gedachte, en dus niet eenige woorden om deze uit te drukken; want de voorstellingen der gedachte worden de woorden der spraak. En daarna keerden zij weder in, en kwamen terug, en zij bevestigden zich daarin, dat de geestelijke voorstellingen bovennatuurlijk, onuitdrukbaar, onuitsprekelijk en onbegrijpelijk zijn voor den natuurlijke mensch; en aangezien zij zoo hoog daarboven verheven zijn, zeiden zij, dat de geestelijke voorstellingen of gedachten ten opzichte van de natuurlijke de voorstellingen der voorstellingen en de gedachten der gedachten waren, en dat daarom door haar de hoedanigheden der hoedanigheden en de aandoeningen der aandoeningen werden uitgedrukt; bijgevolg, dat de geestelijke gedachten de aanvangen en oorsprongen der natuurlijke gedachten waren. Hieruit bleek ook duidelijk, dat de geestelijke wijsheid de wijsheid der wijsheid was, dus voor niet eenig wijze in de natuurlijke wereld uit te drukken. Toen werd uit den hoogerem Hemel gezegd, dat er een nog innerlijkere of hoogere wijsheid is, die de hemelsche wordt genoemd, welke zich tot de geestelijke wijsheid verhoudt als deze tot de natuurlijke; en dat deze in orde overeenkomstig de Hemelen invloeien vanuit de Goddelijke Wijsheid des Heeren, die oneindig is. Hierop zeide de man, die met mij sprak: "Dit zie ik, omdat ik gewaarwerd, dat een enkele natuurlijke voorstelling de houder is van tal van geestelijke voorstellingen; alsmede, dat een enkele geestelijke voorstelling de houder is van tal van hemelsche voorstellingen; hieruit komt ook dit als gevolgtrekking voort, dat het gedeelde niet meer en meer eenvoudig, maar meer en meer veelvuldig wordt, aangezien het meer en meer het Oneindige nadert, waarin op oneindige wijze alle dingen zijn." Nadat dit verhandeld was, zeide ik tot de omstanders: "Uit deze drie proefondervindelijke bewijzen ziet gij, van van welken aard het onderscheid tusschen het geestelijke en het natuurlijke is; en ook de oorzaak, waarom de natuurlijke mensch niet aan den geestelijken, en de geestelijke mensch niet aan den natuurlijke verschijnt, hoewel beiden in een volmaakten menschelijken vorm zijn, en het hun vanuit dezen vorm toeschijnt, alsof de een den ander zou kunnen zien. Doch het zijn de innerlijke dingen, welke tot het gemoed behooren, die dezen vorm maken; en het gemoed der geesten en Engelen is gevormd uit geestelijke dingen, en het gemoed der menschen, zoolang zij in de wereld leven, uit natuurlijke dingen." Hierna werd een stem uit den hoogerem Hemel gehoord, zeggende tot een der omstanders: "Klim hierheen omhoog." En hij klom omhoog, en keerde weder, en hij zeide, dat de Engelen te voren niet de verschillen hadden geweten tusschen het geestelijke en het natuurlijke, en wel

om deze reden, wijl er te voren geen gelegenheid was gegeven om bij een mensch, die in beide werelden tegelijk was, een deze verschillen zonder vergelijking en betrekking niet kenbaar zijn.

Alvorens uiteen te gaan spraken wij nog eens over dit onderwerp, en ik zeide: “Deze verschillen komen nergens anders vandaan dan dat gij in de geestelijke wereld substantieel en niet materieel zijt, en de substantieele dingen zijn de aanvangen van de materieele dingen. Wat is de materie anders dan een opeenhooping van substantiën? Gij zijt derhalve in de beginselen en aldus in de afzonderlijkheden; wij echter zijn in de afleidingen en samengesteldheden. Gij zijt in de bijzonderheden, wij echter zijn in de algemeenheden; en evenmin als de algemeenheden in de bijzonderheden kunnen treden, zoo min kunnen dus de natuurlijke dingen; die materieele dingen zijn, treden in geestelijke dingen, die substantieele dingen zijn; juist zooals een scheepskabel niet kan gaan in of getrokken worden door het oog van een naaiaald, of zooals een zenuw niet gebracht kan worden in een van de vezels, waaruit zij is samengesteld. Dit nu is de reden, waarom de natuurlijke mensch niet de dingen kan denken, die de geestelijke mensch denkt, en ze derhalve ook niet spreken kan. Daarom noemt Paulus de dingen, die hij uit den derden Hemel gehoord had, onuitsprekelijk. Daarbij komt nog, dat geestelijk denken een denken is zonder tijd en ruimte, terwijl natuurlijk denken een denken is met tijd en ruimte; want aan elke voorstelling der natuurlijke gedachte kleeft iets van tijd en ruimte, maar niet aan eenige geestelijke voorstelling. Dit komt, omdat de geestelijke wereld niet in ruimte en tijd is zooals de natuurlijke wereld, maar in den schijn dier beide. Ook hierin verschillen de gedachten en gewaarwordingen. Daarom kunt gij over het Wezen en de Almacht Gods uit het eeuwige, dat is, over God vóór de schepping der wereld denken, want gij denkt over het Wezen Gods zonder tijd, en over Zijn Almacht zonder ruimte; en op deze wijze begrijpt gij zulke dingen als de natuurlijke voorstellingen des menschen te boven gaan.” En toen vertelde ik, dat ik eens over het Wezen en de Alomtegenwoordigheid Gods uit het eeuwige, dat is, over God vóór de schepping der wereld gedacht had, en dat ik, omdat ik ruimten en tijden nog niet van mijn denkvoorstellingen kon verwijderen, beangst werd, daar de voorstelling van de natuur in de plaats van God trad. Maar er werd tot mij gezegd: Verwijder de voorstellingen van tijd en ruimte, en gij zult zien. En het werd mij gegeven ze te verwijderen, en ik zag; en van dien tijd af kon ik God uit het eeuwige denken, en in het geheel niet de natuur uit het eeuwige, aangezien God in allen tijd is zonder tijd, en in alle ruimte zonder ruimte, terwijl de natuur in allen tijd is in tijd, en in alle ruimte is in ruimte, en de

natuur met haar tijd en ruimte niet anders kon dan 'een aanvang nemen, niet echter God, die zonder tijd en ruimte is; weshalve de natuur uit God is, niet uit het eeuwige, maar in den tijd te zamen met haar tijd en ruimte.

281. VIJFDE GEDENKWAARDIGHEID. Aangezien het mij uit den Heer gegeven is, tegelijkertijd in de geestelijke wereld en in de natuurlijke wereld te zijn, en vandaar met Engelen evenals met menschen te spreken, en daardoor de staten te kennen dergenen, die na den dood aanspoelen in gene tot dusver onbekende wereld — want ik heb gesproken met al mijn verwanten en vrienden, en ook met koningen en hertogen, alsmede met geleerden, die gestorven waren, en zulks nu voortdurend reeds zevenentwintig jaar lang — zoo kan ik uit levende ondervinding de staten der menschen na den dood beschrijven, van welken aard de staten zijn dergenen, die goed geleefd hebben, en van welken aard de staten dergenen, die boos geleefd hebben. Doch hier zal ik alleen een en ander vermelden over den staat dergenen, die zich in de valscheden der leer bevestigd hebben uit het Woord; dezen zijn in het bijzonder diegenen, die zulks gedaan hebben ten behoeve van 'de rechtvaardiging door het geloof alleen. De opeenvolgende staten derzulken zijn als volgt: I. Wanneer zij overleden zijn, en naar den geest weder leven, hetgeen gewoonlijk geschiedt den derden dag nadat het hart ophield te kloppen, schijnen zij zichzelf toe in een dergelijk lichaam te zijn als waarin zij eerder in de wereld waren, en wel zoozeer, dat zij niet beter weten, of zij leven nog in de vorige wereld, hoewel zij niet in een materieel maar in een substantieel lichaam zijn, hetgeen voor hun zinnen als een materieel lichaam verschijnt, ofschoon het niet zoo is. II. Na eenige dagen zien zij, dat zij in een wereld zijn, waarin verschillende gezelschappen zijn ingesteld, welke wereld de WERELD DER GEESTEN wordt genoemd, en in het midden tusschen Hemel en hel ligt. Alle gezelschappen daar, die ontelbaar zijn, zijn op wonderbaarlijke wijze geordend overeenkomstig de goede en booze natuurlijke aandoeningen. De gezelschappen, die geordend zijn 'overeenkomstig de goede natuurlijke aandoeningen, hebben gemeenschap met den Hemel, en de gezelschappen, die geordend zijn overeenkomstig de booze aandoeningen, hebben gemeenschap met de hel. III. De nieuwelings geest of 'de geestelijke mensch wordt voortgeleid en overgebracht in verschillende gezelschappen, zoowel goede als booze, en hij wordt daarnaar onderzocht of hij door goedheden en waarheden wordt aangedaan, en op welke wijze; dan wel of hij door boosheden en valscheden wordt aangedaan, en op welke wijze. IV. Als hij door goedheden en waarheden wordt aangedaan, zoo wordt hij uit de booze gezelschappen heengeleid, en binnengeleid in goede gezelschappen, en ook in verschillende, totdat hij in een gezelschap

komt, dat met zijn natuurlijke aandoening overeenstemt, en daar geniet hij het goede, dat met die aandoening overeenstemt, en zulks zoo lang, totdat hij de natuurlijke aandoening aflegt en de geestelijke aandoening aantrekt; en dan wordt hij in den Hemel geheven. Maar dit geschiedt met hen, die in de wereld het leven der naastenliefde geleefd hebben, en dus ook het leven des geloofs, dat daarin bestaat, dat zij in den Heer geloofd en de boosheden als zonden geschuwd hadden. v. Maar zij, die zich in valschheden bevestigd hebben door redelijke dingen, vooral door het Woord, en op deze wijze geen ander leven dan een louter natuurlijk en dus boos leven geleefd hebben — want boosheden begeleiden valschheden, en valschheden kleven de boosheden aan — zij worden, aangezien zij niet door goedheden en waarheden, maar door boosheden en valschheden worden aangedaan, uit de goede gezelschappen weggeleid en in booze gezelschappen gebracht, en ook in verschillende, totdat zij in eenig gezelschap komen, dat met de begeerten hunner liefde overeenstemt. vi. Maar aangezien zij in de wereld in uitwendige dingen goede aandoeningen hadden geveinsd, hoewel er in hun inwendige dingen niets dan booze aandoeningen of begeerten waren, worden zij bij beurten in uitwendige dingen gehouden; en zij, die in de wereld over gemeenten gestaan hebben, worden hier en daar in de wereld der geesten over gezelschappen aangesteld, over een volledig gezelschap of over een deel daarvan naar gelang van den omvang der ambten, die zij vroeger bekleed hadden. Maar aangezien zij het ware niet liefhebben, en ook het rechtvaardige niet liefhebben, en ook niet tot zoover verlicht kunnen worden, dat zij weten wat waar en rechtvaardig is, worden zij na eenige dagen weder van hun post ontheven. Ik heb gezien, hoe dezulken van het eene gezelschap naar het andere werden overgebracht, en overal met een post belast werden, maar na korten tijd even vaak weer werden afgezet. vii. Na herhaalde afdankingen begeeren zij geen ambten meer, sommigen omdat zij uit wreveligheid niet willen, sommigen omdat zij het uit vrees voor verlies van hun naam niet durven; daarom trekken zij zich terug en zitten droefgeestig neder; en dan worden zij naar een verlatenheid heengeleid, alwaar hutten zijn, die zij binnen gaan, en daar wordt hun oenig werk te doen gegeven, en al naar, zij het doen ontvangen zij voedsel; en indien zij het niet doen, leiden zij honger en krijgen geen voedsel, zoodat de nood hen dwingt. De spijzen zijn daar gelijk aan de spijzen in onze wereld, maar zij zijn uit geestelijken oorsprong, en worden uit den Heer vanuit den Hemel aan allen gegeven overeenkomstig de nutten die zij doen; den lediggangers worden zij niet gegeven omdat zij onnuttig zijn. viii. Na eenigen tijd staat hun het werk tegen, en dan gaan zij uit de hutten;

en wanneer zij priesters zijn geweest, willen zij bouwen; en dan verschijnen terstond stapels gehouwen steenen, tegels, latten, planken, alsmede hoppen riet en biezen, leem, kalk en teer. Wanneer zij dit zien, ontbrandt in hen de bouwlust, en beginnen zij een huis te bouwen, en nemen nu eens een steen, dan een hout, dan een riet, dan klei, en leggen het een wanordelijk op het ander, maar in hun oogen ordelijk. Doch wat zij overdag bouwen valt des nachts ineen, maar den volgenden dag zoeken zij het gevallene uit het puin bijeen, en bouwen wederom, en dit zoolang tot het bouwen hun begint te vervelen. Dit geschiedt uit overeenstemming, welke daarin bestaat, dat zij plaatsen uit het Woord hebben opeengehoopt om de valschheden des geloofs te bevestigen, en hun valschheden de Kerk op geen andere wijze bouwen. ix. Daarna gaan ze van verveling heen, en zitten verlaten, en nietsdoend neder, en aangezien aan de lediggangers, zooals gezegd werd, geen. Voedsel uit den Hemel wordt gegeven, beginnen zij hongerig te worden, en aan niets anders te denken dan hoe aan voedsel te komen en hun honger te stillen. Wanneer zij in dien staat zijn, komen eenigen tot hen, aan wie zij een aalmoes vragen, en dezen zeggen: “Waarom zit gij hier zoo ledig. Komt met ons in onze huizen, en wij zullen u werken te doen geven en u voeden.” En dan staan zij blij op, en gaan met hen naar hun huizen, en daar wordt aan een ieder zijn werk opgelegd, en voor het werk voedsel gegeven. Maar aangezien allen, die zich in de valschheden des geloofs bevestigd hebben, geen werken van goed nut kunnen verrichten, maar alleen werken van boos nut, werken zij ook niet plichtsgetrouw maar bedriegelijk, alsmede met tegenzin, weshalve zij hun werken verlaten, en alleen houden van omgang, van spreken, rondloopen en slapen. En daar zij dan door hun meesters niet meer aan het werk gezet kunnen worden, worden zij als onnuttig verjaagd. x. Wanneer zij verjaagd zijn, worden hun de oogen geopend, en zien zij een weg, die naar een hol iéidt. Wanneer zij daar aankomen, wordt de ingang geopend, en treden zij binnen, en vragen of daar voedsel is. En wanneer hun geantwoord wordt, dat daar voedsel is, vragen zij daar te mogen blijven; en er wordt gezegd, dat zij mogen. En zij worden binnengeleid, en achter hen wordt de ingang gesloten. En dan komt de opzichter van dat hol, en zegt tot hen: “Gij kunt niet meer heengaan; gij ziet uwe metgezellen; allen werken, en al naar zij werken, wordt hun uit den Hemel voedsel gegeven; ik zeg u dit, opdat gij het weet.” En hun metgezellen zeggen ook: “Onze opzichter weet, tot welk werk een ieder geschikt is, en zulk een werk draagt hij een ieder dagelijks op; op den dag, dat gij dit werk volbrengt, wordt u voedsel gegeven, en als gij het niet doet, wordt u noch voedsel noch kleeding gegeven. En wanneer iemand een ander boos

doet, wordt hij in een hoek van het hol geworpen, in een bed van verdoemd stof, waar hij jammerlijk gekweld wordt, en dit zoolang totdat de opzichter een teeken van berouw bij hem ziet; dan wordt hij daar vandaan gehaald, en wordt hem bevolen zijn werk te doen.” En het wordt hem ook gezegd, dat het een ieder na gedanen arbeid veroorloofd is, rond te wandelen, te praten en daarna te slapen. En hij wordt verder in het hol geleid, waar hoeren zijn, waaruit ieder zich eene nemen en die zijn vrouw noemen mag, doch met anderen te hoereeren is onder bedreiging van straffen verboden. Uit dergelijke hollen, die niets anders dan eeuwige tuchthuizen zijn, bestaat de hel. Het werd mij gegeven, in eenige daarvan binnen te treden, en ze te zien, ten einde ze bekend te maken. En allen, die zich daar bevonden, verschenen als verworpelingen, en geen van hen wist, wie en in welk ambt hij in de wereld geweest was. Maar een Engel, die met mij was, zeide mij, dat deze in de wereld een bediende was geweest, gene een soldaat, die een overheidspersoon, die een priester, die in hooge waardigheid, die in rijkdom, en toch weten allen niet beter, of zij zijn slaven en soortgenooten geweest; dit vanuit deze oorzaak, wijl zij innerlijk aan elkander gelijk waren, hoewel zij uiterlijk van elkander verschillen, en de innerlijke dingen allen in de geestelijke wereld doen vergezelschappen.

Wat de hellen in het algemeen betreft, deze bestaan uit louter dergelijke hollen en tuchthuizen, maar die, waar de satans zijn verschillen van die, waar de duivels zijn. Satans worden diegenen genoemd, die in valseheden en de daaruit voortvloeiende boosheden zijn geweest, en duivels zij, die in boosheden en de daaruit voortvloeiende valschheden zijn geweest. De satans verschijnen in het licht des Hemels loodkleurig als lijken, en sommigen zwart als mummies, de duivels verschijnen daarentegen in het licht des Hemels donkervurig, en sommigen zwart als roet; allen zijn zij echter monsterachtig van aangezicht en lichaam; doch in hun eigen licht, dat gelijk het licht van vurige kolen is, verschijnen zij niet als monsters, maar als menschen. Dit wordt hun gegeven, opdat zij in elkanders gezelschap kunnen zijn.

Vijfde Hoofdstuk

De Catechismus of de Decaloog naar zijn uitwendigen en inwendigen zin ontvouwd.

282. Er bestaat geen natie in het gansche gebied der landen, die niet weet, dat het boos is te dooden, overspel te plegen, te stelen, valsche getuigenis te geven, en dat het, wanneer tegen deze boosheden niet door wetten gewaakt werd, gedaan zou zijn met rijk en staat en met elk gevestigd gezelschap. Wie kan derhalve veronderstellen, dat de Israëlietische natie boven de andere natiën zóó stompzinig was, dat zij niet geweten had, dat dit boosheden waren. Daarom kan iemand zich daarover verwonderen, dat deze alom in de landen bekende wetten met zulk een groot wonder vanuit den Berg Sinaï uit Jehovah Zelfen verkondigd werden. Maar hoor! zij werden met zulk een groot wonder verkondigd, opdat men weten zou, dat deze wetten niet slechts burgerlijke en zedelijke wetten waren, maar ook Goddelijke Wetten, en dat daartegen handelen niet alleen wilde zeggen tegen den naaste handelen, dat is, tegen den medeburger en tegen het gezelschap, maar dat het ook gelijk stond met zondigen tegen God. Daarom werden deze wetten, door de verkondiging vanuit den berg Sinaï uit Jehovah, ook gemaakt tot wetten van den godsdienst. Het ligt voor de hand, dat Jehovah al wat Hij gebiedt, gebiedt opdat het tot den godsdienst behoore, en aldus opdat men het doen zal ter wille van de zaligheid. Maar alvorens de geboden te verklaren dient ter inleiding eerst gehandeld te worden over hun heiligheid, opdat het duidelijk blijke, dat de godsdienst daarin is.

De Decaloog was de Heiligheid zelve in de Israëlietische Kerk.

283. Aangezien de geboden van den Decaloog de eerstelingen des Woords waren, en vandaar de eerstelingen der Kerk, die bij de Israëlietische natie gesticht moest worden, en aangezien zij in een kort begrip een samenvatting waren van alle dingen van den godsdienst, waardoor de verbinding van God met den mensch, en van den mensch met God plaats vindt, waren zij zóó heilig, dat er niets heiligers bestond. Dat zij allerheiligst waren blijkt ten duidelijkste uit het volgende: dat Jehovah de Heer zelf op den berg Sinaï nederdaalde in vuur en met Engelen, en ze van daar af met levende stem verkondigde, en [dat het volk zich drie dagen lang voorbereidde om te zien en te hooren;] dat de berg rondom was afgezet, opdat niemand zou naderen en sterven; dat noch de priesters noch de ouderlingen naderden, maar Mozes alleen; dat deze geboden met den vinger Gods in twee steenen tafelen geschreven waren; dat het aangezicht van Mozes straalde, toen hij deze tafelen ten tweeden male naar beneden droeg; dat de tafelen daarna in de ark werden nedergelegd, en de ark binnen in den tabernakel; en dat daarover het verzoendeksel werd gesteld, en over dit de gouden Cherubim; dat dit binnenste in den tabernakel, waar de ark was, het heilige der heiligen werd genoemd. Dat buiten den voorhang, waarbinnen de ark zich bevond, tal van dingen waren opgesteld, welke de heilige dingen des Hemels en der Kerk uitbeeldden, namelijk de met goud overtogen tafel, waarop de brooden der aangezichten lagen, het gouden altaar met het reukwerk daarop, en de gouden kandelaar met de zeven lampen; voorts de gordijnen rondom uit fijn linnen, purper en scharlaken. De heiligheid van gansch dezen tabernakel was nergens anders vandaan dan vanuit de Wet, die in de ark was. Ter oorzaak van de heiligheid van den tabernakel vanuit de Wet in de ark legerde zich op bevel het gansche Israëlietische volk daar rond om heen in volgorde overeenkomstig de stammen, en trok het in volgorde daarachter voort, en dan was daarboven overdag een wolk, en des nachts een vuur. Ter oorzaak van de heiligheid dezer Wet en de tegenwoordigheid van Jehovah in haar, sprak Jehovah boven het verzoendeksel tusschen de Cherubim met Mozes; en de ark werd genoemd “Jehovah aldaar”. Dat het Aharon niet veroorloofd was, binnen den voorhang binnen te gaan tenzij met slachtoffers en reukwerk, opdat hij niet sterven zou. Ter oorzaak van de tegenwoordigheid van Jehovah in deze Wet en rondom haar, geschiedden ook wonderen door de ark, waarin deze Wet lag, zooals dat de wateren van den Jordaan vaneen weken, en het volk zoolang de ark in het midden van de rivier rustte, op drogen grond overstak; dat door het

rondragen van de ark de muren van Jericho instortten; dat Dagon, de god der Filistijnen, eerst voor haar op zijn aangezichten viel, en daarna afgesneden van het hoofd met beide handpalmen op den drempel van den tempel lag; dat ter oorzake van haar de Bethschemieten bij vele duizenden geslagen werden; dat Uzah stierf omdat hij de ark had aangeraakt; dat deze ark door David met slachtoffer en gejuich naar Zion, en daarna door Salomo naar den tempel in Jeruzalem werd gebracht, waarvan de ark het heiligdom uitmaakte, behalve tal van dingen meer. Hieruit blijkt duidelijk, dat de Decaloog in de Israëlitische Kerk de heiligheid zelve was.

284. Hetgeen hierboven aangaande de verkondiging, de heiligheid en de macht van deze Wet werd aangevoerd, vindt men in de volgende plaatsen in het Woord: *dat Jehovah op den berg Sinai nederkwam in vuur, en dat toen de berg rookte en beefde, en dat er waren donderslagen, bliksemflitsen, een zware wolk en een stem der bazuin* (Exod. 19: 16 tot 18; Deut. 4: 11; hfdst. 5: 22 tot 26). *Dat het volk vóór de nederdaling van Jehovah zich voorbereidde en heiligde gedurende drie dagen* (Exod. 19: 10, 11, 15). *Dat de berg rondom werd afgezet, opdat niemand deszelfs voet zou naderen en daarop toeloopen, en sterven zou, en ook de priesters niet, maar Mozes alleen* (Exod. 19: 12, 13, 20 tot 23; hfdst. 24: 1, 2). *De Wet werd verkondigd van den berg Sinai af* (Exod. 20: 2 tot 14; Deut. 5: 6 tot 21). *Dat de Wet geschreven was in twee steenen tafelen, en dat zij geschreven was met den vinger Gods* (Exod. 31: 18; hfdst. 32 16; Deut. 9: 10) *Dat het aangezicht van Mozes, toen hij deze tafelen ten tweeden male van berg naar beneden bracht, dermate straalde, dat hij het aangezicht met een deksel bedekte toen hij met het volk sprak* (Exod. 34 :29 tot 35). *Dat de tafelen in de ark werden gelegd* (Exod. 25: 16; hfdst. 40: 20; Deut. 10: 5; 1 Kon. 8: 9). *Dat het verzoendeksel boven de ark gegeven werd, en dat daarboven de gouden Cherubim gesteld werden* (Exod. 25: 17 tot 21). *Dat de ark met het verzoendeksel en de Cherubim in den tabernakel gebracht werden, en daarvan het eerste en aldus het binnenste uitmaakte, en dat de met goud overtrokken tafel, waarop de brooden der aangezichten lagen, het gouden reukaltaar, en de gouden kandelaar met de lampen het uitwendige van den tabernakel uitmaakten, en de tien gordijnen uit fijn linnen, purper en scharlaken, het buitenste daarvan* (Exod. 25: 1 tot het einde; hfdst. 26 :1 tot het einde, hfdst. 40: 17 tot 28). *Dat de plaats, waar de ark was, het heilige der heiligen werd genoemd* (Exod. 26: 33). *Dat het gansche Isradietische volk zich rondom den tabernakel legerde in volgorde naar de stammen, en in volgorde daarachter optrok* (Num. 2: 1 tot het einde); *Dat er toen op den tabernakel een wolk was bij dag en een vuur bij nacht* (Exod. 40: 38; Num. 9: 15, 16 tot het einde; hfdst. 14: 14; Deut. 1 :33). *Dat Jehovah met Mozes*

sprak boven de ark tusschen de Cherubim (Exod. 25: 22; Num. 7: 89). Dat de ark vanuit de Wet in haar werd genoemd "Jehovah aldaar", want Mozes zeide wanneer de ark optrok STA OF, JEHOVAH, en wanneer zij rustte: KOMWEDER, JEHOVAH (Num. 10: 35, 36; en verder II Sam. 6: 2; Psalm 132: 7, 8). Dat het Aharon, vanwege de heiligheid dezer Wet niet veroorloofd was, binnen den voorhang in te gaan, tenzij met slachtoffers en reukwerk (Leviet. 16: 2 tot 14 en vervolg). Dat vanuit de tegenwoordigheid van de macht des Heeren in de Wet, welke in de ark was, de wateren der Jordaan werden afgesneden, en het volk, zoolang zij in het midden rustte, op drogen grond overtrok (Josua 3: 1 tot 17, hfdst. 4: 5 tot 20). Dat bij het rondomdragen van de ark, de muren van Jericho instortten (Josua 6: 1 tot 20). Dat Dagon, de god der Filistijnen, voor de ark ter aarde viel, en daarna po den drempel van den temple lag, losgerukt van het hoofd en met de handpalmen afgehouden (I Sam. 5). Dat de Bethschemieten ter oorzaak van de ark bij vele duizenden geslagen werden (I Sam. 5 en 6). Dat Uzah stierf omdat hij de ark had aangeraakt (II Sam. 6: 7). Dat de ark door David in Zion werd gebracht met slachtoffers en gejuich (II Sam. 6: 1 tot 19). Dat de ark door Salomo in den tempel van Jeruzalem werd gebracht, alwaar zij het heiligdom maakte (I Kon. 6: 19 en vervolg; hfdst. 8: 3 tot 9).

285. Aangezien er door deze Wet verbinding is van den Heer met den mensch, en van den mensch met den Heer, wordt zij **VERBOND** en **GETUIGENIS** genoemd; verbond, omdat zij verbindt; en getuigenis, omdat zij de verdragen van het verbond bevestigt; want het verbond beteekent in het Woord de verbinding, en de getuigenis de bevestiging en vastlegging der verdragen daarvan. Daarom waren er twee tafelen, een voor God, en de ander voor den mensch. De verbinding geschiedt uit den Heer, maar alleen dan, wanneer de mensch de dingen doet, die op zijn tafel geschreven zijn. Want de Heer is voortdurend tegenwoordig, en wil binnenkomen, maar de mensch moet, vanuit het vrije dat hij uit den Heer heeft, openen, want de Heer zegt: *Zie, ik sta aan de deur, en klop; indien iemand Mijne stem zal hooren, en de deur opendoen, Ik zal tot hem inkomen, en Ik zal met hem avondmaal houden, en hij met Mij* (Openb. 3: 20). Dat de steenen tafelen, waarin de Wet geschreven was, de **TAFELN DES VERBONDS** werden genoemd, en de ark vanuit deze de **ARK DES VERBONDS** werd genoemd, en de Wet zelve het **VERBOND**, zie men in Num. 10: 33; Deut. 4: 13, 23; hfdst. 5: 2, 3; hfdst. 9: 9; Jozua 3: 11; I Kon. 8: 19, 21; Openb. 11: 19, en elders. Aangezien het verbond de verbinding beteekent, wordt aangaande den Heer gezegd, *dat Hij den volke tot een VERBOND zal zijn* (Jes. 42: 6; hfdst. 49: 8, 9), en wordt Hij **ENGEL DES VERBONDS** genoemd (Mal. 3: 1), en Zijn bloed het **BLOED DES VERBONDS** (Matth. 26: 28; Zach.

9: 11; Exod. 24: 4 tot 10); en daarom wordt het Woord genoemd HET OUDE VERBOND EN HET NIEUWE VERBOND; want verbonden worden gesloten ter oorzake van de liefde, de vriendschap, de vergezelschapping, en de verbinding. **286.** Dat er zulk een groote heiligheid en zulk een groote macht in deze Wet lag, kwam, omdat zij een samenvatting was van alle dingen van den godsdienst; want zij was in twee tafelen gegrift, waarvan de eene in ééne samenvatting alle dingen behelst, die God betreffen, en de andere in ééne samenvatting alle dingen, die den mensch betreffen. Daarom worden de geboden van deze Wet de TIEN WOORDEN genoemd (Exod. 34: 28; Deut. 4: 13; hfdst. 10: 4). Zij werden zoo genoemd, omdat “tien” alle dingen beteekent, en “woorden” waarheden beteekenen; want er waren meer dan tien woorden. Dat “tien” alle dingen beteekenen, en dat ter wille van deze beteekenis de tienden werden ingesteld, zie men in de ONTHULDE OPENBARING, n. 101; en dat deze Wet de samenvatting is van alle dingen van den godsdienst zal men zien in hetgeen volgt.

De Decaloog bevat in den zin van de letter de algemeene voorschriften der leer en des levens; maar in den geestelijken en hemelschen zin op alomvattende wijze alle voorschriften.

287. Het is bekend, dat de Decaloog in het Woord bij voorkeur de Wet wordt genoemd, omdat hij alle dingen bevat, die der leer en des levens zijn, want hij bevat niet alleen alle dingen, die God betreffen, maar ook alle dingen, die den mensch betreffen. Daarom was deze Wet in twee tafelen geschreven, waarvan de eene over God handelt, en de andere over den mensch. Het is eveneens bekend, dat alle dingen der leer en des levens betrekking hebben op de liefde tot God en op de liefde jegens den naaste, en alle dingen dezer liefden zijn opgesloten in den Decaloog. Dat het gansche Woord niets anders leert, blijkt uit deze woorden des Heeren: JEZUS zeide: *Gij zult liefhebben den Heer, uwen God, uit geheel uw hart, en in geheel uwe ziel, en in geheel uw gemoed; en den naaste als uzelf; aan deze twee geboden hangen de Wet en de Profeten* (Matth. 22: 37, 39, 40). De Wet en de Profeten beteekenen het gansche Woord. En verder: *Een zeker wetgeleerde, JEZUS verzoekende, zeide: Meester, wat doende zal ik het eeuwige leven beërven? En JEZUS zeide tot hem: Wat is in de Wet geschreven? hoe leest gij? En hij, antwoordende, zeide: Gij zult den Heer, uwen God, liefhebben uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel, en uit geheel uwe kracht, en uit geheel uw gemoed, en den naaste als u zelven; en Jezus zeide: DOE DAT, EN GIJ ZULT LEVEN* (Lukas 10: 25 tot 28). Aangezien nu de liefde tot God en de liefde jegens den naaste alle dingen des Woords zijn, en de Decaloog in de eerste tafel kort samengevat alle dingen der liefde tot God bevat, en in de tweede tafel alle dingen der liefde jegens den naaste, zoo volgt hieruit, dat de Decaloog alle dingen bevat, die tot de leer en tot het leven behooren. Een blik op de beide tafelen toont duidelijk aan, dat zij op zulk een wijze verbonden zijn, dat God vanuit Zijn tafel naar den mensch ziet, en dat omgekeerd de mensch vanuit de zijne naar God ziet, en dat er aldus een wederkeerig aanzien plaats vindt, dat van dien aard is, dat God Zijnerzijds nooit ophoudt, naar den mensch te zien en zulke dingen te werken als tot zijn heil behooren; en als de mensch de dingen opneemt en doet, die op zijn tafel staan, zoo vindt een wederkerige verbinding plaats, en dan geschiedt zij volgens de woorden des Heeren tot den wetgeleerde: *Doe dat, en gij zult leven.*

288. In het Woord wordt de Wet vaak genoemd, en het zal gezegd worden, wat daaronder wordt verstaan in den strikten zin, en wat daaronder in den ruimeren zin, en wat daaronder in den ruimsten zin; in den strikten zin wordt onder de Wet de Decaloog verstaan, in ruimeren zin de door Mozes aan de

zonen Israëls gegeven inzettingen, en in den ruimsten zin het gansche Woord. DAT ONDER DE WET IN STRIKTEN ZIN DE DECALOOG WORDT VERSTAAN is bekend. DAT ECHTER ONDER DE WET IN RUIMEREN ZIN DE DOOR MOZES AAN DE ZONEN ISRAËLS GEGEVEN INZETTINGEN WORDEN VERSTAAN blijkt vanuit de afzonderlijke inzettingen in Exodus, namelijk hieruit, dat zij de Wet genoemd worden, zooals: *Dit is de wet des schuldoffers* ³⁾ (Lev. 7: 1); *Dit is de wet des vreedoffers* (Lev. 7: 7, 11); *Dit is de wet des spijsoffers* (Lev. 6: 14 en vervolg); *Dit is de wet voor het brandoffer, voor het spijsoffer, voor het zondoffer en schuldoffer, voor het vuloffer* (Lev. 7: 37); *Dit is de wet van het beest en van den vogel* (Lev. 11: 46 en vervolg); *Dit is de wet der barende, bij eenen zoon en bij eene dochter* (Lev. 12: 7); *Dit is de wet der melaatschheid* (Lev. 13: 59; 14: 2, 32, 54, 57); *Dit is de wet desgenen, die denloed heeft* (Lev. 15: 32); *Dit is de wet der ijvering* (Num. 5: 29, 30); *Dit is de wet des Nazireërs* (Num. 6: 13, 21); *Dit is de wet der reiniging* (Num. 19: 14); *Dit is de wet aangaande de roode koe* (Num. 19: 2); *De wet voor den koning* (Deut. 17: 15 tot 19); ja zelfs wordt het gansche Boek van Mozes de Wet genoemd (Deut. 31: 9, 11, 12, 26); bovendien ook in het Nieuwe Testament, zooals in Lukas 2: 22; 24: 44; Joh. 1: 46; 7: 22, 23; 8: 5, en elders. Dat deze inzettingen door Paulus onder de “werken der wet” worden verstaan, waar hij zegt *dat de mensch door het geloof gerechtvaardigd wordt zonder de werken der wet* (Rom. 3: 28), blijkt duidelijk uit hetgeen daar volgt, voorts uit zijn woorden tot Petrus, dien hij verweet, dat hij judaïseerde, alwaar hij driemaal in één vers zegt *dat niemand door de werken der wet gerechtvaardigd wordt* (Gal. 2: 14, 15, 16). DAT ONDER DE WET IN DEN RUIMSTEN ZIN HET GANSCHÉ WOORD WORDT VERSTAAN blijkt uit de volgende plaatsen: *Jezus zeide: Is er niet geschreven IN UWE WET: Gij zijt goden* (Joh. 10: 34); dit is geschreven in Psalm 82: 6. *De schare antwoordde: Wij hebben uit de WET gehoord, dat Christus blijft in der eeuwigheid* (Joh. 12: 34); dit is geschreven in Psalm 89: 30; Psalm 110: 4; Dan. 7: 14. *Opdat het Woord, vervuld worde, dat in HUNNE WET geschreven is: Zij hebben Mij zonder oorzaak gehaat* (Joh. 15: 25); dit is geschreven in Psalm 35: 19. *De Farizeën zeiden: Heeft iemand uit de oversten in Hem geloofd, maar deze schare, die de WET niet weet* (Joh. 7: 48, 49); *Het is lichter, dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat EEN TITTEL DER WET valle* (Lukas 16: 17); onder de Wet wordt daar de gansche Heilige Schrift verstaan; behalve in duizend plaatsen bij David.

289. Dat de Decaloog in den geestelijken en hemelschen zin op alomvattende wijze alle voorschriften der leer en des levens bevat, dus alle dingen des

---

3 De latijnsche tekst heeft *sacrificii*, slachtoffer.

geloofs en der naastenliefde, komt, omdat het Woord in den zin der letter in alle en in elk zijner dingen, of in het algemeen en in elk deel twee innerlijke zinnen bevat, waarvan de eene de geestelijke, de andere de hemelsche zin wordt genoemd, en omdat in deze zinnen de Goddelijke Waarheid in haar licht en de Goddelijke Goedheid in haar warmte is. Aangezien nu het Woord in het algemeen en in elk deel van dien aard is, is het noodzakelijk, dat de tien geboden van den Decaloog worden uitgelegd overeenkomstig deze drie zinnen, welke de natuurlijke, de geestelijke en de hemelsche worden genoemd. Dat het Woord van dien aard is, kan blijken uit hetgeen in het hoofdstuk over DE HEILIGE SCHRIFT OF HET WOORD, boven n. 193 tot 208. werd aangetoond.

290. Niemand kan, wanneer hij niet weet, van welken aard het Woord is, eenige voorstelling daarvan erlangen, dat er een oneindigheid is in zijn afzonderlijkheden, dat is, dat het ontelbare dingen bevat, die zelfs de Engelen niet kunnen uitputten. Elk ding daarin kan bij een zaad worden vergeleken, dat uit den grond kan opgroeien tot een grooten boom en een voorraad van zaden voortbrengen, waaruit wederom soortgelijke boomen voortkomen, die te zamen een tuin vormen, en uit de zaden daarvan wederom andere tuinen, en zoo tot in het oneindige. Van dien aard is het Woord des Heeren in zijn afzonderlijkheden, en van dien aard is voornamelijk de Decaloog, want aangezien deze de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste leert, is hij de korte samenvatting van het gansche Woord. Dat het Woord van dien aard is, zet de Heer ook door een gelijkenis aldus uiteen: *Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan het mosterdzaad, hetwelk een mensch heeft genomen en in zijn veld gezaaid; hetwelk het minste is onder al de zaden, maar wanneer het opgewassen is, is het grooter dan de moeskruiden, en het wordt een boom, alzoo dat de vogelen des hemels komen, en nestelen in zijne takken* (Matth. 13: 31, 32; Markus 4: 31, 32; Lukas 13: 18, 19; vergelijk ook Ezechiël 17: 2 tot 8). Dat er zulk een oneindigheid van geestelijke zaden of waarheden in het Woord gelegen is, kan blijken uit de engelijke wijsheid, die gansch en al uit het Woord is. Deze groeit bij de Engelen tot in eeuwigheid aan; en hoe wijzer dezen worden, des te klaarder zien zij, dat de wijsheid zonder einde is, en zij worden gewaar, dat zij zelve slechts in den voorhof daarvan zijn en dat zij niet wat de allerkleinste bijzonderheid betreft de Goddelijke Wijsheid kunnen benaderen, welke zij een Afgrond noemen. Daar nu het Woord vanuit dezen Afgrond is, omdat het uit den Heer is, zoo blijkt hieruit, dat er in alle dingen daarvan een zekere oneindigheid is.

Eerste Gebod

Er zal geen andere God voor Mijne aangezichten zijn.

291. Dit zijn de woorden van het eerste gebod (Exod. 20: 3, Deut. 5: 7), waaronder in den NATUURLIJKEN ZIN, die de zin van de letter is, in de eerste plaats wordt verstaan, dat men geen afgoden vereeren zal, want daarop volgt: *Gij zult u geen gesneden beeld, noch eenige gelijkenis maken, hetwelk boven in de hemelen is, en hetwelk beneden op de aarde is, en hetwelk in de wateren onder de aarde is; gij zult u voor die niet buigen, en gij zult die niet vereeren; want* ИК, JEHOVAH, UW GOD, BEN EEN IJVERIG GOD (Exod. 20: 3, 4, 5, 6). Dat onder dit gebod in de eerste plaats wordt verstaan, dat men geen afgoden vereeren zou, vond hierin zijn oorzaak, dat vóór dien tijd en daarna tot aan de Komst des Heeren, in een groot deel van Azië een afgodische eeredienst bestond. De oorzaak van dezen eeredienst was, dat alle kerken vóór den Heer uitbeeldend en typisch waren, en de toonbeelden en uitbeeldingen waren van dien aard, dat de Goddelijke dingen onder verschillende figuren en gesneden beelden werden voorgesteld, welke het gewone volk, toen de beteekenissen daarvan in vergetelheid waren geraakt, als goden begon te vereeren. Dat ook de Israëlietische natie in een dergelijken eeredienst was, toen zij in Egypte was, kan blijken uit het gouden kalf, dat zij in de woestijn in plaats van Jehovah vereerden; en dat zij daarna niet afkeerig waren van dezen eeredienst, blijkt uit vele plaatsen in het Woord, zoowel in het historische als in het profetische.

292. Onder dit gebod: *Er zal geen andere God voor Mijne aangezichten zijn* wordt in den natuurlijken zin ook verstaan, dat geen gestorven of levende mensch als god vereerd mag worden, hetgeen eveneens in de Aziatische wereld en in verschillende omliggende plaatsen geschiedde. Vele goden der natiën waren geen andere, zooals Baal, Astaroth, Chemos, Milkom, Beelzebub; en in Athene en Rome Saturnus, Jupiter, Neptunus, Pluto, Apollo, Pallas, enz.; eenigen van hen vereerden zij eerst als heiligen, daarna als godheden, en ten slotte als goden. Dat zij ook levende menschen als goden vereerden, blijkt uit de verordening van Darius den Mediër, dat niemand binnen 30 dagen iets zou vragen aan eenig god, maar aan den koning alleen, want anders zou hij in den kuil der leeuwen geworpen worden (Dan. 6: 8 tot het einde).

293. In den natuurlijken zin, die de zin der letter is, wordt onder dit gebod ook verstaan, dat men niemand behalve God, en dat men niets behalve hetgeen uit God voortgaat zal liefhebben boven alle dingen, hetgeen ook volgens de woorden des Heeren is (Matth. 22: 35 tot 37; Lukas 10: 25 tot 28); want wie en wat boven alle dingen wordt bemind is God en het Goddelijke

voor hem die liefheeft; zooals voor hem die zichzelf of ook de wereld boven alles liefheeft, hijzelf of de wereld zijn God is; dit is de oorzaak, dat dezulken in hun hart niet eenig God erkennen; dezen worden dan ook met hun soortgenooten in de hel verbonden, alwaar allen, die zichzelf en de wereld boven alles liefhadden, verzameld zijn.

294. DE GEESTELIJKE ZIN van dit gebod is deze, dat men geen anderen God dan den HEER JEZUS CHRISTUS zal vereeren, omdat Hij Jehovah is, die in de wereld kwam en de Verlossing volbracht, zonder welke niet eenig mensch noch eenig Engel behouden had kunnen worden. Dat er behalve Hem geen andere God is, blijkt uit de volgende plaatsen in het Woord: *Men zal te dien dage zeggen: Ziet, deze is onze God, dien wij verwacht hebben, dat Hij ons bevrijde; deze is Jehovah, dien wij verwacht hebben, laat ons opspringen en ons verblijden in Zijn heil* (Jes. 25: 9); *Eene stem des roependen in de woestijn: Bereidt den weg voor Jehovah, effent in de verlatenheid een pad voor onzen God; want de heerlijkheid van Jehovah zal geopenbaard worden, en zij zullen zien, alle vleesch tegelijk; ziet, de Heer Jehovih zal in sterkte komen; gelijk een herder zal Hij Zijn kudde weiden* (Jes. 40: 3, 5, 10, 11); *Alleen tusschen u is God, anders is er geen God meer; voorwaar, Gij zijt een verborgen God, de God Israëls, de HEILAND* (Jes. 45: 14, 15); *Ben Ik niet Jehovah, en er is geen God meer behalve Mij, een rechtvaardig God en een HEILAND, niemand is er behalve Mij* (Jes. 45: 21, 22); *Ik ben Jehovah, en er is geen HEILAND behalve Mij* (Jes. 43: 11; Hosea 13: 4); *Opdat alle vleesch wete, dat Ik, Jehovah, uw HEILAND EN UW VERLOSSER ben* (Jes. 49: 26; 60: 16); *Wat ONZEN VERLOSSER betreft, Jehovah Zebaoth is Zijn naam* (Jes. 47: 4; Jerem. 50: 34); *Jehovah, mijn Rotssteen en MIJN VERLOSSER* (Psalm 19: 15); *Alzoo zeide Jehovah, UW VERLOSSER, de Heilige Israëls, Ik ben Jehovah, uw God* (Jes. 48: 17; 43: 14; 49: 7; 54: 8); *Alzoo zeide Jehovah, UW VERLOSSER, Ik ben Jehovah, die alle dingen maak en alleen uit Mijzelven* (Jes. 44: 24); *Alzoo zeide Jehovah, de Koning van Israël, en zijn VERLOSSER Jehovah Zebaoth: Ik ben de Eerste en de Laatste, en behalve Mij is er geen God* (Jes. 44: 6); *Jehovah Zebaoth is Zijn naam, en de Heilige Israëls is UW VERLOSSER; Hij zal de God der gansche aarde genoemd worden* (Jes. 54: 5, 8); *Abraham kent ons niet, Israël erkent ons niet, Gij, Jehovah, zijt onze Vader, VERLOSSER is van de eeuw aan Uw naam* (Jes. 63: 16); *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is Wonderlijk, Raad, God, Held, VADER DER EEUWIGHEID, Vrededorst* (Jes. 9: 5); *Ziet, de dagen komen, dat Ik aan David eene rechtvaardige spruit zal verwekken, die als Koning regeeren zal; en dit is Zijn naam: JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID* (Jerem. 23: 5, 6; 33: 15, 16); *Filippus zeide tot Jezus: Toon ons den Vader. Jezus zeide tot hem: Die Mij ziet, ziet den Vader; gelooft gij*

niet, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is (Joh. 14: 8, 9); *In Jezus Christus woont al de volheid der Godheid lichamenlijk* (Coloss. 2: 9); *Wij zijn in de Waarheid in Jezus Christus; deze is de ware God, en het eeuwige leven; kinderkens, bewaart uzelfen van de afgoden* (1 Joh. 5: 20, 21). Hieruit blijkt duidelijk, dat de Heer onze Heiland Jehovah Zelf is, die tevens Schepper, Verlosser en Wederverwekker is. Dit is de geestelijke zin van dit gebod.

295. DE HEMELSCHEN ZIN VAN DIT GEBOD IS, dat Jehovah de Heer Oneindig, Onmetelijk en Eeuwig is; dat Hij Almachtig, Alwetend en Alomtegenwoordig is; dat Hij is de Eerste en de Laatste, het Begin en het Einde, Die Was, Is en Zijn Zal; dat Hij is de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, of het Goede zelf en het Ware zelf; bijgevolg het Leven zelf, dus de Eenige, uit wien alle dingen zijn.

296. Allen, die een anderen God dan den Heer den Zaligmaker Jezus Christus, die Jehovah God Zelf in Menschelijken vorm is, erkennen en vereeren, zondigen tegen dit eerste gebod; evenzoo ook zij, die zichzelf wijsmaken, dat er daadwerkelijk drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan bestaan; naarmate dezen zich in deze dwaling bevestigen, worden zij meer en meer natuurlijk en lichamenlijk, en kunnen dan niet enig Goddelijk Ware innerlijk begrijpen; en als zij dit hooren en opnemen, zoo bezoedelen en omwikkelen zij het nochtans met begoochelingen. Daarom kunnen dezen vergeleken worden bij hen, die in de laagste of ondergrondse verdieping van een huis wonen, en vandaar niets hooren van hetgeen zij, die op de tweede en derde verdieping zijn, met elkander spreken, omdat de plafonds boven hun hoofd verhinderen, dat het geluid doordringt. Het menschelijk gemoed is gelijk een huis van drie verdiepingen, en op de laagste daarvan zijn zij, die zich bevestigd hebben voor drie goden van eeuwigheid aan; op de tweede en derde zijn zij die één God onder zichtbaren Menschelijken vorm erkennen en gelooven, en dat de Heer God de Zaligmaker deze is. De zinnelijke en lichamenlijke mensch is, aangezien hij louter natuurlijk is, op zichzelf beschouwd gansch en al dierlijk; en hij verschilt alleen daarin van het redelooze dier, dat hij spreken en redeneeren kan, waarom hij is als iemand, die zijn leven in een dierentuin slijt, waar allerlei wilde beesten zijn, en waar hij nu eens den leeuw, dan weer den beer, dan den tijger, het luipaard of den wolf speelt; ja zelfs kan hij ook het schaap spelen maar dan lacht hij er in zijn hart om. De louter natuurlijke mensch denkt over de Goddelijke waarheden alleen uit de wereldsche dingen, dus uit de zinsbegoochelingen, want hij kan zijn gemoed niet daarboven verheffen. Daarom kan zijn leer des geloofs vergeleken worden met een brij uit kaf, die hij als een lekkernij

verorbert; of met hetgeen aan den Profeet Ezechiël werd bevolen, namelijk, tarwe, gerst, boonen, linzen, spelt, met drek van mensch of rund te mengen, en zich daarvan een brood en koeken te maken, en aldus de Kerk uit te beelden zooals zij was bij de Israëlitische natie (4: 9 en vervolg). Evenzoo is het gesteld met de leer der Kerk, die gegrondvest en opgebouwd is op drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan, waarvan een elk afzonderlijk God is. Wie zou de monsterachtigheid van dit geloof niet zien, wanneer het zich, zoo als het op zichzelf is, in een schilderij voor oogen vertoonde; zoo bijvoorbeeld; wanneer de drie in volgorde naast elkander stonden, de eerste onderscheiden met scepter en kroon, de tweede in de rechterhand een boek houdend, dat het Woord is, en in de linkerhand een met bloed bespat gouden kruis, en de derde met vleugels voorzien op één voet staande, gereed om weg te vliegen en te werken, en boven deze drie dit opschrift DEZE DRIE PERSONEN, EVEN ZOOVELE GODEN, ZIJN ÉÉN GOD? Welke wijze zou bij het zien van dit schilderij niet bij zichzelf zeggen: “Och, wat een fantasie!” Maar hij zou anders spreken bij het zien van een schilderij van één Goddelijke Persoon met stralen van het hemelsche licht rondom het hoofd, en met dit opschrift: DIT IS ONZE GOD, TEGELIJK SCHEPPER, VERLOSSER EN WEDERVERWEKKER, DUS DE HEILAND; zou deze wijze dit schilderij niet kussen, en het in zijn boezem naar huis dragen, en door den aanblik daarvan zoowel zijn eigen gemoed, als dat van zijn echtgenoote, en van zijn kinderen en bedienden verblijden?

Tweede Gebod

Gij zult den Naam van Jehovah uwen God niet ijdelijk gebruiken, want Jehovah zal niet onschuldig houden, die Zijnen Naam ijdelijk gebruikt.

297. Onder den naam van Jehovah God ijdelijk gebruiken wordt in den NATUURLIJKEN ZIN, die de zin van de letter is, de naam zelf verstaan, en het misbruik daarvan in allerlei gesprekken, vooral bij onwaarheden of leugens, en bij eeden zonder oorzaak en met het doel om zich vrij te pleiten van booze bedoelingen, hetgeen vervloekingseeden zijn, en bij toovenarijen en bezweringen. Doch bij God en bij Zijn Heiligheid, bij het Woord en bij het Evangelie zweren bij kroningen, bij inwijdingen tot het priesterschap, bij beloften van trouw, is niet den naam van God ijdelijk gebruiken, als degeen, die zweert, zijn beloften niet daarna als ijdel verwerpt. Maar de naam van God moet, omdat hij het Heilige zelf is, voortdurend gebruikt worden in de heilige dingen, die tot de Kerk behooren, zooals in gebeden, psalmen, en in den geheelen eeredienst, alsmede in de predikingen en in de geschriften over kerkelijke onderwerpen. De reden hiervan is deze dat God in alle dingen van den godsdienst is, en, wanneer Hij naar behooren wordt aangeroepen, door Zijn Naam tegenwoordig is en hoort; daarin wordt de naam van God geheiligd. Dat de Naam van Jehovah God in zichzelf heilig is, blijkt uit dezen naam, hierin namelijk, dat de Joden het na hun eersten tijd niet waagden en ook nu niet wagen, den naam Jehovah uit te spreken, en dat ter oorzake van hen de Evangelisten en de Apostelen het evenmin wilden, waarom zij in de plaats van Jehovah “de Heer” zeiden, zooals uit verschillende uit het Oude Testament in het Nieuwe overgebrachte plaatsen blijken kan, alwaar in de plaats van JEHOVAH wordt gezegd DE HEER, zooals in Matth. 22: 37, Lukas 10: 27, vergeleken met Deut. 6: 5, en elders. Dat de Naam Jezus desgelijks heilig is, is bekend uit de verklaring van den Apostel, dat men bij dezen naam de knieën buigt en buigen moet in den Hemel en op aarde; en bovendien hieruit, dat hij door geen duivel in de hel genoemd kan worden. Er zijn verscheidene namen van God, die niet ijdelijk gebruikt mogen worden, zooals Jehovah, Jehovah God, Jehovah Zebaoth, Heilige Israëls, Jezus en Christus, Heilige Geest.

298. In den GEESTELIJKEN ZIN wordt onder den Naam van God al datgene verstaan, wat de Kerk uit het Woord leert, en waardoor de Heer aangeroepen en vereerd wordt; al deze dingen zijn de Naam van God in ééne samenvatting. Daarom wordt onder den Naam van God ijdelijk gebruiken verstaan: iets daaruit nemen in loos en valsch gepraat, bij leugens, verwenschingen,

tooverijen en bezweringen, want ook dit is God en dus Zijn Naam smaden en lasteren. Dat het Woord en hetgeen daaruit der Kerk is, en dus de gansche eeredienst de Naam van God is, kan uit de volgende plaatsen blijken: *Van den opgang der zon zal Mijn Naam aangeropen worden* (Jes. 26: 8, 13; [41: 25]); *Van den opgang der zon tot haren ondergang zal Mijn Naam groot zijn onder de natiën; en aan alle plaats zal Mijnen Naam reukwerk toegebracht worden. Gij ontwijdt Mijnen Naam, als gij zegt: De tafel van Jehovah is bevekt; en gij blaast op Mijnen Naam, wanneer gij aanbrengt het geroofde, het kreupele en het kranke* (Maleach. 1: 11, 12, 13). *Alle volken wandelen, elk in den Naam zijns Gods, en wij, wij zullen wandelen in den Naam van Jehovah, onzen God* (Micha 4: 5); *Zij zullen Jehovah op eene plaats vereeren, alwaar Hij Zijn Naam zal zetten* (Deut. 12: 5, 11, 13, 14, 18; 16: 2, 6, 11, 15, 16), *dat is, waar Hij Zijn eeredienst zal zetten. Jezus zeide: Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijnen Naam, daar ben Ik in het midden van hen* (Matth. 18: 20); *Zoo velen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven zonen Gods te zijn, die in Zijnen Naam gelooven* (Joh. 1: 12); *Die niet gelooft, is alreede veroordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den Naam des Eenigverwekten Zoons Gods* (Joh. 3: 18); *Zij, die gelooven, zullen het leven hebben in Zijnen Naam* (Joh. 20: 31); *Jezus zeide: Ik heb Uwen Naam geopenbaard den menschen, en Ik heb hun Uwen Naam bekend gemaakt* (Joh. 17: 6, 26); *De Heer zeide: Gij hebt weinige namen in Sardis* (Openb. 3: 4), behalve op tal van andere plaatsen, waarin als in de voorafgaande onder den Naam van God het Goddelijke wordt verstaan, dat uit den Heer voortgaat, en waardoor Hij vereerd wordt. Onder den Naam JEZUS CHRISTUS wordt echter het al der Verlossing verstaan en het al Zijner Leer, en dus het al der Zaligmaking; onder Jezus het al der Zaligmaking door de Verlossing, en onder Christus het al der Zaligmaking door Zijn Leer.

299. In den HEMELSCHEN ZIN wordt onder den Naam van God ijdelijk gebruiken al datgene verstaan, wat de Heer tot de Farizeërs zeide: *Alle zonde en lastering zal den mensch vergeven worden, maar de lastering van den Geest zal niet vergeven worden* (Matth. 12: 31, 32); onder de lastering van den Geest wordt verstaan de lastering tegen de Goddelijkheid van het Menschelijke des Heeren en tegen de Heiligheid des Woords. Dat het Goddelijk Menschelijke des Heeren onder den Naam van Jehovah God wordt verstaan in den hemelschen of hoogsten zin, blijkt uit het volgende: *Jezus zeide: VADER VERHEERLIJK UWEN NAAM; en er kwam eene stem uit den hemel, zeggende: En Ik heb verheerlijkt en Ik zal wederom verheerlijken* (Joh. 12: 28); *Zoo wat gij begeeren zult in Mijnen Naam, dat zal Ik doen, opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde; zoo gij iets begeeren zult in Mijnen Naam, Ik zal het doen*

(Joh. 14: 13, 14). In het Gebed des Heeren wordt door *Uw Naam worde geheiligd* in den hemelschen zin ook niets anders aangeduid; desgelijks door den naam in Exod. 23: 21; Jes. 63: 16. Aangezien de lastering van den Geest den mensch niet vergeven wordt, overeenkomstig de woorden bij Matth. 12: 31, 32, en het dit is, wat in den hemelschen zin wordt bedoeld, zoo wordt aan dit gebod toegevoegd: *want Jehovah zal niet onschuldig houden, die Zijnen Naam ijdellijk gebruikt.*

300. Dat onder iemands naam niet alleen zijn naam wordt verstaan, maar ook geheel zijn hoedanigheid, blijkt duidelijk uit de namen in de geestelijke wereld; aldaar behoudt geen mensch den naam, dien hij bij den, doop en van zijn vader of geslacht in de wereld kreeg, maar een ieder wordt daar genoemd naar zijn hoedanigheid, en de Engelen worden genoemd naar hun zedelijk en geestelijk leven. Dezen zijn het ook, die bedoeld worden met deze woorden des Heeren: *Jezus zeide: Ik ben de goede Herder, de schapen hooren Zijne stem, en Hij roept Zijne eigen schapen bij den naam, en leidt ze uit* (Joh. 10: 3); desgelijks met deze: *Ik heb weinige namen in Sardis, die hunne kleederen niet bevleekt hebben. Die overwint, Ik zal op hem, schrijven den naam, der stad des nieuwen Jeruzalems, en Mijnen nieuwen Naam* (Openb. 3: 4, 12). Gabriël en Michaël zijn niet de namen van twee personen in den Hemel, maar onder deze namen worden al diegenen in den Hemel verstaan, die in de wijsheid zijn aangaande den Heer en Hem vereeren. Ook worden onder de namen van personen en plaatsen in het Woord geen personen en plaatsen verstaan, maar de dingen der Kerk. In de natuurlijke wereld wordt onder een naam evenmin uitsluitend de naam verstaan, maar tevens de hoedanigheid van den genoemde, daar deze aan zijn naam vastzit, want in het algemeen spraakgebruik zegt men van iemand, dat hij dit of dat doet “ter wille van zijn naam” of “ter wille van den roem van zijn naam” of dat iemand “een grooten naam heeft”, waarmede wordt aangeduid, dat hij beroemd is door zulke dingen als in hem zijn, bijvoorbeeld door scherpzinnigheid, geleerdheid, verdienste, enz. Wie weet niet, dat wie iemand ten aanzien van diens naam laakt en lastert, ook de handelingen van diens leven laakt en lastert; zij zijn in de voorstelling verbonden, en daardoor gaat de roem van zijn naam te gronde. Desgelijks schandvlekt hij, die den naam van een koning, een hertog, een magnaat met smaad uitspreekt, ook hun majesteit en waardigheid. Desgelijks veracht hij, die iemands naam op een toon van verachting uitspreekt, tevens de handelingen van diens leven; evenzoo is het met ieder persoon gesteld, wiens naam, dat is, wiens hoedanigheid en bijgevolg wiens goede roep volgens de wetten van alle koninkrijken, niet bezoedeld en met laster gekrenkt mag worden.

Derde Gebod

Gedenkt den Sabbatdag, dat gij dien heiligt; zes dagen zult gij arbeiden, en al uw werk doen; maar de zevende dag is de Sabbat voor Jehovah, uwen God.

301. Dat dit het derde gebod is, zie men in Exod. 20: 8, 9, 10 en in Deut. 5: 12, 13, 14. Hieronder wordt in den NATUURLIJKEN ZIN, die de zin van de letter is, verstaan, dat er zes dagen voor den mensch en voor zijn werken zijn, en dat de zevende voor den Heer is, en voor de rust des menschen uit Hem. In de oorspronkelijke taal beteekent sabbat: rust. De sabbat was bij de zonen Israëls de heiligheid der heiligheden, omdat hij den Heer uitbeeldde. De zes dagen beeldden Zijn werken en worstelingen met de hellen uit, en de zevende dag Zijn overwinning op haar, en aldus de rust. En aangezien deze dag uitbeeldend was voor het besluit van de gansche Verlossing des Heeren, was hij de heiligheid zelve. Maar toen de Heer in de wereld kwam, en vandaar de uitbeeldingen van Hem ophielden, werd deze dag de dag der onderwijzing in Goddelijke dingen, en aldus ook een dag van rust van arbeid, en van overdenking aangaande zulke dingen als tot de zaligheid en het eeuwige leven behooren, alsmede een dag der liefde jegens den naaste. Dat het een dag der onderwijzing in Goddelijke dingen werd, blijkt hieruit, dat de Heer op dien dag in den tempel en in de synagogen leerde (Markus 6: 2; Lukas 4: 16, 31, 32; hfdst. 13: 10), en dat Hij tot den genezene zeide: *Neem uw bed op en wandel*; en tot de Farizeën *dat het den discipelen geoorloofd was, op den sabbatdag aren te plukken en te eten* (Matth. 12: 1 tot 9; Markus 2: 23 tot het einde; Lukas 6: 1 tot 6; Joh. 5: 9 tot 19); door elk dezer dingen wordt in den geestelijken zin aangeduid: onderricht worden in de leerstellige dingen. Dat deze dag ook een dag der liefde jegens den naaste werd, blijkt uit hetgeen de Heer op den sabbatdag deed en leerde (Matth. 12: 10 tot 14; Markus 3: 1 tot 9; Lukas 6: 6 tot 12; hfdst. 13: 10 tot 18; hfdst. 14: 1 tot 7; Joh. 5: 9 tot 19; hfdst. 7: 22, 23; hfdst. 9: 14, 16). Uit deze en gene plaatsen blijkt, waarom de Heer zeide, dat Hij ook een Heer van den sabbat is (Matth. 12: 8; Markus 2: 28; Lukas 6: 5); en aangezien Hij dit zeide, zoo volgt, dat deze dag Hem uitbeeldende was.

302. Door dit gebod wordt in den GEESTELIJKEN ZIN de hervorming en wederverwekking van den mensch uit den Heer aangeduid; door de zes dagen van arbeid de strijd tegen het vleesch en zijn begeerten, en dan tevens tegen de boosheden en valscheden, die uit de hel bij hem zijn; en door den zevenden dag wordt zijn verbinding met den Heer aangeduid, en de wederverwekking daardoor. Dat de mensch, zoolang deze worsteling duurt,

geestelijken arbeid heeft, maar dat hij, wanneer hij is wederverwekt, rust heeft, zal blijken uit hetgeen hierna in het hoofdstuk over de HERVORMING en de WEDERVERWEKKING gezegd zal worden, bovenal uit het volgende aldaar: I. *Dat de Wederverwekking op de wijze geschiedt, zooals de mensch ontvangen, in de baarmoeder gedragen, geboren en opgevoed wordt.* II. *Dat de eerste daad der nieuwe verwekking de Hervorming wordt genoemd, welke tot het verstand behoort; en dat de tweede daad de Wederverwekking wordt genoemd, welke tot den wil en daaruit tot het verstand behoort.* III. *Dat de inwendige mensch eerst hervormd moet worden en door dezen de uitwendige.* IV. *Dat er dan een worsteling ontstaat tusschen den inwendigen en den uitwendigen mensch, en dat hij, die overwint, over den ander heerscht.* V. *Dat de wederverwekte mensch een nieuwen wil en een nieuw verstand heeft;* enz. Dat de hervorming en de wederverwekking van den mensch door dit gebod wordt aangeduid in den geestelijken zin, komt, omdat zij samenvalt met de werken en worstelingen des Heeren tegen de hellen, en met de overwinning over deze, en de toen volgende rust. Want op de wijze, waarop de Heer Zijn Menschelijke verheerlijkte en dit Goddelijk maakte, hervormt en wederverwekt Hij ook den mensch, en maakt hem geestelijk. Dit is het, wat bedoeld wordt met HEM VOLGEN. Dat de Heer worstelingen had, en dat zij arbeid worden genoemd, blijkt bij Jesaja hfdst. 53 en 63; en dat dergelijke dingen met betrekking tot den mensch arbeid worden genoemd, Jes. 65: 23; Openb. 2: 2, 3.

303. In den HEMELSCHEN ZIN wordt onder dit gebod de verbinding met den Heer en dan de vrede verstaan, vanwege de bescherming tegen de hel. Want door den Sabbat wordt de rust aangeduid, en in dien hoogsten zin de vrede; daarom wordt de Heer Vorst des Vredes genoemd, en noemt Hij Zichzelf ook Vrede, zooals blijkt uit de volgende plaatsen: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, op wiens schouder de heerschappij is; en Zijn Naam zal genoemd worden Wonderlijk, Raad, God, Held, Vader der eeuwigheid, VORST DES VREDES; der vermenigvuldiging der heerschappij en des VREDES zal geen einde zijn* (Jes. 9: 5, 6); *Jezus zeide: VREDE laat Ik u, MIJNEN VREDE geef Ik u* (Joh. 14: 27); *Jezus zeide: Deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat GIJ IN MIJ VREDE HEBT* (Joh. 16: 33); *Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten desgenen, die BLIJDE BOODSCHAP BRENGT, en den VREDE doet hooren, zeggende: Uw God regeert* (Jes. 52: 7); *Jehovah zal mijne ziel in vrede verlossen* (Psalm 55: 19). HET WERK VAN JEHOVAH IS VREDE; DE ARBEID DER GERECHTIGHEID RUST EN ZEKERHEID TOT IN EEUWIGHEID, OPDAT ZIJ WONEN IN EENE WOONPLAATS DES VREDES EN IN DE TENTEN DER ZEKERHEID EN IN STILLE RUSTEN (Jes. 32: 17, 18); *Jezus zeide tot de zeventig, die Hij uitzond: In wat huis gij zult*

ingaan, zegt eerst: VREDE ZIJ DEZEN HUIZE; en indien aldaar een ZOON DES VREDES is, zoo zal uw VREDE op hem rusten (Lukas 10: 5, 6; Matth. 10: 12, 13, 14); *Jehovah zal VREDE spreken tot Zijn volk; GERECHTIGHEID EN VREDE zullen elkander kussen* (Psalm 85: 9, 11). Toen de Heer Zelf aan de discipelen verscheen, zeide Hij: VREDE ZIJ ULIEDEN (Joh. 20: 19, 21, 26). Bovendien wordt over den staat van vrede, waarin men uit den Heer komen zal, gehandeld bij Jesaja hfdst. 65 en 66, en elders; en in dien staat zullen diegenen komen, die opgenomen worden in de Nieuwe Kerk, welke heden ten dage uit den Heer wordt gesticht. Wat de Vrede, waarin de Engelen des Hemels zijn en zij, die in den Heer zijn, in zijn wezen is, zie men in het werk over HEMEL EN HEL, n. 284 tot 290. Ook hieruit blijkt duidelijk, waarom de Heer Zich een Heer van den sabbat, dat is, van de rust en van den vrede noemt.

304. De hemelsche Vrede, die een bescherming tegen de hellen is, opdat de boosheden en valschheden niet daaruit opstijgen en binnenvallen, kan in veel opzichten met den natuurlijke vrede vergeleken worden, zooals met den vrede na de oorlogen, wanneer een ieder in zekerheid voor de vijanden, en veilig in zijn stad, in zijn huis, en in zijn velden en tuinen leeft; en het is, gelijk de Profeet zegt, waar hij op natuurlijke wijze over den hemelschen vrede spreekt: *Zij zullen zitten, de man onder zijnen wijnstok, en onder zijnen vijgeboom, en er zal niemand zijn, die ze verschrikt* (Micha. 4: 4; Jes. 65: 21, 22, 23). Ook kan hij vergeleken worden met de ontspanningen van den geest en met de verpoozingen na zwaren arbeid; met de vertroostingen van de moeders na de baring, wanneer haar liefde, storge genoemd, haar verkwikkingen openbaart. Hij kan ook vergeleken worden met de klaarte na stormen, zwarte wolken en donderslagen, alsmede met de lente na het doorstaan van een harden winter, en dan met de verblijding over het nieuwe groen in de velden, en over het bloesemen in tuinen, weiden en wouden. Desgelijks met den staat der gemoederen bij hen, die na stormen en gevaren op zee de haven bereiken, en hun voeten op het lang verwachte land zetten.

Vierde Gebod

Eert uwen Vader en uwe Moeder, opdat uwe dagen verlengd worden, en opdat het u wel zij op het land.

305. Aldus leest men dit gebod in Exod. 20: 12, en in Deut. 5: 16. Onder “uwen vader en uwe moeder eeren” wordt in den NATUURLIJKEN ZIN, die de zin der letter is, verstaan de ouders eeren, hen gehoorzamen, zich aan hen houden, en hun dankbaar zijn voor de weldaden, dat zij de kinderen voeden en kleeden, en hen in de wereld binnenleiden, opdat zij daarin tot burgerlijke en zedelijke personen worden, alsmede in den Hemel, door Middel van de voorschriften van den godsdienst, en dat zij aldus voor hun tijdelijk welzijn en ook voor hun eeuwig geluk zorgen, en dit alles vanuit liefde doen, waarin zij zijn uit den Heer, wiens plaats zij innemen. In den betrekkelijken zin wordt het eeren van de voogden door de pupillen verstaan, wanneer de ouders gestorven zijn. In breederen zin wordt onder dit gebod verstaan het eeren van koning en overheid, aangezien dezen in alle behoeften in het algemeen voorzien zooals de ouders in het bijzonder. In den breedsten zin wordt onder dit gebod verstaan het vaderland liefhebben, aangezien dit hen voedt en hen beschermt, waarom het vaderland naar het woord “vader” genoemd wordt. Maar aan dit en aan gene moet door de ouders eer bewezen, en uit hen in de kinderen ingeplant worden.

306. In den GEESTELIJKEN ZIN wordt onder het eeren van vader en moeder verstaan God en de Kerk vereeren en liefhebben; in dezen zin wordt onder “den Vader” God verstaan, die de Vader van allen is, en onder “de Moeder” de Kerk. De kleine kinderen en de Engelen in de Hemelen weten van geen anderen vader en van geen andere moeder, omdat zij daar uit den Heer door de Kerk opnieuw geboren zijn; daarom zegt de Heer: *Gij zult niemand uwen vader noemen op de aarde, want Eén is uw Vader, die in de Hemelen is* (Matth. 23: 9). Dit is gezegd voor de kinderen en de Engelen in den Hemel, echter niet voor de kinderen en menschen op aarde. Hetzelfde leert de Heer in het algemeene gebed der Christelijke Kerken: *Onze Vader, die in de Hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd.* Dat door de moeder in den geestelijken zin de Kerk wordt verstaan, komt omdat gelijk een moeder op aarde hare kinderen met natuurlijke spijs voedt, de Kerk hen met geestelijke spijs voedt; daarom wordt ook de Kerk in het Woord herhaaldelijk Moeder genoemd, zooals bij Hosea: *Twist met UWE MOEDER, zij is niet Mijne echtgenoot, en Ik ben niet haar echtgenoot* (hfdst. 2: 1); bij Jesaja: *Waar is de scheidbrief van UWE MOEDER, die Ik weggezonden heb* (hfdst. 50: 1; en Ezech. 16: 45; 19: 10). En bij

de Evangelisten: *Zijne hand uitstreckende tot de discipelen, zeide Jezus: MIJNE MOEDER en Mijne broeders zijn zij, die het Woord Gods hooren en datzelve doen* (Matth. 12: 48, 49; Markus 3: 33, 34, 35; Lukas 8: 21; Joh. 19: 25, 26, 27).

307. In den HEMELSCHEN Zin wordt onder den Vader onze Heer Jezus Christus verstaan, en onder de Moeder de gemeenschap der Heiligen, waarmede Zijn over het gansche aardrijk verspreide Kerk bedoeld wordt. Dat de Heer de Vader is, blijkt uit de volgende plaatsen: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens Naam is God, Held, VADER DER EEUWIGHEID, Vrededorst* (Jes. 9: 5); *Gij zijt ONZE VADER, Abraham kent ons niet, en Israël erkent ons niet, GIJ ONZE VADER, onze Verlosser is van de eeuw aan Uw naam* (Jes. 63: 16); *Filippus zeide: Toon ons den VADER. Jezus zeide tot hem: DIE MIJ ZIET, ZIET DEN VADER; hoe zegt gij dan: Toon ons den Vader. Geloof Mij, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is* (Joh. 14: 7 tot 11; hfdst. 12: 45). Dat onder de Moeder in dezen zin de Kerk des Heeren wordt verstaan, blijkt uit de volgende plaatsen: *Ik zag de heilige stad, het Nieuwe Jeruzalem, toebereid als eene BRUID, DIE VOOR DEN ECHTGENOOT VERSIERD IS* (Openb. 21: 2); *De Engel zeide tot Johannes: Kom, ik zal u tonnen de BRUID, DE ECHTGENOOTE DES LAMS; en hij toonde de heilige stad Jeruzalem* (Openb. 21: 9, 10); *De tijd DER BRUILOFT DES LAMS is gekomen, en ZIJNE ECHTGENOOTE heeft zichzelf bereid; zalig zijn zij, die geroepen zijn tot het avondmaal van de BRUILOFT DES LAMS* (Openb. 19: 7, 9; en bovendien Matth. 9: 15; Markus 2: 19, 20; Lukas 5: 34, 35; Joh. 3: 29; hfdst. 19: 25, 26, 27). Dat onder het Nieuwe Jeruzalem de Nieuwe Kerk wordt verstaan, die heden ten dage uit den Heer wordt opgericht, zie men in de ONTHULDE OPENBARING n. 880, 881. Deze Kerk, en niet de vorige, is de Echtgenoot en de Moeder in dezen zin. De geestelijke kinderen, die uit dit huwelijk geboren worden, zijn de goedheden der naastenliefde en de waarheden des geloofs; en zij, die uit den Heer in deze goedheden en waarheden zijn, worden “zonen der bruiloft”, “zonen Gods” en “uit Hem geboren” genoemd.

308. Men moet vasthouden, dat uit den Heer voortdurend een Goddelijke sfeer van hemelsche liefde voortgaat jegens allen, die de Leer Zijner Kerk omhelzen, en die, evenals de kleine kinderen in de wereld vader en moeder, Hem gehoorzamen, zich aan Hem houden, en uit Hem gevoed, dat is, onderricht willen worden. Uit deze hemelsche sfeer ontstaat de natuurlijke sfeer, zijnde die der liefde jegens de kleine en de groote kinderen, welke sfeer de meest universele is, en niet alleen de menschen aandoet maar ook de vogels en de beesten tot de slangen toe; en ook niet alleen de bezielde maar ook de onbezielde dingen. Maar opdat de Heer ook op deze zou werken evenals Hij op

de geestelijke dingen werkt, heeft Hij de zon geschapen, die in de natuurlijke wereld als een vader zou zijn, en de aarde als een moeder; want de zon is als een gemeenschappelijke vader, en de aarde als een gemeenschappelijke moeder, en uit hun huwelijk ontstaan alle spruiten, die de oppervlakte van het aardrijk sieren. Uit den invloed van deze hemelsche sfeer in de natuurlijke wereld ontstaan die wonderbaarlijke ontwikkelingen der planten van zaad tot vruchten en tot nieuwe zaden. Daarvandaan komt het ook, dat er tal van plantensoorten zijn, die overdag om zoo te zeggen haar aangezichten naar de zon keeren en ze afwenden, wanneer de zon ondergaat; daarvandaan komt het ook, dat er bloemen zijn, die zich bij het opgaan van de zon openen en bij het ondergaan van de zon zich sluiten; daarvandaan komt het ook, dat de zangvogels in de eerste vroegte liefelijk zingen, en desgelijks nadat zij door hun moeder de aarde gevoed zijn. Aldus eeren gene en deze hun vader en hun moeder; deze alle zijn getuigenissen, dat de Heer door middel van de zon en de aarde in de natuurlijke wereld voorziet in alle behoeften der levende en der niet levende wezens. Daarom wordt bij David gezegd: *Looft Jehovah uit de Hemelen, looft Hem, zon en maan; looft Hem van de aarde, gij walvisschen en af gronden; looft Hem, vruchtboom, alle cederboomen; wild gedierte en alle beest, het kruipende en de gevleugelde vogel; de koningen der aarde en alle volken, jongelingen en maagden* (Psalm 148: 1 tot 12); en bij Job: *Vraag, ik bid u, de beesten, en zij zullen u leeren, of de vogels des hemels, en zij zullen het u verkondigen; of de struik der aarde en hij zal u onderrichten; en de visschen der zee zullen het u vertellen; wie weet niet uit al deze dat de hand van Jehovah dit gedaan heeft* (12: 7, 8, 9); “vraag, en zij zullen leeren” beteekent: beschouw, geef aandacht, en oordeel daaruit, dat de Heer Jehovih ze geschapen heeft.

Vijfde Gebod

Gij zult niet dooden.

309. Onder dit gebod: *Gij zult niet dooden* wordt in den NATUURLIJKEN ZIN verstaan, geen mensch te dooden, en hem geen slag toe te brengen waaraan hij sterven kan, en ook zijn lichaam niet te verminken; en bovendien geen doodelijke schade te berokkenen aan zijn naam en faam, aangezien bij sommigen faam en leven gelijken tred houden. In den breederen natuurlijken zin worden onder moord ook vijandigheden, haatgevoelens en wraaknemingen verstaan, die den dood beoogen; want de moord ligt daarin verborgen, zooals het vuur in het hout onder de asch; het helsche vuur is ook niets anders; daarom zegt men “van haat branden” en “van wraak gloeien”. Dit zijn moorden in bedoeling maar niet in daad, en wanneer daaraan de vrees voor de wet, en voor de wedervergelding en de wraak ontnomen werd, zoo zouden zij in de daad uitbreken, vooral wanneer in de bedoeling arglist of wreedheid gelegen is. Dat de haat een moord is, blijkt uit deze woorden des Heeren: *Gij hebt gehoord, dat door de ouden gezegd is: Gij zult niet dooden, en zoo wie doodt, die zal strafbaar zijn door het gericht. Doch Ik zeg u, dat zoo wie ten onrechte op zijnen broeder toornig is, strafbaar zal zijn door de gehenna des vuurs* (Matth. 5: 21, 22). Dit komt, omdat al wat tot de bedoeling behoort, ook tot den wil behoort, en aldus in zichzelf tot de daad.

310. In den GEESTELIJKEN ZIN worden onder moorden alle manieren van dooden en verderven der menschelijke zielen verstaan, welke manieren verschillend en menigvuldig zijn, zooals bijvoorbeeld ze afwenden van God, van den godsdienst en van den Goddelijken eeredienst door het ingieten van daartegen gerichte ergernissen en van dergelijke overredingen, die afkeer en zelfs afschuw inboezemen. Van dien aard zijn alle duivels en satans in de hel, met wie diegenen, die in deze wereld de heiligheden der Kerk geweld aandoen en schenden, verbonden zijn. Zij, die de zielen door valscheden verderven, worden verstaan onder den koning des afgronds, Abaddon of Apollyon genaamd, dat is, de verderver, in de Openbaring hfdst. 9: 11; en in het Profetische Woord worden zij [die zij verderven,] onder de gedooden verstaan, zooals in de volgende plaatsen: *Jevovah God zeide: Weidt de schapen der dooding, welker bezitters hen gedood hebben* (Zach. 11: 4, 5, 7); *Wij werden eiken dag gedood, wij werden geacht als een kudde ter slachting* (Psalm 44: 23, 24); *De komenden zal Jakob wortelen laten schieten; is hij gedood, naar de slachting zijner gedooden* (Jes. 27: 6, 7); *De vreemdeling komt niet, dan opdat hij stele en de schapen slachte; Ik ben gekomen, opdat zij het leven en overvloed hebben*

(Joh. 10: 10; behalve elders, zooals in Jes. 14: 21; hfdst. 26: 21; hfdst. 27: 9; Jerem. 4: 31; hfdst. 12: 3; Openb. 9: 4; hfdst. 11: 7). Dit is de reden, waarom de duivel genoemd wordt *een menschenmoorder van den beginne* (Joh. 8: 44).

311. In den HEMELSCHEN ZIN wordt onder dooden verstaan vermetel tegen den Heer toornen, Hem haten en Zijn naam verdelgen willen. Dezen zijn het, van wie gezegd wordt, dat zij Hem kruisigen; hetgeen zij ook doen zouden, gelijk de Joden het deden, zoo Hij, als vroeger, in de wereld kwam. Dit wordt verstaan onder *het Lam staande als gedood* (Openb. 5: 6; hfdst. 13: 8); en onder den *Gekruisigde* (Openb. 11 :8; Hebr. 6: 6; Gal. 3: 1).

312. Van welken aard het inwendige des menschen is, wanneer het niet uit den Heer wordt hervormd, bleek mij duidelijk uit de duivels en satans in de hel; want dezen zijn voortdurend van zins, den Heer te dooden, en daar zij dit niet kunnen, zijn zij in het streven hen te dooden, die den Heer zijn toegedaan; maar aangezien zij dit niet kunnen gelijk de menschen in de wereld, leggen zij er zich met alle inspanning op toe om hun zielen te verderven, dat is, om het geloof en de naastenliefde bij hen te vernietigen. De haatgevoelens en de wraaknemingen zelve bij hen verschijnen als duistere vuren en als witgloeiende vuren, de haatgevoelens als duistere vuren, en de wraaknemingen als witgloeiende vuren; evenwel zijn het geen vuren, maar schijnbaarheden. De woede-uitbarstingen van hun hart verschijnen somtijds boven hen in de lucht als gevechten met de Engelen, en als het aanrichten van een bloedbad en een slachting onder hen. Het zijn hun woede-uitbarstingen en haatgevoelens tegen den Hemel, waaruit zulke afschuwelijke fantastische voorstellingen oprijzen. Bovendien verschijnen deze zelfden van verre als allerlei wilde dieren, zooals tijgers, luipaarden, wolven, vossen, honden, krokodillen, en als allerlei slangen; en wanneer zij zachtmoedige dieren in uitbeeldende vormen zien, vallen zij ze in de fantasie aan en pogen zij hen te verscheuren. Zij vertoonden zich aan mijn blik als draken, staande naast vrouwen, bij wie kleine kinderen waren, die zij van zins waren als het ware te verslinden, overeenkomstig hetgeen in de Openbaring hfdst. 12 wordt vermeld, hetgeen ook niets anders is dan uitbeeldingen van den haat tegen den Heer en tegen Zijn Nieuwe Kerk. Dat de menschen in de wereld, die de Kerk des Heeren willen vernietigen, aan hen gelijk zijn, komt voor hun genooten niet te voorschijn; de oorzaak is deze, dat de lichamen, door welke zij zedelijkheden beoefenen, deze dingen opzuigen en verbergen. Maar nochtans verschijnen zij voor de Engelen, die niet hun lichamen maar hun geesten beschouwen, in soortgelijke vormen als deze duivels, waarover hierboven gehandeld werd. Wie zou dergelijke dingen hebben kunnen weten, wanneer

niet de Heer iemand het gezicht geopend en hem gelegenheid gegeven had de geestelijke wereld in te zien. Zouden deze dingen, te zamen met andere hoogst belangrijke dingen, anders niet tot in eeuwigheid voor de menschen verborgen gebleven zijn?

Zesde Gebod

Gij zult niet echtbreken.

313. In den NATUURLIJKEN ZIN wordt onder dit gebod niet alleen echtbreken verstaan, maar ook ontuchtige dingen willen en doen, en vandaar wulpsche dingen denken en spreken; dat maar het begeeren echtbreken is, blijkt uit deze woorden des Heeren: *Gij hebt gehoord, dat door de ouden gezegd is: Gij zult niet echtbreken. Maar Ik zeg u, dat zoo wie eene vreemde vrouw aanziet om dezelve te begeeren, die heeft alreede overspel met haar gedaan in zijn hart* (Matth. 5: 27, 28); dit komt, omdat de begeerte als het ware daad wordt, wanneer zij in den wil is; want in het verstand gaat alleen de verlokking binnen, doch in den wil de bedoeling, en de bedoeling der begeerte is de daad. Doch meer hierover zie men in het te Amsterdam in het jaar 1768 uitgegeven werk over de ECHTELIJKE LIEFDE EN DE ONTUCHTIGE LIEFDE, waarin gehandeld werd over *het tegenovergestelde van de echtelijke liefde* (n. 423 tot 443), *over de fornicatie* (n. 444 tot 460); *de echtbreuken en haar geslachten en graden* (n. 478 tot 499); *de lust der ontmaagding* (n. 501 tot 505); *de lust der afwisseling* (n. 506 tot 510); *de lust der verkrachting* (n. 511, 512); *de lust om onschuldigen te verleiden* (n. 513, 514); *de toerekening van beiderlei liefde, de ontuchtige en de echtelijke* (n. 523 tot 531). Al deze dingen worden in den natuurlijken zin onder dit gebod verstaan.

314. In den GEESTELIJKEN ZIN wordt onder echtbreken verstaan de goedheden des Woords schenden en zijn waarheden vervalschen. Dat ook dit onder echtbreken wordt verstaan, was tot nog toe onbekend, aangezien de geestelijke zin des Woords tot nog toe verborgen was. Dat niets anders door echtbreken, overspel bedrijven en hoereeren in het Woord wordt aangeduid, blijkt duidelijk uit de volgende plaatsen: *Gaat om door de straten van Jeruzalem, en zoekt, of gij een man vindt, die GERICHT DOET, EN DE WAARHEID ZOEKT; als Ik hen verzadigd had ZOO HEBBEN ZIJ GEHOEREERD* (Jerem. 5: 1, 7); *In de Profeten van Jeruzalem zag Ik afschuwelijke verstoktheid, OVERSPEL BEDRIJVENDE EN GAANDE IN LEUGEN* (Jerem. 23: 14); *Zij hebben dwaasheid gedaan in Israël, HOERERIJ BEDREVEN EN OP LEUGENACHTIGE WIJZE MIJN WOORD GESPROKEN* (Jerem. 29: 23); *ZIJ HEBBEN GEHOEREERD, omdat zij Jehovah verlaten hebben* (Hos. 4: 10); *Ik zal de ziel uitroeien, die zich tot de pythons en tot de waarzeggers keert, OM DIE NA TE HOEREEREN* (Levit 20: 6); *Er zal geen verbond gemaakt worden met de inwoners der aarde, opdat ZIJ HUNNE GODEN NIET NAHOEREEREN* (Exod. 34: 15). Aangezien Babylon meer dan de overigen het Woord schendt en vervalscht, wordt het ook de GROOTE

HOER genoemd, en het volgende van haar gezegd in de Openbaring: *Babylon heeft uit den wijn des toorns harer hoererij alle natiën gedrenkt* (hfdst. 14: 8); *De Engel zeide: Ik zal u toonen het oordeel der groote hoer, met welke de koningen der aarde gehoereerd hebben* (hfdst. 17: 1, 2); *Hij heeft de groote hoer geoordeeld, die de aarde verdorven heeft met hare hoererij* (hfdst. 19: 2). Aangezien de Joodsche natie het Woord vervalscht had, werd zij door den Heer EEN OVERSPELIG GESLACHT genoemd (Matth. 12: 39; hfdst. 16: 4; Markus 8: 38); en ZAAD DES ECHTBREKERS (Jes. 57: 3); behalve op tal van andere plaatsen, alwaar onder echtbreuken en hoerereien schendingen en vervalschingen des Woords verstaan worden, zooals in Jerem. 3: 6, 8; hfdst. 13: 27; Ezech. 16: 15, 16, 26, 28, 29, 32, 33; hfdst. 23: 2, 3, 5, 7, 11, 14, 16, 17; Hosea 5: 3; hfdst. 6: 10; Nahum 3: 1, 3, 4.

315. In den HEMELSCHEN ZIN wordt onder echtbreken verstaan de Heiligheid des Woords loochenen, en het ontwijden. Dat dit in dien zin bedoeld wordt, volgt uit den vorigen geestelijken zin, zijnde de goedheden des Woords schenden en de waarheden daarvan vervalschen. Diegenen loochenen de Heiligheid des Woords en ontwijden het, die in hun hart om alle dingen van de Kerk en van den godsdienst lachen; want alle dingen van de Kerk en van den godsdienst in de Christelijke wereld zijn vanuit het Woord.

316. Er zijn verschillende oorzaken, die maken, dat de mensch niet alleen anderen maar ook zichzelf kuisch toeschijnt, terwijl hij toch door en door onkuisch is; want hij weet niet, dat de begeerte, wanneer zij in den wil is, daad is, en dat zij niet verwijderd kan worden dan uit den Heer na de boetedoening. Zich onthouden van te doen maakt niet kuisch, maar zich onthouden van te willen wanneer men kan, omdat het een zonde is, maakt kuisch; wanneer bijvoorbeeld iemand zich van echtbreuken en hoerereien alleen onthoudt uit vrees voor de burgerlijke wet en haar straffen, uit vrees voor verlies van goeden naam en dus van eer, uit vrees voor daaruit voortkomende ziekten, uit vrees voor huiselijke twisten met de echtgenoot, en voor daaruit voortvloeiende versterking van het kalme leven, uit vrees voor de wraak van den echtgenoot en van de verwanten, en voor de stokslagen hunner bedienden, of uit gierigheid, of uit krachteloosheid ontstaan òf door ziekte, òf door misbruik, ouderdom, of door een andere oorzaak van onvermogen; ja zelfs, wanneer hij zich daarvan onthoudt ter oorzaak van de eene of andere natuurlijke of zedelijke wet, en niet tevens krachtens de geestelijke wet, zoo is hij nochtans innerlijk een echtbreker en een hoereerder; want hij gelooft niettemin, dat deze dingen geen zonden zijn, en vandaar maakt hij ze in den geest tot iets niet ongeoorloofds voor God, en begaat ze aldus in den geest,

hoewel niet voor de wereld in het lichaam; en daarom spreekt hij zich na den dood, wanneer hij een geest wordt, openlijk daarvoor uit. Bovendien kunnen echtbrekers vergeleken worden met verbondbrekers, die verdragen schenden; voorts met de satyrs en priapen der ouden, die door de wouden zwierven, en schreeuwden: Waar zijn maagden, bruiden en vrouwen om mee te spelen? De echtbrekers verschijnen in de geestelijke wereld ook daadwerkelijk als satyrs en priapen. Zij kunnen ook vergeleken worden met bokken die stinken, alsmede met honden, die door de straten rennen, en rondzoeken en rondsnuffelen naar wijfshonden, om daarmede hun wulpschheid te bevredigen; enzoovoort. Hun mannelijk vermogen, wanneer zij echtgenooten worden, kan vergeleken worden bij den bloei der tulpen in lentetijd, die na een maand haar bloem verliezen en verwelken.

Zevende Gebod

Gij zult niet stelen.

317. In den NATUURLIJKEN ZIN wordt onder dit gebod volgens de letter verstaan niet stelen, rooven, en zeerooverij plegen in vreedestijd; en in het algemeen niet aan iemand zijn goederen op slinksche wijze of onder eenig voorwendsel afnemen. Het strekt zich ook uit over alle bedriegerijen en onwettige winsten, woekergelden en afpersingen; voorts ook over bedriegerijen bij het betalen van bijdragen en belastingen en bij het afflossen van schulden. Arbeiders zondigen tegen dit gebod, wanneer zij hun werk zonder nauwgezetheid en bedriegelijk doen; kooplieden, wanneer zij bedriegen met hun koopwaar, gewicht, maat en berekening; officieren, wanneer zij den soldaten het loon onthouden; rechters, wanneer zij ter wille van vriendschap, geschenken, verwantschap en om andere redenen recht spreken, door de wetten en de verhooren te verdraaien, en aldus anderen van hun rechtmatig bezit te berooven.

318. In den GEESTELIJKEN ZIN wordt onder stelen verstaan: anderen van de waarheden van hun geloof berooven, hetgeen geschiedt door valschheden en ketterijen. Priesters, die hun ambt alleen bedienen ter wille van het gewin of uit eerezucht, en dingen leeren, waarvan zij zien of uit het Woord zien kunnen, dat zij niet waar zijn, zijn geestelijke dieven, aangezien zij de middelen des heils, welke de waarheden des geloofs zijn, aan het volk onttrekken. Dezen worden ook in het Woord dieven genoemd in de volgende plaatsen: *Die niet ingaat door de deur in den stal der schapen, maar van elders inklimt, die is een dief en een roover; de dief komt niet, dan opdat hij stele, slachte en verderve* (Joh. 10: 1, 10); *Vergadert u geen schatten op de aarde, maar in den hemel, waar de dieven niet komen en stelen* (Matth. 6: 19, 20); *Zoo er dieven, zoo er nachtroovers tot u komen, hoe zult gij af gesneden zijn; zullen zij niet stelen zooveel hun genoeg is* (Obadja vers 5); *Zij zullen in de stad rondrennen, zij zullen loopen op de muren, zij zullen klimmen in de huizen, zij zullen door de vensters inkomen als een dief* (Joël 2: 9); *Zij hebben leugen gedaan, en de dief is gekomen, en de bende stortte zich naar buiten* (Hosea 7: 1).

319. In den HEMELSCHEN ZIN worden onder dieven diegenen verstaan, die den Heer de Goddelijke Macht wegnemen; voorts diegenen, die Zijn Verdienste en Zijn Gerechtigheid voor zichzelf openen. Hoewel dezen God aanbidden, vertrouwen zij toch niet Hem maar zichzelf; en zij gelooven ook niet in God, maar in zichzelf.

320. Zij, die valschheden en ketterijen keren, en het gewone volk daarvan overtuigen, dat het waarheden en rechtzinnigheden zijn, en die nochtans het

Woord lezen, en vandaar weten kunnen wat valsch en wat waar is; voorts zij, die door middel van begoochelingen de valschheden van den godsdienst bevestigen en verleiden, kunnen met bedriegers en allerlei bedriegerijen vergeleken worden, en aangezien deze bedriegerijen op zichzelf diefstallen in geestelijken zin zijn, kunnen dezulken vergeleken worden met bedriegers, die valsche munten slaan, ze vergulden of daaraan een goudkleur geven, en ze voor echt laten doorgaan. Voorts ook met hen, die met bedrevenheid kristallen weten te snijden en te polijsten, ze hard te maken, en ze voor diamanten verknopen; alsmede met hen, die menschen of apen, als menschen gekleed en met gesluierde gezichten op paarden of muilieren door de steden rondleiden, en uitroepen, dat het edelen uit een oud geslacht zijn. Zij zijn ook gelijk aan hen, die met verschillende kleuren bestreken maskers op levende en natuurlijke aangezichten zetten en de schoonheden daarvan verbergen; en zij zijn gelijk aan hen, die als van goud en zilver blinkend seleniet en glimmer toonen, en het voor afkomstig van een kostbare ader uitgeven. Ook kunnen zij vergeleken worden met hen, die door theatrale dingen de menschen van den waren Goddelijken Eeredienst afwenden, en van de tempels naar de schouwburgen brengen. Zij, die valschheden van allerlei soort bevestigen, terwijl zij zich aan de waarheden niets gelegen laten zijn, en het priesterlijk ambt alleen vervullen om het gewin en uit eerzucht, en dus geestelijke dieven zijn, kunnen vergeleken worden met die dieven, die sleutels dragen, waarmee zij alle huisdeuren kunnen openen; voorts ook met luipaarden en arenden, die met scherpe oogen rondspieden naar den vetsten buit.

Achtste Gebod

Gij zult geene valsche getuigenis spreken tegen uwen naaste.

321. Onder valsche getuigenis spreken tegen den naaste, of valsch getuigen, wordt in den naastgelegten. **NATUURLIJKEN ZIN** verstaan: geen valsche getuigenis afleggen voor den rechter, of voor anderen buiten de rechtbank, tegen iemand, die ten onrechte van iets kwaads beschuldigd wordt, en dit te verzekeren bij den naam van God of bij iets anders, dat heilig is, of bij zichzelf en bij dingen, die met den eigen goeden naam op de een of andere wijze samenhangen. In den breederen natuurlijken zin worden onder dit gebod alle soorten van leugens en politieke huichelarijen verstaan, die een boos einddoel beoogen; voorts den naaste zwart maken en belasteren, waardoor diens eer, naam en goede roep, waarvan het karakter van den ganschen, mensch afhangt. geschokt wordt. In den breedsten natuurlijken zin worden daaronder verstaan heimelijke aanslagen, listen en booze bedoelingen tegen iemand uit verschillende gronden, zooals uit vijandschap, haat, wraak, nijd, afgunst, enz., want deze boosheden verbergen in zich de getuigenis van het valsche.

322. In den **GEESTELIJKEN ZIN** wordt onder valsch getuigen verstaan: overreden, dat het valsche des geloofs het ware des geloofs is, en dat het booze des levens het goede des levens is, en omgekeerd, maar deze en gene dingen doen met voorbedachten rade, niet echter uit onwetendheid, dus ze doen nadat men weet, wat waar en goed is, niet echter te voren, want de Heer zegt: *Indien gij blind waart, zoo zoudt gij geene zonde hebben; maar nu gij zegt: Wij zien; zoo blijft dan uwe zonde* (Joh. 9: 41). Dit valsche wordt in het Woord onder de leugen verstaan, en de vooropgezetheid onder het bedrog in de volgende plaatsen: *Wij hebben een verbond met den dood gemaakt, en met de hel hebben wij een gezicht gemaakt, wij hebben de leugen tot vertrouwen gesteld, en in de valscheid hebben wij ons verborgen* (Jes. 28: 15); *Een volk van oproer zijn zij, leugenachtige zonen; zij willen de wet van Jehovah niet hooren* (Jes. 30: 9); *Van den profeet aan tot den priester toe bedrijft een ieder de leugen* (Jerem. 8: 10); *De inwoners spreken leugen, en wat de tong betreft, zij is bedrog in hun mond* (Micha 6: 12); *Gij zult de leugensprekers verdoen; van den man des bedrogs heeft Jehovah eenen gruwel* (Psalm 5: 7); *Zij leerden hunne tong leugen spreken; hun wonen is in het midden van het bedrog* (Jerem. 9: 5, 6). Aangezien onder de leugen het valsche wordt verstaan, zegt de Heer *dat de duivel de leugen spreekt uit zijn eigene* (Joh. 8: 44). De leugen beteekent het valsche en

het valsche spreken ook in de volgende plaatsen: Jerem. 9: 4; 23: 14, 32; Ezech. 13: 6 tot 9; 15 tot 19; 21: 29; Hosea 7: 1; 12: 1; Nahum 3: 1; Psalm 120: 2, 3.

323. In den HEMELSCHEN ZIN wordt onder valsch getuigen verstaan: den Heer en het Woord lasteren, en aldus de Waarheid zelve uit de Kerk verjagen, want de Heer is de Waarheid zelve, en desgelijks het Woord. Anderzijds wordt in dezen zin onder “getuigen” verstaan: de waarheid spreken, en onder de getuigenis de waarheid zelve. Daarom wordt de Decaloog ook de Getuigenis genoemd (Exod. 25: 16, 21, 22; hfdst. 31: 7, 18, hfdst. 32: 15, 16; hfdst. 40: 20; Levit. 16: 13; Num. 17: 4, 7, 10). En omdat de Heer de Waarheid zelve is, zegt Hij van Zich dat Hijzelf getuigt. Dat de Heer de Waarheid zelve is (Joh. 14: 6; Openb. 3); en dat Hijzelf getuigt en de getuige van Zichzelve is (Joh. 3: 11; hfdst. 8: 13 tot 19; hfdst. 15: 26; hfdst. 18: 37, 38).

324. Zij, die valscheden spreken uit bedrog of met voorbedachten rade, en ze uitspreken met een geveinsden toon van geestelijke aandoening, en meer nog wanneer zij er waarheden uit het Woord doorheenmengen, die zij aldus vervalschen, werden door de Ouden tovenaars genoemd; men zie over hen in de ONTHULDE OPENBARING n. 462; voorts pythons en slangen van den boom der wetenschap van het goede en booze. Deze vervalschers, leugenaars en bedriegers kunnen vergeleken worden met hen, die op een vleiende en vriendelijke wijze met hun vijanden spreken, en terwijl zij spreken achter hun rug een dolk houden om hen daarmee te dooden. En zij kunnen vergeleken worden met hen, die hun zwaarden in vergift doopen en op deze wijze de vijanden aanvallen; en met hen, die aconiet in water mengen, en vergift in most en suikergoed. Ook kunnen zij vergeleken worden met bevallige en aantrekkelijke hoeren, besmet met een boosaardige ziekte; voorts met stekelige struiken, die, wanneer men den neus daarover houdt, de reukorganen kwetsen; alsmede met zoetgemaakte vergiften; en ook met mesthoopen, die, wanneer zij in den herfsttijd opgedroogd zijn, een welriekenden geur verspreiden. Dezulken worden in het Woord beschreven door luipaarden (men zie de ONTHULDE OPENBARING, n. 572).

Negende en Tiende Gebod

Gij zult niet begeeren uws naasten huis; Gij zult niet begeeren uws naasten echtgenoot, noch zijnen dienstknecht, noch zijne dienstmaagd, noch zijnen os en zijnen ezel, noch iets dat uws naasten is.

325. In den catechismus, die heden ten dage in gebruik is, is dit gebod in tweeën verdeeld; het eene, dat het NEGENDE vormt, luidt: *Gij zult niet begeeren uws naasten huis*, en het andere, dat het TIENDE vormt, luidt: *Gij zult niet begeeren uws naasten echtgenoot, noch zijnen dienstknecht, noch zijne dienstmaagd, noch zijnen os, noch zijnen ezel, noch iets dat uws naasten is.* Aangezien deze twee geboden één ding uitmaken, en in Exod. 20: 17 en Deut. 5: 21 één vers, zoo heb ik het ondernomen, over deze beide geboden te zamen te handelen, doch niet daarom wjl ik wilde, dat zij tot één gebod verbonden zouden worden, maar zij moeten als te voren in twee onderscheiden worden, aangezien deze geboden de TIEN WOORDEN genoemd worden (Exod. 34: 28; Deut. 4 :13; hfdst. 10: 4).

326. Deze twee geboden hebben betrekking op al de voorafgaande geboden, en leeren en gelasten het uitdrukkelijk, dat men de boosheden niet moet doen, alsmede dat men daarnaar ook geen begeerte zal hebben, bijgevolg dat zij niet alleen den uitwendigen mensch betreffen maar ook den inwendigen, want wie de boosheden niet doet, en ze evenwel begeert te doen, die doet ze toch, want de Heer zegt: *Zoo wie eens anders echtgenoot begeert, die heeft alreeds overspel in zijn hart met haar gedaan* (Matth. 5: 27, 28); en de uitwendige mensch wordt niet eerder inwendig of werkt niet eerder met den inwendigen als één te zamen, dan wanneer de begeerten verwijderd zijn. Ook dit leert de Heer, zeggende: *Wee u, gij schriftgeleerden en farizeën, want gij reinigt het uiterlijke des drinkbekers en des schotels, maar de innerlijke dingen zijn vol van roof en onmatigheid; gij blinde farizeër, reinig eerst het inwendige des drinkbekers en des schotels, opdat ook het uitwendige rein worde* (Matth. 23: 25, 26, en buitendien in dit gansche hoofdstuk van begin tot einde). De inwendige dingen, die farizeïsch zijn, zijn de begeerten naar die dingen, welke in het 1ste, 2de, 5de, 6de, 7de, 8ste gebod verboden werden te doen. Het is bekend, dat de Heer in de wereld de inwendige dingen der Kerk geleerd heeft, en de inwendige dingen der Kerk bestaan hierin, de boosheden niet te begeeren; en aldus leerde Hij, dat de inwendige en de uitwendige mensch één moeten uitmaken, en dit is “opnieuw verwekt worden” waarover de Heer tot Nicodemus sprak (Johannes, hfdst. 3); en niemand kan opnieuw verwekt of wederverwekt worden, bijgevolg inwendig worden, tenzij uit den Heer. Opdat deze twee

geboden op alle voorafgaande betrekking hebben, namelijk dat men naar de daarin verboden boosheden niet begeeren zou, wordt eerst het huis genoemd, daarna de echtgenoot, en vervolgens de dienstknecht, de dienstmaagd, os en ezel, en in de laatste plaats al wat des naasten is. Want het huis sluit alle volgende dingen in, want daarin is de echtgenoot, de echtgenoot, de dienstknecht, de dienstmaagd, de os en de ezel. De echtgenoot, die daarna genoemd wordt, sluit hierop al wat volgt in, want zij is de meesteres, zooals de echtgenoot de heer in huis is. De dienstknecht en de dienstmaagd zijn onder hen, en de ossen en ezelen onder dezen, en ten slotte alle dingen, die beneden of buiten zijn, uitgedrukt door de woorden “al wat uws naasten is”. Hieruit blijkt, dat alle vorige dingen beoogd worden in deze twee geboden, in het algemeen en in het bijzonder, en in ruimen en in strikten zin.

327. In den GEESTELIJKEN ZIN worden door deze geboden alle begeerten verboden, die tegen den geest indruischen, dus die tegen de geestelijke dingen der Kerk indruischen, die voornamelijk betrekking hebben op het geloof en de naastenliefde; want wanneer de begeerten niet getemd werden, zou het vleesch zich overeenkomstig zijn vrije in alle euveldaad storten; want het is vanuit Paulus bekend *dat het vleesch begeert tegen den geest, en de geest tegen het vleesch* (Gal. 5: 17), en uit Jakobus: *Een iegelijk wordt verzocht van zijn eigen begeerte, wanneer hij aangelokt wordt, daarna baart de begeerte, nadat zij ontvangen heeft, de zonde, en de zonde baart, wanneer zij voleindigd is, den dood* (Brief, hfdst. I:14, 15); voorts uit Petrus: *De Heer bewaart de onrechtvaardigen tot den dag des oordeels, om gestraft te worden, allermeest degenen, die het vleesch nawandelen in de begeerte* (II. Brief 2: 9, 10). Kortom, deze twee geboden betreffen, in den geestelijken zin verstaan, al de dingen, die eerder in den geestelijken zin werden aangevoerd, namelijk: dat men ze niet begeeren moet; desgelijks betreffen zij alle dingen, die in den HEMELSCHEN ZIN werden aangevoerd; deze echter weer aan te halen, is overbodig.

328. De begeerten des vleesches, der oogen en der overige zintuigen, afgescheiden van de begeerten, dat is, van de aandoeningen, verlangens en verlustigingen des geestes, zijn geheel en al gelijk aan de begeerten der beesten, waarom zij in zichzelf van dierlijke wildheid zijn. Doch de geestelijke aandoeningen zijn als die der Engelen, en zijn vandaar waarlijk menschelijk te noemen. Voor zooveel iemand zich derhalve aan de begeerten des vleesches overgeeft, is hij een beest en een wild dier, maar voor zooveel iemand zich wijdt aan de verlangens des geestes, is hij mensch en Engel. De begeerten des vleesches kunnen vergeleken worden met verschrompelde en uitgedroogde druiven en met wilden wingerd, maar de aandoeningen van

den geest met sappige en smakelijke druiven, en ook met den smaak van den daaruit gepersten wijn. De begeerten des vleesches kunnen worden vergeleken met stallen, waarin ezelen, bokken en zwijnen zijn, en de aandoeningen van den geest met stallen, waarin raspaarden zijn, en ook schapen en lammeren. Zij verschillen ook als ezel en paard, of als bok en schaap en lam en zwijn, in het algemeen als slak en goud, en als kalk en zilver, als koraal en robijn, enzoovoort. Begeerte en daad hangen samen als bloed en vleesch, als vlam en olie, want de begeerte is in de daad als de lucht uit de long in het ademen en spreken, en als de wind in het zeil bij de zeereis, en als het water in het rad, waardoor de machine in beweging en in werking is.

De Tien Geboden van den Decaloog bevatten alle dingen die tot de liefde tot God behooren, en alle dingen die tot de liefde jegens den naaste behooren.

329. In acht geboden van den Decaloog, in het eerste, tweede, vijfde, zesde, zevende, achtste, negende en tiende, wordt niets gezegd dat betrekking heeft op de liefde tot God en op de liefde jegens den naaste, want er wordt niet gezegd, dat men God moet liefhebben. noch dat men den naam van God moet heiligen, noch dat men den naaste moet liefhebben, dus niet, dat men oprecht en recht met hem handelen moet, maar er wordt alleen gezegd: Er zal geen andere God voor Mijne aangezichten zijn; gij zult den naam van God niet ijdellijk gebruiken; gij zult niet dooden; gij zult niet echtbreken; gij zult niet stelen; gij zult niet valsch getuigen; gij zult niet begeeren hetgeen uws naasten is; aldus in het algemeen, dat men het booze niet mag willen, denken en doen tegen God, noch tegen den naaste. De reden echter, waarom niet dergelijke dingen geboden zijn, die onmiddellijk betrekking hebben op de liefde en op de naastenliefde, maar er alleen geboden wordt dat zulke dingen, die daaraan zijn tegenovergesteld, niet gedaan mogen worden, is deze, dat voor zooveel de mensch de boosheden als zonden schuwte, hij de goedheden wil, die der liefde en der naastenliefde zijn. Dat het eerste ding der liefde tot God en der liefde jegens den naaste daarin bestaat het booze niet te doen, en dat het tweede daarin bestaat, het goede te doen, zal in het hoofdstuk over de NAASTENLIEFDE gezien worden. Er zijn twee aan elkander tegenovergestelde liefden, de liefde van het goede te willen en te doen, en de liefde van het booze te willen en te doen; laatstgenoemde liefde is helsch en eerstgenoemde liefde is hemelsch; want de gansche hel is in de liefde van het booze te doen; en de gansche Hemel is in de liefde van het goede te doen. Daar nu de mensch geboren is in boosheden van allerlei soort, bijgevolg van geboorte aan neigt tot de dingen, die der hel zijn, en daar hij, tenzij hij opnieuw geboren, dat is, wederverwekt wordt, niet in den Hemel kan komen, zoo is het noodzakelijk, dat eerst de boosheden, die der hel zijn, verwijderd worden, voordat hij de goedheden kan willen, die des Hemels zijn. Want niemand kan uit den Heer aangenomen worden, voordat hij van den duivel gescheiden wordt. Op welke wijze de boosheden echter verwijderd worden en de mensch daartoe gebracht wordt de goedheden te doen, zal aangetoond worden in twee hoofdstukken, het een over de BOETEDOENING en het andere over de HERVORMING en de WEDERVERWEKKING. Dat eerst de boosheden moeten verwijderd worden, voordat de goedheden, die de mensch doet, goedheden voor God worden,

leert de Heer bij Jesaja: *Wascht u, reinigt u, doet de boosheid uwer werken van voor Mijne oogen weg, leert het goede te doen; dan, al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw, al waren zij rood als purper, zij zullen zijn als wol* (hfdst. 1: 16, 17, 18). Hieraan gelijk is het volgende bij Jeremia: *Sta in de poort van het huis van Jehovah, en roep aldaar dit woord uit: Zoo zeide Jehovah Zebaoth, de God Israëls: Maakt uwe wegen en uwe werken goed; vertrouwt niet op de woorden der leugen, zeggende: De tempel van Jehovah, de tempel van Jehovah, de tempel van Jehovah is hier* (dat is: de Kerk); *zult gij stelen, doodslaan en echtbreken, en door leugen zweren, en daarna komen en staan voor Mij in dit huis, op hetwelk Mijn naam genoemd wordt, en zeggen: Wij zijn bevrijd; terwijl gij al deze gruwelen doet; is dan dit huis eene spelonk der roovers geworden; ziet Ik heb het ook gezien, het is gezegd door Jehovah* (hfdst. 7: 2, 3, 4, 9, 10, 11). Dat vóór de wassing of reiniging van boosheden de gebeden tot God niet verhoord worden, wordt ook bij Jesaja geleerd: *Jehovah zegt: Wee de zondige natie, het volk zwaar van ongerechtigheid, zij hebben zich vervreemd achterwaarts; daarom, wanneer gijlieden uwe handen uitbreidt, verberg Ik Mijne oogen voor u, ja zelfs als gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet* (hfdst. 1: 4, 15). Dat de liefde en de naastenliefde hem volgen, die de geboden van den Decaloog houdt door de boosheden te schuwen, blijkt uit de volgende woorden des Heeren bij Johannes: *Jezus zeide: Die Mijne geboden heeft en dezelve doet, die is het, die Mij liefheeft; die echter Mij liefheeft, zal van Mijnen Vader geliefd worden; en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mij zelve aan hem openbaren; en Wij zullen woning bij hem maken* (hfdst. 14: 21, 23). Onder de geboden worden hier in het bijzonder de geboden van den Decaloog verstaan, welke daarin bestaan, dat men de boosheden niet moet doen noch begeeren, en dat aldus de liefde des menschen tot God, en de liefde Gods jegens den mensch volgen, zooals het goede volgt nadat het booze verwijderd is.

330. Er werd gezegd, dat voor zooveel de mensch de boosheden schuwt hij de goedheden wil; dit komt omdat de boosheden en de goedheden aan elkander zijn tegenovergesteld, want de boosheden komen uit de hel en de goedheden uit den Hemel. Voor zooveel derhalve de hel, dat is, het booze verwijderd wordt, nadert de Hemel en beoogt de mensch het goede. Dat dit zoo is, blijkt duidelijk uit de acht geboden van den Decaloog, wanneer men ze op de volgende wijze beschouwt: I. Voor zooveel iemand niet andere goden vereert, vereert hij den waren God. II. Voor zooveel iemand den naam van God niet ijdelijk gebruikt, heeft hij de dingen lief, die uit God zijn. III. Voor zooveel iemand niet dooden, noch uit haat en wraak handelen wil, wil hij

den naaste wél. iv. Voor zooveel iemand niet wil echtbreken, wil hij kuisch met zijn echtgenoot leven. v. Voor zooveel iemand niet wil stelen, betracht hij de oprechtheid. vi. Voor zooveel iemand niet valsch getuigen wil, wil hij waarheden denken en spreken. vii en viii. Voor zooveel iemand niet de dingen begeert, die des naasten zijn, wil hij, dat het den naaste uit het zijne wel ga. Hieruit blijkt, dat de geboden van den Decaloog alle dingen bevatten, die behooren tot de liefde tot God en tot de liefde jegens den naaste. Daarom zegt Paulus: *Die den andere liefheeft, die heeft de wet vervuld; want dit: gij zult geen overspel doen, gij zult niet dooden, gij zult niet stelen, gij zult geen valsche getuigenis geven, gij zult niet begeeren, en zoo er eenig ander gebod is, wordt in dit woord samengevat: Gij zult uwen naaste liefhebben gelijk uzelfen. De naastenliefde doet den naaste geen kwaad; zoo is dan de naastenliefde de volheid der wet* (Rom. 13: 8, 9, 10). Hieraan zijn twee canons toe te voegen, die aan de Nieuwe Kerk dienstig zullen zijn: i. Niemand kan uit zichzelf de boosheden als zonden schuwen, en de goedheden doen, die voor God goed zijn; maar voor zooveel iemand de boosheden als zonden schuwt, doet hij de goedheden, niet uit zichzelf, maar uit den Heer. ii. De mensch moet de boosheden als zonden schuwen, en daartegen strijden als uit zichzelf; en indien iemand de boosheden schuwt uit welke andere oorzaak ook, dan omdat het zonden zijn, schuwt hij ze niet, maar maakt alleen, dat zij niet voor de wereld verschijnen.

331. Dat het booze en het goede niet te zamen kunnen zijn, en dat voor zooveel het booze verwijderd wordt, het goede beoogd en gevoeld wordt, komt omdat in de geestelijke wereld van een ieder de sfeer zijner liefde uitwasemt, die zich rondom verspreidt en aandoet, en sympathieën en antipathieën verwekt; door deze sferen worden de goeden van de boozen gescheiden. Dat het booze verwijderd moet worden, vooraleer het goede gekend, waargenomen en geliefd wordt, kan met vele dingen in de natuurlijke wereld vergeleken worden, zoo-als met het volgende: niemand kan tot een ander gaan, die een luipaard en een panter in zijn kamer houdt opgesloten en veilig met hen woont omdat hij hun te eten geeft, tenzij hij te voren deze wilde dieren heeft verwijderd. Wie, die tot de tafel des konings en der koningin genood is, wast niet eerst gezicht en handen, voordat hij gaat; en wie treedt in het bruidsvertrek met de bruid na de bruiloft, zonder zich eerst geheel gewasschen en het bruiloftskleed aangetrokken te hebben? Wie reinigt niet het erts door vuur, en scheidt daarvan de slakken af, voordat hij zuiver goud en zilver gewint? Wie scheidt niet het onkruid van de tarweoogst, voordat hij deze in de schuren brengt? En wie slaat niet het kaf van de gerst

met dorschvlegels af, voordat hij deze in zijn huis vergadert? Wie schuimt niet eerst het rauwe vleesch bij het koken af, voordat het eetbaar wordt en op tafel komt? Wie schudt niet de wormen van de bladeren der boomen in den tuin, opdat de bladeren niet verteerd worden en aldus de vrucht niet bederve? Wie verafschuwt niet vuilnis in huizen en voorhoven, en reinigt ze niet daarvan, vooral wanneer de vorst verwacht wordt of de verloofde, de dochter van den vorst? Wie heeft een maagd lief en is voornemens met haar te trouwen, terwijl zij behept is met boosaardige ziekten, of bedekt met puisten en wratten, hoezeer zij ook haar gezicht schminkt, zich prachtig kleedt, en door vleierijen des monds de verlokkingen der liefde zoekt in te geven. Dat de mensch zichzelf van boosheden reinigen moet, en niet verwachte, dat de Heer dit onmiddellijk doen zal, daarmee is het vergelijkenderwijs gesteld als met een knecht, die, rondlopend met roet en mest op gezicht en kleeven, tot zijn meester zou gaan en zeggen: Heer, wasch me! Zou zijn meester niet tot hem zeggen: Dwaze knecht, wat zegt ge? Zie, daar is water, zeep en een doek, hebt ge geen handen en kunnen daarin; wasch jezelf. En de Heer God zou zeggen: De middelen ter reiniging zijn uit Mij, en ook uw willen en uw kunnen zijn uit Mij; bedien u derhalve van deze Mijne gaven en geschenken alsof zij de uwe waren, en gij zult gereinigd worden; enzoovoort. Dat de uitwendige mensch gereinigd moet worden, maar door den inwendigen, leert de Heer bij Mattheus (hfdst. 23 van begin tot einde).

* * *

332. Hieraan zullen VIER GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd. DE EERSTE is deze: Eens hoorde ik luide uitroepen, die als het ware door wateren heen omhooggorgelden uit de hellen; een ter linkerzijde O WELKE RECHTVAARDIGEN; de tweede ter rechterzijde O WELKE GELEERDEN; en de derde van achteren O WELKE WIJZEN; en aangezien het in mijn gedachte opkwam, of er ook in de hel rechtvaardigen, geleerden en wijzen zijn, werd ik door het verlangen aangedaan om te zien, of er daar dergelijken zijn. En er werd uit den Hemel tot mij gezegd: Gij zult zien en hooren. En in den geest verliet ik het huis, en ik zag voor mij een opening. Ik trad daarop toe, en zag naar beneden, en ziet, er was een trap waarlangs ik nederdaalde. En toen ik beneden was, zag ik vlakten bezaaid met heesters en daar tusschendoor doornen en netels. En ik vroeg, of dit de hel was, en men zeide: Dit is het lagere land, dat vlak boven de hel is. En toen begaf ik mij, de kreten op de rij afgaande, tot het eerste geroep: O WELKE RECHTVAARDIGEN; en ik zag een

vergadering van hen, die in de wereld rechters van vriendschap en geschenken waren geweest; daarna tot het tweede geroep: O WELKE GELEERDEN, en ik zag een vergadering van hen, die in de wereld redeneerders waren geweest; en tot het derde geroep: O WELKE WIJZEN, en ik zag een vergadering van hen, die in de wereld bevestigers waren geweest. Van deze laatsten wendde ik mij echter weer tot het eerste om, waar de rechters van vriendschap en geschenken waren en als rechtvaardigen werden uitgeroepen. En ik zag ter zijde een soort van amphitheater, uit baksteen en gebouwd en bedekt met zwarte tegels; en er werd mij gezegd, dat daar hun RECHTBANK was; tot deze stonden drie ingangen open aan de noordzijde, en aan de westzijde drie, en geen enkele aan de zuid- en oostzijde, een teeken, dat hun oordeelen geen oordeelen der gerechtigheid waren, maar willekeurigheden. In het midden van het amphitheater zag men een haard, waarin stookknechten zwavel- en pekfakkels van pijnhout wierpen, waarvan de lichten, over de gepleisterde wanden flakkerend, geschilderde beelden van avond- en nachtvogels vertoonden. Maar deze haard en de flakkeringen des lichts daaruit in de vormen van die afbeeldingen, waren uitbeeldingen van hun gerichten, namelijk dat zij de dingen van elk onderzoek met schmink konden beschilderen en daaraan een schijn geven al naar de gunst. Na een half uur zag ik grijsaards en jongemannen in purper gezoomde toga's en mantels binnenkomen, en zich, na het wegleggen van hun hoeden op de zetels aan de tafels nederzetten, om recht te spreken. En ik hoorde en werd gewaar, hoe behendig en scherpzinnig zij vanuit het aspect der vriendschap de oordeelen wendden en draaiden tot een schijn van gerechtigheid, en dit wel in die mate, dat zij zelve het ongerechte niet anders dan als gerecht zagen, en omgekeerd het gerechte als ongerecht; dergelijke overredingen aangaande het gerechte en het ongerechte vertoonden zich in hun gezichten en lieten zich hooren uit den toon van hun spraak; toen werd mij uit den Hemel verlichting gegeven, vanuit welke ik de afzonderlijkheden gewaarwerd of zij al dan niet overeenkomstig het recht waren. En ik zag, met welk een bedrevenheid zij het ongerechte verhulden en daaraan het aanzien van het gerechte gaven, en uit de wetten die kozen, welke begunstigde, waarnaar zij de zaak van het onderzoek ombogen, en de overige dingen door geslepen redeneeringen opzij schoven. Na de gerichten werden de uitspraken overgebracht aan de clienten, vrienden en begunstigers; en dezen riepen, om hen voor de gunst te beloonen, den langen weg langs luide uit: o WELKE RECHTVAARDIGEN, o WELKE RECHTVAARDIGEN, Daarna sprak ik over hen met de Engelen des Hemels, en vertelde hun een en ander van hetgeen ik gezien en gehoord

had. En de Engelen zeiden: Zulke rechters schijnen anderen toe als met den allerscherpsten blik des verstands begaafd, terwijl ze toch hoegenaamd niets van het gerechte en billijke zien; zoo ge hun de vriendschap voor den een of ander wegneemt, zitten zij in het gericht als beelden, en zeggen alleen: Ik stem toe, ik sluit mij aan bij dezen of genen. Dit komt, omdat al hun oordeelen vooroordeelen zijn, en het vooroordeel samen met de gunst de zaak van begin tot einde volgt; vandaar zien zij niets anders dan hetgeen in het belang van den vriend is; en bij alles, wat daartegen ingaat, verdraaien zij de oogen en werpen het een zijdelingschen blik toe; en wanneer zij de kwestie opnieuw opnemen, wikkelen zij deze in redeneeringen als een spin haar buit in draden, en verslinden ze. Daardoor komt het, dat zij, wanneer zij niet het web van hun vooroordeel volgen, niets van het recht zien. Zij werden daarnaar onderzocht, of zij het konden zien, en er werd bevonden, dat zij het niet konden. Dat dit zoo is, zal de bewoners uwer wereld verwonderen, maar zeg hun, dat dit een door de Engelen des Hemels doorvorschte waarheid is. Aangezien zij niets van het gerechte zien, beschouwen wij in den Hemel hen niet als menschen, maar als monstrueuze gelijkenissen des menschen, waarvan de hoofden de dingen uitmaken, die der vriendschap zijn, de borsten de dingen, die der ongerechtigheid zijn, de handen en voeten de dingen; die der bevestiging zijn, en de voetzolen de dingen, die der gerechtigheid zijn, welke zij, als ze den vriend niet begunstigen, onder de voet loopen en vertreden. Van welken aard zij echter op zichzelf beschouwd zijn, zult gij zien, want hun einde is nabij. En ziet, plotseling opende zich toen de grond, en de tafels tuimelden over de tafels en werden te zamen met het geheele amphitheater verzwolgen, en in hollen geworpen en ingekerkerd. En toen werd tot mij gezegd: Wilt ge hen daar zien? En ziet, zij verschenen naar het aangezicht als van gepolijst staal, naar het lichaam van nek tot lendenen als gesneden beelden bekleed met luipaardenvellen, en naar de voeten als kleine slangen. En ik zag de wetboeken, die zij op de tafels hadden liggen, in speelkaarten veranderd; en nu werd hun in plaats van dat zij rechtspraken het werk opgedragen om menie tot blanketsel te bereiden, om daarmede de aangezichten van hoeren te bestrijken, en deze aldus in schoonheden te veranderen. Na deze dingen gezien te hebben, wilde ik mij naar de twee overige vergaderingen begeven, naar de eene waarin louter redeneerders waren, en naar de andere, waarin louter bevestigers waren. Maar er werd tot mij gezegd: Rust een weinig; er zullen u ter begeleiding Engelen uit een gezelschap, dat zich het dichtst boven hen bevindt, meegegeven worden, en door hen zal u uit den Heer licht gegeven worden, en gij zult wonderbaarlijke dingen zien.

333. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Na eenigen tijd hoorde ik wederom uit het lagere land de stemmen van eerder: O WELKE GELEERDEN, O WELKE GELEERDEN. En ik zag rond wie er in mijn nabijheid waren, en ziet, er waren Engelen, die zich in den Hemel onmiddellijk boven diegenen bevonden, die uitriepen O WELKE GELEERDEN. En ik sprak met hen over het geroep, en zij zeiden, dat het van die geleerden waren, die alleen daarover redekavelen OF IETS IS DAN WEL OF IETS NIET IS, en zelden denken DAT HET ZOO IS. Daarom zijn zij als winden, die waaien en voorbijgaan, en als schorsen om boomen, die zonder merg zijn; en als schillen om amandelen zonder pit; of als de vellen om vruchten zonder vleesch; want hun gemoederen zijn zonder innerlijk oordeel, en alleen met de zinnen van het lichaam vereenigd; daarom kunnen zij, wanneer de zinnen zelf niet oordeelen, in het geheel geen gevolgtrekking maken; in één woord, zij zijn louter zinnelijk, en worden door ons REDENEERDERS genoemd. Zij worden redeneerders genoemd, omdat ze nooit eenige gevolgtrekking maken, maar al wat ze hooren opnemen, en daarover redetwisten, of iets is, daarbij voortdurend tegensprekend. Van niets houden ze meer dan van waarheden aan te vallen, en ze aldus in stukken te scheuren door ze tot onderwerp van redetwisten te maken. Dezen zijn het, die zich voor geleerder dan alle anderen in de wereld houden. Nadat ik dit gehoord had, vroeg ik den Engelen, mij naar hen te geleiden; en zij geleidden mij naar een hol, vanwaar treden naar het lagere land voerden, en wij daalden af en gingen op het geroep af: *O welke Geleerden*; en ziet, het waren er eenige honderden, die op ééne plaats stonden en op den grond stampten. Hierover verwonderd vroeg ik, waarom ze daar zoo stonden en met de voetzolen op den grond stampten; en ik voegde daaraan toe: Op deze manier kunnen ze met hun voeten den grond uithollen. De Engelen glimlachten hierom, en zeiden: Het schijnt dat zij zoo staan, omdat zij bij niet eenig onderwerp denken dat het zoo is, maar alleen òf het zoo is, en daarover redetwisten; en wanneer de gedachte niet verder voortschrijdt, schijnen zij slechts een enkele aardkluit te trappen en te treden, en niet verder te gaan. En de Engelen zeiden: “Zij die uit de natuurlijke wereld in deze komen, en hooren, dat zij in de andere wereld zijn, verzamelen zich op vele plaatsen tot scharen, en vragen, waar de Hemel is en waar de hel is, en waar God is. Maar wanneer zij dienaangaande onderricht zijn, beginnen zij nochtans te redekavelen, te redetwisten en te strijden OF ER EEN GOD IS. Zij doen dit, aangezien er heden ten dage in de natuurlijke wereld zoo vele naturalisten zijn, en dezen onder elkander en met anderen, wanneer er van godsdienst sprake is, deze vraag opwerpen, en deze vraag en overweging zelden in het bevestigende des geloofs eindigt, dat er een

God is. En dezen sluiten zich naderhand steeds meer bij de boozen aan, en dit geschiedt, aangezien niemand eenig goede uit liefde tot het goede doen kan, tenzij uit God.” Daarna werd ik naar de vergadering geleid, en ziet, zij verschenen mij als menschen van niet onwelgevallig aangezicht en in sierlijke kleederen. En de Engelen zeiden: “Zij verschijnen zoo in hun eigen licht, maar wanneer het licht uit den Hemel invloeit, veranderen de aangezichten en ook de kleederen. En het geschiedde aldus, en toen verschenen zij met donkerzwarte gezichten, gekleed met zwarte zakken. Maar toen dit licht werd teruggetrokken verschenen zij wederom als te voren. Kort daarop sprak ik met eenigen uit de vergadering, en zeide: „Ik hoorde de menigte om u heen roepen *O welke Geleerden*. Daarom zij het mij vergund met u over onderwerpen, die tot de hoogste opgaven der geleerdheid behooren van gedachte te wisselen.” En zij antwoordden: “Zeg, wat u behaagt, en wij zullen u voldoening schenken.” En ik vroeg: “Van welken aard moet de godsdienst zijn, waardoor de mensch zalig wordt?” En zij zeiden: “Wij zullen deze vraag in verschillende vragen uiteenleggen, en voordat wij hierover tot een besluit gekomen zijn, kunnen wij geen antwoord geven; er dient aldus in overweging genomen: 1. Of de godsdienst iets is. 2. Of er al dan niet zaligmaking bestaat. 3. Of de eene godsdienst meer uitwerkt dan de ander. 4. Of er een hemel en een hel is. 5. Of er een eeuwig leven na den dood is; behalve tal van andere vragen.” En ik vroeg over het eerste punt: Of de godsdienst iets is. En zij begonnen dit te overwegen met een menigte van argumenten. En ik verzocht hun, dit punt aan de vergadering voor te leggen, en zij droegen het voor. En het algemeene antwoord was, dat die vraag zoo veel onderzoek eischte, dat men daarmede niet in een avond klaar kon komen. Maar ik vroeg: Kan zij door u in een jaar opgelost worden? En een van hen zeide, dat het niet kon in honderd jaren. En ik zeide: “Ondertusschen zijt gij zonder godsdienst, en aangezien de zaligmaking daarvan afhangt, zijt gij zonder de voorstelling van, zonder het geloof in en zonder hoop op de zaligmaking.” En hij antwoordde: “Moet er niet eerst worden aangetoond, of de godsdienst bestaat, en wat hij is, en of hij iets is. En als hij er is, moet hij ook voor de wijzen zijn en als hij er niet is, moet hij alleen voor het gewone volk zijn. Het is bekend, dat de godsdienst een band genoemd wordt; de vraag is alleen maar: voor wie? Is hij het slechts voor het gewone volk, zoo is hij op zichzelf niets; indien hij het ook voor de wijzen is, zoo is hij iets.” Nadat ik dit gehoord had, zeide ik: “Gij zijt alles behalve geleerden, aangezien gij niets anders kunt denken dan of iets al dan niet is, en dit van de eene naar de andere zijde gooien. Wie kan een geleerde zijn, wanneer hij niet iets zeker weet, en daarin verder doorgaat,

zooals een mensch van stap tot stap en allengs tot de wijsheid voortschrijdt; in het andere geval raakt gij de waarheden zelfs niet eens met den nagel aan, maar brengt ze verder en verder weg uit het gezicht. Daarom staat het redeneeren alleen of iets al dan niet is, gelijk met redeneeren over een hoed, die nooit wordt opgezet, of over een schoen, die nooit wordt aangetrokken. Wat vloeit daar anders uit voort dan dat gij niet weet, of iets er is, en of het soms niets anders dan een voorstelling is; aldus, of er zaligmaking bestaat, of er een eeuwig leven na den dood is, of de eene godsdienst beter is dan de andere, of er een hemel en een hel is. Hierover kunt gij niets denken, zoolang gij bij den eersten stap blijft steken, en daar op het zand stamp, zonder een voet voor den ander te verzetten en verder te schrijden. Neemt u in acht, dat uw gemoederen zich niet, terwijl zij aldus buiten het oordeel staan, van binnen verhard en zoutpilaren worden.” Na dit gezegd te hebben ging ik heen, en zij wierpen mij uit verontwaardiging steenen na; en toen verschenen zij mij als gesneden beelden, waarin niets van menselijke rede gelegen is. En ik vroeg de Engelen naar het lot derzulken; en zij zeiden, dat de laagsten van hen in de diepte, en daar in een woestijn worden nedergelaten en gedwongen om lasten te dragen, en aangezien zij dan niets uit de rede kunnen te voorschijn brengen, zwetsen en spreken zij zinledigheden, en zij verschijnen daar van verre als last-dragende ezels.

334. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Hierna zeide een der Engelen: “Volg mij naar de plaats, waar zij schreeuwen O WELKE WIJZEN; en gij zult,” zeide hij, “monsters van menschen zien. Gij zult aangezichten en lichamen zien, die des menschen zijn, en toch zijn het geen menschen.” En ik zeide: “Zijn het dan beesten?” Hij antwoordde: “Het zijn geen beesten, maar beestmensen; want het zijn diegenen, die in het geheel niet zien kunnen of het ware waar is of niet, en nochtans kunnen ze maken, dat al wat ze maar willen als waar verschijnt; dezulken worden bij ons BEVESTIGERS genoemd.” En wij gingen op het geschreeuw af, en wij kwamen op de plaats; en ziet, daar was een vergadering van mannen, en rondom de vergadering een menigte, en in de menigte eenigen van adellijk geslacht, die, toen zij hoorden, dat genen alles wat zij zeiden bevestigden en hen met zulk een klaarblijkelijke instemming begunstigten, zich omkeerden, en zeiden O WELKE WIJZEN. Maar de Engel zeide tot mij: “Laat ons niet naar hen toegaan, maar een uit de vergadering tot ons roepen.” En wij riepen er een tot ons, en gingen met hem ter zijde, en spraken met hem over verschillende dingen, en hij bevestigde ze een voor een, dermate, dat ze geheel en al als waar verschenen. En wij vroegen hem of hij ook het tegenovergestelde kon bevestigen. Hij zeide, dat hij dat even goed

kon doen als de vorige dingen. Toen zeide hij openlijk en van harte: “Wat is waar? Is er in de natuur der dingen iets anders waar dan hetgeen de mensch waar maakt? Zeg me, wat ge maar wilt, en ik zal maken dat het waar is.” En ik zeide: “Maak dit waar, dat het geloof het al der Kerk is.” En hij deed dit zoo bedreven en vindingrijk, dat de geleerde omstanders daarover in bewondering waren en applaudisseerden. Daarna verzocht ik hem waar te maken, dat de naastenliefde het al van de Kerk is; en hij deed het. En daarna, dat de naastenliefde niets van de Kerk is; en hij bekleedde beide stellingen en smukte ze zoo op met schijnbaarheden, dat de omstanders elkander aanzagen en zeiden: Is dat niet een wijze? En ik zeide: “Weet gij niet, dat wèl leven naastenliefde is, en dat wèl gelooven geloof is? En is het niet zoo, dat wie wèl leeft ook wèl gelooft, en aldus, dat het geloof tot de naastenliefde, en de naastenliefde tot het geloof behoort? Ziet gij niet, dat dit waar is?” Hij antwoordde: “Ik zal dit waar maken, en ik zal het zien”. En hij deed zoo, en zeide: “Nu zie ik het.” Maar kort daarop maakte hij dat het tegendeel waar was, en toen zeide hij: “Ik zie ook, dat dit waar is.” Wij glimlachten hierom, en zeiden: “Zijn het niet tegenovergesteldheden? Hoe kunnen twee tegenovergesteldheden als waar gezien worden?” Hierop antwoordde hij verontwaardigd: “Gij dwaalt; beide zijn waar, aangezien niets anders waar is dan hetgeen de mensch waar maakt.” In de nabijheid stond iemand, die in de wereld een gezant van den eersten rang was geweest; hij was over hetgeen hij gehoord had verwonderd, en zeide: “Ik erken, dat er iets dergelijks in de wereld bestaat, maar nochtans raaskalt gij. Maak het, zoo ge kunt, waar, dat licht duisternis, en duisternis licht is.” En hij antwoordde: “Dat zal ik gemakkelijk doen; wat zijn licht en duisternis anders dan staten van het oog. Verandert het licht niet in schaduw, wanneer het oog uit het felle zonlicht komt, zoo ook wanneer de mensch het oog strak op de zon vestigt. Wie weet niet, dat de staat van het oog dan verandert, en dat daarom het licht als schaduw verschijnt, en omgekeerd, dat, wanneer de staat van het oog terugkeert, deze schaduw als licht verschijnt. Ziet niet de nachtuil de nachtduisternis als daglicht en het daglicht als nachtduisternis, en dan de zon zelve als een gansch en al donkeren en duisteren kogel. Zoo een mensch oogen had als een uil, wat zou hij dan licht en wat duisternis noemen? Wat is het licht dan anders als een staat van het oog, en zoo het slechts een staat van het oog is, is dan niet het licht duisternis en de duisternis licht; bijgevolg is het eene waar en het andere waar.” Maar aangezien deze bevestiging sommigen in de war bracht, zeide ik: “Ik heb opgemerkt, dat deze bevestiger niet weet, dat er een waar licht en een dwaas licht is, en dat deze beide lichten als lichten

verschijnen, maar dat nochtans het dwaze licht op zichzelf-geen licht is, maar ten opzichte van het ware licht duisternis is. In het dwaze licht is de nachtuil, want binnen in zijn oogen is de begeerte om de vogels te achtervolgen en te verscheuren; en dit licht maakt dat zijn oogen des nachts zien, precies als bij de katten, welker oogen in de kelders als kaarsen verschijnen; het is een dwaas licht binnen in haar oogen, dat voortkomt uit de begeerte om muizen te achtervolgen en te verslinden, hetwelk dit teweegbrengt. Hieruit blijkt, dat het licht der zon het ware licht is, en dat het licht der begeerte een dwaas licht is.” Hierna verzocht de gezant den bevestiger, dit waar te maken, dat een raaf wit en niet zwart is. En hij antwoordde: “Ook dit zal ik gemakkelijk doen.” En hij zeide: “Neem een naald of een scheermes, en open de vleugels en vederen van een raaf, verwijder dan de vleugels en vederen, en bekijk de raaf op de huid; is zij niet wit? Wat is het zwarte, dat rondom haar is, anders dan een schaduw, waarnaar men toch niet over de kleur van de raaf mag oordeelen. Dat het zwart slechts een schaduw is, ga daarover de beoefenaars der optische wetenschap raadplegen, en zij zullen het u zeggen; of vermaal een zwarten steen of zwart glas tot fijn poeder, en gij zult zien, dat het poeder wit is.” Maar de gezant zeide: “Verschijnt de raaf niet zwart voor het gezicht?” Doch de bevestiger antwoordde hem: “Wilt gij, die een mensch zijt, iets denken naar den schijn? Gij kunt weliswaar naar den schijn zeggen, dat de raaf zwart is, maar ge kunt het niet denken. Zoo kunt gij bijvoorbeeld naar den schijn zeggen dat de zon op- en ondergaat, maar aangezien gij een mensch zijt, kunt gij dit niet denken, want de zon blijft onbewegelijk stil staan en de aarde beweegt zich voort. Zoo is het ook met de raaf gesteld. Schijn is schijn. Zeg al wat ge wilt, een raaf is geheel en al wit, en wordt ook wit als zij oud wordt; dit heb ik gezien.” Na deze woorden zagen de omstanders mij aan, en daarom zeide ik: “Het is waar, dat de vleugels en de vederen der raaf van binnen iets van het witte hebben, en evenzoo haar huid, maar dit is niet alleen bij de raven het geval, maar ook bij alle vogels in het heelal; en elk mensch onderscheidt de vogels naar den schijn van hun kleur; wanneer dit niet gebeurde, zouden wij van elken vogel zeggen, dat hij wit is, hetgeen dwaas en zinledig zou zijn.” Daarna vroeg de gezant: “Kunt gij waar maken, dat gij waanzinnig zijt?” En hij zeide: “Ik kan het, maar ik wil het niet. Wie is niet waanzinnig?” Daarna vroeg men hem, openhartig te zeggen, of hij schertste dan wel of hij geloofde, dat er niets waar is dan hetgeen de mensch waar maakt. En hij antwoordde: “Ik zweer dat ik het geloof.” Hierna werd deze alles-bevestiger naar de Engelen gezonden om te onderzoeken van welken aard hij was; en dezen zeiden na het onderzoek, dat hij zelfs niet een grein

verstand bezat, aangezien bij hem al wat boven het redelijke ligt, gesloten was, en alleen dat wat beneden het redelijke ligt, geopend was. Boven het redelijke is het geestelijk licht, en beneden het redelijke is het natuurlijk licht; en dit licht is bij den mensch van dien aard, dat hij al, wat hem belieft, kan bevestigen. Wanneer echter het geestelijk licht niet in het natuurlijk licht vloeit, ziet de mensch niet of iets waars waar is, en vandaar evenmin of iets valsch valsch is; en het een en het ander zien komt voort uit het geestelijk licht in het natuurlijk licht; en het geestelijk licht is vanuit den God des Hemels, die de Heer is; daarom is deze allesbevestiger mensch noch beest, maar een beestmensch. Ik vroeg de Engelen naar het lot derzulken, namelijk of zij te zamen konden zijn met de levenden, aangezien de mensch het leven heeft uit het geestelijk licht, en uit dit zijn verstand voortkomt. Zij zeiden, dat dezulken, wanneer zij alleen zijn, hoegenaamd niets denken en vandaar niets spreken kunnen, maar dat zij stom staan als automaten en als in een diepen slaap; maar dat zij ontwaken zoodra zij met de ooren iets opvangen. En zij voegden daaraan toe, dat diegenen van dien aard worden, die in het binnenste boos zijn. In dezen kan het geestelijk licht niet uit het hoogere invloeden, maar alleen iets geestelijks door de wereld, waaraan zij het vermogen tot bevestigen ontleenen. Nadat dit gezegd was, hoorde ik een stem uit de Engelen, die hem onderzocht hadden, zeggende: *Maak uit hetgeen gij gehoord hebt een universeele gevolgtrekking; en ik maakte deze: Al wat men maar wil, bevestigen kunnen, behoort niet tot het inzicht; maar kunnen zien, dat het ware waar, en dat het valsche valsch is, en dit bevestigen, behoort tot het inzicht.* Hierna zag ik naar de vergadering, waar de bevestigers stonden, met de menigte om hen heen, die O WELKE WIJZEN riepen; en ziet, een donkere wolk omhulde hen, en in de wolk vlogen uilen en vleermuizen. En er werd tot mij gezegd: “De in deze wolk vliegende uilen en vleermuizen zijn overeenstemmingen, en vandaar de verschijningen hunner gedachten; want de bevestigingen van valscheden die zoover gaan, dat zij als waarheden verschijnen, worden in deze wereld uitgebeeld onder de vormen van nachtvogels, welker oogen een dwaas licht van binnen verlicht, waardoor zij de voorwerpen in de duisternis als in het licht zien. Zulk een dwaas geestelijk licht hebben zij, die valscheden bevestigen totdat zij als waarheden verschijnen en daarna voor waarheden gehouden worden. Al dezen zijn in een latere ziening van achteraf, en niet in eenig eerder gezicht.

335. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik eens in de morgenschemering uit den slaap ontwaakte, zag ik als het ware spoken in verschillende gedaanten voor mijn oogen; en daarna, toen het morgen was geworden, zag ik dwaze

lichten in verschillende vormen, sommige als volgeschreven perkamenten, die opgevouwen en telkens weer opgevouwen ten slotte als vallende sterren verschenen, en bij het neervallen in de lucht verdwenen; en sommige als opengeslagen boeken, waarvan er eenige glommen als kleine manen, en eenige als kaarsen brandden. Onder deze waren boeken, die zich in de hoogte verhieven, en in de hoogte vergingen, en andere die op aarde nedervielen, en daar in stof uiteen vielen. Uit deze verschijningen maakte ik op, dat onder deze luchtverschijnselen er stonden, die over denkbeeldige dingen, welke zij voor hoogst gewichtig hielden, redetwistten. Want in de geestelijke wereld vertoonden zich dergelijke verschijnselen in de atmosferen tengevolge van de redeneeringen dergenen, die daaronder staan. En terstond werd mij het gezicht van mijn geest geopend, en ik ontwaarde een aantal geesten, wier hoofden met lauweren omkranst waren en wier lichamen gestoken waren in bebloemde toga's, welke aanduidden, dat het geesten waren, die in de natuurlijke wereld vermaard waren geweest om hun geleerdheid. En aangezien ik in den geest was, trad ik naderbij, en mengde mij in de vergadering. En toen hoorde ik, dat zij onder elkander scherp en vurig streden over de AANGEBOREN VOORSTELLINGEN, namelijk of er in de menschen van geboorte aan eenige van die voorstellingen waren, zooals in de beesten. Zij, die het ontkennden, wendden zich af van hen, die het bevestigden, en ten slotte stonden zij van elkander gescheiden als de gelederen van twee legers, gereed om met de degens op elkander los te slaan; maar aangezien zij geen degens hadden, streden zij met de spitsen der woorden. Doch plotseling stond toen een zekere engellijke geest in hun midden, en, met luide stem sprekende, zeide hij: "Ik hoorde op een afstand, niet ver van u, dat gij u over en weer verhit in een woordenstrijd over aangeboren voorstellingen, namelijk of de menschen eenige daarvan hebben zooals de beesten; doch ik zeg u DAT DE MENSCHEN IN HET GEHEEL GEEN AANGEBOREN VOORSTELLINGEN HEBBEN, EN DAT OOK DE BEESTEN IN HET GEHEEL GEEN VOORSTELLINGEN HEBBEN; gij strijdt derhalve voor niets, of zooals men zegt, over geitenwol of over den baard dezer eeuw." Toen zij deze woorden hoorden, ontstaken allen in woede, en schreeuwden: "Werpt hem uit; hij spreekt tegen den algemeenen zin." Maar toen zij hun voornemen om hem te verjagen wilden uitvoeren, zagen zij, dat hij door hemelsch licht omringd was, waardoor zij niet konden heenbreken; want hij was een engellijke geest. Zij traden derhalve terug en verwijderden zich een weinig van hem. En nadat het licht ingetrokken was, zeide hij tot hen: "Waarom zijt gij ontstoken? Hoort eerst toe, en brengt de redenen samen, die ik zal aanvoeren, en maakt daaruit dan zelf de slotsom op;

en ik voorzie, dat zij, die over oordeel beschikken, hun instemming zullen geven en de in uw gemoederen opgestoken stormen zullen kalmeeren.” Op deze woorden zeiden zij met een toon, waarin nochtans verontwaardiging lag: “Zoo spreek, en wij zullen hooren.” En toen begon hij te spreken, en zeide: “Gij gelooft, dat de beesten aangeboren voorstellingen hebben, en dit hebt gij daaruit opgemaakt, dat hun daden als uit de gedachte schijnen voort te komen, terwijl zij toch hoegenaamd niets hebben, wat tot de gedachte behoort; en van voorstellingen kan alleen gesproken worden met betrekking tot de gedachte, en het kenmerk van de gedachte bestaat hierin, dat men om deze of die reden zus of zoo handelt. Overweegt nu eens, of de spin, die op de kunstigste wijze haar web weeft, in haar nietig kleine kopje denkt: Ik zal mijn draden in deze orde spannen, en ze met dwarsdraden verbinden, opdat mijn web niet uit elkander scheurt bij een opkomende luchttrilling; en aan de binneneinden der draden, die het middelpunt zullen vormen, zal ik voor mij een verblijfplaats maken, van waaruit ik al wat in het web valt, zal gewaarworden om daarop toe te schieten; wanneer bijvoorbeeld een vlieg in het web geraakt, zoo zal zij daarin verstrikt worden, en ik zal mij terstond op haar storten en haar omspinnen, en zij zal mij tot voedsel dienen. Voorts, of een bij in haar nietig kleine kopje denkt: Ik ga uitvliegen; ik weet, waar bloeiende velden zijn, en daar zal ik was zuigen uit deze, en honing uit gene bloemen, en uit de was zal ik aaneengrenzende celletjes in rijen bouwen, op zulk een wijze, dat ik en mijn metgezellen vrij als op straten in- en uit kunnen gaan; en daarna zullen wij daarin overvloediglijk honing wegzetten, zoodat er genoeg is voor den komenden winter, opdat wij niet sterven; behalve tal van andere wonderbaarlijke dingen, waarin zij niet alleen met de politieke en economische voorzorg van den mensch wedijveren, maar deze in sommige dingen nog overtreffen (men zie boven n. 12). Verder, of de horzel in haar kleine kopje denkt: Wij, mijn metgezellen en ik, zullen een huisje bouwen van dunne houtvezeltjes, welks wanden wij van binnen in labyrinthvorm rondom zullen doortrekken; en in het binnenste daarvan zullen wij een soort van plein aanleggen, dat een ingang en een uitgang zal hebben, en wel met zulk een kunst aangebracht, dat geen ander levend wezen dan dat, hetwelk tot onze familie behoort, den weg vindt tot het binnenste, waar wij te zamen komen. Wederom, of de zijdeworm, zoolang hij nog een rups is, in zijn kleine kopje denkt: Het is nu tijd, dat ik me klaar maak om zijde te gaan spinnen, en wel te dien einde dat ik, wanneer zij gesponnen is, wegvlieg, en ik in de lucht, waarin ik mij te voren niet heb kunnen verheffen, spele met mijns gelijken en mij van nageslacht voorzie? Denken desgelijks de overige wormen,

wanneer zij onder de muren doorkruipen, en nymphen, goudpoppen, chrysalieden en ten slotte vlinders worden? Heeft een vlieg eenige voorstelling omtrent de gemeenschap met een andere vlieg, namelijk dat het hier en niet daar moet wezen? Is het met de dieren van grooteren lichaamsomvang niet evenzoo gesteld als met deze diertjes, zooals met vogels en allerlei gevleugelde dieren wanneer zij paren, voorts wanneer zij hun nesten bouwen, daarin eieren leggen, daarna broeden, de jongen uitbroeden, dezen voedsel toereiken, ze opvoeden tot ze uitvliegen, en ze daarna van hun nesten wegjagen als waren zij hun kroost niet, behalve tallooze andere dingen meer. Is het niet eveneens zoo gesteld met de beesten des lands, met de slangen, en met de visschen? Wie van u kan niet uit de daareven aangehaalde voorbeelden zien, dat hun spontane daden niet voortvloeien uit eenige gedachte; en eenig en alleen in verband met gedachte kan van voorstelling gesproken worden. De dwaling, dat beesten voorstellingen hebben, vloeit nergens anders uit voort dan uit de overreding, dat zij evenzeer denken als de menschen, en dat alleen de spraak het onderscheid maakt.” Hierna zag de engellijke geest in het rond, en daar hij hen nog aarzelend zag dienaangaande of de beesten al dan niet gedachte hebben, vervolgde hij zijn rede, en zeide: “Ik ontwaar, dat u vanuit de daden van de redelooze dieren, welke aan de menschelijke gelijk zijn, nog de waanvoorstelling aankleeft, dat zij gedachte hebben. Daarom zal ik u zeggen, vanwaar die daden komen. Elk beest, elke vogel, elke visch, elk reptiel en elk insect heeft namelijk zijn natuurlijke zinnelijke en lichamelijke liefde, welker woonplaats hun kop en de hersenen daarin is. Door deze hersenen vloeit de geestelijke wereld onmiddellijk in de zinnen van hun lichaam, en bepaalt door middel van deze hun daden; dit is de oorzaak dat de zinnen van hun lichaam veel fijner zijn dan de menschelijke. Het is deze invloed uit de geestelijke wereld, die instinct wordt genoemd; en hij wordt instinct genoemd, omdat hij zonder de bemiddeling der gedachte bestaat. Er bestaan ook toevoegingen tot het instinct, die uit de gewoonte voortkomen. Maar hun liefde, door welke vanuit de geestelijke wereld de bepaling tot daden komt, gaat alleen uit naar voeding en voortplanting, maar niet naar eenige wetenschap, naar eenig inzicht en naar eenige wijsheid, door welke de liefde bij de menschen zich achtereenvolgens ontwikkelt.

Dat de mensch evenmin aangeboren voorstellingen heeft, kan duidelijk hieruit blijken, dat hem niet eenige gedachte is aangeboren, en waar geen gedachte is daar is ook geen voorstelling, want zij behooren wederkeerig tot elkander. Dit kan men opmaken uit de pasgeboren kinderen, namelijk dat zij behalve zuigen en ademhalen niets kunnen. Dat zij kunnen zuigen,

is niet vanuit het aangeborene, maar vanuit de voortdurende zuiging in de baarmoeder der moeder; en dat zij kunnen ademen, komt omdat zij leven, want dit is het universeele des levens. De zinnen zelve van hun lichaam zijn in de uiterste duisternis, en met moeite werken zij zich achtereenvolgens door die duisternis heen door de voorwerpen, desgelijks hun bewegingen door gewoonten. En gaandeweg, naarmate zij woorden leeren stamelen en ze aanvankelijk zonder voorstelling uiten, ontstaat een zeker duistere van fantasie, en naarmate dit verheldert, wordt een duistere van verbeelding geboren, en daaruit een duistere van gedachte. Overeenkomstig de vorming van dezen laatsten staat bestaan er voorstellingen, die, als gezegd, met de gedachte één maken; en de gedachte die eerst in het geheel niet daar was groeit door onderwijzingen. Daarom hebben de menschen voorstellingen, maar zij zijn niet aangeboren doch gevormd, en hieruit vloeien hun spraken en hun handelingen voort.” Dat den mensch niets anders is aangeboren dan het vermogen tot weten, tot verstaan, en tot wijs worden, alsmede de neiging om niet alleen wetenschap, inzicht en wijsheid lief te hebben, maar ook den naaste en God, zie men boven in de GEDENKWAARDIGHEID n. 48, en ook in een GEDENKWAARDIGHEID verderop. Na deze rede blikte ik rond, en zag in de nabijheid LEIBNITZ en WOLF staan, die met groote aandacht de door den engellijken geest aangevoerde redenen volgden; en toen trad Leibnitz naderbij en uitte zijn instemming, maar Wolf ging heen, zoowel ontkennend als bevestigend, want hij beschikte niet over het innerlijk oordeel waarover Leibnitz beschikte.

Zesde Hoofdstuk

Het Geloof

336. Uit de wijsheid der Ouden vloeide dit dogma voort, dat het heelal en alle en elk der dingen daarvan betrekking hebben op het goede en ware, en dus dat alle dingen der Kerk betrekking hebben op de liefde of de naastenliefde en het geloof, aangezien al datgene het goede wordt genoemd, hetwelk uit de liefde of de naastenliefde voortvloeit, en al datgene het ware wordt genoemd, hetwelk uit het geloof voortvloeit. Aangezien nu de naastenliefde en het geloof twee van elkander onderscheiden dingen zijn, maar nochtans in den mensch één uitmaken, opdat hij een mensch der Kerk zij, dat is, opdat de Kerk in den mensch zij, maakte het bij de Ouden een punt van meeningsverschil en discussie uit, welke van deze twee het eerste moest zijn, en welke derhalve met recht de eerstgeborene genoemd moest worden. Eenigen van hen zeiden, dat het ware, bijgevolg het geloof het eerste was, en eenigen dat het goede, bijgevolg de naastenliefde het eerste was. Want zij zagen, dat de mensch terstond na de geboorte leert spreken en denken en daardoor het verstand vervolmaken, hetgeen geschiedt door wetenschappen, en aldus leeren en verstaan wat het ware is; en dat hij daarna door middel daarvan leert en verstaat, wat het goede is; bijgevolg, dat hij eerst leert wat het geloof is, en daarna wat naastenliefde. Zij, die dit onderwerp aldus opvatten, meenden, dat het ware des geloofs de eerstgeborene was, en dat het goede der naastenliefde daarna geboren werd, waarom zij dan ook aan het geloof den voorrang en het voorrecht van de eerstgeboorte toekenden. Maar zij overstelpten hun verstand met zulk een overvloed van argumenten ten gunste van het geloof, tot zij ten slotte niet zagen, dat het geloof niet geloof is tenzij met naastenliefde verbonden, en dat naastenliefde evenmin naastenliefde is, tenzij met geloof verbonden, en dus dat zij één uitmaken, en dat anders het een en het ander niet iets in de Kerk is. Dat zij volstrekt één uitmaken zal in hetgeen volgt worden aangetoond.

Doch in deze inleiding zal ik in het kort ontdekken, op welke wijze of in welk opzicht zij één uitmaken, want dit is van groot belang, opdat hetgeen volgt in eenig licht komt te staan. Het geloof namelijk, waaronder het ware wordt verstaan, is het eerste naar den tijd genomen; maar de naastenliefde, waaronder ook het goede wordt verstaan, is het eerste naar het einddoel genomen; en dat wat naar het einddoel genomen het eerste is, dat is daadwerkelijk het

eerste, omdat het het voornaamste is, dus ook het eerstgeborene; en dat, wat het eerste is naar den tijd genomen; is niet daadwerkelijk maar schijnbaar het eerste. Maar om dit bevattelijk te maken, zal het door vergelijkingen worden toegelicht, en wel met den bouw van een tempel, alsmede van een huis, en met den aanleg van een tuin en met de voorbereiding van een veld. MET DEN BOUW VAN EEN TEMPEL: het eerste naar den tijd genomen is: het fundament leggen, de muren optrekken, het dak daarop zetten, en daarna het altaar daarbinnen brengen en den kansel plaatsen; het eerste naar het einddoel genomen is echter: de eeredienst Gods daarin, ter wille waarvan al deze dingen werden gedaan. MET DEN BOUW VAN EEN HUIS: het eerste naar den tijd genomen is: zijn uitwendige dingen bouwen, en het ook van binnen voorzien van tal van dingen, die noodzakelijk zijn; maar het eerste naar het einddoel genomen is: een geriefelijke woonplaats voor zichzelf en voor de overigen, die in het huis zullen zijn. MET DEN AANLEG VAN EEN TUIN: het eerste naar den tijd genomen is: den grond gelijk maken en de aarde geschikt maken, en boomen daarin planten, en daarin zulke dingen zaaien, die van nut zijn; maar het eerste naar het einddoel genomen is: het vruchtgebruik daarvan. MET DE VOORBEREIDING VAN EEN VELD: het eerste naar den tijd genomen is: het land gelijk maken, ploegen, eggen, en er daarna zaden in zaaien; doch het eerste naar het einddoel genomen is de oogst, dus ook het nut. Uit deze vergelijkingen kan een ieder opmaken, wat op zichzelf het eerste is; beoogt niet een ieder, wanneer hij een tempel of een huis bouwen, alsmede wanneer hij een tuin aanleggen en een veld bebouwen wil, het eerst het nut, en houdt en overweegt hij dit niet voortdurend in zijn gemoed, terwijl hij zich de middelen daartoe verschaft? Wij besluiten derhalve daaruit, dat het ware des geloofs het eerste is naar den tijd genomen, maar dat het goede der naastenliefde het eerste is naar het einddoel genomen; en dat dit laatste derhalve, omdat het het voornaamste is, daadwerkelijk in het gemoed het eerstgeborene is.

Maar het is noodzakelijk, dat men weet, wat het geloof en wat de naastenliefde, elk in hun wezen is, en dit kan men niet weten, wanneer zij niet elk afzonderlijk in artikelen worden uiteengelegd, het geloof in de zijne en de naastenliefde in de hare. De artikelen des geloofs nu zijn de volgende: I. *Het zaligmakende geloof is het geloof in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus.* II. *Het geloof*

bestaat in het kort hierin, dat wie wèl leeft en op de rechte wijze geloof, uit den Heer wordt zalig gemaakt. III. De mensch neemt het geloof aan door tot den Heer te gaan, de waarheden uit het Woord te leeren en overeenkomstig deze te leven. IV. De overvloed van de als in een bundel samenhangende waarheden verhoogt en vervolmaakt het geloof. V. Geloof zonder naastenliefde is niet geloof, en naastenliefde zonder geloof is niet naastenliefde, en beide zijn niet levend, indien zij niet zijn uit den Heer. VI. De Heer, de naastenliefde en het geloof maken één uit, gelijk leven, wil en verstand in den mensch, en een elk gaat, wanneer zij verdeeld worden, te gronde gelijk een tot stof vervallen pavel.⁴⁾ VII. De Heer is de naastenliefde en het geloof in den mensch, en de mensch is de naastenliefde en het geloof in den Heer. VIII. De naastenliefde en het geloof zijn te zamen in de goede werken. IX. Er is een echt geloof, een onecht geloof en een huichelachtig geloof. X. Bij de boozen is er geen geloof. Deze artikelen moeten nu afzonderlijk worden ontvouwd.

---

4 NOOT V. D. VERTALER. De oorspronkelijke beteekenis van het latijnsche woord *unio*, dat hier voor *pavel* gebruikt wordt, is *eenheid*.

I. Het zaligmakende geloof is het geloof in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus.

337. Dat het zaligmakende geloof het geloof is in God den Zaligmaker, komt, omdat Hij God en Mensch is, en Hij in den Vader en de Vader in Hem is, en zij aldus één zijn; vandaar richten zij, die zich tot Hem richten, zich tevens ook tot den Vader, en aldus tot één en een eenig God, en er is geen zaligmakend geloof in een ander. Dat men gelooven of geloof hebben moet in den Zoon Gods, Verlosser en Zaligmaker, ontvangen uit Jehovah en geboren uit de maagd Maria, JEZUS CHRISTUS genaamd, blijkt uit de zoo vaak door Hem en later door de Apostelen herhaalde geboden. Dat het geloof in Hem door Hem bevolen werd, komt duidelijk uit in de volgende plaatsen: *Jezus zeide: Dit is de wil des Vaders, die Mij gezonden heeft, dat een iegelijk, die den Zoon ziet, en IN HEM GELOOFT, het eeuwige leven hebbe; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage* (Joh. 6: 40); *DIE IN DEN Zoon GELOOFT, die heeft het eeuwige leven, maar die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem* (Joh. 3: 36); *Opdat een iegelijk, die IN DEN Zoon GELOOFT, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe; want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eenigverwekten Zoon gegeven heeft, opdat EEN IEGELIJK, DIE IN HEM GELOOFT, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe* (Joh. 3: 15, 16); *Jezus zeide: Ik ben de opstanding en het leven; DIE IN MIJ GELOOFT, zal niet sterven in der eeuwigheid* (Joh. II: 25, 26); *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, DIE IN MIJ GELOOFT, heeft het eeuwige leven; Ik ben het brood des levens* (Joh. 6: 47, 48); *Ik ben het brood des levens; DIE TOT MIJ KOMT, zal niet hongeren, en die IN MIJ GELOOFT zal nimmermeer dorsten* (Joh. 6: 35); *Jezus riep, zeggende: Zoo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke; DIE IN MIJ GELOOFT, gelijkerwijs de Schrift zegt, stroomen des levenden waters zullen uit zijnen buik vloeien* (Joh. 7: 37, 38); *Zij zeiden tot Jezus: Wat zullen wij doen, opdat wij de werken Gods mogen werken?* Jezus antwoordde: *Dit is het werk Gods, DAT GIJ GELOOFT IN HEM, DIEN DE VADER GEZONDEN HEEFT* (Joh. 6: 28, 29); *Terwijl gij het licht hebt, GELOOFT IN HET LICHT, opdat gij zonen des lichts moogt zijn* (Joh. 12: 36); *DIE IN DEN Zoon GODS GELOOFT, wordt niet veroordeeld, MAAR DIE NIET GELOOFT, is alreede veroordeeld, DEWIJL HIJ NIET HEEFT GELOOFD in den naam des eenigverwekten Zoons van God* (Joh. 3: 18); *Deze dingen zijn geschreven opdat gij gelooft, dat Jezus de Zoon Gods is, en opdat gij, geloovende, het leven hebt in Zijnen naam* (Joh. 20: 31); *“INDIEN GIJ NIET GELOOFT, DAT IK BEN, gij zult in uwe zonden sterven* (Joh. 8: 24); *Jezus zeide: wanneer de Trooster, de Geest der Waarheid, gekomen*

zal zijn, zoo zal Hij de wereld overtuigen van zonde, van gerechtigheid en van gericht; van zonde, omdat zij in Mij niet gelooven (Joh. 16: 8, 8).

338. Dat het geloof der Apostelen geen ander geloof was dan het geloof in den Heer Jezus Christus, blijkt uit vele plaatsen in hun brieven, waaruit ik alleen deze zal aanhalen: *Ik leef, niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vleesch leef, dat* LEEF IK IN HET GELOOF, HETWELK IS IN DEN ZOON VAN GOD (Gal. 2: 20); *Paulus betuigde Joden en Grieken de boetedoening tot God, en het* GELOOF IN ONZEN HEER JEZUS CHRISTUS (Handel. der Apost. 20: 21); *Die Paulus buiten had gebracht, zeide: Wat moet ik doen opdat ik zalig worde? Hij zeide tot hem: GELOOF IN DEN HEER JEZUS CHRISTUS, aldus zult gij zalig worden, gij en uw huis (Handel. der Apost. 16: 30, 31); Die den Zoon heeft, die heeft het leven, maar die den Zoon van God niet heeft, die heeft het leven niet; deze dingen heb ik u geschreven, die gelooft in den naam des Zoons van God, opdat gij weet, dat gij het eeuwige leven hebt, en opdat gij gelooft in den naam des Zoons van God (1 Joh. 5: 12, 13); Wij zijn van nature Joden, en niet zondaars uit de natiën, want wij weten, dat de mensch niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar* DOOR HET GELOOF VAN JEZUS CHRISTUS, *zoo hebben ook* WIJ IN JEZUS CHRISTUS GELOEFD (Gal. 2: 15, 16). Aangezien hun geloof in Jezus Christus was, en dit geloof ook uit Hem is, noemden zij het het geloof van Jezus Christus, zooals in de daareven aangehaalde plaats (Gal. 2: 16), en in deze volgende: *De gerechtigheid Gods door het* GELOOF VAN JEZUS CHRISTUS *tot allen en over allen, die gelooft hebben. Opdat Hij rechtvaardigende zij dengene, die uit het* GELOOF VAN JEZUS *is (Rom. 3: 22, 26); Hij hebbe de gerechtigheid, die is* UIT HET GELOOF VAN CHRISTUS, *de gerechtigheid die* UIT GOD VOOR HET GELOOF IS (Filip. 3: 9); *Zij, die de geboden Gods bewaren, en het* GELOOF VAN JEZUS CHRISTUS (Openb. 14: 12); *Door het* GELOOF HETWELK *in Christus Jezus is (11 Timoth. 3: 15);* IN JEZUS CHRISTUS IS HET GELOOF, DOOR DE NAASTENLIEFDE WERKENDE (Gal. 5: 6). Hieruit kan blijken, welk geloof door Paulus bedoeld werd met de heden ten dage in de Kerk zoo vaak aangehaalde uitspraak: WIJ BESLUITEN DAN, DAT DE MENSCH DOOR HET GELOOF GERECHTVAARDIGD WORDT, ZONDER DE WERKEN DER WET (Rom. 3: 28), namelijk, dat het niet een geloof is in God den Vader, maar in Zijn Zoon, en nog minder een geloof in drie goden in volgorde, in een uit wien [alles komt], in een tweeden ter wille van wien [het komt], en in een derden door wien [het komt]. Dat men in de Kerk gelooft, dat haar driepersoonlijk geloof door Paulus in deze uitspraak werd bedoeld, komt, omdat de Kerk gedurende veertien eeuwen of sinds het NICAENISCHE CONCILIE geen ander geloof heeft erkend en vandaar van geen

ander geloof heeft geweten, aldus geloovende, dat dit het eenige geloof was, en dat er geen ander bestaanbaar was. Daarom geloofde men dat overal waar in het Nieuwe Testament het woord “geloof” voorkomt, dit geloof bedoeld werd, en paste men elk ding, dat daar stond, aan dat geloof aan. Daardoor ging het eenig zaligmakende geloof, dat het geloof in God den Zaligmaker is, te gronde; en daardoor ook slopen zoovele begoochelingen en zoovele met de gezonde rede in strijd zijnde paradoxen in hun leeren. Want de gansche Leer der Kerk, die den weg naar den Hemel of naar de Zaligheid moet leeren en toonen, hangt van het geloof af. En daar, als gezegd, zoovele begoochelingen en paradoxen in dit geloof binnenslopen, was het noodzakelijk geworden, het dogma uit te vaardigen, dat het verstand gevangen gezet moest worden onder de gehoorzaamheid van het geloof. Aangezien nu in de Paulinische uitspraak (Rom. 3: 28) onder het geloof niet wordt verstaan het geloof in God den Vader, maar in Zijn Zoon, en onder de werken der wet aldaar niet worden verstaan de werken van de wet van den Decaloog, maar de werken van de Mozaïsche wet voor de Joden, zooals duidelijk blijkt uit hetgeen daar volgt, alsmede uit dergelijke uitspraken in den brief aan de Galaten (hfdst. 2: 14, 15), zoo valt de grondsteen van het huidige geloof, en bovendien de daarop gebouwde tempel, zooals een huis dat wegzakt in de aarde, en waarvan alleen nog maar de top van het dak boven den grond uitsteekt.

339. Dat men moet gelooven, dat is, geloof hebben moet in God den Zaligmaker Jezus Christus, komt, omdat het een geloof is in den zichtbaren God in wien de onzichtbare God is; en een geloof in een zichtbaren God, die Mensch is en tevens God, gaat in den mensch binnen. Want het geloof is in zijn wezen geestelijk, maar in zijn vorm natuurlijk; daarom wordt dit geloof bij den mensch natuurlijk geestelijk, want elk geestelijke moet in het natuurlijke worden opgenomen, opdat het iets zij bij den mensch; het naakte geestelijke gaat weliswaar den mensch binnen, maar het wordt niet opgenomen; het is gelijk de aether, die invloeit en uitvloeit zonder aan te doen. Want om aan te doen moet er gewaarwording en dus opneming zijn, beide in het gemoed van den mensch; en dit vindt bij den mensch niet dan in zijn natuurlijke plaats. Anderzijds is echter een louter natuurlijk geloof of een van zijn geestelijk wezen beroofd geloof, geen geloof, maar slechts een overreding of een wetenschap. De overreding bootst het geloof na in uitwendige dingen, maar daar er in haar inwendige dingen het geestelijke niet is, is er ook niets zaligmakends in. Van dien aard is het geloof bij al diegenen, die de Goddelijkheid van het Menschelijke des Heeren ontkennen; van dien aard was het Ariaansche geloof, en is ook het Sociniaansche geloof, daar beide de Goddelijkheid des

Heeren verworpen hebben. Wat is een geloof zonder een begrenzing waarop het gericht is; is het niet gelijk een blik in het heelal, die als in het ledige valt en vergaat? En het is gelijk een vogel, die boven de atmosfeer in den aether vliegt, waar hij als in een ledige ruimte verstikt. Het wonen van dit geloof in het gemoed des menschen kan vergeleken worden met het wonen van de winden in de vleugelen van Aeolus, voorts met het wonen van het licht in een vallende ster. Het gaat op als een komeet met een langen staart, maar het gaat voorbij als deze en verdwijnt. In één woord: het geloof in een onzichtbaren God is in werkelijkheid blind, daar het menschelijk gemoed zijn God niet ziet; en het licht van dit geloof is, omdat het niet natuurlijk-geestelijk is, een dwaas licht; en dit licht is gelijk het licht in den glimworm, en gelijk het licht in moerassen of op zwavelhoudende aardkluiten des nachts, en gelijk het licht in rottend hout. Uit dit licht komt niets anders voort dan hetgeen tot de fantasie behoort, waarin het schijnbare voor werkelijk bestaande wordt gehouden, terwijl het toch niet bestaat. Het geloof in een onzichtbaren God licht met geen ander licht, en vooral, wanneer men denkt, dat God een geest is, en men over den geest denkt als over aether; wat volgt daaruit anders, dan dat de mensch God aanziet zooals hij aether aanziet, en Hem derhalve in het heelal zoekt, en wanneer hij Hem daar niet vindt, gelooft, dat de natuur van het heelal God is. Uit dezen oorsprong komt het naturalisme, dat heden ten dage regeert; heeft de Heer niet gezegd, *dat niemand ooit de stem des Vaders gehoord, noch Zijne gedaante gezien heeft* (Joh. 5: 37), en ook *dat niemand ooit God gezien heeft, en dat de eenigverwekte Zoon, die in den schoot des Vaders is, Hem geopenbaard heeft* (Joh. 1: 18); *Niet dat iemand den Vader gezien heeft dan alleen Hij, die bij den Vader is; Deze heeft den Vader gezien* (Joh. 6: 46). Voorts *dat niemand tot den Vader komt dan door Hem* (Joh. 14: 6); en verder *dat de mensch, die Hem ziet en erkent, den Vader ziet en erkent* (Joh. 14: 7 en vervolg). Anders daarentegen het geloof in den Heer God Zaligmaker; aangezien Hij God en Mensch is, en men tot Hem kan gaan en Hem in gedachte kan zien, is het niet een onbepaald geloof, maar heeft het een grens waarvan het uitgaat en waarheen het streeft; en, eenmaal aangenomen, blijft het, zooals wanneer iemand een keizer of koning gezien heeft, hun beeld telkenmale, wanneer hij zich hunner herinnert, terugkeert. Het gezicht van dit geloof is alsof iemand een blinkende wolk ziet, en in het midden daarvan een Engel, die den mensch tot zich noodt, opdat hij in den Hemel worde geheven. Aldus verschijnt de Heer aan hen, die geloof in Hem hebben, en Hij nadert tot wien ook naarmate deze Hem kent en erkent, hetgeen geschiedt naarmate hij Zijn geboden weet en doet, welke daarin bestaan de boosheden te schuwen en de

goedheden te doen; en ten slotte komt de Heer in zijn huis, en te zamen met den Vader, die in Hem is, maakt Hij woning bij hem, overeenkomstig deze woorden bij Johannes: *Jezus zeide: Die Mijne geboden heeft, en dezelve doet, die is het, die Mij liefheeft; en die Mij liefheeft, zal van Mijnen Vader geliefd worden; en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren; en Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken* (14: 21, 23). Dit werd geschreven in de tegenwoordigheid van de twaalf Apostelen des Heeren, die, toen ik dit schreef, uit den Heer tot mij gezonden werden.

II Het geloof bestaat in het kort hierin, dat wie wèl leeft en op de rechte wijze geloofd, uit den Heer wordt zalig gemaakt.

340. Dat de mensch voor het eeuwige leven geschapen is, en dat elk mensch het beërven kan, zoo hij slechts leeft overeenkomstig de middelen tot de zaligheid, die in het Woord zijn voorgeschreven, geeft elke Christen en ook elke heiden, die godsdienst en gezonde rede heeft, gereedelijk toe. Doch de middelen tot de zaligheid zijn meerdere, maar alle en elk daarvan hebben betrekking op wèl leven en gelooven op de rechte wijze, dus op de naastenliefde en het geloof, want naastenliefde is wèl leven en geloof is op rechte wijze gelooven. Deze twee algemeenheden der heilsmiddelen zijn den mensch in het Woord niet alleen voorgeschreven maar ook bevolen, en daar zij bevolen zijn, volgt daaruit, dat de mensch door gene zich van het eeuwige leven kan voorzien vanuit een uit God in hem gelegde en gegeven kracht; en dat voor zooveel de mensch deze kracht gebruikt, en tevens tot God schouwt, God deze versterkt, opdat hij al wat tot de natuurlijke naastenliefde behoort tot een zaak der geestelijke naastenliefde make, en al wat tot het natuurlijke geloof behoort tot een zaak van het geestelijk geloof, aldus maakt God de doode naastenliefde en het doode geloof levend, en tegelijk den mensch. Er zijn twee dingen, die tegelijk moeten zijn, opdat men zeggen kan, dat de mensch wèl leeft en op de rechte wijze geloofd. Deze twee worden in de Kerk de inwendige mensch en de uitwendige mensch genoemd. Wanneer de inwendige mensch goed wil en de uitwendige mensch goed handelt, maken beiden één, de uitwendige vanuit den inwendigen en de inwendige door den uitwendiger, dus de mensch vanuit God en God door den mensch. Maar wanneer omgekeerd de inwendige mensch boos wil en nochtans de uitwendige mensch goed handelt, zoo handelen beiden niettemin uit de hel, want zijn willen komt daarvandaan, en zijn doen is huichelachtig, en in elke huichelachtigheid ligt inwendig zijn willen, dat helsch is, verborgen, gelijk een slang in het gras, en gelijk een worm in een bloem. De mensch, die niet alleen weet, dat er een inwendige en een uitwendige mensch is, maar ook, wat zij zijn, en dat zij daadwerkelijk als één handelen kunnen, en ook in schijn als één kunnen handelen, en bovendien, dat de inwendige mensch na den dood leeft en de uitwendige begraven wordt, die bezit potentieel de verborgenheden des Hemels alsmede der wereld in overvloed; en hij, die deze twee menschen bij zich in het goede verbindt, wordt gelukkig tot in eeuwigheid; maar hij, die ze verdeelt, en meer nog hij, die ze in het booze verbindt, wordt tot in eeuwigheid rampzalig.

34I. Bij het geloof, dat de mensch, die wèl leeft en op de rechte wijze gelooft, niet zalig gemaakt wordt, en dat God naar willekeur en believeen een ieder wien Hij maar wil, zaligmaken en verdoemen kan, zou de mensch die verloren gaat, met recht God beschuldigen kunnen van onbarmhartigheid en onmildheid, en ook van wreedheid, ja zelfs ontkennen dat God God is; en bovendien zeggen, dat Hij in het Woord ijdele dingen heeft gesproken, en dingen geboden, die nietigheden of beuzelingen zijn. En verder kan de mensch, die, wanneer hij wèl leeft en op de rechte wijze gelooft, niet zalig wordt, God ook daarvan beschuldigen Zijn verbond geschonden te hebben, dat Hij op den berg Sinaï gesloten, en met Zijn vinger op de twee tafelen geschreven heeft. Dat God niet anders kan dan hen zaligmaken, die volgens Zijn geboden leven, en geloof in Hem hebben, blijkt uit des Heeren woorden bij Johannes (hfdst. 14: 21 tot 24); en een ieder, die godsdienst en gezonde rede heeft, kan zich hierin bevestigen, wanneer hij bedenkt, dat God, die bestendig bij den mensch is, en hem het leven geeft, en ook het vermogen om te verstaan en lief te hebben, wel niet anders kan dan hem, die wèl leeft en op rechte wijze gelooft, liefhebben, en door liefde Zich met hem verbinden. Is dit niet uit God in elk mensch en in elk schepsel gegrift? Kunnen een vader en een moeder hun kleine kinderen verstooten, een vogel zijn broed, een dier zijn jongen? Dit kunnen zelfs de tijgers, panters en slangen niet eens. Anders handelen zou tegen de orde indruischen, waarin God is, en overeenkomstig welke Hij handelt, en ook tegen de orde, waarin Hij den mensch schiep. Evenzoo als het nu God onmogelijk is iemand te verdoemen, die wèl leeft en op rechte wijze gelooft, is het God anderzijds onmogelijk, iemand te behouden die boos leeft en vandaar valscheden gelooft. Dit andere druischt eveneens tegen de orde in, bijgevolg tegen Zijn Almacht, welke niet anders dan langs den weg der Gerechtigheid kan voortschrijden; en de wetten der Gerechtigheid zijn waarheden, die niet veranderd kunnen worden, want de Heer zegt: *Het is lichter dat de hemel en de aarde voorbijgaan, dan dat een haaltje der wet valle* (Lukas 16: 17). Een ieder, die iets aangaande het wezen Gods en aangaande de vrije keuze des menschen weet, kan dit gewaarworden; zooals bijvoorbeeld Adam het vrije had, van den boom des levens te eten, en ook van den boom der wetenschap des goeds en des kwaads. Zoo hij alleen van den boom of van de boomen des levens had gegeten, zou het God dan mogelijk zijn geweest, hem uit den tuin te verjagen? Ik geloof van niet! Maar zou het God, nadat hij van den boom der wetenschap des goeds en des kwaads gegeten had, mogelijk zijn geweest, hem in den tuin te behouden? Ik geloof ook van niet! En desgelijks, dat God niet eenigen in den Hemel

opgenomen Engel in de hel kan storten, noch eenigen veroordeelden duivel in den Hemel binnenlaten. Dat Hij geen van beide uit Zijn Goddelijke Almacht doen kan, zie men in de verhandeling over de GODDELIJKE ALMACHT boven in n. 49 tot 70.

342. In het voorafgaande lemma werd (van n. 336 tot 339) aangetoond, dat het zaligmakend geloof het geloof is in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus. Maar er wordt gevraagd, wat het eerste des geloofs in Hem is; en er wordt geantwoord: dat het is de ERKENNING DAT HIJ DE ZOON VAN GOD IS. Dit was het eerste des geloofs, dat de Heer, toen Hij in de wereld kwam, openbaarde en verkondigde. Want wanneer men niet eerst erkend had, dat Hij de ZOON VAN GOD en aldus GOD UIT GOD was, zoo zou Hij, en daarna de Apostelen, te vergeefs het geloof in Hem gepredikt hebben. Daar nu heden ten dage iets dergelijks het geval is, maar bij hen, die uit het eigene, dat is, uit den uitwendigen of natuurlijken mensch alleen denken, bij zichzelf zeggende: Hoe kan Jehovah God een Zoon ontvangen, en hoe kan een mensch God zijn? zoo is het noodzakelijk, dat dit eerste des geloofs vanuit het Woord bevestigd en vastgelegd wordt; vandaar worden de volgende plaatsen daaruit aangehaald: *De Engel zeide tot Maria: Gij zult ontvangen in de baarmoeder, en baren, en zult Zijnen naam heeten JEZUS; Deze zal groot zijn, en de ZOON DES ALLERHOOGSTEN genaamd worden; en Maria zeide tot den Engel: Hoe zal dat wezen, dewijl ik geenen man kenne. De Engel antwoordde: De Heilige Geest zal over u komen, en de KRACHT DES ALLERHOOGSTEN zal u overschaduwen; daarom ook het HEILIGE, dat uit u geboren zal worden, zal GODS ZOON genaamd worden* (Lukas I :31, 32, 34, 35); *Toen Jezus gedoopt werd, kwam eene stem uit den hemel, zeggende: DEZE IS MIJN GELIEFDE ZOON, in denwelken Ik Mijn welbehagen heb* (Matth. 3: 16, 17; Markus I: 10, 11; Lukas 3: 21, 22). *Voorts toen Jezus van gedaante veranderd werd, kwam eene stem uit den hemel, zeggende: DEZE IS MIJN GELIEFDE ZOON, in denwelken Ik Mijn welbehagen heb; hoort Hem* (Matth. 17: 5; Markus 9: 7; Lukas 9: 35); *Jezus vraagde Zijnen discipelen: Wie zeggen de menschen, dat Ik ben. Petrus antwoordde: GIJ ZIJT DE CHRISTUS, DE ZOON DES LEVENDEN GODS. En. Jezus zeide: Zalig zijt gij, Simon, zoon van Jona; Ik zeg u: op deze rots zal Ik Mijne Kerk bouwen* (Matth. 16: 13, 16, 17, 18). De Heer zeide Zijne Berk te zullen bouwen op deze rots, namelijk op de waarheid en op de belijdenis, dat Hij de Zoon Gods is; want de rots beteekent de waarheid, en ook den Heer ten aanzien van het Goddelijk Ware; daarom, bij wien de belijdenis dezer waarheid niet is, dat Hij de Zoon Gods is, is de Kerk niet; vandaar werd boven gezegd, dat dit het eerste des geloofs in Jezus Christus is, aldus het geloof in zijn oorsprong.

Johannes de Dooper zag en getuigde, dat Hij de Zoon van God is (Joh. 1: 34); De discipel Nathanaël zeide tot Jezus: Gij zijt de Zoon Gods, Gij zijt de Koning Israëls (Joh. 1: 50); De twaalf discipelen zeiden: Wij hebben geloofd dat Gij zijt de Christus, de Zoon des Levenden Gods (Joh. 6: 69); Hij wordt genoemd de Eenigverwekte Zoon Gods, de Eenigverwekte uit den Vader, die in den schoot des Vaders is (Joh. 1: 14, 18; hfdst. 3: 16); Jezus Zelf beleed voor den hoepriester, dat Hij de Zoon Gods was (Matth. 26: 63, 64; hfdst. 27: 43; Markus 14: 61, 62; Lukas 22: 70); Die in het schip waren, kwamen en aanbaden Jezus, zeggende: Waarlijk Gij zijt Gods Zoon (Matth. 14: 33). De eunuch die gedoopt wilde worden, zeide tot Filippus: Ik geloof dat Jezus Christus de Zoon van God is (Handel. der Ap. 8: 37); Toen Paulus bekeerd was, predikte hij Jezus, dat Hij de Zoon van God was (Handel. 9: 20); Jezus zeide: De ure komt, wanneer de dooden zullen hooren de Stem des Zoons Gods, en die ze hooren zullen leven (Joh. 5: 25); Die niet gelooft, is alreede geoordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den Naam des Eenigverwekten Zoons van God (Joh. 3: 18); Deze dingen zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon Gods; opdat gij, geloovende, het leven hebt in Zijnen naam (Joh. 20: 31); Deze dingen heb ik u geschreven, die gelooft in den Naam des Zoons van God, opdat gij weet, dat gij het eeuwige leven hebt, en opdat gij gelooft in den Naam des Zoons van God (1 Joh. 5: 13); Wij weten, dat de Zoon van God gekomen is, en gegeven heeft, dat wij het ware kennen, en wij zijn in het ware, in Zijnen Zoon Jezus Christus; deze is de ware God, en het eeuwige leven (1 Joh. 5: 20, 21); Zoo wie beleden zal hebben, dat Jezus de Zoon van God is, God blijft in hem, en hij in God (1 Joh. 4: 15). Voorts elders, zooals in Matth. 8: 29; hfdst. 27: 40, 43, 54; Markus 1: 1; hfdst. 3: 11; hfdst. 15: 39; Lukas 8: 28; Joh. 9: 35; hfdst. 10: 36; hfdst. 11: 4, 27; hfdst. 19: 7; Rom. 1: 4; 11 Cor. 1: 19; Gal. 2: 20; Ef. 4: 13; Hebr. 4: 14; hfdst. 6: 6; hfdst. 7: 3; hfdst. 10: 29; 1 Joh. 3: 8; hfdst. 5: 10; Openb. 2: 18. Behalve in vele plaatsen, alwaar Hij uit Jehovah Zoon wordt genoemd, en Hij Jehovah God Zijnen Vader noemt, zooals in deze: Zoo wat de Vader doet, hetzelfde doet de Zoon; gelijk de Vader de dooden opwekt en levend maakt, alzoo de Zoon; gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelven, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven, het leven te hebben in Zichzelven; opdat zij allen den Zoon eeren, gelijk zij den Vader eeren (Joh. 5: 19 tot 27), en op vele plaatsen elders, alsmede bij David: Ik zal van het besluit verhalen: Jehovah heeft tot Mij gezegd: Gij zijt mijn Zoon, heden heb ik U gegeneerd. Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op den weg vergaat, want Zijn toorn zal binnenkort ontbranden; WELGELUKZALIG ZIJN ALLEN, DIE OP HEM BETROUWEN (Psalm 2: 7, 12). Hieruit vloeit nu

deze gevolgtrekking voort, dat een ieder, die waarlijk een Christen wil zijn en uit Christus gered wil worden, moet gelooven, DAT JEZUS DE ZOON DES LEVENDEN GODS IS; wie dit niet gelooft, maar alleen, dat Hij de Zoon van Maria is, plant verschillende voorstellingen aangaande Hem in zich, die schadelijk en vernietigend voor dat heil zijn (men zie hierover boven n. 92, 94, 102). Van dezulken kan iets dergelijks gezegd worden als van de Joden, namelijk dat zij in plaats van een koningskroon een doornenkroon op Zijn hoofd zetten, alsmede dat zij Hem azijn te drinken geven, en uitroepen: “Zoo gij Gods Zoon zijt, kom af van het kruis”; of zooals de duivel verzoeker zeide: “Indien Gij Gods Zoon zijt, zeg, dat deze steenen brooden worden; of indien Gij Gods Zoon zijt, laat Uzelven nederwaarts” (Matth. 4: 3, 6). Dezulken ontwijden Zijn Kerk en Zijn Tempel, en maken daarvan een roovershol. Zij zijn het, die Zijn eeredienst gelijk maken aan den eeredienst van Mahomed, en geen onderscheid maken tusschen het ware Christendom, dat de eeredienst des Heeren is, en het naturalisme. Zij kunnen worden vergeleken met hen, die in een wagen of kales over dun ijs rijden, en het ijs breekt onder hen, en zij verzinken, en zij worden met paard en wagen door het ijswater bedekt. Zij kunnen ook vergeleken worden met hen, die een scheepje uit teen en riet vlechten, en het met pek besmeren opdat het samenhoudt, en waarin zij zee kiezen; maar op zee lost de peklaag op, en zij worden door de wateren der zee verstikt, verzwolgen en in haar diepte begraven.

III De mensch neemt het geloof aan door tot den Heer te gaan, de waarheden uit het Woord te leeren en overeenkomstig deze te leven.

343. Alvorens het te ondernemen, den OORSPRONG DES GELOOFS na te wijzen, welke daarin bestaat, dat men tot den Heer gaat, de waarheden uit het Woord leert, en overeenkomstig deze leeft, is het noodzakelijk, daaraan de hoofdpunten des geloofs vooraf te zenden, waardoor men een algemeen begrip kan hebben van elk der deelen des geloofs; want op deze wijze kan men niet alleen duidelijker begrijpen, wat in dit hoofdstuk over het geloof gezegd wordt, maar ook wat in de volgende over de naastenliefde, de vrije keuze, de boetedoening, de hervorming en wederverwekking alsmede over de toerekening medegedeeld wordt; want in alle en elk der deelen van een theologisch systeem dringt het geloof zooals het bloed in de leden des lichaams, en maakt ze levend. Wat de huidige Kerk aangaande het geloof leert, is in het algemeen bekend in de Christelijke wereld, en in het bijzonder in haar kerkelijke orde, want de boeken, die alleen over het geloof en over het geloof alleen handelen, vullen de bibliotheken van de doctoren der Kerk, want er is nauwelijks iets dat heden ten dage als eigenlijk theologisch wordt beschouwd behalve dat geloof. Maar alvorens de dingen, die de huidige Kerk over haar geloof leert, op te nemen, door te gaan en te overwegen, hetgeen in het AANHANGSEL geschieden zal, zullen de algemeene dingen worden voorgelegd, welke de Nieuwe Kerk over haar geloof leert; en deze zijn de volgende:

344. HET ZIJN DES GELOOFS DER NIEUWE KERK is: 1. Vertrouwen in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus. 2. Het vertrouwen, dat hij, die wèl leeft en op rechte wijze gelooft, uit Hem wordt behouden. HET WEZEN DES GELOOFS DER NIEUWE KERK Is de Waarheid uit het Woord. HET BESTAAN DES GELOOFS DER NIEUWEKERK is: 1. Het geestelijk gezicht. 2. Het samenstemmen der waarheden. 3. De overtuiging. 4. De in het gemoed gegrifte erkenning. DE STATEN DES GELOOFS DER NIEUWE KERK zijn: 1. Het kinderlijk geloof, het opgroeiend geloof, het volwassen geloof. 2. Het geloof van het echte ware en het geloof der schijnbaarheden van het ware. 3. Het geloof van het geheugen, het geloof der rede, het geloof des lichts. 4. Het natuurlijk geloof, het geestelijk geloof, het hemelsch geloof. 5. Het levende geloof en het wondergeloof. 6. Het vrije geloof en het gedwongen geloof. DEN VORM ZELF VAN HET GELOOF DER NIEUWE KERK IN DE ALGEMEENE EN IN DE BIJZONDERE VOORSTELLING zie men boven in n. 2 en 3.

345. Aangezien in het kort de dingen werden aangevoerd, die tot het geestelijk geloof behooren, zoo zullen ook in het kort die dingen worden aangevoerd, die behooren tot het louter natuurlijk geloof, hetwelk op zichzelf een het geloof nabootsende overreding is, en het is de overreding van het valsche en wordt kettersch geloof genoemd. De benamingen daarvan zijn de volgende: 1. Onecht geloof, waarin valschheden met waarheden vermengd zijn. 2. Hoerig geloof vanuit vervalschte waarheden, en overspelig geloof vanuit geschonden goedheden. 3. Het toegesloten of blinde geloof, dat een geloof is in mystische dingen, die men gelooft, hoewel men niet weet of het waarheden of valschheden zijn, dan wel of zij boven de rede uitgaan of tegen de rede indruischen. 4. Het ronddolende geloof, dat een geloof is in meerdere goden. 5. Het kortzichtige geloof, dat het geloof is in een anderen dan den waren God, en bij de Christenen in een anderen dan in den Heer God Zaligmaker. 6. Het huichelachtige of farizeïsche geloof, dat een geloof van den mond en niet van het hart is. 7. Het visioinaire en averechtsche geloof, dat een verschijning van het valsche als het ware is vanuit vernuftige bevestiging.

346. Boven werd gezegd, dat het geloof, wat zijn bestaan bij den mensch betreft, een geestelijk gezicht is. Daar nu het geestelijk gezicht, dat tot het verstand en dus tot het gemoed behoort, en het natuurlijk gezicht, dat het gezicht van het oog en dus van het lichaam is, wederkeerig met elkander overeenstemmen, zoo kan elke staat des geloofs vergeleken worden met den staat van het oog en van zijn gezicht; de staat van het geloof van het ware met eiken ongerepten staat van het gezicht van het oog, en de staat van het geloof van het valsche met eiken verkeerden staat van het gezicht van het oog. Doch wij zullen de overeenstemmingen van deze beide gezichten, die van het gemoed en die van het lichaam, ten aanzien van beider verkeerde staten, vergelijken. HET ONECHTE GELOOF, waarin valschheden met waarheden vermengd zijn, kan vergeleken worden met het gebrek van het oog en vandaar van het gezicht, dat de witte vlek op het hoornvlies wordt genoemd, en het gezicht verduistert. HET HOERIGE GELOOF, dat vanuit vervalschte waarheden is, en HET OVERSPELIGE GELOOF, dat vanuit geschonden goedheden is, kan vergeleken worden met het gebrek van het oog en vandaar van het gezicht, dat grauwe staar genoemd wordt en een verdroging en verharding van het kristalvocht is. HET TOEGESLOTEN of BLINDE GELOOF, dat een geloof in mystische dingen is, die men gelooft, hoewel men niet weet of het waarheden of valschheden zijn, dan wel of zij boven de rede uitgaan of tegen de rede indruischen, kan vergeleken worden met het gebrek van het oog, dat zwarte staar en amaurosis genoemd wordt, en in het verlies van het gezicht bestaat

ten gevolge van een verstopping van de gezichtszenuw, terwijl het lijkt alsof het oog volkomen goed zag. HET RONDDOLENDE GELOOF, dat een geloof in meerdere goden is, kan vergeleken worden met het ooggebrek, dat witte staar wordt genoemd, en een verlies van het gezicht is tengevolge van een verstopping tusschen het harde oogvlies en het druifvlies. HET KORTZICHTIGE GELOOF, dat het geloof is in een anderen dan den waren God, en bij de Christenen in een anderen dan in den Heer God Zaligmaker, kan vergeleken worden met het ooggebrek, dat scheelheid wordt genoemd. HET HUICHELACHTIGE OF FARIZEÏSCHE GELOOF, dat een geloof van den mond en niet van het hart is, kan vergeleken worden met de atrophie van het oog en het daaruit voortvloeiende verlies van het gezicht. HET VISIOENAIRE EN AVERECHTSCHGELOOF, dat een verschijning van het valsche als het ware is door vernuftige bevestiging, kan vergeleken worden met een ooggebrek, dat dagblindheid genoemd wordt, en een gezicht is vanuit een dwaas licht in duisternissen.

347. Wat echter de VORMING VAN HET GELOOF betreft, dit wordt daardoor gevormd, dat de mensch tot den Heer gaat, de waarheden uit het Woord leert, en overeenkomstig deze leeft. TEN EERSTE, *dat het geloof daardoor gevormd wordt dat de mensch tot den Heer gaat*; dit komt, omdat het geloof, dat geloof is, dus een heilbrengend geloof is, uit den Heer is en geloof aan den Heer is. Dat het uit den Heer is, blijkt uit Zijne woorden tot de discipelen: *Blijft in Mij, en Ik in u, want zonder Mij kunt gij niets doen* (Joh. 15: 4, 5). Dat het een geloof aan den Heer is, blijkt uit de plaatsen die boven in n. 337, 338 in grooten getale werden aangehaald, en aantoonen *dat men in den Zoon moet gelooven*. Aangezien nu het geloof uit den Heer is en het geloof aan den Heer is, kan men zeggen, dat de Heer het geloof zelf is, want het leven en het wezen des geloofs zijn in den Heer, dus uit den Heer. TEN TWEEDE, *dat het geloof daardoor gevormd wordt, dat de mensch de waarheden uit het Woord leert*; dit komt, omdat het geloof in zijn wezen de waarheid is; want alle dingen, die het geloof binnengaan, zijn waarheden, en daarom is het geloof niets anders dan de samenvatting van de waarheden, die in het gemoed des menschen blinken. Want de waarheden leeren niet alleen, dat men gelooven moet, maar ook in wien men gelooven moet en wat men gelooven moet. Dat de waarheden uit het Woord genomen moeten worden, komt, omdat alle waarheden, die tot het heil leiden, daarin zijn; in deze waarheden is werkende kracht, omdat zij uit den Heer gegeven zijn, en vandaar gegrift in den ganschen engellijken Hemel. Wanneer de mensch derhalve de waarheden uit het Woord leert, komt hij in gemeenschap en vergezelschapping met de Engelen, zonder dat hij het weet. Geloof zonder waarheden is als zaad zonder mergstof, dat, wanneer

het gemalen wordt, slechts kaf geeft; daarentegen is geloof uit waarheden als degelijk zaad, dat, wanneer het gemalen wordt, meel geeft. Kortom, de wezenlijke dingen des geloofs zijn waarheden, en wanneer deze niet in het geloof zijn en het geloof samenstellen, is het geloof slechts als de schrille klank van een gesis; maar wanneer zij daarin zijn en het samenstellen, is het geloof als een stem van een heilbrengend ding. TEN DERDE, *dat het geloof daardoor gevormd wordt, dat de mensch overeenkomstig de waarheden leeft*; dit komt, omdat het geestelijk leven het leven overeenkomstig de waarheden is, en de waarheden niet daadwerkelijk leven vooraleer zij in de daden zijn. Waarheden, afgetrokken van daden, behooren alleen tot de gedachte, en indien zij niet ook dingen van den wil worden, zijn zij alleen op den drempel tot den mensch, en dus niet binnen in hem; want de wil is de mensch zelf, en de gedachte is de mensch voor zooveel en zoodanig, als zij den wil aan zichzelf heeft toegevoegd. Wie de waarheden leert en ze niet doet, is als iemand, die zaden over het veld rondstrooit, en het niet egt; vandaar zwellen de zaden door den regen op en worden waardeloos. Wie echter de waarheden leert en ze doet, is als iemand die zaait, en het gezaaide toedekt, zoodat de zaadkorrels door den regen groeien tot graangewas en nuttig voor de voeding worden. De Heer zegt: *Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij, zoo gij dezelve doet* (Joh. 13: 17). En elders: *Die in de goede aarde bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort en er acht op geeft, en vandaar vrucht draagt en maakt* (Matth. 13: 23). Voorts: *Een iegelijk, die Mijne woorden hoort, en dezelve doet, dien zal Ik vergelijken bij een voorzichtig man, die zijn huis op eene steenrots gebouwd heeft; maar een iegelijk, die Mijne woorden hoort, doch dezelve niet doet, die zal bij eenen dwazen man vergeleken worden, die zijn huis op het zand gebouwd heeft* (Matth. 7: 24, 26); de woorden des Heeren alle zijn waarheden.

348. Uit hetgeen boven gezegd werd blijkt, dat er drie dingen zijn, waardoor het geloof bij den mensch gevormd wordt, namelijk, ten eerste: tot den Heer te gaan; ten tweede: de waarheden uit het Woord te leeren; en ten derde: overeenkomstig deze te leven. Daar het nu drie dingen zijn, en het eene niet het andere is, zoo volgt hieruit, dat zij gescheiden kunnen worden; want iemand kan tot den Heer gaan, en de waarheden aangaande God en den Heer niet weten, dan alleen de historische waarheden; en ook kan iemand de waarheden uit het Woord in voorraad weten, en nochtans niet overeenkomstig deze leven. Doch bij den mensch, bij wien deze drie gescheiden zijn, dat wil zeggen, het een zonder het ander, is niet het geloof des heils; maar dit geloof ontstaat, wanneer deze drie verbonden worden, en dit geloof wordt van dien aard als de verbinding is. Waar deze drie gescheiden zijn, daar is het geloof

als een onvruchtbaar zaad, dat, in de aarde gebracht, tot stof vergaat. Doch waar deze drie verbonden zijn, daar is het geloof als zaad in de aarde, dat tot een boom opgroeit, welks vrucht is overeenkomstig de verbinding. Waar deze drie gescheiden zijn, daar is het geloof als een ei, waarin niets kiemends is, maar waar deze drie verbonden zijn, daar is het geloof als een kiemend ei van een schoonen vogel. Het geloof bij hen, bij wie deze drie gescheiden zijn, kan vergeleken worden bij de oogen van een gekookten visch of kreeft, maar het geloof bij hen, bij wie deze drie verbonden zijn, kan vergeleken worden met een oog, dat doorzichtig is van het kristallijne vocht tot in en door het druifvlies van de pupil heen. Het afgescheiden geloof is gelijk aan een schilderij in zwartachtige kleuren op een zwarten steen, maar het verbonden geloof is gelijk aan een schilderij in prachtige kleuren op een doorzichtig kristal. Het licht van het afgescheiden geloof kan vergeleken worden met het licht van een brandend stuk hout in de hand van een reiziger in den nacht, maar het licht van het verbonden geloof kan vergeleken worden met het licht van een fakkel, bij het zwaaien waarvan elke stap verlicht wordt. Het geloof zonder de waarheden is als een wijnstok, die wilde druiven draagt, terwijl het geloof uit waarheden is als een wijnstok die druiventrossen van een edelen wijn draagt. Het geloof in den Heer, verstoken van waarheden, kan vergeleken worden met een nieuwe ster, die in het uitspansel des hemels verschijnt en mettertijd verduistert; maar het geloof in den Heer met de waarheden kan vergeleken worden met een vaste ster die bij voortduur blijft. De waarheid is het wezen des geloofs; vandaar, zooals de waarheid is, is het geloof, dat zonder de waarheden zwerfende is, maar met de waarheden vast is; ook straalt het geloof van de waarheden in den hemel als een ster.

iv De voorraad van de als in een bundel samenhangende waarheden verhoogt en vervolmaakt het geloof.

349. Uit de opvatting, die men heden ten dage van het geloof heeft, kan men niet weten, dat het geloof in zijn vollen omvang de samenvatting der waarheden is, en nog minder, dat de mensch er iets toe kan bijdragen om zich het geloof te verwerven, terwijl toch het geloof in zijn wezen de waarheid is; want het is de waarheid in haar licht, en evenals de waarheid verworven kan worden, evenzoo ook het geloof. Wie kan niet tot den Heer gaan, zoo hij wil? en wie kan niet uit het Woord waarheden verzamelen zoo hij wil? En elke waarheid in het Woord en uit het Woord geeft licht, en de waarheid in het licht is geloof. De Heer, die het Licht zelf is, vloeit bij elk mensch in, en in wien de waarheden uit het Woord zijn, in hem maakt Hij, dat zij lichten, en dat zij aldus des geloofs worden. En dit is het, wat de Heer zegt bij Johannes: *Opdat zij in den Heer blijven, en dat Zijne woorden in hen blijven* (hfdst. 15: 7). De woorden des Heeren zijn waarheden. Maar opdat men het recht vatte, dat de voorraad van waarheden, als in een bundel samenhangende, het geloof verhoogt en vervolmaakt, zal de beschouwing hiervan in de volgende punten verdeeld worden: 1. *De waarheden des geloofs kunnen tot in het oneindige vermenigvuldigd worden.* 2. *Haar rangschikking vindt plaats in reeksen, dus als in bundeltjes.* 3. *Het geloof wordt overeenkomstig haar voorraad en samenhang vervolmaakt.* 4. *De waarheden, hoe talrijk zij ook zijn, en hoe verschillend zij ook verschijnen, maken één uit den Heer, die het Woord is, de God van Hemel en aarde, de God van alle vleesch, de God van den wijngaard of van de Kerk, de God des geloofs, en het Licht zelf, de Waarheid, en het eeuwige Leven.*

350. DAT DE WAARHEDEN DES GELOOFS TOT IN HET ONEINDIGE VERMENIGVULDIGD KUNNEN WORDEN, kan blijken uit de wijsheid der Engelen des Hemels, namelijk dat zij tot in eeuwigheid voortgroeit. De Engelen zeggen ook, dat er voor de wijsheid nooit een einde is, en dat de wijsheid nergens anders vandaan komt dan vanuit de Goddelijke waarheden, op analytische wijze in vormen uitgezet door middel van het licht dat uit den Heer invloeit. Het menschenlijke inzicht, dat waarlijk inzicht is, komt ook nergens anders vandaan. Dat het Goddelijk Ware tot in het oneindige vermenigvuldigd kan worden, komt omdat de Heer het Goddelijk Ware zelf is, of het Ware in zijn oneindigheid, en allen tot Zich trekt; maar aangezien de Engelen en de menschen eindig zijn, kunnen zij den stroom der aantrekking niet dan naar hun bepaalde maat volgen, terwijl het streven der aantrekking altijd door tot in het oneindige voortduurt. Het Woord des Heeren is een

afgrond van waarheden, waaruit alle engelijke wijsheid voortkomt, hoewel dit Woord voor den mensch die niets weet van zijn geestelijken en hemelschen zin, slechts als het water in een kruik verschijnt. De vermenigvuldiging der waarheden des geloofs tot in het oneindige kan vergeleken worden met de zaden der menschen; uit één daarvan kunnen familiën van eeuwigheid tot eeuwigheid voortgeplant worden. De voortteling der waarheden des geloofs kan ook vergeleken worden met de voortteling van zaden in een veld en in een tuin, die zich tot myriaden van myriaden en tot in eeuwigheid kunnen voortplanten; onder het zaad wordt in het Woord ook niets anders verstaan dan het ware, onder het veld de Leer, en onder den tuin de wijsheid. Het menschelijk gemoed is als een aardbodem, waarin geestelijke en natuurlijke waarheden als zaden worden geplant en zonder einde vermenigvuldigd kunnen worden. Dit ontleent de mensch aan de oneindigheid Gods, die met Zijn licht en Zijn warmte en met het vermogen tot verwekken bestendig in hem is.

351. DE RANGSCHIKKING DER WAARHEDEN DES GELOOFS VINDT PLAATS IN REEKSEN, DUS ALS IN BUNDELTJES. Dat dit zoo is, weet men nog niet, en men weet het niet, omdat de geestelijke waarheden, waaruit het gansche Woord is samengeweven, ter oorzake van het mystieke en raadselachtige geloof, dat elk punt van de huidige theologie uitmaakt, niet te voorschijn konden komen, en daarom als voorraadkamers onder de aarde verborgen bleven. Opdat men wete, wat onder reeksen en bundeltjes verstaan wordt, zal het verklaard worden. Het eerste hoofdstuk van dit boek, dat over God den Schepper handelt, is in reeksen onderscheiden, waarvan de eerste handelt over de eenheid Gods, de tweede over het Zijn Gods of Jehovah, de derde over de oneindigheid Gods, de vierde over het wezen Gods, dat Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, de vijfde over de almacht Gods, en de zesde over de schepping. De geledingen van een elk maken reeksen, en bundelen de dingen, die daarin zijn, als tot bosjes te zamen. Deze reeksen bevatten, in het algemeen en in het bijzonder, dus gezamenlijk en elk afzonderlijk, waarheden, welke, overeenkomstig haar voorraad en tevens overeenkomstig haar samenhang, het geloof verhoogen en vervolmaken. Wie niet weet, dat het menschelijk gemoed georganiseerd is, of dat het een geestelijk organisme is, dat in een natuurlijk organisme uitloopt, waarin en overeenkomstig hetwelk het gemoed zijn voorstellingen werkt of denkt, moet wel van meening zijn, dat gewaarwordingen, gedachten en voorstellingen niets anders dan uitstralingen en wisselingen zijn van het licht, die in het hoofd vloeien en vormen vertoonen, die de mensch ziet en erkent als redenen. Doch dit

is dwaasheid, want een ieder weet, dat het hoofd met hersenen gevuld is, en dat de hersenen georganiseerd zijn, en dat het gemoed daarin woont, en dat zijn voorstellingen daarin worden vastgelegd en daarin blijven alnaar zij aangenomen en bevestigd zijn. De vraag is derhalve, van welken aard deze organisatie is; het antwoord luidt, dat zij een ordening is van alle dingen in reeksen als in bundeltjes, en dat de waarheden, die des geloofs zijn, op deze wijze in het menschelijk gemoed zijn gerangschikt. Dat dit zoo is, kan door de volgende dingen worden toegelicht: de hersenen bestaan uit twee substanties, waarvan de eene klierachtig is, en de bastachtige en de aschgrijze zelfstandigheid wordt genoemd, en waarvan de andere vezelachtig is en de mergachtige zelfstandigheid wordt genoemd. De eerste substantie, die klierachtig is, is in trossen gerangschikt als de druiven aan een wijnstok; deze trosvormingen zijn haar reeksen. De andere substantie, die de mergachtige wordt genoemd, bestaat uit voortlopende samenbundelingen der vezeltjes, die van de klieren der vorige, substantie uitgaan; deze samenbundelingen zijn haar reeksen. Alle zenuwen, die daarvan uitgaan en in het lichaam worden nedergelaten om de verschillende functies te verrichten, zijn niets anders dan bosjes en bundeltjes van vezeltjes; desgelijks alle spieren, en in het algemeen alle ingewanden en organen van het lichaam. Deze en gene zijn van dien aard, omdat zij overeenstemmen met de reeksen, waarin het organisme van het gemoed is gerangschikt. Bovendien bestaat er in de gansche natuur niets, dat niet in reeksen te zamen gebundeld is; elke boom, elke struik, elk gewas en elk kruid, ja zelfs elke aar en elk halmpje is van dien aard in hun geheel en in elk deel. De universeele oorzaak hier, van is deze, dat de Goddelijke Waarheden aldus te zamen gevormd zijn, want men leest, dat alle dingen door het Woord, dat is, door het Goddelijk Ware, geschapen zijn, en dat ook de wereld door hetzelfde gemaakt is (Joh. 1: 1 en vervolg). Hieruit kan men zien, dat wanneer er in het menschelijk gemoed niet zulk een ordening van substanties was, de mensch niet eenig analytisch vermogen der rede zou hebben, welk vermogen een ieder heeft overeenkomstig de ordening, dus overeenkomstig den voorraad der als in een bundel samenhangende waarheden; en de ordening is overeenkomstig het gebruik der rede uit het vrije.

352. DAT HET GELOOF OVEREENKOMSTIG DEN VOORRAAD EN DEN SAMENHANG DER WAARHEDEN VERVOLMAAKT WORDT, volgt uit hetgeen boven gezegd is, en openbaart zich voor een ieder, die redenen verzamelt, en doorziet, wat vermenigvuldigde reeksen uitwerken, wanneer zij als één samenhangen, want dan versterkt en bevestigt de een de ander, en zij maken tegelijk een vorm, en wanneer deze in werking wordt gebracht, vertoonen

zij een enkele handeling. Daar nu het geloof in zijn wezen de waarheid is, zoo volgt, dat het overeenkomstig den voorraad en den samenhang der waarheden meer en volmaakter geestelijk wordt, dus minder en minder zinnelijk natuurlijk; want het wordt tot een hooger gebied van het gemoed verheven, van waaruit het onder zich troepen bevestigingen te zijnen gunste in de natuur der wereld ziet. Het ware geloof wordt door de als in een bundel samenhangende waarheden ook lichtvoller, waarneembaarder, klaarblijkelijk en helderder; het wordt eveneens meer geschikt tot verbinding met de goedheden der naastenliefde envandaar afkeeriger van de boosheden, en allengs verder verwijderd van de verlokkingen van het oog en van de begeerten des vleesches, bijgevolg in zichzelf gelukkiger; voornamelijk wordt het machtiger tegen boosheden en valscheden, en vandaar meer en meer levend en zaligmakend.

353. Boven werd gezegd, dat elke waarheid in den Hemel licht geeft, en dat vandaar de lichtende waarheid het geloof in zijn wezen is. Daarom kan de schoonheid en het sieraad des geloofs ten gevolge van deze verlichting, wanneer zijn waarheden vermenigvuldigd worden, vergeleken worden met verschillende vormen, voorwerpen en schilderijen, die uit verschillende op passende wijze aangebrachte kleuren zijn gevormd. Bijgevolg met de veelkleurige kostbare steenen op den borstlap van Aharon, die te zamen de Urim en Thummim genoemd werden; desgelijks met de kostbare steenen, waaruit de fondamenten van den muur van het Nieuwe Jeruzalem gebouwd moeten worden, waarover in de Openbaring hfdst. 21. Het kan ook worden vergeleken met de veelkleurige edelsteenen in een koningskroon; de edelsteenen beteekenen ook de waarheden des geloofs. Het kan ook vergeleken worden met de schoonheid van een regenboog en met de schoonheid van een bebloemd veld, alsmede met een tuin in bloei in het begin van de lente. Het licht en de heerlijkheid des geloofs vanuit den voorraad der op sierlijke wijze daarin geschikte waarheden kan vergeleken worden met de verlichting van tempels door verveelvuldigde kandelaren, van huizen door lampen en van straten door lantaarns. De verhooging des geloofs door den voorraad van waarheden kan toegelicht worden door de vergelijking met de verhooging van klank en van melodie tevens door vele muziekinstrumenten in een concert; alsmede met de verhooging van de welriekendheid door het samenbinden van zoet wasemende bloemen, enzoo voort. De macht van het door een meervoudigheid van waarheden gevormde geloof tegen valscheden en boosheden kan vergeleken worden met de stevigheid van een tempel vanuit de op hechte wijze aan elkander gevoegde steenen en vanuit de tegen zijn muur

aangebouwde en zijn gewelf schragende zuilen; ook kan zij vergeleken worden met een in een vierkant opgesteld leger, waarin de soldaten zij aan zij staan, en aldus één kracht vormen en als één kracht werken. Zij kan ook vergeleken worden met de spieren, waarmede het gansche lichaam omvlochten is, en die, hoewel zij talrijk en van elkander verwijderd zijn, nochtans in de handelingen een enkele macht uitmaken; en zoo meer.

354. DE WAARHEDEN DES GELOOFS, HOE TALRIJK ZIJ OOK ZIJN, EN HOE VERSCHILLEND ZIJ OOK VERSCHIJNEN, MAKEN ÉÉN UIT DEN HEER, DIE HET WOORD IS, DE GOD VAN HEMEL EN AARDE, DE GOD VAN ALLE VLEESCH, DE GOD DES WIJNGAARDS OF DER KERK, DE GOD DES GELOOFS, EN HET LICHT ZELF, DE WAARHEID, EN HET EEUWIGE LEVEN. De waarheden des geloofs zijn verscheidene, en verschijnen voor den mensch verschillend, zoo bijvoorbeeld anders aangaande God den Schepper, anders aangaande God den Verlosser, anders aangaande den Heiligen Geest en de Goddelijke Werking, anders aangaande het geloof en de naastenliefde, en anders aangaande de vrije keuze, de boetedoening, de hervorming en wederverwekking, de toerekening, enzovoort. Nochtans maken zij één in den Heer, en bij den mensch uit den Heer, zooals de vele ranken in één wijnstok (Joh. 15: 1 en vervolg); want de Heer verbindt de verspreide en verdeelde waarheden als het ware in één vorm, waarin zij één aanblik bieden en één handeling vertoonen. Dit kan toegelicht worden door een vergelijking met de leden, ingewanden en organen in één lichaam; hoewel zij verscheidene zijn en voor het oog des menschen verschillend zijn, voelt nochtans de mensch, die daarvan de algemeene vorm is, ze niet anders dan als één, en wanneer hij uit deze alle handelt, handelt hij als uit één. Desgelijks is het met den Hemel gesteld, namelijk dat deze, hoewel in ontelbare gezelschappen onderscheiden, nochtans voor den Heer als één verschijnt; dat de Hemel als één Mensch is, werd boven getoond. Desgelijks is het gesteld met een koninkrijk, namelijk dat het, hoewe in meerdere ministeries alsmede in provinciën en steden verdeeld, nochtans één maakt onder een koning, wiep de gerechtigheid en het gericht is. Dat het desgelijks gesteld is met de waarheden des geloofs, vanuit welke de Kerk een Kerk is uit den Heer, komt omdat de Heer het Woord is, de God des Hemels en der aarde, de God van alle vleesch, de God van den wijngaard of van de Kerk, de God des geloofs, en het Licht zelf, de Waarheid, en het eeuwige Leven. Dat de Heer het Woord is, en dus het ware des Hemels en der Kerk, blijkt bij Johannes: *Het Woord was bij God, en God was het Woord, en het Woord is vleesch geworden* (hfdst. 1: 1, 14). Dat de Heer de God van Hemel en aarde is, blijkt bij Mattheus: *Jezus zeide: Mij is gegeven*

alle macht in hemel en op aarde (hfdst. 28: 18). Dat de Heer de God is van alle vleesch, bij Johannes: *De Vader heeft den Zoon macht gegeven over alle vleesch* (hfdst. 17: 2). Dat de Heer de God van den wijngaard of van de Kerk is, bij Jesaja: *Mijn beminde heeft eenen wijngaard* (hfdst. 5: 1, 2); en bij Johannes: *Ik ben de wijnstok, en gij de ranken* (Joh. 15: 5). Dat de Heer de God des geloofs is, bij Paulus: *Gij hebt de gerechtigheid, die uit het geloof van Christus is, uit den God des geloofs* (Filipp. 3: 9). Dat de Heer het Licht zelf is, bij Johannes: *Hij was het ware licht, hetwelk verlicht een iegelijk mensch, komende in de wereld* (hfdst. 1: 9); en elders: *Jezus zeide: Ik ben het licht, in de wereld gekomen, opdat een iegelijk, die in Mij gelooft, in de duisternis niet blijve* (hfdst. 12: 46). Dat de Heer de Waarheid zelve is, bij Johannes: *Jezus zeide: Ik ben de weg, de waarheid en het leven* (hfdst. 14: 6). Dat de Heer het eeuwige leven is, bij Johannes: *Wij weten, dat de Zoon van God in de wereld gekomen is, opdat wij de waarheid kennen, en wij zijn in de waarheid, in Jezus Christus; deze is de ware God en het eeuwige leven* (1ste Brief 5: 20, 21). Hieraan moet worden toegevoegd, dat de mensch zich ter oorzaak van zijn bezigheden in de wereld slechts weinige waarheden des geloofs kan verwerven; maar toch komt hij, wanneer hij tot den Heer gaat en Hem alleen vereert, in het vermogen om alle waarheden te kennen; weshalve elk waar vereerder des Heeren, zoodra hij eenige waarheid des geloofs hoort, welke hij te voren niet wist, haar terstond ziet, erkent, en aanneemt. Dit komt, omdat de Heer in hem is, en hij in den Heer is; bijgevolg is het licht der waarheid in hem en is hij in het licht der waarheid; want, zooals boven gezegd werd, de Heer is het Licht zelf en de Waarheid zelf. Dit kan bevestigd worden door de volgende ondervinding: er verscheen mij een geest, die in den omgang met anderen eenvoudig scheen, omdat hij den Heer alleen als God van Hemel en aarde erkende, en dit zijn geloof staafde door eenige waarheden uit het Woord. Hij werd in den Hemel onder de wijzere Engelen verheven, en mij werd gezegd, dat hij daar even wijs was als zij, ja zelfs, dat hij, geheel als uit zichzelf, waarheden in grooten overvloed sprak, waarvan hij eerder hoegenaamd niets geweten had. In een dergelijken staat zullen diegenen zijn, die in de Nieuwe Kerk des Heeren zullen komen. Het is deze zelfde staat, die bij Jeremia beschreven wordt: *Dit zal het verbond zijn, dat Ik na die dagen met het huis van Israël maken zal; Ik zal Mijne wet in hun midden geven, en zal die op hun hart schrijven; en zij zullen niet meer leeren, de man zijnen metgezel, of de man zijnen broeder, zeggende: Kent den Heer; want zij zullen Mij allen kennen, van hunnen kleinste af tot hunnen grootste toe* (hfdst. 31: 33, 34). Deze staat zal ook zoo zijn als hij beschreven wordt bij Jesaja: *Er zal een rijsje uitgaan uit den tronk van Jischaï; de waarheid zal de*

gordel zijner dijen zijn; dan zal de wolf met het lam verkeeren, en de luipaard met den geitenbok nederliggen; het zoogkind zal spelen over het hol van een adder, en het gespeende kind zal de hand uitsteken in de spelonk van den basilisk. Want het land zal vol zijn van de wetenschap van Jehovah, gelijk de wateren de zee bedekken; ten zelven dage zullen de natiën den wortel van Jischai zoeken, en Zijne rust zal heerlijkheid zijn (hfdst. II: 1, 5, 6 tot 10).

v. Het geloof zonder de naastenliefde is niet geloof en de naastenliefde zonder het geloof is niet naasten liefde, en geen van beide leeft tenzij uit den Heer.

355. Dat de huidige Kerk het geloof van de naastenliefde heeft gescheiden, zeggende, dat het geloof alleen zonder de werken der wet rechtvaardigt en zalig maakt, en dat aldus de naastenliefde niet met het geloof verbonden kan worden, aangezien het geloof uit God is, en de naastenliefde, voor zooveel zij daadwerkelijk in de werken is, uit den mensch, is nooit in het gemoed van eenig Apostel opgekomen, zooals duidelijk uit hun brieven blijkt. Doch deze scheiding en verdeeling is in de Christelijke Kerk ingevoerd, toen men den éénen God in drie personen verdeelde, en aan elk daarvan evangelijke Goddelijkheid toekende. Dat er echter geen geloof is zonder naastenliefde, noch naastenliefde zonder geloof, en dat beide niet dan uit den Heer het leven hebben, zal in het volgende lemma worden toegelicht. Hier zal, om daartoe den weg te effenen, aangetoond worden: 1. dat de mensch zichzelf geloof kan verwerven; 2. en ook naastenliefde; 3. en eveneens het leven van beide; 4. maar dat nochtans niets van het geloof, niets van de naastenliefde, en niets van beider leven uit den mensch is, maar uit den alleenen Heer.

356. I. DAT DE MENSCH ZICHZELVEN GELOOF KAN VERWERVEN, werd boven in het derde lemma van n. 343 tot 348 aangetoond, en wel daarmede, dat het geloof in zijn wezen de waarheid is, en de waarheden uit het Woord door een ieder verworven kunnen worden, en dat voor zooveel iemand ze voor zichzelf verwerft, en ze liefheeft, hij zichzelf in het geloof inwijdt. Hieraan dient nog toegevoegd te worden, dat wanneer de mensch zichzelf niet het geloof zou kunnen verwerven, alle dingen die in het Woord aangaande het geloof geboden worden, ijdel zouden zijn; want men leest daar, *dat het de wil des Vaders is, dat men in den Zoon gelooft, en dat wie in Hem gelooft, het eeuwige leven heeft; en dat wie niet gelooft, het leven niet zien zal.* Men leest ook, *dat Jezus den Trooster zal zenden, die de wereld van zonde zal overtuigen, omdat zij niet in Mij gelooven,* behalve tal van andere plaatsen, die boven in n. 337, 338 werden aangevoerd; bovendien, dat alle apostelen het geloof gepredikt hebben, en wel het geloof in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus. Waartoe zouden al deze dingen dienen, zoo de mensch met afhangelende handen bleef staan als een standbeeld voorzien van beweegbare ledematen, en den invloed afwachtte, en dat dan de ledematen, zonder dat zij zich geschikt konden maken om den invloed op te nemen, van binnen werden opgewekt tot iets, wat niet tot het geloof behoort? Want de huidige orthodoxie in dat deel van de Christelijke

wereld, dat van de Roomsche Katholieken gescheiden is, leert aldus: *dat de mensch ten aanzien van het goede volslagen verdorven en dood is, zoodat in de natuur des menschen na den val vóór de wederverwekking ook zelfs niet een vonkje van geestelijke krachten overgebleven of nog aanwezig is, waardoor hij uit zichzelf kan voorbereid worden tot de genade Gods, of de aangeboden genade aanvatten, of uit zichzelf en door zichzelf voor Zijne genade in aanmerking komen, of in geestelijke dingen, verstaan, gelooven, omhelzen, denken, willen, beginnen, voltooien, handelen, werken, samenwerken, of zich aan de genade aanpassen of zich daartoe geschikt maken, of iets bijdragen tot de bekeering in haar geheel of voor de helft, of voor het allerkleinste deel. En dat de mensch in geestelijke dingen, welke het heil der ziel beoogen, is gelijk de zoutpilaar van de vrouw van Loth, en gelijk aan een van leven verstoken klomp of steen, die het gebruik van oogen, mond of van eenig zintuig missen. Dat hij nochtans de macht heeft, zich te verplaatsen, of de uitwendige ledematen te besturen, naar openbare vergaderingen te gaan, en het Woord en het Evangelie kan hooren.* Dit staat in het kerkboek der Evangelisten, de FORMULA CONCORDIAE genaamd (bldz. 656, 658, 661, 662, 663, 671, 672, 673 van de Leipziger uitgave van het jaar 1756), op welk boek, en dus op welk geloof, de priesters zweren, wanneer zij ingewijd worden. Een dergelijk geloof hebben de hervormden. Maar wie, die rede en godsdienst heeft, zal deze dingen niet als onzinnig en belachelijk uitfluiten? Want hij zal tot zichzelf zeggen: als dat zoo was, waartoe zou dan het Woord, waartoe de godsdienst, waartoe het priesterschap, en waartoe de prediking anders dienen dan tot iets zinledigs of tot leege klanken? Zeg dergelijke dingen tegen een met oordeel begiftigden heiden, dien gij bekeeren wilt, namelijk dat hij van dien aard is ten aanzien van de bekeering en het geloof; zou hij niet naar het Christendom zien als iemand die naar een ledig vat ziet; want neem van een mensch alle macht weg om als uit zichzelf te gelooven, wat is hij dan anders? Doch deze dingen zullen in klaarder licht gesteld worden in het hoofdstuk over de VRIJE KEUZE.

357. II. DE MENSCH KAN ZICHZELVEN NAASTENLIEFDE VERWERVEN. Het is hiermede evenzoo gesteld als met het geloof; want wat leert het Woord anders dan geloof en naastenliefde, aangezien deze de twee wezenlijke dingen des heils zijn. Want men leest: *Gij zult den Heer liefhebben uit geheel uw hart en uit geheel uwe ziel, en den naaste als u zelven* (Matth. 22: 34 tot 39); en Jezus zeide: *Een gebod geef Ik u, dat gij elkander liefhebt; hieraan zullen zij bekennen, dat gij Mijne discipelen zijt, dat gij elkander liefhebt* (Joh. 13: 34, 35; desgelijks 15: 9; 16: 27); voorts, dat een mensch vruchten moet voortbrengen als een goede boom; en dat wie de goedheden doet, daarvoor vergelding zal ontvangen in

de opstanding, behalve tal van dergelijke dingen meer. Waartoe zouden deze dingen dienen, zoo de mensch niet uit zichzelf de naastenliefde betrachten en haar voor zich op de eene of andere wijze verwerven kon. Kan hij niet aalmoezen geven, de behoeftigen te hulp komen, goedheden doen in zijn huis en in zijn ambt? Kan hij niet leven naar de geboden van den Decalog? Heeft hij niet een ziel, waaruit hij deze dingen kan doen, en ook een redelijk gemoed, waardoor hij zich kan laten leiden om ter wille van dit of dat einddoel te handelen? Kan hij niet denken, dat hij deze dingen moet werken, omdat zij in het Woord geboden zijn, en dus uit God? Aan geen mensch ontbreekt deze macht; dat zij niet ontbreekt, komt, omdat de Heer ze aan een ieder geeft; en Hij geeft ze als tot een eigendom; want wie weet anders, wanneer hij naastenliefde doet, dan dat hij haar uit zichzelf doet?

358. III. DAT DE MENSCH ZICHZELVEN OOK HET LEVEN DES GELOOFS EN DER NAASTENLIEFDE KAN VERWERVEN, daarmede is het evenzoo gesteld, want hij verwerft zich dit, wanneer hij tot den Heer gaat, die het Leven zelf is, en de toegang tot Hem is voor geen mensch gesloten, want Hij noodigt voortdurend elk mensch om tot Hem te komen; want Hij heeft gezegd: *Die tot Mij komt, zal niet hongeren, en die in Mij gelooft, zal nimmermeer dorsten; en die tot Mij komt, zal Ik niet buiten uitwerpen* (Joh. 6: 35, 37); *Jezus stond en riep: Zoo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke* (Joh. 7: 37). En elders: *Het koninkrijk der hemelen is gelijk [een koning,] die zijnen zoon eene bruiloft bereid had, en zond zijne dienstknechten uit, om de genooden te roepen; en ten slotte zeide hij: Gaat tot de uitgangen der wegen, en zoo velen als gij er zult vinden, roept ze tot de bruiloft* (Matth. 22: 1 tot 9). Wie weet niet, dat de uitnoodiging of het roepen universeel is, en ook de genade der aanneming? Dat den mensch door tot den Heer te gaan, het Leven gewordt, is omdat de Heer het Leven zelf is, niet alleen het Leven des geloofs, maar ook het Leven der naastenliefde. Dat de Heer dat is, en de mensch het heeft uit den Heer, blijkt uit deze plaatsen: *In den beginne was het Woord; in Hetzelve was het LEVEN, en het LEVEN was het licht der menschen* (Joh. 1: 1, 4); *Gelijk de Vader de dooden opwekt en levend maakt, alzoo maakt de Zoon LEVEND, dien Hij wil* (Joh. 5: 21); *Gelijk de Vader het Leven heeft in Zichzelve, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven, HET LEVEN TE HEBBEN IN ZICHZELVEN* (Joh. 5: 26); *Het brood Gods is Hij, die uit den hemel nederdaalt, en die der wereld het LEVEN geeft* (Joh. 6: 33); *De woorden, die Ik tot u spreek, zijn geest en LEVEN* (Joh. 6: 63); *Jezus zeide: Die Mij volgt, zal het LICHT DES LEVENS hebben* (Joh. 8: 12); *Ik ben gekomen, opdat ZIJ HET LEVEN HEBBEN, en overvloed hebben* (Joh. 10: 10); *Die in Mij gelooft, ZAL LEVEN, al ware hij ook gestorven* (Joh. 11: 25); *Ik ben de weg, de waarheid en het*

LEVEN (Joh. 14: 6); DAAR IK LEEF, ZULT OOK GIJ LEVEN (Joh. 14: 19); *Deze dingen zijn geschreven, opdat gij het LEVEN hebt in Zijnen naam* (Joh. 20: 31); *Dat Hij het EEUWIGE LEVEN is* (1 Joh. 5: 20). Onder het leven in geloof en naastenliefde wordt het geestelijk leven verstaan, dat den mensch uit den Heer in zijn natuurlijk leven gegeven wordt.

359. IV. NOCHTANS IS NIETS VAN HET GELOOF, EN NIETS VAN DE NAASTENLIEFDE, EN NIETS VAN BEIDER LEVEN UIT DEN MENSCH, MAAR UIT DEN ALLEENEN HEER; *want men leest, dat een mensch geen ding kan aannemen, zoo het hem niet gegeven is uit den hemel* (Joh. 3: 27). En Jezus zeide: *Die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen* (Joh. 15: 5). Doch dit moet zoo verstaan worden, dat de mensch zich uit zichzelf geen ander dan het natuurlijk geloof kan verwerven, hetwelk een overreding is, dat iets zoo is omdat een man van gezag het zoo gezegd heeft; en ook geen andere naastenliefde dan de natuurlijke naastenliefde, welke een werken naar de gunst om de een of andere belooning is; in deze beide is het eigene van den mensch, en nog niet het leven uit den Heer. Maar nochtans bereidt de mensch zich door deze beide voor, om een ontvangend vat des Heeren te zijn, en zoo als hij zich voorbereidt, treedt de Heer binnen, en maakt dat zijn natuurlijk geloof een geestelijk geloof wordt, en evenzoo de naastenliefde, en aldus beide levend. En dit geschiedt, wanneer de mensch zich tot den Heer wendt als tot den God van Hemel en aarde. De mensch werd, omdat hij tot beeld Gods geschapen werd, tot woonplaats Gods geschapen, en daarom zegt de Heer: *Die Mijne geboden heeft, en dezelve doet, die is het, die Mij liefheeft; en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal tot hem komen, en, Ik zal woning bij hem maken* (Joh. 14: 21, 23). Voorts: *Zie, Ik sta aan de deur, en Ik klop; indien iemand Mijne stem zal hooren, en de deur opendoen, Ik zal tot hem inkomen, en Ik zal met hem avondmaal houden, en hij met Mij* (Openb. 3: 20). Hieruit volgt dit besluit, dat alnaar de mensch zich op natuurlijke wijze voorbereidt om den Heer op te nemen, de Heer binnentreedt, en alle dingen bij hem van binnen geestelijk en aldus levend maakt. Voor zooveel echter anderzijds de mensch zich niet voorbereidt, verwijderd hij den Heer van zich, en doet hij alle dingen zelf uit zichzelf en wat de mensch zelf uit zichzelf doet, heeft niet eenig leven in zich. Maar deze dingen kunnen nog niet zichtbaar in eenig licht gesteld worden vooraleer gehandeld is over de NAASTENLIEFDE en over de VRIJE KEUZE, en men zal ze later zien in het hoofdstuk over de HERVORMING en de WEDERVERWEKKING.

360. In het voorafgaande werd gezegd, dat het geloof in den beginne bij den mensch natuurlijk is, en dat het, naarmate de mensch tot den Heer nadert,

geestelijk wordt, en desgelijks de naastenliefde. Doch niemand heeft tot dusver het onderscheid geweten tusschen natuurlijk en geestelijk geloof, en tusschen natuurlijke en geestelijke naastenliefde; en daarom moet deze groote verborgenheid ontdekt worden. Er zijn twee werelden, de natuurlijke en de geestelijke; en in elke wereld is een zon; en van elke zon gaat warmte en licht uit; maar de warmte en het licht uit de zon van de geestelijke wereld hebben het leven in zich, en het leven hebben zij uit den Heer, die in het midden van die Zon is. Doch de warmte en het licht uit de zon van de natuurlijke wereld hebben niets van het leven in zich, maar zij dienen tot ontvangers van de beide vorige, zooals de werktuigelijke oorzaken haar hoofdoorzaken plegen te dienen, om deze tot de menschen over te brengen. Men moet derhalve weten, dat het de warmte en het licht uit de Zon der geestelijke wereld zijn vanuit welke alle geestelijke dingen zijn, en zij zijn ook geestelijk, aangezien daarin geest en leven zijn. Maar het zijn de warmte en het licht uit de zon der natuurlijke wereld vanuit welke alle natuurlijke dingen zijn, en zij zijn, in zichzelf beschouwd, zonder geest en leven. Aangezien nu het geloof tot het licht behoort, en de naastenliefde tot de warmte, zoo blijkt duidelijk, dat voor zooveel de mensch in het licht en in de warmte is die voortgaan vanuit de Zon der geestelijke wereld, hij in het geestelijke geloof en in de geestelijke naastenliefde is; maar dat voor zooveel hij in het licht en de warmte is die voortgaan vanuit de zon der natuurlijke wereld, hij in het natuurlijke geloof en in de natuurlijke naastenliefde is. Hieruit blijkt, dat gelijk het geestelijk licht van binnen in het natuurlijk licht is als in zijn ontvanger of in zijn omhulsel, en desgelijks de geestelijke warmte in de natuurlijke warmte, evenzoo het geestelijk geloof binnen in het natuurlijk geloof is, en desgelijks de geestelijke naastenliefde binnen in de natuurlijke naastenliefde; en dit geschiedt in dien graad, waarin de mensch uit de natuurlijke wereld in de geestelijke wereld voortschrijdt, en hij schrijdt voort voor zooveel hij in den Heer gelooft, die het licht, de weg, de waarheid en het leven zelf is, zooals Hijzelf leert. Aangezien dit zoo is, is het duidelijk, dat wanneer de mensch in het geestelijk geloof is, hij dan ook in het natuurlijk geloof is; want het geestelijk geloof is, zooals gezegd werd, binnen in het natuurlijk geloof, en aangezien het geloof tot het licht behoort, zoo volgt hieruit, dat het natuurlijke van den mensch door deze inplanting als het ware doorzichtig wordt, en dat het, alnaar het met de naastenliefde verbonden wordt, schoon gekleurd wordt. Dit komt, omdat de naastenliefde rood is en het geloof blinkend wit; de naastenliefde is rood van de vlam van het geestelijk licht, en het geloof is blinkend wit van den glans van het daaruit voortvloeiende licht. Het tegenovergestelde vindt plaats, wanneer

het geestelijke niet van binnen in het natuurlijke is, maar het natuurlijke binnen in het geestelijke, hetgeen geschiedt bij menschen, die het geloof en de naastenliefde verwerpen. Bij hen is het inwendige van hun gemoed, waarin zij zijn wanneer zij aan zichzelf overgelaten denken, helsch; en zij denken ook uit de hel, hoewel zij dit niet weten; doch het uitwendige van hun gemoed, waaruit zij met metgezellen in de wereld spreken, is als het ware geestelijk, maar dit is boordevol van zulke onreine dingen als er in de hel zijn; daarom zijn dezen in de hel, want zij zijn ten opzichte der eerstgenoemden in een omgekeerden staat.

361. Wanneer men derhalve weet, dat het geestelijke binnen in het natuurlijke is bij hen, die in het geloof in den Heer en tevens in de liefde jegens den naaste zijn, en dat vandaar het natuurlijke bij hen doorzichtig is, zoo volgt, dat de mensch in dezelfde mate wijs is in geestelijke dingen, en dientengevolge ook in dezelfde mate in natuurlijke dingen, want hij ziet binnen in zich, wanneer hij denkt of iets leest en hoort, of het al dan niet waarheid is. Hij wordt dit gewaar vanuit den Heer, uit wien het geestelijk licht en de geestelijke warmte in de hoogere sfeer van zijn verstand invloeit. Voor zooveel het geloof en de naastenliefde geestelijk worden bij den mensch, wordt hij van het eigene afgetrokken, en beoogt hij niet zichzelf, loon en wedervergelding, maar eenig en alleen de verlustiging in het gewaarworden van de waarheden des geloofs en in het doen van de goedheden der liefde; en voor zooveel deze geestelijkheid toeneemt, wordt deze verlustiging gelukzalig; hieruit komt zijn heil voort, dat het eeuwige leven wordt genoemd. Deze staat des menschen kan vergeleken worden met de schoonste en liefelijkste dingen in de wereld, en hij wordt daarmede ook in het Woord vergeleken, zooals met vruchtdragende boomen, en met de tuinen waarin zij staan; met bebloemde velden; met edelgesteenten en met lekkernijen; alsmede met bruiloften en daaraan dan verbonden feestelijkheden en verblijdingen. Wanneer echter het omgekeerde het geval is, dat wil zeggen, wanneer het natuurlijke binnen in het geestelijke is, en de mensch vandaar in zijn inwendige dingen een duivel is, en in zijn uitwendige dingen als een engel, zoo kan hij vergeleken worden met een doode in een kist van kostbaar en verguld hout; hij kan ook vergeleken worden met een geraamte, als een mensch met kleederen uitgedoscht en in een prachtigen wagen rondgereden; alsmede met een lijk in een graf, dat als een Diana-tempel gebouwd is; ja zelfs kan zijn inwendige gelijkgesteld worden met een kluwen slangen in een hol, zijn uitwendige echter met vlinders, welker vleugels in allerlei kleuren getint zijn, maar die aan de bladeren van nuttige boomen smerige eieren vastkleven, waardoor de boomvruchten worden verteerd. Ja

zelfs kan het inwendige derzulken vergeleken worden met een havik, en hun uitwendige met een duif, en hun geloof en hun naastenliefde met het vliegen van een havik boven een vluchtende duif, die hij ten slotte moe maakt, en er dan op toevliegt en haar verslindt.

VI. De Heer, de naastenliefde, en het geloof maken één, gelijk leven, wil, en verstand in den mensch, en een elk gaat, wanneer zij verdeeld worden, te gronde, gelijk een tot stof vergane parel.

362. Allereerst dienen eenige dingen vermeld te worden, die tot dusver in de geleerde wereld en vandaar in de kerkelijke orde onbekend waren, en wel zoo onbekend, dat zij gelijk in de aarde begraven dingen zijn, terwijl zij toch schatten van wijsheid zijn, en de mensch zich, wanneer deze schatten niet opgegraven en aan het publiek gegeven worden, tevergeefs afzwoegt om tot eenige juiste erkenenis te komen aangaande God, aangaande het geloof, aangaande de naastenliefde en aangaande zijn levensstaat, namelijk, hoe hij dien moet inrichten en voorbereiden tot den staat van het eeuwige leven. Deze onbekende dingen zijn de volgende: dat de mensch louter een orgaan des levens is; dat het leven met al zijn dingen invloeit uit den God des Hemels, die de Heer is; dat er twee levensvermogens in den mensch zijn, welke de wil en het verstand worden genoemd; en dat de wil het ontvangende vat der liefde is, en het verstand het ontvangende vat der wijsheid; en dat dus ook de wil het ontvangende vat der naastenliefde is, en het verstand het ontvangende vat des geloofs; dat alle dingen, die de mensch wil, en alle dingen, die hij verstaat, van buiten invloeien; de goedheden die der liefde en der naastenliefde zijn, en de waarheden, die der wijsheid en des geloofs zijn, vloeien uit den Heer in, en alle dingen, die daartegen indruischen, uit de hel; dat er uit den Heer in is voorzien, dat de mensch de dingen, die van buiten invloeien, in zich voelt als de zijne en ze vandaar uit zichzelf als de zijne voortbrengt, hoewel niets daarvan het zijne is; dat hem deze dingen nochtans als de zijne worden toegerekend, vanwege de vrije keuze, waarin zijn willen en denken is en vanwege de gegeven erkentnissen van het goede en ware, waaruit hij vrij kan kiezen al wat tot zijn tijdelijk en tot zijn eeuwig leven strekt. De mensch, die de hier aangevoerde dingen met een schuin oog of met een zijdelingschen blik beschouwt, kan daaruit tal van dingen besluiten, die onzinnig zijn; doch de mensch, die ze met een recht oog of met de pupil beschouwt, kan daaruit tal van dingen besluiten, die tot de wijsheid behooren. Opdat dit laatste zou geschieden, en niet het andere, was het noodzakelijk, de oordeelen en dogma's aangaande God en aangaande de Goddelijke Drievuldigheid te laten voorafgaan, en daarna de oordeelen en dogma's vast te stellen betreffende het geloof en de naastenliefde, de vrije keuze, en betreffende de hervorming en de wederverwekking, alsmede betreffende de toerekening; en ook betreffende de boetedoening, den doop en het Heilig Avondmaal als de middelen.

363. Maar opdat dit artikel des geloofs, zijnde dat de Heer, de naastenliefde, en het geloof één maken, gelijk leven, wil, en verstand in den mensch, en dat een elk, wanneer zij verdeeld worden, te gronde gaat gelijk een tot stof vergane parel, als waarheid gezien en erkend worde, is het van belang dit in deze volgorde te beschouwen: I. De Heer vloeit met al Zijn Goddelijke Liefde, met al Zijn Goddelijke Wijsheid, dus met al Zijn Goddelijk Leven bij elk mensch in. II. Bijgevolg met het gansche wezen des geloofs en der naastenliefde. III. Maar zij worden door den mensch opgenomen overeenkomstig zijn vorm. IV. Maar de mensch die den Heer, de naastenliefde, en het geloof verdeelt, is niet een vorm die deze dingen opneemt, maar een vorm die ze vernietigt.

364. I. DE HEER VLOEIT MET AL ZIJN GODDELIJKE LIEFDE, MET AL ZIJN GODDELIJKE WIJSHEID, DUS MET AL ZIJN GODDELIJK LEVEN BIJ ELK MENSCH IN. In het Boek der Schepping leest men, dat de mensch geschapen werd tot een beeld Gods, en dat God in zijne neusgaten de ziel der levens inblies (Gen. hfdst. 1: 27; hfdst. 2: 7); hiermede wordt beschreven, dat de mensch een orgaan des levens is, en niet het leven; want God kon niet een ander scheppen, die aan Hemzelf gelijk was; zoo Hij dit gekund had, zouden er even zoovele goden als menschen zijn; en Hij kon het leven niet scheppen, evenmin als het licht geschapen kan worden; maar Hij kon den mensch tot vorm des levens scheppen, zooals Hij het oog tot een vorm des lichts schiep; evenmin kon en kan God Zijn wezen verdeelen, want dit is één en ondeelbaar. Daar nu God alleen het Leven is, zoo volgt ontwijfelbaar, dat God vanuit Zijn Leven elk mensch levend maakt, en dat de mensch zonder deze levendmaking naar het vleesch louter een spons en naar de beenderen louter een geraamte zou zijn, waarin niet meer leven zou zijn dan in een klok, die haar beweging heeft van een slinger en tevens van een gewicht of van een veer. Daar het hiermede aldus gesteld is, zoo volgt ook hieruit, dat God bij elk mensch invloeit met al Zijn Goddelijk Leven, dat is, met al Zijn Goddelijke Liefde en met al Zijn Goddelijke Wijsheid, welke beide Zijn Goddelijk Leven maken (men zie boven nr. 39, 40); want het Goddelijke kan niet verdeeld worden. Hoe echter God met al Zijn Goddelijk Leven invloeit, kan men eenigermate gewaarworden door een soortgelijke voorstelling, waardoor men gewaarwordt, dat de zon der wereld met al haar wezen, zijnde warmte en licht, invloeit in elken boom, en in elken struik en elke bloem, en in elken steen, zoowel den geringen als den edelen; en dat elk voorwerp uit dezen algemeenen invloed zijn aandeel scheidt, en dat de zon haar licht en haar warmte niet verdeelt, en een deel hierheen en een deel daarheen uitgeeft. Desgelijks is het gesteld met de Zon des Hemels, van welke de Goddelijke

Liefde als warmte en de Goddelijke Wijsheid als licht voortgaat; deze twee vloeien in de menschelijke gemoederen in, gelijk de warmte en het licht van de zon der wereld in de lichamen, en zij maakt die levend overeenkomstig de hoedanigheid der vormen, en een elk daarvan neemt uit den algemeenen invloed datgene, wat hij noodig heeft. Hierop is datgene van toepassing, wat de Heer zegt: *Uw Vader doet Zijne zon opgaan over boozen en goeden, en zendt regen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen* (Matth. 5: 45). Ook is de Heer alomtegenwoordig, en waar Hij tegenwoordig is, daar is Hij met Zijn gansche wezen; en het is Hem onmogelijk, iets daaraan te onttrekken en er een deel van aan den een, en een deel aan den ander te geven, maar Hij geeft het gansch; en Hij geeft den mensch de gelegenheid, daarvan weinig of veel te nemen. Hij zegt ook, dat Hij bij hen, die Zijne geboden doen, woning heeft; voorts, dat de geloovigen in Hem zijn, en Hij in hen. In één woord: alle dingen zijn vol van God, en een ieder neemt uit deze volheid zijn deel. Evenzoo is het gesteld met elke algemeenheid, zooals met atmosferen en oceanen. De atmosfeer is zoo in de kleinste dingen als zij in de grootste is; zij geeft niet een deel van zich af voor de ademhaling van den mensch, voor de vlucht van den vogel, noch voor de zeilen van een schip, noch voor de wicken van een molen, maar een elk neemt daarvan zijn eigen deel, en maakt het zich voor zooveel als noodig is ten nutte. Het is daarmede evenzoo gesteld als met een schuur vol graan; daaruit neemt de bezitter dagelijks zijn mondvoorraad, en het is niet de schuur, die uitdeelt.

365. II. BIJGEVOLG, DAT DE HEER MET HET GANSCH WEZEN DES GELOOFS EN DER NAASTENLIEFDE BIJ ELK MENSCH INVLOEIT; dit volgt uit de voorafgaande stelling aangezien het leven der Goddelijke Wijsheid het wezen des geloofs is, en het leven der Goddelijke Liefde het wezen der naastenliefde is; wanneer derhalve de Heer tegenwoordig is met de dingen die Hem eigen zijn, namelijk, de Goddelijke Wijsheid en de Goddelijke Liefde, is Hij ook tegenwoordig met alle waarheden, die des geloofs zijn, en met alle goedheden, die der naastenliefde zijn. Want onder het geloof wordt al het ware verstaan, dat de mensch uit den Heer gewaarwordt, denkt, en spreekt en onder de naastenliefde wordt al het goede verstaan, waardoor de mensch uit den Heer wordt aangedaan, en dat hij vandaar wil en doet. Boven werd gezegd, dat de Engelen de Goddelijke Liefde, welke uit den Heer als Zon voortgaat, gewaarworden als warmte, en de daaruit voortvloeiende Goddelijke Wijsheid als licht. Wie echter niet boven den schijn uit denkt, kan van meening zijn, dat deze warmte naakte warmte, en dat dit licht naakt licht is, zooals de warmte en het licht zijn, die uit de zon onzer wereld voortgaan.

Doch de warmte en het licht die uit den Heer als Zon voortgaan, bevatten in hun schoot al de oneindigheden, die in den Heer zijn; de warmte alle oneindigheden Zijner Liefde, en het licht alle oneindigheden Zijner Wijsheid, aldus ook tot in oneindigheid al het goede, dat der naastenliefde is, en al het ware, dat des geloofs is. Dit komt, omdat deze Zon zelve overal in haar warmte en in haar licht tegenwoordig is, en omdat deze Zon de ring is, die den Heer het dichtst omgeeft, uitstromend van Zijn Goddelijke Liefde en tevens van Zijn Goddelijke Wijsheid, want — zooals boven eenige malen werd gezegd — de Heer is in het midden van die Zon. Hieruit blijkt nu duidelijk, dat er niets aan kan ontbreken, dat de mensch niet uit den Heer, aangezien Hij alomtegenwoordig is, al het goede, dat der naastenliefde, en al het ware, dat des geloofs is, zou kunnen nemen. Dat er niets aan ontbreekt, blijkt uit de liefde en wijsheid der Engelen des Hemels, die zij uit den Heer hebben, namelijk dat zij onuitsprekelijk zijn, en voor den natuurlijken mensch onbegrijpelijk, en ook tot in eeuwigheid vermenigvuldigbaar. Dat er oneindige dingen zijn in de warmte en in het licht, welke uit den Heer voortgaan, hoewel zij eenvoudig als warmte en licht warden waargenomen, kan verduidelijkt worden door verschillende dingen in de natuurlijke wereld, zooals door de volgende: de klank van de stem en van de spraak des menschen wordt slechts als een enkelvoudige klank gehoord; en toch worden de Engelen, wanneer zij dezen hooren, daarin al de aandoeningen zijner liefde gewaar, en zij openbaren ook, welke aandoeningen het zijn en van welken aard. Dat deze dingen binnen in den klank verborgen liggen, kan de mensch ook eenigermate gewaarworden uit den klank van iemand die met hem spreekt, zooals bijvoorbeeld of daarin verachting is, of bespottig, of haat, voorts ook of daarin naastenliefde, welwillendheid, of blijdschap, of andere aandoeningen zijn. Dergelijke dingen liggen in de stralen van het oog verborgen, wanneer het iemand aanziet. Het kan ook verlicht worden door de welriekendheden vanuit een grootschen tuin en door de welriekendheden vanuit uitgestrekte bloemenvelden. De welriekende geur, die daarvan uitwasemt, bestaat uit duizenden en myriaden verschillende geuren, en nochtans worden zij als een enkele waargenomen. Desgelijks is het gesteld met vele andere dingen, die hoewel zij van buiten eenvormig schijnen, nochtans van binnen menigvuldig zijn; sympathieën en antipathieën zijn niets anders dan de uitwasemingen der aandoeningen vanuit de gemoederen, welke den ander aandoen alnaar de gelijkheden, en afstooten alnaar de ongelijkheden; hoewel deze ontelbaar zijn, en niet door eenig zintuig van het lichaam worden gevoeld, worden zij nochtans door den zin der ziel waargenomen als één; en overeenkomstig deze

geschieden alle verbindingen en vergezelschappingen in de geestelijke wereld. Deze dingen werden aangevoerd om datgene toe te lichten, wat hierboven gezegd is aangaande het geestelijk licht, dat uit den Heer voortgaat, namelijk, dat daarin alle dingen der wijsheid, en vandaar alle dingen des geloofs zijn, en dat het dit licht is, waaruit het verstand de redelijke dingen analytisch ziet en gewaarwordt, zooals het oog de natuurlijke dingen symmetrisch ziet en gewaarwordt.

366. III. DE DINGEN DIE UIT DEN HEER INVLOEIEN, WORDEN DOOR DEN MENSCH OVEREENKOMSTIG ZIJN VORM OPGENOMEN; onder den vorm wordt hier de staat des menschen verstaan ten aanzien van zijn liefde en tevens ten aanzien van zijn wijsheid, bijgevolg ook ten aanzien van de aandoeningen der goedheden der naastenliefde en tevens ten aanzien van zijn gewaarwordingen van de waarheden des geloofs. Dat God één is, ondeelbaar, en dezelfde van eeuwigheid tot eeuwigheid, niet dezelfde enkelvoudig maar oneindig, en dat elke verscheidenheid is uit het onderwerp, waarin Hij is, werd boven aangetoond. Dat de opnemende vorm of staat variaties teweeg brengt, kan blijken uit het leven van kleine kinderen, knapen, jongelingen, volwassenen en grijsaards; er is in ieder van de vroegste kindsheid tot den hoogen ouderdom hetzelfde leven, want er is dezelfde ziel; maar zooals zijn staat variëert overeenkomstig de leeftijden en de aanpassingen daaraan, evenzoo wordt hij ook het leven gewaar. Het leven van God is in al zijn volheid niet alleen bij de goede en vrome menschen, maar ook bij de booze en onvrome menschen; desgelijks bij de Engelen des Hemels en bij de geesten der hel. Het onderscheid is, dat de boozen den weg opbreken en de deur sluiten, opdat God niet binnentrede in de lagere dingen van hun gemoed, terwijl de goeden den weg effenen en de deur openen, en ook God uitnoodigen, in de lagere dingen van hun gemoed binnen te treden zooals Hij in de hoogste dingen daarvan woont; en op deze wijze vormen zij den staat van den wil voor den invloed der liefde en der naastenliefde, en den staat van het verstand voor den invloed der wijsheid en des geloofs, bijgevolg voor de opneming van God. De boozen daarentegen versperren dezen invloed door verschillende begeerten des vleesches en geestelijke bezoedelingen, die zij daaronder schuiven, en zij verhinderen den toegang. Maar nochtans zetelt God in hun hoogste dingen met gansch zijn Goddelijk Wezen, en geeft hun het vermogen om het goede te willen en het ware te verstaan, welk vermogen elk mensch heeft, en dat hij geenszins zou hebben, als niet het leven uit God in zijn ziel was. Dat ook de boozen dit vermogen hebben, werd mij door meerdere ondervindingen te weten gegeven. Dat een ieder het leven uit God overeenkomstig zijn vorm

opneemt, kan door vergelijkingen met planten van elk geslacht worden toegelicht: elke boom, elke heester, elke struik en elk gras neemt den invloed van de warmte en van het licht naar zijn vorm op; dus niet alleen die, welke tot een goed nut, maar ook die welke tot een boos nut dienen. En de zon verandert met haar warmte hun vormen niet, maar de vormen veranderen in zich de uitwerkingen der zon. Desgelijks is het gesteld met de onderwerpen van het delfstoffenrijk; elk daarvan, zoowel het uitnemende als het geringe, ontvangt den invloed overeenkomstig den vorm van den samenhang der deelen in zich, dus de eene steen anders dan de andere, het eene mineraal anders dan het andere, en het eene metaal anders dan het andere; sommige daarvan toonen het schoonste kleurenspeel, sommige laten het licht zonder schakeering door en sommige verduisteren en verstikken het in zich. Uit die weinige dingen kan blijken, dat gelijk de zon der wereld met haar warmte en met haar licht in het eene voorwerp evenzoo tegenwoordig is als in het andere, maar dat de opnemende vormen haar werkingen veranderen, desgelijks de Heer vanuit de Zon des Hemels, in welker midden Hij is, met Zijn warmte, die in haar wezen de liefde is, en met Zijn licht, dat in zijn wezen de wijsheid is, tegenwoordig is, maar dat de vorm des menschen, die door den staat van zijn leven aangebracht is, de werkingen variëert; bijgevolg, dat niet de Heer de oorzaak is, als de mensch niet wordt wedergeboren en behouden, maar dat het de mensch zelf is.

367. IV. MAAR DE MENSCH DIE DEN HEER, DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF VERDEELT, IS NIET EEN VORM DIE OPNEEMT, MAAR EEN VORM DIE VERNIETIGT. WANT wie den Heer van de naastenliefde en van het geloof scheidt, die scheidt van hen het leven, en wanneer het leven daarvan gescheiden is, houden de naastenliefde en het geloof op te bestaan of het zijn misgeboorten. Dat de Heer het Leven zelf is, zie men boven in n. 358. Wie den Heer erkent, en de naastenliefde afscheidt, erkent Hem slechts met de lippen alleen; zijn erkenning en belijdenis zijn slechts koud, en er is geen geloof in, want het geestelijk wezen ontbreekt daaraan, aangezien de naastenliefde het wezen des geloofs is. Wie echter de naastenliefde betracht en den Heer niet erkent als den God van Hemel en aarde, één met den Vader, zooals Hijzelf leert, betracht geen andere naastenliefde dan een louter natuurlijke, waarin het eeuwige leven niet is. De mensch der Kerk weet, dat al het goede, hetwelk in zichzelf goed is, uit God is, bijgevolg uit den Heer, die *de ware God en het eeuwige leven is* (1 Joh. 5: 20); evenzoo is het met de naastenliefde gesteld, aangezien het goede en de naastenliefde één zijn. Dat het van de naastenliefde gescheiden geloof geen geloof is, komt omdat het geloof het licht is van het

leven des menschen, en de naastenliefde de warmte van zijn leven is; wanneer derhalve de naastenliefde van het geloof gescheiden wordt, zoo is het alsof de warmte van het licht gescheiden wordt; vandaar wordt de staat des menschen dan zooals de staat der wereld is in wintertijd, wanneer alles op aarde afsterft. Naastenliefde en geloof kunnen, opdat naastenliefde naastenliefde en geloof geloof zij, evenmin gescheiden worden als wil en verstand; wanneer deze gescheiden worden, gaat het verstand te niet en spoedig daarop ook de wil. Dat het evenzoo gesteld is met de naastenliefde en het geloof, komt omdat de naastenliefde in den wil zetelt en het geloof in het verstand. De naastenliefde van het geloof scheiden staat gelijk met het wezen scheiden van den vorm. In de geleerde wereld is het bekend, dat wezen zonder vorm en vorm zonder wezen niets is; want het wezen heeft niet eenige hoedanigheid dan uit den vorm, noch is de vorm eenig zijnde dat blijft bestaan tenzij uit het wezen; bijgevolg kan van geen van beide iets gezegd worden, wanneer zij van elkander zijn. Ook is de naastenliefde het wezen des geloofs, en het geloof de vorm der naastenliefde, geheel en al zoo, gelijk boven gezegd werd, als het goede het wezen van het ware, en het ware de vorm van het goede is. Deze twee, namelijk het goede en het ware, zijn in alle en in elk der dingen, die wezenlijk bestaan; daarom kunnen de naastenliefde, wijl zij tot het goede, en het geloof, wijl het tot het ware behoort, toegelicht worden door vergelijkingen met tal van dingen in het menschelijk lichaam, en met tal van dingen in het aardrijk. Een treffende vergelijking laat zich maken met de ademhaling der longen en met de samentrekkende beweging van het hart, want de naastenliefde kan evenmin gescheiden worden van het geloof als het hart van de longen, want wanneer de hartslag ophoudt, houdt terstond de ademhaling der longen op; en wanneer de ademhaling der longen ophoudt, geraken alle zinnen in onmacht, en worden ook alle spieren van beweging verstoken, en kort daarop houdt eveneens het hart op te kloppen, en verdwijnt het leven in zijn geheel. Deze vergelijking is treffend, aangezien het hart met den wil, en vandaar ook met de naastenliefde overeenstemt, en de ademhaling der longen met het verstand, en vandaar ook met het geloof; want, zooals hierboven gezegd werd, de naastenliefde zetelt in den wil, en het geloof in het verstand; niets anders wordt ook in het Woord verstaan onder hart en adem. De scheiding van naastenliefde en geloof heeft ook een treffende overeenkomst met de scheiding van bloed en vleesch, want het van het vleesch gescheiden bloed is geronnen en wordt etterwater, en het van het bloed gescheiden vleesch gaat geleidelijk in ontbinding over, en er worden wormpjes in geboren. Het bloed beteekent ook in den geestelijken zin het ware der wijsheid en des geloofs, en het vleesch

het goede der liefde en der naastenliefde. Dat het bloed dit beteekent, werd aangetoond in de ONTHULDE OPENBARING n. 379; en dat het vleesch deze beteekenis heeft, n. 832. Naastenliefde en geloof kunnen, om elk iets te zijn, evenmin gescheiden worden als bij den mensch spijs en water, of als brood en wijn, want spijs en brood zonder water en wijn genomen, verwijden slechts den buik, en als onverteerbare proppen verderven ze hem, en worden als verrot vuil. Water en wijn zonder spijs en brood verwijden eveneens den buik, alsmede de vaten en poriën, die, aldus van voedsel verstoken, het lichaam tot den dood toe laten vermageren. Ook deze vergelijking past, aangezien spijs en brood in den geestelijken zin het goede der liefde en der naastenliefde beteekenen, en water en wijn het ware der wijsheid en des geloofs (men zie de ONTHULDE OPENBARING n. 50, 316, 778, 932). De met het geloof verbonden naastenliefde en het wederkeerig met de naastenliefde verbonden geloof, kunnen vergeleken worden met het aangezicht van een bevallige maagd, dat schoon is door de mengeling van blos en blankheid, welke vergelijking eveneens treffend is, aangezien de liefde en de daaruit voortvloeiende naastenliefde in de geestelijke wereld door het vuur der Zon aldaar rood gloeit, en de waarheid en het daaruit voortvloeiende geloof door het licht dier Zon wit blinkt. Daarom kan de van het geloof gescheiden naastenliefde vergeleken worden met een ontstoken aangezicht vol puisten, en het van de naastenliefde gescheiden geloof met het wasbleeke aangezicht van een doode. Het van de naastenliefde gescheiden geloof kan ook vergeleken worden met een verlamming aan eene zijde, welke een halve verlamming wordt genoemd, waaraan de mensch sterft wanneer zij toeneemt; eveneens kan het vergeleken worden met den Sint Vitus- of Sint Guydans, welke veroorzaakt wordt door den steek der tarantulaspin; het redelijke wordt gelijk aan zulk een lijder; evenals deze danst het met woede, en houdt zich dan voor levend, terwijl het toch evenmin verschillende redenen tot één samenvatten en over de geestelijke waarheden denken kan als iemand die in bed door een nachtmerrie beklemd wordt. Hiermede zij volstaan ter aantooning van de beide stellingen van dit hoofdstuk; de eerste: *dat het geloof zonder de naastenliefde niet geloof is, en de naastenliefde zonder geloof niet naastenliefde en dat geen van beide leeft tenzij uit den Heer*; en de tweede: *dat de Heer, de naastenliefde, en het geloof één uitmaken, zooals leven, wil en verstand in den mensch, en dat een elk te gronde gaat, wanneer zij verdeeld worden, gelijk een tot stof vergane parel.*

VII. De Heer is de naastenliefde en het geloof in den mensch, en de mensch is de naastenliefde en het geloof in den Heer.

368. Dat de mensch der Kerk in den Heer is, en de Heer in hem, blijkt uit de volgende plaatsen in het Woord: *Jezus zeide: BLIJFT IN MIJ, EN IK IN U; Ik ben de wijnstok en gij de ranken; DIE IN MIJ BLIJFT, EN IK IN HEM, die draagt veel vrucht* (Joh. 15: 4, 5); *Die Mijn vleesch eet, en Mijn bloed drinkt, DIE BLIJFT IN MIJ, EN IK IN HEM* (Joh. 6: 56); *In dien dag zult gij erkennen, dat ik in Mijnen Vader ben, en GIJ IN MIJ, EN IK IN HEM* (Joh. 14: 20); *Zoo wie beleden zal hebben, dat Jezus de Zoon van God is, God blijft in hem, en hij in God* (1 Joh. 4: 15). Doch niet de mensch zelf kan in den Heer zijn, maar de naastenliefde en het geloof kunnen het, die uit den Heer bij den mensch zijn, vanuit welke beide de mensch wezenlijk mensch is. Maar opdat deze verborgenheid in eenig licht voor het verstand verschijne, dient zij in deze volgorde onderzocht te worden: I. Er is een verbinding met God, door welke den mensch het heil en het eeuwige leven geworden. II. Er is geen verbinding mogelijk met God den Vader, maar met den Heer, en door Hem met God den Vader. III. De verbinding met den Heer is wederkeerig, namelijk, de Heer is in den mensch, en de mensch is in den Heer. IV. Deze wederkerige verbinding geschiedt door de naastenliefde en het geloof. Dat dit zoo is, zal blijken uit de volgende ontvouwing.

369. I. ER IS EEN VERBINDING MET GOD DOOR. WELKE DEN MENSCH HET HEIL EN HET EEUWIGE LEVEN GEWORDEN. De mensch is geschapen om met God verbonden te kunnen worden, want hij is geschapen tot een inboorling des Hemels, en ook tot een inboorling der wereld; en voor zoover hij een inboorling des Hemels is, is hij geestelijk, maar voor zoover hij inboorling der wereld is, is hij natuurlijk; en de geestelijke mensch kan over God denken, en zoodanige dingen gewaarworden, die Gods zijn; en hij kan ook God liefhebben, en aangedaan worden door de dingen, die uit God zijn; hieruit volgt, dat hij met God verbonden kan worden. Dat de mensch over God kan denken, en zoodanige dingen gewaarworden, die Gods zijn, is boven allen twijfel verheven; want hij kan denken over de eenheid Gods; over het Zijn Gods, dat Jehovah is; over de onmetelijkheid en de eeuwigheid Gods; over de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, die het wezen Gods maken; over de almacht, de alwetendheid en de alomtegenwoordigheid Gods; over den Heer den Zaligmaker Zijn Zoon; en over de verlossing en de bemiddeling; voorts ook over den Heiligen Geest, en ten slotte over de Goddelijke Drievuldigheid, welke dingen alle van God zijn, ja zelfs God zijn.

En bovendien over de werkingen Gods, die in hoofdzaak het geloof en de naastenliefde zijn, behalve meerdere dingen, die uit deze twee voortgaan. Dat de mensch niet slechts over God kan denken, maar God ook kan liefhebben, blijkt uit twee geboden van God zelf, die aldus luiden: *Gij zult liefhebben den Heer, uwen God, uit geheel uw hart, en in geheel uwe ziel; dit is het eerste en groote gebod; het tweede is aan dit gelijk: gij zult uwen naaste liefhebben als u zelven* (Matth. 22: 37, 38, 39; Deut. 6: 5). Dat de mensch de geboden Gods kan doen, en dat dit is God liefhebben en uit God geliefd worden, blijkt uit het volgende: *Jezus zeide: Die Mijne geboden heeft, en dezelve doet, die is het, die Mij liefheeft; die Mij echter liefheeft, zal uit Mijnen Vader geliefd worden, en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren* (Joh. 14: 21). Bovendien, wat is het geloof anders dan verbinding met God door de waarheden die tot het verstand, en vandaar tot de gedachte behooren? En wat is de liefde anders dan verbinding met God door de goedheden die tot den wil en vandaar tot de aandoening behooren? De verbinding van God met den mensch is een geestelijke verbinding in het natuurlijke; en de verbinding van den mensch met God is een natuurlijke verbinding uit het geestelijke. Ter wille van deze verbinding als einddoel is de mensch tot inboorling des Hemels geschapen en tegelijk der wereld; als inboorling van den Hemel is hij geestelijk, en als inboorling van de wereld is hij natuurlijk. Wanneer derhalve de mensch geestelijk redelijk en tevens geestelijk zedelijk wordt, zoo is hij met God verbonden, en door de verbinding geworden hem het heil en het eeuwige leven. Is de mensch daarentegen slechts natuurlijk redelijk en ook natuurlijk zedelijk, zoo vindt er weliswaar verbinding plaats van God met hem, maar geen verbinding van hem met God; daaruit komt voor hem de geestelijke dood voort, die op zichzelf beschouwd het natuurlijke leven zonder het geestelijke is; want het geestelijke, waarin het leven Gods is, is bij hem uitgeblusht.

370. II. ER IS GEEN VERBINDING MOGELIJK MET GOD DEN VADER, MAAR MET DEN HEER, EN DOOR HEM MET GOD DEN VADER; dit leert de Schrift en ziet de rede. De Schrift leert, dat God de Vader nooit gezien noch gehoord werd, en dat Hij ook niet gezien noch gehoord kan worden; bij gevolg, dat Hij vanuit Zich, zooals Hij in Zijn Zijn en in Zijn Wezen is, niets bij den mensch kan werken; want de Heer zegt: *Niemand heeft God ooit gezien dan die bij den Vader is; Deze heeft den Vader gezien* (Joh. 6: 46); *Niemand kent den Vader dan de Zoon, en dien het de Zoon wil openbaren* (Matth. 11: 27); *Gij hebt noch de stem des Vaders ooit gehoord noch Zijne gedaante gezien* (Joh. 5: 37). Dat komt, omdat Hij in de eersten en in de beginselen aller dingen is, aldus allerhoogst

verheven boven elke sfeer van het menselijk gemoed. Want Hij is in de eersten en in de beginselen van alle dingen der wijsheid en van alle dingen der liefde, waarmede de mensch onmogelijk eenige verbinding kan hebben. Daarom zou de mensch, wanneer God de Vader hem naderde of de mensch Hem, verteerd worden en versmelten, zooals een hout in het brandpunt van een grooten brandspiegel, of liever als een in de zon zelf geworpen beeld. Daarom werd tot Mozes, die God begeerde te zien, gezegd *dat de mensch Hem niet zien kan en leven* (Exod. 33: 20). Dat God de Vader echter verbonden wordt door den Heer, blijkt uit de zoo even aangehaalde plaatsen, namelijk, dat niet de Vader, maar de Eenigverwekte Zoon, die in den schoot des Vaders is en den Vader gezien heeft, de dingen, die van God zijn en uit God zijn, uiteengezet en geopenbaard heeft; en bovendien uit de volgende: *In dien dag zult gij erkennen, dat Ik in Mijnen Vader ben, en gij in Mij, en Ik in u* (Joh. 14: 20); *Ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als Wij één zijn, Ik in hen, en Gij in Mij* (Joh. 17: 22, 23, 26); *Jezus zeide: Ik ben de weg, de waarheid, en het leven; niemand komt tot den Vader, dan door Mij; en toen wilde Filippus den Vader zien; de Heer antwoordde hem: Die Mij ziet, ziet ook den Vader, en die Mij kent, die kent ook den Vader* (Joh. 14: 6, 7 en vervolg); en elders: *Die Mij ziet, die ziet Hem, die Mij gezonden heeft* (Joh. 12: 45). En bovendien zegt Hij, dat *Hij de deur is, en dat wie door Hem ingaat, behouden zal worden, en dat wie van elders inklimt, een dief en een roover is* (Joh. 10: 1, 9). En ook zegt Hij: *Zoo iemand in Mij niet blijft, die zal buiten geworpen worden, en gelijk de verdorde rank in het vuur geworpen worden* (Joh. 15: 6). Dit komt, omdat de Heer onze Zaligmaker Jehovah de Vader Zelf is in menschelijken vorm; want Jehovah daalde neder en werd Mensch, opdat Hij den mensch zou kunnen naderen, en de mensch Hem, en er aldus verbinding zou geschieden, en den mensch door de verbinding de zaligheid en het eeuwige leven zou geworden. Want toen God Mensch geworden was, en aldus ook de Mensch God geworden was, kon Hij, aan den mensch aangepast, dezen naderen en met hem verbonden zijn als God Mensch en Mensch God. Er zijn drie dingen, die in rangorde op elkander volgen: de AANPASSING, de AANWENDING en de VERBINDING; aanpassing moet er zijn, voordat er aanwending mogelijk is; en er moet aanpassing en tevens aanwending plaats gevonden hebben, voor er verbinding mogelijk is. De aanpassing van de zijde van God bestond daarin, dat Hij Mensch werd; de aanwending van de zijde van God is voortdurend voor zooveel de mensch zich zijnerzijds inspant, en naar mate dit geschiedt, vindt ook de verbinding

plaats. Deze drie volgen op elkander en gaan in hun orde voort in alle en in de afzonderlijke dingen die één worden en samen bestaan.

371. DE VERBINDING MET DEN HEER IS WEDERKEERIG, NAMELIJK, DE HEER IS IN DEN MENSCH, EN DE MENSCH IS IN DEN HEER. Dat de verbinding wederkeerig is, leert de Schrift, en ziet ook de rede. De Heer leert aangaande Zijn verbinding met Zijn Vader, dat zij wederkeerig is, want Hij zegt tot Filippus: *Geloofst gij niet, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is; geloofst Mij, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is* (Joh. 14: 10, 11); *Opdat gij moogt erkennen en, gelooven, dat de Vader in Mij is, en Ik in den Vader* (Joh. 10: 38); *Jezus zeide: Vader, de ure is gekomen, verheerlijk Uwen Zoon, opdat ook Uw Zoon U verheerlijk* (Joh. 17: 1); *Vader, al het Mijne is Uwe, en al het Uwe is Mijne* (Joh. 17: 10). Iets dergelijks zegt de Heer aangaande Zijn verbinding met den mensch, namelijk, dat zij wederkeerig is, want Hij zegt: *Blijft in Mij, en Ik in u, die IN MIJ BLIJFT EN IK IN HEM, die draagt veel vrucht* (Joh. 15: 4, 5); *Die Mijn vleesch eet, en Mijn bloed drinkt, DIE BLIJFT IN MIJ EN IK IN HEM* (Joh. 6: 56); *In dien dag zult gij erkennen, dat Ik in den Vader ben, EN GIJ IN MIJ, EN IK IN U* (Joh. 14: 20); Die de geboden van Christus doet, *BLIJFT IN HEM, EN HIJ IN HEM.* (1 Joh. 3: 24; hfdst. 4: 13); *Zoo wie zal beleden hebben, dat Christus de Zoon van God is, GOD BLIJFT IN HEM, EN HIJ IN GOD* (1 Joh. 4: 15); *Wie Mijne stem hoort, en de deur opent, tot hem zal Ik inkomen, en IK ZAL MET HEM AVONDMAAL HOUDEN EN HIJ MET MIJ* (Openb. 3: 20). Uit deze duidelijke uitspraken ligt het voor de hand, dat de verbinding van den Heer en den mensch wederkeerig is, en omdat zij wederkeerig is, volgt daaruit ten eenen male dat de mensch zich met den Heer verbinden moet, opdat de Heer zich met hem verbindt; en dat anders geen verbinding plaats vindt, maar verwijdering en vandaar scheiding, zulks echter niet van de zijde van den Heer, maar van de zijde van den mensch. Opdat deze wederkeerige verbinding plaats vinde, werd den mensch de vrije verkiezing gegeven, waardoor hij den weg tot den Hemel of den weg tot de hel kan inschrijven; uit dit den mensch gegeven vrije vloeit het wederkeerige van hem voort, namelijk dat hij zich met den Heer verbinden kan, en dat hij zich met den duivel verbinden kan. Maar van welken aard deze vrijheid is, en om welke oorzaak zij den mensch gegeven werd, zal toegelicht worden in het vervolg, alwaar over de vrije keuze, over de boetedoening, over de hervorming en wederverwekking, en over de toerekening moet gehandeld worden. Het is te betreuren, dat de wederkeerige verbinding van den Heer en den mensch, hoewel zij zoo duidelijk in het Woord te voorschijn komt, nochtans in de Christelijke wereld onbekend is. Dat zij onbekend is, vindt zijn oorzaak

in de hypothetische stellingen aangaande het geloof en aangaande de vrije keuze. De hypothetische stellingen aangaande het geloof zijn, dat het geloof geschonken wordt, zonder dat de mensch iets tot zijn verwerving bijdraagt, en zich ook ter aanneming daarvan niet meer aanpast en beijvert dan een stronk. De hypothetische stellingen aangaande de vrije keuze zijn, dat de mensch zelfs niet een grein vrije keuze heeft in geestelijke dingen. Doch opdat de wederkeerige verbinding van den Heer en den mensch, waarvan het heil van het menscheijk geslacht afhangt, niet langer onbekend blijve, gelast de noodzakelijkheid zelve, dat zij ontdekt wordt, hetgeen niet beter kan geschieden dan door voorbeelden, omdat deze toelichten. Er zijn twee soorten van wederkeerige betrekking, waardoor verbinding plaats vindt, de eene is *AFWISSELEND*, en de andere is *ONDERLING*. De *AFWISSELENDE* betrekking, waardoor verbinding geschiedt, kan verduidelijkt worden door de bezielingen der longen; de mensch haalt lucht in, en verwijdt daardoor de borst, en kort daarop drijft hij de ingehaalde lucht uit, en trekt daardoor de borst samen; deze inhaling en de daaruit voortvloeiende verwijding geschiedt door middel van de drukking der lucht naar gelang van haar kolom, terwijl deze uitdrijving en de daaruit voortvloeiende samentrekking geschiedt door middel van de ribben vanwege de kracht der spieren; van dien aard is de wederkeerige verbinding van lucht en longen, waarvan het leven der zinnen en der bewegingen van het gansche lichaam afhangt; want wanneer de ademhaling ophoudt, vallen deze beide in zwijm. De wederkeerige verbinding, die door afwisselingen geschiedt, kan ook toegelicht worden door de verbinding van het hart met de longen en van de longen met het hart; het hart giet uit zijn rechterkamer bloed in de long, en de long giet het weder in de linkerkamer van het hart; aldus geschiedt deze wederkeerige verbinding, waarvan het leven van het gansche lichaam geheel en al afhangt. Een dergelijke verbinding is die van het bloed met het hart, en omgekeerd; het bloed van het gansche lichaam vloeit door de aderen in het hart. en vloeit uit het hart door de slagaderen in het gansche lichaam uit; actie en reactie veroorzaken deze verbinding. Een dergelijke actie en reactie waardoor de verbinding voortbestaat, is er tusschen het embryo en de baarmoeder van de moeder. Doch een zoodanige wederkeerige verbinding is niet die tusschen den Heer en den mensch, maar het is een onderlinge verbinding, die niet geschiedt door acties en reacties, maar door samenwerkingen; want de Heer handelt, en de mensch neemt uit den Heer de handeling op, en werkt als uit zich, ja vanuit zich uit den Heer. Deze werking van den mensch wordt hem uit den Heer als het zijne toegerekend, aangezien hij uit den Heer voortdurend in de vrije keuze wordt

gehouden. De hieruit voortvloeiende vrije keuze bestaat hierin, dat hij kan willen en dat hij kan denken uit den Heer, dat is, vanuit het Woord; en ook, dat hij kan willen en denken vanuit den duivel, dat is, tegen den Heer en het Woord. Dit vrije geeft de Heer den mensch, opdat hij zich wederkeerig kan verbinden, en door de verbinding begiftigd worden met het eeuwige leven en de eeuwige zaligheid, want deze zijn niet bestaanbaar zonder wederkeerige verbinding. Deze wederkeerige verbinding, die onderling is, kan ook door verschillende dingen in den mensch en in de wereld worden toegelicht. Van dien aard is de verbinding van ziel en lichaam bij elk mensch; van dien aard is de verbinding van wil en daad, en van dien aard is de verbinding van gedachte en spraak; en van dien aard is die der beide oogen tusschen elkander en der beide ooren tusschen elkander, en der beide neusvleugels tusschen elkander. Dat de verbinding der beide oogen tusschen elkander op hun wijze wederkeerig is, blijkt uit de gezichtszenuw, waarin de vezels uit beide hersenen tusschen elkander zijn samengevlochten, en aldus samengevlochten hun richting naar beide oogen nemen; desgelijks is het gesteld met de ooren en de neusvleugels. Een dergelijke onderling wederkeerige verbinding is die van het licht en van het oog, die van het geluid en van het oor, die van den reuk en van den neusvleugel, die van den smaak en van de tong, die van den tastzin en van het lichaam; want het oog is in het licht en het licht is in het oog; het geluid is in het oor en het oor is in het geluid; de reuk is in den neusvleugel en de neusvleugel is in den reuk; de smaak is in de tong, en de tong is in den smaak; en de tastzin is in het lichaam, en het lichaam is in den tastzin. Deze wederkeerige verbinding kan ook vergeleken worden met de verbinding van paard en wagen, os en ploeg, rad en machine, zeil en wind, fluit en lucht; kortom, een dergelijke wederkeerige verbinding is die van einddoel en van oorzaak, en een dergelijke is ook die van oorzaak en uitwerking. Doch het is hier de plaats niet, om deze en gene dingen afzonderlijk uiteen te zetten, omdat het een werk van vele bladzijden in beslag zou nemen.

372. IV. DEZE WEDERKEERIGE VERBINDING VAN DEN HEER EN DEN MENSCH IS DOOR DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF. Heden ten dage weet men, dat de Kerk het lichaam van Christus maakt, en dat een ieder, in wien de Kerk is, in eenig lid van dit lichaam is, overeenkomstig Paulus (Efeze 1:23; 1 Cor. 12:27; Rom. 12:4, 5). Maar wat is het lichaam van Christus anders dan het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware? Dit wordt verstaan onder des Heeren woorden bij Johannes: *Die Mijn vleesch eet, en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij, en Ik in hem* (hfdst. 6: 56); onder het vleesch des Heeren, alsmede onder het brood wordt het Goddelijk Goede verstaan, en onder

Zijn bloed alsmede onder den wijn wordt het Goddelijk Ware verstaan; dat dit bedoeld wordt, zie men in het hoofdstuk over het HEILIG AVONDMAAL. Hieruit volgt, dat voor zooveel de mensch in de goedheden der naastenliefde en in de waarheden des geloofs is, hij in den Heer is en de Heer in hem is; want de verbinding met den Heer is een geestelijke verbinding, en de geestelijke verbinding geschiedt eenig en alleen door de naastenliefde en het geloof. Dat de verbinding van den Heer en de Kerk, en vandaar van het goede en het ware, gelegen is in alle en in elk der dingen des Woords, werd in het hoofdstuk over de HEILIGE SCHRIFT (n. 248 tot 253) aangetoond; en aangezien de naastenliefde het goede is, en het geloof het ware, is er overal in het Woord een verbinding van de naastenliefde en het geloof. Hieruit volgt nu, DAT DE HEER DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF IN DEN MENSCH IS, EN DAT DE MENSCH DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF IN DEN HEER is; want de Heer is de geestelijke naastenliefde en het geestelijk geloof in de natuurlijke naastenliefde en het natuurlijke geloof van den mensch, en de mensch is de natuurlijke naastenliefde en het natuurlijke geloof uit des Heeren geestelijke naastenliefde en geestelijk geloof, welke te zamen verbonden de natuurlijk geestelijke naastenliefde en het natuurlijk geestelijk geloof maken.

VIII. De naastenliefde en het geloof zijn te zamen in de goede werken.

373. In elk werk, dat uit den mensch voortgaat, is de mensch gansch en al zooals hij is naar zijn gezindheid of zooals hij wezenlijk is; onder de gezindheid wordt de aandoening van zijn liefde en de daaruit voortvloeiende gedachte verstaan; deze vormen zijn natuur en in het algemeen zijn leven. Indien wij de werken aldus beschouwen, zijn zij als het ware de spiegels van den mensch. Dit kan verduidelijkt worden door iets dergelijks bij beesten en wilde dieren; een beest is een beest, en een wild dier is een wild dier in al zijn doen; een wolf is een wolf in al het zijne, een tijger is een tijger in al het zijne, een vos is een vos in al het zijne, en een leeuw is een leeuw in al het zijne, desgelijks een schaap en een bokje in al het hunne. Evenzoo is het met den mensch gesteld, maar deze is zoo, als hij in zijn inwendigen mensch is; is hij in dien mensch als een wolf of als een vos, zoo is al zijn doen innerlijk wolfachtig en vosachtig, en omgekeerd, wanneer hij een schaap of een lam is. Dat hij echter van dien aard in al zijn doen is, komt niet te voorschijn in zijn uitwendigen mensch, omdat deze zich wenden en keeren kan rondom den inwendigen mensch, maar toch ligt het binnen in den inwendigen mensch verborgen. De Heer zegt: *De goede mensch brengt het goede voort uit den goeden schat zijns harten; en de kwade mensch brengt het kwade voort uit den kwaden schat zijns harten* (Lukas 6: 45); voorts ook: *Iedere boom wordt uit zijne eigene vrucht gekend; men leest geen vijgen van doornen, en men oogst geen druif van bramen* (Lukas 6:44). Dat de mensch van dien aard is in alle en elk der dingen, die uit hem voortgaan, zooals hij in zijn inwendigen mensch is, openbaart zich op levende wijze bij hem na den dood, want dan leeft hij als inwendig en niet langer als uitwendig mensch. Dat het goede in den mensch is, en dat alle werk, hetwelk uit hem voortgaat, goed is, wanneer de Heer, de naastenliefde en het geloof in zijn inwendigen mensch zetelt, zal in de volgende orde worden aangetoond: I. De naastenliefde is wel willen, en de goede werken zijn vanuit wel willen wel doen. II. Naastenliefde en geloof zijn slechts dingen des gemoeds en vergankelijk, zoo zij niet, wanneer het mogelijk is, in de werken bepaald worden, en daarin te zamen bestaan. III. De naastenliefde alleen brengt geen goede werken voort, en nog minder het geloof alleen, maar de naastenliefde en het geloof te zamen brengen ze voort. Doch hierover punt voor punt.

374. I. DE NAASTENLIEFDE IS WEL WILLEN, EN DE GOEDE WERKEN ZIJN WEL DOEN VANUIT WEL WILLEN. De naastenliefde en de werken zijn van elkander onderscheiden als wil en handeling, en als de aandoening

des gemoeds en de werking des lichaams; bijgevolg ook als de inwendige mensch en de uitwendige, en deze verhouden zich tot elkander als oorzaak en uitwerking, aangezien de oorzaken van alle dingen in den inwendigen mensch gevormd worden, en alle uitwerkingen daaruit in den uitwendigen mensch geschieden. Daarom is de naastenliefde, wijl zij tot den inwendigen mensch behoort, wel willen; en zijn de werken, wijl zij tot den uitwendigen mensch behooren, wel doen vanuit wel willen. Maar nochtans is er een oneindige verscheidenheid tusschen het wel willen van den een en het wel willen van den ander, want al datgene wat door den een ten gunste van den ander wordt gedaan, wordt geacht of schijnt voort te vloeien uit wel willen of uit welwillendheid; maar nochtans weet men niet, of de weldaden uit naastenliefde voortvloeien, nog minder uit welke naastenliefde, de echte of de onechte. Deze oneindige verscheidenheid tusschen het wel willen van den een en van den ander ontleent haar oorsprong aan het einddoel, de bedoeling en het daaruit voortvloeiende voornemen; deze liggen binnen in den wil om goed te handelen verborgen; de hoedanigheid van eiken wil komt daarvandaan; en de wil zoekt in het verstand de middelen en de manieren om zijn einddoelen te bereiken, welke de uitwerkingen zijn, en daarin stelt hij zich in het licht, om niet alleen de redenen te zien, maar ook de gelegenheden wanneer en hoe hij zich in daden zal bepalen en aldus zijn uitwerkingen voortbrengen, die de werken zijn; en tevens brengt de wil zich in het verstand in de macht tot handelen. Hieruit volgt, dat de werken naar het wezen tot den wil, naar den vorm tot het verstand en naar de werkelijkheid tot het lichaam behooren; op deze wijze daalt de naastenliefde in de goede werken neder. Dit kan toegelicht worden door de vergelijking met een boom. De mensch zelf is naar al zijn dingen genomen gelijk een boom, in welks zaad als het ware het einddoel, de bedoeling en het voornemen om vrucht voort te brengen verborgen zijn. In dit opzicht stemt het zaad overeen met den wil bij den mensch, waarin, als gezegd, deze drie dingen zijn. Daarna spruit het zaad uit zijn innerlijke dingen te voorschijn uit de aarde, en bekleedt zich met takken, twijgen en bladeren, en bereidt zichzelf aldus de middelen tot de einddoelen, die de vruchten zijn; hierin stemt de boom overeen met het verstand bij den mensch. En tenslotte, wanneer de tijd komt, en de gelegenheid tot bepaling daar is, bloeit de boom en brengt vruchten voort; hierin stemt de boom overeen met de goede werken bij den mensch; en dat de vruchten naar het wezen tot het zaad, naar den vorm tot de twijgen en bladeren, en naar de werkelijkheid tot het hout van den boom behooren, is duidelijk. Dit kan ook toegelicht worden door de vergelijking met een tempel. De mensch is een tempel Gods volgens

Paulus (I Cor. 3: 16, 17; II Cor. 6: 16; Efeze 2: 21, 22); einddoel, bedoeling en voornemen zijn het heil en het eeuwige leven voor den mensch als tempel Gods; hierin is overeenstemming met den wil, waarin deze drie dingen zijn; daarna neemt hij de leerstellige dingen des geloofs en der naastenliefde in zich op uit ouders, leermeesters en predikers, en wanneer hij over zijn eigen oordeel beschikt, uit het Woord *en* uit de dogmatische boeken, welke dingen alle middelen tot het einddoel zijn; hierin is overeenstemming met het verstand; ten slotte vindt de bepaling in nutten plaats overeenkomstig de leerstellige dingen als middelen, en deze geschiedt door de handelingen van het lichaam, die goede werken worden genoemd; aldus brengt het einddoel door de middelloorzaken de uitwerkingen voort, die naar het wezen tot het einddoel behooren, naar den vorm tot de leerstellige dingen der Kerk, en naar de werkelijkheid tot de nutten; aldus wordt de mensch een tempel Gods.

375. II. NAASTENLIEFDE EN GELOOF ZIJN SLECHTS DINGEN DES GEMOEDS EN VERGANKELIJK, ZOO ZIJ NIET, WANNEER HET MOGELIJK IS, IN DE WERKEN BEPAALD WORDEN EN DAARIN TE ZAMEN BESTAAN. Heeft de mensch niet een hoofd en een lichaam, die verbonden zijn door een nek; en is er niet in het hoofd een gemoed, dat wil en denkt, en in het lichaam de macht, die handelt en ten uitvoer brengt. Indien derhalve de mensch alleen maar wel zou willen of wel zou denken vanuit naastenliefde, en niet wel doen, en vandaar nut betrachten, zou de mensch dan niet gelijk een hoofd alleen en aldus gelijk een gemoed alleen zijn, die, op zichzelf alleen, zonder lichaam niet kunnen blijven bestaan. Wie ziet hieruit niet, dat de naastenliefde en het geloof niet naastenliefde en geloof zijn, zoolang zij alleen in het hoofd en in het gemoed daarvan zijn, en niet in het lichaam. Want dan zijn zij gelijk vogels, die in de lucht vliegen zonder eenige rustplaats op aarde; en ook als vogels, die met eieren bevrucht zijn, maar geen nest hebben, zoodat de eieren uit hen in de lucht of op het takje van een boom zouden vallen, en op de aarde neerkomen en breken. Er bestaat niets in het gemoed, waarmede niet iets in het lichaam overeenstemt, en dat wat overeenstemt, kan zijn belichaming genoemd worden. Daarom zijn de naastenliefde en het geloof, zoolang zij zich in het gemoed alleen bevinden, in den mensch niet belichaamd, en dan kunnen zij vergeleken worden met een mensch uit lucht, welke een spook wordt genoemd, zooals de Faam door de ouden werd uitgebeeld met een lauwerkrans om het hoofd en een hoorn des overvloeds in de hand; en daar zij zulke spoken zijn en nochtans kunnen denken, zoo kunnen zij wel niet anders dan door fantasieën worden heen en weer gedreven, hetgeen ook geschiedt door middel van redeneeringen uit verschillende sofistiteiten,

nauwelijks anders als het moerasriet in den wind, terwijl daaronder op den bodem slakken liggen en aan de oppervlakte kikkers kwaken. Wie kan niet zien, dat dergelijke dingen geschieden, wanneer men alleen maar uit het Woord het een en ander over de naastenliefde en het geloof weet, en deze niet doet? De Heer zegt ook: EEN IEGELIJK, DIE MIJNE WOORDEN HOORT, EN DEZELVE DOET, *dien zal Ik vergelijken bij een voorzichtig man, die zijn huis op eene steenrots gebouwd heeft; maar EEN IEGELIJK, die Mijne woorden hoort, en dezelve niet doet, die zal bij eenen dwazen man vergeleken worden, die zijn huis op het zand heeft gebouwd, of op den aardbodem zonder fundament* (Matth. 7: 24, 26; Lukas 6: 47, 48, 49). De naastenliefde en het geloof met hun kunstmatige voorstellingen, zoolang de mensch ze niet beoefent, kunnen vergeleken worden met vlinders in de lucht, waarop de musch, zoodra zij ze ziet, toeschiet en ze verslindt. De Heer zegt ook: *Een zaaier ging uit om te zaaien, en een deel daarvan viel op den harden weg, en de vogelen kwamen en aten datzelve op* (Matth. 13: 3, 4).

376. Dat de naastenliefde en het geloof den mensch van hoegenaamd geen nut zijn, wanneer zij alleen maar in één halfgrond van zijn lichaam, dat is, in zijn hoofd hangen, en niet bevestigd zijn in werken, blijkt uit duizend plaatsen in het Woord, waaruit ik alleen de volgende zal aanvoeren: *Een ieder boom die GEEN GOEDE VRUCHT maakt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen* (Matth. 7: 19, 20, 21); *Die in de goede aarde bezaaid is, deze is het, die het Woord hoort en daarop merkt, en VRUCHT DRAAGT EN maakt. Toen Jezus deze dingen gezegd had, riep Hij uit: Die ooren heeft om te hooren, die hoore* (Matth. 13: 3 tot 9, 23, 43). *Jezus zeide: Mijne moeder en Mijne broeders zijn dezen, die het Woord Gods hooren, en DATZELVE DOEN* (Lukas 8: 21); *Wij weten, dat God de zondaars niet hoort, maar zoo iemand God vereert en ZIJNEN WIL DOET, DIEN HOORT HIJ* (Joh. 9: 31); *Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij, zoo GIJ DEZELVE DOET* (Joh. 13: 17); *Die Mijne geboden heeft, en DEZELVE DOET, die is het, die Mij lief heeft; en Ik zal hem liefhebben en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren, en Ik zal tot hem komen, en Ik zal woning bij hem maken* (Joh. 14: 15 tot 21, 23); *Hierin is Mijn Vader verheerlijkt, dat GIJ VEEL VRUCHT DRAAGT* (Joh. 15: 8, 16); *Niet de hoorders der Wet worden door God gerechtvaardigd, maar de daders der wet* (Rom. 2: 13; Jakobus 1: 22); *God zal in den dag des toorns en des rechtvaardigen oordeels een iegelijk vergelden NAAR ZIJNE WERKEN* (Rom. 2: 5, 6); *Wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage HETGEEN HIJ DOOR HET LICHAAM GEDAAN HEEFT NAAR DAT HIJ GEDAAN HEEFT, hetzij goed, hetzij kwaad* (II Cor. 5: 10); *De Zoon des Menschen zal komen in*

de heerlijkheid Zijns Vaders, en alsdan ZAL HIJ EEN IEGELIJK VERGELDEN NAAR ZIJNE DADEN (Matth. 16: 27); Ik hoorde eene stem uit den Hemel, zeggende: Zalig zijn de dooden, die in den Heer sterven, van nu aan; de Geest zegt: Opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid, HUNNE WERKEN VOLGEN MET HEN (Openb. 14: 13); Een boek werd geopend, dat des levens is; en de dooden werden geoordeeld uit hetgeen in het boek geschreven was, ALLEN NAAR HUNNE WERKEN (Openb. 20: 12, 13); Ziet, ik kom haastelijk, en Mijn loon is met Mij, om een iegelijk te geven NAAR ZIJN WERK (Openb. 22: 12); Jehovah, wiens oogen open zijn over alle wegen der menschen, om een iegelijk te geven naar zijne wegen, en NAAR DE VRUCHT ZIJNER WERKEN (Jerem. 32: 19); Ik zal bezoeken naar zijne wegen en ZIJNE WERKEN HEM VERGELDEN (Hosea 4: 9); JEHOVAH heeft naar onze wegen, en NAAR ONZE WERKEN MET ONS GEDAAN (Zach. 1: 6), behalve op duizenden andere plaatsen. Hieruit kan blijken, dat de naastenliefde en het geloof geen naastenliefde en geen geloof zijn, voordat zij in de werken zijn, en dat zij, wanneer zij alleen maar boven de werken zijn in een uitspansel of in het gemoed, zijn gelijk beelden van een tabernakel of van een tempel in de lucht, die niets anders dan luchtverschijnselen zijn, en vanzelf verdwijnen; en dat zij zijn gelijk schilderingen op papier, dat de motten verteren; alsmede, dat zij zijn gelijk woningen boven op het dak, waar geen slaapplek is, en niet in huis. Hieruit kan men nu zien, dat de naastenliefde en het geloof vergankelijke dingen zijn, zoolang zij alleen maar in het gemoed zijn, wanneer zij niet, zoo het mogelijk is, in de werken bepaald worden, en daarin te zamen bestaan.

377. III. DE NAASTENLIEFDE ALLEEN BRENGT GEEN GOEDE WERKEN VOORT, NOG MINDER HET GELOOF ALLEEN, MAAR DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF TE ZAMEN BRENGEN ZE VOORT. De reden hiervan is deze, dat de naastenliefde zonder het geloof geen naastenliefde is, en dat het geloof zonder de naastenliefde geen geloof is, zooals boven in n. 355 tot 358 werd aangetoond. Daarom bestaat er geen op zichzelf staande naastenliefde, noch op zichzelfstaand geloof; en vandaar kan men ook niet zeggen, dat de naastenliefde van zichzelf goede werken, welke dan ook, voortbrengt, en evenmin het geloof. Het is hiermede gesteld als met den wil en het verstand; er bestaat geen op zichzelf staande wil, en daarom brengt hij ook niets voort; en ook bestaat er geen op zichzelf staand verstand, en dit brengt evenmin iets voort, doch alle voortbrenging geschiedt door beide te zamen, en geschiedt uit het verstand vanuit den wil. Dat het hiermede evenzoo gesteld is, komt omdat de wil de woning der naastenliefde is, en het verstand de woning des geloofs is. Dat er gezegd wordt “nog minder het geloof alleen” komt, omdat

het geloof waarheid is, en omdat zijn werking daarin bestaat, de waarheden te doen, en omdat deze de naastenliefde en haar betrachting verlichten. Dat de waarheden verlichten, leert de Heer, zeggende: DIE DE WAARHEID DOET, KOMT TOT HET LICHT, *opdat zijne werken openbaar worden, aangezien zij in God gedaan zijn* (Joh. 3: 21). Wanneer derhalve de mensch de goede werken overeenkomstig de waarheden doet, zoo doet hij ze in het licht, dat is, met inzicht en wijsheid. De verbinding van de naastenliefde en het geloof is als het huwelijk van echtgenoot en echtgenoot; uit den echtgenoot als vader en uit de echtgenoot als moeder wordt al het natuurlijke kroost geboren; desgelijks wordt uit de naastenliefde als vader en uit het geloof als moeder al het geestelijke kroost geboren, zijnde de erkentissen van het goede en ware; vanuit deze dingen wordt de verwekking der geestelijke familiën gekend. In het Woord wordt ook in den geestelijken zin door den echtgenoot en vader het goede der naastenliefde aangeduid, en door de echtgenoot en moeder het ware des geloofs. Ook hieruit blijkt duidelijk, dat noch de naastenliefde alleen, noch het geloof alleen goede werken kan voortbrengen, zooals noch een echtgenoot alleen noch een echtgenoot alleen eenig kroost kan voortbrengen. De waarheden des geloofs verlichten niet alleen de naastenliefde, maar bepalen ook haar hoedanigheid, en voeden haar bovendien. Daarom is een mensch, die naastenliefde heeft, en niet de waarheden des geloofs, gelijk iemand die des nachts in een tuin wandelt, en vruchten van de boomen plukt, en niet weet of zij van goed nut of boos nut zijn. Aangezien de waarheden des geloofs de naastenliefde niet alleen verlichten, maar, als gezegd, ook de hoedanigheid van deze bepalen, zoo volgt hieruit, dat naastenliefde zonder de waarheden des geloofs is als een vrucht zonder sap, als een verdroogde vijg, of als een druif, nadat er de wijn uit geperst is. Aangezien de waarheden des geloofs, zooals eveneens gezegd werd, de naastenliefde ⁵⁾ voeden, zoo volgt, dat wanneer de naastenliefde zonder de waarheden des geloofs is, zij geen ander voedsel heeft dan de mensch heeft van het eten van verbrand brood en tegelijk van het drinken van onrein water uit eenig moeras.

---

5 De Latijnsche tekst luidt: *fidem*, dat is, het geloof.

ix Er is een echt geloof, een onecht geloof en een huichelachtig geloof.

378. De Christelijke Kerk begon al van haar wieg aan bestookt en verscheurd te worden door scheuringen en ketterijen, en in den loop des tijds vaneengereten en verminkt te worden, nauwelijks anders dan zooals men leest van den mensch, die afkwam van Jeruzalem naar Jericho, door roovers omringd werd, die, na hem uitgetogen en slagen toegebracht te hebben, half dood lieten liggen (Lukas 10: 30). Daardoor is geschied, zooals men leest aangaande de Kerk bij Daniël: *Ten slotte over den vogel der gruwelen zal verlating zijn, en tot de voleinding en de beslissing toe, zal het druipen op de verwoesting* (hfdst. 9: 27), en overeenkomstig deze woorden door den Heer gesproken: *Dan zal het einde komen, wanneer gij zult zien den gruwel der verlating, voorzeggd door Daniël, den Profeet* (Matth. 24: 14, 15). Haar lot kan vergeleken worden met een schip, dat, met kostbare koopwaren beladen, bij het uitvaren van de haven terstond door den storm werd rondgeslingerd, en kort daarop in de zee schipbreuk leed en verzonk, waarbij toen zijn koopwaren gedeeltelijk door het water bedorven en gedeeltelijk door de visschen verscheurd werden. Dat de Christelijke Kerk van kindsbeen af zoo geteisterd en uiteengerukt werd, blijkt uit de kerkgeschiedenis, zoo bijvoorbeeld zelfs al in den tijd der apostelen, door SIMON, die van afkomst een Samaritaan was, en een magiër van beroep (waarover in de Handel. hfdst. 8: 9 en vervolg); en ook door HYMENEUS en PHILETUS, die door Paulus in zijn brief aan Timotheus vermeld worden; alsmede door Nicolaüs, waarnaar de Nicolaïeten genoemd werden, die vermeld worden in de Openb. 2: 6, en in de Handel. 6: 5, en bovendien door Cerinthus. Na de tijden der Apostelen stonden tal van anderen op, zooals de MARCIONIETEN, NOËTIANEN, VALENTINIANEN, ENCRATIETEN, CATAPHRYGEN, QUARTODECIMANEN, ALOGIANEN, CATHAREN, ORIGENISTEN of ADAMANTINEN, SABELLIANEN, SAMOSATENEN, MANICHEÏSTEN, MELETIANEN, en ten slotte de ARIANEN. Na deze tijden vielen ook troepen ketterhoofden de Kerk binnen, zooals de DONATISTEN, PHOTINIANEN, AKATIANEN of SEMIARIANEN, EUNOMIANEN, MACEDONIANEN, NESTORIANEN, PREDESTINATIANEN, PAPISTEN, ZWINGLIANEN, ANABAPTISTEN, SCHWENCKFELDIANEN, SYNERGISTEN, SOCINIANEN, ANTITRINITARIANEN, QUAKERS, HERRENHUTTERS, en nog tal van anderen meer. En ten slotte werden dezen overvleugeld door LUTHER, MELANCHTON en CALVIJN, wier dogma's heden ten dage heerschen. De oorzaken van zooveel scheuringen en opstanden in de Kerk zijn in hoofdzaak drie: DE EERSTE: dat de Goddelijke Drievuldigheid niet verstaan werd; DE

TWEEDE: dat er niet eenige rechte erkenenis van den. Heer bestond; DE DERDE: dat het lijden des kruises voor de verlossing zelve genomen werd. Zoolang men in onwetendheid verkeert omtrent deze drie dingen, die toch de wezenlijke dingen zelve des geloofs zijn, waardoor de Kerk is en Kerk genoemd wordt, kan men niet anders, dan alle dingen daarvan averechts en alle richtingen uit trekken, en ten slotte in het tegenovergestelde; en, eenmaal daar gekomen, nochtans gelooven, dat men in het ware geloof in God is, en in het geloof van alle waarheden Gods. Het is met dezulken evenzoo gesteld als met hen, die de oogen met een doek bedekken, en aldus in hun fantasie regelrecht vooruitloopen, terwijl zij toch stap voor stap scheef afwijken, en ten slotte naar de tegenovergestelde richting ombuigen, waar een kuil is waarin zij vallen. Doch de mensch der Kerk kan op geen andere wijze van zijn afdwaling op den weg van het ware teruggebracht worden dan daardoor, dat hij weet, wat het ware geloof is, wat onecht geloof en wat huichelachtig geloof. Daarom zal aangetoond worden: I. Dat het ware geloof eenig is, en dat het het geloof is in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus, en dat het is bij hen, die gelooven, dat Hij de Zoon van God, de God van Hemel en aarde, en één met den Vader is. II. Dat onecht geloof elk geloof is, hetwelk van het ware geloof, dat eenig is; afwijkt, en dat het bij hen is, die van elders inklimmen, en den Heer niet als God, maar alleen als mensch beschouwen. III. Dat het huichelachtige geloof geen geloof is.

379. I. HET WARE GELOOF IS EENIG, EN HET IS HET GELOOF IN DEN HEER GOD ZALIGMAKER JEZUS CHRISTUS. EN HET IS BIJ HEN, DIE GELDOVEN, DAT HIJ DE ZOON VAN GOD, DE GOD VAN HEMEL EN AARDE, EN ÉÉN MET DEN VADER IS. Dat het ware geloof eenig is, komt omdat het geloof de waarheid is, en de waarheid kan niet in stukken gebroken en gesneden worden, zoodat een deel daarvan naar links en een ander deel naar rechts zwenkt, en toch waarheid blijft. Het geloof in algemeenen zin bestaat uit ontelbare waarheden, want het is een samenstel daarvan; doch deze ontelbare maken als het ware één lichaam uit, en in dit lichaam zijn waarheden, die zijn leden vormen; sommige vormen de leden die van de borst afhangen, zooals de armen en de handen, sommige die, welke van de lendenen afhangen, zooals de voeten en de voetzolen; de innerlijke waarheden vormen echter het hoofd, en de waarheden, die het naast daaruit voortgaan, vormen de zintuigen, die in het aangezicht zijn. Dat de innerlijke waarheden het hoofd vormen, komt omdat wanneer het innerlijke genoemd wordt, ook het hoogere bedoeld wordt, want in de geestelijke wereld zijn alle innerlijke dingen ook de hoogere; zoo is het met de drie Hemelen aldaar gesteld. De ziel en het

leven van dit lichaam en van al zijn leden is de Heer God Zaligmaker; en dit is de reden, waarom de Kerk door Paulus “het lichaam van Christus” werd genoemd, en dat de menschen der Kerk overeenkomstig de staten van de naastenliefde en van het geloof bij hen de leden daarvan uitmaken. Dat het ware geloof het eenige geloof is, leert Paulus ook, aldus: *Eén lichaam is het, en één geest, één Heer, EEN GELOOF, één doop, één God; Hij heeft gegeven het werk der bediening tot opbouwning van het LICHAAM VAN CHRISTUS, totdat wij allen zullen komen tot de EENHEID DES GELOOFS en der erkenenis van den Zoon Gods, en tot eenen volkomenen man, tot de mate des leeftijds der volheid van Christus* (Brief aan die van Efeze IV: 4, 5, 6, 12, 13). Dat het ware geloof, hetwelk het eenige is, het geloof in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus is, werd boven in n. 337, 338, 339 volledig aangetoond. Dat het ware geloof echter bij hen is, die gelooven dat de Heer de Zoon van God is, komt, omdat zij ook gelooven, dat Hij God is, en omdat het geloof niet geloof is, wanneer het niet geloof is in God. Dat dit punt des geloofs de voornaamste van alle waarheden is, die het geloof binnengaan, en het vormen, blijkt uit des Heeren woorden tot Petrus, toen deze zeide: *GIJ ZIJT CHRISTUS, DE ZOON DES LEVENDEN GODS: Zalig zijt gij, Simon; Ik zeg u: op deze rots zal Ik Mijne Kerk bouwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen* (Matth. 16: 16, 17, 18); onder de rots wordt hier, als elders in het Woord, de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Ware, en ook het Goddelijk Ware uit den Heer. Dat dit ware het voornaamste is, en gelijk een diadeem op het hoofd en gelijk een scepter in de hand van het lichaam van Christus, blijkt uit de woorden des Heeren, dat Hij op deze rots Zijn Kerk zal bouwen, en dat de poorten der hel haar niet zullen overweldigen. Dat dit punt des geloofs van dien aard is, blijkt uit het volgende bij Johannes: *Zoo wie beleden zal hebben, dat Jezus de Zoon van God is, God blijft in hem, en hij in God* (I Brief 4: 15). Behalve dit kenteeken, dat men in het ware geloof is, hetwelk eenig is, bestaat er nog een tweede, namelijk, dat men gelooft, dat de Heer de God is van Hemel en aarde; dit volgt uit het voorafgaande, dat Hij de Zoon van God is, en uit deze plaatsen: *dat in Hem al de volheid der Godheid is* (Coloss. 2: 9); *dat Hij de God is van Hemel en aarde* (Matth. 28: 18); *dat alle dingen des Vaders de Zijne zijn* (Joh. 3: 35; hfdst. 16: 15). De derde aanwijzing, dat zij, die in den Heer gelooven, innerlijk in het geloof in Hem zijn, dus in het ware geloof, hetwelk eenig is, bestaat hierin, dat zij gelooven, dat de Heer één is met God den Vader. Dat Hij één is met God den Vader, en dat Hij de Vader Zelf in het Menschelijke is, werd volledig aangetoond in het hoofdstuk over den Heer en over de Verlossing, en blijkt ook ten duidelijkste uit de woorden van den Heer

Zelf: *dat de Vader en Hij één zijn* (Joh. 10: 30); *dat de Vader in Hem en Hij in den Vader is* (Joh. 10: 38; hfdst. 14: 10, 11); *dat Hij tot de discipelen zeide, dat zij van nu aan den Vader gezien en gekend hadden*; en dat Hij Filippus aanzag en zeide *dat hij nu den Vader zag en kende* (Joh. 14: 7 en vervolg). Dat deze drie punten de kenmerkende getuigenissen zijn, dat men in het geloof in den Heer is, dus in het ware geloof, hetwelk het eenige is, komt, omdat niet allen, die zich tot den Heer richten, in het geloof in Hem zijn; want het ware geloof is inwendig en tevens uitwendig; zij, bij wie deze drie kostbaarheden des geloofs zijn, zijn zoowel in de inwendige als in de uitwendige dingen van dit geloof, zoodat het niet alleen een schat in hun hart maar ook een kleinood in hun mond is. Anders is het gesteld bij hen, die Hem niet als God van Hemel en aarde, en niet als één met den Vader erkennen. Dezen zien innerlijk ook naar andere goden, die dezelfde macht hebben, maar zij gelooven dat deze macht door den Zoon moet worden uitgeoefend, hetzij als plaatsvervanger, hetzij als iemand, die het vanwege de verlossing verdiend heeft te heerschen over hen, die Hij verlost. Doch dezen breken het ware geloof in stukken door de verdeeling van de eenheid Gods. welk geloof, eenmaal in stukken gebroken, geen geloof meer is, doch slechts een schim van geloof, dat, natuurlijk beschouwd, als een beeld daarvan verschijnt, maar dat, geestelijk beschouwd, een hersenschim wordt. Wie kan ontkennen dat het ware geloof een geloof in één God is, die God is van Hemel en aarde, bijgevolg in God den Vader in menschelijken vorm, dus in den Heer? Deze drie kenteekenen, getuigenissen en aanwijzingen, dat het geloof in den Heer het geloof zelf is, zijn gelijk de toetssteenen, door middel waarvan het goud en het zilver onderkend wordt; en zij zijn gelijk de steenen of wijzers aan de wegen, die den weg naar den Tempel wijzen, waar de ééne en ware God vereerd wordt; en zij zijn gelijk lampen op rotsen in zee, waaraan de zeelieden in de nachten weten, waar zij zijn, en met welken wind zij hun schepen moeten richten. Het eerste kenteeken des geloofs, namelijk dat de Heer de Zoon van den levenden God is, is gelijk de morgenster voor allen, die in Zijn Kerk ingaan.

380. II. ONECHT GELOOF IS ELK GELOOF, HETWELK VAN HET WARE GELOOF, DAT EENIG IS, AFWIJKT, EN HET IS BIJ HEN, DIE VAN ELDERS INKLIMMEN, EN DEN HEER NIET ALS GOD, MAAR ALLEEN ALS MENSCH BESCHOUWEN. Dat onecht geloof elk geloof is, hetwelk van het ware geloof, dat eenig is, afwijkt, is van zichzelf duidelijk, want wanneer het eenige geloof het ware is, zoo volgt daaruit, dat datgene, hetwelk daarvan afwijkt, niet het ware is. Al het goede en al het ware der Kerk wordt voortgeplant uit het huwelijk van den Heer en de Kerk, dus al datgene, wat wezenlijk naastenliefde en wat wezenlijk geloof

is, is vanuit dat huwelijk; terwijl daarentegen al wat van die twee niet vanuit dat is, niet van een wettig maar van een onwettig bed afkomstig is, dus of van een polygamisch bed of huwelijk of van echtbreuk. Uit een polygamisch bed is elk geloof, dat den Heer erkent, en de valscheden van ketterijen aanneemt; en geloof vanuit echtbreuk is dat wat drie Heeren van één Kerk erkent; want dit geloof is of gelijk een hoereerende vrouw, of gelijk een vrouw, die met één man getrouwd, en haar nachten aan twee anderen verhuurt, en die, wanneer ze met hen samenligt, aan elk den naam van haar man geeft. Dit is de reden, waarom het geloof van haar onecht geloof wordt genoemd. De Heer noemt dezen op vele plaatsen echtbrekers, en dezen worden ook onder de dieven en roovers verstaan bij Johannes: *Voorwaar zeg Ik ulieden: die niet ingaat door de deur in den stal der schapen, MAAR VAN ELDERS INKLIMT, die is een dief en een roover; Ik ben de deur; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden* (hfdst. 10: 1, 9); ingaan in den stal der schapen, wil zeggen: in de Kerk, en ook ingaan in den Hemel; dat het ook wil zeggen: in den Hemel, komt, omdat zij één maken, en niet iets anders den Hemel maakt dan de Kerk daar; vandaar is de Heer, evenzoo als Hij de Bruidegom en de Echtgenoot der Kerk is, ook de Bruidegom en de Echtgenoot des Hemels. Of het geloof een wettige spruit dan wel een bastaard is, kan men nagaan en onderkennen aan de hand van gene drie aanwijzingen, waarover boven gehandeld werd, zijnde de erkenning van den Heer als Zoon Gods, de erkenning van Hem als God van Hemel en aarde, en de erkenning, dat Hij één is met den Vader. Voor zooveel derhalve een of ander geloof van deze wezenlijke dingen des geloofs afwijkt, is het onecht. Een onecht geloof, dat tevens overspelig is, is bij hen, die den Heer niet als Heer, maar alleen als mensch beschouwen; dat dit zoo is, blijkt duidelijk uit de twee afschuwelijke ketterijen, de ARIAANSCHEN en de SOCINIAANSCHEN, die in de Christelijke Kerk vervloekt en daaruit verbannen zijn, en zulks om deze reden, wijl zij de Goddelijkheid des Heeren loochenen, en van elders inklimmen. Maar ik vrees, dat deze gruwelen heden ten dage in den algemeenen geest van de menschen der Kerk verborgen liggen. Het is verwonderlijk, dat hoe meer iemand zich in geleerdheid en oordeel boven anderen verheven acht, des te geneigder hij is om aangaande den Heer voorstellingen te grijpen en zich toe te eigenen, dat Hij een mensch en niet God is, en dat Hij, een mensch zijnde, niet God kan zijn; en hij, die zich deze voorstellingen toeëigent, brengt zichzelf in het genootschap der Arianen en Socinianen, die in de geestelijke wereld in de hel zijn. Dat de algemeene geest van de menschen der Kerk heden ten dage van dien aard is, komt omdat bij ieder mensch een geest als medegenoot is, want de mensch

kan zonder dezen niet analytisch, redelijk en geestelijk denken; aldus zou hij geen mensch maar een redeloos dier zijn; en elk mensch trekt een geest naar zich toe, die overeenkomt met de aandoening van zijn wil en vandaar met de gewaarwording van zijn verstand. Aan hem, die zichzelf binnenleidt in goede aandoeningen door waarheden uit het Woord en door een daaraan overeenkomstig leven, wordt een Engel uit den Hemel toegevoegd; maar aan hem, die zichzelf binnenleidt in booze aandoeningen door bevestigingen van valschheden en door een boos leven, voegt zich een geest uit de hel toe, en deze eenmaal toegevoegd, gaat de mensch meer en meer als het ware een broederschap aan met de satans, en dan bevestigt hij zich meer en meer in valschheden tegen de waarheden in het Woord, en in den Ariaanschen en Sociniaanschen gruwel tegen den Heer. De reden hiervan is deze, dat alle satans niet eenig ware uit het Woord kunnen hooren uitspreken, noch Jezus hooren noemen. Wanneer zij iets van dien aard hooren, wonden zij als furiën, rennen heen en weer en lasteren God; en wanneer dan het licht uit den Hemel invloeit, storten zij zich halsoverkop in holen, en in hun dikke duisternis, waarin ze een licht hebben als de nachtuilen in het donker, en zooals de katten in de kelders hebben, wanneer zij de muizen achtervolgen. Van dien aard worden na den dood allen, die de Goddelijkheid des Heeren en de Heiligheid des Woords in hart en in geloof loochenen; hun inwendige mensch is van dien aard, hoezeer hun uitwendige mensch ook tooneelspeelt en den Christen voorgoochelt. Dat dit zoo is, weet ik, want ik heb het gezien en gehoord. Allen, die den Heer als Verlosser en Zaligmaker eeren met mond en lippen alleen, maar in hart en geest Hem louter als mensch aanzien, hebben, terwijl zij die dingen spreken en leeren, een mond als een zak honing, maar een hart als een zak gal; hun woorden zijn als suikerbrooden, maar hun gedachten als giftdranken; en zij zijn als opgerolde pasteien, waarin pijladders zijn. Wanneer zij priesters zijn, zijn zij als kapers op zee, die de vlag van een rijk des vredes uithangen, maar wanneer een schip naderbij vaart en hen als vrienden toeroept, de zeerooversvlag in plaats van de vorige hijschen, en het schip en zijn bemanning gevankelijk wegvoeren. Zij zijn ook als de slangen van den boom der wetenschap des goeds en des kwaads, die naderbij treden als Engelen des lichts, in de hand appels van dien boom houdend, beschilderd met goudgele kleuren, als waren zij van den boom des levens geplukt, en zij bieden ze aan, zeggende: *God weet, dat, ten dage als gij daarvan eet, zoo zullen uwe oogen geopend worden, en gij zult als God wezen, wetende het goed en het kwaad* (Gen. 3: 5), en wanneer zij daarvan gegeten hebben, volgen zij de slang in de onderwereld, en wonen met haar te zamen, Rondom deze onderwereld

zijn de satans, die van de appels van Arius en Socinus gegeten hebben. Zij worden ook verstaan onder hem, die binnentrad niet gekleed zijnde met een bruiloftskleed, en uitgeworpen werd in de buitenste duisternis (Matth. 22: 11, 12, 13); het bruiloftskleed is het geloof in den Heer als Zoon van God, God van Hemel en aarde, en één met den Vader. Zij, die den Heer alleen met mond en lippen eeren, en Hem in hart en geest louter als een mensch aanzien, zijn, wanneer zij de dingen openen, die zij gedacht hebben en wanneer zij anderen overreden, geestelijke menschenmoorders, en de ergsten onder hen geestelijke menscheneters; want de mensch heeft het leven uit de liefde tot en het geloof in den Heer, maar wanneer dit wezenlijke des geloofs en der liefde verwijderd wordt, dat de Heer Mensch-God en God-Mensch is, zoo wordt zijn leven de dood; op deze wijze wordt derhalve de mensch gedood en verslonden als een lam door een wolf.

381. III. HUICHELACHTIG GELOOF IS GEEN GELOOF. De mensch wordt huichelachtig, wanneer hij veel over zichzelf denkt en zich boven anderen den voorrang geeft, want aldus richt hij de gedachten en aandoeningen van zijn gemoed naar zijn lichaam en stort ze daarin uit, en verbindt ze met de zinnen daarvan. Vandaar wordt de mensch natuurlijk, zinlijk en lichamelijk, en dan kan zijn gemoed niet aan het vleesch, waarmede het samenhangt, onttrokken en tot God opgeheven worden, en het kan niets zien van God in het licht des Hemels, dat is, niets geestelijks. En daar hij een vleeschelijk mensch is, schijnen hem de geestelijke dingen, die binnentreden — hetgeen door het gehoor in het verstand geschiedt — niet anders dan spoken toe of vlokken in de lucht, ja zelfs als vliegen om den kop van een dravend en zweetend paard, en daarom belacht hij ze in zijn hart; want dat de natuurlijke mensch de dingen die des geestes zijn, of de geestelijke dingen, als ijhoofdigheden beschouwt, is bekend. De huichelaar is onder de natuurlijke menschen de laagst natuurlijke, want hij is zinlijk, aangezien zijn gemoed strak is vastgebonden aan de zinnen van zijn lichaam, en vandaar houdt hij er alleen van datgene te zien, wat zijn zinnen hem opdringen, en aangezien de zinnen in de natuur zijn, dwingen zij het gemoed, over elk ding vanuit de natuur te denken, aldus ook over alle dingen des geloofs. Wanneer deze huichelaar een prediker wordt, houdt hij in zijn geheugen de dingen vast, die over het geloof gezegd werden in zijn knapen- en jongelingsjaren; maar aangezien daarin van binnen niets geestelijks is, doch louter het natuurlijke, zoo zijn ze, wanneer hij ze voor de gemeente voordraagt, niets dan onbezielde woorden. Dat ze klinken alsof ze bezielde waren, komt vanwege de verlustigingen der eigen- en wereldliefde, waardoor zij alnaar zijn welsprekendheid welluidend

aandoen en de ooren bijna evenzoo streden als harmonische gezangen plegen te doen. De huichelachtige prediker lacht, wanneer hij na de preek naar huis terugkeert, om alles wat hij over het geloof en uit het Woord voor de gemeente heeft opgedischt; en misschien zegt hij bij zichzelf: “Ik heb het net in het meer uitgeworpen, en tarbotten en mosselen gevangen”, want als zoodanigen verschijnen hem in zijn fantasie al diegenen, die in het ware geloof zijn. De huichelaar is als een gesneden beeld, dat een dubbel hoofd heeft, het eene binnen in het andere; het inwendige hoofd zit vast aan den romp of aan het lichaam; en het uitwendige hoofd, dat zich rondom het inwendige draaien kan, is van voren beschilderd met de natuurlijke kleuren als een menschelijk aangezicht, niet ongelijk aan de houten koppen in de uitstalkasten van pruikenmakers. Hij is als een boot, die de schipper door de opstelling van het zeil naar believen met den wind mee of tegen den wind in kan sturen; zijn begunstiging van al, wat de verlustigingen van het vleesch en de zinnen daarvan streelt, is een dergelijk laveeren. Geestelijken, die huichelaars zijn, zijn volleerde komedianten, pantomimespelers en goochelaars, die de rollen van koningen, hertogen, primaten, bisschoppen kunnen spelen, en die, zoodra zij hun theaterkleederen hebben afgelegd, bordeelen binnengaan en met hoeren samenleven. Zij zijn ook als deuren, die aan een rond hengsel hangen, en naar binnen en naar buiten gedraaid kunnen worden; van dien aard is hun gemoed, want het kan naar de zijde der hel en naar de zijde des Hemels opengedaan worden, en wanneer het naar de eene zijde wordt geopend, is het naar de andere zijde toe gesloten; want — hetgeen verwonderlijk is — op het oogenblik, dat zij het heilig ambt verrichten en de waarheden uit het Woord leeren, weten zij niet beter of zij gelooven ze, want dan is de deur van de zijde der hel gesloten. Zoodra zij echter naar huis terugkeeren, gelooven zij hoegenaamd niets, want dan is de deur van de zijde des Hemels gesloten. Bij de huichelaars van de ergste soort heerscht een innige vijandschap tegen waarlijk geestelijke menschen, want zij is als die van de satans tegen de Engelen des Hemels. Dat dit zoo is, wordt door hen niet gevoeld zoolang zij in de wereld leven, maar het openbaart zich na den dood, wanneer hun uitwendige door hetwelk zij den geestelijken mensch hebben gespeeld, is weggenomen; want het is hun inwendige mensch, die zulk een satan is. Maar ik zal zeggen, hoe de geestelijke huichelaars — die diegenen zijn, *die in schaapskleederen rondgaan, en van binnen grijpende wolven zijn* (Matth. 7: 15) — voor de Engelen des Hemels verschijnen: zij verschijnen als waarzeggers, die op de handpalmen loopen, en bidden, en met den mond vanuit het hart tot demonen roepen en hen kussen, maar in de lucht hun schoenen tegen elkander slaan, en aldus

tot God een gedruisch laten opklinken. Wanneer zij echter op hun voeten staan, verschijnen zij wat de oogen betreft als luipaarden, wat den gang betreft als wolven, wat den mond betreft als vossen, wat de tanden betreft als krokodillen, en wat het geloof betreft als gieren.

x. Bij de boozen is er geen geloof.

382. Al diegenen zijn boozen, die de schepping der wereld uit God, en aldus God loochenen, want zij zijn atheïstische naturalisten. Dat al dezen boos zijn, komt omdat al het goede, hetwelk niet alleen natuurlijk maar ook geestelijk het goede is, uit God is; zij die derhalve God loochenen, willen niet en kunnen daarom niet eenig goede aannemen uit een andere bron dan uit hun eigene, en het eigene des menschen is de begeerte van zijn vleesch; en al wat daarvan uitgaat, is geestelijk het booze, hoezeer het ook natuurlijk het goede schijnt. Dezen zijn boos in theorie, terwijl de boozen in praktijk diegenen zijn, die zich in het geheel niet bekommeren om de Goddelijke geboden, die beknopt samengevat in den Decaloog zijn nedergelegd, en leven alsof zij aan geen wetten gebonden waren. Dat dezen ook in hun hart God loochenen, hoewel velen van hen God met den mond belijden, komt omdat God en Zijn geboden één maken, waarom de tien geboden van den Decaloog genaamd werden JEHOVAH ALDAAR (Num. 10: 35, 36; Psalm 132: 7, 8). Maar opdat het nog duidelijker blijke, dat de boozen geen geloof hebben, zal het als gevolgtrekking uit deze twee stellingen voortkomen: I. *De boozen hebben geen geloof, omdat het booze tot de hel behoort en het geloof tot den Hemel.* II. *Al diegenen in het Christendom hebben geen geloof, die den Heer en het Woord verwerpen, hoewel zij zedelijk leven, en redelijk, ook over het geloof, spreken, leeren en schrijven.* Maar hierover elk afzonderlijk.

383. I. DE BOOZEN HEBBEN GEEN GELOOF, OMDAT HET BOOZE TOT DE HEL, EN HET GELOOF TOT DEN HEMEL BEHOORT. Dat het booze tot de hel behoort, komt, omdat al het booze daaruit is; dat het geloof tot den Hemel behoort, komt omdat al het ware, dat des geloofs is, vanuit den Hemel is. Zoolang de mensch in de wereld leeft, wordt hij in het midden gehouden en wandelt hij in het midden tusschen Hemel en hel, en is hij in een geestelijk evenwicht, hetwelk zijn vrije keuze is. De hel is onder zijn voeten, en de Hemel is boven zijn hofd; en al wat uit de hel opklimt, is het booze en valsche, maar al wat uit den Hemel nederdaalt is het goede en ware. Aangezien de mensch in het midden tusschen deze twee tegenovergesteldheden is, en tevens in geestelijk evenwicht, kan hij uit het vrije het eene of het andere verkiezen, aannemen en zich toeëigenen; wanneer het het booze en valsche is, verbindt hij zich met de hel, maar wanneer het het goede en ware is, verbindt hij zich met den Hemel. Hieruit blijkt niet alleen, dat het booze tot de hel en het geloof tot den Hemel behoort, maar ook, dat deze twee niet te zamen kunnen zijn in één onderwerp, of in één mensch, want wanneer zij te zamen waren, zou de

mensch als met twee koorden omwonden uiteengerukt worden, en door het eene omhoog en door het andere omlaag getrokken worden, en zoo zou hij als het ware in de lucht hangen; en dit zou zijn, alsof hij, gelijk een merel, nu eens opwaarts en dan weer neerwaarts vloog, en bij het opwaarts vliegen God aanbad en bij het neerwaarts vliegen den duivel aanbad. Dat dit profaan is, ziet een ieder. *Dat niemand twee heeren kan dienen, zonder den eenen te haten en den anderen lief te hebben*, leert de Heer bij Mattheus (hfdst. 6: 24). Dat daar waar het booze is, geen geloof is, kan door verschillende vergelijkingen worden verduidelijkt, zooals door de volgende: het booze is gelijk een vuur — het helsche vuur is ook niets anders dan de liefde van het booze — en het verteert het geloof als een stroohalm, en legt dit en al de dingen des geloofs in asch. Het booze woont in de duisternis, en het geloof in het licht; en het booze bluscht door valscheden het geloof uit, zooals de duisternis het licht. Het booze is zwart als inkt, en het geloof wit als sneeuw en blank als water; en het booze maakt het geloof zwart zooals inkt de sneeuw en het water. Verder kunnen het booze en het ware des geloofs op geen andere wijze verbonden worden dan als het stinkende met het aromatische, dan als urine met geurigen wijn, en zij kunnen op geen andere wijze samen zijn dan als een stinkend lijk met een levende in één bed, en zij kunnen evenmin te zamen verkeerden als een wolf in een schaapstal, en als een havik in een duiventil, en als een vos in een hoenderhok.

384. II. AL DIEGENEN IN HET CHRISTENDOM HEBBEN GEEN GELOOF, DIE DEN HEER EN HET WOORD VERWERPEN, HOEWEL ZIJ ZEDELIIK LEVEN, EN REDELIIK, OOK OVER HET GELOOF, SPREKEN, LEEREN EN SCHRIJVEN. Dit volgt als besluit uit al hetgeen voorafgaat. Want het werd aangetoond, dat het geloof hetwelk waar en eenig is, het geloof in den Heer en uit den Heer is; en dat het geloof hetwelk niet in Hem en uit Hem is, geen geestelijk geloof is maar een natuurlijk geloof, en het louter natuurlijke geloof heeft het wezen des geloofs niet in zich. Bovendien is het geloof vanuit het Woord; het komt nergens anders vandaan, omdat het Woord uit den Heer is, en vandaar de Heer Zelf in het Woord is, waarom Hij zegt *dat Hij het Woord is* (Joh. 1: 1, 2). Hieruit volgt, dat zij, die het Woord verwerpen, ook den Heer verwerpen, want zij hangen als één te zamen; voorts dat zij, die een van beide verwerpen, ook de Kerk verwerpen, daar de Kerk uit den Heer is door het Woord; en verder, dat zij, die de Kerk verwerpen, buiten den Hemel zijn; want de Kerk leidt in den Hemel binnen, en zij die buiten den Hemel zijn, zijn onder de verdoemden en dezen hebben geen geloof. Dat zij, die den Heer en het Woord verwerpen, geen geloof hebben, hoewel zij zedelijk leven, en redelijk, ook over

het geloof, spreken, leeren en schrijven, komt, omdat zij niet een geestelijk-zedelijk, maar een natuurlijk-zedelijk leven hebben, noch een geestelijk-redelijk, maar een natuurlijk-redelijk gemoed; en de louter natuurlijke zedelijkheid en redelijkheid zijn in zichzelf dood; vandaar hebben zij, dood zijnde, niet eenig geloof. De mensch die louter natuurlijk en ten aanzien van het geloof dood is, kan weliswaar over het geloof, over de naastenliefde en over God spreken en leeren, maar niet vanuit geloof, vanuit naastenliefde en vanuit God. Dat alleen zij geloof hebben, die in den Heer gelooven, en dat de anderen geen geloof hebben, blijkt uit de volgende plaatsen: *Die in den Zoon gelooft, wordt niet geoordeeld, maar die niet gelooft is alreede geoordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den naam van den eenigverwekten Zoon Gods* (Joh. 3: 18); *Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem* (Joh. 3: 36); *Jezus zeide: Wanneer de Geest der waarheid gekomen zal zijn, zal Hij de wereld van zonde overtuigen, omdat zij in Mij niet gelooven* (Joh. 16: 8, 9); en tot de Joden: *Indien gij niet gelooft dat Ik ben, gij zult in uwe zonden sterven* (Joh. 8: 24). Daarom zegt David: *Ik zal van het besluit verhalen; Jehovah zeide: Gij zijt Mijn Zoon, heden heb Ik U verwekt; kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij niet op den weg vergaat; welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen* (Psalm 2: 7, 12). Dat er in de voleinding der eeuw, welke de laatste tijd der Kerk is, geen geloof meer zal zijn, omdat er geen geloof meer zal zijn in den Heer als den Zoon Gods, God van Hemel en Aarde, en één met den Vader, voorzegt de Heer bij de Evangelisten, zeggende: *dat er zal zijn de gruwel der verlatting*, en eene verdrukking, hoedanige niet is geweest en ook niet zijn zal; en dat de zon verduisterd zal worden, en de maan haar schijnsel niet zal geven, en de sterren van den hemel zullen vallen (Matth. 24: 15, 21, 29); en in de Openbaring, dat de satanas, uit zijne gevangenis ontbonden, zal uitgaan om de natiën te verleiden, die in de vier hoeken der aarde zijn, welker getal is als het zand der zee (hdfst. 20: 7, 8). En aangezien de Heer dit voorzag, zeide Hij ook: **DOCH DE ZOON DES MENSCHEN, ALS HIJ KOMT, ZAL HIJ GELOOF VINDEN OP DE AARDE** (Lukas 18: 8).

* * *

385. Hieraan zullen de volgende **GEDENKWAARDIGHEDEN** worden toegevoegd; **DE EERSTE:** Eens zeide een Engel tot mij: “Wilt gij helder zien, wat **GELOOF** en wat **NAASTENLIEFDE** is, aldus wat het van de naastenliefde gescheiden geloof, en wat het met de naastenliefde verbonden geloof, zoo zal ik het u voor oogen

stellen.” Ik antwoordde: “Toon het mij”; en hij zeide: “Denk in plaats van geloof en naastenliefde licht en warmte, en gij zult het helder zien. Het geloof is in zijn wezen de waarheid, welke tot de wijsheid behoort, en de naastenliefde is in haar wezen de aandoening der liefde. En in den Hemel is de waarheid der wijsheid licht, en de aandoening der liefde is in den Hemel warmte; het licht en de warmte, waarin de Engelen zijn, zijn wezenlijk niets anders. Hieruit kunt gij helder zien, wat het van de naastenliefde gescheiden geloof en wat het met de naastenliefde verbonden geloof is. Het van de naastenliefde gescheiden geloof is als het licht van den winter, en het met de naastenliefde verbonden geloof is als het licht van de lente. Het winterlicht, dat een van de warmte gescheiden licht is, ontbloomt, omdat het met de koude verbonden is, de boomen gansch en al, ook van hun bladeren, doodt het gras, verhardt de aarde en doet de wateren bevrozen. Doch het lentelicht, dat een met warmte verbonden licht is, doet de boomen voortspruiten, eerst in bladeren, voorts in bloemen, en ten slotte in vruchten, opent de aarde en maakt haar zacht, opdat zij grassen, kruiden, bloemen en struiken voortbrengt, en doet ook het ijs smelten, opdat de wateren uit hun bronnen vloeien. Geheel evenzoo is het met het geloof en de naastenliefde gesteld. Het van de naastenliefde gescheiden geloof maakt alle dingen dood, en het met de naastenliefde verbonden geloof maakt alle dingen levend. Deze levendmaking en deze doodmaking kan men in onze geestelijke wereld op levende wijze zien, aangezien hier het geloof licht en de naastenliefde warmte is. Want daar waar het met de naastenliefde verbonden geloof is, daar zijn paradijssche tuinen, bloemenbedden en grasvelden in hun liefelikheden overeenkomstig de verbinding. Maar daar waar het van de naastenliefde gescheiden geloof is, daar is zelfs niet eens gras, en waar eenig groen is, daar bestaat dit uit doornstruiken en distels.” Er stonden toen, niet ver van ons verwijderd, eenigen uit de geestelijkheid, die de Engel rechtvaardigers en heiligmakers der menschen door het geloof alleen noemde, en ook arcanisten. Tot hen zeiden wij dezelfde dingen, en toonden het aan totdat zij zagen, dat het zoo is; en toen wij vroegen, of het zoo niet was, keerden zij zich af, en zeiden: “Wij hebben het niet gehoord.” Doch wij riepen hun toe, zeggende: “Zoo hoort dan nog”; maar toen hielden zij beide handen tegen de ooren, en schreeuwden: “Wij willen niet hooren.”

Daarna sprak ik met den Engel over het alleenstaande geloof, en zeide, dat het mij door levende ondervinding te weten is gegeven, dat dit geloof is als het winterlicht; en ik verhaalde, dat gedurende eenige jaren geesten van verschillend geloof aan mij waren voorbijgegaan, en dat telkens wanneer diegenen naderden, die het geloof van de naastenliefde hadden gescheiden,

zulk een koude zich van mijn voeten meester maakte, en allengs van mijn lendenen en ten slotte van mijn borst, dat ik nauwelijks iets anders wist dan dat alle levenskracht van mijn lichaam op het punt stond van uitgebluscht te worden; hetgeen ook gebeurd zou zijn, wanneer de Heer deze geesten niet heengedreven en mij bevrijd had. Daarbij kwam het mij wonderlijk voor, dat deze geesten zelve niet eenige koude in zich voelden, hetgeen zij bekenden. Daarom vergeleek ik hen met visschen onder het ijs, die evenmin eenige koude voelen, daar hun leven en vandaar hun natuur op zichzelf genomen koud zijn. Ik werd toen gewaar, dat deze koude uitstroomde van het dwaze licht van hun geloof, desgelijks als geschiedt vanuit moerassige en zwavelhoudende plaatsen in midden winter na zonsondergang; zulk een dwaas licht en koude zien reizigers meer dan eens. Zij kunnen ook vergeleken worden met uit louter ijs bestaande bergen, die, losgescheurd van hun plaatsen in de noordelijke landen, in den oceaen heen en weder gedreven worden, en waarvan ik heb hooren vertellen, dat bij hun nadering allen, die op de schepen zijn, van koude sidderen. Daarom kunnen de gemeenten van diegenen, die in het van de naastenliefde gescheiden geloof zijn, vereenzelvigd worden met die bergen, en, zoo men wil, ook zoo genoemd worden. Het is uit het Woord bekend, dat het geloof zonder de naastenliefde dood is; doch ik zal zeggen, vanwaar zijn dood komt: zijn dood komt uit de koude voort, en ten gevolge daarvan bezwijkt dit geloof als, in den strengen winter, een vogel, die eerst sterft wat het gezicht betreft, en dan tevens wat de vlucht betreft en ten slotte wat de ademhaling betreft, en dan voorover van zijn tak in de sneeuw valt en daarin begraven wordt.

386. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik eens op een morgen uit den slaap ontwaakte, zag ik twee Engelen uit den Hemel nederdalen, den een uit het zuiden des Hemels, en den ander uit het oosten des Hemels, beiden op wagens met witte paarden bespannen. De wagen, waarin de Engel uit het zuiden des Hemels reed, blonk als van zilver, en de wagen, waarin de Engel uit het oosten des Hemels reed, blonk als van goud; en de teugels, die zij in de handen hielden, straalden als van het vlammeende licht des dageraads. Aldus verschenen mij de twee Engelen vanuit de verte, maar toen zij naderbij kwamen, verschenen zij niet in een wagen, maar in hun engellijken vorm, die de menschelijke is. Hij, die van het oosten des Hemels kwam, was in een gewaad van glanzend purper; en hij, die van het zuiden des Hemels kwam, in een hyacinthkleurig gewaad. Toen zij in de lagere gebieden onder de Hemelen waren aangeland, snelde de een op den ander toe, als wedijverden zij, wie de eerste zou zijn, en omhelsden en kusten elkander. Ik hoorde, dat deze

twee Engelen, toen zij in de wereld leefden, door een innerlijke vriendschap verbonden waren geweest, maar dat nu de eene Engel in den oostelijken Hemel was, en de ander in den zuidelijken Hemel. In den oostelijken Hemel zijn zij, die uit den Heer in de liefde zijn, terwijl in den zuidelijken Hemel diegenen zijn, die uit den Heer in de wijsheid zijn. Nadat zij gedurende eenigen tijd gesproken hadden over de prachtige dingen in hun Hemelen, kwamen zij in hun gesprek daarop, of de Hemel in zijn wezen de Liefde, dan wel de Wijsheid is. Zij stemden onmiddellijk met elkander in, dat de een tot de ander behoort; maar welke der beide de oorsprong was van de ander, gingen zij uitvoerig na. De Engel, die uit den Hemel der Wijsheid was, vroeg den ander, wat liefde is. En deze antwoordde, dat de uit den Heer als Zon ontspringende Liefde de warmte des levens is van Engelen en menschen, dus het *Zijn* van hun leven; en dat de afleidingen der liefde aandoeningen worden genoemd, en dat door deze de gewaarwordingen en aldus de gedachten worden voortgebracht; waaruit volgt, dat de wijsheid vanuit haar oorsprong liefde is, bij gevolg, dat de gedachte vanuit haar oorsprong de aandoening dier liefde is; en dat men aan de afleidingen, in haar volgorde beschouwd, kan zien, dat de gedachte niets anders is dan de vorm der aandoening; en dat men dit niet weet, omdat de gedachten in het licht zijn, maar de aandoeningen in de warmte, en dat men derhalve over de gedachten nadenkt, echter niet over de aandoeningen. Dat de gedachte niets anders is dan de vorm der aandoening van de eene of andere liefde, kan ook verduidelijkt worden door de spraak, hierin namelijk, dat deze niets anders is dan een vorm van klank. Het is er ook evenzoo mede gesteld, aangezien de klank overeenstemt met de aandoening, en de spraak met de gedachte, om welke reden de aandoening klinkt en de gedachte spreekt. Dit kan ook duidelijk zichtbaar worden door de vraag, of er iets van spraak bestaat zoo de klank daarvan wordt weggenomen; en desgelijks of er iets van gedachte bestaat zoo de aandoening daarvan wordt weggenomen. Hieruit blijkt nu duidelijk, dat de liefde het al der wijsheid is, bijgevolg, dat het wezen der Hemelen liefde is, en dat het bestaan der Hemelen wijsheid is; of, wat hetzelfde is, dat de Hemelen zijn vanuit de Goddelijke Liefde, en dat zij bestaan vanuit de Goddelijke Liefde door de Goddelijke Wijsheid; en daarom behoort, als eerder gezegd, de een tot de ander. Er was toen een pas in de geestelijke wereld gekomen geest bij mij, die, toen hij .dit hoorde, vroeg, of het met de naastenliefde en het geloof evenzoo gesteld is, aangezien de naastenliefde tot de aandoening behoort, en het geloof tot de gedachte. En de Engel antwoordde: „Het is er geheel zoo mede gesteld. Het geloof is niets anders dan de vorm der naastenliefde, juist zooals de spraak de vorm van den

klank is; het geloof wordt ook uit de naastenliefde gevormd, zooals de spraak uit den klank. In den Hemel kennen wij ook de wijze, waarop het gevormd is, maar het gaat niet aan om dit hier uiteen te zetten.” Hij voegde daaraan toe: “Onder het geloof versta ik het geestelijk geloof, waarin eenig en alleen uit den Heer leven en geest is door de naastenliefde, want de naastenliefde is geestelijk en door haar het geloof. Daarom is geloof zonder naastenliefde een louter natuurlijk geloof, en dit geloof is dood; ook verbindt het zich met louter natuurlijke aandoening, die niets anders is dan begeerte.” De Engelen spraken hierover geestelijk, en de geestelijke spraak omhelst duizenden dingen, welke de natuurlijke spraak niet kan uitdrukken; en deze dingen kunnen, wat wonderlijk is, zelfs niet eens in de natuurlijke denkbeelden vallen. Nadat de Engelen deze en gene dingen gesproken hadden, gingen zij heen; en toen zij zich, een ieder naar zijn Hemel, terugbegaven, verschenen sterren rondom hun hoofden; en toen zij op zekeren afstand van mij verwijderd waren, verschenen zij wederom in wagens als te voren.

387. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Nadat deze twee Engelen buiten mijn gezicht waren, zag ik aan de rechterzijde een tuin, waarin olijfboomen, vijgeboomen, laurieren en palmen waren, naar de overeenstemmingen gerangschikt. Ik blikte daarheen, en zag tusschen de boomen Engelen en geesten gaan en spreken. En toen sloeg een engellijke geest zijn blik op mij; engellijke geesten worden diegenen genoemd, die in de wereld der geesten tot den Hemel worden voorbereid; en hij kwam uit dien tuin naar mij toe, en zeide: “Wilt gij met mij komen in ons paradijs, en gij zult wonderbaarlijke dingen hooren en zien.” En ik ging met hem, en toen zeide hij: “Dezen, die gij daar ziet (want het waren er velen) zijn allen in de liefde van het ware, en vandaar in het licht der wijsheid. Er is hier ook een paleis, dat wij den **TEMPEL DER WIJSHEID** noemen, maar niemand kan het zien, die zich voor heel wijs houdt; te minder iemand, die zich voor wijs genoeg houdt, en nog minder iemand, die zich voor wijs uit zichzelf houdt. Dit komt, omdat dezen niet in de opneming zijn van het licht des Hemels uit de liefde der echte wijsheid. De echte wijsheid bestaat hierin, dat de mensch uit het licht des Hemels ziet, dat hetgeen hij weet, verstaat en waarin hij wijs is, zoo weinig is in verhouding tot hetgeen hij niet weet, verstaat en waarin hij niet wijs is, als een druppel in verhouding tot den oceaan, bijgevolg nauwelijks iets. Een ieder, die in dezen paradijschen tuin is, en vanuit gewaarwording en gezicht in zich-zelfen erkent, dat zijn wijsheid naar verhouding zoo gering is, ziet dezen **TEMPEL DER WIJSHEID**, want het innerlijk licht in het gemoed des menschen stelt hem in staat, dezen tempel te zien, maar niet zijn uiterlijk licht

zonder het innerlijke.” Daar ik dit nu vaak gedacht had, en uit wetenschap, en daarna uit gewaarwording, en ten slotte uit het innerlijk licht erkend had, dat de mensch zoo weinig wijs is, zie, zoo werd het mij gegeven, dezen Tempel te zien. Hij was wonderbaarlijk van vorm, was zeer verheven boven den grond, was vierhoekig, met wanden van kristal, een sierlijk gewelfd dak uit doorzichtig jaspis, en de onderbouw bestond uit verschillend edelgesteente. De treden, waarlangs men tot den tempel opklom, waren van gepolijst albast; ter zijde van de treden verschenen gelijkenissen van leeuwen met welpen. En toen ik vroeg, of men mocht binnentreden, en gezegd werd, dat het veroorloofd was, klom ik derhalve omhoog, en toen ik binnentrad, zag ik onder het dak als het ware zwevende cherubim, maar die terstond daarop verdwenen. De vloer, waarover men liep, was van cederhout, en de gansche Tempel was vanwege de doorschijnendheid van dak en wanden gebouwd tot een vorm des lichts. De engelijke geest trad met mij binnen, aan wien ik vertelde hetgeen ik van de twee Engelen gehoord had over de LIEFDE en de WIJSHEID, en over de naastenliefde en het geloof. En toen zeide hij: “Hebben zij niet ook over het derde gesproken?” “Wat derde” zeide ik. Hij antwoordde: “Het is het GOEDE VAN HET NUT. De liefde en de wijsheid zonder het goede van het nut zijn niets; het zijn slechts ideëele wezens, en zij worden niet reëel vooraleer zij in het nut zijn. Want liefde, wijsheid en nut zijn drie dingen, die niet gescheiden kunnen worden; zoo zij gescheiden worden, is geen van hen iets. De liefde is niets zonder de wijsheid, maar wordt in de wijsheid tot iets gevormd; dit iets, tot hetwelk zij gevormd wordt, is het nut. Wanneer derhalve de liefde door de wijsheid in het nut is, zoo is zij in werkelijkheid, aangezien zij daadwerkelijk bestaat. Het is daarmede geheel zoo gesteld als met doel, oorzaak en uitwerking: het doel is niets, tenzij het door de oorzaak in de uitwerking is. Wanneer een van deze drie wegvalt, valt het geheel en wordt als niets. Evenzoo is het ook gesteld met de naastenliefde, het geloof en de werken. De naastenliefde zonder het geloof is niets, noch het geloof zonder de naastenliefde, noch de naastenliefde en het geloof zonder de werken; doch in de werken zijn zij iets, en wel iets van dien aard zooals het nut der werken is. Desgelijks is het gesteld met de aandoening, de gedachte en de werking, en desgelijks is het gesteld met den wil, het verstand en de handeling; want wil zonder verstand is als een oog zonder gezicht; en beide zijn zonder de handeling als een gemoed zonder lichaam. Dat dit zoo is, kan men duidelijk zien in dezen tempel, want het licht, waarin wij hier zijn, is een licht, dat de innerlijke dingen des gemoeds verlicht. Dat er niets volledigs en volmaakts bestaat, tenzij het een drieheid is, leert ook de meetkunde, want een lijn is

niets, tenzij zij een vlak wordt, en evenmin is een vlak iets, tenzij het een lichaam wordt; vandaar moet het een in het ander gevoerd worden, opdat zij bestaan, en zij bestaan te zamen in het derde. Evenzoo als het hiermede gesteld is, is het ook gesteld met alle en elk der geschapen dingen, die in een derde hun grens vinden. Dit nu is de reden, waarom DRIE in het Woord het volledige beteekenen en geheel en al. Aangezien dit zoo is, kon ik wel niet anders dan mij verwonderen, dat sommigen het geloof alleen belijden, sommigen de naastenliefde alleen, sommigen de werken alleen, terwijl toch het eene zonder het andere, en het eene samen met het andere zonder het derde niets is." Maar toen vroeg ik: "Kan een mensch niet naastenliefde en geloof hebben, en nochtans geen werken; kan een mensch niet zijn in minne tot iets en in de gedachte daarover, én nochtans niet in de werking daarvan?" En de Engel antwoordde mij: "Hij kan dit niet dan op ideëele wijze, doch niet in werkelijkheid; hij moet nochtans in het streven of in den wil zijn om te werken; en de wil of het streven is de handeling in zichzelf, aangezien het een voortdurend aandrijven tot handelen is, die tot handeling wordt in de uitwendige dingen, zoodra de beslissing gekomen is. Daarom wordt het streven en de wil als inwendige handeling, door eiken wijze geheel en al als een uitwendige handeling aangenomen, omdat zij zoo uit God worden aangenomen; alleen mogen streven en wil niet in gebreke blijven, wanneer de gelegenheid zich voordoet."

388. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Ik sprak met eenigen, die in de Openbaring onder den draak worden verstaan. En een van hen zeide: "Kom met mij, en ik zal u de verlustigingen van onze oogen en harten toonen." En hij leidde mij door een somber woud, en op een heuvel, van waar af ik de verlustigingen der draken kon aanschouwen. En ik zag een amphitheater, in den vorm van een circus opgericht, met banken rondom in schuin opwaarts gaande rijen, waarop de toeschouwers zaten. Zij, die op de laagste banken zaten, verschenen mij uit de verte als satyrs en priapen, sommigen met een sluijer over de schaamdeelen, en anderen naakt zonder sluijer. Op de banken boven dezen zaten hoereerders en hoeren, die mij als van dien aard door hun gebaren verschenen. En toen zeide de draak tot mij: "Nu zult gij ons vermaak zien." En ik zag alsof in de arena van het circus jonge stieren, rammes, schapen, bokjes en lammeren werden binnengelaten, en nadat zij binnengelaten waren, werd een deur geopend, waarop toen als het ware jonge leeuwen, panters, tijgers en wolven binnenrenden, en met woede de kudde aanvielen, en ze verscheurden en slachtten. De satyrs strooiden echter na dit wreedaardige bloedbad zand over de plaats der slachting. Toen

zeide de draak tot mij: “Dit zijn onze spelen, waaraan onze gemoederen zich verlustigen.” En ik antwoordde: “Ga heen, demon! Binnen korten tijd zult gij dit amphitheater omgekeerd zien in een poel van vuur en zwavel.” Hij lachte hierom en ging heen. En daarna dacht ik bij mijzelf, waarom dergelijke dingen uit den Heer werden toegelaten; en ik ontving in mijn hart ten antwoord, dat zij werden toegelaten, zoolang dezen in de wereld der geesten zijn, maar dat dergelijke schouwspelen, zoodra hun tijd in deze wereld is afgelopen, in afgrijselijke helsche tooneelen worden veranderd. Alle dingen, die gezien werden, waren door den draak teweeg gebracht door fantasieën; het waren derhalve geen jonge stieren, rammen, schapen, bokjes en lammeren, maar zij maakten, dat de echte goedheden en waarheden der Kerk, die zij haatten, aldus verschenen. De leeuwen, panters, tijgers en wolven waren de verschijningen der begeerten bij hen, die gezien werden als satyrs en priapen. Zij, die geen sluier om de schaamdeelen droegen, waren diegenen, die geloofd hadden dat de boosheden niet voor God verschijnen; en degenen met een sluier waren diegenen, die hadden geloofd, dat zij verschijnen, maar niet verdoemen, wanneer men slechts in het geloof is. De hoereerders en de hoeren waren vervalschers van de waarheden des geloofs, want de hoererij beteekent de vervalsching van het ware. In de geestelijke wereld verschijnen alle dingen uit de verte volgens de overeenstemmingen, en wanneer zij in vormen verschijnen, worden zij uitbeeldingen genoemd van geestelijke dingen in objecten, gelijkende op natuurlijke dingen.

Daarna zag ik hen uit het woud gaan, den draak te midden van de satyrs en priapen, en achter hen de tros-knechten en marketentsters, die de hoereerders en de hoeren waren. De bende groeide onderweg aan, en toen hoorde ik, wat zij onder elkander spraken. Zij zeiden, dat zij in een weide een kudde van schapen met lammeren zagen, en dat dit een teeken was, dat een stad uit de Jeruzalemietische steden, waar de naastenliefde de hoofdzaak is, in de nabijheid was. En zij zeiden: “Laat ons gaan en die stad innemen, en de bewoners uitwerpen en hun goederen plunderen.” Zij naderden, maar er was een muur om de stad, en er stonden engelwachters op den muur. En toen zeiden zij: “Laat ons de stad door list innemen; laat ons iemand zenden, die bedreven kan prevelen, en zwart wit en wit zwart kan maken, en het wezen van elk object kan vernissen.” En er werd er een gevonden, doorkneed in de metaphysische kunst, die de voorstellingen der dingen in voorstellingen van termen verdraaien, en de dingen zelve onder formules verbergen, en aldus als een havik met den buit onder zijn vleugels wegvliegen kon. Deze werd onderricht, hoe hij met de stedelingen moest spreken, namelijk dat zij

geloofsgenooten waren en dat men hen moest binnenlaten. Hij naderde de poort, klopte aan, en toen deze was opengedaan, zeide hij, dat hij met den allerwijsten man dier stad wilde spreken. En hij trad binnen en werd tot iemand geleid; en toen sprak hij tot deze, zeggende: “Mijn broeders staan buiten de stad, en vragen om ontvangen te worden. Zij zijn geloofsgenooten; gij en wij maken van het geloof en de naastenliefde de twee wezenlijke dingen van den godsdienst; het eenige onderscheid is dit, dat gij zegt, dat de naastenliefde de eerste is en het geloof daarvan uitgaat, en wij zeggen, dat het geloof de eerste is, en de naastenliefde daarvan uitgaat. Maar wat doet het daartoe, of het een dan wel het ander het eerste genoemd wordt, wanneer men beide maar gelooft?” De wijze der stad antwoordde: “Laat ons niet alleen hierover spreken, maar in tegenwoordigheid van meerderen, die scheidsmannen en rechters zullen zijn; anders komen wij tot geen beslissing.” En terstond werden de anderen ontboden, tot wie de aanhanger van den draak dezelfde woorden zeide, die hij eerder gesproken had. En toen antwoordde de wijze man der stad: “Gij hebt gezegd, dat het hetzelfde is, of de naastenliefde dan wel het geloof als het eerste der Kerk genomen wordt, zoo men slechts daarin samenstemt, dat beide de Kerk en haar godsdienst uitmaken; en nochtans is er een onderscheid als tusschen het voorafgaande en het volgende, als tusschen oorzaak en werking, als tusschen het principale en het instrumentale, en als tusschen het essentiele en het formeele. Ik gebruik dergelijke termen, omdat ik bemerk heb, dat gij bedreven zijt in de kunst der metaphysica, welke kunst wij geprevel noemen, en sommigen tooverij. Maar laten wij die termen daar. Het is een onderscheid als tusschen dat wat boven en dat wat beneden is; ja zelfs is het, zoo gij het gelooven wilt, een onderscheid als tusschen de gemoederen dergenen, die in de hoogere dingen en de gemoederen dergenen, die in de lagere dingen in deze wereld wonen; want hetgeen het voornaamste is, dat maakt hoofd en borst uit, en hetgeen daaruit voortvloeit, maakt de voeten en de zolen der voeten uit. Maar laten wij eerst hierover samenstemmen, wat naastenliefde en wat geloof is, namelijk, dat de naastenliefde de aandoening der liefde is, om den naaste het goede te doen ter wille van God, van het heil en van het eeuwige leven; en dat het geloof de gedachte is uit het vertrouwen aangaande God, het heil en het eeuwige leven.” Maar de afgezant zeide: “Ik stem toe, dat dit het geloof is, en ik stem eveneens toe, dat de naastenliefde die aandoening ter wille van God is, omdat het ter wille van Zijn gebod is; doch niet ter wille van het heil en het eeuwige leven.” Na deze instemming en afwijking, zeide de wijze der stad: “Is niet de aandoening of minne het eerste, en komt niet daaruit de gedachte voort?” Doch de gezant

van den draak zeide: “Dit ontken ik.” Hij kreeg echter ten antwoord: “Gij kunt dit niet ontkennen. Denkt de mensch niet uit een zekere minne; neem die minne weg, kan hij dan iets denken? Het is geheel hetzelfde, alsof gij den klank van de spraak wegnaamt; zoo gij den klank wegnaamt, zoudt gij dan iets kunnen spreken? De klank behoort ook tot de aandoening van de eene of andere liefde, en de spraak behoort tot de gedachte; want de liefde klinkt en de gedachte spreekt. En het is ook als vlam en licht; zoo gij de vlam wegneemt, verdwijnt dan niet het licht? Evenzoo is het gesteld met de naastenliefde, aangezien deze tot de liefde behoort; en met het geloof, omdat deze tot de gedachte behoort. Kunt gij op deze wijze niet vatten, dat hetgeen de eerste plaats inneemt, het al is in hetgeen de tweede plaats inneemt, geheel zooals de vlam en het licht. Hieruit blijkt duidelijk, dat wanneer gij niet dat wat het eerste is tot het eerste maakt, gij niet in het tweede zijt. Wanneer gij derhalve het geloof, dat in de tweede plaats komt, in de eerste plaats stelt, zoo zult gij in den Hemel niet anders verschijnen dan als een omgekeerd mensch, met de voeten omhoog en het hoofd naar beneden, of als een kunstenmaker die, zijn lichaam omzwaaiend, op de palmen der handen loopt. Aangezien gij als zoodanig in den Hemel verschijnt, van welken anderen aard zijn dan uwe goede werken, die de naastenliefde in handeling zijn, dan zooals de kunstenmaker ze doen zou met zijn voeten, omdat hij ze niet met zijn handen doen kan. Vandaar komt het, dat uw naastenliefde natuurlijk is, en niet geestelijk, want zij is omgekeerd.” De afgezant verstond dit, want elke duivel kan het ware verstaan, wanneer hij dit hoort, maar hij kan het niet onthouden, omdat de aandoening van het booze, welke in zichzelf de begeerte des vleesches is, wanneer zij terugkeert, de gedachte van het ware verjaagt. En daarna toonde de wijze der stad met vele dingen, van welken aard het geloof is, wanneer het als het eerste wordt aangenomen, namelijk dat het louter natuurlijk is, en dat het een overreding is zonder eenig geestelijk leven, bijgevolg, dat het geen geloof is. “En ik kan” voegde hij daaraan toe, “bijna zeggen, dat er in uw geloof niet meer geestelijkheid is dan in de gedachte over het rijk van den Groot-Mogol, over de diamantmijn aldaar, en over den schat of het hof van dien keizer.” Na deze woorden gehoord te hebben, ging de aanhanger van den draak toornig heen, en bracht aan de zijnen buiten de stad verslag uit; en toen zij hoorden, dat er gezegd was, dat de naastenliefde de aandoening der liefde was om den naaste het goede te doen ter wille van het heil en van het eeuwige leven, riepen allen uit: “Dat is een leugen.” En de draak zelf zeide: “o, schanddaad! Zijn niet alle werken, die tot de naastenliefde behooren en ter wille van het heil gedaan worden, op de verdienste gericht?”

Toen zeiden zij tot elkander: “Laten wij er nog meer van de onzen oproepen, en deze stad belegeren, en deze naastenliefden uitdrijven.” Maar toen zij hiertoe wilden overgaan, ziet, toen verscheen er als het ware een vuur uit den Hemel, dat hen verteerde; doch het vuur uit den Hemel was een verschijning van den toorn en van den haat tegen hen, die in de stad waren, omdat zij het geloof van de eerste plaats naar de tweede plaats hadden neergeworpen, ja zelfs naar de laagste plaats onder de naastenliefde, door te zeggen, dat zulk geloof geen geloof is. Dat het scheen alsof zij door het vuur verteerd waren, kwam, omdat onder hun voeten de hel geopend werd, en zij verzwolgen werden. Dergelijke dingen geschieden op tal van plaatsen op den dag van het Laatste Oordeel; dit is het ook, hetgeen verstaan wordt onder het volgende in de Openbaring: *De draak zal uitgaan om de natiën te verleiden, die in de vier hoeken der aarde zijn, om haar te vergaderen tot den krijg; en zij zijn opgekomen op de vlakke der aarde, en omringden de legerplaats der heiligen en de geliefde stad; maar er kwam vuur neder van God uit den Hemel, en verteerde hen* (hfdst. 20: 8, 9).

389. VIJFDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens werd een papier gezien, dat uit den Hemel werd nedergelaten in een gezelschap in de wereld der geesten, waarin zich twee prelaten der Kerk bevonden met aan hen ondergeschikte kanunniken en priesters. Het papier bevatte de vermaning, dat zij den Heer Jezus Christus zouden erkennen als den God van Hemel en aarde, zooals Hij het Zelf geleerd heeft (Matth. 28: 18), en dat zij zouden terugtreden van de leer aangaande het ‘rechtvaardigende geloof zonder de werken der wet, omdat deze leer een dwaling is. Dit papier werd door velen gelezen en overgeschreven, en over de dingen, die daarin stonden, dachten en spraken velen met oordeel. Maar nadat zij het aangenomen hadden, zeiden zij tot elkander: “Laat ons hooren wat de prelaten zeggen.” En dezen werden aangehoord, maar zij spraken tegen en keurden af; de prelaten van dit gezelschap nu waren verhard van hart vanwege de valscheden, die zij in de vorige wereld in zich hadden opgenomen. Daarom zonden zij na een korte onderlinge beraadslaging het papier terug naar den Hemel, vanwaar het gekomen was. Toen dit geschied was, kwam het meerendeel der leeken na eenig gemompel van zijn vroegere instemming terug; en toen werd het licht van hun oordeel in geestelijke dingen, dat te voren gestraald had, terstond gedoofd; en nadat zij wederom, doch tevergeefs, waren vermaand, zag ik dit gezelschap nederzinken (maar hoe diep, dat zag ik niet), en aldus onttrokken aan den blik diergenen, die eenig en alleen den Heer vereeren, en het rechtvaardigende geloof alleen verafschuwen. Maar na eenige dagen zag ik er bijna tot honderd opklimmen uit het lagere land, to

waar dit kleine gezelschap was nedergezonken. Zij kwamen op mij toe, en een van hen zeide: “Hoor eens iets wonderlijks. Toen wij nederzonken, verscheen ons een plaats als een moeras, maar kort daarop als droge grond, en daarna als een kleine stad, waarin velen elk hun eigen huis hadden. Een dag daarop beraadslaagden wij te zamen, wat er gedaan moest worden. Velen zeiden, dat men naar die twee prelaten der Kerk moest gaan, en hen in gemoede daarover onderhouden, dat zij het papier naar den Hemel, waaruit het was nedergelaten, hadden teruggezonden, en ter oorzaak waarvan ons dit was overkomen. En zij kozen ook eenigen uit, die tot de prelaten gingen (en degeen, die met mij sprak, zeide, dat hij een van hen geweest was); en toen sprak een van ons, die in wijsheid uitblonk, tot de prelaten als volgt: Wij hadden geloofd, dat de Kerk en de Godsdienst meer bij ons dan bij de overigen was, omdat wij hadden hooren zeggen, dat wij in het hoogste licht van het Evangelie zijn. Maar aan eenigen van ons werd verlichting uit den Hemel gegeven, en in de verlichting de gewaarwording, dat er heden ten dage in de Christelijke wereld geen Kerk meer is, omdat er geen godsdienst is. De prelaten zeiden: Wat spreekt gij? Is de Kerk niet daar, waar het Woord is, waar Christus de Heiland bekend is, en waar de sacramenten zijn? Hierop antwoordde de onze: Deze dingen behooren tot de Kerk, want zij maken de Kerk uit; maar zij maken haar uit niet buiten den mensch, maar binnen in den mensch! En verder zeide hij: Kan daar de Kerk zijn, waar drie goden vereerd worden; kan de Kerk daar zijn, waar haar gansche leer gegrondvest wordt op een enkele valsche uitspraak van Paulus, en derhalve niet op het Woord? Kan er een Kerk zijn, zolang men zich niet richt tot den Zaligmaker der wereld, die de God Zelf der Kerk is? Wie kan ontkennen, dat de godsdienst daarin bestaat, het booze te schuwen en het goede te doen; is het eenige godsdienst dat het geloof alleen zalig maakt, en niet tegelijk de naastenliefde; is er eenige godsdienst, waar geleerd wordt, dat de uit den mensch voortgaande naastenliefde niets dan zedelijke en burgerlijke naastenliefde is? Wie ziet niet, dat in zulk eene naastenliefde niets is van den godsdienst. Is er in het geloof alleen iets van een daad of een werk, terwijl toch de godsdienst bestaat in doen. Bestaat er over het gansche aardrijk een natie, die al het zaligmakende uitsluit van de goedheden der naastenliefde, welke de goede werken zijn, terwijl toch het al van den godsdienst in het goede bestaat, en het al der Kerk in de Leer, die de waarheden leert, en door de waarheden de goedheden. Welke heerlijkheid zouden wij gehad hebben, zoo wij de dingen hadden aangenomen, welke het uit den Hemel nedergelaten papier in zijn boezem droeg! Toen zeiden de prelaten: Gij spreekt al te hoog.

Is niet het geloof in de handeling, hetwelk het ten volle rechtvaardigende en zaligmakende geloof is, de Kerk; en is niet het geloof in den staat, hetgeen het voortgaande en vervolmakende geloof is, de godsdienst? Vat dit, zonen! Maar toen zeide onze wijze: Hoort, vaders; ontvangt, naar uw dogma, de mensch niet het geloof in handeling als een blok? Kan een blok tot een Kerk levend gemaakt worden? Is niet het geloof in den staat volgens uwe voorstelling een voortzetting en voortschrijding van het geloof in de handeling; en wanneer nu volgens uw dogma al het zaligmakende in het geloof is, en niets in het goede der naastenliefde uit den mensch, waar is dan de godsdienst? Toen zeiden de kerkhoofden: Vriend, gij spreekt aldus, aangezien gij de verborgenheden niet weet van de rechtvaardiging door het geloof alleen; en hij, die deze niet weet, weet niet den weg der zaligmaking uit het innerlijke; uw weg is de uitwendige en die van het gepeupel; ga dien weg, zoo gij wilt, maar weet alleen dit, dat al het goede uit God is, en niets uit den mensch, en dat aldus de mensch in geestelijke dingen niets uit zichzelf kan; hoe kan dan de mensch het goede, dat het geestelijk goede is, uit zichzelf doen? Hierop antwoordde de onze, die met hen sprak, zeer verontwaardigd: Ik weet uwe verborgenheden der rechtvaardiging beter dan gij, en ik zeg het u openlijk, dat ik innerlijk in uwe verborgenheden niets dan spoken zie. Bestaat de godsdienst niet daarin, God te erkennen, en den duivel te schuwen en te haten; is niet God het Goede zelf, en de duivel het booze zelf; wie in het gansche aardrijk, die godsdienst heeft, weet dit niet. Wil God erkennen en liefhebben niet zeggen: het goede doen, omdat dit van God is en uit God? En wil den duivel schuwen en haten niet zeggen: niet het booze doen, aangezien dit van den duivel is en uit den duivel? Of, wat hetzelfde is, leert uw geloof in de handeling — hetwelk gij het ten volle rechtvaardigende en zaligmakende geloof noemt — of, wat hetzelfde is, leert uw handeling der rechtvaardiging door het geloof alleen, eenig goede doen dat van God is en uit God, en leert het eenig booze schuwen, dat van den duivel is en uit den duivel? Niet in het minst, want gij stelt vast, dat in beide niets van het heil is! Wat is uw geloof in den staat, dat gij het voortgaande en vervolmakende geloof noemt, anders dan hetzelfde als het geloof in de handeling? Hoe kan dit vervolmaakt worden, wanneer gij al het goede uit den mensch als uit zichzelf uitsluit, zeggende in uwe verborgenheden: Hoe kan de mensch zalig gemaakt worden door eenig goede uit zichzelf, wanneer de zaligmaking om niet is; voorts zeggende: Wat is het goede uit den mensch anders dan een verdienstelijk goede, en nochtans behoort Christus alle verdienste toe; waarom het goede doen ter oorzaak van het heil gelijk zou staan met zichzelf toe te schrijven

wat alleen Christus toebehoort, dus ook gelijk staan met zichzelf te willen rechtvaardigen en zaligmaken. Verder nog zeggende: Hoe kan iemand het goede werken, wanneer de Heilige Geest alle dingen werkt zonder eenige hulp des menschen; waartoe is er dan eenig bijkomstig goede uit den mensch noodig, terwijl toch al het goede uit den mensch in zichzelf niet goed is; en tal van dingen meer. Zijn dit niet uwe verborgenheden? Maar in mijn oogen zijn het louter haarklooverijen en sluwheden, verzonnen met het doel om de goede werken uit den weg te ruimen, die de goedheden der naastenliefde zijn, ten einde uw geloof alleen te vestigen. En daar gij dit doet, beschouwt gij den mensch ten aanzien van dit geloof, en in het algemeen ten aanzien van alle geestelijke dingen, die tot de Kerk en den godsdienst behooren, als een blok of als een onbezielde nabootsing, en niet als een tot beeld Gods geschapen mensch, aan wien gegeven werd en voortdurend gegeven wordt het vermogen om te verstaan en om te willen, te gelooven en lief te hebben, en om te spreken en te doen, geheel en al als uit zichzelf, bovenal in geestelijke dingen, daar de mensch vanuit die dingen mensch is. Als de mensch in geestelijke dingen niet als uit zichzelf zou denken en werken, wat zou dan het Woord zijn, wat dan de Kerk en de godsdienst, en wat dan de eeredienst. Gij weet, dat den naaste het goede doen uit liefde de naastenliefde is, maar gij weet niet wat naastenliefde is, terwijl toch de naastenliefde de ziel en het wezen des geloofs is. En aangezien de naastenliefde deze beide is, wat is dan het van de naastenliefde verwijderde geloof anders dan dood; en wat is een dood geloof anders dan een spook? Ik noem het een spook, aangezien Jakobus het geloof zonder de goede werken niet alleen dood maar ook duivelsch noemt. Toen ontstak een dezer prelaten, als hij zijn geloof dood, duivelsch en een spook hoorde noemen, zoozeer, dat hij zijn mijter van het hoofd rukte en hem op de tafel wierp, zeggende: Ik zal hem niet meer opnemen voordat ik wraak genomen heb op de vijanden van het geloof onzer Kerk; en hij schudde zijn hoofd, mompelend, en zeggende: DIE. JAKOB, DIE JAKOB. Aan de voorzijde van den mijter was een metaalplaatje, waarin gegraveerd stond HET RECHTVAARDIGENDE GELOOF ALLEEN. En toen verscheen plotseling een gedrocht, opkomende uit de aarde, met zeven hoofden, met voeten als van een beer, een lichaam als van een pardel, en een mond als van een leeuw, gansch en al gelijk aan het beest, dat beschreven wordt in de Openb. hfdst. 13: 1, 2, en waarvan een beeld gemaakt en aangebeden werd (vers 14, 15). Dit spook nam den mijter van de tafel, en trok hem van onderen wijd uit, en zette hem op zijn zeven hoofden; dit geschied zijnde, gaapte de grond onder zijn voeten open, en het verzonk. Dit ziende riep de prelaat uit: GEWELD! GEWELD! Toen

gingen wij van hen weg, en ziet, daar waren treden voor onze oogen, waarlangs wij opklommen en wij kwamen wederom op de aarde, en in den aanblik des Hemels, waar wij te voren geweest waren.” Dit verhaalde mij deze geest, die met honderd anderen uit het lagere land was opgeklommen.

390. ZESDE GEDENKWAARDIGHEID. In de noordelijke streek van de geestelijke wereld hoorde ik iets als het gedruisch van wateren; ik ging derhalve daarheen, en toen ik nabij was, hield het gedruisch op, en hoorde ik een geluid als het gezoem van een vergadering; en toen verscheen een huis vol spleten, omringd door een bouvalligen muur, van waaruit dat gezoem kwam. Ik trad toe; er stond daar een deurwachter, aan wien ik vroeg, wie daar waren. Hij zeide, dat daar de wijzen der wijzen waren, die onder elkander over bovennatuurlijke dingen conclusies opstelden. Hij sprak aldus uit zijn eenvoudig geloof. En ik vroeg of het veroorloofd was binnen te gaan. Hij zeide: Het is veroorloofd, mits gij niets spreekt, want ik heb verlof de heidenen binnen te laten, die met mij in den ingang staan. Zoo trad ik dan binnen, en ziet, het was een circus, en in het midden daarvan was een spreekgestoelte, en een menigte van zoogenaamde wijzen behandelden de verborgenheden van hun geloof. En de stof of de stelling die toen het onderwerp van behandeling uitmaakte, was de vraag, of het goede, dat de mensch doet in den STAAT DER RECHTVAARDIGING door het geloof, of in de voortschrijding daarvan na de DAAD al dan niet het goede van den godsdienst was. Zij zeiden eenstemmig, dat onder het goede van den godsdienst het goede wordt verstaan, dat tot de zaligheid bijdraagt. De redetwist was heftig, maar diegenen hadden de overhand, die zeiden, dat de goedheden, welke de mensch doet in den staat of in de voortschrijding des geloofs, slechts zedelijke goedheden zijn, die tot het welvaren in de wereld leiden, maar niets bijdragen tot het heil, waartoe alleen slechts het geloof bijdraagt. En zij bevestigden dit als volgt: Hoe kan eenig wilsgoede des menschen verbonden worden met hetgeen om niet is; en wordt de zaligheid niet om niet gegeven? Hoe kan eenig goede uit den mensch verbonden worden met de verdienste van Christus; is er niet eenig en alleen door deze verdienste zaligheid? En hoe kan de werking van den mensch verbonden worden met de werking van den Heiligen Geest? Doet deze niet alles zonder de hulp van den mensch? Zijn deze niet de eenig en alleen zaligmakende dingen in de handeling der rechtvaardiging door het geloof, en blijven deze drie eenig en alleen zaligmakende dingen niet in den staat of in de voortschrijding des geloofs? Vandaar kan het bijkomstige goede uit den mensch in geenen deele het goede van den godsdienst genoemd worden, hetwelk, zooals gezegd is, tot het heil bijdraagt; maar indien iemand dit ter oorzaak van het heil doet, zoo

moet dit bijkomstige goede, aangezien de wil van den mensch in dit goede is, en deze dit goede wel niet anders dan als verdienste kan beschouwen, veeleer het booze van den godsdienst genoemd worden. Er stonden twee heidenen naast den deurwachter in den voorhof, en zij hoorden deze dingen, en zij zeiden tot elkander: “Dezen hebben niet eenigen godsdienst. Wie ziet niet, dat den naaste het goede doen ter wille van God, dus met God, en uit God, datgene is, wat godsdienst wordt genoemd.” En de ander zeide: “Hun geloof heeft hen verdoemd.” En toen vroegen zij den deurwachter, wie zij waren. De deurwachter zeide: “Het zijn wijze Christenen.” En zij antwoordden: “Gij praat maar wat, gij liegt, het zijn tooneelspelers; zij spreken evenzoo.” En ik ging heen. Dat ik tot dit huis kwam, en dat zij toen over die dingen beraadslaagden, en dat alles zoo gebeurde als het beschreven werd, geschiedde vanuit des Heeren Goddelijk toezicht.

391. ZEVENDE GEDENKWAARDIGHEID. Welk een verlating van het ware en welk een theologische nooddrift heden ten dage in de Christelijke wereld bestaat, is mij bekend gemaakt door gesprekken met velen van de leeken en met velen van de geestelijken in de geestelijke wereld. Bij dezen bestaat zulk een geestelijke armoede, dat zij nauwelijks iets anders weten dan dat er een Drievuldigheid bestaat, Vader, Zoon en Heilige Geest, en dat het geloof alleen zalig maakt, en aangaande den Heer Christus alleen de historische dingen over Hem bij de Evangelisten. Maar de overige dingen, die het Woord der beide Testamenten aangaande Hem leert, zooals dat de Vader en Hij één zijn, dat Hij in den Vader en de Vader in Hem is, dat Hij alle macht in den Hemel en op aarde heeft, dat het de wil des Vaders is dat men in den Zoon gelooft, en dat wie in Hem gelooft het eeuwige leven heeft, behalve tal van andere dingen — deze dingen zijn voor hen zoo onbekend en zoo ver van hen verwijderd als de dingen, die op den bodem van den oceaan, ja zelfs als die welke in het middelpunt der aarde liggen; en wanneer zulke dingen uit het Woord worden tevoorschijn gebracht en voorgelezen, zoo staan ze daar alsof ze hoorden en niet hoorden, en deze dringen ook niet dieper in hun ooren dan het suizen van den wind of de toon van een geslagen trommel. De Engelen, die somtijds uit den Heer naar de Christelijke gezelschappen, die in de wereld der geesten zijn, dus onder den Hemel, gezonden worden om onderzoek te doen, weeklagen zeer, en zeggen, dat daar zulk een stompzinnigheid en vandaar zulk een duisternis in de dingen des heils heerscht, dat zij bijna met een sprekende papegaai gelijk staan; ook zeggen hun geleerden, dat zij in de geestelijke en Goddelijke dingen niet meer verstaan dan standbeelden. Eens vertelde mij een Engel, dat hij met twee uit de geestelijkheid gesproken

had; de een was in het van de naastenliefde gescheiden geloof en de ander in het niet afgescheiden geloof. Met hem, die in het van de naastenliefde gescheiden geloof was, had hij aldus gesproken: “Vriend, wie zijt gij?” Hij antwoordde: “Ik ben een Christelijk hervormde”. “Wat is uw leer en vandaar uw godsdienst?” Hij antwoordde, dat zijn leer het geloof was. De Engel vroeg: “Wat is uw geloof?” Hij antwoordde: “Mijn geloof is, dat God de Vader den Zoon gezonden heeft, om de verdoemenis van het menschelijk geslacht op Zich te nemen, en dat wij daardoor zalig worden.” De Engel vroeg toen, zeggende: “Wat weet gij nog meer aangaande de zaligmaking?” Hij antwoordde, dat de zaligmaking geschiedde door dit geloof alleen. De Engel zeide verder: “Wat weet gij aangaande de verlossing?” Hij antwoordde, dat zij gebracht was door het lijden des kruises, en dat Zijn verdienste ons door dit geloof wordt toegerekend. Verder: “Wat weet gij over de wederverwekking?” Hij antwoordde, dat deze geschiedt door dit geloof. — “Zeg mij, wat gij weet aangaande de liefde en de naastenliefde.” Hij antwoordde, dat zij dit geloof zijn. — “Zeg mij, wat gij denkt van de geboden van den Decaloog en van de overige in het Woord.” Hij zeide, dat zij in dat geloof zijn. Toen zeide de Engel: “Gij zult derhalve niets doen?” Hij antwoordde: “Wat zal ik doen? Ik kan uit mijzelf niet het goede doen, dat het goede is.” De Engel zeide: “Kunt gij uit uzelf geloof hebben?” Hij antwoordde: “Dat onderzoek ik niet; ik zal geloof hebben.” Ten slotte zeide de Engel: “Weet gij ten eenen male nog iets bovendien aangaande het heil”? Hij antwoordde: “Wat bovendien, indien er heil is door dat geloof alleen.” Maar toen zeide de Engel: “Gij antwoordt als iemand, die maar één toon op een fluit blaast; ik hoor maar niets anders dan geloof; zoo ge dit alleen weet en verder niets, zoo weet ge in het geheel niets. Ga heen en zie uw genooten.” En hij ging heen, en hij vond ze in een woestijn, waar geen gras was. Hij vroeg, waarom dit zoo was; en er werd gezegd: omdat zij niets van de Kerk hadden.

Met hem, die in het met de naastenliefde verbonden geloof was, sprak de Engel aldus: “Vriend, wie zijt gij?” Hij antwoordde: “Ik ben een hervormd Christen.” — “Wat is uw leer en vandaar uw godsdienst?” Hij antwoordde: “Geloof en naastenliefde.” De Engel zeide: „Dat zijn twee dingen.” Hij antwoordde: “Zij kunnen niet gescheiden worden.” De Engel zeide: “Wat is geloof?” Hij antwoordde: “Gelooven wat het Woord leert.” De Engel zeide: “Wat is naastenliefde?” Hij antwoordde: “Doen wat het Woord leert.” De Engel vroeg: “Hebt gij deze dingen alleen maar geloofd, of hebt gij ze ook gedaan?” Hij antwoordde: “Ik heb ze ook gedaan.” De Engel des Hemels zag hem toen aan, en zeide: “Mijn vriend, kom met mij, en woon met ons.”

Zevende Hoofdstuk

De naastenliefde of de liefde jegens den naaste en de goede werken

392. Er is gehandeld over het geloof; nu volgt over de naastenliefde, aangezien het geloof en de naastenliefde verbonden zijn als het ware en het goede, en deze beide verbonden zijn als het licht en de warmte in den tijd der lente. Dit wordt gezegd, omdat het geestelijk licht, dat het licht is hetwelk uit de Zon der geestelijke wereld voortgaat, in zijn wezen het ware is, weshalve het ware in die wereld, overal waar het verschijnt, met een glans naar gelang van zijn reinheid blinkt; en omdat de geestelijke warmte, welke ook uit die Zon voortgaat, in haar wezen het goede is. Deze dingen werden gezegd, omdat het met de naastenliefde en het geloof evenzoo gesteld is als met het goede en het ware; want de naastenliefde is de samenvatting van alle dingen van het goede, die de mensch den naaste doet, en het geloof is de samenvatting van alle dingen van het ware, die de mensch denkt over God en over de Goddelijke dingen. Aangezien derhalve het ware des geloof s het geestelijk licht is, en het goede der naastenliefde de geestelijke warmte, zoo volgt hieruit, dat het met deze twee evenzoo gesteld is als met de twee dingen van denzelfden naam in de natuurlijke wereld, namelijk, dat zooals vanuit de verbinding der laatstgenoemde twee alle dingen op aarde bloeien, evenzoo vanuit de verbinding der eerstgenoemde twee alle dingen bloeien in het menschelijk gemoed. Doch met dit onderscheid, dat op aarde de bloei bewerkt wordt door de natuurlijke warmte en het natuurlijke licht, maar dat in het menschelijk gemoed de bloei bewerkt wordt door de geestelijke warmte en het geestelijk licht, en dat deze bloei, omdat hij geestelijk is, de wijsheid en het inzicht is. Er bestaat ook een overeenstemming tusschen hen, en daarom wordt het menschelijk gemoed, waarin de naastenliefde met het geloof, en het geloof met de naastenliefde verbonden is, in het Woord met een tuin vereenzelvd, en ook onder den tuin van Eden verstaan. Dat dit zoo is, werd in de HEMELSCHER VERBORGENHEDEN, in Londen uitgegeven, ten volle aangetoond. Verder moet men weten, dat men, wanneer er niet gehandeld wordt over de naastenliefde, nadat er over het geloof gehandeld werd, niet kan begrijpen wat geloof is, aangezien, zooals in het voorafgaande hoofdstuk werd gezegd en aangetoond, het geloof zonder de naastenliefde geen geloof,

en ook de naastenliefde zonder het geloof geen naastenliefde is, en dat geen van beide leeft tenzij uit den Heer (n. 355 tot 361). Voorts, dat de Heer, de naastenliefde en het geloof één maken als leven, wil en verstand, en dat, wanneer zij verdeeld worden, elk te gronde gaat als een tot stof vervallen parel (n. 362 tot 367). En bovendien, dat de naastenliefde en het geloof te zamen zijn in de goede werken (n. 373 en vervolg).

393. Het is een vaststaande waarheid, dat het geloof en de naastenliefde niet gescheiden kunnen worden, wil de mensch het geestelijk leven en vandaar de zaligheid hebben. Dat dit zoo is, valt vanzelf in het verstand van elk mensch, ook in het verstand dat niet gepolijst is door de talenten en mina's der ontwikkeling. Wie ziet, wanneer hij iemand hoort zeggen, *dat wie wel leeft en op de rechte wijze gelooft, behouden wordt*, dit niet uit een zekere innerlijke gewaarwording, en stemt vandaar uit het verstand daarmee in? En wie werpt het niet uit het verstand als een in het oog gevallen stuk vuil, wanneer hij hoort *dat wie op de rechte wijze gelooft, en niet wel leeft. ook behouden wordt?* Want dan rijst terstond uit de innerlijke gewaarwording de gedachte in hem op: Hoe kan iemand op de rechte wijze gelooven, terwijl hij niet wel leeft? En wat is gelooven dan anders dan een geschilderd figuur van het geloof, en niet eenig levend beeld daarvan? Desgelijks, zoo iemand hoorde zeggen *dat wie wel leeft, hoewel hij niet gelooft, behouden wordt*; zou zijn verstand, wanneer het dit gezegde om en om keerde of overwoog, niet zien, gewaarworden en denken, dat dit al evenmin samenhangt, aangezien wel leven uit God is, want al het goede, dat in zichzelf goed is, is uit God. Wat is dan wel leven en niet gelooven anders dan klei in de hand van den pottenbakker, die zich niet vormen laat tot eenig vat van nut in het geestelijk Rijk, maar alleen van nut in het natuurlijk rijk. En bovendien, wie ziet niet de tegenspraak in deze twee uitspraken, namelijk in deze “dat hij behouden wordt, die gelooft en niet wel leeft” en dan in deze “dat hij behouden wordt, die wel leeft en niet gelooft”. Aangezien men nu heden ten dage weet en niet weet, wat “wel leven” hetgeen tot de naastenliefde behoort, is, weet wat wel leven is op natuurlijke wijze, en niet weet wat wel leven op geestelijke wijze is, zoo zal hierover, aangezien het tot de naastenliefde behoort, gehandeld worden, en wel in een reeks van afzonderlijke artikels.

Er zijn drie universeele liefden, de liefde tot den Hemel, de liefde tot de wereld en de eigenliefde.

394. Het uitgangspunt dient van deze drie liefden genomen te worden, aangezien zij de universeele en fundamentele liefden van alle liefden zijn, en aangezien de naastenliefde met elk daarvan in gemeenschap staat; want onder de LIEFDE TOT DEN HEMEL wordt de liefde tot den Heer verstaan, en ook de liefde jegens den naaste, en aangezien deze beide liefden het nut als einddoel beoogen, kan zij “de liefde tot de nutten” genoemd worden. De LIEFDE TOT DE WERELD is niet alleen de liefde tot de rijkdommen en tot de bezittingen, maar ook de liefde tot alle dingen, die de wereld verschaft, en die de zinnen van het lichaam behagen, zooals de schoonheid de oogen, de harmonie de ooren, de welriekende geuren de neusvleugels, de lekkernijen de tong, de streelingen de huid, voorts ook sierlijke kleeding, gerieflijke woningen, het gezelschappelijk verkeer, dus alle verlustigingen, die hieruit en uit tal van andere dingen voortvloeien. De EIGENLIEFDE is niet alleen de liefde tot de eer, tot den roem, tot de vermaardheid, tot den voorrang, maar ook de liefde tot het verdienen van en streven naar ambten, en aldus tot het regeeren over anderen. Dat de naastenliefde gemeenschap onderhoudt met elk dezer drie liefden, komt omdat de naastenliefde op zichzelf beschouwd de liefde tot de nutten is, want de naastenliefde wil den naaste het goede doen, en het goede staat gelijk met het nut, en elk dezer liefden beschouwt de nutten als haar einddoelen, de liefde tot den Hemel de geestelijke nutten, de liefde tot de wereld de natuurlijke nutten, die de burgerlijke genoemd kunnen worden, en de eigenliefde de lichamelijke nutten, die ook de huiselijke nutten voor zichzelf en de zijnen genoemd kunnen worden.

395. Dat deze drie liefden in elk mensch zijn van de schepping en vandaar van de geboorte aan, en dat zij, wanneer zij naar behooren aan elkander zijn ondergeschikt, den mensch vervolmaken, en wanneer zij dat niet naar behooren zijn, hem verdraaien, zal in het volgende artikel aangetoond worden. Hier mag alleen opgemerkt worden, dat deze drie liefden dan naar behooren aan elkander ondergeschikt zijn, wanneer de liefde tot den Hemel het hoofd uitmaakt, de liefde tot de wereld de borst en den buik, en de eigenliefde de voeten en de voetzolen. Het menschelijk gemoed is, zooals boven herhaaldelijk werd gezegd, onderscheiden in drie gebieden; uit het hoogste gebied ziet de mensch naar God; uit het tweede of middelste gebied naar de wereld, en uit het derde of laagste gebied naar zichzelf. Aangezien het gemoed van dien aard is, kan het naar omhoog, want tot God en tot den Hemel verheven

worden en zich verheffen; het kan naar alle zijden heen, want in de wereld en in haar natuur verspreid worden en zich verspreiden; en het kan naar beneden, want naar de aarde en naar de hel nedergelaten worden en zich nederlaten. Hierin bootst het gezicht van het lichaam het gezicht van het gemoed na, want ook dit kan opzien, rondomzien en neerzien. Het menschelijk gemoed is als een huis van drie verdiepingen, waartusschen gemeenschap is door middel van trappen; in de hoogste verdieping wonen de Engelen uit den Hemel, in de middelste de menschen uit de wereld, en in de laagste de geniën. De mensch, in wien deze drie liefden naar behooren aan elkander zijn ondergeschikt, kan naar welbehagen opklimmen en nederdalen; en wanneer hij in de hoogste verdieping opklimt, is hij te zamen met de Engelen als een Engel; en wanneer hij daarvandaan nederdaalt in de middelste verdieping, is hij aldaar te zamen met de menschen als een Engel-mensch; en wanneer hij hieruit verder nederdaalt, is hij te zamen met de geniën als een mensch der wereld, en onderricht, berispt en temt hen. In den mensch, in wien deze drie liefden naar behooren aan elkander zijn ondergeschikt, zijn zij ook zoo samengeschild, dat de hoogste liefde, die de liefde tot den Hemel is, binnen in de tweede is, welke de liefde tot de wereld is, en door deze in de derde of laagste, die de eigenliefde is. En de liefde, die binnenin is, leidt naar haar believen ook de liefde, die buiten is. Wanneer derhalve de liefde tot den Hemel binnen in de liefde tot de wereld is, en door deze in de eigenliefde, zoo betracht de mensch nut in elke liefde uit den God des Hemels. Deze drie liefden zijn in haar werken als wil, verstand en handeling; de wil vloeit in het verstand, en voorziet zich daar van de middelen, waardoor hij de handeling voortbrengt. Doch hierover zal men meer zien in het volgende artikel, alwaar zal worden aangetoond, dat deze drie liefden, zoo zij naar behooren aan elkander zijn ondergeschikt, den mensch vervolmaken, maar zoo zij niet naar behooren aan elkander zijn ondergeschikt, den mensch verdraaien en omkeeren.

396. Opdat echter hetgeen in dit hoofdstuk volgt, en in de volgende hoofdstukken over de vrije keuze, en over de hervorming en wederverwekking, enz. zich duidelijk zichtbaar in het licht der rede vertoone, is het noodzakelijk, daaraan eenige dingen vooraf te doen gaan betreffende DEN WIL EN HET VERSTAND; betreffende HET GOEDE EN HET WARE; betreffende DE LIEFDE IN HET ALGEMEEN; betreffende DE LIEFDE TOT DE WERELD EN DE EIGENLIEFDE IN HET BIJZONDER; betreffende DEN UITWENDIGEN EN DEN INWENDIGEN MENSCH; en betreffende DEN LOUTER NATUURLIJKEN EN ZINNELIJKEN MENSCH. Deze dingen zullen onthuld worden, opdat het gezicht van den redelijken mensch bij het gewaarworden van hetgeen verder

volgt, niet zij als in een dichten nevel, en daarin om zoo te zeggen door de straten der stad loope, totdat het ten slotte den weg naar huis niet, meer weet. Want wat is het theologische zonder het verstand, en wanneer dit bij het lezen van het Woord niet verlicht wordt, anders dan een lamp in de hand zonder aangestoken pit, zooals de lamp was in de handen der vijf dwaze maagden, die geen olie hadden. Daarom over elk dezer onderwerpen in hun volgorde.

397. I. DE WIL EN HET VERSTAND. I. De mensch

heeft twee vermogens, die zijn leven uitmaken; het eene wordt de wil genoemd en het andere het verstand. Deze zijn van elkander onderscheiden, maar toch zoo geschapen, dat zij één zijn; en wanneer zij één zijn, worden zij gemoed genoemd. Zij zijn vandaar het menscheijk gemoed, en al het leven van den mensch is daar in de beginselen, en vandaar in het lichaam. 2. Zooals alle dingen in het heelal, die overeenkomstig de orde zijn, terugslaan op het goede en het ware, evenzoo slaan alle dingen bij den mensch op den wil en het verstand terug, want het goede bij den mensch behoort tot zijn wil, en het ware bij hem tot zijn verstand; want deze beide vermogens of deze twee levens van den mensch zijn de ontvangende vaten en subjecten daarvan; de wil is het ontvangende vat en het subject van alle dingen van het goede, en het verstand is het ontvangende vat en het subject van alle dingen van het ware. De goedheden en de waarheden bij den mensch zijn nergens anders. En aangezien de goedheden en de waarheden bij den mensch nergens anders zijn, zoo zijn ook de liefde en het geloof nergens anders, omdat de liefde tot het goede en het goede tot de liefde behoort, en het geloof tot het ware, en het ware tot het geloof behoort. 3. De wil en het verstand maken ook den geest des menschen uit; want zijn wijsheid en inzicht, en ook zijn liefde en naastenliefde zetelen daar, en in het algemeen zijn leven. Het lichaam is slechts gehoorzaamheid. 4. Niets is van grooter belang om te weten, dan de wijze waarop wil en verstand één gemoed maken; zij maken één gemoed zooals het goede en het ware één maken, want er is tusschen wil en verstand een dergelijk huwelijk als tusschen het goede en het ware. Van welken aard dit huwelijk is, zal blijken uit hetgeen zoo aanstonds aangaande het goede en het ware zal worden aangevoerd; namelijk, dat gelijk het goede het Zijn zelf der zaak is, en het ware het daaruit voortvloeiende bestaan der zaak, evenzoo de wil bij den mensch het Zijn zelf van zijn leven is, en het verstand het daaruit

voort vloeiende bestaan van het leven; want het goede, dat tot den wil behoort, vormt zich in het verstand, en treedt zichtbaar aan den dag.

398. II. HET GOEDE EN HET WARE. I. Alle dingen

in het heelal, die in de Goddelijke orde zijn, slaan terug op het goede en het ware; er bestaat niets in den Hemel en niets in de wereld, dat niet op deze twee terugslaat. De reden hiervan is deze, dat beide, zoowel het goede als het ware, uit God voortgaan, van wien alle dingen zijn. 2. Hieruit blijkt duidelijk, dat het voor den mensch noodzakelijk is te weten, wat het goede en wat het ware is, en hoe het een het ander beoogt, en hoe het een met het ander verbonden wordt; maar het allermeest is dit noodzakelijk voor den mensch der Kerk, want gelijk alle dingen des Hemels terugslaan op het goede en het ware, evenzoo ook alle dingen der Kerk, aangezien het goede en het ware des Hemels ook het goede en het ware der Kerk zijn. 3. Het is overeenkomstig de Goddelijke orde, dat het goede en het ware verbonden zijn, en niet gescheiden, dus dat zij niet twee, maar één zijn; want verbonden gaan zij uit God voort, en verbonden zijn zij in den Hemel en vandaar moeten zij ook verbonden zijn in de Kerk. De verbinding van het goede en het ware wordt in den Hemel het hemelsch huwelijk genoemd, want in dit huwelijk zijn allen, die daar zijn. Vandaar komt het, dat in het Woord de Hemel met een huwelijk wordt vergeleken, en dat de Heer Bruidegom en Echtgenoot wordt genoemd, terwijl de Hemel en desgelijks de Kerk Bruid en Echtgenote wordt genoemd. Dat de Hemel en de Kerk zoo genoemd worden, komt, omdat zij, die daar zijn, het Goddelijk Goede in de waarheden opnemen. 4. Alle inzicht en alle wijsheid, die de Engelen hebben, is vanuit dit huwelijk, en niet iets uit het van het ware gescheiden goede, noch uit het van het goede gescheiden ware. Evenzoo is het gesteld met de menschen der Kerk. 5. Aangezien de verbinding van het goede en het ware is gelijk een huwelijk, is het duidelijk, dat het goede het ware liefheeft, en dat omgekeerd het ware het goede liefheeft, en dat het een begeert met het andere verbonden te worden. De mensch der Kerk, die niet zulk een liefde en zulk eene begeerte heeft, is niet in het hemelsch huwelijk, en dus is de Kerk nog niet in hem, aangezien de verbinding van het goede en het ware de Kerk maakt. 6. De goedheden zijn menigvuldig; in het algemeen is er

het geestelijk goede en het natuurlijk goede, en beide verbonden in het echte zedelijk goede. Zooals de goedheden zijn, evenzoo zijn de waarheden, aangezien de waarheden tot het goede behooren, en vormen van het goede zijn. 7. Zooals het met het goede en het ware gesteld is, evenzoo is het vanuit het tegenovergestelde met het booze en het valsche gesteld; namelijk, dat gelijk alle dingen in het heelal, die volgens de Goddelijke orde zijn, terugslaan op het goede en het ware, evenzoo alle dingen die tegen de Goddelijke orde indruischen, terugslaan op het booze en het valsche; voorts, dat gelijk het goede het liefheeft met het ware verbonden te worden, evenzoo het booze het liefheeft met het valsche verbonden te worden, en omgekeerd. Alsmede, dat gelijk alle inzicht en wijsheid geboren wordt uit de verbinding van het goede en het ware, evenzoo alle waanzin en dwaasheid uit de verbinding van het booze en het valsche geboren wordt. De verbinding van het booze en het valsche is innerlijk beschouwd geen huwelijk, maar echtbreuk. 8. Hieruit, dat het booze en het valsche tegenovergesteld zijn aan het goede en het ware, blijkt duidelijk, dat het ware niet verbonden kan worden met het booze, noch het goede met het valsche van het booze. Wanneer het ware aan het booze wordt toegevoegd, wordt het niet langer het ware maar het valsche, aangezien het vervalscht is; en wanneer het goede wordt toegevoegd aan het valsche van het booze, wordt het niet langer het goede, maar het booze, aangezien het geschonden is. Maar het valsche, dat niet het valsche van het booze is, kan met het goede verbonden worden. 9. Niemand, die in het booze en in het daaruit voortvloeiende valsche is vanuit bevestiging en leven, kan weten, wat het goede en het ware is, aangezien hij zijn booze voor het goede, en zijn daaruit voortvloeiende valsche voor het ware houdt, maar een ieder, die in het goede en in het daaruit voortvloeiende ware is vanuit bevestiging en leven, kan weten wat het booze en het valsche is. Dit komt, omdat al het goede en zijn ware in zijn wezen hemelsch is, maar al het booze en het daaruit voortvloeiende valsche in zijn wezen helsch is; en al het hemelsche is in het licht, en al het helsche is in duisternis.

399. III. DE LIEFDE IN HET ALGEMEEN. I. Het leven zelf van den mensch is zijn liefde; en zooals de liefde is, is het leven, ja zelfs de gansche mensch. Maar het is de heerschende of regeerende liefde, die den mensch maakt. Deze liefde heeft tal

van liefden, welke afleidingen daarvan zijn, aan zich ondergeschikt; deze vertoonen zich onder een andere gedaante, maar toch liggen zij elk afzonderlijk in de heerschende liefde opgesloten, en maken met deze één rijk uit. De heerschende liefde is als het ware haar koning en hoofd; deze richt ze en schouwt en streeft door haar als bemiddelende doelen naar haar eigen doel (hetwelk van alle het eerste en het laatste is), en zulks zoowel direkt als indirekt. 2. Dat, wat tot de heerschende liefde behoort, is dat, wat boven alle dingen geliefd wordt. Hetgeen de mensch boven alle dingen liefheeft, is voortdurend in zijn gedachte aanwezig, omdat het in zijn wil is en zijn eigenlijke leven zelf uitmaakt. Zoo bij voorbeeld, wie rijkdommen boven alle dingen liefheeft, hetzij dat zij uit geld, dan wel uit bezittingen bestaan, die is er in zijn gemoed voortdurend mede bezig hoe zich deze te verwerven, verheugt zich in zijn binnenste wanneer hij ze verkrijgt, bedroeft zich in zijn binnenste wanneer hij ze verliest; zijn hart is daarin gelegen. Wie zichzelf boven alle dingen liefheeft, gedenkt zichzelf in de afzonderlijke dingen, denkt over zichzelf, spreekt over zichzelf, handelt ter wille van zichzelf, want het leven van hem is het leven van zichzelf. 3. De mensch heeft datgene tot doel, wat hij boven alle dingen liefheeft; dit beoogt hij in alle dingen en in elk ding. Het is in zijn wil gelijk de verborgen stroomdraad van een rivier, die hem voorttrekt en voortdraagt, ook wanneer hij iets anders doet, want dit is het, wat hem bezielt. Dit is het, wat de eene mensch bij den ander uitvorscht, en ook ziet, en waardoor hij òf hem leidt òf met hem handelt. 4. De mensch is geheel en al zóó als het heerschende van zijn leven is; hierdoor wordt hij van anderen onderscheiden; dien overeenkomstig wordt zijn Hemel, wanneer hij goed is, dienovereenkomstig zijn hel, wanneer hij boos is; dit is zijn wil zelf, zijn eigene zelf en zijn natuur zelf, want het is het Zijn zelf van zijn leven; dit kan na den dood niet veranderd worden, omdat het de mensch zelf is. 5. Al het aangename, alle voldoening en alle geluk heeft een ieder uit zijn heerschende liefde, en overeenkomstig deze liefde, want datgene noemt de mensch aangenaam, wat hij liefheeft, omdat hij het voelt; wat hij echter denkt en niet liefheeft, kan hij ook aangenaam noemen, maar het is niet het aangename van zijn leven. Het is het aangename der liefde, dat voor den mensch het goede is, en het is het onaangename, dat voor hem het booze is.

6. Er zijn twee liefden, waaraan alle goedheden en waarheden als aan haar bronnen zelve ontspringen, en er zijn twee liefden, waaraan alle boosheden en valschheden ontspringen. De beide liefden, waaraan alle goedheden en waarheden ontspringen, zijn de liefde tot den Heer, en de liefde jegens den naaste. Maar de beide liefden, waaraan alle boosheden en valschheden ontspringen, zijn de eigenliefde en de wereldliefde. Deze twee liefden zijn, wanneer zij overheerschen, geheel en al aan gene liefden tegenovergesteld. 7. De beide liefden, die, zooals gezegd werd, de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste zijn, maken den Hemel bij den mensch, want zij regeeren in den Hemel; en aangezien zij den Hemel bij den mensch maken, maken zij ook de Kerk bij hem. De beide liefden, waaraan alle boosheden en valschheden ontspringen, die, zooals gezegd werd, de eigenliefde en de wereldliefde zijn, maken de hel bij den mensch, want zij regeeren in de hel; bijgevolg vernietigen zij ook de Kerk bij hem. 8. De beide liefden, waaraan alle goedheden en waarheden ontspringen, die, zooals gezegd werd, de liefden van den Hemel zijn, openen en vormen den geestelijken inwendigen mensch, omdat zij ,aldaar zetelen; de beide liefden echter, waaraan alle boosheden en valschheden ontspringen, die, zooals gezegd werd, de liefden van de hel zijn, sluiten en vernietigen, wanneer zij heerschen, den geestelijken inwendigen mensch, en maken den mensch natuurlijk en zinnelijk overeenkomstig den omvang en den aard van haar heerschappij.

400. IV. DE EIGENLIEFDE EN DE WERELDLIEFDE

IN HET BIJZONDER. 1. De eigenliefde bestaat hierin, zichzelf alleen wel te willen en niet aan anderen tenzij ten eigen bate; zelfs niet eens aan de Kerk, aan het vaderland, aan eenig menschelijk gezelschap of aan een medeburger; alsmede hun wel te doen alleen ter wille van eigen vermaardheid, eer en roem, zoodat men, wanneer men deze dingen niet ziet in de goedheden welke men hun doet, in zijn hart zegt: "Wat maakt het uit; waarom dit, en wat heb ik daaraan?" en het aldus nalaat. Hieruit blijkt duidelijk, dat hij, die in de eigenliefde is, de Kerk niet liefheeft, noch het vaderland, noch het gezelschap, noch den medeburger, noch eenig waarlijk goede, maar alleen zichzelf en het zijne. 2. De mensch is in de eigenliefde, wanneer hij in hetgeen hij denkt en doet niet den naaste beoogt, dus niet het algemeen welzijn, nog minder den Heer, maar alleen

zichzelven en de zijnen. Bijgevolg, wanneer hij alle dingen doet ter wille van zichzelf en van de zijnen, en wanneer hij iets voor het algemeene welzijn doet, dit alleen is om een schijn te geven, en wanneer hij iets voor den naaste doet, dit is om hem gunstig voor zich te stemmen. 3. Er werd gezegd: ter wille van zichzelf en van de zijnen; want wie zichzelf liefheeft, heeft ook de zijnen lief, en dit zijn in het bijzonder zijn kinderen en kleinkinderen, en in het algemeen al diegenen, die één met hem maken, en die hij de zijnen noemt. Dezen en genen liefhebben is ook zichzelf liefhebben, want hij beschouwt hen als het ware in zichzelf en zich in hen. Onder hen, die hij de zijnen noemt, zijn ook allen, die hem prijzen, eeren en vereeren. De overigen beschouwt hij weliswaar met de oogen van het lichaam als menschen, maar met de oogen van zijn geest beschouwt hij hen nauwelijks anders dan als spoken. 4. Die mensch is in de eigenliefde, die den naaste bij zichzelf vergeleken veracht; die hem vijandschap toedraagt, wanneer hij hem niet begunstigt, en wanneer hij hem niet hoogschat en vereert; nog meer in de eigenliefde is hij, die om deze redenen den naaste haat en vervolgt; en nog weer meer hij, die om deze redenen van wraak tegen hem gloeit en zijn verderf begeert. Dezulken hebben ten slotte de wreedheid lief. 5. Uit de vergelijking met de hemelsche liefde kan blijken, van welken aard de eigenliefde is. De hemelsche liefde is de nutten liefhebben om de nutten, of de goedheden om de goedheden, welke de mensch betoont aan de Kerk, het vaderland, de menschelijke samenleving en den medeburger. Maar hij, die deze dingen liefheeft ter wille van zichzelf, heeft ze niet anders lief dan als zijn dienstvolk, omdat ze hem dienen. Hieruit volgt, dat hij, die in de eigenliefde is, wil, dat de Kerk, het vaderland, de menschelijke gezelschappen en de medeburgers hem dienen, en niet hij hen. Hij stelt zich boven hen, en hen beneden zichzelf. 6. Verder: voor zooveel iemand in de hemelsche liefde is, die daarin bestaat de nutten en de goedheden lief te hebben, en aangedaan te worden met verrukking des harten wanneer hij ze doet, voor evenzooveel wordt hij uit den Heer, geleid, want dit is de liefde, waarin Hij is en die uit Hem is. Maar voor zooveel iemand in de eigenliefde is, voor zooveel wordt hij door zichzelf geleid, en voor zooveel wordt hij door zijn eigene geleid, en het eigene van den mensch is niets dan het booze, want het is zijn erfbooze, dat daarin

bestaat, zichzelf boven God, en de wereld boven den Hemel lief te hebben. 7. De eigenliefde is ook van dien aard, dat zij, voor zooveel haar de teugels gevierd worden, dat is, de uitwendige banden verwijderd worden, die zijn de vrees voor de wet en haar straffen en voor het verlies van vermaardheid, eer, gewin, ambt en leven, voortrent totdat zij niet alleen heerschen wil over het gansche aardrijk, maar ook over den Hemel, ja, zelfs over God Zelf; er is voor haar nooit eenige grens of een einde. Dit ligt in een ieder verborgen, die in de eigenliefde is, hoewel het zich niet voor de wereld vertoont, waar de boven genoemde teugels en banden hem terughouden; en een ieder, die van dien aard is, blijft, wanneer hij iets onmogelijks ontmoet, zoolang daarbij staan tot het mogelijk is geworden. Deze en gene dingen zijn de oorzaak, dat de mensch, die in een dergelijke liefde is, niet weet, dat een dergelijke waanzinnige, grenzelooze begeerte in hem schuilt. Dat het nochtans zoo is, kan een ieder zien aan machthebbers en koningen, voor wie zulke teugels, banden en onmogelijkheden niet bestaan; dezen storten zich op provinciën en koninkrijken, en onderwerpen ze voor zooveel als het hun gelukt en haken naar onbegrensde macht en heerlijkheid; en meer nog aan hen, die hun heerschappij over den Hemel uitstrekken, en alle Goddelijke macht des Heeren op zich overdragen; dezen begeeren voortdurend meer en meer. 8. Er zijn twee soorten van heerschappij, eene van liefde jegens den naaste en de andere van eigenliefde. Deze twee heerschappijen zijn aan elkander tegenovergesteld. Wie heerscht uit liefde jegens den naaste, wil voor allen het goede, en niets heeft hij meer lief dan nut te stichten, dus anderen te dienen (anderen dienen is anderen uit wèl willen wèl doen, en nut stichten); dit is zijn liefde, en dit de verlustiging zijns harten. Voor zooveel deze ook tot waardigheden verheven wordt, verblijdt hij zich, niet ter oorzake van de waardigheden, maar ter oorzake van de nutten, die hij dan in grooteren omvang en in hooger graad kan betoonen. Van dien aard is de heerschappij in de Hemelen. Wie daarentegen heerscht uit eigenliefde, wil voor niemand het goede, maar alleen voor zichzelf en de zijnen. Het nut, dat hij sticht, is ter wille van eigen eer en heerlijkheid, welke voor hem het eenige nut zijn. Anderen dienen heeft voor hem tot einddoel, door anderen gediend en geëerd te worden, en te heerschen. Hij dingt naar waardigheden, niet ter

wille van de goedheden, die hij zou kunnen verrichten, maar om den voorrang en den roem te hebben, en vandaar in de verlustiging zijns harten te zijn. 9. De liefde der heerschappij blijft ook bij een ieder na het leven in de wereld; maar aan hen, die uit liefde jegens den naaste geheerscht hebben, wordt ook in de Hemelen een heerschappij toevertrouwd, en dan heerschen niet zij, maar de nutten en de goedheden, die zij liefhebben; en wanneer de nutten en de goedheden heerschen, heerscht de Heer. Daarentegen worden zij, die in de wereld uit eigenliefde geheerscht hebben, na hun leven in de wereld van hun heerschappij ontheven en tot knechtschap gebracht. Hieruit kan men nu onderkennen, wie diegenen zijn, die in de eigenliefde zijn. Het doet er niets toe, hoe zij in den uitwendigen vorm verschijnen, of zij uit de hoogte of onderworpen doen, want dergelijke dingen zijn in den inwendigen mensch, en door de meesten wordt de inwendige mensch verborgen gehouden, en de uitwendige mensch afgericht om die dingen te veinzen, die tot de liefde voor het algemeene welzijn en jegens den naaste behooren, dus de tegenovergestelde dingen, en zulks ook ter wille van zichzelf. Want zij weten, dat het algemeene welzijn en den naaste liefhebben allen innerlijk aandoet, en dat zij naar die mate geacht worden. Dat deze liefde aandoet, komt omdat de Hemel in haar vloeit. 10. De boosheden, die zich bij hen bevinden, die in de eigenliefde zijn, zijn in het algemeen: de verachting van anderen, afgunst, vijandschap jegens hen, die hen niet begunstigen, vijandigheden dientengevolge, allerlei haatgevoelens, wraak, sluwheid, arglist, onbarmhartigheid, wredheid; en waar dergelijke boosheden zijn, is er ook verachting van God en van de Godde lijke dingen, welke de waarheden en goedheden der Kerk zijn; wanneer zij deze eeren, is het alleen met den mond en niet met het hart. En daar dergelijke boosheden uit de eigenliefde voortvloeien, komen daaruit ook soortgelijke valscheden voort, want de valscheden komen uit de boosheden voort. 10. DE LIEFDE TOT DE WERELD echter bestaat daarin, de goederen van anderen door alle mogelijke kunstgrepen naar zich toe te trekken, en zijn hart op rijkdommen te zetten, en zich door de wereld te laten aftrekken en wegleiden van de geestelijke liefde, die de liefde jegens den naaste is, dus van den Hemel. Diegenen zijn in de wereldliefde, die begeeren de goederen van anderen naar zich toe te halen door verschillende kunstgrepen,

vooral diegenen, die het door sluwheid en arglist doen, en daarbij het goede van den naaste van geen belang achten. Zij, die in deze liefde zijn, begeeren de goederen van anderen, en voor zooveel zij de wetten niet vreezen, noch het verlies van goeden naam ter oorzaak van het gewin, berooven zij de anderen en plunderen hen zelfs. 12. Maar de wereldliefde is niet in zulk een graad tegenovergesteld aan de hemelsche liefde, als die waarin de eigenliefde is, aangezien in haar niet zulke groote boosheden verborgen liggen. 13. Deze liefde is menigvuldig; het is de liefde tot rijkdommen, om tot allerlei eer verheven te worden; het is de liefde tot eerbewijzen en waardigheden, om rijkdommen te verwerven; het is de liefde tot rijkdommen ter wille van verschillende nutten, die in de wereld genoeg verschaffen; het is de liefde tot rijkdommen terwille van de rijkdommen alleen; zulk een liefde hebben de gierigaards; enzoovoort. Het einddoel, terwille waarvan men rijkdommen begeert, wordt nut genoemd, en het is het einddoel of het nut, waaraan de liefde haar hoedanigheid ontleent; want de liefde is van dien aard als het einddoel waarop zij gericht is; de overige dingen dienen haar als middelen. 14. In één woord: de eigen- en de wereldliefde zijn volslagen tegenovergesteld aan de liefde tot den Heer, en aan de liefde jegens den naaste. Daarom zijn de eigenen de wereldliefde, zooals zij boven beschreven werden, helse liefden; zij heerschen ook in de hel, en maken eveneens de hel bij den mensch. Doch de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste zijn hemelsche liefden; zij heerschen ook in den Hemel, en zij maken eveneens den Hemel bij den mensch.

401. v. DE INWENDIGE EN DE UITWENDIGE

MENSCH. 1. De mensch werd zoo geschapen, dat hij tegelijk in de geestelijke wereld en in de natuurlijke wereld is. De geestelijke wereld is waar de Engelen zijn, en de natuurlijke wereld is waar de menschen zijn. En aangezien de mensch zoo geschapen werd, werd hem het inwendige en het uitwendige gegeven; het inwendige, waardoor hij in de geestelijke wereld is, het uitwendige, waardoor hij in de natuurlijke wereld is. Zijn inwendige is dat, wat de inwendige mensch wordt genoemd, en zijn uitwendige is dat, wat de uitwendige mensch wordt genoemd. 2. Elk mensch heeft een inwendige en een uitwendige, maar zij zijn anders bij de goeden en anders bij de bozen. Het inwendige bij de goeden is in den Hemel

en in het licht daarvan, en het uitwendige in de wereld en in haar licht, en dit licht wordt bij hen verlicht door het licht des Hemels; en op deze wijze werken bij hen het inwendige en het uitwendige als één te zamen, gelijk oorzaak en werking, of gelijk het vroegere en het latere. Doch bij de boozen is het inwendige in de hel en in het licht daarvan, welk licht in verhouding tot het licht des Hemels dikke duisternis is; en hun uitwendige kan in een dergelijk licht zijn als waarin de goeden zijn; aldus is hier het omgekeerde het geval. Van daar komt het, dat de boozen spreken en leeres kunnen over het geloof, over de naastenliefde en over God, doch niet vanuit het geloof, de naastenliefde en God, zooals de goeden. 3. De inwendige mensch is degene, die de geestelijke mensch wordt genoemd, omdat hij in het licht des Hemels is, welk licht geestelijk is; en de uitwendige mensch is degene, die de natuurlijke mensch wordt genoemd, omdat hij in het licht der wereld is, welk licht "natuurlijk is. De mensch, wiens inwendige in het licht des Hemels is en zijn uitwendige in het licht der wereld, is een geestelijk mensch ten aanzien van beide, aangezien het geestelijk licht uit het innerlijke het natuurlijk licht verlicht, en dit tot het zijne maakt; omgekeerd is het echter gesteld bij de boozen. 4. De geestelijke inwendige mensch is, op zich zelf beschouwd, een Engel des Hemels, en hij is ook, terwijl hij in het lichaam leeft, in gezelschap met de Engelen, hoewel hij dit niet weet; en hij komt, na de losmaking vanuit het lichaam, onder de Engelen. Doch de inwendige mensch bij de boozen is een satan, en hij is ook, terwijl hij in het lichaam leeft, in gezelschap met de satans; en hij komt ook, na de losmaking uit het lichaam, onder hen. 5. De innerlijke dingen des gemoeds zijn bij hen, die geestelijke menschen zijn, daadwerkelijk naar den Hemel opgeheven, want zij beschouwen dezen in de eerste plaats; daarentegen zijn de innerlijke dingen bij hen, die louter natuurlijk zijn, van den Hemel af en naar de wereld toe gekeerd, aangezien zij deze in de eerste plaats beschouwen. 6. Zij, die alleen maar een algemeene voorstelling aangaande den inwendigen en den uitwendigen mensch koesteren, gelooven, dat het de inwendige mensch is, die denkt en wil, en de uitwendige mensch die spreekt en handelt, aangezien denken en willen inwendig is, en spreken en handelen uitwendig is. Maar men moet weten, dat wanneer de mensch goed denkt en wil aangaande den Heer, en aangaande de dingen, die des Heeren zijn, en wanneer

hij goed denkt en wil aangaande den naaste en aangaande de dingen, die des naasten zijn, hij dan denkt en wil uit het geestelijk inwendige, want het geschiedt vanuit het geloof van het ware en vanuit de liefde van het goede. Maar dat wanneer de mensch aangaande deze dingen boos denkt en boos wil, hij dan denkt en wil uit het helsche inwendige, want het geschiedt vanuit het geloof van het valsche en vanuit de liefde van het booze. In één woord: voor zooveel de mensch in de liefde tot den Heer en in de liefde jegens den naaste is, is hij in het geestelijk inwendige, en denkt en wil hij daaruit, en spreekt en handelt hij ook daaruit; maar voor zooveel de mensch in de eigenliefde en in de wereldliefde is, denkt en wil hij uit de hel, hoewel hij anders spreekt en handelt. 7. Er is daarom uit den Heer in voorzien en Hij heeft het zoo beschikt, dat voor zooveel de mensch uit den Hemel denkt en wil, de geestelijke mensch geopend en gevormd wordt; de opening is naar den Hemel tot aan den Heer toe, en de vorming is een vorming tot de dingen, die des Hemels zijn; omgekeerd echter wordt, voor zooveel de mensch niet uit den Hemel maar uit de wereld denkt en wil, de geestelijke inwendige mensch gesloten, en de uitwendige geopend en gevormd, de opening is naar de wereld toe, en de vorming is een vorming tot de dingen, die der hel zijn. 8. Zij, bij wie de geestelijke inwendige mensch geopend is naar den Hemel tot den Heer, zijn in het licht des Hemels, en in de verlichting uit den Heer, en vandaar in inzicht en wijsheid; zij zien het ware uit het licht van het ware, en zij worden het goede gewaar uit de liefde tot het goede. Maar zij, bij wie de geestelijke inwendige mensch gesloten is, weten niet, wat de inwendige mensch is; ook gelooven zij het Woord niet, noch het leven na den dood, noch de dingen, die des Hemels en der Kerk zijn; en aangezien zij alleen in een natuurlijk schijnsel zijn, gelooven zij, dat de natuur uit zichzelf is en niet uit God; zij zien het valsche als het ware, en worden het booze gewaar als het goede. 9. Het inwendige en het uitwendige, waarover gehandeld werd, zijn het inwendige en het uitwendige van des menschen geest; zijn lichaam is slechts een toegevoegd uitwendige, waarbinnen gene bestaan; want het lichaam doet niets uit zichzelf, maar uit den geest, die daarin is. Men moet weten, dat de geest des menschen na de losmaking uit het lichaam evenzoo als te voren denkt en wil, en

spreekt en handelt; het denken en het willen is zijn inwendige, en het spreken en het handelen is dan zijn uitwendige.

402. VI. DE LOUTER NATUURLIJKE EN ZINNELIJKE

MENSCH. Aangezien weinigen weten, wie er verstaan worden onder de zinnelijke menschen, en van welken aard zij zijn, en het nochtans van belang is, dit te weten, zoo zullen zij beschreven worden. 1. Diegene wordt een zinnelijk mensch genoemd, die alle dingen vanuit de zinnen van het lichaam oordeelt, en die niets gelooft, tenzij hij het met de oogen zien en met de handen betasten kan, zeggende dat dit iets is, en de overige dingen verwerpt. Vandaar is de zinnelijke mensch de laagst natuurlijke mensch. 2. De innerlijke dingen van zijn gemoed, die zien vanuit het licht des Hemels, zijn gesloten, zoodat hij daar niets van het ware ziet, hetwelk tot den Hemel en de Kerk behoort, aangezien hij in uitersten denkt, en niet innerlijk uit eenig geestelijk licht. 3. En aangezien hij in een grof natuurlijk schijnsel is, is hij innerlijk tegen de dingen, die tot den Hemel en de Kerk behooren, en nochtans kan hij uiterlijk ten gunste daarvan spreken, met een vurigheid overeenkomstig de heerschappij door die dingen. 4. De zinnelijke menschen kunnen scherp en vernuftig redeneeren, aangezien hun gedachte zoo dicht bij de spraak ligt, dat zij bijna daarin en als het ware in de lippen is; en aangezien zij alle inzicht plaatsen in de spraak uit het geheugen alleen. 5. Sommigen van hen kunnen al wat ze willen bevestigen, en met groote bedrevenheid valscheden, en na ze bevestigd te hebben, gelooven zij dat het waarheden zijn; doch zij redekavelen en bevestigen vanuit de begoochelingen der zinnen, waardoor het gewone volk wordt ingepalmd en overreed. 6. De zinnelijke menschen zijn sluw en boosaardiger dan de overigen. 7. De innerlijke dingen van hun gemoed zijn schandelijk en vuil, aangezien zij door deze gemeenschap hebben met de hellen. 8. Zij, die in de hellen zijn, zijn zinnelijk, en zulks des te meer, naarmate zij dieper daarin zijn. De sfeer der helsche geesten verbindt zich met de zinnelijke dingen van den mensch van achteren. 9. Aangezien de zinnelijke menschen niet eenig echt ware in het licht zien, maar redekavelen en redetwisten over elk ding, of het zoo is, en deze redetwisten buiten hen als tandenknersingen gehoord worden, welke, op zichzelf beschouwd, botsingen zijn van valscheden onder elkander, en ook van botsingen van het valsche en het ware,

zoo blijkt duidelijk, wat in het Woord wordt aangeduid door **KNERSING DER TANDEN**; dit komt, omdat de redeneering vanuit zinsbegoochelingen met de tanden overeenstemt. 10. De geleerden en de ontwikkelden, die zich diep in valscheden, en meer nog zij, die zich tegen de waarheden des Woords bevestigd hebben, zijn meer zinnelijk dan de anderen, hoewel zij voor de wereld niet als zoodanig verschijnen. De ketterijen vloeiden voornamelijk uit dezulken, die zinnelijk waren, voort. 11. De huichelaars, de listigen, de wellustelingen, de echtbrekers, de gierigaards zijn meerendeels zinnelijk. 12. Zij, die redeneerden uit louter zinnelijke dingen, en tegen de echte waarheden des Woords en vandaar der Kerk, werden door de Ouden slangen genoemd van den boom der wetenschap van het goede en het booze.

Aangezien onder de zinnelijke dingen worden verstaan de dingen, die aan de zinnen van het lichaam zijn onderworpen en door deze zinnen zijn opgezogen, zoo volgt: 13. Dat de mensch door de zinnelijke dingen gemeenschap heeft met de wereld, en door de redelijke dingen boven deze zinnelijke dingen met den Hemel. 14. Dat de zinnelijke dingen zulke dingen uit de natuurlijke wereld verstrekken, als voor de innerlijke dingen des gemoeds in de geestelijke wereld van dienst zijn. 15. Dat er zinnelijke dingen zijn, die het verstand ten dienste staan, en dit zijn de verschillende natuurlijke dingen, die de physische worden genoemd; en dat er zinnelijke dingen zijn, die den wil ten dienste staan, en dit zijn de verlustigingen van de zinnen en van het lichaam. 16. Dat wanneer de gedachte niet boven de zinnelijke dingen verheven wordt, de mensch weinig wijsheid heeft; dat de wijze mensch boven de zinnelijke dingen denkt; en dat wanneer de gedachte boven de zinnelijke dingen verheven wordt, zij in een klaarder schijnsel komt, en tenslotte in het licht des Hemels; daarvandaan heeft de mensch gewaarwording van het ware, welke eigenlijk het inzicht is. 17. Dat de verheffing van het gemoed boven de zinnelijke dingen en de onttrekking daaraan den Ouden bekend was. 18. Dat wanneer de zinnelijke dingen de laatste plaats innemen, door hen de weg voor het verstand geopend wordt, en de waarheden over den drempel gebracht worden door een wijze van uittrekking; maar dat wanneer de zinnelijke dingen de eerste plaats innemen, daardoor deze weg gesloten wordt, en de mensch de waarheden niet dan als

in een nevel, of als in den nacht ziet. 19. Dat de zinnelijke dingen bij den wijzen mensch de laatste plaats innemen en onderworpen zijn aan de innerlijke dingen; maar dat zij bij den onwijzen mensch de eerste plaats innemen, en heerschen; dezen zijn het, die in den eigenlijken zin zinnelijken worden genoemd. 20. Dat er bij den mensch zinnelijke dingen zijn, die hij gemeen heeft met de beesten, en dat er zinnelijke dingen zijn, die hij niet met hen gemeen heeft. Dat voor zooveel iemand boven de zinnelijke dingen denkt, hij een mensch is; maar dat niemand boven de zinnelijke dingen denken en de waarheden der Kerk zien kan, tenzij hij God erkent, en leeft overeenkomstig Zijn geboden, want God verheft en verlicht.

Deze drie liefden, wanneer zij naar behooren aan elkander zijn ondergeschikt, vervolmaken den mensch, maar wanneer zij niet naar behooren aan elkander zijn ondergeschikt, verdraaien zij den mensch en keeren hem om.

403. Eerst zal iets gezegd worden over de rangschikking van deze drie universeele liefden, welke zijn de liefde tot den Hemel, de liefde tot de wereld en de eigenliefde, en daarna over den invloed en over de invoeging van de eene in de andere, en tenslotte over den staat van den mensch overeenkomstig de rangschikking. Deze drie liefden verhouden zich tot elkander als de drie gebieden van het lichaam, waarvan het hoogste het hoofd is, het middelste de borst met den buik, terwijl de knieën, de voeten en de voetzolen het derde vormen. Wanneer de liefde tot den Hemel het hoofd uitmaakt, de liefde tot de wereld de borst met den buik, en de eigenliefde de voeten met de voetzolen, zoo is de mensch in den volmaakten staat overeenkomstig de schepping; want dan dienen de twee lagere liefden de hoogste, zooals het lichaam en al zijn dingen het hoofd dienen. Wanneer derhalve de liefde tot den Hemel het hoofd uitmaakt, zoo vloeit deze in de wereldliefde, die voornamelijk de liefde tot rijkdommen is, en betracht door deze nutten; en middellijk door deze liefde vloeit zij in de eigenliefde, die voornamelijk de liefde tot waardigheden is, en betracht door deze nutten; aldus streven deze drie liefden naar nutten vanuit den invloed van de een in de ander. Wie begrijpt niet, dat wanneer de mensch uit geestelijke liefde, die uit den Heer is, en verstaan wordt onder de liefde tot den Hemel, nutten wil betrachten, de natuurlijke mensch ze verricht door zijn rijkdommen en zijn andere goederen, en de zinnelijke mensch in zijn ambt, en dat hij daarin zijn eer stelt, ze voort te brengen? Wie begrijpt verder niet, dat alle werken, die de mensch met het lichaam doet, geschieden overeenkomstig den staat van zijn gemoed in het hoofd, en dat wanneer het gemoed in de liefde der nutten is, het lichaam door zijn leden deze volbrengt? En dit vindt plaats, omdat de wil en het verstand in hun beginselen in het hoofd zijn, en in hun afleidingen in het lichaam, zooals de wil in de daden, en de gedachte in de woorden, en vergelijkenderwijze zooals het bevruchtende van het zaad is in alle en in elk der dingen van den boom, waardoor hij vruchten voortbrengt, die zijn nut zijn; en het is als het vuur en het licht binnen in een kristallen vaas, die daardoor warm wordt en licht uitstraalt. En ook kan het geestelijk gezicht in het gemoed, en tevens het natuurlijk gezicht in het lichaam bij hem, in wien deze drie liefden op de juiste en de behoorlijke wijze aan elkander ondergeschikt zijn, vanuit het licht, dat uit den Heer door

den Hemel invloeit, vergeleken worden met een Afrikaanschen appel, die doorzichtig is tot aan het midden toe, waar het zaadhuisje is. Iets dergelijks wordt verstaan onder deze woorden des Heeren: *De kaars des lichaams is het oog; indien het oog eenvoudig, dat is, goed is, zoo is het geheele lichaam verlicht* (Matth. 6: 22; Lukas 11: 34). Geen mensch van gezonde rede kan rijkdommen veroordeelen, want zij zijn in het algemeene lichaam gelijk het bloed in den mensch; evenmin kan hij de aan de ambten verbonden eeren veroordeelen, want zij zijn de handen des konings en de zuilen des gezelschaps, zoo slechts de natuurlijke en zinnelijke liefden der waardigheidsbekleeders ondergeschikt zijn. aan de geestelijke liefde. Er zijn ook in den Hemel administreringen met daaraan verbonden waardigheden, maar zij, die deze vervullen, hebben niets meer lief dan de nutten, omdat zij geestelijk zijn.

404. Maar een gansch anderen staat trekt de mensch aan, zoo de liefde tot de wereld of tot rijkdommen het hoofd uitmaakt, dat is, zoo zij de heerschende liefde is; want dan is de liefde des Hemels uit het hoofd verbannen, en begeeft zij zich in het lichaam. De mensch, die in dezen staat is, verkiest de wereld boven den Hemel; weliswaar vereert hij God, maar uit een louter natuurlijke liefde, die in allen eeredienst verdienste stelt; en ook doet hij den naaste het goede, maar ter wille van wedervergeldingen. Voor dezulken zijn de dingen die des Hemels zijn, gelijk sluiers waarin zij voor de oogen der menschen blinkend rondschrjden, maar grauw voor de oogen der Engelen. Want wanneer de wereldlief de den inwendigen mensch in bezit genomen heeft, en de liefde des Hemels den uitwendigen mensch, verdonkert gene liefde alle dingen der Kerk, en verbergt ze als onder een sluier. Doch deze liefde is van een groote verscheidenheid, en des te erger naarmate zij overhelt tot de gierigheid, waarin de liefde tot den Hemel zwart wordt. Desgelijks, wanneer zij overhelt tot den hoogmoed en tot de zelfverheffing boven anderen uit eigenliefde; anders is het echter gesteld, wanneer zij overhelt tot de verkwisting. Zij is minder schadelijk, wanneer zij de heerlijkheden der wereld als einddoel beschouwt, zooals paleizen, versieringen, prachtige kleederen, een stoet bedienden, paarden en statiekarossen, en tal van dergelijke dingen meer. De hoedanigheid van elke liefde wordt bepaald door het einddoel, dat zij voor oogen heeft en nastreeft. Deze liefde kan vergeleken worden met zwartachtig glas, dat het licht uitdooft, en het niet in kleuren schakeert dan alleen in donkere en zwakke. En zij is als een nevel en als wolken, die de zonnestrallen onderscheppen. Zij is ook als ongegistte wijnmost, die zoet smaakt maar den buik aantast. Een dergelijk mensch verschijnt, van den Hemel uit beschouwd, als een gebochelde, die met neergezonken hoofd rondloopt, terwijl hij naar

de aarde kijkt, en die, wanneer hij het naar den Hemel opheft, zijn spieren verdraait, en terstond daarop in zijn voorovergebogen houding terugvalt. Dezen werden door de Ouden in de Kerk Mammons genoemd, en door de Grieken Pluto's.

405. Wanneer echter de eigenliefde of de liefde tot heerschen het hoofd uitmaakt, zoo gaat de liefde tot den Hemel door het lichaam tot de voeten over; en naarmate deze liefde aanwast, daalt de liefde tot den Hemel door de enkels tot de voetzolen neder, en gaat, wanneer zij nog verder aanwast, in de schoenen over, en wordt vertreden. Er is een liefde tot heerschen uit liefde jegens den naaste, en er is een liefde tot heerschen uit eigenliefde. Zij, die in de liefde tot heerschen zijn uit liefde jegens den naaste, streven naar heerschappij ter wille van het einddoel, om het algemeene welzijn en personen afzonderlijk van nut te zijn; en aan dezen wordt daarom ook in de Hemelen heerschappij toevertrouwd. Keizers, koningen, hertogen, die tot de heerschappij zijn geboren. en opgevoed, zijn, wanneer zij zich voor God vernederen, somtijds minder in deze liefde, dan zij die van lage afkomst zijn, en uit hoogmoed streven naar rangen, die boven anderen uitsteken. Maar voor hen, die in de liefde tot heerschen uit eigenliefde zijn, is de liefde tot den Hemel als een voetenbank, waarop zij ter wille van het gewone volk de voeten zetten, maar die zij, wanneer het volk niet verschijnt, in een hoek of naar buiten werpen. Dit komt, omdat zij alleen zichzelf liefhebben, en vandaar de willen en de gedachten van hun gemoed onderdompelen in het eigene, dat, op zichzelf beschouwd, het erfbooze is, en dit is lijnrecht tegenovergesteld aan de liefde tot den Hemel. De boosheden van hen, die in de liefde tot heerschen zijn uit eigenliefde, zijn in het algemeen de volgende: verachting van anderen, afgunst, vijandschap jegens hen, die hen niet begunstigen; vandaar vijandigheid, haat, wraaknemingen, onbarmhartigheid, hardheid en wreedheid. En waar dergelijke boosheden zijn, is er ook de verachting van God en van de Goddelijke dingen, welke de waarheden en goedheden der Kerk zijn; en wanneer zij deze eeren, is het alleen met den mond, opdat zij niet door de geestelijke orde geschandvlekt en door de overigen gelaakt worden. Maar deze liefde is een andere bij de geestelijken, en een andere bij de leeken. Bij de geestelijken klimt deze liefde, wanneer haar de teugels gevierd worden, tot zulk een hoogte dat zij Goden willen zijn, maar bij de leeken tot zoover, dat zij koningen willen zijn; tot daarheen sleurt de fantasie van die liefde hun gemoederen mede. Aangezien de liefde van den Hemel bij den volmaakten mensch de hoogste plaats inneemt, en als het ware het hoofd vormt van de overige op haar volgende liefden, en de wereldliefde onder haar is als de borst

onder het hoofd, en de eigenliefde daaronder is als de voeten, zoo volgt, dat wanneer deze laatste liefde het hoofd zou uitmaken, zij den mensch geheel en al zou omkeeren; en dan zou hij voor de Engelen verschijnen als iemand, die gekromd neerligt met het hoofd ter aarde, en met den rug naar den Hemel gekeerd. En wanneer hij in den eeredienst is, zou hij verschijnen alsof hij op handen en voeten sprong als het jong van een panter. En bovendien zouden dezulken onder verschillende vormen van beesten verschijnen met twee hoofden, een hoofd van boven met het aangezicht van een wild dier, een hoofd beneden met het aangezicht van een mensch, dat door het bovenste voortdurend voortgestooten en gedwongen zou worden, de aarde te kussen. Al dezen zijn zinnelijke menschen en van dien aard, zooals zij boven in n. 402 werden beschreven.

Elk mensch afzonderlijk is de naaste, dien men moet liefhebben, maar overeenkomstig de hoedanigheid van zijn goede.

406. De mensch is niet ter wille van zichzelf, maar ter wille van de anderen geboren, dat is, opdat hij leve niet voor zichzelf maar voor de anderen, anders zou er niet enig samenhangend gezelschap zijn, en daarin niet enig goede. Het algemeen gezegde luidt, dat een ieder zichzelf de naaste is, maar de Leer der naastenliefde leert, hoe dat moet worden verstaan; namelijk, dat een ieder voor zichzelf moet voorzien in de behoeften des levens, zooals voedsel, kleeding, woning, en tal van dingen, die in het burgerlijke leven, waarin hij is, noodzakelijk vereischt worden; en zulks niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de zijnen, en ook niet alleen voor den tegenwoordigen tijd, doch eveneens voor de toekomst. Want wanneer iemand zich niet de behoeften des levens verschaft, is hij niet in staat de naastenliefde uit te oefenen, want hij heeft in alle dingen gebrek. Op welke wijze echter een ieder voor zichzelf de naaste moet zijn, kan blijken uit het volgende, dat op hetzelfde neerkomt: een ieder moet zijn lichaam van voedsel voorzien; dit moet het eerste zijn, maar ter wille van dit doel dat er een gezond gemoed in een gezond lichaam is; en een ieder moet zijn gemoed van voedsel voorzien, namelijk van dergelijke dingen, die tot het inzicht en het oordeel behooren, maar ter wille van dit doel, dat hij daardoor in staat is, den medeburger, de samenleving, het vaderland, de Kerk, en aldus den Heer te dienen. Wie dit doet, die zorgt wel voor zichzelf tot in eeuwigheid. Hieruit blijkt duidelijk, wat het eerste is in den tijd, en wat het eerste in het einddoel is; en dat het eerste in het einddoel datgene is, waarop alle dingen gericht zijn. Het is hiermede ook zoo gesteld als met iemand, die een huis bouwt; eerst moet hij het fundament leggen, maar het fundament moet voor het huis zijn, en het huis voor de bewoning. Wie gelooft, dat hij in de eerste plaats of voornamelijk voor zichzelf de naaste is, is gelijk iemand die het fundament als het einddoel beschouwt en niet de bewoning, terwijl toch het wonen het eerste en laatste einddoel zelf is, en het huis met het fundament slechts het middel tot het einddoel.

407. Wat den naaste liefhebben is, zal gezegd worden. Den naaste liefhebben is niet alleen den verwant, den vriend en den goede het goede te willen en te doen, maar ook den vreemde, den vijand en den booze. Doch de naastenliefde jegens dezen en genen wordt op verschillende wijze beoefend: jegens den verwant en den vriend door directe weldaden, jegens den vijand en den booze echter door indirecte weldaden, welke worden bewezen door vermaningen, tuchtigingen en straffen, en aldus door verbeteringen. Dit kan aldus worden

toegelicht: de rechter, die krachtens wet en gerechtigheid den boosdoener straft, heeft den naaste lief, want op deze wijze verbetert hij hem, en draagt zorg daarvoor dat hij den burgers geen kwaad berokkent. Een ieder weet, dat een vader, die zijn kinderen kastijdt, wanneer zij kwaad doen, hen liefheeft, en dat omgekeerd de vader, die hen daarvoor niet kastijdt, hun boosheden liefheeft, hetgeen men geen naastenliefde noemen kan. Verder: wanneer iemand een aanrandenden vijand teruggedrijft en hem uit zelfverdediging slaat en aan den rechter overlevert, om aldus het gevaar van zich af te wenden, maar nochtans met de bedoeling, dat hij zijn vriend worde, zoo handelt hij uit de ader der naastenliefde. Oorlogen, die de bescherming van vaderland en Kerken doel hebben, zijn evenmin tegen de naastenliefde gericht; het einddoel terwille waarvan men handelt, wijst uit of het al dan niet naastenliefde is.

408. Aangezien nu de naastenliefde in haar oorsprong wel willen is, en het wel willen in den inwendigen mensch zetelt, zoo blijkt het duidelijk, dat wanneer iemand, die naastenliefde heeft, den vijand wederstaat, den schuldige straft en de boozen kastijdt, hij dit doet door middel van den uitwendigen mensch, en daarom, wanneer hij dit volbracht heeft, in de naastenliefde, welke in den inwendigen mensch is, terugkeert, en dan voor zooveel hij kan en voor zooveel het van nut is, den boosdoener wel wil, en uit het wel willen wel doet. Zij, die echte naastenliefde hebben, hebben ijver voor het goede, en deze ijver kan in den uitwendigen mensch als toorn en als een vlamvend vuur verschijnen, maar zijn vlam dooft en bedaart zoodra de tegenstander weer tot inzicht komt. Anders is het gesteld bij hen, die geen naastenliefde hebben; hun ijver is toorn en haat, want vanuit die gloeit en ontbrandt hun inwendige mensch.

409. Vooraleer de Heer in de wereld kwam, wist nauwelijks iemand, wat de inwendige mensch is, en wat de naastenliefde; dit is de reden, waarom de Heer op zoovele plaatsen de beminning, dat is, de naastenliefde leerde; en dit maakt het onderscheid tusschen het Oude Testament of Verbond en het Nieuwe. Dat men den tegenpartijder en den vijand uit naastenliefde moet weldoen, leerde de Heer bij Mattheus: *Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult uwen naaste liefhebben en uwen vijand zult gij haten. Maar Ik zeg u: hebt uwe vijanden lief, zegent ze, dien vervloeken, doet wel dengenen, die u haten, en bidt voor degenen, die u geweld aandoen, en die u vervolgen, opdat gij moogt zonen zijn uws Vaders, die in de hemelen is* (hfdst. 5: 43, 44, 45); *en aan Petrus, die Hem vroeg, hoe menigmaal hij dengene, die tegen hem zondigde, zou vergeven, of hij het zevenmaal zou doen, antwoordde Hij: Ik zeg u niet tot zevenmaal, maar tot zeventigmaal zevenmaal* (Matth. 18: 21, 22). En

ik heb uit den Hemel gehoord, dat de Heer een ieder zijne zonde vergeeft, en nooit wraak neemt, en zelfs niet toerekent, daar Hij de Liefde zelve en het Goede zelf is, maar dat daardoor nochtans de zonden niet zijn weggewischt; want deze worden niet dan door het berouw weggewischt; want wanneer Hij tot Petrus zeide, dat hij zeventigmaal zevenmaal zou vergeven, wat zal dan de Heer niet doen?

410. Aangezien de naastenliefde zelve in den inwendigen mensch zetelt, in wien het wel willen is, en daaruit in den uitwendigen mensch, in wien het weldoen is, zoo volgt, dat men den inwendigen mensch moet liefhebben, en daaruit den uitwendigen; bijgevolg, dat men den mensch moet liefhebben overeenkomstig de hoedanigheid van het goede, dat in hem is. Daarom is het goede zelf wezenlijk de naaste. Dit kan door het volgende verduidelijkt worden: wanneer iemand uit drie of vier zich een beheerder van zijn huis of een knecht kiest, vorsch hij dan niet diens inwendigen mensch uit, en kiest hij niet den oprechte en den getrouwe, en bemint hem vandaar? Desgelijks kiest een koning of een magistraat uit drie of vier diengene, die bekwaam is voor een ambt, en wijst den onbekwame af, hoezeer hij diens uiterlijk ook verkiest, en hoe gunstig diens spreken en doen ook stemt. Aangezien derhalve elk mensch de naaste is, en er een oneindige verscheidenheid van menschen is, en men een ieder overeenkomstig zijn goede als naaste moet liefhebben, zoo blijkt het duidelijk, dat er geslachten en soorten, voorts graden van liefde jegens den naaste bestaan. Daar men nu den Heer boven alle dingen moet liefhebben, zoo volgt, dat de graden dier liefde afgemeten moeten worden naar de liefde tot Hem, dus naar de hoeveelheid van hetgeen de ander van den Heer of vanuit den Heer in zichzelf bezit, want zooveel goede bezit hij ook, daar al het goede uit den Heer is. Maar aangezien deze graden in den inwendigen mensch zijn, en deze zich zelden in de wereld openbaart, is het voldoende, dat men den naaste liefheeft overeenkomstig de graden, die men kent. Doch deze graden wordt men na den dood duidelijk gewaar, want dan vormen de aandoeningen van den wil en de daaruit voortvloeiende gedachten van het verstand een geestelijke sfeer om hen, die op verschillende wijze gevoeld wordt; doch deze geestelijke sfeer wordt in de wereld opgezogen door het stoffelijke lichaam, en zij sluit zich op in de natuurlijke sfeer, die dan van den mensch uitstroomt. Dat er graden van liefde jegens den naaste zijn, blijkt uit de gelijkenis des Heeren van den Samaritaan, die barmhartigheid deed aan den door roovers gewonden man, dien de priester en de Leviet zagen en aan wien zij voorbijgingen; en toen de Heer vroeg, wie van deze drie als de

naaste verscheen, werd Hem geantwoord: Die barmhartigheid gedaan heeft (Lukas 10: 30 tot 37).

4II. Men leest: *Gij zult den Heer God liefhebben boven alle dingen, en den naaste als u zelven* (Lukas 10: 27); den naaste liefhebben als zichzelf, wil zeggen: hem niet bij zichzelf vergeleken verachten, en gerecht met hem handelen, en over hem geen boos oordeel vellen. De door den Heer Zelf uitgesproken en gegeven wet der naastenliefde is deze: *Alle dingen, die gij wilt, dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook alzoo; want dat is de wet en de profeten* (Matth. 7: 12; Lukas 6: 31, 32). Alzoo hebben diegenen den naaste lief, die in de liefde tot den Hemel zijn, maar zij die in de wereldliefde zijn, hebben den naaste lief uit de wereld en ter wille van de wereld; zij echter, die in de eigenliefde zijn, hebben den naaste lief uit zichzelf en ter wille van zichzelf.

De mensch in het meervoud, die een kleiner en grooter gezelschap is, en de mensch in de samenstelling van deze gezelschappen, welke het vaderland is, is de naaste, dien men moet liefhebben.

412. Zij, die niet weten, wat de naaste in den echten zin is, meenen, dat hij geen ander is dan de mensch in het enkelvoud, en dat hem weldaden bewijzen, wil zeggen den naaste liefhebben. Maar de naaste en de liefde tot hem strekken zich verder uit, en stijgen naarmate het getal der menschen grooter wordt. Wie kan niet begrijpen, dat meer menschen in een groep liefhebben wil zeggen: den naaste meer liefhebben dan één in het bijzonder uit die groep. Dat derhalve een kleiner of grooter gezelschap de naaste is, komt, omdat een gezelschap een mensch in het meervoud is; hieruit volgt, dat wie een gezelschap liefheeft, diegenen liefheeft, uit wie het gezelschap bestaat; wie daarom een gezelschap wel wil en wel doet, zorgt voor een ieder afzonderlijk. Een gezelschap is gelijk een enkel mensch, en zij, die in hetzelfde binnentreden, stellen als het ware ook één lichaam samen, en worden onderling onderscheiden als de leden in een enkel lichaam. Wanneer de Heer, en uit Hem de Engelen, op de aarde neerblikken, zien zij een volledig gezelschap niet anders dan als één enig mensch, en zijn vorm overeenkomstig de hoedanigheden van hen, die het samenstellen. Het werd mij ook gegeven een zeker gezelschap in den Hemel geheel en al als één enkel mensch te zien, in een gestalte gelijk aan die, waarin de mensch in de wereld is. Dat de liefde jegens een gezelschap een vollere liefde jegens den naaste is dan de liefde jegens den afzonderlijken mensch of het individu, komt hierin duidelijk uit, dat waardigheden worden afgemeten naar den aard van de besturen over gezelschappen, en dat de bestuurders eerbewijzen ontvangen overeenkomstig het nut, dat zij betrachten. Want er zijn in de wereld hoogere en lagere ambten, die aan elkander zijn ondergeschikt overeenkomstig hun meer of minder omvattend bestuur over gezelschappen; en diegene is de koning, die het meest omvattende bestuur heeft; en een ieder geniet belooning, eer en de algemeene liefde overeenkomstig den omvang van zijn ambt, en tevens overeenkomstig de goedheden van het nut, dat hij betracht. Maar de leiders van deze eeuw kunnen nut stichten, en het belang van het gezelschap behartigen, en nochtans niet den naaste liefhebben, zooals bijvoorbeeld diegenen, die nut stichten en de belangen van anderen behartigen ter wille van de wereld en ter wille van zichzelf, opdat zij in het oog vallen, of om daarmee de bevordering tot hoogere waardigheden te verdienen. Maar ofschoon dezen in de wereld niet worden onderkend, worden zij nochtans in den Hemel onderkend; daarom worden zij, die uit

liefde jegens den naaste nut gesticht hebben, ook als leiders over een hemelsch gezelschap aangesteld, en zijn daar in glans en eer; maar nochtans zetten zij hun hart niet daarop, doch op de nutten. De overigen daarentegen, die uit wereld- en eigenliefde nut gesticht hebben, worden verworpen.

413. Het onderscheid tusschen de liefde jegens den naaste en haar beoefening ten opzichte van den mensch in het enkelvoud en ten opzichte van den mensch in het meervoud of ten opzichte van een gezelschap, is gelijk het onderscheid tusschen het ambt van een burger, het ambt van een bewindhebber, en het ambt van een aanvoerder; en als het onderscheid tusschen hem, die met twee talenten handel dreef en hem, die met vijf talenten handel dreef (Matth. 25: 14 tot 30); en het is als het onderscheid tusschen de waarde van een sikkel en de waarde van een talent; of als tusschen het vruchtgebruik van een wijnstok en dat van een wijngaard; of als dat van een olijfboom en dat van een olijfgaard; of als dat van een boom en dat van een tuin. De liefde jegens den naaste stijgt ook bij den mensch innerlijk meer en meer, en naarmate zij stijgt, heeft hij het gezelschap meer lief dan den mensch in het bijzonder, en het vaderland meer dan het gezelschap. Aangezien nu de naastenliefde bestaat uit het wel willen en vandaar uit het wel doen, zoo volgt hieruit, dat men haar jegens het gezelschap bijna op dezelfde wijze moet betrachten als jegens den mensch in het bijzonder; echter jegens het gezelschap der goeden anders dan jegens het gezelschap der boozen; jegens het laatstgenoemde moet men de naastenliefde betrachten volgens natuurlijke billijkheid, jegens het eerstgenoemde volgens geestelijke billijkheid. Doch over deze en gene billijkheid zal men elders meer zien.

414. Dat het vaderland meer de naaste is dan het gezelschap, komt, omdat het uit tal van gezelschappen bestaat, en vandaar is de liefde jegens hetzelfde een meer omvattende en hoogere liefde; en bovendien wil het vaderland liefhebben zeggen: het algemeene welzijn liefhebben. Dat het vaderland de naaste is, komt omdat het gelijk een ouder is, want de mensch is daarin geboren, het voedde en het voedt hem, het beschermde en het beschermt hem tegen beleedigingen. Men moet het vaderland uit liefde weldoen overeenkomstig zijn behoeften, waarvan sommige natuurlijk, sommige geestelijk zijn. De natuurlijke betreffen het burgerlijke leven en de burgerlijke orde, en de geestelijke het geestelijke leven en de geestelijke orde. Dat men het vaderland lief moet hebben, niet zooals de mensch zichzelf liefheeft, maar meer dan zichzelf, is een wet, die gegrift is in de mensehelijke harten, en waaruit dit gezegde algemeen verspreid werd, hetwelk door elk gerecht mensch wordt uitgesproken, namelijk dat het, wanneer het vaderland met

den ondergang bedreigd wordt door den vijand of door een gevaar van elders, roemvol is, daarvoor te sterven, en eervol voor den soldaat, daarvoor zijn bloed te storten. Dit wordt gezegd, omdat men het tot zulk een hoogen graad moet liefhebben. Men moet weten, dat zij, die het vaderland liefhebben, en het uit wel willen weldoen, na den dood het Rijk des Heeren liefhebben, want daar is dit het vaderland; en zij, die het Rijk des Heeren liefhebben, hebben den Heer lief, omdat de Heer het al in alle dingen van Zijn Rijk is.

De Kerk is de naaste, dien men in een hooger grad moet liefhebben, en het Rijk des Heeren is de naaste, dien men in den hoogsten grad moet liefhebben.

415. Aangezien de mensch geboren is voor het eeuwige leven, en in dit leven door de Kerk wordt binnengeleid, moet hij de Kerk in een hooger grad liefhebben, want zij leert de middelen, die tot het eeuwige leven leiden, en leidt daarin binnen; zij leidt tot het eeuwige leven door de waarheden der Leer, en leidt daarin binnen door de goedheden des levens. Hiermede wordt niet bedoeld, dat men het priesterschap moet liefhebben in een hooger grad, en vanuit dit de Kerk, maar dat men het goede en het ware der Kerk moet liefhebben en ter wille daarvan het priesterschap; het priesterschap dient slechts, en alnaar het dient moet men het eeren. Dat de Kerk de naaste is, dien men in een hooger grad moet liefhebben, dus ook boven het vaderland, is ook omdat de mensch door het vaderland in het burgerlijke leven wordt ingewijd, maar door de Kerk in het geestelijke leven, en dit leven den mensch onderscheidt van het louter dierlijk leven. Bovendien is het burgerlijk leven een tijdelijk leven, dat een einde heeft, en dan is het alsof het niet geweest was, terwijl het geestelijk leven, aangezien het geen einde heeft, eeuwig is; daarom kan in verband met het laatstgenoemde gesproken worden van Zijn, en in verband met het eerstgenoemde van niet-Zijn; het onderscheid is als tusschen het eindige en het oneindige, waartusschen geen verhouding bestaat, want het eeuwige is het oneindige ten aanzien van den tijd.

416. Dat het Rijk des Heeren de naaste is, dien men in den hoogsten grad moet liefhebben, komt, omdat onder het Rijk des Heeren de Kerk wordt verstaan over het gansche gebied der landen, welke de gemeenschap der heiligen wordt genoemd, en daaronder ook de Hemel wordt verstaan. Daarom heeft hij, die het Rijk des Heeren liefheeft, allen in de gansche wereld lief, die den Heer erkennen, en geloof in Hem, en liefde jegens den naaste hebben; en hij heeft ook allen in den Hemel lief. Zij, die het Rijk des Heeren liefhebben, hebben den Heer boven alle dingen lief, en zijn derhalve meer dan de overigen in de liefde tot God; want de Kerk in de Hemelen en in de landen is het lichaam des Heeren, want zij zijn in den Heer en de Heer is in hen. Daarom is de liefde jegens het Rijk des Heeren de liefde jegens kien naaste in haar volheid; want zij, die het Rijk des Heeren liefhebben, hebben niet alleen den Heer boven alle dingen lief, maar zij hebben ook den naaste lief als zichzelf. Want de Liefde tot den Heer is de universeele liefde, en zij is vandaar in alle en in elk der dingen van het geestelijke leven, en ook in alle en in elk der dingen van

het natuurlijke leven, want deze liefde zetelt in de hoogste dingen bij den mensch, en de hoogste dingen vloeien in de lagere dingen in en maken deze levend, zooals de wil vloeit in alle dingen van de bedoeling en van de daaruit voortvloeiende handeling, en zooals het verstand vloeit in alle dingen van de gedachte en van de daaruit voortvloeiende rede. Daarom zegt de Heer: *Zoekt eerst het koninkrijk der hemelen en zijne gerechtigheid, en alle dingen zullen u toegeworpen worden* (Matth. 6: 33). Dat het koninkrijk der hemelen het Rijk des Heeren is, blijkt uit het volgende bij Daniël: *Ziet, er kwam Een met de wolken der hemelen, als een ZOON DES MENSCHEN; en Hem werd gegeven heerschappij, heerlijkheid, en het koninkrijk; en alle volken, natiën, en tongen zullen Hem vereeren; Zijne heerschappij is eene heerschappij der eeuw, die niet zal voorbijgaan, en Zijn koninkrijk, dat niet zal vergaan* (hfdst. 7: 13, 14).

Den naaste liefhebben is, op zichzelf beschouwd, niet den persoon liefhebben, maar het goede, hetwelk in den persoon is.

417. Wie weet niet, dat de mensch niet mensch is door het menschelijk aangezicht en door het menschelijk lichaam, maar door de wijsheid van zijn verstand en door de goedheid van zijn wil, welker hoedanigheid, naarmate zij stijgt, maakt dat hij meer mensch is? Wanneer de mensch geboren is, is hij bruter dan eenig dier, doch hij wordt mensch door onderwijzingen, welke, naarmate zij opgenomen worden, zijn gemoed vormen, door hetwelk en overeenkomstig hetwelk de mensch mensa is. Er zijn beesten, welker aangezichten op de menschelijke aangezichten gelijken, maar zij verheugen zich niet in het bezit van eenig vermogen om te verstaan en uit verstand iets te doen, maar zij handelen uit het instinct, dat door hun natuurlijke liefde wordt opgewekt. Het onderscheid is, dat het beest in klanken de aandoeningen van zijn liefde uit, terwijl de mensch ze, nadat hij ze in gedachten heeft gekleed, uitspreekt. Voorts, dat het beest met neergebogen gezicht naar de aarde ziet, de mensch echter met opgericht aangezicht naar den Hemel rondomziet. Hieruit kan men de gevolgtrekking maken, dat de mensch voor zooveel mensch is, als hij uit gezonde rede spreekt en zijn verblijf in den Hemel voor oogen heeft, en dat hij voor zooveel geen mensch is, als hij uit verkeerde rede spreekt, en alleen zijn verblijf in de wereld voor oogen heeft; maar toch zijn dezulken menschen, doch niet in werkelijkheid maar naar vermogen; want elk mensch be schikt over het vermogen tot het verstaan van waarheden en tot het willen van goedheden; maar voor zooveel hij de goedheden niet doen noch de waarheden verstaan wil, kan hij in uitwendige dingen den mensch nabootsen en diens aap spelen.

418. Dat het goede de naaste is, komt, omdat het goede tot den wil behoort, en de wil het Zijn is van het leven des menschen. Het ware van het verstand is ook de naaste, maar alleen voor zooveel dit van het goede van den wil uitgaat, want het goede van den wil vormt zich in het verstand en vertoont zich daar zichtbaar in het licht der rede. Dat het goede de naaste is, blijkt uit elke ondervinding. Wie heeft een persoon anders lief dan naar de hoedanigheid van zijn wil en verstand, dat is, naar het goede en gerechte in hem. Zoo bij voorbeeld: wie heeft een koning, een vorst, een aanvoerder, een bewindhebber, een consul, eenig overheidspersoon en eenig rechter anders lief dan wegens [de gerechtigheid en] het gericht waaruit zij handelen en spreken? Wie heeft een primaat, eenig dienaar der Kerk of een kanunnik anders lief dan wegens zijn ontwikkeling, zijn ongerepten levenswandel, en zijn ijver voor der zielen

heil? Wie heeft een legeraanvoerder en eenig officier onder hem anders lief dan wegens zijn dapperheid en daaraan verbonden voorzichtigheid; wie heeft een koopman anders lief dan om zijn eerlijkheid; wie heeft een werkman en een knecht anders lief dan om hun trouw; ja, wie heeft een boom anders lief dan om zijn vrucht, den aardbodem anders dan om zijn vruchtbaarheid, een steen anders dan om zijn kostbaarheid, enzoovoort. En, wat wonderlijk is, niet alleen de oprechte heeft het goede en gerechte in den ander lief, maar ook de onoprechte, want met een oprecht man verkeert hij in geen vrees van verlies van faam, eer en rijkdom. Maar de liefde van het goede bij den onoprechte is geen naastenliefde, want de onoprechte heeft den ander innerlijk alleen voor zooveel lief als deze hem dient. Daarentegen is het goede in den ander liefhebben uit het goede in zichzelf echte liefde jegens den naaste, want dan kussen de goedheden elkander wederkeerig en verbinden zich.

419. De mensch, die het goede liefheeft omdat het het goede is, en het ware omdat het het ware is, heeft den naaste op uitnemende wijze lief, omdat hij den Heer liefheeft, die het Goede zelf en het Ware zelf is; de liefde van het goede en vandaar van het ware, en aldus van den naaste, komt nergens anders vandaan; aldus wordt de liefde jegens den naaste gevormd uit hemelschen oorsprong. Het is hetzelfde, of men zegt nutten of het goede; daarom is nutten doen goedheden doen, en overeenkomstig de hoeveelheid en de hoedanigheid van het nut in de goedheden zijn de goedheden goedheden.

Naasteliefde en goede werken zijn twee onderscheiden dingen zooals wel willen en wel doen.

420. Bij elk mensch is een inwendige en een uitwendige; zijn inwendige is datgene, wat de inwendige mensch wordt genoemd, en zijn uitwendige datgene, wat de uitwendige mensch wordt genoemd; maar wie niet weet, wat de inwendige en de uitwendige mensch is, kan geleoven, dat het de inwendige mensch is, die denkt en wil, en dat het de uitwendige is, die spreekt en handelt; weliswaar behoort het laatstgenoemde tot den uitwendigen mensch en het eerstgenoemde tot den inwendigen, maar nochtans zijn het niet deze, die wezenlijk den uitwendigen en den inwendigen mensch maken. Het gemoed des menschen is weliswaar in de algemeene gewaarwording de inwendige mensch, maar het gemoed zelf is in twee gebieden verdeeld; het eene, dat hooger en innerlijker is, is geestelijk; het andere, dat lager en uiterlijker is, is natuurlijk. Het geestelijk gemoed schouwt voornamelijk in de geestelijke wereld, en heeft tot objecten de dingen, die daar zijn, hetzij zulke dingen als zich in den Hemel, hetzij zulke dingen als zich in de hel bevinden, want Hemel en hel zijn in de geestelijke wereld. Het natuurlijk gemoed echter schouwt voornamelijk in de natuurlijke wereld, en heeft tot objecten de dingen, die daar zijn, hetzij de goede of de booze. Elke handeling en spraak des menschen gaat rechtstreeks van het lagere gebied des gemoeds uit, en indirect van het hoogere gebied, aangezien het lagere gebied des gemoeds dichter ligt bij de zinnen van het lichaam, en het hoogere gebied verder daarvan verwijderd ligt. Deze verdeling van het gemoed bestaat bij den mensch, omdat hij geschapen werd om geestelijk en tevens natuurlijk te zijn, en aldus een mensch en geen beest. Hieruit blijkt duidelijk, dat de mensch die in de eerste plaats de wereld en zichzelf beschouwt, een uitwendig mensch is, aangezien hij niet alleen natuurlijk van lichaam maar ook van gemoed is; en dat de mensch, die in de eerste plaats naar de dingen ziet, die tot den Hemel en de Kerk behooren, een inwendig mensch is, aangezien hij geestelijk is zoowel van gemoed als van lichaam. Dat hij ook geestelijk van lichaam is, komt omdat zijn handelen en spreken uitgaan van het hoogere gemoed, dat geestelijk is, door het lagere gemoed, dat natuurlijk is. Want het is bekend, dat van het lichaam de werkingen uitgaan, en van het gemoed de oorzaken, die de werkingen teweegbrengen, en dat de oorzaak alles is in de werking. Dat het menschelijke gemoed op deze wijze verdeeld is, blijkt duidelijk hieruit, dat een mensch als veinzer, vleier, huichelaar en tooneelspeler kan optreden, en dat hij met de

woorden van een ander kan instemmen, en nochtans daarom lachen; hij lacht daarom uit het hogere gemoed, en hij stemt daarmee in uit het lagere.

421. Hieruit kan men zien, hoe het moet worden opgevat, dat de naastenliefde en de goede werken onderscheiden zijn gelijk wel willen en wel doen, namelijk, dat zij formeel onderscheiden zijn, gelijk het gemoed dat denkt en wil, en gelijk het lichaam door hetwelk het gemoed spreekt en handelt; dat zij echter wezenlijk onderscheiden zijn, aangezien het gemoed zelf onderscheiden is, en dat zijn innerlijk gebied geestelijk en zijn uiterlijk gebied natuurlijk is, werd boven gezegd. Gaan derhalve de werken van het geestelijk gemoed uit, zoo gaan zij uit van zijn wel willen, hetwelk de naastenliefde is; gaan zij daarentegen van zijn natuurlijk gemoed uit, zoo gaan zij uit van een wel willen, dat niet naastenliefde is, hoewel het in den uitwendigen vorm als naastenliefde kan verschijnen, terwijl het toch in den inwendigen vorm geen naastenliefde is; en de naastenliefde in den uitwendigen vorm alleen vertoont weliswaar de gedaante van de naastenliefde, maar zij bezit niet het wezen van de naastenliefde. Dit kan verduidelijkt worden door een vergelijking met zaden in de aarde: uit elk zaad ontspruit een plant, nuttig of onnuttig al naar de hoedanigheid van het zaad. Evenzoo is het gesteld met het geestelijk zaad, dat het ware der Kerk uit het Woord is: daaruit wordt een Leer gevormd, nuttig wanneer zij uit echte waarheden is, onnuttig wanneer zij uit vervalschte waarheden is. Evenzoo is het derhalve gesteld met de naastenliefde uit het wel willen, hetzij, dat het een wel 'willen is terwille van zichzelf en de wereld, hetzij een wel willen ter wille van den naaste in strikten of in breedten zin; is het een wel willen ter wille van zichzelf en de wereld, zoo is het onechte naastenliefde, maar is het een ter wille van den naaste, zoo is het echte naastenliefde. Doch men zie meer hierover in het hoofdstuk over het geloof, in het bijzonder in het artikel, waarin werd aangetoond *dat naastenliefde is wel willen en dat de goede werken zijn: weldoen uit wel willen* (n. 374); en *dat naastenliefde en geloof slechts gemoedsdingen en vergankelijk zijn, zoo zij niet, wanneer het mogelijk is, in de werken hun bestemming vinden, en daarin te zamen bestaan* (n. 375, 376).

De naastenliefde zelve is: gerecht en getrouw handelen in ambt, zaken en beroep, waarin een ieder is, en met hen met wie hij in eenig verkeer staat.

422. Dat de naastenliefde zelve is: gerecht en getrouw handelen in ambt, zaken en beroep, waarin een ieder is, komt, omdat alle dingen, die de mensch op deze wijze doet, de samenleving tot nut zijn, en het nut het goede is, en het goede in den van den persoon afgetrokken zin de naaste is. Dat niet alleen de mensch afzonderlijk, maar ook het kleinere gezelschap en het vaderland zelf de naaste is, werd boven aangetoond. Zoo bijvoorbeeld wil een koning, die zijn onderdanen in goed handelen met een goed voorbeeld voorgaat, dat dezen leven overeenkomstig de wetten der gerechtigheid; hij belooft hen, die zoo leven, beschouwt een ieder naar verdienste, beschermt hen tegen beledigingen en aanvallen; hij handelt als een vader des rijks, en zorgt voor het algemeen welzijn van zijn volk; in zijn hart is naastenliefde, en zijn daden zijn goede werken. Een priester, die de waarheden uit het Woord leert, en door die tot het goede des levens, en aldus tot den Hemel leidt, die beoefent, omdat hij voor de zielen der menschen zijner Kerk zorgt, op uitnemende wijze de naastenliefde. Een rechter, die naar gerechtigheid en naar de wet oordeel spreekt, en niet naar geschenken, vriendschap en verwantschap, zorgt voor de samenleving en voor den mensch in het bijzonder; voor de samenleving, omdat deze daardoor in de gehoorzaamheid der wet wordt gehouden, en in de vrees om haar te overtreden; en voor den mensch in het bijzonder, omdat daardoor de gerechtigheid over het onrecht zegeviert. Wanneer een koopman in oprechtheid en niet met bedrog handelt, zorgt hij voor den naaste met wien hij zaken doet; desgelijks de werkman en de vakman, zoo zij hun werk recht en ernstig, en niet misleidend en bedriegelijk doen; evenzoo is het gesteld met de overigen, als met kapiteins en matrozen, en met landbouwers en knechten.

423. Dat dit de naastenliefde zelve is, komt, omdat de naastenliefde als volgt gedefinieerd kan worden: den naaste dagelijks en voortdurend het goede doen, niet alleen den naaste in het enkelvoud, maar ook den naaste in het meervoud; en dit kan niet anders geschieden dan door het goede en gerechte in ambt, zaken en beroep, waarin een ieder is, en met hen, met wie hij in eenig verkeer staat; want dit doet men dagelijks en wanneer men het niet doet, heeft men het nochtans voortdurend in het gemoed, en men denkt daaraan en streeft daarnaar. De mensch, die op deze wijze de naastenliefde beoefent, wordt meer en meer de naastenliefde in een vorm; want gerechtigheid en trouw vormen zijn gemoed, en de uitoefening daarvan

zijn lichaam; en allengs wil en denkt hij vanuit zijn vorm niets anders dan de dingen, die tot de naastenliefde behooren. Dezulken worden ten slotte als diegenen, van wie in het Woord gezegd wordt, dat zij de Wet in hunne harten geschreven hebben. Zij stellen ook geen verdienste in de werken, aangezien zij niet daaraan denken, maar aan de plicht, namelijk, dat het den burger betaamt, zoo te doen. Doch de mensch kan geenszins van zichzelf uit geestelijke gerechtigheid en geestelijke trouw handelen; want elk mensch heeft het van zijn ouders” geërfd, dat hij het goede en het gerechte ter wille van zichzelf en van de wereld doet, en geen enkel mensch, dat hij het ter wille van het goede en gerechte doet. Daarom verkrijgt alleen hij, die den Heer vereert, en uit Hem handelt wanneer hij uit zichzelf handelt, de geestelijke naastenliefde en neemt haar door de uitoefening in zich op.

424. Er zijn velen, die in hun beroep gerecht en getrouw handelen, en hoewel zij aldus de werken der naastenliefde doen, nochtans niet eenige naastenliefde in zich bezitten; maar dezen zijn diegenen, bij wie de eigenen wereldliefde overheerscht en niet de liefde tot den Hemel, en zoo deze laatste aanwezig mocht zijn, staat zij onder de andere als een knecht onder zijn heer, en als een gewoon soldaat onder zijn officier, en is als een deurwachter die aan de poort staat.

De weldaden der naastenliefde bestaan daarin, den armen te geven en de behoeftigen te ondersteunen, maar met voorzichtigheid.

425. Men moet onderscheid maken tusschen de plichten der naastenliefde en haar weldaden; onder de plichten der naastenliefde worden de betrachtelingen der naastenliefde verstaan, die onmiddellijk van de naastenliefde zelve uitgaan, welke, zooals vlak hierboven werd aangetoond, in de eerste plaats tot de functie behooren, waarin een ieder is. Onder weldaden worden echter die hulpverleningen verstaan, die buiten deze plichten plaatsvinden. Zij worden weldaden genoemd, omdat het in de vrijheid en het goeddunken des menschen ligt, ze te doen; en omdat zij, wanneer zij geschieden, door den ontvanger niet anders worden beschouwd dan als weldaden, en deze weldaden worden verleend al naar de beweegredenen en de bedoelingen, die de weldoener in zijn gemoed draagt. Men gelooft algemeen, dat de naastenliefde niets anders is dan den armen geven, de behoeftigen ondersteunen, zorg voor weduwen en weezen, bijdragen voor den bouw van hospitalen, ziekenhuizen, toevluchtsoorden, weeshuizen, vooral van tempels, en voor de versiering daarvan en voor haar inkomsten. Maar tal van deze dingen behooren eigenlijk niet tot de naastenliefde, maar staan daarbuiten. Zij, die in deze weldaden de naastenliefde zelve stellen, kunnen wel niet anders dan in deze werken verdienste stellen, en ook al zouden zij met den mond bekennen, dat zij ze niet als verdiensten beschouwd willen zien, zoo ligt nochtans van binnen het geloof der verdienste verborgen. Dit blijkt duidelijk uit dezulken na den dood; zij sommen dan hun werken op, en eischen de zaligheid als belooning. Maar dan wordt een onderzoek ingesteld naar den oorsprong hunner werken en vandaar naar de hoedanigheid daarvan, en wanneer bevonden wordt, dat zij voortsporen óf uit hoogmoed óf uit zucht naar roem, óf uit bare vrijgevigheid, óf uit vriendschap, óf uit louter natuurlijke neiging, óf uit huichelarij, zoo worden zij naar dezen oorsprong geoordeeld, want de hoedanigheid van den oorsprong is in de werken. Doch de echte naastenliefde gaat uit van hen, die haar in zich hebben opgenomen vanuit de gerechtigheid en het oordeel in de werken, die zij doen zonder het einddoel der belooning, overeenkomstig de woorden des Heeren (Lukas 14: 12, 13, 14). Ook dezen noemen dergelijke dingen als boven vermeld weldaden alsmede plichten, hoewel zij tot de naastenliefde behooren.

426. Het is bekend, dat sommigen, die deze weldaden gedaan hebben, welke voor de wereld als beelden der naastenliefde verschijnen, meenen en gelooven, dat zij de werken der naastenliefde hebben beoefend, en dat zij

deze beschouwen als velen in het pausdom de aflaten, ter oorzaak waarvan zij van zonden gereinigd zijn, en als wederverwekten met den Hemel begiftigd moeten worden, en nochtans beschouwen zij echtbreuken, haatgevoelens, wraaknemingen, bedriegerijen, en in het algemeen de begeerten des vleesches, waaraan zij zich naar hartelust overgeven, niet als zonden. Maar wat zijn die goede werken dan anders als schilderijen, voorstellende Engelen met duivelen samengegroepeerd, of doozen van lazursteen waarin waterslangen zijn? Maar gansch anders is het gesteld, wanneer deze weldaden worden gedaan door hen, die bovengenoemde boosheden schuwen, als dingen, die met haat tegen de naastenliefde vervuld zijn. Maar nochtans strekken deze weldaden, bovenal het geven aan armen en aan bedelaars op velerlei wijze tot voordeel, want door die worden knapen, meisjes, knechten, dienstmaagden, en in het algemeen alle eenvoudigen in de naastenliefde ingewijd, want het zijn haar uitwendige dingen, door welke zij zich doordringen van de plichten der naastenliefde, want zij zijn de aanvangsgronden daarvan, en dan als de nog onrijpe vruchten. Doch bij hen, die naderhand vervolmaakt worden in de rechte erkentnissen aangaande de naastenliefde en het geloof, worden zij als rijpe vruchten; en dan beschouwen zij deze vroegere werken, die zij uit eenvoud des harten gedaan hadden, niet anders dan als plichten.

427. Dat men heden ten dage deze weldaden voor de eigenlijke handelingen der naastenliefde houdt, welke in het Woord onder de goede werken worden verstaan, komt omdat de naastenliefde herhaaldelijk in het Woord wordt beschreven met aan de armen geven, aan de behoeftigen hulp verleen, voor weduwen en weezen zorgen. Maar men heeft tot nu toe niet geweten, dat het Woord in de letter alleen die dingen noemt, die de uitwendige, ja zelfs de uiterste dingen van den eeredienst zijn, en dat daaronder de geestelijke dingen, die de inwendige zijn, worden verstaan; dienaangaande zie men boven in het hoofdstuk over de HEILIGE SCHRIFT, n. 193 tot 209, waaruit blijkt, dat onder de in het Woord genoemde armen, behoeftigen, weduwen en weezen, niet dezulken worden verstaan, maar die geestelijk zoo zijn. Dat onder de armen diegenen worden verstaan, die niet in erkentnissen van het ware en goede zijn, zie men in de ONTHULDE OPENBARING, n. 209; en dat onder weduwen diegenen worden verstaan, die zonder waarheden zijn, en nochtans waarheden begeeren, n. 764; enzoovoort.

428. Zij, die van geboorte medelijdend zijn, en hun natuurlijke barmhartigheden niet geestelijk maken door ze uit echte naastenliefde te doen, gelooven, dat de naastenliefde daarin bestaat, aan iederen arme te geven en aan iederen behoeftige ondersteuning te verleen, en zij onderzoeken niet

van te voren, of deze arme en deze behoeftige goed of boos is, want zij zeggen, dat dit niet noodig is, aangezien God alleen de hulp en de aalmoes aanziet. Doch dezen worden na den dood terdege onderscheiden en afgezonderd van hen, die de weldaden der naastenliefde met voorzichtigheid gedaan hebben; want zij, die ze gedaan hebben uit deze blinde voorstelling van de naastenliefde, doen dan evenzeer goed aan de boozen als aan de goeden, en de boozen doen door deze weldaden boosheden, en schaden daarmede de goeden, en daarom hebben deze weldoeners ook schuld aan de beledigingen, die den goeden worden aangedaan. Want een boosdoener weldoen staat gelijk met een duivel brood geven, dat hij in vergift verandert, want alle brood is in de hand des duivels vergift, en als het dit niet is, zoo verandert hij het daarin, en zulks doet hij door tot boosheden te verlokken door weldaden; en het staat gelijk met aan een vijand een zwaard te geven, waarmede hij dan iemand doodt; en het staat gelijk met aan een wolf-menseh den herdersstaf te geven, opdat hij de schapen leidt in de weide, terwijl hij toch, na den herdersstaf genomen te hebben, de schapen van de weide in de woestijn drijft en ze daar slacht; en het staat gelijk met aan een roover openbaar gezag te geven, die slechts op buit zint en loert, en naar den overvloed en den voorraad daarvan het recht handhaaft en gericht oefent.

Er zijn plichten der naastenliefde bestaande deels in publieke, deels in huiselijke, en deels in private plichten.

429. De weldaden der naastenliefde en de plichten der naastenliefde zijn van elkander onderscheiden gelijk de dingen, die uit vrije keuze en de dingen die uit noodzakelijkheid geschieden. Maar nochtans worden hier onder de plichten der naastenliefde niet de ambtsplichten in rijk en staat verstaan, zooals die van een minister in het regeeren, van een rechter in het rechtspreken, enzoovoort, maar bedoeld worden de plichten van een ieder, in welke functie hij ook zij; daarom zijn zij van een anderen oorsprong en vloeien uit een anderen wil voort, en vandaar worden zij uit naastenliefde gedaan door hen, die in de naastenliefde zijn, en anderzijds uit geen naastenliefde door hen, die in geen naastenliefde zijn.

430. DE PUBLIEKE PLICHTEN DER NAASTENLIEFDE zijn voornamelijk de bijdragen en belastingen, die men niet moet verwarren met de ambtelijke plichten. Zij, die geestelijk zijn, betalen ze met een ander hart dan zij, die louter natuurlijk zijn. De geestelijken betalen ze uit wel willen omdat deze gelden verzameld worden ter instandhouding van het vaderland, en ter bescherming daarvan en van de Kerk, en voor het bestuur door beambten en overheidspersonen, wier salarissen en vergoedingen betaald moeten worden uit de algemeene schatkist. Daarom kwijten zij, voor wie het vaderland en ook de Kerk de naaste is, zich vrijwillig en hulpvaardig van deze plichten, en beschouwen het als een ongerechtigheid daarbij te bedriegen en ze te ontduiken. Maar zij, voor wie vaderland en Kerk niet de naaste zijn, voldoen daaraan onwillig en met tegenstribbelen, en zoo vaak de gelegenheid zich voordoet, bedriegen en ontduiken zij; want voor dezulken is eigen huis en eigen vleesch de naaste.

431. DE HUISELIJKE PLICHTEN DER NAASTENLIEFDE zijn die van den echtgenoot tegenover de echtgenote, en van de echtgenote tegenover den echtgenoot; voorts van den vader en de moeder tegenover de kinderen, en van de kinderen tegenover den vader en de moeder; alsmede van den meester en de meesteres tegenover de knechten en dienstmaagden, en van dezen tegenover genen. Deze plichten zijn, omdat zij tot de opvoeding en tot het huishouden behooren, zoo talrijk, dat het opsommen daarvan een boekdeel zou vullen. Tot het vervullen van deze plichten wordt elk mensch door een andere liefde gedreven, dan die waarmede hij gedreven wordt tot het vervullen van zijn ambtsplichten; echtgenoot tegenover echtgenote, en echtgenote tegenover echtgenoot worden daartoe gedreven door de echtelijke liefde en

overeenkomstig deze; vader en moeder tegenover de kinderen door de een ieder ingeboren liefde, die *storge* genoemd wordt; en de kinderen tegenover de ouders door en overeenkomstig een andere liefde, die zich nauw verbindt met de gehoorzaamheid uit plicht. De plichten van meester en meesteres tegenover knechten en dienstmaagden ontleenen hun oorsprong aan de liefde tot regeeren, en deze is overeenkomstig den staat van het gemoed van een ieder. Maar de echtelijke liefde en de liefde jegens de kinderen met haar plichten en de vervullingen dier plichten, brengen niet de liefde jegens den naaste voort zooals de plichtsbetrachtingen in de ambtsverrichtingen, want de liefde die *storge* genoemd wordt, bestaat evenzeer bij de boozen als bij de goeden, en is somtijds sterker bij de boozen; en zij bestaat ook bij de beesten en de vogels, bij welke geen naastenliefde gevormd kan worden; dat zij bij de beren, tijgers en slangen evenzeer bestaat als bij de schapen en geiten, en bij de oehoe's evenzeer als bij de duiven, is bekend. Wat in het bijzonder de plichten van de ouders tegenover de kinderen betreft, deze plichten zijn aan den binnenkant andere bij hen die in de naastenliefde zijn, en andere bij hen die niet in de naastenliefde zijn, maar aan den buitenkant schijnen zij dezelfde. Bij hen, die in de naastenliefde zijn, wordt deze liefde verbonden met de liefde jegens den naaste en met de liefde tot God, want zij hebben hun kinderen lief overeenkomstig hun zeden, deugden, ijver en gaven om het algemeene welzijn te dienen. Bij hen echter, die niet in de naastenliefde zijn, is er geen verbinding van de naastenliefde met de liefde, die *storge* genoemd wordt; vandaar hebben ook sommigen van hen de booze, zedelooze, listige kinderen meer lief dan de goede, zedelijke en voorzichtige, aldus de voor het algemeen welzijn onnuttige meer dan de nuttige.

432. DE PRIVATE PLICHTEN DER NAASTENLIEFDE zijn ook talrijk, zooals den arbeiders hun loon uitkeeren, het betalen van rente, het nakomen van beloften, het bewaren van panden, en dergelijke andere dingen meer, waarvan sommige plichten zijn opgelegd door de wet van het staatsrecht, andere door de burgerlijke wet en weer andere door de zedewet. Ook deze worden door hen, die in de naastenliefde zijn, met een ander gemoed nagekomen dan door hen, die niet in de naastenliefde zijn. Door hen die in de naastenliefde zijn, worden deze plichten gerecht en getrouw betracht, want het gebod der naastenliefde is, dat een ieder gerecht en getrouw handelt met allen, met wie men in eenig zakenverband en verkeer staat (waarover boven n. 422 en vervolg); maar deze zelfde plichten worden gansch anders vervuld door hen, die niet in de naastenliefde zijn.

De ontspanningen der naastenliefde zijn middagen avondmalen en bijeenkomsten.

433. Het is bekend, dat middag- en avondmalen overal gebruikelijk zijn, en dat zij om verschillende doeleinden zijn ingesteld, en dat zij bij velen gegeven worden ter wille van vriendschappen, van familiebetrekkingen, om zich te verblijden, om voordeelen te behalen en met het oog op wedervergelding; en dat zij lokmiddelen zijn om anderen tot zijn partij over te halen; en dat zij bij de grooten ook gegeven worden om de eer en aan de hoven der koningen om de praal. Maar de middag- en avondmalen der naastenliefde zijn alleen bij hen, die uit het zelfde geloof in wederkerige liefde zijn. De middag- en avondmalen hadden in de oorspronkelijke Kerk bij de Christenen geen ander doel, en zij werden **GASTMALEN** genoemd. Zij waren ingesteld, opdat men zich te zamen van harte zou verblijden, en ook verbonden worden. De **AVONDMALEN** beteekenden bij hen vergezelschappingen en verbindingen in den eersten staat van de stichting der Kerk, want de avond, waarin zij gehouden werden, beteekende dien staat. De **MIDDAGMALEN** werden echter in den tweeden staat gehouden, toen de Kerk gesticht was, want de morgen en de dag beteekenden dien staat. Aan tafel werden gesprekken gevoerd over verschillende onderwerpen, zoowel van huiselijken als van maatschappelijken aard, maar bovenal over de dingen, die de Kerk betroffen. En aangezien het gastmalen der naastenliefde waren, was er in de gesprekken, wat daarvan ook het onderwerp uitmaakte, naastenliefde gelegen met haar vreugde en blijdschap. De geestelijke sfeer, welke in deze gastmalen heerschte, was de sfeer der liefde tot den Heer en der liefde jegens den naaste, welke het gemoed van een ieder met blijdschap vervulde, aan den toon van elk gesprek teederheid gaf, en een feestelijke stemming uit het hart in alle zinnen deed stroomen; want van ieder mensch stroomt een geestelijke sfeer uit, welke tot de aandoening van zijn liefde en tot de daaruit voortvloeiende gedachte behoort, en de medegenooten innerlijk aandoet, vooral bij gastmalen; deze sfeer stroomt zoowel door het aangezicht als door de ademhaling uit. Aangezien door de middag- en avondmalen of door de gastmalen dergelijke vergezelschappingen der gemoederen werden aangeduid, worden zij in het Woord zoo vaak genoemd, en wordt daaronder in den geestelijken zin niets anders verstaan, en niets anders in den hoogsten zin onder het paaschmaal bij, de zonen Israëls, en ook onder de maaltijden bij de overige feesten, alsmede onder de offermaaltijden bij den tabernakel; de verbinding zelve werd dan

uitgebeeld door het breken en uitdeelen van het brood, en door het drinken uit denzelfden beker en het doorgeven daarvan.

434. Wat de SAMENKOMSTEN betreft, deze vonden in de oorspronkelijke Kerk plaats onder hen, die zich broeders in Christus noemden. Het waren bijgevolg samenkomsten der naastenliefde, omdat er geestelijke broederschap was. Ook waren zij ter vertroosting bij de tegenspoeden der Kerk, en ter verblijding over haren groei; voorts ter ontspanning van het gemoed na geestelijken en lichamelijken arbeid, en tevens ter gedachtenwisseling over allerlei dingen; en daar zij uit geestelijke liefde als uit een bron voortvloeiden. waren zij redelijk en zedelijk uit geestelijken oorsprong. Er bestaan heden ten dage vriendschappelijke bijeenkomsten, welke ten doel hebben het aangename van den omgang, de opvrolijking van het gemoed door gesprekken, en vandaar de verruiming van den geest en de ontspanning der opgesloten gedachten, en aldus de verfrissing van de zinnelijke dingen van het lichaam en de herstelling van hun staat. Maar er bestaan nog geen samenkomsten der naastenliefde, want de Heer zegt: In de voleinding der eeuw (dat is, aan het einde der Kerk) *zal de ongerechtigheid vermenigvuldigd worden, en de naastenliefde verbouden* (Matth. 24: 12). De reden hiervan is, dat de Kerk den Heer God Zaligmaker nog niet erkend heeft als den God van Hemel en aarde, en dat men zich niet onmiddellijk tot Hem heeft gewend, van wien alleen de echte naastenliefde uitgaat en invloeit. De samenkomsten echter, waarin niet een vriendschap, die de naastenliefde streeft nabij te komen, de zielen verbindt, zijn niet anders dan schijnvertooningen van vriendschap en bedriegelijke verzekeringen van wederkeerige liefde, vleierijen om in de gunst te komen, en een zich overgeven aan de verlustingen van het lichaam, vooral aan de zinnelijke, waardoor de anderen worden voortgetrokken als een schip door zijn zeilen en door een gunstige strooming, terwijl op het achterdek de pluimstrijkers en huichelaars staan, en de roepen in de hand houden.

Het eerste der naastenliefde is, de boosheden te verwijderen, en het tweede daarvan, de goed heden te doen, welke den naaste tot nut strekken.

435. In de Leer der naastenliefde neemt dit de eerste plaats in, dat het eerste der naastenliefde is, geen kwaad aan den naaste te doen, en het tweede, hem het goede te doen. Dit dogmatische is gelijk een deur tot de Leer der naastenliefde. Het is bekend, dat het booze zetelt in den wil van elk mensch van geboorte aan, en aangezien al het booze op den mensch gericht is van nabij en van verre, alsmede op de samenleving en op het vaderland, zoo volgt, dat het erfbooze het booze tegen den naaste in eiken graad is. De mensch kan uit de rede zelve zien, dat voor zooveel het in den wil zetelend booze niet verwijderd wordt, het goede dat hij doet, van dat booze doordrenkt is; want dan is het booze binnen in het goede, gelijk een noot in den dop en gelijk het merg in een been; daarom is het goede, dat door zulk een mensch gedaan wordt, hoewel het als goed verschijnt, nochtans van binnen niet het goede, want het is als een glanzende dop, waarbinnen een door de wormen verteerde noot is, en het is als een blanke amandel van binnen vol verrotting, waaruit verrotte plekken tot aan de oppervlakte doordringen. Het booze willen en het goede doen zijn in zichzelf twee tegenovergesteldheden; want het booze behoort tot den haat jegens den naaste, en het goede tot de liefde jegens den naaste; of het booze is een vijand van den naaste en het goede is zijn vriend. Deze twee kunnen niet in hetzelfde gemoed bestaan, dat is, het booze in den inwendigen mensch en het goede in den uitwendigen. Indien zij dat doen, is het goede in den uitwendigen mensch als een oppervlakkig genezen wond, waarin van binnen tot verrotting overgegangene etter is. De mensch is dan als een boom, welks wortel door ouderdom verteerd is, en die nochtans vruchten voortbrengt, die van buiten smakelijk en nuttig schijnen maar van binnen weerzinwekkend en waardeloos zijn. Dergelijke menschen zijn ook als weggegoorpen slakken, die, van buiten glad gepolijst en schoon gekleurd, als edelgesteente worden aangeprezen. Kortom, zij zijn gelijk oehoe-eieren, die men laat doorgaan voor duiveneieren. De mensch wete, dat het goede, hetwelk de mensch met het lichaam doet, van zijn geest of van den inwendigen mensch uitgaat. De inwendige mensch is zijn geest, die na den dood leeft. Wanneer derhalve de mensch het lichaam, dat zijn uitwendigen mensch maakte, afwerpt, zoo is hij gansch en al in boosheden, en verlustigt zich daarin, en verafschuwt het goede als iets dat zijn leven vijandig gezind is. Dat de mensch het goede, hetwelk in zichzelf goed is, niet kan doen,

vooraleer het booze verwijderd is, leert do Heer op vele plaatsen: *Men leest geene druif van doornen, noch vijgen van distelen; een verrotte boom kan geen goede vruchten voortbrengen* (Matth,7: 16, 17, 18); *Wee u, gij schriftgeleerden en farizeën, gij reinigt het uiterlijke des drinkbekers en des schotels, maar de innerlijke dingen zijn vol van roofen onmatigheid; gij blinde farizeër, reinig eerst het innerlijke des drinkbekers en des schotels, opdat ook het uiterlijke rein worde* (Matth. 23: 25, 26); en bij Jesaja: *Wascht u, doet de boosheid uwer werken weg, houdt op van kwaad te doen; leert goed te doen, zoekt het gericht; dan, al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw, al waren zij rood als purper, zij zullen worden als wol* (hfdst. 1: 16, 17, 18).

436. Dit kan verder door de volgende vergelijkingen verduidelijkt worden: Niemand kan een ander gaan bezoeken, die in zijn kamer een luipaard en een panter houdt, waarmede hij, omdat hij hun te eten geeft, veilig samenwoont, tenzij hij deze wilde dieren eerst verwijderd heeft. Wie, die aan de tafel van den koning en de koningin genoodigd is, zal niet, voor hij gaat, zijn gezicht en handen wasschen? Wie reinigt niet het erts door vuur, en scheidt daarvan de slakken af, voordat hij zuiver goud en zilver krijgt? Wie scheidt niet het onkruid van zijn tarwe, voordat hij deze in de schuur brengt? Wie schuimt niet bij het koken het rauwe vleesch af, voordat het eetbaar wordt en op de tafel gezet kan worden? Wie schudt niet de wormen van de bladeren der bomen in zijn tuin, opdat zij de bladeren niet wegvreten en aldus de vrucht verderft. Wie heeft een maagd lief en koestert het voornemen met haar te trouwen, terwijl zij behept is met boosaardige dingen, of bedekt met puisten en wratten, hoezeer zij ook haar gezicht schminkt, zich prachtig kleedt, en zich met vleiende woordjes op de verlokkingen der liefde toelegt. Dat de mensch zichzelf van boosheden reinigen moet, daarmede is het vergelijkenderwijs gesteld als met een knecht, die, rondlopend met roet en mest op gezicht en kleeven, tot zijn meester zou gaan en zeggen: Heer, wasch mij! Zou zijn meester niet tot hem zeggen: Dwaze knecht, wat zegt ge? Zie, daar is water, zeep en een doek, hebt ge geen handen en kracht daarin; wasch jezelf! En de Heer God zou zeggen: De middelen ter reiniging zijn uit Mij, en ook uw willen en uw kunnen zijn uit Mij; bedien u derhalve van deze Mijne gaven en geschenken, alsof zij de uwe waren, en gij zult gereinigd worden.

437. Heden ten dage gelooft men, dat de naastenliefde alleen hierin bestaat, het goede te doen, en dat men dan niet het booze doet, bijgevolg dat het eerste der naastenliefde is: het goede te doen; en het tweede der naastenliefde: niet het booze te doen. Maar het is geheel omgekeerd; het eerste der naastenliefde is: het booze verwijderen; en het tweede der naastenliefde is: het goede doen.

Want het is een universeele wet in de geestelijke wereld, en vandaar ook in de natuurlijke wereld, dat voor zooveel men het booze niet wil, men het goede wil; dus voor zooveel men zich van de hel afwendt, waaruit al het booze opstijgt, men zich tot den Hemel wendt, waaruit al het goede nederdaalt. Bijgevolg ook, dat voor zooveel men den duivel verwerpt, men uit den Heer wordt aangenomen. Men kan niet tusschen deze beiden instaan met naar beide zijden ombuigenden hals, en tegelijk tot den een en tot den ander bidden. Want dezen zijn het, van wie de Heer dit zegt: *Ik weet uwe werken, dat gij noch koud zijt, noch heet; och, of gij koud waart of heet; maar daar gij lauw zijt, en noch koud noch heet, Ik zal u vanuit den mond spuwen* (Openb. 3: 15, 16). Wie kan met zijn troep schermutselen tusschen twee legers en beide begunstigen? Wie kan in het booze zijn tegen den naaste en tevens in het goede jegens hem? Verbergt zich dan niet het booze in het goede? Hoewel het booze, dat zich verbergt, zich niet, in handelingen vertoont, openbaart het zich nochtans in vele dingen, wanneer op die naar behooren wordt gelet. De Heer zegt: *Geen dienstknecht kan twee heerera dienen; gij kunt God niet dienen en den Mammon* (Lukas 16: 13).

438. Doch zich van boosheden reinigen kan niemand uit eigen macht en uit eigen krachten, maar toch kan het niet geschieden zonder de macht en de krachten des menschen, alsof zij zijn eigene waren. Wanneer deze er niet waren, zou niemand tegen het vleesch en zijn begeerten kunnen strijden, hetgeen toch een ieder is opgelegd te doen; ja, men zou zelfs niet aan eenigen strijd denken, en dus zijn gemoed openstellen voor boosheden van allerlei soort, en alleen door de in de wereld gegeven wetten der gerechtigheid en door haar straffen daarvan afgehouden wonden wat het doen betreft. En op deze wijze zou men van binnen gelijk een tijger, een luipaard, en een slang zijn, die nooit nadenken over de wreede verlustigingen van hun liefden. Hieruit blijkt duidelijk, dat de mensch, omdat hij het op de beesten vóór heeft, dat hij redelijk is, de boosheden moet wederstaan uit de macht en de krachten, die hem uit den Heer gegeven zijn, en die hem in elk opzicht als zijn eigene toeschijnen; en deze schijn werd ieder mensch uit den Heer gegeven terwille van de wederverwekking, de toerekening, de verbinding en de zaligmaking.

De mensch stelt bij de betrachtingen der naastenliefde geen verdienste in de werken, wanneer hij gelooft, dat al het goede uit den Heer is.

439. Een verdienste stellen in werken, die ter wille van de zaligheid gedaan worden, is verderfelijk, want daarin liggen boosheden verborgen, waarvan degeen, die dit doet, niets weet. Daarin ligt verborgen: de ontkenning van den invloed en van de werking Gods bij den mensch; het vertrouwen op eigen macht in de dingen der zaligheid; geloof in zichzelf en niet in God; zelfrechtvaardiging; zaligmaking uit eigen krachten; tenietdoening van de Goddelijke genade en barmhartigheid; de verwerping der hervorming en der wederverwekking door de Goddelijke middelen; in het bijzonder de verkleining van de verdienste en de gerechtigheid van den Heer God Zaligmaker, welke dezulken voor zichzelf opeischen; bovendien een voortdurend uitzien naar belooning, welke zij als het eerste en laatste einddoel beschouwen; de onderdompeling en de uitblussehing van de liefde tot den Heer en van de liefde jegens den naaste; een volslagen onwetendheid omtrent en een volslagen onontvankelijkheid voor het aangename der hemelsche liefde, dat zonder verdienste is, en alleen een gevoel van eigenliefde. Want zij, die de belooning op de eerste plaats stellen, en de zaligheid op de tweede plaats, en aldus het laatstgenoemde van het eerstgenoemde afhankelijk maken, keeren de orde om, en dompelen de innerlijke begeerten van hun gemoed onder in hun eigene, en in het lichaam bezoedelen zij deze met de boosheden van hun vleesch. Dit is de reden, waarom het goede, dat aanspraak maakt op verdienste, voor de Engelen als roest verschijnt, en het goede, dat geen aanspraak op verdienste maakt, als purper. Dat men het goede niet moet doen ter wille Van belooning, leert de Heer bij Lukas: *Indien gij goed doet dengenen, die u goed doen, wat dank hebt gij? Hebt veeleer uwe vijanden lief, en doet goed, en leent, zonder iets weder te hopen; dan zal uw loon groot zijn, en gij zult zonen des Allerhoogsten zijn, want Hij is goedertieren over de ondankbaren en boozen* (6: 33 tot 36). Dat de mensch niet het goede kan doen, hetwelk in zichzelf het goede is, tenzij uit den Heer, bij Johannes: *Blijft in Mij, en Ik in u; gelijkerwijs de rank geen vrucht kan dragen van zich zelve, zoo zij niet in den wijnstok blijft, alzo ook gij niet, zoo gij in Mij niet blijft; want zonder Mij kunt gij niets doen* (15: 4, 5); en elders: *Een menseh kan geen ding nemen, zoo het hem uit den hemel niet gegeven zij* (3: 27).

440. Maar denken, dat men in den Hemel komt, en dat men daarom het goede moet doen, is niet de belooning als einddoel beschouwen, en verdienste in de werken stellen, want dit denken ook zij, die den naaste als zichzelf en

God boven alle dingen liefhebben, want zij denken dit uit het geloof in des Heeren woorden: *dat hun loon groot zal zijn in de Hemelen* (Matth. 5: 11, 12; 6: 1; 10: 41, 42; Lukas 6: 23, 35; 14: 12, 13, 14; Joh. 4: 36); *dat zij, die goedheden gedaan hebben, als erfenis bezitten zullen het koninkrijk, hetwelk bereid is van de grondlegging der wereld* (Matth. 25: 34); *dat aan een iegelijk vergolden zal worden naar zijne werken* (Matth. 16: 27; Joh. 5: 29; Openb. 14: 13; 20: 12, 13; Jerem. 25: 14; 32: 19; Hosea 4: 9; Zach. 1: 6, en elders). Dezen zijn niet in het vertrouwen van de belooning krachtens verdienste, maar in het geloof van de belofte uit genade. Bij hen is de verlustiging, den naaste goed te doen, de belooning. Deze verlustiging hebben de Engelen in den Hemel, en zij is een geestelijke verlustiging, welke eeuwig is, en alle natuurlijke verlustiging onmetelijk te boven gaat. Zij, die in deze verlustiging zijn, willen niets van verdienste hooren, want zij hebben het doen lief en worden daarin de gelukzaligheid gewaar. En zij worden bedroefd, wanneer men gelooft, dat zij werken ter wille van de vergelding. Zij zijn gelijk diegenen, die aan vrienden het goede doen ter wille van de vriendschap, aan broeders ter wille van het broederschap, aan echtgenooten en kinderen ter wille van echtgenooten en kinderen, aan het vaderland ter wille van het vaderland, aldus uit vriendschap en liefde. Zij, die weldoen, zeggen ook en overtuigen, dat zij het niet ten eigen behoeve maar ten behoeve van genen doen.

441. Gansch anders is het gesteld met hen, die de belooning in de werken als het eigenlijke einddoel beschouwen. Zij zijn gelijk aan diegenen, die vriendschap sluiten om voordeelen te behalen, en ook geschenken zenden, diensten bewijzen, liefde betuigen als kwam zij uit het hart, en die, wanneer zij de verwachte voordeelen niet behalen, zich afwenden en van verdere vriendschap afzien, en zich aansluiten bij de vijanden en bij degenen, die hem haten. En zij zijn gelijk de voedsters, die alleen om het loon de kleine kinderen zoogen, en ze in het bijzijn der ouders kussen en liefkoozen, maar zoodra zij niet met lekkernijen gevoed en op elken wenk beloond worden, de kinderen van zich stooten, hen hard behandelen en slaan, en lachen om hun gewezen. Zij zijn ook gelijk diegenen, die het vaderland van de eigen- en wereldliefde uit beschouwen, en zeggen, dat zij daarvoor hun goed en hun leven willen offeren, en nochtans, wanneer zij geen eerbewijzen en rijkdommen als belooningen krijgen, kwaad van hun land spreken en zich bij den vijand aansluiten. Zij zijn ook als herders, die alleen om het loon de schapen weiden, en die, wanneer zij het niet op zijn tijd ontvangen, met hun staf de schapen van de weide in de woestijn drijven. Aan hen gelijk zijn de priesters, die de plichten van hun bediening alleen om de daaraan verbonden vergoedingen

nakomen; dat dezen zich weinig laten gelegen zijn aan het heil der zielen, waarover zij als leiders zijn aangesteld, is duidelijk. Desgelijks is het gesteld met overheidspersonen, die alleen letten op de waardigheid van hun ambt en op de inkomsten; wanneer dezen het goede doen, geschiedt zulks niet ter wille van het algemeen welzijn, maar ter wille van de verlustiging der eigen-wereldliefde, die zij als het eenige goede najagen. Evenzoo is het gesteld met de overigen, want het einddoel, terwille waarvan iets gedaan wordt, geeft den doorslag, en de middelloorzaken, die tot het ambt behooren, worden losgelaten wanneer zij het einddoel niet bevorderen. Desgelijks is het gesteld met hen, die belooning vragen op grond van verdienste in dingen des heils; dezen eischen na den dood met groote zelfverzekerdheid den Hemel; maar wanneer bevonden is, dat zij niets van liefde tot God en niets van liefde jegens den naaste bezitten, worden zij teruggezonden tot hen, die hen aangaande de naastenliefde en het geloof onderrichten, en wanneer zij hun leerstellige dingen verwerpen, worden zij naar huns gelijken verwezen, waaronder er zijn, die tegen God toornen, omdat zij geen belooningen wegdragen, en die het geloof een redewezen noemen. Het zijn diegenen, die in het Woord onder de huurlingen worden verstaan, aan wie diensten van de laagste soort in de voorhoven van den tempel werden toegewezen; zij verschijnen uit de verte als houtspijters.

442. Men dient wel te weten, dat de naastenliefde en het geloof in den Heer nauw verbonden zijn; van welken aard derhalve het geloof is, van dien aard is de naastenliefde. *Dat de Heer, de naastenliefde en het geloof één maken, zooals leven, wil en verstand,, en dat, zoo zij verdeeld werden, een elk daarvan te gronde zou gaan als een tot stof vergane parel,* zie men boven in n. 362 en vervolg; en *dat de naastenliefde en het geloof te zamen zijn in de goede werken,* zie men in n. 373 tot 377. Hieruit volgt, dat van welken aard het geloof is, van dien aard de naastenliefde is, en dat zooals het geloof en de naastenliefde te zamen zijn, zoo de werken zijn. Wanneer nu het geloof dit is, dat al het goede, hetwelk de mensch als vanuit zichzelf doet, uit den Heer is, zoo is de mensch de werktuigelijke oorzaak van dat goede, en de Heer de hoofdoorzaak, welke beide oorzaken voor den mensch als één verschijnen, terwijl toch de hoofdoorzaak het al in alle dingen van de werktuigelijke oorzaak is. Hieruit volgt, dat wanneer de mensch gelooft, dat al het goede, hetwelk in zichzelf het goede is, uit den Heer is, hij geen verdienste in de werken stelt. En in den graad, waarin dit geloof bij den mensch vervolmaakt wordt, wordt uit den Heer de fantasie aangaande de verdienste van hem weggenomen. De mensch doet in dien staat de betrachtingen der naastenliefde in overvloedige mate

zonder vrees voor verdienste, en ten slotte wordt hij de geestelijke verlustiging der naastenliefde gewaar, en dan begint hij de verdienste te verafschuwen als iets schadelijks voor zijn leven. De verdienste wordt uit den Heer gemakkelijk weggewischt bij hen, die zich van de naastenliefde doordringen doordien zij gerecht en getrouw handelen in het werk, in den handel en in het ambt waarin zij zijn, en jegens hen, met wie zij in eenig verkeer staan; men zie hierover boven n. 422, 423, 424. Maar de verdienste wordt bezwaarlijk afgenomen van hen, die gelooven dat de naastenliefde wordt verworven door aalmoezen en hulpverleeningen aan de noodlijdenden, want wanneer zij deze dingen werken, willen zij in hun gemoed eerst openlijk en daarna stilzwijgend een belooning, en trekken de verdienste naar zich toe.

Het zedelijke leven is, wanneer het tevens geestelijk is, naastenliefde.

443. Elk mensch leert van zijn ouders en meesters zedelijk te leven, dat is, als burgerlijk persoon te handelen en de plichten der eerzaamheid te vervullen, welke betrekking hebben op verschillende deugden, die de wezenlijke dingen van de eerzaamheid zijn, en deze door haar vormelijke dingen, die welvoeglijk worden genoemd, voort te brengen; en daaraan, naarmate hij in leeftijd vordert, de redelijke dingen toe te voegen, en daarmede de zedelijke dingen des levens te vervolmaken. Want het zedelijke leven bij knapen tot aan de eerste jongelingsjaren is een natuurlijk leven, dat daarna meer en meer redelijk wordt. Wie goed nadenkt, kan zien, dat het zedelijke leven hetzelfde is als het leven der naastenliefde en dat dit daarin bestaat, goed met den naaste te handelen en het leven zoo te regelen, dat het niet door boosheden bevekt wordt, volgt uit hetgeen boven in n. 435 tot 438 werd aangetoond. Maar toch is in de eerste levensperiode het zedelijke leven een leven der naastenliefde in uitersten, dat is, daarvan slechts het uiterlijke en voorste deel, en niet het innerlijke. Want er zijn vier levensperiodes, welke de mensch van de vroegste kindsheid tot de grijsheid doorloopt. DE EERSTE is die, waarin hij; vanuit anderen handelt volgens onderwijzingen; DE TWEDE is die, waarin hij uit zichzelf handelt onder regeling van het verstand; DE DERDE is die, waarin de wil handelt in het verstand, en het verstand den wil wijzigt; DE VIERDE is die, waarin hij handelt uit hetgeen bevestigd en vastgesteld is. Doch deze levensperiodes zijn levensperiodes van den geest des menschen, en niet op dezelfde wijze van zijn lichaam; want dit kan zedelijk handelen en redelijk spreken, en zijn geest kan nochtans de tegenovergestelde dingen willen en denken. Dat de natuurlijke mensch van dien aard is, komt duidelijk uit bij de veinzaards, vleiers, leugenaars en huichelaars; dat dezen over een dubbel gemoed beschikken, of dat hun gemoed in twee niet met elkander samenstemmende deelen verdeeld is, is duidelijk. Anders is het gesteld bij hen, die wel willen en redelijk denken, en vandaar wel handelen en redelijk spreken. Dezen zijn het, die in het Woord onder de *eenvoudigen van geest* worden verstaan; eenvoudig worden zij genoemd omdat zij niet tweevoudig zijn. Hieruit kan men zien, wat eigenlijk onder den uitwendigen en den inwendigen mensch wordt verstaan, en dat niemand uit de zedelijkheid van den uitwendigen mensch de zedelijkheid van den inwendigen mensch kan opmaken, aangezien deze naar een tegenovergestelde richting gekeerd kan zijn, en zich verbergen kan als een schildpad haar kop in haar schild, en als een slang haar kop in haar opgerold lichaam. Want zulk een zoogenaamd zedelijk

mensch is als een roover, die nu eens in de stad en dan in het woud is, en die in de stad als zedelijk persoon optreedt maar in het woud als plunderaar. Gansch anders is het gesteld met hen, die innerlijk of naar den geest zedelijk zijn, hetgeen zij door de uit den Heer bewerkte wederverwekking worden; dezen zijn het, die onder de geestelijk zedelijken worden verstaan.

444. Dat het zedelijke leven, wanneer het tevens geestelijk is, het leven der naastenliefde is, komt, omdat de betrachtelingen van het zedelijke leven en die der naastenliefde dezelfde zijn; want de naastenliefde is den naaste wel willen en vandaar wel met hem handelen, en dit behoort ook tot het zedelijke leven. De geestelijke wet is deze wet des Heeren: *Alle dingen, die gij wilt, dat u de menschen zouden doen, doet gij hun ook alzoo; dit is de wet en de profeten* (Matth. 7: 12). Deze zelfde wet is de universeele wet van het zedelijke leven. Maar het zou een werk van vele bladzijden vullen om alle werken der naastenliefde op te sommen en deze met de werken van het zedelijke leven te vergelijken; ter verduidelijking mogen alleen de zes geboden van de tweede tafel der wet van den Decaloog dienen, en dat deze de geboden van het zedelijke leven zijn, kan voor een ieder duidelijk zijn, en dat zij ook alle dingen behelzen die tot de liefde jegens den naaste behooren, zie men boven in n. 329, 330, 331. Dat de naastenliefde ze alle vervult, blijkt uit het volgende bij Paulus: *Hebt elkander lief; want die den ander liefheeft, die heeft de wet vervuld; want dit: Gij zult geen overspel doen, gij zult niet dooden, gij zult niet stelen, gij zult geene valsche getuigenis geven, gij zult niet begeeren; en zoo er eenig ander gebod is, wordt in dit woord samengevat: Gij zult den naaste liefhebben gelijk uzelfen. De naastenliefde doet den naaste niet het booze; de volheid der wet is de naastenliefde* (Rom. 13: 8, 9, 10). Wie alleen uit den uitwendigen mensch denkt, kan niet anders dan verwonderd zijn, dat de zeven geboden van de tweede tafel uit Jehovah op den berg Sinai met zulk een groot wonder verkondigd werden, terwijl toch diezelfde geboden in alle rijken der aarde, bijgevolg ook in Egypte, vanwaar de zonen Israëls nog eerst kort geleden gekomen waren, de geboden waren van de wet der burgerlijke gerechtigheid, want zonder deze kan geen rijk blijven bestaan. Maar dat zij uit Jehovah verkondigd werden, en bovendien met Zijn vinger geschreven werden op de steenen tafelen, vond hierin zijn reden, dat zij niet alleen de geboden waren van de burgerlijke samenleving, en aldus van het natuurlijk zedelijk leven, maar ook de geboden van het hemelsche gezelschap, en aldus van het geestelijk zedelijk leven; zoodat daartegen handelen niet alleen was tegen de menschen handelen, maar ook tegen God.

445. Wanneer men het zedelijke leven in zijn wezen beschouwt, kan men zien, dat het een leven is overeenkomstig de menselijke en tevens overeenkomstig de Goddelijke wetten. Wie derhalve naar deze beide wetten als naar één leeft, is een waarlijk zedelijk mensch, en zijn leven is naastenliefde. Een ieder kan, wanneer hij wil, uit het uitwendig zedelijk leven begrijpen, van welken aard de naastenliefde is. Schrijf alleen slechts het uitwendig zedelijk leven, zooals het in de burgerlijke kringen bestaat, op den inwendigen mensch over zoodat het in diens wil en gedachte gelijkheid en gelijkvormigheid vertoont met de handelingen in den uitwendigen mensch, en gij zult de naastenliefde in haar toonbeeld zien.

De vriendschap der liefde gesloten met een menseh, onverschillig hoe hij naar den geest is, is na den dood nadeelig.

446. Onder vriendschap der liefde wordt innerlijke vriendschap verstaan, die van dien aard is, dat men niet alleen den uitwendigen mensch van den ander, maar ook zijn inwendigen mensch liefheeft, en zulks zonder navorsching van welken aard hij is naar het inwendige of den geest, dat is, naar de aandoeningen des gemoeds, of zij tot de liefde jegens den naaste en tot de liefde tot God behooren, en dus vereenigbaar zijn met de Engelen des Hemels, dan wel of zij tot de liefde tegen den naaste en tot de liefde tegen God behooren, dus vereenigbaar zijn met de duivels. Dergelijke vriendschap wordt door tal van menschen gesloten uit verschillende oorzaken en om verschillende doeleinden. Zij wordt onderscheiden van de uitwendige vriendschap, die alleen de persoon betreft, en bestaat ter wille van verschillende verlustingen van lichaam en van zinnen, en ter wille van allerlei onderlingen omgang. Deze laatste vriendschap kan men met een ieder aangaan, ook met den nar, die aan de tafel van een vorst grappen maakt; zij wordt eenvoudig vriendschap genoemd, maar gene vriendschap der liefde, aangezien de vriendschap een natuurlijke verbinding is, de liefde echter een geestelijke verbinding.

447. Dat de vriendschap der liefde na den dood nadeelig is, kan blijken uit den staat des Hemels, uit den staat der hel, en uit den staat van des menschen geest met betrekking tot die beide staten. Wat den staat des Hemels betreft, deze is in ontelbare gezelschappen onderscheiden overeenkomstig alle verscheidenheden der aandoeningen der liefde tot het goede; de hel daarentegen overeenkomstig alle verscheidenheden der aandoeningen der liefde tot het booze. En na den dood wordt de mensch, die dan een geest is, overeenkomstig zijn leven in de wereld terstond aan een gezelschap toegevoegd, alwaar zijn heerschende liefde is; het eene of andere hemelsche gezelschap, wanneer de liefde tot God en jegens den naaste het hoofd zijner liefden vormde, en het eene .of andere hellsche gezelschap, wanneer de eigenen wereldliefde het hoofd zijner liefden vormde. Terstond na zijn intrede in de geestelijke wereld, hetgeen geschiedt door den dood en door de afwerping van het stoffelijk lichaam in het graf, wordt de mensch gedurende eenigen tijd voorbereid tot zijn gezelschap, waartoe hij behooren zal; en de voorbereiding geschiedt door de aflegging van die liefden, die niet met zijn voornaamste liefde samenstemmen; daarom wordt dan de een van den ander gescheiden, de vriend van den vriend, de ondergeschikte van zijn heer, en ook de ouder van de kinderen, en de broeder van den broeder, en een ieder hunner wordt

innerlijk toegevoegd aan zijns gelijken, met wie hij tot in eeuwigheid een gemeenzaam en in den eigenlijken zin zijn leven zal. Doch in den eersten tijd der voorbereiding komen zij samen, en spreken vriendschappelijk met elkander als in de wereld, maar gaandeweg worden zij van elkander gescheiden, hetgeen onmerkbaar geschiedt.

448. Doch zij, die in de wereld onder elkander vriendschappen der liefde hebben gesloten, kunnen niet evenals de anderen volgens de orde gescheiden, en aan het met hun leven overeenstemmend gezelschap toegevoegd worden; want zij zijn innerlijk naar den geest samengebonden, en kunnen ook niet vaneengescheurd worden, daar zij gelijk in takken geënte takken zijn. Wanneer derhalve de een naar zijn innerlijke dingen in den Hemel is, en de ander naar zijn innerlijke dingen in de hel, zoo hangen zij nauwelijks anders samen dan als een schaap dat aan een wolf, of als een eend, die aan een vos, of als een duif die aan een havik vastgebonden is; en hij, wiens innerlijke dingen in de hel zijn, blaast zijn helsche dingen in hem, wiens innerlijke dingen in den Hemel zijn. Want onder de erkentissen, die in den Hemel welbekend zijn, behoort ook deze, dat boosheden den goeden ingeblazen kunnen worden, echter niet goedheden den boozen, en zulks om deze reden, wijl een ieder van de geboorte aan in boosheden is. Vandaar worden de innerlijke dingen bij de goeden, die op deze wijze met de boozen samenhangen, gesloten, en beiden, de goede en de booze, in de hel gestort, waar de goede zwaar te lijden heeft, en waaruit hij ten slotte, na verloop van een zekeren tijd, wordt ontzet en eerst dan tot den Hemel wordt voorbereid. Het werd mij gegeven, dergelijke samenbindingen te zien, voornamelijk tussehen broeders en verwanten, voorts ook tussehen heeren en ondergeschikten, en van velen met vleiers, die allen aan elkander tegenovergestelde aandoeningen hadden en van uiteen-loopenden gemoedsaard waren. En ik zag eenigen als bokjes met luipaarden, en zij kusten elkander toen en zwoeren elkander trouw aan de vorige vriendschap; en ik werd gewaar, dat de goeden de verlustigingen der boozen inzogen, en dat zij elkander bij de handen vasthielden, en te zamen in spelonken gingen, waar scharen van boozen verschenen in hun afgrijselijke vormen, maar voor ziehzelfen door de illusie der fantasie in schoone vormen. Maar na eenigen tijd hoorde ik van de goeden angstkreten, als vreesden zij voor valstrikken, en van de boozen vreugdekreten als van vijanden over den buit, behalve andere droevige scènes. Ik hoorde, dat de goeden daarna, wanneer zij bevrijd zijn, door de middelen der hervorming, maar moeilijker dan anderen, tot den Hemel worden voorbereid.

449. Gansch anders geschiedt met hen, die het goede in den ander liefhebben, dus die de gerechtigheid, het gericht, de oprechtheid, de welwillendheid uit naastenliefde liefhebben, en vooral met hen, die het geloof in en de liefde tot den Heer liefhebben. Aangezien dezen de dingen liefhebben, die binnen in den mensch zijn, los van de dingen die buiten hem zijn, treden zij, wanneer zij na den dood niet deze zelfde dingen in den persoon bemerken, terstond van de vriendschap terug, en worden uit den Heer in het gezelschap gebracht van hen, die in een dergelijk goede zijn. Men kan zeggen, dat niemand de innerlijke dingen des gemoeds van hen, met wie hij omgang en verkeer onderhoudt, doorvorschen kan, maar dit is niet noodig; men wachte zich slechts voor de vriendschap der liefde met onverschillig wien; de uitwendige vriendschap terwille van verschillende nutten schaadt niet.

Er bestaat onechte naastenliefde, huichelachtige naastenliefde en doode naastenliefde.

450. Er bestaat geen echte naastenliefde, die levend is, tenzij zij één uitmaakt met het geloof, en tenzij beide samenverbonden tot den Heer opzien; want deze drie: de Heer, de naastenliefde en het geloof zijn de drie wezen lijke dingen des heils, en wanneer zij één uitmaken, is de naastenliefde naastenliefde, en het geloof is geloof, en de Heer is in hen en zij zijn in den Heer (men zie boven n. 363 tot 367; en n. 368 tot 372). Waar echter deze drie niet verbonden zijn, daar is de naastenliefde òf onecht, of huichelachtig, of dood. Er bestonden in het Christendom van den tijd zijner stichting aan verschillende ketterijen, en er zijn er ook heden ten dage, in elk waarvan deze drie wezenlijke dingen, namelijk God, de naastenliefde en het geloof, erkend werden en erkend worden, want zonder deze drie is er geen godsdienst. Wat in het bijzonder de naastenliefde betreft, deze kan aan elk kettersch geloof worden toegevoegd, zooals aan het geloof der Socinianen, aan het geloof der Enthousiasten, aan het geloof der Joden, zelfs aan het geloof der afgodendienaren, en al dezen kunnen gelooven, dat het naastenliefde is, aangezien zij in den uitwendigen vorm soortgelijk verschijnt; maar nochtans verandert zij van hoedanigheid al naar het geloof, waaraan zij toegevoegd of waarmede zij verbonden wordt; dat dit zoo is, zie men in het hoofdstuk over het geloof.

451. Alle naastenliefde, die niet verbonden is met het geloof in één God, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is, is ONECHT, gelijk de naastenliefde der huidige kerk, welker geloof is in drie personen van dezelfde Goddelijkheid in opeenvolgende orde, Vader, Zoon en Heiligen Geest, en aangezien het een geloof in drie personen is, van wie een elk een op zichzelf staande God is, is het dus een geloof in drie Goden. Aan dit geloof kan de naastenliefde toegevoegd worden, zooals dat ook gedaan is door de verdedigers van dit geloof, maar het kan daarmede nooit verbonden worden; en de slechts aan het geloof toegevoegde naastenliefde is slechts natuurlijk en niet geestelijk; daarom is het onechte naastenliefde. Desgelijks de naastenliefde van tal van andere ketterijen, zooals van hen die de Goddelijke Drievuldigheid loochenen, en zich vandaar alleen tot God den Vader richten, of alleen tot den Heiligen Geest, of aan een van beiden met uitsluiting van God den Zaligmaker. Met het geloof derzulken kan de naastenliefde niet verbonden worden, en wanneer zij daarmede verbonden of daaraan toegevoegd wordt, is zij onecht. Er wordt gezegd onecht, omdat zij is als een kind uit een onwettig bed, zooals de zoon van Hagar uit Abraham, die uit het huis verdreven werd

(Gen. 21: 9). Dergelijke naastenliefde is als een niet aan den boom geboren maar daaraan vastgespelde vrucht; en zij is als een wagen, voor welken de paarden niet anders aangespannen zijn dan door de teugels in de handen van den koetsier; wanneer de paarden vooruitschieten, trekken zij den koetsier van den bok, en de wagen blijft achter.

452. De HUCHELACHTIGE naastenliefde is echter bij hen, die in de tempels en in hun huizen zich bijna tot op den grond toe voor God vernederen, lange gebeden devoot opzeggen, een heilige gelaatsuitdrukking vertoonen, de kruisbeelden en de beenderen der dooden kussen, en dan voor de graven nederknielen en daar met den mond woorden van heilige vereering van God prevelen, en nochtans in hun hart den eeredienst van zichzelf beoogen, en daarnaar streven, als godheden aangebeden te worden. Dezen zijn gelijk aan hen, die de Heer beschrijft met de volgende woorden: *Wanneer gij aalmoes doet, zoo laat voor u niet trompetten, gelijk de geveinsden in de synagogen en op de straten doen, opdat zij van de menschen verheerlijkt mogen worden; en wanneer gij bidt, zoo zult gij niet zijn gelijk de geveinsden, want die plegen gaarne in de synagogen en op de hoeken der straten staande, te bidden, opdat zij van de menschen mogen gezien worden* (Matth. 6: 2, 5); *Wee u, gij schriftgeleerden en farizeën, gij geveinsden, want gij sluit het koninkrijk der hemelen voor de menschen, overmits gij niet ingaat, noch degenen, die ingaan willen, laat ingaan; wee u, gij geveinsden, want gij omreist de zee en het drooge om eenen proseliet te maken; en als hij het geworden is, zoo maakt gij hem een zoon der gehenna, tweemaal meer dan gij zijt; wee u, gij geveinsden, want gij reinigt het uiterlijke des drinkbekers en des schotels, maar de innerlijke dingen zijn vol van roof en onmatigheid* (Matth. 23: 13, 14, 15, 25); *Wel heeft Jesaja van u, geveinsden! geprofeteerd, zeggende: Dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij* (Markus 7: 6); *Wee u, gij GEVEINSDEN, want gij zijt gelijk de graven, die niet openbaar zijn, en de menschen, die daarover wandelen, weten het niet* (Lukas 11: 44), behalve elders. Zij zijn gelijk vleesch zonder bloed; gelijk kraaien en papegaaien, die geleerd hebben de woorden van een psalm te spreken; en gelijk vogels, die de melodie van een vroom lied hebben leeren zingen; de toon van hun spraak is als die van de fluit van een vogelaar.

453. De DOODE naastenliefde is echter bij hen, wier geloof dood is, aangezien de naastenliefde is zooals het geloof is. Dat zij één uitmaken, werd in het hoofdstuk over het GELOOF aangetoond. Dat diegenen, die zonder werken zijn, een dood geloof hebben, blijkt uit den brief van Jakobus (hfdst. 2: 17, 20). Bovendien hebben diegenen een dood geloof, die niet in God gelooven, maar in levende en doode menschen, en die afgodsbeelden als in zichzelf heilig

vereeren zooals oudtijds de heidenen. De giften van hen, die in dit geloof zijn, welke giften zij ter wille van het heil aanwenden voor de wonderdoende beelden zooals zij ze noemen, en die zij onder de werken der naastenliefde rekenen, zijn slechts gelijk het goud en zilver, dat gelegd werd in de urnen en op de grafsteenen der dooden, ja, zelfs gelijk de brokjes, die aan Cerberus gegeven werden, en gelijk het veerloon, dat men aan Charon gaf om overgezet te worden naar de Elyseesche velden. Doch de naastenliefde ,dergenen, die niet gelooven dat er een God is, maar dat de natuur er is in plaats van God, is niet onecht, noch geveinsd, noch dood, maar IN HET GEHEEL GEENE, .daar zij aan niet enig geloof is toegevoegd; want zij kan geen naastenliefde genoemd worden, aangezien de hoedanigheid van de naastenliefde door het geloof bepaald wordt. De naastenliefde derzulken is, van den Hemel uit gezien, gelijk brood uit asch, een koek uit vischschubben, en gelijk een vrucht uit was.

De vriendschap der liefde tussehen de boozen is een innerlijk verborgen haat tussehen hen.

454. Boven werd aangetoond, dat elk mensch een inwendige en een uitwendige heeft; en dat zijn inwendige de inwendige mensch genoemd wordt, en zijn uitwendige de uitwendige mensch. Hieraan zij dit toegevoegd, dat de inwendige mensch in de geestelijke wereld is, en de uitwendige mensch in de natuurlijke wereld. De mensch werd zoo geschapen opdat hij vergezelschap kan worden met de geesten en de Engelen in hun wereld, en vandaar analytisch denken, en na den dood overgebracht worden van zijn wereld in de andere. Onder de geestelijke wereld wordt zoowel de Hemel als de hel verstaan. Aangezien de inwendige mensch te zamen is met de geesten en de Engelen in hun wereld, en de uitwendige met de menschen, zoo is het duidelijk, dat de mensa vergezelschap kan worden met de geesten der hel, en ook vergezelschap met de Engelen des Hemels; door dit verdmogen en deze macht is de mensch onderscheiden van de beesten. Van welken aard de mensch naar zijn inwendigen mensch is, van dien aard is hij in zichzelf, maar niet van dien aard zooals hij naar den uitwendigen mensch is, aangezien de inwendige mensch zijn geest is, die door den uitwendigen handelt. Het stoffelij . lichaam, waarmede zijn geest in de natuurlijke wereld is bekleed, is een toevoegsel ter wille van de voortplantingen en ter wille van de vorming van den inwendigen mensch; want de inwendige mensch wordt in het natuurlijk lichaam gevormd, gelijk de boom in de aarde en het zaad in de vrucht. Meer aangaande den inwendigen en den uitwendigen mensch zie men boven in n. 401.

455. Van welken aard echter de booze mensch is naar zijn inwendigen mensch en van welken aard de goede naar den zijne, kan men zien uit de volgende korte beschrijving van hel en Hemel, want de inwendige mensch bij de boozen is met de duivels in de hel verbonden, en bij de goeden is deze verbonden met de Engelen in den Hemel. De hel is vanwege haar liefden in de verlustigingen van alle boosheden, dat is, in de verlustigingen van haat, wraak, moord, in de verlustigingen van plundering en diefstal, in de verlustigingen van beschimping en lastering, in de verlustigingen der loochening van God en der ontwijding van het Woord. Deze dingen liggen verborgen in de begeerten, waarover de mensch niet nadenkt; door deze verlustigingen ontbranden zij als aangestoken toortsen; zij zijn het, die in het Woord onder het helsche vuur worden verstaan. De verlustigingen des Hemels daarentegen zijn de verlustigingen der liefde jegens den naaste en der liefde tot God. Aangezien

de verlustigingen der hel tegenovergesteld zijn aan de verlustigingen des Hemels, is er een groote tusschenruimte tusschen hen, waarin van boven de verlustigingen des Hemels invloeden, en van onderen de verlustigingen der hel. In het midden van deze tusschenruimte is de mensch zoolang hij in de wereld leeft, opdat hij in het evenwicht zij, en aldus in den vrijen staat om zich naar den Hemel of naar de hel te wenden. Het is deze tusschenruimte, welke wordt verstaan onder de groote kloof, gevestigd tusschen hen die in den Hemel zijn en hen die in de hel zijn (Lukas 16: 26). Hieruit kan blijken, van welken aard de vriendschap der liefde is tusschen de boozen, namelijk, dat zij ten aanzien van den uitwendigen mensch een vertoon van zedelijkheid geeft in gebaren en gedragingen ten einde hun netten uit te spannen, en uit te vorschen, waar de gelegenheid zich voordoet om de verlustigingen hunner liefde te genieten, waarvan hun inwendige mensch gloeit. Het is alleen de vrees voor de wet, en vandaar voor hun goeden naam en voor hun leven, die hen weerhoudt en hun daden belemmert. Vandaar is hun vriendschap als een spin in suiker, een adder in brood, een krokodillenjong in een honingkoek en een slang in het gras. Van dien aard is de vriendschap der boozen met iedereen; maar tusschen de bevestigde boozen, zooals tusschen dieven, roovers en kapers is zij een vertrouwelijke, zoo-lang zij eensgezind op buit loeren, want dan kussen zij elkander als broeders, verlustigen zich aan gelagen, zang en dans, en zweren samen tot het verderf van anderen; maar nochtans beschouwt een ieder diep in zichzelf zijn makker gelijk een vijand zijn vijand, en dit ziet de sluwe roover ook werkelijk in zijn makker, en ducht hem. Hieruit blijkt duidelijk, dat er tusschen dezulken geen vriendschap is maar innerlijk verborgen haat.

455[a]. Elk mensch die zich niet openlijk met boosdoeners in betrekking gesteld en rooverijen gepleegd heeft, maar een burgerlijk zedelijk leven geleid heeft terwille van verschillende nutten als einddoelen, en nochtans de begeerten, die in den inwendigen mensch zijn, niet beteugeld heeft, kan gelooven, dat zijn vriendschap niet van dien aard is; maar dat zij nochtans in verschillende graden zoo is bij allen, die het geloof verworpen en de heilige dingen der Kerk veracht, en ze als van geen waarde voor hen, maar alleen voor het gemeen geacht hebben, is mij door tal van voorbeelden in de geestelijke wereld als zeker te weten gegeven. Bij sommigen van hen lagen de verlustigingen der helse liefde verborgen als het vuur in smeulende houtblokken met schors overdekt; bij sommigen als vurige kolen onder asch; bij sommigen als toortsen van was, die ontvlammen zoodra zij bij het vuur gehouden worden; en bij sommigen weer anders. Van dien aard is elk mensch, die uit zijn hart de dingen heeft verworpen, welke tot den godsdienst behooren; de inwendige

mensch derzulken is in de hel, en zoolang zij in de wereld leven en dan ter oorzaak van de in uitwendige dingen afgebeelde zedelijkheid dit niet weten, erkennen zij geen anderen als hun naaste dan zichzelf en hun kinderen, en de overigen zien zij (if met verachting aan, en zijn dan als katten, die de vogels in hun nesten belagen, d met haat, en zijn dan als wolven, wanneer zij honden zien, die zij zouden verscheuren. Deze dingen werden aangevoerd, opdat men wete, van welken aard de naastenliefde is in het tegenovergestelde.

De verbinding der liefde tot God en der liefde jegens den naaste.

456. Het is bekend, dat de van den berg Sinaï af verkondigde Wet geschreven was op twee tafelen, en dat de eene daarvan betrekking heeft op God, eu de andere op de menschen, en dat zij in de hand van Mozes één tafel waren, op welker rechterzijde het geschrevene God betrof en op welker linker zijde het geschrevene de menschen betrof; en dat aldus, aan de oogen der menschen voorgelegd, het geschrevene aan beide zijden tegelijkertijd gezien werd, zoodat het eene gedeelte tegenover het andere stond, zooals Jehovah sprekend met Mozes en Mozes met Jehovah van aangezicht tot aangezicht, gelijk men leest. Dit was gedaan, opdat de aldus vereenigde tafels de verbinding zouden uitbeelden van God met de menschen, en wederkeerig van de menschen met God; op grond hiervan werd de daarop geschreven Wet **VERBOND** en **GETUIGENIS** genoemd; het verbond beteekent de verbinding, en de getuigenis het leven overeenkomstig de verdragen. Uit deze twee aldus vereenigde tafels kan men de verbinding zien van de liefde tot God en van de liefde jegens den naaste. De eerste tafel behelst alle dingen welke tot de liefde tot God behooren, welke voornamelijk zijn dat men één God moet erkennen, de Goddelijkheid van Zijn Menschelijke en de Heiligheid des Woords; en dat Hij vereerd moet worden door de heilige dingen, die uit Hem voortgaan. Dat deze tafel deze dingen behelst, blijkt uit hetgeen in het vijfde hoofdstuk over de geboden van den Decaloog werd uitgelegd. De tweede tafel behelst alle dingen, die tot de liefde jegens den naaste behooren, haar eerste vijf geboden de dingen, die tot de handeling behooren, en de werken worden genoemd; en de twee laatste de dingen, die tot den wil behooren, dus die dingen, welke tot de naastenliefde in haar oorsprong behooren, want daarin wordt gezegd: Gij zult niet begeeren; en wanneer de mensch niet de dingen begeert, die des naasten zijn, zoo wil hij hem wel. *Dat de tien geboden van den Decaloog alle dingen bevatten, die tot de liefde tot den Heer behooren, en alle dingen, die tot de liefde jegens den naaste behooren, zie men boven in n. 329, 330, 331, alwaar eveneens werd aangetoond, dat de verbinding van beide tafelen bij hen is, die in de naastenliefde zijn.*

457. Anders is het gesteld bij hen, die alleen in den eeredienst van God zijn, en niet tevens in de goede werken uit naastenliefde; zij staan gelijk met hen, die een verbond breken. Nog anders is het gesteld bij hen, die God in drie verdeelen en elk afzonderlijk vereeren; nog weer anders bij hen, die zich niet tot God in Zijn Menschelijke richten; dezen zijn *zij die niet ingaan door de deur, maar van elders inklimmen* (Joh. 10: 1, 9); en nog weer anders bij hen,

die met bevestiging de Goddelijkheid des Heeren loochenen. Bij dezen en genen is er geen verbinding met God en vandaar geen zaligmaking; en hun naastenliefde is geen andere dan een onechte, en deze verbindt niet van aangezicht tot aangezicht, maar van opzij of van achteren. Hoe de verbinding bewerkt wordt, zal ook in het kort gezegd worden. God vloeit in bij ieder mensch met de erkenning van Hem in de erkentissen aangaande Hem, en tevens vloeit Hij in met Zijn liefde jegens de menschen. De mensch, die alleen het eerste opneemt, en niet het laatste, neemt dien invloed op in het verstand, en niet in den wil, en blijft in de erkentissen zonder de innerlijke erkenning van God, en zijn staat is gelijk die van een tuin in wintertijd. Maar de mensch, die zoowel het eerste als het laatste opneemt, neemt den invloed op in den wil, en vandaar in het verstand, dus met het gansche gemoed en hij heeft een innerlijke erkenning van God, welke de erkentissen aangaande God bij hem levend maakt. Zijn staat is gelijk die van een tuin in lentetijd. Dat de verbinding door de naastenliefde geschiedt, komt, omdat God elk mensch liefheeft, en aangezien Hij hem niet onmiddellijk kan weldoen, maar middellijk door de menschen, zoo blaast Hij hun Zijn liefde in, zooals Hij den ouders de liefde jegens de kinderen inblaast. En de mensch, die deze liefde opneemt, wordt met God verbonden, en heeft den naaste lief uit de liefde Gods: bij hem is de liefde Gods binnen in de liefde des menschen jegens den naaste, die het willen en het kunnen bij hem werkt. En aangezien de mensch niets goeds doet, tenzij het hem toeschijnt alsof het kunnen, willen en doen uit hemzelve voortkomen, werd hem dit gegeven, en wanneer hij dit uit het vrije als uit zichzelf doet, zoo wordt het hem toegerekend en wordt het aangenomen als het wederkeeringe, waardoor de verbinding geschiedt. Het is daarmede gesteld als met het actieve en het passieve, en met de samenwerking van het passieve, welke geschiedt door het actieve in het passieve; en het is daarmede gesteld als met den wil in de handelingen en met de gedachte in de spraak, en met de ziel, die uit het binnenste in beide werkt. En het is daarmede gesteld als met het streven in de beweging; en ook als met het bevruchtende van het zaad, hetwelk uit het innerlijke werkt in de sappen, waardoor de boom tot aan de vruchten voort-groeit, en door de vruchten nieuwe zaden voortbrengt; en het is daarmede gesteld als met het licht in kostbare steenen, dat teruggeworpen wordt alnaar de weefsels der deden, waardoor de verschillende kleuren ontstaan, die tot den steen schijnen te behooren, terwijl zij toch tot het licht behooren.

458. Hieruit blijkt duidelijk de oorsprong en de hoedanigheid van de verbinding der liefde tot God en der liefde jegens den naaste, namelijk, dat

zij de invloed der liefde Gods jegens de menschen is, en dat de opneming daarvan door den mensch en de medewerking bij hem de liefde jegens den naaste is. Kortom, het is de verbinding overeenkomstig dit woord des Heeren: *In dien dag zult gij erkennen, dat Ik in Mijnen Vader ben, en gij in Mij, en Ik in u* (Joh. 14: 20); en overeenkomstig dit woord: *Die Mijne geboden heeft, en dezelve doet, die is het, die Mij liefheeft; en Ik zal hem liefhebben, en Ik zal Mijzelven aan hem openbaren; en Ik zal woning bij hem maken* (Joh. 14: 21, 22, 23). De geboden des Heeren hebben alle betrekking op de liefde jegens den naaste, welke in het kort hierin bestaan, hem niet het booze te doen, maar hem het goede te doen. Dat dezulken God liefhebben, en dat God hen liefheeft, is overeenkomstig deze woorden des Heeren. Aangezien deze beide liefden aldus verbonden zijn, zegt Johannes: *Die de geboden van Jezus Christus bewaart, blijft in Hem, en Hij in hem. Indien iemand zegt: Ik heb God volkomen lief; maar hij haat zijnen broeder, die is een leugenaar; want die zijnen broeder niet lief heeft, dien hij gezien heeft, hoe kan hij God lief hebben, dien hij niet gezien heeft. Dit gebod hebben wij van Hem, dat die God liefheeft, ook zijnen broeder liefhebbe* (1 Brief 3: 24; en 4: 20, 21).

* * *

459. Hieraan zullen de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd; DE EERSTE: Ik zag in de verte vijf gymnasia, die elk door een verschillend licht omgoten waren, het eerste door een vlamig licht, het tweede door een geel licht, het derde door een blank licht, het vierde door een licht, het midden houdend tusschen dat van den middag en dat van den avond, het vijfde was nauwelijks zichtbaar, want het stond als in de schaduw van den avond. En ik zag in de wegen eenigen op paarden, eenigen in wagens, en eenigen te voet gaande, en eenigen hard loopend en zich haastend; en deze laatsten begaven zich naar het eerste gymnasium, hetwelk door het vlamig licht omdekt was. Toen ik dit zag, werd ik door de begeerte aangegrepen en gedreven, om daarheen te gaan, en te hooren, wat daar behandeld werd. Ik maakte mij daarom snel gereed en sloot mij aan bij diegenen, die zich naar het eerste gymnasium haastten, en trad tegelijk met hen binnen. En ziet, daar was een groote vergadering, waarvan een deel zich naar rechts en een deel zich naar links bewoog om plaats te nemen op banken, die tegen de wanden stonden. Vooraan zag ik een laag spreekgestoelte, waarin iemand stond, die de taak van voorzitter vervulde, met een staf in de hand, een hoed op het hoofd, en met een gewaad aan, getint naar het vlamig licht van het gymnasium. Deze

verhief, nadat men bijeenvergaderd was, zijn stem en zeide: “Broeders, onderzoekt heden wat NAASTENLIEFDE is; een ieder uwer kan weten, dat de naastenliefde in haar wezen geestelijk is, en in haar betrachtingen natuurlijk.” En terstond verhief zich iemand van de eerste bank ter linkerzijde, waarop diegenen zaten, die als wijzen vermaard waren, en het woord nemend, zeide hij: “Mijn meening is, DAT DE DOOR HET GELOOF GEÏNSPIREERDE ZEDELIJKHEID DE NAASTENLIEFDE IS”, en dit bevestigde hij aldus: “Wie weet niet, dat de naastenliefde het geloof volgt, gelijk de kamenier haar meesteres; en dat de mensch, die geloof heeft, de wet doet, bijgevolg de naastenliefde, en wel zoo vanzelf, dat hij niet weet, dat het de wet en de naastenliefde is, waarnaar hij leeft; want wanneer hij dit wist en aldus handelde, en daarbij tevens dacht over de zaligheid ter oorzake daarvan, zoo zou hij het heilige geloof met zijn eigene bevleken, en aldus de werkzaamheid daarvan ontzenuwen. Is dit niet overeenkomstig het dogma der onzen?” En hij richtte zijn blikken op degenen, die terzijde zaten, waaronder zich kanunniken bevonden, en dezen knikten toestemmend. “Maar wat is spontane naastenliefde anders dan de zedelijkheid, waarin een ieder van kindsbeen af is ingewijd, en die derhalve in zichzelf natuurlijk is, maar geestelijk wordt, wanneer daarin het geloof geblazen wordt. Wie kan de menschen naar hun zedelijk leven onderkennen of zij al dan niet geloof hebben, want een ieder leeft zedelijk. Maar alleen God, die het geloof ingeeft en verzegelt, kent en onderscheidt. Daarom beweer ik, dat naastenliefde door het geloof geïnspireerde zedelijkheid is, en dat deze zedelijkheid krachtens het geloof in haar schoot zaligmakend is, terwijl elke andere zedelijkheid niet heilbrengend is, omdat zij op verdienste berust. Daarom verderven al diegenen hun olie, die de naastenliefde en het geloof vermengen, dat wil zeggen, die ze van binnen verbinden en ze niet van buiten aan elkander toevoegen. Want ze vermengen en verbinden zou gelijk staan met den achteropstaanden lakei in den wagen naast den primaat te zetten, of den deurwachter in de eetkamer te brengen aan de tafel samen met den rijksgroote.” Hierna stond iemand op van de eerste bank ter rechterzijde, en het woord nemende, zeide hij: “Mijne meening is, DAT DE NAASTENLIEFDE DOOR ONTFERMING GEÏNSPIREERDE VROOMHEID is, en dit bevestig ik daarmede, dat niets God goedgunstiger kan stemmen dan de vroomheid uit een nederig hart, en de vroomheid bidt voortdurend, dat God geloof en naastenliefde geve; en de Heer zegt: Bidt en u zal gegeven worden (Matth. 7: 7), en aangezien gegeven wordt, zijn beide in haar. Ik zeg, dat door ontferming geïnspireerde vroomheid naastenliefde is, daar alle devote vroomheid zich ontfermt, want de vroomheid beweegt het

hart des menschen tot zuchtens toe, en wat is dit anders dan ontferming? Deze treedt weliswaar na het gebed terug, maar toch komt zij met dit gebed weder terug, en wanneer zij terugkeert, is de vroomheid daarin, en aldus in de naastenliefde. Onze priesters schrijven alle dingen, die de zaligheid bevorderen, aan het geloof toe, en niets aan de naastenliefde; wat blijft er dan anders over als de vurig om beide biddende vroomheid? Toen ik het Woord las, kon ik niets anders zien, dan dat het geloof en de naastenliefde de twee middelen der zaligheid zijn, maar toen ik de bedienaren der kerk raadpleegde, hoorde ik, dat het geloof het eenige middel was, en dat de naastenliefde niets was: en toen scheen het mij toe, alsof ik op zee in een tusschen twee klippen heen en weder gedreven schip was, en daar ik vreesde, dat het in stukken zou geslagen worden, begaf ik mij in een boot, en zeilde weg. Mijn boot is de vroomheid, en bovendien is de vroomheid tot alle dingen nut.” Daarna verhief zich iemand van de tweede bank ter rechterzijde, en het woord nemende, zeide hij: “Mijne meerling is, DAT DE NAASTENLIEFDE DAARIN BESTAAT, EEN IEDER HET GOEDE TE DOEN, ZOWEL DEN RECHTSCHAPENE ALS DEN ONRECHTSCHAPENE, en dit bevestig ik als volgt: wat is naastenliefde anders dan goedheid des harten, en het goede hart wil aan allen het goede, zoowel aan de rechtschapenen als aan de onrechtschapenen. En de Heer heeft gezegd, dat men ook aan de vijanden moet weldoen. Zoo gij derhalve de naastenliefde aan iemand onttrekt, gaat dan de naastenliefde niet voor dat deel te niet en wordt de mensch aldus niet als iemand, die op één been voortspringt, nadat hem het andere is afgenomen. De onrechtschapene is evenzeer een mensch als de rechtschapene, en de naastenliefde beschouwt den mensch als mensch; zoo hij niet rechtschapen is, wat gaat dat mij aan? Het is met de naastenliefde gesteld als met de warmte der zon; deze geeft het leven aan de beesten, zoowel aan de wreedaardige als aan de zachtaardige, evenzeer aan wolven als aan schapen; en zij doet zoowel de booze als de goede boomen groeien, en de doornen evenzeer als de wijnstokken.” Na dit gezegd te hebben, nam hij een versche druif in de hand, en zeide: “Het is met de naastenliefde gesteld als met deze druif: zoo gij haar verdeelt, vloeit alles uiteen, wat daarin is.” En hij verdeelde haar, en zij vloeyde uiteen. Na deze uitspraak verrees een ander van de tweede bank ter linkerzijde, en zesde: “Mijn meening is, DAT DE NAASTENLIEFDE DAARIN BESTAAT OP ALLERLEI WIJZE VERWANTEN EN VRIENDEN TE DIENEN, hetgeen ik aldus bevestig: Wie weet niet, dat de naastenliefde bij zichzelf begint, want een ieder is zichzelf de naaste. Daarom schrijdt de naastenliefde van iemand zelf uit voort door de naaste betrekkingen, eerst tot broeders en zusters, en van dezen

tot de bloedverwanten en aanverwanten, en aldus wordt de voortschrijding der naastenliefde van haarzelve uit begrensd. Zij, die daarbuiten staan, zijn vreemden, en vreemden worden niet innerlijk erkend, en zijn derhalve den inwendigen mensch vreemd. De natuur verbindt echter de bloedverwanten en aanverwanten; en de gewoonte, die een tweede natuur is, verbindt de vrienden, en aldus worden zij de naaste. En de naastenliefde vereenigt den ander aan zichzelf van binnen en aldus van buiten, en zij die niet van binnen vereenigd zijn, moeten alleen maar genooten genoemd worden. Kennen alle vogels niet hun verwantschap, niet aan de vederen maar aan het geluid en wanneer zij nabij zijn aan de van hun lichaam uitstroomende levenssfeer? Deze verwante aandoening en de daaruit voortvloeiende verbinding wordt bij de vogels instinct genoemd, maar deze zelfde aandoening bestaat ook bij de menschen, en zij is, wanneer zij gericht is op de hunnen en op de eigenen, waarlijk het instinct van de menschelijke natuur. Wat anders dan het bloed maakt het gelijkslachtige. Dit voelt en ruikt als het ware het gemoed des menschen, hetwelk ook zijn geest is; in dit gelijkslachtige en de daaruit voortvloeiende sympathie bestaat het wezen der naastenliefde. Omgekeerd is echter het ongelijkslachtige, waaruit ook de antipathie ontstaat, als het ware niet bloed, en vandaar niet naastenliefde. En aangezien de gewoonte een tweede natuur is, en ook deze het gelijkslachtige maakt, zoo volgt hieruit, dat de naastenliefde ook daarin bestaat, den vrienden het goede te doen. Wanneer iemand vanuit de zee in een haven komt, en hoort, dat het een vreemd land is, bewoond door menschen wier taal en zeden hij niet kent, is hij dan niet als het ware buiten zichzelf, en voelt niets van de verlustiging der liefde jegens hen? Hoort hij daarentegen, dat het vaderlandsch gebied is, en kent hij de taal en de zeden der inwoners, dan is hij als het ware binnen zichzelf en voelt dan de verlustiging, die uit de liefde voortvloeit, welke ook de verlustiging der liefde is." Daarna verhief zich iemand van de derde bank ter rechterzijde, en met een luide stem sprekende, zeide hij: "Mijn meening is, DAT NAASTENLIEFDE IS AALMOEZEN GEVEN AAN DE ARMEN EN HULP VERLEENEN AAN DE BEHOEFTIGEN. Dit is zeker de naastenliefde, want het Goddelijk Woord leert zulks, welks uitspraken geen tegenspraak toestaan. Wat is het geven aan de rijken en aan de bezitters van vele goederen anders dan ijdele roem, waarin geen naastenliefde is, maar een uitzien naar belooning? En daarin is geen echte aandoening der liefde jegens den naaste bestaanbaar, maar alleen een onechte aandoening, die op aarde geldt maar niet in de Hemelen. Daarom moeten de behoefte en het gebrek geholpen worden, aangezien daarin de voorstelling der wedervergelding niet binnentreedt. In

de stad mijner inwoning, waar ik wist, wie rechtschapen en wie niet rechtschapen was, zag ik alle rechtschapenen stillhouden bij het zien van een arme in de straat, en hem een aalmoes geven; de onrechtshapenen daarentegen gingen, den arme van terzij zijende, voorbij als blind voor zijn aanblik en als doof voor zijn stem. En wie weet niet, dat de rechtschapenen naastenliefde hebben, en dat de onrechtshapenen haar niet hebben? Hij, die den armen geeft en de behoeftigen steunt, is gelijk een herder, die de hongerige en dorstige schapen weidt en drenkt. Maar hij, die alleen den rijken en den overvloedhebbenden geeft, is gelijk hij, die afgoden vereert, en spijs en wijn opdringt aan hen, die reeds oververzadigd zijn.” Hierna verrees iemand van de derde bank ter linkerzijde, en, het woord nemende, zeide hij: “Mijn meening is, DAT NAASTENLIEFDE IS HOSPITALEN, ZIEKENHUIZEN, WEESHUIZEN EN TOEVLUCHTSOORDEN BOUWEN, EN DIE MET GIFTEN ONDERSTEUNEN; dit bevestig ik daarmede, dat dergelijke weldaden en hulpverleeningen openbaar zijn, en de particuliere weldaden met vele mijlen overtreffen; vandaar wordt de naastenliefde rijker en vruchtdragender aan goedheden, welke goedheden door het aantal menigvuldig zijn, terwijl het loon, dat men verwachten mag krachtens de in het Woord gedane beloften overvloediger wordt, want zooals iemand zijn akker bereidt en zaait, zoo oogst hij. Is dit niet in overvloed den armen geven en de behoeftigen bijstaan? Wie verwerft zich niet daardoor roem van de wereld, en tevens lofprijzingen met nederige dankzeggingen van de geholpenen? Verheft dit niet het hart, en tevens de aandoening, die naastenliefde genoemd wordt, tot aan haar toppunt? Die rijken, die niet over straat wandelen, maar rijden, kunnen hun blikken niet vestigen op degenen, die opzij tegen de muren zitten en hun penningen toereiken, maar zij geven hun bijdragen tot zulke dingen, die velen tegelijk ten goede komen. De kleinere lieden echter, die over de straten wandelen, en niet over zulke middelen beschikken, mogen het andere doen.” Dit hoorende overstemde plotseling een ander, die op dezelfde bank zat met een krachtiger stem zijne woorden, en zeide: “Laten nochtans de rijken de weldadigheid en de vorsteljkheid hunner naastenliefde niet stellen boven het penningske, dat de arme den arme geeft; want wij weten, dat een ieder in wat hij doet, handelt naar hetgeen hem past, een koning als koning, een bewindhebber als bewindhebber, een tribuun als tribuun, een dienaar als dienaar; want de naastenliefde wordt, in zichzelf beschouwd, niet geacht naar den voorrang van den persoon en vandaar naar den voorrang der gave, maar naar de volheid der aandoening, die haar maakt, zoodat de geringste knecht, wanneer hij een penning geeft, uit een vollere naastenliefde kan

offeren, dan de groote heer die een aanzienlijken schat geeft of vermaakt. Hetgeen ook overeenkomstig de volgende woorden is: *Jezus zag de rijken hun gaven in de schatkist werpen; Hij zag ook een zekere arme weduwe twee kleine penningen daarin werpen; en Hij zeide: Waarlijk Ik zeg u, dat deze arme weduwe meer dan allen heeft ingeworpen* (Lukas 21: 1, 2, 3). Hierna verhief zich iemand van de vierde bank ter linkerzijde, en het woord nemende, zeide hij: “Mijn meening is, DAT DE NAASTENLIEFDE DAARIN BESTAAT, DE TEMPELS TE VERRIJKEN, EN DE BEDIENAREN DAARVAN WEL TE DOEN; hetgeen ik daarmede bevestig, dat wie zulks doet, het heilige in zijn gemoed overweegt, en uit het heilige in zijn gemoed handelt; en dat hij ook zijn gaven heiligt. De naasten- liefde vraagt dit, omdat zij in zichzelf heilig is. Is niet alle eeredienst in de tempels heilig? Want de Heer zegt: Waar twee of drie in Mijnen naam vergaderd zijn, daar ben Ik in het midden van hen. En de priesters, Zijn dienaren, leiden den eeredienst. Hieruit besluit ik, dat de gaven, die aan hen en aan de tempels besteed worden, hoogex staan dan de gaven, die aan anderen en aan andere dingen besteed worden. En bovendien is aan den bedienaar gelegenheid gegeven tot zegenen, vanuit welke hij deze gaven zegent. En daarna verruimt en verblijdt niets het gemoed meer, dan zijn gaven als even zoovele heiligdommen te zien.” Hierna verrees iemand van de vierde bank ter rechterzijde, en sprak aldus: “Mijn meening is, DAT DE OUDE CHRISTELIJKE BROEDERSCHAP DE NAASTENLIEFDE IS; en dit bevestig ik daarmede, dat elke Kerk, die den waren God vereert, uit de naastenliefde begint, gelijk de oude Christelijke Kerk deed. En aangezien deze naastenliefde de gemoederen vereenigt, en uit velen één maakt, noemden zij zich broeders, maar in JEZUS CHRIS TUS, hun God. Maar daar zij toen omringd waren door barbaren der natiën, die zij duchtten, maakten zij van hunne goederen een gemeenschap, vanuit welke zij zich te zamen en eensgezind verblijdden, en zich in hunne samenkomsten dagelijks over den Heer God hun Zaligmaker Jezus Christus onderhielden, en bij hun middag- en avondmalen over de naastenliefde; daaruit kwam hun broederschap voort. Maar na hun tijden, toen scheuringen begonnen te ontstaan, en ten slotte de schandelijke Ariaansche ketterij verrees, welke bij velen de voorstelling aangaande de Goddelijkheid van des Heeren Menschelijke wegnam, neigde de naastenliefde ter kimme en werd de broederschap verstrooid. Het is waar, dat allen, die in waarheid den Heer vereeren, en Zijn geboden doen, broeders zijn (Matth. 23: 8), maar broeders in den geest; aangezien echter heden ten dage niemand daaraan wordt gekend, van welken aard hij naar den geest is, is het niet noodig, dat men elkander wederkeerig broeders noemt. De broederschap

van het geloof alleen is geen broederschap, en nog minder die van het geloof in een anderen God dan in den Heer God Zaligmaker, want de naastenliefde, die de broederschap maakt, is niet in dat geloof. Derhalve kom ik tot de gevolgtrekking, dat de oude Christelijke broederschap naastenliefde was; maar zij is geweest, en is niet; doch ik voorzeg, dat zij zal komen". Toen hij dit gezegd had, verscheen een vlamig licht door het venster heen uit het oosten en kleurde zijn wangen, op het zien waarvan de vergadering met verbazing werd vervuld. Ten slotte verhief zich iemand van de vijfde bank ter linkerzijde, en vroeg verlof, aan de woorden van den vorigen spreker nog iets te mogen toevoegen; en nadat hem dit was toegestaan, zeide hij: "Mijn meening is, DAT DE NAASTENLIEFDE DAARIN BESTAAT, EEN IEDER ZIJN OVERTREDINGEN TE VERGEVEN; deze meening heb ik opgevat uit het gebruikelijke gezegde van hen, die tot het Heilig Avondmaal gaan, want sommigen zeggen dan tot hun vrienden: Vergeeft mij hetgeen ik verkeerd gedaan heb, in de meening, aldus alle plichten der naastenliefde vervuld te hebben. Maar ik heb bij mijzelfen gedacht, dat dit slechts een geschilderd figuur van de naastenliefde is, en niet de werkelijke vorm van haar wezen. Want dit zeggen zoo-wel zij, die niet vergeven, als zij die geen enkele poging doen om de naastenliefde te volgen; en dezulken zijn niet begrepen onder genen in het Gebed, dat de Heer Zelf geleerd heeft: Vader, vergeef ons onze overtredingen, gelijk wij vergeven hun, die tegen ons overtreden hebben. Want de overtredingen zijn gelijk zweren, waarin zich, wanneer zij niet geopend en geheeld worden, etter verzamelt, die de aangrenzende deelen aansteekt, en als een slang rondkruipt, en het bloed overal in etter verandert. Desgelijks is het gesteld met de overtredingen tegen den naaste, die, wanneer zij niet door de boetedoening en door een leven overeenkomstig de geboden des Heeren verwijderd worden, blijven en om zich heen grijpen. En zij, die zonder boetedoening alleen tot God bidden, dat Hij hun hunne zonden vergeeft, zijn gelijk de burgers van een stad, die, aangestoken door een besmettelijke ziekte, tot den burgemeester gaan, en zeggen: Heer, genees ons! en tot wie de burgemeester zou zeggen: Wat? u genezen? Gaat naar den dokter, en verneemt van hem de geneesmiddelen, en laat ze u door den apotheker klaarmaken, en neemt ze in, en gij zult genezen. En de Heer zal tot diegenen zeggen, die om zondevergeving zonder daadwerkelijke boetedoening smeeken: Opent het Woord, en leest hetgeen Ik gesproken heb bij Jesaja: *Wee de zondige natie, zwaar van ongerechtigheid; daarom verberg Ik, als gijlieden uwe hand uitbreidt, Mijne oogen voor u; ook wanneer gij het gebed vermenigvuldigt, hoor Ik niet: wascht u, doet de boosheid uwer werken van voor*

Mijne oogen weg, houdt op van kwaad te doen; leert goed doen, en dan zullen uwe zonden verwijderd en vergeven worden (hfdst. I: 4, 15, 16, 17, 18)”. Nadat dit verhandeld was, strekte ik mijn hand uit, en vroeg of het mij, hoewel een vreemdeling, veroorloofd was, ook mijne meening aan te voeren. De voorzitter stelde het voor, en nadat de toestemming gegeven was, sprak ik als volgt: “Mijne meening is, DAT DE NAASTENLIEFDE IS VANUIT DE LIEFDE DER GERECHTIGHEID MET OORDEEL IN ELK WERK EN BEROEP TE HANDELEN, MAAR VANUIT EEN LIEFDE NERGENS ANDERS VANDAAN DAN UIT DEN HEER GOD ZALIGMAKER. Alle dingen, die ik heb hooren zeggen door hen die op de banken zitten ter rechter- en ter linkerzijde, zijn welbekende betuigingen van naastenliefde, maar gelijk de voorzitter dezer vergadering in zijn inleiding zeide, is de naastenliefde in haar oorsprong geestelijk en in haar afleiding natuurlijk; en de natuurlijke naastenliefde verschijnt, wanneer zij van binnen geestelijk is, voor de Engelen doorzichtig als diamant, maar wanneer zij van binnen niet geestelijk is, en vandaar louter natuurlijk is, verschijnt zij voor de Engelen als een parel, gelijk aan het oog van een gekookte visch. Het staat niet aan mij, om te zeggen of de welbekende betuigingen der naastenliefde, die gij in volgorde hebt voorgedragen, al dan niet door de geestelijke naastenliefde zijn ingegeven; maar wel is het hier mijn plicht, om te zeggen, wat het geestelijke is, dat daarin behoort te zijn, opdat zij natuurlijke vormen der geestelijke naastenliefde zijn. Het geestelijke daarvan is dit, dat zij met oordeel gedaan worden uit de liefde der gerechtigheid, dat wil zeggen, dat de mensch bij de betrachtingen der naastenliefde duidelijk ziet, of hij uit gerechtigheid handelt, en dit ziet hij in vanuit oordeel. Want de mensch kan door weldaden boos doen, en ook door zulke dingen, die als euveldeelen verschijnen, weldoen. Zoo doet bijvoorbeeld diegene door weldaden kwaad, die een behoeftigen roover de middelen verschafft waarmede hij een zwaard koopt, hoewel hij dit niet zeide, toen hij om steun vroeg; of wanneer hij hem uit den kerker verlost, en hem den weg naar het woud wijst, terwijl hij bij zich-zelven zegt: Het is mijn schuld niet, dat hij rooverij pleegt; ik ben den mensch te hulp gekomen! Diene een ander voorbeeld: zoo iemand een luiaard voedt, en daarvoor zorgt dat hij niet gedwongen wordt tot arbeid, en tot hem zegt: Ga in een kamer van mijn huis en leg u te bed; waarom zoudt gij u vermoeien? want zoo iemand begunstigt de luiheid. Nog een ander voorbeeld: neem iemand, die verwanten en vrienden van onrechtschapen inborst tot eereposten bevordert, waarin zij allerlei soorten van boosaardige aanslagen kunnen beramen. Wie kan niet zien, dat dergelijke werken van naastenliefde niet uit eenige liefde der gerechtigheid met oordeel voortkomen? Omgekeerd

ook, dat de mensch kan weldoen door dingen, die lijken alsof zij kwaaddoen; zoo bijvoorbeeld een rechter, die een boosdoener vrijspreekt, omdat hij huilt, en zich in woorden van vroomheid ontboezemt, en bidt, dat hij hem vergeve, daar hij zijn naaste is; terwijl toch de rechter een werk der naastenliefde verricht, wanneer hij hem de straf overeenkomstig de wet oplegt, want aldus voorkomt hij, dat de man verder kwaaddoet en schadelijk is voor de maatschappij, die in een eerderen graad de naaste is, en voorkomt hij het schandaal van een vrijsprekend oordeel. Wie weet verder niet, dat het goed is voor de dienstknechten, wanneer zij door hun meesters, en voor de kinderen, wanneer zij door hun ouders getuchtigd worden wegens hun euvelheden? Desgelijks is het gesteld met hen, die in de hel zijn, en die allen in de liefde tot het boosdoen zijn, namelijk dat zij in kerkers opgesloten worden gehouden en gestraft, wanneer zij boosheden doen, hetgeen de Heer toelaat ter wille van hun verbetering; dit geschiedt, omdat de Heer de Gerechtigheid zelve is en al wat Hij doet uit het Oordeel zelf doet. Hieruit kan men duidelijk zien, waarom de geestelijke naastenliefde, zooals eerder werd gezegd, met oordeel gedaan wordt vanuit de liefde der gerechtigheid, maar vanuit een liefde nergens anders vandaan dan uit den Heer. God Zaligmaker; de reden hiervan is deze, dat al het goede der naastenliefde uit den Heer is, want Hij zegt: *Die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht, want zonder Mij kunt gij niets doen* (Joh. 15: 5) *en dat Hij alle macht heeft in hemel en op aarde* (Matth. 28: 18); en alle liefde der gerechtigheid met oordeel komt uit geen andere bron dan vanuit den God des Hemels, die de Gerechtigheid zelve is, en van wien de mensch alle oordeel heeft (Jerem. 23: 5; hfdst. 33: 15). Hieruit kunnen wij de gevolgtrekking maken, dat al hetgeen aangaande de naastenliefde gezegd is van de banken ter rechter- en ter linkerzijde, namelijk: dat de naastenliefde door het geloof geïnspireerde zedelijkheid is; dat zij door ontferming geïnspireerde vroomheid is; dat zij is goed doen zoowel aan de rechtschapenen als aan de onrechtschapenen; dat zij is op elke wijze verwanten en vrienden dienen; dat zij is geven aan de armen en steun verlenen aan de behoeftigen; dat zij is ziekenhuizen bouwen en ze door giften ondersteunen; dat zij is de tempels verrijken en de dienaren daarvan weldoen; dat zij is oude Christelijke broederschap; dat zij is een ieder zijne overtredingen vergeven — dat al deze dingen voortreffelijke betuigingen der naastenliefde zijn, wanneer zij met oordeel uit de liefde der gerechtigheid gedaan worden; anders zijn zij geen naastenliefde, maar slechts gelijk van haar bron afgesneden beken, en als van hun boom afgerukte takken; want de echte naastenliefde is in den Heer gelooven, en gerecht en recht handelen in elk werk en in elk

ambt. Wie derhalve uit den Heer de gerechtigheid liefheeft, en haar met oordeel betracht, die is de naastenliefde in haar beeld en in haar gelijkenis.” Nadat dit was uitgesproken, ontstond een stilte, zooals deze over hen komt, die uit den inwendigen mensch zien en erkennen, dat iets zoo is, maar nog niet in den uitwendigen mensch; dit bemerkte ik aan hun gelaat. Maar toen werd ik plotseling aan hun gezicht onttrokken, daar ik wederom uit den geest in mijn stoffelijk lichaam terugtrad; want aangezien de natuurlijke mensch met een stoffelijk lichaam bekleed is, is hij niet zichtbaar voor eenig geestelijk mensch, dat is, voor niet eenigen geest en Engel, noch omgekeerd.

460. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens toen ik rondzag in de geestelijke wereld, hoorde ik iets als tandenknersen, en ook iets als geklop, en daarmede vermengd iets schor klinkends, en ik vroeg wat dit was. En de Engelen, die bij mij waren zeiden: “Het zijn colleges, die door ons strijdoefeningen worden genoemd, alwaar men met elkander redetwist. Hun redetwisten worden in de verte zoo vernomen, maar van nabij hoort men ze gewoon als redetwisten.” Ik trad naderbij, en zag uit riet gevlochten en met leem samengepleisterde huisjes, en ik wilde door een venster naar binnen zien, maar er was er geen; want door de deur mocht men niet binnegaan, aangezien aldus licht uit den Hemel zou invloeien en verwarring stichten. Maar opeens ontstond aan de rechterzijde een venster, en toen hoorde ik hen klagen, dat zij in duisternis zaten, maar kort daarop ontstond een venster aan de linkerzijde, terwijl het venster aan de rechterzijde zich gesloten had, en toen week de duisternis langzamerhand, en verschenen zij aan zich-zelfen in hun eigen licht; en daarna werd het mij gegeven, door de deur binnen te treden en te hooren. In het midden stond een tafel, en banken stonden daar rond omheen, maar nochtans verschenen mij allen op de banken staande en heftig met elkander redetwistend over het GELOOF en de NAASTENLIEFDE, van de eene zijde, dat het geloof het wezenlijke der Kerk was, en van de andere zijde, dat de naastenliefde dit was. Zij, die het geloof tot het wezenlijke maakten, zeiden: Handelen wij niet door het geloof met God, en door de naastenliefde met den mensch. Is vandaar het geloof niet hemelsch en de naastenliefde aardsch? Is het niet door de hemelsche dingen, dat wij behouden worden, en niet door de aardsche? Verder: kan niet God het geloof uit den Hemel geven, daar het hemelsch is; en moet de mensch niet zichzelf de naastenliefde geven, omdat deze aardsch is? En hetgeen de mensch zichzelf geeft, behoort niet tot de Kerk en maakt derhalve niet zalig. Kan daarom iemand door de werken, die werken der naastenliefde worden genoemd, voor God gerechtvaardigd worden? Geloof ons, dat wij door het geloof alleen niet slechts gerechtvaardigd maar

ook geheiligd worden, wanneer het geloof niet bezoedeld wordt door de dingen der verdienste, welke uit de werken der naastenliefde voortkomen; en dergelijke dingen meer. Maar zij, die de naastenliefde tot het wezenlijke der Kerk maakten, weerlegden deze dingen met heftigheid, zeggende, dat de naastenliefde zalig maakt, en niet het geloof. Heeft God niet allen lief, en wil Hij niet voor allen het goede? Hoe kan God dit goede doen tenzij door de menschen? Geeft God het alleen, met de menschen de dingen te spreken, die des geloofs zijn, en geeft Hij het niet, den menschen de dingen te doen, die der naastenliefde zijn? Ziet gij niet, dat gij onzinnig over de naastenliefde gesproken hebt door te zeggen dat zij aardsch is. De naastenliefde is hemelseh, en aangezien gij het goede der naastenliefde niet doet, is uw geloof aardsch. Neemt gij uw geloof wel anders aan dan als blokken of steenen? Gij zegt, dat gij het geloof aanneemt door het hooren van het Woord. Maar hoe kan het Woord werken door het aanhooren alleen, en hoe kan het werken in een blok of steen? Misschien wordt gij levend gemaakt terwijl gij er volslagen onkundig van zijt, maar waarin bestaat die levendmaking anders dan daarin, dat gij zeggen kunt, dat het geloof alleen rechtvaardigt en zalig maakt. Wat echter het geloof is, en welk geloof het zaligmakende is, weet gij niet. Maar toen verhief zich iemand, die door den Engel, die met mij sprak, een geloofsvermenger werd genoemd; deze nam zijn hoofddekse af en legde het op de tafel, maar zette dit snel weder op zijn hoofd, daar hij kaal was. Hij zeide: "Hoor! Gij dwaalt allen. Het is waar, dat het geloof geestelijk en de naastenliefde zedelijk is, maar zij worden nochtans verbonden; en zij worden verbonden door het Woord, en dan door den Heiligen Geest, en door de werking, die men weliswaar de gehoorzaamheid kan noemen, maar waaraan de mensch niet eenig deel heeft; want wanneer het geloof wordt ingegeven, weet de mensch niet meer daarvan dan een standbeeld. Ik heb hierover langen tijd bij mijzelven nagedacht, en ten slotte gevonden, dat de mensch uit God een geloof, hetwelk geestelijk is, kan aannemen, maar dat hij uit God niet meer dan een blok bewogen kan worden tot de naastenliefde die geestelijk is." Op deze woorden applaudisseerden zij, die in het geloof alleen waren; maar zij, die in de naastenliefde waren, gaven hun afkeuring te kennen. En in hun verontwaardiging zeiden zij: "Hoor, medegenoot, gij weet niet, dat er een geestelijk zedelijk leven, en dat er een louter natuurlijk zedelijk leven is, een geestelijk zedelijk leven bij hen, die het goede doen uit God, en toch als uit henzelven, en een louter natuurlijk zedelijk leven bij hen, die het goede doen uit de hel, en nochtans als uit henzelven.

Er werd gezegd, dat de redetwist gehoord werd als een tandenknersen, en als geklop, vermengd met een schor geluid. De redetwist, die als tandenknersen klonk, kwam van hen, die het geloof tot het eenig wezenlijke der Kerk maakten; en het geklop kwam van hen, die de naastenliefde tot het eenig wezenlijke der Kerk maakten; en het daar tusschendoor gemengde schorre geluid kwam van den geloofsvermenger. Dat hunne stemgeluiden uit de verte zoo gehoord werden, vond hierin zijn oorzaak, dat zij allen in de wereld geredetwist en niet eenig booze geschuwd, en vandaar niet eenig goede van geestelijke afkomst gedaan hadden; en dat zij ook in het geheel niet wisten, dat het al des geloofs het ware is, en het al der naastenliefde het goede, en dat dit ware zonder het goede niet het ware is in den geest, en dat het goede zonder het ware niet het goede is in den geest, en dat dus het een het ander moet maken.

461. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens werd ik in den geest naar de zuidelijke streek in de geestelijke wereld heengevoerd, en in een zeker paradijs aldaar. En ik zag, dat dit de overige, die ik tot dusver aanschouwd had, overtrof; dit kwam, omdat de tuin het inzicht beteekent, en naar het zuiden al diegenen worden overge bracht, die meer dan anderen over inzicht beschikken. De tuin van Eden, waarin Adam met zijn echtgenoot was, beteekent ook niets anders; daarom sluit hun verdreven worden uit het paradijs in, dat zij van het inzicht beroofd werden, en aldus ook van de ongereptheid des levens. Terwijl ik in dit zuidelijke paradijs wandelde, ontwaarde ik eenigen, die onder een laurierboom gezeten vijgen aten. Ik trad op hen toe, en vroeg hun om vijgen, en zij gaven mij daarvan; en ziet, de vijgen werden in mijn hand druiven. En toen ik mij daarover verwonderde, zeide mij de engellijke geest, die bij mij stond: “De vijgen zijn in uw hand druiven geworden. omdat de vijgen krachtens de overeenstemming de goedheden der naastenliefde beteekenen, en vandaar die des geloofs in den natuurlijken of uitwendigen mensch, terwijl de druiven de goedheden der naastenliefde en vandaar die des geloofs in den geestelijken of inwendigen mensch beteekenen. En aangezien gij de geestelijke dingen liefhebt, zoo is u dit geschied. Want alle dingen in onze wereld geschieden, en bestaan, en veranderen ook volgens de overeenstemmingen.” Toen kwam plotseling het verlangen in mij op om te weten, hoe de mensch het goede uit God kan doen en nochtans geheel en al als uit zichzelf. Daarom vroeg ik aan hen, die vijgen aten, hoe zij dit verstonden. Zij zeiden, dat zij dit niet anders konden verstaan dan zoo, dat God dit werkt binnen in den mensch en door den mensch, terwijl de mensch dit niet weet; want wanneer de mensch dit

medewist, en het aldus deed, zou hij niet dan slechts een schijnbaar goede doen, dat van binnen boos is. Want al wat van den mensch uitgaat, gaat van zijn eigene uit, en dit is van geboorte af boos. Hoe kan het goede uit God en het booze uit den mensch verbonden worden, en aldus verbonden tot handeling overgaan? En het eigene des menschen gaat in de dingen des heils voortdurend op verdienste uit, en voor zooveel het dit doet, onttrekt het aan den Heer Zijn verdienste, hetgeen hét toppunt van ongerechtigheid en goddeloosheid is. In één woord: indien het goede, hetwelk God in den mensch werkt, zou invloeien in het willen en vandaar in het doen des menschen, zoo zou dit goede gansch en al bezoedeld en ook ontwijfd worden, hetgeen God evenwel nooit toestaat. Weliswaar kan de mensch denken, dat het goede dat hij doet, uit God is, en dit het goede Gods door hemzelf noemen; maar nochtans, dat het dit is, begrijpen wij niet. Maar toen opende ik mijn gemoed, en zeide: “Gij begrijpt dit niet, daar gij naar den schijn denkt, en de naar den schijn bevestigde gedachte is een begoocheling. Er is schijn en vandaar begoocheling bij u, aangezien gij gelooft, dat alle dingen, die de mensch wil en denkt, en vandaar doet en spreekt, in hem zijn, en bijgevolg uit hem voortkomen, terwijl toch niets daarvan in hem is, behalve de staat om op te nemen hetgeen invloeit. De mensch is niet het leven in zichzelf, maar een opnemend orgaan des levens. De Heer is het Leven in zichzelf, zooals Hij ook zegt bij Johannes: *Gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelven, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven, het leven te hebben in Zichzelven* (hfdst. 5: 26; behalve elders, zooals Joh. 11: 25; hfdst. 1.4: 6, 19). Er zijn twee dingen, die het leven uitmaken, de liefde en de wijsheid, of, wat hetzelfde is, het goede der liefde en het ware der wijsheid, welke uit den Heer invloeien, en door den mensch worden opgenomen, alsof zij van hem waren. En aangezien zij zoo worden aangevoeld, gaan zij ook van den mensch als het zijne uit. Dat zij door den mensch zoo gevoeld worden, is uit den Heer gegeven, opdat dat, wat invloeit, hem aandoet, en aldus opgenomen wordt en blijft. Maar daar al het booze ook invloeit, niet uit God, maar uit de hel, en dit met verlustiging wordt opgenomen — aangezien de mensch als zulk een orgaan geboren is — zoo wordt niet meer van het goede uit God opgenomen dan voor zooveel van het booze door den mensch als door hemzelve verwijderd wordt, hetgeen geschiedt door de boetedoening en tevens door het geloof in den Heer. Dát de liefde en de wijsheid, de naastenliefde en het geloof, of, om meer algemeen te spreken, het goede der liefde en der naastenliefde, en het ware der wijsheid en des geloofs invloeien, en dat de dingen, die invloeien, in den mensh geheel en al als het zijne verschijnen, en

vandaar als het zijne van hem uitgaan, kan men duidelijk zien aan het gezicht, het gehoor, den reuk, den smaak en den tastzin; alle dingen, die in de organen dezer zinnen gevoeld worden, vloeien van buiten in, en worden in die gevoeld. Desgelijks in de zinnen der inwendige organen, met alleen dit onderscheid, dat daarin de geestelijke dingen invloeien, die niet verschijnen, in gene echter de natuurlijke dingen, die verschijnen. Kortom, de mensch is het opnemend orgaan van het leven uit God, bijgevolg is hij de opnemer van het goede, voor zooveel hij van het booze afaat. Het vermogen om van het booze af te laten geeft de Heer aan ieder mensch, aangezien Hij hem het willen en liet verstaan geeft, en al wat de mensch uit den wil naar het verstand, of, wat hetzelfde is, al wat hij uit het vrije van den wil naar de rede van het verstand doet; .dat blijft. Door dit brengt de Heer den mensch in den staat der verbinding met Hem, en daarin hervormt Hij hem, verwekt Hij hem weder en behoudt Hij hem. Het leven, dat invloeit, is het uit den Heer voortgaande leven, welk leven ook de Geest Gods genoemd wordt, in het Woord de Heilige Geest, waarvan ook wordt gezegd, dat het den mensch verlicht en levend maakt, ja zelfs, dat het in hem werkt. Maar dit leven wordt geschakeerd en gemodificeerd overeenkomstig de organisatie, welke door de liefde is aangebracht. Dat al het goede der liefde en der naastenliefde, en al het ware der wijsheid en des geloofs invloeien, en niet in den mensch zijn, kunt gij ook hieruit weten, dat hij, die denkt dat dit goede en ware van de schepping aan in den mensch is, tenslotte noodwendig moet denken, dat God Zich in den mensch heeft gegoten, en dat de menschen aldus voor een deel goden zijn, terwijl toch diegenen, die dit uit geloof denken, duivels worden, en bij ons als lijken stinken. Bovendien, wat is de handeling des menschen anders dan het handelende gemoed? Want wat het gemoed wil en denkt, dat doet en spreekt het door zijn orgaan, het lichaam. Wanneer derhalve het gemoed uit den Heer wordt geleid, zoo wordt ook de handeling en de spraak geleid; en de handeling en de spraak worden uit den Heer geleid, wanneer men in Hem gelooft. Wanneer dit niet het geval was, zoo zegt mij, als gij kunt, waarom de Heer in Zijn Woord op duizenden plaatsen heeft bevolen, dat de mensch den naaste zou liefhebben, de goedheden der naastenliefde werken, en vruchten voortbrengen gelijk een boom, en de geboden doen, en dit en dat, opdat hij zalig worde? Voorts, waarom heeft Hij gezegd, dat de mensch naar zijn daden of werken geoordeeld zal worden, wie de goede doet tot den Hemel en het leven, en wie de booze doet tot de hel en den dood. Hoe zou de Heer zulke dingen hebben kunnen zeggen, wanneer al wat van den mensch uitgaat op de verdienste gericht was en vandaar boos? Weet derhalve, dat zoo het gemoed naastenliefde is, ook de

handeling naastenliefde is; maar dat zoo het gemoed geloof alleen is, hetwelk een van de geestelijke naastenliefde gescheiden geloof is, ook de handeling dat geloof is.” Nadat zij, die onder den laurierboom gezeten waren, dit gehoord hadden, zeide zij: “Wij begrijpen, dat gij juist gesproken hebt, maar nochtans begrijpen wij het niet.” Ik antwoordde hierop: “Dat ik juist gesproken heb begrijpt gij vanuit de algemeene gewaarwording, welke de mensch heeft vanuit den invloed des lichts uit den Hemel wanneer hij eenig ware hoort; gij begrijpt het echter niet vanuit de eigene gewaarwording, die de mensch heeft vanuit den invloed des lichts uit de wereld. Deze beide gewaarwordingen, namelijk de inwendige en de uitwendige, of de geestelijke en de natuurlijke, maken één uit bij de wijzen. Ook gij kunt ze tot één maken, zoo gij tot den Heer opziet en de boosheden wegdoet.” Daar zij dit verstonden, nam ik eenige twijgen van een wijnstok, en reikte ze hun toe, en zeide: “Geloof gij, dat dit uit mij is of uit den Heer?” En zij zeiden, dat het vanuit mij was uit den Heer; en ziet, de twijgen in hun handen brachten druiven te voorschijn. Maar toen ik heenging, zag ik een tafel van cederhout, waarop een boek lag, onder een groenenden olijfbom, om welks stam een wijnstok zijn ranken gewonden had; ik zag daarheen, en ziet, het was een door mij geschreven boek, genaamd HEMELSCHE VERBORGENHEDEN; en ik zeide, dat in dat boek volledig is aangetoond, dat de mensch het opnemend orgaan des levens en niet het leven is; en dat het leven niet geschapen kan worden en aldus geschapen in den mensch kan zijn, niet meer dan het licht in het oog.

462. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Ik richtte mijn blikken in de geestelijke wereld naar de zeekust. en ik zag een prachtige zeehaven. Ik trad naderbij en keek naar binnen, en ziet, daar waren groote en kleine schepen, en daarin koopwaren van allerlei aard, en op de roeibanken zaten knapen en meisjes, die de koopwaren aan hen, die daarvan wilden, uitdeelden; en zij zeiden: “Wij zijn in afwachting om onze mooie schildpadden te zien, die weldra uit de zee naar ons komen opstijgen.” En ziet, ik zag kleine en groote schildpadden op welker schilden en schubben jonge schildpadjes zaten, die naar de omringende eilanden keken. De vader schildpadden hadden twee koppen, de eene groot met een schild omgeven, dat overeenkwam met het schild van hun lichaam, vanwaar zij een rossen gloed verspreidden, en de andere kop klein zooals de schildpadden hebben, en dien zij in het voorste gedeelte van het lichaam trokken en ook op een onmerkbaar wijze in hun grooteren kop wegstaken. Maar ik vestigde mijn oogen op den grooten rossigen kop, en ik zag, dat deze het aangezicht als van een mensch had, en sprak met de knapen en meisjes op de roeibanken en hun de handen likte; en toen streelden de knapen en meisjes

de schildpadden, en gaven hun etenswaar en lekkernijen en ook kostelijke dingen, als zijde voor kleederen, welriekend hout voor tafels, purper voor versieringen, en SCHARLAKEN VOOR BLANKETTEN. Na deze dingen gezien te hebben, begeerde ik te weten, wat zij uitbeeldden; daar ik wist, dat alle dingen, die in de geestelijke wereld verschijnen, overeenstemmingen zijn, en geestelijke dingen uitbeelden, die behooren tot de aandoening en de daaruit voortvloeiende gedachte. En toen spraken zij uit den Hemel met mij, en zeiden: “Gij weet zelf, wat de haven beteekent, voorts wat de schepen, alsmede wat de knapen en meisjes daarop; maar wat de schildpadden beteekenen, weet gij niet.” En zij zeiden: “De schildpadden beelden diegenen van de geestelijkheid aldaar uit, die het geloof gansch en al van de naastenliefde en haar goede werken scheiden, doordien zij bij zichzelf bevestigen, dat er tusschen geloof en naastenliefde volstrekt geen verbinding bestaat, maar dat de Heilige Geest door het geloof in God den Vader terwille van de verdienste des Zoons bij den mensch binnengaat, en zijn innerlijke dingen reinigt tot aan zijn eigen wil toe, waarvan zij een soort van ovaal vlak maken; en dat, wanneer de werking van den Heiligen Geest dit vlak nadert, zij zich van de linkerzijde rondom dit vlak buigt en dit in het geheel niet aanraakt; en dat aldus het innerlijke of hoogere deel van des menschen inborst voor God is, en dat het uiterlijke of lagere deel voor den mensch is; en dat op deze wijze niets van hetgeen de mensch doet, voor God verschijnt, noch het goede noch het booze; het goede niet, omdat dit op de verdienste gericht is; en het booze niet, omdat dit boos is; want wanneer het goede en het booze voor God verschenen, zou de mensch door beide te gronde gaan. En dat, aangezien dit zoo is, de mensch willen, denken, spreken en doen mag al wat hem maar belieft, wanneer hij zich slechts voor de wereld in acht neemt.” Ik vroeg, of zij ook beweren, dat het veroorloofd is aangaande God te denken, dat Hij niet alom tegenwoordig en alwetend is. Zij antwoordden uit den Hemel: “Ook dit is hun veroorloofd, aangezien God bij hem, die het geloof verkregen heeft, en die daardoor gereinigt en gerechtvaardigd werd, niet naar iets van diens gedachte en wil ziet, en dat de mensch nochtans in den innerlijken schoot of in het hoogere gebied van zijn gemoed of inborst het geloof vasthoudt, dat hij aangenomen had in de handeling des geloofs, en dat deze handeling somtijds kan terugkeeren zonder dat de mensch het weet. Dit zijn de dingen, welke de KLEINE KOP uitbeeldt, dien zij in het voorste deel van het lichaam terugtrekken, en ook steken in den GROOTEN KOP, wanneer zij met leeken spreken; want zij spreken niet uit den kleinen kop met hen, maar uit den grooten, die van voren verschijnt als met een menscheijk aangezicht voorzien; en met de leeken spreken zij uit het

Woord over de liefde, over de naastenliefde, over de goede werken, over de geboden van den Decaloog, over de boetedoening; en zij halen uit het Woord bijna alle dingen, die daar over deze onderwerpen staan. Maar dan steken zij den kleinen kop in den grooten, waardoor zij van binnen bij zichzelf verstaan, dat al deze dingen niet gedaan moeten worden terwille van God en van de zaligheid, maar alleen voor het algemeen en het persoonlijk welzijn. Daar zij echter aangenaam en sierlijk over deze dingen uit het Woord spreken, vooral over het Evangelie, over de werking van den Heiligen Geest en over de Zaligmaking, verschijnen zij aan hun toehoorders als schoone menschen, en wijzer dan de overigen in het gebied der landen. Daarom hebt gij ook gezien, dat aan hen door de knapen en meisjes, die op de roeibanen der schepen zaten, lekkernijen en kostbaarheden werden gegeven. Dezen zijn het derhalve, die gij als schildpadden zaagt uitgebeeld. In uw wereld zijn zij maar weinig van de anderen onderscheiden, alleen hierin, dat zij zich voor wijzer dan alle anderen houden, en om de anderen lachen, ook om hen, die in dezelfde leer ten aanzien van het geloof zijn, maar niet in deze verborgenheden. Zij dragen aan hun kleeft een zeker kenteken met zich, waardoor zij zich van anderen laten onderkennen.” Hij, die met mij sprak, voegde daaraan toe: “Ik zal u niet zeggen, wat hun gevoelen is aangaande de overige dingen des geloofs, zoo bijvoorbeeld wat aangaande de uitverkiezing, aangaande de vrije keuze, aangaande den Doop, en aangaande het Heilig Avondmaal; deze zijn van dien aard, dat zij ze niet openlijk verkondigen, maar in den Hemel weten wij ze. Maar aangezien zij in de wereld van dien aard zijn, en het na den dood niemand veroorloofd is anders te spreken dan hij denkt, en zij vandaar dan wel niet anders kunnen, dan uit de onzinnigheden van hun gedachten spreken. worden zij als waanzinnigen beschouwd, en uit de gezelschappen geworpen, en ten slotte nedergelaten in den put des afgronds, waarover in de Openbaring hfdst. 9: 2 gesproken wordt. En zij worden lichamelijke geesten, en verschijnen als Egyptische mummies; want er is een eelt gebracht in de innerlijke dingen van hun gemoed, omdat zij er in de wereld ook een afscheiding tusschen geplaatst hadden. Het helsche gezelschap, dat uit hen is samengesteld, grenst aan het helsche gezelschap dat uit Machiavellisten bestaat, en zij treden af en toe van het eene in het andere binnen, en noemen elkander makkers; maar zij gaan uit, omdat er een verschil tusschen hen bestaat, en wel een verschil hierin, dat er bij hen iets godsdienstigs was met betrekking tot de handeling der rechtvaardiging door het geloof, maar bij de Machiavellisten hoegenaamd niets godsdienstigs.”

Nadat ik hen uit de gezelschappen had zien werpen en verzameld worden om ter neder gestort te worden, zag ik een schip in de lucht met zeven zeilen vliegen, en daarin kapiteins en matrozen, gekleed in purper gewaad en met prachtige lauwerkransen op hun mutsen; zij riepen uit: “Ziedaar, wij zijn in den Hemel, wij zijn gepurperde geleerden, en boven allen gelauwerd, omdat wij van de wijzen uit de gansche geestelijkheid in Europa de hoofden zijn.” Ik verwonderde mij daarover, wat dit was, en mij werd gezegd, dat het beelden van hoogmoed waren, en ideale gedachten, die fantasiën worden genoemd, voortkomend uit hen, die eerder als schildpadden verschenen, en die nu, na als waanzinnigen uit de gezelschappen geworpen te zijn, tot één vergaderd waren, en te zamen op één plaats stonden. En toen begeerde ik met hen te spreken, en naderde de plaats, waar zij stonden, en groette hen; en ik zeide: “Zijt gij diegenen, die de inwendige dingen der menschen van hun uitwendige dingen gescheiden hebt, en de werking van den Heiligen Geest zooals deze in het geloof is, gescheiden hebt van Zijn samenwerking met den mensch buiten het geloof, en aldus God van den mensch? Hebt gij niet op deze wijze niet alleen de naastenliefde zelve en haar werken van het geloof verwijderd, gelijk vele andere geleerden uit de geestelijkheid, maar ook het geloof zelf van den mensch ten aanzien van zijn open-baring voor God? Maar ik bid u, wat wilt gij, dat ik uit de rede met u over deze dingen spreek, dan wel uit de Heilige Schrift?” Zij zeiden: “Spreek eerst uit de rede.” En ik sprak, zeggende: “Hoe kan het inwendige en het uitwendige bij den mensch gescheiden worden; wie ziet niet of kan niet zien uit de algemeene gewaarwording, dat alle innerlijke dingen van den mensch voortgaan en voortgezet worden in de uiterlijke dingen, en zulks tot in de uitersten daarvan om hun werkingen te verrichten en hun werken te doen? Zijn niet de inwendige dingen ter wille van de uitwendige, om daarin te eindigen, en daarin te blijven bestaan en aldus te bestaan, nauwelijks anders dan een zuil op haar voetstuk. Gij kunt zien, dat indien er geen voortzetting en aldus geen verbinding was, de uitersten zouden oplossen en vervloeien als blaasjes in de lucht. Wie kan ontkennen, dat er myriaden van myriaden innerlijke werkingen van God bij den mensch zijn, waarvan de mensch niets weet? En waartoe zou het, hem dienen deze te weten? Genoeg, zoo hij slechts de uitersten kent, waarin hij met zijn gedachte en wil met God te zamen is. Doch dit zal door een voorbeeld verduidelijkt worden: Kent de mensch de innerlijke werkingen van zijn spraak, hoe bijvoorbeeld de long de lucht aantrekt, daarmede de longblaasjes, de luchtpijptakken en de kwabben vult; hoe zij de lucht uitzendt in de luchtpijp, en ze daar in een klank ver-andert; hoe die klank gewijzigd wordt in de stemspleet met

behulp van het strottenhoofd; en hoe daarna de tong dien klank articuleert, en de lippen de articulatie voltooien, opdat zij spraak worde? Zijn niet al deze innerlijke werkingen, waaromtrent de mensch niets weet, ter wille van het uiterste, opdat de mensch kan spreken? Verwijdert of scheidt een dezer inwendige dingen van zijn onafgebroken verband met de uitersten, zou dan de mensch niet evenmin als een blok kunnen spreken? Diene nog een ander voorbeeld: de twee handen zijn de laatsten van den mensch; gaan de innerlijke dingen, die zich tot daarheen voortzetten, niet uit van het hoofd door den nek, voorts door de borst, de schouders, de armen en de ellebogen? En zijn daar niet ontelbare spierweefsels, ontelbare phalanxen van beweegvezels, ontelbare bundels van zenuwen en van bloedvaten, en tal van beengewrichten met hun ligamenten en vliezen? Wat weet de mensch van deze dingen, en nochtans werken zijn handen vanuit alle en elk dezer dingen. Veronderstelt, dat deze innerlijke dingen zich rondom het handgewricht naar links of naar rechts afbogen in plaats van in onafgebroken verband de hand binnen te gaan, zou dan de hand niet van den benedenarm afvallen, en wegrotten als een afgerukt, onbezielde iets? ja, zoo gij het gelooven wilt, het zou met de hand zoo gesteld zijn als met het lichaam, wanneer de mensch onthoofd werd. Geheel desgelijks zou het met het menschelijk gemoed gesteld zijn, en met zijn twee levens, den wil en het verstand, wanneer de Goddelijke werkingen, die tot het geloof en tot de naastenliefde behooren, halverwege ophielden en niet in onafgebroken verband zich tot den mensch toe uitstrekten; voorzeker zou de mensch dan niet alleen een redeloos dier zijn, maar een verrot stuk hout. Deze dingen zijn volgens de rede. Welnu, deze zelfde dingen zijn, zoo gij het hooren wilt, ook volgens de Heilige Schrift. Zegt de Heer niet: *Blijft in Mij, en Ik in u; Ik ben de wiinstok, en gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht* (Joh. 15: 4, 5). Zijn niet de vruchten de goede werken, die de Heer doet door den mensch, en die de mensch doet vanuit zich uit den Heer? De Heer zegt ook *dat Hij aan de deur staat, en klopt, en dat Hij tot hem, die opendoet, inkomt, en avondmaal met hem houdt, en hij met Hem* (Openb. 3: 20). *Geeft niet de Heer mina's en talenten, opdat de mensch daarmede handel drijve en winst make, en opdat Hij hem naar zijn gewin het eeuwige leven geve?* (Matth. 25: 14 tot 34; Lukas 19: 13 tot 26). Voorts, *dat Hij een ieder zijn loon geeft naar diens arbeid in Zijn wijngaard* (Matth. 20: 1 tot 17). Maar dit zijn slechts weinige plaatsen; er zouden bladzijden gevuld kunnen worden vanuit het Woord hierover, dat de mensch vruchten zal maken als een boom, overeenkomstig de geboden zal werken, God en den naaste zal liefhebben, en tal van dingen meer. Maar ik weet, dat uw eigen inzicht niets

gemeen kan hebben met de dingen, die uit het Woord zijn, zoo als het in zichzelf is; want hoewel gij ze uitspreekt, verdraaien uwe voorstellingen ze nochtans. En gij kunt niet anders, want gij verwijderd van den mensch alle dingen Gods, wat de gemeenschap en vandaar de verbinding betreft. Wat blijft dan over, dan dat gij alle dingen van den eeredienst ook verwijderd?” Daarna verschenen zij mij in het licht des Hemels, dat de hoedanigheid van een ieder opendekt en openbaart. En toen werden zij niet als tevoren gezien in een schip in de lucht, alsof ze in den Hemel waren, noch purperkleurig van gewaad, noch met gelauwerd hoofd, maar op een zandige plaats, en in aan flarden hangende kleedaren, hun lendenen omgord met netten als die van visschers, waardoorheen hun naaktheden verschenen; en toen werden zij nedergelaten tot het gezelschap, hetwelk aan dat der Machiavellisten grensde.

Achtste Hoofdstuk

De Vrije Keuze

463. Alvorens ik daartoe kom, met de noodige voorbereiding een uiteenzetting te geven van het leerstellige der Nieuwe Kerk over de VRIJE KEUZE, is het noodzakelijk, daaraan te doen voorafgaan wat de huidige kerk in haar dogmatische boeken daarover leert, want wanneer dit niet geschiedde, kan de mensch, die gezonde rede en godsdienst heeft, gelooven, dat het van geen belang is, iets nieuws daarover te schrijven; want hij zou bij zichzelf zeggen: Wie weet niet, dat de mensch vrije keuze heeft in geestelijke dingen; wat zou het anders voor zin hebben, dat de priesters prediken, dat men aan God moet gelooven, dat men zich bekeeren moet, dat men moet leven naar de geboden in het Woord, dat men moet strijden tegen de begeerten van zijn vleesch, en dat men zich moet bereiden om een nieuw schepsel te worden, behalve tal van dergelijke dingen meer. Vandaar zou hij bij zichzelf niet anders kunnen denken, dan dat deze dingen louter woorden van wind waren, zoo er niet eenige vrije keuze bestond in de dingen des heils, en dat het waanzin zou zijn, deze vrije keuze te loochenen, omdat het tegen den algemeenen zin indruischt. Maar dat de huidige kerk nochtans in tegenovergestelde richting gaat, en de vrije keuze buiten haar tempels werpt, kan uit het boek, de FORMULA CONCORDIAE geheeten, en waarop de evangelischen zweren, blijken, en wel uit de volgende uittreksels; dat er een dergelijke leer, en vandaar een dergelijk geloof aangaande de vrije keuze bestaat bij de hervormden, dus een dergelijk in de gansche Christelijke wereld, bijgevolg in Duitsehland, Zweden, Denemarken, Engeland en Holland, blijkt uit hun dogmatische boeken. Hier volgen dan de uittreksels uit de FORMULA CONCORDIAE in de Leipziger uitgave van 1756:

464. “I. De leeraren der Augsburger Belijdenis verklaren, dat de mensch door den val der eerste ouders zoo geheel en al verdorven is, dat hij in de geestelijke dingen, die onze bekeering en ons heil betreffen, van nature blind is, en dat hij het gepredikte Woord Gods noch verstaat, noch verstaan kan, maar het als een onzinnigheid beschouwt, en zich nooit uit zichzelf nader tot God begeeft, maar veeleer een vijand van God is en blijft, totdat hij door de kracht van den Heiligen Geest door het gepredikte en aangehoorde Woord Gods, uit louter genade, zonder eenige eigen medewerking, bekeerd, met geloof begiftigd, wederverwekt en vernieuwd wordt (bldz. 656). II. Wij gelooven, dat

het verstand, het hart en de wil van den niet wedergeboren mensch uit eigen natuurlijke krachten hoegenaamd niets kan verstaan, gelooven, omhelzen, denken, willen, aanvangen, voltooiën, doen, werken en medewerken in de geestelijke en Goddelijke dingen, maar dat de mensch ten aanzien van het goede volslagen verdorven en dood is, zoodat in de natuur des menschen na den val, voor de wederverwekking, ook zelfs niet een vonkje van geestelijke krachten is overgebleven, waardoor hij zich tot de genade Gods zou kunnen voorbereiden, of haar aangrijpen wanneer zij wordt aangeboden, of zich daaraan aanpassen, of uit zichzelf daarvoor geschikt zijn; of met eigen krachten op eenige wijze tot zijn bekeering, hetzij in het geheel of voor de helft of voor het kleinste deel, kan bijdragen, handelen, werken of medewerken uit zichzelf of als uit zichzelf; maar dat de mensch een knecht der zonde en een slaaf van Satan is, door wien hij gedreven wordt, vandaar is zijn natuurlijke vrije keuze ter oorzaak van zijn verdorven krachten en van zijn ontaarde natuur eenig en alleen werkzaam en krachtdadig in die dingen, die God mishagen en tegen Hem indruischen (bldz. 656). iii. Dat de mensch in burgerlijke en natuurlijke dingen ijverig en vernuftig is, maar in de geestelijke en Goddelijke dingen, die het heil der ziel betreffen, gelijk is aan een houtblok, een steen, aan de zoutpilaar geworden vrouw van Loth, welke niet over het gebruik van oogen, mond of van eenigen zin beschikken (bldz. 661). iv. Dat de mensch nochtans de macht heeft zich te bewegen, zijn uitwendige ledematen regeeren, het evangelie hooren, en eenigermate daarover nadenken kan, maar dat hij het toch in zijn gedachten, stil voor zich, als een onzinnigheid veracht, en het niet gelooven kan, en in dit opzicht erger is dan een houtblok, tenzij de Heilige Geest in hem werkzaam is, en het geloof en andere Gode welgevallige deugden alsmede de gehoorzaamheid in hem ontsteekt en werkt (bldz. 662). v. Men kan in zekeren zin zeggen, dat de mensch niet een steen of een houtblok is; een steen en een houtblok weerstreeft niet, en verstaat of voelt niet, wat met hem gebeurt, zooals de mensch met zijn wil God weerstreeft, totdat hij tot God is bekeerd geworden; en toch is het waar, dat de mensch voor de bekeering een redelijk schepsel is, dat verstand heeft, maar niet in de Goddelijke dingen; en een wil, maar niet om enig heilbrengend goeds te willen; maar nochtans kan hij niets tot zijn bekeering bijdragen, en voor dit deel is hij erger dan een houtblok en een steen (blz. 672, 673). vi. Dat de gansche bekeering de werking, de gave en het werk is van den Heiligen Geest alleen, die haar uitwerkt en werkt door Zijn kracht en macht door het Woord, in het verstand, het hart en den wil van den mensch, als in een passief subject, waarbij de mensch niets doet, maar alleen maar laat doen;

dat het echter niet op die wijze geschiedt zooals wanneer een beeld uit steen gevormd of een zegel in was gedrukt wordt, aangezien de was noch begrip noch wil heeft (bldz. 681). VII. Volgens de uitspraken van sommige Vaderen en nieuwere leeraren luidt het, *dat God alleen den bereidwillige trekt*, dus dat des menschen wil bij de bekeering iets doet; maar dit strookt niet met de gezonde woorden, want zij bevestigen de valsche meening aangaande de krachten van de menschelijke keuze in de bekeering (bldz. 582). VIII. Dat den mensch in de uitwendige dingen der wereld, welke aan de rede zijn onderworpen, nog iets van verstand, van krachten en van vermogens is overgelaten, hoewel deze armzalige overblijfselen uiterst gebrekkig zijn, en dat zelfs deze, zoo nietig als zij zijn, door de erfziekte zoo met vergift zijn aangetast en besmet, dat zij voor God van niet eenige waarde zijn (bldz. 641). IX. Dat de mensch in de bekeering, waardoor hij van een zoon des toorns een zoon der genade wordt, niet met den Heiligen Geest samenwerkt, aangezien de bekeering des menschen eenig en alleen het werk van den Heiligen Geest is (bldz. 219, 579 en vervolg, 663 en vervolg; aanhangsel bldz. 143). Dat nochtans de door de kracht van den Heiligen Geest wedergeborene mensch kan medewerken, hoewel nog veel gebrekkigheid onder die medewerking doorloopt, en dat hij goed werkt, voor zooveel en zolang hij uit den Heiligen Geest geleid, geregeerd en bestuurd wordt; maar nochtans niet met den Heiligen Geest samenwerkt zooals twee paarden, die te zamen één wagen trekken (blz. 674). X. De erfzonde is niet een soort van vergriep, dat door de daad gepleegd wordt, maar zij kleeft van binnen vast aan de natuur, aan de substantie en aan het wezen van den mensch, zijnde de bron van alle daadwerkelijke zonden, zooals slechte gedachten, slechte gesprekken, booze werken (bldz. 577). Deze erfziekte, waardoor de gansche natuur verdorven is, is een afgrijselijke zonde, en zelfs het begin en het hoofd van alle zonden, waaruit als uit een wortel en bron alle overtredingen voortkomen (bldz. 640). Dat de natuur door deze zonde als door een geestelijke melaatschheid alom verspreid ook tot in de binnenste deelen der ingewanden en tot in de verborgenste schuilhoeken des harten, geheel en al voor God aangetast en verdorven is, en de persoon des menschen ter oorzake van deze verdorvenheid door de wet van God aangeklaagd en verdoemd wordt, zoodat wij van nature zonen des toorns, slaven des doods en der verdoemenis zijn, tenzij wij door de weldaad der verdienste van Christus van deze boosheden bevrijd en gered worden (bldz. 639). Dat er ter oorzake daarvan een volslagen gemis aan of een verlies van de in het Paradijs tegelijk geschapen oorspronkelijke gerechtigheid of van het beeld Gods is, en dat daaruit het onvermogen, de ongeschiktheid en de

stompzinnigheid voortkomen, waardoor de mensch tot alle Goddelijke of geestelijke dingen volslagen onbekwaam is. Dat er in de plaats van het verloren beeld Gods in den mensch de binnenste, slechtste, diepste, onnaspeurlijke en onuitsprekelijke verdorvenheid is van zijn gansche natuur en van al zijn krachten, bovenal van de hoogere en voornaamste vermogens der ziel, in gemoed, verstand, hart en wil (bldz. 640).”

465. Dit zijn de voorschriften, dogma's en stelregels der huidige kerk aangaande des menschen vrije keuze in geestelijke en natuurlijke dingen, alsmede aangaande de oerzonde. Zij werden aangehaald ten einde des te duidelijker de voorschriften, dogma's en stelregels der Nieuwe Kerk dienaangaande te doen uitkomen, want door de twee aldus naast elkander geplaatste vormen treedt de waarheid in het licht, zooals dit bij schilderijen geschiedt, waarin een wanstaltig gelaat ter zijde van een schoon gelaat wordt gesteld, waardoor zich, wanneer zij tegelijkertijd gezien worden, de schoonheid van het eene en de wanstaltigheid van het andere helder voor het oog vertoont. De stelregels van de Nieuwe Kerk zijn de volgende:

Dat in den tuin van Eden twee boomen gesteld waren, de eene die des levens en de andere die der wetenschap van het goede en booze, beteekent, dat den mensch de vrije keuze in geestelijke dingen is gegeven.

466. Dat onder Adam en Chavah in het Boek van Mozes niet de eerstgeschapen menschen worden verstaan, is het geloof van velen, en ter bevestiging daarvan hebben zij bewijsgronden aangevoerd voor het bestaan van de Prae-adamieten uit de berekeningen en de chronologieën bij sommige natiën; voorts uit de uitlating van Kaïn, den eerstgeborene van Adam tegenover Jehovah: *Ik zal zwervende en dolende zijn op de aarde, zoodat al wie mij vindt, mij dooden zal; daarom stelde Jehovah een teeken aan Kaïn, opdat niet doodde al wie hem vond* (Gen. 4: 14, 15); en nadat hij van de aangezichten van Jehovah was uitgegaan, woonde hij in het land Nod, en hij bouwde eene stad (vers 16, 17), waaruit volgt, dat de aarde vóór Adam bevolkt was. Dat echter onder Adam en zijn echtgenoot de Oudste Kerk in dit aardrijk wordt verstaan, is in de door mij in Londen uitgegeven HEMELSCH VERBORGENHEDEN met tal van dingen aangetoond; en eveneens aldaar, dat onder den Tuin van Eden wordt verstaan de wijsheid van de menschen dezer Kerk; en onder den boom des levens de Heer in den mensch en de mensch in den Heer; en onder den boom der wetenschap van het goede en booze de mensch, die niet in den Heer maar in zijn eigene is, zooals diegene is, die gelooft dat hij alle dingen uit zichzelf doet, ook het goede; en dat onder het eten van dien boom de toeigening van het booze wordt verstaan.

467. In het Woord wordt onder den tuin van Eden niet de eene of andere tuin verstaan, maar het inzicht; evenmin onder den boom eenige boom, maar de mensch. Dat de tuin van Eden het inzicht en de wijsheid beteekent, kan uit de volgende plaatsen blijken: IN UW INZICHT EN IN UWE WIJSHEID *hebt gij u rijkdommen gemaakt; gij waart in EDEN, GODS TUIN*; en in hetgeen daar volgt: vol van WIJSHEID, *gij waart in EDEN, GODS TUIN, alle kostelijk gesteente was uw deksel* (Ezech. 28: 4, 12, 13); dit handelt over den vorst en den koning van Tyrus, in verband met wien van wijsheid wordt gesproken, aangezien door Tyrus in het Woord de Kerk wordt aangeduid ten aanzien van de erkenissen van het ware en het goede, waardoor de wijsheid komt; door de kostelijke steenen, die zijn. deksel waren, worden eveneens de erkenissen van het ware en het goede aangeduid; want de vorst en de koning van Tyrus waren niet in den tuin van Eden. En elders bij Ezechiël: *Aschur was een ceder in den Libanon; de cederen verborgen hem niet in den TUIN GODS; geen boom*

in den TUIN GODS was hem gelijk in schoonheid; alle BOOMEN VAN EDEN IN DEN TUIN GODS benijdden hem (hfdst. 31: 3, 8, 9); en verder: *Wien zijt gij alzoo gelijk gemaakt in heerlijkheid en grootheid onder de BOOMEN VAN EDEN* (vers 18); dit wordt gezegd van Aschur, aangezien daardoor de redelijkheid en het inzicht daaruit wordt aangeduid. Bij Jesaja: *Jehovah zal Zion troosten, en Hij zal hare woestijn tot EDEN stellen, en hare verlatenheid tot eenen TUIN VAN JEHOVAH* (hfdst. 51: 3); Zion is daar de Kerk, en Eden en de Tuin van Jehovah zijn de wijsheid en het inzicht. In de Openbaring: *Die overwint, Ik zal hem te eten geven van den Boom DES LEVENS, die is in het MIDDEN VAN HET PARADIJS GODS* (hfdst. 2: 7); *In het midden der straat, en op de eene en de andere zijde der rivier zal zijn de Boom des levens* (hfdst. 22: 2). Hieruit blijkt duidelijk, dat onder den tuin in Eden, waarin, naar gezegd wordt, Adam gesteld was, het inzicht en de wijsheid wordt verstaan, aangezien dergelijke dingen gezegd worden aangaande Tyrus, Aschur en Zion. Door den tuin wordt ook elders in het Woord het inzicht verstaan, zooals in Jes. 58: 11; hfdst. 61: 11; Jerem. 31: 12; Amos 9: 14; Num. 24: 6. Dit geestelijk verstand van den tuin ontleent zijn oorzaak aan de uitbeeldingen in de geestelijke wereld; aldaar verschijnen, waar de Engelen in het inzicht en in de wijsheid zijn, paradijzen; het inzicht en de wijsheid zelf, dat zij uit den Heer hebben, vertoont dergelijke dingen rondom hen; en zulks geschiedt door overeenstemmingen, want alle dingen, die in de geestelijke wereld bestaan, zijn overeenstemmingen.

468. Dat de boom den mensch beteekent, blijkt uit de volgende plaatsen in het Woord: *Alle boomen des velds zullen erkennen, dat Ik, Jehovah, den hooggin boom verneder, den nederigen boom verhef, en den groenen boom verdroog, en den droogen boom doe spruiten* (Ezech. 17: 24); *Welgelukzalig hij, wiens welbehagen is in de wet; hij zal zijn als een boom geplant aan beken der wateren, die vrucht zal geven op zijnen tijd* (Psalm 1: 2, 3; Jerem. 17: 8); *Looft Jehovah, gij vruchtboomen* (Psalm 148: 9); *De boomen van Jehovah worden verzadigd* (Psalm 104: 16); *De bijl is aan den wortel van den boom gelegd; alle boom, die geen goede vrucht voortbrengt, zal uitgehouwen worden* (Matth. 3: 10; hfdst. 7: 16 tot 21); *Of maakt den boom goed en de vrucht goed, of maakt den boom verdorven en zijne vrucht verdorven; want uit de vrucht wordt de boom gekend* (Matth. 12: 33; Lukas 6: 43, 44); *Ik zal een vuur aansteken, hetwelk allen groenen boom en allen dorren boom zal verteren* (Ezech. 20: 47). Aangezien de boom den mensch beteekent, werd het ingesteld *dat de tot spijsz dienende vrucht des booms in het land Kanalin als voorhuid besneden zou worden* (Levit 19: 23, 24). Aangezien de olijfboom de mensch der hemelsche Kerk beteekent, wordt gezegd van *de twee getuigen, die profeteerden, dat zij waren twee olijfboomen, staande naast*

den Heer der gansche aarde (Openb. 11: 4; desgelijks bij Zach. 4: 3, 11 12); en bij David: *Ik, een groenende olijffboom in het huis Gods* (Psalm 52: 10); en bij Jeremia: *Jehovah had uwen naam genoemd eenen groenenden olijffboom schoon van vrucht* (11: 16, 17), behalve tal van andere plaatsen, die hier wegens de menigte niet worden aangevoerd.

469. Heden ten dage kan een ieder, die innerlijk wijs is, gewaarworden of vermoeden, dat de dingen, welke over Adam en over zijn echtgenoot geschreven zijn, geestelijke dingen behelzen, welke tot dusver niemand wist, aangezien de geestelijke zin des Woords niet eerder dan thans onthuld is. Wie kan niet al van verre zien, dat Jehovah niet twee boomen in den tuin had kunnen planten, en den eenen tot struikelblok, tenzij ter wille van een zekere geestelijke uitbeelding; en strookt het met de Goddelijke Gerechtigheid, dat beiden, aangezien zij van een boom gegeten hadden, vervloekt werden, en dat deze vervloeking elk mensch na hen aankleeft, zoodat het gansche menschelijke geslacht verdoemd werd ter oorzake van de schuld van een enkel mensch, in welke schuld niet eenig booze der begeerte des vleesches en niet eenige ongerechtigheid des harten was; en bovenal: waarom heeft Jehovah hem niet van het eten daarvan afgehouden, daar Hij dit als tegenwoordig zag; en waarom wierp Hij de slang niet in de onderwereld, voordat zij overreedde? Maar, mijn vriend, God heeft dit niet gedaan, aangezien Hij op deze wijze den mensch de vrije keuze had ontnomen, waardoor toch de mensch een mensch en niet een beest is. Wanneer men dit weet, zoo komt het in alle duidelijkheid uit, dat door deze beide boomen, waarvan de eene ten leven en de andere tot den dood leidt, de vrije keuze des menschen in geestelijke dingen werd uitgebeeld. Bovendien vloeit het erfbooze niet daaruit voort; maar uit de ouders, door wie op de kinderen de neiging tot het booze, waarin zij zelve waren, wordt overgebracht. Dat dit zoo is, wordt door een ieder ingezien, die nauwkeurig de zeden, de gezindheden en de aangezichten der kinderen, ja zelfs der familiën uit één vader beschouwt; maar toch hangt het van een ieder in een familie af, of hij op het erfbooze wil toetreden of daarvan wijken, aangezien een ieder zijn eigen keuze gelaten wordt. Wat echter de boom des levens en de boom der wetenschap van het goede en booze in het bijzonder beteekent, dit werd volledig uiteengezet in de Gedenkwaardigheid boven in n. 48, welke men nasla.

De mensch is niet het leven, maar een ontvangend vat van het leven uit God.

470. Men gelooft algemeen, dat het leven in den mensch is, het zijne, dus dat hij niet slechts een ontvangend vat des levens, maar ook het leven is. Dat men algemeen zoo gelooft, vloeit uit den schijn voort, want de mensch leeft, dat is, voelt, denkt, spreekt en handelt geheel en al als uit zichzelf; daarom kan deze stelling, dat de mensch een ontvangend vat des levens en niet het leven is, wel niet anders verschijnen dan als iets tot dusver ongehoords of als iets tegenstrijdigs, dat indruischt tegen de zinnelijke gedachte, omdat het tegen den schijn ingaat. De oorzaak van dit misleidend geloof, dat de mensch ook het leven is, dus dat het leven den mensch is ingeschapen, en daarna door overdracht ingeteeld, heb ik van den schijn afgeleid, maar de oorzaak van de uit den schijn voortvloeiende begoocheling is hierin gelegen, dat de meesten heden ten dage natuurlijk, en weinigen geestelijk zijn, en de natuurlijke mensch naar de schijnbaarheden en naar de daaruit voortvloeiende begoochelingen oordeelt, en deze lijnrecht indruischen tegen deze waarheid, dat de mensch slechts een ontvangend vat des levens en niet het leven is. Dat de mensch niet het leven is, maar een ontvangend vat van het leven uit God, staat vast door deze klaarblijkelijke getuigenissen, dat alle dingen die geschapen zijn, in zich zelf eindig zijn, en dat de mensch, omdat hij eindig is, alleen uit eindige dingen geschapen kan worden. Daarom wordt in het Boek der Schepping gezegd, dat Adam gemaakt werd uit aarde en uit het stof daarvan, waarnaar hij ook genoemd werd, want Adam beteekent aardbodem. En elk mensch bestaat niet daadwerkelijk tenzij vanuit zulke dingen die in de aarde zijn, en vanuit de aarde in de atmosferen. De dingen die in de atmosferen vanuit de aarde zijn, zuigt de mensch op door de longen, en door de poriën van het gansche lichaam, en de grovere neemt hij in zich op door de uit aardsche stoffen samengestelde spijzen. Wat echter den geest des menschen betreft, zoo is ook deze uit eindige dingen geschapen; wat is de geest des menschen anders dan een ontvanger van het leven des gemoeds? De eindige dingen, waaruit hij bestaat, zijn geestelijke substanties, die in de geestelijke wereld zijn, en ook op onze aarde samengebracht en daarin verborgen zijn. Wanneer zij niet te zamen met de stoffelijke dingen daarin waren, zoo zou niet enig zaad uit de binnenste dingen kunnen worden geïmpregneerd, en vandaar op wonderlijke wijze zonder eenige afwijking uitgroeien van den eersten kiem tot de vrucht, en tot nieuwe zaden; evenmin zouden wormen verwekt worden uit de uitstroomingen van de aarde, en uit de uitwaseming der dampen van de

gewassen, waarmede de atmosferen bezwangerd zijn. Wie kan vanuit de rede denken, dat het oneindige iets anders zou kunnen scheppen dan het eindige, en dat de mensch, omdat hij eindig is, iets anders is dan een vorm, dien het oneindige levend maken kan uit het leven in zichzelf; en dit is het, wat verstaan wordt onder deze woorden *Jehovah God had den mensch geformeerd, stof van de aarde, en in zijn neusgaten geblazen de ziel der levens* (Gen. 2: 7). God is, omdat Hij oneindig is, het Leven in Zichzelven; dit kan Hij niet scheppen, en aldus op den mensch overschrijven, want dat zou gelijk staan met hem tot God te maken; dat dit geschiedde, was de waanzinnigheid van de slang of van den duivel, en door hem van Chavah en Adam, want de slang zeide: *Ten dage als gij van de vrucht van dezen boom eet, zoo zullen uwe oogen geopend worden, en gij zult als God wezen* (Gen. 3: 5). Dat deze afgrijselijke overreding, dat God Zichzelven in de menschen heeft overgegoten en op hen overgeschreven, bij de menschen der Oudste Kerk aan haar einde, toen zij voleindigd was, bestond, heb ik uit hun mond vernomen; en ter oorzake van dit verschrikkelijke geloof, dat zij aldus goden waren, liggen zij diep verborgen in een hol, hetwelk niemand kan naderen zonder, door een innerlijke duizeling bevangen, te bezwijken. Dat door Adam en zijn echtgenoot de Oudste Kerk wordt bedoeld en beschreven, is in het voorafgaande artikel bekend gemaakt.

471. Wie, die uit een boven de zinnelijke dingen van het lichaam verheven rede kan denken, ziet niet, dat het leven niet schepbaar is, want wat is het leven anders dan de binnenste werkzaamheid der Liefde en der Wijsheid, die in God zijn en die God zijn, welk leven ook de levende kracht zelve genoemd kan worden. Wie dit ziet, kan ook zien, dat dit leven op niet eenig mensch kan worden overgeschreven, dan alleen te zamen met de liefde en de wijsheid. Wie loochent of wie kan loochenen, dat al het goede der liefde en al het ware der wijsheid eenig en alleen uit God zijn, en dat de mensch voor zooveel hij deze uit God opneemt, uit God leeft, en uit God geboren, dat is, wederverwekt wordt genoemd; en omgekeerd, dat voor zooveel iemand de liefde en de wijsheid, of, wat hetzelfde is, de naastenliefde en het geloof niet opneemt, hij niet uit God het leven opneemt, hetwelk het leven in zichzelf is, maar uit de hel, hetwelk geen ander leven dan een omgekeerd leven is, en de geestelijke dood wordt genoemd.

472. Uit het vorenstaande kan men gewaarworden en besluiten, dat de volgende dingen niet schepbaar zijn, namelijk: 1. niet het oneindige; 2. niet de liefde en de wijsheid; 3. en vandaar niet het leven; 4. ook niet het licht en de warmte; 5. ja zelfs ook niet de werkzaamheid zelve op zichzelf beschouwd; maar dat de haar ontvangende organen schepbaar en geschapen zijn. Dit

kan door de volgende vergelijkingen worden toegelicht: dat het licht niet schepbaar is, maar zijn orgaan, hetwelk het oog is; dat het geluid, hetwelk een werkzaamheid der atmosfeer is, niet schepbaar is, maar zijn orgaan, zijnde het oor; dat ook niet de warmte schepbaar is, welke het voornaamste werkzame is, tot de opneming waarvan alle dingen geschapen werden, die in de drie Rijken der natuur zijn, welke overeenkomstig de opneming niet werkzaam zijn maar in werking gebracht worden. Het is vanuit de Schepping, dat daar, waar actieve dingen zijn, ook passieve dingen zijn, en dat deze twee zich als in één verbinden. Wanneer de actieve dingen schepbaar waren zooals de passieve, zoo zou er geen zon noodig zijn geweest, en de warmte en het licht daarvan, maar zouden alle geschapen dingen zonder deze blijven bestaan, terwijl toch als deze verwijderd werden, het geschapen heelal in een chaos zou vallen. De zon zelf der wereld bestaat uit geschapen substanties, waarvan de werkzaamheid het vuur voortbrengt; deze dingen werden ter verduidelijking aangevoerd. Desgelijks zou het gesteld zijn niet den mensch, wanneer het geestelijk licht, hetwelk in zijn wezen de wijsheid is, en de geestelijke warmte, die in haar wezen de liefde is, niet in den mensch vloeiden en niet door den mensch werden opgenomen; de gansche mensch is niets anders dan een georganiseerde vorm om deze twee op te nemen, zoowel uit de natuurlijke wereld als uit de geestelijke wereld, want zij stemmen met elkander overeen. Wanneer men loochende, dat de mensch een vorm is ter opneming van liefde en wijsheid uit God, zoo zou men ook den invloed loochenen, en dus dat al het goede uit God is; en eveneens zou men de verbinding met God loochenen, en vandaar zou het een zinledig woord zijn, dat de mensch een woning en een tempel Gods kan zijn.

473. Maar dat de mensch dit niet weet uit eenig licht van de rede, komt, omdat de begoochelingen uit de schijnbaarheden van de uitwendige zinnen van het lichaam, aan welke schijnbaarheden geloof wordt geschonken, dit licht overschaduwen. Dat de mensch niet anders voelt, dan dat hij vanuit zijn eigen leven leeft, komt, omdat het instrumentale het principale als het zijne voelt, en ze derhalve niet onderscheiden kan, want de principale oorzaak en de werktuiglijke oorzaak werken te zamen als één oorzaak, volgens de in de geleerde wereld bekende stelling; de principale oorzaak is het leven, en de werktuiglijke oorzaak is het gemoed van den mensch. Naar den schijn bezitten ook de beesten een in hen geschapen leven, maar dit is een soortgelijke begoocheling; want zij zijn organen, geschapen om het licht en de warmte te ontvangen uit de natuurlijke wereld en tevens uit de geestelijke wereld, want elke soort is een vorm van eenige natuurlijke liefde, en neemt

licht en warmte op uit de geestelijke wereld, middellijk door den Hemel en de hel, de zachtaardige beesten door den Hemel en de wreedaardige door de hel. Alleen de mensch neemt het licht en de warmte, dat is, de wijsheid en de liefde, onmiddellijk uit den Heer op; dit is het onderscheid.

474. Dat de Heer het Leven in Zichzelven is, dus het Leven zelf, leert Hijzelf bij Johannes: *Het Woord was bij God, en God was het Woord; in Hem was het leven, en het leven was het licht der menschen* (Joh. 1: 1, 4). Bij denzelfde: *Gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelven, alzoo heeft Hij ook den Zoon gegeven, het leven te hebben in Zichzelven* (hfdst. 5: 26). Bij denzelfde: *Ik ben de weg, de waarheid, en het leven* (hfdst. 14: 6). Bij denzelfde: *Die Mij volgt, zal het licht des levens hebben* (hfdst. 8: 12).

De mensch wordt, zoolang hij in de wereld leeft, in het midden tusschen Hemel en hel gehouden, en daar in geestelijk evenwicht, hetwelk de vrije keuze is.

475. Om te weten, wat en van welken aard de vrije keuze is, dient men te weten, vanwaar deze komt; voornamelijk uit de kennis van haar oorsprong kan men weten, niet alleen dat zij is, maar ook van welken aard zij is. Haar oorsprong komt uit de geestelijke wereld, waar het gemoed van den mensch uit den Heer wordt gehouden. Des menschen gemoed is zijn geest, die na den dood leeft, en zijn geest is voortdurend in vergezelschapping met zijns gelijken in gene wereld, en door het stoffelijk lichaam, waarmede hij omgord is, is zijn geest met de menschen in de natuurlijke wereld. Dat de mensch niet weet, dat hij ten aanzien van zijn gemoed te midden der geesten is, komt, omdat deze geesten, waarmede hij in vergezelschapping is in de geestelijke wereld, geestelijk denken en spreken, maar des menschen geest, zoolang hij in het stoffelijk lichaam is, natuurlijk; en omdat de geestelijke gedachte en spraak verstaan noch waargenomen kunnen worden door den natuurlijke mensch, en evenmin omgekeerd. Vandaar komt het, dat zij ook niet gezien kunnen worden. Maar wanneer des menschen geest in gezelschap is met de geesten in hun wereld, zoo is hij ook in de geestelijke gedachte en spraak met hen, aangezien zijn gemoed innerlijk geestelijk, maar uiterlijk natuurlijk is; daarom staat hij door zijn innerlijke dingen met hen in gemeenschap, maar door zijn uiterlijke dingen met de menschen. Door deze gemeenschap wordt de mensch de dingen gewaar, en denkt analytisch daarover. Indien de mensch deze gemeenschap niet had, zou hij niet meer en ook niet anders denken dan een beest, zooals hij ook, indien alle verkeer met de geesten van hem werd weggenomen, terstond zou sterven. Maar om het begrijpelijk te maken, hoe de mensch in het midden tusschen Hemel en hel gehouden kan worden, en daardoor in geestelijk evenwicht, waarvandaan hij de vrije keuze heeft, zal het in het kort gezegd worden. De geestelijke wereld bestaat uit den Hemel en de hel; de Hemel is boven het hoofd, en de hel is daar onder de voeten, maar nochtans niet in het midden van het door de menschen bewoonde aardrijk, maar onder de landen dier wereld, die eveneens van geestelijken oorsprong zijn, en vandaar niet in het uitgestrekte, maar in den schijn van het uitgestrekte. Tusschen den Hemel en de hel is een groote tusschenruimte, welke dengenen, die daar zijn, als een volledig aardrijk verschijnt. In deze tusschenruimte wasemt uit de hel het booze in grooten voorraad, en anderzijds vloeit uit den Hemel het goede daarin, eveneens in grooten voorraad. Het is

deze tusschenruimte, waarvan Abraham zeide tot den rijken man in de hel: *Tusschen ons en ulieden is eene groote kloof gevestigd, zoodat degenen, die van hier tot u willen overklimmen, niet zouden kunnen, noch ook die daar zijn, tot ons overgaan* (Lukas 16: 26). In het midden van deze tusschenruimte is elk mensch ten aanzien van zijn geest, en zulks eenig en alleen om deze reden, dat hij in de vrije keuze zij. Aangezien deze tusschenruimte zoo ontzaglijk is, en hun, die daar zijn, als een groot aardrijk verschijnt, wordt zij de WERELD DER GEESTEN genoemd, en zij is ook vol geesten, aangezien elk mensch na den dood eerst daarheen komt, en aldaar òf tot den Hemel òf tot de hel wordt voorbereid; daar verkeert hij onder de geesten als te voren onder de menschen in de vorige wereld; ook is daar geen vagevuur; dit is een door de Roomsch-Katholieken uitgevonden sprookje. Doch over deze wereld wordt in het bijzonder gehandeld in het te Londen in 1758 uitgegeven werk over HEMEL EN HEL (n. 421 tot 535).

476. Elk mensch, van de vroegste kindsheid tot den hoogsten ouderdom, verandert van plaatsen of liggingen in deze wereld; als KLEIN KIND wordt hij in de oostelijke streek tegen het noorden aldaar gehouden; en als KNAAP treedt hij, naarmate hij de aanvangsgronden van den godsdienst leert, allengs terug van het noorden naar het zuiden; als JONGELING wordt hij, naarmate hij uit zijn gemoed begint te denken, naar het zuiden gedragen; en daarna, wanneer hij over eigen oordeel beschikt en zijn eigen meester is geworden, wordt hij, naar gelang van zijn aanwassing in dergelijke dingen, welke innerlijk God en de liefde jegens den naaste beoogen, het zuiden in naar het oosten gebracht. Zoo hij echter het booze koestert, en dit opzuigt, schrijdt hij naar het westen voort; want allen in de geestelijke wereld wonen naar de hemelstreken; in het OOSTEN zij, die in het goede uit den Heer zijn, want daar is de Zon, in het midden waarvan de Heer is; in het NOORDEN zij, die in de onwetendheid zijn; in het ZUIDEN zij, die in het inzicht zijn; en in het WESTEN zij, die in het booze zijn. De mensch zelf wordt niet ten aanzien van zijn lichaam in deze tusschenruimte of dit midden gehouden, maar ten aanzien van zijn geest, en alnaar deze van staat verandert door het goede of het booze meer te naderen, wordt hij naar plaatsen of liggingen in deze of gene streek overgebracht, en komt daar in vergezelschapping met de bewoners. Doch men moet weten, dat niet de Heer den mensch hierheen of daarheen overbrengt, maar dat de mensch dit zichzelf doet op verschillende wijze. Wanneer hij het goede kiest, zoo verplaatst de mensch te zamen met den Heer of liever de Heer te zamen met den mensch, zijn geest naar het oosten; wanneer de mensch echter het booze kiest, zoo verplaatst de mensch te zamen

met den duivel, of liever de duivel te zamen met den mensch, zijn geest naar het westen. Men moet er wel aan denken, dat waar hier de Hemel genoemd wordt, ook de Heer bedoeld wordt, aangezien de Heer het al in alle dingen des Hemels is; en dat waar de duivel genoemd wordt, de hel wordt bedoeld, omdat allen daar duivels zijn.

477. Dat de mensch in deze groote tusschenruimte wordt gehouden, en daar voortdurend in het midden daarvan, geschiedt eenig en alleen om deze reden, dat hij in de vrije keuze zij in geestelijke dingen, want dit evenwicht is het geestelijk evenwicht, omdat het een evenwicht is tusschen Hemel en hel, dus tusschen het goede en het booze. Allen, die in deze groote tusschenruimte zijn, zijn ten aanzien van hun innerlijke dingen òf met de Engelen des Hemels, òf met de duivels der hel verbonden, heden ten dage echter òf met de Engelen van Michaël òf met de engelen van den draak. Elk mensch begeeft zich na den dood tot de zijnen in deze tusschenruimte, en sluit zich bij diegenen aan, die in een liefde zijn, welke gelijk aan de zijne is; want de liefde verbindt daar een ieder met zijns gelijken, en maakt, dat hij vrij zijn ziel ademt, en in den staat van zijn afgelopen leven is; maar allengs worden dan de uitwendige dingen, die met de inwendige niet één uitmaakten, afgelegd; en wanneer dit eenmaal is gebeurd, wordt de goede in den Hemel geheven, en begeeft de booze zich naar de hel, een ieder naar dezulken, waarmede hij ten aanzien van zijn heerschende liefde één uitmaakt.

478. Maar dit geestelijk evenwicht, dat de vrije keuze is, kan verduidelijkt worden door natuurlijke evenwichten. Het is als het evenwicht van een mensch, die om het lichaam of aan de armen gebonden is tusschen twee mannen van gelijke kracht, van wie de een den middelsten man naar rechts, en de ander naar links trekt, namelijk dat dan de middelste man zich vrij naar deze of gene zijde kan wenden alsof hij door niet eenige kracht gedreven werd; en zoo hij zich naar rechts begeeft, trekt hij den man ter linkerzijde met geweld naar zich toe, totdat de man ter linkerzijde op de aarde valt. Evenzoo zou het gesteld zijn, wanneer iemand, zelfs een zwak persoon, gebonden zou zijn tusschen drie mannen ter rechterzijde en even zoovelen ter linkerzijde van dezelfde macht; en desgelijks, wanneer hij het was tusschen kameelen of paarden. Het geestelijk evenwicht, dat de vrije keuze is, kan vergeleken worden met een weegschaal, op elke schaal waarvan gelijke gewichten zijn gelegd; wanneer dan aan de eene schaal een greintje wordt toegevoegd, komt het tongetje van de weegschaal in beweging. Evenzoo is het ook gesteld met een hefboom of met een grooten balk, die op zijn steunpunt geplaatst is. Alle en elk der dingen, die binnen in den mensch zijn, zooals het hart, de long, de

maag, de lever, de alvleeschklier, de milt, de darmen, en de overige dingen, zijn in een dergelijk evenwicht; vandaar komt het, dat elk in de grootste rust zijn functies kan vervullen. Desgelijks is het gesteld met alle spieren; zonder een dergelijk evenwicht tusschen haar zou alle actie en reactie ophouden, en de mensch zou niet langer als een mensch handelen. Aangezien derhalve alle dingen, die in het lichaam zijn, zich in een dergelijk evenwicht bevinden, bevinden zich ook alle dingen, die in de hersenen zijn, in een soortgelijk evenwicht, bijgevolg alle dingen, die in het gemoed aldaar zijn, en die op den wil en het verstand betrekking hebben. Het vrije is ook bij de beesten, de vogels, de visschen en de insecten, doch deze worden gedreven door de zinnen van hun lichaam, opgewekt door honger en lust. Aan hen zou de mensch niet ongelijk zijn, wanneer hij het vrije van handelen had gelijk hij het vrije van denken heeft; ook hij zou alleen gedreven worden door de zinnen van zijn lichaam op aanstichting van de begeerte en van den wellust. Anders is het gesteld met hem, die de geestelijke dingen der Kerk in zich opneemt, en door deze zijn vrije keuze betoomt; deze wordt uit den Heer van de begeerten en de lusten van het booze en van hun aangeboren felheid afgeleid, en hij streeft naar het goede en verafschuwt het booze; hij wordt dan uit den Heer dichter naar het oosten en tevens naar het zuiden in de geestelijke wereld verplaatst, en binnengeleid in het hemelsche vrije, dat waarlijk het vrije is.

Uit de toelating van het booze waarin de inwendige mensch van een ieder is, blijkt duidelijk, dat de mensch vrije keuze heeft in de geestelijke dingen.

479. Dat de mensch vrije keuze in de geestelijke dingen heeft, moet eerst bevestigd worden door algemeenheden, en daarna door bijzonderheden, welke een ieder, zoodra hij ze hoort, zal erkennen. De ALGEMEENHEDEN zijn deze: 1. dat de wijste der menschen, Adam en zijn echtgenoot, zich door de slang lieten verleiden; 2. dat hun eerste zoon Kaïn zijn broeder Abel doodde; en dat Jehovah God hen niet afhield door met hen te spreken, maar slechts door na de daden te vervloeken; 3. dat de Israëlitische natie in de woestijn het gouden kalf vereerde, terwijl toch Jehovah dit zag van den berg Sinaï af, en het niet verhoedde; 4. dat David het volk telde, en daarom een pest over hen gezonden werd, waardoor zoo vele duizenden menschen omkwamen, en dat God niet vóór maar na de daad den profeet Gad tot hem zond, en de straf verkondigde; 5. dat het Salomo werd toegestaan, afgodische eerediensten in te stellen; 6. en velen koningen na hem, om den tempel en de heilige dingen der Kerk te ontwijden; 7. en tenslotte dat het aan deze natie werd toegelaten, den Heer te kruisigen; dat het den Mahomedanen werd toegelaten, een godsdienstigheid in te stellen, die in tal van dingen niet strookt met de Heilige Schrift; 8. dat de Christelijke godsdienst verdeeld is in tal van secten, en elke secte in ketterijen; 9. dat er in het Christendom zoo vele goddeloozen zijn, en ook zooveel beroeringen op goddeloosheden, alsmede booze aanslagen en listen, ook tegen de vromen, de gerechten en de oprechten; 10. dat de ongerechtigheid somtijds zegeviert over de gerechtigheid in gericht en in zaken; 11. dat ook de goddeloozen tot eereposten verheven, en magnaten en primaten worden; 12. dat de oorlogen worden toegestaan, en dan de slachting van zoo vele menschen, en de plundering van zoo vele steden, natiën en familiën, en tal van dergelijke dingen meer. Kan iemand dergelijke dingen wel uit iets anders dan uit de vrije keuze bij elk mensch afleiden? De over het gansche aardrijk bekende toelating heeft geen anderen oorsprong. Dat de wetten der toelating ook de wetten der Goddelijke Voorzienigheid zijn, zie men in het werk over de Goddelijke Voorzienigheid, gedrukt te Amsterdam in 1764 (n. 234 tot 274), alwaar de boven aangevoerde punten ook verklaard werden.

480. De BIJZONDERHEDEN, die aantoonen, dat de vrije keuze in de geestelijke dingen evenzeer bestaat als in de natuurlijke dingen, zijn talloos. Laat een ieder, zoo hij wil, bij zichzelf nagaan, of hij niet zeventigmaal op een dag, of driehonderdmaal in een week denken de Goddelijke dingen, die de

geestelijke dingen der Kerk de Goddelijke dingen, die de geestelijke dingen der Kerk worden genoemd, en of hij dan eenigen dwang voelt, zoo hij daartoe gedreven wordt door eenigen lust, ja zelfs door eenige begeerte, en zulks of hij al dan niet geloof heeft. Ga ook na, of gij, in welken staat gij ook zijt, iets denken kunt zonder vrije keuze, zoowel in uwe gesprekken als in uwe gebeden tot God, voorts bij de predikingen alsmede bij het aanhooren; draagt niet de vrije keuze in dit alles elk punt? Ja, gij zult zelfs zonder vrije keuze in elke bijzonderheid, en zelfs in de allerkleinste bijzonderheid niet meer adem kunnen halen dan een standbeeld, want het ademhalen volgt de gedachte en vandaar de spraak stap voor stap; ik zeg “niet meer dan een standbeeld”, maar niet “niet meer dan een beest”, daar het beest ademt uit natuurlijke vrije keuze, terwijl de mensch ademt uit een vrije keuze in de natuurlijke en tevens in de geestelijke dingen; want de mensch wordt niet gelijk een beest geboren. Het beest wordt met alle zijn natuurlijke liefde op den voet volgende voorstellingen geboren in die dingen, welke tot de voeding en de voortplanting behooren, maar de mensch wordt, zonder aangeboren voorstellingen, alleen in het vermogen tot weten, verstaan, en wijs worden geboren, en in de neiging om zichzelf lief te hebben en de wereld, en ook den naaste en God. Daarom wordt gezegd “indien hem de vrije keuze werd afgenomen in elke bijzonderheid die hij wil en denkt, zoo zou hij niet meer ademhalen dan een standbeeld”, en er wordt niet gezegd “niet meer dan een beest”.

481. Dat de mensch de vrije keuze in de natuurlijke dingen heeft, wordt niet ontkend; doch de mensch heeft deze door zijn vrije keuze in de geestelijke dingen; want de Heer vloeit, als eerder aangetoond, uit het hoogere of innerlijke bij elk mensch in met het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware, en blaast daardoor in den mensch een leven, dat onderscheiden is van het leven der beesten, en geeft hem het kunnen en willen, om dit Goede en Ware op te nemen en daaruit te handelen, en Hij neemt dit nooit van iemand weg. Hieruit volgt, dat het de bestendige wil des Heeren is, dat de mensch het ware opneemt en het goede doet, en aldus geestelijk wordt; daartoe is hij geboren. En geestelijk worden zonder vrije keuze in de geestelijke dingen, is even onmogelijk als een kameel door het oog van een naaanaald te halen; of met de hand een ster aan den hemel aan te raken. Dat het aan elk mensch, en ook aan de duivels gegeven en nooit ontnomen wordt, het ware te kunnen verstaan en dit te willen, werd mij door levende ondervinding aangetoond. Eens werd een van hen, die in de hel waren, in de wereld der geesten geheven, en hem werd daar door Engelen uit den Hemel gevraagd, of hij de dingen, die zij

met hem spraken, het waren geestelijke Goddelijke dingen, kon verstaan. Hij antwoordde, dat hij ze verstond; en op de vraag, waarom hij dergelijke dingen niet had aangenomen, zeide hij, dat hij ze niet had liefgehad en vandaar ook niet gewild. Daarna werd tot hem gezegd, dat hij ze kon willen; hierover verwonderde hij zich, en hij zeide van neen. Daarom bliezen de Engelen in zijn verstand de heerlijkheid van den roem met de beking daarvan; zoodra hij deze had opgenomen, wilde hij deze dingen ook en had hij ze zelfs lief; maar terstond daarop werd hij teruggebracht in den vorigen staat, waarin hij een plunderaar, een echtbreker en een lasteraar van den naaste was, en toen verstond hij deze dingen niet langer, omdat hij ze niet wilde. Hieruit blijkt duidelijk, dat de mensch een mensch is vanuit de vrije keuze in de geestelijke dingen, en dat zonder deze de mensch een houtblok, een steen of de zoutpilaar van Loth's echtgenoot zou zijn.

482. Dat de mensch niet eenige vrije keuze in de burgerlijke, zedelijke en natuurlijke dingen zou hebben, wanneer hij niet een vrije keuze in de geestelijke dingen had, blijkt hieruit, dat de geestelijke dingen, die de theologische worden genoemd, in het hoogste gebied van des menschen gemoed zetelen, gelijk de ziel in het lichaam. Dat zij daar zetelen, komt, omdat daar de ingang is, waardoor de Heer tot den mensch binnegaat. Daaronder zijn de burgerlijke, zedelijke en natuurlijke dingen, die in den mensch al hun leven ontvangen uit de geestelijke dingen, die daarboven zetelen; en aangezien het leven uit den Heer invloeit uit de hoogste dingen, en het leven des menschen daarin bestaat, vrij te kunnen denken, willen, en vandaar spreken en doen, zoo volgt hieruit, dat daar vandaan en nergens anders vandaan de vrije keuze in de politieke en natuurlijke dingen komt. Vanuit dit geestelijk vrije heeft de mensch de gewaarwording van het goede en het ware, en van het rechtvaardige en het rechte in de burgerlijke dingen, welke gewaarwording het verstand zelf in zijn wezen is. De vrije keuze van den mensch is, bij wijze van vergelijking, als de lucht in de long, die overeenkomstig alle wisselingen van zijn denken ingehaald, vastgehouden en uitgestooten wordt, en zonder deze zou de mensch er erger aan toe zijn, dan iemand, die aan nachtmerrie, keelontsteking en aamborstigheid lijdt. En het is ook als het bloed in het hart; begon dit te ontbreken, dan zou het hart eerst trillen en dan na stuiptrekkingen geheel en al stilstaan. En het zou ook zijn als een lichaam in beweging, dat zoolang voortgaat als het streven daarin voortduurt, en te zamen met dit ophoudt. Zoo is het ook gesteld met de vrije keuze, waarin des menschen wil is. Beide, de vrije keuze en de wil in den mensch kunnen, te zamen genomen, het levende streven genoemd worden,

want wanneer de wil ophoudt, houdt de handeling op, en wanneer de vrije keuze ophoudt, houdt de wil op. Wanneer den mensch het geestelijk vrije werd afgenomen, zou het vergelijkenderwijze ook zijn alsof de raderen van machines, de lucht opvangende armen van molens en de zeilen van schepen werden weggenomen; ja, het zou daarmede gesteld zijn als met een mensch, die den geest geeft wanneer hij sterft; want het leven van des menschen geest bestaat in zijn vrije keuze in de geestelijke dingen. De Engelen zuchten, wanneer slechts gezegd wordt, dat deze vrije keuze door vele dienaren der kerk heden ten dage geloochend wordt, en zij noemen de ontkenning daarvan het toppunt van waanzin.

Het Woord zou zonder de vrije keuze in de geestelijke dingen niet van eenig nut zijn, en bijgevolg zou de Kerk ook niets zijn.

483. Het is in de gansche Christelijke wereld bekend, dat het Woord in den breedten zin de Wet is, of het Boek der wetten, waarnaar de mensch moet leven, opdat hem het eeuwige leven ten deel valle. En wat wordt daarin herhaaldelijker gezegd, dan dat de mensch het goede zal doen en niet het booze, en dat hij in God zal gelooven en niet in afgoden; en het is vol van geboden en vermaningen dienaangaande, en van zegeningen en beloften van belooningen voor hen, die deze dingen doen; en van vervloeking en bedreigingen voor hen, die ze niet doen. Waartoe dit alles, zoo de mensch niet eenige vrije keuze had in de geestelijke dingen, dat is, in die dingen, welke het heil en het eeuwige leven betreffen; wat zouden het anders zijn dan zinledigheden, die tot niet eenig nut strekken. En wanneer de mensch aan de voorstelling bleef hangen, dat hij geen macht en geen vrijheid heeft in geestelijke dingen, en dus verstoken is van elke wilsmacht in deze dingen, zou de Heilige Schrift hem dan wel anders verschijnen dan als een leeg blad papier zonder één syllabe, of als een blad papier waarover een heele inktpot is uitgestort, of als louter halen of jota's zonder letters, dus als een leeg boek. Het moest weliswaar niet noodig zijn, om dit uit het Woord te bevestigen; maar aangezien de kerken heden tot een ledigheid des gemoeds zijn afgedaald, ter bevestiging waarvan zij eenige plaatsen uit het Woord hebben aangedragen, waaraan een valsche uitlegging gegeven werd, zoo is het noodzakelijk, eenige plaatsen aan te voeren, die den mensch gebieden te doen en te gelooven; het zijn de volgende: *Het koninkrijk Gods zal van u weggenomen worden, en aan eene natie gegeven worden, die de vruchten daarvan voortbrengt* (Matth. 21: 43); *Brengt vruchten voort der boete waardig; de bijl ligt alreede aan den wortel van den boom; alle boom dan, die geene goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouden, en in het vuur geworpen* (Lukas 3: 8, 9); *Jezus zeide: Wat noemt gij Mij, Heer, Heer! en doet niet hetgeen Ik zeg; een iegelijk, die tot Mij komt, en Mijne woorden hoort, en dezelve doet, is gelijk een mensch, die een huis bouwde op eene steenrots; maar die ze hoort en niet doet, is gelijk een mensch, die een huis bouwde op den aardbodem zonder fundament* (Lukas 6: 46 tot 49); *Jezus zeide: Mijne moeder en Mijne broeders zijn dezen, die Gods Woord hooren, en datzelve doen* (Lukas 8: 21); *Wij weten, dat God de zondaars niet hoort, maar zoo iemand God vereert, en Zijnen wil doet, dien hoort Hij* (Joh. 9: 31); *Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij, zoo gij dezelve doet* (Joh. 13: 17); *Die Mijne geboden heeft, en dezelve doet, die is het, die Mij liefheeft, en Ik zal hem*

liefhebben (Joh. 14: 15, 21); *Hierin is Mijn Vader verheerlijkt, dat gij veel vrucht draagt* (Joh. 15: 8); *Gij zijt Mijne vrienden, zoo gij doet, wat Ik u gebiede; Ik heb u uitverkoren, dat gij vrucht zoudt dragen, en uwe vrucht blijve* (Joh. 15: 14, 16); *Maakt den boom goed; uit de vrucht wordt de boom gekend* (Matth. 12: 33); *Brengt vruchten voort, der boete waardig* (Matth. 3: 8); *Die in de goede aarde bezaaid is, deze is degene, die het Woord hoort, en vrucht draagt* (Matth. 13: 23); *Die oogst, ontvangt loon, en verzamelt vrucht ten eeuwigen leven* (Joh. 4: 36); *Wascht u, reinigt u, doet de boosheid uwer werken weg, leert het goede te doen* (Jes. 1: 16, 17); *De Zoon des Menschen zal komen in de heerlijkheid Zijns Vaders, en alsdan zal Hij een iegelijk vergelden naar zijne daden* (Matth. 16: 27); *Die goedheden gedaan hebben, zullen uitgaan tot de opstanding des levens* (Joh. 5: 29); *Hunne werken volgen met hen* (Openb. 14: 13; hfdst. 20: 12, 13); *Ziet, Ik kom haastiglijk; en Mijn loon is met Mij, om een iegelijk te geven naar zijn werk* (Openb. 22: 12); *Jehovah, wiens oogen open zijn, om een iegelijk te geven naar zijne wegen; naar onze werken heeft Hij met ons gedaan* (Jerem. 32: 19; Zach. 1: 6). Hetzelfde leert de Heer ook in de gelijkenissen, waarvan er vele insluiten, dat zij, die de goedheden doen, aangenomen worden, en dat zij, die de boosheden doen, verworpen worden, zooals in de gelijkenis van de landlieden in den wijngaard (Matth. 21: 33 tot 44); aangaande de talenten en de mina's, waarmede zij handelen zouden (Matth. 25: 14 tot 31; Lukas 19: 13 tot 25). Desgelijks aangaande het geloof: *Jezus zeide: Die in Mij gelooft, zal in der eeuwigheid niet sterven, maar leven* (Joh. 11: 25, 26); *Dit is de wil des Vaders, dat een iegelijk, die in den Zoon gelooft, het eeuwige leven hebbe* (Joh. 6: 40, 47); *Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven, maar die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem* (Joh. 3: 36); *Alzoo heeft God de wereld bemind, dat Hij Zijnen eenigverwekten Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe* (Joh. 3: 15, 16). En verder: *Gij zult liefhebben den Heer, uwen God, uit geheel uw hart, en in geheel uwe ziel en in geheel uw gemoed; en gij zult uwen naaste liefhebben als u zelven; aan deze twee geboden hangen de Wet en de Profeten* (Matth. 22: 35 tot 40). Doch dit zijn slechts zeer weinige plaatsen uit het Woord, en als het ware een paar glazen water uit de zee.

484. Wie ziet niet de leegheid, om niet te zeggen de dwaasheid, in de boven in n. 464 aangehaalde plaatsen uit het kerkelijk boek, genaamd de *FORMULA CONCORDIAE*. Zal hij, nadat hij deze gelezen heeft, en bovendien eenige plaatsen hier en daar in het Woord, niet bij zichzelf denken: “Indien het zoo was, als daar geleerd wordt, dat de mensch geen vrije keuze in de geestelijke dingen heeft, wat zou dan de godsdienst, die bestaat in het doen

van het goede, anders zijn dan een zinledig woord, en wat zou een kerk zonder godsdienst anders zijn dan de schors om het hout, alleen geschikt om verbrand te worden.” En bovendien zou hij denken: “Wanneer de Kerk niet is, omdat er geen godsdienst is, wat zijn Hemel en hel dan anders dan fabeltjes van de dienaren en regeerders der kerk, om het volk te vangen en om zich tot hoogere eereposten te verheffen?” Daar- vandaan komt deze afschuwelijke uitspraak, die in den mond van velen is: Wie kan uit zichzelf het goede doen, en wie kan uit zichzelf het geloof aanvatten; en als gevolg daarvan laten zij het eene en het andere na, en leven heidensch.

Maar, mijn vriend, schuw het booze en doe het goede, en geloof in den Heer uit uw gansche hart, en in geheel uw ziel, en de Heer zal u liefhebben, en Hij zal u liefde geven om te doen en geloof om te gelooven; en dan zult gij uit liefde het goede doen, en uit geloof, dat vertrouwen is, zult gij gelooven; en indien gij aldus volhardt, zoo zal een wederkeerige verbinding plaats vinden, en wel een bestendige, welke het heil en het eeuwige leven zelf is. Zoo de mensch uit de hem gegeven krachten niet het goede deed, en uit zijn gemoed niet in den Heer geloofde, wat zou de mensch dan anders zijn dan een verlatenheid en een woestijn, en geheel als een dor land, dat den regen niet in zich opneemt, maar van zich afstoot; of als een zandveld, waar schapen zijn, die geen weide vinden. En hij zou zijn als een verdroogde bron, of als het stilstaande water daarin, nadat de bronader verstopt is; of als een woning waar geen oogst en ook geen water is, op welke plaats de mensch van honger en dorst zou sterven, als hij deze niet spoedig ontvluchtte en elders een bewoonbaar verblijf opzocht.

Zonder de vrije keuze in de geestelijke dingen zou er niets van den mensch zijn, waardoor hij zich zijnerzijds met den Heer zou kunnen verbinden, en vandaar geen toerekening, maar alleen voorbeschikking, welke verfoeilijk is.

485. Dat er zonder vrije keuze in de geestelijke dingen naastenliefde noch geloof zou zijn bij eenig mensch, nog minder een verbinding van deze twee, werd in het hoofdstuk over het geloof ten volle aangetoond. Hieruit volgt, dat er zonder de vrije keuze in de geestelijke dingen niet iets des menschen zou zijn, waardoor de Heer Zichzelve met hem zou verbinden, terwijl toch zonder wederkeerige verbinding geen hervorming en wederverwekking, en bijgevolg ook geen zaligheid mogelijk is. Dat er zonder wederkeerige verbinding van den mensch met den Heer, en van den Heer met den mensch, niet eenige toerekening zou zijn, is een onweerlegbare gevolgtrekking. De gevolgen, die voortspruiten uit de bevestiging, dat er geen toerekening van het goede en booze is zonder de vrije keuze in de geestelijke dingen, zijn talrijk; en deze ontzaglijke gevolgen zullen geopend worden in het laatste deel van dit werk, waar gehandeld zal worden over de ketterijen, de paradoxen en tegenstrijdigheden, die voortvloeien uit het huidige geloof, hetwelk aan den mensch de verdienste en de gerechtigheid van den Heer God Zaligmaker toeschrijft.

486. De voorbeschikking is een uitbroedsel van het geloof der huidige kerk, daar zij geboren is uit het geloof aan het volslagen onvermogen en het volslagen gemis aan keuze in de geestelijke dingen; hieruit is zij geboren, en ook uit het geloof aan de als het ware onbezielde bekeering van den mensch, namelijk dat hij is als een houtblok, en na de bekeering uit niet eenig bewustzijn weet, of het houtblok zelf al. dan niet door de genade is levend gemaakt. Want er wordt gezegd, dat de uitverkiezing geschiedt uit louter genade Gods, met uitsluiting van de handeling des menschen, of deze uit de krachten der natuur dan wel uit de krachten der rede voortkomt; en dat de uitverkiezing geschiedt waar en wanneer God wil, dus naar willekeur. De werken, die als getuigenissen het geloof volgen, zijn voor den blik van hem, die daarover nadenkt, gelijk aan de werken des vleesches; en de geest, die ze werkt, openbaart niet uit welken oorsprong zij zijn, maar maakt ze tot werken der genade of der willekeur, evenals het geloof zelf. Hieruit blijkt duidelijk, dat het dogma der huidige kerk aangaande de voorbeschikking daaruit is opgeschoten als een spruit uit haar zaad; en ik kan zeggen, dat zij als een nauwelijks te vermijden gevolg uit dit geloof is voortgevloeid.

Dit geschiedde eerst bij de PREDESTINATIONEN; daarna werd zij door GOTTSCHALK, vervolgens door CALVIJN en zijn aanhangers, en ten slotte door de SYNODE VAN DORDRECHT sterk bevestigd, en toen als het palladium van den godsdienst, of liever als het in het schild van Pallas gegraveerde hoofd van Gorgo of Medusa door de SUPRA- EN INFRA-LAPSARIËRS in hun kerk overgedragen. Maar wat had men voor verderfelijkers kunnen uitbroeden, en wat voor wreedaardigers van God kunnen gelooven, dan dat sommigen uit het menschelijk geslacht bij voorbeschikking verdoemd zijn. Want zou het niet een wreedaardig geloof zijn, dat de Heer, die de Liefde zelve en de Barmhartigheid zelve is, wil, dat een menigte van menschen voor de hel geboren wordt, of dat myriaden van myriaden vervloekt geboren worden, dat is, als duivels en satans; en dat Hij niet vanuit Zijn Goddelijke Wijsheid, die oneindig is, voorziening getroffen heeft en treft, opdat zij, die wel leven en God erkennen, niet in het eeuwige vuur en in de eeuwige marteling geworpen worden. De Heer is toch de Schepper en Zaligmaker van allen, en Hij alleen leidt allen, en wil den dood van niemand. Wat kan er derhalve voor gruwelijker ding geloofd en gedacht worden, dan dat massa's natiën en volken onder Zijn toezicht en toezien uit voorbeschikking aan den duivel ten prooi worden overgeleverd, om diens vraatzucht te bevredigen. Doch dit is een uitbroedseel van het geloof der huidige kerk, maar het geloof der Nieuwe Kerk verafschtuwt dit als een monster.

487. Daar ik geloofde, dat een dergelijke hersenschim nooit door eenig Christen vastgesteld, nog minder met den mond uitgesproken en in het openbaar aan den dag gebracht had kunnen worden, hetgeen nochtans geschied is door zoo vele uitgelezen mannen uit de geestelijkheid op de Dordtsche Synode in Holland, en daarna met veel zwier werd neergeschreven en onder het publiek verbreid, opdat ik daaraan derhalve niet twijfelde, werden eenigen van hen, die aan de besluiten dier Synode hadden deelgenomen, tot mij ontboden. Toen zij in mijn nabijheid staande verschenen, zeide ik: "Wie kan uit eenige gezonde rede tot de gevolgtrekking van een voorbeschikking komen, wat kan daaruit anders voortvloeien dan wreedaardige voorstellingen aangaande God, en schandelijke voorstellingen aangaande den godsdienst. Kan iemand, die de voorbeschikking door bevestigingen in zijn hart geprent heeft, aangaande alle dingen, die der Kerk zijn, wel iets anders denken, dan dat zij zinledig zijn, en evenzoo aangaande het Woord? En aangaande God wel iets anders, dan dat Hij een tiran is, omdat Hij zoo vele myriaden van menschen tot de hel voorbeschikt?" Op deze woorden zagen zij mij met satanische gelaatsuitdrukking aan, en zeiden: "Wij behoorden tot de

uitgekozenen in de Dordtsche Synode, en wij hebben ons toen en daarna nog meer bevestigd in vele dingen aangaande God, het Woord en den godsdienst, die wij niet waagden bekend te maken; maar toen wij deze dingen bespraken en onderwezen, weefden en knoopten wij een weefsel samen uit veelkleurige draden, en strooiden veeren daarover, die aan pauwenvleugels ontleend waren.” Maar aangezien zij toen evenzoo wilden doen, sloten de Engelen vanuit de hun uit den Heer gegeven macht, de uitwendige dingen van hun gemoed, en openden de inwendige dingen bij hen, en zij werden gedwongen, van hieruit te spreken; en toen zeiden zij: “Ons geloof, hetwelk wij vormden door de slotsommen, waarvan de eene uit de andere volgde, was en is nog steeds het volgende: 1. Dat er niet eenig Woord van Jehovah God is, maar iets als een wind, die blies uit den mond der profeten; dit dachten wij, omdat het Woord allen tot den Hemel voorbeschikt, en de mensch alleen schuld heeft, wanneer hij niet de wegen bewandelt, die daarheen voeren. 2. Dat er godsdienst is, omdat hij er zijn moet, maar dat hij is als een stormwind, die een aangenamen geur aandraagt voor het gemeene volk; dat deze daarom geleerd moet worden door geestelijken, zoowel kleine als groote, en wel uit het Woord, omdat dit aangenomen is; dit hebben wij gedacht, omdat daar, waar de voorbeschikking is, de godsdienst niets is. 3. Dat de burgerlijke wetten der gerechtigheid de godsdienst zijn; maar dat de voorbeschikking niet afhangt van een leven naar deze wetten, maar louter en alleen van Gods willekeur, zooals bij een koning van absolute macht alles afhangt van het zien van zijn aangezicht alleen. 4. Dat alle dingen, die de Kerk leert, behalve dan DAT ER EEN GOD IS, als ijdelheden afgekeurd en als vuilnis verworpen moeten worden. 5. Dat de geestelijke dingen, die aangeprezen worden, niets anders dan aetherisehe dingen onder de zon zijn, die, wanneer zij diep in den mensch dringen, duizeling en verdooving over hem brengen, en hem tot een afschuwelijk monster voor God maken. 6. Ondervraagd over het geloof, waarvan zij de voorbeschikking afleidden, of zij dit voor geestelijk hielden, zeiden zij, dat het dit wordt overeenkomstig de voorbeschikking; maar dat zij, wanneer het gegeven wordt, als houtblokken zijn, uit welke zij weliswaar tot levenden gemaakt worden, maar niet op geestelijke wijze. Na deze schandelijke uitspraken wilden zij zich terugtrekken; maar ik zeide tot hen: “Blijft nog een oogenblik, en ik zal u een gedeelte uit Jesaja voorlezen”, en ik las het volgende: *Verblijd u niet, gij gansch Filisthea, dat de roede, die u sloeg, gebroken is; want uit den wortel der slang kwam een basilisk voort, en hare vrucht is een vurige vliegende draak* (hfdst. 14: 29); en ik ontvouwde dit door den geestelijken zin, namelijk, dat onder Filisthea de van de naastenliefde gescheiden kerk wordt

verstaan; dat onder den basilisk, die voortkwam uit den wortel der slang, haar leer wordt verstaan aangaande drie goden, en aangaande het op ieder afzonderlijk toegepaste toerekenende geloof; en dat onder haar vrucht, die een vurige vliegende draak is, wordt verstaan in het geheel geen toerekening van het goede en booze, maar de onmiddellijke Barmhartigheid, om het even of de mensch goed dan wel boos geleefd heeft. Nadat zij dit gehoord hadden, zeiden zij: “Het zij zoo; maar haal nu eens uit dien codex welken gij het Heilige Woord noemt, iets over de voorbeschikking”; en ik opende het Boek, en stuitte bij denzelfden Profeet op deze plaats, die op de vraag paste: Zij legden addereieren, en zij weefden spinnewebben; die van hunne eieren eet, sterft, en wanneer iemand ze in stukken drukt, er berst eene adder uit (hfdst. 59: 5); deze woorden hoorende, konden zij de uitlegging daarvan niet verdragen, maar eenigen van hen, die ontboden waren, het waren er vijf, stortten zich in een grot, waaromheen een duister vuur verscheen, hetgeen een teeken was, dat zij geloof noch naastenliefde bezaten. Hieruit blijkt duidelijk, dat dit synodale besluit aangaande de voorbeschikking niet alleen een onzinnige ketterij, maar ook een wreedaardige ketterij is, weshalve zij dermate uit het brein moet worden uitgeroeid, dat daarvan ook zelfs niet een enkel haaltje overblijft.

488. Het afschuwelijke geloof, dat God de menschen tot de hel voorbeschikt, kan vergeleken worden met de onmenselijkheid van vaders bij sommige barbaarsche natiën, die hun zuigelingen en kleine kinderen op de straten werpen; en met de onmenselijkheid van sommige vijanden, die de gedooide menschen in de wouden nederwerpen, om door de wilde dieren verslonden te worden. Het kan ook vergeleken worden met de wreedheid van een tiran, die het aan hem onderworpen volk in groepen verdeelt, en daarvan eenige aan de beulen overlevert, eenige in de diepte der zee werpt, en eenige in het vuur. Ook kan het worden vergeleken met de bloeddorstigheid van sommige wilde dieren, die hun jongen verscheuren; en ook kan het vergeleken worden met de razernij van honden, die losvliegen op hun beeld, dat zij in den spiegel zien.

Zonder de vrije keuze in de geestelijke dingen zou God de oorzaak zijn van het booze, en er zou aldus geen toerekening zijn.

489. Dat God de oorzaak van het booze is, volgt uit het huidige geloof, dat eerst werd uitgebreed door hen, die zitting hadden in het concilie in de stad Nicea; daar werd de ketterij verzonnen en samengeflanst, die nog steeds stand gehouden heeft, namelijk dat er drie Goddelijke Personen van eeuwigheid aan waren, en elk hunner een God op zichzelf was. Na de uitbroeding van dit ei konden de aanhangers wel niet anders dan zich tot elken persoon als God in het bijzonder richten. Zij stelden toen een geloof samen, dat aan den mensch de verdienste of de gerechtigheid van den Heer God Zaligmaker toerekent, en opdat niet eenig mensch met den Heer zou binnentreden in de verdienste, ontnamen zij den mensch alle vrije keuze in de geestelijke dingen, en voerden zij het uiterste onvermogen ten aanzien van dit geloof in. En aangezien zij al het geestelijke der Kerk uit dit geloof alleen afleidde, verklaarden zij, dat er een dergelijk onvermogen bestond ten aanzien van al hetgeen de Kerk over de zaligheid leert. Daaruit ontstonden afgrijselijke ketterijen, de een na de ander, gegrond op dit geloof en op des menschen onvermogen in geestelijke dingen, en ook deze allerverderfelijste ketterij aangaande de voorbeschikking, waarover in het voorafgaande artikel gehandeld is, en al deze ketterijen sluiten in zich, dat God de oorzaak van het booze is, of dat God zoowel het goede als het booze geschapen heeft. Maar, mijn vriend, geloof in niet eenig concilie, doch geloof het Woord des Heeren, dat boven de concilies staat. Wat hebben de Roomsche-Katholieke concilies al niet uitgebreed, en wat niet het Dordrechtsche, waaruit de voorbeschikking, deze afgrijselijke adder, voortkwam. Men kan denken, dat de aan den mensch gegeven vrije keuze in de geestelijke dingen de middellijke oorzaak van het booze geweest is, en dat bijgevolg de mensch, zoo hem een dergelijke vrije keuze niet gegeven ware, niet zou hebben kunnen overtreden. Maar mijn vriend, blijf hier eens bij stilstaan, en overweeg dit, of eenig mensch, om mensch te zijn, zonder vrije keuze in de geestelijke dingen geschapen had kunnen worden; wanneer hem deze werd afgenomen, zou hij niet langer een mensch, maar slechts een standbeeld zijn. Wat is de vrije keuze anders dan te kunnen willen en doen, en denken en spreken in allen schijn als uit zichzelf. Aangezien den mensch dit gegeven werd, opdat hij als mensch leve, werden de twee boomen gesteld in den tuin van Eden, de boom des levens, en de boom der wetenschap van het goede en booze, waarmede wordt aangeduid, dat hij vanuit het hem gegeven vrije eten kon van de vrucht van

den boom des levens, en van de vrucht van den boom der wetenschap van het goede en booze.

490. Dat al hetgeen God geschapen heeft, goed was, blijkt uit het eerste hoofdstuk van Genesis, waar gezegd wordt in vers 10, 12, 18, 21, 25 *God zag dat het goed was* en ten slotte in vers 31 *God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed*, en eveneens uit den oorspronkelijken staat des menschen in het Paradijs. Dat echter het booze door den mensch ontstond, blijkt uit den staat van Adam onmiddellijk volgend op of na den val, namelijk dat hij uit het Paradijs verdreven werd. Hieruit blijkt duidelijk, dat wanneer de vrije keuze niet aan den mensch gegeven was in de geestelijke dingen, God Zelf de oorzaak van het booze zou zijn, en niet de mensch, en dat dus God zoowel het goede als het booze geschapen zou hebben; maar het is afschuwelijk, te denken dat God ook het booze geschapen heeft. Dat God niet het booze schiep, omdat Hij den mensch de vrije keuze in de geestelijke dingen ingaf en dat Hij hem nooit eenig booze inblaast, komt, omdat Hij het Goede zelf is, en omdat God hierin alomtegenwoordig is, en voortdurend aandrijft en dringend verlangt, aangenomen te worden, en wanneer Hij niet aangenomen wordt, Zich nochtans niet terugtrekt; want wanneer Hij zich terugtrok, zou de mensch terstond sterven, ja zelfs in het niet-zijn vallen; want de mensch heeft het leven en bestaan van alle dingen waaruit hij bestaat, uit God. Dat God niet het booze heeft geschapen, maar dat de mensch dit binnenbracht, komt daarvandaan, dat de mensch het goede, hetwelk voortdurend van God invloeit, verdraait in het booze, en wel door zich van God af en naar zich-zelfen toe te wenden; wanneer dit geschiedt, blijft de verlustiging van het goede, en dit wordt dan de verlustiging van het booze; want wanneer er niet een verlustiging, die als het ware een soortgelijke was, overbleef, zou de mensch niet kunnen leven, want de verlustiging maakt het leven van zijn liefde uit. Maar nochtans zijn deze verlustigingen lijnrecht aan elkander tegenovergesteld. Doch dit weet de mensch niet, zoolang hij in de wereld leeft, maar na den dood zal hij het weten, en het ook klaarblijkelijk gewaarworden; want dan wordt de verlustiging der liefde van het goede veranderd in hemelsche gelukzaligheid, maar de verlustiging der liefde van het booze in hellsche verschrikking. Uit hetgeen werd aangevoerd, blijkt duidelijk, dat elk mensch werd voorbeschikt tot den Hemel en niemand tot de hel, maar dat de mensch zichzelf overlevert aan de hel door het misbruik van zijn vrije keuze in de geestelijke dingen, tengevolge waarvan hij die dingen omhelst, die uit de hel opwalmen; want elk mensch wordt, zooals boven werd gezegd, in het

midden tusschen Hemel en hel gehouden, opdat hij in evenwicht zij tusschen het goede en het booze, en vandaar in de vrije keuze in de geestelijke dingen.

491. Dat God het vrije niet alleen gelegd heeft in den mensch, maar ook in elk beest, ja zelfs iets daaraan analoogs in de onbezielde dingen, in een elk om naar zijn natuur in zich op te nemen, alsmede dat Hij voorziet in het goede voor hen alle, maar dat de objecten dit in het booze veranderen, kan door vergelijkingen worden toegelicht. De atmosfeer geeft elk mensch de mogelijkheid tot ademen, desgelijks elk tam en wild dier, alsmede eiken vogel, zoowel den oehoe als de duif, en tevens de gelegenheid tot vliegen en toch is de atmosfeer niet de oorzaak daarvan, dat deze mogelijkheid wordt aangenomen door wezens, die van een tegenovergestelden genius en tegenovergestelde inborst zijn. De oceaan biedt in zich een woonplaats en verschaft ook voedsel aan elken visch, maar is niet de oorzaak daarvan, dat de een daar den ander verslindt, en dat de krokodil zijn voedsel in vergift verandert, waarmede hij den mensch doodt. De zon voorziet alle dingen van licht en warmte, maar de objecten, zooals daar zijn de verschillende gewassen der aarde, nemen deze op verschillende wijze in zich op, anders de goede boom en de goede struik, en anders de doorn en de distel, of anders het onschadelijke kruid en anders het vergiftige. De regen vloeit uit de hoogere streek der atmosfeer overal op de landen neder, en verleent daarvan wateren aan het land voor elken struik, elk kruid en elk gras, en elk van hen eigent zich daarvan toe wat hij noodig heeft; dit is het, wat het aan de vrije keuze analoog wordt genoemd, want zij zuigen het water vrijelijk in met hun kleine monden, poriën en geleidingen, die in den tijd der warmte open staan; en het land levert alleen de vochten en de elementen, welke de gewassen uit iets wat op dorst en honger gelijkt naar zich toehalen. Desgelijks is het met de menschen gesteld, namelijk dat de Heer bij ieder mensch invloeit met geestelijke warmte, die in haar wezen het goede der liefde is, en met geestelijk licht, dat in zijn wezen het ware der wijsheid is, maar de mensch neemt deze op alnaar hij zich wendt of tot God, of tot zichzelf. Daarom zegt de Heer daar, waar Hij over de liefde jegens den naaste leert: *Opdat gij moogt zijn zonen des Vaders, die de zon doet opgaan over boozen en goeden, en regen zendt over rechtvaardigen en onrechtvaardigen* (Matth. 5: 45); en elders *dat Hij de zaligheid van allen wil*.

492. Hieraan zal ik de volgende gedenkwaardigheid toevoegen: Ik hoorde eenige malen uit den Hemel nedergezonden woorden aangaande het goede der naastenliefde, welke door de wereld der geesten heengingen, en in de hel tot aan haar diepte doordrongen; en in hun voortschrijding veranderden deze

woorden in zulke, welke volledig tegenovergesteld waren aan het goede der naastenliefde, en ten slotte in woorden van haat jegens den naaste; een teeken, dat al wat uit den Heer voortgaat goed is, en dat het door de geesten in de hel veranderd wordt in het booze. Hetzelfde geschiedde met eenige waarheden des geloofs, die in haar voortgang veranderd werden in aan de waarheden tegenovergestelde valscheden; want de ontvangende vorm zelf verandert het daarin vallende in datgene, wat daarmede strookt.

Al het geestelijke der Kerk, hetwelk in het vrije binnentreedt, en uit het vrije wordt opgenomen, blijft, maar niet omgekeerd.

493. Dat bij den mensch datgene blijft, wat uit het vrije door hem wordt opgenomen, komt, omdat het vrije tot zijn wil behoort, en aangezien het tot zijn wil behoort, behoort het ook tot zijn liefde, want dat de wil de ontvanger van de liefde is, werd elders aangetoond. Dat al datgene het vrije is, wat tot de liefde behoort, en dat dit ook tot den wil behoort, ziet een ieder in, wanneer gezegd wordt: “Ik wil dit, omdat ik het liefheb” en ook omgekeerd: “Omdat ik dit liefheb, wil ik het ook”. Maar de wil des menschen is tweevoudig, innerlijk en uiterlijk, of behoorend tot den inwendigen en tot den uitwendigen mensch. Daarom kan de bedriegelijke mensch anders handelen en spreken voor de wereld en anders met zijn vertrouwden; voor de wereld handelt en spreekt hij uit den wil van zijn uitwendigen mensch, en met zijn vertrouwden uit den wil van den inwendigen mensch. Doch hier wordt de wil van den inwendigen mensch bedoeld, waar zijn heerschende liefde is. Uit dit weinige blijkt, dat de innerlijke wil de mensch zelf is, want daar is het zijn en het wezen van zijn leven; het verstand is de vorm daarvan, door welchen de wil zijn liefde zichtbaar vertoont. Al wat de mensch liefheeft en uit liefde wil, is het vrije, want al wat van de liefde van den inwendigen wil uitgaat, is het aangename van zijn leven; en daar ditzelf het zijn van zijn leven is, is het ook zijn eigene; en dit is de reden, waarom datgene, wat uit het vrije van zijn wil wordt opgenomen, blijft, want het voegt zich aan het eigene toe. Het tegenovergestelde vindt plaats, wanneer iets in het niet-vrije wordt binnengebracht; dit wordt niet zoo opgenomen; maar hierover in hetgeen volgt.

494. Maar men moet wel weten, dat de geestelijke dingen des Woords en der Kerk, welke de mensch uit liefde in zich opneemt, en met het verstand bevestigt, bij den mensch blijven, maar niet op gelijke wijze de burgerlijke en de politieke dingen, daar de geestelijke dingen in het hoogste gebied van het gemoed opklimmen, en zich daar vormen. Dit komt, omdat daar de ingang des Heeren is met de Goddelijke waarheden en goedheden bij den mensch, en als het ware de tempel, waarin Hij is. Daarentegen nemen de burgerlijke en de politieke dingen, die tot de wereld behooren, de lagere gebieden van het gemoed in beslag, en eenige daarvan zijn daar als kleine gebouwen buiten den tempel, en andere als voorhoven, waar doorheen men moet binnengaan. Dat de geestelijke dingen der Kerk in het hoogste gebied des gemoeds wonen, vindt ook hierin zijn oorzaak, dat zij de eigen dingen der ziel zijn, en op

haar eeuwig leven betrekking hebben, en de ziel in de hoogste dingen is, en haar voeding uit geen andere dan geestelijke spijzen bestaat. Daarom noemt de Heer Zichzelven het Brood, want Hij zegt: *Ik ben het levende brood, dat uit den hemel nederdaalt; zoo iemand van dit brood eet, die zal in der eeuwigheid leven* (Joh. 6: 51). In dit gebied zetelt ook des menschen liefde, die zijn gelukzaligheid na den dood maakt; en daar ook voornamelijk zetelt zijn vrije keuze in de geestelijke dingen, en hieruit daalt al het vrije neder, dat de mensch in de natuurlijke dingen heeft; en aangezien zijn oorsprong daar gelegen is, zoo staat dit met alle vrije keuze in de natuurlijke dingen in gemeenschap, en door die neemt de in de hoogste dingen regeerende liefde alles wat haar bevorderlijk is. Deze gemeenschap is als die van een bronader met de daaraan ontvloeiende wateren en als die van het bevruchtende zelf van het zaad met alle en elk der dingen van den boom, vooral met de vruchten, waarin het zich vernieuwt. Wanneer iemand echter de vrije keuze in de geestelijke dingen loochent, en haar derhalve verwerpt, zoo maakt hij voor zichzelf een andere bron, en opent daarheen een ader, en verandert het geestelijk vrije in een louter natuurlijk vrije, en ten slotte in een helsch vrije; dit vrije wordt ook als het bevruchtende van het zaad, dat eveneens vrijelijk door stam en takken in de vruchten overgaat, die vanuit haar oorsprong van binnen rot zijn.

495. Al het vrije, dat uit den Heer is, is het vrije zelf; maar dat, wat uit de hel is, en vandaar bij den mensch is, is slavernij, maar toch kan het niet anders, dan dat het geestelijk vrije hem, die in het helse vrije is, als slavernij toeschijnt, omdat zij aan elkander zijn tegenovergesteld; doch allen, die in het geestelijk vrije zijn, weten niet alleen, maar worden ook gewaar, dat het helse vrije slavernij is; daarom verafschuwen de Engelen dit vrije als lijkstank, terwijl de helse denzelfden stank als een aromatischen geur inhalen. Het is uit het Woord des Heeren bekend, dat de eeredienst uit het vrije waarlijk eeredienst is, en dat het vrijwillige den Heer behaagt. Daarom wordt bij David gezegd: *Een vrijwillig offer zal ik God offeren* (Psalm 58: 8); en elders: *De vrijwilligen der volken zijn vergaderd, het volk van den God van Abraham* (Psalm 47: 10); vandaar waren er bij de zonen Israëls vrijwillige offers; hun heilige eeredienst bestond hoofdzakelijk in offers; ter oorzake van Gods welgevallen in vrijwillige dingen werd geboden *dat elk man, wiens hart hem dreef, en een ieder, wiens vrijwillige geest hem bewoog, Jehovah een heoffer zou brengen tot het werk van de tent* (Exod. 35: 5, 21, 29); en de Heer zegt: *Indien gijlieden in Mijn Woord blijft, zoo zijt gij waarlijk Mijne discipelen; en gij zult de waarheid kennen, en de waarheid zal u vrij maken; indien dan de*

Zoon u vrij maakt, zoo zult gij waarlijk vrij zijn; maar een iegelijk, die de zonde doet, is een dienstknecht der zonde (Joh. 8: 31 tot 36).

496. Dat datgene blijft, wat uit het vrije wordt opgenomen, komt, omdat des menschen wil dit in zich opneemt en zich toeëigent, en omdat het zijn liefde binnentreedt en de liefde dit als het hare erkent, en zich door dit vormt; maar dit zal door vergelijkingen verduidelijkt worden; aangezien deze echter aan de natuurlijke dingen ontleend zullen worden, zal de warmte de plaats van de liefde innemen: het is bekend, dat door de warmte en overeenkomstig haar graad de deuren in elk gewas geopend worden, en dat het gewas, naarmate deze geopend worden, innerlijk in den vorm van zijn natuur terugkeert, en uit eigen beweging zijn voedingsstoffen opneemt, de hem passende vasthoudt, en groeit. Desgelijks is het gesteld met het beest; al wat het uitkiest en eet uit de liefde tot de voeding, die de eetlust wordt genoemd, voegt zich aan zijn lichaam toe, en blijft aldus. Dat datgene, wat geschikt is, zich voortdurend aan het lichaam toevoegt, komt, omdat alle dingen, die dit samenstellen, bestendig vernieuwd worden. Dat dit zoo is, is bekend, ofschoon aan weinigen. De warmte opent ook bij de beesten evenzoo alle dingen van hun lichaam, en maakt, dat hun natuurlijke liefde vrijelijk werkt. Vandaar komt het, dat zij in den tijd van de lente en den zomer in het instinct der voortplanting alsmede der opvoeding van hun jongen komen en terugkeeren, hetgeen uit de grootste vrijheid geschiedt, omdat dit behoort tot de heerschende liefde, welke van de schepping aan in hen is gelegd ter wille van de instandhouding van het heelal in den staat, waarin het geschapen was. Dat het vrije der liefde wordt toegelicht door het vrije, hetwelk de warmte teweeg brengt, komt, omdat de liefde warmte voortbrengt, hetgeen duidelijk uitkomt in haar werkingen, zoo bijvoorbeeld dat de mensch ontsteekt, ontgloeit en ontvlamt alnaar zijn liefde tot ijver of tot een ontbranding van toorn wordt opgedreven. De warmte van het bloed of de levenswarmte der menschen, en van de dieren in het algemeen, komt nergens anders vandaan. Het is ten gevolge van deze overeenstemming, dat de lichamelijke dingen door de warmte worden geschikt gemaakt om vrijelijk die dingen op te nemen, waarnaar de liefde streeft. In een dergelijk evenwicht en vandaar in een dergelijk vrije zijn alle dingen, die van binnen in den mensch zijn; in een dergelijk vrije drijft het hart zijn bloed evenzeer naar boven als naar beneden, het darmscheil zijn melksap, bewerkt de lever het bloed, scheiden de nieren af, zeven de klieren, enz. Als het evenwicht verstoord werd, zou het lid ziek worden, en aan verlamming of aan een afwijking lijden; het evenwicht en het vrije zijn hier één. Er bestaat in het geschapen heelal niet een substantie, die niet naar evenwicht streeft, om in het vrije te zijn.

De wil en het verstand van den mensch zijn in deze vrije keuze; maar het doen van het booze is in beide werelden, de geestelijke en de natuurlijke, door wetten beperkt, aangezien anders het gezelschap in beide werelden te gronde zou gaan.

497. Dat ieder mensch in de vrije keuze in de geestelijke dingen is, kan hij reeds uit de waarneming alleen van zijn eigen gedachte weten. Wie kan niet uit het vrije denken over God, over de Drievuldigheid, de naastenliefde en den naaste, over het geloof en zijn werking, over het Woord en alle dingen, die daaruit voortvloeien; en, nadat hij de theologische dingen geleerd heeft, over elke bijzonderheid daarvan. En wie kan niet vóór of tegen deze dingen denken, ja zelfs gevolgtrekkingen maken, onderwijzen en schrijven. Indien den mensch voor een enkel oogenblik dit vrije werd ontnomen, zou zijn gedachte dan niet ophouden te bestaan, zijn tong verstommen en zijn hand verlammen? Daarom kunt gij, mijn vriend, zoo gij wilt, reeds alleen door op uw eigen gedachte acht te slaan, deze ongerijmde en verderfelijke ketterij verwerpen en verwensehen, die heden ten dage in het Christendom de hemelsche Leer aangaande de naastenliefde en het geloof, en vandaar aangaande de zaligheid en het eeuwige leven met lamheid geslagen heeft. De redenen waarom deze vrije keuze in des menschen wil en verstand zetelt, zijn de volgende: 1. Omdat deze twee vermogens eerst onderwezen en hervormd moeten worden, en door die de twee vermogens van den uitwendigen mensch, welke maken, dat hij spreekt en handelt. 2. Omdat deze twee vermogens van den inwendigen mensch zijn geest uitmaken, die na den dood leeft, en onder geen andere wet dan de Goddelijke wet staat, waarvan het voornaamste dit is, dat de mensch de wet denke, haar doe, en haar gehoorzame vanuit zichzelf, hoewel vanuit den Heer. 3. Omdat de mensch ten aanzien van zijn geest in het midden tusschen Hemel en hel is, dus tusschen het goede en het booze, en vandaar in het evenwicht, waardoor hij vrije keuze in de geestelijke dingen heeft, over welk evenwicht men boven n. 445 en vervolg zie. Maar zolang hij in de wereld leeft, is hij ten aanzien van zijn geest in evenwicht tusschen den Hemel en de wereld, en dan weet de mensch bijna niets daarvan, dat hij, voor zooveel hij zich van den Hemel verwijderd en op de wereld toeschrijdt, de hel nadert; hij weet dit en toch weet hij dit niet, en zulks opdat hij ook dienaangaande in het vrije is en hervormd worde. 4. Omdat deze twee vermogens, wil en verstand, de twee ontvangers des Heeren zijn, de wil de ontvanger der liefde en der naastenliefde, het verstand de ontvanger der wijsheid en des geloofs; en omdat de Heer elk dezer dingen afzonderlijk in

het volledig vrije des menschen werkt, opdat er onderlinge en wederkeerige verbinding zij, waardoor de zaligheid bewerkt wordt. 5. Omdat alle oordeel, dat over den mensch na den dood geveld wordt, zich richt naar het gebruik, dat hij gemaakt heeft van zijn vrije keuze in de geestelijke dingen.

498. Hieruit volgt dit besluit, dat de vrije keuze zelve in de geestelijke dingen in alle volmaaktheid zetelt in de ziel van den mensch, en dat zij van daaruit, als de ader in de bron, in zijn gemoed vloeit, in de beide deelen daarvan, welke de wil en het verstand zijn, en door deze in de zinnen van het lichaam, en in de woorden en handelingen. Want er zijn drie levensgraden bij den mensch, de ziel, het gemoed en het zinnelijk lichaam; al datgene, wat in den hooger graden is, staat in volkomenheid boven datgene, wat in den lageren graden is. Dit is het vrije van den mensch, waardoor, waarin en waarmede de Heer aanwezig is in den mensch, en zonder ophouden aandringt op Zijn opneming zonder nochtans ooit het vrije te verwijderen en weg te nemen, aangezien, zooals boven gezegd werd, al wat niet uit het vrije door den mensch in de geestelijke dingen geschiedt, niet blijft. Daarom kan gezegd worden, dat dit vrije des menschen datgene is, waarin de Heer bij hem in zijn ziel woont. Dat echter het doen van het booze in beide werelden, de geestelijke en de natuurlijke, door wetten is beperkt, aangezien anders nergens een gezelschap zou bestaan, is zonder verklaring duidelijk. Maar nochtans zal het worden toegelicht, dat zonder deze uitwendige banden niet alleen geen gezelschap zou bestaan, maar ook het gansche menschelijke geslacht te gronde zou gaan. Want de mensch is vervuld van twee liefden, zijnde de liefde tot overheersching over allen en de liefde tot bezitting der rijkdommen van allen. Deze liefden rennen, wanneer haar de teugels gevierd worden, tot in het oneindige voort. De erfboosheden, waarin de mensch geboren wordt, zijn hoofdzakelijk uit deze twee liefden voortgesproten; en ook de zonde van Adam was geen andere, dan dat hij gelijk God wilde worden, welk booze hem door de slang werd ingegoten, zooals men leest. Daarom wordt in de over hem uitgesproken vervloeking gezegd, dat het land hem doorn en distel zal voortbrengen (Gen. 3: 5, 18), waaronder al het booze en het daaruit voortvloeiende valsche wordt verstaan. Allen, die zich aan deze liefden hebben overgeleverd, beschouwen zichzelf als het eenige, waarin en ter wille waarvan de anderen zijn. Dezulken hebben geen erbarmen, geen vreeze Gods, geen liefde van den naaste, en vandaar hebben zij onbarmhartigheid, onmenschelijkheid en wreedheid, en duivelsche begeerte en gretigheid om te plunderen en te rooven, en bedrog en arglist in het uitvoeren daarvan. Dergelijke dingen zijn den beesten der aarde niet aangeboren; deze dooden en verslinden andere om geen andere reden,

dan om hun buik te verzadigen en zich te beschermen. Daarom is de booze mensch, naar die liefden beschouwd, onmenselijker, wreeder en erger dan eenig beest. Dat de mensch van binnen van dien aard is, komt duidelijk uit bij oproerige woelingen, waarbij de banden der wet geslaakt zijn, en ook bij slachtingen en plunderingen, wanneer de vrijheid gegeven wordt om de woede op de overwonnenen en belegerden bot te vieren; er is dan nauwelijks iemand, die zich daarvan onthoudt, totdat de trommel het sein hooren laat, daarmede op te houden. Hieruit blijkt duidelijk, dat wanneer geen vrees voor de door de wetten opgelegde straffen de menschen weerhield, niet alleen de maatschappij maar het gansche menschelijke geslacht vernietigd zou worden. Maar al deze boosheden worden eenig en alleen uit den weg geruimd door het ware gebruik van de vrije keuze in de geestelijke dingen, welke daarin bestaat, zijn gemoed te richten op het denken over den staat des levens na den dood.

499. Maar dit zal nog verder door de volgende vergelijkingen worden toegelicht: dat wanneer er niet een zekere vrije keuze was in alle geschapen dingen, zoowel in de bezielde als in de onbezielde, er niet eenige schepping had kunnen plaats vinden; want zonder vrije keuze in de natuurlijke dingen zou er ten aanzien van de beesten niet eenige keuze der hun tot voeding strekkende spijs zijn, noch eenige voortplanting en verzorging der jongen, dus geen beest. Zoo, een dergelijk vrije niet bij de visschep der zee bestond en bij de schelpdieren in de diepte der zee, zou er geen visch en geen schelpdier zijn. Desgelijks zou er, wanneer dit vrije niet in ieder insectje was, geen zijderups zijn, die zijde geeft, en ook geen bij, die honing en was levert, en evenmin eenige vlinder, die met zijn gezellin in de lucht speelt, en zich met de sappen in bloemen voedt, en den zaligen staat des menschen in de hemelsche aura uitbeeldt, nadat hij als de worm zijn omhulsels heeft afgelegd. Wanneer er niet iets, dat aan de vrije keuze analoog is, gelegen was in den aardbodem, in het daarin geworpen zaad, en in alle dingen van den daaruit voortgesproten boom, en in zijn vruchten, en wederom in de nieuwe zaden, zoo zou er niet eenig gewas zijn. Wanneer er niet iets, dat aan de vrije keuze analoog is, gelegen was in elk metaal, en in elken steen, den edelen en den onedelen, zoo zou er geen metaal en ook geen steen zijn, en zelfs geen zandkorreltje; want dit zuigt vrijelijk den aether in, en wasemt de dingen uit, die het van nature eigen zijn, en werpt de verbruikte dingen weg, en herstelt zich met nieuwe dingen. Daarvandaan komt de magnetische sfeer om den magneet, de ijzeren om het ijzer, de koperen om het koper, de zilveren om het zilver, de gouden om het goud, de steenen om het steen, de salpeterachtige om

het salpeter, de zwavelige om de zwavel, en een verschillende om alle stof der aarde; van deze sfeer wordt het binnenste van elk zaad bezwangerd, en het vruchtbrenge wst; want zonder een dergelijke uitwaseming uit elk stofje der aarde, zou er niet eenig begin van ontkieming zijn en vandaar geen onafgebroken voortduur van ontkieming; hoe zou de aarde ook anders met stof en water kunnen binnendringen in het binnenste middelpunt van een gezaaide zaadkorrel dan door de van haar uitwasemende substanties, zooals in het *mosterdzaad, hetwelk het minste is van al de zaden, maar wanneer het opgewassen is, dan is het grooter dan de moeskruiden, en het wordt een groote boom* (Matth. 13: 31, 32; Markus 4: 30, 31, 32). Wanneer nu het vrije is neergelegd in alle geschapen subjecten, in elk overeenkomstig zijn natuur, waarom dan niet in den mensch de vrije keuze overeenkomstig zijn natuur, welke daarin bestaat, dat hij geestelijk zij. Vandaar komt het, dat den mensch de vrije keuze in de geestelijke dingen gegeven werd van de baarmoeder af tot aan zijn laatsten leeftijd in de wereld, en daarna tot in eeuwigheid.

Indien de menschen geen vrije keuze in de geestelijke dingen hadden, zouden allen in het gansche aardrijk binnen één enkelen dag daartoe gebracht kunnen worden, in den Heer te gelooven; maar dit kan niet geschieden, omdat datgene, wat niet uit vrije keuze door den mensch wordt opgenomen, niet blijft.

500. Dat God zonder de aan de menschen gegeven vrije keuze in de geestelijke dingen, allen in het gansche aardrijk binnen één enkelen dag daartoe zou kunnen brengen in Hem te gelooven, volgt als een waarheid uit de misverstane Goddelijke Almacht. Zij, die de Goddelijke Almacht niet verstaan, kunnen van meening zijn òf dat er geen orde is, òf dat God even goed tegen als volgens de orde kan handelen, terwijl toch zonder de orde geen schepping mogelijk was. Het voornaamste van de orde is, dat de mensch het beeld Gods zij, bijgevolg dat hij door liefde en wijsheid vervolmaakt worde, en dus meer en meer dat beeld worde. Dit werkt God voortdurend bij den mensch, maar zonder de vrije keuze in de geestelijke dingen, waardoor de mensch zich tot God wenden en zijnerzijds zich met Hem verbinden kan, zou dit tevergeefs zijn, omdat het onmogelijk zou zijn. Want er is een orde, waaruit en waarnaar de gansche wereld met alle en elk der dingen daarvan geschapen werd; en aangezien uit haar en naar haar alle schepping gemaakt is, wordt God *de orde* zelve genoemd; daarom is het een en hetzelfde, of ge nu zegt handelen tegen de Goddelijke orde, dan wel handelen tegen God; ja zelfs kan God Zelf niet tegen Zijn Goddelijke orde handelen, want dat zou gelijk staan met tegen Zichzelven te handelen. Vandaar leidt Hij elk mensch overeenkomstig de orde, die Hijzelf is, en in die orde de daarvan afgedwaalden en afgevallenen, en tot die orde de weerspannigen. Indien de mensch zonder vrije keuze in de geestelijke dingen had kunnen geschapen worden, wat zou dan voor den Almachtigen God gemakkelijker zijn geweest, dan allen in het gansche aardrijk daartoe te brengen, in den Heer te gelooven; zou Hij niet in een ieder dit geloof kunnen leggen, zoowel onmiddellijk als middellijk; onmiddellijk door Zijn absolute macht en de onweerstaanbare werking daarvan, die voortdurend daarop gericht is, den mensch zalig te maken; of middellijk door in zijn geweten gestorte kwellingen, door doodelijke krampen van het lichaam, en door zware bedreigingen met den dood, als hij dit geloof niet aanneemt; en bovendien door het openen van de hel, en vandaar door de tegenwoordigheid der duivelen met schrikaan jagende toortsen in hun handen, en door het oproepen van de dooden, die de mensch gekend heeft, uit die duivelsche bende, onder den vorm van verschrikkelijke

spoken. Maar hierop zal geantwoord worden met de woorden van Abraham tot den rijkaard in de hel: *Indien zij Mozes en de Profeten niet hooren, zoo zullen zij ook, al ware het, dat er iemand uit de dooden opstond, zich niet laten gezeggen* (Lukas 16: 31).

501. Men vraagt heden ten dage, waarom er geen wonderen gebeuren zooals oudtijds; want men gelooft, dat zoo zij gebeurden, een ieder van harte zou erkennen. Maar dat zij heden ten dage niet gebeuren zooals vroeger, komt, omdat wonderen dwingen, en de vrije keuze in de geestelijke dingen wegnemen, en den mensch van een geestelijken tot een natuurlijken mensch maken. Na de Komst des Heeren kan een ieder in de Christelijke wereld geestelijk worden, en geestelijk wordt hij eenig en alleen uit Hem door het Woord, en het vermogen daartoe zou teniet gaan, zoo de mensch door wonderen tot gelooven werd gebracht, aangezien de wonderen, zooals boven werd gezegd, dwingen en hem de vrije keuze in de geestelijke dingen afnemen; en al wat in dergelijke dingen gedwongen is, begeeft zich in den natuurlijken mensch, en sluit als met een deur den geestelijken mensch, die waarlijk de inwendige mensch is, en berooft hem van alle macht om eenig ware in het licht te zien; daarom zou hij daarna over de geestelijke dingen redeneeren uit den natuurlijken mensch alleen, die al het waarlijk geestelijke omgekeerd ziet. Dat er echter vòòr de Komst des Heeren wonderen gebeurden, kwam, omdat de menschen der kerk toen natuurlijk waren, voor wie de geestelijke dingen, die tot de inwendige Kerk behooren, niet geopend konden worden; want indien zij geopend waren, zoo zouden zij ze ontwijfd hebben. Daarom ook bestond geheel hun eeredienst in ritueele dingen, die de inwendige dingen der Kerk uitbeeldden en beteekenden, en deze menschen konden er niet dan door wonderen toe gebracht worden, deze ritueele dingen behoorlijk in acht te nemen; en dat het zelfs niet eens door wonderen gebeurde, omdat in deze uitbeeldende dingen een geestelijk inwendige was, blijkt uit de zonen Israëls in de woestijn, die, hoewel zij zooveel wonderen in Egypte gezien hadden, en daarna dat allergrootste op den berg Sinaï, nochtans na een maand van dagen, toen Mozes afwezig was, om het gouden kalf dansten, en uitriepen, dat dit kalf hen uit Egypte had uitgeleid. Dergelijke dingen werden door hen in het land Kanaän gedaan, hoewel zij de uitnemende wonderen hadden gezien, die door Elias en Elisa waren gedaan, en ten slotte de Goddelijke wonderen zelve, uit den Heer verricht. Heden ten dage gebeuren geen wonderen, voornamelijk om deze reden, wijl de kerk den mensch alle vrije keuze heeft afgenomen, en zij heeft deze afgenomen door vast te stellen, dat de mensch volstrekt niets kan bijdragen tot het aannemen van het geloof, en evenmin

iets tot de bekeering, en in het algemeen tot de zaligheid (men zie boven n. 464). De mensch, die dit gelooft, wordt meer en meer natuurlijk, en de natuurlijke mensch beschouwt, zooals boven gezegd werd, al het geestelijke omgekeerd, en denkt derhalve daartegen. Dan zou het hoogere gebied van des menschen gemoed, waar de vrije keuze in de geestelijke dingen voornamelijk zetelt, gesloten worden, en de geestelijke dingen, die door de wonderen als het ware bevestigd werden, zouden het lagere gebied van het gemoed, dat louter natuurlijk is, in beslag nemen, terwijl dan de valschhelden aangaande het geloof, de bekeering en de zaligheid boven dit gebied bleven. Het gevolg hiervan zou zijn, dat de satans boven en de Engelen beneden zouden wonen, zooals gieren boven hoenders. Vandaar zouden de satans na eenigen tijd de grendels verbreken en met woede losvliegen op de geestelijke dingen, waaraan beneden een plaats was toegewezen, en zij zouden ze niet alleen ontkennen, maar ook lasteren en ontwijden; vandaar zou het latere lot van den mensch erger worden dan het vorige.

502. De mensch, die door valschheden aangaande de geestelijke dingen der Kerk natuurlijk is geworden, kan over de Goddelijke Almacht niet anders denken, dan dat zij boven de orde staat, dus over een Goddelijke Almacht zonder orde; vandaar zou hij in de volgende onzinnige vragen vervallen: Waartoe de Komst des Heeren in de wereld, en waarom een verlossing op deze wijze, wanneer toch God vanuit Zijn Almacht hetzelfde uit den Hemel even goed had kunnen bewerken als op aarde; waarom heeft Hij niet door de verlossing het gansche menschelijke geslacht zonder uitzondering zalig gemaakt, en waarom kan de duivel daarna meer vermogen bij den mensch dan de Verlosser; waartoe een hel; kon en kan God vanuit Zijn Almacht de hel niet verdelgen, en allen daaruit halen en tot Engelen des Hemels maken; waarom een Laatste Oordeel; kan Hij niet alle bokken van links naar rechts overbrengen en ze tot schapen maken; waarom heeft Hij de Engelen van den draak en den draak zelve uit den Hemel geworpen, en hen niet veranderd in Engelen van Michaël; waarom geeft Hij niet dezen en genen het geloof, en rekt Hij hun niet de gerechtigheid des Zoons toe, en vergeeft niet op deze wijze hunne zonden, en rechtvaardigt en heiligt Hij hen niet; waarom doet Hij niet de beesten der aarde, de vogelen des Hemels en de visschen der zee spreken, en geeft Hij hun geen inzicht, en leidt Hij hen niet te zamen met de menschen den Hemel binnen; waarom maakte of maakt Hij nog niet het gansche aardrijk tot een paradijs, waarin geen boom der wetenschap van het goede en bonze was, en ook geen slang, en waarin alle heuvelen zouden vloeien van edelen most, en goud en zilver, beide gedegen, zouden

voortbrengen, opdat daar allen als beelden Gods zouden leven met gejuich en gezang, en aldus in eeuwigdurende feesten en vreugden; zouden deze dingen een Almachtigen God niet waardig zijn; en tal van dergelijke dingen meer. Maar, mijn vriend, al deze dingen zijn beuzelpraat. De Goddelijke Almacht is niet zonder de orde; God Zelf is de orde; en omdat alle dingen uit God geschapen werden, zijn zij ook geschapen uit de orde, in de orde, en tot de orde. Er is een orde, waarin de mensch geschapen werd, en deze bestaat hierin, dat van zijn vrije keuze in de geestelijke dingen zijn zegening of zijn vervloeking afhangt; want de mensch kon, zooals boven gezegd werd, niet geschapen worden zonder vrije keuze, zelfs niet eens een beest, een vogel en een visch; maar de beesten zijn alleen in de natuurlijke vrije keuze, terwijl de mensch in de natuurlijke vrije keuze is, en tevens in de geestelijke.

* * *

503. Hieraan zullen de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd; DE EERSTE: Ik hoorde, dat een bijeenkomst was aangekondigd, waarin beraadslaagd zou worden over des menschen vrije keuze in geestelijke dingen; dit was in de geestelijke wereld. Er waren uit elke streek geleerden aanwezig, die hierover in de wereld, waarin zij te voren leefden, gedacht hadden, en velen van hen, die in de groote en kleine concilies zoowel voor als na dat van Nicea gezeten hadden. Zij waren vergaderd in een soort van ronden tempel, gelijkend op den tempel van Rome, die het Pantheon wordt genoemd, welke vroeger gewijd was geweest aan den eeredienst van alle goden, en daarna werd ingericht door den pauselijken stoel voor den eeredienst van alle heilige martelaren. In dezen tempel stonden ook aan de wanden gelijkenissen van altaren, maar bij elk daarvan zitbanken, waarop de vergaderden zich nederzetten, met hun elbogen op de altaren steunend als op even zoovele tafels. Er was geen voorzitter aangewezen, om bij hen de leiding te hebben, maar een ieder schoot, als hij er lust toe gevoelde, naar het midden, ontboezemde zich en gaf zijn meening te kennen; en, waarover ik mij verwonderde, allen, die zich in deze bijeenkomst bevonden, waren vol bevestigingen ten gunste van des menschen volledige onmacht in de geestelijke dingen, en dus bespotters van de vrije keuze in deze dingen. Toen zij vergaderd waren, ziet, zoo schoot opeens een van hen naar het midden, en blies met luide stem de volgende woorden uit: “De mensch heeft in geestelijke dingen niet meer vrije keuze dan de echtgenoot van Loth had, nadat zij in een zoutpilaar was veranderd; want indien de mensch meer vrije keuze had, zoo

zou hij stellig vanuit zich het geloof onzer kerk voor zich opeischen, hetwelk daarin bestaat, dat God de Vader dit om niet uit volle vrijheid en geheel naar welbehagen geeft aan wien Hij wil en wanneer Hij wil. Dit welbehagen en deze vrijgevigheid zou geenszins aan God staan, zoo de mensch uit eenig vrije of eenig welbehagen dit geloof voor zich kon opeischen, want aldus zou ons geloof, dat als een ster voor ons blinkt dag en nacht, in de lucht verstrooid worden als een vallende ster.” Daarna schoot een ander van zijn bank, en zeide: “Een mensch heeft evenmin vrije keuze in de geestelijke dingen als een beest, ja zelfs als een hond; want als de mensch deze had, zou hij het goede uit zichzelf doen, terwijl toch al het goede uit God is, en de mensch niets voor zichzelf nemen kan, wat hem niet uit den Hemel gegeven is.” Daarna sprong een ander van zijn zetel, en verhief in het midden zijn stem, zeggende: “De mensch heeft niet meer vrije keuze in geestelijke dingen, ook in het doorzien daarvan, dan een nachtuil overdag, ja zelfs dan een nog in het ei verborgen kuiken, in deze dingen is hij stekeblind als een mol, want indien hij lynxoogen had in het doorzien van de dingen, die tot het geloof, de zaligheid en het eeuwige leven behooren, zoo zou hij gelooven, dat hij zichzelf zou kunnen wederverwekken en zaligmaken, en zou daarnaar ook streven, en aldus zou hij zijn gedachten en daden ontheiligen door verdiensten op verdiensten te stapelen.” Wederom snelde een ander naar het midden, en deed de volgende uitspraak: “Hij, die van meening is, dat hij na den val van Adam iets kan willen en verstaan in geestelijke dingen, raast en wordt een maniak, aangezien hij dan van zich-zelfen moet gaan gelooven dat hij een halfgod of een godheid is, die krachtens zijn eigen recht een deel van de Goddelijke macht bezit.” Na hem kwam een ander buiten adem naar het midden gesneld, met onder den elleboog het boek, de FORMULA CONCORDIAE getiteld, op de orthodoxie waarvan, zooals hij het noemde, de Evangelischen heden ten dage zweren; en hij opende het, en las daaruit het volgende voor: *Dat de mensch tot het goede volslagen verdorven en dood is, zoodat in de natuur van den mensch na den val, vóór de wederverwekking, zelfs niet een vonkje van geestelijke krachten achtergebleven of over is, waardoor hij uit zichzelf tot de genade Gods voorbereid kan worden, of haar aangrijpen wanneer zij aangeboden wordt, of uit zichzelf en door zichzelf bij machte zijn voor deze genade, of in geestelijke dingen verstaan, gelooven, omhelzen, denken, willen, beginnen, voltooiën, handelen, werken, samenwerken, of zich tot de genade geschikt maken of daarbij aanpassen, of iets tot zijn bekeering, hetzij voor de helft, hetzij voor het kleinste deel, bijdragen. En dat de mensch in geestelijke dingen, welke het heil van zijn ziel betreffen, is gelijk de zoutpilaar van Loth's echtgenoot, en gelijk aan*

een van leven verstoken houtblok of steen, welke niet over het gebruik van oogen, mond of van eenigen zin beschikken. Dat hij nochtans de macht tot verplaatsing heeft, of de uitwendige leden regeeren kan,, naar openbare vergaderingen gaan, en het Woord en het Evangelie hooren. (Dit leest men in mijne uitgave op bldz. 656, 658, 661, 662, 663, 671, 672, 673). Hierna liepen zij allen samen, en riepen tegelijk uit: "Dit is waarlijk orthodox". Ik stond daarbij, en had dit alles met gespannen aandacht toegehoord; en daar ik in mijn geest ontbrandde, vroeg ik met luide stem: "Zoo gij in de geestelijke dingen den mensch maakt tot een zoutpilaar, een beest, een blinde en een waanzinnige, wat zijn dan uw theologische dingen; zijn zij niet alle, in het algemeen en in het bijzonder, geestelijk?" Na een moment van stilte antwoordden zij hierop: "In onze gezamenlijke theologie is hoegenaamd niets geestelijks wat de rede vat; enig en alleen ons geloof is daarin geestelijk; maar dit hebben wij ter dege gesloten, opdat niemand daar een blik inwerpe; en wij hebben zorg daarvoor gedragen, dat niet een enkele geestelijke straal daaruit vloeit en voor het verstand verschijnt; en bovendien draagt de mensch ook niet een deeltje daartoe bij door eenige eigen keuze. Ook de naastenliefde hebben wij van al het geestelijke verwijderd, en hebben haar louter zedelijk gemaakt; desgelijks den decaloog. Aangaande de rechtvaardiging, de vergeving der zonden, de wederverwekking, en de daaruit voortvloeiende zaligmaking dragen wij evenmin iets geestelijks voor; wij zeggen, dat het geloof deze dingen werkt; maar hoe, weten wij in het geheel niet. In de plaats van de boetedoening hebben wij de wroeging genomen, en opdat zij niet voor geestelijk zou gehouden worden, hebben wij haar van elke aanraking met het geloof verwijderd. Aangaande de verlossing hebben wij ook geen andere dan zuiver natuurlijke voorstellingen aangenomen, welke daarin bestaan, dat God de Vader het menschelijke geslacht onder de verdoemenis had besloten, en dat Zijn Zoon deze verdoemenis op Zich nam, en Zich aan het kruis liet ophangen, en dat Hij aldus Zijn Vader tot ontferming heeft bewogen, behalve tal van dergelijke dingen meer, waarin gij hoegenaamd niets geestelijks maar louter natuurlijks vinden zult." Maar toen ging ik in mijn eerder vlamgevatte verontwaardiging voort, zeggende: "Zoo de mensch geen vrije keuze in de geestelijke dingen had, wat zou de mensch dan anders zijn dan een redeloos dier; verheft de mensch zich niet door deze vrije keuze boven de redeloze dieren. Wat is de Kerk zonder haar anders dan het zwarte aangezicht van een voller, in wiens oogen een witte vlek is? Wat is het Woord zonder deze anders dan een leeg boek? Wat wordt daarin herhaaldelijker gezegd en geboden, dan dat de mensch God moet liefhebben, en dat hij den naaste moet liefhebben, en ook dat hij gelooven moet, en voorts dat hij de

zaligheid en het leven heeft al naarmate hij liefheeft en gelooft? Is er iemand, die niet het vermogen heeft, de dingen te verstaan en te doen, die in het Woord en in den decaloog geboden zijn? Hoe kan God dergelijke dingen den mensch voorgeschreven en geboden hebben, wanneer hem daartoe niet het vermogen gegeven was. Zeg aan onverschillig welken boer, bij wien het gemoed niet door de begoochelingen in theologische dingen dichtgestopt is, dat hij in de dingen des geloofs en der naastenliefde, en vandaar der zaligheid, hoegenaamd niets meer verstaan en willen kan dan een houtblok of een steen, en zichzelf niet eens daartoe geschikt maken en daarbij aanpassen; zal hij dan niet uit volle borst lachen, en zeggen: Wat kan onzinniger zijn; wat heb ik dan te doen met den priester en zijn prediking; wat is de tempel dan meer dan een stal, en wat is de eeredienst dan meer dan landbouwerij; o, wat een waanzin om zoo te spreken; het is de dwaasheid ten top! Wie ontkent, dat al het goede uit God is? Is het den mensch niet gegeven, het goede vanuit zich uit God te doen; evenzoo is het gesteld met gelooven.” Nadat zij dit gehoord hadden, riepen zij allen uit: “Wij hebben orthodox gesproken uit orthodoxie, gij echter hebt boersch gesproken uit boerschheid”. Doch plotseling sloeg een bliksemflits uit den Hemel neer, en opdat hij hen niet verteren zou, stortten zij bij drommen naar buiten en vluchtten weg, een ieder naar zijn huis.

504. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Ik was in het innerlijk geestelijk gezicht, waarin de Engelen van den hooger Hemel zijn, maar ik was toen in de wereld der geesten; en ik zag twee geesten, niet ver van mij, maar die van elkander verwijderd waren; en ik bemerkte, dat een van hen het goede en ware liefhad, en daardoor met den Hemel verbonden was, en dat de ander het booze en valsche liefhad, en daardoor met de hel verbonden was. Ik trad naderbij, en riep hen samen, en uit hun toon en uit hun antwoorden maakte ik op, dat de een zoowel als de ander de waarheden kon gewaarworden, ze erkennen wanneer hij ze gewaar geworden was, dus dat hij uit het verstand kon denken, en ook de dingen van het verstand vaststellen naar het hem behaagde, en de dingen van den wil naar zijn believe, bijgevolg dat elk van hen in een soortgelijke vrije keuze was ten aanzien van de redelijke dingen. En bovendien merkte ik op, dat vanuit dit vrije in hun gemoederen iets lichtends verscheen van het eerste gezicht, dat tot de gewaarwording behoorde, tot het laatste gezicht, dat tot het oog behoorde. Maar wanneer degene die het booze en valsche liefhad, aan zijn eigen gedachte was overgelaten, nam ik waar, dat iets als rook uit de hel opsteeg, en het lichtende, dat boven het geheugen was, uitdoofde, zoodat daar voor hem een dikke duisternis ontstond, als die van middernacht; voorts ook, dat deze rook ontstoken werd

en brandde als een vlam, welke dat gebied van het gemoed verlichtte, hetwelk onder het geheugen was, vanuit hetwelk hij ontzaglijke valscheden uit de boosheden der eigenliefde dacht. Bij den ander daarentegen, die het goede en ware liefhad, zag ik, wanneer hij aan zichzelf was overgelaten, iets als een teedere vlam uit den Hemel neervloeien, die het gebied van zijn gemoed boven het geheugen verlichtte, en ook het gebied beneden het geheugen tot aan het oog toe; en dat het schijnsel van deze vlam meer en meer opblonk, naarmate hij uit de liefde van het goede het ware gewaarwerd en dacht. Uit deze geziene dingen bleek mij duidelijk, dat elk mensch, zoowel de booze als de goede een geestelijke vrije keuze heeft; maar dat de hel haar somtijds uitdooft bij de boozen, en dat de Hemel haar verhoogt en ontsteekt bij de goeden. Hierna sprak ik met beiden, en eerst met hem, die het booze en valsche liefhad; en toen ik, na eenige woorden over zijn lot, van de vrije keuze gewag maakte, ontstak hij en zeide: “O, wat een waanzin is het, om te gelooven, dat de mensch vrije keuze heeft in de geestelijke dingen; welk mensch kan zichzelf het geloof verschaffen en uit zichzelf het goede doen; leert het priesterschap niet heden uit het Woord, dat niemand zich iets nemen kan tenzij het hem uit den Hemel gegeven is; en heeft de Heer Christus niet tot Zijne discipelen gezegd: Zonder Mij kunt gij niets doen; en daaraan voeg ik nog toe, dat niemand voet of hand kan bewegen om eenig goeds te doen, of zijn tong bewegen om eenig waars uit het goede te spreken. Daarom heeft de kerk door haar wijze mannen de conclusie opgesteld, dat de mensch niets geestelijks kan willen, verstaan en denken, en zich zelfs niet eens geschikt kan maken om dit te willen, te verstaan en te denken, evenmin als een standbeeld, een houtblok en een steen, en dat daarom uit God, die alleen de allervrijste en onbegrensde macht heeft, naar welgevallen het geloof wordt ingeblazen, dat, zonder al ons werken en al onze macht, onder de werking van den Heiligen Geest, alle dingen voortbrengt, welke de onontwikkelden aan den mensch toeschrijven.” Daarna sprak ik met den ander, die het goede en ware liefhad; en toen ik, na eenige woorden over zijn lot, melding maakte van de vrije keuze, zeide hij: “Welk een waanzin is het, de vrije keuze in de geestelijke dingen te loochenen; wie kan niet het goede willen en doen, en het ware denken en spreken vanuit zich-zelfen uit het Woord, dus uit den Heer, die het Woord is, want Hij heeft gezegd: Maakt goede vruchten en gelooft in het Licht; en ook: Hebt elkander lief, en hebt God lief; voorts: Wie hoort en Mijne geboden doet, die heeft Mij lief, en Ik zal hem liefhebben; behalve duizend van dergelijke uitspraken in het gansche Woord. Waartoe zou derhalve het Woord dienen, zoo de mensch niets kon willen en denken, en

vandaar doen en spreken van hetgeen daar geboden is? Wat zouden, zonder deze macht bij den mensch, de godsdienst en de Kerk anders zijn dan een door schipbreuk gezonken schip, dat op den bodem der zee ligt, en waarvan de gezagvoerder op den top van den mast staat, en uitroept “Ik kan niets doen”, en toeziet, hoe de overige zeelieden in reddingsbooten met geschen zeilen wegvaren. Was aan Adam niet het vrije gegeven, van den boom des levens te eten, en ook van den boom der wetenschap van het goede en booze? En omdat hij uit zijn vrije van dien boom at, drong een rook uit de slang, dat is, uit de hel, in zijn gemoed, ter oorzaak waarvan hij uit het Paradijs geworpen en vervloekt werd. En nochtans verloor hij de vrije keuze niet, want men leest, dat de weg tot den boom des levens door een Cherub bewaakt werd, omdat hij, wanneer dit niet gedaan was, nog daarvan zou kunnen willen eten.” Nadat hij dit gezegd had, zeide de ander, die het booze en valsche liefhad: “Wat ik gehoord heb, laat ik daar, en ik houd hetgeen ik heb voorgedragen bij mij. Wie weet echter niet, dat God alleen levend en vandaar actief is, en dat de mensch uit zichzelf dood, en vandaar louter passief is. Hoe kan zoo iemand, die in zichzelf dood en louter passief is, iets levends en actiefs tot zichzelf nemen?” Hierop antwoordde ik: “De mensch is een orgaan des levens, en God alleen is het leven; en God stort Zijn leven in het orgaan en in elke bijzonderheid daarvan, zooals de zon haar warmte uitgiet in den boom en in elke bijzonderheid daarvan. En God geeft het dat de mensch dit leven in zich voele als het zijne, en dat hij het zoo voelt, wil God te dien einde dat de mensch overeenkomstig de wetten der orde, welke even talrijk zijn als de geboden in het Woord, als uit zichzelf leve, en zich geschikt make tot de opneming van de liefde Gods; maar nochtans houdt God voortdurend met den vinger de tong boven de balans en matigt, zonder echter ooit de vrije keuze door dwang geweld aan te doen. Een boom kan niets van hetgeen de warmte der zon hem door den wortel toevoert, opnemen, tenzij hij tot in elk zijner vezeltjes lauw en warm wordt; en de elementen kunnen niet door den wortel opstijgen, tenzij elk zijner vezeltjes uit de opgenomen warmte ook warmte uitademt, en aldus bijdraagt tot den overgang dezer elementen; desgelijks doet de mensch uit de levenswarmte, welke hij uit God opneemt; maar de mensch verschilt van den boom hierin, dat hij deze warmte als de zijne voelt, terwijl zij niet van hem is. Voor zooveel hij echter gelooft, dat zij van hem, en niet van God is, neemt hij het licht des levens op, maar niet de warmte der liefde uit God, doch de van de hel uitgaande warmte der liefde, welke, omdat zij grof is, de fijnere vertakkingen van het orgaan verstopt en toesluit, zooals het onreine bloed de haarvaten van het lichaam; op deze wijze

maakt de mensch zich van geestelijk louter natuurlijk. De mensch heeft de vrije keuze daarvandaan, dat hij het leven in zich voelt als het zijne, en dat God hem daarin laat, dit zoo te voelen, opdat verbinding plaats vinde, welke niet bestaanbaar is, tenzij zij wederkeerig is; en zij wordt wederkeerig, wanneer de mensch uit het vrije geheel als uit zichzelf handelt. Indien God dit den mensch niet gelaten had, zou de mensch ook geen mensch zijn, en zou hij het eeuwige leven niet hebben; want de wederkeerige verbinding met God maakt, dat de mensch een mensch, en niet een beest is, en ook, dat hij na den dood tot in eeuwigheid leeft. De vrije keuze in de geestelijke dingen bewerkt dit.” Nadat hij dit gehoord had, verwijderde deze booze geest zich tot op zekeren afstand, en toen zag ik op een zekeren boom een vliegende slang, die een vurige slang wordt genoemd, en die aan iemand een vrucht daarvan aanbod; en toen begaf ik mij in den geest tot die plaats; en in de plaats van de slang vertoonde zich daar een monsterachtig mensch, wiens gelaat zoozeer met baard bedekt was, dat alleen zijn neus daaruit stak; en in de plaats van den boom was daar een brandend stuk hout, waarbij diegene stond, in wiens gemoed te voren de rook was gedrongen, en die daarna de vrije keuze in de geestelijke dingen had verworpen; en terstond ging een dergelijke rook uit van het brandhout en omgaf beide; en aangezien zij aldus aan mijn gezicht onttrokken werden, ging ik heen; maar de ander, die het goede en ware liefhad, en beweerde had, dat de mensch vrije keuze in de geestelijke dingen heeft, begeleidde mij huiswaarts.

505. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens hoorde ik het geknars als van twee tegen elkander schurende molensteenen; ik ging op het geluid af, en het hield op; en ik zag een nauwe poort, die in schuine richting neerwaarts voerde tot een soort van gewelfd huis, waarin tal van kamers waren, die cellen bevatten, in elk waarvan twee personen zaten, die uit het Woord bewijsgronden verzamelden voor de rechtvaardiging door het geloof alleen; de een verzamelde, en de ander schreef het neer, en dit om beurten. Ik trad op een cel toe, die dicht bij de deur was, en ik vroeg: “Wat verzamelt en wat schrijft gij?” Zij zeiden: “Plaatsen aangaande de DAAD DER RECHTVAARDIGING of aangaande het GELOOF IN DAAD, dat het eigenlijke rechtvaardigende, levendmakende en zaligmakende geloof is, en het hoofd der leeren van de kerk in ons Christendom”. En toen zeide ik tot hem: “Noem mij eenig teeken van deze daad, wanneer dit geloof in des menschen hart en ziel wordt gebracht”. Hij antwoordde: “Het teeken van deze daad is daar in het oogenblik, wanneer de mensch, doordrongen van smart, dat hij verdoemd is, en wanneer hij in deze wroeging is, aan Christus denkt, namelijk dat Hij de verdoemenis der Wet heeft weggenomen, en dat

hij deze verdienste van Christus met vertrouwen aangrijpt, en daarmede in gedachte God den Vader nadert en Hem bidt". Toen zeide ik: "Op deze wijze geschiedt dus de daad, en is dit het oogenblik?" En ik vroeg: "Hoe moet ik het opvatten, dat van deze daad wordt gezegd, dat niets van den mensch daaraan bijdraagt, niet meer dan hij daaraan zou bijdragen, als hij een houtblok of een steen was; en dat de mensch ten aanzien van deze daad niets kan aanvangen, willen, verstaan, denken, werken, samenwerken, en zich daartoe niet kan geschikt maken en zich niet daarbij aanpassen? Zeg mij, hoe dit samenhangt met uw woorden, dat de daad dan intreedt, wanneer de mensch denkt over het recht der wet, over zijn door Christus opgeheven verdoemenis, over het vertrouwen, waarmede hij deze verdienste van Christus aangrijpt, en in de gedachte daaraan God den Vader nadert en Hem bidt. Worden al deze dingen niet door den mensch gedaan?" Maar hij zeide: "Zij worden door den mensch niet actief maar passief gedaan". En ik antwoordde: "Hoe kan iemand passief denken, vertrouwen en bidden? Neem den mensch het werkende en dan het medewerkende af, neemt ge hem dan ook niet het opnemende weg, dus alles, en met alles de daad zelve? Wat wordt uw daad dan anders dan iets louter ideaals, hetgeen een redewezen wordt genoemd? Ik hoop, dat gij niet met sommigen gelooft, dat zulk een daad alleen bij de voorbeschikten plaats vindt, die niets hoegenaamd aangaande de ingieting van het geloof bij hen weten. Dezen kunnen dobbelsteenen werpen, en daarmede uitmaken, of hun geloof al dan niet is ingegoten. Daarom, mijn vriend, geloof, dat de mensch ten aanzien van het geloof en de naastenliefde vanuit zich uit den Heer werkt, en dat zonder dit werken uw geloofsdaad, welke gij het hoofd der leeren van de kerk in het Christendom noemde, niets anders is dan de pilaar geworden echtgenoot van Loth, welke van louter zout knarst, wanneer de pen van een schrijver of zijn vingernagel daaraan strijkt (Lukas 17: 32). Ik heb dit gezegd, omdat gij uzelf ten aanzien van deze daad aan pilaren gelijk maakt." Toen ik dit gezegd had, greep hij een kandelaar om mij dezen met sterke hand in het gelaat te werpen, maar toen doofde plotseling de kaars uit, en hij wierp den kandelaar tegen het voorhoofd van zijn makker; en ik ging lachend heen.

506. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Er verschenen in de geestelijke wereld twee kudden, waarvan de eene uit BOKKEN en de andere uit SCHAPEN bestond. Ik vroeg mij met verwondering af, wie zij waren, want ik wist, dat de dieren, die in de geestelijke wereld worden gezien, niet dieren zijn, maar de overeenstemmingen der aandoeningen en der daaruit voortvloeiende gedachten van hen, die daar zijn. Ik trad daarom naderbij, en naarmate ik naderde, verdwenen de gelijkenissen van dieren, en in hun plaats verschenen

menschen. En het werd geopenbaard, dat zij, die de kudde der bokken uitmaakten, diegenen waren, die zich bevestigd hadden in de leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen; en dat zij, die de kudde der schapen uitmaakten, diegenen waren, die geloofden, dat naastenliefde en geloof één zijn, zooals het goede en het ware één zijn. En toen sprak ik met hen, die als bokken verschenen waren, en ik zeide: “Waarom zijt gij aldus vergaderd?” De meesten behoorden tot de geestelijkheid, en waren verheerlijkt geworden door den roem der geleerdheid, omdat zij de verborgenheden van de rechtvaardiging door het geloof alleen wisten. Zij zeiden, dat zij vergaderd waren om een concilie te houden, omdat zij gehoord hadden, dat de uitspraak van Paulus (Rom. 3: 28) *dat de mensch door het geloof gerechtvaardigd wordt zonder de werken der wet* niet recht verstaan werd, aangezien Paulus daar onder het geloof niet het geloof der huidige kerk verstond, hetwelk bestaat in drie Goddelijke personen van eeuwigheid aan, maar het geloof in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus. En onder de werken der wet verstond hij niet de werken der wet van den decaloog, maar de werken van de Mozaïsche wet, die voor de Joden waren; en dat zij aldus uit deze paar woorden door een verkeerde uitlegging twee ontzaglijke valschheden hadden geconcludeerd, welke daarin bestaan, dat zij daaronder het geloof van de huidige kerk, en dat zij daaronder de werken der wet van den decaloog verstonden. Dat Paulus niet deze daaronder verstond, maar de werken der Mozaïsche wet, welke voor de Joden waren, blijkt helder uit zijn woorden tot Petrus, wien hij verweet naar Joodsche wijze te leven, terwijl hij toch wist *dat niemand gerechtvaardigd wordt door de werken der wet, maar door het geloof van Jezus Christus* (Gal. 2: 14, 15, 16); door het geloof van Jezus Christus wil zeggen: door het geloof in Hem en uit Hem (men zie boven n. 338). En aangezien hij onder de werken der wet de werken der Mozaïsche wet verstond, maakte hij een onderscheid tusschen de wet des geloofs en de wet der werken, en tusschen de Joden en de natiën, of tusschen de besnijdenis en de voorhuid; en door de besnijdenis wordt, als overal elders, het Jodendom aangeduid; en hij besluit dit dan ook met deze woorden: *Doen wij dan de wet te niet door het geloof, dat zij verre, maar wij bevestigen de wet*; dit alles zegt hij in één reeks (Rom. 3: 27, 28, 29, 30, 31); en ook zegt hij in het voorafgaande hoofdstuk: *Niet de hoorders der wet zullen door God gerechtvaardigd worden, maar de daders der wet zullen gerechtvaardigd worden* (Rom. 2: 13); *voorts dat God een iegelijk vergelden zal naar zijne werken* (Rom. 2: 6); en verder: *Wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen hij door het lichaam gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad* (II Cor. 5: 10),

behalve tal van andere plaatsen bij hem. Hieruit blijkt, dat Paulus het geloof zonder de goede werken verwierp, evenals Jakobus (Brief hfdst. 2: 17 tot 26). Dat door Paulus de werken der Mozaïsche wet werden verstaan, welke voor de Joden waren, daarin zijn wij bovendien nog bevestigd door het feit, dat alle inzettingen voor de Joden bij Mozes de Wet worden genoemd, dus de werken der wet, hetgeen wij uit het volgende zien: *Dit is de wet des spijsoffers* (Levit. 6: 14, 18 en vervolg); *dit is de wet voor het brandoffer, voor het spijsoffer, voor het zond- en schuldoffer, voor het vuloffer* (Lev. 7: 37); *dit is de wet van het beest en van den vogel* (Lev. 11: 46 en vervolg); *dit is de wet van de barende voor den zoon of de dochter* (Lev. 12: 7); *dit is de wet der melaatschheid* (Lev. 13: 59; hfdst. 14: 2, 32, 54, 57); *dit is de wet desgenen, die den vloed heeft.* (Lev. 15: 32); *dit is de wet der ijvering* (Num. 5: 29, 30); *dit is de wet des Nazireërs* (Num. 6: 13, 21); *dit is de wet der reiniging* (Num. 19: 14); *dit is de wet aangaande de roode vaars* (Num. 19: 2); *de wet voor den koning* (Deut. 17: 15 tot 19); ja zelfs wordt het gansche boek van Mozes het *Boek der Wet* genoemd (Deut. 31: 9, 11, 12, 26, en ook in Lukas 2: 22; hfdst. 24: 44; Joh. 1: 46; hfdst. 7: 22, 23; hfdst. 8: 5). Hieraan hebben zij ook toegevoegd, dat zij in Paulus zagen, dat men moet leven naar de wet van den decaloog, en dat zij vervuld wordt door de naastenliefde (Rom. 13: 8, 9, 10, 11), voorts dat hij zegt, *dat er drie dingen zijn: geloof, hoop en naastenliefde, en dat de grootste van deze de naastenliefde is* (1 Cor. 13: 13), dus niet het geloof. Zij zeiden, dat zij ter oorzaak hiervan waren samengeroepen. Maar opdat ik hen niet storen zou, trok ik mij terug; en toen verschenen zij wederom in de verte als bokken, en nu eens als liggend en dan weer als staande, maar zij keerden zich af van de kudde der schapen. Zij verschenen alsof zij lagen wanneer zij beraadslaagden, en alsof zij stonden, wanneer zij gevolgtrekkingen maakten. Ik vestigde echter mijn blik op hun hoornen, en ik verwonderde mij daarover, dat de hoornen aan hun voorhoofd nu eens als naar voren en naar boven waren gestrekt, dan weer naar achteren rugwaarts gebogen, en ten slotte geheel en al omgebogen; en toen keerden zij zich plotseling tot de kudde der schapen, maar nochtans bleven zij als bokken verschijnen. Daarom trad ik nogmaals op hen toe, en vroeg: “Wat nu?” Zij zeiden, dat zij tot de gevolgtrekking gekomen waren, dat het geloof alleen de goedheden der naastenliefde voortbrengt, zooals de boom vruchten voortbrengt. Maar toen werd een donderslag gehoord, en men zag een bliksemflits van boven neerslaan; en terstond daarop verscheen een Engel, staande tusschen de twee kudden, en hij riep de kudde der schapen toe: “Hoort niet naar hen; zij zijn niet afgeweken van hun vroeger geloof, hetwelk daarin bestaat, dat het geloof alleen rechtvaardigt en zaligmaakt, en

dat de daadwerkelijke naastenliefde in het geheel niets daartoe bijdraagt; ook is niet het geloof de boom, maar de mensch is de boom; maar doet boete, en ziet naar den Heer, en gij zult geloof hebben; voordat gij hiertoe gekomen zijt is het geloof geen geloof, waarin iets levends is." Toen wilden de bokken met achterwaarts gebogen hoornen de schapen naderen, maar de Engel, die tusschen hen stond, verdeelde de schapen in twee kudden; en hij zeide tot die ter linkerzijde: "Voegt u bij de bokken; maar ik zeg u, dat de wolf zal komen, die hen zal wegsleuren, en u met hen."

Maar nadat de twee kudden van schapen gescheiden waren, en zij, die ter linkerzijde waren, de dreigende woorden van den Engel gehoord hadden, zagen zij elkander wederkeerig aan, en zeiden: "Laten wij met onze vroegere metgezellen spreken." En toen sprak de linkerkudde tot de rechterkudde, zeggende: "Waarom hebt gij u van onze herders verwijderd; zijn geloof en naastenliefde niet één, gelijk de boom en de vrucht één zijn; want de boom zet zich door de takken in de vrucht voort; scheur iets van den tak af, waardoor de boom door het continueele in de vrucht invloeit, zal dan de vrucht niet te gronde gaan, en te zamen met de vrucht al het zaad, waaruit opnieuw een boom zou groeien; vraagt onzen priesters, of het niet zoo is." En toen vroegen zij het, en de priesters zagen rondom de overigen aan, die met ooggeknipper te kennen gaven, dat zij zeggen zouden, hoe goed zij gesproken hadden; en daarna antwoordden de priesters: "Gij hebt goed gesproken; maar wat betreft de voortzetting van het geloof in de goede werken, gelijk die van den boom in de vruchten, dienaangaande weten wij vele verborgenheden, maar het is hier de plaats niet om ze bekend te maken; in het snoer of den draad des geloofs en der naastenliefde zijn tal van kleine knopen, die alleen wij priesters kunnen, uithalen." En toen verhief zich een van de priesters, die onder de schapen ter rechterzijde was, en zeide: "Zij hebben u geantwoord, dat het zoo is, maar tot de hunnen zeggen zij, dat het niet zoo is, want zij denken anders." Daarom vroegen zij: "Hoe denken zij dan? Denken zij niet gelijk zij leeren?" Hij zeide: "Nee, zij denken, dat al het goede der naastenliefde, hetwelk het goede werk wordt genoemd, en dat door den mensch wordt gedaan ter wille van de zaligheid en van het eeuwige leven, niet voor het kleinste deel goed is, omdat de mensch door het uit hemzelf voortkomende werk zichzelve wil zaligmaken, de gerechtigheid en de verdienste van den eenen Zaligmaker voor zich opeischend; en dat het zoo gesteld is met elk goed werk, waarin de mensch zijn wil voelt; daarom beweren zij, dat er in het geheel geen verbinding van geloof en naastenliefde is, en dat het geloof zelfs niet eens door de goede werken wordt vastgehouden en in stand gehouden."

Maar die van de linkerkudde zeiden: “Gij spreekt leugens over hen; prediken zij niet openlijk voor ons de naastenliefde en haar werken, die zij de werken des geloofs noemen?” En hij antwoordde: “Gij verstaat hun predikingen niet; alleen een geestelijke, die daarbij tegenwoordig is, let daarop en verstaat; zij denken alleen maar een zedelijke naastenliefde, en de burgerlijke en politieke goedheden daarvan, welke zij de goedheden des geloofs noemen, en die zij geenszins zijn, want een godloochenaar kan ze evenzeer en onder denzelfden vorm doen. Daarom zeggen zij eenstemmig, dat niemand door welke werken dan ook zalig wordt, maar door het geloof alleen. Doch om het met vergelijkingen duidelijk te maken: een appelboom brengt appels voort; maar indien de mensch de goedheden doet ter wille van de zaligheid, gelijk deze boom appels voortbrengt door het continue, dan zijn deze appels van binnen verrot en vol wormen; zij zeggen ook, dat de wijnstok druiven voortbrengt, maar dat als de mensch de geestelijke goedheden zou doen gelijk de wijnstok druiven voortbrengt, hij wilde druiven zou maken.” Maar toen vroegen zij: “Van welken aard zijn dan voor hen de goedheden der naastenliefde of de werken, die de vruchten des geloofs zijn?” Hij antwoordde: “Het zijn misschien voor hen onwaarneembare dingen ergens in de buurt van het geloof, waarmede zij evenwel niet samenhangen; zij zijn gelijk de schaduw, die den mensa van achteren volgt, wanneer hij naar de zon gekeerd is, welke schaduw hij niet bemerkt tenzij hij zich omkeert; ja, ik kan zelfs zeggen, dat zij zijn als de staarten van paarden, die men heden ten dage in vele streken afsnijdt, zeggende: “Wat moeten zij daarmede; ze zijn tot niets nut; blijven ze aan het paard hangen, dan worden ze licht bevuild”. Dit hoorende, zeide iemand uit de linker schepenkudde verontwaardigd: “Er is wel degelijk eenige verbinding; hoe zouden zij anders werken des geloofs genoemd kunnen worden; wellicht worden de goedheden der naastenliefde uit God in de vrijwillige werken des menschen nedergelegd door eenigen invloed, dus door eenige aandoening, aspiratie, inspiratie, aanprikkeling en opwekking van den wil, door een stille gewaarwording in de gedachte en daaruit voortvloeiende aanmaning, door wroeging en dus door het geweten, en den daaruit voortvloeienden aandrang, door de gehoorzaamheid aan den decaloog en aan het Woord, zooals bij een klein kind of een wijze, of door een ander bemiddelend iets, dat daaraan gelijk is; hoe zouden zij anders vruchten des geloofs genoemd kunnen worden.” Hierop antwoordde de priester: “Neen; en als zij zeggen, dat het door iets dergelijks geschiedt, zoo overladen zij dit in hun redevoeringen nochtans met woorden, waaruit volgt, dat het niet uit het geloof komt. Niettemin voeren sommigen dergelijke dingen aan, maar ALS TEEKENEN DES GELOOFS, DOCH

NIET ALS DE BANDEN VAN HET GELOOF MET DE NAASTENLIEFDE; eenigen verzonnen evenwel een verbinding door het Woord.” En toen zeiden zij: “Vindt dan de verbinding niet op deze wijze plaats?” Maar hij antwoordde: “Niet dat denken zij, maar alleen een verbinding door het aanhooren van het Woord; want zij beweren, dat al het redelijke en geheel het wezen van den wil des menschen in de dingen des geloofs onrein is en naar verdienste uitgaat, aangezien de mensch in geestelijke dingen evenmin iets kan verstaan, willen, werken, samenwerken als een houtblok.” Maar toen een van hen hoorde, dat men geloofde, dat de mensch van dien aard is in alle dingen, die tot het geloof en de zaligheid behooren, zeide hij: “Ik heb iemand hooren zeggen: Ik heb een wijngaard geplant; nu zal ik wijn drinken tot dronkenschap toe. Maar een ander vroeg: Zult gij den wijn uit uw beker drinken met uw rechterhand? En hij zeide: Neen, maar uit een ongeziene beker met een ongeziene hand. En de ander antwoordde: Dan zult gij voorzeker niet ‘dronken worden.’” Terstond daarop zeide dezelfde man: “Maar hoort mij toch, ik bid u; drinkt wijn uit het verstante Woord; weet gij niet, dat de Heer het Woord is; is het Woord niet vanuit den Heer; is Hij dus niet Zelf in het Woord? Zoo gij derhalve het goede doet vanuit het Woord, doet gij het dan niet vanuit den Heer, vanuit Zijn mond en wil? En zoo gij dan naar den Heer ziet, zal Hij u ook leiden en leeren, en gij zult dat goede doen vanuit u uit den Heer. Hoe kan iemand, die iets uit den koning, diens mond en bevel doet, zeggen: Dit doe ik vanuit mijn mond of bevel, en vanuit mijn wil?” Daarna wendde hij zich tot de geestelijkheid, en zeide: “Dienaren Gods, verleidt de kudde niet”. Nadat zij dit gehoord hadden, trok zich het grootste deel der linkerkudde terug, en vereenigde zich met de rechterkudde. Eenigen uit de geestelijkheid zeiden toen: “Wij hebben gehoord, wat wij eerder nooit gehoord hadden; wij zijn herders, wij zullen de schapen niet verlaten.” En zij trokken zich te zamen met hen terug; en zij zeiden: “Deze man heeft het ware woord gesproken; wie kan, wanneer hij vanuit het Woord handelt, dus vanuit den Heer. Zijn mond en wil, zeggen: Dit doe ik vanuit mij zelven? Wie zegt, wanneer hij vanuit den koning, diens mond en wil handelt: Dit doe ik vanuit mij zelven? Wij zien nu de Goddelijke Voorzienigheid, hoe het komt, dat de verbinding van het geloof en van de goede werken, erkend door het kerkelijk gezelschap, niet gevonden werd. Zij kon niet gevonden worden, omdat zij niet kon bestaan, want er was niet geloof in den Heer, die het Woord is, en vandaar was er evenmin geloof vanuit het Woord”. Maar de overige priesters, die tot de kudde der bokken behoorden, gingen heen; en zij zwaaiden hun mutsen, en riepen uit: “Het geloof alleen, het geloof alleen, het zal nochtans leven”.

507. VIJFDE GEDENKWAARDIGHEID. Ik was in gesprek met Engelen, en ten slotte spraken wij over de begeerte van het booze, waarin ieder mensch is door geboorte. Een van hen zeide, dat in de wereld, waar hij is, zij die in de begeerte zijn, aan ons Engelen verschijnen als dwazen, maar zij schijnen zichzelf dan hoogst wijs toe. Daarom worden zij, teneinde hen aan hun dwaasheid te onttrekken, nu eens in deze dwaasheid teruggebracht en dan weer in het redelijke, dat bij hen in de uitwendige dingen is; en in dien staat zien, erkennen, en bekennen zij hun krankzinnigheid, maar toch begeeren zij uit hun redelijken staat in hun krankzinnigen staat terug te keeren, en verplaatsen zich ook weer in dezen, als uit het gedwongene en onaangename in het vrije en aangename; aldus is het de begeerte en niet het inzicht, dat hen innerlijk streelt. Er zijn drie universeele liefden, waaruit elk mensa uit de schepping is samengesmolten: de liefde van den naaste, die ook de liefde van het doen van nutten is; deze liefde is geestelijk; de wereldliefde, die ook de liefde is van het bezitten van rijkdommen; deze liefde is stoffelijk; en de eigenliefde, die ook de liefde is, over anderen te heer-schen; en deze liefde is lichamelijk. De mensch is waarlijk mensch, wanneer de liefde van den naaste, of de liefde van het doen van nutten, het hoofd maakt, en de wereldliefde of de liefde om rijkdommen te bezitten de borst en den buik maakt en de eigenliefde of de liefde om te overheerschen, de voeten en de voetzolen maakt. Wanneer echter de wereldliefde het hoofd maakt, zoo is de mensch niet anders mensch dan als een gebochelde; en wanneer de eigenliefde het hoofd maakt, dan is hij niet als een mensch die op zijn voeten staat, maar als iemand die op de palmen van zijn handen staat, met het hoofd naar beneden en de billen naar boven. Wanneer de liefde tot het doen van nutten het hoofd maakt, en de overige twee liefden in volgorde lichaam en voeten, zoo verschijnt die mensch in den Hemel met een engellijk aangezicht, met een schoone regenboog om het hoofd; maar wanneer de wereldliefde of de liefde tot rijkdommen het hoofd maakt, zoo verschijnt hij van den Hemel uit gezien met een bleek gezicht als van een doode, met een geelachtigen kring om het hoofd; wanneer echter de eigenliefde of de liefde tot overheersching over anderen het hoofd maakt, zoo verschijnt hij van den Hemel uit gezien met een zwart blakend gezicht en een witten kring om het hoofd.” Hierop vroeg ik, wat de kringen om de hoofden uitbeelden. Zij antwoordden: “Zij beelden het inzicht uit. De witte kring om het hoofd met het zwart blakend gezicht beeldt uit, dat zijn inzicht in de uitwendige dingen of rondom hem is, maar de dwaasheid in de inwendige dingen of in hem; ook is een mensch, die van dien aard is, wijs, wanneer hij in het lichaam is, en dwaas, zoolang hij in den geest is; en geen mensch is wijs

in den geest tenzij uit den Heer hetgeen het geval is, wanneer hij opnieuw uit Hem verwekt en geschapen wordt.” Na deze woorden opende zich de aarde ter linkerzijde, en door de opening zag ik een duivel opstijgen met een zwart blakend gezicht en een witten kring om het hoofd, en ik vroeg hem: “Wie zijt gij?” Hij zeide: “Ik ben Lucifer, de zoon van den dageraad, en aangezien ik mij aan den Allerhoogste gelijk maakte, werd ik nedergeworpen, zooals ik bij Jesaja (hfdst. 14) beschreven word.” Hij was echter niet die Lucifer, maar hij geloofde hem te zijn. En ik zeide: “Zoo gij nedergeworpen zijt, hoe kunt gij dan wederom uit de hel oprijzen?” En hij antwoordde: “Daar ben ik een duivel, maar hier ben ik een Engel des lichts; ziet gij niet hoe mijn hoofd omringd is door een witten gordel? En gij zult ook, zoo gij wilt, zien, dat ik zedelijk ben onder de zedelijken, en redelijk onder de redelijken, ja zelfs geestelijk onder de geestelijken. Ik heb ook kunnen prediken.” Ik vroeg: “Hoe hebt gij gepredikt?” Hij zeide: “Tegen de bedriegers, tegen de echtbrekers, en tegen alle helsche liefden; ja zelfs heb ik toen mijzelf, Lucifer, een duivel genoemd, en tegen mijzelf heb ik hem vervloekt, en ter oorzaak daarvan werd ik met lofprijzingen tot den Hemel opgeheven; dit is de reden, waarom ik de zoon van den dageraad werd genoemd; en waarover ik mijzelf verwonderde: wanneer ik op den kansel stond, dacht ik niet anders, dan dat ik recht en betamelijk sprak; maar de oorzaak daarvan werd mij onthuld, en deze bestond hierin, dat ik in de uitwendige dingen was, en dat deze dan gescheiden waren van mijn inwendige dingen; en hoewel dit mij onthuld was, kon ik mij nochtans niet veranderen, omdat ik mij boven den Allerhoogste verheven en mij tegen Hem opgeheven had.” Daarna vroeg ik hem: “Hoe hebt ge zoo kunnen spreken, terwijl gij toch zelf een bedrieger en zelf een echtbreker zijt?” Hij antwoordde: “Ik ben een ander, wanneer ik in de uitwendige dingen of in het lichaam ben, en een ander, wanneer ik in de inwendige dingen of in den geest ben; in het lichaam ben ik een Engel, maar in den geest een duivel; want in het lichaam ben ik in het verstand, maar in den geest ben ik in den wil; en het verstand draagt mij naar boven, maar de wil draagt mij naar beneden. En wanneer ik in het verstand ben, omhult een witte gordel mijn hoofd; maar wanneer het verstand zich gansch en al aan den wil overgeeft en van den wil wordt, hetgeen ons laatste lot is, zoo wordt de gordel zwart en verdwijnt, en wanneer dit eenmaal het geval is, zoo kan ik niet langer in dit licht opstijgen”. Maar plotseling, de Engelen bij mij ziende, ontvlamden zijn aangezicht en zijn stem, en hij werd zwart, en ook wat den gordel rondom zijn hoofd betrof, en hij viel door de opening, waardoor hij was opgestegen, neder in de hel. De omstanders maakten uit hetgeen zij gezien en gehoord

hadden de gevolgtrekking, dat de mensch zoo is als zijn wil is, en niet zoo als zijn verstand is, aangezien de wil het verstand gemakkelijk naar zijn zijde overhaalt en het onderwerpt. Toen vroeg ik den Engelen, waarvandaan de duivels de redelijkheid hadden; en zij zeiden: “Zij komt voort uit de glorie der eigenliefde, want de eigenliefde wordt door glorie omgord, want deze glorie is de glans van het vuur dier liefde, en deze glorie verheft het verstand bijna in het licht des Hemels; want het verstand bij elk mensch kan opgeheven worden naar gelang van de erkentissen, maar niet de wil, tenzij door een leven overeenkomstig de waarheden der Kerk en der rede. Dit is de reden, dat de godloochenaars zelf, die in de glorie van den roem uit de eigenliefde zijn, en vandaar in hoogmoed van het eigen inzicht, een subliemere redelijkheid genieten dan vele anderen, maar alleen dan, wanneer zij in de gedachte van het verstand zijn, doch niet, wanneer zij in de liefde van den wil zijn; en de liefde van den wil bezit den inwendigen mensch, de gedachte van het verstand daarentegen den uitwendigen.” Verder zeide de Engel de oorzaak waarom de mensch is samengesmolten uit drie liefden, namelijk uit de liefde van het nut, uit de wereldliefde en uit de eigenliefde; de oorzaak is opdat de mensch uit God denke, hoewel geheel als vanuit zichzelf. Hij zeide, dat de hoogste dingen in des menschen gemoed naar boven tot God zijn gekeerd, de middelste dingen daarin naar buiten tot de wereld, en de laagste dingen daarin naar beneden in het lichaam; en daar deze laagste dingen naar beneden zijn gekeerd, denkt de mensch geheel als vanuit zichzelf, terwijl hij toch uit God denkt.

508. ZESDE GEDENKWAARDIGHEID.

Op zekeren dag verscheen aan mij een prachtige tempel van vierkanten vorm, welks dak als een kroon van boven gewelfd en rondom opgeheven was; zijn muren waren een ononderbroken reeks vensters uit kristal, zijn poort uit parelachtige substantie. Van binnen aan de zuidzijde naar het westen toe was een spreekgestoelte, waarop ter rechterzijde het geopende Woord rustte, omringd door een sfeer van licht, welks glans het gansche spreekgestoelte omgaf en verlichtte. In het midden van den tempel was het heiligdom, waarvoor een gordijn hing, maar dat nu was opgeheven, en daar stond een cherub uit goud met een zich heen en weder bewegend zwaard in de hand. Terwijl ik naar deze dingen zag, vloeyde het in mijne overpeinzing, wat zij elk afzonderlijk beteekenden, namelijk, dat deze tempel de Nieuwe Kerk beteekende; de poort uit parelachtige substantie den ingang tot haar; de vensters uit

kristal, de waarheden die haar verlichtten; het spreekgestoelte het priesterschap en de predikingen; het geopende Woord daarop en het bovendeele daarvan verlichtende, dat de inwendige zin des Woords, die geestelijk is, geopenbaard is; het heiligdom in het midden des tempels, de verbinding van deze Kerk met den engellijken Hemel; de Cherub uit goud daarin, het Woord in den zin van de letter; het zich bewegende zwaard in zijn hand, beteekende, dat deze zin hierheen en daarheen gewend kan worden, zoo het slechts geschiedt met aanpassing aan een zekere waarheid. Dat het gordijn vóór den cherub was opgeheven, beteekende, dat nu het Woord is opengelegd. Daarna, toen ik naderbij trad, zag ik deze schrift boven de deur: Nu is HET GEORLOOFD, hetgeen beteekende, dat het nu geoorloofd is, verstandelijk in de verborgenheden des geloofs binnen te gaan. Bij den aanblik van deze schrift viel het in mijn gedachte in, dat het zeer gevaarlijk is met het verstand binnen te gaan in de dogma's des geloofs, die uit het eigen inzicht en vandaar uit valscheden zijn samengesmolten, en dat het nog gevaarlijker is, ze uit het Woord te bevestigen; daardoor wordt het verstand van boven, en allengs ook van onderen gesloten, en wel dermate, dat de theologische dingen niet alleen veracht maar ook verdelgd worden, gelijk het schrift op papier door de boekwormen en de wol van een doek door de motten, terwijl het verstand alleen blijft in de politieke dingen, die zijn leven betreffen in het staatsbestuur, waaronder hij staat, en in de burgerlijke dingen, die tot zijn ambt behooren, en in de huiselijke aangelegenheden, die tot zijn huis behooren, waarbij hij dan in gene en deze dingen voortdurend de natuur kust, en haar om de verlokkingen harer genietingen liefheeft, zooals de afgodendienaar het gouden beeld in zijn boezem liefheeft. Aangezien nu de dogma's in de huidige Christelijke kerken niet uit het Woord, maar uit het eigen inzicht, en vandaar uit valscheden zijn samengesmolten, en ook door eenige plaatsen uit het Woord bevestigd, zoo is vanuit de Goddelijke Voorzienigheid des Heeren het Woord bij de Roomsche Katholieken aan de leeken ontnomen, en is dit bij de Protestanten geopend, maar nochtans is het gesloten door de algemeene uitspraak van hun mond, dat het verstand onder de gehoorzaamheid aan hun geloof gehouden moet worden. In de Nieuwe Kerk is echter het omgekeerde het geval: in haar is het geoorloofd, met het verstand in te schrijden en binnen te dringen in alle geheimen daarvan, en

ze ook door het Woord te bevestigen; de reden hiervan is deze, dat haar leerstellige dingen continue waarheden zijn, uit den Heer door het Woord ontdekt, en de bevestigingen dezer waarheden door de redelijke dingen bewerken, dat het verstand van boven meer en meer geopend, en aldus opgeheven wordt in het licht, waarin de Engelen des Hemels zijn; en dit licht is in zijn wezen de waarheid, en in dit licht blinkt de erkenning van den Heer als den God van Hemel en aarde in haar heerlijkheid. Dit wordt verstaan onder de schrift boven de poort van den tempel; Nu is HET GEOORLOOFD, en ook daaronder, dat het gordijn van het heiligdom voor den Cherub was opgetrokken. Want het is een canon der Nieuwe Kerk, dat de valscheden het verstand sluiten, en dat de waarheden het openen. Hierna zag ik boven mijn hoofd als het ware een klein kind, dat in de hand een papier hield; naarmate het mij naderde, groeide het aan tot de gestalte van een mensch van gemiddelde grootte. Het was een Engel uit den derden Hemel, alwaar allen uit de verte als kleine kinderen verschijnen. Toen hij bij mij was, reikte hij mij het papier over, maar aangezien het met rond gebogen letters geschreven was, zooals zij in den Hemel geschreven worden, gaf ik het terug, en verzocht, dat zij zelve den zin der woorden van het papier zouden uitdrukken in woorden, die aangepast waren aan mijn denkvoorstellingen; en de Engel antwoordde: Dit staat daarop geschreven: TREEDT VAN NU AAN BH MEN IK DE MYSTERIËN VAN HET TOT DUSVER GESLOTEN WOORD, WANT DE AFZONDERLIJKE WAARHEDEN DAARVAN ZIJN EVEN ZOOVELE SPIEGELS VAN DEN HEER.

Negende Hoofdstuk

Het Berouw

509. Na de verhandelingen over het geloof, de naastenliefde en over de vrije keuze volgt in nauw verband een verhandeling over het berouw, aangezien het ware geloof en de echte naastenliefde zonder berouw niet bestaanbaar zijn, en niemand zonder vrije keuze boete kan doen. Dat hier over het berouw gehandeld wordt, vindt ook hierin zijn oorzaak, dat hierna onmiddellijk gehandeld zal worden over de wederverwekking, en niemand wederverwekt kan worden voordat de zwaardere boosheden, die den mensch voor God afgrijselijk maken, verwijderd zijn, en deze door het berouw verwijderd worden. Wat is de onwederverwekte anders dan een onboetvaardige, en wat is de onboetvaardige anders dan iemand die als in een staat van slaapziekte verkeert, en niets van de zonde weet, en deze daarom aan zijn boezem koestert, en haar dagelijks kust als een echtbreker zijn boel in zijn bed. Opdat men echter wete, wat het berouw is, en wat het uitwerkt, moet de verhandeling hierover in artikels verdeeld worden.

Het berouw is het eerste ding der Kerk bij den mensch.

510. De gemeenschap, die Kerk wordt genoemd, bestaat uit even zoovele menschen als in wie de Kerk is; en de Kerk gaat bij den mensch binnen wanneer hij wordt wederverwekt; en een ieder wordt daardoor wederverwekt, dat hij zich onthoudt van de boosheden der zonde, en ze ontvlucht als iemand doen zou, wanneer hij de helsche benden zag met fakkels in de hand, voornemens hem te overvallen en op den brandstapel te werpen. Er zijn tal van dingen, die den mensch bij het voortschrijden in de eerste tijden van het leven voorbereiden tot de Kerk, en hem daarin binnenleiden; maar de dingen, die haar bij den mensch bewerken, zijn de handelingen van het berouw. De handelingen van het berouw zijn al die handelingen, die bewerken, dat hij de boosheden, die zonden tegen God zijn, niet wil en vandaar niet doet; want vooraleer dit geschiedt, staat de mensch buiten de wederverwekking; en indien dan eenige gedachte over de eeuwige zaligheid in hem opkomt, keert hij zich naar haar toe, maar terstond daarop keert hij zich van haar af; want zij dringt niet verder in den mensch dan in zijn denkvoorstellungen,

en gaat van daar uit in de woorden der spraak, en wellicht ook in eenige met de spraak overeenkomende gebaren; maar wanneer zij daarentegen in den wil binnengaat, is zij in den mensch, want de wil is de mensch zelf, aangezien zijn liefde daar woont; doch de gedachte is buiten den mensch, tenzij zij van zijn wil uitgaat; gebeurt dit, zoo werken wil en gedachte als één te zamen, en maken te zamen den mensch. Hieruit volgt, dat het berouw, om berouw te zijn, en om zijn werking in den mensch te doen, tot den wil en daarvandaan tot de gedachte moet behooren, en niet tot de gedachte alleen, bijgevolg daadwerkelijk moet zijn en niet uitsluitend mondeling. Dat het berouw het eerste ding van de Kerk is, blijkt duidelijk uit het Woord. Johannes de Dooper, die vooruitgezonden werd, om de menschen tot de Kerk voor te bereiden, welke de Heer zou stichten, predikte, toen hij doopte, tevens het berouw, weshalve zijn doop de doop van het berouw werd genoemd; en zulks daarom, wijl door den doop de geestelijke wassing werd aangeduid, welke een reiniging van zonden is. Dit deed hij in den Jordaan, omdat de Jordaan de inleiding in de Kerk beteekende, want deze was de eerste grens van het land Kanaän alwaar de Kerk was. De Heer Zelf predikte ook het berouw tot de vergeving der zonden, waardoor Hij leerde, dat het berouw het eerste ding der Kerk is, en dat voor zooveel de mensch boete doet, bij hem de zonden verwijderd worden, en voor zooveel deze verwijderd worden, zij vergeven worden. En bovendien gebood de Heer den twaalf apostelen, alsmede den zeventig mannen, die Hij uitzond, dat zij het berouw zouden prediken. Hieruit blijkt duidelijk, dat het berouw het eerste ding der Kerk is.

511. Dat bij den mensch de Kerk niet eerder is, dan nadat bij hem de zonden verwijderd zijn, kan een ieder uit de rede opmaken, en het kan door de volgende vergelijkingen worden toegelicht: wie kan in velden of wouden, waarin allerlei wilde dieren zijn, schapen, geiten en lammeren binnenlaten, voordat hij de wilde dieren heeft verdreven; en wie kan een met doornen, distelen en netels bezaaiden grond tot een tuin maken, voordat hij deze schadelijke gewassen heeft uitgerooid; wie kan in een door de vijanden bezette stad een vorm van uitoefening der gerechtigheid vanuit gericht invoeren en een burgergemeente stichten, voordat hij de vijanden verdreven heeft? Evenzoo is het gesteld met de boosheden bij den mensch, die zijn als wilde dieren, als doornen en distels, en als vijanden, waarmede de Kerk evenmin kan samenwonen, als een mensch kan wonen in een dierenkooi, waarin tijgers en luipaarden zijn, en evenmin als iemand kan liggen in een bed, bestrooid met vergiftige kruiden, en waarmede de kussens zijn opgevuld; en evenmin als iemand des nachts

in een tempel kan slapen, onder welks vloersteen en graven met lijken zijn;
zouden hem daar de spoken niet bestoken als furiën?

De wroeging, waarvan men heden ten dage zegt, dat zij het geloof voorafgaat, en gevolgd wordt door de vertroosting van het Evangelie, is niet het berouw.

512. In de hervormde Christelijke wereld heeft men het over een zeker soort van angst, smart en verschrikking, die zij WROEGING noemen, welke bij hen, die wederverwekt moeten worden, aan hun geloof voorafgaat en gevolgd wordt door de vertroosting van het Evangelie. Zij zeggen, dat deze wroeging bij hen voortkomt uit de vrees voor den gerechten toorn Gods en voor de daaruit voortvloeiende eeuwige verdoemenis, die een ieder aankleeft ter oorzake van de zonde van Adam en de daaruit voortvloeiende geneigdheid tot de boosheden; en dat zonder deze wroeging het geloof, dat den mensch de verdienste en de gerechtigheid van den Heer Zaligmaker toerekent, niet gegeven wordt; en dat zij, die dit geloof verkregen hebben, de vertroosting van het Evangelie ontvangen, welke daarin bestaat, dat zij gerechtvaardigd, dat is, vernieuwd, wederverwekt en geheiligd worden, zonder eenige medewerking hunnerzijds, en dat zij aldus van de verdoemenis in de eeuwige zegening worden overgebracht, welke het eeuwige leven is. Maar aangaande deze wroeging dient overwogen te worden: 1. Of zij berouw is; 2. Of zij eenige waarde heeft; 3. Of zij werkelijk bestaat.

513. OF DEZE WROEGING AL DAN NIET BEROUW IS kan men opmaken uit de beschrijving van het berouw in hetgeen volgt, namelijk, dat het niet bestaanbaar is, tenzij de mensch niet slechts in het algemeen maar ook tot in elke bijzonderheid weet, dat hij een zondaar is, hetgeen niemand kan weten, tenzij hij zichzelf onderzoekt, en de zonden bij zichzelf ziet en zichzelf ter oorzake daarvan verdoemt. Deze wroeging echter, waarvan gezegd wordt, dat zij noodzakelijk is voor het geloof, heeft niets daarmede gemeen, want zij is slechts de gedachte en de daaruit voortvloeiende belijdenis, dat de mensch in de zonde van Adam en in de geneigdheid der daaraan ontspringende boosheden geboren is, en dat ter oorzake daarvan de toorn Gods op hem is, en dientengevolge de verdoemenis, de vloek en de eeuwige dood zijn verdiend deel is. Hieruit blijkt duidelijk, dat deze wroeging niet het berouw is.

514. Het tweede punt is, of deze wroeging, aangezien zij niet het berouw is, VAN EENIGE WAARDE IS. Er wordt gezegd, dat zij tot het geloof bijdraagt, zooals het voorafgaande tot het volgende; maar dat zij nochtans niet in het geloof binnengaat en zich niet daarmede verbindt, door zich te vermengen. Maar wat is het geloof, dat daarop volgt, anders dan dat God de Vader de gerechtigheid Zijns Zoons toerekent, en dan den zich van niet eenige zonde

bewusten mensch gerecht, nieuw en heilig verklaart, en hem aldus in een door het bloed des Lams gewasschen en wit gemaakten rok kleedt; en wat zijn, wanneer hij in dezen rok rondgaat, de boosheden van zijn leven anders dan in de diepte der zee geworpen zwavelsteen; en wat is dan de zonde van Adam anders dan iets, dat òf toegedekt, òf verwijderd òf afgewenteld is door de toegerekende gerechtigheid van Christus? Wanneer de mensch krachtens dit geloof in de gerechtigheid en dan tevens in de onschuld van den God Zaligmaker wandelt, waartoe dient dan deze wroeging, zoo niet tot het vertrouwen, dat hij in Abrahams schoot is, en van daar uit hen, die de aan het geloof voorafgaande wroeging niet hadden als ellendigen in de hel beschouwt, of als dooden; want er wordt gezegd, dat het levende geloof niet is in hen, die de wroeging missen. Daarom kan men zeggen, dat dezen, wanneer zij zich in de verdoemelijke boosheden ondergedompeld hebben of zich daarin onderdompelen, daaraan even weinig aandacht schenken en ze evenmin gevoelen als jonge zwijnen, die in den drek der straatgoten liggen, gevoelig zijn voor den stank. Hieruit blijkt duidelijk, dat deze wroeging, zoolang zij niet berouw is, niet van eenige waarde is.

515. Het derde punt ter overweging is OF DEZE WROEGING ZONDER BEROUW BESTAAT. In de geestelijke wereld vroeg ik velen, die het de verdienste van Christus toerekenende geloof bij zichzelf bevestigd hadden, of zij eenige wroeging gehad hadden, en zij antwoordden: “Waartoe wroeging, daar wij van de knapen jaren aan als zeker hebben geloofd, dat Christus door Zijn lijden al onze zonden heeft weggenomen. De wroeging strookt niet met dit geloof; want de wroeging bestaat hierin, zichzelf in de hel te werpen, en het geweten te martelen, terwijl men toch weet, dat men verlost is, en aldus van de hel bevrijd en derhalve buiten gevaar.” Zij voegden hieraan toe, dat de inzetting van de wroeging niets anders dan een verzinsel is, dat aangenomen werd in de plaats van het berouw, dat zoo vaak in het Woord vermeld en ook opgelegd wordt; en dat het misschien de eene of andere gemoedsbeweging is bij de eenvoudigen, die slechts weinig van het Evangelie weten, wanneer zij van de martelingen in de hel hooren of daaraan denken. En zij zeiden, dat de vertroosting van het Evangelie, welke hun van de eerste jongelingsjaren aan was ingeprent, de wroeging dermate had weggenomen, dat zij bij het noemen daarvan er in hun hart om gelachen hadden, en dat de hel hun niet meer verschrikking had kunnen inboezemen dan het vuur van den Vesuvius of den Etna de bewoners van Warschau en Weenen kan verschrikken, en ook niet meer dan de basilisken en slangen in de woestijnen van Arabië, of de tijgers en leeuwen in de wouden van Tartarije diegenen kunnen verschrikken, die

in de eene of andere stad van Europa in veiligheid, kalmte en rust wonen; en dat de toorn Gods hen evenmin verschrikt en verbrijzeld had als de toorn van den koning van Perzië de bewoners van Pennsylvanië kan verschrikken en verbrijzelen. Hieruit, alsmede uit de aan hun overleveringen ontleende redenen, ben ik daarin bevestigd, dat de wroeging, wanneer zij niet het berouw is, zooals dit in hetgeen volgt beschreven wordt, niets anders is dan een spel der fantasie. Dat de hervormden de wroeging in de plaats van dit berouw aannamen, geschiedde ook om zich geheel en al van de roomsch-katholieken, die op het berouw en tevens op de naastenliefde aandringen, los te scheuren, en nadat zij de rechtvaardiging door het geloof alleen bevestigd hadden, gaven zij als rede op, dat door het berouw evenals door de naastenliefde iets van den mensch, dat naar verdienste smaakt, in hun geloof zou komen en dit zwart maken.

De bekentenis louter met den mond, dat men een zondaar is, is niet het berouw.

516. Aangaande deze mondelinge bekentenis leeren de zich aan de Augsburgse belijdenis houdende hervormden het volgende: “Niemand kan ooit zijn zonden weten, weshalve zij niet kunnen worden opgesomd; ook zijn er innerlijke en verborgene, zoodat de belijdenis daarvan valsch, onzeker, onvolledig en verminkt zou zijn. Wie echter belijdt, dat hij gansch en al louter zonde is, omvat alle zonden, sluit geen enkele daarvan uit en vergeet er geen. Maar toch moet de opsomming der zonden, hoewel zij niet noodzakelijk is, niet opgeheven worden, ter wille van de teedere en schuchtere gewetens, maar zij is slechts een kinderlijke en algemeene vorm van belijdenis voor meer eenvoudige en grove menschen” (FORMULA CONCORDIAE, bldz. 327, 331, 380). Maar deze belijdenis werd door de hervormden in de plaats van het daadwerkelijke berouw aangenomen, nadat zij zich van de roomsch-katholieken hadden gescheiden, aangezien zij is gegrond op hun toerekeningsgeloof, hetwelk alleen zonder de naastenliefde en dus ook zonder het berouw, de vergeving der zonden bewerkt en den mensch weder-verwekt; en ook op dit beginsel, hetwelk een van dit geloof onafscheidelijk aanhangsel is, namelijk dat er geen medewerking is van den mensch met den Heiligen Geest in de daad der rechtvaardiging; en hierop, dat niemand vrije keuze heeft in de geestelijke dingen; en verder nog hierop, dat alle dingen behooren tot de onmiddellijke barmhartigheid, en hoegenaamd niets tot de middellijke uit en door den mensch.

517. Onder de verschillende redenen, waarom de alleen mondelinge bekentenis dat men een zondaar is, geen berouw is, behoort ook deze, dat een ieder kan uitroepen dat hij een zondaar is, zoowel de goddelooze als ook de duivel, en zulks met een uitwendige wijding, wanneer hij aan de martelingen in de hel denkt, die hem wachten en zich aan hem voordoen. Doch wie ziet niet, dat dit uit niet eenige inwendige wijding voortkomt, bijgevolg dat het een zaak van de verbeelding en vandaar van de longen, maar niet een zaak van den wil uit het innerlijke, en vandaar niet van het hart is? Want een goddelooze en een duivel branden nochtans van binnen van de begeerten der liefde om het booze te doen, waardoor zij gedreven worden als de molenwieken door de stormvlagen; daarom is zulk een uitroep niets anders dan een kunstgreep om God te misleiden of om de eenvoudigen te bedriegen, ten einde zich te bevrijden. Want wat is gemakkelijker dan de lippen tot uitroepen te dwingen, en daaraan den adem van den mond te doen aanpassen, en de oogen op te

slaan, en de handen omhoog te heffen? Dit is hetzelfde, wat de Heer zegt bij Markus: *Wel heeft Jesaja van u, geveinsden, geprofeteerd: Dit volk eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij (7: 6)*; en bij Mattheus: *Wee u, gij schriftgeleerden en farizeën, want gij reinigt het uitterlijke des drinkbekers en des schotels, maar de innerlijke dingen zijn vol van roof en onmatigheid; gij blinde farizeër, reinig eerst het innerlijke des drinkbekers en des schotels, opdat ook het uiterlijke rein worde*” (hfdst. 23: 25, 26, en tal van plaatsen meer in hetzelfde hoofdstuk).

518. In een dergelijken geveinsden eeredienst zijn diegenen, die bij zichzelf het huidige geloof bevestigd hebben, dat de Heer door het lijden des kruises alle zonden der wereld heeft weggenomen; en daaronder verstaan zij de zonden van een ieder, zoo men slechts de formules aangaande de verzoening en de bemiddeling bidt. Sommigen van hen kunnen van de kansels af met verheven stem en als met brandenden ijver veel heilige dingen over het berouw en de naastenliefde uitstorten, terwijl ze toch beide voor ijdel houden ten aanzien van de zaligheid, want zij bedoelen geen ander berouw dan de belijdenis met den mond, en geen andere naastenliefde dan die van het openbare leven, maar zij doen dit ter wille van het volk. Dezen zijn het, die door de volgende woorden des Heeren worden bedoeld: *Velen zullen te dien dage tot Mij zeggen: Heer, Heer, hebben wij niet door Uwen naam geprofeteerd, en in Uwen naam vele krachten gedaan; maar dan zal Ik hun openlijk aanzeggen: Ik ken u niet, gaat weg van Mij, gij werkers der ongerechtigheid* (Matth. 7: 22, 23). Ik hoorde eens in de geestelijke wereld iemand aldus bidden: “Ik ben vol schurft, melaatsch, afschuwelijk van de baarmoeder af; er is bij mij niets ongerepts van hoofd tot voetzool; ik ben niet waardig de oogen omhoog te slaan tot God; ik ben des doods en der eeuwige verdoemenis schuldig; erbarm U mijner ter wille van Uwen Zoon, reinig mij met Zijn bloed; in Uw welbehagen is aller heil gelegen; ik smEEK om barmhartigheid”. Dit gehoord hebbende vroegen de omstanders: “Vanwaar weet gij, dat gij van dien aard zijt?” Hij antwoordde: “Ik weet het, omdat ik het gehoord heb.” Maar toen werd hij tot de navorschende Engelen gezonden, voor wie hij soortgelijke dingen sprak, en dezen berichtten na gedaan onderzoek, dat hij over zichzelf waarheden had gesproken, maar dat hij nochtans niet een enkel booze bij zichzelf wist, omdat hij zichzelf nooit onderzocht had, en omdat hij geloofd had, dat de boosheden na de belijdenis met den mond niet langer boosheden voor God waren, zoowel omdat God de oogen daarvan afwendt, als omdat Hij verzoend is; en dat hij dientengevolge geen berouw over eenige zonde gekoesterd had, hoewel hij een opzettelijke echtbreker was geweest, een dief, een arglistige lasteraar, en

vol vurige wraakzucht; en dat hij van dien aard was in wil en hart; en dat hij vandaar van dien aard zou zijn in woord en daad, zoo de vrees voor de wet en voor het verlies van zijn goeden naam hem daarvan niet weerhield. Nadat hij van dien aard bevonden was, werd hij geoordeeld en tot de huichelaars in de hel nedergestooten.

519. Van welken aard dezen zijn, kan door vergelijkingen worden toegelicht: zij zijn gelijk tempels, waarin slechts geesten van den draak, en diegenen, die in de Openbaring onder de sprinkhanen worden verstaan, vergaderd zijn; en zij zijn als lezenaars daarin, waarop het Woord niet ligt, omdat het onder de voeten werd gelegd. Zij zijn gelijk gepleisterde wanden, waarvan het pleister schoon gekleurd is, en waarbinnen, wanneer de vensters open zijn, uilen en afschuwelijke nachtvogels vliegen. Zij zijn als gewitte graven, waarin doodsbeenderen liggen. Zij zijn als munten, die uit oliedroesem of gedroogde mest gemaakt en met goud overdekt zijn. Zij zijn gelijk de schors en het spint rondom rot hout, en gelijk de kleederen van Aharons zonen om een melaatsch lichaam; ja zelfs gelijk zweren, die men voor genezen houdt, en waarbinnen etter is, die met een dunne huid is bedekt. Wie weet niet, dat een heilig uitwendige en een profaan inwendige niet samenstemmen? Dezulken schuwen het meer dan anderen, zichzelf te onderzoeken, en daarom voelen zij de verkeerdheden in zichzelf evenmin als de walmende en stinkende stoffen in hun maag en ingewanden, voordat zij in de latrine zijn uitgeworpen. Maar men dient wel te onthouden, dat zij, van wie tot dusver sprake was, niet verwisseld mogen worden met hen, die wèl handelen en wèl gelooven; evenmin met hen, die wegens een zonde boete doen en naar een soortgelijke belijdenis met den mond in zichzelf spreken en bidden, wanneer zij in den eeredienst zijn, en meer nog wanneer zij in een geestelijke verzoeking zijn; want deze algemeene belijdenis gaat niet alleen de hervorming en wederverwekking vooraf, maar volgt haar ook.

De mensch wordt geboren tot boosheden van elk geslacht, en zoo hij deze niet voor een deel verwijdert door berouw, blijft hij daarin, en wie daarin blijft, kan niet behouden worden.

520. Dat elk mensch tot boosheden geboren wordt, zoodat hij van de baarmoeder af niets dan het booze is, is in de Kerk bekend; en dit is bekend geworden, omdat het door de concilies en de leiders der Kerken werd geleerd, dat de zonde van Adam op het gansche nageslacht is overgegaan, en dat eenig en alleen om deze zonde elk mensch na hem verdoemd is te zamen met hem, en dat het deze zonde is, welke een ieder van geboorte af aankleeft. Bovendien zijn op deze bewering tal van dingen gegrond, welke de Kerken leeren, zooals dat het bad der wederverwekking, hetwelk de doop genoemd wordt, door den Heer werd ingesteld om deze zonde te verwijderen; en dat dit de reden was van de Komst des Heeren; en dat het geloof in Zijn verdienste het middel is, waardoor zij verwijderd wordt, behalve tal van andere dingen, welke de Kerken op deze bewering hebben gegrondvest. Maar dat uit dezen oorsprong niet eenig erfbooze voortkomt, kan blijken uit hetgeen boven in n. 466 en vervolg werd aangetoond, namelijk, dat Adam niet de eerste van de menschen geweest is, maar dat door Adam en zijn echtgenoot op uitbeeldende wijze de eerste Kerk in deze wereld beschreven wordt, en door den tuin van Eden haar wijsheid, en door den boom des levens haar heenzien naar den Heer, die komen zou; en door den boom der wetenschap van het goede en het booze haar heenzien naar zich en niet naar den Heer. Dat deze Kerk op uitbeeldende wijze beschreven werd door de eerste hoofdstukken van Genesis, is in de in Londen uitgegeven *HEMELSCHER VERBORGENHEDEN* met vele parallelplaatsen uit het Woord aangetoond. Wanneer men eenmaal deze dingen heeft begrepen en aangenomen, zoo valt de tot dusver gekoesterde meening, dat het den mensch uit de ouders ingeboren booze daarvandaan komt, terwijl het toch zijn oorsprong niet daaraan maar aan iets anders ontleent. Dat de boom des levens en de boom der wetenschap van het goede en het booze bij ieder mensch zijn, en dat wanneer gezegd wordt dat zij in een tuin gesteld zijn, daarmede de vrije keuze wordt aangeduid om zich tot den Heer te wenden en om zich van Hem af te wenden, werd in het hoofdstuk over de *VRIJE KEUZE* volledig aangetoond.

521. Maar, mijn vriend, het erfbooze komt nergens anders vandaan dan van de ouders; weliswaar niet het booze zelf, dat de mensch daadwerkelijk begaat, maar de neiging daartoe. Dat dit zoo is, zal een ieder erkennen, zoo hij slechts de rede aan de ondervindingen toevoegt. Wie weet niet dat

de zonen geboren worden in een algemeene gelijkenis met hun ouders wat betreft de aangezichten, zeden en gezindheden, en eveneens de kleinkinderen en achterkleinkinderen in die der grootouders en overgrootouders, en dat daaraan door velen de familiën onderkend worden, alsmede de natiën, zooals de Afrikanen van de Europeanen, de Napolitanen van de Duitschers, de Engelschen van de Franschen, enzoovoort. En wie onderkent niet den Jood aan gelaat, oogen, spraak en gebaar. En zoo gij de sfeer des levens zoudt kunnen voelen, die van den aangeboren gemoedsaard van een ieder uitgaat, zoo zoudt gij desgelijks overtuigd kunnen worden aangaande de gelijkenis der gezindheden en gemoederen. Hieruit volgt, dat de mensch niet geboren wordt in de boosheden zelve, maar alleen in de neiging tot de boosheden, doch met een grootere of kleinere overhelling tot bijzondere boosheden; weshalve niemand na den dood naar eenig erfbooze wordt geoordeeld, maar alleen naar de daadwerkelijke boosheden, die hij zelf bedreven heeft. Dit komt ook ten duidelijkste uit in deze inzetting des Heeren: *De vader zal niet sterven voor den zoon, en de zoon niet sterven voor den vader; een ieder zal vanuit zijne zonde sterven* (Deut. 24: 16). Dit is mij tot zekerheid geworden in de geestelijke wereld aan de kleine kinderen, die sterven, namelijk, dat zij zich slechts tot de boosheden neigen, dus ze willen, maar ze nochtans niet doen; want zij worden onder het toezicht des Heeren opgevoed, en behouden. De bovengenoemde neiging en overhelling tot de van de ouders op de kinderen en nakomelingen overgebrachte boosheden wordt eenig en alleen gebroken door de nieuwe geboorte uit den Heer, welke de wederverwekking wordt genoemd. Zonder haar blijft deze neiging niet alleen ononderbroken voortbestaan, maar groeit bovendien door de achtereenvolgende ouders aan en wordt een sterker overhelling tot de boosheden en ten slotte tot elke soort van boosheden. Dit is de reden, waarom de Joden nu nog de beelden zijn van hun vader Juda, die eene Kanaänietisehe tot echtgenoot nam, en door zijn echtbreuk met Thamar, zijn schoondochter, hun drie stammen verwekte; vandaar is dit overgeërfd in den loop des tijds dermate bij hen toegenomen, dat zij den Christelijken godsdienst niet met het geloof des harten kunnen omhelzen. Er wordt gezegd, dat zij het niet kunnen, omdat de innerlijke wil van hun gemoed daartegen gekant is, en deze wil de oorzaak is, dat zij niet kunnen.

522. Dat al het booze, wanneer het niet verwijderd wordt, bij den mensch blijft, en dat de mensch, wanneer hij in zijn boosheden blijft, niet behouden kan worden, volgt vanzelf. Dat niet eenig booze verwijderd kan worden tenzij uit den Heer bij hen, die in Hem gelooven, en den naaste liefhebben, kan uit

de voorafgaande verhandelingen duidelijk blijken, bovenal uit het volgende in het hoofdstuk over HET GELOOF, namelijk dat *de Heer, de naastenliefde en het geloof één maken zooals leven, wil en verstand, en dat, wanneer zij verdeeld worden, elk daarvan te gronde gaat als een tot stof vervallen parel*; en uit het volgende aldaar: dat *de Heer de naastenliefde en het geloof in den mensch is, en dat de mensch de naastenliefde en het geloof in den Heer is*. Maar men zal vragen: hoe kan de mensch in deze vereeniging binnengaan; het antwoord luidt, dat hij dit niet kan, tenzij hij zijn boosheden voor een deel verwijderd door berouw. Er wordt gezegd, dat de mensch ze verwijderd, omdat de Heer dit niet onmiddellijk zonder de medewerking van den mensch doet; hetgeen ook in hetzelfde hoofdstuk, en in het volgende over de VRIJE KEUZE volledig werd aangetoond.

523. Er wordt beweerd, dat niemand de Wet kan vervullen, en wel des te minder, aangezien hij, die één gebod van den decaloog overtreedt, alle overtreedt. Maar deze zegswijze moet anders verstaan worden dan zij luidt, en wel zoo, dat wie vanuit het vooropgestelde of het bevestigde tegen één gebod handelt, tegen de overige handelt; want vanuit het vooropgestelde en bevestigde handelen staat gelijk met volstrekt ontkennen, dat het een zonde is; en dat men, wanneer gezegd wordt, dat het een zonde is, zulks als iets van geen belang verwerpt. En wie op deze wijze de zonde loochent en verwerpt, beschouwt al, wat zonde wordt genoemd, als niets. In dit vooropgestelde komen zij, die niets van berouw willen hooren; omgekeerd komen echter diegenen in het vooropgestelde in den Heer te gelooven en den naaste lief te hebben, die door berouw eenige boosheden, welke zonden zijn, verwijderd hebben. Dezen worden uit den Heer in het vooropgestelde gehouden, zich van tal van boosheden te onthouden. Wanneer dan ook dezen door onwetendheid of door eenige sterk overheerschende begeerte zondigen, zoo wordt hun dit niet toegerekend, omdat zij zich dit niet hadden voorgenomen noch het bij zichzelf bevestigden. Dit mag door het volgende bevestigd worden: In de geestelijke wereld ontmoette ik meerderen die in de natuurlijke wereld als anderen hadden geleefd, en wel daarin dat zij zich prachtig kleedden, uitgezochte spijzen aten, met groote winsten zaken deden evenals anderen, schouwspelen bezochten, over liefdesaangelegenheden schertsten als uit wulpschheid, behalve dergelijke dingen meer, en nochtans rekenden de Engelen deze dingen sommigen als boosheden der zonde aan, en sommigen rekenden zij ze niet als boosheden aan, en verklaarden dezen onschuldig, maar genen schuldig. Op de vraag: Waarom dit, daar zij toch dezelfde dingen hadden gedaan, antwoordden zij, dat zij allen beschouwden naar

het vooropgestelde, de bedoeling en het einddoel, en daarnaar onderscheid maakten, en dat zij daarom hen verontschuldigen of verdoemen, die het einddoel of verontschuldigt of verdoemt, aangezien allen in den Hemel het einddoel van het goede hebben, en allen in de hel het einddoel van het booze.

524. Maar dit zal door vergelijkingen verduidelijkt worden; met de zonden, die bij den onboetvaardigen mensch worden vastgehouden, is het gesteld als met de verschillende ziekten bij hem, waaraan de mensch sterft, wanneer geen geneesmiddelen aangewend en daardoor de kwaadaardige dingen verwijderd worden; vooral met de ziekte, die koudvuur wordt genoemd, en die wanneer zij niet intijds geheeld wordt, om zich grijpt en onvermijdelijk tot den dood voert; evenzoo met gezwellen en abcessen, wanneer zij niet geweekt en geopend worden; want de empyemata of opeenhooping van etter zouden zich in de naburige deelen uitstorten en van daar in de daarmede samenhangende ingewanden, en ten slotte in het hart, waardoor de dood veroorzaakt zou worden. Ook kunnen deze zonden vergeleken worden met tijgers, luipaarden, leeuwen, wolven en vossen, die, wanneer zij niet werden vastgehouden in hollen, of gebonden met ketens of strikken, het kleinvee en het grootvee zouden aanvallen als de vos de hoenders, en verscheuren; en eveneens met vergiftige slangen, die, wanneer zij niet met stokken werden neergedrukt gehouden of wanneer hun de tanden niet werden uitgerukt, den mensch doodelijke beten zouden toebrengen. Een gansche kudde zou, wanneer men haar in velden achterliet, waarin vergiftige kruiden groeien, te gronde gaan, zoo de herder haar niet heenleidde tot onschadelijke grasweiden. Evenzoo zou de zijdeworm en daarmede alle zijde te gronde gaan, wanneer de andere wormen niet afgeschud werden van de bladeren van zijn boom. Deze zonden zouden ook vergeleken kunnen worden met granen in schuren of huizen, die beschimmeld en ransig en aldus onnut zouden worden, wanneer aan de lucht niet de gelegenheid werd gegeven vrij daar doorheen te strijken en de schadelijke dingen weg te voeren. Wanneer het vuur bij het eerste begin niet gebluscht werd, zou het een stad of een woud geheel en al ontvolken. Een tuin zou geheel en al van stekelbrem, doorns en distels overwoekerd worden, wanneer zij niet uitgeroeid werden. De tuinbazen weten dat een boom, die slecht van zaad en wortel is, zijn slechte sappen overbrengt in den stam van den geënten of geoculeerden goeden boom, en dat de slechte sappen, die daarin omhoog gaan, in goede sappen veranderd worden, en nuttige vruchten voortbrengen. Iets dergelijks vindt met den mensch plaats door de verwijdering van het booze door middel van het berouw, want daardoor

wordt de mensch opgenomen in den Heer als de rank in den wijnstok, en draagt hij goede vruchten (Joh. 15: 4, 5, 6).

Met de erkenenis van de zonde en met het onderzoek van een zonde bij zichzelf zet het berouw in.

525. In de Christelijke wereld kan het niemand aan erkenenis van de zonde ontbreken, want een ieder wordt daar van de kindsheid af geleerd, wat het booze is, en van de knapenjaren af, wat het booze der zonde is. Dit leeren alle jongelingen van de ouders en leermeesters, en ook uit den decaloog, die het aanvangsboek is voor allen binnen het Christendom; en bij hun verdere ontwikkeling door de predikingen in de tempels en door de onderwijzingen in de huizen; en in de volheid uit het Woord; en bovendien door de burgerlijke wetten der gerechtigheid, welke dergelijke dingen leeren als de decaloog en andere plaatsen in het Woord. Want het booze der zonde is niets anders dan het booze tegen den naaste, en het booze tegen den naaste is ook het booze tegen God, welk booze de zonde is. Maar de erkenenis van de zonde richt hoegenaamd niets uit, tenzij de mensch de handelingen van zijn leven onderzoekt, en ziet, of hij iets zoodanigs in het verborgene of in het openbaar gedaan heeft. Tot zoolang is dit alles slechts een wetenschap, en wat de prediker dan voordraagt, is slechts iets klinkends in het linkeroor, waaruit het in het rechteroor overgaat en ontsnapt, en ten slotte wordt het louter een zaak der gedachte en der devotie van de long, en bij sommigen iets van verbeelding en iets hersenschimmigs. Maar het is gansch anders gesteld, wanneer de mensch zichzelf naar de erkenenissen van hetgeen zonde is, onderzoekt, en bij zichzelf op iets stuit, en tot zichzelf zegt: Dit booze is een zonde, en uit vrees voor de eeuwige straf zich daarvan onthoudt. Dan eerst wordt de onderwijzende en stichtelijke prediking in de tempels door beide ooren opgenomen en in het hart gedragen, en wordt de mensch van een heiden een Christen.

526. Wat kan in de gansche Christelijke wereld meer bekend zijn, dan dat de mensch zichzelf moet onderzoeken; want overal, in de keizerrijken en koninkrijken, zoowel in die, welke den roomsch-katholieken als in die, welke den evangelischen godsdienst zijn toegedaan, leert en vermaant men, dat de mensch, alvorens tot het Heilig Avondmaal te naderen, zichzelf onderzoeke, zijn zonden kenne en erkenne, en voortaan anders leve; en in de Engelsche gebieden gaat deze vermaning met verschrikkelijke bedreigingen vergezeld; daar leest de voorganger uit het gebed, dat aan de communie voorafgaat, van het altaar af met luider stem het volgende: "Dit is de weg en dit is het middel, om waardig aan het Heilig Avondmaal deel te nemen; het voornaamste bestaat hierin, dat een ieder de handelingen en den wandel zijns levens onderzoeke

naar het richtsnoer van de geboden Gods; en wanneer hij bevindt, dat hij in welk gebod dan ook met wil, woord of daad overtreden heeft, zoo zal hij zijn zondige natuur beweenen, en voor den Almachtigen God bekentenis doen, met het vaste voornemen, zijn leven te beteren; en wanneer hij bevindt, dat de overtredingen van dien aard zijn, dat zij niet alleen tegen God, maar ook tegen den naaste gericht zijn, zoo zal hij zich met hem verzoenen, en bereid zijn met al zijn vermogen herstel en voldoening te geven, voor de den ander aangedane beleedigen en boosheden; en desgelijks zal hij bereid zijn, anderen hun overtredingen te vergeven, gelijkterwijs hij wil, dat zijn overtredingen door God vergeven worden; want anders bewerkt de ontvangst van de Heilige Communie niets anders dan een verzwaring der verdoemenis. Daarom, zoo iemand van u een godslasteraar is, die Zijn Woord kleineert en beschimpt, of een echtbreker, of in boosheid of in kwaadwilligheid, of in eenige andere groote misdaad, dat hij voor zijne zonde boete doe; zoo niet, dat hij alsdan niet tot de Heilige Communie nadere; anders zal na de ontvangst daarvan de duivel in u varen, zooals hij in Judas voer, en u met alle ongerechtigheid vervullen, en zoowel het lichaam als de ziel verderven”.

527. Maar nochtans zijn er sommigen, die zichzelf niet kunnen onderzoeken, zooals de kleine kinderen, de knapen en de meisjes, voordat zij den leeftijd hebben bereikt, waarop zij zichzelf kunnen beschouwen; desgelijks de eenvoudigen, die tot geen overdenking in staat zijn; voorts ook al diegenen die geen vreeze Gods hebben; en behalve dezen eenigen die ziek zijn van gemoed en lichaam; en bovendien diegenen, die, bevestigd in de leer der rechtvaardiging door het geloof alleen, dat den mensch de verdienste van Christus toerekent, zich overreed hebben, dat er door het onderzoek en het daaruit voortvloeiende berouw iets van den mensch zou binnensluipen, dat het geloof verderven en aldus het heil buiten zijn eenigen haard zou uitwerpen en voortwerpen. Voor dezen en genen is slechts de mondelinge belijdenis van dienst, en dat deze niet het berouw is, werd boven in dit hoofdstuk aangetoond. Maar zij, die weten, wat zonde is, en meer nog zij, die uit het Woord tal van dingen weten en ze leeren, en zichzelf niet onderzoeken, en vandaar geen zonde in zichzelf zien, kunnen vergeleken worden met hen, die rijkdommen bijeenschrapen en wegleggen in schrijnen en koffers, zonder eenig ander nut daaruit te halen dan daarnaar te kijken en ze te tellen; en met hen, die in hun schatkisten gouden en zilveren kleinoodiën verzamelen en ze in kluisen wegstoppen, met den rijkdom tot eenig einddoel. Zij zijn gelijk aan den handelaar, die zijn talent onder den grond verborg, en aan hem, die zijn pond in een zweetdoek had weggelegd (Matth. 25: 25; Lukas 19: 20); zij zijn ook

als de harde wegen en de steenrotsen, waarop het zaad valt (Matth. 13: 4, 5), en ook als bladerrijke vijgeboomen, die geen vruchten dragen (Markus 11: 13); en zij zijn diamanten harten, welke geen harten van vleesch worden (Zach. 7: 12). Zij zijn *gelijk de veldhoenders, die verzamelen en niet uitbroeien; zij maken rijkdommen, maar niet met gericht; in het midden hunner dagen verlaten zij dezelve, en in hun laatste worden zij dwazen* (Jerem. 17: 11). Zij zijn gelijk de vijf maagden, die lampen en geen olie hadden (Matth. 25 :1 tot 12). Zij, die uit het Woord vele dingen putten aangaande de naastenliefde en het berouw, en een menigte van geboden weten, en niet overeenkomstig deze leven, kunnen met gulzigaards vergeleken worden, die de spijsen bij groote brokken in den mond stoppen, en, zonder ze met de tanden te vermalen, opslokken, zoodat ze onverteerd in de maag blijven liggen, en derhalve, wanneer zij uitgeperst worden, het maagsap bederven en slepende ziekten veroorzaken, waaraan zij ten slotte op ellendige wijze sterven. Aangezien dezulken, hoezeer ook in het licht, zonder geestelijke warmte zijn, kunnen zij winters genoemd worden, koude landen, poolklimaten, ja zelfs sneeuw- en ijsmassa's.

Het daadwerkelijke berouw bestaat daarin, ziehzelfen te onderzoeken, zijne zonden te kennen en te erkennen, tot den Heer te smeecken, en een nieuw leven in te zetten.

528. Dat men alleszins boete moet doen, en dat daarvan des menschen heil afhangt, blijkt uit vele plaatsen en duidelijke uitspraken des Heeren in het Woord, waarvan hier voor het oogeblik de volgende zullen worden aangevoerd: *Johannes predikte den doop van het berouw, en hij zeide: Brengt vruchten voort, die het berouw waardig zijn* (Lukas 3: 3, 8; Markus 1: 4); *Jezus begon te prediken en te zeggen: Doet boete* (Matth. 4: 17); en *Hij zeide: Omdat het koninkrijk Gods gekomen is, doet boete* (Markus 1: 14, 15). Voorts: *Indien gij geene boete doet, zoo zult gij allen vergaan* (Lukas 13: 5); *Jezus gebod den discipelen, dat in Zijnen naam gepredikt moest worden het berouw en de vergeving der zonden onder alle natiën* (Lukas 24: 47; Markus 6: 12). Daarom *predikte Petrus het berouw en den doop in den naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden* (Handel. 2: 38), en zeide hij ook: *Doet boete, en bekeert u, opdat uwe zonden mogen uitgewischt worden* (Handel. 3: 19). *Paulus predikte aan allen alom dat zij zouden boete doen* (Handel. 17: 30). *Paulus verkondigde ook in Damaskus, in Jeruzalem, door de gansche streek van Judea, en den heidenen, dat zij boete zouden doen, en zich tot God bekeeren, en dat zij werken zouden doen, het berouw waardig* (Handel. 26: 20). En ook *betuigde hij zoowel den Joden als den Grieken het berouw tot God, en het geloof in den Heer Jezus Christus* (Handel. 20: 21). De Heer zeide tot de Kerk van Efeze: *Ik heb tegen u, dat gij uwe eerste naastenliefde hebt verlaten, doe boete; zoo niet, Ik zal uwen kandelaar van zijne plaats bewegen, indien gij niet boete doet* (Openb. 2: 2, 4, 5). Tot de Kerk in Pergamus: *Ik weet uwe werken; doe boete* (Openb. 2: 13, 16). Tot de Kerk in Thyatire: *Ik zal haar tot verdrukking overgeven, zoo zij geene boete doet van hare werken* (Openb. 2: 19, 22, 23). Tot de Kerk der Laodicensen: *Ik weet uwe werken, wees ijverig, en doe boete* (Openb. 3: 15, 19). *Er is vreugde in den Hemel over eenen zondaar, die boete doet* (Lukas 15: 17; behalve tal van plaatsen elders). Hieruit blijkt duidelijk dat alleszins boete gedaan moet worden, maar welke en op welke wijze, zal in hetgeen volgt worden duidelijk gemaakt.

529. Wie kan niet naar de hem gegeven rede verstaan, dat het berouw niet daarin bestaat, alleen met den mond te belijden, dat men een zondaar is, en hierover tal van dingen te uiten, zooals de huichelaar, waarover boven in n. 518 werd gewaagd; want wat is voor den mensch, wanneer hij in angst en doodsstrijd is, gemakkelijker, dan vanuit de long uit te ademen, en daaruit door de lippen zuchten en kreten uit te storten, en ook op de borst te slaan, en

zich aan alle zonden schuldig te verklaren, terwijl hij zich toch van geen enkele bij zichzelf bewust is. Gaat dan tegelijk met dien zucht ook de duivelsche bende, die in zijn liefden zetelt, heen? Hoonlacht zij niet veeleer daarom, en blijft, als te voren, in hem als in haar huis? Hieruit blijkt duidelijk, dat niet een dergelijk berouw in het Woord is bedoeld, maar, zooals het genoemd wordt, berouw van booze werken.

530. De vraag is derhalve: Hoe moet men boete doen. Het antwoord luidt: Daadwerkelijk, en dit bestaat daarin, zichzelf te onderzoeken, zijn zonden te kennen en te erkennen, tot God te smeeken, en een nieuw leven in te zetten. Dat het berouw onbestaanbaar is zonder onderzoek, werd in het voorafgaande artikel aangetoond. Maar waartoe dient het onderzoek anders dan daartoe, dat men zijn zonden kenne; en waartoe dient de erkenenis anders dan daartoe, dat men erkenne dat zij in hem zijn; en waartoe dienen deze drie dingen anders dan daartoe, dat men ze voor den Heer belijde, en om bijstand smeek, en hieruit een nieuw leven in te zetten, hetgeen het einddoel is terwille waarvan men zich onderzoekt? Dit is daadwerkelijk berouw. Dat men op deze wijze moet voortschrijden en handelen, kan ieder mensch weten nadat hij den eersten leeftijd doorloopen heeft, en meer en meer naarmate hij de beschikking krijgt over eigen oordeel en rede; hij kan dit weten door den Doop, onder welks wassching de wederverwekking wordt verstaan, want in den Doop hebben zijn peten voor hem beloofd, dat hij den duivel en al diens werken zal verwerpen; desgelijks door het Heilig Avondmaal, want allen worden, alvorens waardig daartoe te naderen, vermaand, boete voor hunne zonden te doen, en zich tot God te bekeeren en een nieuw leven in te gaan; en bovendien door den decaloog of den catechismus, die in de handen van alle Christenen is, alwaar in zes geboden van den decaloog niets anders bevolen wordt dan dat men de boosheden niet doen zal; en wanneer men deze boosheden niet door het berouw verwijdert, zoo kan men den naaste niet liefhebben, en nog minder God, terwijl toch van deze twee geboden de Wet en de Profeten, dat is, het Woord, bijgevolg het heil afhangen. Indien de daadwerkelijke boete van tijd tot tijd gedaan wordt, namelijk even vaak als de mensch zich tot de communie van het Heilig Avondmaal voorbereidt, en indien de mensch zich daarna onthoudt van de eene of andere zonde, welke hij dan bij zichzelf aantreft, zoo is dit voldoende om hem in de daadwerkelijkheid binnen te leiden; en wanneer hij daarin is, zoo is hij op den weg ten Hemel, want dan vangt de mensch aan van natuurlijk geestelijk te worden, en geboren te worden een nieuwe uit den Heer.

531. Dit kan door de volgende vergelijkingen worden toegelicht: De mensch is vòòr het berouw gelijk een woestijn, waarin vreeselijke wilde dieren zijn, draken, oehoe's, uilen, adders en bloedslangen, terwijl daar in de struiken de ochim en de tzijim zijn, en de saters dansen; maar nadat deze wezens door de vlijt en den arbeid van den mensch zijn uitgedreven, kan de woestijn geploegd en tot graanvelden bebouwd, en eerst met haver, boonen en vlas, en daarna met gerst en tarwe bezaaid worden. En ook kan het worden vergeleken met de boosaardigheid, die in overvloedige mate bij de menschen heerscht; wanneer de booswichten niet volgens de wetten gekastijd en gestraft werden met slagen of met den dood, zou geen stad en desgelijks geen koninkrijk voortbestaan. De mensch is gelijk een gezelschap in kleinsten vorm; indien hij niet met zichzelf op geestelijke wijze zoo handelde, als op natuurlijke wijze met de booswichten in het groote gezelschap gehandeld wordt, zoo zou hij na den dood gekastijd en gestraft worden, en wel dermate totdat hij uit vrees voor straf het booze niet doet, hoewel hij nooit daartoe gebracht kan worden het goede te doen uit liefde van het goede.

Het ware berouw bestaat daarin, niet alleen de handelingen zijns levens te onderzoeken, maar ook de bedoelingen van zijn wil.

532. Dat het ware berouw daarin bestaat, niet alleen de handelingen zijns levens te onderzoeken, maar ook de bedoelingen van zijn wil, komt omdat het verstand en de wil de handelingen maken; want de mensch spreekt uit de gedachte en handelt uit den wil; vandaar is de spraak de sprekende gedachte, en de handeling de handelende wil; en aangezien de spraken en de handelingen daaruit voortkomen, zoo volgt ontwijfelbaar, dat deze twee het zijn, die zondigen, wanneer het lichaam zondigt; en de mensch kan ook boete doen voor de boosheden, die hij met het lichaam gedaan heeft, en nochtans het booze denken en willen; maar dit is alsof men den stam van een slechten boom afhouwt en zijn wortel in den grond laat, waaruit dezelfde slechte boom weder opgroeit en zich rondom uitbreidt. Anders is het echter gesteld, wanneer ook de wortel wordt uitgerukt, en dit geschiedt in den mensch, wanneer hij tevens de bedoelingen van zijn wil onderzoekt, en de boosheden door het berouw verwijderd. De mensch onderzoekt de bedoelingen van zijn wil, wanneer hij zijn gedachten onderzoekt, want hierin openbaren zich de bedoelingen; zooals wanneer hij wraaknemingen, echtbreuken, diefstallen, en valsche getuigenissen en de begeerten daartoe denkt, wil en bedoelt, alsmede de lasteringen tegen God, het Heilige Woord en de Kerk, enzoovoort; wanneer hij daarop zijn aandacht vestigt, en onderzoekt, of hij die dingen doen zou, als hem de vrees voor de wet en voor het verlies van zijn goeden naam niet weerhield, en wanneer hij dan na gedaan onderzoek denkt, dat hij deze dingen niet wil, omdat zij zonden zijn, zoo doet hij ware en innerlijke boete; en nog meer, wanneer hij in de verlustiging dier boosheden is, en tevens in het vrije om ze te doen, en dan weerstand biedt en zich daarvan onthoudt. Wie dit herhaalde malen doet, wordt de verlustigingen der boosheden, wanneer zij terugkeeren, als onaangenaam gewaar, en ten slotte verdoemt hij ze tot de hel. Dit is het, hetgeen verstaan wordt onder de volgende woorden des Heeren: *Die zijne ziel wil vinden zal dezelve verliezen, en die zijne ziel zal verloren hebben om Mijnen wil, zal dezelve vinden* (Matth. 10: 39). Wie de boosheden van zijn wil door middel van dit berouw verwijderd, is gelijk aan hem, die intijds het door den duivel gezaaide onkruid uit het veld wiedt, zoodat de uit den Heer God Zaligmaker ingeplante zaden een vrijen bodem bekomen, en opwassen tot den oogst (Matth. 13: 24 tot 30).

533. Er zijn twee liefden, die van oudsher in het menschelijk geslacht geworteld zijn, de liefde allen te overheerschen, en de liefde de goederen

van allen te bezitten. De eerstgenoemde liefde rent, wanneer haar de teugels gevierd worden, zoo ver voort, dat zij de God des Hemels zijn wil; en de laatstgenoemde liefde rent, wanneer haar de teugels gevierd worden, zoo ver voort, dat zij de God der wereld zijn wil. Aan deze twee liefden zijn alle overige booze liefden, waarvan er heirlegers bestaan, ondergeschikt. Maar het is uiterst moeilijk die twee te onderzoeken, omdat zij in het binnenste zetelen en zich verbergen, want zij zijn als adderslangen, die in de spleten van een rots schuilen, en haar vergift opsparen, om, wanneer iemand zich op die rots nederlegt, hem doodelijke beten toe te brengen, en zich terug te trekken. Zij zijn ook als de sirenen der ouden, die de menschen door haar gezang aanlokten, en hen door middel daarvan doodden. Deze twee liefden tooien zich ook met glanzende toga's en tunica's, zoo-als een duivel door magische fantasie zich tooit onder de zijnen, en onder de anderen, die hij wil begoochelen. Maar men dient wel te weten, dat deze twee liefden meer kunnen heerschen bij de kleinen dan bij de grooten, meer bij de armen dan bij de rijken, meer bij de onderdanen dan bij de koningen, want dezen zijn tot heerschappij en tot rijkdom geboren, welke zij ten slotte niet anders beschouwen dan zooals een ander zijn dienstvolk en zijn eigendom, een bewindhebber het zijne, een rentmeester het zijne, een scheepskapitein het zijne, ja zelfs zooals een arme pachter het zijne beschouwt. Anders is het echter gesteld met koningen, die naar de heerschappij over de koninkrijken van anderen streven. Dat men de bedoelingen van den wil moet onderzoeken, komt, omdat in den wil de liefde zetelt, want de wil is, zooals boven werd aangetoond, de ontvanger daarvan. Alle liefde ademt daaruit haar verlustigingen in de gewaarwordingen en gedachten van het verstand, want deze doen hoegenaamd niets uit zichzelf, maar uit den wil, aangezien zij hem begunstigen, en met alle dingen, die tot zijn liefde behooren, instemmen en ze bevestigen; vandaar is de wil het huis zelf, waarin de mensch woont, en het verstand is de voorhof, waardoor hij uit en ingaat. Vandaar komt het, dat gezegd wordt, dat de bedoelingen van den wil onderzocht moeten worden; wanneer deze onderzocht en verwijderd zijn, wordt de mensch uit den natuurlijke wil, waarin de overgeërfde en daadwerkelijke boosheden zetelen, opgeheven in den geestelijken wil, door welke de Heer den natuurlijke wil hervormt en wederverwekt, en door middel van dezen de dingen welke tot het zinlijke en tot den wil van het lichaam behooren, dus den ganschen mensch.

534. Zij, die zichzelf niet onderzoeken, zijn te vergelijken met zieken, bij wie het bloed bedorven is door de verstopping der kleinste bloedvaten; vandaar uittering, verdooving der leden, en hevige chronische ziekten, die

door de verdikking, de taaiheid, de verscherping en verzuring van de sappen en vandaar van het bloed ontstaan. Daarentegen zijn zij, die zichzelf ook ten aanzien van de bedoelingen van den wil onderzoeken, te vergelijken met hen, die van deze ziekten genezen zijn, en terugkeeren tot het leven, waarin zij als jongemannen waren. Zij, die zichzelf behoorlijk onderzoeken, zijn gelijk schepen uit Ophir, beladen met goud, zilver en kostbaarheden; maar voordat zij zichzelf hebben onderzocht, zijn zij gelijk met vuilnis beladen schepen, waarmede het vuil en de drek der straten wordt weggevoerd. Zij die zichzelf innerlijk onderzoeken, worden gelijk mijnen, waarvan alle wanden glanzen van erts van edele metalen, terwijl zij tevoren stinkende poelen waren, waarin ringslangen zijn en vergiftige slangen met glinsterende schubben, en schadelijke insecten met glanzende vleugels. Zij, die zichzelf niet onderzoeken, zijn gelijk dorre beenderen in het dal, maar nadat zij zich onderzocht hebben, zijn zij gelijk diezelfde beenderen, waarop de Heer zenuwen legde, vleesch deed opkomen, ze met eene huid overtrok, den geest in hen gaf, en zij leefden (Ezech. 37: 1 tot 14).

Ook diegenen doen boete, die zichzelf niet onderzoeken, maar zich nochtans van de boosheden onthouden, omdat zij zonden zijn; en deze boete wordt door diegenen gedaan, die de werken der naastenliefde uit godsdienst doen.

535. Aangezien het daadwerkelijke berouw, daarin bestaande dat men zichzelf onderzoekt, zijn zonden kent en erkent, tot den Heer smeekt en een nieuw leven inzet, in de hervormde Christelijke wereld uiterst moeilijk is om tal van redenen, waarover in het laatste artikel van dit hoofdstuk gehandeld zal worden, zal derhalve een gemakkelijker soort van berouw worden aangevoerd, welke daarin bestaat, dat men tot zichzelf zegt, wanneer men op eenig booze de aandacht vestigt en daarna streeft: “Ik denk dit, en ik streef daarnaar, maar aangezien het een zonde is, zal ik het niet doen.” Daardoor wordt de door de hel toegeworpen verzoeking gebroken en haar verder doordringen gestuit. Het is wonderlijk, dat een ieder den ander, die naar het booze streeft, kan berispen en tot hem zeggen: “Doe dat niet, omdat het een zonde is”, terwijl hij het toch niet dan heel moeilijk tegen zichzelf zeggen kan; de reden hiervan is deze, dat dit laatste den wil beweegt, maar het eerste alleen de het dichtst bij het gehoor gelegen gedachte. In de geestelijke wereld werd nagevorsch, wie dit laatste doen konden, en er werd bevonden, dat zij even zeldzaam waren als duiven in een uitgestrekte woestijn. En eenigen zeiden, dat zij weliswaar dit konden, maar dat zij niet bij machte waren, zichzelf te onderzoeken en hun zonden voor God te belijden. Maar toch vermijden al diegenen, die het goede uit godsdienst doen, de daadwerkelijke boosheden, doch zij denken uiterst zelden na over de innerlijke dingen die tot den wil behooren, van meening zijnde, dat zij niet in de boosheden zijn omdat zij in de goedheden zijn, ja zelfs dat de goedheden de boosheden dekken. Maar, mijn vriend! het eerste der naastenliefde is de boosheden te schuwen; dit leert het Woord, dit leert de Decalooq, dit de Doop, dit het Heilig Avondmaal, dit ook de rede; want hoe kan iemand de boosheden ontvluchten en ze van zich wegdoen zonder eenige zelfbeschouwing; en hoe kan het goede het goede worden tenzij het innerlijk gezuiverd is? Ik weet, dat alle vromen en ook allen, die gezonde rede hebben, hiermede, wanneer zij het lezen, zullen Instemmen, en het als een echte waarheid zullen bezien, maar dat nochtans weinigen zoo zullen doen.

536. Maar nochtans zijn allen, die het goede uit godsdienst doen, niet alleen de Christenen, maar ook de heidenen, den Heer aangenaam, en worden zij na den dood aangenomen; want de Heer zegt: *Ik ben hongerig geweest, en gij hebt*

*Mij te eten gegeven; Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij te drinken gegeven; Ik was een vreemdeling, en [gij hebt Mij geherbergd; Ik was naakt, en] gij hebt Mij gekleed; Ik ben krank geweest, en gij hebt Mij bezocht; Ik was in de gevangenis, en gij zijt tot Mij gekomen; en Hij zeide: voor zoo veel gij dit een van deze Mijne minste broederen gedaan hebt, zoo hebt gij dat Mij gedaan; komt, gij gezegenden, en bezit als erfenis het koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld (Matth. 25: 31 en vervolg). Hieraan zal ik nog het volgende toevoegen, dat nieuw is: al diegenen die het goede uit godsdienst doen, verwerpen na den dood de leer der huidige kerk aangaande de drie goddelijke personen uit het eeuwige, en ook haar geloof dat aangepast is aan deze drie personen in volgorde, en wenden zich tot den Heer God Zaligmaker, en nemen met lust de dingen op, die tot de Nieuwe Kerk behooren. De overigen daarentegen, die de naastenliefde niet uit godsdienst betracht hebben, hebben diamanten, dus verharde harten. Dezen richten zich eerst tot drie goden, daarna tot den Vader alleen, en ten slotte tot geen. Den Heer God Zaligmaker beschouwen zij slechts als een uit het huwelijk met Jozef geboren zoon van Maria, en niet als den Zoon Gods; en dan verstooten zij alle goedheden en waarheden der Nieuwe Kerk, en alras sluiten zij zich bij de geesten van den draak aan, en worden met hen in de woestijnen gedreven of in holen, welke aan de uiterste grenzen van de zoogenaamde Christelijke wereld gelegen zijn; en na eenigen tijd storten zij zich, omdat zij van den Nieuwen Hemel gescheiden zijn, in misdaden, en worden derhalve neder-gezonden in de hel. Van dien aard is het lot diergenen, die niet uit godsdienst de werken der naastenliefde doen, ter oorzake van het geloof, dat niemand uit zichzelf het goede kan doen tenzij het op verdienste gemunt is, en om welke reden zij zulke werken nalaten en zich bij de bokken aansluiten, die verdoemd zijn en geworpen in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijnen engelen bereid is, omdat zij niet die dingen deden welke de schapen gedaan hebben (Matth. 25: 41 en vervolg). Daar wordt niet gezegd, dat zij boosheden hadden gedaan, maar dat zij de goedheden niet hebben gedaan; en zij, die niet uit godsdienst de goedheden doen, doen boosheden, *aangezien niemand twee heeren kan dienen, want of hij zal den eenen haten en den anderen liefhebben, of hij zal den eenen aanhangen en den anderen verwaarloozen* (Matth. 6: 24). Jehovah zegt door Jesaja: *Wascht u, reinigt u, doet de boosheid uwer werken van voor Mijne oogen weg, houdt op van kwaad te doen, leert het goede te doen; en dan, al waren uwe zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw, al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als wol* (hfdst. 1: 16, 17, 18); en tot Jeremia: *Sta in de poort van het huis van Jehovah, en roep aldaar dit woord uit: Alzoo zeide Jehovah, Zebaoth, de**

God Israëls: Maakt uwe wegen en uwe werken goed; vertrouwt niet op woorden van leugen, zeggende: De tempel van Jehovah, de tempel van Jehovah hier (dat is, de Kerk); zult gij stelen, doodslaan, en valschelijk zweren, en dan komen en staan voor Mij in dit huis, waarop Mijn naam genoemd wordt en zeggen: Wij zijn verlost, terwijl gij al deze gruwelen doet; is dan dit huis eene spelonk der roovers geworden; ook Ik, ziet, Ik heb het gezien, het is gezegd door Jehovah (hfdst. 7: 2, 3, 4, 9, 10, 11).

537. Men moet weten, dat zij, die het goede uit louter natuurlijke goedheid en niet tevens uit godsdienst doen, na den dood niet worden aangenomen, aangezien in hun naastenliefde alleen het natuurlijk goede en niet tevens het geestelijk goede gelegen is, en het het geestelijke is, hetwelk den Heer met den mensch verbindt, en niet het natuurlijke zonder dit. De natuurlijke goedheid behoort alleen tot het vleesch, zij is aangeboren uit de ouders, doch de geestelijke goedheid behoort tot den geest, zij is opnieuw geboren uit den Heer. Zij, die de goedheden der naastenliefde uit godsdienst doen, en vandaar niet boosheden, voordat zij de Leer der Nieuwe Kerk aangaande den Heer hebben aangenomen, kunnen vergeleken worden met boomen, die goede vruchten, hoewel weinige, dragen, en ook met boomen, die edele vruchten dragen, hoewel kleine, en die niettemin in de tuinen onderhouden worden; en ook kunnen zij vergeleken worden met olijf- en vijgeboomen in de wouden; voorts ook met welriekende kruiden en balsamieke struiken op de heuvelen. Zij zijn gelijk kleine kapellen of godshuizen, waarin een vrome eeredienst wordt gehouden; want zij zijn de schapen ter rechterzijde, en de rammen, welke door de bokken worden aangevallen, volgens Daniël hfdst. 8: 2 tot 14. In den Hemel zijn zij bekleed met kleederen van roode kleur en nadat zij zijn ingewijd in de goedheden der Nieuwe Kerk, worden zij bekleed met purperkleurige kleederen, welke, naarmate zij ook de waarheden opnemen, schoon blinken.

De belijdenis moet voor den Heer God Zaligmaker gedaan worden, gevolgd door de smeekbede om hulp en om kracht ten einde de boosheden te wederstaan.

538. Dat men zich tot den Heer God Zaligmaker moet wenden, komt, omdat Hij de God van Hemel en aarde, de Verlosser en de Zaligmaker is, tot wien de Almacht, de Alwetendheid, de Alomtegenwoordigheid, de Barmhartigheid zelve en tevens de Gerechtigheid behoort en omdat de mensch Zijn schepsel, en de Kerk Zijn schapenstal is, en Hij meermalen in het Nieuwe Verbond geboden heeft, dat men tot Hem gaan, Hem vereeren en Hem aanbidden moet. Dat men tot Hem alleen moet gaan, heeft Hij uitdrukkelijk gelast met de volgende woorden bij Johannes: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden: Die niet ingaat door de deur in den stal der schapen, maar van elders inkomt, is een dief en een roover; maar die door de deur ingaat, is een herder der schapen. Ik ben de deur; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden, en weide vinden. De dief komt niet dan opdat hij stele, slachte, en verderve; Ik ben gekomen, opdat zij het leven hebben, en overvloed hebben; Ik ben de goede herder* (hfdst. 10: 1, 2, 9, 10, 11). Dat de mensch niet van elders mag inklimmen, wil zeggen, dat hij niet tot God den Vader zal naderen, omdat Hij onzichtbaar is, en vandaar ontoegankelijk en onverbindbaar, en Hij zelf om deze reden in de wereld is gekomen, en Zichzelve zichtbaar, toegankelijk en verbindbaar heeft gemaakt, hetgeen eenig en alleen tot dit einddoel geschiedde, dat de mensch behouden zou kunnen worden. Want indien men zich in de gedachte niet tot God als Mensch wendt, gaat alle voorstelling aangaande God te gronde; zij valt weg gelijk de blik in het heelal, dus in een ledig niets, of in de natuur, of in de voorwerpen binnen de natuur. Dat God Zelf, die uit het eeuwige Een is, in de wereld kwam, blijkt duidelijk uit de geboorte van den Heer Zaligmaker, namelijk dat Hij uit de kracht des Allerhoogsten door den Heiligen Geest ontvangen werd, en dat daaruit Zijn Menschelijke geboren werd uit de maagd Maria; waaruit volgt, dat Zijn Ziel het Goddelijke zelf was, hetwelk de Vader wordt genoemd, want God is ondeelbaar; en dat het daaruit geboren Menschelijke het Menschelijke van God den Vader is, hetwelk de Zoon Gods wordt genoemd (Lukas 1: 32, 34, 35). Hieruit volgt wederom, dat wanneer men zich wendt tot den Heer God Zaligmaker, men zich ook tot God den Vader wendt. Daarom antwoordde Hij aan Filippus, toen deze Hem vroeg, den Vader te toonen: *Die Mij ziet, ziet den Vader; hoe zegt gij dan: Toon ons den Vader. Geloofst gij niet, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is; geloofst Mij, dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is*

(Joh. 14: 6 tot 11). Doch hierover zie men meer in de hoofdstukken over God, den Heer, den Heiligen Geest en over de Drievuldigheid.

539. Er zijn twee plichten, welke de mensch na het zelfonderzoek heeft te vervullen: de smeekbede en de belijdenis. De **SMEEKBEDE** moet daarin bestaan, dat de Heer Zich, erbarme, de macht geve om de boosheden te wederstaan, waarover men berouw heeft, en de neiging en de aandoening verleene om het goede te doen, *aangezien de mensch zonder Hem niets kan doen* (Joh. 15: 5). De **BELIJDENIS** moet daarin bestaan, dat hij zijn zonden ziet, kent en erkent, en zichzelf bevindt een ellendige zondaar te zijn. Het is niet noodig om voor den Heer zijn zonden op te sommen, noch om vergeving daarvan te smeeken. Dat het niet noodig is zijn zonden op te sommen, vindt hierin zijn reden, dat de mensch deze bij zichzelf heeft uitgevorscht en gezien, en zij vandaar bij den Heer tegenwoordig zijn omdat zij bij den mensch tegenwoordig zijn. Ook heeft de Heer hem in zijn zelfonderzoek geleid, en de zonden blootgelegd, en hem een diepe smart daarover ingeblazen, en te zamen daarmede het streven zich van deze zonden te onthouden en een nieuw leven in te zetten. Dat er voor den Heer geen smeekbede om vergeving der zonde behoeft gedaan te worden, heeft de volgende redenen: de eerste is deze, dat de zonden niet opgeheven maar verwijderd worden, en zij worden verwijderd naarmate de mensch zich daarna daarvan onthoudt en een nieuw leven binnentreedt; want er zijn ontelbare begeerten, welke als in een kluwen aan elk booze vasthangen, en die niet in één oogenblik verwijderd kunnen worden, maar geleidelijk naarmate de mensch zich laat hervormen en wederverwekken. De tweede reden is deze, dat de Heer, omdat Hij de Barmhartigheid zelve is, aan allen hun zonden vergeeft, en ook geen enkele zonde wien ook toerekent, want Hij zegt: “Zij weten niet, wat zij doen”, maar nochtans zijn zij daarom niet weggenomen; want toen Petrus vroeg, hoe vaak hij zijn broeder diens overtreding zou vergeven, of het niet zijn zou tot zevenmaal, zeide Hij: “Ik zeg u niet, tot zevenmaal, maar tot zeventigmaal zeven maal” (Matth. 18: 21, 22); wat zal dan niet de Heer doen! Maar nochtans schaadt het niet, dat iemand, om zijn bezwaard geweten te verlichten, zijn zonden voor den dienaar der Kerk opsomt ter wille van de absolutie, daar hij op deze wijze in de gewoonte wordt gebracht, zichzelf te onderzoeken, en over de dagelijksche boosheden na te denken; doch deze belijdenis is natuurlijk, terwijl de hierboven beschrevene geestelijk is.

560. Iemand als stedehouder op aarde aanbidden of den eenen of anderen heilige als God aanroepen, richt in den Hemel evenmin iets uit als tot zon, maan en sterren smeeken en een waarzegger om antwoord vragen en aan

diens uitspraak geloof hechten, hetgeen vergeefsche moeite is. Dit zou ook zijn, alsof men een tempel aanbad en niet den God in den tempel; en het zou zijn, alsof men den dienaar des konings, die diens sceppter en kroon in de hand draagt, om eerbewijzen bad, en niet den koning zelve. En het zou al even vergeefsch zijn, als wanneer men, los van de subjecten, den glans van het purper, de glorie, het licht, de gouden stralen der zon en louter en alleen een naam zou willen kussen. Voor hen, die dergelijke dingen doen, gelden deze woorden bij Johannes: *Wij blijven in de waarheid in Jezus Christus; Deze is de ware God en het eeuwige Leven; kinderkens, bewaart u zelve van de afgoden.* (1 Brief 5: 20, 21).

Het daadwerkelijke berouw is gemakkelijk bij hen, die somtijds boete hebben gedaan, maar uiterst zwaar voor diegenen, die geen boete hebben gedaan.

561. Het daadwerkelijke berouw bestaat daarin, dat men zichzelf onderzoekt, zijn zonden kent, voor den Heer belijdenis doet, en op deze wijze een nieuw leven inzet; dit is overeenkomstig de in het voorafgaande gegeven beschrijving daarvan. Dit berouw is in de hervormde Christelijke wereld, waaronder al diegenen worden verstaan, die van de roomsch-katholieke kerk gescheiden zijn, en ook voor hen die aan die kerk verbonden zijnde niet eenige daadwerkelijke boete gedaan hebben, uiterst zwaar. De reden hiervan is deze, dat sommigen niet willen en sommigen bevreesd zijn, en de ongewoonte den mensch doet roesten, en onwil veroorzaakt, en ten slotte de instemming aandraagt van het redeneerend verstand, en bij sommigen droefheid, ontsteltenis en angst voor de boetedoening veroorzaakt. De voornaamste oorzaak, waarom het daadwerkelijke berouw in de hervormde Christelijke wereld uiterst moeilijk is, is hun geloof, dat het berouw en de naastenliefde niets tot het heil bijdragen, maar het geloof alleen, uit welks toerekening de vergeving der zonden, de rechtvaardiging, de vernieuwing, de wederverwekking, de heiliging, en de eeuwige zaligheid volgen, zonder dat de mensch uit zichzelf of als uit zichzelf medewerkt; deze medewerking noemen hun dogmatici nutteloos, en de verdienste van Christus in den weg staande, onvereinigbaar daarmede en beleedigend. En dit is in de menigte, hoewel zij de mystische dingen van dit geloof niet kennen, gezaaid door deze woorden alleen, dat “het geloof alleen zalig maakt” en “wie kan uit zich-zelf het goede doen”. Vandaar komt het, dat het berouw bij de hervormden is als een nest jonge vogels, verlaten door het ouderpaar, dat de vogelaar gevangen en gedood heeft. Aan deze oorzaak voegt zich deze toe, dat de zoogenaamde hervormde mensch, ten aanzien van zijn geest, met geen anderen in de geestelijke wereld te zamen is dan met zijns gelijken, die iets dergelijks in de voorstellingen zijner gedachten brengen, en hem daarvan afbrengen den weg van de zelfbeschouwing en van het zelfonderzoek te gaan.

562. Ik heb velen uit de hervormden in de geestelijke wereld gevraagd, waarom zij geen werkelijke boete gedaan hebben, terwijl hun dit toch was opgelegd, zoo-wel in het Woord als in den Doop, en ook voor de Heilige Communie in al hun kerken; en zij antwoordden verschillend. **SOMMIGEN** dat de wroeging genoeg is, en dan de mondelinge belijdenis, dat men een zondaar is. **SOMMIGEN**, dat een dergelijk berouw, aangezien het door den uit zijn wil

werkenden mensch geschiedt, niet samenvalt met het algemeen aangenomen geloof. SOMMIGEN: Wie kan zichzelf onderzoeken, wanneer hij weet, dat hij louter zonde is; dit zou gelijk staan met een net in een meer te werpen, dat van den bodem tot de oppervlakte vol slijk is, waarin schadelijke wormen zijn. SOMMIGEN: Wie kan zoo diep in zichzelf schouwen, dat hij de zonde van Adam in zichzelf ziet, waaruit al zijn daadwerkelijke boosheden zijn voortgesproten; zijn deze niet te zamen met gene afgewasschen door de wateren des Doops, en door de verdienste van Christus weggewischt en toegedekt; wat is het berouw dan anders dan een oplegging, welke de gewetensvollen zwaar verontrust. Staan wij niet krachtens het Evangelie onder de genade, en niet onder de harde wet van dit berouw? en tal van dingen meer. SOMMIGEN zeiden, dat wanneer zij zich daartoe zetten, zich te onderzoeken, een groote angst en schrik zich van hen meester maakt, als zagen zij een monster naast hun bed in de morgenschemering. Hiermede zijn de oorzaken blootgelegd, waarom het daadwerkelijke berouw in de hervormde Christelijke wereld als in vergetelheid geraakt en verworpen is. En ik vroeg in hun tegenwoordigheid aan eenigen, die den roomsch-katholieken godsdienst waren toegedaan, over hun daadwerkelijke biecht voor hun geestelijken, namelijk of zij hun zwaar gevallen was; en zij antwoordden, dat zij zich, na daarin te zijn ingewijd, niet geschuwd hadden voor de opsomming hunner overtredingen voor een niet strengen biechtvader, en dat zij ze met een zekeren lust badden bijeengebracht, en de lichtere vroolijk opbiechtten, maar de zwaardere met eenigen schroom; en dat zij uit gewoonte vrijelijk elk jaar tot de vastgestelde biecht, en na de absolutie tot hun feestelijkheden terugkeerden; voorts, dat zij al diegenen als onzuiveren beschouwden, die de bezoedelingen huns harten niet wilden blootleggen. Toen de hervormden, die aanwezig waren, dit hoorden, vluchtten zij weg, sommigen spottend en schaterlachend, sommigen verbaasd en toch lovend. Daarna traden eenigen toe, die bij dezelfde kerk waren ingeschreven, maar in streken hadden verbleven, waar hervormden waren; dezen hadden, naar het aldaar ingestelde gebruik, niet een afzonderlijke biecht zooals hun broeders elders, maar slechts een algemeene biecht voor hun sleuteldrager afgelegd; dezen zeiden, dat het hun geheel en al onmogelijk was zichzelf te doorvorschen, hun daadwerkelijke boosheden en de geheimen hunner gedachte uit te vorschen en openbaar te maken, en dat zij dit in hun gevoel even weerzinwekkend en verschrikkelijk vonden als door een gracht tot een legerwal te willen gaan, waarop een gewapend soldaat staat en roept: Niet verder! Hieruit blijkt nu duidelijk, dat het daadwerkelijke berouw gemakkelijk

is bij hen, die eenige malen boete gedaan hebben, maar uiterst zwaar voor hen, die niet boete gedaan hebben.

563. Het is bekend, dat de gewoonte een tweede natuur maakt, en dat vandaar den een licht valt, wat den ander zwaar valt, aldus ook zichzelf onderzoeken en de uitgevorschte dingen bekennen. Wat is gemakkelijker voor een daglooner, een lastdrager en een boer, dan met zijn armen te werken van den morgen tot den avond, terwijl omgekeerd een aanzienlijk en delicaat persoon hetzelfde niet voor een half uur zou kunnen doen zonder vermoeienis en zonder zweet. Het is gemakkelijk voor een looper met een staf en op lichte schoenen den weg van een mijl af te leggen, terwijl iemand, die gewoon is, in een wagen te rijden, nauwelijks in langzamen looppas van de eene straat in de andere gaan kan. Elk ambachtsman, die voor zijn werk ijvert, volbrengt het gemakkelijk en bereidwillig, en wanneer hij het verlaat verlangt hij wederom daarnaar terug te keeren, terwijl een ander, in hetzelfde ambacht bedreven, maar traag, ten slotte nauwelijks tot werken gedreven kan worden; desgelijks is het gesteld met een ieder, die in eenig ambt of in eenige studie is. Wat is voor iemand, die de vroomheid betracht, gemakkelijker dan tot God te bidden, en wat is voor iemand, die zich geheel aan de goddeloosheid heeft overgegeven, moeilijker en omgekeerd. Welke priester, die voor de eerste maal voor een koning predikt, voelt zich niet bevangen, maar nadat hij zich hersteld heeft, gaat hij onbevangen voort. Wat is voor den Engelmensch gemakkelijker, dan de oogen naar den Hemel op te heffen, en voor den duivel-mensch, de oogen naar de hel neder te slaan; wanneer deze echter een huichelaar wordt, kan hij desgelijks naar den Hemel opzien, maar met een afgewend hart; het einddoel terwille waarvan men handelt, en de daaruit voortvloeiende gewoonte, vervult een ieder.

Wie nooit boete gedaan, of wie nooit een blik in zichzelf geworpen en zichzelf doorvorscht heeft, weet ten slotte niet, wat het verdoemende booze en wat het heilbrengende goede is.

564. Aangezien weinigen in de hervormde Christelijke wereld boete doen, werd hier dit aan toegevoegd, dat wie niet een blik in zichzelf geworpen en zichzelf doorvorscht heeft, ten slotte niet weet, wat het verdoemende booze en wat het heilbrengende goede is, want hij heeft geen godsdienst vanwaar hij dit weet; want het booze, dat de mensch niet ziet, kent en erkent, blijft; en wat blijft, wortelt meer en meer in, totdat het de innerlijke dingen van zijn gemoed verspert, waardoor de mensch eerst natuurlijk, daarna zinnelijk en ten slotte lichamelijk wordt; en deze en gene kent niet eenig verdoemend booze, noch eenig heilbrengend goede. Hij wordt gelijk een boom op een harde rots, die tusschen de spleten daarvan zijn wortelen uitslaat, en ten slotte omdat het aan vocht ontbreekt, verdort. Elk behoorlijk opgevoed mensch is redelijk en zedelijk, maar er zijn twee wegen, die tot de redelijkheid leiden, de een vanuit de wereld en de ander vanuit den Hemel. Hij die redelijk geworden is vanuit de wereld en niet ook vanuit den Hemel, is niet redelijk en zedelijk dan met mond en gebaar, en is van binnen een beest, ja zelfs een wild dier, daar hij als één samenwerkt met hen, die in de hel zijn, alwaar allen van dien aard zijn. Maar hij, die redelijk en zedelijk is ook vanuit den Hemel, is waarlijk redelijk en zedelijk, omdat hij het tegelijk met geest, mond en lichaam is; in deze beide is het geestelijke van binnen als de ziel, die het natuurlijke, zinnelijke en lichamelijke in beweging zet, en ook als één samenwerkt met hen, die in den Hemel zijn. Vandaar bestaat er de geestelijk redelijke en zedelijke mensch, en ook de louter natuurlijk redelijke en zedelijke mensch, en de een wordt van den ander niet onderkend in de wereld, vooral wanneer hij door oefening doordrenkt is van huichelarij, maar zij worden door de Engelen in den Hemel even duidelijk onderkend als duiven van oehoe's, en als schapen van tijgers. De louter natuurlijke mensch kan boosheden en goedheden bij anderen zien, en hen ook berispen, maar aangezien hij niet in zichzelf geschouwd en zichzelf doorvorscht heeft, ziet hij niet eenig booze bij zichzelf, en wanneer eenig booze door een ander wordt ontdekt, zoo overdekt hij het door middel van zijn redelijke, gelijk de slang haar kop met stof, en versteekt zich daarin als de horzel in de mest. Dit doet de verlustiging van het booze, welke hem omgeeft als de nevel een moeras, en de stralen van het licht opzuigt en verstikt; de helsche verlustiging is geen andere. Deze walmt daaruit op en vloeit in elk mensch, maar in zijn voetzolen, in zijn rug en achterhoofd; doch

wanneer deze door het hoofd wordt opgenomen in het voorste gedeelte en door het lichaam in de borst, zoo wordt deze mensch een slaaf der hel. De reden hiervan is deze, dat de menschelijke groote hersenen gewijd zijn aan het verstand en aan de wijsheid daarin, terwijl de kleine hersenen gewijd zijn aan den wil en aan de liefde daarvan; vandaar komt het, dat er twee stel hersenen zijn. Maar deze helse verlustiging wordt eenig en alleen door het geestelijk redelijke en zedelijke verbeterd, hervormd en omgekeerd.

565. Thans volgt een korte beschrijving van den louter natuurlijk redelijken en zedelijken mensch, die, op zichzelf beschouwd, zinnelijk is, en wanneer hij doorgaat zoo te zijn, lichamelijk of vleeschelijk wordt; doch deze beschrijving zal in een uit verschillende deelen bestaande schets gegeven worden. Het zinnelijke is het laatste van het leven van des menschen gemoed, hangend aan en samenhangend met de vijf zinnen van zijn lichaam. Diegene wordt een zinnelijk mensch genoemd, die alle dingen beoordeelt naar de zinnen van het lichaam, en die niets gelooft, dan wat hij met de oogen zien en met de handen betasten kan, daarvan zeggende dat het iets is, terwijl hij het overige verwerpt. De innerlijke dingen van zijn gemoed, die vanuit het licht des Hemels zien, zijn gesloten, zoodat hij niets van het ware ziet, hetwelk tot den Hemel en tot de Kerk behoort. Zulk een mensch denkt in uitersten, en niet innerlijk uit eenig geestelijk licht, omdat hij in het grove natuurlijke schijnsel is. Vandaar komt het, dat hij innerlijk tegen de dingen is, die des Hemels en der Kerk zijn, hoewel hij uiterlijk daarvoor kan spreken, vurig alnaar de hoop op heerschappij en rijkdom door middel daarvan. De geleerden en de ontwikkelden, die zich diep in de valscheden bevestigd hebben, en nog meer zij, die zich tegen de waarheden des Woords bevestigd hebben, zijn meer dan de overigen zinnelijk. De zinnelijke menschen redeneeren scherp en bedreven, omdat hun gedachte dicht bij de spraak ligt, zoodat zij bijna daarin is en als in de lippen is, en omdat zij alle inzicht stellen in de spraak uit het bloote geheugen; voorts kunnen zij handig valscheden bevestigen, en ze na de bevestiging voor waarheden houden; doch zij redekavelen en bevestigen uit de begoochelingen der zinnen, waardoor het gewone volk wordt ingepalmd en overreed. De zinnelijke menschen zijn sluer en boosaardiger dan de overigen. De vrekken, de echtbrekers en de arglistigen zijn voornamelijk zinnelijk, hoewel zij voor de wereld als vernuftigen verschijnen. De innerlijke dingen van hun gemoed zijn afschuwelijk en vuil; door middel daarvan staan zij in gemeenschap met de hellen; in het Woord worden zij “dooden” genoemd. Zij, die in de hel zijn, zijn zinnelijk, en des te meer naarmate zij dieper daarin zijn; de sfeer der helse geesten verbindt zich met het zinnelijke des menschen van achteren,

en in het licht des Hemels verschijnt hun achterhoofd uitgehold. Zij, die uit louter zinnelijke dingen redeneerden, werden door de Ouden slangen van den boom der wetenschap genoemd. De zinnelijke dingen moeten de laatste plaats innemen, en niet de eerste, en bij den wijzen en inzichtsvollen mensch nemen zij de laatste plaats in en zijn onderworpen aan de innerlijke dingen, maar bij den onwijzen mensch nemen zij de eerste plaats in en overheerschen. Wanneer de zinnelijke dingen de laatste plaats innemen, zoo wordt door middel daarvan de weg tot het verstand geopend, en worden de waarheden gereinigd door de methode van uittrekking. Deze zinnelijke dingen staan het dichtst bij de wereld, en laten de dingen toe, die uit de wereld aanspoelen, en zeven ze als het ware. De mensch heeft door de zinnelijke dingen gemeenschap met de wereld, en door de redelijke dingen met den Hemel. De zinnelijke dingen bedienen die dingen, die de innerlijke dingen des gemoeds van dienst zijn. Er zijn zinnelijke dingen die het verstandsdeel bedienen, en zinnelijke dingen die het wilsdeel bedienen. Wanneer de gedachte niet boven de zinnelijke dingen wordt verheven, heeft de mensch slechts weinig wijsheid. De mensch komt, wanneer zijn gedachte boven de zinnelijke dingen verheven wordt, in een klaarder schijnsel, en ten slotte in het hemelsch licht, en dan wordt hij zulke dingen gewaar als uit den Hemel nedervloeien. Het laatste van het verstand is het natuurlijk wetenschappelijke, en het laatste van den wil is de zinnelijke verlustiging.

566. De mensch is ten aanzien van den natuurlijken mensch gelijk aan een beest; hij neemt het beeld van een beest aan door het leven; daarom verschijnen rondom dezulken in de geestelijke wereld beesten van allerlei soort, welke overeenstemmingen zijn; want het natuurlijke van den mensch is, op zichzelf beschouwd, louter dierlijk; maar aangezien daaraan het geestelijke is toegevoegd, kan hij een mensch worden; en wanneer hij het niet wordt vanuit het vermogen, het te kunnen, zoo kan hij zich voordoen als een mensch, maar toch is hij een sprekend beest; want hij spreekt uit het natuurlijk redelijke, maar hij denkt uit een geestelijke razernij, en hij handelt uit het natuurlijk zedelijke, maar heeft lief uit een geestelijke satergeilheid; zijn handelingen zijn, door een geestelijk redelijk mensch beschouwd, nauwelijks iets anders dan de dans van iemand, die door een tarantula is gestoken, en de St. Vitus- of St. Guy-dans wordt genoemd. Wie weet niet, dat een huichelaar over God kan spreken, een roover over oprechtheid, een echtbreker over kuischheid, enzoovoort; maar wanneer het den mensch niet gegeven was, de deur te sluiten en te openen tusschen de gedachten en de spraken, en tusschen de bedoelingen en de handelingen, en wanneer de voorzichtigheid

of de sluwheid daar niet de deurwachter was, zoo zou hij zich, wreeder dan elk wild dier, in misdaden en wreedheden storten; maar deze deur wordt een ieder na den dood geopend, en dan verschijnt hij zooals hij geweest is; maar hij wordt in banden gehouden door straffen en gevangnissen in de hel. Daarom, welwillende lezer, schouw in uzelf, en vorsch nauwkeurig het eene of andere booze bij uzelf uit, en verwijder dit uit godsdienst; zoo gij de boosheden uit een ander voornemen of einddoel verwijdert, verwijdert gij ze niet anders dan opdat zij niet voor de wereld verschijnen.

* * *

567. Hieraan zullen de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd; DE EERSTE is deze: Ik werd plotseling door een bijna doodelijke ziekte aangegrepen; mijn geheele hoofd was met een druk bezwaard; een verpestende rook werd binnengelaten uit het Jeruzalem, dat Sodom en Egypte wordt genoemd (Openb. 11: 8). Ik was halfdood met hevige pijn; ik verwachtte het uiterste. Aldus lag ik gedurende drie en een halven dag in mijn bed; van dien aard was mijn geest geworden, en daardoor mijn lichaam, en toen hoorde ik rondom mij stemmen, zeggende: “Ziet, hij ligt dood op de straat onzer stad, hij, die de boetedoening tot vergeving der zonde gepredikt heeft, en dat Christus alleen Mensch is.” En zij vroegen aan eenigen uit de geestelijkheid, of deze een begrafenis waardig was. Zij zeiden: “Neen, hij blijve liggen en zij ter aanschouwing”; en zij gingen heen en kwamen terug en spotten. Naar waarheid geschiedde aldus met mij, toen het elfde hoofdstuk van de Openbaring werd ontvouwd. Toen werden harde woorden van de spotters gehoord, vooral deze: “Hoe kan men boete doen zonder geloof; hoe kan de mensch Christus als God aanbeden worden; aangezien wij om niet zalig worden zonder eenige verdienste onzerzijds, wat is dan anders van noode dan het geloof alleen, dat God de Vader den Zoon gezonden heeft om de verdoemenis der Wet weg te nemen, ons Zijne verdienste toe te rekenen, en aldus ons voor Hem te rechtvaardigen en ons van zonden vrij te spreken door de verklaring van een priester, en dan den Heiligen Geest te geven, die al het goede in ons werkt? Zijn deze dingen niet volgens de Schrift en ook volgens de rede?” De menigte van omstanders schonk aan deze wooren haar bijval. Ik hoorde het zonder te kunnen antwoorden, daar ik bijna dood ter neder lag. Maar na drie en een halven dag herkreëg mijn geest kracht, en ging ik, naar den geest, uit de straat in de stad, en zeide wederom: “Doet boete, en geloof in Christus, en uwe zonden zullen vergeven worden, en gij zult zalig

worden; en zoo niet, gij zult vergaan. Heeft niet de Heer Zelf boetedoening tot vergeving der zonden gepredikt, en dat zij in Hem gelooven zouden? Heeft Hij den discipelen niet bevolen, dat zij hetzelfde zouden prediken? Volgt uit het dogma van uw geloof niet een volledige zelfverzekerdheid ten aanzien van het leven?" Maar zij zeiden: "Wat wauwelt gij? Heeft niet de Zoon voldaan; rekt de Vader deze voldoening niet toe; ons, die dit gelooven, rechtvaardigt Hij; wij worden aldus geleid door den geest der genade; wat is dan de zonde in ons; wat heeft dan de dood met ons van doen? Vat gij dit Evangelie, gij prediker van zonde en berouw?" Maar toen ging een stem van den Hemel uit, zeggende: "Wat is het geloof van den onboetvaardige anders dan een dood geloof? Het einde komt, het einde komt over u, zelfverzekerden, die in uwe oogen schuldeloos, in uw geloof gerechtvaardigd zijt, gij satans"! En plotseling opende zich toen in het midden der stad een afgrond, en deze vergrootte zich, en de huizen vielen het eene over het andere, en werden verzwolgen, en terstond daarop bruiste water uit de gapende kloof en overstroomde de verwoesting.

Toen zij op deze wijze verzonken waren, en men hen overstroomd zag, begeerde ik hun lot in de diepte te weten; en er werd mij uit den Hemel gezegd: "Gij zult zien en hooren." En toen verdwenen voor mijn oogen de wateren, waarmede men hen overstroomd zag, want in de geestelijke wereld zijn wateren overeenstemmingen, en verschijnen vandaar rondom hen, die in valschheden zijn. En toen verschenen zij mij op een zandigen grond, alwaar steenhoopen lagen opgestapeld, waartusschen zij rondliepen en jammerden, dat zij uit hun groote stad waren neergeworpen; en zij schreeuwden luid, en riepen: "Waarom is ons dit overkomen; zijn wij niet door ons geloof rein, zuiver, gerecht, heilig; zijn wij niet door ons geloof gereinigd, gezuiverd, gerechtvaardigd, geheiligd?" En anderen: "Zijn wij niet door ons geloof zoo geworden, dat wij voor God den Vader verschijnen, worden gezien, geacht, en voor de Engelen verklaard als rein, zuiver, gerecht en heilig; zijn wij niet verzoend, begenadigd, ontzondigd, en aldus van zonden vrijgesproken, gewasschen en afgewischt; is de verdoemenis der Wet niet door Christus opgeheven; waarom zijn wij dan hier als verdoemden neergeworpen. Wij hoorden een vermetelen prediker van zonde in onze groote stad: *geloof in Christus, en doet boete*; hebben wij niet Christus geloofd door in Zijn verdienste te gelooven; en hebben wij niet boete gedaan door te belijden dat wij zondaars zijn; waarom is ons dan dit overkomen?" Maar toen werd een stem tot hen van ter zijde gehoord: "Weet gij van eenige zonde, waarin gij zijt; hebt gij uzelfen ooit onderzocht; hebt gij bijgevolg eenig booze als een

zonde tegen God geschuwd? En wie dat niet schuwt, is daarin; is de zonde niet de duivel? Daarom zijt gij diegenen, waarover de Heer zegt: *Alsdan zult gij beginnen te zeggen: Wij hebben voor U gegeten en gedronken, en Gij hebt in onze straten geleerd; maar Hij zal zeggen: Ik zeg u, Ik ken u niet, van waar gij zijt; wijkt van Mij af, alle gij werkers der ongerechtigheid* (Lukas 13: 26, 27, alsmede waarover gesproken wordt in Matth. 7: 22, 23). Gaat derhalve heen, een ieder tot zijn plaats; gij ziet openingen in de hopen; gaat daar binnen; en een ieder uwer zal zijn werk gegeven worden om te doen, en dan spijs naar verhouding van het werk; zoo niet, zoo zal de honger u weldra dwingen om binnen te gaan”.

Daarna geschiedde een stem uit den Hemel tot eenigen op het land, die buiten deze groote stad geweest waren, over wien eveneens gesproken is (Openb. 11: 13), zeggende luide: “Wacht u, wacht u voor de vergezelschapping met dergelijken; kunt gij niet verstaan, dat de boosheden, die zonden en ongerechtigheden worden genoemd, den mensch onrein en onzuiver maken; hoe kan de mensch daarvan anders gereinigd en gezuiverd worden dan door daadwerkelijk berouw en door het geloof in den Heer Jezus Christus. Daadwerkelijk berouw is: zichzelf onderzoeken, zijne zonden kennen en erkennen, zich schuldig verklaren, ze voor den Heer belijden, smeeken om hulp en macht ten einde ze te wederstaan, en zich aldus daarvan te onthouden, en een nieuw leven te leiden; en al deze dingen als uit uzelf. Doet dit eenmaal of tweemaal in een jaar, wanneer gij tot de Heilige Communie nadert, en wanneer daarna de zonden, waaraan gij u schuldig verklaard hebt, terugkeeren, zoo zegt dan tot uzelf: Wij willen deze dingen niet, omdat zij zonden tegen God zijn; dit is daadwerkelijk berouw. Wie kan niet verstaan, dat wie zichzelf niet onderzoekt en zijn zonden niet ziet, daarin blijft, aangezien al het booze van geboorte aan aangenaam is; want het is aangenaam zich te wreken, te hoereeren, te bedriegen, te lasteren, bovenal te overheerschen uit eigenliefde; bewerkt het aangename niet, dat men het niet ziet; en wanneer het eens gebeurt, dat er gezegd wordt, dat het zonden zijn, verontschuldigt gij het dan niet vanwege het aangename daarvan, ja, bevestigt uzelf door valscheden, dat het geen zonden zijn; en aldus blijft gij daarin, en begaat ze daarna meer dan te voren, en zulks tot daartoe, dat gij niet meer weet, wat zonde is, ja zelfs of zonde bestaat. Anders is het gesteld met een ieder, die daadwerkelijk boete doet; deze noemt zijn boosheden, die hij kent en erkent, zonden, en begint ze daarom te schuwen en zich daarvan af te wenden, en ten slotte het aangename daarvan als onaangenaam te voelen; en voor zooveel dit geschiedt, ziet en bemint hij de goedheden, en voelt ten

slotte het aangenamen daarvan, dat het aangenamen van de Engelen des Hemels is; in één woord: voor zooveel iemand den duivel achter zich werpt, wordt hij uit den Heer aangenomen, en uit Hem onderwezen, geleid, van de boosheden afgehouden en in de goedheden gehouden; dit is de weg, en er is geen andere van de hel tot den Hemel.” Het is wonderlijk, dat bij de hervormden een soort van verzet, aarzeling en afkeer is ingeworteld wat de daadwerkelijke boetedoening betreft, die zoo groot is, dat zij het niet over zich kunnen brengen, zichzelf te onderzoeken en hun zonden te zien, en ze voor God te belijden; het is alsof ontzetting hun overvalt, wanneer zij dit voornemens zijn. Ik heb zeer velen in de geestelijke wereld dienaangaande ondervraagd, en zij zeiden allen, dat het hun krachten te boven ging. Toen zij hoorden, dat de pauselijken dit nochtans doen, dat is, dat zij zichzelf onderzoeken, en openlijk hun zonden belijden voor een monnik, waren zij zeer verwonderd, en bovendien, dat de hervormden dit niet in het verborgene voor God kunnen doen, hoewel hun dit evenzeer is opgelegd alvorens tot het Heilig Avondmaal te naderen; en eenigen, die daar waren, onderzochten hoe dit kwam, en zij bevonden, dat het geloof alleen zulk een staat van onboetvaardigheid en zulk een hart veroorzaakt; en toen werd het hun gegeven te zien, dat diegenen van de pauselijken, die Christus aanbidden en niet de heiligen aanroepen, zalig worden.

Hierna werd iets als een donderslag gehoord, en een uit den Hemel sprekende stem, zeggende: “Wij zijn verwonderd! Zeg tot de groep van hervormden: Geloof in Christus, en doet boete, en gij zult zalig worden!” En ik zeide het, en bovendien nog dit: “Is niet de DOOP een sacrament der boetedoening, en vandaar de inleiding in de Kerk; wat beloven de peten voor den doopeling anders, dan dat hij van den duivel en diens werken zal afzien? Is niet het HEILIG AVONDMAAL een sacrament der boetedoening, en vandaar de inleiding in den Hemel; wordt tot de communicanten niet gezegd, dat zij bovenal boete moeten doen alvorens te naderen? Is niet de CATECHISMUS de universeele leer der Christelijke kerk, leerende het berouw; wordt daar niet in de zes geboden van de tweede tafel gezegd: Gij zult dit en dat booze niet doen; en er wordt niet gezegd: Gij zult dit en dat goede doen! Hieruit kunt gij weten, dat voor zooveel iemand van het booze afziet en zich daarvan afwendt, hij door het goede wordt aangedaan en het liefheeft, en dat hij te voren niet weet, wat het goede, ja zelfs evenmin wat het booze is”.

568. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Welk vroom en wijs mensch wil niet het lot van zijn leven na den dood weten? Daarom zal ik de algemeene dingen openbaren, opdat hij het wete. Elk mensch wordt na den dood, wanneer hij

voelt, dat hij nog leeft, en dat hij in een andere wereld is, en hoort, dat boven hem de Hemel is, waar eeuwige vreugden zijn, en beneden hem de hel, waar eeuwige smarten zijn, eerst teruggebracht in zijn uitwendige dingen, waarin hij in de vorige wereld was; en dan gelooft hij, dat hij stellig in den Hemel zal komen, en hij spreekt inzichtsvol en handelt voorzichtig. En eenigen zeggen: “Wij hebben zedelijk geleefd, eerbare dingen nagestreefd, niet met opzet het booze gedaan.” En anderen zeggen: “Wij hebben de tempels geregeld bezocht, de missen gehoord, de heilige beelden gekust, op de knieën gebeden uitgestort.” En sommigen zeggen: “Wij hebben den armen gegeven, de nooddriftigen bijgestaan, boeken der vroomheid en ook het Woord gelezen, en tal van dergelijke dingen meer.” Nadat zij echter deze dingen gezegd hebben, staan Engelen daar en zeggen: “Al deze dingen, die gij vermeld hebt, hebt gij in de uitwendige dingen gedaan, maar gij weet nog niet, van welken aard gij zijt in de inwendige dingen; nu zijt gij geesten in een substantieel lichaam, en de geest is uw inwendige mensch. Het is deze in u, die denkt wat hij wil, en wil wat hij liefheeft, en dit is de verlustiging van zijn leven. Elk mensch zet uit de kindsheid het leven uit de uitwendige dingen in, en leert zedelijk handelen en met inzicht spreken; en wanneer hij een voorstelling van den Hemel en van de gelukzaligheid aldaar heeft gevat, zet hij in te bidden, geregeld de tempels te bezoeken, en de plechtigheden van den eeredienst te betrachten, en nochtans de boosheden, wanneer zij uit haar aangeboren bron opspringen, in den boezem van zijn gemoed te verbergen en ze ook vernuftig te omsluiëren met redeneeringen uit begoochelingen, en wel dermate, dat hij zelf niet weet, dat het booze het booze is. En daar dan de boosheden omsluiërd en als met stof bedekt zijn, denkt hij verder niet daaraan, alleen zorg dragend dat zij niet voor de wereld verschijnen; op deze wijze legt hij zich uitsluitend op een zedelijk leven in uitwendige dingen toe, en wordt aldus een tweevoudig mensch; hij wordt een schaap in de uitwendige dingen en een wolf in de inwendige; en gelijk een gouden doosje, waarin van binnen vergift is; en hij wordt gelijk iemand met een bedorven adem, die iets aromatisch in den mond houdt opdat de in zijn nabijheid staanden het niet merken; en hij wordt gelijk het vel van een muis, dat balsemiek riekt. Gij zegt, dat gij zedelijk geleefd en de oefeningen der vroomheid betracht hebt, maar ik vraag u, of gij ooit uwen inwendigen mensch hebt onderzocht en eenige begeerten hebt waargenomen naar wraakneming tot aan moord toe, naar wellust tot aan echtbreuk toe, naar bedrog tot aan diefstal toe, naar leugen tot aan valsche getuigenis toe. In vier geboden van den Decaloog wordt gezegd: Gij zult deze dingen niet doen; en in de twee laatste wordt gezegd: Gij zult deze dingen niet begeeren.

Geloof gij, dat uw inwendige mensch in deze dingen gelijk is geweest aan uw uitwendiger mensch? Zoo gij dit gelooft, dwaalt gij wellicht.” Doch hierop antwoordden zij: “Wat is de inwendige mensch; is deze en de uitwendige mensch niet een en dezelfde? Wij hebben van onze geestelijken gehoord, dat de inwendige mensch niet iets anders is dan het geloof, en dat de vroomheid van den mond en de zedelijkheid des levens daarvan de teekenen zijn, omdat zij de werking daarvan zijn.” Hierop antwoordden de Engelen: “Het zaligmakende geloof is in den inwendigen mensch, desgelijks de naastenliefde, en daaruit is de trouw en de Christelijke zedelijkheid in den uitwendigen mensch; en wanneer de bovengenoemde begeerten in den inwendigen mensch, dus in den wil en vandaar in de gedachte blijven, bijgevolg wanneer gij innerlijk deze dingen liefhebt, en nochtans in de uitwendige dingen anders handelt en spreekt, dan is het booze bij u boven het goede, en het goede beneden het booze; dientengevolge is, hoe gij ook spreekt zooals vanuit het verstand en vanuit de liefde handelt, innerlijk het booze, en dit op deze wijze omsluiert; en dan zijt gij als listige apen, die handelingen verrichten welke op menschelijke handelingen gelijken, terwijl hun hart daar verre van verwijderd is, Maar van welken aard uw inwendige mensch is, waarvan gij niets weet, aangezien gij u niet onderzocht, en gij na het onderzoek geen boete gedaan hebt, zult gij na een tijd zien, wanneer gij van den uitwendigen mensch ontdaan en in den inwendigen mensch binnengelaten zult worden; en wanneer dit geschiedt, zult gij niet langer herkend worden door uw metgezellen, noch door uzelf. Ik heb dan zedelijke boozen gezien als wilde dieren, den naaste aanzien met woeste oogen, gloeiend van doodelijken haat, en God lasterende, dien zij in den uitwendigen mensch hadden aanbeden.” Nadat zij dit gehoord hadden, trokken zij zich terug, en de Engelen zeiden: “Gij zult na dezen het lot uws levens zien, want binnenkort zal u de uitwendige mensch worden afgenomen, en zult gij den inwendigen mensch binnegaan, die nu uw geest is.”

569. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Elke liefde bij den mensch ademt een verlustiging uit, waardoor zij zich laat gevoelen, en zij ademt deze allereerst in den geest, en daaruit in het lichaam, en de verlustiging van zijn liefde te zamen met de bekoring van de gedachte maakt zijn leven uit. Deze verlustigingen en bekoringen worden niet dan donker door den mensch gevoeld, zoolang hij in het natuurlijke lichaam leeft, daar dit lichaam ze opzuigt en afstompt; maar na den dood, wanneer het materiele lichaam weggenomen, en aldus de bedekking of bekleeding van den geest verwijderd is, worden de verlustigingen van zijn liefde en de bekoringen van zijn gedachte volledig gevoeld en waargenomen, en, hetgeen wonderbaarlijk is, somtijds als geuren.

Vandaar komt het, dat in de geestelijke wereld allen overeenkomstig hunne liefden worden vergezelschaft, in den Hemel overeenkomstig de hunne, in de hel overeenkomstig de hunne. De geuren, waarin de verlustigingen der liefden in den Hemel veranderd worden, worden alle waargenomen als dergelijke welriekendheden, zoete geuren, liefelijke uitwasemingen en verrukkelijke gewaarwordingen, gelijk men des morgens in lentetijd bespeurt in tuinen, bloembedden, velden en wouden; maar de reuken, waarin de verlustigingen der liefden dergenen, die in de hel zijn, veranderd worden, worden waargenomen als de walmen, stanken en rotluchten, welke opstijgen van latrinen, lijken en poelen vol vuilnis en drek; en, wat wonderbaarlijk is, de duivels en satans aldaar nemen ze waar als balsems, geurige kruiden en wierook, welke hun neusvleugels en harten verkwikken. In de natuurlijke wereld is het ook den beesten, vogels en wormen gegeven, zich naar de reuken te vergezelschappen, maar nog niet den menschen, vooraleer zij hun lichamen als omhulsels hebben afgelegd. Vandaar komt het, dat de Hemel ten strengste geordend is naar alle verscheidenheden der liefde van het goede, en de hel vanuit het tegenovergestelde naar alle verscheidenheden der liefde van het booze; het is ter oorzake van deze tegenovergesteldheid, dat er tusschen Hemel en hel een afgrond is, die niet overschreden kan worden; want zij, die in den Hemel zijn, kunnen niet eenigen reuk der hel verdragen, daar hij walging en braken verwekt, en hen met onmacht bedreigt wanneer zij hem inhalen; iets dergelijks geschiedt met hen, die in de hel zijn, wanneer zij het midden van dien afgrond overschrijden. Ik zag eens een zekeren duivel, die uit de verte als een pardel verscheen en eenige dagen te voren onder de Engelen van den laatsten Hemel gezien was, en bedreven was in de kunst om zich tot een Engel des lichts te maken, over het midden gaan en tusschen twee olijfboomen staan, zonder eenigen geur te ruiken die aan zijn leven vijandig was; de reden hiervan was, dat er geen Engelen aanwezig waren; zoodra zij echter aanwezig waren, werd hij door stuiptrekkingen aangegrepen, en viel ter neder aan alle ledematen verlamd, en toen verscheen hij als een groote slang, die zich in ringen wond en zich ten slotte door een gaping naar beneden wentelde, en door de zijnen opgenomen en naar een hol overgebracht werd, waar hij door de kwalijkriekende lucht van zijn verlustiging weer opleefde. Eens zag ik ook een zekeren satan, die door de zijnen bestraft werd; ik vroeg naar de oorzaak, en er werd gezegd, dat hij met toegestopte neusvleugels tot diegenen was gegaan, die in den geur des Hemels waren, en dat hij was teruggekomen, en dien geur op zijn kleederen met zich had medegebracht. Het is eenige malen gebeurd, dat uit een open hol der hel een rotlucht als

van een lijk langs mijn neusvleugels streek, en braken verwekte. Hieruit kan blijken, vanwaar het komt, dat in het Woord de reuk de gewaarwording beteekent, want er wordt meermalen gezegd, dat Jehovah van de brandoffers een liefelijken reuk geroken heeft; voorts dat de olie der zalving en de wierook uit welriekende dingen werden bereid; en omgekeerd, dat den zonen Israëls bevolen werd, de onreine dingen uit hun leger weg te dragen buiten het leger, en dat zij de ontlastingen des buiks zouden begraven en bedekken (Deut. 23: 12, 13); de oorzaak hiervan was deze, dat de legerplaatsen van Israël den Hemel uitbeeldden, en de woestijn buiten de legerplaats de hel uitbeelde.

570. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens sprak ik met een nieuw aangekomen geest, die, toen hij in de wereld was, veel over den Hemel en de hel had nagedacht; onder de nieuw aangekomen geesten worden de pas overleden menschen verstaan, die, omdat zij dan geestelijke menschen zijn, geesten worden genoemd. Deze begon, zoodra hij in de geestelijke wereld was binnengetreten, op gelijke wijze over den Hemel en de hel te denken, en hij verscheen zichzelf in blijdschap, wanneer hij over den Hemel, en in droefenis, wanneer hij over de hel nadacht. Toen hij bemerkte, dat hij in de geestelijke wereld was, vroeg hij terstond, waar de Hemel en waar de hel was, voorts wat en van welken aard de een en de ander was; en zij antwoordden: “De Hemel is boven uw hoofd, en de hel is onder uw voeten, want nu zijt gij in de wereld der geesten, die in het midden is tusschen Hemel en hel; maar wat en van welken aard de Hemel en wat en van welken aard de hel is, kunnen wij niet in weinig woorden beschrijven.” En toen, aangezien hij van begeerte brandde ze te kennen, wierp hij zich op de knieën, en bad innig tot God, om onderwezen te worden. En ziet, een Engel verscheen aan zijne rechterhand, en richtte hem op, en zeide: “Gij hebt gesmeekt om aangaande den Hemel en de hel onderwezen te worden; ONDERZOEK EN LEER WAT VERLUSTIGING IS EN GIJ ZULT HET ERKENNEN.” En de Engel werd, na dit gezegd te hebben, opgeheven. Toen zeide de nieuw aangekomen geest in zichzelf: “Wat wil dat zeggen: *Onderzoek en leer wat verlustiging is, en gij zult erkennen wat en van welken aard de Hemel en de hel is?*” Terstond daarop ging hij uit gene plaats heen en zwierf rond, en degenen die hij ontmoette aansprekende, zeide hij: “Zeg mij, ik bid u, zoo het u behaagt, wat verlustiging is?” En sommigen zeiden: “Wat is dat voor een vraag; wie weet niet, wat verlustiging is; is het niet vreugde en blijdschap; daarom is verlustiging verlustiging, de eene evenzoo als de andere; wij weten geen onderscheid.” Anderen zeiden, dat de verlustiging een lachen van het gemoed was, want wanneer het gemoed lacht, is het gelaat vroolijk, de spraak schertsend, het gebaar spelend, en de gansche

mensch in de verlustiging. Sommigen echter zeiden: “De verlustiging is niets anders dan banketeeren en lekkernijen eten, en drinken en zich aan edele wijnen een roes zwelgen, en dan over verschillende dingen babbelen, vooral over de spelen van Venus en Cupido.” Toen hij dit gehoord had, zeide de nieuw aangekomen geest verontwaardigd tot zichzelf: “Deze antwoorden zijn boersch en niet beschaafd; deze verlustigingen zijn noch de Hemel noch de hel; och, mocht ik toch wijzen ontmoeten.” En hij ging van hen heen, en vroeg, waar wijzen waren; en toen werd hij door een zekeren engellijken geest gezien, die zeide: “Ik word gewaar, dat gij brandt van begeerte om te weten, wat het universeele des Hemels en wat het universeele der hel is, en aangezien dit de VERLUSTIGING is, zal ik u op een heuvel geleiden, alwaar dagelijks diegenen samenkomen, die de werkingen uitpluizen, en diegenen, die de oorzaken opsporen, en diegenen die de einddoelen onderzoeken. Diegenen aldaar, die de werkingen uitpluizen, worden geesten der wetenschappen genoemd, en abstract genomen: wetenschappen; en zij, die de oorzaken opsporen, worden geesten van inzicht genoemd, en abstract genomen: inzichten; en zij, die de einddoelen onderzoeken, worden geesten van wijsheid genoemd, en abstract genomen: wijsheden. Onmiddellijk boven hen in den Hemel zijn de Engelen, die uit de einddoelen de oorzaken zien, en uit de oorzaken de werkingen; door deze Engelen hebben gene drie groepen hun verlichting.” Toen nam hij den nieuw aangekomen geest bij de hand, en leidde hem op den heuvel en tot de groep, welke uit diegenen bestond, die de einddoelen onderzoeken en wijsheden worden genoemd; tot hen zeide hij: “Vergeeft mij, dat ik tot u ben opgeklommen; de reden hiervan is deze, dat ik van mijn knapen jaren af over den Hemel en de hel heb nagedacht, en ik ben voor kort in deze wereld gekomen, en eenigen, die mij toen waren toegevoegd, zeiden, dat hier de Hemel is boven mijn hoofd, en de hel onder mijn voeten, maar zij zeiden niet, wat en van welken aard de een en de ander was; daarom heb ik, angstig geworden door het bestendig denken daaraan, tot God gebeden, en toen stond een Engel naast mij en zeide: ONDERZOEK EN LEER WAT VERLUSTIGING IS EN GIJ ZULT HET ERKENNEN. Ik heb onderzocht, maar tot nog toe tevergeefs. Ik verzoek derhalve, leert mij, zoo het u behaagt, wat verlustiging is”. Hierop antwoordden de wijsheden: “De verlustiging is het al des levens voor allen in den Hemel en het al des levens voor allen in de hel; voor hen die in den Hemel zijn, is het de verlustiging van het goede en ware, maar voor hen die in de hel zijn, is het de verlustiging van het booze en valsche; want alle verlustiging behoort tot de liefde, en de liefde is het Zijn van het leven des menschen; zooals vandaar de mensch mensch is

overeenkomstig de hoedanigheid van zijn liefde, evenzoo is hij mensch overeenkomstig de hoedanigheid van zijn verlustiging; de werkzaamheid der liefde maakt het gevoel der verlustiging; haar werkzaamheid in den Hemel is met wijsheid, en haar werkzaamheid in de hel is met waanzin; beide brengen in haar subjecten de verlustiging te voorschijn. Doch de Hemelen en de hellen zijn in tegenovergestelde verlustigingen, de Hemelen in de liefde van het goede en vandaar in de verlustiging van weldoen, maar de hellen in de liefde van het booze en vandaar in de verlustiging van boosdoen. Zoo gij derhalve kent, wat verlustiging is, zult gij kennen, wat en van welken aard de Hemel en de hel is. Maar onderzoek en leer nog, wat verlustiging is, door hen, die de oorzaken nasporen, en inzichten worden genoemd; zij zijn van hier uit ter rechterzijde”. En hij ging heen en trad op hen toe en zeide de reden van zijn komst, en verzocht hun, dat zij hem onderwijzen zouden wat verlustiging is; en dezen zeiden, verheugd over zijn vraag: “Het is waar, dat wie de verlustiging kent, weet wat en van welken aard de Hemel en de hel is. De wil, waaruit de mensch een mensch is, wordt ook zelfs niet voor een puntje voortbewogen tenzij door de verlustiging, want de wil is, op zichzelf beschouwd, niets anders dan de aandoening van eenige liefde, dus van eenige verlustiging, want het is iets van lust en vandaar iets welbehagelijks, dat het willen veroorzaakt. En aangezien de wil het verstand tot denken aanzet, bestaat er niet het minste van een gedachte, tenzij door de invloeiende verlustiging van den wil. Dat dit zoo is, vindt hierin zijn oorzaak, dat de Heer door middel van den invloed uit Zichzelf alle dingen der ziel en alle dingen des gemoeds bij de Engelen, geesten en menschen in beweging zet, en Hij zet ze in beweging door den invloed van de liefde en de wijsheid; en deze invloed is de werkzaamheid zelve, waaruit alle verlustiging voortkomt, welke in haar oorsprong het gezegende, het heilrijke, en het geluk worden genoemd, en in haar afleiding de verlustiging, het bekoorlijke, en het genotvolle, en in alomvattenden zin het goede. Maar de geesten der hel verkeerden bij zichzelf alle dingen, dus het goede in het booze, en het ware in het valsche, terwijl de verlustiging bestendig blijft, want zonder de bestendigheid van de verlustiging zouden zij geen wil hebben, noch gevoel, dus geen leven. Hieruit blijkt duidelijk, wat en hoedanig en vanwaar de verlustiging der hel is, voorts wat, hoedanig, en vanwaar de verlustiging des Hemels is.” Na deze dingen gehoord te hebben, werd hij tot de derde groep gebracht, waar diegenen waren, die de werkingen napluizen, en wetenschappen worden genoemd; en dezen zeiden: “Daal af in het lagere land en klim op in het hoogere land; gij zult daarin de verlustigingen zoowel van den Hemel als van de hel gewaarworden en voelen”. Maar ziet,

toen opende zich op een zekeren afstand van hen het land, en door de opening klommen drie duivelen op, die in vuurgloed verschenen door de verlustiging van hun liefde; en aangezien de Engelen, die den nieuwelings geest vergezelden, gewaarwonden, dat deze drie krachtens een voorzienige beschikking uit de hel opgeklommen waren, riepen zij den duivelen toe: "Komt niet naderbij, maar vertelt, van de plaats af waar gij zijt, iets over uwe verlustigingen". En zij antwoordden: "Weet, dat een ieder, hetzij hij goed of boos genoemd wordt, in zijn verlustiging is, de zoogenaamde goede in de zijne en de zoogenaamde booze in de zijne." En zij vroegen: "Wat is uwe verlustiging." Zij zeiden, dat het de verlustiging was in hoereeren, wraak-nemen, bedriegen, lasteren. En zij vroegen wederom: "Van welken aard zijn uwe verlustigingen?" Zij zeiden, dat zij door anderen werden waargenomen als de stanken van drek en als de rotlichten uit lijken en als de dampen van urineplassen. En zij vroegen: "Zijn deze dingen u aangenaam?" Zij antwoordden: "Zij zijn hoogst aangenaam." En zij zeiden: "Dan zijt gij gelijk de onreine beesten, die daarin leven". En zij antwoordden: "Als wij dat zijn, zijn wij het, maar dergelijke dingen zijn de verrukkingen van onze neusvleugels". En zij vroegen: "Wat verder?" Zij zeiden: "Het is een ieder veroorloofd, in zijn verlustiging te zijn, ook in de alleronreinste, zoo-als zij dit noemen, zoo hij maar niet de goede geesten en de Engelen bestookt; maar aangezien wij uit onze verlustiging wel niet anders konden dan hen bestoken, werden wij in tuchthuizen geworpen, waar wij harde dingen verduren. Daar van onze verlustigingen verstoken en afgetrokken te zijn is dat wat de marteling der hel genoemd wordt; het is ook een innerlijke smart." En zij vroegen: "Waarom hebt gij de goeden bestookt?" Zij zeiden: "Wij konden niet anders; het is alsof ons een woede overvalt, wanneer wij een Engel zien en de Goddelijke sfeer des Heeren om hem voelen". Hierop zeiden wij: "Dan zijt gij ook als wilde dieren". En terstond daarop, toen zij den nieuwelings geest met de Engelen zagen, overviel de duivelen een woede, die verscheen als het vuur van den haat; weshalve zij, opdat zij geen schade zouden berokkenen, in de hel teruggeworpen werden. Daarna verschenen de Engelen, die uit de einddoelen de oorzaken zagen, en door de oorzaken de werkingen, die in den Hemel boven de drie groepen waren, en zij werden gezien in een blinkend wit licht, dat, zich ontrollend in spiraalvormige bogen, een ronde guirlande van bloemen met zich mededroeg en haar stelde op het hoofd van den nieuwelings geest, en toen geschiedde daaruit tot hem een stem: "Deze lauwerkrans wordt u daarom gegeven, wijl gij van uw knapen jaren aan nagedacht hebt over den Hemel en de hel."

Tiende Hoofdstuk

De Hervorming en de Wederverwekking

571. Na de verhandeling over het berouw kamen in volgorde de hervorming en de wederverwekking aan de beurt, daar deze op het berouw volgen, en zij door middel van het berouw verder voortschrijden. Er zijn twee staten, welke de mensch binnentreden en doorloopen moet, wanneer hij van natuurlijk geestelijk wordt; de eerste staat wordt de HERVORMING genoemd, en de tweede staat de WEDERVERWEKKING. In den eersten staat ziet de mensch van zijn natuurlijken staat naar den geestelijken, en begeert dezen; in den tweeden staat wordt hij natuurlijk geestelijk. De eerste staat wordt gevormd door de waarheden, die tot het geloof zullen behooren, door middel waarvan hij naar de naastenliefde ziet; de tweede staat wordt gevormd door de goedheden der naastenliefde, en van deze uit treedt hij in de waarheden des geloofs; of, wat hetzelfde is: de eerste staat behoort tot de gedachte uit het verstand, de tweede echter behoort tot de liefde uit den wil. Wanneer deze staat begint en voortschrijdt, vindt een verandering in het gemoed plaats, want er geschiedt een omkeering, aangezien dan de liefde van den wil in het verstand vloeit, en dit daartoe beweegt en leidt, op een met zijn liefde samenstemmende en strookende wijze te denken; voor zooveel daarom het goede der liefde dan de eerste plaats inneemt, en de waarheden des geloofs de tweede plaats, is de mensch geestelijk en is hij een nieuw schepsel; en dan handelt hij uit de naastenliefde en spreekt uit het geloof, en voelt hij het goede der naastenliefde, en wordt hij het ware des geloofs gewaar, en hij is dan in den Heer, en in den vrede, en aldus wederverwekt. De mensch, die in de wereld den eersten staat aangevangen heeft, kan na den dood in den tweeden staat worden binnengeleid; maar hij, die in de wereld niet in den eersten staat is binnengetreden, kan na den dood niet in den tweeden staat binnengeleid, dus niet wederverwekt worden. Deze twee staten kunnen vergeleken worden met de voortschrijding van het licht en van de warmte in de dagen ten tijde der lente, de eerste met de morgenschemering of het hanengekraai, de tweede met den morgen en den dageraad; en de voortschrijding van dien staat met de voortschrijding van den dag tot den middag, en aldus in het licht en de warmte. Zij kan ook vergeleken worden met den oogst, welke eerst kruid is, vervolgens tot halmen en aren groeit, en daarna in deze graan wordt. Voorts ook met een boom, die eerst uit het zaad uit het land spruit, daarna een

stam wordt, waarvan takken uitgaan, en deze worden getooid met bladeren; en daarna bloesemt hij, en zet uit het binnenste der bloemen vruchten, die naarmate zij rijpen, nieuwe zaden gelijk nieuw kroost voortbrengen. De eerste staat, welke die der hervorming is, kan ook worden vergeleken met den staat van den zijdeworm, wanneer hij draden van zijde uit zich trekt en afspint, en na zijn vlijtigen arbeid in de lucht vliegt, en zich niet als te voren met bladeren, maar met de sappen in de bloemen voedt.

De mensch kan, tenzij hij wederom verwekt en als het ware opnieuw geschapen wordt, in het Koninkrijk Gods niet ingaan.

572. Dat de mensch, tenzij hij wederom verwekt wordt, het koninkrijk Gods niet kan ingaan, is de Leer des Heeren bij Johannes, alwaar het volgende staat: *Jezus zeide tot Nicodemus: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: tenzij dat iemand wederom verwekt worde, hij kan het koninkrijk Gods niet zien; en andermaal: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: zoo iemand niet verwekt is geweest uit water en geest, hij kan in het koninkrijk Gods niet ingaan; hetgeen uit het vleesch geboren is, is vleesch, en hetgeen verwekt is uit den geest, is geest* (hfdst. 3: 3, 5, 6); onder het koninkrijk Gods wordt zowel de Hemel als de Kerk bedoeld, want het koninkrijk Gods in de landen is de Kerk; evenzoo elders, waar het koninkrijk Gods genoemd wordt, zooals Matth. 11: 11; hfdst. 12: 28; hfdst. 21: 43; Lukas 4: 43; hfdst. 6: 20; hfdst. 8: 1, 10; hfdst. 9: 11, 60, 62; hfdst. 17: 21 en elders. Verwekt worden door water en geest, beteekent, door de waarheden des geloofs, en door een leven overeenkomstig deze; dat het water de waarheden beteekent, zie men in de Onthulde Openbaring n. 50, 614, 615, 685, 932; dat de geest beteekent het leven overeenkomstig de Goddelijke waarheden, blijkt duidelijk uit des Heeren woorden bij Johannes hfdst. 6: 63; door “voorwaar, voorwaar” wordt aangeduid, dat het de waarheid is; en aangezien de Heer de Waarheid zelve was, zeide Hij dit zoo vaak; Hijzelf wordt ook Amen genoemd (Openb. hfdst. 3: 14). De wederverwekten worden in het Woord Zonen Gods genoemd en uit God geboren; en de wederverwekking wordt beschreven door een nieuw hart en een nieuwen geest.

573. Aangezien geschapen worden ook beteekent wederverwekt worden, wordt gezegd “wie wederom verwekt en als het ware opnieuw geschapen wordt”; dat geschapen worden dit in het Woord beteekent, blijkt uit de volgende plaatsen: *SCHEP mij een rein hart, o God, en vernieuw in het midden van mij een vasten geest* (Psalm 51: 12); *Doet Gij Uwe hand open, zij worden met het goede verzadigd; zendt Gij Uwen geest uit, zoo worden zij geschapen* (Psalm 104: 28, 30); *Het volk, dat geschapen zal worden, zal Jah loven* (Psalm 102: 19); *Ziet, Ik zal Jeruzalem een gejubel scheppen* (Jes. 65: 18); *Alzoo heeft gezegd Jehovah, uw Schepper, o Jakob, uw Formeerder, o Israël; Ik heb u verlost; een ieder, die naar Mijnen naam genoemd is, tot Mijne heerlijkheid heb Ik hem geschapen* (Jes. 43: 1, 7); *Opdat zij zien, kennen, daarop merken en verstaan, dat de Heilige Israëls zulks geschapen heeft* (Jes. 41: 20), behalve elders, en waar de Heer Schepper, Formeerder en Maker wordt genoemd. Hieruit wordt het duidelijk, wat er verstaan wordt onder deze woorden des Heeren tot de

discipelen.: *Heengaande in de geheele wereld, predikt het evangelie aan alle kreatuur* (Markus 16: 15); onder kreaturen worden al diegenen verstaan, die wederverwekt kunnen worden; desgelijks Openb. 3: 14; II Cor. 5: 16, 17.

574. Dat de mensch moet worden wederverwekt. toont alle rede duidelijk aan; want hij wordt uit de ouders in allerlei boosheden geboren, en deze zetelen in zijn natuurlijken mensch, die van zichzelf lijnrecht is tegenovergesteld aan den geestelijken mensch; en nochtans is hij tot den Hemel geboren, en hij komt niet tot den Hemel, tenzij hij geestelijk wordt, hetgeen eenig en alleen door de wederverwekking geschiedt. Hieruit volgt noodwendig, dat de natuurlijke mensch met zijn begeerten getemd, onderjukt, en omgekeerd moet worden, en dat hij anders met geen enkele schrede den Hemel kan naderen, maar zich meer en meer in de hel vederlaat. Wie ziet dit niet, die gelooft, dat hij in allerlei boosheden geboren is, en die erkent dat het goede en het booze bestaan, en dat het eene tegen het andere indruischt; en wanneer hij gelooft in een leven na den dood, en in de hel en den Hemel, en dat de boosheden de hel en de goedheden den Hemel maken. De natuurlijke mensch verschilt, op zichzelf naar zijn natuur beschouwd, in niets van de natuur der beesten; hij is op gelijke wijze wild; maar hij is van dien aard ten aanzien van den wil; hij verschilt echter van de beesten ten aanzien van het verstand. Dit kan verheven worden boven de begeerten van den wil, en ze niet alleen zien, maar ze ook matigen. Vandaar komt het, dat de mensch uit het verstand denken, en uit de gedachte spreken kan, hetgeen de beesten niet kunnen. Van welken aard de mensch van geboorte is, en van welken aard hij zou zijn, zoo hij niet werd wederverwekt, kan men aan wreede dieren van allerlei aard zien, namelijk dat hij een tijger zou zijn, een panter, een luipaard, een everzwijn, een schorpioen, een tarantula, een adder, een krokodil, enz.; zoo hij derhalve niet door de wederverwekking in een schaap werd omgevormd, wat zou hij dan anders zijn dan een duivel onder de duivelen in de hel. Indien niet de wetten des rijks dezulken in hun aangeboren wreedaardigheden stuitten, zouden zij zich dan niet de een op den ander storten, en elkander slachten of tot op de heupbedekking uitplunderen? Hoevelen zijn er niet uit het menschelijk geslacht, die geboren satyrs en priapen zijn of viervoetige hagedissen; en wie van dezen en genen wordt niet, tenzij hij wordt wederverwekt, een aap; de uitwendige zedelijkheid, die aangeleerd wordt ten einde hun inwendige dingen te bedekken, bewerkt dit.

575. Van welken aard de niet wederverwekte mensch is, kan verder beschreven worden door de volgende vergelijkingen en gelijkenissen bij Jesaja: “De roerdomp en de eend zullen hem bezitten, en de nachtuil, en de raaf zullen

daar wonen; en Hij zal over hem het richtsnoer der leegte uitstrekken, en het richtlood der verwoesting; van daar zullen doornen opgaan op zijn altaren, netelen en distelen in zijne vestingen, en hij wordt een woning der draken, een voorhof voor de dochteren van den nachtuil; en de zijim zullen de ijim ontmoeten, en de satyr zal zijnen metgezel tegemoet gaan; ja zelfs zal daar de lilith rusten; daar zal de merel nestelen, en leggen, en verzamelen, en in zijne schaduw uitbroeden; ja zelfs zullen daar de wouwen vergaderd worden, de een met zijn metgezel” (hfdst. 34: 11, 13, 14, 15).

De nieuwe verwekking of schepping geschiedt uit den Heer alleen door de naastenliefde en het geloof als de twee middelen, terwijl de mensch medewerkt.

576. Dat de wederverwekking uit den Heer geschiedt door de naastenliefde en het geloof, volgt uit hetgeen is aangetoond in de hoofdstukken over de naastenliefde en over het geloof, en in het bijzonder uit hetgeen daar werd gezegd, namelijk dat de Heer, de naastenliefde, en het geloof één maken, zooals leven, wil, en verstand, en dat een elk van hen, zoo zij verdeeld worden, te gronde gaat als een tot stof vervallen parel. Deze twee, de naastenliefde en het geloof, worden middelen genoemd, aangezien zij den mensch met den Heer verbinden, en maken, dat de naastenliefde naastenliefde, en dat het geloof geloof is; en dit kan niet geschieden, tenzij de mensch ook deel heeft aan de wederverwekking; daarom wordt er gezegd: terwijl de mensch medewerkt. In de verhandelingen, die voorafgaan, werd eenige malen over de medewerking van den mensch met den Heer gehandeld; maar aangezien het menschelijk gemoed van dien aard is, dat het dit niet op andere wijze gewaarwordt, dan dat de mensch dit door zijn eigen macht bewerkstelligt, zoo zal dit wederom worden toegelicht. In elke beweging en vandaar in elke handeling is een actief en een passief, dat wil zeggen, dat het drijvende drijft en het lijdende vanuit het drijvende handelt; vandaar komt uit beide één handeling voort; vergelijkenderwijze als een molen door het rad, de wagen door het paard, de beweging door het streven, de uitwerking door de oorzaak, de doode kracht door de levende, in het algemeen als het instrumentale door het principale; dat deze twee te zamen één handeling maken, weet een ieder. Wat de naastenliefde en het geloof betreft, drijft de Heer, en de mensch handelt vanuit den Heer, want het actieve des Heeren is in het passieve des menschen; vandaar komt de macht tot wèl handelen uit den Heer, en vandaar is de wil tot handelen als van den mensch, aangezien hij in de vrije keuze is, waardoor hij als één te zamen met den Heer handelen en aldus zich verbinden kan, en vanuit de macht der hel, die buiten gelegen is, handelen en aldus zich afscheiden kan. Het is de met de drijving des Heeren samenstemmende handeling des menschen, welke hier onder de medewerking wordt verstaan; opdat men dit klaarblijkelijk gewaarworde, zal het hieronder nog door vergelijkingen worden toegelicht.

577. Hieruit volgt ook dit, dat de Heer voortdurend in de daad is om den mensch weder te verwekken, aangezien Hij voortdurend in de daad is om hem zalig te maken, en niemand zalig gemaakt kan worden tenzij hij wordt

wederverwekt, overeenkomstig des Heeren eigen woorden bij Johannes *dat wie niet wederom verwekt wordt, het koninkrijk Gods niet kan zien* (hfdst. 3: 3, 5, 6); derhalve is de wederverwekking het middel der zaligmaking, en de naastenliefde en het geloof zijn de middelen der wederverwekking. Dat de wederverwekking het geloof der huidige kerk, hetwelk de medewerking van den mensch uitsluit, volgt, is een zinledigheid der zinledigheden. De drijving en de medewerking, zoo-als zij hier beschreven zijn, kan men zien in elk ding, waarin eenige activiteit en bewegelijkheid is; van dien aard is de drijving en de medewerking van het hart en van elk zijner slagaderen; het hart drijft en de slagader werkt vanuit haar omhullingen of vliezen mede; vandaar de omloop. Evenzoo is het met de long gesteld; de lucht drijft vanuit den druk overeenkomstig de hoogte van haar atmosfeer, en eerst werken de ribben met de long mede, en kort daarop de long met de ribben; vandaar de ademhaling van elk vlies in het lichaam; aldus handelen en worden gedreven de vliezen der hersenen, het borstvlies, het buikvlies, het middelrif, en de overige vliezen, die de ingewanden bedekken, en die ze van binnen samenstellen, en aldus werken zij mede, want zij zijn veerkrachtig; vandaar het ontstaan en het blijven bestaan. Dergelijk is het in elke vezel en zenuw, en in elke spier, ja zelfs in het kraakbeen; dat er in elk daarvan drijving en medewerking is, is bekend. Een zoodanige medewerking is ook in elken zin, want de zintuigen zoowel als de beweegorganen van het lichaam bestaan uit vezels, vliezen, en spieren, doch het is overbodig, de medewerking van elk afzonderlijk te beschrijven; want men weet, dat het licht in het oog, de klank in het oor, de geur in den neus, en de smaak in de tong drijft, en dat de organen zich daaraan aanpassen; vandaar de zinlijke gewaarwording. Wie kan hieruit niet gewaarworden, dat wanneer er niet zulk een drijving en medewerking met het invloeiende leven in het geestelijk organisme der hersenen ware, er geen gedachte en geen wil zouden kunnen bestaan; want het leven vloeit uit den Heer in dit organisme, en aangezien dit medewerkt, wordt men dat wat men denkt gewaar, desgelijks dat, wat daar wordt overwogen, besloten en in de daad bepaald. Wanneer het leven alleen dreef en de mensch niet als uit zichzelf medewerkte, zoo zou hij niet meer kunnen denken dan een stronk, of dan een tempel, wanneer de geestelijke predikt; de tempel kan weliswaar door de terugkaatsing van den klank tegen de vleugeldeuren iets als een echo voelen, maar niets van de preek; van dien aard zou de mensch zijn, wanneer hij niet met den Heer medewerkte wat betreft de naastenliefde en het geloof.

578. Het kan ook door vergelijkingen worden toegelicht, van welken aard de mensch zou zijn, wanneer hij niet met den Heer medewerkte; het zou,

wanneer hij eenig geestelijke van den Hemel en van de Kerk gewaarwordt en voelt, zijn alsof iets antipathieks of ontstemds invloede, en als een stank in den neus, een wanklank in het oor, iets monsterachtigs in het oog, en iets afschuwelijks in de tong. Wanneer het aangename der naastenliefde en het bekoorlijke des geloofs zou vloeien in het geestelijk organisme van het gemoed dergenen, die in de verlustiging van het booze en valsche zijn, zoo zouden zij, wanneer hun deze aangenaamheden en bekoringen werden opgedrongen, beangst en gekweld worden, en zij zouden ten slotte in zwijm vallen; aangezien dit organisme uit onafgebroken schroeflijnen bestaat, zou dit zich bij dezulken in spiralen oprollen, en zich kronkelen als een slang op een mierenhoop. Dat dit zoo is, is mij door vele ondervinding in de geestelijke wereld betuigd geworden.

Daar allen verlost zijn, kunnen allen wederverwekt worden, een ieder overeenkomstig zijn staat.

579. Om dit te verstaan, dient iets aangaande de verlossing te worden vooropgesteld: de Heer is in de wereld gekomen voornamelijk voor deze twee dingen, om de hel van den Engel en van den mensch te verwijderen, en om Zijn Menschelijke te verheerlijken; want vóór de Komst des Heeren was de hel dermate aangewassen, dat zij de Engelen des Hemels bestookte, alsmede door een zich opdringen tusschen den Hemel en de wereld, de gemeenschap van den Heer met de menschen van het aardrijk onderschepte, waardoor uit den Heer niet eenig Goddelijk Ware en Goede tot de menschen kon doordringen; vandaar bedreigde een algeheele verdoemenis het geheele menschelijke geslacht, en ook konden de Engelen des Hemels niet lang meer in hun ongereptheid blijven bestaan. Om derhalve de hel achteruit te dringen en aldus deze dreigende verdoemenis af te wenden, kwam de Heer in de wereld, en verwijderde de hel en onderjakte deze, en opende aldus den Hemel, zoodat Hij voortaan bij de menschen van het aardrijk aanwezig kon zijn; en hen zalig-maken, die overeenkomstig Zijne geboden zouden leven, bijgevolg hen wederverwekken en zaligmaken, want zalig gemaakt worden diegenen, die wederverwekt worden. Op deze wijze wordt dit verstaan, dat allen, omdat zij verlost zijn, wederverwekt kunnen worden, en dat allen, omdat de wederverwekking en de zaligmaking één uitmaken, zalig gemaakt kunnen worden. Derhalve moet dat, wat de Kerk leert, namelijk dat niemand zonder de Komst des Heeren zalig had kunnen worden, zoo verstaan worden, dat niemand zonder de Komst des Heeren wederverwekt had kunnen worden. Wat het andere einddoel betreft, ter wille waarvan de Heer in de wereld kwam, hetwelk daarin bestond, dat Hij Zijn Menschelijke verheerlijkte, dit was, omdat Hij daardoor de Verlosser, Wederverwekker en Zaligmaker tot in eeuwigheid geworden is; want men moet niet gelooven, dat door de eenmaal in de wereld gedane verlossing allen na deze verlossing verlost zijn, maar dat de Heer voortdurend diegenen verlost, die in Hem gelooven, en Zijn woorden doen. Doch meer hierover zie men in het hoofdstuk over de Verlossing.

580. Dat een ieder overeenkomstig zijn staat kan worden wederverwekt, komt omdat de eenvoudigen anders worden wederverwekt dan de geleerden; anders zij, die zich op verschillende studiën hebben toegelegd en ook in verschillende ambten zijn; anders zij, die aangaande de uitwendige dingen des Woords, en zij die aangaande de inwendige dingen daarvan in navorschingen verdiept zijn; anders zij, die van de ouders in het natuurlijk goede zijn dan zij, die

in het booze zijn; anders zij, die zich uit de kindsheid in de ijdelheden der wereld begeven hebben, en anders zij, die zich daarvan vroeger of later hebben afgewend; in één woord, anders zij, die de uitwendige Kerk des Heeren samenstellen, en anders zij, die de inwendige samenstellen. Deze verscheidenheid is oneindig, evenals die der aangezichten en gezindheden; maar nochtans kan een ieder overeenkomstig zijn staat wederverwekt en zalig gemaakt worden. Dat dit zoo is, kan uit de Hemelen blijken, waarin alle wederverwekten komen, namelijk dat zij drie in getal zijn, de hoogste, de middelste, en de laatste, en dat in den hoogste diegenen komen, die door de wederverwekking de liefde tot den Heer opnemen, in den middelste diegenen die de liefde jegens den naaste opnemen, in den laatste diegenen die alleen de uitwendige naastenliefde werken, en tevens den Heer als God, Verlosser en Zaligmaker erkennen. Al dezen zijn zalig geworden, maar op verschillende wijze. Dat allen wederverwekt en aldus zalig gemaakt kunnen worden, komt, omdat de Heer met Zijn Goddelijk Goede en Ware bij elk mensch tegenwoordig is; daarvandaan heeft een ieder het leven, en vandaar het vermogen tot verstaan en willen, en hebben deze de vrije keuze in *geestelijke* dingen; deze dingen ontbreken aan geen mensch; en ook zijn de middelen daartoe gegeven, den Christenen in het Woord en den heidenen in den godsdienst van een ieder, welke leert dat er een God is, en geboden aangaande het goede en booze. Hieruit volgt dit, dat een ieder zalig worden kan, bijgevolg niet de Heer maar de mensch schuld heeft, wanneer hij niet zalig wordt, en de mensch heeft schuld omdat hij niet medewerkt.

581. Dat de verlossing en het lijden des kruises twee onderscheiden dingen zijn, en geenszins verwisseld mogen worden, en dat de Heer zich door elk van beide in de macht heeft gesteld om de menschen weder te verwekken en zalig te maken, is in het hoofdstuk over de VERLOSSING aangetoond. Uit het in de huidige kerk aangenomen geloof betreffende het lijden des kruises, dat het de verlossing zelve was, zijn horden van afgrijselijke valschheden voortgesproten aangaande God, aangaande het geloof, aangaande de naastenliefde, en aangaande de overige dingen, die van deze drie in onafgebroken aaneenschakeling afhangen; zoo bijvoorbeeld aangaande God, dat Hij de verdoemenis van het menschelijke geslacht besloten had, en dat Hij tot barmhartigheid wilde teruggebracht worden door middel van de op den Zoon gelegde of door den Zoon op zich genomen verdoemenis, en dat alleen diegenen zalig worden, aan wie de verdienste van Christus gegeven wordt hetzij uit vooruitzien hetzij uit voorbeschikking. Uit deze begoocheling is ook een andere van dit geloof uitgebreed, namelijk, dat zij,

die met dit geloof begiftigd zijn, tegelijkertijd daarmee zijn wederverwekt, zonder dat zij er in iets aan hebben medegewerkt, ja, dat zij aldus zelfs van de verdoemenis der wet zijn vrijgesproken, en dat zij niet langer onder de wet, maar onder de genade zijn; en zulks hoewel de Heer gezegd heeft *dat Hij zelfs niet een haal van de wet heeft weggenomen* (Matth: 5: 18, 19; Lukas 16: 17); en hoewel Hij voorts den discipelen geboden heeft *dat zij de boetedoening zouden prediken ter vergeving der zonden* (Lukas: 24: 47; Markus 6: 12); en hoewel Hij ook gezegd heeft: *Het Koninkrijk Gods is nabij gekomen, doet boete, en gelooft het evangelie* (Markus 1: 15); onder het evangelie wordt verstaan, dat zij wederverwekt en aldus zalig gemaakt kunnen worden, hetgeen niet had kunnen geschieden, wanneer de Heer niet de verlossing had gedaan, dat is, wanneer Hij de hel niet de macht had ontnomen door worstelingen tegen haar en door overwinningen op haar, en wanneer Hij niet Zijn Menschelijke verheerlijkt, dat is, Goddelijk *gemaakt* had.

582. Men zegge uit redelijk denken, van welken aard het gansche menschelijke geslacht zou zijn, zoo het geloof der huidige kerk bleef bestaan, welk geloof daarin bestaat, dat zij verlost zijn door het lijden des kruises alleen, en dat zij, die met de verdienste des Heeren begiftigd zijn, niet onder de verdoemenis der wet vallen; voorts, dat dit geloof, waarvan de mensch in het geheel niet weet of het in hem is, de zonden vergeeft en weder-verwekt; en dat de medewerking van den mensch in de daad daarvan, dat is, wanneer het geloof gegeven wordt en binnengaat, dit geloof zou verderven, en daarmee de zaligheid zou wegnemen, aangezien hij zijn verdienste zou vermengen met de verdienste van Christus. Men zegge, vraag ik, uit redelijk denken, of aldus niet het gansche Woord verworpen zou worden, waarin voornamelijk de wederverwekking door geestelijke wassing van boosheden en door uitoefening van de naastenliefde geleerd wordt. Wat zou dan de Decaloog, die het beginsel der hervorming is, anders zijn dan een stuk papier, dat men in een winkeltje koopt om er peperhuisjes van te maken. Wat zou de godsdienst dan anders zijn dan een soort van gelamenteer daarover, dat men een zondaar is, en een gesmeek, dat God de Vader Zich erbarme ter wille van het lijden van Zijn Zoon, dus alleen van den mond uit de long, en niets van de daad uit het hart; en wat zou de verlossing dan anders zijn dan een pauselijke aflat, of wat meer dan de geeseling van een monnik voor de gansche gemeente, zooals dat wel voorkomt. Zoo het geloof alleen den mensch wederverwekte, en niet in het minst het berouw en de naastenliefde, wat zou de inwendige mensch, die zijn geest is welke na den dood leeft, dan anders zijn dan een afgebrande stad, waarvan de bouwvallen den uitwendigen mensch uitmaken; of als

een veld of een vlakte, door rupsen en sprinkhanen verwoest. Een dergelijk mensch verschijnt voor de Engelen niet anders dan alsof hij in zijn schoot een slang koesterde en er een kleed over aandeed, opdat zij niet zichtbaar zou zijn; voorts ook gelijk iemand, die als een schaap met een wolf slaapt, of gelijk iemand, die onder een prachtige deken nederligt in een nachthemd, uit spinrag geweven; en wat zou het leven na den dood, wanneer allen in den Hemel worden onderscheiden naar de verschillen der wederverwekking, en in de hel naar de verschillen der verwerping daarvan, anders zijn dan een vleeschelijk leven, en aldus gelijk het leven van een visch of een kreeft?

De wederverwekking geschiedt op gelijke wijze als waarop de mensch ontvangen, in de baarmoeder gedragen, geboren, en opgevoed wordt.

583. Er is bij den mensch een voortdurende overeenstemming tusschen de dingen, die op natuurlijke wijze en die, welke op geestelijke wijze, of tusschen de dingen, die door het lichaam en die, welke door den geest geschieden; de oorzaak hiervan is deze, dat de mensch naar de ziel geestelijk wordt geboren, en met het natuurlijke wordt bekleed, hetwelk zijn stoffelijk lichaam maakt; daarom komt, wanneer dit wordt afgelegd, zijn met een geestelijk lichaam bekleede ziel in een wereld, waarin alle dingen geestelijk zijn, en zij wordt daar in het gezelschap van haars gelijken gebracht. Aangezien nu het geestelijk lichaam in het stoffelijk lichaam gevormd moet worden, en het gevormd wordt door de waarheden en goedheden, die uit den Heer invloeien door middel van de geestelijke wereld, en zij door den mensch van binnen worden opgenomen in dergelijke dingen van hem als vanuit de natuurlijke wereld zijn, en die burgerlijke en zedelijke dingen worden genoemd, zoo blijkt duidelijk, op welke wijze zijn vorming plaats vindt. En aangezien er, als gezegd, bij den mensch een voortdurende overeenstemming is tusschen de dingen die op natuurlijke wijze en die, welke op geestelijke wijze geschieden, zoo volgt, dat die vorming is als de ontvanging, de dracht in de baarmoeder, de geboorte en de opvoeding. Het is om deze reden, dat in het Woord onder de natuurlijke geboorten de geestelijke geboorten worden verstaan, welke die van het goede en het ware zijn, want al wat staat in den zin van de letter des Woords, omsluit en beteekent het geestelijke. Dat in alle en elk der dingen van den zin van de letter des Woords een geestelijke zin gelegen is, werd in het hoofdstuk over DE HEILIGE SCHRIFT volledig aangetoond. Dat de in het Woord vermelde natuurlijke geboorten geestelijke geboorten in zich bevatten, blijkt duidelijk uit de volgende plaatsen aldaar: *Wij hebben ontvangen, wij zijn in barensood geweest, wij hebben als het ware gebaard, behoudenissen hebben wij niet gemaakt* (Jes. 26: 18); *Van voor den Heer is het land in barensood* (Psalm 114: 7); *Heeft een land op een eenigen dag barensood gehad, zal Ik breken en niet verwekken, zal Ik doen verwekken en zal Ik toesluiten* (Jes. 66: 7 tot 10); *Sin zal barensood hebben, en No zal tot doorbreken zijn* (Ezech. 30: 15, 16); *Smarten eener in barensood verkeerende zullen Efraim aankomen, hij is een onwijze zoon, daar hij geenen tijd blijft staan in de baarmoeder der zonen* (Hosea 13: 12, 13); desgelijks herhaaldelijk elders. Aangezien de natuurlijke verwekkingen in het Woord geestelijke verwekkingen beteekenen, en deze uit den Heer zijn, wordt Hij Formeerder en de uit de baarmoeder Trekkende genoemd, zooals

duidelijk blijkt uit het volgende: *Jehovah, uw Maker, en Formeerder van de baarmoeder af* (Jes. 44: 2); *Mijn Uittrekker uit de baarmoeder* (Psalm 22: 10); *Op U ben ik gesteld van de baarmoeder aan; uit de ingewanden mijner moeder zijt Gij mijn Uittrekker* (Psalm 71: 6); *Acht op Mij, gij, die gedragen zijt van den moederschoot aan, opgenomen van de baarmoeder aan* (Jes. 46: 3), behalve elders. Vandaar komt het, dat de Heer Vader wordt genoemd, zooals in Jes. 9: 5; hfdst. 63: 16; Joh. 10: 30; hfdst. 14: 8, 9; en dat zij, die uit Hem in de goedheden en waarheden zijn, zonen en uit God geboren en onder elkander broeders worden genoemd (Matth. 23: 8); voorts, dat de Kerk moeder wordt genoemd (Hosea 2: 1, 4; Ezech. 16: 45).

584. Hieruit blijkt nu duidelijk, dat er overeenstemming is tusschen de natuurlijke verwekkingen en de geestelijke verwekkingen; en daar er een overeenstemming is, zoo volgt hieruit, dat er met betrekking tot de nieuwe verwekking niet alleen gesproken kan worden van ontvangenis, dracht in de baarmoeder, geboorte en opvoeding, maar dat zij het daadwerkelijk zijn. Van welken aard zij echter zijn, zal in volgorde in dit hoofdstuk over de wederverwekking voor oogen worden gesteld. Hier alleen dit, dat het zaad van den mensch innerlijk ontvangen wordt in het verstand, en gevormd wordt in den wil, en daaruit overgebracht in den zaadbol, waar het zich met een natuurlijk omhulsel bekleedt; en aldus wordt het uitgebracht in de baarmoeder, en treedt het in de wereld. Bovendien is er een overeenstemming van des menschen wederverwekking met alle dingen, die in het plantenrijk zijn; vandaar wordt in het Woord de mensch ook beschreven door een boom, zijn ware door het zaad, en zijn goede door de vrucht. Dat een booze boom opnieuw als het ware verwekt kan worden, en daarna goede vrucht en goed zaad kan dragen, blijkt uit de entingen en griffelingen, namelijk dat dan, hoewel hetzelfde sap uit den wortel door den stam tot aan de ent of de griffel opstijgt, het sap nochtans in een goed sap veranderd wordt, en een goeden boom maakt. Desgelijks is het in de Kerk gesteld met hen, die in den Heer geënt worden, hetgeen Hijzelf leert met deze woorden: *Ik ben de wijnstok, gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; zoo iemand in Mij niet blijft, die is buiten geworpen, gelijkerwijs de rank, en wordt verdord in het vuur geworpen* (Joh. 15: 5, 6).

585. Dat de plantaardige ontwikkelingen niet alleen van boomen maar ook van alle struiken overeenstemmen met de voortplantingen der menschen, is door vele geleerden medegedeeld; daarom zal ik hieraan iets toevoegen bij wijze van aanhangsel. In de boomen en in alle overige subjecten van het plantenrijk zijn niet twee geslachten, een mannelijk en een vrouwelijk, maar

elk subject is daar mannelijk; alleen het land of de grond is de algemeene moeder, dus als het ware de vrouw, want deze neemt de zaden van alle gewassen op, opent ze, draagt ze als in een baarmoeder, en voedt ze dan, en baart ze, dat is, brengt ze aan den dag, en bekleedt ze daarna en onderhoudt ze. Wanneer het zaad eerst door het land geopend is, begint het met den wortel, die gelijk als een hart is; uit dezen wortel zendt het het sap gelijk bloed en brengt het over, en maakt aldus als het ware een lichaam voorzien van ledematen; zijn lichaam is de stam zelf, en de takken en hun twijgen zijn zijn ledematen; de bladeren, die het terstond na de geboorte te voorschijn brengt, nemen de plaats van de long in, want gelijk het hart zonder de long geen beweging en geen zin voortbrengt en door deze den mensch levend maakt, evenzoo geeft de wortel geen groei aan den boom of den struik zonder bladeren. De bloemen, die de vrucht voorafgaan, zijn de middelen om het sap, het bloed van den boom, te klaren, en zijn grovere dingen van de zuiverder dingen te scheiden, en voor den invloed van die zuiverder dingen in haar schoot een nieuw stengeltje te vormen, waardoor het geklaarde sap invloeien, en aldus een vrucht zetten en allengs vormen kan, welke vrucht vergeleken kan worden met den zaadbal, waarin de zaden vervolmaakt worden. De plantenziel, die in het binnenste in elk deeltje van het sap heerscht, of zijn bevruchtend wezen, komt nergens anders vandaan dan van de warmte der geestelijke wereld, welke, daar zij uit de geestelijke zon aldaar voortkomt, naar niets anders streeft dan naar verwekking, en de voortzetting der schepping door middel daarvan, en aangezien haar streven wezenlijk gericht is op de verwekking van den mensch, legt zij in al wat zij verwekt, een zekere gelijkenis met den mensch. Opdat niemand zich daarover verwondere, dat er gezegd werd, dat de subjecten van het plantenrijk alleen mannelijk zijn, en dat het land of de grond alleen gelijk een gemeenschappelijke moeder is, of gelijk een vrouw, zoo zal dit door iets dergelijks bij de bijen verduidelijkt worden. Deze hebben, naar de eigen waarneming van SWAMMERDAM in zijn BIJBELS DER NATUUR slechts één gemeenschappelijke moeder, waaruit het gansche nakroost van den geheelen bijenkorf wordt voortgebracht; wanneer aan deze diertjes slechts één gemeenschappelijke moeder gegeven wordt, waarom dan niet aan alle gewassen. Dat het land de gemeenschappelijke moeder is, kan ook geestelijk worden toegelicht; en het wordt hiermede toegelicht, dat het land in het Woord de Kerk beteekent, en dat de Kerk de gemeenschappelijke moeder is, zooals zij ook in het Woord genoemd wordt. Dat het land de Kerk beteekent, daarover raadplege men de ONTHULDE OPENBARING, n. 285, 902, alwaar dit werd aangetoond. Dat het land of de grond echter in het binnenste

van het zaad kan binnengaan tot aan zijn bevruchtend beginsel, en dit naar buiten brengen en rondom verbreiden kan, komt, omdat elk stofkorreltje of bloemstofje uit zijn wezen iets als een fijn doordringende uitstrooming uitademt; dit geschiedt vanuit de werkzame kracht van de warmte vanuit de geestelijke wereld.

586. Dat de mensch niet dan geleidelijk kan worden wederverwekt, kan worden verduidelijkt door alle en elk der dingen, die in de natuurlijke wereld bestaan; een boom kan niet binnen één dag tot een boom groeien, maar eerst uit het zaad, daarna uit den wortel, en vervolgens uit den scheut, waaruit de stam wordt; en hieruit gaan de takken voort met de bladeren, en ten slotte de bloemen en vruchten; evenmin schieten tarwe en gerst in één dag tot den oogst op; een huis wordt niet op één dag gebouwd; evenmin richt zich een mensch in één dag in volle lichaams grootte op, en nog minder in wijsheid; ook wordt een Kerk niet in één dag gesticht en vervolmaakt; ook bestaat er niet eenige voortschrijding tot een einddoel zonder een begin als uitgangspunt. Zij die de wederverwekking anders opvatten, weten niets aangaande de naastenliefde en het geloof, en aangaande den groei van beide overeenkomstig de medewerking van den mensch met den Heer. Hieruit blijkt duidelijk, dat de wederverwekking op geheel dezelfde wijze geschiedt als waarop de mensch ontvangen, in de baarmoeder gedragen, geboren en opgevoed wordt.

De eerste handeling der nieuwe verwekking wordt de Hervorming genoemd, en behoort tot het verstand; en de tweede handeling wordt de Wederverwekking genoemd, en behoort tot den wil en daaruit tot het verstand.

587. Aangezien hier en in hetgeen volgt gehandeld wordt over de hervorming en de wederverwekking, en de hervorming wordt toegeschreven aan het verstand, en de wederverwekking aan den wil, zoo is het noodzakelijk, dat men de verschillen kent, die er bestaan tusschen het verstand en den wil, en deze zijn boven in n. 397 beschreven; daarom is het raadzaam, dat eerst te lezen en daarna de dingen, die in dit artikel staan. Dat de boosheden, waarin de mensch geboren is, den wil van den natuurlijken mensch inverwekt zijn, en dat de wil het verstand daartoe brengt, den wil te begunstigen door overeenkomstig te denken, werd daar eveneens aangetoond. Daarom is het, opdat de mensch wederverwekt worde, noodzakelijk, dat zulks door middel van het verstand geschiedt, als door de middelloorzaak; en dit geschiedt door de inlichtingen, welke het verstand opneemt, en deze komen eerst van de ouders en meesters, daarna door de lezing van het Woord, door predikingen, boeken en gesprekken. De dingen, die het verstand daaruit opneemt, worden waarheden genoemd. Daarom is het hetzelfde, of men zegt, dat de hervorming door middel van het verstand geschiedt, dan wel of men zegt, dat zij door middel van de waarheden geschiedt, die het verstand opneemt. Want de waarheden leeren den mensch, in wien, in wat hij gelooven moet, voorts wat hij doen moet, dus wat hij willen moet; want wat iemand doet, dat doet hij uit den wil overeenkomstig het verstand. Daar nu des menschen wil zelf boos is van geboorte af, en daar het verstand leert, wat het booze en het goede is, en dat men het eene willen kan en het andere niet willen kan, zoo volgt hieruit, dat de mensch door het verstand hervormd moet worden; maar zoolang iemand ziet en met het gemoed erkent, dat het booze boos en het goede goed is, en denkt, dat het goede verkozen moet worden, zoolang wordt die staat de hervorming genoemd; wanneer hij echter het booze schuwen en het goede doen wil, zet de staat der wederverwekking in.

588. Ter wille van dit einddoel is den mensch het vermogen gegeven, het verstand te verheffen bijna tot in het licht, waarin de Engelen des Hemels zijn, opdat hij zie, wat hem betaamt te willen en vandaar te doen, opdat hij in de wereld tijdelijk voorspoedig, en na den dood tot in eeuwigheid gelukzalig zij. Hij wordt voorspoedig en gelukzalig, zoo hij zich wijsheid verwerft, en den wil onder de gehoorzaamheid aan de wijsheid houdt;

doch hij wordt rampspoedig en rampzalig, zoo hij zijn verstand onder de zou, wanneer de wil niet door middel van het verstand geremd werd, de aan het vrije van zijn wil overgelaten mensch zich in alle schandedaden storten, en uit de hem ingeboren wilde natuur zou hij te zijnen behoefte allen, die hem niet begunstigen en aan zijn begeerten niet toegeven, uitplunderen en vermoorden. Bovendien zou, wanneer het verstand niet afzonderlijk vervolmaakt kon worden, en door middel daarvan de wil, de mensch niet een mensch, maar een beest zijn; want zonder deze afscheiding, en zonder de opklimming van het verstand boven den wil, zou hij niet hebben kunnen denken, en uit de gedachte spreken, maar alleen zijn aandoening in een klank uiten; noch had hij uit de rede kunnen handelen, maar uit het instinct; nog minder had hij de dingen, die tot God behooren, en door middel daarvan God, kunnen kennen, en aldus met Hem verbonden worden, en leven in eeuwigheid. Want de mensch denkt en wil als uit zichzelf, en dit “als uit zichzelf” is het wederkeerige der verbinding, want verbinding zonder het wederkeerige is onbestaanbaar, evenals een verbinding van het actieve met het passieve onbestaanbaar is zonder aanpassing of toepassing. God alleen handelt, en de mensch laat zich handelen, en hij werkt naar allen schijn als uit zichzelf mede, hoewel innerlijk uit God. Doch hieruit kan men, wanneer men het naar behooren gevat heeft, zien, van welken aard de liefde van des menschen wil is, wanneer zij door middel van het verstand wordt opgeheven, en ook van welken aard zij is, wanneer zij niet wordt opgeheven; aldus, van welken aard de mensch is.

589. Men moet weten, dat het vermogen om het verstand te verheffen tot het inzicht, waarin de Engelen des Hemels zijn, van de schepping aan in elk mensch gelegen is, zoowel in den boozen als in den goeden, ja zelfs ook in eiken duivel in de hel, want allen, die in de hel zijn, zijn menschen geweest; dit is mij door levende ondervinding vaak aangetoond; maar dat zij niet in het inzicht doch in den waanzin zijn in de geestelijke dingen, komt, omdat zij niet het goede, maar het booze willen; vandaar hebben zij een afkeer daarvan de waarheden te weten en te verstaan, want de waarheden zijn voor het goede en tegen het booze. Hieruit blijkt ook duidelijk, dat het eerste der nieuwe verwekking de opneming van de waarheden met het verstand is; en dat het tweede der wederverwekking is, dat men overeenkomstig de waarheden wil handelen, en ten slotte ze doen. Maar toch kan men van niemand zeggen, dat hij hervormd is door de erkentnissen der waarheden alleen; want de mensch kan, krachtens het vermogen tot verheffing van het verstand boven de liefde van den wil, deze bemachtigen, en ze ook spreken, onderwijzen en

prediken; maar diegene is hervormd, die in de aandoening der waarheid ter wille van de waarheid is; want deze aandoening verbindt zich met den wil, en wanneer zij voortgaat, verbindt zij den wil met het verstand; en dan begint de wederverwekking; hoe de wederverwekking echter daarna voortschrijdt en vervolmaakt wordt, zal in hetgeen volgt gezegd worden.

590. Doch wat den aard betreft van den mensch, wiens verstand verheven is, zonder dat de liefde van den wil door het verstand verheven is, dit zal door vergelijkingen worden toegelicht; hij is als een arend, die in de hoogte vliegt, maar zoodra hij beneden aas ziet, zooals, bijv. hoenders, jongen van zwanen, ja zelfs jongen van schapen, terstond daarop neerschiet en ze verslindt. Hij is ook gelijk een echtbreker, die beneden in een kamer een hoer verbergt, en keer op keer in het hoogste gedeelte van het huis opklimt, en met de daar vertoevenden in tegenwoordigheid van zijn echtgenoot wijs over de kuischheid spreekt, en dan weder ijlings zich uit het gezelschap losrukt, en zijn wulpschheid beneden met de hoer bevredeigt. Hij is ook gelijk aan de moerasvliegen, die in een zwerm om den kop van een dravend paard vliegen, en die, wanneer het paard stil staat, neervallen en zich in hun moeras onderdompelen. Van dien aard is de mensch, die in de verheffing is ten aanzien van het verstand, terwijl de liefde van den wil beneden aan den voet ondergedompeld blijft in de onreinheden der natuur en in de uitspattingen der zinnen. Maar aangezien dezulken als van wijsheid blinken ten aanzien van het verstand, terwijl de wil tegen deze wijsheid indruischt, kunnen zij ook vergeleken worden met slangen, die met hun schubben glanzen, en met spaansche vliegen die als van goud schitteren, voorts ook met de dwaallichten in moerassen, met lichtgevend rot hout en met phosphoresceerende stoffen. Onder hen zijn er, die zich als Engelen des lichts kunnen voordoen, zoowel onder de menschen in de wereld als na den dood bij de Engelen des Hemels; maar dezen worden, na een kort onderzoek, van hun kleederen beroofd en naakt ter neder geworpen. Iets dergelijks kan evenwel in de wereld niet geschieden, aangezien daar hun geest niet geopend is, maar overdekt met een masker, zooals de tooneelspelers in het theater dragen. Dat zij zich met gelaat en mond als Engelen des lichts kunnen voordoen, vindt hierin zijn oorzaak en is ook een teeken, dat zij, zooals gezegd werd, het verstand bijna tot de engellijke wijsheid, boven de liefde van den wil kunnen verheffen. Daar nu het inwendige en het uitwendige van den mensch op deze wijze in tegenovergestelde richting kunnen gaan, en aangezien het lichaam weggeworpen wordt en de geest blijft, zoo is het duidelijk, dat een zwarte geest kan wonen onder een blinkend, aangezicht, en een vurige geest achter een zachtzinnigen mond. Daarom, mijn vriend, ken den mensch niet

naar zijn mond maar naar zijn hart, dat is, niet naar zijn woorden maar naar zijn daden; want de Heer zegt: *Wacht u van de pseudo-profeten, dewelke in schaapskleederen tot u komen, maar van binnen zijn zij grijpende wolven; aan hunne vruchten zult gij hen kennen* (Matth. 7: 15, 16).

Eerst moet de inwendige mensch hervormd worden, en door dezen de uitwendige; en aldus wordt de mensch wederverwekt.

591. Dat eerst de inwendige mensch moet worden wederverwekt en door dezen de uitwendige, wordt heden ten dage algemeen in de Kerk gezegd; doch onder den inwendigen mensch denkt men zich niets anders dan het geloof, hetwelk daarin bestaat, dat God de Vader de verdienste en de gerechtigheid Zijns Zoons toerekent, en den Heiligen Geest zendt. Men gelooft, dat dit geloof den inwendigen mensch maakt, en dat de uitwendige daaruit voortvloeit, welke de natuurlijk zedelijke mensch. is, en dat deze een aanhangsel van gene is, vergelijkenderwijze zooals de staart van een paard of een os, of zoo-als de staart van een pauw of van een paradijsvogel, die tot de voeten reikt zonder daarmede samen te hangen; want er wordt gezegd, dat de naastenliefde dit, geloof volgt, maar dat zoo de naastenliefde uit des menschen wil binnentreedt, dit geloof te gronde gaat. Daar men echter in de kerk heden ten dage geen anderen inwendigen mensch erkent, is er niet eenige inwendige mensch, want niemand weet of hem dit geloof geschonken is; dat het ook niet bestaanbaar is, en vandaar denkbeeldig, werd boven aangetoond. Hieruit volgt, dat er heden ten dage bij hen, die zich in dit geloof bevestigd hebben, geen andere inwendige mensch is dan die natuurlijke mensch, die van geboorte af vol is van boosheden van allerlei soort. Daarbij komt nog dat de wederverwekking en de heiliging dit geloof uit zichzelf heeten te volgen, en dat de medewerking van den mensch, door welke de wederverwekking eenig en alleen geschiedt, moet worden uitgesloten. Vandaar komt het, dat geen kennis van de wederverwekking in de Kerk heden ten dage mogelijk is, terwijl toch de Heer zegt, dat wie niet wordt wederverwekt, het koninkrijk Gods niet kan zien.

592. Maar de inwendige en de uitwendige mensch van de Nieuwe Kerk zijn gansch en al anders; de inwendige mensch behoort tot zijn wil, waaruit hij denkt, wanneer hij aan zichzelf is overgelaten, hetgeen geschiedt, wanneer hij in zijn huis is; terwijl de uitwendige mensch zijn handeling en spraak is, die van hem uitgaan, wanneer hij in de menigte is, dus buiten; bijgevolg is de inwendige mensch de naastenliefde, aangezien deze tot den wil behoort, en tevens het geloof, hetwelk tot het denken behoort; deze beide menschen maken vòòr de wederverwekking den natuurlijken mensch uit, die aldus verdeeld is in een inwendigen en een uitwendigen. Dit blijkt duidelijk hieruit, dat het den mensch niet veroorloofd is, in de menigte of buiten zoo te handelen en te spreken als wanneer hij aan zichzelf overgelaten of in zijn

huis is. De oorzaak van deze verdeeling is, dat de burgerlijke wetten straffen voorschrijven voor hen die boos handelen, en belooningen voor hen die wèl handelen; en aldus dwingen zij zich om den uitwendigen mensch van den inwendiger mensch te scheiden, want niemand wil gestraft, en een ieder wil beloond worden, wat door rijkdommen en eerbewijzen geschiedt; deze beide bereikt de mensch niet, zoo hij niet naar gene wetten leeft; vandaar komt het, dat er zedelijkheid en welwillendheid bestaat in de uitwendige dingen, ook bij hen, die geen zedelijkheid en welwillendheid in de inwendige dingen hebben; van dezen oorsprong is alle huichelarij, vleierij en geveinsdheid.

593. Wat de verdeeling van den natuurlijken mensch in twee vormen betreft, zij is een werkelijke verdeeling zoowel van den wil als van het denken aldaar; want alle handeling van den mensch gaat uit van zijn wil, en alle spraak van zijn gedachte; vandaar werd een andere wil door den mensch gevormd onder den vorigen, desgelijks een ander denken, maar toch stelt elk van beide den natuurlijken mensch samen. Deze wil die door den mensch gevormd wordt, kan de lichamelijke wil worden genoemd, want hij zet het lichaam daartoe aan, zich in gebaar zedelijk te gedragen; en dit denken kan het longendenken genoemd worden, want het zet de tong en de lippen daartoe aan zulke dingen te spreken, die tot het verstand behooren. Dit denken en deze wil kunnen te zamen worden vergeleken met den bast die van binnen aan de schors van den boom, en met het vlies dat aan de schaal van het ei vastkleeft; onder deze beide is de inwendige natuurlijke mensch, die, zoo hij boos is, vergeleken kan worden met het hout van een verrotten boom, rondom welk hout de bovengenoemde schors met haar bast gezond lijkt, en ook met een rot ei binnen de witte schaal. Van welken aard echter de inwendige natuurlijke mensch van geboorte af is, zal gezegd worden. Zijn wil neigt tot boosheden van allerlei soort, en het daaruit voortvloeiende denken tot valscheden, eveneens van allerlei soort. Dit is derhalve de inwendige mensch die moet worden wederverwekt, want wanneer deze niet wordt wederverwekt, is hij niets dan haat tegen alle dingen die der naastenliefde zijn, en vandaar ontsteking tegen alle dingen die des geloofs zijn. Hieruit volgt, dat eerst de inwendige natuurlijke mensch wederverwekt moet worden, en door dezen de uitwendige, want dit is overeenkomstig de orde, terwijl den inwendigen mensch door den uitwendigen wederverwekken tegen de orde is. Want het inwendige is gelijk de ziel in het uitwendige, niet alleen in het algemeene maar ook in elke bijzonderheid, bijgevolg in elk ding afzonderlijk dat men spreekt; het is daarin, zonder dat de mensch dit weet. Vandaar komt het, dat de Engelen uit één enkele handeling van den mensch gewaarworden, van

welken aard zijn wil is, en uit één enkele spraak van hem, van welken aard zijn denken is, hetzij helsch, hetzij hemelsch; daaraan kennen zij den ganschen mensch; aan den klank worden zij de aandoening van zijn denken gewaar, en aan het gebaar of den vorm der handeling de liefde van zijn wil. Zij worden deze dingen gewaar, hoezeer hij ook den schijn van een Christen of van een zedelijk burger mag aannemen.

594. De wederverwekking van den mensch wordt bij Ezechiël beschreven door de dorre beenderen, waarover zenuwen gelegd werden, daarna vleesch en huiden, en waarin tenslotte geest geblazen werd, waardoor zij weder leefden (hfdst. 37: 1 tot 14). Dat daarmede de wederverwekking werd uitgebeeld, blijkt helder uit het volgende aldaar: *Deze beenderen zijn het gansche huis Israëls* (vers 11). Zij wordt daar ook vergeleken met graven, want men leest *dat Hij de graven zal openen, en de beenderen daaruit zal doen opkomen, en een geest in hen geven, en hen samenbrengen op het land Israëls* (vers 12, 13, 14); onder het land Israëls wordt hier en elders de Kerk verstaan. Dat de uitbeelding van de wederverwekking door beenderen en graven geschiedde, komt, omdat de niet wederverwekte mensch dood, en de wederverwekte levend wordt genoemd, want in deze is geestelijk leven, in gene echter de geestelijke dood.

595. In elk geschapen ding in de wereld, zoowel in het levende als in het doode, is een inwendige en een uitwendige; het eene is onbestaanbaar waar niet het andere is, zooals er geen werking is zonder oorzaak; en elk geschapen ding wordt gewaardeerd naar de inwendige goedheid en geminacht naar de inwendige boosaardigheid, desgelijks de uitwendige goedheid waarin inwendige boosaardigheid is. Elke wijze in de wereld en elke Engel in den Hemel oordeelt aldus. Maar van welken aard de niet wederverwekte mensch is, en van welken aard de wederverwekte, kan door vergelijkingen worden toegelicht. De niet wederverwekte mensch, die zich als een zedelijk burger en een Christelijk mensch voordoet, kan vergeleken worden met een lijk, dat in geurige kruiden gewikkeld is, en dat nochtans een rotlucht verspreidt, waarmede het de geurige kruiden aansteekt, en die in de neusvleugels dringt en de hersenen beleedigt. En hij kan ook worden vergeleken met een mummie, verguld of geplaatst in een zilveren doodkist, en die zich, wanneer men haar nauwkeurig beziet, als een wanstaltig zwart lichaam aan den blik vertoont. Hij kan vergeleken worden met de beenderen of geraamten in een uit lazursteen gehouwen en met andere kostbaarheden versierd graf; ook kan hij vergeleken worden met den rijken man, die bekleed was met purper en fijn lijnwaad, wiens inwendige evenwel helsch was (Lukas 16). Verder kan hij vergeleken worden met een zoet smakend vergift, met bloeiende

waterscheerling, met vruchten in glanzige schillen, waarvan de pitten door de wormen zijn verteerd; en ook met een zweer, die met een pleister en daarna met een dunne huid is bedekt, waarin niets dan etter is. Het inwendige kan naar het uitwendige gewaardeerd worden in de wereld, maar alleen door hen die niet het inwendig goede hebben, en die daarom naar den schijn oordeelen. Anders echter in den Hemel, want wanneer het lichaam, dat zich veranderlijk rondom den geest beweegt en zich van het booze tot het goede toe buigen laat, door den dood wordt afgescheiden, blijft het inwendige bestaan, want dit maakt zijn geest uit; en dan verschijnt hij op een afstand als een slang, die uit haar huid gekropen is, of als rottend hout, ontbloot van den bast of de schors, waarin het glansde. Anders is het echter gesteld met den wederverwekte; diens inwendige is het goede, en zijn uitwendige is gelijk aan het uitwendige van den ander; zijn uitwendige verschilt van dat van den vorigen als de Hemel van de hel, aangezien daarin de ziel van het goede is; en het doet er niets toe, of hij een groot heer is, en in een paleis woont, en omringd door groot gevolg rondgaat, dan wel of hij in een klein huisje woont en door een knaap bediend wordt; ja zelfs of hij een kerkvorst is, omhangen met een purpermantel en bedekt met een tweevoudige bisschopsmuts, dan wel een herder van eenige schapen in een woud, en bedekt met een wijden boerschen rok en op het hoofd een kapje dragend. Goud is altijd goud, of het nu bij een vuur gebracht glanst, dan wel boven den rook aan de oppervlakte zwart geworden is; voorts of het gesmolten is in den schoonen vorm van een klein kind, dan wel in den onschoonen vorm als van een muis; de uit goud gemaakte en naast de ark geplaatste muizen werden ook aangenomen en waren welgevallig (1 Sam. 6: 3, 4, 5 en vervolg). Want het goud beteekent het inwendig goede. De diamant en robijn, onverschillig uit welken moedersteen, van klei of kalk, zij genomen zijn, worden naar hun inwendige goedheid op dezelfde wijze gewaardeerd als die in de halsketen der koningin; enzoovoort. Hieruit blijkt duidelijk, dat het uitwendige gewaardeerd wordt naar het inwendige, en niet omgekeerd.

Wanneer dit geschiedt, ontstaat een strijd tusschen den inwendigen en den uitwendigen mensch, en dan heerscht hij die overwint over den ander.

596. De reden, waarom dan strijd ontstaat, is deze, dat de inwendige mensch hervormd werd door waarheden, en uit deze ziet hij wat boos en valsch is, en dat het booze en het valsche nog in den uitwendigen of natuurlijken mensch zijn. Daarom ontstaat eerst oneenigheid tusschen den nieuwen wil, die boven is, en tusschen den ouden wil, die onder is; en daar zij heerscht tusschen de willens, heerscht zij tusschen de verlustigingen van beide, want het is bekend, dat het vleesch tegen den geest en de geest tegen het vleesch is, en dat het vleesch met zijn begeerten getemd moet worden, voordat de geest handelen en de mensch nieuw worden kan. Na deze oneenigheid der willens ontstaat strijd, welke strijd diegene is, die de geestelijke verzoeking wordt genoemd. Maar deze verzoeking of strijd vindt niet plaats tusschen de goedheden en de boosheden, maar tusschen de waarheden van het goede en de valscheden van het booze. Want het goede kan niet uit zichzelf strijden, maar het strijdt door middel van de waarheden; en ook kan het booze niet uit zichzelf strijden, maar het strijdt door middel van zijn valscheden; zooals ook de wil niet uit zichzelf strijden kan, maar strijdt door middel van het verstand, waarin zijn waarheden zijn. De mensch voelt dezen strijd niet anders dan in zichzelf en als gewetensknagingen; nochtans is het de Heer en de duivel, dat is, de hel, die in den mensch strijden, en zij strijden om de heerschappij over den mensch, of wie hem bezitten zal. De duivel of de hel valt den mensch aan en roept zijn boosheden te voorschijn, en de Heer beschermt hem en roept zijn goedheden te voorschijn. Maar hoewel deze strijd in de geestelijke wereld voorvalt, vindt hij nochtans in den mensch plaats tusschen de waarheden van het goede en de valscheden van het booze, die in hem zijn; daarom moet de mensch geheel als uit zichzelf strijden, want hij is in de vrije keuze om voor den Heer te handelen, en ook om voor den duivel te handelen. Hij is voor den Heer, zoo hij in de waarheden uit het goede blijft, en voor den duivel, zoo hij in de valscheden uit het booze blijft. Hieruit volgt, dat hij, die wint, hetzij de inwendige mensch, hetzij de uitwendige, over den ander heerscht; geheel als bij twee vijanden, die daarom strijden, wie de heer over het rijk van den ander zal zijn; hij, die wint, bemachtigt het rijk, en stelt allen, die daar zijn, onder zijn gehoorzaamheid. Indien derhalve in dit geval hier de inwendige mensch overwint, zoo heerscht hij en onderwerpt alle boosheden van den uitwendigen mensch, en dan wordt de wederverwekking

voortgezet; indien echter de uitwendige mensch overwint, zoo heerscht deze, en verstroot alle goedheden van den uitwendigen mensch, en aldus gaat de wederverwekking te gronde.

597. Heden ten dage weet men weliswaar, dat er verzoeken bestaan, maar nauwelijks iemand weet, vanwaar en van welken aard zij zijn, en wat voor goeds zij voortbrengen; vanwaar en van welken aard zij zijn, werd vlak hierboven aangetoond; voorts ook, wat voor goeds zij voortbrengen, namelijk dat, wanneer de inwendige mensch overwint, de uitwendige mensch wordt onderworpen, na wiens onderwerping de begeerten verstroot worden, en in de plaats daarvan de aandoeningen van het goede en ware ingeplant, en zoo geordend worden, dat de mensch de goedheden en waarheden, die hij wil en denkt, ook doet en ze van harte spreekt; bovendien wordt de mensch door de overwinning op den uitwendigen mensch geestelijk, en dan uit den Heer in het gezelschap van de Engelen des Hemels gebracht, die allen geestelijk zijn. Dat de verzoeken tot nu toe niet bekend waren, en dat nauwelijks iemand geweten heeft, vanwaar en van welken aard zij zijn, en wat voor goeds zij voortbrengen, komt, omdat de Kerk tot dusverre niet in de waarheden was; niemand is in de waarheden, tenzij hij zich onmiddellijk tot den Heer wendt, en het vorige geloof verwerpt en het nieuwe omhelst. Vandaar komt het, dat niemand in eenige geestelijke verzoeking is toegelaten in den loop der eeuwen, afgerekend van de eeuw, waarin de Nicaenische Synode het geloof aan drie goden invoerde; want indien iemand daarin was toegelaten, zou hij terstond bezwiken zijn, en zich aldus nog dieper in de hel gestort hebben. De wroeging, waarvan beweerd wordt, dat zij het huidige geloof vooraf gaat, is geen verzoeking; ik heb zeer velen dienaangaande ondervraagd, en zij zeiden dat het een woord en verder niets is, tenzij misschien een vreesachtige gedachte bij de eenvoudigen aangaande het hellevuur.

598. Na de doorgestane verzoeking is de mensch ten aanzien van den inwendigen mensch in den Hemel, en door middel van den uitwendigen mensch in de wereld; vandaar geschiedt door middel van de verzoeken bij den mensch een verbinding van den Hemel en de wereld, en dan regeert de Heer bij hem zijn wereld vanuit den Hemel overeenkomstig de orde. Het tegenovergestelde vindt plaats, zoo de mensch natuurlijk blijft, want dan begeert hij vurig den Hemel vanuit de wereld te regeeren; van dien aard wordt een ieder, die in de liefde tot overheerschen uit zelfliefde is; deze gelooft, zoo hij van binnen onderzocht wordt, niet in eenigen God maar in zichzelf, en na den dood houdt hij diengene voor God, die anderen in macht overtreft; een dergelijke waanzin heerscht in de hel, en deze is zoo diep voortgewoekerd,

dat sommigen zich uitgeven voor God den Vader, sommigen voor God den Zoon, en sommigen voor God den Heiligen Geest, en sommigen onder de Joden voor den Messias. Hieruit blijkt duidelijk, van welken aard de mensch na den dood wordt, zoo de natuurlijke mensch niet wordt wederverwekt, bijgevolg van welken aard hij in zijn fantasie geworden zou zijn, indien door den Heer niet een Nieuwe Kerk was gesticht, waarin de echte waarheden worden geleerd. Iets dergelijks wordt onder deze woorden des Heeren verstaan: *In de voleinding der eeuw, dat is, aan het einde der huidige kerk, zal eene dergelijke verdrukking zijn, als van het begin der wereld niet geweest is, en ook niet zijn zal; zoo derhalve die dagen niet verkort werden, geen vleesch zou behouden worden* (Matth. 24: 21, 22).

599. De Heer werkt in de worstelingen of verzoeking van de menschen een bijzondere verlossing, zooals Hij een algemeene verlossing bewerkte, toen Hij in de wereld was. De Heer heeft in de wereld door worstelingen en verzoeking Zijn Menschelijke verheerlijkt, dat is, dit Goddelijk gemaakt; desgelijks nu in het bijzonder bij den mensch; terwijl hij in verzoeking is, strijdt de Heer in deze verzoeking voor den mensch, en overwint Hij de helsche geesten, die den mensch bestoken, en verheerlijkt Hij hem na de verzoeking, dat is, maakt hem geestelijk. De Heer heeft na Zijn universeele verlossing alle dingen in den Hemel en in de hel in orde gebracht; evenzoo doet Hij met den mensch na de verzoeking; Hij brengt namelijk alle dingen, die tot den Hemel en tot de wereld bij hem behooren, in orde. De Heer heeft na de verlossing een nieuwe Kerk gesticht; desgelijks sticht Hij ook bij den mensch de dingen, die tot de Kerk behooren, en maakt, dat hij een Kerk in het bijzonder zij. De Heer heeft na de verlossing hen, die in Hem geloofden, den vrede gegeven; want Hij zeide: *Mijnen vrede laat Ik u; Mijnen vrede geef Ik u, niet gelijkerwijs de wereld geeft, geef Ik u* (Joh. 14: 27); desgelijks geeft Hij den mensch na de verzoeking den vrede te voelen, dat is, de blijdschap des gemoeds en de vertroosting. Hieruit blijkt duidelijk, dat de Heer de Verlosser is tot in eeuwigheid.

600. De wederverwekte inwendige mensch zonder dat tevens de uitwendige mensch is wederverwekt, kan worden vergeleken met een vogel, die in de lucht vliegt zonder rustplaats op droog land, maar alleen in een moeras, waar hij door slangen en kikvorschen wordt bestookt, zoodat hij daarvandaan vliegt en sterft. Hij kan ook worden vergeleken met een in het midden der zee zwemmende zwaan, die den oever niet kan bereiken en een nest bouwen, zoodat zij de eieren, die zij legt, in de wateren laat verzinken, alwaar zij door de visschen verzvolgen worden. Ook kan hij vergeleken worden met een soldaat

op een muur, die, wanneer deze onder zijn voeten wordt omvergetrokken, achterover valt, en in de puinhoopen den geest geeft. Ook kan hij vergeleken worden met een schoonen boom, die is overgeplant in verrotte aarde, waar wormen bij hoopen de wortels afknagen, waardoor hij verwelkt en te gronde gaat. Ook kan hij vergeleken worden met een huis zonder fondament, en eveneens met een zuil zonder voetstuk. Van dien aard is de inwendige mensch, wanneer alleen deze is hervormd en niet tevens de uitwendige mensch, want dan is er in hem geen bepaling tot het doen van het goede.

De wederverwekte mensch heeft een nieuwen wil en een nieuw verstand.

601. Dat de wederverwekte mensch een vernieuwd of een nieuw mensch is, weet de huidige Kerk zoowel uit het Woord als uit de rede; uit HET WOORD door deze plaatsen: *Maakt u een nieuw hart en eenen nieuwen geest; want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls* (Ezech. 18: 31); *Ik zal u een nieuw hart geven, en eenen nieuwen geest in het midden van u; en Ik zal het hart van steen uit uw vleesch wegnemen, en Ik zal u een hart van vleesch geven, en Ik zal Mijnen geest geven in het midden van u* (Ezech. 36: 26, 27); *Van nu aan kennen wij niemand naar het vleesch; zoo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel* (II. Cor. 5: 16, 17); onder een nieuw hart wordt daar een nieuwe wil verstaan, en onder een nieuwen geest een nieuw verstand, want het hart beteekent in het Woord den wil, en de geest, wanneer hij met het hart verbonden wordt, het verstand. Uit de REDE: dat de wederverwekte mensch een nieuwen wil en een nieuw verstand heeft, komt omdat deze twee vermogens den mensch maken, en deze het zijn, die wederverwekt worden. Vandaar is elk mensch van dien aard als hij naar deze vermogens is, boos, zoo zijn wil boos is, en nog boozter, als zijn verstand zijn wil begunstigt; in het omgekeerde geval echter goed. Alleen de godsdienst vernieuwt en verwekt den mensch weder; deze neemt de hoogste plaats in het menschelijk gemoed in, en ziet onder zich de burgerlijke dingen, die tot de wereld behooren, en dringt ook door deze heen omhoog als het zuivere sap door den boom tot aan zijn top, en ziet van deze hoogte op de natuurlijke dingen gelijk iemand van een toren of berg af de velden beneden overziet.

602. Doch men moet weten, dat de mensch ten aanzien van het verstand bijna in het licht, waarin de Engelen des Hemels zijn, kan oprijzen; maar zoo hij zich niet ook naar den wil verheft, is hij nochtans de oude mensch, en niet een nieuwe. Op welke wijze echter het verstand den wil meer en meer met zich in de hoogte heft, werd eerder aangetoond. Vandaar heeft de wederverwekking in de eerste plaats betrekking op den wil, en in de tweede plaats op het verstand; want het verstand bij den mensch is gelijk het licht in de wereld, en de wil gelijk de warmte daar; dat het licht zonder de warmte geen leven en wasdom geeft, maar wel het met de warmte verbonden licht, is bekend. Ook is het verstand ten aanzien van het lagere gebied in het gemoed inderdaad in het licht der wereld, en in het licht des Hemels ten aanzien van het hoogere gebied; indien derhalve de wil niet uit het lagere gebied in het hoogere geheven en daar met het verstand verbonden wordt, zoo blijft hij in

de wereld, en dan vliegt het verstand omhoog en omlaag, doch elken nacht naar den wil beneden, en ligt daar neder, en zij verbinden zich als een man en een hoer, en verwekken tweekoppige vruchten. Hieruit blijkt ook duidelijk, dat de mensch niet wederverwekt is, tenzij hij een nieuwen wil en een nieuw verstand heeft.

603. Het menschelijk gemoed is in drie gebieden onderscheiden; het laagste wordt het natuurlijke genoemd, het middelste het geestelijke, en het hoogste het hemelsche. De mensch wordt door de wederverwekking opgeheven van het laagste gebied, dat het natuurlijke is, in het hoogere, dat het geestelijke is, en door dit in het hemelsche. Dat er drie gebieden des gemoeds zijn, zal in het volgende artikel worden aangetoond. Vandaar komt het, dat de niet wederverwekte mensch natuurlijk, en de wederverwekte mensch geestelijk wordt genoemd. Hieruit blijkt, dat het gemoed van den weder-verwekten mensch in het geestelijk gebied is opgeheven, en hij van het hoogere gebied uit de dingen ziet, die in het lagere of natuurlijke gemoed voorvallen. Dat er in het menschelijk gemoed een lager en een hooger gebied is, kan een ieder, wanneer hij zijn aandacht even op zijn gedachte vestigt, zien en erkennen; want hij ziet wat hij denkt, weshalve hij zegt, dat hij dit of dat gedacht heeft of denkt. Dit zou niet mogelijk zijn, wanneer er niet een innerlijke gedachte bestond, die de gewaarwording wordt genoemd, en in de lagere, die de gedachte wordt genoemd, blikte. Wanneer een rechter de oorzaken gehoord of gelezen heeft, die door den advocaat in een lange reeks zijn voorgelegd, vergadert hij ze in één overzicht in het hoogere gebied van zijn gemoed, dus in een universeele voorstelling, en daarna laat hij van daaruit zijn blik neervallen in het lagere gebied, dat tot de natuurlijke gedachte behoort, en stelt daar de argumenten in orde, en overeenkomstig het hoogere geeft hij zijn uitspraak en oordeelt. Wie weet niet, dat de mensch in een of twee oogenblikken dingen denken en besluiten kan, die hij door middel van het lagere denken niet in den tijd van een half uur kan uitspreken? Deze dingen worden aangevoerd, opdat men wete, dat het menschelijke gemoed in lagere en hoogere gebieden is onderscheiden.

604. Wat den nieuwen wil betreft, deze is boven den ouden wil, in het geestelijk gebied; desgelijks het nieuwe verstand, dit met gene, en gene met dit. In dit gebied verbinden zij zich, en saamverbonden blikken zij in den ouden of natuurlijke wil en in het oude of natuurlijke verstand, en schikken daar alle dingen, opdat zij gehoorzaamheid betoonen. Wie kan niet zien, dat, indien er in het menschelijk gemoed slechts één gebied was, en daar de boosheden en de goedheden, en de valscheden en de waarheden samengebracht en

samengemengd werden, er een botsing zou ontstaan alsof in een enkele kooi wolven en lammeren, tijgers en kalveren, en haviken en duiven te zamen waren gebracht; wat zou daar dan anders ontstaan dan een wreede slachting, en zouden de wilde dieren de tamme beesten niet verscheuren? Daarom is er in voorzien, dat de goedheden met haar hoogere gebied, zoodat zij in veiligheid kunnen blijven bestaan, en den aanval verhinderen, en ook door ketens en andere middelen de boosheden met haar valscheden onderwerpen en daarna verstrooien. Dit derhalve is het, wat in het voorafgaande artikel werd gezegd, namelijk dat de Heer door middel van den Hemel de dingen, die tot de wereld behooren, bij den wederverwekten mensch regeert. Het hoogere of geestelijke gebied van het menschelijk gemoed is ook een Hemel in kleinste afbeelding, en het lagere of natuurlijke gebied is een wereld in kleinste afbeelding; vandaar werd de mensch door de Ouden een microkosmos genoemd, en kan hij eveneens een microuranos genoemd worden.

605. Dat de wederverwekte, dat is, de naar den wil en het verstand vernieuwde mensch, in de warmte des Hemels is, dat is, in de liefde daarvan, en tevens in het licht des Hemels, dat is, in de wijsheid daarvan, en dat omgekeerd de niet wederverwekte mensch in de warmte der hel is, dat is, in de liefde daarvan, en tevens in de duisternis der hel, dat is, in de waanzinnigheden daarvan, is heden ten dage bekend en toch onbekend. De reden hiervan is deze, dat de kerk, die heden ten dage bestaat, de wederverwekking tot een aanhangsel van haar geloof heeft gemaakt, waarin niet eenige rede mag worden toegelaten, bijgevolg ook niet in iets, wat tot haar aanhangsel behoort, hetgeen, als gezegd, de wederverwekking en de vernieuwing is. Deze, samen met het geloof zelf, zijn voor hen gelijk een huis, welks deuren en vensters gesloten zijn, zoodat men niet weet, wat binnen in dit huis is, of het alleen maar leeg is dan wel vol van geniën uit de hel of van Engelen uit den Hemel. En bovendien, wat hierin verwarring bracht, is de begoocheling, welke daaruit voortkomt, dat de mensch zich met het verstand bijna in het licht des Hemels kan opheffen, en vandaar uit het inzicht over de geestelijke dingen kan denken en spreken, onverschillig van welken aard de liefde van zijn wil is. Aangezien men deze waarheid niet kent, is ook al wat de wederverwekking en de vernieuwing betreft, onbekend geworden.

606. Hieruit kan men deze gevolgtrekkingen maken, dat de niet wederverwekte mensch is gelijk iemand, die in den nacht spoken ziet en gelooft, dat het menschen zijn; en daarna, wanneer hij wederverwekt wordt, is hij gelijk denzelfde, die in den vroegen morgen ziet, dat de dingen, welke hij in den nacht zag, beuzelingen zijn; en naderhand, wanneer hij wederverwekt,

en in den dag is, ijlhoofdigheden. De niet wederverwekte mensch is als iemand, die droomt; en de wederverwekte mensch is als iemand, die wakker is; in het Woord wordt het natuurlijke leven ook met den slaap vergeleken, en het geestelijke leven met het wakker zijn. De niet wederverwekte mensch wordt ook verstaan onder de dwaze maagden, die lampen hadden en geen olie, en de wederverwekte mensch onder de voorzichtige maagden, die lampen en tevens olie hadden; onder lampen worden zulke dingen verstaan, als tot het verstand behooren, en onder olie de dingen, die tot de liefde behooren. De wederverwekten zijn gelijk de lampen van den kandelaar in den tabernakel; en zij zijn gelijk de brooden der aangezichten aldaar met den wierook daarover; en zij zijn diegenen, die glanzen zullen gelijk de glans des uitspansels, en zullen lichten gelijk de sterren in de eeuw en tot in eeuwigheid (bij Daniël, hfdst. 12: 3). De niet wederverwekte mensch is als hij, die in den tuin van Eden is, en eet van den boom der wetenschap van het goede en booze, en daarom uit den tuin geworpen werd, ja, hij is deze boom zelf; maar de wederverwekte mensch is als hij, die in dien tuin is, en eet van den boom des levens; dat hem daarvan te eten gegeven wordt, blijkt uit het volgende in de Openbaring: *Die overwint, Ik zal hem geven te eten van den boom des levens, die in het midden van het paradijs Gods is* (hfdst. 2: 7); onder den tuin van Eden wordt het inzicht in de geestelijke dingen uit de liefde tot het ware verstaan (men zie de ONTHULDE OPENBARING, n. 90). In één woord: de niet wederverwekte is een zoon des boezen, en de wederverwekte een zoon des koninkrijks (Matth. 13: 38); de zoon des boezen is daar de zoon des duivels, en de zoon des koninkrijks is daar de zoon des Heeren.

De wederverwekte mensch is in gemeenschap met de Engelen des Hemels, en de niet weder verwekte mensch is in gemeenschap met de geesten der hel.

607. Dat ieder mensch in gemeenschap, dat is, in vergezelschapping is met de Engelen des Hemels of met de geesten der hel, vindt hierin zijn reden, dat hij geboren is om geestelijk te worden, en dit niet mogelijk is, tenzij hij met hen die geestelijk zijn, in eenige verbinding is. Dat de mensch naar het gemoed in beide werelden, de natuurlijke en de geestelijke is, werd in het boek over HEMEL EN HEL aangetoond. Maar van deze verbinding weet de mensch niet, ook niet de Engel en de geest, om deze reden, wijl de mensch, zoolang hij in de wereld leeft, in den natuurlijke staat is, en de Engel en de geest in den geestelijken staat, en ter oorzaak van het onderscheid tusschen het natuurlijke en het geestelijke verschijnt het een niet aan het ander. Dit onderscheid is in zijn hoedanigheid beschreven in het boek over de ECHTELIJKE LIEFDE in de gedenkwaardigheid aldaar, n. 326 tot 329. Hieruit blijkt, dat zij niet naar de gedachten maar naar de aandoeningen verbonden zijn, en daarover denkt nauwelijks iemand na, aangezien zij niet in het licht zijn waarin het verstand en vandaar de gedachte van het verstand is, maar in de warmte waarin de wil is en vandaar de aandoening van zijn liefde. De verbinding door middel van de aandoeningen der liefde tusschen de menschen eenerzijds en de Engelen en geesten anderzijds is zoo nauw, dat, wanneer zij verscheurd werd en zij derhalve gescheiden werden, de menschen terstond in onmacht zouden vallen, en zoo de verbinding niet hersteld zou worden, en zij niet verbonden zouden worden, de menschen den geest zouden geven. Onder hetgeen er gezegd werd, namelijk dat de mensch door de wederverwekking geestelijk wordt, wordt niet verstaan, dat hij geestelijk wordt zooals de Engel dit in zichzelf is, maar dat hij natuurlijk geestelijk wordt, dat is, dat binnen in zijn natuurlijke het geestelijke is, naar de gelijkenis zooals de gedachte in de spraak is, en zooals de wil in de handeling is, want wanneer de een ophoudt, houdt de ander op. Op gelijke wijze is de geest des menschen in elk der dingen, die in het lichaam geschieden, en deze is het, die het natuurlijke drijft om te doen wat het doet. Het natuurlijke is op zichzelf beschouwd, passief, of een doode kracht, het geestelijke echter is actief of een levende kracht; het passieve of de doode kracht kan niet uit zichzelf handelen, maar moet gedreven worden door het actieve of de levende kracht. Aangezien de mensch voortdurend in gemeenschap leeft met de bewoners der geestelijke wereld, wordt hij dan ook, wanneer hij uit de natuurlijke wereld treedt, terstond bij zijns gelijken

ingelijfd, waarmede hij in de wereld was. Vandaar komt het, dat het een ieder na den dood toeschijnt, alsof hij nog in de wereld leefde, want dan komt hij in verkeer met hen, die naar de aandoeningen van zijn wil aan hem gelijk zijn, en hij erkent ze dan, desgelijks als bloedverwanten en aanverwanten de hunnen in de wereld erkennen; en dit is het, wat in het Woord gezegd wordt van hen, die sterven, namelijk dat zij tot de hunnen vergaderd en verzameld zijn. Hieruit kan nu blijken, dat de wederverwekte mensch in gemeenschap is met de Engelen des Hemels, en de niet wederverwekte met de geesten der hel.

608. Men moet weten, dat er drie Hemelen zijn, en deze van elkander onderscheiden zijn naar de drie graden van liefde en wijsheid, en dat de mensch naar gelang van de wederverwekking in gemeenschap is met de Engelen uit deze drie Hemelen; en dat, aangezien dat zoo is, het menscheijk gemoed onderscheiden is in drie graden of gebieden overeenkomstig de Hemelen. Doch over deze drie Hemelen en over hun onderscheid overeenkomstig de drie graden van liefde en wijsheid, zie men in het boek *OVER HEMEL EN HEL* n. 29 en vervolg, en ook in het werkje *OVER HET VERKEER VAN ZIEL EN LICHAAM*, n. 16, 17. Hier zal het alleen door een gelijkenis worden toegelicht, van welken aard de drie graden zijn, overeenkomstig welke deze Hemelen zijn onderscheiden; zij zijn als in den mensch hoofd, lichaam en voeten zijn; de bovenste Hemel maakt het hoofd, de middelste maakt het lichaam, en de laatste de voeten; want de gezamenlijke Hemel is voor den Heer gelijk één enkel mensch; dat dit zoo is, werd mij door eigen waarneming ontdekt; want het werd mij gegeven te zien één gezelschap des Hemels, dat uit een myriade bestond, als één mensch tegelijkertijd; waarom zou dan de gezamenlijke Hemel niet zoo voor den Heer verschijnen? Aangaande deze levende ondervinding zie men in het boek *OVER HEMEL EN HEL* n. 59 en vervolg. Hieruit blijkt ook, hoe dat moet worden verstaan, wat in de Christelijke wereld bekend is, namelijk, dat de Kerk het Lichaam van Christus maakt, en dat Christus het leven van dit lichaam is. Daarmede kan ook dit verduidelijkt worden, dat de Heer het al in alle dingen des Hemels is, want Hij is het leven in dit lichaam. Desgelijks is de Heer de Kerk bij hen die Hem alleen als God des Hemels en des lands erkennen, en in Hem gelooven. Dat Hij de God des Hemels en des lands is, leert Hijzelf bij Mattheus hfdst. 28: 18; en dat men in Hem moet gelooven, Joh. 3: 15, 16, 36; hfdst. 6: 40; hfdst. 11: 25, 26.

609. Deze drie graden, waarin de Hemelen zijn, waarin bijgevolg het menscheijk gemoed is, kunnen ook eenigermate worden toegelicht door vergelijkingen met de stoffelijke dingen in de wereld. Deze drie graden verhouden zich zooals goud, zilver en koper zich naar hun waarde verhouden,

met welke metalen ook een vergelijking gedaan is bij het beeld van Nebukadnezar (Dan. 2: 31 en vervolg). Deze drie graden zijn ook onderling onderscheiden, zooals naar zuiverheid en goedheid robijn, saffier en agaat van elkander zijn onderscheiden; en ook als olijfbroom, wijnstok en vijgeboom, enzoovoort. Ook beteekenen goud, robijn en olijfbroom in het Woord het hemelsch goede, dat het goede van den hoogsten Hemel is; en zilver, saffier en wijnstok beteekenen het geestelijk goede, dat het goede van den middelsten Hemel is; en koper, agaat en vijgeboom het natuurlijk goede, dat het goede van den laatsten Hemel is. Dat er drie graden zijn, de hemelsche, de geestelijke en de natuurlijke, werd boven gezegd.

610. Aan hetgeen hierboven gezegd is, zal nog dit worden toegevoegd, dat de wederverwekking van den mensch niet in één oogwenk geschiedt, maar geleidelijk, van het begin tot het einde des levens in de wereld, en dat zij na dit voortgezet en vervolmaakt wordt. En aangezien de mensch door worstelingen en overwinningen op de boosheden van zijn vleesch hervormd wordt, zegt de Zoon des Menschen tot elke der zeven Kerken, dat Hij hem, die overwonnen zal hebben, geschenken zal geven; zoo tot de Kerk van Efeze: *Die overwint, Ik zal hem geven te eten van den boom des levens* (Openb. 2: 7); tot de Kerk der Smyrnaschen: *Die overwint, zal van den tweeden dood geen schade lijden* (vers 11); tot de Kerk in Pergamus: *Die overwint, Ik zal hem te eten geven van het verborgen manna* (vers 17); tot de Kerk in Thyatire: *Die overwint, Ik zal hem macht geven over de natiën* (vers 26); tot de Kerk in Sardis: *Die overwint, die zal bekleed worden met witte kleederen* (hfdst. 3: 5); tot de Kerk in Filadelfia: *Die overwint, Ik zal hem maken tot een pilaar in den tempel Gods* (vers 12); tot de Kerk der Laodicensen: *Die overwint, Ik zal hem geven met Mij te zitten in Mijnen troon* (vers 21). In de laatste plaats zal hieraan nog dit worden toegevoegd, dat voor zooveel de mensch wordt wederverwekt, of voor zooveel de wederverwekking bij hem vervolmaakt wordt, hij niets van het goede en ware, dat is, van naastenliefde en geloof, toeschrijft aan zichzelf, maar aan den Heer; want de waarheden, die hij geleidelijk opneemt, leeren dit duidelijk.

Voor zooveel de mensch wordt wederverwekt, worden de zonden verwijderd, en deze verwijdering is de vergeving der zonden.

611. Dat voor zooveel als de mensch wordt weder-verwekt, de zonden verwijderd worden, komt omdat de wederverwekking daarin bestaat, het vleesch te beteugelen, opdat het niet overheersche, en den ouden mensch met zijn begeerten te temmen, opdat hij zich niet ver-heffe en het verstandelijke verderve, na welks verderf de mensch niet langer voor hervorming vatbaar is. Deze hervorming kan niet plaats vinden, tenzij het geestelijke van den mensch, dat boven het vleesch is, onderricht en vervolmaakt worde. Wie, die nog over een gezond verstand beschikt, kan hieruit niet besluiten, dat dergelijke dingen niet in een oogwenk kunnen geschieden, maar dat zij geleidelijk gebeuren, zooals de mensch ontvangen, in de baarmoeder gedragen, geboren en opgevoed wordt, overeenkomstig de dingen, die boven werden aangetoond? Want de dingen, die tot het vleesch of tot den ouden mensch behooren, kleven van geboorte af aan, en bouwen het eerste huis van zijn gemoed, waarin de begeerten wonen, gelijk de wilde dieren in hun hollen; en zij wonen eerst in de voorhoven, en gaan af en toe als in de onderaardsche verblijven van dat huis binnen, en klimmen allengs langs trappen omhoog, en vormen zich kamers. Dit geschiedt geleidelijk, zooals een klein kind groeit, een knaap wordt, en daarna een jongeling, en dan uit eigen verstand begint te denken en uit eigen wil te handelen. Wie ziet niet, dat dit tot dusver in het gemoed opgetrokken huis, waarin de begeerten als ochim, zijim en saters hand in hand reien, niet in een oogwenk verwoest, en een nieuw huis op zijn plaats gebouwd kan worden. Moeten niet eerst de begeerten, die elkander bij de hand houden en aldus hun spel spelen, verwijderd zijn, en nieuwe verlangens, die tot het goede en ware behooren, in de plaats van de begeerten, die tot het booze en valsche behooren, binnengeleid zijn. Dat deze dingen niet in een oogwenk kunnen gebeuren, kan ieder wijze alleen hieruit al zien, dat elk booze is samengeblazen uit tallooze begeerten, en dat het is als een vrucht, onder de oppervlakte vol wormen wit van lichaam en zwart van kop; en ook dat de boosheden talrijk zijn en onder elkander verbonden, zooals het kroost van een spin, als het pas uit haar buik is uitgebreed. Daarom kan, wanneer niet het eene booze na het andere wordt uitgetrokken, en dit wel zoolang, tot het verband gebroken is, de mensch niet nieuw worden. Deze dingen werden aangevoerd, opdat men wete, dat voor zooveel iemand wordt wederverwekt, de zonden verwijderd worden.

612. De mensch neigt van geboorte tot boosheden van allerlei soort, en uit neiging begeert hij ze, en voor zooveel hij in het vrije is, doet hij ze ook, want van geboorte af begeert hij over anderen te heerschen, en de goederen van anderen te bezitten, welke twee begeerten de liefde jegens den naaste verscheuren; en dan haat hij een ieder, die zich tegen hem verzet, en uit haat ademt hij wraak, die van binnen moordgedachten koestert. Vandaar ook komt het, dat hij niets ziet in echtbreuken, niets in verduisteringen, die heimelijke diefstallen zijn; en niets in lasteringen, die ook valsche getuigenissen zijn; en hij, die in deze en gene dingen niets ziet, is ook in zijn hart een atheïst. Van dien aard is de mensch van geboorte; hieruit blijkt, dat hij daarvandaan een hel in kleinste afbeelding is. Daar nu de mensch ten aanzien van de innerlijke dingen van zijn gemoed geestelijk geboren is, gansch anders dan de beesten, bijgevolg voor den Hemel geboren is, en nochtans zijn natuurlijke of uitwendige mensch, als gezegd, een hel in kleinste afbeelding is, zoo volgt, dat de Hemel niet in de hel geplant kan worden, tenzij deze verwijderd wordt.

613. Hij, die weet, op welke wijze de Hemel en de hel tot elkander staan, en hoe de een van den ander verwijderd wordt, kan weten, op welke wijze de mensch wordt wederverwekt, alsmede, van welken aard de weder-verwekte mensch is. Opdat dit verstaan worde, zal in het kort dit openbaar gemaakt worden, dat allen, die in den Hemel zijn, den Heer van aangezicht aanzien, en dat allen, die in de hel zijn, het aangezicht van den Heer afwenden; wanneer men dan ook van den Hemel uit in de hel blikk, vertoonen zij zich alleen met achterhoofd en rug, ja zelfs verschijnen zij ook als het ware ondersteboven gelijk tegenvoeters met de voeten omhoog en de hoofden naar beneden; en zulks hoewel zij op hun voeten wandelen en hun aangezichten naar alle kanten omdraaien, want het is de tegengestelde richting van de innerlijke dingen van hun gemoed, welke dezen aanblik veroorzaakt. Deze wonderbaarlijke dingen deel ik uit eigen aanschouwing mede. Daardoor werd mij onthuld, hoe de wederverwekking geschiedt, namelijk dat zij geheel zoo geschiedt, gelijk de hel van den Hemel verwijderd en aldus gescheiden wordt; want de mensch is, als boven gezegd, ten aanzien van zijn eerste natuur, die hij aan zijn geboorte ontleent, een hel in kleinste afbeelding, en ten aanzien van de tweede natuur, welke hij aan de tweede geboorte ontleent, een Hemel in kleinste afbeelding. Hieruit volgt, dat de boosheden bij den mensch op gelijke wijze verwijderd en gescheiden worden als de hel en de Hemel in den grooten vorm; en dat de boosheden zich, naarmate zij verwijderd worden, van den Heer afwenden, en zich achtereenvolgens omkeeren, en dat dit in denzelfden graad geschiedt, waarin de Hemel wordt ingeplant, dat is, naar mate de mensch nieuw wordt.

Hieraan zal nog dit ter wille van de verduidelijking worden toegevoegd, namelijk dat elk booze bij den mensch verbinding heeft met hen in de hel, die in een dergelijk booze zijn; en dat omgekeerd elk goede bij den mensch verbinding heeft met hen in den Hemel, die in een dergelijk goede zijn.

614. Uit hetgeen werd aangevoerd kan blijken, dat de vergeving der zonden niet is de uitroeiing en afwassing daarvan, maar dat het is de verwijdering daarvan en aldus de afscheiding; voorts, dat al het booze, hetwelk de mensch zich daadwerkelijk heeft toegeëigend, blijft. En aangezien de vergeving der zonden de verwijdering en de scheiding daarvan is, zoo volgt dat de mensch uit den Heer van het booze afgehouden en in het goede gehouden wordt; en dat dit het is, wat aan den mensch door de wederverwekking wordt gegeven. Eens hoorde ik iemand in den laatsten Hemel zeggen, dat hij vrij van zonden was, aangezien zij afgewasschen waren “door het bloed van Christus” voegde hij daaraan toe. Maar aangezien hij binnen dien Hemel was, en uit onwetendheid in die dwaling verkeerde, werd hij in zijn eigen zonden verplaatst, die hij, naarmate zij terugkeerden, herkende; hierdoor nam hij het nieuwe geloof aan, dat daarin bestond, dat elk mensch, gelijk elke Engel, vanuit den Heer wordt afgehouden van de boosheden en gehouden in de goedheden. Hieruit blijkt, wat de vergeving der zonden is, namelijk dat zij niet in een oogenblik geschiedt, maar dat zij de wederverwekking volgt alnaar de voortschrijdingen daarvan. De verwijdering der zonden, die de vergeving der zonden wordt genoemd, kan vergeleken worden met de wegwerping der vuilnis uit het kamp der zonen Israëls in de woestijn, die daar rondomheen was, want hun kamp beeldde den Hemel uit, en de woestijn de hel. Ook kan zij vergeleken worden met de verwijdering der natiën van de zonen Israëls in het land Kanaän, en der Jebusieten uit Jeruzalem, die niet uitgeworpen maar gescheiden werden. Ook kan zij vergeleken worden met Dagon, den god der Filistijnen, namelijk dat hij, toen de ark binnengebracht werd, eerst op zijn aangezichten ter aarde lag, en daarna met afgehouden hoofd en vuisten op den drempel, dus niet uitgeworpen, maar verwijderd. Zij kan worden vergeleken met de demonen, die de Heer in zwijnen varen liet, en die zich daarna in de zee stortten; onder de zee wordt hier en elders in het Woord de hel aangeduid. Ook kan zij worden vergeleken met de bende van den draak, die, van den Hemel afgescheiden, eerst het land inviel, en daarna in de hel werd neder-geworpen. Ook kan zij worden vergeleken met een woud, waarin allerlei wilde dieren zijn; wanneer het woud is geveld, vluchten de wilde dieren in het omringende struikgewas, en dan wordt de geëffende aarde in het midden tot een akker gebouwd.

De wederverwekking is niet mogelijk zonder de vrije keuze in geestelijke dingen.

615. Wie, die niet stompzinnig is, kan niet zien, dat de mensch zonder vrije keuze in geestelijke dingen niet kan worden wederverwekt; kan hij zich zonder deze tot den Heer wenden, en Hem erkennen als den Verlosser en Zaligmaker, en als den God van Hemel en aarde, zoo-als Hij Zelf leert (Matth. 28: 18). Wie kan zonder deze vrije keuze gelooven, dat is, uit geloof tot Hem opzien en Hem vereeren, en zich geschikt maken om de middelen en de weldaden des heils van Hem op te nemen, en vanuit Hem mede te werken tot de opneming daarvan. Wie kan zonder vrije keuze den naaste iets goeds doen, en de naastenliefde beoefenen, behalve tal van andere dingen, die tot het geloof en de naastenliefde behoeren, ze in de gedachte en in den wil dragen, en ze daaruit te voorschijn halen en in handeling brengen; wat zou de wederverwekking dan anders zijn dan louter een aan den mond des Heeren ontvallen woord (Joh. 3), dat òf in het oor blijft hangen, òf, uit de het dichtst bij de spraak gelegen gedachte in den mond gevallen, tot een gearticuleerden klank van alleen maar elf ⁶⁾ letters wordt, welke klank door niet eenigen zin in niet eenig hooger gebied des gemoeds verheven kan worden, maar in de lucht valt, waar hij wordt verstrooid?

616. Zegt, zoo gij kunt, of er met betrekking tot de wederverwekking ooit een blinder stompzinnigheid kan bestaan dan zooals die heerscht bij hen, die zich bevestigen in het huidige geloof, dat daarin bestaat, dat het geloof den mensch wordt ingegoten, terwijl hij als een stronk of een steen is, en dat dan op dit ingegoten geloof de rechtvaardiging volgt, zijnde de vergeving der zonden, de wederverwekking, behalve tal van andere gaven; en dat de werking des menschen gansch en al moet worden uitgesloten, ter wille hiervan, dat zij aan de verdienste van Christus niet eenig geweld zal aandoen. Om dit dogma nog steviger te grondvesten, hebben zij den mensch alle vrije keuze in geestelijke dingen ontnomen, door een volslagen onmacht in deze dingen in te voeren; en dan is het, alsof God alleen Zijnerzijds werkte, en alsof den mensch geen macht gegeven was, uit zich-zelven mede te werken, en zich aldus te verbinden. Wat is de mensch ten aanzien der wederverwekking dan anders dan een aan handen en voeten gebondene, gelijk de gebondenen op de schepen, die men galeislaven noemt, die, wanneer hij zich van de hand- en voetboeien bevrijdde, op dezelfde wijze als dezen bestraft en ter dood

---

6 *) Het Latijn voor wederverwekking is *regeneratio*.

veroordeeld zou worden, dat is, wanneer hij uit vrije keuze den naaste het goede deed, en uit zichzelf in God geloofde ter wille van het heil. Wat zou een mensch, die in dergelijke dingen bevestigd is, en nochtans in een vroom verlangen naar den Hemel, anders zijn dan een spook in een visioen, afwachtend, of dit geloof met zijn weldaden is ingegoten, en zoo niet, of het ingegoten wordt, bijgevolg, of God de Vader Zich erbarmd heeft, dan wel of Zijn Zoon bemiddelend is opgetreden, dan wel of de Heilige Geest, elders in beslag genomen zijnde, niet gewerkt heeft. En ten slotte zou hij uit volslagen onwetendheid dienaangaande terugtreden, en zich met deze woorden troosten: “Misschien is deze genade in de zedelijkheid van mijn leven gelegen, waarin ik ben en, als te voren blijf, en deze is in mij heilig, terwijl zij in hen, die dit geloof niet verkregen hebben, profaan is. Daarom zal ik mij, opdat de heiligheid in mijn zedelijkheid blijve, na dezen wel daarvoor hoeden, uit mijzelf het geloof en de naastenliefde te werken”, en dergelijke dingen meer. Tot een dergelijk spook, of, zoo gij het liever wilt, tot zulk een zoutpilaar wordt een ieder, die over de wederverwekking denkt zonder de vrije keuze in geestelijke dingen.

617. De mensch die gelooft dat de wederverwekking mogelijk is zonder eenige vrije keuze in geestelijke dingen, dus zonder medewerking, wordt ten aanzien van alle waarheden der Kerk koud als een steen, en wanneer hij warm wordt, is hij als een brandend stuk hout in een vuurhaard, dat oplaait door de brandbare elementen daarin, aangezien hij uit begeerten brandt. Hij wordt vergelijkenderwijze als een paleis dat tot aan het dak toe in den grond wegzakt, en door modderige wateren overstroomd wordt, waarna hij dan op het naakte dak woont, en zich daar een tent maakt uit moerasriet; en ten slotte zinkt ook het dak weg, en wordt hij zelf verzwolgen. Ook is hij gelijk een schip, beladen met allerlei kostbare koopwaren, die als een schat uit het Woord gedolven zijn, en die of door de muizen en motten stukgevreten, of door de matrozen in zee geworpen worden, zoodat de handelaren van hun goederen beroofd worden. De ontwikkelden of zij, die zich verrijkt hebben met de verborgenheden van dit geloof, zijn gelijk de marskramers, die in kroegen afgodsbeelden, vruchten en bloemen van was, schelpen, adders in flesschen en dergelijke dingen meer verkoopen. Zij, die vanwege niet eenige geestelijke macht, in het bereik van den mensch gebracht en uit den Heer aan hem gegeven, niet omhoog willen zien, zijn daadwerkelijk gelijk beesten, die met den kop naar omlaag zien, en alleen maar vragen om in wouden te grazen, en die, wanneer zij in tuinen komen, als wormen zijn, die de bladeren der boomen afvreten, en wanneer ze met hun oogen de vruchten zien, en

meer nog wanneer zij ze met de handen betasten, ze met wormen vullen; en ten slotte worden zij als schubbige slangen; hun drogredenen kletteren en glinsteren als de schubben van die slangen; enzoovoort.

De wederverwekking is niet mogelijk zonder waarheden, waardoor het geloof gevormd wordt, en waarmede de naastenliefde zich verbindt.

618. Er zijn drie dingen waardoor de mensch wordt wederverwekt: de Heer, het geloof en de naastenliefde. Deze drie zouden als de voortreffelijkste kostbaarheden in het land begraven blijven liggen, zoo de Goddelijke waarheden uit het Woord ze niet ontsloten; ja, zij zouden verborgen blijven voor hen, die de medewerking loochenen, ook al lazen zij honderden of duizenden malen het Woord, hoewel deze drie zich daar in het klare licht vertoonen. Wat den Heer betreft: wie, die in het huidige geloof bevestigd is, ziet daarin met geopend oog dit, dat Hij en de Vader één zijn, en dat Hij de God des Hemels en des lands is, en dat het de wil des Vaders is, dat men in den Zoon geloof, behalve ontelbare dergelijke dingen aangaande den Heer in beide Verbonden? De reden hiervan is deze, dat zij niet in de waarheden zijn, en vandaar niet in het licht, waarin dergelijke waarheden kunnen worden gezien. En indien het licht werd gegeven, zoo zouden de valscheden het nochtans uitblusschen, en dan zouden zij daarover heengaan als over doorgehaalde plaatsen of als over onderaardsche gangen, waarop men stapt en waarover men heenstapt. Dit werd gezegd, opdat men wete, dat men zonder de waarheden dit eerste ding der wederverwekking niet ziet. Wat het geloof betreft, ook dit is zonder de waarheden niet mogelijk, want het geloof en het ware maken één ding uit; want het goede des geloofs is gelijk de ziel, en de waarheden maken haar lichaam. Daarom staat zeggen, dat men geloof of geloof heeft zonder waarheden daarvan te weten, gelijk met de ziel aan het lichaam te onttrekken, en met deze ziel, die onzichtbaar is, te spreken. Bovendien zenden alle waarheden, die het lichaam van het geloof maken, licht van zichzelf uit, en verlichten, en maken zijn aangezicht zichtbaar. Desgelijks is het gesteld met de naastenliefde; deze zendt van zichzelf warmte uit, waarmede het licht van het ware zich verbindt, zooals in de wereld de warmte met het licht in lentetijd doet, ten gevolge van welke verbinding de dieren en de gewassen des lands tot hun voortplantingen terugkeeren. Desgelijks is het gesteld met de geestelijke warmte en het geestelijke licht; deze verbinden zich op gelijke wijze in den mensch, wanneer hij in de waarheden des geloofs en tevens in de goedheden der naastenliefde is; want, zooals boven in het hoofdstuk over het geloof werd gezegd, vloeit uit elk der waarheden des geloofs een licht, dat verlicht, en uit elk der goedheden een warmte, die doet ontbranden; voorts werd daar gezegd, dat het geestelijk licht in zijn wezen het inzicht is, en de geestelijke warmte in haar wezen de

liefde is, en dat alleen de Heer deze twee bij den mensch verbindt, wanneer Hij hem wederverwekt; want de Heer zeide: *De woorden, die Ik spreek, zijn geest en zijn leven* (Joh. 6: 63); *Geloof in het licht, opdat gij zonen des lichts moogt zijn; Ik ben als een licht in de wereld gekomen* (Joh. 12: 36, 46). De Heer is de Zon in de geestelijke wereld; daarvandaan komt alle geestelijk licht en alle geestelijke warmte; en dit licht verlicht, en deze warmte doet ontbranden, en door de verbinding van beide maakt Hij den mensch levend en verwekt Hij hem weder.

619. Hieruit kan blijken, dat er zonder de waarheden geen erkentenis des Heeren is; voorts, dat er zonder de waarheden geen geloof is, en dus geen naastenliefde, bijgevolg dat er zonder de waarheden niet eenige theologie is; en daar waar deze niet is, is er ook geen Kerk. Van dien aard is heden ten dage de menigte van volken, die zich Christenen noemen, en van zichzelf zeggen, dat zij in het licht van het Evangelie zijn, terwijl zij toch in de dikke duisternis zelve zijn; want de waarheden liggen zoo diep onder de valscheden verborgen, als het goud, het zilver en de kostbare steenen begraven liggen onder de beenderen in het dal van Hinnom. Dat dit zoo is, bleek mij duidelijk uit de sferen in de geestelijke wereld, die uit het huidige Christendom voortvloeien en zich verbreiden. De eene sfeer betreft den Heer; deze wasemt uit en verspreidt zich van de zuidelijke streek uit, waar de geleerden onder de geestelijken en de ontwikkelden onder de leeken zijn; overal waarheen deze sfeer gaat, dringt zij in de voorstellingen binnen, en neemt bij verscheidenen het geloof aan de Goddelijkheid van het Menschelijke des Heeren weg, bij verscheidenen verzwakt zij het, en bij verscheidenen verdwaast zij het; de reden hiervan is deze, dat zij tevens het geloof aan drie goden binnenbrengt, en aldus verwarring sticht. De tweede sfeer, die het geloof wegneemt, is gelijk een zwarte wolk in wintertijd, welke duisternis verspreidt, de regens in sneeuwbuien verandert, de boomen ontbloot, en de wateren verstart, en alle grasweide aan de schapen ontnemt. Deze sfeer, verbonden met de vorige, boezemt iets als doodsslaap in met betrekking tot den eenen God, en tot de wederverwekking, en tot de middelen des heils. De derde sfeer is die der verbinding van het geloof en de naastenliefde, welke zoo sterk is, dat men haar niet kan weerstaan; maar heden ten dage is zij goddeloos, en zij steekt gelijk een pest een ieder aan, die haar inademt, en zij scheurt elken band vaneen tusschen deze beide van de schepping der wereld aan gevestigde en uit den Heer herstelde middelen des heils. Deze sfeer valt ook de menschen in de natuurlijke wereld aan, en bluscht de echtelijke toortsen tusschen de waarheden en goedheden uit. Deze sfeer heb ik gevoeld, en wanneer ik dan dacht over de verbinding van het

geloof en de naastenliefde, schoof zij zich daartusschen in, en spande zich heftig in, ze te scheiden. De Engelen beklagen zich over deze sferen en bidden tot den Heer om de verstrooiing daarvan, maar zij kregen ten antwoord, dat deze niet verstrooid kunnen worden, zoolang de draak op het land is, daar zij van de geesten van den draak uitgaan; want er wordt van den draak gezegd, dat hij op het land werd geworpen, en dan dit: *Hierom verheugt u, gij hemelen, en wee dengenen, die het land bewonen* (Openb. 12: 12). Deze drie sferen zijn gelijk door een storm bewogen atmosferen, die voortkomen uit de luchtgaten der draken, die, aangezien zij geestelijk zijn, de gemoederen overmeesteren en meesleuren. De sferen van geestelijke waarheden zijn daar nog weinig in getal, alleen in den Nieuwen Hemel, en bij diegenen beneden den Hemel, die van de draconisten gescheiden zijn. Dit is de reden, waarom deze waarheden heden ten dage in de wereld bij de menschen even onzichtbaar zijn als de schepen in de oostelijke zee voor de scheepskapiteins en schippers, die in de westelijke zee varen.

620. Dat de wederverwekking niet mogelijk is zonder de waarheden, waardoor het geloof gevormd wordt, kan door de volgende vergelijkingen worden toegelicht; het is even onbestaanbaar als het menschelijk gemoed zonder verstand, want het verstand wordt door de waarheden gevormd, en onderricht derhalve, wat men gelooven en wat men doen moet, en wat de wederverwekking is, en hoe zij geschiedt. De wederverwekking zonder de waarheden is even onbestaanbaar als de levend-making van dieren en de wasdom der boomen zonder het licht en zonder de zon; want wanneer de zon niet zooals zij warmte geeft, tevens licht gaf, zoo zou de zon worden gelijk een haren zak, zooals zij beschreven wordt in de Openbaring (hfdst. 6: 12), en zwart (Joël 2: 10, 31), en aldus zou er louter duisternis op aarde zijn (Joël 3: 15). Desgelijks zou het gesteld zijn met den mensch zonder de waarheden, die licht van zich uitzenden; want de Zon, waaruit de lichten der waarheden voortvloeien, is de Heer in de geestelijke wereld; wanneer daarvandaan geen geestelijk licht in de menselijke gemoederen invloede, zou de Kerk in louter duisternis zijn, of in de schaduw door een voortdurende zonsverduistering. De wederverwekking, welke door het geloof en de naastenliefde geschiedt, zou, zonder de waarheden, die leeren en leiden, zijn gelijk varen op den grooten ocean zonder roer of zonder scheepskompas en kaarten; en het zou zijn gelijk paardrijden in een dicht begroeid woud des nachts. Het inwendig gezicht des gemoeds bij hen, die niet in de waarheden, maar in de valscheden zijn, en deze voor waarheden houden, kan vergeleken worden met het gezicht dergenen, bij wie de gezichtszenerven verstoppt zijn, en het oog toch gaaf en ziende schijnt,

hoewel het niets ziet, welke blindheid door de doktoren amaurosis en zwarte staar wordt genoemd; want het redelijke of verstandelijke bij hen is van boven verstoep en slechts van onderen open, waardoor het redelijk licht wordt gelijk het licht van het oog, en vandaar worden alle oordeelen slechts verbeeldingen, en uit louter begoochelingen samengeweven. En dan zouden de menschen staan als astrologen op de markten met lange verrekijkers, en zinledige voorspellingen verkondigen; van dien aard zouden alle bestudeerders der theologie worden, wanneer niet de echte waarheden vanuit het Woord uit den Heer geopend werden.

* * *

621. Hieraan zullen de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN worden toegevoegd. DE EERSTE: Ik zag een verzameling van geesten, die allen op hun knieën tot God baden om Engelen tot hen te zenden, met wie zij van mond tot mond zouden kunnen spreken, en aan wie zij de gedachten van hun hart zouden kunnen openen; en toen zij opstonden, verschenen drie Engelen in fijn lijnwaad, staande in hun aanblik. En zij zeiden: “De Heer Jezus Christus heeft uwe gebeden gehoord, en ons daarom tot u gezonden; opent ons de gedachten van uw hart.” En zij antwoordden: “De priesters hebben gezegd, dat in de theologische dingen niet het verstand maar het geloof de macht heeft, en dat een verstandelijk geloof hierin niet bevorderlijk is, want het komt van den mensch en ontleent zijn wijsheid aan den mensch en niet aan God. Wij zijn Engelschen en wij hebben van onze heilige geestelijkheid tal van dingen gehoord, die wij geloofd hebben; maar wanneer wij met anderen spraken, die zich ook Hervormden noemden, en met anderen, die zich Roomsch-Katholieken noemden, en verder met sekteaanhangers, schenen zij allen geleerd, en toch stemde in vele dingen de een niet met den ander overeen, en nochtans zeiden allen: GELOOFT ONS; en eenigen: WIJ ZIJN DE DIENAREN GODS EN WIJ WETEN HET. Maar aangezien wij weten, dat niemand de Goddelijke waarheden, die des geloofs genoemd worden en der Kerk zijn, heeft door geboorte of overerving alleen, maar dat zij uit den Hemel van God komen, en aangezien zij den weg tot den Hemel wijzen, en tegelijk met het goede der naastenliefde het leven binnengaan, en aldus tot het eeuwige leven leiden, zijn wij angstig geworden en hebben wij op de knieën tot God gebeden.” Toen antwoordden de Engelen: “Leest het Woord, en geloof in den Heer, en gij zult de waarheden zien, die tot uw geloof en leven moeten behooren; allen in de Christelijke wereld putten uit het Woord als uit de

eenige bron hun leerstellige dingen.” Doch twee uit de verzameling zeiden: “Wij hebben het gelezen maar niet verstaan.” En de Engelen antwoordden: “Gij hebt u niet tot den Heer gewend, die het Woord is, en ook hebt gij u eerder in valscheden bevestigd.” En de Engelen zeiden verder: “Wat is het geloof zonder het licht, en wat is denken zonder verstaan? Dit is niet menschelijk; ook de raven en eksters kunnen leeren spreken zonder verstand. Wij kunnen u verzekeren, dat elk mensch, wiens ziel daarnaar verlangt, de waarheden des Woords in het licht kan zien. Er bestaat geen dier, dat niet het voedsel van zijn leven kent, wanneer het het ziet; en de mensch is een redelijk en geestelijk dier; deze ziet het voedsel van zijn leven, niet zoozeer dat van het lichaam, maar dat van de ziel, hetwelk het ware des geloofs is, zoo hij daarnaar hongert, en den Heer daarom vraagt. Bovendien, al wat niet met het verstand wordt opgenomen, blijft niet hangen in het geheugen wat de zaak, maar alleen wat de woorden betreft; vandaar hebben wij, toen wij uit den Hemel op de wereld nederzagen, niets gezien, maar slechts klanken gehoord, meerendeels wanluiderende. Doch wij zullen eenige dingen opsommen, welke de geleerden uit de geestelijkheid van het verstand verwijderd hebben, niet wetende, dat twee wegen tot het verstand voeren, de eene uit de wereld en de tweede uit den Hemel, en dat de Heer het verstand van de wereld aftrekt, wanneer Hij het verlicht. Indien echter het verstand vanuit den godsdienst gesloten wordt, zoo wordt daaraan de weg uit den Hemel gesloten, en dan ziet de mensch niet meer in het Woord dan een blinde. Wij hebben tal van dezulken in kuilen zien vallen, waaruit zij niet opstonden. Dit zij door voorbeelden verduidelijkt: Kunt gij niet verstaan, wat naastenliefde en wat geloof is; dat de naastenliefde daarin bestaat, wel met den naaste te handelen, en dat het geloof daarin bestaat, recht te denken over God en over de wezenlijke dingen der Kerk; en vandaar, dat wie wèl handelt en recht denkt, dat is, wie wel leeft en recht gelooft, zalig wordt?” Hierop zeiden zij, dat zij het verstonden. Verder zeiden de Engelen: “Kunt gij niet verstaan, dat de mensch boete voor zijn zonden moet doen, opdat hij zalig worde; en dat de mensch, wanneer hij geen boete doet, in de zonden blijft, waarin hij geboren is; en dat boete doen wil zeggen: de boosheden niet willen, omdat zij tegen God zijn, en zich eens of tweemaal in het jaar onderzoeken, de eigen boosheden zien, ze voor den Heer belijden, Zijn bijstand afsmeeken, van de boosheden afzien en een nieuw leven ingaan; en dat, voor zooveel hij dit doet en in den Heer gelooft, de zonden vergeven worden?” Toen zeiden eenigen uit de verzameling: “Wij verstaan dit, en derhalve ook wat de vergeving der zonden is.” En toen vroegen zij den Engelen, hen nog verder in te lichten, en

wel nu aangaande God, aangaande de onsterfelijkheid der ziel, aangaande de wederverwekking en aangaande den Doop. Hierop antwoordden de Engelen: “Wij zullen niets zeggen dan hetgeen gij verstaat, anders valt onze rede als regen in het zand en op de zaden daarin, die, hoezeer zij ook uit den Hemel besproeid zijn, nochtans verwelken en vergaan.” En zij zeiden aangaande God: “Aan allen, die in den Hemel komen, wordt daar een plaats toegewezen, en vandaar gewordt hun een eeuwige vreugde overeenkomstig hun voorstelling aangaande God, aangezien deze voorstelling op universeele wijze heerscht in alle dingen van den eeredienst. De voorstelling aangaande God als geest, wanneer men den geest voor aether of wind houdt, is een zinledige voorstelling; maar de voorstelling aangaande God als Mensch is de juiste voorstelling; want God is de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, met al haar hoedanigheid, en haar subject is de Mensch, en niet aether of wind. De voorstelling van God in den Hemel is de voorstelling van den Heer Zaligmaker; Hij is de God van Hemel en aarde, zooals Hijzelf leert; uwe voorstelling van God zij aan de onze gelijk, en wij zullen vergezelschap worden”. Toen zij dit hadden gezegd, blonken hun aangezichten. Aangaande de ONSTERFELIJKHEID DER ZIEL zeiden zij: “De mensch leeft in eeuwigheid, omdat hij met God verbonden kan worden door de liefde en het geloof; dit kan een ieder; dat dit kunnen de onsterfelijkheid der ziel maakt, kunt gij verstaan, zoo gij iets dieper hierover nadenkt.” Aangaande de WEDERVERWEKKING: “Wie ziet niet, dat elk mensch het vrije heeft om over God te denken en om niet over Hem te denken, zoo hij slechts onderricht is, dat er een God is? Aldus heeft een ieder het vrije evenzeer in de geestelijke dingen als in de burgerlijke en natuurlijke dingen. De Heer geeft dit voortdurend aan allen; vandaar wordt de mensch schuldig, wanneer hij niet denkt. De mensch is mensch doordien hij dit kan, terwijl het beest een beest is doordien het dit niet kan. Daarom kan de mensch zich hervormen en wederverwekken als uit zich, zoo hij slechts met het hart erkent, dat het uit den Heer is. Een ieder die boete doet en in den Heer gelooft, wordt hervormd en wederverwekt; beide moet de mensch doen als uit zichzelf, maar het ALS UIT ZICHELVEN is uit den Heer. Het is waar, dat de mensch uit zichzelf hiertoe hoegenaamd niets kan bijdragen, zelfs niet het minste, maar nochtans zijt gij niet als de standbeelden, maar zijt als menschen geschapen, opdat gij dit uit den Heer doet als uit uzelf. Dit eenige wederkeering der liefde en des geloofs is het wat de Heer boven alles wil, dat Hem van den mensch geschiede; in één woord: doet het uit uzelf, en gelooft dat het uit den Heer is; aldus doet gij het als uit uzelf.” Maar toen vroegen zij of het doen als uit zichzelf

den mensch van de schepping aan was ingeplant. De Engelen antwoordden: “Het is niet ingeplant, omdat uit zichzelf doen alleen tot God behoort; maar het wordt voortdurend gegeven, dat is, voortdurend toegevoegd; en voor zooveel dan de mensch als uit zichzelf het goede doet en het ware gelooft, is hij een Engel des Hemels; maar voor zooveel hij het booze doet en vandaar het valsche gelooft, hetgeen ook als uit hemzelfen geschiedt, is hij een geest der hel. Gij verwondert u, dat ook dit als uit hemzelfen is, maar toch ziet gij het, wanneer gij bidt, dat gij van den duivel bewaard moogt worden opdat hij u niet verleide, niet in u vare als in Judas, u niet vervulle met alle ongerechtigheid, en niet zoowel uw lichaam als uw ziel vernietige. Doch een ieder wordt schuldig, die gelooft, dat hij uit zichzelf handelt, hetzij het goede hetzij het booze; maar niet schuldig wordt hij die gelooft, dat hij het als uit zichzelf doet. Want wanneer hij gelooft, dat het goede van hem komt, eischt hij datgene voor zich op, wat van God is, en wanneer hij gelooft, dat het booze van hem komt, schrijft hij zichzelf datgene toe, wat des duivels is.” Aangaande den DOOP zeiden zij: “Dit is een geestelijke wassing, welke de hervorming en de wederverwekking is, en het kleine kind wordt hervormd en wederverwekt, wanneer het op volwassen leeftijd de dingen doet, welke de peten voor hem beloofd hebben, namelijk deze twee: het berouw en het geloof in God; want zij beloven TEN EERSTE, dat hij zal afzien van den duivel en van al zijn werken; TEN TWEEDE, dat hij in God zal gelooven. Alle kleine kinderen in den Hemel worden in deze twee dingen ingewijd; maar voor hen is de duivel de hel, en God is de Heer. Bovendien is de Doop voor de Engelen een teken, dat de mensch tot de Kerk behoort.” Toen zij dit gehoord hadden, zeiden eenigen uit de verzameling: “Dit verstaan wij.” Maar toen werd een stem van terzijde gehoord, roepende: “Wij verstaan het niet”, en een andere stem: “Wij willen het niet verstaan”. En er werd een onderzoek ingesteld, van wie deze stemmen kwamen, en er werd bevonden, dat zij van hen kwamen, die de valscheden des geloofs bij zichzelf bevestigd hadden, en voor orakels gehouden en aldus aangebeden wilden worden. De Engelen zeiden: “Zijt daarover niet verwonderd; van dezulken zijn er heden ten dage zeer velen; zij verschijnen ons van den Hemel uit als gesneden beelden, die met zulk een kunst vervaardigd zijn, dat zij de lippen bewegen, en als orgels klinken kunnen, zonder te weten of de ademtocht waaruit hun klank voortkomt, uit de hel dan wel uit den Hemel is, aangezien zij niet weten, of het valsch dan wel waar is; zij redekavelen en redekavelen, en voorts bevestigen en bevestigen zij, en zien niet of iets zoo is. Doch weet, dat het menschelijk vernuft al wat het maar wil bevestigen kan, dermate, tot

het schijnt alsof het zoo is; vandaar kunnen dit de ketters, kunnen dit de goddeloozen, ja zelfs de atheïsten, dat er geen God is, maar alleen de natuur." Daarna zeide deze verzameling van Engelschen, welke brandde van verlangen om wijs te worden, tot de Engelen: "Er wordt op zoo vele verschillende manieren over het HEILIG AVONDMAAL gesproken; zegt ons wat de waarheid is." De Engelen antwoordden: "De waarheid is, dat de mensch, die tot den Heer opziet, en boete doet, door dit allerheiligste met den Heer verbonden en in den Hemel binnengeleid wordt." Maar eenigen uit de verzameling zeiden: "Dit is een mysterie." En de Engelen antwoordden: "Het is een mysterie, maar nochtans van dien aard, dat het verstaan kan worden. Het brood en de wijn maken dit niet uit; er komt niets heiligs van hen; maar het stoffelijke en het geestelijke brood, en de stoffelijke en de geestelijke wijn stemmen wederkeerig met elkander overeen; en het geestelijke brood is het heilige der liefde, en de geestelijke wijn is het heilige des geloofs, beide uitgaande van den Heer en beide zijnde de Heer; vandaar de verbinding van den Heer met den mensch, en van den mensch met den Heer; niet met het brood en den wijn, maar met de liefde en het geloof van den mensch, die boete doet; en de verbinding met den Heer is ook de inleiding in den Hemel." En nadat de Engelen hun iets over de overeenstemming hadden geleerd, zeiden eenigen uit de verzameling: "Nu kunnen wij voor het eerst ook dit verstaan"; en toen zij dit zeiden, ziet, iets vlamigsvanuit den Hemel met het licht nederdalende vergezelschapte hen met de Engelen, en zij hadden elkander wederkeerig lief.

622. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Allen die tot den Hemel zijn voorbereid, hetgeen geschiedt in de wereld der geesten, die in het midden tusschen Hemel en hel is, verlangen, na volbrachten tijd, met zuchten naar den Hemel, en weldra worden hunne oogen geopend, en zien zij een weg, die tot eenig gezelschap in den Hemel leidt. Dezen weg betreden zij en klimmen omhoog; en op de helling is een poort, en daarbij staat een wachter. Deze opent de poort, en aldus treden zij binnen. Dan treedt hun een onderzoeker tegemoet, en hij zegt hun namens den bestuurder, dat zij verder moeten binnentreden, en rondzien of er ergens huizen zijn, die zij als de hunne herkennen, want er is voor elken nieuweling-Engel een nieuw huis; en wanneer zij er een vinden, melden zij dit en blijven daar; maar wanneer zij het niet vinden, keeren zij terug en zeggen, dat zij het niet gezien hebben. En dan wordt door een zekeren wijze aldaar onderzocht, of het licht, dat in hen is, samenstemt met het licht, dat in het gezelschap is, en vooral of de warmte samenstemt; want het licht des Hemels is in zijn wezen het Goddelijk Ware, en de warmte des Hemels is in haar wezen het Goddelijk Goede, beide voortgaande uit den

Heer als Zon aldaar. Indien een ander licht en een andere warmte dan het licht en de warmte van dat gezelschap in hen is, dat wil zeggen, indien er een ander ware en goede is, worden zij niet opgenomen; weshalve zij zich van daar begeven, en op tusschen de gezelschappen in den Hemel geopende wegen gaan, en zulks zoolang, tot zij een gezelschap vinden, dat geheel en al met hun aandoeningen samenstemt, en daar erlangen zij hun woning tot in eeuwigheid; want zij zijn daar onder de hunnen als onder verwanten en vrienden, die zij, omdat zij in een dergelijke aandoening zijn, van harte liefhebben; en aldaar zijn zij in het geluk van hun leven, en in de verlustiging van hun gansche borst ten gevolge van den vrede der ziel; want in het licht en in de warmte des Hemels is een onuitsprekelijke verrukking gelegen, welke wordt medegedeeld. Aldus geschiedt met hen, die Engelen worden. Maar hun, die in de boosheden en valschheden zijn, is het bij vergunning toegestaan, in den Hemel op te klimmen; doch wanneer zij binnentreden, beginnen zij te hijgen en met moeite adem te halen; en weldra verduistert hun gezicht en verdonkert hun verstand, en hun denken houdt op, en de dood zweeft hun als het ware voor oogen, en aldus staan zij daar gelijk stronken. En dan begint hun hart te kloppen, hun borst beklemd te worden, en hun gemoed door angst aangegrepen, en meer en meer gekweld te worden; en in dezen staat kronkelen zij zich als dicht bij een haardvuur gebrachte slangen, weshalve zij zich daarvandaan wegwentelen en zich door een afgrond, welke dan verschijnt, nederstorten, en ook niet eerder rusten, voordat zij in de hel bij huns gelijken zijn, waar zij kunnen ademhalen, en waar hun hart vrij slaat. Daarna haten zij den Hemel, en verwerpen het ware, en lasteren in hun hart den Heer, geloovende, dat hun kwellingen en martelingen in den Hemel uit Hem waren. Uit dit weinige kan men zien van welken aard het lot diergenen is, die zich niets gelegen laten zijn aan de waarheden, welke tot het geloof behooren, hoewel deze het licht maken, waarin de Engelen des Hemels zijn, en die zich niets gelegen laten zijn aan de goedheden, die tot de liefde en de naastenliefde behooren, hoewel deze de warmte des levens maken, waarin de Engelen des Hemels zijn. Voorts kan men hieruit zien, hoezeer diegenen dwalen, die gelooven dat een ieder de hemelsche gelukzaligheid genieten kan, zoo hij slechts in den Hemel wordt toegelaten. Want het geloof heden ten dage bestaat hierin, dat de opneming in den Hemel alleen van de Barmhartigheid afhangt, en dat dit met de opneming in den Hemel zoo is als met iemand, die in de wereld in een bruiloftshuis komt, en dan tegelijk in de vreugde en blijdschappen aldaar. Maar laten zij weten, dat er een gemeenschap van de aandoeningen der liefde en van de daaruit voortvloeiende gedachten is in de

geestelijke wereld, aangezien de mensch dan een geest is; en het leven van den geest is de aandoening der liefde en de daaruit voortvloeiende gedachte; en dat de gelijksoortige aandoening verbindt, en de ongelijksoortige aandoening scheidt; en dat het ongelijksoortige martelt, de duivelen in den Hemel en de Engelen in de hel; om deze reden zijn zij strikt gescheiden naar de ongelijkheden, verscheidenheden, en verschillen der aandoeningen, die tot de liefde behooren.

623. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens werd het mij gegeven, drie honderd uit de geestelijkheid en tevens uit de leeken te zien, allen geleerden en ontwikkelden, aangezien zij het geloof alleen wisten te bevestigen tot aan de rechtvaardiging toe, en sommigen nog verder. En aangezien bij hen het geloof was, dat de Hemel slechts een toelating uit genade was, werd hun de vergunning gegeven, in een gezelschap des Hemels op te klimmen, hetwelk evenwel niet tot de hoogere gezelschappen behoorde. En toen zij opklommen, verschenen zij uit de verte als kalveren; en toen zij in den Hemel binnentraden, werden zij door de Engelen hoffelijk ontvangen; maar toen zij met hen spraken, werden zij door een beving aangegrepen, daarna door een huivering, en ten slotte door een kwellung als die van den dood, en toen stortten zij zich halsoverkop naar beneden, en in hun val verschenen zij als doode paarden. Dat zij als kalveren verschenen bij hun opklimming, kwam omdat de onstuimige natuurlijke aandoening om te zien en te weten vanuit de overeenstemming als een kalf verschijnt; en dat zij bij hun val als doode paarden verschenen, kwam omdat het verstand van het ware vanuit de overeenstemming als een paard verschijnt, en geen verstand van het ware dat tot de Kerk behoort, als een dood paard verschijnt.

Er waren beneden knapen, die deze nederdalenden zagen, en door wie zij bij het nederdalen als doode paarden gezien werden; en toen wendden zij hun aangezichten af, en zeiden tot hun meester, die met hen was: "Wat voor teeken was dat; wij zagen menschen, en nu in plaats daarvan doode paarden, waarvan wij, omdat wij ze niet konden aanzien, de aangezichten afwendden; meester, laat ons niet op deze plaats blijven, maar weggaan," En zij gingen heen. En toen leerde de meester hun onderweg, wat een dood paard is, zeggende: "Het paard beteekent het verstand van het ware vanuit het Woord; alle paarden, die gij gezien hebt, beteekenden dit; want wanneer de mensch vanuit het Woord overdenkend voortschrijdt, verschijnt zijn overdenking uit de verte als een paard, fier en levend naarmate hij geestelijk overdenkt, daarentegen armzalig en dood, naarmate hij stoffelijk overdenkt." Toen vroegen de knapen: "Wat is geestelijk en stoffelijk overdenken vanuit

het Woord?” En de meester antwoordde: “Ik zal dit door voorbeelden duidelijk maken: Wie denkt niet, wanneer hij op heilige wijze het Woord leest, innerlijk in zichzelf aan God, aan den naaste, en aan den Hemel? Een ieder, die over God alleen naar den persoon en niet naar het Wezen denkt, denkt stoffelijk; voorts denkt hij stoffelijk, die over den naaste alleen naar den uitwendigen vorm denkt, en niet naar de hoedanigheid; en hij, die over den Hemel alleen naar de plaats denkt, en niet naar de liefde en de wijsheid, vanuit welke de Hemel een Hemel is, denkt eveneens stoffelijk.” Maar de knapen zeiden: “Wij hebben over God naar den persoon, over den naaste naar den vorm, zijnde de mensch, en over den Hemel naar de plaats, zijnde boven ons, gedacht; zijn wij daarom, toen wij het Woord lazen, aan iemand als doode paarden verschenen?” De meester zeide: “Neen, gij zijt nog knapen, en gij kunt niet anders; maar ik ben bij u de aandoening tot weten en verstaan gewaar geworden, en daar deze geestelijk is, hebt gij ook geestelijk gedacht, want er ligt eenige geestelijke gedachte binnen in uw stoffelijk denken verborgen, hetgeen gij nog niet weet. Maar ik zal op het vorige, hetgeen ik gezegd heb, terugkomen, namelijk dat hij, die stoffelijk denkt, wanneer hij het Woord leest, of vanuit het Woord overdenkt, uit de verte als een dood paard verschijnt, maar hij, die geestelijk denkt, als een levend paard; en dat diegene stoffelijk over God denkt, die alleen naar den persoon en niet naar het Wezen denkt; want er zijn verschillende attributen van het Goddelijke Wezen, zooals de Almacht, de Alwetendheid, de Alomtegenwoordigheid, de Eeuwigheid, de Liefde, de Wijsheid, de Barmhartigheid, de Genade, en andere. En er zijn attributen, die uit het Goddelijke Wezen voortgaan, namelijk de Schepping en de Instandhouding, de Verlossing en de Zaligmaking, de Verlichting en de Onderwijzing. Een ieder die over God naar den persoon denkt, maakt drie goden, zeggende, dat de eene god de schepper en instandhouder is, de tweede de verlosser en zaligmaker, en de derde de verlichter en onderwijzer is; doch een ieder, die over God naar het Wezen denkt, maakt één God, zeggende: God heeft ons geschapen, en dezelfde heeft ons verlost en maakt ons zalig, en Hij verlicht en onderwijst ons ook. Dit is de reden, waarom zij, die over de Drieuldigheid Gods naar den persoon denken, en aldus stoffelijk denken, naar de voorstellingen van hun denken, dat stoffelijk is, niet anders kunnen dan uit één God er drie maken; maar nochtans zijn zij tegen hun gedachte in gehouden te zeggen dat er een vereeniging van deze drie is door het Wezen, aangezien zij als door een traliewerk heen ook over God naar het Wezen gedacht hebben. Daarom, mijn leerlingen, denkt naar het Wezen, en uit dit over den persoon; want naar den persoon over het Wezen denken is stoffelijk

denken ook over het Wezen, maar naar het Wezen over den persoon denken is geestelijk denken ook over den persoon. Aangezien de oude heidenen stoffelijk over God dachten, en aldus ook over de attributen Gods, maakten zij niet slechts drie goden, maar verscheidene, tot honderd toe, want uit elk attribuut maakten ze een god. Weet, dat het stoffelijke niet in het geestelijke binnengaat, maar het geestelijke in het stoffelijke. Desgelijks is het gesteld met de gedachte over den naaste naar den uitwendigen vorm en niet naar zijn hoedanigheid; alsmede met de gedachte over den Hemel naar de plaats, en niet naar de Liefde en de Wijsheid, vanuit dewelke de Hemel is. Desgelijks is het gesteld met alle en elk der dingen, die in het Woord zijn. Vandaar kan hij, die een stoffelijke voorstelling koestert aangaande God, en ook aangaande den naaste en aangaande den Hemel, hoegenaamd niets in het Woord verstaan; het Woord is voor hem een doode letter; en hijzelf verschijnt uit de verte, wanneer hij het leest, of daaruit overdenkt, als een dood paard. Zij, die gij uit den Hemel zaagt nedervaren en die voor uw oogen als doode paarden werden, waren diegenen, die het redelijk gezicht bij zichzelf en bij anderen ten aanzien van de theologische of geestelijke dingen der Kerk gesloten hebben door dit bijzonder dogma, dat het verstand gevangen gezet moet worden onder de gehoorzaamheid aan het geloof, niet bedenkende, dat het door den godsdienst toegesloten verstand blind is als een mol, en dat daarin louter dikke duisternis is, en wel zulk een dikke duisternis, die alle geestelijk licht van zich stoot, den invloed daarvan, die uit den Heer en vanuit den Hemel is, ombuigt, en voor dien invloed een dwarsboom stelt in het lichamelijk zinnelijke, ver beneden het redelijke in de dingen des geloofs, dat is, den dwarsboom stelt nabij den neus en vastmaakt in het kraakbeen daarvan, zoodat hij daarna de geestelijke dingen zelfs niet eens ruiken kan. Daarvandaan zijn sommigen van dien aard geworden, dat zij in onmacht vallen, wanneer zij den geur van geestelijke dingen ruiken; onder den geur versta ik de gewaarwording. Dezen zijn het, die uit God er drie maken; zij zeggen weliswaar, dat naar het Wezen God één is, maar nochtans maken zij klaarblijkelijk drie goden, wanneer zij uit hun geloof bidden, dat daarin bestaat, dat God de Vader Zich erbarme ter wille van den Zoon, en den Heiligen Geest zende; zij kunnen niet anders, want zij bidden tot den een, dat hij zich erbarme ter wille van den tweede, en den derde zende". En toen onderwees hun meester hen aangaande den Heer, dat Hij de eene God is, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is.

624. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Midden in den nacht uit den slaap ontwakend, zag ik op eenige hoogte tegen het oosten een Engel, die in de

rechterhand een blad papier hield, dat door de zon in blinkend witten glans verscheen; in het midden daarvan was een schrift in gouden letters, en ik zag geschreven: HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE; van het schrift straalde een glans af, die in een breeden cirkel om het papier heenging; deze cirkel of omtrek verscheen daardoor zooals het morgenrood in den lentetijd verschijnt. Daarna zag ik den Engel met het papier in de hand nederdalen, en naarmate hij nederdaalde, verscheen het papier minder en minder lichtend, en het schrift, dat luidde: HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE, veranderde van goudkleur in zilverkleur, en daarna in koperkleur, vervolgens in ijzerkleur, en ten slotte in ijzerroest- en koperroestkleur; en ten laatste scheen de Engel in een donkere wolk binnen te gaan, en door de wolk heen op het land te komen; en daar werd dit papier, hoewel het nog steeds in de hand van den Engel werd gehouden, niet gezien. Dit geschiedde in de wereld der geesten, waarin alle menschen na het overlijden eerst samenkomen. En toen sprak de Engel tot mij, zeggende: “Vraag aan hen, die hier komen, of zij mij zien, dan wel of zij iets in mijn hand zien.” Er kwam een menigte, een schare uit het oosten, een schare uit het zuiden, een schare uit het westen, een schare uit het noorden. En ik vroeg aan hen, die uit het oosten en het zuiden kwamen — het waren diegenen die zich in de wereld op de geleerdheid hadden toegelegd — of zij hier iemand bij mij, of iets in diens hand zagen; allen zeiden, dat zij hoegenaamd niets zagen. Daarna vroeg ik hun, die uit het westen en het noorden kwamen — het waren diegenen die aan de woorden der geleerden in de wereld geloofd hadden — dezen zeiden dat zij evenmin iets zagen. Nochtans zeiden de laatsten van hen, die in de wereld in het eenvoudig geloof uit naastenliefde waren geweest, of in eenig ware uit het goede, nadat de vorigen waren weggegaan, dat zij een man zagen met een papier, een man in een sierlijk gewaad, en een papier waarop letters geschreven stonden; en toen zij hun oogen dichter daarop vestigden, zeiden zij, dat zij lazen: HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE. En dezen spraken den Engel toe, hem verzoekende te zeggen wat dit beteekende. En hij zeide: “Alle dingen, die in den ganschen Hemel en alle dingen, die in de gansche wereld zijn, zijn uit de schepping niets anders dan een huwelijk van het goede en het ware, aangezien alle dingen in het algemeen en in het bijzonder, zoowel die welke leven en bezield zijn, als die welke niet leven en onbezield zijn, uit het huwelijk van het goede en het ware en tot dat huwelijk geschapen zijn. Er bestaat niets, dat alleen tot het ware, noch iets dat alleen tot het goede geschapen zou zijn; dit en dat alleen op zichzelf staande is niet iets, maar door het huwelijk bestaan zij en worden zij iets van dien aard als

het huwelijk is. In den Heer God Schepper is het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware in hun substantie zelve; het Zijn van Zijn substantie is het Goddelijk Goede, en het Bestaan van Zijn substantie is het Goddelijk Ware, en zij zijn ook in hun vereeniging zelve, want in Hem maken zij op oneindige wijze één uit. Aangezien deze twee in God den Schepper Zelf één zijn, zijn zij ook één in alle en in elk der uit Hem geschapen dingen; daardoor is de Schepper ook met alle uit Hem geschapen dingen door een eeuwig verbond als dat van het huwelijk verbonden.” Verder zeide de Engel, dat de Heilige Schrift, welke uit den Heer is ingegeven, in het algemeen en in elk deel een huwelijk is van het goede en het ware (men zie boven n. 248 tot 253); en aangezien de Kerk, die gevormd wordt door de waarheden der Leer, en de godsdienst, die gevormd wordt door de goedheden des levens overeenkomstig de waarheden der Leer, bij de Christenen eenig en alleen uit de Heilige Schrift is, zoo kan het duidelijk zijn, dat ook de Kerk in het algemeen en in elk deel een huwelijk van het goede en het ware is. Hetzelfde, wat boven over het huwelijk van het goede en het ware werd gezegd, werd ook gezegd over HET HUWELIJK VAN DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF, aangezien het goede tot de naastenliefde en het ware tot het geloof behoort. Nadat dit gezegd was, verhief de Engel zich van het land, en na door de wolk gevaren te zijn, klom hij in den Hemel op, en toen schitterde, naarmate hij opklom, het papier als te voren; en ziet, toen liet de cirkel, die te voren als het morgenrood verschenen was, zich neder, en verdreef de wolk, die duisternis over het land had gebracht, en het werd zonnig.

625. VIJFDE GEDENKWAARDIGHEID. Toen ik eens over de Tweede Komst des Heeren nadacht, verscheen plotseling een lichtglans, die mijn oogen sterk aangreep; daarom zag ik op, en zie, de gansche Hemel boven mij verscheen lichtend, en er werd daar van het oosten tot het westen in een lange reeks een VERHEERLIJING gehoord. En een Engel stond nabij, en hij zeide: “Deze verheerlijking is de verheerlijking des Heeren ter oorzake van Zijn Komst, en zij geschiedt door de Engelen van den oostelijken en van den westelijken Hemel.” Uit den zuidelijken en den noordelijken Hemel hoorde men alleen een liefelijk gesuizel. En aangezien de Engel alles hoorde, zeide hij eerst tot mij, dat deze verheerlijkingen en vieringen des Heeren uit het Woord geschiedden; en kort daarop zeide hij: “Nu verheerlijken en vieren zij den Heer in het bijzonder door deze woorden, welke bij den Profeet Daniël gezegd werden: *Gij hebt gezien het ijzer met modderig leem, maar zij zullen niet samenhangen; doch in die dagen zal de God der Hemelen een koninkrijk doen oprijzen, dat in de eeuwen niet vergaan zal; het zal al die koninkrijken*

verbrijzelen en voleinden, maar zelf zal het in de eeuwen bestaan (Dan. 2: 43, 44). Daarna hoorde ik als een stem des gezangs, en dieper in het oosten zag ik een schittering van licht, nog blinkender dan de vorige; en ik vroeg den Engel, wat zij daar verheerlijken. Hij zeide, dat het was door deze woorden bij Daniël: *Ik was ziende in de gezichten des nachts, en ziet, met de wolken des Hemels was de ZOON DES MENSCHEN komende; en Hem werd gegeven de heerschappij en het koninkrijk, en alle volken en natiën zullen Hem vereeren; Zijne heerschappij is eene heerschappij der eeuw, welke niet voorbij zal gaan, en Zijn koninkrijk dat, wat niet vergaan zal* (Dan. 7: 13, 14). Bovendien vierten zij den Heer uit het volgende in de Openbaring: *Jesus Christus zij heerlijkheid en kracht; ziet, Hij komt met de wolken; Hij is de Alfa en de Omega, het Begin en het Einde, de Eerste en de Laatste, Die Is, Die Was, en Die Komen Zal, de Almachtige; Ik, Johannes, heb dit gehoord van den ZOON DES MENSCHEN uit het midden van de zeven kandelaren* (Openb. 1: 5, 6, 7, [8, 9,] 10, 11, 12, 13; hfdst. 22: [8,] 13; voorts uit Matth. 24: 30, 32). Ik zag wederom in den oostelijken Hemel, en hij blonk op van de rechterzijde uit, en het lichtende drong in het zuidelijk uitspansel binnen, en ik hoorde een zoeten klank. En ik vroeg den Engel, wat van den Heer zij daar verheerlijken. Hij zeide, dat het was door deze woorden in de Openbaring: *Ik zag een Nieuwen Hemel en een Nieuwe Aarde, en ik zag de Heilige Stad, het Nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit den Hemel, toebereid als eene BRUID VOOR HAREN ECHTGENOOT; en ik hoorde eene groote stem uit den Hemel, zeggende: Ziet, de tabernakel Gods met de MENSCHEN, en Hij zal met hen wonen. En de Engel sprak met mij, en hij zeide: Kom, ik zal u toonen DE BRUID, DE ECHTGENOOTE DES LAMS; en hij voerde mij weg in den geest op eenen grooten en hoogen berg, en hij toonde mij de stad, het Heilige Jeruzalem* (Openb. 12: 1, 2, [3,] 9, 10). Ook door deze woorden: *Ik, Jezus, ben de blinkende en morgenlijke ster; en de Geest en de BRUID zeggen: KOM; en Hij zeide: IK KOM HAASTIGLIJK. Amen! Ja, KOM, HEER JESUS* (Openb. 22: 16, 17, 20). Na deze en tal van andere dingen werd een algemeene verheerlijking gehoord van het oosten tot het westen des Hemels, en ook van het zuiden tot het noorden; en ik vroeg den Engel: Wat nu?; en hij zeide: Het zijn de volgende woorden uit de Profeten: *Alle vleesch wete, dat Ik JEHOVAH UW HEILAND EN UW VERLOSSER ben* (Jes. 49: 26); *Zoo zeide Jehovah, de Koning van Israël en ZIJN VERLOSSER JEHOVAH ZEBAOth; Ik ben de Eerste en de LAATSTE, EN BEHALVE MIJ IS ER GEEN GOD* (Jes. 44: 6); *Te dien dage zal men zeggen: ZIET, DEZE IS ONZE GOD, dien wij verwacht hebben opdat Hij ons bevrijdde; DEZE IS JEHOVAH DIEN WIJ VERWACHT HEBBEN* (Jes. 25: 9); *De stem eens roependen in de woestijn: Bereidt den weg*

van Jehovah; ZIE, DE HEER JEHOVIAH KOMT IN STERKTE, als een HERDER zal Hij Zijne kudde weiden (Jes. 40: 3, 5, 10, 11); Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, wiens naam is Wonderlijk, Raad, God, Held, VADER DER EEUWIGHEID, Vorst des Vredes (Jes. 9: 5); Ziet, de dagen komen, en Ik zal aan David een gerechte Spruit verwekken, die als Koning regeeren zal, en dit zal Zijn naam zijn: JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID (Jer. 23: 5, 6, hfdst. 33: 15, 16); Jehovah Zebaoth is Zijn naam, en uw VERLOSSER, DE HEILIGE ISRAËLS, DE GOD DER GANSCHER AARDE ZAL HIJ GENOEMD WORDEN (Jes. 54: 5); TE DIEN DAGE ZAL JEHOVAH TOT KONING ZIJN OVER DE GANSCHER AARDE, TE DIEN DAGE ZAL JEHOVAH EEN ZIJN, EN ZIJN NAAM EEN (Zach. 14: 9). Toen ik deze dingen gehoord en verstaan had, sprong mijn hart op, en ik ging in vreugde huiswaarts, en hier keerde ik uit den staat van den geest terug tot den staat van het lichaam, waarin ik deze dingen, die gezien en gehoord werden, samenschreef.

Elfde Hoofdstuk

De Toerekening

Het geloof der huidige kerk, waarvan beweerd wordt, dat het dit alleen is, wat rechtvaardigt, en de toerekening maken één.

626. Dat het geloof der huidige kerk, waarvan beweerd wordt, dat het dit alleen is, wat rechtvaardigt, de toerekening is, of dat het geloof en de toerekening in de huidige kerk één maken, komt, omdat het een het ander toebehoort, of omdat het een in het ander treedt, onderling en wederkeerig, en maakt dat het is; want wanneer men zegt “het geloof”, en daaraan niet toevoegt “de toerekening”, is het geloof louter een klank; en wanneer men zegt “de toerekening”, en daaraan niet toevoegt “het geloof”, is het ook louter een klank; wanneer men echter deze twee in verbinding noemt, zoo ontstaat er iets gearticuleerds, maar nog zonder verstand; daarom moet, opdat het verstand iets gewaarworde, noodwendig nog een derde daaraan toegevoegd worden, hetwelk de verdienste van Christus is; daaruit ontstaat een stelling, welke de mensch met eenige rede kan uitspreken; want het geloof der huidige kerk is, dat God de Vader de gerechtigheid Zijns Zoons toerekent, en den Heiligen Geest zendt, om de werkingen daarvan uit te voeren.

627. Derhalve zijn deze drie: het geloof, de toerekening en de verdienste van Christus in de huidige kerk één, en kunnen drie-een genoemd worden; want indien een van deze drie werd weggenomen, zoo zou de huidige theologie tot niets worden, want deze hangt van gene drie, welke als één worden opgevat, af als een lange keten van een bevestigden haak. Indien men derhalve of het geloof, of de toerekening, of de verdienste van Christus wegnam, zoo zouden alle dingen, die gezegd worden over de rechtvaardiging, over de vergeving der zonden, over de levendmaking, de vernieuwing, de wederverwekking, de heiliging, en over het evangelie, over de vrije keuze, over de naastenliefde en de goede werken, ja zelfs over het eeuwige leven, worden als verlaten steden, of als de puinhoopen van een tempel, en het vooraangaande geloof zelf zou niets zijn, en aldus zou de gansche kerk een woestijn en een verlaten zijn. Hieruit blijkt duidelijk, op welke zuil het huis van God heden ten dage gegrondvest is, en dat, wanneer deze zuil werd omgetrokken, dit huis zou instorten gelijk het huis, waarin de satrapen der Filistijnen en omtrent drie duizend van het volk waren en zich vermaakten, en die, toen Schimson de

beide zuilen daarvan te zamen uittrok, stierven en gedood werden (Richt. 16: 29). Dit werd gezegd, omdat in hetgeen voorafging, werd aangetoond, en in het aanhangsel aangetoond zal worden, dat dit geloof niet Christelijk is, daar het van het Woord afwijkt, en dat de toerekening van dit geloof zinledig is, aangezien de verdienste van Christus niet toegerekend kan worden.

De toerekening, welke tot het huidige geloof behoort, is tweevoudig, de eene die van de verdienste van Christus en de tweede die van het daaruit voortvloeiende heil.

628. In de geheele Christelijke kerk wordt geleerd, dat de rechtvaardiging en vandaar de zaligmaking geschiedt uit God den Vader door de toerekening der verdienste van Christus, Zijn Zoon, en dat de toerekening geschiedt uit genade WANNEER EN WAAR HIJ WIL, dus naar willekeur; en dat zij, wien de verdienste wordt toegerekend, onder het getal der zonen Gods worden opgenomen. En aangezien de leiders der kerk geen voet buiten deze toerekening gezet of daarboven hun gemoed niet verheven hebben, zoo zijn zij ten gevolge van de inzetting der uitverkiezing Gods naar willekeur in ontzaglijke en fanatieke dwalingen gevallen en ten slotte in de verfoeilijke dwaling aangaande de voorbeschikking, en ook in deze afgrijselijke dwaling, dat God geen aandacht schenkt aan de daden van des menschen leven, maar alleen aan het geloof, dat in de innerlijke dingen van zijn gemoed is gegrift. Wanneer dan ook de dwaling aangaande de toerekening niet werd vernietigd, zoo zou het atheïsme het gansche Christendom binnendringen, en dan zou over hen heerschen de koning des afgronds, wiens *naam in het Hebreeuwsch is Abaddon, en die in het Grieksch den naam Apollyon heeft* (Openb. 9: 11); onder Abaddon en Apollyon wordt de verderver der Kerk door valschheden aangeduid, en door den afgrond de plaats, waar deze valschheden zijn (men zie de ONTHULDE OPENBARING, n. 421, 440, 442). Hieruit blijkt duidelijk, dat het dit valsche en de daaruit in een uitgebreide reeks voortvloeiende valschheden zijn, waarover deze verderver regeert; want, zooals boven werd gezegd, hangt van deze toerekening heden ten dage het gansche theologische systeem af als een lange keten van een bevestigden haak, en zooals de mensch met al zijn ledematen van het hoofd. En aangezien deze toerekening overal regeert, is het zooals Jesaja zegt: *De Heer zal uit Israël afhouden den kop en den staart; de geëerde is de kop, en de leeraar der leugen de staart* (hfdst. 9: 13, 14).

629. Er wordt gezegd, dat de toerekening van het huidige geloof tweevoudig is, maar niet zoo tweevoudig als God en de Barmhartigheid jegens allen, doch als God en de Barmhartigheid jegens eenigen; of niet als de ouder en zijn liefde jegens alle uit hem voortgesproten kinderen, maar als een ouder en zijn liefde jegens het eene of het andere door hem verwekte kind; of niet als de Goddelijke Wet en haar gebod aan allen, maar als een Goddelijke Wet en haar gebod aan weinigen; vandaar is de eene tweevoudigheid uitgebreid en ongescheiden, de andere beperkt en gescheiden; en de laatste is tweevoudigheid, maar de

eerste is eenheid. Want men leert, dat de toerekening van de verdienste van Christus uit willekeurige uitverkiezing geschiedt, en dat er voor hen, die zoo zijn uitverkoren, een toerekening van het heil is, dus dat eenigen aangenomen en de overigen verworpen worden; hetgeen daarmede gelijk zou staan alsof God eenigen in den schoot van Abraham verhief en eenigen aan den duivel als brokken overlevert; terwijl het toch de waarheid is, dat God niemand verwerpt en overlevert, maar dat de mensch het zichzelf doet.

630. Daarbij komt nog, dat de huidige toerekening den mensch alle macht uit eenige vrije keuze in de geestelijke dingen ontnemt, en hem zelfs niet eens genoeg daarvan overlaat om het vuur van zijn kleederen te kunnen schudden en zijn lichaam te beveiligen, of zijn brandend huis met water te blusschen en zijn familie daaruit te redden; terwijl toch het Woord van begin tot einde leert, dat een ieder de boosheden moet schuwen, omdat zij van den duivel zijn en uit den duivel zijn, en de goedheden moet doen, omdat zij van God zijn en uit God zijn; en dat hij ze moet doen als uit zichzelf, terwijl het de Heer is, die werkt. Doch de huidige toerekening verklaart de macht om zoo te doen als doodelijk voor het geloof en dientengevolge voor het heil, en wel om deze reden, dat niets van den mensch in de toerekening trede en vandaar in de verdienste van Christus; uit welke vaststelling dit satanische voortvloeit, dat de mensch volslagen onmachtig is in de geestelijke dingen; hetgeen daarmede gelijk staat alsof men zeide: Loop, hoewel gij geen voeten hebt, zelfs niet één; wasch u, hoewel beide handen zijn afgesneden; of: doe goed, maar slaap; of: voed u, maar zonder tong; en ook staat het daarmede gelijk, alsof een wil gegeven was, die geen wil is; kan hij niet zeggen: Ik kan niet meer dan de tot zoutpilaar geworden echtgenoot van Loth, en ook niet meer dan Dagon, de god der Filistijnen, toen in zijn tempel de ark Gods werd binnengebracht; ik vrees, dat mij, evenals hem, het hoofd zal worden afgerukt, en de vuisten mijner handen op den drempel geworpen zullen worden (1 Sam. 5: 4); en ook niet meer dan Beelschebub, de god van Ekron, die naar de beteekenis van zijn naam alleen de vliegen verjagen kan. Dat men heden ten dage in zulk een onmacht in geestelijke dingen gelooft, zie men uit de samengebrachte dingen betreffende de vrije keuze boven in n. 464.

631. Wat het eerste deel betreft van deze tweevoudigheid der toerekening met betrekking tot de zaligmaking van den mensch, namelijk de toerekening van de verdienste van Christus naar willekeur, en de toerekening van het heil dientengevolge, hierin wijken de dogmatici van elkander af. Sommigen zeggen, dat deze toerekening een onbepaalde is uit vrije macht, en diegenen ten deel valt, wier uitwendige of inwendige vorm welgevallig is; anderen zeggen echter,

dat de toerekening uit vooruitweten diegenen ten deel valt, wien de genade is ingegoten, en aan wie dit geloof kan worden aangepast. Maar nochtans zijn deze twee meeningen op één doel gericht, en zijn als twee oogen, die één steen tot object hebben, of als twee ooren, die één gezang tot object hebben. Op het eerste gezicht lijkt het, of ze van elkander afwijken, maar nochtans verbinden zij zich aan het einde en spelen zij één kaart; want aangezien door beide de volledige onmacht in de geestelijke dingen wordt geleerd, en al wat des menschen is van het geloof wordt uitgesloten, zoo volgt, dat deze het geloof opnemende genade, welke naar willekeur of uit vooruitweten is ingegoten, een dergelijke uitverkiezing is; want indien deze genade, die de voorkomende genade wordt genoemd, universeel was, zoo zou de aanpassing des menschen uit eenige eigen macht daarbij komen, hetgeen evenwel als een melaatschheid verworpen wordt. Vandaar komt het, dat niemand weet, of hem dit geloof uit genade geschonken is, evenmin als een stronk of een steen, van welken aard hij was toen hem dit werd ingegoten; want er bestaat geen tee-ken, dat daarvan getuigenis aflegt, wanneer de naastenliefde, de vroomheid, de betrachtning van een nieuw leven, en het vrije vermogen om zoowel het goede als het booze te doen, den mensch wordt ontzegd. De van dit geloof in den mensch getuigenis afleggende teekenen, welke men aangeeft, zijn alle beuzelingen, en niet anders dan de voorspellingen der Ouden uit de vlucht der vogelen, of de waarzeggerijen der sterrewichelaars uit de sterren, of van de guichelaars uit dergelijke dingen. Zulk soort van dingen en nog erger beuzelingen volgen uit de toegerekende gerechtigheid des Heeren, welke te zamen met het geloof, waaraan de naam van die gerechtigheid gegeven wordt, in den uitverkoren mensch wordt gelegd.

Het geloof, dat de verdienste en de gerechtigheid van Christus den Verlosser toerekent, is eerst ontstaan uit de besluiten der Nicaenische Synode aangaande de drie goddelijke personen uit het eeuwige, welk geloof van dien tijd af tot den tegenwoordigen tijd toe door de gansche Christelijke wereld werd aangenomen.

632. Wat de Nicaenische Synode zelve betreft, Keizer Constantijn de Grootte hield op aanraden van Alexander, bisschop van Alexandrië, deze uit alle bisschoppen in Azië, Afrika en Europa samengeroepen synode in zijn paleis te Nicaea, een stad in Bithynië, om de ketterij van Arius, een presbyter van Alexandrië, die de Goddelijkheid van Jezus Christus loochende, vanuit de Heilige Letteren te bestrijden en te verdoemen; dit geschiedde in het jaar van Christus 325. Dat gene samengeroepenen tot het besluit kwamen, dat er drie Goddelijke Personen: Vader, Zoon, en Heilige Geest uit het eeuwige geweest zijn, kan voornamelijk blijken uit de twee geloofsbelijdenissen, die de Nicaenische en de Athanasische genoemd worden. In de Nicaenische leest men: *“Ik geloof in eenen God den Vader, den Almachtige, Maker van Hemel en aarde, en in eenen Heer, Jezus Christus, den Zoon van God, den eenigverwekte uit den Vader, geboren vóór alle eeuwen, God van God, medezelfstandig met den Vader, die nederdaalde uit de Hemelen, en vleesch geworden is van den Heiligen Geest uit de Maagd Maria; en in den Heiligen Geest, Heer en Levendmaker, die uit den Vader en den Zoon voortgaat, die te zamen met den Vader en den Zoon aangebeden en verheerlijkt wordt.”* In de Athanasische geloofsbelijdenis staat het volgende: *“Het katholieke geloof is dit, dat wij één God in een drievuldigheid, en de drievuldigheid in de eenheid vereeren, zonder de personen te vermengen en zonder de substanties te scheiden. Maar aangezien wij door de Christelijke waarheid gedreven worden, elke persoon afzonderlijk als God en Heer te belijden, zoo wordt het ons door den katholieken godsdienst verboden, drie Goden of drie Heeren te zeggen,”* dat is: het is veroorloofd, drie Goden en drie Heeren te belijden, maar niet het te zeggen; en zij mogen het niet zeggen, omdat de godsdienst het verbiedt, maar zij mogen het belijden, omdat de waarheid het voorschrijft. Deze Athanasische geloofsbelijdenis werd terstond na afloop van het Nicaenische Concilie door een of meer van hen, die het concilie hadden bijgewoond, samengeschreven en ook aangenomen als oecumenisch of katholiek. Hieruit blijkt duidelijk, dat toen het besluit werd uitgevaardigd dat drie Goddelijke personen uit het eeuwige erkend moeten worden, en dat men, hoewel elk persoon afzonderlijk op zichzelf God was, nochtans niet drie Goden en Heeren moet zeggen, maar één.

633. Dat het geloof aan drie goddelijke personen van dien tijd werd aangenomen, en door alle bisschoppen, hiërarchen, kerkvorsten en presbyters tot op den tegenwoordigen tijd bevestigd en gepredikt, is in de Christelijke wereld bekend. En aangezien zich daaruit de gemoedsoverreding aangaande drie goden verbreidde, kon geen ander geloof worden uitgebroed dan dat, wat aan deze drie in hun volgorde was aangepast, namelijk, dat men zich tot God den Vader moet wenden en Hem moet afsmeeken, dat Hij de gerechtigheid Zijns Zoons toerekene, of dat Hij zich erbarme ter wille van het lijden des kruises van den Zoon, en den Heiligen Geest zende om de middellijke en laatste heilswerkingen te werken. Dit geloof is de vrucht, uit deze twee belijdenissen geboren; maar wanneer de windsels worden afgewikkeld, komt niet één maar drie te voorschijn, eerst verbonden als in een omhelzing, maar weldra gescheiden, want zij stellen vast, dat het wezen hen verbindt, maar dat de eigenschappen, zijnde de schepping, de verlossing, de werking of de toerekening, de toegerekende gerechtigheid en de bewerkstelling hen scheiden. Dit is de reden, dat zij, hoewel zij uit drie goden één god samenstelden, nochtans uit drie personen niet één maakten, en zulks opdat de voorstelling van drie goden niet uitgewischt zou worden; want zoolang elk persoon afzonderlijk voor God wordt gehouden, gelijk in de geloofsbelijdenis gezegd wordt, zoo zou, indien dan op consequente wijze de drie personen een enkele persoon werden, het gansche op deze drie als op zuilen gebouwde huis in puin vallen. Dat deze synode de drie goddelijke personen uit het eeuwige invoerde, vond hierin zijn oorzaak, dat zij het Woord niet behoorlijk doorvorscht hadden, en vandaar geen ander toevluchtsoord tegen de Arianen vonden. Dat zij naderhand deze drie personen, waarvan een ieder een God op zichzelf is, in één God samenvatten, geschiedde uit vrees, door ieder redelijk godsdienstige in de drie werelddeelen van geloof in drie goden beschuldigd, en gelasterd te worden. Dat zij een aan de drie in volgorde aangepast geloof leerden, vond hierin zijn oorzaak, dat uit dit beginsel geen ander geloof voortvloeit. Daarbij komt nog, dat wanneer een van de drie werd, overgeslagen, de derde niet gezond zou worden, en aldus alle werking van de Goddelijke genade vruchteloos zou zijn.

634. Maar de waarheid zal verkondigd worden: Toen het geloof in drie goden in de Christelijke Kerken werd ingevoerd, hetgeen geschiedde van den tijd der Nicaenische synode aan, verbanden zij het goede der naastenliefde en al het ware des geloofs, want deze twee gaan geenszins samen met den gemoedseeredienst van drie goden en met tegelijkertijd den mondelingen eeredienst van één God. Want het gemoed loochent wat de mond spreekt,

en de mond loochent wat het gemoed denkt; het gevolg hiervan is, dat er noch een geloof in drie goden noch een geloof in één God is. Hieruit blijkt duidelijk, dat de Christelijke Tempel van dien tijd aan niet alleen scheuren heeft gekregen, maar in puin gevallen is. En dat van dien tijd aan de put des afgronds werd geopend, waaruit rook als rook eens grooten ovens opging, en de zon en de lucht verduisterd is, en daaruit sprinkhanen op het land uitgingen (Openb. hfdst. 9: 2, 3); men zie de verklaring hiervan in de ONTHULDE OPENBARING; ja, van dien tijd aan is de verlating begonnen en aangegroeid, welke door Daniël werd voorzegd (Matth. 24: 15); en tot dit geloof en zijn toerekening zijn de arenden vergaderd (vers 28 van hetzelfde hoofdstuk); onder de arenden worden daar de lynxoogige kerkvorsten verstaan. Indien men zegt, dat het concilie, waarin zoo vele bisschoppen en gelauwerde mannen zaten, dit besluit met algemeene stemmen uitvaardigden, zoo moet gevraagd worden: wat voor vertrouwen kan er gesteld worden in concilies, wanneer roomsch-katholieke concilies ook met algemeene stemmen het pauselijk stadhouderschap hebben besloten, de aanroeping der heiligen, de vereering van beelden en beenderen, de verdeeling van de heilige eucharistie, het vagevuur, de aflaten en tal van dergelijke dingen meer. En wat voor vertrouwen kan er gesteld worden in concilies, wanneer dat van Dordrecht ook met algemeene stemmen de afschuwelijke voorbeschikking vaststelde en haar ophief als het palladium van den godsdienst. Maar, mijn lezer, geloof niet concilies, maar geloof het heilige Woord, en wend u tot den Heer, en gij zult verlicht worden; want Hij is het Woord, dat is, het Goddelijk Ware zelf daarin.

635. Ten laatste zal deze verborgenheid ontdekt worden: In zeven hoofdstukken in de Openbaring wordt de voleinding der huidige kerk beschreven, op een dergelijke wijze als de verwoesting van Egypte beschreven wordt, en beide door dergelijke plagen, waarvan een elk op geestelijke wijze eenig valsche beteekent, dat haar verwoesting tot aan den ondergang toe uitbreidt, vandaar wordt ook de kerk, die heden ten dage te gronde is gericht, geestelijk genomen de Egyptische genoemd (Openb. 11: 8). De plagen in Egypte bestonden hierin, dat de wateren in bloed veranderd werden, waardoor alle visch stierf en de rivier stinkende werd (Exod. 7); iets dergelijks wordt gezegd in de Openbaring hfdst. 8: 8; 16: 3; door het bloed wordt het vervalschte Goddelijk Ware aangeduid (men zie de ONTHULDE OPENBARING, n. 379, 404, 681, 687, 688); en door de visschen, die toen stierven, de waarheden in den natuurlijken mensch, desgelijks gestorven (n. 290, 405). In het land van Egypte werden kikvorschen voortgebracht (Exod. 8); er wordt ook iets aangaande kikvorschen gezegd in

de Openbaring (hfdst. 16: 13); door de kikvorschen worden de redeneeringen aangeduid uit de begeerte om de waarheden te vervalschen (men zie de ONTH. OPENB. n. 702). In Egypte werden boosaardige zweren gebracht op mensch en beest (Exod. 9); desgelijks in de Openbaring (hfdst. 16: 2); door de zweren worden de innerlijke boosheden en valschheden aangeduid, die het goede en het ware in de Kerk vernietigen (men zie de ONTH. OPENB. n. 678). In Egypte ontstond een hagel met vuur vermengd (Exod. 9); desgelijks in de Openbaring (hfdst. 8: 7; hfdst.16: 21); hagel beteekent het helsche valsche (men zie de ONTH. OPENB. n. 399, 714). Over Egypte werden sprinkhanen gezonden (Exod. 10); desgelijks in de Openbaring (hfdst. 9: 1 tot 11); sprinkhanen beteekenen de valschheden in uitersten (men zie de ONTH. OPENB. n. 424, 430). Over Egypte werd een dikke duisternis gebracht (Exod. 10); desgelijks in de Openbaring (hfdst. 8: 12); duisternis beteekent de valschheden, ontstaan òf uit onwetendheid, òf uit de valschheden van den godsdienst, òf uit de boosheden des levens (men zie de ONTH. OPENB. n. 110, 413, 695). Ten slotte kwamen de Egyptenaren om in de zee Suph (Exod. 14); in de Openbaring echter de draak en de pseudo-profeet in den poel van vuur en van sulfer (hfdst. 19: 20; hfdst. 20: 10); beide, de zee Suph en deze poel, beteekenen de hel. Dat aangaande Egypte en aangaande de kerk, welke voleinding en einde in de Openbaring beschreven wordt, dergelijke dingen worden gezegd, komt, omdat onder Egypte de Kerk wordt verstaan, welke in haar begin voortreffelijk was; daarom wordt Egypte, voordat zijn Kerk verwoest was, met den tuin van Eden en den tuin van Jehovah vergeleken (Gen. 13: 10; Ezech. 31: 8), en ook de hoeksteen der stammen, zoon der wijzen, en koning der oudheid genoemd (Jes. 19: 11, 13). Meer aangaande Egypte in zijn oorspronkelijken staat, en in zijn verwoesten staat, zie men in de ONTHULDE OPENBARING (n. 503).

Het geloof, dat de verdienste van Christus toerekent, was niet bekend in de Apostolische Kerk, die voorafging, en wordt nergens in het Woord bedoeld.

636. De Kerk, welke het Nicaenische concilie voorafging, werd de Apostolische Kerk genoemd; en dat deze van grooten omvang en over de drie wereldeelen Azië, Afrika en Europa verbreid was, blijkt uit keizer Constantijn den Groote en zijn monarchie, niet alleen over tal van koninkrijken in Europa die later verdeeld werden, maar ook over aangrenzende gebieden buiten Europa, namelijk, dat hij een Christen en een ijveraar voor den godsdienst was; daarom riep hij, zooals boven werd gezegd, de bisschoppen uit Azië, Afrika en Europa in zijn paleis in Nicaea, een stad in Bythinië, samen, om de ergernissen van Arius uit zijn keizerrijk uit te werpen. Dit is geschied uit des Heeren Goddelijke Voorzienigheid, aangezien, wanneer de Goddelijkheid des Heeren geloofend wordt, de Christelijke Kerk sterft, en wordt gelijk een graf, versierd met dit grafschrift: Hier ligt zij. De Kerk, die vóór dezen tijd bestond, werd de Apostolische genoemd, en de uitnemende schrijvers dezer Kerk werden de Vaders, en de hun ter zijde staande ware Christenen de broeders genoemd. Dat deze Kerk geen drie goddelijke personen en vandaar ook geen Zoon Gods uit het eeuwige erkend heeft, maar alleen den in den tijd geboren Zoon Gods, blijkt uit de geloofsbelijdenis, welke door hun Kerk de Apostolische wordt genoemd, waarin men het volgende leest: *Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper van Hemel en aarde. En in Jezus Christus, Zijn eenigen Zoon, onzen Heer, die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria. Ik geloof in den Heiligen Geest, in de heilige Katholieke Kerk, in de gemeenschap der heiligen.* Hieruit blijkt duidelijk, dat zij geen anderen Zoon Gods erkend hebben dan den van den Heiligen Geest ontvangenen en vanuit de maagd Maria geborenen; en in het geheel geen uit het eeuwige geboren Zoon Gods. Deze geloofsbelijdenis is, evenals de twee andere, door de gansche Christelijke Kerk tot op den huidigen dag als waarachtig katholiek erkend.

637. Dat in den eersten tijd allen in deze Christelijke wereld erkenden, dat de Heer Jezus Christus God is, wien alle macht in den Hemel en op aarde gegeven is, en macht over alle vleesch, overeenkomstig Zijn eigen woorden zelf (Matth. 28: 18; Joh. 17: 2); en dat zij in Hem geloofden, naar Zijn gebod uit God den Vader (Joh. 3: 15, 16, 36; hfdst. 6: 40; hfdst. 11: 25, 26), dit blijkt eveneens duidelijk uit de bijeenroeping van alle bisschoppen door Keizer Constantijn den Groote, met het doel om Arius en zijn aanhangers, die

de Goddelijkheid van den uit de maagd Maria geboren Heer Zaligmaker loochenden, uit de Heilige Letteren te weerleggen en te verdoemen. Dit geschiedde weliswaar, maar terwijl zij den wolf vermeden stieten zij op een leeuw, of, zooals het spreekwoord zegt, wie Charybdis ontwijken wil, vervalt op Scylla; in zooverre namelijk, dat zij een Zoon Gods uit het eeuwige verzonnen, die nederdaalde en het Menschelijke aannam, in het geloof dat zij aldus de Goddelijkheid voor den Heer handhaafden en aan Hem teruggaven, niet wetend, dat God Zelf, de Schepper van het heelal, nederdaalde, om Verlosser en aldus opnieuw Schepper te worden, overeenkomstig de volgende klaarblijkelijke plaatsen in het Oude Testament: Jes. 25: 9; hfdst. 40: 3, 5, 10, 11; hfdst. 43: 14; hfdst. 44: 6, 24; hfdst. 47: 4; hfdst. 48: 17; hfdst. 49: 7, 26; hfdst. 60: 16; hfdst. 63: 16; Jerem. 50: 34; Hosea 13: 4; Psalm 19: 15; waaraan nog toe te voegen Joh. 1: 15.

638. Deze Apostolische Kerk kan, omdat zij den Heer God Jezus Christus vereerde, en dan tevens in Hem God den Vader, vergeleken worden met den tuin Gods; en Arius, die toen opstond, met de uit de hel gezonden slang, en het Nicaenische concilie met de echtgenoot van Adam, die haren echtgenoot de vrucht toereikte en hem overreedde, na het eten van welke vrucht zij aan zichzelf naakt verschenen, en hun naaktheid met vijgebladeren bedekten. Onder hun naaktheid wordt de onschuld verstaan, waarin zij eerder waren; en onder de vijgebladeren de waarheden van den natuurlijke mensch, die allengs vervalscht werden. Deze oorspronkelijke Kerk kan ook vergeleken worden met de morgenschemering en met den morgen, van waaruit de dag voortschreed tot aan het tiende uur, maar toen kwam een dikke wolk opdagen, waaronder de dag voortschreed tot den avond, en na dezen in den nacht, waarin voor sommigen de maan opging, in het schijnsel waarvan eenigen iets uit het Woord zagen, terwijl de overigen in de nachtelijke duisternis zoo ver doorliepen, tot zij niets van Goddelijkheid in des Heeren Menschelijkheid zagen, hoewel Paulus zegt dat in *Jezus Christus al de volheid der Godheid lichamelijk woont* (Coloss. 2: 9); en Johannes, dat *de Zoon Gods, die in de wereld gezonden is, de ware God en het eeuwige leven is* (1. Brief 5: 20, 21). De oorspronkelijke of Apostolische Kerk heeft nooit kunnen vermoeden, dat na haar een kerk zou volgen, die meerdere goden met het hart, en één met den mond zou vereeren, en die de naastenliefde van het geloof zou scheiden, de vergeving der zonden van het berouw en de betrachting van een nieuw leven; en die een volslagen onmacht in geestelijke dingen zou invoeren; en het allerminst, dat een Arius het hoofd zou opsteken, en wanneer hij gestorven was, weder op zou staan, en in het geheim heerschen zou tot aan het einde.

639. Dat niet eenig de verdienste van Christus toerekenend geloof in het Woord bedoeld wordt, blijkt helder hieruit, dat dit geloof in de Kerk niet eerder bekend was dan nadat de Nicaenische synode de drie goddelijke personen uit het eeuwige had ingevoerd. En toen dit geloof was ingevoerd, en zich over de gansche Christelijke wereld verbreid had, werd elk ander geloof in de duisternis geworpen; zoodat een ieder, die sindsdien het Woord leest, en het geloof, de toerekening en de verdienste van Christus ziet, vanzelf in datgene valt, wat hij voor het eenige hield, zooals iemand die van een geschrift één pagina ziet, en daarbij blijft staan, en de pagina niet omdraait en iets anders ziet; of zooals iemand, die ziehzelven overreedt, dat dit of dat waar is, hoewel het valsch is, en dat alleen bevestigt; dan ziet hij het valsche als het ware, en het ware als het valsche; deze zou naderhand de tanden samenklemmen, en naar een ieder, die dit bestrijdt, met den mond sissen en zeggen: Gij zijt zonder inzicht; zijn gansche gemoed is daarin, omgeven door eelt, dat als onrechtzinnigheden alle dingen verwerpt, die met zijn zoogenaamde rechtzinnigheden niet strooken; want zijn geheugen is als een wastafeltje, waarin alleen dit overheerschende theologische punt is gegrift; indien iets anders binnentreedt, zoo vindt het geen plaats, waar het zou kunnen worden ingelijfd; vandaar werpt het geheugen dit uit zooals de mond het speeksel. Zoo zeg bijvoorbeeld aan een bevestigd naturalist, die òf gelooft, dat de natuur zichzelf geschapen heeft, òf dat God na de natuur bestond, òf dat de natuur en God één zijn, dat gansch en al het tegenovergestelde het geval is; zal hij u niet aanzien òf als een door de fabels der priesters misleide, òf als een onnoozele, òf als een stompzinnige, òf als een waanzinnige? Desgelijks is het gesteld met alle dingen, die door de overreding en de bevestiging worden vastgelegd; zij verschijnen ten slotte als beschilderde tapijten, die met veel spijkers zijn vastgemaakt aan een uit verweerde steentjes samengevoegden muur.

De toerekening van de Verdienste en de Gerechtigheid van Christus is onmogelijk.

640. Om te weten, dat de toerekening van de Verdienste en de Gerechtigheid van Jezus Christus onmogelijk is, is het noodig te weten wat Zijn Verdienste en Zijn Gerechtigheid is. De Verdienste van den Heer, onzen Zaligmaker, is de verlossing, en van welken aard deze was, zie men boven in het desbetreffende hoofdstuk (n. 114 tot 133); dat deze bestond in de onderwerping der hellen en de ordening der Hemelen, en daarna in de stichting der Kerk, wordt daar beschreven, en dus dat de verlossing een zuiver Goddelijk werk was. Ook werd daar aangetoond, dat de Heer Zich door de verlossing in de macht heeft gesteld om de menschen weder te verwekken en zalig te maken, die in Hem gelooven en Zijne geboden doen, en dat zonder deze verlossing geen vleesch behouden had kunnen worden. Aangezien nu de verlossing een zuiver Goddelijk werk was, en alleen een werk des Heeren, en dit Zijn Verdienste is, zoo volgt hieruit, dat deze Verdienste aan geen mensch aangepast, toegekend en toegerekend kan worden, evenmin als de schepping en onderhouding van het heelal; de verlossing was ook een zekere schepping van den engellijken Hemel opnieuw, en eveneens van de Kerk. Dat de huidige kerk deze Verdienste van den Heer Verlosser aan hen toerekent, die uit genade het geloof verkrijgen, blijkt uit hun dogma's, waaronder dit het voornaamste is. Want het wordt gezegd door de hiërarchen dezer kerk en door hun volgelingen, zoowel in de roomsch-katholieke kerk als in de kerken der hervormden, dat zij die het geloof verkregen hebben, door de toerekening van de Verdienste van Christus niet alleen gerecht en heilig geacht worden, maar het ook zijn, en dat hun zonden geen zonden voor God zijn, aangezien zij vergeven werden, en zij gerechtvaardigd zijn, dat is, verzoend, vernieuwd, wederverwekt, geheiligd, en tot den Hemel ingeschreven. Dat de gansche Christelijke kerk heden ten dage deze zelfde dingen leert, blijkt duidelijk uit de synode van Trente, uit de geloofsbelijdenissen, de Augustana of Augsburgsche, en uit de daaraan toegevoegde en tevens aangenomen commentaren. Wat vloeit uit de bovengenoemde en op dit geloof overgebrachte dingen anders voort, dan dat het bezit van dit geloof deze verdienste en deze gerechtigheid des Heeren is, bijgevolg dat de bezitter daarvan Christus in een andere persoon is; want er wordt gezegd, dat Christus Zelf de Gerechtigheid is, en dat dit geloof de gerechtigheid is, en dat de toerekening, waaronder ook de toekenning en de aanpassing wordt verstaan, maakt, dat zij niet alleen gerecht en heilig worden geacht, maar het ook zijn. Voeg aan de toerekening, de aanpassing

en de toekenning nog alleen de **OVERSCHRIJVING** toe, en gij zult een plaatsvervangende paus zijn.

641. Aangezien dus de Verdienste en de Gerechtigheid des Heeren zuiver Goddelijk zijn, en de zuiver Goddelijke dingen van dien aard zijn, dat de mensch, indien zij aan hem aangepast en toegekend werden, terstond zou sterven, en als een in de naakte zon geworpen stronk dermate verteerd zou worden, dat er nauwelijks een vonkje van hem zou overblijven, nadert de Heer met Zijn Goddelijke de Engelen en de menschen door een licht, dat getemperd en gematigd is naar het vermogen en de hoedanigheid van een ieder, dus door hetgeen in het bereik valt en aangepast is; desgelijks door de warmte. In de geestelijke wereld is een Zon, in het midden waarvan de Heer is; uit deze Zon vloeit Hij door het licht en de warmte in de gansche geestelijke wereld, en in allen die daar zijn; alle licht en alle warmte aldaar komen daarvandaan. De Heer vloeit uit deze Zon met hetzelfde licht en met dezelfde warmte ook in de zielen en de gemoederen der menschen; deze warmte is in haar wezen Zijn Goddelijke Liefde, en dit licht is in zijn wezen Zijn Goddelijke Wijsheid. Dit licht en deze warmte past de Heer aan het vermogen en de hoedanigheid van den opnemen-den Engel en mensch aan, hetgeen geschiedt door geestelijke aura's of atmosferen, welke ze dragen en overbrengen. Het Goddelijke zelf dat den Heer onmiddellijk omgeeft, maakt deze Zon. Deze Zon is van de Engelen verwijderd gelijk de zon der natuurlijke wereld van de menschen, en zulks opdat zij hen niet naakt en aldus onmiddellijk aanraakt, want aldus zouden zij, zooals gezegd werd, verteerd worden gelijk een in de naakte zon geworpen stronk. Hieruit kan blijken, dat de Verdienste en de Gerechtigheid van den Heer, aangezien zij zuiver Goddelijk zijn, geenszins door toerekening in eenig Engel of mensch gebracht kunnen worden; ja, indien ook slechts een druppel daarvan, zonder zoo gematigd te zijn als boven gezegd werd, hen aanraakte, zoo zouden zij zich terstond verwringen als diegenen, die met den dood worstelen, de voeten verrekken, de oogten verdraaien en den geest geven. Dit is in de Israëlietische Kerk daarmede bekend gemaakt, dat niemand God kan zien en leven. De Zon der geestelijke wereld, zooals zij is, nadat Jehovah het Menschelijke aangenomen, en daaraan de Verlossing en de nieuwe Gerechtigheid toegevoegd heeft, wordt ook beschreven met deze woorden bij Jesaja: *Het licht der zon zal zevenvoudig zijn, als het licht van zeven dagen, ten dage als Jehovah de breuk des volks zal verbinden* (hfdst. 30: 26); in dit hoofdstuk wordt van het begin tot het einde gehandeld over de Komst des Heeren. Wat er gebeuren zou, indien de Heer nederdaalde en een goddelooze naderde, wordt ook beschreven door het volgende in de Openbaring: *Zij*

verborgen zichzelf in de spelonken en in de steenrotsen der bergen; en zij zeiden tot de bergen en tot de steenrotsen: Verbergt ons van het aangezicht desgenen, die op den troon zit, en van den toorn des Lams (hfdst. 6: 15, 16); “toorn des Lams” wordt gezegd, aangezien hun de schrik en de marteling bij het naderen van den Heer zoo verschijnt. Dit kan nog duidelijker hieruit worden opgemaakt, dat wanneer een goddelooze in den Hemel wordt binnengelaten, waar de naastenliefde en het geloof in den Heer regeeren, zijn oogen door dikke duisternis worden bevangen, zijn gemoed door duizeling en waanzin, zijn lichaam door smart en marteling, en hij gelijk een ontzielde wordt. Wat zou er dan wel geschieden, indien de Heer Zelf met Zijn Goddelijke Verdienste, die de Verlossing is, en met Zijn Goddelijke Gerechtigheid den mensch binnentrad. Zelfs de apostel Johannes hield ook niet de aanwezigheid des Heeren uit, want men leest dat *toen hij den Zoon des Menschen in het midden van de zeven kandelaren zag, hij als dood aan Zijne voeten viel* (Openb. 1: 17).

642. Er wordt in de besluiten der concilies en in de artikelen der belijdenissen, waarop de hervormden zweren, gezegd, dat God door ingieting der verdienste van Christus den goddelooze rechtvaardigt, terwijl toch aan een goddelooze zelfs niet eens het goede van eenig Engel medegeedeeld, zooveel te minder met hem verbonden kan worden, zonder teruggeworpen te worden en terug te springen als een elastieke bal, geworpen tegen een muur, of verzwolgen te worden als een in een moeras geworpen diamant; ja zelfs zou het zijn, wanneer iets waarlijk goeds werd opgedrongen, alsof een parel werd vastgehangen aan den snuit van een zwijn. Want wie weet niet, dat de goedertierenheid niet geworpen kan worden in de onbarmhartigheid, de onschuld niet in de wraakzucht, de liefde niet in den haat, de eendracht niet in de tweedracht, hetgeen gelijk zou staan met den Hemel en de hel met elkander te vermengen. De niet wedergeboren mensch is ten aanzien van zijn geest als een panter of als een oehoe, en hij kan vergeleken worden met den doorn en de netel, terwijl de wedergeboren mensch is als een schaap of als een duif, en vergeleken kan worden met een olijfbom of met een wijnstok. Overdenkt, ik bid u, zoo gij wilt, hoe een panter-mensch veranderd kan worden in een schaapmensch, of een oehoe in een duif, of een doornstruik in een olijfbom, of een netel in een wijnstok, door eenige toerekening, toekenning, aanpassing der Goddelijke Gerechtigheid, welke hem veeleer verdoemen dan rechtvaardigen zou; moet niet, opdat de bekeering geschiede, de wilde natuur van panter en oehoe, of het schadelijke van doorn en netel weggenomen worden, en in de plaats daarvan het waarlijk menschenlijke en onschadelijke worden ingeplant? Hoe dit geschiedt, leert de Heer ook bij Johannes hfdst. 15: 1 tot 7.

Er is een toerekening, maar eene van het goede en het booze, en tevens van het geloof.

643. Dat het de toerekening van het goede en het booze is, die in het Woord daar waar zij wordt genoemd, bedoeld wordt, blijkt uit tallooze plaatsen aldaar, die weliswaar eerder ten deele werden aangehaald, maar opdat het voor een ieder zeker worde, dat er geen andere toerekening bestaat, zullen ook hier eenige plaatsen uit het Woord worden aangevoerd; zij zijn de volgende: *De Zoon des Menschen zal komen, en alsdan zal Hij een iegelijk vergelden naar zijne daden* (Matth. 16: 27); *Zij, die de goedheden gedaan hebben, zullen uitgaan tot de opstanding des levens, maar zij, die de boosheden gedaan hebben, tot de opstanding des gericht* (Joh. 5: 29); *Het boek werd geopend, dat des levens is, en allen werden geoordeeld naar hunne werken* (Openb. 20: 12, 13); *Ziet, Ik kom haastiglijk, en Mijn loon is met Mij, om een iegelijk te geven naar zijn werk* (Openb. 22: 12); *Ik zal bezoeken naar zijne wegen, zijne werken zal Ik hem vergelden* (Hosea 4: 9; Zach. 1: 6; Jerem. 25: 14; hfdst. 32: 19); *In den dag van Zijnen toorn en van zijn gerecht oordeel zal God een iegelijk vergelden naar zijne werken* (Rom. 2: 5, 6); *Wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk de dingen wegdrage, die door het lichaam zijn gedaan, naar dat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij boos* (II Cor. 5: 10). Er bestond geen andere wet van toerekening in het begin der Kerk, en er zal geen andere bestaan aan haar einde. Dat er geen andere bestond in het begin der Kerk, blijkt uit Adam en zijn echtgenoot, namelijk dat zij verdoemd werden, aangezien zij het booze gedaan hadden door te eten van den boom der wetenschap van het goede en het booze (Gen. 2 en 3); en dat er ook geen andere bestaan zal aan het einde der Kerk, blijkt uit deze woorden des Heeren: *Wanneer de Zoon des Menschen komen zal in de heerlijkheid Zijns Vaders, dan zal Hij zitten op den troon Zijner heerlijkheid; en Hij zal tot de schapen aan Zijne rechterhand zeggen: Komt, gij gezegenden, en bezit als erfenis het koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld; want Ik ben hongerig geweest, en gij hebt Mij te eten gegeven; Ik ben dorstig geweest, en gij hebt Mij te drinken gegeven; Ik was een vreemdeling, en gij hebt Mij opgenomen; Ik was naakt, en gij hebt Mij gekleed; Ik ben krank geweest, en gij hebt Mij bezocht; Ik was in de gevangenis, en gij zijt tot Mij gekomen. Maar tot de bokken aan Zijne linkerhand zeide Hij, omdat zij de goedheden niet gedaan hadden: Gaat weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijnen engelen bereid is* (Matth. 25 :.31 en vervolg). Hieruit kan een ieder met open oogen zien, dat er een toerekening van het goede en het booze is. Dat er

ook een toerekening van het geloof is, komt omdat de naastenliefde, die tot het goede behoort, en het geloof, dat tot het ware behoort, te zamen zijn in de goede werken; en dat, wanneer zij niet te zamen zijn, de werken niet goed zijn, zie men boven in n. 373 tot 377. Daarom zegt Jakobus: *Abraham, onze vader, is hij niet uit de werken gerechtvaardigd, als hij zijn zoon geofferd heeft op het altaar; ziet gij niet, dat het geloof mede gewrocht heeft met de werken, en uit de werken het geloof als volmaakt erkend is; en de Schrift is vervuld geworden, die zegt: Abraham geloofde God, en het is hem tot gerechtigheid gerekend* (Br. 2: 21, 22, 23).

644. De reden, waarom de hoofden der Christelijke kerken, en vandaar hun ondergeschikten, onder de toerekening in het Woord de toerekening van het geloof verstonden, waarin de gerechtigheid en de verdienste van Christus gegrift en aldus aan den mensch toegeschreven zijn, is deze dat zij veertien eeuwen lang, dat is, van den tijd der Nicaenische synode af, van geen ander geloof weten wilden; daarom zette zich dit geloof alleen in hun geheugen en vandaar in hun gemoed vast alsof het er een organisch gedeelte van uitmaakte, en het leende van dien tijd af een licht zooals dat van een brand in den nacht, door welk licht dit geloof verscheen als het theologisch ware zelf, waarvan alle overige dingen in aaneengeschakeld verband afhangen, welke uiteen zouden vallen, wanneer dit hoofd of deze zuil verwijderd werd. Wanneer zij dan ook onder het lezen van het Woord een ander geloof dan dit toerekenende zouden denken, zoo zou dit licht te zamen met al hun theologische uitgebluscht worden, en er zou een duisternis opdoemen, waardoor de gansche Christelijke kerk zou verdwijnen; daarom werd dit geloof gelaten *gelijk een wortelstrok in de aarde, nadat de boom is afgehouden en verdorven, totdat de zeven tijden zullen zijn voorbijgegaan* (Dan. 4: 23). Wie onder de bevestigde leiders der kerk heden ten dage stopt niet, wanneer dit geloof bestreden wordt, zijn oor als met watten dicht, om maar niets daartegen te hooren. Maar gij, mijn lezer, open uw ooren, en lees het Woord, en gij zult op heldere wijze een ander geloof en een andere toerekening gewaarworden dan waarvan gij u tot nu toe hebt overreed.

645. Het is verwonderlijk, dat hoewel het Woord van begin tot einde vol is van getuigenissen en bevestigingen, dat een ieder zijn goede of booze wordt toegerekend, nochtans de dogmatici van den Christelijken godsdienst hun ooren als met was dichtgestopt, en hun oogen als met zalf bestreken hebben, zoodat zij geen andere toerekening dan die van hun bovenvermeld geloof hoorden en zagen, en ook niet hooren en zien, terwijl dit geloof gevoegelijk kan worden vergeleken met de oogziekte, die ZWARTE STAAR heet, ja zelfs met

recht zoo te noemen is; deze ziekte is een volslagen blindheid van het oog, voortkomende uit een verstopping van de gezichtszenuw, waarbij nochtans het oog volkomen lijkt te zien. Desgelijks gaan zij, die in dat geloof zijn, als met geopende oogen rond, en verschijnen voor anderen alsof zij zagen, terwijl zij toch niets zien, aangezien de mensch niets van dit geloof weet, wanneer het binnentreedt, want hij is dan als een stronk, en hij weet ook daarna niet, of het in hem is, en hij weet evenmin of iets daarin is; en later zien dezen ook als met klare oogen dit geloof in barensood en , de edele vruchten der rechtvaardiging baren, namelijk de vergeving der zonden, de levend-making, de vernieuwing, de wederverwekking, de heiliging, terwijl zij toch van geen enkele daarvan een teeken gezien hebben en ook niet zien kunnen.

646. Dat het goede, hetwelk de naastenliefde is, en het booze, hetwelk de ongerechtigheid is, na den dood worden toegerekend, is mij overtuigend bewezen door alle ondervinding aangaande het lot dergenen, die uit deze wereld in de andere overgaan; een ieder wordt, nadat hij daar eenige dagen vertoefd heeft, onderzocht naar zijn hoedanigheid, dus van welken aard hij in de vorige wereld ten aanzien van den godsdienst was; wanneer dit geschied is, boodschappen de onderzoekers dit aan den Hemel, en dan wordt hij overgebracht tot zijns gelijken, dus tot de zijnen; op deze wijze geschiedt de toerekening. Dat er een toerekening is van het goede voor allen die in den Hemel zijn, en een toerekening van het booze voor allen die in de hel zijn, bleek mij duidelijk uit de ordening van beide uit den Heer. De gansche Hemel is in gezelschappen geordend overeenkomstig alle verscheidenheden der liefde van het goede, en de gansche hel overeenkomstig alle verscheidenheden der liefde van het booze. Op gelijke wijze wordt uit den Heer de Kerk in de landen geordend, want deze stemt met den Hemel overeen; haar godsdienst is het goede. Bovendien, vraag aan onverschillig welk mensch, die godsdienst heeft en tevens begaafd is met rede, om het even of hij uit dit dan wel uit een van de beide andere werelddeelen is, wie naar hij gelooft in den Hemel zal komen en wie in de hel, en zij zullen eenstemmig antwoorden, dat zij die het goede doen, in den Hemel zullen komen, en dat zij die het booze doen, in de hel zullen komen. Verder, wie weet niet, dat elk waarachtig mensch een mensch, een verzameling van meerderen, een burgerij, en een koninkrijk liefheeft naar het goede van hen, ja zelfs niet alleen de menschen, maar ook de beesten, en eveneens de onbezielde dingen, zooals huizen, bezittingen, velden, tuinen, boomen, wouden, landen, ja zelfs metalen en steenen, naar hun goedheid en hun nut; het goede en het nut zijn één. Zou dan niet de Heer den mensch en de Kerk naar het goede liefhebben?

Het geloof en de toerekening van de Nieuwe Kerk kunnen geenszins te zamen zijn met het geloof en de toerekening van de vorige kerk; en wanneer zij te zamen zijn ontstaat zulk een botsing en strijd, dat het al der Kerk bij den mensch te gronde gaat.

647. Dat het geloof en de toerekening van de Nieuwe Kerk niet te zamen kan zijn met het geloof en de toerekening van de vorige of de nog bestaande kerk, vindt hierin zijn oorzaak, dat zij niet in een derde deel, zelfs niet in een tiende deel samenstemmen; want het geloof van de vorige kerk leert, dat er uit het eeuwige drie Goddelijke personen, waarvan een ieder afzonderlijk of op zichzelf God was, en ook even zoovele Scheppers, hebben bestaan. Het geloof van de Nieuwe Kerk echter is, dat er slechts één Goddelijke Persoon, dus één God uit het eeuwige was, en dat er behalve Hem geen andere God is; vandaar leerde het geloof der vorige kerk een in drie personen verdeelde Goddelijke Drievuldigheid, maar het geloof der Nieuwe Kerk leert een in één Persoon vereenigde Goddelijke Drievuldigheid. Het geloof der vorige kerk was een geloof in een onzichtbaren, ontoegankelijken en onverbindbaren God, van wien het een voorstelling had als van een geest, welke er eene is als die van den aether of den wind; maar het geloof van de Nieuwe Kerk is een geloof in een zichtbaren, toegankelijken en verbindbaren God, in wien gelijk de ziel in het lichaam de onzichtbare, ontoegankelijke en onverbindbare God is, van wien het de voorstelling van een Mensch heeft, omdat de ééne God, die was uit het eeuwige, Mensch is geworden in den tijd. Het geloof der vorige kerk schrijft aan den onzichtbaren God alle macht toe, en ontnemt deze aan den zichtbaren God, want het leert, dat God de Vader het geloof toerekent, en daardoor het eeuwige leven schenkt, en dat de zichtbare God slechts tusschenbeide komt, en dat de een en de ander, of, volgens de Grieksche kerk, God de Vader aan den Heiligen Geest, die naar de volgorde de derde God op zichzelf is, alle macht geeft om de werkingen van dit geloof te werken; maar het geloof van de Nieuwe Kerk schrijft aan den zichtbaren God, in wien de onzichtbare is, de almacht toe om toe te rekenen en ook om de heilswerkingen te werken. Het geloof der vorige kerk is een geloof voornamelijk in God den Schepper, en niet tevens in Hem als Verlosser en Zaligmaker; maar het geloof van de Nieuwe Kerk is het geloof in één God, die tevens Schepper, Verlosser, en Zaligmaker is. Het geloof van de vorige kerk is, dat boetedoening, vergeving der zonden, vernieuwing, wederverwekking, heiliging en zaligheid vanzelf het gegeven en toegerekende geloof volgen, zonder dat iets van den mensch daarmede vermengd of daaraan verbonden

wordt; maar het geloof van de Nieuwe Kerk leert het berouw, de hervorming, de wederverwekking en aldus de vergeving der zonden met medewerking van den mensch. Het geloof der vorige kerk leert de toerekening van de verdienste van Christus, welke het gegeven geloof omhelst; maar het geloof van de Nieuwe Kerk leert de toerekening van het goede en het booze, en tevens van het geloof, en dat deze toerekening volgens de Heilige Schrift is, gene echter daartegen. De vorige kerk leert de schenking van het geloof, waarin de verdienste van Christus is, waaronder de mensch is als een stronk of steen, en ook leert zij een volslagen onmacht in de geestelijke dingen. De Nieuwe Kerk leert echter een gansch ander geloof, dat niet een geloof is in de verdienste van Christus, maar in Jezus Christus Zelf, God Verlosser en Zaligmaker, en in de vrije keuze zoowel tot aanpassing van zichzelf om op te nemen als tot medewerking. De vorige kerk voegt aan haar geloof de naastenliefde toe als aanhangsel, maar niet als het zaligmakende, en maakt op deze wijze haar godsdienst; de Nieuwe Kerk echter verbindt het geloof in den Heer en de naastenliefde jegens den naaste als twee onafscheidelijke dingen, en maakt op deze wijze haar godsdienst; behalve tal van andere afwijkingen.

648. Uit deze korte opsomming van afwijkingen of oneenigheden blijkt duidelijk, dat het geloof en de toerekening der Nieuwe Kerk geenszins te zamen kan zijn. met het geloof en de toerekening der vorige of nog bestaande kerk; en aangezien er zulk een afwijking en oneenigheid heerscht tusschen het geloof beider Kerken en tusschen haar toerekening, zoo bestaat er een volslagen ongelijkslachtigheid. Indien zij derhalve te zamen waren in het gemoed van den mensch, zoo zou er zulk een botsing en strijd ontstaan, dat het al der Kerk te gronde ging; en de mensch zou in geestelijke dingen òf in ijelhoofdigheid òf in onmacht vallen, zoodat hij niet zou weten, wat de Kerk is en of er een Kerk is. Zou hij alsdan iets weten aangaande God, iets aangaande het geloof, en iets aangaande de naastenliefde? Het geloof der vorige kerk kan, omdat het alle licht uit de rede buitensluit, vergeleken worden met een nachtuil, terwijl het geloof van de Nieuwe Kerk vergeleken kan worden met een duif, die overdag vliegt, en vanuit het licht des hemels ziet. Daarom zou hun verbinding in één gemoed gelijk staan met de verbinding van een nachtuil en van een duif in één nest, waarin de nachtuil haar eieren zou leggen en de duif de hare; en na de broeding zouden de jongen uitkomen, en dan zou de nachtuil de jongen van de duif verscheuren en aan haar eigen jongen tot spijs geven, want de nachtuil is een verslindende vogel. Aangezien het geloof der vorige kerk in de Openbaring (hfdst. 12) beschreven wordt door den draak, en het geloof der Nieuwe Kerk door “de vrouw, omgeven

van de zon, op haar hoofd eene kroon van twaalf sterren”, zoo kan men uit de vergelijking opmaken, van welken aard de staat van des menschen gemoed zou zijn, wanneer zij te zamen in één huis waren, namelijk, dat de draak voor de in barensood verkeerende vrouw zou staan, om haar vrucht te verslinden, en dat hij de vrouw, nadat zij naar de woestijn was heengevlogen, zou achtervolgen, en water als een stroom naar haar zou uitwerpen opdat zij verzwolgen zou worden.

649. Iets dergelijks zou gebeuren, wanneer iemand het geloof der Nieuwe Kerk zou omhelzen, en het geloof der vorige kerk aangaande de toerekening der verdienste en der gerechtigheid des Heeren vasthouden, want uit dit geloof zouden als uit een wortel alle dogma's der vorige kerk als spruiten opschieten. Wanneer dit geschiedde, zou het vergelijkenderwijze zijn, alsof iemand zich uit vijf horens van den draak bevrijdde en zich in de vijf andere verstrikte; of alsof iemand een wolf ontvluchtte en op een tijger stiet; of alsof iemand opklimmend uit een kuil waarin geen water is, viel in een kuil waarin water is, zoodat hij verdronk; want aldus zou hij gemakkelijk terugkeeren tot alle dingen van het vorige geloof, en van welken aard deze zijn, werd boven uiteengezet; en dan zou hij tot dit verdoemelijke terugkeeren, dat hij zich de Goddelijke dingen des Heeren zelve toerekende en ze op zich toepaste, namelijk de Verlossing en de Gerechtigheid, die men aanbidden en niet op zichzelf toepassen kan; want wanneer de mensch zich deze dingen toerekende en ze op zich toepaste, zoo zou hij verteerd worden als iemand, die in de naakte zon geworpen werd, uit welker licht en warmte hij nochtans ziet en met het lichaam leeft. Dat de Verdienste des Heeren de Verlossing is, en dat Zijn Verlossing en Zijn Gerechtigheid de twee Goddelijke dingen zijn, welke niet met den mensch verbonden kunnen worden, werd boven aangetoond. Een ieder hoede zich derhalve voor het overschrijven van de toerekening der vorige kerk in de toerekening der Nieuwe Kerk, aangezien daaruit tragische gevolgen zouden voortspruiten, die zijn zaligheid in den weg zouden staan.

De Heer rekent elk mensch het goede toe, en de hel rekent elk mensch het booze toe.

650. Dat de Heer den mensch het goede, en niet eenig booze toerekent, en dat de duivel, waaronder de hel wordt verstaan, den mensch het booze toerekent, en niet eenig goede, is nieuw in de Kerk. Dat dit nieuw is, komt omdat men in het Woord meermalen leest, dat God toorn, zich wreekt, haat, verdoemt, straft, in de hel werpt, verzoekt, welke dingen alle tot het booze behooren en vandaar boosheden zijn. Maar dat de zin van de letter des Woords uit zulke dingen is samengeschreven, die schijnbaarheden en overeenstemmingen worden genoemd, ter wille hiervan, dat er verbinding zij van de uitwendige Kerk met haar inwendige, dus van de wereld met den Hemel, werd in het hoofdstuk over de HEILIGE SCHRIFT aangetoond; en daar werd eveneens aangetoond, dat wanneer dergelijke dingen in het Woord gelezen worden, de schijnbaarheden zelve van het ware, terwijl zij van den mensch naar den Hemel overgaan, in echte waarheden veranderen, welke daarin bestaan, dat de Heer nooit toorn, nooit wreekt, nooit haat, nooit verdoemt, nooit straft, nooit in de hel werpt, nooit verzoekt, bijgevolg dat Hij den mensch nooit het booze doet; deze omzetting en verandering heb ik in de geestelijke wereld vaak waargenomen.

651. De rede zelve stemt daarmee in, dat de Heer niet eenig mensch het booze kan doen, bijgevolg het hem ook niet toerekenen kan, want Hij is de Liefde zelve, de Barmhartigheid zelve, dus het Goede zelf, en deze behooren tot Zijn Goddelijk Wezen; daarom zou het booze of iets van het booze aan den Heer toeschrijven tegenovergesteld zijn aan Zijn Goddelijk Wezen en dus daarmee in tegenspraak; en dit zou even afschuwelijk zijn als den Heer en den duivel verbinden, en den Hemel en de hel, terwijl toch *tusschen deze eene groote kloof gevestigd is, zoodat degenen, die van hier tot daar willen overgaan, niet zouden kunnen, noch ook van daar tot hier overkomen* (Lukas 16: 26). Zelfs niet een Engel des Hemels kan iemand het booze doen, aangezien het wezen van het goede uit den Heer hem inis; en omgekeerd kan een geest der hel niet anders dan een ander het booze doen, aangezien de natuur van het booze uit den duivel hem inis; het wezen of de natuur, die iemand zich in de wereld heeft toegeeigend, kan na den dood niet veranderd worden. Overdenk, ik bid u, van welken aard de Heer zou zijn, zoo Hij de boozen met toorn en de goeden met mildheid aanzag; er zijn boozen ten getale van myriaden van myriaden, en goeden ten getale van myriaden van myriaden; en zoo Hij dezen uit genade zalig maakte, en genen uit wraak verdoemde, en dezen en

genen met zulk een verschillend oog beschouwde, zacht en hard, en mild en hardvochtig, wat zou dan de Heer God zijn? Wie, die door de predikingen in de tempels onderricht is, weet niet, dat al het goede, dat in zichzelf het goede is, uit God is, en dat omgekeerd al het booze, dat in zichzelf het booze is, uit den duivel is? Wanneer derhalve eenig mensch zoowel het goede als het booze zou opnemen, het goede uit den Heer en het booze uit den duivel, beide met den wil, zou hij dan niet noch koud noch warm, maar die lauwe worden, die uitgespuwd wordt naar de woorden des Heeren in de Openbaring (hfdst. 3: 15, 16).

652. Dat de Heer elk mensch het goede toerekent en niemand het booze, bijgevolg dat Hij niemand tot de hel veroordeelt, maar voor zooveel de mensch volgt allen tot den Hemel verheft, blijkt uit deze Zijne woorden: *Jezus zeide: Wanneer Ik van de aarde verhoogd zal zijn, zal Ik allen tot Mij trekken* (Joh. 12: 32); *God heeft Zijn Zoon niet gezonden in de wereld, opdat Hij de wereld oordeelen zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden; die in Hem gelooft, wordt niet geoordeeld, maar die niet gelooft, is alreede geoordeeld* (Joh. 3: [17,] 18); *Indien iemand Mijne woorden gehoord, en nochtans niet geloofd zal hebben, Ik oordeel hem niet; want Ik ben niet gekomen opdat Ik de wereld oordeele, maar opdat Ik de wereld zalig make; die Mij verwerpt, en Mijne woorden niet aanneemt, heeft, wat hem oordeelt; het Woord dat Ik gesproken heb, dat zal hem oordeelen ten uitersten dage* (Joh. 12: 47, 48); *Jezus zeide: Ik oordeel niemand* (Joh. 8: 15); onder oordeel wordt hier en elders in het Woord het oordeel tot de hel verstaan, hetwelk de verdoemenis is; maar met betrekking tot de zaligmaking wordt niet van oordeel gesproken, maar van opstanding tot het leven (Joh. 5: 24, 29; hfdst. 3: 18). Onder het Woord dat oordeelen zal, wordt de waarheid verstaan, en de waarheid is, dat al het booze uit de hel is, en dat zij aldus één zijn; wanneer derhalve de booze uit den Heer naar den Hemel wordt geheven, zoo trekt zijn booze hem neder, en aangezien hij het booze liefheeft, volgt hij het vrijwillig. Het is ook een waarheid in het Woord, dat het goede de Hemel is; wanneer derhalve de goede uit den Heer naar den Hemel wordt geheven, zoo klimt hij zelf als vrijwillig en wordt binnengelaten; van dezen wordt gezegd, dat zij geschreven zijn in het Boek des Levens (Dan. 12: 1; Openb. 13: 8; hfdst. 20: 12, 15; hfdst. 17: 8; hfdst. 21: 27). Er is werkelijk een allen tot den Hemel verheffende sfeer, die voortdurend uit den Heer voortgaat, en de gansche geestelijke wereld en de gansche natuurlijke wereld vervult; en zij is als een sterke ader in den oceaan, welke op verborgen wijze het schip voorttrekt; al diegenen, die in den Heer gelooven en naar Zijn geboden leven, treden in deze sfeer of ader, en worden

opgeheven; maar zij, die niet gelooven, willen daarin niet binnengaan, maar verwijderen zich naar de zijden, en worden daar medegesleurd door den stroom, die naar de hel leidt.

653. Wie weet niet, dat het lam niet anders kan handelen dan als een lam, en het schaap niet anders dan als een schaap; en anderzijds de wolf niet anders dan als een wolf, en een tijger niet anders dan als een tijger; zoo deze beesten onder elkander gemengd werden, zou dan de wolf niet het lam verslinden, en de tijger het schaap; daarom zijn er herders ter bewaking. Wie weet niet, dat een bron van zoet water uit haar ader geen bittere wateren kan laten voortstroomen; en dat een goede boom geen booze vruchten kan voortbrengen; en dat een wijnstok niet kan steken als een doorn, de leliebloem branden als een netel, en de hyacinth verwonden als een distel, en omgekeerd? Daarom worden deze boosaardige planten uit de velden, wijngaarden en tuinen uitgeroeid, en tot hoopen verzameld in het vuur geworpen. Iets dergelijks geschiedt met de boozen, die in de geestelijke wereld aanspoelen, overeenkomstig de woorden des Heeren (Matth. 13: 30; Joh. 15: 6). De Heer zeide ook tot de Joden: *Gij adderengebroadels, hoe kunt gij goede dingen spreken, daar gij boos zijt; de goede mensch brengt goede dingen voort uit den goeden schat des harten, en de booze mensch brengt booze dingen voort uit den boozen schat* (Matth. 12: 34, 35).

Het geloof maakt, samen met dat waarmede het zich verbindt, het vonnis; indien het ware geloof zich met het goede verbindt, zoo valt het vonnis voor het eeuwige leven; maar indien het geloof zich met het booze verbindt, zoo valt het vonnis voor den eeuwigen dood.

654. De werken der naastenliefde, die door een Christen en die, welke door een heiden gedaan worden, verschijnen in den uitwendigen vorm aan elkander gelijk, want de een doet evenals de ander zijn medegenoot de goedheden van het burgerlijk en zedelijk leven, die voor een deel gelijken op de goedheden der liefde jegens den naaste, ja zij kunnen beiden den armen geven, den behoeftigen bijstand verleen, in de tempels de predikingen aanhooren. Maar wie kan hieruit oordeelen, of deze uitwendige goedheden aan elkander gelijk zijn in den inwendigen vorm, dat is, of deze natuurlijke goedheden ook geestelijk zijn? Hierover kan men alleen uit het geloof een gevolgtrekking maken, want het geloof bepaalt haar hoedanigheid, aangezien het geloof maakt, dat God daarin is, en ze met zich verbindt in den inwendigen mensch, tengevolge waarvan de natuurlijke goedheden innerlijk geestelijk worden. Dat dit zoo is kan men vollediger zien uit de verhandelingen in het hoofdstuk over het Geloof, alwaar het volgende werd aangetoond: *Het geloof leeft niet, voordat het met de naastenliefde verbonden is. De naastenliefde wordt geestelijk door het geloof, en het geloof door de naastenliefde. Het geloof zonder naastenliefde is, omdat het niet geestelijk is, geen geloof; en de naastenliefde zonder geloof is, omdat zij niet leeft, geen naastenliefde.* Het geloof en de naastenliefde passen zich aan elkander aan en verbinden zich onderling en wederkeerig. De Heer, de naastenliefde, en het geloof maken één, als leven, wil, en verstand; maar wanneer zij verdeeld worden, gaat een elk van hen te gronde als een tot stof vervallen parel.

655. Uit hetgeen werd aangehaald kan men zien, dat het geloof in den éénen en waren God maakt, dat het goede goed is ook in den inwendigen vorm; en omgekeerd, dat het geloof in een valschen God maakt, dat het goede slechts alleen in den uitwendigen vorm goed is, hetgeen niet het goede in zichzelf is, zooals het geloof der heidenen oudtijds in Jupiter, Juno en Apollo; der Filistijnen in Dagon, en der anderen in Baäl en Baälpeor, en van den magiër Bileam in zijn God, en der Egyptenaren in meerdere goden. Gansch anders is het geloof in den Heer, die de ware God en het eeuwige leven is, volgens Johannes in zijn eersten Brief 5: 20, en in wien al de volheid der Godheid lichamelijk woont, volgens Paulus in den Brief tot de Coloss. 2: 9. Wat is het geloof in God anders dan een opzien tot Hem en vandaar Zijn aanwezigheid,

en tevens de overtuiging, dat Hij helpt. En wat is het ware geloof anders dan dit en tevens de overtuiging, dat al het goede uit Hem is, en dat Hij maakt, dat Zijn goede zaligmakend wordt? Wanneer derhalve dit geloof zich met het goede verbindt, zoo valt de uitspraak voor het eeuwige leven; gansch anders is het echter gesteld, wanneer het zich niet met het goede verbindt, en nog meer, wanneer het zich met het booze verbindt.

656. Van welken aard de verbinding van de naastenliefde en het geloof is bij hen, die in drie goden gelooven, en nochtans zeggen, dat ze in één gelooven, werd boven aangetoond, namelijk, dat de naastenliefde zich met het geloof alleen verbindt in den natuurlijke uitwendigen mensch; de reden hiervan is deze, dat zijn gemoed in de voorstelling van drie goden is, en zijn mond in de belijdenis van één God; vandaar zou het gemoed, wanneer het zich op hetzelfde oogenblik in de belijdenis van den mond uitstortte, het uitspreken van “één God” onderdrukken, en de lippen openen en zijn “drie goden” uitstooten.

657. Dat het booze en het geloof in den éénen en waren God niet te zamen kunnen zijn, kan een ieder uit de rede zien, want het booze is tegen God, en het geloof is vóór God; en het booze behoort tot den wil en het geloof behoort tot de gedachte; en de wil vloeit in het verstand en doet het denken, maar niet omgekeerd. Het verstand leert alleen, wat men moet willen en doen. Daarom is het goede, dat zulk een mensch doet, in zichzelf het booze; het is als een glanzend been, waarvan het merg verrot is; het is als een tooneelspeler op de planken, die een rijksgroote voorstelt; en het is als het mooie aangezicht van een versleten hoer; en het is als een met zilverkleurige vleugels rondfladderende vlinder, die haar eitjes legt op de bladeren van een goeden boom, waardoor al zijn vrucht verderft; en het is als de welriekende damp uit een vergiftig gras; ja, het is als een zedelijke roover en een vrome pluimstrijker. Vandaar is zijn goede, dat in zichzelf het booze is, binnen in de kamer, terwijl zijn geloof, dat in den voorhof rondwandelt en redeneert, louter een hersenschim, een spook en een blaas is. Hieruit blijkt de waarheid der stelling, dat het geloof het vonnis maakt over het goede en het booze, dat daaraan verbonden wordt.

Niemand wordt de gedachte toegerekend, maar de wil.

658. Elk ontwikkelde weet, dat er twee vermogens of deelen van het gemoed zijn, de wil en het verstand; maar weinigen weten ze met juistheid te onderscheiden, en hun eigenschappen afzonderlijk te beschouwen, en deze daarna te verbinden. Zij, die dit niet kunnen, kunnen zich ook niet eenig dan alleen een allerduisterst begrip aangaande het gemoed vormen; wanneer daarom niet eerst de eigenschappen van een elk op zichzelf beschreven worden, zoo zal men dit niet begrijpen, dat niemand de gedachte wordt toegerekend, maar de wil. De eigenschappen van een elk zijn, kort samengevat, de volgende: 1. De liefde zelve, en de dingen, die tot de liefde behooren, zetelen in den wil; en de wetenschap, het inzicht en de wijsheid zetelen in het verstand, en de wil blaast hun zijn liefde in, en bewerkt hun gunst en instemming; vandaar komt het, dat zooals de liefde en het daaruit voortvloeiende inzicht is, van dien aard de mensch is. 2. Hieruit volgt ook, dat al het goede en eveneens al het booze tot den wil behoort, want al wat uit de liefde voortgaat, wordt goed genoemd, ook al zou het het booze zijn, want de verlustiging, die het leven der liefde uitmaakt, brengt dit voort; de wil treedt door deze verlustiging in het verstand en brengt de instemming voort. 3. De wil is derhalve het zijn of het wezen van het leven des menschen, het verstand is echter het bestaan of het ontstaan daarvan; en aangezien het wezen niets is tenzij in een zekeren vorm, evenzoo is de wil niets tenzij in het verstand; vandaar vormt de wil zich in. het verstand, en treedt op deze wijze in het licht. 4. De liefde in den wil is het einddoel, en zoekt en vindt in het verstand de oorzaken, door middel waarvan het zich tot de werking voortbeweegt; en aangezien het einddoel datgene is, wat men zich voorneemt en wat men bedoelt, zoo behoort ook het voornemen tot den wil en treedt door de bedoeling in het verstand, en drijft dit aan om de middelen te wikken en te wegen, en om zulke dingen te besluiten, die tot de werkingen leiden. 5. Al het eigene van den mensch is den wil in, en dit is uit de eerste geboorte boos, en wordt goed vanuit de tweede geboorte; de eerste geboorte is uit de ouders, de tweede echter uit den Heer. Uit dit weinige kan men zien, dat een andere eigenschap die van den wil, en een andere die van het verstand is, en dat zij vanuit de schepping verbonden zijn als zijn en bestaan; bijgevolg dat de mensch mensch is in de eerste plaats vanuit den wil, en in de tweede plaats vanuit het verstand. Vandaar komt het, dat den mensch de wil wordt toegerekend, maar niet de gedachte, bijgevolg het goede en het booze, aangezien deze, zooals gezegd werd, in den wil zetelen en daarvandaan in de gedachte van het verstand.

659. Dat den mensch niet eenig booze wordt toegerekend wat hij denkt, komt omdat de mensch zoo geschapen is, dat hij het goede of het booze kan verstaan en vandaar denken, het goede uit den Heer en het booze uit de hel; want hij is in het midden, en in het vermogen om het een of het ander te kiezen uit vrije keuze in geestelijke dingen, waarover in het desbetreffende hoofdstuk is gehandeld. En aangezien hij in het vermogen is om uit het vrije te kiezen, kan hij willen en niet willen; en hetgeen hij wil, dat wordt door den wil opgenomen en toegeëigend, maar hetgeen hij niet wil, dat wordt niet opgenomen en dus niet toegeëigend. Alle boosheden, waartoe de mensch van geboorte neigt, zijn den wil van zijn natuurlijke mensch ingeschreven; deze boosheden vloeien, voor zooveel hij daaruit opneemt, in de gedachten; desgelijks vloeien uit den Heer de goedheden met de waarheden van boven in de gedachten, en zij worden daar gewogen als gewichten in een weegschaal; indien dan de mensch de boosheden aanneemt, zoo worden deze opgenomen door den ouden wil, en voegen zich daaraan toe; wanneer hij echter de goedheden met de waarheden aanneemt, zoo wordt uit den Heer een nieuwe wil en een nieuw verstand boven den ouden wil gevormd, en hierin plant de Heer achtereenvolgens nieuwe goedheden door waarheden, en door deze onderwerpt Hij de boosheden, die beneden zijn, en verwijdert ze, en stelt alle dingen in orde. Hieruit blijkt ook, dat het denken datgene is, wat de boosheden zuivert en afscheidt, die van ouderswege in den mensch zetelen. Indien derhalve de boosheden, welke de mensch denkt, werden toegerekend, zoo zou geen hervorming en wederverwekking plaats kunnen grijpen.

660. Aangezien het goede tot den wil behoort, en het ware tot het verstand, en vele dingen in de wereld met het goede overeenstemmen, zooals de vruchten en de nutten, en de toerekening zelve overeenstemt met de waardeering en den prijs, zoo volgt hieruit, dat de dingen, die hier over de toerekening werden gezegd, vergeleken kunnen worden met alle geschapen dingen; want, zooals reeds eerder hier en daar werd aangetoond, hebben alle dingen in het heelal betrekking op het goede en het ware, en in het tegenovergestelde op het booze en het valsche. Derhalve kan een vergelijking gemaakt worden met de Kerk, hierin namelijk dat zij gewaardeerd wordt naar de naastenliefde en het geloof, en niet naar de ritueele dingen, die daaraan worden toegevoegd. Ook kan een vergelijking gemaakt worden met den dienaar der Kerk, die gewaardeerd wordt naar zijn wil en zijn liefde, en tevens naar zijn verstand in geestelijke dingen, en niet naar zijn minzaamheid en kleeding. Er bestaat ook een vergelijking met den eeredienst en met den tempel, waarin hij geschiedt; de eeredienst zelf geschiedt in den wil, en in het verstand als in zijn tempel, en

de tempel wordt niet vanuit zich heilig genoemd maar vanuit het Goddelijke, dat daarin geleerd wordt. En ook bestaat er een vergelijking met een rijk, waarin het goede regeert en tevens het ware, welk rijk men liefheeft, maar niet dat, waarin het ware en niet het goede regeert. Wie beoordeelt een koning naar zijn gevolg, zijn paarden en zijn wagens, en niet naar de koninklijkheid, waarvan men weet dat zij bij hem is; de koninklijkheid behoort tot de liefde en tot de voorzichtigheid in het regeeren. Wie beschouwt in een triomf niet den overwinnaar en uit hem de praal, en niet de praal en vanuit deze den overwinnaar, bijgevolg het formeele uit het essentiele, en niet omgekeerd? De wil is het essentiele en het denken is het formeele, en niemand kan aan het formeele iets anders toerekenen dan dat, wat het aan het essentiele ontleent, dus er wordt toegerekend aan het laatstgenoemde en niet aan het eerstgenoemde.

* * *

661. Hieraan zal ik de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen. DE EERSTE is deze: In de hoogere noordelijke streek dicht nabij het oosten in de geestelijke wereld zijn onderrichtsoorden voor knapen, en er zijn er voor jongelingen, en er zijn er voor mannen, en ook voor grijsaards. Allen, die als kleine kinderen sterven, worden naar deze plaatsen gezonden, en in den Hemel opgevoed; desgelijks worden daarheen allen gezonden, die nieuw uit de wereld aankomen, en naar erkentnissen aangaande den Hemel en de hel verlangen. Dit gebied is nabij het oosten, opdat allen onderricht worden door den uit den Heer voortgaanden invloed, want de Heer is het Oosten, omdat Hij in de Zon aldaar is, die uit Hem zuiver Liefde is. Vandaar is de warmte uit die Zon in haar wezen Liefde, en het licht daaruit in zijn wezen Wijsheid; deze worden hun uit den Heer vanuit die Zon ingeblazen, en zij worden ingeblazen naar gelang van de opneming, en de opneming is overeenkomstig de liefde tot wijs zijn. Na afloop van de tijden van onderricht worden diegenen van daar heen gezonden, die vol inzicht zijn geworden, en dezen worden discipelen des Heeren genoemd. Eerst worden zij van daar heen gezonden naar het westen, en zij, die daar niet blijven, naar het zuiden, en sommigen door het zuiden naar het oosten, en zij worden in de gezelschappen binnengeleid, waar hun woningen zullen zijn. Eens, toen ik over den Hemel en de hel nadacht, begon ik te verlangen naar een universeele erkentenis aangaande den staat van beide, wetende dat wie de universeele dingen weet, daarna de afzonderlijke kan begrijpen, aangezien deze in gene zijn zooals de deelen in

het geheel. In dit verlangen zag ik naar dit gebied in de noordelijke streek nabij het oosten, waar de onderrichtsoorden waren; en langs een weg, die mij toen geopend werd, ging ik daarheen, en trad een college binnen, waar jonge mannen waren; en ik wendde mij daar tot de hoofdleeraren, die onderricht gaven, en ik vroeg hun, of zij de universeele dingen betreffende Hemel en hel wisten. En zij antwoordden, dat zij er maar weinige wisten; maar zoo wij tegen het Oosten tot den Heer opzien, zullen wij verlicht worden en het weten. En zij deden aldus, en zij zeiden: “Er zijn drie universeele dingen der hel, maar de universeele dingen der hel zijn lijnrecht tegenovergesteld aan de universeele dingen des Hemels. De universeele dingen der hel zijn deze drie liefden: de liefde van het heerschen vanuit zelfliefde, de liefde van het bezitten der goederen van anderen vanuit wereldliefde, en de hoersche liefde. De daaraan tegenovergestelde universeele dingen des Hemels zijn deze drie liefden: de liefde van het heerschen vanuit de liefde van het nut, de liefde van het bezitten van de goederen der wereld vanuit de liefde van nutsbetrachting door dezelve, en de waarlijk echtelijke liefde.” Toen dit gezegd was, ging ik na een vredewensch heen en keerde huiswaarts. Toen ik thuis was, werd mij uit den Hemel gezegd: “Beschouw deze drie universeele dingen van boven en van onderen, en wij zullen ze daarna in uw hand zien”. Er werd gezegd “in de hand” aangezien alle dingen, die de mensch met het verstand beschouwt, aan de Engelen verschijnen alsof zij in de handen geschreven waren. Daarom wordt er in de Openbaring gezegd, dat zij een merkteeken ontvingen op het voorhoofd en op de hand (hfdst. 13: 16; hfdst. 14: 9; hfdst. 20: 4).

Hierna beschouwde ik de eerste universeele liefde der hel, welke de liefde van het heerschen vanuit zelfliefde was, en daarna de daarmee overeenstemmende universeele liefde des Hemels, die de liefde van het heerschen vanuit de liefde van nutten was; want het was mij niet veroorloofd, de eene liefde zonder de andere te beschouwen, aangezien het verstand de eene liefde niet zonder de andere gewaarwordt, want zij zijn aan elkander tegenovergesteld. Daarom moeten zij, opdat men beide gewaarworde, in tegenstelling de eene tegenover de andere gesteld worden; want een schoon en welgevormd gelaat blinkt te sterker op door daaraan een onschoon en wanstaltig gelaat tegenover te stellen. Toen ik de liefde van het heerschen vanuit zelfliefde onderzocht, werd mij de gewaarwording gegeven, dat deze liefde in den hoogsten graad helsch is, en vandaar bij hen is, die in de diepste hel zijn; en dat de liefde van het heerschen vanuit de liefde van nutten in den hoogsten graad hemelsch is, en vandaar bij hen is, die in den hoogsten Hemel zijn. Dat de liefde van het heerschen vanuit zelfliefde in den hoogsten graad helsch is, komt, omdat het heerschen vanuit

zelfliefdede een heerschen vanuit het eigene is, en des menschen eigene is van geboorte het booze zelf, en het booze zelf druischt lijnrecht tegen den Heer in. Hoe meer genen derhalve in dit booze voortschrijden, des te meer loochenen zij God en de heilige dingen der Kerk, en aanbidden zij zichzelf en de natuur. Laten zij, die in dit booze zijn, ik vraag hun, dit in zich onderzoeken, en zij zullen zien. Deze liefde is ook van dien aard, dat voor zooveel haar de teugels gevierd worden, hetgeen geschiedt, wanneer niets onoverkomelijks in den weg staat, zij van graad tot graad verder rent, en tot den hoogsten toe, en zich ook tot dezen niet beperkt, maar wanneer er niet nog een hoogere graad bestaat, zich bedroeft en zucht. Deze liefde stijgt bij politici dermate, dat zij koningen en keizers willen zijn, en, als het mogelijk was, over alle dingen der wereld heerschen en koningen der koningen en keizers der keizers genoemd worden; terwijl deze zelfde liefde bij de geestelijken dermate stijgt, dat zij goden willen zijn, en, voor zooveel mogelijk, over alle dingen des Hemels heerschen, en goden genoemd worden. Dat dezen en genen in hun hart niet eenigen God erkennen, zal men in hetgeen volgt zien. Maar anderzijds willen zij die heerschen willen vanuit de liefde van nutten, niet heerschen vanuit zichzelf, maar vanuit den Heer, aangezien de liefde van nutten vanuit den Heer is, en de Heer zelf is. Dezen beschouwen waardigheden niet anders dan als middelen om nutten te betrachten; deze stellen zij verre boven de waardigheden, terwijl de eerstgenoemden de waardigheden verre boven de nutten stellen.

Toen ik hierover nadacht, werd mij uit den Heer door een Engel gezegd: “Nu zult gij zien en u met het gezicht daarin bevestigen, van welken aard deze liefde is.” En toen opende zich plotseling ter linkerzijde het land, en ik zag uit de hel een duivel opklimmen met op zijn hoofd een vierhoekigen hoed, die over zijn voorhoofd tot op zijn oogen gedrukt was; zijn aangezicht was vol puisten als die van een vurige koorts; zijn oogen stonden wild, zijn borst was tot een rhombus opgezwollen. Uit zijn mond stiet hij rook als een oven, zijn lendenen stonden geheel en al in vuur; in plaats van voeten had hij beenige hielen zonder vleesch; en van zijn lichaam sloeg een stinkende en onreine warmte af. Toen ik hem zag, verschrikte ik, en riep hem toe: “Nader niet; zeg, vanwaar gij zijt.” En hij antwoordde met heesche stem: “Ik ben uit de lagere gebieden, en ik ben daar met tweehonderd in een gezelschap, dat boven alle gezelschappen het alleruitnemendste is. Daar zijn wij allen keizers der keizers, koningen der koningen, hertogen der hertogen, en vorsten der vorsten. Niemand is daar bloot keizer, noch bloot koning, hertog en vorst; wij zitten daar op tronen der tronen, en zenden van daar bevelen over het

gansche aardrijk en verder.” Toen zeide ik tot hem: “Ziet gij niet dat gij uit de fantasie van de uitnemendheid boven allen, raaskalt?” En hij antwoordde: “Hoe kunt gij zoo spreken, daar wij ons geheel als zoodanig zien en ook door onze metgezellen als zoodanig erkend worden.” Toen ik dit hoorde, wilde ik niet nogmaals zeggen: “Gij raaskalt”, aangezien hij uit fantasie raaskalde. En het werd mij te kennen gegeven, dat deze duivel, toen hij in de wereld leefde, slechts de beheerder van een huis was geweest; en dat hij zich toen in den geest dermate had opgeblazen, dat hij het gansche menschelijke geslacht bij zichzelf vergeleken verachtte, en

zich aan de fantasie had overgegeven, dat hij waardiger was dan een koning, en zelfs dan een keizer. Ten gevolge van dezen hoogmoed had hij God geloochend, en alle heilige dingen der Kerk als van geen belang voor hem beschouwd, maar als iets voor het stomme volk. Ten slotte vroeg ik hem: “Hoe lang zult gij tweehonderden daar elkander verheerlijken?” Hij zeide: “Tot in eeuwigheid; maar diegenen onder ons die anderen van wege de ontkenning van de uitnemendheid boven allen, kwellen, zinken weg; want het is ons toegestaan verheerlijkt te worden, maar niet om iemand het booze aan te doen.” Ik vroeg wederom: “Weet gij, welk lot diegenen hebben, die nederzonken?” Hij zeide: “Zij zinken in een zekeren kerker neer, waar zij geringer dan de geringen of de allergeingsten worden genoemd; en zij arbeiden”. Toen zeide ik tot dien duivel: “Pas dan maar op, dat gij niet ook neerzinkt.”

Daarna opende zich het land wederom, maar ter rechterzijde, en zag ik een anderen duivel opklimmen, met op het hoofd een soort van naar boven spits toeloopend hoofdsieraad, omwonden door de kronkels als van een ringslang, waarvan de kop boven de spits uitstak. Zijn aangezicht was melaatsch van voorhoofd tot kin, en eveneens beide handen; zijn lendenen waren naakt en zwart als roet, waardoorheen het vuur als van een oven duister gloeide, en de hiel van zijn voeten waren als twee adders. Toen de vorige duivel hem zag, wierp hij zich op de knieën en aanbad hem. Ik vroeg: “Waarom doet gij dat?” Hij zeide: “Deze is de god van hemel en land, en hij is almachtig”. En toen vroeg ik aan den ander: “Wat zegt gij hierop?” Hij antwoordde: “Wat zal ik zeggen? Ik heb alle macht over hemel en hel; het lot van alle zielen is in mijn hand.” En ik vroeg wederom: “Hoe kan deze, die een keizer der keizers is, zich zoozeer onderwerpen, en hoe kunt gij zijn aanbedding aannemen?” Hij antwoordde: “Hij is nochtans mijn knecht; wat is een keizer tegenover God; in mijn rechterhand is de banbliksem.” En toen zeide ik tot hem: “Hoe kunt gij zoo raaskallen? Gij zijt in de wereld slechts een

kanunnik geweest, en daar gij door de fantasie geplaagd werd, dat gij de sleutels had, en daarvandaan de macht om te binden en te ontbinden, hebt gij uw geest tot zulk een graad van waanzin opgeschroefd, dat gij nu gelooft God zelf te zijn." Hierover verontwaardigd zwoer hij, dat hij God was, en dat de Heer niet eenige macht in den Hemel had, "want", zeide hij, "Hij heeft alle macht op ons overgedragen. Wij behoeven maar te bevelen, en hemel en hel gehoorzamen eerbiedig; wanneer wij iemand naar de hel zenden, zoo nemen hem de duivelen terstond op; desgelijks nemen de engelen hem op, dien wij naar den hemel zenden." Ik vroeg hem verder: "Met hoevelen zijt gij in uw gezelschap?" Hij zeide: "Driehonderd, en allen zijn wij daar goden, maar ik ben de god der goden." Hierop opende zich de aarde onder de voeten van beiden, en zij zonken diep in hun hel weg. En het werd mij gegeven te zien, dat er onder hun hellen tuchthuizen waren, waarin diegenen vielen, die anderen schade toevoegden; want in de hel wordt aan een ieder zijn fantasie gelaten en ook zijn verheerlijking daarin, maar het is niet veroorloofd, een ander boos te doen. Dat zij daar van dien aard zijn, komt omdat de mensch dan in zijn geest is, en de geest, nadat hij van het lichaam gescheiden is, in de volle vrijheid komt om te handelen naar zijn aandoeningen en naar de daaruit voortvloeiende gedachten. Daarna werd het gegeven, in hun hellen te zien; en de hel, waar de keizers der keizers en de koningen der koningen waren, was vol van alle onreinheid, en zij verschenen als verschillende wilde dieren met grimmige oogen; desgelijks in de andere hel, waar de goden en de god der goden waren; en hierin verschenen afgrijselijke nachtvogels, die ochim en ijim genoemd worden, en rond om hen heen vlogen; aldus verschenen de beelden van hun fantasie aan mij. Hieruit bleek van welken aard de zelfliefde der politici en van welken aard de zelfliefde der geestelijken is; en dat de laatstgenoemde liefde daarin bestaat, dat zij goden willen zijn; en de eerstgenoemde daarin, dat zij keizers willen zijn; en dat zij op deze wijze willen en ook daarnaar streven, voor zooveel de teugels dezer liefden gevierd worden.

Nadat ik deze droeve en verschrikkelijke dingen gezien had, schouwde ik rondom mij, en zag twee Engelen, die niet ver van mij afstonden en met elkander spraken; de een was bekleed met een wollen toga, die van vlammig purper schitterde, en daaronder een tunica van glanzend wit lijnwaad; de ander droeg soortgelijke kleederen van scharlaken, met een naar boven spits toeloopend hoofdsieraad, waarin aan de rechterzijde eenige pyropen waren aangebracht. Ik trad op hen toe, en gaf hun den vredes-groet, en vroeg eerbiedig: "Waarom zijt gij hier beneden?" En zij antwoordden: "Wij hebben

ons op bevel des Heeren uit den Hemel hierheen nedergelaten, om met u te spreken over het gelukzalige lot dergenen, die willen heerschen vanuit de liefde van nutten; wij zijn vereerders des Heeren; ik ben de vorst van een gezelschap, de ander is de hoogepriester aldaar.” En de vorst zeide, dat hij de dienstknecht van zijn gezelschap was, aangezien hij het diende door nutten te betrachten; en de ander zeide, dat hij daar de dienaar der Kerk was, daar hij hen diende door de heilige dingen te bedienen tot nut hunner zielen; en dat beiden in eeuwigdurende vreugden zijn vanuit de eeuwige gelukzaligheid, welke uit den Heer in hen is; en dat alle dingen in dit gezelschap blinkend en grootsch zijn, blinkend door goud en kostbare steenen, en grootsch door paleizen en paradijzen. “De oorzaak hiervan”, zeiden zij, “is deze, dat onze liefde van te heerschen niet is vanuit zelfliefde, maar vanuit liefde van nutten; en aangezien de liefde van nutten uit den Heer is, blinken en schitteren alle goede nutten in de Hemelen; en aangezien wij allen in ons gezelschap in deze liefde zijn, verschijnt de atmosfeer aldaar goudkleurig, vanwege het licht aldaar, dat het goudkleurige ontleent aan het vlamme der Zon, en het vlamme der Zon stemt met deze liefde overeen.” Nadat zij dit gezegd hadden, verscheen ook mij een dergelijke sfeer rondom hen, en er werd een aromatische geur waargenomen, hetgeen ik hun ook zeide; en ik verzocht hun, nog iets meer toe te voegen aan hetgeen zij gezegd hadden over de liefde van het nut. En zij gingen voort, zeggende: “Naar de waardigheden, waarin wij zijn, hebben wij weliswaar gedongen, maar om geen ander einddoel, dan om vollediger nutten te kunnen betrachten en ze breeder te kunnen uitbreiden; en ook worden wij rondom overgoten met eer, en wij nemen haar aan, niet om onzentwil, maar terwille van het goede van het gezelschap. Want onze medebroeders en medegenooten, die tot het gewone volk aldaar behooren, weten nauwelijks anders, dan dat de eeren onzer waardigheden in ons zijn, en dat vandaar de nutten, die wij verrichten, vanuit ons zijn. Maar wij voelen het anders; wij voelen, dat de eeren der waardigheden buiten ons zijn, en dat zij zijn als de gewaden, waarmede wij bekleed zijn; doch dat de nutten die wij verrichten, vanuit de liefde van deze, binnen in ons zijn uit den Heer. En deze liefde ontvangt haar gezegendheid uit de gemeenschap met anderen door de nutten. En wij weten uit ervaring, dat voor zooveel wij nutten verrichten uit liefde daartoe, deze liefde groeit en met de liefde de wijsheid, waardoor mededeeling plaats vindt; maar dat voor zooveel wij de nutten in ons vasthouden en niet mededeelen, de zaligheid vergaat, en dan wordt het nut gelijk spijs, die in de maag verborgen ligt, en niet naar alle zijden heen verspreid het lichaam en zijn deelen voedt, maar onverteerd blijft

liggen, waaruit braken voortkomt. In één woord: de gansche Hemel is niets anders dan een houder van nut van eersten tot laatsten. Wat is het nut anders dan daadwerkelijke naastenliefde, en wat anders houdt de Hemelen samen dan deze liefde?" Na dit gehoord te hebben vroeg ik: "Hoe kan iemand weten, of hij nutten verricht vanuit zelfliefde dan wel vanuit liefde van nutten? Elk mensch, zoowel de goede als de booze, verricht nutten, en hij verricht nutten uit een zekere liefde. Gesteld, dat er in de wereld een gezelschap is, uit louter duivelen samengesteld, en een gezelschap, uit louter Engelen samengesteld; en ik ben van meening, dat de duivelen in hun gezelschap vanuit het vuur van de zelfliefde en vanuit den glans van hun eigen glorie even zooveel nutten zullen verrichten als de Engelen in het hunne; wie kan derhalve weten, vanuit welke liefde en vanuit welken oorsprong de nutten zijn?" De twee Engelen antwoordden hierop: "De duivelen verrichten nutten ter wille van zichzelf en ter wille van den roem, om tot eeren verheven te worden of om rijkdommen te gewinnen. De Engelen daarentegen verrichten niet om deze beweegredenen nutten, maar ter wille van de nutten vanuit de liefde van deze. De mensch kan geen onderscheid maken tusschen deze nutten, maar de Heer onderscheidt ze. Een ieder, die in den Heer gelooft, en de boosheden als zonden schuwt, verricht nutten uit den Heer; maar een ieder, die niet in den Heer gelooft, en ook de boosheden niet als zonden schuwt, verricht nutten uit zichzelf en voor zichzelf. Dit is het onderscheid tusschen de nutten, verricht door de duivelen, en tusschen de nutten, verricht door de Engelen." Nadat de twee Engelen dit gezegd hadden, gingen zij heen, en uit de verte verschenen zij rijdende in een vurigen wagen gelijk Elias, en werden in hun Hemel opgeheven.

662. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Na verloop van eenigen tijd ging ik een zeker bosch binnen, en wandelde daar, in overpeinzing verzonken aangaande hen, die in de begeerte en vandaar in de fantasie zijn van alle dingen te bezitten, die tot de wereld behooren. En toen zag ik op eenigen afstand van mij twee Engelen, die met elkander spraken, en mij af en toe aanzagen. Daarom trad ik naderbij, en terwijl ik nader kwam, spraken zij mij toe, en zeiden: "Wij werden in onszelven gewaar, dat gij datgene overpeinst, waarover wij spreken, of dat wij spreken over datgene, dat gij overpeinst, hetgeen voortkomt uit de wederkeerige mededeeling van de aandoeningen." Ik vroeg hun derhalve, waarover zij spraken, en zij zeiden: "Over de fantasie, over de begeerte en over het inzicht; en juist nu over hen, die zich verlustigen aan het visioen en de verbeelding van het bezit van alle dingen der wereld." En toen verzocht ik hun, dat zij hun gemoed zouden openbaren aangaande deze

drie dingen, aangaande de begeerte, de fantasie en het inzicht. En hun rede aanvangende zeiden zij: “Een ieder is van geboorte innerlijk in de begeerte, maar door opvoeding uiterlijk in het inzicht; en niemand is innerlijk, dus ten aanzien van den geest, in het inzicht, zooveel te minder in de wijsheid, tenzij uit den Heer. Want ieder wordt van de begeerte van het booze afgehouden en in het inzicht gehouden naar gelang van het opzien tot den Heer, en tevens naar gelang van de verbinding met Hem; zonder dit is de mensch niets anders dan begeerte; maar nochtans is hij in de uitwendige dingen of ten aanzien van het lichaam in het inzicht vanuit de opvoeding. Want de mensch begeert eeren en goederen, of voorrang en rijkdom; en deze twee verwerft hij niet, tenzij hij zich zedelijk en geestelijk, dus inzichtsvol en wijs vertoont; en van kindsbeen af leert hij zich zoo te vertoonen. En dit is de reden, waarom hij, zoodra hij onder de menschen of in de menigte komt, zijn geest omwendt en hem van de begeerte verwijderd, en uit de betamelijke en eerbare dingen, welke hij van kindsbeen af geleerd heeft en in het geheugen van het lichaam vasthoudt, spreekt en handelt; en hij neemt zich bovenal in acht, dat niets uit den waanzin der begeerte, waarin zijn geest is, te voorschijn komt. Vandaar is elk mensch, die niet innerlijk uit den Heer geleid wordt, een veinzer, een pluimstrijker, een huichelaar, en aldus een mensch in schijn, en toch geen mensch. Men kan van hem zeggen, dat zijn schil of zijn lichaam wijs is, terwijl zijn kern of zijn geest waanzinnig is; voorts dat zijn uitwendige menschelijk is en zijn inwendige dierlijk; dezulken zien met het achterhoofd naar boven, en met het voorste gedeelte van het hoofd naar beneden; zoo gaan zij rond als diegenen, die door loomheid bevangen zijn, met hangend hoofd en het gelaat voorover naar de aarde gekeerd. Wanneer zij het lichaam afleggen en geesten worden, en dan vrijgelaten zijn, worden zij de razernijen van hun begeerte. Want zij die in de zelfliefde zijn, begeeren over het heelal te heerschen, ja zelfs de grenzen daarvan ter vergrooting van hun heerschappij nog verder uit te strekken; nooit zien zij er het einde van. Zij die in de wereldliefde zijn, begeeren alle dingen der wereld te bezitten, en zij zijn bedroefd en vol nijd, zoo er bij anderen eenige schatten verborgen liggen. Opdat derhalve dezulken niet louter begeerten worden en aldus ophouden mensch te zijn, wordt het hun in de geestelijke wereld gegeven, te denken uit de vrees voor het verlies van den goeden naam, en aldus van eer en gewin, alsmede uit de vrees voor de wet en haar straf; en ook wordt het hun gegeven, het gemoed toe te leggen op eenige studie of eenig werk, waardoor zij in de uitwendige dingen worden gehouden en aldus in een staat van inzicht, hoezeer zij ook innerlijk ijlhoofdig en waanzinnig zijn.” Daarna vroeg ik hun, of allen, die in de begeerte zijn,

ook in de fantasie daarvan zijn. Zij antwoordden, dat diegenen in de fantasie hunner begeerte zijn, die innerlijk in zichzelf denken, en zich al te zeer aan hun verbeelding overgeven door met zichzelf te spreken. Want dezen scheiden hun geest bijna van het verband met het lichaam af, en overstroomden hun verstand vanuit een visioen, en verlustigen zich daarmede op onzinnige wijze, alsof zij het heelal bezaten. In dit delirium wordt na den dood de mensch verplaatst, die zijn geest aan zijn lichaam heeft onttrokken, en niet wilde afzien van de verlustiging van zijn delirium, terwijl hij uit godsdienst het een of ander dacht over de boosheden en valscheden, en het allerminst iets over de ongebreidelde zelfliefde, namelijk dat zij vernietigend is voor de liefde tot den Heer, en over de ongebreidelde wereldliefde, namelijk dat zij vernietigend is voor de liefde jegens den naaste.

Hierna kwam bij de twee Engelen en ook bij mij het verlangen op, om hen te zien, die uit wereldliefde in de visionnaire begeerte naar of in de fantasie van het bezit der rijkdommen van allen zijn; en wij werden gewaar, dat ons dit verlangen werd ingeblazen, opdat zij gekend zouden worden. Hun woonplaatsen waren onder het land waarop onze voeten stonden, maar boven de hel; daarom zagen wij elkander aan, en wij zeiden: "Laat ons gaan." En er verscheen een opening, en daarin een trap, waarlangs wij afdaalden; en er werd gezegd, dat zij van het oosten uit benaderd moesten worden, opdat wij niet in de wolk van hun fantasie zouden treden, en beneveld worden ten aanzien van het verstand, en dan tevens van het gezicht. En ziet, er verscheen een huis, gebouwd uit riet, dus vol spleten, midden in een wolk, die als een rook voortdurend naar buiten vloeiende door de spleten van drie wanden. Wij traden binnen en zagen vijftig hier en vijftig daar op banken zitten, en, van het oosten en het zuiden afgekeerd, zagen zij naar het westen en het noorden. Voor elk van hen stond een tafel, en op de tafel lagen volle geldzakken, en rondom de geldzakken een groote menigte goudstukken. En wij vroegen: "Zijn dit de rijkdommen van allen in de wereld?" Zij zeiden: "Niet van allen in de wereld maar van allen in het koninkrijk." De klank van hun spraak was sissend, en zijzelf verschenen met een rond aangezicht, dat een rossen gloed verspreide als de schelp van een slak, en de pupil van het oog flikkerde als het ware op een groenen achtergrond, hetgeen uit het licht der fantasie voortkwam. Wij stonden in het midden van hen, en wij zeiden: "Geloofst gij, dat gij alle rijkdommen van het koninkrijk bezit?" en zij antwoordden: "Wij bezitten ze." Daarna vroegen wij: "Wie van u?" Zij zeiden: "Een ieder." En wij vroegen: "Hoe een ieder, gij zijt velen!" Zij zeiden: "Een ieder van ons weet, dat het zijne het mijne is; niemand mag denken, en nog minder

zeggen: Het mijne is niet het zijne; maar een ieder mag denken en zeggen: Het uwe is het mijne.” De geldstukken op de tafels verschenen als van louter goud, ook voor ons; maar toen wij licht van het oosten binnenlieten, waren het goudkorreltjes, die zij door de vereenigde gemeenschappelijke fantasie zoo vergroot hadden. Zij zeiden, dat een ieder, die binnenkomt, een weinig goud moet meebrengen, dat zij in stukjes en deze tot korreltjes snijden, en door de eensgezinde kracht der fantasie tot geldstukken van grooteren vorm uitbreiden. En toen zeiden wij: “Waart gij niet als menschen van rede geboren; vanwaar is deze visionnaire verdwazing over u gekomen?” Zij zeiden: “Wij weten, dat het een ingebeeelde ijdelheid is, maar aangezien het de innerlijke dingen van ons gemoed aangenaam aandoet, komen wij hier binnen, en verlustigen ons als aan aller bezit. Maar wij vertoeven hier niet langer dan eenige uren, na verloop waarvan wij naar buiten gaan, en telkenmale keert dan het gezonde gemoed tot ons terug; maar nochtans komt op gezette tijden onze visionnaire verlustiging weer over ons, en maakt dat wij bij beurten weer naar binnen en bij beurten weer naar buiten gaan; aldus zijn wij beurtelings wijs en waanzinnig. Wij weten ook, dat diegenen een hard lot wacht, die anderen arglistig hun goederen afnemen.” Wij vroegen hun: “Welk lot?” Zij zeiden: “Zij worden verzwolgen, en naakt in een helschen kerker geworpen, waar zij gedwongen worden te werken voor kleeding en voor spijs, en daarna voor eenige penningen, die zij verzamelen en waarin zij de vreugde huns harten stellen; wanneer zij hun metgezellen echter kwaad doen, moeten zij een deel van hun penningen afgeven tot boete.”

663. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens bevond ik mij te midden van Engelen, en hoorde hun gesprek Hun gesprek betrof het inzicht en de wijsheid, namelijk dat de mensch niet anders voelt en gewaarwordt, dan dat beide in hem zijn, en dat aldus al wat hij wil en denkt, uit hemzelf is, terwijl toch hoegenaamd niets daarvan uit den mensch is, uitgezonderd het vermogen om ze op te nemen. Onder de verschillende dingen, die zij spraken, was ook dit, dat de boom der wetenschap van het goede en het booze in den tuin van Eden het geloof beteekende, dat het inzicht en de wijsheid uit den mensch waren, en dat de boom des levens beteekende, dat het inzicht en de wijsheid uit God waren, en dat Adam, omdat hij op aandringen van de slang van eerstgenoemden boom gegeten had, aldus geloovende, op deze wijze als God te zijn of te worden, uit den tuin verdreven en verdoemd werd. Terwijl de Engelen hierover in gesprek waren, kwamen twee priesters te zamen met een man, die in de wereld de gezant van een koninkrijk. geweest was; en ik vertelde hun, wat ik van de Engelen gehoord had over het inzicht en de

wijsheid; nadat zij dit gehoord hadden, begonnen deze drie te redetwisten over die beide, en ook over de voorzichtigheid, namelijk of zij uit God dan wel uit den mensch zijn. De woordenstrijd was heftig. Alle drie geloofden op gelijke wijze, namelijk dat zij uit den mensch zijn, omdat het gevoel zelf en vandaar de gewaarwording dit bevestigen; maar de priesters, die toen in den theologischen ijver waren, hielden vol, dat niets van inzicht en van wijsheid, en dus niets van voorzichtigheid uit den mensch is, en dit bevestigden zij door het volgende uit het Woord: *Een mensch kan geen ding nemen, zoo het hem uit den hemel niet gegeven zij* (Joh. 3: 27); en uit dit: Jezus zeide tot de discipelen: *Zonder Mij kunt gij niets doen* (Joh. 15: 5). Maar daar toen de Engelen gewaarwerden, dat hoewel de priesters zoo spraken, zij nochtans in hun hart evenzoo geloofden als de gezant van het koninkrijk, zoo zeiden de Engelen tot hen: “Legt uw kleederen af en trekt de kleederen van de dienaren van den staat aan, en gelooft dat gij dezen zijt”. En zij deden zoo, en toen dachten zij uit hun innerlijke zelf, en spraken uit de argumenten, die zij van binnen koesterden, en die daarin bestonden, dat alle inzicht en alle wijsheid in den mensch wonen, en dat zij van hem zijn, zeggende: “Wie heeft ooit gevoeld, dat zij uit God invloeden?” En zij zagen elkander aan, en bevestigden zich daarin. Het is een bijzonderheid in de geestelijke wereld, dat een geest van zichzelf denkt van dien aard te zijn als het kleed is, dat over hem hangt; de reden hiervan is deze, dat het verstand daar een ieder bekleedt. Op hetzelfde oogenblik verscheen een boom naast hen, en er werd tot hen gezegd: “Het is de boom der wetenschap van het goede en het booze; wacht u, daarvan te eten”. Maar nochtans brandden zij, verdwaasd door hun eigen inzicht, van begeerte om daarvan te eten; en zij zeiden tot elkander: “Waarom niet; is het niet een goede vrucht?” En zij traden toe en aten. Toen de koninklijke gezant dit bemerkte, kwamen zij samen, en werden vrienden des harten, en gingen tegelijk, zich bij de hand houdend, den weg van het eigen inzicht, “die naar de hel leidt. Maar ik zag hen van daar teruggeleid worden, daar zij nog niet voorbereid waren.

664. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens zag ik in de geestelijke wereld naar de rechterzijde, en bemerkte eenigen van de UITVERKORENEN, die met elkander spraken; en ik trad op hen toe, en zeide: “Ik zag u van verre, en rondom u een sfeer van hemelsch licht, waaraan ik erkende, dat gij tot hen behoort, die in het Woord uitverkorenen worden genoemd; daarom trad ik naderbij om het hemelsche te hooren, dat gij onder elkander sprekent.” En zij antwoordden: “Waarom noemt gij ons uitverkorenen?” En ik antwoordde: “Omdat men in de wereld, alwaar ik met het lichaam ben, niet beter weet

of onder de uitverkorenen in het Woord worden diegenen verstaan, die uit God voordat zij geboren zijn, of nadat zij geboren zijn, uitverkoren en tot den Hemel voorbeschikt worden, en dat aan hen alleen het geloof gegeven wordt als een merkteeken der uitverkiezing, en dat de overigen verworpen en aan zichzelf overgelaten worden, om langs welken weg zij willen naar de hel te gaan; maar nochtans weet ik, dat er geen uitverkiezing plaats vindt voor de geboorte, noch na de geboorte, maar dat allen tot den Hemel uitverkoren en voorbeschikt zijn, aangezien allen geroepen zijn; en dat de Heer na den dood diegenen kiest, die goed geleefd en recht geloofd hebben, en dezen nadat zij onderzocht zijn. Dat dit zoo is, werd mij door veel ondervinding te weten gegeven; en daar ik u zag, de hoofden omgord door een sfeer van hemelsch licht, werd ik gewaar, dat gij tot de uitverkorenen behoort, die tot den Hemel worden voorbereid.” Hierop antwoordden zij: “Gij bericht dingen, die wij te voren nooit gehoord hebben. Wie weet niet, dat er niet eenig mensch geboren wordt, die niet tot den Hemel geroepen is, en dat uit hen na den dood diegenen gekozen worden, die in den Heer geloofd hebben, en geleefd naar Zijne geboden; en dat een andere uitverkiezing te erkennen gelijk zou staan met den Heer niet alleen van onmacht om zalig te maken maar ook van ongerechtigheid te beschuldigen”.

665. Hierna werd uit den Hemel een stem gehoord van de Engelen, die onmiddellijk boven ons waren, zeggende: “Klimt hierheen op, en wij zullen een van u, die naar het lichaam nog in de natuurlijke wereld is, vragen, wat men daar weet aangaande het GEWETEN.” En wij klommen op, en nadat wij binnengetreten waren, kwamen ons eenige wijzen tegemoet, en zij vroegen mij: “Wat weet men in uw wereld aangaande het geweten?” En ik antwoordde: “Laat ons, zoo het u belieft, nederdalen en wij zullen zoowel uit de leeken als uit de geestelijken een aantal van diegenen kiezen, die voor wijzen worden gehouden en wij zullen loodrecht onder u staan, en hen ondervragen, en gij zult op deze wijze met uwe ooren hooren, wat zij antwoorden zullen.” En zoo geschiedde, en een uit de uitverkorenen nam een bazuin, en liet deze weerklinken naar het zuiden, noorden, oosten en westen; en toen waren na verloop van een klein uur zoovelen bijeen, dat zij bijna de ruimte van een stadie vulden. Maar de Engelen van boven schikten hen allen in vier groepen, waarvan de eene uit staatslieden bestond, de tweede uit geleerden, de derde uit medici, en de vierde uit geestelijken. Toen zij aldus gerangschikt waren, zeiden wij tot hen: “Vergeeft ons, dat wij u samengeroepen hebben; de reden hiervan is deze, dat de Engelen die recht boven ons zijn, van verlangen branden om te weten, wat gij in de wereld, waarin gij te voren geweest zijt,

gedacht hebt over het geweten, en vandaar wat gij nog daarover denkt, aangezien gij nog de vorige voorstellingen aangaande dergelijke dingen vasthoudt; want het is den Engelen medegedeeld, dat de erkentenis aangaande het geweten in de wereld onder de verloren erkentnissen behoort.” Hierop maakten wij een aanvang, en richtten ons eerst tot de groep, die uit staatslieden bestond, en verzochten hun, om openhartig te zeggen, zoo het hun behaagde, wat zij gedacht hadden en wat zij vandaar nog dachten aangaande het GEWETEN. Hierop antwoordden zij, de een na den ander, en hun antwoorden kwamen, in één samengevat, hierop neer, dat zij niet beter wisten of het geweten is bij zichzelf weten, dus mede-weten wat men beoogd, gedacht, gedaan en gesproken heeft. Maar wij zeiden tot hen: “Wij hebben niet gevraagd naar de etymologie van het woord geweten, maar naar het geweten.” En zij antwoordden: “Wat is het geweten anders dan de smart uit vooruit opgevatte vrees voor de gevaren, die eer en rijkdommen en ook de goede naam daardoor loopen. Maar deze smart wordt verstrooid door feestmalen en door bekers edelen wijn, en door de gesprekken over de spelen van Venus en haar knaap”. Hierop zeiden wij: “Gij schertst; zegt ons, zoo het u belieft, of iemand van u iets van angst uit een andere bron gevoeld heeft”. Zij antwoordden: “Wat andere bron; is niet de heele wereld als een theater, waarin een ieder zijn rol speelt, zooals de tooneelspelers in het hunne. Wij bedrogen en leidden een ieder om den tuin met zijn eigen begeerte, dezen met grapjes, genen met vleierijen, genen met listen, genen met geveinsde vriendschap, genen met gehuichelde oprechtheid, en genen door andere politieke kunstgrepen en lokmiddelen. Hieruit komt voor ons geen smart des gemoeds voort, maar integendeel vroolijkheid en blijdschap, die wij met uitgezette borst stil en toch vol uitademen. Wij hebben weliswaar door eenigen van ons genootschap hooren zeggen, dat af en toe een angst en beklemming als van hart en borst, en vandaar iets als een samentrekking des gemoeds over hen komt; maar toen zij hierover de apothekers raadpleegden, werd hun medegedeeld, dat het voortspruit uit een zwartgallig vocht, hetwelk voortkomt uit de onverteerde stoffen in de maag, of uit een zieken staat van de milt; maar wij hebben gehoord, dat sommigen van hen tot hun vroegere vroolijke stemmingen herstelden door middel van medicijnen.” Nadat wij dit gehoord hadden, richtten wij ons tot de groep, die uit geleerden bestond, waaronder ook verscheidene bekwame natuurkundigen waren, en, het woord tot hen richtend, zeiden wij: “Gij, die de wetenschappen bestudeerd hebt, en daarom voor orakels van wijsheid gehouden wordt, zegt, zoo het u behaagt, wat het geweten is.” En zij antwoordden: “Wat is dat voor een onderwerp van

behandeling? Wij hebben inderdaad gehoord, dat bij sommigen droefenis, neerslachtigheid en angst voorkomt, die niet alleen de gastrische streken van het lichaam aantast, maar ook de woonplaatsen van het gemoed; want wij gelooven, dat de beide hersenen deze woonplaatsen zijn, en daar deze uit doorlopende vezels bestaan, dat er een zeker scherp vocht is, welke deze vezels prikkelt, bijt en afknaagt, en aldus de sfeer der gedachten van het gemoed dermate drukt, dat het zich niet kan uitstorten in eenige verlustiging, welke uit de verscheidenheden voortkomt; het gevolg hiervan is, dat de mensch slechts op één ding de aandacht vestigt, waardoor de spankracht en de veerkracht dezer vezels te gronde gaat; vandaar haar weerspanningheid en stijfheid, waardoor de onregelmatige beweging der levensgeesten ontstaat, die door de medici ataxie wordt genoemd, en ook een afneming in hun functies, die lipothymie wordt genoemd. In één woord: het gemoed is dan als door vijandelijke benden belegerd, en kan zich dan evenmin hierheen en daarheen wenden als een vastgespijkerd wiel of een op zandbanken vastzittend schip. Dergelijke beklemmingen van het gemoed en dientengevolge van de borst overvallen hen, bij wie de heerschende liefde een verlies leed; wanneer deze liefde wordt aangevallen, zoo trekken zich de hersenvezels samen, en deze samentrekking verhindert, dat het gemoed zijn vrijen gang gaat, en in verschillende vormen genoegens schept. Wanneer dezulken in deze crisis zijn, worden zij, een ieder naar zijn temperament, door verschillende soorten van fantasieën, krankzinnigheden en deliria overvallen, en sommigen door hersenaandoeningen in godsdienstige dingen, welke zij gewetenskwellingen noemen.” Hierna keerden wij ons tot de derde groep, die uit medici bestond, waaronder ook chirurgen en apothekers waren; en wij zeiden: “Misschien weet gij, wat het geweten is; of het een aangrijpende pijn is, die zoowel het hoofd als het parenchyma van het hart aantast, en vandaar de daaronder liggende streken, die van den opperbuik en den onderbuik, dan wel iets anders?” En zij antwoordden: “Het geweten is niets anders dan zulk een pijn; wij kennen de oorsprongen daarvan beter dan ieder ander, want het zijn toevallige ziekten, die de organische deelen van het lichaam aangrijpen, en ook de organische deelen van het hoofd, bijgevolg ook het gemoed, aangezien dit in de organische deelen van de hersenen zetelt als de spin in het middelpunt der draden van haar web, door middel waarvan het op dezelfde wijze uit- en rondloopt. Deze ziekten noemen wij organische ziekten, en diegene daarvan, welke van tijd tot tijd terugkeeren, chronische ziekten. Maar zulk een pijn, als ons door de zieken beschreven wordt met gewetenspijn, is niets anders dan een hypochondrische ziekte, die eerst de milt, en daarna de alvleeschklier en

de darmscheil van hun eigen functies berooft; daaruit komen de maagziekten voort, waardoor kwaadsappigheid ontstaat; want er vindt een drukking om den maagmond plaats, die maagkramp wordt genoemd; hieruit komen de met zwarte, gele of groene gal doortrokken vochten voort, waardoor de kleinste bloedvaten, die men haarvaten noemt, worden verstopt, hetgeen cachexie, atrophie en vergroeiing ten gevolge heeft, en ook peripneumonia notha door taai slijm en een etterige en bijtende lymfhe in de gansche bloedmassa. Dergelijke dingen vloeien ook voort uit de uitstorting van etter in het bloed en in het waterig deel daarvan, tengevolge van het opengaan van etterzakken, zweren en ettergezwollen in het lichaam; wanneer dit bloed door de strotslagaders in het hoofd stijgt, schuurt, knaagt en bijt het de mergachtige en de bastachtige deelen en de vliezen der hersenen, en verwekt aldus pijnen, die gewetenspijnen genoemd worden.” Toen wij dit gehoord hadden, zeiden wij tot hen: “Gij spreekt de taal van Hippocrates en van Galenus; dit is grieksch voor ons; wij verstaan het niet; wij vroegen niet naar deze ziekten, maar naar het geweten, dat alleen tot het gemoed behoort.” En zij zeiden: “De ziekten van het gemoed en de ziekten van het hoofd zijn dezelfde, en de laatste stijgen uit het lichaam op, want hoofd en lichaam hangen samen als de twee verdiepingen van één huis, tusschen welke een trap is, waarlangs men opklimt en nederdaalt. Wij weten daarom, dat de staat van het gemoed onafscheidelijk afhangt van den staat van het lichaam; maar wij hebben deze zware drukkingen of hoofdpijnen, die gij, naar wij begrijpen, onder gewetenspijnen verstaat, genezen, sommige door wondpleisters en trekpleisters, sommige door aftreksels en emulsies, en sommige door prikkelende en door pijnstillende middelen.” Toen wij dus nog dergelijke dingen meer van hen gehoord hadden, wendden wij ons om, en richtten wij ons tot de geestelijken, en zeiden: “Gij weet, wat het geweten is; zegt het derhalve en onderricht de aanwezigen.” En zij antwoordden: “Wat het geweten is, weten wij en weten wij niet. Wij hebben geloofd, dat het de WROEGING is, die de uitverkiezing voorafgaat, dat is, het moment waarop de mensch met geloof begiftigd wordt, waardoor hem een nieuw hart en een nieuwe geest gewordt, en hij wordt wederverwekt. Maar wij hebben bemerkt, dat maar over weinigen deze wroeging komt, slechts over eenigen een vrees en vandaar een angst voor het helsche vuur, en nauwelijks over iemand een vrees voor de zonden en vandaar voor den gerechten toorn Gods. Maar wij, biechtvaders, hebben hen genezen door het evangelie, dat Christus door het lijden des kruises de verdoemenis heeft weggenomen, en aldus het helsche vuur uitgebluscht, en den Hemel geopend voor hen, die gezegend worden met het geloof, waarin de toerekening

der verdienste van Gods Zoon gegrift is. Bovendien bestaan er in verschillende godsdiensten, zoowel in de ware als in de fanatieke, personen met teergevoelig geweten, die zich bezwaren maken in de dingen des heils, niet alleen in de essentieele maar ook in de formeele, en ook in de dingen van geen belang. Daarom weten wij, zooals wij tevoren zeiden, dat er een geweten is, maar wat en hoedanig het ware geweten is, dat bovenal geestelijk moet zijn, weten wij niet.”

666. Al deze uitspraken, die door de vier groepen gedaan waren, hadden de Engelen, die boven hen waren, aangehoord; en zij zeiden tot elkander: “Wij worden gewaar, dat niemand in het Christendom weet, wat geweten is; laat ons daarom een van ons nederzenden om hen te onderrichten.” En toen stond opeens in hun midden een Engel in een wit gewaad, om wiens hoofd een lichtende gordel verscheen, waarin kleine sterretjes waren; en deze sprak de vier groepen toe en zeide: “Wij hebben in den Hemel gehoord, dat gij in volgorde uwe meeningen hebt voorgedragen aangaande het GEWETEN, en dat gij allen het daarvoor hieldt, dat het een soort van gemoedspijn is, die het hoofd en vandaar het lichaam, of het lichaam en vandaar het hoofd zwaar maakt. Doch het geweten is, op zichzelf beschouwd, niet de een of andere pijn, maar het is een geestelijk willen, overeenkomstig de dingen, die tot den godsdienst en het geloof behooren, te handelen. Vandaar komt het, dat zij, die zich in het bezit van een geweten verheugen, in de kalmte des vredes en in een inwendige gezegendheid zijn, wanneer zij naar het geweten handelen, en in een zekere onrust, wanneer zij daartegen handelen. De gemoedspijn echter, die gij voor het geweten hieldt, is niet het geweten, maar de verzoeking, welke een strijd is van geest en vleesch, en wanneer deze geestelijk is, ontleent zij haar ader aan het geweten; doch wanneer zij slechts natuurlijk is, zoo ontleent zij haar oorsprong aan de ziekten, welke de medici even te voren opsomden. Wat echter het geweten is, kan door voorbeelden verduidelijkt worden: een priester, die een geestelijken wil heeft om de waarheden te onderwijzen opdat zijn kudde zalig worde, heeft een geweten, maar hij, die onderwijst ter wille van eenige andere beweegreden als zijn einddoel, heeft geen geweten. Een rechter, die eenig en alleen de gerechtigheid in aanmerking neemt, en deze met oordeel oefent, heeft geweten; maar hij, die in de eerste plaats de geschenken, de vriendschap en de gunst in aanmerking neemt, heeft geen geweten. Verder heeft elk mensch, die goederen van een ander bij zich heeft, zonder dat de ander het weet, en er dus zonder vrees voor de wet en voor het verlies van eer en goeden naam zijn voordeel mee kan doen, zoo hij ze nochtans teruggeeft, omdat ze niet van hem zijn, een geweten, want hij doet

het gerechte ter wille van het gerechte. Zoo ook heeft hij, die tot een ambt kan komen, maar weet, dat een ander, die ook daarnaar dingt, nuttiger voor het gezelschap is, een goed geweten, zoo hij aan den ander zijn plaats afstaat ter wille van het goede van het gezelschap; desgelijks in de overige gevallen. Al diegenen, die een geweten hebben, spreken wat ze spreken uit het hart, en doen wat ze doen uit het hart, want zij hebben geen verdeeld gemoed, daar zij naar datgene wat ze als waar en goed verstaan en gelooven, spreken en doen. Hieruit volgt, dat er een volmaakter geweten kan bestaan bij hen, die meer dan anderen in de waarheden des geloofs, en die meer dan anderen in de heldere gewaarwording zijn, dan bij hen, die minder verlicht en in een donkere gewaarwording zijn. In het ware geweten is het geestelijke leven zelf van den mensch, want daarin is zijn geweten verbonden met de naastenliefde; daarom staat voor hen uit het geweten handelen gelijk met uit hun geestelijk leven handelen, en tegen het geweten handelen staat voor hen gelijk met tegen dit hun leven handelen. Bovendien, wie weet niet uit de gewone spreektaal, wat het geweten is; wanneer men bijvoorbeeld van iemand zegt: Deze heeft een geweten, bedoelt men dan niet ook: Deze is een gerecht mensch; en omgekeerd, wanneer men van iemand zegt: Deze heeft geen geweten, bedoelt men dan niet ook: Deze is ongerecht.” Toen de Engel dit had uitgesproken, werd hij terstond in zijn Hemel opgeheven; en de vier groepen vereenigden zich tot een enkele, en nadat zij eenigen tijd met elkander over de uitspraken van den Engel gesproken hadden, ziet, zoo werden zij wederom verdeeld in vier groepen, maar in andere dan eerder; in eene, waarin diegenen waren, die de woorden van den Engel begrepen en daarmede instemden; in een tweede groep, waarin diegenen waren, die niet begrepen maar toch daaraan bijval schonken; in een derde, waarin diegenen waren, die niet wilden begrijpen, zeggende: “Wat hebben wij met het geweten te maken” en in een vierde, waarin diegenen waren, die daarom lachten, zeggende: “Wat is het geweten anders dan wind?” En ik zag, hoe zij zich van elkander scheidden, en toen de twee eerste groepen zich heen begaven ter rechterzijde, en de twee laatste groepen ter linkerzijde, en dezen nederdaalden en genen opklommen.

Twaalfde Hoofdstuk

De Doop

Zonder de erkenntenis aangaande den geestelijken zin des Woords kan niemand weten, wat de twee sacramenten: Doop en Heilig Avondmaal, behelzen en uitwerken.

667. Dat in alle en in elk der dingen des Woords een geestelijke zin is, en dat deze zin tot dusver onbekend was, en dat hij heden ten dage geopend is ter wille van de Nieuwe Kerk, welke uit den Heer moet worden ingesteld, werd in het Hoofdstuk over de HEILIGE SCHRIFT aangetoond. Van welken aard die zin is, kan men niet alleen daar, maar ook in het hoofdstuk over den DECALOOG zien, die ook volgens dezen zin ontvouwd werd. Wie zou, wanneer deze zin niet geopend was, over deze twee Sacramenten, Doop en Heilig Avondmaal, anders denken dan volgens den natuurlijken zin, die de zin van de letter is, en vandaar zeggen of in zichzelf mompelen: Wat is de Doop anders dan het uitgieten van water op het hoofd van een klein kind, en wat heeft dat met de zaligheid te maken? voorts: Wat is het Heilig Avondmaal anders dan een tot zich nemen van brood en wijn, en wat heeft dat met de zaligheid te maken; en bovendien: Waarin ligt het heilige in deze dingen anders dan hierin, dat zij door de kerkelijke orde als Goddelijke heilige dingen zijn opgenomen en bevolen, terwijl zij op zichzelf niets anders dan ceremoniën zijn, waarvan de kerken zeggen, dat zij, wanneer het Woord Gods zich aan deze elementen toevoegt, tot Sacramenten worden. Ik beroep mij op de leeken, en ook op de geestelijken, of zij aangaande deze twee Sacramenten in hun geest en hart iets anders gewaarwerden, en of zij deze niet om verschillende oorzaken en redenen als Goddelijk vereerd hebben; terwijl toch deze twee Sacramenten, in den geestelijken zin beschouwd, de allerheiligste dingen van den eeredienst zijn. Dat zij van dien aard zijn, zal blijken uit hetgeen volgt, alwaar hun nutten voorgedragen zullen worden. Maar aangezien de nutten dezer Sacramenten geenszins in iemands gemoed kunnen opkomen, tenzij de geestelijke zin hen blootlegt en ontvouwt, zoo volgt hieruit, dat zonder dien zin niemand iets anders kan weten, dan dat het ceremoniën zijn, die heilig zijn, omdat zij op bevel werden ingesteld.

668. Dat de Doop bevolen werd, blijkt duidelijk uit het doopen van Johannes in de Jordaan, waartoe geheel Judea en Jeruzalem uitging (Matth. 3: 5, 6;

Markus 1: 4, 5); voorts, dat de Heer onze Verlosser zelf door Johannes gedoopt werd (Matth. 3: 13 tot 17); en bovendien hieruit, dat Hij den discipelen gebood, alle natiën te doopen (Matth. 28: 19). Wie, die zien wil, ziet niet, dat er in deze inzetting het Goddelijke is gelegen, dat tot dusver verborgen was, omdat de geestelijke zin des Woords niet eerder werd onthuld? En deze zin is heden ten dage onthuld, want de Christelijke Kerk, zooals zij in zichzelf is, zet nu voor het eerst in. De vorige kerk was Christelijk slechts in naam, maar niet in werkelijkheid en wezen.

669. De twee Sacramenten, Doop en Heilig Avondmaal, zijn in de Christelijke Kerk als twee kleinooden in den schepter des konings; kent men de nutten daarvan niet, zoo zijn zij slechts als twee figuren uit ebbenhout aan een staf. Deze twee Sacramenten in de Christelijke Kerk kunnen ook vergeleken worden met de twee robijnen of karbonkels op den mantel van een keizer; kent men de nutten daarvan niet, zoo zijn zij als twee carneolen of kristallen op een toga. Zonder de door den geestelijken zin onthulde nutten dezer twee Sacramenten, zouden dienaangaande slechts gissingen worden uitgestrooid, zooals de gissingen bij diegenen zijn, die uit de sterren waarzeggen, ja zelfs zooals zij oudtijds bij diegenen waren, die uit de vlucht der vogels of uit de ingewanden voortekenen opmaakten. De nutten dezer twee Sacramenten kunnen worden vergeleken met een tempel, die tengevolge van zijn ouderdom in de aarde is verzonken, en tot aan het dak met puin rondom overdekt ligt, en waarover jongemannen en grijsaards loopen, met wagens en te paard heenrijden, zonder te weten, dat onder hun voeten zulk een tempel verborgen is, waarin zich altaren van goud, wanden van binnen van zilver, en versieringen uit kostbaar gesteente bevinden, die niet uitgegraven en aan het licht gebracht kunnen worden, tenzij door den geestelijken zin, welke heden werd ontdekt voor de Nieuwe Kerk, om van nut te zijn in den eeredienst des Heeren. Deze Sacramenten kunnen ook vergeleken worden met een dubbelen tempel, waarvan de een beneden, de ander boven is; en in den onderste daarvan wordt het Evangelie gepredikt aangaande de Nieuwe Komst des Heeren, en ook aangaande de wederverwekking en bijgevolg aangaande de zaligmaking uit Hem; van dezen tempel leidt rond om het altaar heen een gang omhoog naar den bovensten tempel, waarin het Heilig Avondmaal gevierd wordt, en vandaar voert een toegang tot den Hemel, alwaar de Heer hen overneemt. Ook kunnen zij vergeleken worden met den Tabernakel, waarin na den ingang de tafel verschijnt, waarop de brooden der aangezichten in hun orde liggen gerangschikt, en ook het gouden altaar voor het reukwerk, en in het midden de kandelaar met de aangestoken lampen, waardoor al deze dingen zichtbaar

worden; en ten slotte wordt voor hen, die zich verlichten laten, de voorhang tot het heilige der heiligen geopend, alwaar, in de plaats van de ark, welke den decaloog bevatte, het Woord is nedergelegd, waarover de genadestoel is geplaatst met de Cherubim van goud. Deze dingen zijn uitbeeldingen van die twee Sacramenten met hun nutten.

Onder de wassing, de Doop genoemd, wordt een geestelijke wassing verstaan, welke de zuivering van boosheden en valschheden is, en aldus de wederverwekking.

670. Dat den zonen Israëls wasschingen bevolen werden, is bekend uit de door Mozes gegeven inzettingen, zooals bijvoorbeeld, dat Aharon zich wasschen zou, alvorens de dienstkleederen aan te trekken (Levit. 16: 4, 24), en alvorens tot het altaar te naderen om te dienen (Exod. 30: 18 tot 21; hfdst. 40: 30, 31); desgelijks de Levieten (Num. 8: 6, 7); en ook anderen, die door zonden onrein waren geworden; en dat zij door de wasschingen geheiligd worden genoemd (Exod. 29: 1, 4; hfdst. 40: 12; Levit. 8: 6). Daarom waren, opdat zij zich wasschen zouden, de koperen zee en verschillende waschbekkens naast den tempel opgesteld (1 Kon. 7: 23 tot 39); ja zelfs, dat zij de vaten en gereedschappen wieschen, zooals de tafel, de banken, de bedden, de schotels en de bekers (Levit. 11: 32; hfdst. 14: 8, 9; hfdst. 15: 5 tot 12; hfdst. 17: 15, 16; Matth. 23: 25, 26, 27). Maar de wasschingen en tal van dergelijke dingen werden den zonen Israëls daarom opgelegd en bevolen, wijl de bij hen ingestelde Kerk een uitbeeldende Kerk was, en deze zoodanig was, opdat zij de toekomstige Christelijke Kerk zou voorstellen; daarom hief de Heer, toen Hij in de wereld kwam, de uitbeeldende dingen op, die alle uitwendig waren, en stichtte Hij een Kerk, waarvan alle dingen inwendig zouden zijn; aldus deed de Heer de symbolen weg, en onthulde Hij de beeltenissen zelve, zooals iemand een voorhang wegtrekt of een deur opent, en maakt, dat men de innerlijke dingen niet alleen ziet maar ook daarheen gaat. De Heer behield van al deze dingen er slechts twee, die in één samenvatting alle dingen der inwendige Kerk bevatten zouden, en deze zijn de Doop in de plaats van de wasschingen, en het Heilig Avondmaal in de plaats van het lam, dat elken dag geofferd werd, en ten volle op het Paaschfeest.

671. Dat de bovenvermelde wasschingen een voorstelling en een afschaduwing gaven van de geestelijke wasschingen, die zuiveringen van boosheden en valschheden zijn, dat wil zeggen, dat zij ze uitbeeldden, blijkt duidelijk uit de volgende plaatsen: *Als de Heer zal afgewasschen hebben den drek der dochteren van Zion, en de bloeden afgewischt, in den geest des gericht, en in den geest der loutering* (Jes. 4: 4); *Al wiescht gij u met salpeter, en vermenigvuldiget gij voor u de zeep, toch zou uwe ongerechtigheid de vlekken behouden* (Jerem. 2: 22; Job 9: 30, 31); *Wasch mij van mijne ongerechtigheid, en ik zal witter zijn dan sneeuw* (Psalm 51: 4, 9); *Wasch uw hart van boosheid, o Jeruzalem, opdat gij behouden wordt* (Jerem. 4: 14); *Wascht u, reinigt u, doet de boosheid uwer werken van voor*

Mijne oogen weg, houdt op van kwaad te doen (Jes. 1: 16). Dat het wasschen van den geest des menschen bedoeld werd met het wasschen van zijn lichaam, en dat de inwendige dingen der Kerk werden uitgebeeld door de uitwendige, zooals zij in de Israëlietische Kerk waren, komt duidelijk uit in deze woorden des Heeren: *De farizeën en de schriftgeleerden, ziende dat Zijne discipelen de brooden met ongewasschen handen aten, schimpten; want de farizeën en al de Joden eten niet, tenzij dat zij de handen met de vuist gewasschen hebben; behalve vele andere dingen, die zij aangenomen hebben te houden, zooals de wassch,ingen der drinkbekers en kannen, en koperen vaten, en bedden; tot hen en tot de schare zeide de Heer: Hoort Mij allen, en verstaat; Er is niets van buiten den mensch in hem ingaande, hetwelk hem kan verontreinigen; maar de dingen, die van hem uitgaan, die zijn het, welke hem verontreinigen* (Markus 7: 1, 2, 3, 4, 14, 15; Matth. 15: 2, 11, 17, 18, 19, 20); en elders, zooals: *Wee u, gij schriftgeleerden en farizeën, want gij reinigt het uitwendige des drinkbekers en des schotels, maar de inwendige dingen zijn vol van roof en onmatigheid; gij blinde farizeër, reinig eerst het inwendige des drinkbekers en des schotels, opdat ook het uitwendige rein worde* (Matth. 23: 25, 26). Hieruit blijkt duidelijk, dat met de wassing, de Doop genoemd, een geestelijke wassehing wordt bedoeld, welke de zuivering van boosheden en valschheden is.

672. Welke mensch van gezonde rede kan niet zien, dat het wasschen van aangezicht, handen en voeten, en van alle ledematen, ja zelfs van het geheele lichaam in een bad, niets anders bewerkt, dan dat de vuilheden worden weggewassehen, opdat men voor de menschen in menschelijken vorm rein verschijne? En wie kan niet verstaan, dat niet eenig wasschen in den geest des menschen binnendringt, en dien op dezelfde wijze rein maakt? Want elke dief, plunderaar en roover kan zich wasschen totdat hij blinkend schoon is, maar wordt daarmede de zucht tot dieven, plunderen en rooven weggevischt? Vloeit niet het inwendige in het uitwendige, en brengt de werkingen van zijn wil en verstand teweeg, en niet het uitwendige in het inwendige; want dit laatste is tegen de natuur, omdat het tegen de orde is, terwijl het eerste volgens de natuur is, omdat het volgens de orde is.

673. Hieruit volgt, dat de wassing en ook de Doop, wanneer niet het inwendige des menschen van boosheden en valschheden gezuiverd wordt, evenmin iets bewerken als de door de Joden gereinigde potten en schalen, en als, zooals daar ook volgt, de graven, die van buiten schoon schijnen, maar van binnen vol zijn van doodsbeenderen en alle onreinigheid (Matth. 23: 25 tot 28); hetgeen verder nog hieruit blijkt, dat de hellen vol zijn van satans vanuit zoowel gedoopte als niet gedoopte menschen. Wat echter de Doop

bewerkt, zal men zien in hetgeen volgt; daarom draagt de Doop zonder zijn nutten en vruchten evenmin tot het heil bij, als de driedubbele mijter op het hoofd van den paus, en het teeken des kruises op zijn schoenen tot zijn hooge priesterlijke verhevenheid, en evenmin als het purper kleed om den kardinaal tot zijn waardigheid, of als de mantel om den bisschop tot de ware bediening van zijn ambt; en evenmin als de troon, de kroon, de scepeter en de rijksmantel bij een koning tot zijn koninklijke macht; en evenmin als de zijden muts op het hoofd van den met lauweren onderscheiden doctor tot zijn inzicht; en evenmin als de vaandels voor een ruitertroep tot hun dapperheid in den oorlog; ja zelfs kan men nog zeggen, dat de Doop den mensch niet meer zuivert, dan het wasschen bij een schaap of lam vóór het scheren, want de van den geestelijken mensch gescheiden natuurlijke mensch is louter dierlijk, ja zelfs is hij, zooals eerder werd aangetoond, meer wild beest dan het wilde beest des wouds. Daarom, ook al wiescht gij u met regenwater, met dauwwater, met water van de allervoortreffelijkste bronnen, of, zooals de Profeten zeggen, al reinigdet gij u met salpeter, hysop, zalf of zeep iederen dag, gij zoudt nochtans van uwe ongerechtigheden niet anders gezuiverd kunnen worden dan door de middelen der wederverwekking, waarover gehandeld werd in de hoofdstukken over het berouw, en over de hervorming en wederverwekking.

Aangezien door de besnijdenis van de voorhuid de besnijdenis van het hart werd uitgebeeld, is in de plaats van de besnijdenis de Doop ingesteld, opdat een inwendige Kerk zou volgen op de uitwendige Kerk, welke in alle en de afzonderlijke dingen een beeld was van de inwendige Kerk.

674. Het is in de Christelijke wereld bekend, dat er een inwendige en een uitwendige mensch is, en dat de uitwendige dezelfde is als de natuurlijke mensch, en de inwendige dezelfde als de geestelijke mensch, aangezien in dezen zijn geest is; en dat er, aangezien de Kerk uit menschen bestaat, een inwendige en een uitwendige Kerk bestaat; en wanneer men de opeenvolging der Kerken in haar orde van de oude tijden tot den huidigen beschouwt, zal men zien, dat de voorafgaande Kerken uitwendige Kerken waren, dat is, dat haar eeredienst in uitwendige dingen bestond, welke de inwendige dingen der Christelijke Kerk uitbeeldden, die uit den Heer, toen Hij in de wereld was, gegrondvest werd, en die thans voor het eerst uit Hem wordt opgebouwd. Het voornaamste, wat de Israëlietische Kerk van de overige Kerken in de Aziatische wereld, en later van de Christelijke onderscheidde, was de besnijdenis. En aangezien, zooals gezegd werd, alle dingen van de Israëlietische Kerk, die uitwendige dingen waren, een beeld waren van alle dingen der Christelijke Kerk, die inwendige dingen zijn, was het voornaamste teeken van gene Kerk innerlijk een dergelijk als het teeken der Christelijke Kerk; want de besnijdenis beteekende de verwerping van de begeerten des vleesches, en aldus de zuivering van de boosheden; iets dergelijks beteekent ook de Doop. Hieruit blijkt duidelijk dat de Doop werd bevolen in de plaats van de besnijdenis, zoowel opdat de Christelijke Kerk onderscheiden zou worden van de Joodsche Kerk, als ook opdat de inwendige Kerk aldus nader onderkend mocht worden, en deze wordt onderkend aan de nutten van den Doop, waarover in hetgeen volgt.

675. Dat de besnijdenis werd ingesteld tot een teeken, dat de menschen van de Israëlietische Kerk uit het nageslacht van Abraham, Izak en Jakob waren, blijkt uit de volgende plaatsen: God zeide tot Abraham: *Dit is Mijn verbond, dat gijlieden houden zult tusschen Mij en tusschen u, en tusschen uw zaad na u; dat al het mannelijke u besneden worde, en gij zult het vleesch uwer voorhuid besnijden, dat het tot een teeken zij van het verbond tusschen Mij en u* (Gen. 17: 10, 11); dat het verbond of het teeken des verbonds naderhand door Mozes bevestigd werd, Levit. 12: 1, 2, 3. En daar deze Kerk door dit teeken van de overige werd onderscheiden, daarom werd, voordat de zonen Israëls over de

Jordaan gingen, bevolen, dat zij andermaal besneden zouden worden (Jozua 5). De reden hiervan was deze, dat het land Kanaän de Kerk uitbeeldde en de rivier de Jordaan de inleiding in de Kerk; en bovendien werd, opdat zij dit teeken in het land Kanaän zelf indachtig zouden zijn, het volgende bevolen: *Als gij in het land gekomen zult zijn, en allerlei boom ter spijsze geplant zult hebben, zoo zult gij de voorhuid daarvan, deszelfs vrucht besnijden; drie jaren zal het u met de voorhuid behept zijn, en niet gegeten worden* (Levit. 19: 23). Dat de besnijdenis uitbeeldde en vandaar beteekende de verwerping van de begeerten des vleesches, en aldus de zuivering van boosheden, iets dergelijks als de Doop, blijkt uit de plaats en in het Woord, waar gezegd wordt, dat zij het hart besnijden zouden, zooals in de volgende: Mozes zeide: *Besnijd de voorhuid uws harten, verhardt uwen nek niet* (Deut. 10: 16); *Besnijden zal Jehovah God uw hart, en het hart van uw zaad, opdat gij bemint Jehovah, uwen God, uit uw gotische hart, uit uwe gansche ziel, opdat gij levet* (Deut. 30: 6). En bij Jeremia: *Besnijd u voor Jehovah, opdat Hij wegdooe de voorhuid uws harten, gij man van Jehudah, en gij inwoners van Jeruzalem, opdat Mijn toorn niet uitvare als een vuur van wege de boosaardigheid uwer werken* (hfdst. 4: 4); en bij Paulus: *In Jezus Christus heeft noch besnijdenis eenige kracht, noch voorhuid, maar het geloof, door naastenliefde werkende, en een nieuw schepsel* (Gal. 5: 6; hfdst. 6: 15). Hieruit blijkt nu, dat in de plaats van de besnijdenis de Doop werd ingesteld, daar door de besnijdenis des vleesches de besnijdenis des harten werd uitgebeeld, hetgeen eveneens de zuivering van de boosheden beteekent, want alle soorten van boosheden komen voort uit het vleesch, en de voorhuid beteekent zijn vuile liefden. Aangezien de besnijdenis en de wassing van den Doop iets gelijks beteekenen, wordt bij Jeremia gezegd: *Besnijd u voor Jehovah, opdat Hij de voorhuid uws harten wegdoet* (hfdst. 4: 4), en even verder: *Wasch uw hart van boosheid, Jeruzalem, opdat gij behouden wordt* (vers 14). Wat de besnijdenis en de wassing des harten is, leert de Heer bij Mattheus (hfdst. 15: 18, 19).

676. Er waren er verscheidenen bij de zonen Israëls, en heden ten dage zijn er bij de Joden, die gelooven, dat zij boven allen zijn uitverkoren, omdat zij besneden zijn, en onder de Christenen, omdat zij gedoopt zijn, terwijl toch beide, de besnijdenis en de Doop, alleen gegeven zijn ten teeken en ter herinnering, dat men van de boosheden moet worden gezuiverd, en aldus uitverkoren zal worden. Wat is het uitwendige zonder het inwendige bij den mensch anders dan een tempel zonder eeredienst, die van niet eenig nut is tenzij hij tot stal dient; en verder, wat is het uitwendige zonder het inwendige anders dan een akker vol stoppels en riet zonder graan; dan een wijngaard

met louter ranken en bladeren zonder druiven; dan een vijgeboom zonder zijn vrucht, dien de Heer vervloekte (Matth. 21: 19); dan de lampen zonder olie in de handen der dwaze maagden (Matth. 25: 3); ja zelfs dan een woonplaats in een mausoleum, waar lijken onder de voeten liggen en beenderen rondom de wanden, en nachtelijke spoken onder het dak vliegen; of dan een door pardels getrokken wagen, met een wolf als koetsier, en een dwaas als inzittende; immers, de uitwendige mensch is de mensch niet, maar slechts de gedaante van een mensch, want het inwendige, dat is, het wijs zijn uit God, maakt den mensch. Evenzoo is het gesteld met den besnedene en den gedoopte, wanneer hij niet zijn hart besnijdt of wascht.

Het eerste nut van den Doop is de inleiding in de Christelijke Kerk, en tegelijk dan de inlijving onder de Christenen in de geestelijke wereld.

677. Dat de Doop de inleiding in de Christelijke Kerk is, blijkt uit vele dingen, bij voorbeeld uit de volgende: I. Dat de Doop in de plaats van de besnijdenis werd ingesteld, en dat evenals de besnijdenis een teeken was, dat men tot de Israëlietische Kerk behoorde, de Doop een teeken is, dat men tot de Christelijke Kerk behoort, zooals in het vorige artikel werd aangetoond; en het teeken bewerkt niets anders, dan dat men erkend wordt, zooals men aan de kleine kinderen van twee moeders lintjes van verschillende kleur bindt om ze van elkander te onderscheiden en niet te verwisselen. II. Dat de Doop slechts een teeken der inleiding in de Kerk is, blijkt duidelijk uit den Doop der kleine kinderen, die gansch en al van rede verstoken zijn, en niet geschikter om iets van het geloof op te nemen dan de nieuwe takken van een boom. III. Dat niet alleen de kleine kinderen gedoopt worden, maar ook alle vreemde proselieten, die tot den Christelijken godsdienst bekeerd worden, zoowel kleinen als grooten, en zulks vooraleer zij onderwezen zijn geworden, op de belijdenis alleen, dat zij het Christendom willen omhelzen, waarin zij door den Doop worden ingewijd; hetgeen ook de Apostelen deden, overeenkomstig de woorden des Heeren: *dat zij alle natiën tot discipelen zouden maken en hen doopen* (Matth. 28: 19). IV. Dat *Johannes allen, die tot hem kwamen uit Judea en Jeruzalem, doopte in de Jordaan* (Matth. 3: 6; Markus 1: 5). Dat het in de Jordaan geschiedde vond hierin zijn oorzaak, dat deze rivier de toegang was tot het land Kanaän, en door het land Kanaän de Kerk werd aangeduid, die daar was, en vandaar door de Jordaan de inleiding in de Kerk. Dat dit land de Kerk beteekende, en de Jordaan de inleiding in haar, zie men in de Onthulde Openbaring, n. 285. Doch dit geschiedt op aarde. In de Hemelen echter worden de kleine kinderen door den Doop in den Christelijken Hemel binnengeleid, en hun worden daar door den Heer Engelen toegewezen, die voor hen zorg dragen. Zoodra derhalve de kleine kinderen gedoopt zijn, worden Engelen over hen aangesteld, door wie zij in een staat worden gehouden om het geloof in den Heer te ontvangen. Maar naarmate zij opgroeien, en over zichzelf beginnen te beschikken en zich in het bezit van eigen rede te verheugen, verlaten de beschermengelen hen, en trekken zij zelve zulke geesten naar zich toe, die met hun leven en geloof één maken; hieruit blijkt duidelijk, dat de Doop de inlijving onder de Christenen ook in de geestelijke wereld is.

678. Dat niet alleen de kleine kinderen, maar allen door den Doop onder de Christenen in de geestelijke wereld worden ingelijfd, komt omdat de volken en natiën in die wereld naar hun godsdienstigheden worden onderscheiden; de Christenen zijn in het midden, de Mahomedanen rond om hen heen, de afgodendienaren van velerlei soort achter dezen, en de Joden aan de zijden. Bovendien zijn allen van denzelfden godsdienst in gezelschappen gerangschikt, in den Hemel overeenkomstig de aandoeningen der liefde tot God en jegens den naaste, in de hel in groepen overeenkomstig de aan deze beide liefden tegenovergestelde aandoeningen, dus overeenkomstig de begeerten van het booze. In de geestelijke wereld, waaronder wij zoowel den Hemel als de hel verstaan, zijn alle dingen op allerstrengst onderscheiden wijze geordend in het algemeen en in elk deel, of in geslacht en in elk soort. Van de scherp onderscheiden ordening hangt daar de instandhouding van het gansche heelal af; en deze onderscheiding is niet mogelijk, tenzij een ieder, nadat hij geboren is, aan eenig teeken onderkend worde, tot welke religieuze gemeenschap hij behoort; want zonder het Christelijke teeken, dat de Doop is, zou de een of ander mahomedaansche geest, of iemand uit de afgodendienaren, zich bij de pasgeboren Christelijke kinderen en ook bij de knapen kunnen voegen, en hun een neiging tot zijn godsdienst inblazen, en aldus hun gemoederen aftrekken en hen van het Christendom vervreemden, hetgeen gelijk zou staan met de geestelijke orde te verdraaien en te verstoren.

679. Een ieder, die de uitwerkingen tot aan haar oorzaken naspoort, kan weten, dat de bestendigheid aller dingen afhangt van de orde; en dat de orden menigvuldig zijn, algemeene en bijzondere; en dat er één is, die de universeelste is, waarvan de algemeene en de bijzondere in een continue reeks afhangen; en dat de universeelste in alle binnendringt als het wezen zelf in de vormen, en dat zij zóó en niet anders één maken. Het is deze eenheid, welke de instandhouding van het geheel maakt, dat anders ineen zou vallen, en niet alleen zou terugvallen in den eersten chaos, maar in het niets. Hoe zou het met den mensch gesteld zijn, wanneer in zijn lichaam niet alle en de afzonderlijke dingen op de strengste wijze geordend waren, en hun gemeenschap niet van één hart en van de long afhing; wat zou hij anders zijn dan een verward iets? Zou dan de maag haar functies verrichten, de lever en de alvleeschklier de hare, de darmscheil en de kronkeldarmscheil de hare, de nieren en de darmen de hunne? Uit de orde in hen en onder hen komt het voort, dat deze dingen in het algemeen en afzonderlijk voor den mensch als één verschijnen. Wat zou er zonder onderscheiden orde in het gemoed of den geest van den mensch, als niet de gemeenschap daarvan van wil en verstand afhing, anders zijn dan een

verward en onverteerd iets? Zou de mensch zonder deze orde meer kunnen denken en willen, dan zijn portret op tafel of zijn gesneden beeld in huis? Wat zou de mensch zijn zonder den allernauwkeurigst geordenden invloed uit den Hemel en zonder de opneming daarvan; en wat zou deze invloed zijn zonder de universeelste orde, waarvan de regeering van het geheel en van al zijn deelen afhangt, dus wanneer deze niet van God afhing, en wanneer niet in Hem en uit Hem alle dingen zijn, leven, en bewogen worden? Dit kan voor den natuurlijken mensch verduidelijkt worden door ontelbare dingen, zoo bijvoorbeeld door deze: Wat zou een keizerrijk of koninkrijk zonder orde anders zijn dan een bende roovers, waarvan meerderen samengeschaard er duizenden zouden ombrengen, en ten slotte weinigen deze meerderen; wat zou een stad zijn zonder orde, ja zelfs wat een huis zonder orde; en wat een rijk, een stad, een huis, wanneer er niet iemand in was, die de opperste leiding had?

68o. Bovendien, wat is de orde zonder het onderscheid, en wat is het onderscheid zonder de aanwijzingen, en wat de aanwijzingen zonder de kenteekenen, waaraan de hoedanigheden onderkend worden, want zonder een begrip van de hoedanigheden wordt de orde niet als orde gekend. De teekens of aanduidingen in keizer- en koninkrijken zijn de titels der waardigheden en de daaraan toegekende rechten van beheer; vandaar de graden van ondergeschiktheid, waardoor allen als in één samen gerangschikt worden. Op deze wijze oefent de koning zijn koninklijke macht uit, die overeenkomstig de orde over velen verdeeld is, waardoor zijn rijk tot een rijk wordt. Desgelijks is het gesteld met zeer vele andere dingen, zooals in legers; welke sterkte zouden zij hebben, indien zij niet wel onderscheiden geordend waren in brigades, de brigades in bataljons, en deze in compagnieën, met aan het hoofd van elke afdeeling ondergeschikte officieren, en over allen een die het opperbevel voert? En wat zouden deze rangschikkingen zijn zonder de kenteekenen, die men vaandels noemt, welke aanwijzen tot welken post een ieder behoort? Door zulke dingen werken allen in de veldslagen als één te zamen, en zonder deze zouden zij zich niet anders op den vijand storten dan als benden van honden met open bekken, met geblaf en looze woede; en dan zouden allen zonder dapperheid door den in goede slagorde opgestelden vijand worden afgemaakt; want wat vermogen de verdeelden tegen de vereenigden? Hierdoor is dit eerste nut van den Doop in het licht gesteld, namelijk dat de Doop een teeken is in de geestelijke wereld, dat men tot de Christenen behoort, want een ieder wordt daar ingelijfd in gezelschappen en groepen overeenkomstig den aard van het Christendom in hem of buiten hem.

Het tweede nut van den Doop is, dat de Christen den Heer Jezus Christus, den Verlosser en Zaligmaker, moge kennen en erkennen en Hem volgen.

681. Dit tweede nut van den Doop, hetwelk daarin bestaat, dat men den Heer, den Verlosser en Zaligmaker Jezus Christus kenne, volgt onafscheidelijk op het eerste, dat in de inleiding in de Christelijke Kerk en in de inlijving onder de Christenen in de geestelijke wereld bestaat; en wat zou dit eerste nut zonder dit daarop volgende tweede nut anders zijn dan alleen maar een naam. Het zou inderdaad niet anders zijn dan als een onderdaan, die zich aan een koning hecht, en toch de wetten van den koning of van het vaderland verwerpt, en zich aan een barbaarschen koning hecht, en hem dient; of niet anders dan als een knecht, die zich in dienst stelt van een heer, en kleederen als diens livrei ontvangt, en dan wegvlucht, en in diens kleederen een ander dient; of niet anders dan als een vaandrig, die met het vaandel wegloopt, het in stukken snijdt, en de flarden daarvan of in de lucht werpt, of onder de voeten der soldaten, om vertreden te worden. Kortom, den naam hebben van een Christen te zijn, dat is, Christus toe te behooren, en Hem niet erkennen en Hem niet volgen, dat is, niet leven overeenkomstig Zijn geboden, is even ijel als een schaduw, als rook, en als een zwart geworden schilderij; want de Heer zegt: *Wat noemt gij Mij Heer, en doet niet hetgeen Ik zeg* (Lukas 6: 46 en vervolg); *Velen zullen te dien dage tot Mij zeggen: Heer, Heer! maar dan zal Ik hun bekennen: Ik ken u niet* (Matth. 7: 22, 23).

682. Onder den naam van den Heer Jezus Christus wordt in het Woord niets anders verstaan dan de erkenning van Hem en een leven overeenkomstig Zijne geboden. De reden, waarom Zijn naam deze beteekenis heeft, zie men in de uitlegging van het tweede gebod in den Decaloog: *Gij zult den naam van God niet ijdellijk gebruiken*. Niets anders wordt onder den naam des Heeren verstaan in de volgende plaatsen: *Jezus zeide: Gij zult van alle natiën gehaat worden om Mijnen naam* (Matth. 10: 22; hfdst. 24: 9, 10); *Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijnen naam, daar ben Ik in het midden van hen* (Matth. 18: 20); *Zoovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven zonen Gods te zijn, dien die in Zijnen naam gelooven* (Joh. 1: 12); *Velen geloofden in Zijnen naam* (Joh. 2: 23); *Die niet gelooft, is alreeds geoordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in den naam van den eenigverwekten Zoon Gods* (Joh. 3: 17, 18); *Zij die gelooven, zullen het leven hebben in Zijnen naam* (Joh. 20: 31); *Om Mijns naams wil hebt gij gearbeid, en zijt niet moede geworden* (Openb. 2: 3), en elders. Wie kan niet zien, dat onder den naam des Heeren

in deze plaatsen niet de naam alleen verstaan wordt, maar de erkenning van Hem, dat Hij de Verlosser en Zaligmaker is, en tevens de gehoorzaamheid, en ten slotte het geloof in Hem? Want in den Doop ontvangt het kleine kind het teeken des kruises op voorhoofd en borst, zijnde het teeken der inwijding in de erkenning en in den eeredienst des Heeren. Onder den naam wordt ook iemands hoedanigheid verstaan, omdat een ieder in de geestelijke wereld naar zijn hoedanigheid wordt genoemd. Daarom beteekent het aannemen van den naam van Christen de hoedanigheid, namelijk dat iemand uit Christus het geloof in Christus en de liefde jegens den naaste heeft. Dit wordt onder den naam verstaan in de Openbaring: *De Zoon des Menschen zeide: Gij hebt weinige namen in Sardis, die hunne kleederen niet bevlekt hebben; en zij zullen met Mij wandelen in witte, overmits zij het waardig zijn* (hfdst. 3: 4); door “wandelen met den Zoon des Menschen in witte” wordt aangeduid: den Heer volgen, en leven naar de waarheden Zijns Woords. Iets dergelijks wordt onder den naam verstaan bij Johannes: *Jezus zeide: De schapen hooren Mijne stem, en Mijne eigene schapen roep Ik bij name, en Ik leid ze uit; Ik ga voor hen heen, en de schapen volgen Mij, overmits zij Mijne stem kennen; maar eenen vreemde zullen zij niet volgen, overmits zij de stem der vreemden niet kennen* (hfdst. 10: 3, 4, 5); “bij name” wil zeggen: bij hun hoedanigheid waardoor zij Christenen zijn; en “Hem volgen” wil zeggen: naar Zijne stem hooren, dat is, Zijn geboden gehoorzamen. Dezen naam ontvangen allen in den Doop, want hij is in het teeken.

683. Wat is de naam zonder de werkelijkheid anders dan een leeg iets, en anders dan een klank, zooals die terugkaatst van de boomen des wouds of van gewelven, en een echo wordt genoemd; of als het bijna ziellooze geluid van droomenden, of als het geluid van den wind, van de zee of van een machine, waarin niets van nut gelegen is; ja, wat is zelfs de naam van koning, van hertog, van consul, van bisschop, van abt, van monnik, zonder de functie, die aan den naam verbonden is, anders dan ijdelheid? Wat is aldus de naam van Christen, als men nochtans gelijk een barbaar leeft en tegen de geboden van Christus in, anders dan een opzien naar het teeken van den satan in plaats van naar het teeken van Christus, wiens naam toch met gouden draden in den Doop geweven is. Wat zijn diegenen, die, na het teeken van Christus ontvangen te hebben, daarna Zijn eeredienst bespotten, bij het hooren van Zijn naam tieren, en Hem niet als Zoon Gods maar als den zoon van Jozef erkennen, wat zijn zij anders dan oproerlingen en koningsmoordenaars? En wat zijn hun woorden anders dan lasteringen tegen den Heiligen Geest, die niet vergeven kunnen worden, noch in deze eeuw, noch in de toekomstige? Dezen bijten,

als het ware als honden, met open muilen naar het Woord, en verscheuren het met hun tanden. Bij hen zijn tegen Christus en tegen Zijn eeredienst *alle tafels vol van uitspuwsel der ontlasting* (Jes. 28: 8; Jerem. 48: 26), terwijl toch de Heer Jezus Christus is: de Zoon des Allerhoogsten Gods (Lukas 1: 32, 35); de Eenigverwekte (Joh. 1: 18; hfdst. 3: 16); de Ware God en het Eeuwige Leven (1 Joh. 5: 20, in wien al de volheid der Godheid lichamelijk woont (Coloss. 2: 9); en dat Hij niet de zoon van Jozef is (Matth. 1: 25), behalve duizenden dingen op andere plaatsen.

Het derde nut, hetgeen het einddoel is, is dat de mensch wederverwekt worde.

684. Dit nut is het eigenlijke nut, terwille waarvan de Doop bestaat, aldus dat van het einddoel. De reden hiervan is, dat de ware Christen den Heer Jezus Christus, den Verlosser, kent en erkent, die, omdat Hij de Verlosser is, ook de Wederverwekker is; dat de verlossing en de wederverwekking één maken, zie men in het hoofdstuk over de hervorming en de wederverwekking (art. 3); voorts, omdat de Christen het Woord bezit, waarin de middelen van de wederverwekking beschreven zijn, en de middelen zijn daar het geloof in den Heer en de naastenliefde jegens den naaste. Dit is hetzelfde als hetgeen gezegd wordt van den Heer, namelijk, dat *Hij doopt met den Heiligen Geest en met vuur* (Matth. 3: 11; Markus 1: 8 tot 11; Lukas 3: 16; Joh. 1: 33). Onder den Heiligen Geest wordt het Goddelijk Ware des geloofs verstaan, en onder het vuur het Goddelijk Goede der liefde of der naastenliefde, beide voortgaande uit den Heer. Dat door den Heiligen Geest het Goddelijk Ware des geloofs wordt verstaan, zie men in het hoofdstuk over den HEILIGEN GEEST; en dat onder het vuur het Goddelijk Goede der liefde wordt verstaan, in de ONTHULDE OPENBARING (n. 468, 395); en door middel van deze beide geschiedt alle wederverwekking uit den Heer. Dat de Heer zelf door Johannes gedoopt werd (Matth. 3: 13 tot 17; Markus 1: 9; Lukas 3: 21, geschiedde niet alleen, omdat Hij voor de toekomst den Doop wilde instellen, en met het voorbeeld voorgaan, maar ook omdat Hij Zijn Menschelijke verheerlijkte, en dit Goddelijk maakte, zooals Hij den mensch wederverwekt, en hem geestelijk maakt.

685. Uit hetgeen te voren en nu gezegd is kan men zien, dat de drie nutten van den Doop als één samenhangen, zooals de eerste oorzaak, de middeloorzaak, die de uitwerkende is, en de laatste oorzaak, die de uitwerking en het eigenlijke einddoel is, ter wille waarvan de vorige zijn. Want het eerste nut is, dat men een Christen genoemd wordt; het tweede, daaruit volgende, is, dat men den Heer, den Verlosser, Wederverwekker en Zaligmaker kenne en erkenne; en het derde is, dat men uit Hem wederverwekt worde; en wanneer dit geschiedt, is men verlost en behouden. Daar deze drie nutten in orde op elkander volgen, en zich in het laatste verbinden, en vandaar in de voorstelling der Engelen als één samenhangen, daarom verstaan, wanneer een Doop voltrokken wordt, of in het Woord van den Doop gelezen en de Doop genoemd wordt, de daarbij tegenwoordige Engelen niet den Doop, maar de wederverwekking. Vandaar wordt onder deze woorden des Heeren:

Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden (Markus 16: 16), door de Engelen in den Hemel verstaan, dat wie den Heer erkent en wederverwekt wordt, zalig zal worden. Vandaar komt het ook, dat de Doop door de Christelijke Kerken op aarde het **BAD DER WEDERVERWEKKING** wordt genoemd. Laat daarom de Christen weten, dat hij die niet in den Heer gelooft, hoewel hij gedoopt is, niet kan worden wederverwekt, en dat de Doop zonder het geloof in den Heer hoegenaamd niets uitwerkt; men zie boven in dit hoofdstuk art. 2, n. 4. Dat de Doop de zuivering van boosheden insluit, en aldus de wederverwekking, kan ieder Christen overbekend zijn, want wanneer hij als klein kind gedoopt wordt, maakt de priester met den vinger op voorhoofd en borst het teeken des kruises als een gedachtenis aan den Heer, en daarna wendt hij zich tot de peten, en vraagt, of het kind afziet van den duivel en van al zijn werken, en of hij het geloof aanneemt, waarop door de peten in de plaats van het kind geantwoord wordt: Ja. Het afzien van den duivel, dat is, van de boosheden, die uit de hel komen, en het geloof in den Heer, vervolmaken de wederverwekking.

686. In het Woord wordt gezegd, dat de Heer, onze Verlosser, doopt met den Heiligen Geest en met vuur, en dat daaronder wordt verstaan, dat de Heer den mensch wederverwekt door het Goddelijk Ware des geloofs, en door het Goddelijk Goede der liefde of der naastenliefde, zie men boven in dit artikel n. 1. Zij, die wederverwekt zijn door den Heiligen Geest, dat is, door het Goddelijk Ware des geloofs, zijn in de Hemelen onderscheiden van hen, die zijn wederverwekt door het vuur, dat is, door het Goddelijk Goede der liefde. Zij, die door het Goddelijk Ware des geloofs werden weder-verwekt, gaan in den Hemel in kleederen van wit fijn lijnwaad, en worden geestelijke Engelen genoemd; maar zij, die zijn wederverwekt door het Goddelijk Goede der liefde, gaan in purperen kleederen, en worden hemelsche Engelen genoemd. Zij, die met witte kleederen bekleed gaan, worden verstaan onder het volgende: *Zij volgen het Lam, gekleed met wit en rein fijn lijnwaad* (Openb. 19: 14); *Zij zullen met Mij wandelen in witte* (Openb. 3: 4; voorts hfdst. 7: 14). *De Engelen die in het graf des Heeren werden gezien in witte en blinkende kleederen* (Matth. 28: 3; Lukas 24: 4) behoorden tot dit geslacht, want het fijn lijnwaad beteekent de gerechtigheden der heiligen (Openb. 19: 8, alwaar dit openlijk gezegd wordt). Dat de kleederen in het Woord de waarheden beteekenen, en de witte kleederen en die van fijn lijnwaad de Goddelijke waarheden, zie men in de Onth. Openb. n. 379, alwaar dit werd aangetoond. Dat zij, die ook wederverwekt zijn door het Goddelijk Goede der liefde, in purperen

kleederen zijn, komt omdat het purper de kleur der liefde is, welke zij ontleent aan het vuur der zon en aan het roode daarvan, waardoor de liefde wordt aangeduid (men zie de ONTHULDE OPENBARING, n. 468, 725). Aangezien de kleederen de waarheden beteekenen, daarom werd diegene, die onder de uitgenoodigden niet met bruiloftskleederen gekleed zijnde gevonden werd, uitgeworpen en in de uiterlijke duisternis geworpen (Matth. 22: 11, 12, 13).

687. Bovendien wordt de Doop als wederverwekking door vele dingen zoowel in den Hemel als in de wereld uitgebeeld; IN DEN HEMEL, zooals nu gezegd werd, door witte en purperen kleederen, en verder door de bruiloft van de Kerk met den Heer; voorts door den Nieuwen Hemel en de Nieuwe Aarde, en door het Nieuwe Jeruzalem, dat daaruit nederdaalt, waarvan Hij, die op den troon zat, zeide: *Zie, Ik maak alle dingen nieuw* (Openb. 21: 1 tot 4, 5); en door *de rivier van het levende water, voortkomende uit den troon Gods en des Lams* (Openb. 22: 1, 2); en ook door de vijf voorzichtige maagden, die lampen en olie hadden, en met den Bruidegom ingingen tot de bruiloft (Matth. 25: 1, 2, 10). De gedoopte, dat is, de wederverwekte, wordt bedoeld met een schepsel (Markus 16: 15; Rom. 8: 19, 20, 21), en met een nieuw schepsel (2 Cor. 5: 17; Galat. 6: 15), want hij wordt schepsel genoemd naar geschapen worden, waardoor eveneens wederverwekt worden aangeduid wordt (men zie de ONTHULDE OPENBARING, n. 254). IN DE WERELD wordt de wederverwekking door verschillende dingen aangeduid, zooals door het bloeien van alle dingen van het aardrijk in den lentetijd, en door hun geleidelijken groei tot de vorming van vruchten; desgelijks door het groeien van elken boom, van elken struik en van elke bloem van de eerste warme maand tot de laatste. Ook wordt zij uitgebeeld door het geleidelijk rijpen van alle vruchten van het eerste vruchtbeginsel af tot aan haar volheid; dan wordt zij uitgebeeld door de morgen- en avondregens, en door den dauw, bij welcher komst zich de bloemen openen, terwijl zij zich sluiten als de duisternis van den nacht nadert; voorts door de welriekende geuren van tuinen en velden; en ook door den regenboog in de wolk (Gen. 9: 14 tot 17); alsmede door de blinkende kleuren van den dageraad; en in het algemeen door de voortdurende vernieuwing van alle dingen in de lichamen door de chijl en door den animalischen geest, en vandaar door het bloed, welks zuivering van verbruikte deelen, en vernieuwing, en wederverwekking als het ware, eene voortdurende is. Wanneer men de aandacht vestigt op de allergeeringste dingen op de aarde, zoo vertoont zich een beeld der wederverwekking in de wonderbaarlijke gedaantewisseling van de zijdwormen en verschillende andere rupsen in poppen en in vlinders, en van nog andere soorten, die na een

zekeren tijd van vleugels voorzien worden; waaraan nog minder opvallende voorbeelden mogen worden toegevoegd, zoo-als de begeerte van sommige vogels, om zich in het water onder te dompelen, ten einde zich te wasschen en te reinigen, waarop zij weder als zangvogels tot hun gezangen terugkeeren. Kortom, de gansche wereld van haar eerste tot haar laatste dingen is vol van uitbeeldingen en toonbeelden van de wederverwekking.

Door den Doop van Johannes werd de weg bereid, opdat Jehovah de Heer in de wereld nederdalen en de verlossing volbrengen kon.

688. Men leest bij Maleachi: *Ziet, Ik zende Mijnen Engel, die den weg van voor Mij bereiden zal; en snellijk zal tot Zijnen tempel komen de Heer, dien gijlieden zoekt, en de Engel des verbonds, naar wien gij verlangt; wie zal den dag Zijner komst verdragen, en wie zal bestaan, als Hij verschijnt* (hfdst. 3: 1, 2); en wederom: *Ziet, Ik zende ulieden den profeet Elia, eer dat de groote en verschrikkelijke dag van Jehovah komt, opdat Ik niet kome, en de aarde met den ban sla* (hfdst. 4: 5, 6). En Zacharias, de vader, profeteerende aangaande zijn zoon Johannes, zegt: *Gij knaap zult profeet des Allerhoogsten genaamd worden; gij zult voor het aangezicht des Heeren voor heengaan, om Zijne wegen te bereiden* (Lukas 1: 76); en de Heer Zelf aangaande dezen Johannes: *Deze is het, van welken geschreven is: Ziet, Ik zende Mijnen Engel voor Uw aangezicht, die Uwen weg voor U heen bereiden zal* (Lukas 7: 27). Hieruit blijkt het duidelijk, dat Johannes deze Profeet was, die gezonden werd om den weg te bereiden voor Jehovah God, die in de wereld nederdalen en de verlossing volbrengen zou; en dat hij dezen weg bereidde door den Doop, en door toen de Komst des Heeren te verkondigen; en dat zonder deze voorbereiding allen daar met den ban geslagen en te gronde gegaan zouden zijn.

689. Dat de weg door den Doop van Johannes werd voorbereid, vond hierin zijn oorzaak, dat men door middel van den Doop, zooals boven werd aangetoond, werd ingeleid in de toekomstige Kerk des Heeren, en in den Hemel ingelijfd onder hen aldaar, die den Messias verwachtten en naar hem verlangden, en men aldus door de Engelen behoed werd, opdat niet de duivelen uit de hel breken en hen verderven zouden. Daarom wordt bij Maleachi gezegd: *Wie zal den dag Zijner komst verdragen; en opdat Jehovah niet kome, en de aarde met den ban sla* (3: 2; hfdst. 4: 6). Desgelijks bij Jesaja: *Ziet, de dag van Jehovah komt, wreed, en van verontwaardiging, en van ontsteking des toorns; Ik zal den Hemel beroeren, en de aarde zal bewogen worden van hare plaats, ten dage der ontsteking Zijns toorns* (13: 6, 9, 13, 22; hfdst. 22: 5, 12). Desgelijks bij Jeremia: *Deze dag wordt genoemd: Dag der verwoesting, der wraak en des ondergangs* (hfdst. 4: 9; hfdst. 7: 32; hfdst. 46: 10, 21; hfdst. 47: 4; hfdst. 49: 8, 26). Bij Ezechiël: *Dag des toorns, der wolk en der donkerheid* (hfdst. 13: 5; hfdst. 30: 2, 3, 9; hfdst. 34: 11, 12; hfdst. 38: 14, 16, 18, 19). Desgelijks bij Amos, hfdst. 5: 13, 18, 20; hfdst. 8: 3, 9, 13. Bij Joël: *Groot is de dag van Jehovah, en verschrikkelijk, en wie zal hem verdragen* (hfdst. 2: 1, 2, 11; hfdst. 3: 2, 4). En bij Zefanja: *Er zal te dien dage een stem des gekrijts zijn; de groote dag van Jehovah is nabij, een dag*

der ontsteking deze dag, een dag des angstes, en der benauwdheid, een dag der woestheid en der verwoesting; ten dage der ontsteking van Jehovah zal het gansche land verteerd worden, en Hij zal voleinding maken met al de inwoners des lands (hfdst. 1: 7 tot 18), behalve in andere plaatsen. Hieruit blijkt duidelijk, dat het zoo geschied zou zijn, wanneer de weg voor Jehovah, toen Hij nederdaalde in de wereld, niet bereid was door den Doop, waarvan de werking in den Hemel was, dat de hellen gesloten werden, en de Joden voor volledigen ondergang werden bewaard. Ook zegt Jehovah tot Mozes: *In een oogenblik, zoo Ik in het midden van u opklom, zou Ik het volk verteren* (Exod. 33: 5). Dat dit zoo is, blijkt duidelijk uit de woorden van Johannes tot de scharen, die uitgingen om door hem gedoopt te worden: *Gij adderen-gebroedsels, wie heeft u aangewezen te vlieden van den toekomstigen toorn* (Matth. 3: 7; Lukas 3: 7). Dat Johannes ook Christus en Zijn Komst leerde, toen hij doopte, zie men in Lukas 3: 16; Joh. 1: 25, 26, 31, 32, 33; hfdst. 3: 26. Hieruit blijkt duidelijk, hoe Johannes den weg bereidde.

690. Wat den Doop van Johannes betreft, deze beeldde de reiniging van den uitwendigen mensch uit, maar de Doop, die heden ten dage bij de Christenen is, beeldt de reiniging van den inwendigen mensch uit, welke de wederverwekking is. Daarom leest men, dat Johannes met water doopte, maar dat de Heer doopt met den Heiligen Geest en met vuur; en daarom wordt de Doop van Johannes de Doop der boetedoening genoemd (Matth. 3: 11; Markus 1: 4 en vervolg; Lukas 3: 16; Joh. 1: 25, 26, 33; Handel. 1: 22; hfdst. 10: 37; hfdst. 18: 25). De Joden, die gedoopt werden, waren louter uitwendige menschen, en de uitwendige mensch kan, zonder het geloof in Christus, niet inwendig worden. Dat zij, die gedoopt werden met den Doop van Johannes, inwendige menschen werden, toen zij het geloof in Christus aannamen, en toen in den naam van Jezus gedoopt werden, zie men in de Handel. der Apost. hfdst. 19: 3 tot 6.

691. Mozes zeide tot Jehovah: *Toon mij Uwe heerlijkheid; Jehovah zeide tot hem: Gij kunt Mijne aangezichten niet zien, want Mij zal geen mensch zien en leven; en Hij zeide: Zie, er is eene plaats, daar zult gij u op de steenrots stellen, en Ik zal u in eene kloof der steenrots zetten, en Ik zal u met Mijne hand overdekken, totdat Ik zal voorbijgegaan zijn; en wanneer Ik Mijne hand zal weggenomen hebben, zoo zult gij Mijne achterliggende dingen zien, maar Mijne aangezichten zullen niet gezien worden* (Exod. 33: 18 tot 23). De reden, waarom geen mensch God kan zien en leven, is deze, dat God de Liefde zelve is, en de Liefde zelve of de Goddelijke Liefde verschijnt in de geestelijke wereld voor de Engelen als Zon, op een afstand van hen als de zon van onze

wereld van de menschen verwijderd is; daarom zouden de Engelen, indien God, die in het midden dezer Zon is, hen van dicht nabij naderde, evenzoo te gronde gaan als de menschen, indien de zon der wereld hen naderde, want zij 'is even brandend; daarom zijn er voortdurende temperingen, die de hitte dezer Liefde modificeeren en matigen, opdat zij niet zoo in den Hemel vloeie als zij in zichzelf is, want de Engelen zouden daardoor verteerd worden. Wanneer de Heer Zichzelven dan ook meer tegenwoordig in den Hemel vertoont, beginnen de goddeloozen, die onder den Hemel zijn, te jammeren, gekweld en ontzield te worden, waarom zij heenvluchten in spelonken en in bergspleten, roepende: Valt op ons, en verbergt ons van de aangezichten desgenen, die op den troon zit (Openb. 6: 16; Jes. 2: 19, 21). De Heer Zelf daalt niet neder, maar een Engel met de sfeer der Liefde uit den Heer om zich heen. Meermalen heb ik gezien, hoe de goddeloozen door deze nederdaling verschrikt werden alsof zij den dood zelven voor hun oogen gezien hadden, waarop zich sommigen al dieper en dieper in de hel stortten, en sommigen als furiën te keer gingen. Vandaar kwam het, dat de zonen Israëls zich drie dagen voorbereidden vóór de nederdaling van Jehovah den Héer op den berg Sinai, en dat de berg werd omtuind, opdat niemand naderbij zou komen en sterven (Exod. 19). Desgelijks was het gesteld met de Heiligheid van Jehovah den Heer in den Decaloog, die toen verkondigd en op twee tafelen met den vinger Gods geschreven en daarna in de ark gelegd werd, waarover in den tabernakel het verzoendeksel werd geplaatst, en daarover de Cherubim, opdat niemand deze Heiligheid onmiddellijk met hand of oog zou aanraken. Ook Aharon kon haar niet naderen dan eenmaal in het jaar, nadat hij zich verzoend had door slachtoffers en reukoffers. Vandaar kwam het, dat de Ekronieten en de Bethschemieten bij vele duizenden stierven, alleen omdat zij met hun oogen de ark gezien hadden (1 Sam. 5: 11, 12; hfdst. 6: 19), en ook Uza, omdat hij haar had aangeraakt (11 Sam. 6: 6, 7). Uit dit weinige is het duidelijk gemaakt, met welk een banvloek en met welk een vernietiging de Joden geslagen zouden zijn, wanneer zij niet door den Doop van Johannes waren voorbereid tot de opneming van den Messias, die Jehovah God in menschelijken vorm was, en wanneer Hij niet het Menschelijke aangenomen en Zichzelven aldus geopenbaard had; en dat zij daardoor werden voorbereid, dat zij in den Hemel werden ingeschreven en toegevoegd aan het getal diergenen, die van harte den Messias verwachtten en verlangden, ten gevolge waarvan toen Engelen werden uitgezonden en tot wachters over hen gesteld.

692. Hieraan zal ik de volgende GEDENKWAARDIGHEDEN toevoegen. DE EERSTE: Toen ik, na een spel van wijsheid bijgewoond te hebben, naar huis

terugkeerde, zag ik op den weg een Engel in hyacintkleurig gewaad; deze sloot zich ter zijde bij mij aan, en zeide: “Ik zie dat gij uit het spel van wijsheid komt, en dat gij u over hetgeen gij daar hoordet verblijd hebt. En aangezien ik gewaarword, dat gij niet ten volle in deze wereld zijt, aangezien gij tegelijkertijd in de natuurlijke wereld zijt, en dientengevolge onze Olympische gymnasia niet kent, waar de oude Sophi samenkomen, en van de nieuwaangekomenen uit uw wereld vernemen, welke veranderingen en opeenvolgingen van staat de wijsheid onderging en nog ondergaat, zoo zal ik u, als gij het wilt, tot een plaats geleiden, waar velen van de oude Sophi en hun zonen, dat is, hun leerlingen, wonen”. En hij leidde mij tot de grens tusschen het noorden en het oosten, en toen ik van een verhoogde plaats daarheen keek, zie, zoo zag ik een stad, en aan de eene zijde daarvan twee heuvels, en de dichter bij de stad gelegen heuvel was lager dan de andere. En hij zeide tot mij: “Deze stad wordt Athene genoemd, de lagere heuvel de Parnassus, en de hoogere de Helikon. Zij worden zoo genoemd, omdat in en rondom de stad de oude wijzen in Griekenland wonen, zooals Pythagoras, Socrates, Aristippus, Xenophon met hun discipelen en leerlingen”. En ik vroeg naar Plato en Aristoteles; en hij zeide, dat zij en hun aanhangers in een andere streek wonen, daar zij de redelijke dingen onderwezen hadden, die tot het verstand behooren, genen echter de zedelijke dingen, die tot het leven behooren. Hij zeide, dat uit de stad Athene herhaaldelijk gestudeerden afgevaardigd werden naar de geletterden onder de Christenen, om bericht uit te brengen aangaande hetgeen men heden ten dage denkt over God, over de schepping van het heelal, over de onsterfelijkheid der ziel, over den staat van den mensch met betrekking tot den staat der beesten, en over andere onderwerpen, die tot de innerlijke wijsheid behooren. En hij zeide, dat een heraut heden een samenkomst had aangekondigd, wat een teeken was, dat de afgezanten nieuw aangekomenen van de aarde getroffen hadden, van wie zij opmerkelijke dingen hadden gehoord. En wij zagen velen uit de stad en de omstreken komen, sommigen met lauwerkransen op het hoofd, sommigen met palmtakken in de handen, sommigen met boeken onder den arm, en sommigen met een schrijffpen onder de haren van den linkerslaap. Wij mengden ons onder hen, en klommen te zamen met hen op; en ziet, op den heuvel was een achthoekig paleis, dat zij het Palladium noemden, en wij traden binnen; en ziet, daar waren acht zeshoekige inspringende gedeelten, en in elk daarvan was een bibliotheek en ook een tafel, waaraan de gelauwerden plaats namen; en in het palladium zelf zag ik uit steen gehouwen zetels, waarop de overigen zich nederzetten. En toen werd ter linkerzijde een deur geopend, waardoor twee nieuw aangekomenen

van de aarde werden binnengeleid; en nadat men hen gegroet had, vroeg een van de gelauwerden aan hen: “WAT VOOR, NIEUWS IS ER VAN DE AARDE?” En zij zeiden: “Er is dit nieuwe, dat men in wouden men-schen gevonden heeft, die als beesten zijn, of beesten, die als menschen zijn; maar dat men aan hun aangezicht en lichaam heeft erkend, dat zij als menschen geboren, doch in hun tweede of derde levensjaar in de wouden verloren of achtergelaten waren. Men zeide, dat zij niets van een gedachte konden verklanken, noch een klank tot eenig woord leeren articuleeren; en dat zij ook niet het hun passende voedsel kenden zooals de beesten, maar dat zij zowel de reine als de onreine dingen, welke zij in het woud vinden, in den mond steken; behalve tal van dergelijke bijzonderheden meer. Hieruit hebben eenige geleerden bij ons tal van veronderstellingen en anderen tal van gevolgtrekkingen gemaakt aangaande den staat der menschen met betrekking tot den staat der beesten.” Dit gehoord hebbende, vroegen eenigen van de oude Sophi: “Wat voor veronderstellingen en gevolgtrekkingen maken zij daaruit?” En de twee nieuw aangekomenen zeiden: “Verscheidene, maar die zich evenwel tot de volgende laten terugbrengen: 1. De mensch is vanuit zijn natuur, en ook vanuit zijn geboorte, stompzinniger en vandaar geringer dan elk dier; en dat hij evenzoo wordt, wanneer hij niet onderricht wordt. 2. Hij kan onderricht worden, omdat hij geleerd heeft, gearticuleerde klanken voort te brengen, en vandaar te spreken, en dat hij daardoor begonnen is, gedachten te uiten; en dit geleidelijk meer en meer, dermate dat hij de wetten der samenleving kon uitdrukken, waarvan er evenwel verscheidene in de beesten van geboorte af zijn gegrift. 3. De beesten hebben evenzeer redelijkheid als de menschen. 4. Zoo derhalve de beesten konden spreken, zouden zij even bedreven over elk ding redeneeren als de men-schen; een teeken daarvan is dit, dat de beesten evenzeer uit rede en voorzichtigheid denken als de menschen. 5. Het verstand is slechts een modificatie van het licht uit de zon, met medewerking van de warmte door middel van den aether, zoodat het slechts een werkzaamheid der innerlijke natuur is, en deze kan dermate opgedreven worden, dat zij als wijsheid verschijnt. 6. Vandaar is het zinledig, te gelooven, dat de mensch na den dood meer leeft dan een beest, behalve dan dat hij misschien een paar dagen na het overlijden door de uitwaseming van het leven des lichaams verschijnen kan als een nevel onder de gedaante van een spook, voordat hij in de natuur verdwijnt, nauwelijks anders dan zooals een uit de asch gehaalde verbrande struik zich vertoont in de gelijkenis van zijn vorm. 7. Bijgevolg is de godsdienst, die een leven na den dood leert, een uitvindsel, opdat de eenvoudigen van binnen door zijn wetten in banden vastgehouden worden,

zooals zij het van buiten worden door de burgerlijke wetten.” Zij voegden hieraan toe, dat het de louter vernuftigen zijn, die zoo redeneeren, maar niet de inzichtsvollen. En zij vroegen: Wat zeggen de inzichtsvollen? Zij zeiden, dat zij hen niet gehoord hadden, maar dat zij die meening van hen hadden. Na dit gehoord te hebben, zeiden allen, die aan de tafels zaten: “O, welke tijden heerschen thans op aarde; helaas, welke veranderingen heeft de wijsheid ondergaan; is zij niet omgekeerd in verdwaasde vernuftigheid. De zon is ondergegaan, en is onder de aarde lijnrecht tegenovergesteld aan haar middaghoogte. Wie kan niet uit de bewijzen, welke de in de wouden achtergelaten en gevonden menschen leveren, weten, dat de niet onderwezen mensch van dien aard is. Is hij niet zóó als hij onderwezen wordt; wordt hij niet meer dan de beesten in onwetendheid geboren; moet hij niet loopen en spreken leeren; zoo hij niet loopen leerde, zou hij zich wel op zijn voeten oprichten; en zoo hij niet spreken leerde, zou hij wel iets van gedachte uitprevelen? Is niet elk mensch zóó, als hij onderricht wordt, dwaas uit valscheden en wijs uit waarheden; en wel dwaas uit valscheden bij alle inbeelding, dat hij wijzer is dan de wijze uit waarheden. Bestaan er geen verdwaasde en waanzinnige menschen, die niet meer menschen zijn dan zij die in de wouden gevonden werden? Zijn diegenen, die van het geheugen verstoken zijn, niet aan hen gelijk? Wij besluiten uit deze en gene dingen, dat de mensch zonder onderricht noch een mensch, noch een beest is, maar dat hij een vorm is, die in zichzelf datgene kan opnemen, wat den mensch maakt, en dus dat hij niet als mensch geboren wordt, maar dat hij mensch wordt; en dat de mensch als zulk een vorm geboren wordt, opdat hij het opnemend orgaan van het leven uit God zij, en wel te dien einde, dat hij het subject zij, waarin God al het goede brengen, en dat Hij door vereeniging met Zichzelf tot in eeuwigheid gezegend maken kan. Wij worden uit uw rede gewaar, dat de wijsheid heden ten dage dermate uitgebluscht of verdwaasd is, dat men aangaande den staat van het leven der menschen met betrekking tot het leven der beesten hoegenaamd niets weet; vandaar komt het, dat men evenmin den staat des levens van den mensch na den dood kent; maar hen, die dit weten kunnen doch niet weten willen, en het vandaar loochenen, zooals velen onder uwe Christenen doen, kunnen wij vergelijken met diegenen, die in de wouden gevonden werden; niet dat zij door gebrek aan onderricht zoo stompzinnig zijn geworden, maar zij hebben zichzelf zoo stompzinnig gemaakt door de begoochelingen der zinnen, welke de duisternissen van de waarheden zijn”.

Maar toen zeide iemand, die in het midden van het Palladium stond, en een palm in de hand hield: “Ontvouwt mij, ik bid u, deze verborgenheid: Hoe kan de tot een vorm van God geschapen mensch veranderd worden in een vorm des duivels? Ik weet, dat de Engelen des Hemels vormen van God zijn, en dat de engelen der hel vormen des duivels zijn; deze twee vormen zijn aan elkander tegenovergesteld, deze waanzinnen, gene wijsheden. Zegt mij derhalve, hoe de als een vorm van God geschapen mensch van den dag in zulk een nacht kon overgaan, dat hij God en het eeuwige leven kon loochenen?” Hierop antwoordden de leeraren in volgorde, eerst de Pythagoreërs, daarna de Sokratici, en vervolgens de overigen; maar onder hen was ook een zekere Platonius, die als laatste sprak, en zijn uitspraak overtrof de andere; zij luidde aldus: “De menschen van den saturnischen tijd of van de gouden eeuw wisten en erkenden, dat zij vormen waren, die het leven uit God opnamen en dat derhalve de wijsheid in hun zielen en harten gegrift was; en vandaar zagen zij uit het licht van het ware het ware, en door middel van de waarheden werden zij het goede gewaar uit de verlustiging der liefde van het goede. Maar naarmate het menschelijk geslacht in de volgende eeuwen van de erkenning afweek dat al het ware der wijsheid en vandaar al het goede der liefde bij hen voortdurend uit God invloeit, hielden zij op de woonplaatsen Gods te zijn, en toen hield ook het spreken met God en de vergezelschapping met de Engelen op. Want de innerlijke dingen van hun gemoed werden van hun richting, die uit God opwaarts tot God geheven was, meer en meer in een schuine richting naar buiten in de wereld omgebogen, en aldus tot God uit God door de wereld, en ten slotte omgekeerd in de tegenovergestelde richting, welke neerwaarts naar zichzelf streeft. En aangezien God niet door een innerlijk omgekeerden en aldus afgekeerden mensch geschouwd kan worden, hebben de menschen zich van God gescheiden en zijn vormen van de hel en aldus van den duivel geworden. Hieruit volgt, dat de menschen in de eerste tijden met hart en ziel erkenden, dat zij al het goede der liefde en vandaar al het ware der wijsheid uit God hadden, en ook dat deze tot God behoorden in hen, en aldus dat zij louter ontvangende vaten van het leven uit God waren, en vandaar beelden Gods, zonen Gods, en uit God geboren werden genoemd; maar dat zij in de volgende eeuwen dit niet met hart en ziel erkenden, maar met een zeker overredend geloof, en daarna met een historisch geloof, en ten slotte alleen met den mond; en iets dergelijks met den mond alleen erkennen, is niet erkennen, ja zelfs is het dit loochenen in het hart. Hieruit kan men zien, van welken aard heden ten dage de wijsheid op aarde bij de Christenen is, want, hoewel zij vanuit de geschreven Openbaring uit God geïnspireerd

kunnen worden, weten zij het onderscheid niet tusschen mensch en beest; en vandaar gelooven velen, dat wanneer de mensch na den dood leeft, ook het beest moet leven, of aangezien het beest niet leeft na den dood, ook de mensch niet zal leven. Is ons geestelijk licht, dat het gezicht van het gemoed verlicht, bij hen niet dikke duisternis geworden; en is hun natuurlijk licht, dat alleen het gezicht van het lichaam verlicht, hun niet tot een glans geworden?” Hierna keerden zij zich allen tot de twee nieuw aangekomenen, en dankten hen voor hun komst en mededeeling; en zij verzochten hun, dat zij de dingen, die zij gehoord hadden, aan hun broeders zouden mededeelen. En de nieuw aangekomenen antwoordden, dat zij de hunnen bevestigen zouden in deze waarheid, dat voor zooveel zij al het goede der naastenliefde en al het ware des geloofs aan den Heer en niet aan zichzelf toeschrijven, zij menschen zijn en Engelen des Hemels worden.

693. TWEDE GEDENKWAARDIGHEID. Eenige weken daarna hoorde ik een stem uit den Hemel zeggende: “Zie, er is wederom een samenkomst op den Parnassus; treed toe, wij zullen u den weg toonen.” Ik trad toe, en toen ik nabij was, zag ik iemand op den Helikon met een trompet, waarmede hij de samenkomst aankondigde en aanwees. En ik zag vanuit de stad Athene en haar omstreken opklimmenden als vroeger, en in het midden van hen drie nieuwelingen uit de wereld. Zij waren alle drie uit de Christenen, de eerste een priester, de tweede een staatsman en de derde een wijsgeer. Men onderhield hen onderweg met allerlei gesprekken, vooral over de oude wijzen, die men met name noemde. Zij vroegen, of zij dezen zouden zien; men zeide, dat zij hen zouden zien, en, zoo zij wilden, begroeten, aangezien zij vriendelijk in den omgang waren. Zij vroegen naar Demosthenes, Diogenes en Epikurus, en men zeide tot hen: “Demosthenes is niet hier, maar bij Plato; Diogenes houdt met zijn scholieren verblijf onder den Helikon, om deze reden wijl hij de wereldlijke dingen als niets beschouwt, en alleen met de hemelsche dingen vervuld is. Epikurus woont aan de grens tegen het westen, en komt niet onder ons, aangezien wij onderscheid maken tusschen goede aandoeningen en booze aandoeningen, en zeggen dat de goede aandoeningen één zijn met de wijsheid, en de booze aandoeningen tegen de wijsheid indruischen.” Toen zij den Parnassus-heuvel beklommen hadden, brachten eenige wachters daar water in kristallen bekens uit een bron, die zich daar bevond, en zeiden: “Het is water uit de bron, waarvan de ouden in hun fabel vertelden, dat zij werd opengebroken door den hoef van het paard Pegasus, en daarna gewijd aan de negen Maagden. Maar onder het gevleugelde paard Pegasus verstonden zij het verstand van het ware, waardoor wijsheid komt; onder zijn hoeven

verstonden zij de ondervindingen, waardoor natuurlijk inzicht wordt verkregen; en onder de negen maagden verstonden zij alle soorten van erkentnissen en wetenschappen. Deze dingen worden heden ten dage fabels genoemd, maar zij waren overeenstemmingen, waarin de menschen der allereerste tijden gesproken hebben.” De begeleiders zeiden tot de nieuw aangekomenen: “Verwondert u niet; de wachters zijn daartoe onderricht om zoo te spreken; en wij verstaan onder water uit de bron drinken onderricht worden aangaande de waarheden, en door middel van de waarheden aangaande de goedheden, en aldus wijs worden.” Daarna traden zij het Palladium binnen, en met hen de drie nieuwelingen uit de wereld, de priester, de staatsman en de wijsgeer. En toen vroegen de gelauwerden, die aan de tafels zaten: “WAT VOOR NIEUWS IS ER VAN DE AARDE?” En zij antwoordden: “Dit is nieuw, dat iemand beweert met de Engelen te spreken en een gezicht te hebben, dat in de geestelijke wereld geopend is juist zooals hij een gezicht heeft, dat geopend is in de natuurlijke wereld; en hij voert uit de geestelijke wereld tal van nieuwe dingen aan, waaronder de volgende: dat de mensch na den dood leeft, zooals hij te voren in de wereld leefde; dat hij ziet, hoort, spreekt als eerder in de wereld; dat hij gekleed en getooid wordt als eerder in de wereld; dat hij honger en dorst heeft, eet en drinkt als eerder in de wereld; dat hij de echtelijke verrukking geniet als eerder in de wereld; dat hij slaapt en wakker is als eerder in de wereld; dat er landen en: meren zijn, bergen en heuvelen, vlakten en dalen, bronnen en rivieren, paradijzen en bosschen; voorts dat daar paleizen zijn en huizen, en steden en dorpen, zooals in de natuurlijke wereld; alsmede, dat er geschriften en boeken zijn, en dat er ambten zijn en handelsverkeer, voorts kostbare steenen, goud en zilver; in één woord, dat daar alle dingen zijn in het algemeen en in het bijzonder, welke zich op aarde bevinden, en dat zij in de Hemelen oneindig volmaakter zijn, met alleen dit verschil, dat alle dingen, die in de geestelijke wereld zijn, uit geestelijken oorsprong zijn, en vandaar geestelijke dingen, omdat zij voortkomen uit de Zon aldaar, die zuiver liefde is; en dat alle dingen, die in de natuurlijke wereld zijn, uit natuurlijken oorsprong zijn, en vandaar natuurlijke en stoffelijke dingen zijn, aangezien zij uit de zon aldaar voortkomen, die zuiver vuur is. Kortom, dat de mensch na den dood volmaakt mensch is, ja zelfs op volmaakter wijze mensch dan eerder in de wereld; want te voren in de wereld was hij in een stoffelijk lichaam, terwijl hij in deze wereld in een geestelijk lichaam is.” Toen dit gezegd was, vroegen de oude wijzen: “Wat denkt men. hierover op aarde?” De drie zeiden: “Wij weten, dat het waar is, omdat wij hier zijn, en alle dingen beschouwd en onderzocht

hebben; daarom zullen. wij zeggen, wat men. daarover op aarde gesproken en geredeneerd heeft.” En toen zeide de PRIESTER: “Zij, die van onze orde zijn, noemden deze dingen, toen zij ze voor het eerst hoorden, visioenen, daarna verzinsels; vervolgens zeiden zij, dat hij spoken had gezien, en ten slotte aarzelden zij, en zeiden: Geloof het, zoo gij wilt; wij hebben tot nu toe geleerd, dat de mensch na den dood niet eerder in een lichaam zal zijn dan op den dag van het laatste oordeel.” En men vroeg: “Zijn er niet eenige menschen met inzicht onder hen, die hun kunnen aantoonen en hen van de waarheid overtuigen, dat de mensch als mensch na den dood leeft?” De priester zeide: “Er zijn er, die het aantoonen, maar zij overtuigen niet. Zij, die het aantoonen, zeggen, dat het tegen de gezonde rede indruischt, te gelooven dat de mensch niet als mensch leeft dan alleen op den dag van het laatste oordeel, en dat de ziel in dien. tusschentijd zonder lichaam is. Wat is de ziel, en waar is zij in den tusschentijd? Is zij een ademzucht, of iets als een wind die door de lucht vliegt, of een in het midden der aarde verborgen wezen, waar zij zich ergens ophoudt? Vliegen dan de zielen van Adam en Eva, en van allen na hen, nu al zes duizend jaren of zestig eeuwen lang, nog steeds in het heelal rond, of worden zij in het middelpunt der aarde opgesloten gehouden in afwachting van het laatste oordeel. Wat is er angstiger en ellendiger dan zulk een afwachten! Kan hun lot niet vergeleken worden met de aan handen en voeten geboeiden in de kerkers? Als het lot van den mensch na den dood van dien aard zou zijn, ware het dan niet beter als ezel dan als mensch geboren te worden. Druischt het ook niet tegen de rede in, te gelooven, dat de ziel weder met haar lichaam bekleed kan worden? Is het lichaam niet verteerd door de wormen, de muizen en de visschen? En kan in dit nieuwe lichaam een geraamte gebracht worden, dat door de zon uitgebrand of tot stof vervallen is? Hoe zouden deze lijkachtige en verrotte dingen verzameld en met de zielen vereenigd kunnen worden. Maar wanneer zij dergelijke dingen hooren, antwoorden zij daarop hoegenaamd niets uit de rede, maar blijven aan hun geloof vasthouden, zeggende: Wij houden de rede gevangen onder de gehoorzaamheid aan het geloof. Over de verzameling van allen uit de graven op den dag van het laatste oordeel zeggen zij: Dit is een werk der Almacht; en wanneer zij de Almacht en het geloof noemen, is de rede verbannen; en ik kan zeggen, dat de gezonde rede dan als niets is, en voor sommigen als een spook is; ja, zij kunnen zelfs tot de gezonde rede zeggen: Gij raast.” Toen zij dit gehoord hadden, zeiden de wijzen van Griekenland: “Vernietigen zich deze paradoxen niet vanzelf door met zichzelf in tegenspraak te zijn? En nochtans kunnen zij heden ten dage in de wereld niet vernietigd worden door de

gezonde rede. Kan men wel iets paradoxalers gelooven dan dat, wat over het laatste oordeel verteld wordt, namelijk dat dan het heelal vergaan zal, en dat dan de sterren des hemels op de aarde zullen vallen, die kleiner dan de sterren is; en dat de lichamen der menschen, die dan òf lijken, òf als geneesmiddel ingenomen mummies, òf vlokjes zijn, met hun zielen versmolten zullen worden. Toen wij in de wereld waren, geloofden wij aan de onsterfelijkheid van de zielen der menschen, op grond van de inducties, welke de rede ons verschaftte; en ook wezen wij voor de gezegenden plaatsen aan, die wij de Elyseesche velden noemden; en wij geloofden, dat zij menschelijke beelden of gedaanten waren, maar teeder, omdat zij geestelijk zijn.” Nadat zij dit gezegd hadden, wendden zij zich tot den tweeden nieuw aangekomene, die in de wereld een STAATSMAN was geweest. Deze bekende, dat hij niet in het leven na den dood had geloofd; en dat hij aangaande de nieuwe dingen, die hij daarover had gehoord, gedacht had, dat het verzinsels en uitvindzels waren; “toen ik” zoo ging hij voort, “hierover nadacht, zeide ik: Hoe kunnen zielen lichamen zijn? Ligt niet al wat tot den mensch behoort dood in het graf? Is zijn oog niet daar? Hoe kan hij zien? Is zijn oor niet daar? Hoe kan hij hooren? Waarvandaan zou hij een mond krijgen om mee te spreken? Zoo er iets van den mensch na den dood leefde, zou het dan wel iets anders zijn dan iets spookachtigs? Hoe kan een spook eten en drinken, en hoe kan hij de echtelijke verrukking genieten? Waarvandaan heeft hij kleederen, een huis, spijzen, enzoovoort. En spoken, die luchtbeelden zijn, verschijnen alsof zij bestaan, en toch zijn zij er niet. Deze en dergelijke dingen heb ik in de wereld over het leven der menschen na den dood gedacht; maar nu ik alle dingen heb gezien en alle dingen met de handen heb aangeraakt, ben ik door de zinnen zelf overtuigd, dat ik een mensch ben als in de wereld, en wel zoozeer, dat ik niet anders weet, dan dat ik leef zooals ik geleefd heb, met dit verschil, dat ik nu een gezonder rede heb. Ik heb mij soms geschaamd over mijn vroegere gedachten.” De ‘WIJSGEER vertelde dergelijke dingen over zichzelf, maar nochtans met dit verschil, dat hij de nieuwe dingen, welke hij over het leven na den dood had gehoord, had ondergebracht onder **de** meeningen en hypothesen, welke hij uit de ouden en de modernen had verzameld. De Sophi verbaasden zich, toen zij dit hoorden; en diegenen, die uit de Socratische school waren, zeiden dat zij uit dit nieuwe van de aarde gewaarwerden, dat de innerlijke dingen der menschelijke gemoederen allengs zijn toegesloten, en dat nu in de wereld het geloof van het valsche als waarheid blinkt, en verdwaasde vernuftigheid als wijsheid, en dat het licht der wijsheid sinds hun tijden zich van de innerlijke dingen der hersenen heeft neergelaten in den

mond onder den neus, waar dit licht voor de oogen verschijnt als een glans der lippen, en vandaar de spraak des monds als wijsheid.” Na dit gehoord te hebben, zeide een van de leerlingen uit die school: “O, hoe stompzinnig zijn de gemoederen der aardbewoners heden ten dage. Och, waren toch de discipelen van Heraclitus en van Democritus aanwezig, die om alles lachen en om alles weenen, zoo zouden wij een groot gelach en een groot geweene hooren.” Nadat deze bijeenkomst opgeheven was, gaven zij aan de drie nieuw aangekomenen van de aarde onderscheidingsteekenen, bestaande uit koperen plaatjes, waarop eenige hieroglyphen gegrift waren; daarmede gingen zij heen.

694. DERDE GEDENKWAARDIGHEID. Eenigen tijd daarna zag ik naar de stad Athene, waarover in de vorige gedenkwaardigheid iets gezegd is, en ik hoorde daarvandaan een ongewoon geroep, waarin iets van lachen was, hierin iets van verontwaardiging, en hierin iets van droefenis; maar nochtans was het geroep daardoor niet wanluident, doch het was harmonisch, want het een was niet tegelijk met het ander, maar het een was in het ander. In de geestelijke wereld wordt men in den klank op duidelijke wijze de verscheidenheid en de menging van de aandoeningen gewaar. Ik vroeg uit de verte, wat er gebeurde; en zij zeiden: “Er is een boodschapper gekomen van de plaats, waar de nieuw aangekomenen uit de Christelijke wereld eerst verschijnen, en hij zegt, dat hij van drie aldaar had gehoord, dat zij in de wereld, waarvandaan zij kwamen, met de overigen aldaar geloofd hadden, dat de gezegenden en de gelukkigen na den dood een volledige rust van allen moge-lijken arbeid zouden hebben; en daar bedieningen, ambten en werken arbeid zijn, zoo zouden zij ook daarvan rust hebben. En daar deze drie nu door onzen afgezant hierheen zijn gebracht, en voor de poort staan in afwachting, is dit geroep ontstaan, en na overleg gepleegd te hebben heeft men besloten, dat zij niet in het Palladium op den Parnassus zullen worden binnengeleid zooals de vorigen, maar in de groote gehoorzaal aldaar, opdat zij hun nieuws uit de Christelijke wereld openen; en er werden eenigen afgevaardigd, om hen plechtig in te halen.” Aangezien ik in den geest was, en voor de geesten de afstanden zich verhouden naar de staten van hun aandoeningen, en aangezien ik toen de neiging had om hen te zien en te hooren, verscheen ik mijzelven daar tegenwoordig, en zag ik hen binnengeleid worden en hoorde ik hen spreken. In de gehoorzaal zaten de ouderen of wijzeren aan de zijden, en de overigen in het midden; en vóór dezen was een podium; hierheen werden de drie nieuw aangekomenen met den boodschapper onder plechtig geleide van de minderjarigen langs het midden van de gehoorzaal gevoerd, en nadat het stil geworden was, werden zij door een van de meerderjarigen daar begroet, en hij vroeg hun: “WAT

VOOR NIEUWS IS ER VAN DE AARDE?” En zij zeiden: “Er is veel nieuws, maar zeg, ik bid u, over welk onderwerp.” En de meerderjarige antwoordde: “WAT VOOR NIEUWS IS ER VAN DE AARDE AANGAANDE ONZE WERELD EN AANGAANDE DEN HEMEL?” En zij antwoordden: “Wij hebben, zoo juist in deze wereld komende, gehoord, dat er hier in den Hemel beheeringen, bedieningen, ambten, zaken, studiën in alle vakken, en wonderbaarlijke werken zijn; en toch hadden wij geloofd, dat wij na de verhuizing of overvoering van de natuurlijke wereld in deze geestelijke, in de eeuwige rust van allen arbeid zouden komen; en wat zijn ambten anders dan arbeid?” Hierop zeide de meerderjarige: “Hebt gij onder eeuwige rust van arbeid een eeuwig nietsdoen verstaan, waarin gij voortdurend zoudt zitten en nederliggen, verrukkingen met de borst inhalend en vreugden met den mond opzuigend?” Bij deze woorden lachten de drie nieuw aangekomenen vriendelijk en zeiden, dat zij iets dergelijks gemeend hadden. En toen werd hun geantwoord: “Wat hebben de vreugden en de verrukkingen, en vandaar het geluk gemeen met den lediggang? Door den lediggang zinkt het gemoed ineen en breidt het zich niet uit, of wordt de mensch dood en niet levend gemaakt. Stel uzelf iemand voor die in een volslagen ledigheid nederzit, met afhangende handen, met neergeslagen of afgetrokken oogen, en stel dat hij tegelijkertijd omringd wordt door een aura van blijdschap; zou de slaapzucht niet zoowel zijn hoofd als zijn lichaam in beslag nemen; en zou de levenskrachtige spanning van zijn aangezicht niet samenvallen, en hij tenslotte met verslaptte vezels nikken en nikken, totdat hij op den grond viel? Wat anders houdt het samenstel van het gansche lichaam in strekking en spanning dan de inspanning van het gemoed? En waarvandaan komt de inspanning van het gemoed anders dan van de bezigheden met het hoofd en de hand, wanneer zij met lust gedaan worden. Daarom zal ik u iets nieuws uit den Hemel zeggen, namelijk dat daar beheeringen, bedieningen, hoogere en lagere gerichten, voorts ambachten en werken zijn.” Toen de drie nieuw aangekomenen hoorden, dat er in den Hemel hoogere en lagere gerichten waren, zeiden zij: “Waarom dat? Worden in den Hemel niet allen uit God geïnspireerd en geleid, zoodat zij weten wat gerecht en recht is; waartoe zijn dan rechters nodig?” En de meerderjarige man antwoordde: “In deze wereld worden wij onderwezen en leeren wij, wat goed en waar, voorts wat gerecht en billijk is, evenals in de natuurlijke wereld, en dit leeren wij niet onmiddellijk uit God, maar middellijk uit anderen; en elke Engel, gelijk elk mensch, denkt het ware en doet het goede als uit zichzelf, en dit is naar gelang van den staat van den Engel vermengd en niet zuiver. En ook zijn er onder de Engelen eenvoudigen en wijzen, en de

wijzen moeten rechtspreken, wanneer de eenvoudigen uit eenvoud en onwetendheid over het gerechte in tweestrijd zijn of daarvan afwijken. Maar daar gij nog maar voor kort in deze wereld zijt aangekomen, zoo volgt mij, indien het u behaagt, in onze stad, en wij zullen u alle dingen toonen.” En zij verlieten de gehoorzaal, en eenigen van de ouderen voegden zich ook aan hun geleide toe; en eerst traden zij in een groote bibliotheek, welke naar de wetenschappen in kleinere boekerijen was verdeeld. Toen de nieuw aangekomenen zoo vele boeken zagen, waren zij verbaasd, en zeiden: “Zijn er ook in deze wereld boeken, waar vandaan komen dan perkament en papier, waarvandaan pennen en inkt?” Hierop antwoordden de ouderen: “Wij worden gewaar, dat gij in de vorige wereld hebt geloofd, dat deze wereld ledig is omdat zij geestelijk is, en dat gij dit geloofd hebt, komt, omdat gij aangaande het geestelijke een van het stoffelijke losgemaakte voorstelling hebt gekoesterd, en het van het stoffelijke losgemaakte scheen u toe alsof het niets was, dus alsof het leeg was, terwijl het toch de volheid van alle dingen is. Hier zijn alle dingen SUBSTANTIEEL en niet materieel, en de materiele dingen leiden hun oorsprong af van de substantieele dingen. Wij, die hier zijn, zijn geestelijke menschen, omdat wij substantieel en niet materieel zijn. Vandaar komt het, dat hier alle dingen, die in de natuurlijke wereld zijn, in hun volmaaktheid bestaan, ook boeken en geschriften, en vele dingen meer.” Toen de drie nieuw aangekomenen hoorden spreken van de SUBSTANTIEELE dingen, dachten zij, dat het zoo is, zoowel omdat zij de geschreven boeken hadden gezien als omdat zij de uitspraak hadden gehoord, dat de materies hun oorsprong ontleenen aan de substanties. Opdat zij dienaangaande nog verder bevestigd zouden worden, werden zij naar de woningen der schrijvers gevoerd, die de exemplaren van de door de wijzen der stad geschreven werken overschreven, en zij bekeken de geschriften, en verwonderden zich, dat zij zoo keurig en sierlijk waren. Daarna werden zij naar de musea, gymnasia en colleges geleid, en daarheen, waar hun letterkundige spelen gehouden worden, waarvan zij sommige de spelen der Helikonieden noemden, andere de spelen der Parnassieden, andere de spelen der Atheneïeden, en andere de spelen van de Maagden der bron. Zij zeiden, dat deze laatste zoo genoemd werden, omdat de maagden de aandoeningen der wetenschappen beteekenen, en een ieder inzicht heeft overeenkomstig de aandoening der wetenschappen. Deze zoogenaamde spelen waren geestelijke oefeningen en wedstrijden. Daarna werden zij in de stad rondgeleid tot de overheden, de beheerders en hun ambtenaren, en door dezen tot de wonderbaarlijke werken, die door de kunstenaars op geestelijke wijze worden uitgevoerd. Nadat zij dit gezien

hadden, sprak de meerderjarige man wederom met hen over de eeuwige rust van arbeid, waarin de gezegenden en gelukkigigen na den dood komen; en hij zeide: “De eeuwige rust is niet ledigheid, want uit de ledigheid komt loomheid, dofheid, stompzinnigheid en slaperigheid van geest en vandaar van het gansche lichaam voort, en dat is de dood, en niet het leven, en nog minder het eeuwige leven, waarin de Engelen des Hemels zijn. Daarom is de eeuwige rust een rust, die deze dingen verjaagt, en maakt dat de mensch leeft; en dit is niet iets anders dan iets van dien aard als het gemoed verheft; het is derharve eenig streven en werk, waardoor het gemoed wordt opgewekt, levend gemaakt en verlustigd; en dit geschiedt overeenkomstig het nut, waaruit, waarin en waartoe men werkt. Vandaar komt het, dat de gansche Hemel uit den Heer beschouwd wordt als een houder van nutten, en elke Engel is een Engel overeenkomstig zijn nut. Het aangename van het nut draagt hem als een gunstige strooming het schip, en maakt, dat hij in den eeuwigen vrede, en in de rust des vredes is. Aldus wordt de eeuwige rust van arbeid verstaan. Dat een Engel levend is overeenkomstig het streven van zijn gemoed uit het nut, blijkt duidelijk hieruit, dat elke Engel de echtelijke liefde heeft met haar kracht, vermogen en verrukkingen overeenkomstig het streven naar echt nut, waarin hij is.” Nadat de drie nieuw aangekomenen bevestigd waren, dat de eeuwige rust geen ledigheid is, maar de verlustiging in eenig werk, dat van nut is, kwamen eenige maagden met borduursels en gestikt werk, dat zij met eigen handen vervaardigd hadden, en gaven het hun; en toen de nieuwelingeesten heengingen, zongen de Maagden een ode, waarin zij de aandoening van de werken van nut met haar bekoringen in een engelijke melodie uitdrukten.

695. VIERDE GEDENKWAARDIGHEID. De meesten, die heden ten dage aan een leven na den dood gelooven, gelooven ook, dat in den Hemel hun gedachten geen andere dan vrome beschouwingen zullen zijn, en hun woorden niets anders dan gebeden, en deze en gene, te zamen met de gelaatstrekken en de daden des lichaams louter verheerlijkingen Gods, en dat aldus hun huizen niets anders dan even zoovele huizen van eeredienst of heilige tempels zullen zijn, en dat derhalve allen priesters van God zullen zijn. Maar ik kan verzekeren, dat de heilige dingen der Kerk daar de gemoederen en de huizen niet meer in beslag nemen dan in de wereld, waar God met een eeredienst vereerd wordt, hoewel op zuiverder en meer innerlijke wijze; maar dat daar de verschillende dingen die der zedelijke voorzichtigheid zijn, en de verschillende dingen die der redelijke ontwikkeling zijn, in hun voortreffelijkheid zijn. Op zekeren dag werd ik in den Hemel opgeheven, en in een gezelschap geleid, waarin de

Sophi waren die in de oude eeuwen hadden uitgemunt in geleerdheid door hun studeeren bij lamplicht en hun nadenken over die dingen, die tot de rede en tevens tot het nut behoorden, en nu in den Hemel zijn, aangezien zij in God geloofd hadden en nu in den Heer geloofden, en den naaste als zich-zelven hadden liefgehad. En daarna werd ik in hun samenkomst binnengeleid; en mij werd daar gevraagd, vanwaar ik was; en ik ontvouwde hun, dat ik met het lichaam in de natuurlijke wereld was, maar met den geest in hun geestelijke wereld. Toen deze Engelen dit hoorden, verheugden zij zich, en vroegen verder: “Wat weet en verstaat men in de wereld, waarin gij met het lichaam zijt, van den INVLOED?” En toen, nadat ik mij te binnen had geroepen wat ik dienaangaande uit de gesprekken en geschriften van beroemde mannen had geput, antwoordde ik, dat men nog niets van eenigen invloed uit de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld weet, maar alleen van den invloed der natuur in de natuur geworden dingen, zooals van den invloed van de warmte en van het licht uit de zon in de bezielde liehamen, alsmede in boomen en struiken, waardoor deze en gene levend gemaakt worden, en omgekeerd van den invloed der koude in dezelfde objecten, waardoor zij van hun leven verstoken worden. En verder van den invloed van het licht in de oogen, waaruit het gezicht voortkomt; van den invloed van den klank in de ooren, waaruit het gehoor voortkomt; en van den invloed van den geur in de neusvleugels, waaruit de reuk voortkomt, enzoovoort. Bovendien redeneeren de geleerden van deze eeuw op verschillende wijze over den invloed van de ziel in het lichaam en van dit in de ziel, en hierover zijn zij in drie partijen verdeeld, namelijk of er een invloed is van de ziel in het lichaam, dien zij den gelegenheidsinvloed noemen vanwege de gelegenheid der dingen, die in de zinnen van het lichaam vallen; dan wel of er een invloed is van het lichaam in de ziel, dien zij den physischen noemen, aangezien de objecten in de zinnen vallen en door deze in de ziel; dan wel of er een gelijktijdige en oogenblikkelijke invloed in het lichaam en tevens in de ziel is, dien zij de vooraf bepaalde harmonie noemen; nochtans denkt een ieder van zijn invloed, dat deze binnen de natuur plaats vindt. Sommigen gelooven, dat de ziel een deeltje of een druppeltje aether is, sommigen dat zij een klompje of een korreltje warmte en licht is, sommigen dat het een soort van wezen is, hetwelk zich in de hersenen verborgen houdt. Maar zij noemen dit en dat, wat zij voor ziel houden, weliswaar geestelijk, doch onder het geestelijke verstaan zij een zuiverder natuurlijke; want zij weten hoegenamd niets aangaande de geestelijke wereld, en aangaande haar invloed in de natuurlijke wereld; daarom blijven zij binnen de sfeer der natuur; en daarin klimmen ze op en neer, en zij verheffen zich daarin als de

arenden in de lucht; en zij, die in de natuur blijven, zijn als de inboorlingen van eenig eiland in de zee, die niet weten dat er eenig land buiten het hunne bestaat, en dat zij zijn als de visschen in een rivier, die niet weten dat er lucht is boven hun wateren. Daarom staan zij bij de mededeeling, dat er een van hun wereld onderscheiden wereld bestaat, waarin Engelen en geesten wonen, en dat daaruit alle invloed in menschen is, en ook een innerlijke invloed in de boomen, verwonderd alsof zij van spookverschijningen hoorden of de beuzelpraat van astrologen. De filosofen uitgezonderd, denken en spreken onze menschen op den aardbol, waar ik met het lichaam ben, over geen anderen invloed dan over den invloed van den wijn in de bekers, over den invloed van spijs en drank in den buik, en van den smaak in de tong, en ook wellicht over den invloed van de lucht in de long, enzoo voort. Hooren zij echter iets van den invloed van de geestelijke wereld in de natuurlijke, zoo zeggen zij: "Laat zij invloeden als zij invloeit; wat helpt het en wat voor nut heeft het, dat te weten?" en gaan heen; en later, wanneer zij spreken over hetgeen zij aangaande dien invloed gehoord hebben, zoo spelen zij daarmede zoo-als sommigen met schelpjes tusschen de vingers spelen.

Daarna sprak ik met deze Engelen over de wonderbaarlijke dingen, die uit den invloed der geestelijke wereld in de natuurlijke ontstaan, zooals over de rupsen, wanneer zij vlinders worden, voorts over de bijen en de darren, en over de wonderbaarlijke dingen bij de zijde rupsen en ook bij de spinnen; en dat de aardbewoners deze dingen toeschrijven aan het licht en aan de warmte der zon, en dus aan de natuur; en dat zij zich, waarover ik mij vaak verwonderd heb, door deze wonderen voor de natuur bevestigen, en door de bevestigingen voor de natuur slaap en dood over de gemoederen brengen, en godloochenaars worden. Daarna vertelde ik wonderbaarlijke dingen aangaande de planten, namelijk dat zij zich alle van een zaad tot de nieuwe zaden in de juiste orde ontwikkelen, geheel en al alsof de aarde wist hoe haar elementen in orde te brengen en geschikt te maken voor het vruchtbrendeg beginsel van het zaad, en daaruit de kiem te laten komen, en deze tot een stam te verwijden, en daarvan takken te laten uitgaan, en deze met bladeren te bekleeden en daarna met bloemen te tooien, en uit de innerlijke dingen der bloemen vruchten aan te zetten en voort te brengen, en door middel van deze, opdat de plant wedergeboren worde, zaden als kinderen. Maar aangezien deze dingen door den voortdurenden aanblik en door den bestendigen terugkeer vertrouwd, gewoon en alledaagsch geworden zijn, beschouwt men ze niet als wonderen, maar louter als werkingen der natuur; en in deze meening verkeert men eenig en alleen om deze reden, wijl men niet weet, dat er een geestelijke

wereld is, en dat deze uit het innerlijke werkt, en alle en elk der dingen, die in de wereld der natuur en op de aarde daarvan, bestaan en gevormd worden, in beweging zet; en dat zij werkt zooals het menschelijk gemoed in de zinnen en bewegingen van het lichaam, en dat alle dingen der natuur elk afzonderlijk zijn als rokken, scheidende en hemden, die de geestelijke dingen omgorden, en de met het einddoel van God den Schepper overeenstemmende uitwerkingen het naast voortbrengen.

696. VIJFDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens bad ik tot den Heer, dat het mij gegeven mocht worden, met de discipelen van ARISTOTELES te spreken, en tevens met de discipelen van DESCARTES en met de discipelen van LEIBNITZ, ten einde de meeningen van hun gemoed aangaande het verkeer van ziel en lichaam te leeren kennen. Na het gebed waren negen mannen aanwezig, drie Aristotelici, drie Cartesianen, en drie Leibnitzianen; en zij stonden rondom mij; aan de linkerzijde de vereerders van Aristoteles, aan de rechterzijde de volgelingen van Descartes, en achter mij de begunstigers van Leibnitz. In de verte op een zekeren afstand en door tusschenruimte van elkander gescheiden verschenen als het ware drie gelauwerden, en vanuit de gewaarwording, die vanuit den Hemel invloede, herkende ik, dat zij de voorgangers of de grootmeesters zelf waren. Achter Leibnitz stond iemand die met de hand de slip van zijn kleed vasthield; en er werd gezegd, dat het Wolf was. Toen deze negen mannen elkander hadden aangezien, groetten zij elkander eerst op hoffelijken toon en knoopten zij een gesprek aan. Maar spoedig daarop verrees uit de lagere gebieden een geest met een kleine fakkel in de rechterhand, en zwaaide deze voor hun aangezichten heen en weer, tengevolge waarvan zij vijanden werden, drie tegen drie, en elkander met een grimmige gelaatsuitdrukking aanzagen, want de lust tot tegenspreken en redetwisten was over hen gekomen. En toen begonnen de Aristotelici, die ook scholastieken waren, zeggende: “Wie ziet niet, dat de objecten door de zinnen in de ziel vloeien, zooals iemand door een deur een kamer binnentreedt, en dat de ziel denkt overeenkomstig den invloed. Wanneer de minnaar de schoone maagd of bruid ziet, schittert zijn oog dan niet, en draagt hij dan niet zijn liefde naar zijn ziel? Wanneer een gierigaard met geld gevulde buidels ziet, ontbrandt hij dan niet met elken zin daarnaar, en brengt hij dan niet den gloed van daar in de ziel over, en wekt de begeerte op om ze te bezitten? Wanneer een hoogmoedige zich door een ander hoort prijzen, spitst hij dan niet de ooren, en dragen deze de lofprijzingen niet aan zijn ziel over? Zijn de zinnen van het lichaam niet gelijk voorhoven, en is er niet eenig en alleen door middel van deze toegang tot de ziel? Wie kan hieruit en uit ontelbare

dergelijke dingen meer anders besluiten, dan dat de invloed uit de natuur of physisch is?” Hierop antwoordden de volgelingen van Descartes, terwijl zij de vingers tegen het voorhoofd hielden en toen daarvan wegtrokken, zeggende: “Helaas, gij spreekt uit schijnbaarheden; weet gij niet, dat niet het oog de maagd of de bruid liefheeft, maar de ziel; desgelijks dat ook niet de zin van het lichaam het geld in de buidels begeert uit zichzelf, maar uit de ziel; desgelijks dat ook niet de ooren de lofprijzingen van vleiers op andere wijze in zich opnemen? Is het niet de innerlijke gewaarwording, die doet gevoelen; en de innerlijke gewaarwording behoort tot de ziel, en niet tot het orgaan. Zegt, zoo gij kunt, wat anders dan de gedachte de tong en de lippen doet spreken, en wat anders dan de wil de handen doet werken; en gedachte en wil behooren tot de ziel. Aldus, wat anders doet het oog zien, en de ooren hooren, en de overige organen voelen, opmerken en zich naar de objecten wenden, dan de ziel. Hieruit en uit ontelbare dergelijke andere dingen meer, kan een ieder, wiens wijsheid boven de zinnelijke dingen van het lichaam staat, besluiten, dat er niet een invloed van het lichaam in de ziel is, maar van de ziel in het lichaam, welke invloed wij den gelegenheidsinvloed en ook den geestelijken noemen.” Toen de drie mannen, die achter de vorige drie stonden, en die de begunstigers van Leibnitz waren, dit hoorden, verhieven zij de stem, zeggende: “Wij hebben de argumenten van beide zijden gehoord, en wij hebben ze met elkander vergeleken, en zijn gewaar geworden, dat in veel opzichten de laatste het winnen, en in veel opzichten de eerste het winnen; daarom zullen wij, zoo het veroorloofd is, den strijd bijleggen.” En op de vraag hoe, zeiden zij: “Er is geen invloed van de ziel in het lichaam, noch van het lichaam in de ziel, maar er is een eensgezinde en oogenblikkelijke werking van beide tegelijk, die de beroemde auteur met een schoonen naam heeft aangeduid door haar de vooraf bepaalde harmonie te noemen.” Nadat dit verhandeld was, verscheen wederom de geest met het fakkeltje in de hand, ditmaal echter in de linkerhand, en hij zwaaide dit tegen hun achterhoofd heen en weer, waardoor de voorstellingen van allen verward werden, en zij te zamen uitriepen: “Noch onze ziel, noch ons lichaam weet, tot welke partij wij moeten overgaan, laat ons daarom dezen strijd door het lot beslechten; en het lot, dat het eerste uitkomt, zal onze instemming wegdragen.” En zij namen drie stukjes papier, en schreven op het eerste daarvan **PHYSISCHE INVLOED**, op het tweede **GEESTELIJKE INVLOED**, en op het derde **VOORAF BEPAALDE HARMONIE**, en deden alle drie in de holte van een hoed, en kozen iemand uit om het lot te trekken, en toen deze zijn hand daarin stak, haalde hij daar het papiertje uit, waarop geschreven stond **GEESTELIJKE INVLOED**. Toen zij

dit gezien en gelezen hadden, zeiden allen, sommigen evenwel op helderen en vloeienden, sommigen op duisteren en stroeven toon: “Wij nemen dit aan, omdat dit het eerste uitkwam.” Maar plotseling stond een Engel bij hen, en zeide: “Geloof niet, dat het papier ten gunste van den GEESTELIJKEN INVLOED bij toeval uitkwam, maar het kwam door de Voorzienigheid beschikt; want gij ziet, daar gij in verwarde voorstellingen zijt, de waarheid daarvan niet, maar de waarheid zelve heeft het in de hand gegeven, opdat gij daarmede zoudt instemmen”.

697. ZESDE GEDENKWAARDIGHEID. Eens zag ik niet ver van mij af een luchtverschijnsel; ik zag een wolk, verdeeld in kleine wolken, waarvan er eenige blauw en eenige donker waren; en ik zag ze als het ware tegen elkander botsen; dwars door de wolkjes heen glinsterden stralen in strepen, die nu eens gespitst verschenen als degens, dan weer afgestompt als gebroken zwaarden; nu eens schoten deze strepen elkander tegemoet, dan weer trokken zij zich in zichzelf terug, geheel en al gelijk vuistvechters; aldus schenen deze verschillend gekleurde wolkjes als het ware met elkander te vechten, maar zij speelden. En aangezien dit luchtverschijnsel zich niet ver van mij af vertoonde, hief ik de oogen op, en scherpte mijn blik, en ik zag knapen, jongemannen, en oude mannen een huis binnengaan, dat gebouwd was uit marmer op een fundament uit porfier; boven dit huis was dit luchtverschijnsel. En toen sprak ik een der binnentredenden aan, en vroeg, wat daar gebeurde; en hij antwoordde: “Het is een gymnasium, alwaar jongemannen worden ingewijd in de verschillende dingen, die tot de wijsheid behooren.” Toen ik dit hoorde, trad ik met hen binnen; ik was in den geest, dat is, in een staat gelijk aan dien, waarin de menschen der geestelijke wereld zijn, die geesten en Engelen worden genoemd. En ziet, in dit gymnasium zag ik vooraan een kathedr, in het midden banken, aan de zijden rondom zetels, en boven den ingang een eereplaats. De kathedr was voor de jongemannen, die ditmaal opgegeven vraagstukken zouden beantwoorden; de banken waren voor de toehoorders, de zetels aan de zijden voor hen, die eerder wijs geantwoord hadden, en de eereplaats voor de ouderen, die scheidsrechters zouden zijn en uitspraak doen. In het midden van de eereplaats was een spreekstoel, waarop een wijs man zat, dien zij den grootmeester noemden, die de vraagstukken voorlegde, waarop de jongemannen van den kathedr af hadden te antwoorden. En nadat zij vergaderd waren, stond de man van zijn spreekstoel op, en zeide: “Antwoordt mij, ik bid u, nu op dit vraagstuk en los het, zou gij kunt, op: WAT IS DE ZIEL EN WAT HAAR AARD. Dit hoorende verbaasden zich allen, en mompelden; en eenigen van de vergadering, die op banken zaten, riepen uit: “Wie onder de

menschen, van den Saturnischen tijd tot onzen tijd toe, heeft door eenig denken der rede kunnen zien en begrijpen, wat de ziel is, laat staan wat haar aard is; ligt dit niet boven de sfeer van het verstand van allen?” Hierop antwoordden echter die van de eereplaats: “Dit is niet boven het verstand, maar in het en voor het verstand; antwoordt slechts.” En de jongemannen, die voor dezen dag gekozen waren om op den kathedr te klimmen en het vraagstuk te beantwoorden, verhieven zich; het waren er vijf, die door de ouderen onderzocht en met veel scherpzinnigheid begaafd bevonden waren, en toen ter zijde van den kathedr op rustbanken zaten; en deze klommen daarna in de volgorde, waarin zij zaten, omhoog; en een ieder trok, als hij opklom, een tuniek van opaalkleurige zijde aan, en daarover een toga van zachte wol, waarin bloemen geweven waren; en bovendien zette hij een hoed op, waarvan de top versierd was met een rozenkrans, omringd door kleine saffieren. En ik zag den eerste, aldus aangekleed, opklimmen, en hij zeide: “Wat de ziel en wat haar aard is, is van den dag der schepping af aan niemand geopenbaard; dit is een verborgenheid in de schatkamers van God alleen. Dit heeft men er echter van ontdekt, dat de ziel in den mensch als een koningin zetelt; maar waar haar hof is, daarover hebben de geleerden zich slechts in gissingen verdiept; sommigen vermoeden, dat het in een klein knobbeltje tusschen de groote en de kleine hersenen is, welke de pijnappelklier genoemd wordt. In deze klier dachten zij zich den zetel der ziel, en wel om deze reden, wijl de gansche mensch van deze beide hersenen uit geregeerd wordt, en dit knobbeltje ze beschikt; daarom, dat wat de hersenen naar zijn welbehagen beschikt, dat beschikt ook de gansche mensch van hoofd tot hiel. En dit,” zeide hij, “is vandaar velen in de wereld als waar of waarschijnlijk voorgelkomen, maar het is na een eeuw als een verzinsel verworpen”. Nadat hij dit gezegd had, legde hij toga, tuniek en hoed af, welke de tweede van de uitgekozenen aantrok; en deze betrad den kathedr. Zijn uitspraak over de ziel luidde: “In den ganschen Hemel en in de gansche wereld weet men niet, wat de ziel en wat haar aard is. Men weet dit, dat zij is, en dat zij in den mensch is, maar waar, daarnaar gist men. Dit is zeker, dat zij in het hoofd is, want aldaar denkt het verstand en aldaar streeft de wil, en van voren in het aangezicht van het hoofd zijn de vijf zintuigen van den mensch; aan deze en gene geeft niets anders het leven dan de ziel, welke van binnen in het hoofd zetelt. Waar zij echter aldaar haar hof heeft, waag ik niet uit te spreken; maar ik stemde in met hen, die haar een zetel aanwezen in de drie hersenholten, nu eens met hen, die hem in de gestreepte knobbels aldaar stelden, dan weer met hen, die hem stelden in de merg-stof der beide hersenen, dan weer met hen,

die hem in de bastachtige zelfstandigheid der beide hersenen stelden, dan weer met hen die hem in het dikke hersenvlies stelden; want het ontbrak door de bevestigingen niet aan bewijzen, die ten gunste van elk dezer zetels schenen te pleiten. De stemmen ten gunste van de drie hersenholten berustten hierop, dat zij de ontvangers zijn der animalische geesten en van al de lymphen der hersenen; de stemmen ten gunste van de gestreepte knobbels berustten hierop, dat deze het merg uitmaken, door middel waarvan de zenuwen uitgaan, en door middel waarvan zich de beide hersenen in de ruggegraat voortzetten, en van deze en gene de vezels uitgaan, waaruit het gansche lichaam samengeweven is. De stemmen ten gunste van de mergstof der beide hersenen berustten hierop, dat zij de verzameling en opeenhooping van alle vezels is, welke de beginselen van den ganschen mensch zijn; de stemmen ten gunste van de bastachtige zelfstandigheid berustten hierop, dat daarin de eerste en de laatste einddoelen zijn, en vandaar de uitgangspunten van alle vezels, en bijgevolg van alle zinnen en bewegingen. De stemmen ten gunste van het dikke hersenvlies berustten hierop, dat het de gemeenschappelijke bedekking van beide hersenen is, en dat het zich met een zeker onafgebroken verband over het hart en over de ingewanden van het lichaam uitstrekt. Wat mij betreft, ik spreek mij niet meer voor het een dan voor het ander uit; ik bid u, spreekt gij u uit en kiest wat gij liever hebt.” Na dit gezegd te hebben, daalde hij van den kathedr af, en overreikte tuniek, toga en hoed aan den derde, die den kathedr beklom en sprak als volgt: “Hoe voegt mij, een jongeman, zulk een verheven theorama? Ik beroep mij op de geleerden, die hier aan de zijden zitten, ik beroep mij op u, wijzen, op de eereplaats, ja, ik beroep mij op de Engelen van den hoogsten Hemel, of iemand zich uit zijn redelijk licht eenige voorstelling aangaande de ziel kan nemen; maar naar den zetel daarvan in den mensch kan ik evenals de anderen gissen, en ik vermoed, dat de ziel in het hart en vandaar in het bloed zetelt; en dit is daarom mijn vermoeden, wijl het hart met zijn bloed zoowel het lichaam als het hoofd regeert, want het zendt de groote ader, de aorta geheeten, door het gansche lichaam, en de aders, die de strotslagaders worden genoemd, door het geheele hoofd; vandaar is het algemeen aanvaard, dat de ziel uit het hart door het bloed het gansche organische samenstel zoowel van lichaam als van hoofd ondersteunt, voedt en levend maakt. Het geloofwaardige dezer bewering wordt nog daardoor versterkt, dat in de Heilige Schrift zoo vaak gezegd wordt ziel en hart, zoo bijvoorbeeld dat men God moet liefhebben uit de gansche ziel en uit het gansche hart; en dat God in den mensch een nieuwe ziel en een nieuw hart schept (Deut. 6: 5; hfdst. 10: 12; hfdst. 11: 13; hfdst. 26: 16; Jerem.

32: 41; Matth. 22: 37; Markus 12: 30, 33; Lukas 10: 27, en elders); en er wordt openlijk gezegd, dat het bloed de ziel van het vleesch is (Levit. 17: 11, 14).” Eenigen verhieven, toen zij dit hoorden, de stem, zeggende: “Geleerd, geleerd!” Zij behoorden tot de geestelijken. Na dezen trok de vierde diens kleederen aan, en betrad den kathedr, en zeide: “Ook ik vermoed, dat niemand zulk een fijnzinnig en gescherpt vernuft heeft, dat hij zou kunnen uitvorschen, wat de ziel is en wat haar aard. Daarom ben ik van meening dat bij hem, die haar doorzoeken wil, de subtiliteit zich noodeloos afzwoegt. Maar nochtans ben ik uit mijn knapen jaren in het geloof gebleven aan het oordeel, waarin de Ouden waren, namelijk dat de ziel des menschen in het geheel van hem en in elk deel van dit geheel is, en dus zoowel in het hoofd en in elke bijzonderheid daarvan als in het lichaam en in elke bijzonderheid daarvan; en dat het een ijdele uitvinding van de nieuweren was, aan de ziel ergens een zetel aan te wijzen en niet overal. Ook is de ziel een geestelijke substantie, in verband waarmede niet gesproken kan worden van uitgebreidheid, noch van plaats, maar van bewoning en van vervulling. En ook, wie bedoelt niet het leven, wanneer hij de ziel noemt? Is niet het leven in het geheel en in elk deel?” Aan deze woorden schonken velen in de gehoorzaal bijval. Hierna stond de vijfde op, en, met dezelfde onderscheidingen getooid, sprak hij van den kathedr af het volgende uit: “Ik zal niet stilstaan bij de vraag, waar de ziel is, of zij in eenig deel dan wel overal in het geheel is; maar ik zal uit hetgeen ik zelf vergaderd en weggeborgen heb mijn gemoed openen aangaande deze vraag, wat de ziel en wat haar aard is. Niemand denkt zich de ziel anders dan als iets puurs, dat vergeleken kan worden met den aether, of met de lucht, of met den wind, waarin het vitale is vanuit de redelijkheid, welke de mensch op de beesten voor heeft. Deze meening heb ik gegrond op het feit, dat men van een mensch, wanneer hij sterft, zegt dat hij de ziel of den geest uitblaast of geeft; vandaar gelooft men ook dat de na den dood levende ziel zulk een adem is, waarin een gedachtenleven is, hetwelk de ziel genoemd wordt; wat kan de ziel anders zijn? Maar aangezien ik door hen, die op de eereplaats zitten, heb hooren zeggen, dat het vraagstuk aangaande de ziel, wat en van welken aard zij is, niet boven het verstand uitgaat, maar in en vóór het verstand is, zoo vraag en bid ik u, dat gijzelf deze eeuwige verborgenheid opent.” En de ouderen op de eereplaats zagen den grootmeester aan, die het vraagstuk had opgegeven, en hij verstond uit hun wenken, dat zij wilden, dat hij zou afkomen en hen onderrichten. En terstond daalde hij van den spreekstoel neder, doorschreed de gehoorzaal en betrad den kathedr, en daar de hand uitstreckende zeide hij: “Luistert, ik bid u; wie gelooft niet, dat de

ziel het binnenste en allerfijnste wezen des men-schen is; maar wat is het wezen zonder den vorm anders dan een redewezen? De ziel is derhalve een vorm, maar wat voor een vorm zij is, zal nu gezegd worden: zij is de vorm van alle dingen der liefde en van alle dingen der wijsheid. Alle dingen der liefde worden aandoeningen genoemd, en alle dingen der wijsheid worden innerlijke gewaarwordingen genoemd; deze zijn uit gene, en maken dus met gene één vorm uit, waarin ontelbare dingen in zulk een orde, reeks en samenhang gelegen zijn, dat zij één genoemd kunnen worden; en zij kunnen één genoemd worden, aangezien, om zoo te zijn als het is, niets daaraan ontnomen en ook niets daaraan toegevoegd kan worden. Wat is de menselijke ziel anders dan deze vorm? Zijn niet alle dingen der liefde en alle dingen der wijsheid de wezenlijke dingen van dien vorm? En deze zijn bij den mensch in de ziel en vanuit de ziel in het hoofd en in het lichaam. Gij wordt geesten en Engelen genoemd, en in de wereld hebt gij geloofd, dat de geesten en Engelen als winden en aethers zijn, en aldus gemoederen en gezindheden; en nu ziet gij helder, dat gij waarlijk, werkelijk en inderdaad menschen zijt, die in de wereld geleefd en gedacht hebt in een materieel lichaam; en gij hebt geweten, dat niet het materiele lichaam leeft en denkt, maar de geestelijke substantie in dat lichaam, en deze hebt gij de ziel genoemd, waarvan gij den vorm niet kent, en nochtans hebt gij dien nu gezien en ziet hem. Gij allen zijt zielen, over welker onsterfelijkheid gij zoo veel gehoord, gedacht, gezegd en geschreven hebt. En aangezien gij vormen van liefde en wijsheid uit God zijt, kunt gij in der eeuwigheid niet sterven. De ziel is derhalve de menselijke vorm, waaraan hoegenaamd niets ontnomen en waaraan hoegenaamd niets toegevoegd kan worden; zij is de binnenste vorm van alle vormen van het gansche lichaam. En aangezien de vormen, die buiten zijn, van den binnensten vorm zoowel het wezen als den vorm aannemen, zijt gij, zooals gij voor uzelf en ons verschijnt, zielen. In één woord: de ziel is de mensch zelf, omdat zij de binnenste mensch is; vandaar is haar vorm op volledige en volmaakte wijze de menselijke vorm. Echter is zij het leven niet, maar zij is de naastgelegen ontvanger van het leven uit God, en aldus de woning Gods." Velen juichten deze woorden toe, maar eenigen zeiden: "Wij zullen het overwegen." Ik ging toen naar huis terug; en ziet, boven dit gymnasium verscheen in de plaats van het vroegere luchtverschijnsel een blinkende wolk, zonder met elkander strijdende strepen of stralen; deze wolk ging, door het dak dringende, binnen en verlichtte de wanden; en ik hoorde, dat zij schriften zagen, en onder meer ook dit: *Jehovah God blies in de neusvleugels des menschen de ZIEL DEE LEVENS, en de mensch werd tot eene LEVENDE ZIEL* (Gen. 2: 7).

Dertiende Hoofdstuk

Het Heilig Avondmaal

Zonder kennis der overeenstemmingen van de natuurlijke met de geestelijke dingen kan niemand de nutten en vruchten van het Heilig Avondmaal weten.

698. Dit is gedeeltelijk reeds in het hoofdstuk over den Door verklaard, alwaar werd aangetoond, dat men zonder de erkenenis van den geestelijken zin des Woords niet weten kan, wat de twee Sacramenten, Doop en Heilig Avondmaal, bevatten en bewerken (men zie n. 667 tot 669). Hier wordt gezegd “zonder kennis der overeenstemmingen van de natuurlijke met de geestelijke dingen,” wat hetzelfde is, want de natuurlijke zin des Woords wordt in den Hemel door middel van overeenstemmingen in den geestelijken zin veranderd. Vandaar komt het, dat deze twee zinnen wederkeerig met elkander overeenstemmen; wie derhalve de overeenstemmingen kent, kan den geestelijken zin kennen. Wat en van welken aard echter de overeenstemmingen zijn, kan men zien in het hoofdstuk over de HEILIGE SCHRIFT van begin tot einde, en ook in de VERKLARING VAN DEN DECALOG van het eerste gebod tot het laatste, en in het bijzonder in de ONTHULDE OPENBARING.

699. Welk waar Christen erkent niet, dat deze twee Sacramenten heilig zijn, ja zelfs dat zij de heiligste dingen van den eeredienst in het Christendom zijn? Wie weet echter, waarin hun heiligheid bestaat of vanwaar zij komt? Uit de instelling van het Heilig Avondmaal weet men naar den natuurlijken zin niets anders dan dat het Vleesch van Christus te eten en Zijn Bloed te drinken gegeven wordt, en dat voor deze het brood en de wijn staan. Wie kan daarvandaan anders denken, dan dat het alleen heilig is ter oorzake daarvan, dat het vanuit den Heer geboden werd. Daarom hebben de scherpzinnigsten der Kerk geleerd, dat het een Sacrament wordt, wanneer het Woord zich bij dit element voegt. Maar aangezien deze oorsprong van de heiligheid daarvan niet in het verstand valt, en ook niet in de elementen of symbolen daarvan verschijnt, maar alleen in het geheugen, gaan sommigen naar het Heilig Avondmaal uit het vertrouwen, dat daardoor de zonden vergeven worden, sommigen omdat zij gelooven dat het heiligt, sommigen omdat het het geloof versterkt, en aldus ook het heil bevordert. Maar diegenen, die lichtvaardig daarover denken, gaan er alleen geregeld heen uit bloote van de knapen jaren

aangenomen gewoonte; en sommigen laten het na, omdat zij er niets van rede in zien. De goddeloozen keeren er zich echter van af, en zeggen bij zichzelf: “Wat is dit anders dan een ceremonie, waarop door de geestelijkheid de stempel der heiligheid is gedrukt; want wat is daar anders dan brood en wijn; en wat is het anders dan een verzinsel, dat het lichaam van Christus, dat aan het kruis hing, en dat Zijn bloed, hetwelk toen vergoten werd, tegelijk met het brood en den wijn aan de communicanten wordt uitgedeeld?” en dergelijke dingen meer.

700. Dergelijke voorstellingen aangaande dit allerheiligste Sacrament worden heden ten dage in het gansche Christendom gekoesterd, eenig en alleen omdat zij samenvallen met den zin van de letter des Woords, en de geestelijke zin, waarin alleen de vrucht van het nut van het Heilig Avondmaal in haar waarheid gezien wordt, tot nu toe verborgen lag, en niet eerder dan heden ontdekt werd. Dat deze zin thans voor het eerst ontdekt is, komt omdat tot nu toe het Christendom niet anders bestond dan slechts in naam, en bij eenigen slechts een schaduw daarvan; want men heeft zich tot dusver niet onmiddellijk tot den Zaligmaker Zelf als den eenigen God, in wien de Goddelijke Drieuldigheid is, gewend en Hem vereerd, maar alleen middellijk, hetgeen niet is zich tot Hem wenden en Hem vereeren, maar slechts Hem eeren als de oorzaak ter wille waarvan den mensch de zaligheid geworden, hetgeen niet de wezenlijke oorzaak maar de middeloorzaak is, die beneden en buiten gene ligt. Daar echter thans voor het eerst het Christendom zelf begint te ontstaan, en de Nieuwe Kerk, die onder het Nieuwe Jeruzalem in de Openbaring wordt bedoeld, thans uit den Heer wordt ingesteld, waarin God de Vader, Zoon en Heilige Geest als Een, want in één Persoon, worden erkend, heeft het den Heer behaagd, den geestelijken zin des Woords te openbaren, opdat deze Kerk in nut en vrucht zelf der Sacramenten, Doop en Heilig Avondmaal, moge komen; hetgeen geschiedt, wanneer men met de oogen van zijn geest, dat is, met zijn verstand, de heiligheid ziet, die daarin verborgen ligt, en deze op zichzelf toepast met de middelen, die de Heer in Zijn Woord geleerd heeft.

701. De heiligheid van het Sacrament, waarover hier gehandeld wordt, kan zonder ontsluiting van den geestelijken zin des Woords, of, wat hetzelfde is, zonder de openbaring der overeenstemmingen van de natuurlijke met de geestelijke dingen, niet meer innerlijk erkend worden dan een verborgen schat in een veld, dat voor niet meer dan een gewoon veld wordt aangezien; wanneer echter wordt ontdekt, dat in dit veld een schat ligt, zoo wordt dit veld hoog aangeslagen, en de koper eigent zich dan den rijkdom daarvan toe, en zooveel te meer, wanneer erkend wordt, dat daarin een schat steekt, die

kostbaarder is dan alle goud. Zonder den geestelijken zin is dit Sacrament als een gesloten huis, vol kleinoodiën en schatkameren, waaraan men voorbijgaat als aan elk ander huis in de straat; daar het echter door de geestelijkheid ten aanzien van de muren van marmer is gebouwd, en ten aanzien van het dak met plaatgoud overtrokken, wordt de blik der voorbijgangers daarop gevestigd om het te beschouwen, te prijzen en te waardeeren. Anders wordt het nog, wanneer dat huis geopend is, en een ieder gelegenheid wordt gegeven, het binnen te gaan, en de beheerder aan sommigen daaruit leent, aan anderen daaruit ten geschenke geeft, een ieder naar zijn waardigheid. Er wordt gezegd “ten geschenke daaruit”, want de kostbaarheden, die zich daar bevinden, zijn onuitputtelijk, en worden voortdurend aangevuld. Zoo is het ook gesteld met het Woord ten aanzien van zijn geestelijke dingen, en met de Sacramenten ten aanzien van hun hemelsche dingen. Het Sacrament, waarover hier gehandeld wordt, verschijnt zonder de openbaring van zijn heiligheid, welke van binnen daarin verborgen ligt, als rivierzand, waarin onzichtbare goudkorrels in groote hoeveelheid voorkomen; wanneer zij echter geopenbaard is, zoo is het als het daaruit verzamelde, en tot een klomp gesmolten goud, welke klomp tot schoone vormen is verwerkt. Dit Sacrament is, wanneer zijn heiligheid niet ontsloten is en gezien wordt, gelijk een kistje en een schrijn uit beuken- of populierenhout, waarin diamanten, robijnen en tal van andere kostbare steenen in vakjes gerangschikt liggen. Wie schat dit kistje en dezen schrijn niet hoog, wanneer hij weet, dat daarbinnen zulke dingen gelegen zijn, en nog meer, wanneer hij ze ziet, en ook wanneer zij om niet worden uitgedeeld? Dit Sacrament is, zonder de openbaring van zijn overeenstemmingen met den Hemel, en zoolang dus de hemelsche dingen, waarmede het overeenstemt, niet zichtbaar zijn, als een Engel, die in de wereld in gewone kleedij verschijnt, en die alleen naar zijn kleed geëerd wordt; gansch anders is het gesteld, wanneer men weet dat het een Engel is, en wanneer men het engellijke uit zijn mond hoort, en wonderlijke dingen in zijn daden ziet. Van welken aard de heiligheid is, die alleen gepredikt wordt, en van welken aard de aanschouwde heiligheid is, mag verduidelijkt worden door het volgende in de geestelijke wereld geziene en gehoorde voorbeeld: er werd een brief, die door Paulus tijdens zijn reizen in de wereld geschreven, maar niet bekend gemaakt was, voorgelezen zonder dat iemand wist, dat hij van Paulus was. Eerst werd deze brief door de toehoorders gering geschat, maar toen het ontdekt werd, dat het een van de Paulinische brieven was, werd hij met vreugde ontvangen, en alle en elk der dingen daarin aanbeden. Hieruit blijkt duidelijk, dat de bloote prediking van de heiligheid des Woords en der

Sacramenten, wanneer zij door de hoofden der geestelijkheid wordt gedaan, weliswaar een stempel van heiligheid geeft, maar dat het anders gesteld is, wanneer de heiligheid zelve onthuld en zichtbaar voor oogen gesteld wordt, en dit geschiedt door de openbaring van den geestelijken zin; door dezen zin wordt de uitwendige heiligheid inwendig, en de prediking daarvan wordt de erkenning daarvan. Evenzoo is het gesteld met de heiligheid van het Sacrament van het Avondmaal.

Indien de Overeenstemmingen bekend zijn, weet men, wat onder het Vleesch en het Bloed des Heeren verstaan wordt, en dat hetzelfde verstaan wordt onder het Brood en den Wijn, namelijk, dat onder het Vleesch des Heeren en onder het Brood het Goddelijk Goede Zijner Liefde, verstaan wordt, alsmede al het Goede der Naasteliefde; en onder het Bloed des Heeren en onder den Wijn het Goddelijk Ware Zijner Wijsheid, alsmede al het Ware des Geloofs; en onder het Eten de Toeëigening.

702. Aangezien, heden ten dage de geestelijke zin des Woords onthuld is, en daarmede tevens de overeenstemmingen, omdat deze bemiddelen, zullen alleen plaatsen uit het Woord aangevoerd worden, waaruit men duidelijk kan zien, wat onder het Vleesch en het Bloed, en onder het Brood en den Wijn in het Heilig Avondmaal wordt verstaan; maar daaraan dient de inzetting zelve van dit Sacrament uit den Heer vooraf te gaan, alsmede Zijn Leer over Zijn Vleesch en Zijn Bloed, en over het Brood en den Wijn.

703. DE INZETTING VAN HET HEILIG AVONDMAAL UIT DEN HEER: “Jezus hield het pascha met de discipelen, en toen de avond gekomen was, zat Hij met hen aan; en als zij aten, nam Jezus HET BROOD, en gezegend hebbende, brak Hij het, en gaf het den discipelen, en zeide: Neemt, eet, dat is MIJN LICHAAM. EN DEN DRINKBEKER nemende, en gedankt hebbende, gaf Hij hun dien, zeggende: Drinkt allen daaruit; dat is MIJN BLOED, dat des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt” (Matth. 26: 26, 27, 28; Markus 14: 22, 23, 24; Lukas 22: 19, 20).

DE LEER DES HEEREN OVER ZIJN VLEESCH EN ZIJN BLOED, EN OVER HET BROOD EN DEN WIJN: “Werkt niet de spijs, die vergaat, maar de spijs, die blijft tot in het eeuwige leven, welke de Zoon des Menschen ulieden geven zal. Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, Mozes heeft u niet gegeven het brood uit den Hemel, maar Mijn Vader geeft u het ware brood uit den Hemel. Want het Brood Gods is Hij, die van den Hemel nederdaalt, en die der wereld het leven geeft. Ik ben het Brood des levens; die tot Mij komt, zal niet hongeren, en die in Mij gelooft, zal nimmermeer dorsten. Ik ben het Brood, dat van den Hemel nederdaalt. Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: die in Mij gelooft, heeft het eeuwige leven; Ik ben het Brood des levens. Uwe vaders hebben het manna gegeten in de woestijn, en zij zijn gestorven. Dit is het Brood, dat uit den Hemel nederdaalt, opdat, wie daarvan eet, leve, en niet sterve. Ik ben het levende Brood, dat uit den Hemel nedergedaald is; zoo iemand van dit Brood eet, die zal in der eeuwigheid leven. Het Brood, dat Ik geven zal, is Mijn

Vleesch, hetwelk Ik geven zal voor het leven der wereld. Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden: tenzij dat gij het Vleesch des Zoons des Menschen eet, en Zijn bloed drinkt, zoo hebt gij geen leven in uzelfen. Die Mijn Vleesch eet, en Mijn Bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven, en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage; want Mijn Vleesch is waarlijk Spijs, en Mijn Bloed is waarlijk Drank. Die Mijn Vleesch eet, en Mijn Bloed drinkt, die blijft in Mij, en Ik in hem” (Joh. 6: 27, 32, 33, 35, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56).

704. Dat onder het Vleesch hier niet vleesch, noch onder het Bloed bloed verstaan wordt, maar onder beide in den NATUURLIJKEN ZIN het lijden des kruises, dat zij indachtig zouden zijn, kan een ieder, die uit den Hemel verlicht is, in zichzelfen gewaarworden. Daarom zeide de Heer, toen Hij dit Avondmaal van het laatste Joodsche pascha en van het eerste Christelijke pascha instelde: *Doet dat tot Mijne gedachtenis* (Lukas 22: 19; I Corinth. XI: 24, 25). Desgelijks, dat onder het Brood niet brood, noch onder den Wijn wijn verstaan wordt, maar in den NATUURLIJKEN ZIN het dergelijke als onder het Vleesch en het Bloed, namelijk Zijn lijden des kruises, want men leest: *Jezus brak het brood, en gaf het den discipelen, en zeide: Dit is Mijn lichaam; en Hij nam den drinkbeker, en gaf hun dien, zeggende: Dit is Mijn bloed* (Matth. 26; Markus 14; Lukas 22); daarom ook noemde de Heer het lijden des kruises den drinkbeker (Matth. 26: 39, 42, 44; Markus 14: 36; Joh. 18: 11).

705. Dat onder deze vier, Vleesch, Bloed, Brood en Wijn de geestelijke en hemelsche dingen worden verstaan, die daarmede overeenstemmen, kan blijken uit de plaatsen in het Woord, waar zij genoemd worden. Dat onder HET VLEESCH in het Woord het geestelijke en het hemelsche verstaan wordt, kan uit de volgende plaatsen aldaar blijken: *Komt, en vergadert u tot HET AVONDMAAL DES GROOTEN GODS, opdat gij eet de Vleeschen der koningen, en de Vleeschen der oversten over duizend, en de Vleeschen der sterken, en de Vleeschen der paarden, en der-geenen, die daarop zitten, en de Vleeschen van alle vrijen en dienstknechten, en der kleinen en der grooten* (Openb. 19: 17, 18). En bij Ezechiël: *Vergadert u van rondom over MIJN SLACHTOFFER, dat Ik voor u offer, een GROOT SLACHTOFFER, op de bergen Israëls, opdat gij Vleesch eet en Bloed drinkt; het vleesch der sterken zult gij eten, en het Bloed van de vorsten der aarde drinken; en gij zult het vette eten tot verzadiging toe, en Bloed drinken tot dronkenschap toe, van Mijn Slachtoffer; en gij zult verzadigd worden over Mijne tafel, met paard en wagen, met den sterke en met elken man des krijgs. Aldus zal Ik Mijne heerlijkheid geven onder de natiën* (hfdst. 39: 17 tot 21). Wie ziet niet, dat in deze plaatsen onder Vleesch niet vleesch verstaan wordt, noch onder Bloed bloed, maar de geestelijke en hemelsche dingen, die daarmede

overeenstemmen? Wat zouden het anders zijn dan ijdele en zonderlinge uitdrukkingen, dat zij de vleeschen eten zouden van koningen, oversten over duizend, sterken, paarden, en dergenen, die daarop zitten; en dat zij over de tafel verzadigd zouden worden met paard, wagen, met den sterke en elken man des krijgs; en dat zij drinken zouden het bloed der vorsten der aarde en het bloed tot aan dronkenschap toe? Dat deze dingen werden gezegd aangaande het Heilig Avondmaal des Heeren, komt duidelijk uit, want het wordt “het Avondmaal des Grooten Gods” genoemd, en ook “het groote Slachtoffer”. Daar alle geestelijke en hemelsche dingen eenig en alleen op het goede en het ware betrekking hebben, volgt hieruit, dat onder het Vleesch het goede der naastenliefde wordt verstaan, en onder het Bloed het ware des geloofs, en in den hoogsten zin de Heer ten aanzien van het Goddelijk Goede der Liefde, en ten aanzien van het Goddelijk Ware der Wijsheid. Het geestelijk goede wordt ook onder het Vleesch verstaan door het volgende bij Ezechiël: *Ik zal hun één hart geven, en een nieuwen geest in het midden van u, en Ik zal het steenen hart wegnemen, en hun een hart van vleesch geven* (Ezech. 11: 19; hfdst. 36: 26); door het hart wordt in het Woord de liefde aangeduid, vandaar door het hart van vleesch de liefde van het goede. Dat onder Vleesch en Bloed wordt verstaan het goede en het ware, beide geestelijk, blijkt bovendien nog duidelijker uit de beteekenis van het Brood en den Wijn in hetgeen nu volgt, want de Heer zegt, dat Zijn Vleesch het Brood is, en dat Zijn Bloed de Wijn is, die uit den beker werd gedronken.

706. Dat onder het Bloed des Heeren het Goddelijk Ware van Hem en van het Woord verstaan wordt, komt omdat onder Zijn Vleesch geestelijk het Goddelijk Goede der Liefde wordt verstaan, en deze twee in den Heer vereenigd zijn. Het is bekend, dat de Heer het Woord is, en er zijn twee dingen, waarop alle dingen des Woords betrekking hebben: het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware. Wanneer derhalve het Woord voor den Heer genomen wordt, is het klaarblijkelijk, dat deze twee onder Zijn Vleesch en Bloed verstaan worden. Dat onder het Bloed het Goddelijk Ware des Heeren of des Woords verstaan wordt, blijkt uit verschillende plaatsen, zooals bijvoorbeeld, dat het Bloed “het Bloed des Verbonds” genoemd werd; en het verbond is de verbinding, en deze geschiedt uit den Heer door middel van Zijn Goddelijk Ware, zooals bij Zacharia: *Door het BLOED uws VERBONDS heb Ik de gebondenen uit den kuil uitgelaten* (hfdst. 9: 11); en bij Mozes: *Nadat Mozes het Boek der wet voor de ooren des volks gelezen had, sprengde hij de helft des Bloeds op het volk; en hij zeide: ZIET HET BLOED DES VERBONDS, hetwelk Jehovah met ulieden gemaakt heeft over al die woorden* (Exod. 24: 3 tot 8). En

Jezus, den drinkbeker nemende, gaf hun dien, zeggende: Dit is Mijn Bloed, dat des Nieuwen Verbonds (Matth. 26: 27, 28; Markus 14: 24; Lukas 22: 20). Door het Bloed des Nieuwen Verbonds of Testaments wordt niets anders aangeduid dan het Woord, hetwelk het Verbond en het Testament wordt genoemd, het Oude en het Nieuwe, aldus het Goddelijk Ware daarin. Aangezien dit door het Bloed wordt aangeduid, gaf de Heer hun den wijn, zeggende: “Dit is Mijn Bloed”; en de Wijn beteekent het Goddelijk Ware. Daarom wordt dit ook *Bloed der druiven* genoemd (Gen. 49: 11; Deut. 32: 14). Dit blijkt verder nog duidelijk uit de woorden des Heeren: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden: tenzij dat gij het Vleesch des Zoons des Menschen eet, en Zijn Bloed drinkt, zoo hebt gij geen leven in uzelfen; want Mijn Vleesch is waarlijk Spijs, en Mijn Bloed is waarlijk Drank; die Mijn Vleesch eet, en Mijn Bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem* (Joh. 6: 50 tot 58). Dat onder Bloed hier het Goddelijk Ware des Woords wordt verstaan, komt duidelijk uit, want er wordt gezegd, dat wie het drinkt, het leven in zichzelf heeft, en in den Heer blijft, en de Heer in hem. Dat het Goddelijk Ware dit bewerkt, en een dienovereenkomstig leven, en dat het Heilig Avondmaal dit bevestigt, kan in de Kerk bekend zijn. Aangezien het Bloed het Goddelijk Ware des Heeren beteekent, dat ook het Goddelijk Ware des Woords is, en dit het Oude en Nieuwe Verbond en Testament zelf is, behoorde het bloed tot de allerheiligste uitbeeldende dingen der Kerk bij de zonen Israëls, waarin alle en de afzonderlijke dingen overeenstemmingen waren van natuurlijke met geestelijke dingen; zoo bijvoorbeeld *dat zij van het bloed van het paaschlam nemen zouden, en het strijken op de zijposten en op den bovendorpel der huizen, opdat geene plaag over hen komen zou* (Exod. 12: 7, 13, 22)., *Dat het bloed van het brandoffer gesprengd zou worden op het altaar, aan zijne grondvesten, en op Aharon, op zijne zonen, en op hunne kleederen* (Exod. 29: 12, 16, 20, 21; Levit. 1: 5, 11, 15; hfdst. 3: 2, 8, 13; hfdst. 4: 25, 30, 34; hfdst. 8: 15, 24; hfdst. 17: 6; Num. 18: 17; Deut. 12: 27). Voorts *op den voorhang boven de ark, op het verzoendeksel aldaar, en op de hoornen des reukaltaars* (Lev. 4: 6, 7, 17, 18; hfdst. 16: 12, 13, 14, 15). Door het Bloed des Lams wordt het dergelijke aangeduid in de Openbaring: *Dezen hebben hunne lange kleederen gewasschen en hebben ze wit gemaakt in het Bloed des Lams* (hfdst. 7: 14).; en door het volgende aldaar: *Er werd krijg in den Hemel: Michaël en zijne engelen krijgden tegen den draak, en zij hebben hem overwonnen door het Bloed des Lams, en door het woord van hun getuigenis* (hfdst. 12: 7, 11). Want het is ondenkbaar, dat Michaël en zijne Engelen den draak door iets anders overwonnen hebben dan door het Goddelijk Ware des Heeren in het Woord; want de Engelen in den Hemel kunnen niet aan

eenig bloed denken, noch denken zij aan het lijden des Heeren, maar aan het Goddelijk Ware en aan Zijn opstanding. Wanneer daarom de mensch aan het Bloed des Heeren denkt, worden de Engelen het Goddelijk Ware van Zijn Woord gewaar, en wanneer hij aan het lijden des Heeren denkt, worden zij Zijne verheerlijking gewaar, en dan alleen Zijn opstanding. Dat dit zoo is, werd mij door veel ondervinding te weten gegeven. Dat het Bloed het Goddelijk Ware beteekent, blijkt ook duidelijk uit het volgende bij David: *God zal de zielen der nooddruftigen redden, hun bloed zal kostbaar zijn in Zijne oogen, en zal leven, en Hij zal hun van het goud van Scheba geven* (Psalm 72: 13, 14, 15, 16); het bloed kostbaar in de oogen Gods, staat voor het Goddelijk Ware bij hen; het goud van Scheba is de daaruit voortvloeiende wijsheid. En bij Ezechiël: *Vergadert u tot het groote Slachtoffer op de bergen Israëls, opdat gij Vleesch eet en Bloed drinkt; het Bloed van de vorsten der aarde zult gij drinken, en gij zult Bloed drinken tot dronkenschap toe; alzoo zal Ik Mijne heerlijkheid zetten onder de natiën* (hfdst. 39: 17 tot 21). Aldaar wordt gehandeld over de Kerk, welke de Heer bij de natiën zou instellen; dat hier onder het Bloed niet bloed kan worden verstaan, maar het ware vanuit het Woord bij hen, zie men vlak hierboven.

707. Dat onder BROOD hetzelfde wordt verstaan als onder Vleesch, blijkt duidelijk uit de woorden des Heeren: *Jezus, HET BROOD nemende, brak het en gaf het, zeggende: Dit is Mijn Lichaam* (Matth. 26; Markus 14; Lukas 22). Voorts: *HET BROOD, dat Ik u geven zal, is Mijn Vleesch, hetwelk Ik geven zal voor het leven der wereld* (Joh. 6: 51), En ook zegt Hij: *dat Hij HET BROOD DES LEVENS is, en die van dit BROOD eet, IN DER EEUWIGHEID LEVEN ZAL* (Joh. 6: 48, 51, 58). Dit is ook het Brood, dat verstaan wordt onder de slachtoffers, die Brood genoemd worden in de volgende plaatsen: *Diezelven zal de priester aansteken op het altaar. BROOD DES VUOFFERS VOOR JEHOVAH* (Levit. 3: 11, 16); *De zonen Aharons zullen hunnen God heilig zijn, en den naam huns Gods zullen zij niet ontheiligen, want zij offeren DE VUOFFEREN VOOR JEHOVAH, HET BROOD HUNS GODS. Gij zult hem heiligen, omdat hij HET BROOD UWS GODS offert. Een man van het zaad Aharons, in wien een gebrek zal zijn, zal niet naderen om HET BROOD ZIJNS GODS te offeren* (Levit. 21: 6, 8, 17, 21); *Gebied den zonen Israëls, en zeg tot hen: Mijne offerande, MIJN BROOD, TOT VUOFFEREN DES REUKS DER RUST, zult gij waarnemen, om Mij te offeren op den gezetten tijd* (Num. 28: 2); *Wie het onreine aangeroerd zal hebben, zal van de geheiligde dingen niet eten, maar zal zijn vleesch in water wasschen, en daarna zal hij van de geheiligde dingen eten, WANT DIT IS ZIJN BROOD* (Levit. 22: 6, 7); eten van de geheiligde dingen was eten van het vleesch der

slachtoffers, hetwelk hier ook Brood genoemd wordt; bovendien ook bij Malachia hfdst. 1: 7. Met de bij de slachtoffers voorkomende SPIJSOFFERS, die uit meelbloem van tarwe waren, dus brood, werd ook niets anders aangeduid (Levit. 2: 1 tot 11; hfdst. 6: 14 tot 21; hfdst. 7: 9 tot 13; en elders). Ook niets anders met de BROODEN op de tafel in den tabernakel, die Brooden der aangezichten en Toonbrooden werden genoemd (waarover Exod. 25: 30; hfdst. 40: 23; Levit 24: 5 tot 9). Dat onder Brood niet het natuurlijke brood wordt verstaan, maar het hemelsche brood, blijkt duidelijk uit het volgende: *Niet door het brood alleen leeft de mensch, maar door alles, wat uit den mond van Jehovah uitgaat, leeft de mensch* (Deut. 8: 2, 3); *Ik zal eenen honger in het land zenden, niet eenen honger naar brood, noch dorst naar wateren, maar om te hooren de woorden van Jehovah* (Amos 8: 11). Bovendien wordt onder Brood alle spijs verstaan (Levit. 24: 5 tot 9; Exod. 25: 30; hfdst. 40: 23; Num. 4: 7; 1 Kon. 7: 48). Dat het ook de geestelijke spijs is, blijkt duidelijk uit deze woorden des Heeren: *Werkt niet de spijs, die vergaat, maar de spijs, die blijft tot in het eeuwige leven, welke de Zoon des Menschen ulieden geven zal* (Joh. 6: 27).

708. Dat onder WIJN het dergelijke wordt verstaan als onder Bloed, blijkt duidelijk uit de woorden des Heeren: *Jezus nam DEN DRINKBEKER, en zeide: Dit is Mijn Bloed* (Matth. 26; Markus 14; Lukas 22). Voorts uit het volgende: *Hij wast zijn kleet in den WIJN, en zijnen mantel in het BLOED DER DRUIVEN* (Gen. 49: 11); dit heeft op den Heer betrekking. *Jehovah Zebaoth zal allen volken eenen maaltijd van vetigheden maken, eenen maaltijd van heffe of van ZOETEN WIJN* (Jes. 25: 6). Dit heeft betrekking op het Sacrament van het Heilig Avondmaal, dat uit den Heer zou worden ingesteld. Bij denzelfde: *Alle gij dorstigen, gaat tot de wateren, en gij die geen zilver hebt, gaat, koopt en eet, en koopt zonder zilver WIJN* (hfdst. 55: 1). Onder HET GEWAS DES WIJNSTOKS, dat zij nieuw drinken zouden in het Hemelsche Koninkrijk (Matth. 26: 29; Markus 14: 25; Lukas 22: 17, 18) wordt niets anders verstaan dan het ware der Nieuwe Kerk en des Hemels. Daarom wordt de Kerk ook op vele plaatsen in het Woord een WIJNGAARD genoemd, zooals bij Jes. 5: 1, 2, 4; Matth. 20: 1 tot 13; en noemt de Heer Zichzelven DEN WAREN WIJNSTOK, en de menschen, die in Hem zijn opgenomen, DE RANKEN (Joh. 15: 1, 6); behalve in tal van andere plaatsen.

709. Hieruit kan nu blijken, wat onder des Heeren Vleesch en Bloed, en onder Brood en Wijn in den drievoudigen zin, den natuurlijke, geestelijken en hemel-schen verstaan wordt. Ieder met godsdienst vervuld mensch in het Christendom kan weten, en zoo hij het niet weet, kan hij het leeren, dat er natuurlijk voedsel en geestelijk voedsel bestaat, en dat het natuurlijk voedsel

voor het lichaam, maar het geestelijk voedsel voor de ziel is; want de Heer Jehovah zegt bij Mozes: *Niet door brood alleen leeft de mensch, maar door alles, wat uit den mond van Jehovah uitgaat, leeft de mensch* (Deut. 8: 3). Daar nu het lichaam sterft, en de ziel na den dood leeft, volgt hieruit, dat het geestelijk voedsel voor het eeuwig heil is. Wie ziet hieruit niet, dat deze twee voedsels geenszins verward mogen worden; en dat het wanneer iemand ze verwart, niet anders kan zijn. dan dat hij zich over des Heeren Vleesch en Bloed en over het Brood en den Wijn louter natuurlijke en zinnelijke voorstellingen vormt, die stoffelijk, lichamenlijk en vleeschelijk zijn, en die de geestelijke voorstellingen aangaande dit allerheiligste Sacrament verstikken. Indien iemand echter zoo eenvoudig is, dat hij uit het verstand niet iets anders vermag te denken dan dat, wat hij met het oog ziet, zoo raad ik hem, dat hij, wanneer hij het. Brood en den Wijn neemt en dan het Vleesch en het Bloed des Heeren hoort noemen, in zichzelf over het Heilig Avondmaal denke, dat dit het allerheiligste van den eeredienst is, en het lijden van Christus en Zijn Liefde voor het heil van den mensch te gedenken, want Hij zegt: *Doet dat tot Mijne gedachtenis* (Lukas 22: 19); voorts: *De Zoon des Menschen is gekomen om Zijne ziel te geven tot een verlossing voor velen* (Matth. 20: 28; Markus 10: 45); *Ik stel Mijne ziel voor de schapen* (Joh. 10: 15, 17; hfdst. 15: 13).

710. Dit kan ook door vergelijkingen warden toegelicht. Wie gedenkt en bemint niet hem, die uit liefdesijver voor het vaderland met den vijand tot den dood toe streed, om het van het juk der dienstbaarheid te bevrijden? En wie gedenkt en bemint niet hem, die wanneer hij zijn medeburgers in uitersten nood, en hun dood ten gevolge van den toenemenden hongersnood voor oogen ziet, uit barmhartigheid al zijn zilver en goud uit zijn huis haalt, en om niet uitdeelt? En wie gedenkt en bemint niet hem, die uit liefde en vriendschap het eenige lam, dat hij bezit, neemt, en dit slacht en den gasten voorzet? en zo voort.

Vanuit deze dingen, indien zij verstaan zijn, kan be grepen worden dat het Heilig Avondmaal univer seel en afzonderlijk alle dingen der Kerk en alle dingen des Hemels bevat.

711. In het voorafgaande artikel werd aangetoond, dat in het Heilig Avondmaal de Heer Zelf is, en dat het Vleesch en het Brood Hijzelf zijn ten aanzien van het Goddelijk Goede der Liefde, en dat het Bloed en de Wijn Hijzelf zijn ten aanzien van het Goddelijk Ware der Wijsheid. Derhalve zijn het drie dingen, die het Heilig Avondmaal behelst, namelijk den Heer, Zijn Goddelijk Goede en Zijn Goddelijk Ware. Daar nu het Heilig Avondmaal deze drie insluit en bevat, volgt hieruit, dat het ook de universeele dingen des Hemels en der Kerk insluit en bevat; en daar alle afzonderlijke dingen van de universeele dingen afhangen, zooals de inhoud van zijn inhoudende dingen, volgt ook, dat het Heilig Avondmaal alle afzonderlijke dingen des Hemels en der Kerk insluit en bevat. Hieruit blijkt eerst, dat, aangezien onder des Heeren Vleesch en Bloed, en desgelijks onder het Brood en den Wijn het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware, beide uit den Heer en beide zijnde de Heer, verstaan wordt, het Heilig Avondmaal universeel en afzonderlijk alle dingen des Hemels en alle dingen der Kerk bevat.

712. Het is ook bekend, dat de wezenlijke dingen van de Kerk drie zijn, namelijk God, de Naastenliefde en het Geloof, en dat alle dingen in de Kerk op deze drie als op hun universeele dingen betrekking hebben; deze zijn dezelfde als de bovengenoemde, want God is in het Heilig Avondmaal de Heer, de Naastenliefde is het Goddelijk Goede, en het Geloof is het Goddelijk Ware. Wat is de naastenliefde anders dan het goede, dat de mensch doet uit den Heer? en wat is het geloof anders dan het ware, dat de mensch gelooft uit den Heer? Vandaar komt het, dat er drie dingen in den mensch zijn, wat zijn inwendige betreft, namelijk de ziel of het gemoed, de wil en het verstand; deze drie zijn de ontvangende vaten van gene drie universeele dingen; de ziel zelve of het gemoed is het ontvangende vat van den Heer, want daaruit leeft zij; de wil is het ontvangende vat van de liefde of van het goede, en het verstand is het ontvangende vat van de wijsheid of van het ware. Vandaar hebben niet alleen alle en de afzonderlijke dingen in de ziel of in het gemoed betrekking op gene drie universeele dingen des Hemels en der Kerk, maar zij gaan er ook uit voort. Men noeme slechts iets, dat uit den mensch voortgaat, waarin niet het gemoed, de wil en het verstand zijn; zoo een daarvan werd weggenomen, zou de mensch dan wel iets meer zijn dan een onbezield ding? Desgelijks zijn er drie dingen in den mensch wat zijn uitwendige betreft,

waarop ook alle en de afzonderlijke dingen betrekking hebben en waarvan zij afhangen, namelijk het lichaam, het hart en de long. Deze drie dingen van het lichaam stemmen ook overeen met de drie dingen van het gemoed, het hart met den wil, en de long of de ademhaling met het verstand. Dat er een dergelijke overeenstemming is, werd in de voorafgaande verhandelingen volledig aangetoond. Aldus zijn nu alle en de afzonderlijke dingen in den mensch zoowel universeel als afzonderlijk gevormd tot ontvangende vaten van gene drie universeele dingen des Hemels en der Kerk. De reden hiervan is deze, dat de mensch geschapen werd tot een beeld en gelijkenis Gods, bijgevolg opdat hij in den Heer en de Heer in hem zij.

713. Anderzijds zijn er drie dingen, die aan deze universeele dingen tegenovergesteld zijn, namelijk de duivel, het booze en het valsche. De duivel waaronder de hel wordt verstaan, is tegenovergesteld aan den Heer, het booze is tegenovergesteld aan het goede, en het valsche aan het ware. Deze drie maken één uit, want waar de duivel is, daar is ook het booze en het daaruit voortvloeiende valsche. Deze drie bevatten ook universeel en afzonderlijk alle dingen der hel, alsmede alle dingen der wereld, die tegen den Hemel en tegen de Kerk indruischen. Maar aangezien deze daaraan tegenovergesteld zijn, zijn zij gansch en al daarvan afgescheiden, maar nochtans worden zij in verband gehouden door de wonderbaarlijke onderwerping van de gansche hel aan den Hemel, van het booze aan het goede, en van het valsche aan het ware, over welke onderwerping gehandeld werd in het werk over HEMEL EN HEL.

714. Opdat de afzonderlijke dingen in hun orde en verband samengehouden worden, is het noodig, dat er universeele dingen zijn, waardoor zij bestaan en waarin zij blijven bestaan; en ook is het noodig, dat de afzonderlijke dingen in een zeker beeld betrekking hebben op hun universeele dingen, anders zou het geheel met de deelen te gronde gaan. Deze betrekking maakt, dat alle dingen van het heelal in hun ongereptheid in stand gehouden werden van den eersten dag der schepping aan tot nu toe, en zoo verder. Dat alle dingen in het heelal betrekking hebben op het goede en ware, is bekend; de reden hiervan is deze, dat alle dingen uit God vanuit het Goddelijk Goede der Liefde geschapen werden door het Goddelijk Ware der Wijsheid. Neem wat gij wilt, hetzij een dier, hetzij een struik, hetzij een steen, deze drie meest universeele dingen zijn in een zekere verhouding daarin gegrift.

715. Aangezien het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware de meest universeele van alle dingen des Hemels en der Kerk zijn, bracht ook Malkizedeck die den Heer uitbeeldde, tot Abram Brood en Wijn uit, en zegende hem; aangaande Malkizedeck leest men aldus: *Malkizedeck, Koning*

van Schalem, bracht Abram Brood en Wijn uit, en hij was een priester den Allerhoogsten God, en hij zegende hem (Gen. 14: 18, 19). Dat Malkizedeck den Heer uitbeeldde, blijkt uit het volgende bij David: *Gij zijt Priester in eeuwigheid, naar de wijze van Malkizedeck* (Psalm 110: 4). Dat dit op den Heer betrekking heeft, zie men in Hebr. 5: 5, 6, 8, 10; hfdst. 6: 20; hfdst. 7: 1, 10, 11, 15, 17, 21. Dat hij Brood en Wijn uitbracht, kwam omdat deze twee alle dingen des Hemels en der Kerk, aldus alle dingen van de Zegening insluiten, evenals het Brood en de Wijn in het Heilig Avondmaal.

In het Heilig Avondmaal is de Heer gansch en al, en Zijn Verlossing gansch en al.

716. Dat in het Heilig Avondmaal de Heer gansch en al is, zoowel ten aanzien van het verheerlijkt Menschelijke als ten aanzien van het Goddelijke, vanuit hetwelk het Menschelijke is, komt ten duidelijkste uit in Zijn eigen woorden zelf. Dat Zijn Menschelijke in het Heilig Avondmaal tegenwoordig is, in het volgende: *Jezus nam het Brood, en brak het, en gaf het den discipelen, en zeide: Dit is Mijn Lichaam; en Hij nam den drinkbeker, en gaf hun dien, zeggende: Dit is Mijn Bloed* (Matth. 26; Markus 14; Lukas 22). Voorts bij Johannes: *Ik ben het Brood des levens; zoo iemand van dit Brood eet, die zal in der eeuwigheid leven; het Brood, dat Ik geven zal, is Mijn Vleesch; voorwaar, voorwaar zeg Ik ulieden: Die Mijn Vleesch eet, en Mijn Bloed drinkt, die blijft in Mij, en Ik in hem, en hij zal in der eeuwigheid leven* (Joh. 6). Hieruit blijkt ten duidelijkste, dat de Heer ten aanzien van Zijn verheerlijkt Menschelijke in het Heilig Avondmaal is. Dat de Heer ook gansch en al ten aanzien van Zijn Goddelijke, uit hetwelk het Menschelijke is, in het Heilig Avondmaal tegenwoordig is, blijkt duidelijk hieruit, dat Hij het Brood is, dat uit den Hemel nederdaalde (Joh. 6). Hij daalde uit den Hemel neder met het Goddelijke, want er wordt gezegd: *Het Woord was bij God, en God was het Woord; alle dingen zijn door hetzelfde gemaakt; en het Woord is Vleesch geworden* (Joh. 1: 1, 3, 14); en verder hieruit: *dat de Vader en Hij één zijn* (Joh. 10: 30); *dat alle dingen des Vaders van Hem zijn* (Joh. 3: 35; hfdst. 16: 15); *dat Hij in den Vader en de Vader in Hem is* (Joh. 14: 10, 11, enz.); en verder hieruit, dat Zijn Goddelijke evenmin van Zijn Menschelijke kan gescheiden worden, als de ziel van het lichaam. Wanneer derhalve gezegd wordt, dat de Heer gansch en al ten aanzien van Zijn Menschelijke in het Heilig Avondmaal is, zoo volgt hieruit, dat Zijn Goddelijke, vanuit hetwelk het is, tevens ook daarin is. Daar nu Zijn Vleesch het Goddelijk Goede Zijner Liefde beteekent, en het Bloed het Goddelijk Ware Zijner Wijsheid, is het duidelijk, dat de Heer gansch en al, zoowel ten aanzien van het Goddelijke als ten aanzien van het verheerlijkt Menschelijke, alomtegenwoordig is in het Heilig Avondmaal; bijgevolg, dat het een geestelijk eten is.

717. Dat in het Heilig Avondmaal de gansche Verlossing des Heeren is, volgt uit hetgeen nu gezegd is; want waar de Heer gansch en al is, daar is ook Zijn Verlossing gansch en al; want Hij is ten aanzien van het Menschelijke de Verlosser, bijgevolg ook de Verlossing zelve. Er kan niets aan de verlossing ontbreken, waar Hij gansch en al is; weshalve al diegenen, die waardig

tot de Heilige Communie gaan, Zijn verlost worden. En daar onder de verlossing de bevrijding van de hel wordt verstaan, de verbinding met Hem, en de zaligmaking, waarover verderop in dit hoofdstuk, en vollediger in het hoofdstuk over de Verlossing, worden deze vruchten den mensch toebedeeld; niet echter voor zooveel de Heer wil, want Hij wil uit Zijn Goddelijke Liefde alles toekennen, maar voor zooveel de mensch opneemt; en wie opneemt is verlost in dien graad, waarin hij opneemt. Hieruit blijkt, dat op, hen die waardig naderen, de werkingen en de vruchten van de Verlossing des Heeren overgaan.

718. Bij ieder gezond mensch is het vermogen, om de wijsheid uit den Heer op te nemen, dat is, om de waarheden, uit welke zij moet zijn, tot in eeuwigheid te vermenigvuldigen; alsmede om de liefde op te nemen, dat is, om de goedheden, vanuit welke zij is, tot vruchten te maken, desgelijks tot in eeuwigheid. Deze voortdurende totvruchtenmaking van het goede en vandaar van de liefde, en deze vermenigvuldiging van het ware, en vandaar van de wijsheid, bestaat bij de Engelen, en bestaat ook bij de menschen, die Engelen worden. En aangezien de Heer de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, volgt hieruit, dat de mensch het vermogen heeft om zich voor altijd met den Heer, en den Heer met zich te verbinden. Maar nochtans kan, omdat de mensch eindig is, het Goddelijke zelf van den Heer niet met hem verbonden worden, maar alleen aan hem worden toegevoegd; zooals, ter verduidelijking, het licht der zon niet met het oog, noch het geluid van de lucht met het oor verbonden, maar alleen daaraan toegevoegd kan worden, en op deze wijze het vermogen tot zien en hooren geven; want de mensch is niet het leven in zichzelf, zooals de Heer het is, ook ten aanzien van het Menschelijke (Joh. 5: 26), maar hij is een ontvanger van het leven; en het is het Leven zelf, dat aan den mensch wordt toegevoegd, maar het wordt niet met hem verbonden. Dit werd toegevoegd, opdat men begripe, op welke wijze de Heer gansch en al en Zijne Verlossing gansch en al in het Heilig Avondmaal aanwezig is.

De Heer is tegenwoordig bij diegenen, die waardig tot het Heilig Avondmaal naderen, en opent hun den Hemel, en Hij is ook tegenwoordig bij hen, die onwaar dig naderen, maar dezen opent Hij den Hemel niet. Zooals derhalve de Doop de inleiding is in de Kerk, evenzoo is het Heilig Avond maal de inleiding in den Hemel.

719. In de twee volgende artikelen wordt daarover gehandeld wie degenen zijn, die waardig tot het Heilig Avondmaal naderen, en tevens over hen, die onwaardig naderen; want uit het eene, dat bevestigd wordt, laat zich het andere kennen door de tegenoverstelling. Dat de Heer zoowel bij de waardigen als bij de onwaardigen tegenwoordig is, komt omdat Hij alomtegenwoordig is, zoowel in den Hemel als in de hel, alsmede in de wereld, bijgevolg evenzeer bij de boozen als bij de goeden. Maar bij de goeden, dat is, bij de wederverwekten, is Hij universeel en afzonderlijk tegenwoordig, want de Heer is in hen en zij in den Heer, en waar de Heer is, daar is de Hemel. De Hemel maakt ook het Lichaam des Heeren, daarom wil “in Zijn Lichaam zijn” tevens zeggen: in den Hemel zijn. Maar de tegenwoordigheid des Heeren bij hen, die onwaardig naderen, is Zijn universeele tegenwoordigheid, doch niet de afzonderlijke, of, wat hetzelfde is, de uitwendige tegenwoordigheid, en niet tevens de inwendige. En Zijn universeele, of uitwendige tegenwoordigheid maakt, dat de mensch als mensch leeft, en zich verheugt in het bezit van het vermogen om te weten, te verstaan, en uit het verstand redelijk te spreken; want de mensch is voor den Hemel geboren, en daarom ook een geestelijk wezen en niet als het beest slechts een natuurlijk wezen. Hij verheugt zich ook in het bezit van het vermogen die dingen te willen en te doen, die het verstand kan weten, verstaan, en vandaar redelijk spreken. Wanneer de wil zich echter kant tegen de waarlijk redelijke dingen van het verstand. die inwendig ook geestelijke dingen zijn, zoo wordt de mensch uitwendig. Daarom is de tegenwoordigheid des Heeren bij hen, die alleen verstaan wat waar en goed is, een universeele of uitwendige tegenwoordigheid; terwijl bij hen, die het ware en goede ook willen en doen, de tegenwoordigheid des Heeren zoowel een universeele als een afzonderlijke, of zoowel een inwendige als een uitwendige is. Zij die de waarheden en goedheden alleen maar verstaan en spreken, zijn vergelijkenderwijs de dwaze maagden, die lampen maar geen olie hadden; maar zij die de waarheden en goedheden niet slechts verstaan en spreken, doch ze ook willen en doen, zijn de voorzichtige maagden, die tot de bruiloft werden binnengelaten, terwijl genen buiten stonden en aanklopten, maar niet binnengelaten werden (Mattji. 25: 1 tot 12). Hieruit blijkt, dat de

Heer tegenwoordig is bij diegenen, die waardig tot het Heilig Avondmaal naderen, en hun den Hemel opent, en dat Hij ook tegenwoordig is bij hen, die onwaardig naderen, maar dat Hij dezen den Hemel niet opent.

720. Doch men moet niet gelooven, dat de Heer voor hen, die 'onwaardig naderen, den Hemel toesluit; dit doet Hij voor geen mensch tot aan het uitsers van zijn leven in de wereld, maar de mensch sluit dien voor zichzelf; en hij doet dit door de verwerping des geloofs en door het booze des levens. Maar nochtans wordt de mensch voortdurend in een staat van mogelijke boetedoening en bekeering gehouden, want de Heer is bestendig aanwezig, en dringt er op aan om ontvangen te worden; want Hij zegt: *Ik sta aan de deur, en Ik klop; indien iemand Mijne stem zal hooren, en opendoen, Ik zal inkomen, en IK ZAL MET HEM AVONDMAAL HOUDEN, EN HIJ MET MIJ* (Openb. 3: 20). Derhalve is de mensch, die de deur niet opent, zelf schuld. Anders wordt het na den dood: dan is de Hemel gesloten en kan niet geopend worden voor hen, die tot het einde huns levens de Heilige Tafel onwaardig genaderd zijn, want dan zijn de innerlijke dingen van hun gemoed vastgelegd en bestendig.

721. Dat de Doop de inleiding in de Kerk is, werd in het hoofdstuk over den Doop aangetoond; dat echter het Heilig Avondmaal de inleiding in den Hemel is, blijkt uit hetgeen hierboven gezegd is, indien men het heeft begrepen. Deze twee Sacramenten, Doop en Heilig Avondmaal, zijn als twee poorten tot het eeuwige leven; ieder Christenmensch wordt door den Doop, die de eerste poort is, binnengelaten en ingeleid in die dingen, welke de Kerk uit het Woord over het andere leven leert, en al deze dingen zijn middelen, waardoor de mensch tot den Hemel voorbereid en geleid kan worden. De andere poort is het Heilig Avondmaal; daardoor wordt elk mensch die zich uit den Heer heeft laten voorbereiden en leiden, in den Hemel binnengelaten en ingeleid; meer universeele poorten bestaan er niet. Deze twee kunnen vergeleken worden bij een tot de regeering geboren prins, namelijk dat hij in de eerste plaats in de voor de regeering vereischte erkentnissen wordt ingeleid; in de tweede plaats volgt zijn kroning en bewind. Ook kunnen zij vergeleken worden bij een tot een groote erfenis geboren zoon, die eerst die dingen leeren en in zich opnemen moet, welke tot de juiste beschikking over de bezittingen en rijkdommen behooren; daarna volgen het bezit en het beheer. Ook kunnen zij vergeleken worden bij den bouw van een huis en bij de bewoning daarvan; alsmede bij de onderwijzing van een mensch van kindsbeen af tot op den leeftijd, waarop hij zijn eigen meester wordt en zijn eigen oordeel heeft, en bij zijn redelijk en geestelijk leven daarna. De eene

periode moet noodwendig voorafgaan, opdat de volgende bereikt worde, want zonder gene is deze niet bestaanbaar. Hiermede is toegelicht, dat de Doop en het Heilig Avondmaal als twee poorten zijn, waardoor de mensch tot het eeuwige leven wordt binnengeleid, en dat er achter de eerste poort een veld ligt, dat hij moet doorloopen; en dat de tweede het doel is, alwaar de prijs ligt, waarop hij zijn loop gericht heeft; want de palm wordt niet uitgereikt dan na den worstelkamp, en ook geen prijs dan na den beslisten strijd.

Diegenen naderen waardig tot het Heilig Avondmaal, die in het Geloof in den Heer en in de Naasten liefde jegens den naaste zijn, aldus zij, die wederverwekt zijn.

722. Dat God, de Naastenliefde en het Geloof de drie universeele dingen der Kerk zijn, aangezien zij de drie universeele heilsmiddelen zijn, weet, erkent en beseft ieder Christen, die het Woord doorvorscht. *Dat God moet worden erkend*, opdat men godsdienst en iets van de Kerk in zich hebbe, zegt reeds de rede zelf, wanneer er iets geestelijks in is; wie derhalve het Heilig Avondmaal nadert, en God niet erkent, ontwijdt het; want hij ziet met het oog het brood en den wijn, en proeft ze met de tong, maar het gemoed denkt: “Wat zijn dit anders dan onverschillige dingen, en waarin verschillen zij van dergelijke dingen op mijn tafel; maar toch doe ik mee, om niet door de geestelijkheid en vandaar door het gemeene volk in den slechten roep gebracht te worden, dat ik een godloochenaar ben.” Dat na de erkenning van God de Naastenliefde het tweede middel is, dat maakt, dat iemand waardig nadert, blijkt zoowel uit het Woord, als uit de toespraken die in de gansche Christelijke wereld vóór het naderen tot het Heilig Avondmaal worden voorgelezen. UIT HET WOORD: *dat het eerste gebod en voorschrift is, dat men God boven alles liefhebbe, en den naaste als zichzelf* (Matth. 22: 34 tot 39; Lukas 10: 25 tot 28). Voorts bij Paulus: dat er drie dingen zijn, die tot het heil bijdragen, en dat de meeste van deze de naastenliefde is (1 Cor. 13: 13); alsmede hieruit: Wij weten, dat God de zondaars niet hoort, maar zoo iemand God vereert, en Zijnen wil doet, dien hoort Hij (Joh. 9: 31). Een ieder, die geene goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen (Matth. 7: 9, 20; Lukas 3: 8, 9). UIT DE TOESPRAKEN, DIE IN DE GANSCHЕ CHRISTELIJKE WERELD VÓÓR HET NADEREN TOT HET HEILIG AVONDMAAL WOEDEN VOORGELEZEN:

“in deze wordt men overal ernstig vermaand in de naastenliefde te zijn door verzoening en berouw, waaruit ik hier alleen het volgende wil overschrijven, en wel uit de toespraak tot de communicanten in Engeland: “Dit is de weg, en dit is het middel om waardig deel te nemen aan het Heilig Avondmaal; het eerste is dit, dat een ieder de handelingen en den wandel zijns levens naar het richtsnoer van Gods geboden onderzoekte; en wanneer hij bemerkt, dat hij in welke dan ook met den wil en het woord, of met daden overtreden heeft, dat hij dan zijn zondige natuur beklage, en voor den Almachtigen God daarvan belijdenis aflegge, met het vaste voornemen, zijn leven te beteren. En wanneer hij bemerkt, dat zijn overtredingen

van dien aard zijn, dat zij niet alleen tegen God, maar ook tegen den naaste zijn, zoo zal hij zich met hem verzoenen, en terstond bereid zijn tot herstel en voldoening uit al zijn vermogen voor alle; den ander aangedaan onrecht en kwaad; en desgelijks zal hij terstond bereid zijn den anderen hun beledigingen te vergeven, gelijk hij wil, dat zijn beledigingen door God vergeven worden; anders zal de aanneming van het Heilig Avondmaal niets anders doen dan de verdoemenis verzwaren. Zoo er derhalve iemand onder u is, die God lastert, Zijn Woord kleineert en bespot, of in boosaardigheid of in kwaadwilligheid, of in een andere groote misdaad is, doe dan boete voor uwe zonden; zoo niet, nader dan niet tot het Heilig Avondmaal; anders zal na de aanneming van het Heilig Avondmaal de duivel in u varen, gelijk hij in Judas voer, en u met alle ongerechtigheid vervullen, en zoowel uw lichaam als uwe ziel verderven.”

Dat het Geloof in den Heer het derde middel is tot een waardig genot van het Heilig Avondmaal, komt omdat de naastenliefde en het geloof één uitmaken, zooals de warmte en het licht in lentetijd, uit welke beide, wanneer zij verbonden zijn, elke boom herboren wordt; desgelijks leeft elk mensch uit de geestelijke warmte, die de naastenliefde is, en uit het geestelijk licht, dat de waarheid des geloofs is. Dat het geloof in den Heer dit bewerkt. blijkt uit de volgende plaatsen: Die in Mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid, maar leven (Joh. 11: 25, 26); Dit is de wil des Vaders, dat een iegelijk, die in den Zoon gelooft, het eeuwige leven hebbe (Joh. 6: 40); Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eenigverwekten Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe (Joh. 3: 15, 16); Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon niet gelooft, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem (Joh. 3: 36); Wij zijn in de waarheid, in den Zoon Gods, Jezus Christus; deze is de ware God en het eeuwige leven (1 Joh. 5: 20, 21).

723. Dat door deze drie, den Heer, de Naastenliefde en het Geloof, als één, de mensch wordt weder-verwekt, en dat indien iemand niet wederverwekt wordt, hij niet in den Hemel kan komen, werd in het hoofdstuk over de HERVORMING EN DE WEDERVERWEKKING aangetoond; daarom kan de Heer voor geen anderen dan voor de wederverwekten den Hemel openen, en na den natuurlijke dood wordt aan geen anderen daarin toegang gegeven. Onder de wederverwekten, die waardig naderen, worden diegenen verstaan, die innerlijk in deze drie wezenlijke dingen der Kerk en des Hemels zijn, echter

niet diegenen, die het alleen maar uiterlijk zijn; want dezen belijden den Heer niet met de ziel, maar met de tong alleen, en betrachten de naastenliefde jegens den naaste niet met het hart, maar met het lichaam alleen. Van dien aard zijn allen, die de ongerechtigheid werken, overeenkomstig de volgende woorden des Heeren: *Alsdan zullen zij beginnen te zeggen: Heer, wij hebben in Uwe tegenwoordigheid gegeten en gedronken; maar Ik zal tot ulieden zeggen: Ik ken u niet, van waar gij zijt; wijkt van Mij af, alle gij werkers der ongerechtigheid* (Lukas 13: 26, 27).

724. Dit kan door velerlei dingen worden toegelicht die daarmede samenstemmen, en ook overeenstemmen, zooals de volgende: aan de tafel van een keizer en een koning worden geen anderen toegelaten dan zij, die een eervol ambt en een eervolle waardigheid bekleeden en ook dezen trekken, alvorens te naderen, passende kleederen aan, en sieren zich met hun onderseheidingssteekenen, opdat zij aannemelijk verschijnen en gunstig ontvangen worden; hoeveel te meer moet dit niet het geval zijn ten aanzien van de Tafel des Heeren, die de Heer der heeren en de Koning der koningen is (Openb. 17: 14), waartoe allen geroepen en genoodigd zijn! Maar alleen zij, die geestelijk waardig, en geestelijk in een eerzaam gewaad zijn, worden, wanneer zij van de Tafel opstaan, in de paleizen des Hemels en in de vreugden aldaar binnengelaten, en als vorsten geeerd, want zij zijn de zonen van den Grootsten Koning, en zitten daarna dagelijks aan met Abraham, Izak en Jakob (Matth. 8: 11), onder wie de Heer verstaan wordt ten aanzien van het Goddelijk Hemelsche, het Goddelijk Geestelijke, en het Goddelijk Natuurlijke. Deze zelfde dingen kunnen ook vergeleken worden bij de bruiloften op aarde, waartoe alleen de bloedverwanten, de aanverwanten en de vrienden van bruidegom en bruid worden uitgenoodigd; wanneer een ander binnentreedt, wordt hij weliswaar toegelaten, maar aangezien hij geen plaats aan tafel heeft, verwijdert hij zich weder. Evenzoo is het gesteld met hen, die geroepen zijn tot de bruiloft des Heeren als Bruidegom met de Kerk als Bruid, onder wie de verwanten, de betrekkingen en de vrienden diegenen zijn, die door de wederverwekking hun stamboom uit den keer afleiden. Bovendien, wie anders wordt er in de wereld in de vriendschap van iemand opgenomen, dan alleen hij, die hem met een oprecht hart vertrouwt en zijn wil doet? Hem, en geen anderen telt hij onder de zijnen, en hem vertrouwt hij zijne goederen toe.

Zij, die waardig tot het Heilig Avondmaal naderen, zijn in den Heer, en de Heer in hen; bijgevolg geschiedt door het Heilig Avondmaal de verbinding met den Heer.

725. Dat diegenen waardig tot het Heilig Avondmaal naderen, die in het geloof in den Heer en in de naastenliefde jegens den naaste zijn, en dat de waarheden des geloofs de tegenwoordigheid des Heeren bewerkstelligen, en de goedheden der naastenliefde te zamen met het geloof de verbinding, werd in verschillende hoofdstukken hierboven aangetoond; hieruit volgt, dat zij, die waardig tot het Heilig Avondmaal naderen, met den Heer verbonden worden, en dat zij, die met den Heer verbonden zijn, in Hem zijn en Hij in hen. Dat dit geschiedt bij hen, die waardig naderen, verklaart de Heer Zelf bij Johannes met deze woorden: *Die Mijn Vleesch eet, en Mijn Bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem* (6: 56). Dat dit een verbinding met den Heer is, leert Hij ook elders bij denzelfde: *Blijft in Mij, en Ik in u; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht* (15: 4, 5; en Openb. 3: 20). Wat is de verbinding met den Heer anders, dan onder diegenen te zijn, die in Zijn Lichaam zijn? En Zijn Lichaam maken diegenen, die in Hem gelooven, en Zijn wil doen. Zijn wil is de betrachtting der naastenliefde overeenkomstig de waarheden des geloofs.

726. Dat er zonder de verbinding met den Heer geen eeuwig leven en geen heil mogelijk is, komt omdat Hij Zelf beide is. Dat Hij HET EEUWIGE LEVEN is, blijkt duidelijk uit vele plaatsen in het Woord, én uit het volgende bij Johannes: *Jesus Christus is de ware God en het eeuwige Leven* (1 Joh. 5: 20). Dat Hij HET HEIL is, komt omdat dit en het eeuwige leven één zijn. Reeds Zijn naam JEZUS beteekent het Heil, en daarom wordt Hij in de gansche Christelijke wereld HEILAND genoemd. Maar toch naderen alleen zij waardig tot het Heilig Avondmaal, die innerlijk met den Heer verbonden zijn, en innerlijk zijn diegenen verbonden, die wederverwekt zijn; wie echter zijn weder-verwekt, werd in het hoofdstuk over de HERVORMING EN DE WEDERVERWEKKING aangetoond. Er zijn inderdaad velen, die den Heer belijden, en die den naaste goed doen; maar wanneer zij dit niet doen uit liefde jegens den naaste, en uit geloof in den Heer, zijn zij niet wederverwekt; want zij doen den naaste alleen goed uit oorzaken die de wereld en zichzelf beoogen, echter niet den naaste als naaste. De werken derzulken zijn louter natuurlijk, en bevatten van binnen hoegenaamd niets geestelijke, want dezulken belijden den Heer alleen met mond en lippen, waarvan hun hart verre blijft. De liefde zelve jegens den naaste en het geloof zelf zijn uit den

Heer alleen, en beide worden aan den mensch gegeven, wanneer hij uit eigen vrije keuze den naaste op natuurlijke wijze het goede doet, en op redelijke wijze de waarheden gelooft, en tot den Heer opziet, en deze dingen doet, omdat zij in het Woord geboden zijn. Dan plant de Heer in het midden van hem de naastenliefde en het geloof, en maakt beide geestelijk. Op deze wijze verbindt de Heer den mensch met Zichzelven, en de mensch zich met den Heer; want een verbinding, die niet wederkeerig is, bestaat niet. Doch dit is in de hoofdstukken over DE NAASTENLIEFDE EN HET GELOOF, over DE VRIJE KEUZE en over DE WEDERVERWEKKING volledig aangetoond.

727. Dat door uitnoodigingen aan tafel, en door feestmalen verbindingen en vergezelschappingen in de wereld geschieden, is bekend; want de gastheer beoogt daarmee iets, wat tot eenig einddoel bijdraagt, dat gericht is op eensgezindheid en vriendschap; nog veel meer geldt dit voor uitnoodigingen, die geestelijke dingen ten doel hebben. De gastmalen in de Oude Kerken, en evenzoo in de oorspronkelijke Christelijke Kerk, waren gastmalen der naastenliefde; bij deze malen versterkte de een den ander om in den eeredienst des Heeren oprecht van hart te volharden. De maaltijden die de zonen Israëls van de slachtoffers naast den tabernakel hielden, beteekenden niets anders dan de eensgezindheid in den eeredienst van Jehovah; daarom werd het vleesch, dat zij aten, heilig genoemd (Jerem. 11: 15; Haggai 2: 13, en herhaaldelijk elders), omdat het van het slachtoffer kwam. Hoeveel te meer dan het Brood en de Wijn, en het Pascha-vleesch bij het Avondmaal des Heeren, die Zich ten offer bracht voor de zonden der gansehe wereld! Bovendien kan de verbinding met den Heer door het Heilig Avondmaal toegelicht worden door de verbinding van de van éénen stamvader afstammende familiën; van hem stammen de bloedverwanten af, en in volgorde de aanverwanten en verdere betrek. kingen, en allen ontleenen zij iets aan den eersten stam; maar nochtans ontleenen zij daaraan niet zoo zeer het vleesch en het bloed, maar iets uit het vleesch en het bloed, dus de ziel en vandaar de neiging tot dergelijke dingen, waardoor zij verbonden zijn. De verbinding zelve verschijnt ook op algemeene wijze in de aangezichten en ook in de zeden, en vandaar worden zij “één vleesch” genoemd, zooals in Gen. 29: 14; hfdst. 37: 27; 11 Sam. 5: 1; hfdst. 19: 12, 13, en elders. Evenzoo is het gesteld met de verbinding met den Heer, die de Vader aller geloovigen en gelukzaligen is. De verbinding met Hem geschiedt door de liefde en het geloof, door welke beide zij één Vleesch genoemd worden. Vandaar komt het, dat Hij gezegd heeft, dat *die Mijn Vleesch eet en Mijn Bloed drinkt, die blijft in Mij, en Ik in hem.* Wie ziet niet, dat het brood en de wijn dit niet bewerken, maar het goede der liefde,

hetwelk onder het Brood, en het ware des geloofs, hetwelk onder den Wijn verstaan wordt, welke het eigendom des Heeren zijn, en vanuit Hem alleen voortgaan en medegedeeld worden? Alle verbinding geschiedt trouwens door liefde, en de liefde is geen liefde zonder vertrouwen. Zij, die gelooven, dat het brood het Vleesch is, en de wijn het Bloed, en hun denken niet hooger kunnen verheffen, mogen daarbij blijven, maar niet anders dan zoo, dat het iets allerheiligst is, zijnde een verbindingsmiddel met den Heer, hetwelk aan den mensch als het zijne wordt toegeschreven en toegeëigend, hoewel het voortdurend des Heeren blijft.

Het Heilig Avondmaal is voor hen, die waardig naderen, als een bezegeling en een zegel, dat zij zonen Gods zijn.

728. Dat het Heilig Avondmaal voor hen, die waardig naderen, als een bezegeling en een zegel is, dat zij zonen Gods zijn, komt, omdat, zooals boven gezegd werd, de Heer dan tegenwoordig is, en diegenen in den Hemel binnenleidt, die uit Hem geboren, dat is, wederverwekt zijn. Het Heilig Avondmaal bewerkt dit, omdat de Heer dan ook naar Zijn Menschelijk Wezen aanwezig is; want boven werd aangetoond, dat de Heer. in het Heilig Avondmaal gansch en al tegenwoordig is, en Zijn Verlossing gansch en al; want aangaande het Brood zegt Hij: “Dit is Mijn Lichaam”, en aangaande den Wijn: “Dit is Mijn Bloed”. Bijgevolg neemt Hij hen dan in Zijn Lichaam op, en de Kerk en de Hemel maken Zijn Lichaam uit. Wanneer de mensch wordt wederverwekt, is de Heer weliswaar tegenwoordig, en bereidt Hij door Zijn Goddelijke werking den mensch tot den Hemel voor; opdat deze echter daadwerkelijk binnentrede, moet de mensch zich daadwerkelijk aan den Heer vertoonen; en daar de Heer Zich daadwerkelijk aan den mensch vertoont, moet de mensch hem daadwerkelijk ontvangen; echter niet zooals Hij aan het kruis hing, maar zooals Hij in Zijn verheerlijkt Menschelijke is, waarin Hij tegenwoordig is, en waarvan het Lichaam het Goddelijk Goede, en het Bloed het Goddelijk Ware is; deze worden aan den mensch gegeven, en door deze wordt de mensch weder-verwekt, en is hij in den Heer en de Heer in hem; want, zooals boven werd aangetoond, het eten, dat in het Heilig Avondmaal plaats vindt, is een geestelijk eten. Uit deze dingen, wanneer men ze recht beseft, blijkt, dat het Heilig Avondmaal als een bezegeling en een zegel is, dat zij, die waardig naderen, zonen Gods zijn.

729. Diegenen echter, die in de vroegste kindsheid of in de knapenjaren sterven, en aldus niet den leeftijd bereiken, waarop zij waardig het Heilig Avondmaal naderen kunnen, worden uit den Heer door den Doop binnengeleid, want, zooals in het hoofdstuk over den Doop werd aangetoond, *de Doop is de inleiding in de Christelijke Kerk, en dan tevens de inlijving onder de Christenen in de geestelijke wereld;* en de Kerk en de Hemel zijn daar één, zoodat voor hen aldaar de inleiding in de Kerk ook de inleiding in den Hemel is; en aangezien zij daar worden opgevoed onder toezicht van den Heer, worden zij meer en meer wederverwekt, en worden zij Zijn zonen, want zij weten van geen anderen Vader. Maar de kleine kinderen en knapen, die buiten de Christelijke Kerk geboren zijn, worden door een ander middel dan den Doop na aanneming van het geloof in den Heer in den voor hun godsdienst aangewezen Hemel

binnengeleid, maar zij worden niet vermengd met hen, die in den Christelijken Hemel zijn. Want er bestaat niet eenige natie op den ganschen aardbol, die niet zalig zou kunnen worden, zoo zij God erkent en wel leeft; want de Heer heeft dezen allen verlost, en de mensch is geestelijk geboren, waardoor hij het vermogen heeft om de gave der verlossing te ontvangen. Zij, die den Heer ontvangen, dat is, geloof in Hem hebben, en niet in de boosheden des levens zijn, worden genoemd ZONEN GODS en UIT GOD GEBORENEN (Joh. 1: 12, 13; hfdst. II: 52); voorts ZONEN DES KONINKRIJKS (Matth. 13: 38); en ook ERFGENAMEN (Matth. 19: 29; hfdst. 25: 34); de DISCIPELEN DES HEEHEN worden ook ZONEN genoemd (Joh. 13: 33), en bovendien ALLE ENGELN (Job. 1: 6; hfdst. 2: 1).

730. Het is met het Heilig Avondmaal evenzoo gesteld als met een verbond, dat na getroffen overeenkomst gesloten en ten slotte met een zegel bezegeld wordt. Dat het Bloed des Heeren een Verbond is, leert Hijzelf; want toen Hij den beker nam en dien reikte, zeide Hij: *Drinkt allen daaruit, dat is Mijn Bloed, dat van het Nieuwe Testament* (Matth. 26: 28; Markus 14: 24; Lukas 22: 20). Het Nieuwe Testament is het Nieuwe Verbond; daarom wordt het vóór de Komst des Heeren door de Profeten geschreven Woord het Oude Testament of het Oude Verbond genoemd, en het na Zijn Komst door de Evangelisten en Apostelen geschreven Woord het Nieuwe Testament of het Nieuwe Verbond. Dat het Goddelijk Ware des Woords onder het Bloed en desgelijks onder den Wijn in het Heilig Avondmaal verstaan wordt, zie men boven in art. 2: n. 7, 10; en het Woord is het Verbond zelf, dat de Heer met den mensch sloot, en de mensch met den Heer; want de Heer daalde neder als het Woord, dat is, als het Goddelijk Ware; en daar dit Zijn Bloed is, werd het bloed in de Israëlietische Kerk, die een uitbeelding was van de Christelijke Kerk, genoemd: HET BLOED DES VERBONDS (Exod. 24: 7, 8; Zach. 9: 11), en DE HEER, ZIET VERBOND DES VOLKS (Jes. 42: 6; hfdst. 49: 8; Jerem. 31 :31 tot 34; Psalm III: 9). Dat er bovenal een bezegeling zijn moet, opdat er eenige zekerheid zij, en dat zij volgt op de getroffen overeenkomst, is ook overeenkomstig de orde in de wereld. Wat is een legaat en een testament zonder bezegeling; wat is een rechterlijke beslissing zonder onderteekening van het oordeel, opdat het vonnis rechtsgeldig zij? Wat een hoog ambt in een koninkrijk zonder aanstellingsoorkonde? Wat de bevordering tot eenig ambt zonder bevestiging? Wat het bezit van een huis zonder koop of overeenkomst met den eigenaar? Wat de voortschrijding tot eenig einddoel of het wedlopen naar eenigen eindpaal en aldus naar den prijs, wanneer er niet een einddoel of een eindpaal is, waar de prijs behaald wordt, en wanneer de leider van den

wedstrijd zijn toezegging niet op de eene of andere wijze heeft vastgesteld? Doch deze vergelijkingen zijn slechts ter verduidelijking toegevoegd, opdat ook de eenvoudige moge beseffen, dat het Heilig Avondmaal gelijk de bezegeling, het zegel, het merkteeken, en het getuigenis van een erfenis is, ook in tegenwoordigheid van de Engelen, dat de menschen zonen Gods zijn, en bovendien gelijk een sleutel tot een huis in den Hemel, alwaar zij in der eeuwigheid zullen wonen.

* * *

731. Eens zag ik onder den oostelijken Hemel een Engel vliegen met een bazuin in de hand en aan den mond, en hij blies tegen het noorden, tegen het westen en tegen het zuiden. Hij was gekleed in een wit wollen opperkleed, dat bij zijn vlucht achter hem aangolfde, en hij was omgord met een band, die als van pyropen en saffieren vlamde en straalde. Hij vloog voorover en liet zich langzaam op het land neder ter plaatse waar ik stond. Toen hij het land had aangeraakt, stond hij recht opgericht op zijn voeten en liep heen en weder, en toen hij mij zag, schreed hij op mij toe. Ik was in den geest, en bevond mij in dien staat op een heuvel in de zuidelijke hemelstreek, en toen hij mij genaderd was, sprak ik hem aan, en vroeg: “Wat gebeurt er nu? Ik heb den klank van uw bazuin gehoord en u door de lucht zien nederdalen”. De Engel antwoordde: “Ik ben gezonden om de beroemdsten in geleerdheid, de scherpzinnigsten van genie, en de meest vooraanstaanden in den roep der wijsheid, die uit de rijken der Christelijke wereld op dit vasteland zijn, samen te roepen, opdat zij op dezen heuvel, waarop gij staat, samenkomen, en rondborstig te kennen geven, wat in de wereld hun gedachte, inzicht en wijsheid geweest was aangaande de HEIËLSCHE VREUGDE en de EEUWIGE GELUKZALIGHEID. De oorzaak van mijn zending was hierin gelegen, dat eenige nieuw aangekomenen uit de wereld, die in ons hemelsch gezelschap, hetwelk in het oosten is, werden toegelaten, mededeelden, dat er in de gansche Christelijke wereld zelfs niet één is, die weet wat Hemelsche Vreugde en Eeuwige Gelukzaligheid, dus wat de Hemel is. Daarover waren mijn broeders en medegenooten zeer verwonderd, en zij zeiden tot mij: Daal neder, roep samen en ontbied de allerwijsten in de wereld der geesten, waarin alle stervelingen na hun vertrek uit de natuurlijke wereld het allereerst verzameld worden, opdat wij uit den mond van verscheidenen zekerheid erlangen, of het waar is, dat er zulk een donkerheid of duistere onwetendheid bij de Christenen heerscht aangaande het toekomstige leven.” En hij zeide: “Wacht een weinig, en gij zult scharen van wijzen hierheen

zien aanspoelen; de Heer zal voor hen een huis tot samenkomst bereiden.” Ik wachtte, en ziet, na een half uur zag ik twee groepen van het noorden komen, twee van het westen, en twee van het zuiden, en zoo als zij kwamen werden zij door den Engel met de bazuin in het voor hen bereide huis binnengeleid, en namen daarin de hun toegewezen plaatsen in volgens de hemelstreken. Er waren zes groepen of scharen; een zevende was uit het oosten, welke voor de overigen niet zichtbaar was ter oorzaak van haar licht. Nadat zij vergaderd waren, verklaarde de Engel de reden van de bijeenroeping, en verzocht, dat de scharen in volgorde haar wijsheid zouden te kennen geven aangaande DE HEMELSOHE VREUGDE en DE EEUWIGE GELITKZALIGHIED; en toen vormde zich elke schaar tot een kring, de aangezichten naar de aangezichten gekeerd, om dit onderwerp uit de in de vorige wereld opgevatte voorstellingen terug te roepen en het nu nader te beschouwen, en zich na de beschouwing en beraadslaging daarover uit te spreken.

732. Na de beraadslaging zeide de EERSTE SCHARE, die in het noorden was: “De hemelsche vreugde en de eeuwige gelukzaligheid zijn één met het leven zelf van den Hemel. Vandaar treedt een ieder, die den Hemel binnengaat, ten aanzien van het leven in de feestelijkheden daarvan binnen, niet anders dan zooals hij, die op een bruiloft komt, in de feestelijkheden daarvan komt. Is de Hemel voor onze blikken niet boven ons, dus op een plaats? En daar, en nergens anders, zijn verheugingen boven verheugingen en wellusten boven wellusten; daarin wordt de mensch naar alle gewaarwording des gemoeds en naar alle gevoel zijns lichaams, tengevolge van de volheid der vreugden dier plaats, gebracht wanneer hij in den Hemel wordt geleid. Vandaar is de hemelsche gelukzaligheid, die ook eeuwig is, niets anders dan de toelating in den Hemel, en wel een toelating uit Goddelijke genade.” Nadat dit gezegd was, bracht de TWEDE SCHARE uit het noorden de volgende uitspraak uit haar wijsheid voort: “De hemelsche vreugde en de eeuwige gelukzaligheid zijn niets anders dan het vrolijkste samenzijn met de Engelen, en de alleraangenaamste gesprekken met hen, waardoor de voortdurend verruimde aangezichten in blijdschap worden gehouden, en de mond van de geheele groep in bekoord geglimlach over de beminnelijke en geestige gesprekken; en wat zijn de hemelse vreugden anders dan de afwisselingen van dergelijke dingen tot in eeuwigheid”. DE DERDE SCHARE, welke de eerste van de wijzen uit de westerstreek was, sprak zich uit de gedachten harer aandoeningen als volgt uit: “Wat is de hemelsche vreugde en de eeuwige gelukzaligheid anders dan maaltijden houden met Abraham, Izak en Jakob, op wier tafels smakelijke en uitgezochte spijzen en voortreffelijke en edele wijnen zullen zijn; en na

de maaltijden spelen en reien van maagden en jongemannen, dansend op de wijzen van symphonieën en fluiten, met tusschendoor gezangen van de zoetste liederen, en ten slotte tegen den avond schouwspelen, en daarna weer maaltijden, en aldus eiken dag tot in eeuwigheid.” Na deze uitspraak gaf de VIERDE SCHARE, welke de tweede uit de westerstreek was, haar gevoelen te kennen, zeggende: “Wij hebben verschillende voorstellingen gekoesterd aangaande de hemelsche vreugde en de eeuwige gelukzaligheid, en wij hebben verschillende vreugden onderzocht en met elkander vergeleken, en zijn tot de slotsom gekomen, dat de hemelsche vreugden paradijsche vreugden zijn. Wat is de Hemel anders dan een paradijs, dat zich van het oosten naar het westen, en van het zuiden naar het noorden uitstrekt, en waarin vruchthoornen en verrukkelijke bloemen zijn, in het midden waarvan de heerlijke boom des levens staat, rondom welchen boom de gelukzaligen gezeten zullen zijn, vruchten etend van een kostelijken smaak, en versierd met kransen van bloemen van den allerzoetsten geur; en deze boomen en bloemen worden onder den adem van een eeuwigdurende lente elken dag met oneindige verscheidenheid geboren en herboren; en door dit voortdurende ontstaan en dezen voortdurenden bloei, en door de bestendig lentelijke temperatuur tevens kunnen de voortdurend hernieuwde gemoederen wel niet anders dan elken dag nieuwe vreugden in- en uitademen, en vandaar teruggebracht worden in den bloei van den leeftijd en vandaar in den oorspronkelijken staat, waarin Adam en zijn echtgenooten geschapen waren, en aldus teruggebracht in hun paradijs, dat van de aarde naar den Hemel is overgebracht.” DE VIJFDE SCHARE, die de eerste was van de vernuftigen uit de zuiderstreek, sprak het volgende uit: “De hemelsche vreugden en de eeuwige, gelukzaligheid zijn niets anders dan de verhevenste heerschappijen en de allerrijkste schatten, en vandaar een meer dan koninklijke pracht en een meer dan luisterrijke glans. Dat de hemelsche vreugden en het voortdurende genot daarvan, hetwelk de eeuwige gelukzaligheid is, deze zijn, hebben wij duidelijk gezien aan hen in de vorige wereld, die zich in het bezit daarvan verheugden; en bovendien hieruit, dat de gelukzaligen in den Hemel met den Heer zullen regeeren, en koningen en vorsten zijn, aangezien zij de zonen zijn van Hem, die de Koning der koningen en de Heer der heeren is, en dat zij zullen zitten op tronen, en dat de Engelen hen dienen zullen. De pracht van den Hemel hebben wij duidelijk hieruit gezien, dat het Nieuwe Jeruzalem, waardoor de heerlijkheid des Hemels beschreven wordt, poorten zal hebben, waarvan een elk een parel zal zijn, en straten van zuiver goud, en op kostbare steenen gegrondveste muren; en dat bijgevolg een ieder, die in

den Hemel is opgenomen, zijn eigen van goud en kostbaarheden glanzend paleis heeft, en een heerschappij, die in volgorde van den een op den ander zal overgaan. En daar wij weten, dat aan zulke dingen vreugden ingeboren zijn en de zaligheid ingeplant is, en dat de beloften Gods onverbrekkelijk zijn, zoo kunnen wij den gelukkigsten staat van het hemelsche leven nergens anders vandaan afleiden.” Hierna verhief DE ZESDE SCHARE, die de tweede was uit de zuiderstreek, de stem, en zeide: “De vreugde des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid daarvan is niets anders dan de eeuwigdurende verheerlijking Gods, een eeuwigvoortdurend feest, en de zaligste eeredienst met gezangen en jubelingen, en aldus de bestendige verheffing des harten tot God, met het volle vertrouwen in de aanvaarding der gebeden en lofprijzingen ter oorzake van de Goddelijke milddadigheid in hun zaligheid.” Eenigen uit de schare voegden daaraan toe, dat deze verheerlijking zou gepaard gaan met prachtige verlichtingen, en met de welriekendste reukwerken, en met luisterrijke processies, waarbij de hoogepriester vooraf zou gaan met een groote bazuin, gevolgd door de primaten en sleuteldragers, de groote en kleine, en daarachter mannen met palmen, en vrouwen met gouden beelden in de handen.

733. DE ZEVENDE SCHARE, welke door haar licht voor de anderen niet zichtbaar was, kwam uit het oosten des Hemels. Zij waren uit hetzelfde gezelschap, waaruit de Engel met de bazuin was. Dezen hadden, toen zij in den Hemel hoorden, dat er in de Christelijke wereld zelfs niet één is, die weet, wat de vreugde des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid is, tot elkander gezegd: “Dit kan onmogelijk waar zijn; zulk een dikke duisternis en zulk een stompzinigheid ‘kan niet in. de Christelijke gemoederen heerschen; laten wij ook nederdalen, en hooren of het waar is, en als het waar is, is het zeker een wonder.” Toen zeiden deze Engelen tot den Engel met de bazuin: “Wij weten, ‘dat elk mensch, die naar den Hemel verlangd heeft, en zich over de vreugden aldaar iets bepaalds gedacht heeft, na den dood in de vreugde van zijn verbeelding wordt binnengeleid; en dat dezulken, nadat zij . daarvan ondervinding hebben opgedaan, van welken aard deze vreugden zijn, namelijk dat zij zijn naar de leege voorstellingen des gemoeds en naar de ijlkooitsen hunner fantasie, daarvan worden afgebracht en onderricht. Dit geschiedt met de meesten in de wereld der geesten, die in het vorige leven over den Hemel hebben nagedacht en aangaande de vreugden aldaar zulke gevolgtrekkingen maakten, totdat zij daarnaar verlangen kregen.” Nadat de Engel met de bazuin dit gehoord had, zeide hij tot de zes scharen, die uit de wijzen van de Christelijke wereld waren samengeroepen: “Volgt mij, en ik zal n binnenleiden in uwe vreugden, dus in den Hemel.”

734. Na dit gezegd te hebben, ging de Engel vooruit, en eerst begeleidde hem de schare dergenen, die zich overreed hadden, dat de hemelsche vreugden alleen het vrolijkste samenzijn en de alleraangenaamste gesprekken waren. De Engel leidde dezen tot vergaderingen in de noordelijke streek, voor wie de vreugden des Hemels in de vorige wereld geen andere geweest waren. Er was daar een huis van wijde ruimte, waarin dezulken vergaderd waren. In het huis waren meer dan vijftig kamers, onderscheiden naar de verschillende soorten van conversatie. In sommige kamers sprak men over de dingen, die men op de markt en in de straten gezien en gehoord had; in andere sprak men verschillende beminnelijke dingen over het schoon geslacht, doorkruid met schertsen, die elkander overtroffen totdat de aangezichten van allen in dit bijeenzijn zich in vrolijk gelach verbreedden. In andere kamers sprak men over het nieuws der hoven, der ministeriën, van den politieken toestand, en over de verschillende dingen, die van geheime vergaderingen uitlekten, vermengd met redenee-ring en gissingen omtrent de gebeurtenissen; in andere over den handel; in andere over letterkundige aangelegenheden; in andere over zulke dingen, die tot de burgerlijke voorzichtigheid en het zedelijk leven behooren; in andere over kerkelijke aangelegenheden en over secten, enzoovoort. Het werd mij gegeven, in dit huis een blik te slaan, en ik zag hoe zij van kamer tot kamer liepen, en de groepen van hun aandoening en aldus van hun vreugde zochten; en in de groepen zag ik drie verschillende soorten; sommigen waren buiten adem om te spreken, sommigen begeerig om vragen te stellen, en sommigen gretig om te hooren. Het huis had vier deuren, naar elke hemelstreek een, en ik nam waar, dat verscheidenen zich uit de groepen losmaakten en zich haastten om naar buiten te gaan. Ik volgde sommigen aan de oostelijke deur, en ik zag daarnaast eenigen zitten met treurig gezicht; en ik ging op hen toe en vroeg, waarom zij daar zoo treurig nederzaten. En zij antwoordden: “De deuren van dit huis worden gesloten gehouden voor hen, die naar buiten willen, en het is nu de derde dag, sinds wij binnentraden en het leven van ons verlangen naar samenzijn en gesprekken geleid hebben, en wij zijn door de voortdurende gesprekken dermate vermoeid, dat wij nauwelijks het stemmengedruisch verdragen. Daarom hebben wij ons uit verveling naar deze deur begeven, en geklopt, maar ons werd ten antwoord gegeven, dat de deuren van dit huis niet geopend worden voor hen, die naar buiten, maar alleen voor hen, die naar binnen willen; blijft en geniet de vreugden des Hemels. Uit deze antwoorden hebben wij opgemaakt dat wij hier tot in eeuwigheid zullen blijven; vandaar heeft droefenis zich van onze gemoederen meester gemaakt, en nu begint onze borst beklemd te worden

en komt angst over ons.” Toen sprak de Engel tot hen, en zeide: “Deze staat is de dood van uwe vreugden, die gij eenig en alleen voor hemelsch hield, terwijl zij toch niets dan bijkomstigheden der hemelsche vreugden zijn.” En zij vroegen aan den Engel: “Wat is dan hemelsche vreugde?” En de Engel antwoordde in het kort dit: “Het is de verlustiging in het doen van iets, dat zichzelf en anderen tot nut is; en de verlustiging van het nut ontleent haar wezen aan de liefde en haar bestaan aan de wijsheid. De uit de liefde door de wijsheid voortspruitende verlustiging van het nut is de ziel en het leven van alle hemelsche vreugden. Er zijn in den Hemel de vroolijkste bijeenkomsten, die de gemoederen der Engelen verblijden, hun geesten vermaken, hun borst met verlustiging vullen en hun lichaam verkwikken. Maar hiervan genieten zij, nadat zij in hun ambten en in hun werken nutten betracht hebben; hieruit komt ziel en leven in al hun verblijdingen en vermaken. Neemt men echter deze ziel of dit leven weg, zoo houden de bijkomstige vreugden allengs op vreugden te zijn, maar worden eerst onverschillig, daarna als het ware nietswaardig, en ten slotte droefenis en angst.” Na deze woorden werd de deur geopend, en zij die daarnaast gezeten waren, sprongen naar buiten, en vluchtten huiswaarts, een ieder naar zijn ambt en naar zijn werk, en leefden weder op.

735. Daarna sprak de Engel diegenen aan, die zich van de vreugden des Hemels en van de eeuwige gelukzaligheid deze voorstelling hadden gevormd, dat zij bestonden in feestmaaltijden met Abram, Izak en Jacob, en na de banketten spelen en schouwspelen, en wederom banketten, en zoo tot in eeuwigheid. En hij zeide tot hen: “Volgt mij, en ik zal u in de gelukzaligheden uwer vreugden brengen.” En hij leidde hen door een bosschage in een met planken bevoerde vlakte, waarop tafels gezet waren, vijftien aan de eene zijde en vijftien aan de andere zijde. En zij vroegen, waarom er zooveel tafels waren; en de Engel antwoordde: “De eerste tafel is die van Abram, de tweede die van Izak, de derde die van Jakob, en naast deze in volgorde de tafels der twaalf Apostelen; aan de andere zijde even zoovele tafels voor hun echtgenooten, en wel de drie eerste tafels die van Sarai, Abrams echtgenoot, van Rebekka, Izaks echtgenoot, en van Lea en Rachel, Jakobs echtgenooten; en de twaalf overige zijn die van de echtgenooten der twaalf Apostelen.” Na een oogenblik wachtens verschenen de tafels met spijzen gevuld, en de kleine ruimten tusschen de schotels versierd met kleine pyramiden van suikerwerk. Zij, die aan het banket zouden deelnemen, stonden rondom de tafels in afwachting dat de voorzitters der tafels verschijnen zouden; na een oogenblik wachtens zag men hen in de volgorde van een stoet binnenkomen, van Abram af tot

den laatsten der Apostelen; en terstond liep een ieder op zijn tafel toe, en liet zich aan het hoofd daarvan op een rustbank neder; en daarop gelegen zeiden zij tot hen, die rondom stonden: “Zit ook met ons aan.” En de mannen zaten aan met deze vaders, en de vrouwen met hun echtgenooten, en zij aten en dronken in blijdschap en met vereering. Na het maal gingen deze vaders heen, en toen werden spelen gehouden, reien van maagden en jongemannen, en daarna schouwspelen. Toen deze geëindigd waren, werden zij wederom tot feestmalen genoodigd, maar met dien verstande, dat zij den eersten dag met Abram zouden eten, den tweeden dag met Izak, den derden met Jakob, den vierden met Petrus, den vijfden met Jakobus, den zesden met Johannes, den zevenden met Paulus, en met de overigen in volgorde tot aan den vijftienden dag, en vanaf dien zouden zij de feestmalen in soortgelijke orde hervatten met verandering van zitplaatsen, en aldus tot in eeuwigheid. Vervolgens riep de Engel de mannen der schare samen, en zeide tot hen: “Al dezen, die gij aan de tafels zaagt, zijn in een dergelijk inbeeldend denken aangaande de vreugden des Hemels en der daaruit voortvloeiende eeuwige gelukzaligheid geweest als gij; en opdat zijzelven de ijdelheden hunner voorstellingen inzien en daarvan afgebracht worden, werden dergelijke, tafelscenes ingesteld en uit den Heer toegestaan. De hoofdpersonen, die gij aan het hoofd der tafels zaagt zitten, waren grijsaards die een rol speelden, de meesten van hen uit het boerenfolk, met statige baarden en verwaten door een zekeren welstand boven de overigen; hun was de fantasie bijgebracht, dat zij deze oude vaders waren. Maar volgt mij naar de wegen, die buiten dit feestterrein leiden.” En zij volgden hem, en zij zagen vijftig hier en vijftig daar, die hun magen tot walgens toe overladen hadden, en verlangden terug te keeren tot de vertrouwde dingen van hun huizen, sommigen tot hun ambten, anderen tot hun zaken, en anderen tot hun werken. Maar velen werden door de wachters van het bosch tegengehouden en ondervraagd over de dagen van hun banketeeren, en of zij nog met Petrus en met Paulus aan tafel gegeten hadden, en hun werd gezegd, dat als zij eerder heengingen, dit, omdat het onbehoorlijk was, hun tot een schande zou worden aangerekend. Maar de meesten gaven ten antwoord: “Wij zijn verzadigd van onze vreugden; de spijsen zijn ons smakeloos geworden, en onze smaak is uitgedroogd, de maag walgt van deze dingen, wij kunnen ze niet meer aanraken; wij hebben eenige dagen en eenige nachten in deze zwelgerij doorgebracht; wij bidden dringend om uitgelaten te worden”. En toen zij uitgelaten waren, vluchtten zij buiten adem en in draf naar huis. Hierna riep de Engel de mannen der schare samen, en leerde hun onderweg het volgende aangaande den Hemel: “In den Hemel zijn evenzeer spijsen en

dranken als in de wereld, evenzeer gezelschapsmalen en feestmalen; en bij de voornaamsten staan daar tafels, waarop uitgezochte spijsen, lekkernijen en rijke schotels liggen, waardoor hun gemoederen verblijd en verkwikt worden; en ook zijn daar spelen en schouwspelen, en er zijn concerten en gezangen; en wel alle in de hoogste volmaaktheid. Dergelijke dingen strekken hun ook tot vreugde, maar niet tot gelukzaligheid; deze moet in de vreugde liggen en vandaar uit de vreugde voortkomen. De gelukzaligheid in de vreugden maakt, dat zij vreugden zijn, maakt ze rijk, en ondersteunt ze opdat ze niet de waarde verliezen en versmaad worden; en deze gelukzaligheid wordt een ieder door het nut in zijn functie. Er is in de aandoening van den wil van iederen Engel een soort van ader verborgen, die het gemoed aandrijft om iets te doen; daardoor vindt het gemoed kalmte en voldoening. Deze voldoening en deze kalmte maken den staat van het gemoed ontvankelijk voor de liefde tot het nut uit den Heer; uit de opneming daarvan komt de hemelsche gelukzaligheid voort, welke het leven dier vreugden is, welke te voren werden vermeld. De hemelsche spijs is in haar wezen ook niets anders dan liefde, wijsheid en nut te zamen; dat is, nut door wijsheid vanuit liefde; en daarom wordt aan een ieder in den Hemel spijs voor het lichaam gegeven overeenkomstig het nut, dat hij betracht; een weelderige voor hen, die in een uitnemend nut zijn, een minder weelderige maar van den fijnsten smaak voor hen die in een nut van middelsten graad zijn, en een geringe voor hen die in een gering nut zijn, maar in het geheel geen voor de lediggangers”.

736. Daarna riep de Engel de schare tot zich van de zoogenaamde wijzen, die de hemelsche vreugden en de daaruit voortvloeiende eeuwige gelukzaligheid gesteld hadden in overheerschende heerschappijen en ontzaglijke schatten en in een meer dan koninklijke pracht en een meer dan luisterrijken glans, en zulks om deze reden, wijl in het Woord gezegd wordt, dat zij koningen en vorsten zullen zijn, en dat zij met Christus zullen regeeren tot in eeuwigheid, en dat zij door de Engelen bediend zullen worden, en dergelijke dingen meer. De Engel zeide tot hen: “Volgt mij, en ik zal u binnenleiden in uwe vreugden.” En hij leidde hen in een gaanderij, gebouwd uit zuilen en pyramiden; van voren was een lage portiek, die toegang gaf tot de gaanderij, en door deze leidde hij hen binnen; en ziet, er werden daar twintig personen gezien, die in afwachting waren; en plotseling stond daar toen iemand, die een Engel voorstelde, en zeide tot hen: “Door dezen zuil-ingang voert de weg ten Hemel; blijft een weinig hier, en bereidt u voor, want de oudsten onder u zullen koningen zijn, en de jongsten prinsen.” Na deze woorden verscheen tegen elke zuil een troon, en op den troon een koningsmantel uit zijde, en op den

mantel een scepeter en een kroon; en tegen elke pyramide verscheen een zetel, drie ellen boven den grond verheven, en op den zetel een keten van gouden haakjes en ridderorde-banden, die aan de uiteinden verbonden waren met diamanten ringetjes. En toen werd geroepen: “Gaat nu, kleedt u, zet u neder en wacht.” En terstond snelden de oudsten op de tronen toe, en de jongsten op de zetels, en zij kleedden zich en zetten zich neder. Maar toen verscheen iets als een nevel, die uit de lagere gebieden opklom, en toen diegenen, die op de tronen en op de zetels zaten daarmede in aanraking kwamen, begon hun aangezicht te zwellen, en hun borst zich te verheffen, en zij werden met de overtuiging vervuld, dat zij nu koningen en vorsten waren. Deze nevel was de aura van fantasie, waardoor zij geïnspireerd werden. En terstond vlogen als uit den hemel jongemannen op hen toe, en stelden zich twee achter elken troon, en één achter eiken zetel, om te dienen; en toen werd van tijd tot tijd door een heraut uitgeroepen: “Gij zijt koningen en prinszen; wacht nog een weinig; men bereidt nu in den Hemel uwe hoven; zoo aanstonds zullen de hovelingen komen met de lijfwacht, en zij zullen u binnenleiden.” Zij wachtten en wachtten, totdat zij achter adem kwamen en van begeerte versmachtten. Na verloop van drie uren werd de Hemel boven hun hoofd geopend, en de Engelen zagen op hen neer, en hadden medelijden met hen, en zeiden: “Waarom zit gij daar zoo verdwaasd en speelt gij tooneel; men heeft den spot met u gedreven, en u van menschen in afgodsbeelden veranderd, omdat gij het u in het hart hebt gezet, dat gij met Christus als koningen en vorsten zult regeeren, en dat de Engelen u dan dienen zullen. Hebt gij de woorden des Heeren vergeten, dat wie in den Hemel groot wil zijn, een dienaar worde. Leert daarom, wat onder koningen en vorsten verstaan wordt, en wat onder regeeren met Christus, namelijk wijs zijn en nut verrichten; want het Rijk van Christus, dat de Hemel is, is een rijk van nutten; want de Heer heeft allen lief, en wil vandaar voor allen het goede, en het goede is het nut; en aangezien de Heer de goedheden of de nutten middellijk door de Engelen doet, en in de wereld door de menschen, zoo geeft Hij aan hen, die getrouw nutten betrachten, de liefde tot de nutten, en het loon daarvan, hetwelk de inwendige zaligheid is, en deze is de eeuwige gelukzaligheid. Er zijn in de Hemelen als op aarde hoogverheven heerschappijen en ontzaglijke schatten; want er zijn daar regeeringen en regeeringsvormen, en vandaar grootere en kleinere machten en waardigheden; en zij, die in de hoogste zijn, hebben paleizen en hoven, die aan pracht en praal de paleizen en hoven der keizers en koningen op aarde te boven gaan; en zij worden vanwege het getal der hovelingen, ministers en satellieten en vanwege hun prachtige

kleedij omringd door eer en heerlijkheid. Doch deze hoogstgeplaatsten zijn uit diegenen gekozen, wier hart aan het openbare welzijn hangt, terwijl de zinnen van het lichaam alleen in den luister van de pracht zijn ter wille van de gehoorzaamheid. En daar het tot het openbare welzijn behoort, dat een ieder tot eenig nut in het gezelschap zij als in het algemeene lichaam, en daar alle nut uit den Heer is, en verricht wordt door de Engelen en door de menschen zooals uit henzelfen, zoo blijkt het duidelijk dat dit het regeerera met den Heer is." Toen zij dit uit den Hemel gehoord hadden, daalden zij, die zich als koningen en vorsten hadden voorgedaan, van hun tronen en zetels, en wierpen de scepters, kronen en mantels van zich; en de nevel, waarin de aura van fantasie was, week van hen, en zij werden omhuld door een blinkende wolk, waarin een aura van wijsheid was, waardoor de gezondheid in hun gemoederen terugkeerde.

737. Hierna keerde de Engel terug tot het huis, waar de wijzen uit de Christelijke wereld waren samengekomen; en hij riep diegenen tot zich, die zichzelf in het geloof hadden gebracht, dat de vreugden des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid paradijssche verrukkingen waren. Hij zeide tot hen: "Volgt mij, en ik zal u in het paradijs, uw hemel, brengen, opdat gij moogt ingaan in de zaligheden van uwe eeuwige gelukzaligheid." En hij leidde hen binnen door een hooge deur, gevormd uit de dooreengevlochten takken en loten van edele boomen; na het binnentreden voerde hij hen langs omwegen van de eene streek naar de andere streek rond; het was werkelijk een paradijs aan den eersten toegang tot den Hemel, waarin diegenen worden toegelaten, die in de wereld geloofd hebben, dat de gansche Hemel één paradijs is, omdat hij het Paradijs wordt genoemd; en die in zichzelf de voorstelling hebben geprent, dat er na den dood een volledige rust van arbeid is, en dat deze rust nergens anders in bestaat, dan de ziel der verrukkingen in te ademen, op rozen te wandelen, zich te laven aan den fijnsten most der druiven, en vroolijke drinkgelagen te houden; en dat dit leven alleen mogelijk is in het hemelsche paradijs. Door den Engel geleid zagen zij een zeer groote menigte zoowel van grijsaards als van jongemannen en knapen, en ook van vrouwen en meisjes; zij zaten in groepen van drie en in groepen van tien op rozenbedden en vlochten kransen, waarmede zij de hoofden der grijsaards en de armen der jongemannen versierden, en waarmede zij de borsten der knapen omwonden. Anderen persten most uit druiven, kersen en bessen in bekere, en dronken deze vroolijk uit; anderen ademden met de neusvleugels de welriekende geuren in, welke bloemen, vruchten en geurige bladeren uitwasemden en verspreidden; anderen zongen zoete gezangen, waarmede zij de ooren der

aanwezigen streelden; anderen zaten aan fonteinen, en leidden de wateren van de springende ader in verschillende vormen af; anderen wandelden, pratend en schertsen rondstroomend; anderen betraden tuinhuisjes om zich op rustbanken neder te leggen; behalve tal van andere paradijsche verheugingen. Nadat zij dit gezien hadden, leidde de Engel zijn metgezellen langs omwegen hierheen en daarheen, en ten slotte tot hen, die in een allerschoonsten rozentuin zaten omringd door olijf-, sinaasappel-, en citroenboomen, en die, heen en weer schuddend, de handen onder de wangen hielden, weeklaagden en weenden. De metgezellen van den Engel spraken hen aan, en zeiden: “Waarom zit gij hier zoo?” En zij antwoordden: “Het is nu de zevende dag sinds wij in dit paradijs zijn gekomen; toen wij binnenkwamen, scheen ons gemoed als in den Hemel verheven, en verplaatst in de binnenste geluksgevoelens zijner vreugden. Maar na drie dagen begonnen deze geluksgevoelens af te stompden en uit onze gemoederen te verdwijnen, en zij begonnen ons onverschillig te worden en aldus hielden zij op iets te zijn; en toen onze denkbeeldige vreugden aldus afgestorven waren, vreesden wij het verlies van alle verlustiging van ons leven, en zijn wij in twijfel geraakt aangaande de eeuwige gelukzaligheid, of er wel iets van dien aard bestaat; en sindsdien zwierven wij over de wegen en vlakten om de poort te zoeken, waardoor wij binnengekomen zijn. Maar wij zwierven rond in kringen en kringen, en vroegen den voorbijgangers, waarvan eenigen zeiden, dat men de poort niet vinden kon, omdat deze paradijsche tuin een uitgestrekt labyrint is, hetwelk van dien aard is, dat wie daaruit wil gaan er des te dieper indringt. “Daarom kunt gij niet anders dan hier blijven tot in eeuwigheid; gij zijt in het midden van het paradijs, waar alle verrukkingen in hun middelpunt zijn.” En tot de metgezellen van den Engel zeiden zij verder: “Wij zitten hier nu reeds ander-halven dag, en daar wij zonder hoop zijn om den uitgang te vinden, hebben wij ons op dit rozenbed nedergezet, en zien rondom ons olijven, druiven, sinaasappelen en citroenen in groote menigte. Maar hoe meer wij ze aanschouwen, des te meer wordt het gezicht door te zien, de reuk door te ruiken, en de smaak door te proeven moede; dit is de oorzaak van de neerslachtigheid, van de klachten en de tranen, waarin gij ons ziet.” Toen zij dit gehoord hadden, zeide de Engel der schare tot hen: “Dit paradijsche labyrint is waarlijk de ingang tot den Hemel; ik weet den uitgang, en ik zal u uitleiden.” Op deze woorden stonden de nederzittenden op en omhelsden den Engel, en samen met de schare begeleidden zij hem. En de Engel leerde hun onderweg, wat de hemelsche vreugde en vandaar de eeuwige gelukzaligheid is, namelijk dat het geen uitwendige paradijsche verrukkingen zijn, tenzij er tevens inwendige paradijsche verrukkingen

zijn. “De uitwendige paradijsche verrukkingen”, zeide hij, “zijn slechts de verrukkingen van de zinnen des lichaams, maar de inwendige paradijsche verrukkingen zijn de verrukkingen van de aandoeningen der ziel; wanneer deze niet in gene zijn, zoo is er geen hemelsch leven, aangezien er geen ziel in is; en elke verrukking zonder haar overeenstemmende ziel verkwijnt en verslapt op den duur, en vermoeit het gemoed meer dan arbeid. Er zijn in de Hemelen overal paradijsche tuinen, en daaruit geworden den Engelen ook vreugden, en voor zooveel als de verrukking der ziel daarin is, zijn deze vreugden vreugden voor hen.” Dit hoorende, vroegen allen: “Wat is de verrukking der ziel en vanwaar komt zij?” De Engel antwoordde: “De verrukking der ziel komt voort uit de liefde en de wijsheid uit den Heer; en daar de liefde werkzaam is, en zij werkzaam is door de wijsheid, hebben beide haar zetel in de werking, en de werking is het nut. Deze verrukking vloeit uit den Heer in de ziel, en daalt door de hoogere en lagere dingen des gemoeds neder in alle zinnen van het lichaam, en komt daarin tot volheid. Vandaar wordt de vreugde vreugde, en zij wordt eeuwig uit den Eeuwige, uit wien zij is. Gij hebt de paradijsche dingen gezien, en ik verzeker u, dat daar niets is, zelfs niet een blaadje, dat niet is vanuit het huwelijk van de liefde en de wijsheid in het nut; wanneer derhalve de mensch hierin is, is hij in het hemelsche paradijs, dus in den Hemel.”

738. Daarna keerde de Engelgeleider naar het gebouw terug tot hen, die het zich vast in het hoofd hadden gezet, dat de hemelsche vreugde en de eeuwig gelukzaligheid bestaat in een voortdurende verheerlijking Gods, en in een eeuwigdurend feest; en zulks omdat zij in de wereld geloofd hadden, dat zij dan God zouden zien, en omdat het leven des Hemels vanuit den eeredienst Gods een voortdurende Sabbath wordt genoemd. De Engel zeide tot hen: “Volgt mij, en ik zal u in uwe vreugden binnenleiden”. En hij bracht hen in een kleine stad, in het midden waarvan een tempel was, en al de huizen werden heilige kapellen genoemd. In deze stad zagen zij een menigte, samengestroomd uit alle hoeken van het omliggende land, en daaronder tal van priesters, die de aankomenden ontvingen, groetten, en hen bij de hand nemend naar de deuren des tempels geleidden, en van daar naar eenige kapellen rondom den tempel, en hen inwijdden in den voortdurenden eeredienst Gods, zeggende: “Deze stad is de voorhof tot den Hemel, en de tempel van deze stad is de ingang tot den prachtigen en grootschen tempel, die in den Hemel is, waar God door de Engelen tot in eeuwigheid verheerlijkt wordt met gebeden en lofprijzingen. De verordeningen hier en daar luiden, dat men eerst den tempel moet binnengaan, en daar drie dagen en drie nachten verblijven, en

dat men na deze inwijding de huizen dezer stad binnenga, welke even zoovele door ons geheiligde kapellen zijn, en van kapel tot kapel, en in gemeenschap met de vergaderden aldaar zal bidden, luide uitroepen, en opzeggen hetgeen gepredikt is. Wacht u bovenal daarvoor, in uzelfen iets anders te denken en met uw metgezellen iets anders te spreken dan heilige, vrome en godsdienstige dingen.” Hierna leidde de Engel zijn gezelschap in den tempel die vol was van een opeengedrongen menigte, waaronder velen, die in de wereld groote waardigheden hadden bekleed, en ook velen uit het gewone volk. En aan de deuren waren wachters gesteld, om te voorkomen dat iemand vóór het verblijf van drie dagen naar buiten zou gaan. En de Engel zeide: “Het is heden de tweede dag sinds dezen zijn binnengetreden, slaat hen gade en gij zult hun verheerlijking Gods zien”. En zij sloegen hen gade, en zagen hoe de meesten sliepen, en hoe diegenen, die wakker waren, gaapten en gaapten, en sommigen verschenen ten gevolge van de voortdurende verheffing der gedachten tot God zonder eenigen terugval daarvan tot het lichaam als van het lichaam afgescheiden, want aldus verschenen zij aan zichzelf en vandaar ook aan de anderen; sommigen verschenen met verwilderde oogen vanwege het voortdurend omhoogrichten daarvan; in één woord, de borst van allen was beklemd, en hun geest was afgemat van verveling, en zij waren afgekeerd van den kansel en riepen: “Onze ooren zijn verdoofd, staakt de predikingen; men hoort geen woord meer, en wij beginnen van den toon te walgen.” En toen stonden zij op, en stortten zich in een drom op de deuren, braken ze open, en wierpen zich op de wachters en verjoegen hen. Dit ziende volgden de priesters hen, en sloten zich ter zijde aan hen aan, leerende en leerende, biddende, zuchtende, en zeggende: “Viert het feest, verheerlijkt God, heiligt u; in dezen voorhof des Hemels zullen wij u inwijden in de eeuwige verheerlijking Gods in den prachtigen en grootschen tempel, die in den Hemel is, en aldus tot het genot der eeuwige gelukzaligheid.” Maar zij verstonden dit niet en hoorden het nauwelijks tengevolge van de stompzinnigheid, die over hen gekomen was, door de spanning waarin hun gemoed twee dagen had verkeerd en doordien zij afgehouden waren van hun bezigheden binnens- en buitenshuis. Maar toen zij probeerden zich van de priesters los te maken, grepen de priesters hen bij de armen en ook bij de kleederen, en drongen hen naar de kapellen, waar het gepredikte zou worden opgezegd, maar tevergeefs; en zij riepen uit: “Laat ons, wij voelen in ons lichaam iets als een bezwijming”. Toen zij dit gezegd hadden, ziet, zoo verschenen vier mannen in blanke kleederen, en met tiaren. Een van hen was in de wereld aartsbisschop geweest, en de drie overigen waren bisschoppen geweest, en nu waren zij Engelen geworden.

Dezen riepen de priesters samen, en hen toesprekende zeiden zij: “Wij hebben u vanuit den Hemel met deze schapen gezien, hoe gij hen weidt; gij weidt hen tot waanzinnig wordens toe; weet gij niet, wat onder de verheerlijking Gods verstaan wordt? Daaronder wordt verstaan vruchten der liefde dragen, dat is, getrouw, oprecht en nauwgezet het werk van zijn beroep verrichten, want dit behoort tot de liefde van God en tot de liefde jegens den naaste, en dit is de band van het gezelschap en het goede daarvan. Daardoor wordt God verheerlijkt, en dan door den eeredienst op gezette tijden. Hebt gij niet deze woorden des Heeren gelezen: *Hierin WORDT MIJN VADER VERHEERLIJKT, dat gij veel vrucht draagt, en dat gij Mijne discipelen zult worden* (Joh. 15: 8). Gij priesters kunt in de verheerlijking door den eeredienst zijn, daar dit uw ambt is, en u daarvandaan eer, heerlijkheid en belooning geworden; maar nochtans kunt gij niet in meerdere mate dan genen in deze verheerlijking zijn, indien eer, heerlijkheid en belooning niet samen zijn met uw ambt”. Na dit gezegd te hebben geboden de bisschoppen den deurwachters, allen vrij te laten binnengaan en uitgaan, want er is een groote menigte van hen, die zich de hemelsche vreugde niet anders konden denken dan als een voortdurenden eeredienst Gods, omdat zij niets aangaande den staat des Hemels geweten hebben.

739. Hierna keerde de Engel met zijn metgezellen terug tot de plaats van samenkomst, waarvan de scharen der wijzen zich nog niet verwijderd hadden, en hier riep hij diegenen tot zich, die geloofd hadden, dat de hemelsche vreugde en de eeuwige gelukzaligheid alleen maar een binnenlaten in den Hemel is, en wel een binnenlaten uit Goddelijke genade; en dat zij dan vreugde gevoelen evenals in de wereld diegenen, die op feestdagen de hoven van koningen binnentreden, of als uitgenoodigden op bruiloften komen. Tot hen zeide de Engel: “Blijft een oogenblik hier, en ik zal de trompet blazen, en diegenen die beroemd zijn vanwege hun wijsheid in de geestelijke dingen der Kerk zullen hierheen komen.” Na verloop van eenige uren waren negen mannen aanwezig, een ieder onderscheiden met een lauwertak ten teeken van zijn roem. De Engel leidde dezen het gebouw der samenkomst binnen, waarin zich alle eerder te zamen geroepenen bevonden; in hun tegenwoordigheid sprak de Engel de negen gelauwerden toe, en zeide: “Ik weet, dat het u op uw wensch overeenkomstig uw voorstelling gegeven werd in den Hemel op te klimmen, en dat gij zijt teruggekeerd tot dit lagere of onderhemelsche land met volledige wetenschap aangaande den staat des Hemels. Vertelt ons derhalve, hoe de Hemel aan u verschenen is”. En zij antwoordden hierop in volgorde; en DE EERSTE zeide: “Mijn voorstelling van den Hemel was van de eerste knapen jaren tot het einde des levens in de wereld deze, dat het een

plaats van alle zaligheden, verheugingen, verlustigingen, bekoringen en wellusten was, en dat ik, zoo ik werd toegelaten, door de aura van dergelijke gelukzaligheden omspoeld zou worden, en dat ik ze met volle borst zou inademen, zooals de bruidegom, wanneer hij de bruiloft viert, en wanneer hij met de bruid het bruidsvertrek binnentreedt. Met deze voorstelling klom ik in den Hemel op, en ging aan de eerste wachters en ook aan de tweede wachters voorbij, maar toen ik aan de derde kwam, sprak mij de hoofdman der wachters aan, en zeide: Wie zijt gij, vriend? En ik antwoordde: Is dit hier niet de Hemel? Ik ben op den wensch van mijn begeerte hierheen opgeklommen; laat mij, ik bid u, binnen. En hij liet mij binnen; en ik zag Engelen in witte kleederen, en dezen gingen om mij heen en beschouwden mij, en fluisterden: Ziet, een nieuwe gast, die niet bekleed is met het gewaad des Hemels. En ik hoorde dit, en dacht: Dit komt mij evenzoo voor als het gesteld was met hem, van wien de Heer zegt, dat hij zonder bruiloftskleed op de bruiloft gekomen was; en ik zeide: Geeft mij zulke kleederen. Maar zij lachten, en toen kwam er een uit het hof aangelooopen met dit bevel: Kleedt hem naakt uit, werpt hem uit, en werpt hem zijn kleederen na. En aldus werd ik uitgeworpen.” DE TWEDE, die aan de beurt kwam, zeide: “Ik heb geloofd als hij, dat mij, wanneer ik slechts werd toegelaten in den Hemel, die boven mijn hoofd is, de vreugden omvloeien zouden, en dat ik ze tot in eeuwigheid zou inademen. Ook ik verkreeg wat ik wenschte. Maar toen de Engelen mij zagen, vluchtten zij heen en zeiden onder elkander: Wat is dat voor monster; hoe kwam die nachtvogel hier? En ik voelde mij inderdaad van mensch in iets anders veranderd, hoewel ik niet veranderd was; dit overkwam mij door de aantrekking van de hemelsche atmosfeer. Maar spoedig daarop kwam er een uit het hof aangelooopen met het bevel, dat mij twee dienaren zouden uitleiden, en langs den weg, dien ik opgeklommen was, tot aan mijn huis terugbrengen. En toen ik in mijn huis was, verscheen ik aan de anderen en aan mijzelfen als mensch.” DE DERDE zeide: “De voorstelling, die ik steeds van den Hemel had, was aan de plaats en niet aan de liefde ontleend, en toen ik dan ook in deze wereld kwam, begeerde ik met groote begeerte den Hemel, en ik zag er, die opklommen, en ik volgde hen, en ik werd toegelaten, maar niet verder dan eenige schreden. Toen ik echter mijn gemoed verheugen wilde met de voorstelling der vreugden en gelukzaligheden aldaar, werd mijn gemoed door het licht des Hemels, dat blinkend wit als sneeuw was en waarvan gezegd wordt, dat zijn wezen de wijsheid is, met verlamming geslagen en vandaar mijn oogen met dikke duisternis en begon ik te ijlen; en kort daarop begon door de warmte des Hemels, die met het blinkende wit van dit licht

overeenstemt, en waarvan gezegd wordt, dat haar wezen de liefde is, mijn hart heftig te bonzen en maakte angst zich van mij meester, en werd ik door innerlijke pijn gekweld, en wierp ik mij achterover op den grond aldaar; en toen ik terneder lag, kwam een wachter uit het hof met het bevel, mij zacht weg te dragen in mijn licht en in mijn warmte; en toen ik daarin kwam, keerden mijn geest en mijn hart tot mij weder.” DE VIERDE zeide: “Ook ik ben aangaande den Hemel in de voorstelling van plaats en niet in de voorstelling van liefde geweest; en zoodra ik in de geestelijke wereld kwam, vroeg ik aan de wijzen, of het veroorloofd was in den Hemel op te klimmen. Zij zeiden mij, dat het ieder veroorloofd is, maar dat men zich hoeden moest, niet daaruit geworpen te worden. Ik lachte hierom, en klom op, evenals de anderen geloovende, dat allen in de gansche wereld in staat zijn om de vreugden aldaar in haar gansche volheid te ontvangen; maar voorwaar, toen ik daarbinnen was, was ik bijna ontzield, en van pijn en daaruit voortvloeiende marteling in hoofd en in lichaam, wierp ik mij op den grond, en kromde mij als een tegen het vuur gehouden slang, en kroop tot aan een afgrond, en stortte mij daarin neder; en daarna werd ik door hen, die daar beneden stonden, opgeheven, en naar een herberg gebracht, waar ik mijn gezondheid herkreeg”. DE VIJF OVERIGEN vertelden eveneens wonderbaarlijke dingen aangaande hun opklimmingen in den Hemel; en zij vergeleken de veranderingen van de staten huns levens met den staat van visschen, wanneer zij uit het water in de lucht worden geheven, en met den staat van vogels in den aether; en zij zeiden, dat zij na deze harde ervaringen geen begeerte meer hadden naar den Hemel, maar alleen naar een samenleven met huns gelijken, waar dezen ook mochten zijn. “En wij weten”, zeiden zij, “dat allen in de wereld der geesten, waar wij zijn, eerst voorbereid worden, de goeden tot den Hemel en de boozen tot de hel; en dat zij, wanneer zij voorbereid zijn, wegen geopend zien tot de gezelschappen van huns gelijken, waarmede zij tot in eeuwigheid blijven, en dat zij deze wegen dan met verlustiging betreden, omdat zij de wegen van hun liefde zijn.” Nadat zij, die het eerst samengeroepen waren, dit gehoord hadden, legden zij ook allen de bekentenis af, dat zij aangaande den Hemel eveneens geen andere voorstelling hadden gehad dan als van een plaats, waar zij met vollen mond de rondom vloeiende vreugden tot in eeuwigheid zouden inzwelgen. Daarna zeide de Engel met de bazuin tot hen: “Gij ziet nu, dat de vreugden des Hemels en de eeuwige gelukzaligheid niet tot een plaats behooren, maar tot den staat van het leven des menschen; en de staat van het hemelsche leven is vanuit liefde en wijsheid. En aangezien het nut de houder van deze twee is, zoo is de staat van het hemelsche leven

vanuit de verbinding van deze in het nut. Het is hetzelfde, of men zegt de naastenliefde, het geloof en het goede werk, aangezien de naastenliefde de liefde is, het geloof de waarheid vanuit welke de wijsheid is, en het goede werk het nut. Bovendien zijn er in onze geestelijke wereld plaatsen evenals in de natuur lijke wereld, anders zouden er geen woningen en onderscheiden verblijven zijn; maar toch is de plaats daar niet een plaats, maar een schijn van plaats overeenkomstig den staat van liefde en wijsheid, of van naastenliefde en geloof. Een ieder die een Engel wordt, draagt zijn Hemel binnen in zich, aangezien hij de liefde van zijn Hemel binnen in zich draagt. Want de mensch is door de schepping een kleinste afbeelding, beeld en toonbeeld van den grooten Hemel; de menschelijke vorm is niets anders; en daarom komt een ieder in het gezelschap des Hemels, waarvan hij de vorm is in een afzonderlijke afbeelding; wanneer, hij derhalve in dit gezelschap treedt, zoo treedt hij in een met hemzelve overeenstemmenden vorm, dus als het ware uit zich in zich in dat gezelschap, en als het ware uit datzelve in datzelve in zich, en trekt het leven van dit gezelschap als het zijne en het zijne als het leven van dit gezelschap. Elk gezelschap is als het ware een algemeene, en de Engelen zijn daarin als de gelijksoortige deelen, waaruit het algemeene samenbestaat. Hieruit volgt nu, dat zij die in boosheden en vandaar in valscheden zijn, in zich-zelven een afbeelding der hel gevormd hebben, en deze wordt in den Hemel gekweld door den invloed en door de hevigheid der werkzaamheid van het tegenovergestelde op het tegenovergestelde; want de helsche liefde is tegenovergesteld aan de hemelsche liefde, en vandaar botsen de verlustigingen dezer beide liefden tegen elkander als vijanden, en dooden elkander wanneer zij elkander ontmoeten.”

740. Nadat dit verhandeld was, werd een stem uit den Hemel gehoord, zeggende tot den Engel met de bazuin: “Kies uit allen, die samengeroepen werden, tien en breng hen tot ons binnen; wij hebben van den Heer gehoord, dat Hij hen zoo wil voorbereiden; dat de warmte en het licht, of de liefde én de wijsheid van onzen Hemel hen drie dagen lang niet eenige schade zullen berokkenen.” En de tien werden gekozen, en zij volgden den Engel. En zij klommen langs een steil pad op een heuvel, en van dezen op een berg, waarop de Hemel van deze Engelen was, welke hun aanvankelijk uit de verte als een uitspansel in de wolken verscheen. En de poorten werden voor hen geopend, en nadat zij door de derde gegaan waren, snelde de binnenleidende Engel naar den vorst van dit gezelschap of van dezen Hemel, en kondigde hun bezoek aan. En de vorst antwoordde: “Neem eenigen van mijn wachters, en laat hun weten, dat hun komst mij aangenaam is, en leid hen in mijn voorpaleis, en

geef aan een ieder van hen zijn kamer en zijn slaapkamer; en neem eenige van mijn hovelingen en van mijn bedienden om hun van dienst te zijn en hen op hun wenken te bedienen.” En het geschiedde aldus. Maar toen zij door den Engel waren binnengeleid, vroegen zij of het geoorloofd was, den vorst te naderen en hem te zien. En de Engel antwoordde: “Het is nu nog morgen, en het is niet veroorloofd vóór den middagtijd; tot dan zijn allen in hun ambt en in hun werk bezig; doch gij zijt tot het middagmaal uitgenoodigd en dan zult gij aan tafel met onzen vorst aanzitten; intusschen zal ik u in zijn paleis binnenleiden, alwaar gij grootsche en prachtige dingen zien zult”.

Toen zij tot het paleis geleid waren, zagen zij het eerst van buiten; het was van grooten omvang, uit porphyry gebouwd op een fundament van jaspis, en voor de poort waren zes hooge zuilen uit lazuursteen; het dak was van bladgoud, de hooge vensters uit allerdoorzichtigst kristal, en hun omramingen eveneens van goud. Hierna werden zij binnen in het paleis geleid, en rondgevoerd van de eene kamer in de andere, en zij zagen ornamenten van onuitsprekelijke schoonheid, en aan de plafonds versieringen van onnavolgbaar drijfwerk; tegen de wanden stonden tafels van met goud versmolten zilver, waarop verschillende gebruiksvoorwerpen lagen uit kostbare steenen en uit geheele juweelen in hemelsche vormen; en tal van andere dingen, die geen oog op aarde gezien heeft, zoodat ook niemand zich het geloof had kunnen bijbrengen, dat dergelijke dingen in den Hemel bestaan. Toen zij in verbazing stonden bij het zien van deze prachtige dingen, zeide de Engel: “Verwondert u niet; de dingen, die gij gezien hebt, zijn niet door eenige engellijke hand gemaakt en gewrocht, maar zij zijn vervaardigd door den Werkmeester des Heelals, en aan onzen vorst ten geschenke gegeven; vandaar is de architectonische kunst hier in haar kunst zelve, en hieruit komen alle regelen dezer kunst in de wereld voort.” Verder zeide de Engel: “Gij zoudt van meening kunnen zijn, dat dergelijke dingen onze oogen betooveren, en ze dermate verdwazen, dat wij gelooven, dat zij de vreugden van onzen Hemel zijn. Maar aangezien onze harten niet daarin zijn, zijn het slechts bijkomstigheden tot de vreugden onzer harten; daarom beschouwen wij daarin de Goddelijke Almacht en Mildheid voor zooveel wij ze beschouwen als bijkomstigheden en als de gewrochten Gods.”

741. Daarna zeide de Engel tot hen: “Het is nog niet de middag van den dag, zoo komt met mij in den tuin van onzen vorst die aan dit paleis gelegen is.” En zij gingen; en bij het binnentreden daarvan zeide hij: “Zie een tuin prachtig boven de tuinen in dit hemelsche gezelschap.” Maar zij antwoordden: “Wat zegt gij? Hier is geen tuin; wij zien slechts één boom, en aan zijn takken en

in zijn kruin iets als vruchten van goud en iets als bladeren van zilver, en aan de randen versierd met smaragden; en onder den boom kleine kinderen met hun voedsters.” Hierop zeide de Engel met een geïnspireerde stem: “Deze boom is in het midden van den tuin, en wordt door ons de Boom van onzen Hemel genoemd, en door sommigen de Boom des levens. Maar gaat verder voort en treedt naderbij, en uwe oogen zullen geopend worden, en gij zult den tuin zien.” En zij deden aldus, en hunne oogen werden geopend; en zij zagen boomen overladen met smakelijke vruchten, waaromheen wijnstokken hun ranken wonden, welker uiteinden zich met haar vruchten overbogen naar den boom des levens in het midden. Deze boomen waren in een doorlopende rij geplant, welke uitliep en zich voortzette in voortlopende ringen of kringen gelijk die van een eindelooze spiraal. Het was een volmaakte spiraal van boomen, waarin steeds de eene soort op de andere volgde naar den adel der vruchten. Het uitgangspunt van de rondom kringende spiraal was van den boom in het midden gescheiden door een aanzienlijke tusschenruimte, en de tusschenruimte schitterde van de straling des lichts, waardoor de boomen van de spiraal blonken met een glans, die zich geleidelijk over hen van de eerste tot de laatste met onverminderde kracht verspreidde. De eerste boomen waren de alleruitnemendste, zwaar beladen met de heerlijkste vruchten; zij werden paradijsche boomen genoemd, die men nooit gezien heeft, aangezien zij in de landen der natuurlijke wereld niet bestaan noch bestaanbaar zijn; na deze volgden olijfboomen, daarna boomen met wijnstokken, daarna welriekende boomen en tenslotte boomen met een hout dat nuttig was tot bewerking. Hier en daar in deze spiraal of in deze uitkringing van boomen waren zetels, van achteren af gevormd door de bijeengetrokken en samengevlochten uitloopers van de boomen, en verrijkt en versierd met hun vruchten. In dezen eindeloozen kring van boomen waren doorgangen, die uitkwamen op bloembedden, en door deze heen op groene velden, die onderscheiden waren in strooken en in bedden. Bij dezen aanblik riepen de metgezellen van den Engel uit: “Ziet den Hemel in vorm! Waarheen wij ook den blik onzer oogen wenden, vloeit iets van het paradijsche hemelsche in, dat onuitsprekelijk is.” De Engel verheugde zich, toen hij dit hoorde, en zeide: “Alle tuinen van onzen Hemel zijn uitbeeldende vormen of toonbeelden van de hemelsche zaligheden in haar oorsprongen, en aangezien de invloed dezer zaligheden uwe gemoederen verhief, riept gij uit: Ziet den Hemel in vorm. Doch zij, die dezen invloed niet ontvangen, beschouwen deze paradijsche dingen niet anders dan als de dingen van een woud; en al diegenen nemen den invloed op, die in de liefde tot het nut zijn, maar diegenen nemen hem niet op, die in

de liefde tot den roem zijn en zulks niet uit nut." Daarna verklaarde en leerde hij, wat elk ding afzonderlijk van dezen tuin uitbeelde en beteekende.

742. Toen zij hierin verdiept waren, kwam een bode vanwege den vorst, die hen uitnoodigde om het brood met hem te eten; en toen brachten ook tevens twee hofbedienden kleederen van fijn lijnwaad, en zij zeiden: "Trekt deze aan, want niemand wordt aan de tafel van den vorst toegelaten, tenzij hij bekleed is met de gewaden des Hemels." En zij maakten zich gereed en begeleidden hun Engel, en zij werden geleid in de onoverdekte wandelplaats van het paleis, alwaar zij op den vorst wachtten; en de Engel bracht hen daar in kennis met de rijks grooten en met de regeeringspersonen, die eveneens op den vorst wachtten. En ziet, na een klein uur werden de deuren geopend, en door een breede deur aan de westzijde zagen zij zijn binnenkomst in de volgorde en met de praal van een optocht; voor hem uit gingen de geheimraden, en achter hen de kamerheeren, en achter dezen de voornaamsten van het hof; in het midden van dezen bevond zich de vorst, en achter hem de hovelingen van verschillenden rang, en ten slotte de lijfgarde; allen te zamen ten getale van honderdtwintig. De Engel, die voor de tien nieuw aangekomenen stond, welke door hun kleeding toen als inwonenden verschenen, trad met hen op den vorst toe en stelde hen eerbiedig aan hem voor; en de vorst zeide, zonder zijn schrede te vertragen: "Komt met mij tot het brood." En zij volgden hem in de eetzaal, en zagen een prachtig gedekte tafel, in het midden daarvan een hooge pyramide van goud met honderd schotels in driedubbele rij op hun voetstukken, gevuld met gesuikerd gebak en geleien van verschillende wijnmosten met andere uit brood en wijn bereide lekkernijen. En van het midden der pyramide sprong als het ware een fontein op van nectarwijn, waarvan de straal zich aan den top der pyramide verdeelde en de bekers vulde. Aan de zijden van deze hooge pyramide waren verschillende hemelsche vormen uit goud, waarop schotels en borden stonden gevuld met allerlei spijzen. De hemelsche vormen, waarop de schotels en borden stonden, waren vormen van kunst vanuit wijsheid, die in de wereld door niet eenige kunst uitgevoerd, noch met woorden beschreven kunnen worden. De schotels en de borden waren van zilver, met dergelijke vormen als de onderstellen hadden, op hun vlakken rondom geciseleerd; de bekers waren van doorzichtige juweelen; op deze wijze was de tafel ingericht.

743. De kleeding van den vorst en van zijn ministers was als volgt: de vorst was gekleed in een purper-kleurigen talaar, bezaaid met geborduurde sterren van zilverkleur; onder den talaar droeg hij een tunica van glanzende hyacinthkleurige zijde; deze was aan de borst open, waar de voorkant van een

band zichtbaar was met het ordeteeken van zijn gezelschap. Het ordeteeken was een arend, op den top van een boom broedend over zijn jongen; het was van schitterend goud omringd door diamanten. De geheimraden waren niet ongelijk gekleed, maar zonder dit ordeteeken; in plaats daarvan droegen zij gesneden saffieren, die aan een gouden keten van hun hals afhingen. De hovelingen droegen toga's van lichtbruine kleur, met daarin geweven bloemen rondom arendsjongen. De tunica's daaronder waren van opaalkleurige zijde; desgelijks de dij- en beenbedekking. Van dien aard was hun kleding.

744. De geheimraden, de kamerheeren en de regeeringspersonen stonden rondom de tafel, en op bevel van den vorst vouwden zij de handen, en fluisterden te za men een dankgebed tot den Heer, en daarna zetten zij zich op een wenk van den vorst neder op de rustbanken aan de tafel. En de vorst zeide tot de tien nieuw aangekomenen: "Zit gij ook met mij aan; ziet, hier zijn uw zetels." En zij zetten zich neder; en de hofbedienden, die reeds tevoren door den vorst gezonden waren om hen te bedienen, stonden achter hen. En toen zeide de vorst tot hen: "Neemt elk een bord van zijn onderstel, en dan elk een schotel van de pyramide." En zij namen het, en ziet, terstond verschenen nieuwe borden en schotels in de plaats van de weggenomene; en hun bekers werden met wijn gevuld uit de van de groote pyramide opspringende fontein; en zij aten. Nadat zij half verzadigd waren, sprak de vorst de tien uitgenoodigden toe, en zeide: "Ik heb gehoord, dat gij in het land dat onder dezen Hemel is, waart samengeroepen om uwe gedachten te openen aangaande de vreugden des Hemels en de daaruit voortvloeiende eeuwige gelukzaligheid, en dat gij u daarover op verschillende wijze uittet, een ieder naar de verlustigingen van de zinnen van zijn lichaam. Maar wat zijn de verlustigingen van de zinnen des lichaams zonder de verlustigingen der ziel? Het is de ziel, die ze tot verlustigingen maakt. De verlustigingen der ziel zijn onwaarneembare zaligheden, maar zij worden meer en meer waarneembaar, naarmate zij nederdalen in de gedachten des gemoeds, en uit deze in de gevoelens van het lichaam. In de gedachten des gemoeds wordt men ze gewaar als heilrijkheden, in de gevoelens van het lichaam als verlustigingen, en in het lichaam zelf als lusten. Vanuit deze en gene te zamen is de eeuwige gelukzaligheid; uit deze laatste alleen is deze gelukzaligheid echter niet eeuwig maar tijdelijk, en komt tot een einde en gaat voorbij, en wordt somtijds rampzaligheid. Gij hebt nu gezien, dat al uwe vreugden ook vreugden des Hemels zijn, en wel voortreffelijker dan gij ooit hebt kunnen denken; maar nochtans doen zij onze gemoederen niet innerlijk aan. Er zijn drie dingen, die als één uit den Heer invloeien in onze zielen; deze drie als één

of deze drieheid zijn liefde, wijsheid en nut. Doch liefde en wijsheid bestaan niet dan op ideëele wijze, aangezien zij alleen in de aandoening en in de gedachte van het gemoed bestaan; maar in het nut bestaan zij op reële wijze, omdat zij tevens in de handeling en het werken van het lichaam zijn. En waar zij reëel bestaan, daar blijven zij ook voortbestaan; en aangezien de liefde en de wijsheid bestaan, en voortbestaan in het nut, is het het nut, dat ons aandoet, en het nut bestaat daarin, getrouw, oprecht en nauwgezet de werken van zijn ambt te vervullen. De liefde van het nut en de ijver in het nut daaruit, houdt het gemoed samen, zoodat het niet vervloeit en niet rondzwerft, en niet alle begeerten opzuigt, die uit het lichaam en uit de wereld door de zinnen met haar verlokkingen invloeien, waardoor de waarheden van den godsdienst en de waarheden van de zedelijkheid met haar goedheden in alle winden worden verstrooid. Maar de ijver van het gemoed in het nut houdt en bindt deze waarheden samen en schikt het gemoed in een vorm, die ontvankelijk is voor de wijsheid uit deze waarheden, en drijft dan de hersenschimmen en beuzelingen zoowel van de valscheden als van de ijdelheden opzij. Doch hierover zult gij meer hooren van de wijzen van ons gezelschap, die ik na dezen middag tot u zal zenden.” Na deze woorden stond de vorst op, en met hem de gasten, en hij zeide: “Vrede”, en gebood den Engel, die hen leidde, hen naar hun kamers terug te brengen, en hun alle eer der beleefdheid te bewijzen, en ook mannen van beschaafdheid en aangename omgang te nooden, die hen door gesprekken over de verschillende vreugden van dit gezelschap zouden onderhouden.

745. Toen zij teruggekeerd waren, geschiedde alzoo; en zij, die uit de stad geroepen waren om hen over de verschillende vreugden van het gezelschap aangenaam te onderhouden, kwamen, en na de begroetingen voerden zij met hen al wandelende fijngeestige gesprekken; maar de Engel, hun geleider, zeide: “Deze tien mannen zijn in dezen Hemel genood, om zijn vreugden te zien en daardoor een nieuwe voorstelling aangaande de eeuwige gelukzaligheid te ontvangen; vertelt hun derhalve iets aangaande de vreugden daarvan, die de zinnen van het lichaam aandoen; daarna zullen wijzen komen, die eenige, van de dingen zullen mededeelen, welke deze vreugden heilrijk en gelukkig maken.” Dit hoorende, vertelden de uit de stad geroepen mannen het volgende: 1. Er zijn hier feestdagen, die door den vorst worden aangegeven, om de gemoederen te ontspannen van de vermoedenis, welke de begeerte van den naijver over sommigen heeft gebracht. Op deze dagen zijn er instrumentale en vocale concerten op de pleinen, en buiten de stad spelen en schouwspelen. Op de pleinen zijn dan orchestpodiums opgesteld, omgeven

door traliewerk, doorvlochten met wijnranken, waarvan trossen druiven afhangen. Binnen deze omheining zitten de musici in drie oplopende rijen met snaarinstrumenten, en met blaasinstrumenten van hoogen en lagen toon en van harden en zachten toon, en aan de zijden bevinden zich de zangers en zangeressen, en zij onthalen de burgers op de lieflijkste jubelgezangen en liederen, deels in koor, deels solo, door pauzen al naar hun karakter elkander afwisselend; dit duurt aldaar op die feestdagen van den morgen tot den middag en daarna tot den avond. 2. Bovendien hoort men elken morgen uit de huizen rondom de pleinen de zoetste gezangen van maagden en meisjes, waarvan de gansche stad weerklinkt. Het is één enkele aandoening der geestelijke liefde, die elken morgen gezongen wordt, dat is, weerklinkt door de modificaties of modulaties van de zangstem, en men wordt deze aandoening in het gezang gewaar alsof het de aandoening zelve was; zij vloeit in de zielen der hoorders en wekt ze op tot overeenstemming. Van dien aard is het hemelsche gezang. De zangeressen zeggen, dat de klank van haar stem haar als het ware vanuit het innerlijke inspireert en bezielt, en aangenaam verheft al naar de opneming van de zijde der hoorders. Wanneer het gezang geëindigd is, worden de vensters van de huizen aan het plein, en tevens die van de huizen der straten gesloten, en ook de deuren, en dan heerscht stilte in de gansche stad, en nergens hoort men een gerucht, noch ziet men rondzwerfenden; allen zijn dan verdiept in de vervulling der plichten van hun ambten. 3. Maar tegen den middag worden de deuren geopend, en na den middag hier en daar ook de vensters, en men ziet de spelen toe van de knapen en meisjes in de straten, onder toezicht van hun voedsters en meesters, die in de portieken der huizen zitten. 4. Aan de zijden der stad, aan haar uiteinden, zijn verschillende spelen van knapen en jongelingen.; er zijn wedloopen, er zijn balspelen, er zijn spelen met kaatsnetten tot terugslaan, die men raketten noemt; er zijn schoolwedstrijden onder de knapen, wie meer of minder bedreven is in spreken, handelen en gewaarworden, en aan de vlugsten worden eenige lauwer-bladeren als prijs uitgereikt; behalve tal van andere oefeningen, om de in de knapen sluimerende begaafdheden op te wekken. 5. Verder zijn er buiten de stad tooneelvoorstellingen in theaters, waar de tooneelspelers de verschillende waardigheden en deugden van het zedelijke leven voorstellen; onder hen zijn ook histrionen ter wille van de verhoudingen.” En een van de tien vroeg, wat dat zeggen wilde: Ter wille van de verhoudingen. En zij antwoordden: “Geen enkele deugd kan met haar waardigheden en schoonheden op levende wijze vertoond worden dan door de vertooning van de betrekkingen van haar hoogste tot haar laagste dingen.

De histrionen stellen haar laagste dingen voor en wel tot daar toe waar zij tot niets worden. Maar het is door een wet verboden, iets tegenovergestelds, dat oneerbaar en onwelvoegelijk wordt genoemd, te vertoonen, tenzij op figuurlijke wijze en als uit de verte. De grond van dit verbod is, dat niet iets eerzaams en iets goeds van eenige deugd door geleidelijke overgangen omslaat in het oneerbare en booze, maar alleen overgaat tot zijn laagste dingen tot waar het verdwijnt; en wanneer het verdwenen is zet het tegenovergestelde in. Daarom heeft de Hemel, waar alle dingen eerbaar en goed zijn, niets gemeen met de hel, waar alle dingen oneerbaar en boos zijn.

746. Terwijl zij in gesprek waren, kwam een bediende aangelopen met de boodschap, dat acht wijzen op bevel van den vorst daar waren en binnen wilden treden. Toen de Engel dit hoorde, ging hij naar buiten en ontving hen, en leidde hen binnen. En terstond nadat men op de gebruikelijke en hoffelijke wijze aan elkander was voorgesteld, spraken de wijzen allereerst met hen over de aanvangen en aanwassing der wijsheid, waarbij zij verschillende dingen over haar voortgang inlaschten, en dat de wijsheid bij de Engelen nooit een grens heeft en nooit ophoudt, maar dat zij tot in eeuwigheid groeit en toeneemt. Na dit aangehoord te hebben zeide de Engel der schare tot hen: “Onze vorst heeft aan tafel met hen gesproken over den zetel der wijsheid, namelijk dat hij in het nut is; spreekt met hen, zoo het u behaagt, ook hierover.” En zij zeiden: “De mensch, zooals hij eerst geschapen was, werd met wijsheid en met liefde van haar vervuld, niet ter wille van zichzelf, maar om haar uit zichzelf aan anderen mede te deelen. Vandaar is het in de wijsheid der wijzen gegrift, dat niemand voor zichzelf alleen wijs zijn en leven zal, tenzij voor de anderen tevens; vandaar het gezelschap, dat anders niet zou bestaan. Voor anderen leven is nutten verrichten. De nutten zijn de banden van het gezelschap, en er zijn even zoovele banden als er goede nutten zijn, en de nutten zijn oneindig in aantal. Er zijn geestelijke nutten, die behooren tot de liefde tot God en tot de liefde jegens den naaste; er zijn zedelijke en burgerlijke nutten, die behooren tot de liefde tot het gezelschap en tot den staat, waarin de mensch is, en tot de medegenooten en de burgers, waarmede hij leeft. Er zijn natuurlijke nutten, die tot de liefde van de wereld en haar behoeften behooren; en er zijn lichamelijke nutten, die behooren tot de liefde van de zelfinstandhouding ter wille van hoogere nutten. Al deze nutten zijn in den mensch gegrift, en volgen in orde het eene op het andere, en wanneer zij tezamen zijn, ligt het eene in het andere. Zij, die in de eerste nutten zijn, welke geestelijk zijn, zijn ook in de volgende, en dezen zijn wijzen. Diegenen echter, die niet in de eerste zijn, en nochtans in de tweede en vandaar in de

volgende, zijn niet zoo wijs, maar schijnen alleen zoo vanuit de uitwendige zedelijkheid en burgerlijkheid. Zij, die niet in de eerste en tweede, maar in de derde en vierde zijn, zijn alles behalve wijs, want zij zijn satans, aangezien zij de wereld alleen liefhebben en zichzelf vanuit de wereld. Doch zij, die alleen in de vierde zijn, zijn het allerminst wijs, want zij zijn duivels, aangezien zij voor zichzelf alleen leven, en zoo al voor anderen dan toch eenig en alleen ter wille van zichzelf. Bovendien heeft elke liefde haar verlustiging, want de liefde leeft door middel van haar, en de verlustiging der liefde van het nut is een hemelsche verlustiging, welke binnentreedt in de verlustigingen, die in volgorde daarop volgen, en ze overeenkomstig de orde der opeenvolging verhoogt en eeuwig maakt.” Daarna somden zij de hemelsche verrukkingen op, die voortgaan uit de liefde van het nut, en zij zeiden, dat het er myriaden van myriaden zijn, en dat diegenen, die den Hemel binnentreden, in deze verrukkingen binnentreden; en zij brachten den dag nog verder met hen door tot aan den avond toe met gesprekken over de liefde van het nut.

Maar tegen den avond kwam een in linnen gekleede looper tot de tien aangekomenen, die den Engel begeleidden, en noodigde hen tot een bruiloft, die den volgenden dag gevierd zou worden; en de aangekomenen waren zeer verheugd, dat zij ook een bruiloft in den Hemel zouden zien. Daarna werden zij naar een zekeren geheimraad gebracht, en gebruikten het avondmaal met hem; en na het avondmaal keerden zij terug, en scheidden van elkander en gingen elk in hun slaapkamer, en sliepen tot aan den morgen. En toen zij ontwaakten hoorden zij het gezang der maagden en meisjes uit de huizen rondom het plein, waarover boven gesproken werd. Het was toen de aandoening der echtelijke liefde, welke gezongen werd; diep aangedaan en getroffen door de zoetheid daarvan, werden zij een zalige bekoring gewaar, die zich in hun vreugden gedrongen had, en ze verhoogde en vernieuwde. Toen het tijd was, zeide de Engel: “Maakt u gereed, en trekt de kleederen des Hemels aan, welke onze vorst u gezonden heeft.” En zij trokken ze aan, en ziet, de kleederen blonken als van een vlamig licht. En zij vroegen den Engel, vanwaar dit kwam, en hij antwoordde: “Dit komt, omdat gij naar een bruiloft zult gaan; bij ons blinken dan de kleedaren, en worden bruiloftskleederen”.

747. Hierna leidde de Engel hen tot het huis van de bruiloft, en de deurwachter opende de deuren; en terstond na het overschrijden van den drempel werden zij ontvangen en begroet door een Engel, dien de bruidegom gezonden had; en zij werden binnengeleid en naar de voor hen bestemde zetels gebracht; en terstond daarop werden zij genoodigd in de voorkamer van het bruidsvertrek, in het midden waarvan zij een tafel zagen, waarop een

prachtige kandelaar stond, samengesteld uit zeven rieten en kelken van goud; en aan de wanden hingen lampen van zilver, waardoor, toen zij aangestoken waren, de atmosfeer als van goud scheen. En zij zagen aan weerszijden van den kandelaar een tafel, waarop brooden lagen in driedubbele rij; en in de vier hoeken van de kamer tafels, waarop kristallen bekers stonden. Terwijl zij deze dingen beschouwden, ziet, daar werd de deur van een kamer naast het bruidsvertrek geopend, en zij zagen zes maagden daaruit komen, en achter haar den bruidegom en de bruid, die elkander bij de hand hielden, en zich naar den troonzetel begaven, die tegenover den kandelaar was opgesteld. Zij zetten zich hierop neder, de bruidegom ter linkerzijde en de bruid aan zijne rechterzijde, en de zes maagden plaatsten zich ter zijde van den zetel naast de bruid. De bruidegom was gekleed met een mantel van lichtend purper, en met een tunica uit blinkend fijn lijnwaad, met een efod waarop een gouden plaat was, rondom bezet met diamanten; en op de plaat was een arendsjong gegraveerd, het bruiloftsteeken van dit gezelschap des Hemels; en het hoofd van den bruidegom was bedekt met een mijter. De bruid was echter gekleed in een scharlaken mantelkleed, en daaronder een geborduurd toga, die van den hals tot de voeten reikte; onder haar borst droeg zij een gouden gordel, en op het hoofd een kroon van goud ingezet met robijnen. Toen zij aldus te zamen waren nedergezeten, wendde de bruidegom zich tot de bruid, en deed een gouden ring aan haar vinger, en haalde armbanden en een paarlen-snoer te voorschijn, en deed de armbanden over de polsen harer handen, en het snoer om haar hals, en zeide: “Aanvaard deze panden”; en toen: zij ze aangenomen had, kuste hij haar, en zeide: “Nu zijt gij de mijne”, en hij noemde haar zijn echtgenoot. Hierop riepen de genoodigden uit: “Er zij zegening”. Dit riep eerst ieder afzonderlijk uit, en daarna allen te zamen; en een afgevaardigde van den vorst riep dit in diens plaats eveneens uit; en op hetzelfde oogenblik werd het voorvertrek met een aromatischen rook vervuld, die een teeken was van de zegening uit den Hemel; en toen namen dienaren bronden van de twee tafels naast den kandelaar, en van de tafels in de hoeken de nu met wijn gevulde bekers, en gaven aan elken genoodigde zijn brood en zijn kelk; en zij aten en dronken. Daarna stonden de echtgenoot en zijne echtgenoot op, en de zes maagden volgden hen met de nu ontstoken zilveren lampen in de handen tot aan den drempel; en de echtgenooten betraden het bruidsvertrek, en de deur werd gesloten.

748. Daarna sprak de engelgeleider met de genoodigden over zijn tien begeleiders, namelijk dat hij hen op bevel had binnengeleid, en hun de pracht van het paleis van den vorst had getoond, en de wonderbaarlijkheden aldaar,

en dat zij met den vorst aan tafel hadden gegeten, en dat zij daarna met de wijzen van het gezelschap hadden gesproken. En hij vroeg: “Wilt gij hun vergunnen, ook met u een gesprek aan te knooien?” En zij traden naderbij en begonnen een gesprek. En een wijze onder de mannen van de bruiloft zeide: “Verstaat gij, wat de dingen beteekenen die gij gezien hebt?” Zij zeiden: „Maar weinig.” En toen vroegen zij hem: “Waarom was de bruidegom, nu de echtgenoot, in een dergelijk gewaad?” Hij antwoordde: “De bruidegom, nu de echtgenoot, beeldde den Heer uit; en de bruid, nu de echtgenote, beeldde de Kerk uit, daar de bruiloften in den Hemel het huwelijk van den Heer met de Kerk uitbeelden. Vandaar komt het, dat hij op zijn hoofd een mijter droeg, en bekleed was met een mantel, tunica en efod, zooals Aharon; en dat op het hoofd van de bruid, nu de echtgenote, een kroon was, en zij bekleed was met een mantelkleed als een koningin; maar morgen zullen zij anders gekleed zijn, aangezien deze uitbeelding alleen voor heden geldt.” Zij vroegen wederom: “Daar hij den Heer uitbeeldde, en zij de Kerk, waarom zat zij aan zijn rechterzijde?” De wijze antwoordde: “Omdat er twee dingen zijn, die het huwelijk van den Heer en de Kerk maken: de Liefde en de Wijsheid; en de Heer is de Liefde, en de Kerk is de Wijsheid, en de Wijsheid is aan de rechterzijde der Liefde; want de mensch der Kerk is wijs als uit zich-zelf, en naarmate hij wijs wordt, neemt hij uit den Heer de liefde op; ook beteekent de rechterhand de macht, en de liefde heeft macht door de wijsheid. Maar, zooals gezegd werd, na de bruiloft verandert de uitbeelding, want dan beeldt de echtgenoot de wijsheid uit, en de echtgenote de liefde van zijn wijsheid. Deze liefde is echter niet de eerdere liefde, maar zij is een secundaire liefde, welke de echtgenote uit den Heer geworden door de wijsheid van den echtgenoot. De liefde van den Heer, die de eerdere liefde is, is de liefde tot wijs zijn bij den echtgenoot; daarom beelden na de bruiloft beide te zamen, de echtgenoot en zijne echtgenote, de Kerk uit.” Zij vroegen andermaal: “Waarom stont gij mannen niet aan de zijde van den bruidegom, nu den echtgenoot, zooals de zes maagden aan de zijde van de bruid, nu de echtgenote, stonden?” De wijze antwoordde: “De reden hiervan is deze, dat wij heden onder de maagden gerekend worden, en het getal zes allen en het volledige beteekent.” Maar zij zeiden: “Hoezoo?” Hij antwoordde: “De maagden beteekenen de Kerk en de Kerk is van beiderlei geslacht; vandaar zijn ook wij ten aanzien van de Kerk maagden. Dat dit zoo is, blijkt uit het volgende in de Openbaring: *Deze zijn het, die met vrouwen niet bevlekt zijn, want zij zijn MAAGDEN, en zij volgen het Lam waar het ook henegaat* (hfdst. 14: 4). En daar de maagden de Kerk beteekenen, heeft de Heer *haar vergeleken met tien MAAGDEN, die tot*

de bruiloft genood waren (Matth. hfdst. 25: 1, en vervolg); en daar door Israël, Zion en Jeruzalem de Kerk wordt uitgebeeld, wordt zoo vaak in het Woord gezegd MAAGD EN DOCHTER VAN ISRAËL, VAN ZION EN VAN JERUZALEM. De Heer beschrijft ook Zijn huwelijk met de Kerk in de volgende woorden bij David: DE KONINGIN AAN UWE RECHTERHAND in *het beste goud van Ofir, van doorvlochten goud is haar kleeding; in GESTIKT WERK zal zij tot den Koning geleid worden; MAAGDEN ACHTER HAAR, hare vriendinnen, zullen komen in het paleis des Konings* (Psalm 45: 10 tot 16).” Daarna zeiden zij: Betaamt het niet, dat een priester aanwezig is en hierin zijn dienst vervult?” De wijze antwoordde: “Dit is betamelijk op aarde, maar niet in de Hemelen, ter oorzaak van de uitbeelding van den Heer Zelfen en van de Kerk; op aarde weet men dit niet. Maar nochtans bedient bij ons de priester de verlovingsen, en verneemt, ontvangt, bevestigt en wijdt de instemming; de instemming is het wezenlijke van het huwelijk, en de overige dingen, die volgen, zijn de formeele dingen daarvan.

749. Hierna trad de Engelgeleider op de zes maagden toe, en sprak ook met haar over zijn metgezellen, en verzocht haar, of zij zich verwaardigen wilden, hen met haar gezelschap te vereeren. En zij naderden, maar toen zij naderbij gekomen waren, weken zij plotseling terug, en traden in het vrouwenvertrek, alwaar ook haar vriendinnen maagden waren. Dit ziende volgde de Engelgeleider haar, en vroeg, waarom zij zich zonder met hen te spreken zoo plotseling hadden teruggetrokken. En zij antwoordden: “Wij konden niet naderen.” En hij zeide: “Hoezoo dat?” En zij antwoordden: “Wij weten het niet, maar wij werden iets gewaar, dat ons afstiet en deed omkeeren; zij mogen het ons vergeven.” En de Engel keerde tot zijn metgezellen terug, en vertelde hun het antwoord, en voegde daaraan toe: “Ik vermoed, dat gij geen kuische liefde van het geslacht hebt. In den Hemel hebben wij de maagden lief om haar schoonheid en om de bevalligheid van haar zeden, en wij hebben haar innig lief, maar kuisch.” Hierover lachten zijn begeleiders, en zeiden: “Uw vermoeden is juist; wie kan zulke schoonheden van nabij zien en niet iets begeeren?”

750. Na dit feestelijk samenzijn verwijderden zich alle bruiloftsgasten, en eveneens deze tien mannen met hun Engel. Het was laat in den avond en zij gingen naar bed. In de morgenschemering hoorden zij verkondigen: HEDEN IS HET SABBATH. En zij stonden op, en vroegen den Engel, wat dit beduidde. Hij antwoordde: “Dit geldt den eeredienst Gods, welke op gezette tijden wederkeert, en door de priesters wordt uitgeroepen. Hij wordt in onze tempels gehouden, en duurt ongeveer twee uren. Gaat daarom, zoo dit u

belieft, met mij mede, en ik zal u binnenleiden.” En zij maakten zich gereed, en begeleidden den Engel, en zij traden binnen. En ziet, de tempel was ruim, plaats biedend aan ongeveer drieduizend personen, in den vorm van een halven ring, met banken of zetels rondom geheel bezet, die den vorm van den tempel volgden. De kansel stond voor de zitplaatsen, een weinig van het middelpunt teruggetrokken; de deur achter den kansel was ter linkerzijde. De tien aangekomen mannen traden met hun Engelgeleider binnen, en de Engel wees hun de plaatsen aan, waar zij zitten zouden, en zeide tot hen: “Een ieder, die den tempel binnentreedt, weet zijn plaats, en hij weet dit vanuit het ingeënte, en hij kan ook nergens anders gaan zitten: zoo hij ergens anders gaat zitten, hoort hij niets en wordt hij niets gewaar, en ook verstoort hij de orde, en wanneer de orde verstoord is, wordt de priester niet geïnspireerd”.

751. Nadat men vergaderd was, beklom de priester den kansel, en hield een preek, die vol was van den geest der wijsheid, De preek handelde over de heiligheid van de Heilige Schrift, en over de verbinding van den Heer met de beide werelden, de geestelijke en de natuurlijke, door deze. In de verlichting, waarin hij was, bewees hij op ten volle overtuigende wijze, dat dit Heilige Boek uit den Heer Jehovah gedictieerd is, en dat Hij vandaar Zelf in dit Boek is, zoodat Hijzelf de Wijsheid daarin is. Maar dat de Wijsheid, die Hijzelf daarin is, onder den zin der letter verborgen ligt, en niet geopend wordt dan voor hen, die in de waarheden der Leer en tevens in de goedheden des levens zijn, en aldus in den Heer en de Heer in hen. Aan de preek verbond hij een dankgebed en daalde af. Terwijl de toe-hoorders heengingen, verzocht de Engel den priester, eenige woorden van vrede met zijn tien metgezellen te spreken. En hij trad op hen toe, en zij spraken een half uur met elkander; en hij sprak over de Goddelijke Drievuldigheid, namelijk dat zij in Jezus Christus is, in wien al de volheid der Godheid lichamelijk woont, naar de uitspraak van den apostel Paulus; daarna over de vereeniging van de naastenliefde en het geloof, maar hij zeide: De vereeniging van de naastenliefde en de waarheid, aangezien het geloof de waarheid is.

752. Na hun dank uitgesproken te hebben gingen zij huiswaarts; en daar zeide de Engel tot hen: “Het is heden de derde dag sinds gij in dit gezelschap des Hemels zijt opgeklommen, en gij waart uit den Heer voor drie dagen voorbereid om hier te blijven; daarom is nu de tijd gekomen dat wij van elkander scheiden. Trekt derhalve de kleederen uit, die u door den vorst gezonden werden, en trekt de uwe aan.” En toen zij wederom in hun eigen kleederen waren, werden zij geïnspireerd met het verlangen om heen te gaan, en zij gingen heen en daalden neder, terwijl de Engel hen begeleidde tot aan

de plaats der samenkomst; en aldaar gaven zij den Heer dank, dat Hij Zich verwaardigd had hen te begiftigen met de wetenschap en vandaar met het inzicht aangaande de hemelsche vreugden en de eeuwige gelukzaligheid.

Veertiende Hoofdstuk

De voleinding der eeuw; de komst des Heeren; en de Nieuwe Hemel en de Nieuwe Kerk

De voleinding der eeuw is de laatste tijd of het einde der Kerk.

753. Op deze aarde zijn verschillende Kerken geweest, en alle zijn in den loop des tijds voleindigd, en na haar voleinding ontstonden nieuwe, en aldus tot op den tegenwoordigen tijd. De voleinding van de Kerk vindt plaats, wanneer niets van het Goddelijk ware meer over is tenzij vervalscht of verworpen; en wanneer er niet eenig echt ware is, is niet eenig echt goede bestaanbaar, aangezien alle hoedanigheid van het goede door middel van waarheden gevormd wordt, want het goede is het wezen van het ware, en het ware is de vorm van het goede, en zonder vorm bestaat er geen hoedanigheid. Het goede en het ware kunnen evenmin gescheiden worden als wil en verstand, of, wat hetzelfde is, als de aandoening der liefde en het daaruit voortvloeiende denken. Wanneer derhalve het ware in de Kerk voleindigd wordt, zoo wordt ook het goede daarin voleindigd; en wanneer dit geschiedt, is de Kerk tot haar einde gekomen, dat is, zoo is haar voleinding daar.

754. De Kerk wordt door verschillende dingen voleindigd, vooral door zulke dingen, die maken, dat het valsche als waar verschijnt; en wanneer het valsche als waar verschijnt, zoo bestaat het goede, dat in zichzelf goed is en het geestelijk goede wordt genoemd, niet langer. Het goede, waarvan men dan gelooft, dat het het goede is, is slechts het natuurlijk goede, hetwelk door het zedelijk leven wordt voortgebracht. De oorzaken, waardoor het ware en te zamen daarmede het goede voleindigd worden, zijn voornamelijk de twee natuurlijke liefden, die lijnrecht tegenovergesteld zijn aan de twee geestelijke liefden, en die de eigen- en wereldliefde genoemd worden. De eigenliefde is, wanneer zij heerschend is, tegenovergesteld aan de liefde tot God; en de wereldliefde is, wanneer zij heerschend is, tegenovergesteld aan de liefde jegens den naaste. De eigenliefde bestaat hierin, alleen voor zichzelf wel te willen, en den ander niet dan ten eigen bate; desgelijks de wereldliefde. En deze liefden verbreiden zich waar zij voedsel vinden, als afgestorven vleesch door het lichaam, en verteren allengs alle dingen daarvan. Dat een dergelijke liefde zich van de Kerken heeft meester gemaakt, blijkt duidelijk uit Babylon

en de beschrijving daarvan (Gen. 11: 1 tot 9; Jesaja hfdst. 13, 14, 47; Jerem. 50; en bij hfdst. 5; hfdst. 6: 31 tot 47; hfdst. 3: 1 tot 7 en vervolg; hfdst. 5; hfdst. 6: 8 tot het einde; hfdst. 7: 1 tot 14; en in de Openbaring hfdst. 17 en 18, beide van begin tot einde), welke zich ten slotte tot zulk een graad verhief, dat zij niet alleen de Goddelijke Macht des Heeren op zichzelf overdroeg, maar er zich ook met den felsten ijver op toelegt, alle schatten der wereld naar zich toe te halen. Dat dergelijke liefden uit vele leiders der Kerken buiten Babylonië zouden voortbreken, wanneer niet hun macht begrensd was en aldus beteugeld werd, kan men uit voortteekenen en verschijnselen opmaken, die niet van beteekenis ontbloomt zijn. Wat volgt daaruit anders, dan dat een dergelijk mensch zichzelf als God, en de wereld als den Hemel beschouwt, en dat hij al het ware der Kerk verdraait? Want het ware zelf, dat in zichzelf waar is, kan door den louter natuurlijke mensch niet gekend en erkend worden, en evenmin kan het hem uit God gegeven worden, want het valt in het omgekeerde, en wordt het valsche. Behalve deze twee liefden zijn er nog tal van oorzaken van de voleinding van het ware en goede, en vandaar van de voleinding der Kerk; maar deze oorzaken zijn secondaire oorzaken, en ondergeschikt aan deze twee.

755. Dat de voleinding der eeuw de laatste tijd der Kerk is, blijkt uit plaatsen in het Woord, waar zij vermeld wordt, zooals uit de volgende: *VOLEINDING EN BESLISSING heb ik van met Jehovah gehoord over het gansche land* (Jes. 28: 22). *DE VOLEINDING is besloten, overvloeiende is de gerechtigheid, want VOLEINDING EN BESLISSING zal de Heer Jehovih Zebaoth doen in het gansche land* (Jes. 10: 22, 23). *In het vuur des ijvers van Jehovah zal het gansche land verteerd worden, want Hij zal eene haastige VOLEINDING maken met alle inwoners des lands* (Zefanja 1: 18). Door het land wordt in deze plaatsen de Kerk aangeduid, want bedoeld wordt het land Kanaän, waar de Kerk was. Dat de Kerk door het land wordt aangeduid, ziet men door zeer vele plaatsen uit het Woord bevestigd in de ONTHULDE OPENBARING (n. 285, 902). *Ten slotte over den vogel der, gruwelen DE VERLATING, en tot aan DE VOLEINDING EN DE BESLISSING zal het over DE VERWOESTING druipen* (Dan. 9: 27). Dat dit door Daniël over het einde der huidige Christelijke Kerk gezegd werd, zie men in Matth. 24: 15. *WOESTHEID zal het gansche land zijn, VOLEINDING zal Ik evenwel niet maken* (Jerem. 4: 27). *De ongerechtigheid der Emorrieten is nog niet VOLEINDIGD* (Gen. 15: 16). Jehovah zeide: *Ik zal nederdalen en Ik zal zien, of zij naar het geroep, dat tot Mij gekomen is, DE VOLEINDING gedaan hebben* (Gen. 18: 21), aangaande Sodom. De laatste tijd van de huidige Christelijke Kerk wordt ook door den Heer bedoeld met de voleinding der

eeuw in de volgende plaatsen. *De discipelen vroegen Jezus: Welk zal het teeken zijn van Uwe Komst, en van DE VOLEINDING DER EEUW (Matth. 24: 3). In den tijd des oogstes zal Ik tot de maaiers zeggen: Verzamelt eerst het onkruid om hetzelve te verbranden; verzamelt de tarwe in de schuur; alzoo zal het zijn in DE VOLEINDING DER EEUW (Matth. 13: 40). In DE VOLEINDING DER EEUW zullen de Engelen uitgaan, en de boozen uit het midden der rechtvaardigen afscheiden (Matth. 13: 49). Jezus zeide tot de discipelen: Ziet, Ik ben met ulieden tot DE VOLEINDING DER EEUW (Matth. 28: 20).* Men moet weten, dat verwoesting, verlating, beslissing het dergelijke beteekenen als voleinding; maar verlating is de voleinding van het ware, verwoesting de voleinding van het goede, en beslissing de volledige voleinding van beide; en dat de volheid der tijden, waarin de Heer in de wereld kwam en waarin Hij komen zal, ook de voleinding is.

756. De voleinding der eeuw kan door verschillende dingen in de natuurlijke wereld worden toegelicht, want alle en elk der dingen daarin, welke op de aarde zijn, worden oud en vergaan, maar bij afwisselende beurten, die de kringloop der dingen genoemd worden. De tijden doorloopen dien kringloop in het algemeen en in het bijzonder. In het algemeen gaat het jaar over van de lente in den zomer, en door dezen in den herfst, en eindigt in den winter, en keert van daar weder terug tot de lente; maar deze kringloop is die van de warmte. In het bijzonder gaat de dag van den morgen over in den middag, en door dezen in den avond, en eindigt in den nacht, en uit dezen keert hij weder tot den morgen terug; deze kringloop is echter die van het licht. Ook ieder mensch doorloopt den kringloop der natuur; hij zet het leven in met de kindsheid, van waaruit hij voortschrijdt in de jongelings- en jongemensjaren, en van daar in den ouderdom, en sterft. Desgelijks is het gesteld met elken vogel des hemels en met elk beest des lands. Ook elke boom vangt aan met een kiem, schrijdt voort tot zijn volle grootte, en verschrompelt geleidelijk totdat hij valt. Desgelijks geschiedt met elken heester en met eiken struik, ja zelfs met elk blad en elke bloem, en ook met den grond zelf, die in den loop des tijds onvruchtbaar wordt; alsmede met elk stilstaand water, dat allengs gaat rotten. Al deze dingen zijn afwisselende voleindingen, die natuurlijk zijn en op den tijd betrekking hebben, maar nochtans periodiek, want wanneer het eene van zijn oorsprong tot zijn einde is overgegaan, ontstaat een ander dergelijk ding; aldus wordt elk ding geboren en vergaat, en wordt wederom geboren, en zulks ter wille hiervan, dat de schepping voortgezet worde. Dat het dergelijke met de Kerk gebeurt, komt omdat de mensch die is, en hij haar in het algemeen maakt; en het eene geslacht volgt het andere op, en er is een

verscheidenheid van alle gezindheden, en de ongerechtigheid wordt, wanneer zij eenmaal wat de neiging tot haar betreft is ingeworteld, overgebracht in het nageslacht, en deze wordt niet uitgeroeid dan door de wederverwekking, welke uit den Heer alleen geschiedt.

Heden is de laatste tijd der Christelijke Kerk, welke uit den Heer bij de Evangelisten en in de Openbaring is voorzien en beschreven.

757. Dat de voleinding der eeuw de laatste tijd van de Kerk beteekent, werd in het voorafgaande artikel aangetoond; vandaar blijkt duidelijk, wat onder de voleinding der eeuw verstaan wordt, waarover de Heer gesproken heeft bij de Evangelisten (Matth. 24; Markus 13; Lukas 21), want men leest: *Als Jezus op den Olijfberg gezeten was, traden de discipelen afzonderlijk op Hem toe, zeggende: Welk zal het teeken zijn van Uwe Komst, en van de voleinding der eeuw* (Matth. 24: 3); en toen begon de Heer de voleinding te voorzien en te beschrijven, zooals zij geleidelijk zou plaatsvinden tot aan Zijn Komst, en dat Hij dan komen zou in de wolken des Hemels met kracht en heerlijkheid, en Zijn uitverkorenen zou vergaderen, behalve tal van andere dingen (vers. 30, 31), welke geenszins gebeurden bij de vernietiging van Jeruzalem. Aldaar beschreef de Heer deze dingen in een profetische rede, waarin elk woord afzonderlijk zijn bijzonder gewicht heeft; wat zij daar elk afzonderlijk insluiten, werd ontfouwd in de HEMELSCHER VERBORGENHEDEN (n. 3353 tot 3356; 3486 tot 3489; 3650 tot 3655; 3751 tot 3757; 3897 tot 3901; 4056 tot 4060; 4229 tot 4231; 4332 tot 4335; 4422 tot 4424).

758. Dat alle dingen, die de Heer met de discipelen sprak, aangaande den laatsten tijd der Christelijke Kerk gezegd werden, komt duidelijk uit in de Openbaring, waar dergelijke dingen voorzien worden over de voleinding der eeuw en over de Komst des Heeren, welke dingen elk afzonderlijk ontfouwd zijn in de in het jaar 1766 uitgegeven ONTHULDE OPENBARING. Daar nu de dingen, die de Heer over de voleinding der eeuw en over Zijn Komst voor de discipelen gezegd heeft, samenvallen met die dingen, welke Hij daarna in de Openbaring door middel van Johannes over dezelfde onderwerpen openbaarde, zoo blijkt het duidelijk, dat Hij geen andere voleinding dan die der huidige Christelijke Kerk bedoeld heeft. Bovendien is er over het einde dezer Kerk ook bij Daniel voorzien gedaan, weshalve de Heer zegt: *Wanneer gij zult zien den gruwel der verlatenheid, voorzien door Daniël, den profet, staande in de heilige plaats, die leest, merke wel daarop* (Matth. 24: 15; Dan. 9: 27); desgelijks ook bij de overige profeten. Dat er een dergelijke gruwel der verlatenheid heden ten dage bestaat in de Christelijke Kerk, zal nog duidelijker uitkomen in het aanhangsel, waarin men zal zien, dat er niet eenig echt ware in de Kerk over is, en dat wanneer niet de Nieuwe Kerk in de plaats van de huidige werd opgewekt, *geen vleesch behouden zou kunnen worden*, volgens de woorden des Heeren bij Mattheus (hfdst. 24: 22). Dat de

Christelijke Kerk zooals zij heden ten dage is, dermate voleindigd en verwoest is, kunnen diegenen op aarde niet zien, die zich in haar valschheden bevestigd hebben; dit komt omdat de bevestiging van het valsche de loochening van het ware is; daarom stelt zij als het ware een sluier onder het verstand, en verhoedt daardoor, dat iets anders van onderen binnendringt, dat de touwen en palen losrukt, met behulp waarvan zij haar systeem als een stevige tent gebouwd en samengevormd heeft. Daarbij komt nog, dat het natuurlijk redelijke al wat het belijft kan bevestigen, dus evenzeer het valsche als het ware; en wanneer het bevestigd is, verschijnen beide in een eender licht, en men onderkent niet of het een dwaas licht is, zooals in den droom bestaat, dan wel of het een waar licht is, zooals in den dag bestaat. Gansch anders is het echter gesteld met het geestelijk redelijke, waarin diegenen zijn, die tot den Heer schouwen en uit Hem in de liefde van het ware zijn.

759. Hierdoor komt het, dat elke kerk die gevestigd werd door hen die uit bevestigingen zien, als de eenige kerk verschijnt die in het licht is, en alsof de overige, die daarvan afwijken, in de duisternis zijn. Want zij, die door middel van bevestigingen zien, zijn niet ongelijk aan nachtuilen, die licht zien in de schaduw van den nacht, en overdag de zon en haar stralen als dikke duisternis. Van dien aard was en is ook nog elke kerk, die in valschheden is, wanneer zij eenmaal gegrondvest is door de leiders, die zichzelf als met lynxoogen voorkomen, en die zich een morgenlicht gemaakt hebben uit hun eigen inzicht, en een avondlicht uit het Woord. Heeft niet de Joodsche Kerk, toen zij volslagen verwoest was, hetgeen het geval was toen onze Heer in de wereld kwam, vanuit haar schriften wetgeleerden luide uitgeroepen, dat zij, omdat zij het Woord had, alleen in het hemelsche schijnsel was, terwijl zij toch den Messias of Christus, die het Woord zelf en het al in alle dingen daarvan was, kruisigden. Wat anders riep de kerk uit, die onder Babylon bij de Profeten en in de Apocalypse wordt verstaan, dan dat zij de koningin en de moeder aller Kerken is, en dat de overige, die van haar afwijken, onechte spruiten zijn, die in den ban moeten worden geslagen? en zulks hoewel zij den Heer Zaligmaker van troon en altaar gestooten en zichzelf daarop gesteld heeft. Vervult niet elke kerk, tot de meest kettersche toe, wanneer zij eenmaal aangenomen is, de streken en steden met het geroep, dat zij alleen orthodox en oecumenisch is, en dat bij haar het Evangelie is, hetwelk de Engel, vliegende in het midden des Hemels, verkondigde (Openb. 14: 6)? En wie hoort niet den weerklank harer stem uit de menigte beamen, dat het zoo is? Heeft de gansche Dordrechtsche synode de voorbeschikking wel anders aangezien dan als een uit den Hemel op hun hoofden nedervallende ster,

en hebben zij dit dogma niet gekust zooals de Filistijnen het afgodsbeeld van Dagon kusten in den tempel Eben Ezer in Asdod, en zooals de Grieken het palladium in den tempel van Minerva? Want zij noemden dit dogma het palladium van den godsdienst, niet wetend, dat de vallende ster een luchtverschijnsel uit dwaas licht was, dat, wanneer het in de hersenen valt, elk valsche kan bevestigen, hetgeen door begoochelingen geschiedt, totdat men dit voor het ware licht houdt, en dat wat vastgesteld werd voor een vaste ster, en ten slotte zweert, dat het het gesternte der gesternten is. Wie spreekt met grooter overreding over de zekerheid van zijn fantasie dan de natuuraanbiddende atheïst; lacht hij niet uit volle borst om de Goddelijke dingen van God, om de hemelsche dingen des Hemels, en om de geestelijke dingen der Kerk? Welke maanzieke houdt niet zijn dwaasheid voor wijsheid, en de wijsheid voor dwaasheid? Wie onderscheidt met het gezicht van het oog het dwaze schijnsel van rottend hout van het licht der maan? Wie, die afkeerig is van balsamieke geuren, zooals het geval is met vrouwen, die door een ziekte der baarmoeder zijn aangedaan, verdrijft die geuren niet uit de neusvleugels, en verkiest kwalijkriekende geuren? enzoovoort. Dit werd ter verduidelijking aangevoerd, opdat men wete, dat men, vooraleer de waarheid uit den Hemel in haar licht straalt, uit het louter natuurlijk schijnsel niet erkent, dat de kerk voleindigd is, dat is, dat zij louter invalschheden is. Want het valsche ziet het ware niet, maar het ware ziet het valsche; en elk mensch is van dien aard, dat hij het ware zien en begrijpen kan, wanneer hij het hoort. Wanneer hij echter in valschheden bevestigd is, kan hij het ware niet zoo in het verstand dragen, dat het blijft, aangezien het daar niet eenige plaats -vindt, en wanneer het bij toeval binnentreedt, verwerpt de vergaderde bende van valschheden dit als een vreemdsoortigheid.

Deze laatste tijd der Christelijke Kerk is de nacht zelf, waarin de vorige Kerken uitliepen.

760. Dat er op deze aarde na haar schepping in het algemeen vier Kerken geweest zijn, waarvan de eene op de andere volgde, kan zoowel uit het historische als uit het profetische Woord blijken, bovenal bij Daniël, bij wien deze vier Kerken beschreven worden door het beeld, dat aan Nebukadnezar in den droom verscheen (hfdst. 2), en daarna door de vier beesten, die uit de zee opklommen (hfdst. 7). De eerste Kerk, die de Oudste genoemd moet worden, bestond vóór den vloed; haar voleinding of einde wordt door den vloed beschreven. De tweede Kerk, die de Oude genoemd moet worden, bevond zich in Azië en voor een deel in Afrika, en zij werd voleindigd en verging door afgoderijen. De derde Kerk was de Israëlietische, welke een aanvang nam met de verkondiging van den Decaloog op den berg Sinai, en haar voortzetting vond in het door Mozes en de Profeten geschreven Woord, en voleindigd werd of tot haar einde kwam door de ontwijding van het Woord, welke ontwijding haar volheid had bereikt in den tijd, waarop de Heer in de wereld kwam, waarom zij Hem, die het Woord was, kruisigden. De vierde Kerk is de Christelijke, door den Heer opgericht door middel van de Evangelisten en de Apostelen. Deze Kerk heeft twee tijdperken gehad, het eene van den tijd des Heeren tot aan het Nicaenische Concilie, en het tweede van dat concilie tot op den huidigen dag; maar in haar voortgang heeft zich deze Kerk in drieën gedeeld: in de Grieksche, de Roomsche-Katholieke en de Hervormde Kerk; nochtans werden deze alle Christelijk genoemd. Bovendien bestonden binnen elke algemeene Kerk tal van bijzondere Kerken, die, hoewel zij afweken, nochtans van de algemeene Kerk den naam behielden, zoo-als de ketterijen in de Christelijke Kerk.

761. Dat de laatste tijd van de Christelijke Kerk de nacht zelf is, waarin de vorige Kerken uitliepen, blijkt uit de voorzegging des Heeren dienaangaande bij de Evangelisten en bij David; bij de Evangelisten uit het volgende: *dat zij den gruwel der verlaten zullen zien, en dat er groote verdrukking zal wezen, hoedanige niet is geweest van het begin der wereld tot nu toe, en ook niet zijn zal; en dat zoo die dagen niet verkort werden, geen vleesch behouden zou kunnen worden; en ten slotte zal de zon verduisterd worden, en de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den hemel vallen* (Matth. 24 : 15, 21, 22, 29). Deze tijd wordt ook elders bij de Evangelisten nacht genoemd, zooals bij Lukas: *In dien nacht zullen twee op een bed zijn, de een zal aangenomen, de ander echter verlaten worden* (17: 34); en bij Johannes: *Ik moet werken de werken*

van Hem, die Mij gezonden heeft; de nacht komt, wanneer niemand werken kan (9: 4). Aangezien alle licht in het midden van den nacht heengaat, en de Heer het ware Licht is (Joh. 1: 4 en vervolg; hfdst. 8: 12; hfdst. 12: 35, 36, 46), zeide de Heer tot de discipelen, toen Hij in den Hemel opsteeg: *Ik ben met ulieden tot de voleinding der eeuw* (Matth. 28: 20), en dan gaat het van hen heen tot de Nieuwe Kerk. Dat deze laatste tijd der Kerk de nacht zelf is, waarin de vorige Kerken uitliepen, blijkt ook bij Daniël uit het volgende: *Ten slotte over den vogel der gruwelen de verlaten, en tot de voleinding en de beslissing toe zal zij druipen over de verwoesting* (hfdst. 9: 27). Dat dit werd voorzeggd aangaande het einde der Christelijke Kerk, blijkt duidelijk uit des Heeren woorden in Matth. 24: 15; voorts uit het volgende bij Daniël aangaande het vierde rijk of aangaande de Vierde Kerk, uitgebeeld door het beeld van Nebukadnezar: *dat gij gezien hebt ijzer vermengd met modderig leem, beteekent, dat zij zich zullen vermengen met zaad des menschen, maar zij zullen de een met den ander niet samenhangen, gelijk als zich ijzer met leem niet vermengt* (hfdst. 2: 43); het zaad des menschen is het ware des Woords. En ook uit het volgende aangaande de vierde Kerk, uitgebeeld door het vierde beest, dat uit de zee opklom: *Ik was ziende in de gezichten des nachts, en ziet, het vierde beest, verschrikkelijk en ontzaglijk; het zal de gansche aarde opeten, en het zal dezelve vertreden, en het zal ze verbrijzelen* (hfdst. 7: 7, 23), waaronder wordt verstaan, dat al het ware der Kerk voleindigd zal worden, en dan zal het nacht zijn, aangezien het ware der Kerk het licht is. Tal van dergelijke dingen worden aangaande deze Kerk voorzeggd in de Openbaring, vooral in hfdst. 16, waar gehandeld wordt over de op de aarde uitgegoten fiolen van den toorn Gods, waardoor de valschheden worden aangeduid, die de Kerk dan zullen overstroomen en verderven. Desgelijks in vele plaatsen bij de Profeten, zooals in de volgende: *Zal niet de dag van Jehovah duisternis wezen en niet licht, donkerheid en niet glans* (Amos 5: 18, 20; Zef. 1: 15); voorts: *Te dien dage zal Jehovah op de aarde nederzien, en ziet, duisternis, en het licht zal verduisterd worden in hare puinhoopen* (Jes. 5: 30; hfdst. 8: 22); de dag van Jehovah is de dag van de Komst des Heeren.

762. Dat er sinds de schepping der wereld op deze aarde vier Kerken bestaan hebben, is overeenkomstig de Goddelijke orde, die is, dat er een aanvang is en het einde daarvan, vooraleer een nieuwe aanvang oprijst. Vandaar komt het, dat elke dag met den morgen inzet, en voortschrijdt, en in den nacht uitloopt, en daarna opnieuw inzet; voorts dat elk jaar met de lente begint, en door den zomer heen voortschrijdt tot den herfst, en in den winter uitloopt, en daarna wederom aanvangt. Opdat deze wisselingen plaatsvinden, geschiedt het, dat de zon opgaat in het oosten, en van daar door het zuiden heen naar het

westen voortschrijdt, en in het noorden uitloopt, vanuit hetwelk zij wederom oprijst. Evenzoo is het met de Kerken gesteld; de eerste daarvan, welke de Oudste was, was gelijk de morgen, de lente en het oosten; de tweede of de Oude was gelijk de dag, de zomer en het zuiden; de derde gelijk de avond, de herfst en het westen; de vierde gelijk de nacht, de winter en het noorden. Uit deze voortschrijdingen overeenkomstig de orde maakten de oude wijzen vier leeftijden der wereld op, en noemden den eersten daarvan den gouden, den tweeden den zilveren, den derden den koperen, en den vierden den ijzeren, met welke metalen ook de Kerken zelve werden uitgebeeld door het beeld van Nebukadnezar. Bovendien verschijnt de Kerk voor den Heer als één enkel mensch, en deze Grootste Mensch moet zijn leeftijden doorloopen evenals de kleine mensch, namelijk van de kindsheid tot de jongelingsjaren, en door deze tot de jongemansjaren, en tenslotte tot den ouderdom, en dan moet hij, wanneer hij sterft, weder opstaan. De Heer zegt: *Indien het tarwegraan in de aarde niet valt, en sterft, zoo blijft het alleen, maar indien het sterft, zoo draagt het veel vrucht* (Joh. 12: 24).

763. Dat het overeenkomstig de orde is, dat het eerste naar zijn laatste voortschrijdt in het algemeen en in het bijzonder, is opdat er verscheidenheid besta van alle dingen, en door de verscheidenheden alle hoedanigheid; want de hoedanigheid wordt vervolmaakt door de verschillen met betrekking tot de meer of minder tegenovergestelde dingen. Wie kan niet zien, dat het ware zijn hoedanigheid daardoor verkrijgt, dat het valsche bestaat, desgelijks het goede daardoor de zijne, dat het booze bestaat, desgelijks zooals het licht de zijne daardoor, dat de duisternis bestaat, en de warmte de hare daardoor, dat de koude bestaat. Wat zou kleur zijn, wanneer er alleen wit en geen zwart bestond; de hoedanigheid der tusschenliggende kleuren ergens anders vandaan is niet anders dan onvolmaakt. Wat zou de zin zijn zonder verhouding, en wat de verhouding tenzij tot tegenovergesteldheden. Wordt het gezicht van het oog niet verblind door wit alleen, en verlevendigd door de kleur, die van binnen iets aan het zwart ontleent, zooals bijvoorbeeld de kleur groen. Wordt het oor niet verdoofd door een en denzelfden toon, die voortdurend zijn organen raakt, en opgewekt door een modulatie, die gevarieerd wordt door verhoudingen? Wat is het schoone zonder verhouding tot het onschone; wordt daarom niet, om de schoonheid van een maagd op levende wijze te laten uitkomen, op sommige schilderijen een leelijke gestalte haar ter zijde gesteld? Wat is het aangename en verkwikkelijke zonder betrekking tot het onaangename en onverkwikkelijke? Wie verdwaast niet bij eene en dezelfde bestendige voorstelling, wanneer hij haar niet

onderbreekt door een verscheidenheid van zulke dingen, die zich naar de tegenovergesteldheden wenden? Desgelijks is het gesteld met de geestelijke dingen der Kerk, welker tegenovergesteldheden betrekking hebben op het booze en valsche, die evenwel niet vanuit den Heer, maar vanuit den mensch zijn, die de vrije keuze heeft, welke hij tot een goed nut en tot een boos nut kan ombuigen, zooals vergelijkenderwijs het geval is met de duisternis en de koude; deze gaan niet van de zon, maar van de aarde uit, welke zich door de achtereenvolgende omwentelingen verwijderd en omdraait; en nochtans zou er zonder haar omdraaiing en verwijdering dag noch jaar zijn, en vandaar niets noch iemand op de aarde. Ik heb gehoord, dat de Kerken, die in verschillende goedheden en waarheden zijn, zoo haar goedheden maar op de liefde tot den Heer, en haar waarheden op het geloof in den Heer betrekking hebben, als evenzooveel kleinoodiën in een koningskroon zijn.

Na dezen nacht volgt de morgen, en deze is de Komst des Heeren.

764. Aangezien de achtereenvolgende staten der Kerk in het algemeen en in het bijzonder in het Woord beschreven worden door de vier getijden van het jaar, zijnde lente, zomer, herfst en winter, en door de vier tijden van den dag, zijnde morgen, middag, avond en nacht, en aangezien de huidige Kerk in het Christendom de nacht is, zoo volgt, dat nu de morgen, dat is, het eerste van de Nieuwe Kerk op handen is. Dat de achtereenvolgende staten der Kerk in het Woord beschreven worden door de vier staten van het licht van den dag, blijkt uit de volgende plaatsen aldaar: *Tot aan den AVOND EN DEN MORGEN, twee duizend drie honderd, dan zal het heilige gerechtvaardigd worden; het gezicht van AVOND EN MORGEN is de waarheid* (Dan. 8: 14, 26); *Men roept tot Mij uit Seïr: Wachter, wachter, wat is er van den NACHT; de wachter zeide: De MORGEN komt, en ook de NACHT* (Jes. 21: 11, 12); *Het einde komt, de MORGEN komt over u, o inwoner des lands, zie, de DAG is gekomen, de MORGEN is uitgegaan* (Ezech. 7: 6, 7, 10); *Jehovah in den MORGEN, in den MORGEN zal Hij Zijn gericht in het licht geven, noch zal Hij in gebreke blijven* (Zef. 3: 5); *God is in het midden van haar, God zal haar helpen, wanneer de MORGEN aanbreekt* (Psalm 46: 6); *Ik verwachtte Jehovah, mijne ziel verwacht den Heer meer dan de wachters op den MORGEN, die op den MORGEN wachten, want met Hem is zeer veel verlossing, en Hij zal Israël verlossen* (Psalm 130: 5 tot 8). Op deze plaatsen wordt onder avond en nacht de laatste tijd van de Kerk verstaan, en onder morgen haar eerste. De Heer Zelf wordt ook Morgen genoemd op deze plaatsen: *De God Israëls heeft gezegd, de Rotssteen Israëls heeft tot mij gesproken; Hij zal zijn gelijk het LICHT DES MORGENS, DES MORGENS, zonder wolken* (II Sam. 23: 3, 4); *Ik ben de wortel en het geslacht Davids, de blinkende en MORGENLIJKE STER* (Openb. 22: 16); *Uit de baarmoeder des DAGERAADS zal U de dauw Uwer jeugd zijn* (Psalm 90: 3), dit aangaande den Heer. Aangezien de Heer de-Morgen is, stond Hij ook vroeg in den morgen op, om een nieuwe Kerk in te zetten (Markus 16: 2, 9). Dat de Komst des Heeren verwacht moet worden, blijkt duidelijk uit de voorzeggings dienaangaande uit den Heer, bij Mattheus: *Als Jezus op den Olijfberg gezeten was, gingen de discipelen tot Hem, zeggende: Zeg ons, welk zal zijn HET TEEKEN VAN UWE KOMST, en van de voleinding der eeuw* (hfdst. 24: 3); *Na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden, en de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den hemel vallen, en de krachten der hemelen zullen bewogen worden; en alsdan zal verschijnen HET TEEKEN VAN DEN ZOON DES MENSCHEN, en zij zullen zien DEN ZOON DES MENSCHEN, KOMENDE IN DE WOLKEN DES*

HEMELS, MET KRACHT EN HEERLIJKHEID (ald. vers. 29, 30; Markus 13: 26; Lukas 21: 27); *Gelijk de dagen van Noach, alzoo zal ook zijn DE KOMST VAN DEN ZOON DES MENSCHEN; daarom zijt ook gij bereid, want in welke ure gij het niet meent, ZAL DE ZOON DES MENSCHEN KOMEN* (Matth. 24: 37, 39, 44, 46). Bij Lukas: *ALS DE ZOON DES MENSCHEN KOMT, zal Hij geloof vinden op de aarde?* (hfdst. 18: 8); bij Johannes: *Jesus zeide aangaande Johannes: Indien Ik wil, dat hij blijve, TOTDAT IK KOME* (hfdst. 21: 22, 23). In de Handelingen der Apostelen: *Toen zij Jesus zagen opgenomen in den Hemel, stonden twee mannen bij hen in witte kleeding, en zeiden: Jesus, die van u opgenomen is in den Hemel, ZAL ALZOO KOMEN, GELIJKERWIJS GIJ HEM NAAR DEN HEMEL HEBT ZIEN GAAN* (hfdst. 1: 9, 10, 11). In de Openbaring: *De Heer, de God der heilige profeten, heeft Zijnen Engel gezonden, om Zijnen dienstknechten te toonen, hetgeen moet geschieden; ZIET, IK KOM; zalig is hij, die de geboden dezes boeks bewaart; en ZIET, IK KOM, en Mijn loon is met Mij, om een, iegelijk te vergelden naar zijn werk* (hfdst. 22: 6, 7, 12). En verder: *Ik, JESUS, heb Mijnen Engel gezonden om Wieden deze dingen te getuigen in de Kerken; Ik ben de wortel en het geslacht Davids, de blinkende en morgenlijke ster. De Geest en de Bruid zeggen: KOM; en die het hoort, zegge: KOM; en die dorst heeft, KOME; en die wil, neme het water des levens om niet* (ald. vers 16, 17); en nog verder: *Die deze dingen getuigt, zegt: JA, IK KOM, amen; JA KOM, HEER JESUS; DE GENADE DES HERREN JESUS CHRISTUS ZIJ MET U ALLEN, amen* (ald. vers 20, 21).

766. De Heer is bij elk mensch tegenwoordig, en Hij dringt daarop aan en staat daarop, opgenomen te worden; en wanneer de mensch Hem opneemt, hetgeen geschiedt, wanneer hij Hem erkent als zijn God Schepper, Verlosser en Zaligmaker, is dit Zijn eerste Komst, die de morgensehemering wordt genoemd. Van dien tijd vangt de mensch aan naar het verstand in geestelijke dingen verlicht te worden, en voort te schrijden in een meer en meer innerlijke wijsheid; en naarmate hij deze uit den Heer opneemt, schrijdt hij door den morgen tot den dag voort, en deze dag blijft bij hem voortduren in den ouderdom tot aan zijn dood; en daarna komt hij in den Hemel tot den Heer Zelfen; en daar wordt hij hoewel hij als grijsaard gestorven is, in den morgen van zijn leeftijd teruggebracht, en hij zet tot in eeuwigheid de beginsels van wijsheid, die in de natuurlijke wereld werden ingeplant, voort.

767. De mensch, die in het geloof in den Heer, en in de naastenliefde jegens den naaste is, is de Kerk in het bijzonder, en de Kerk in het algemeen is samengesteld uit dezulken. Het is wonderbaarlijk, dat elke Engel, in welke richting hij ook zijn lichaam en aangezicht wendt, den Heer voor zich ziet; want de Heer is de Zon van den engellijken Hemel, en deze is het, die voor hun

oogen verschijnt, wanneer zij in geestelijke overdenking zijn. Het dergelijke geschiedt bij den mensch in de wereld, in wien de Kerk is, wat het gezicht van zijn geest betreft; maar aangezien dit gezicht door het natuurlijk gezicht wordt versluierd, hetwelk wordt verlost door de overige zinnen, die zulke dingen als tot het lichaam en de wereld behooren tot voorwerpen hebben, weet de mensch niets van dezen staat van zijn geest. Dit aanzien van den Heer bij onverschillig welke wending ontleent hieraan zijn oorsprong, dat al het ware, waaruit de wijsheid en het geloof zijn, en al het goede, waardoor de liefde en de naastenliefde zijn, uit den Heer zijn, en dat zij des Hoeren zijn bij hem; en dat vandaar elk ware der wijsheid is gelijk een spiegel, waarin de Heer is, en al het goede der liefde het beeld des Heeren is; daarvandaan komt dit wonderbaarlijke. De booze geest echter keert zich voortdurend van den Heer af, en ziet steeds naar zijn eigen liefde, en dit eveneens bij elke wending van zijn lichaam en aangezicht; de oorzaak is dezelfde, maar omgekeerd; want elk booze is in een zekeren vorm een beeld van zijn heerschende liefde, en het daaruit voortvloeiende valsche vertoont dit beeld als in een spiegel. Dat iets dergelijks ook in de natuur is ingeplant, kan men opmaken uit sommige planten, namelijk dat zij daarnaar streven, boven de grassen, die haar omringen, uit te komen om de zon te aanschouwen; voorts hieruit, dat sommige zich van den opgang tot den ondergang van den dag naar de zon keeren, ten einde aldus onder haar toezicht te rijpen. Ik twijfel ook niet daaraan, dat er een dergelijk streven en een dergelijke krachtsinspanning gelegen is in elken tak en in elke twijg van eiken boom, maar aangezien zij niet elastisch genoeg zijn om zich te buigen en om te wenden, komt de handeling niet tot stand. Dat ook alle waterstromingen en alle stroomingen van den oceaan in haar beweging spontaan den algemeenen loop der zon volgen, is voor ieder onderzoeker duidelijk. Hoeveel te meer is dit dan niet het geval met den mensch, die naar het beeld Gods geschapen werd, tenzij hij dit streven en deze krachtsinspanning, uit den Schepper in hem geplant, ergens anders heen-wendt door middel van de gave der vrije keuze? Dit kan ook vergeleken worden met een bruid, namelijk dat zij in het gezicht van haar geest steeds iets van het beeld van den bruidegom ronddraagt, en in zijn geschenken als in spiegels hem ziet, en vurig naar zijn komst verlangt, en dat zij hem, wanneer hij komt, ontvangt met een vreugde, in dewelke de liefde van haar borst opspringt.

De Komst des Heere is niet een komen van Hem om den zichtbaren Hemel en de bewoonbare aarde te verdelgen, en om een nieuwen Hemel en een nieuwe aarde te scheppen, zooals tot dusver velen door het niet verstaan van den geestelijken zin des Woords gemeend hebben.

768. De heden ten dage heerschende meening in de kerken is deze, dat de Heer, wanneer Hij tot het Laatste Oordeel komt, verschijnen zal in de wolken des Hemels met Engelen en bazuingeschal, en allen, die op de aarde wonen, en tevens allen, die gestorven zijn, zal vergaderen, en de boozen van de goeden scheiden gelijk een herder de bokken van de schapen; en dat Hij dan de boozen of de bokken in de hel zal werpen, en de goeden of de schapen in den Hemel verheffen; en dat Hij dan tevens een nieuwen zichtbaren hemel zal scheppen, en een nieuwe bewoonbare aarde, en daarop de stad zal nederlaten, die het Nieuwe Jeruzalem genoemd zal worden, welker bouw zal zijn naar de beschrijving in de Openbaring hfdst. 21, namelijk van jaspis en goud, en de fondamenten van haren muur van elken kostbaren steen, en haar hoogte, breedte en lengte even gelijk, elk 12000 stadiën; en dat in deze stad alle uitverkorenen vergaderd zullen worden, zoowel zij die leven als zij, die van het begin der wereld gestorven zijn, en dat dezen dan in hun lichaam terugkeeren, en de eeuwige vreugde in deze prachtige stad als in hun Hemel genieten zullen. Deze meening aangaande de Komst des Heeren en aangaande het Laatste Oordeel is heden in de Christelijke kerken de heerschende.

769. Aangaande den staat der zielen na den dood gelooft men in het algemeen en in het bijzonder het volgende: dat de menschelijke zielen na den dood spoken zijn, waarvan men zich een voorstelling als van een windvlaag maakt, en dat zij, omdat zij van dien aard zijn, tot den dag des laatsten oordeels worden opgeborgen of in het midden der aarde, waar hun verblijfplaats is, of in den limbus der Vaders; maar hierin wijken de meeningen van elkander af, dat sommigen meenen, dat de zielen vormen uit aether of uit lucht zijn, en dat zij dus als schimmen en spoken zijn, en dat sommige daarvan in de lucht wonen, andere in de wouden, andere in de wateren. Sommigen zijn echter van meening, dat de zielen der gestorvenen overgebracht worden op planeten of sterren, en dat hun daar woningen worden gegeven; en sommigen meenen, dat de zielen na duizend jaren in hun lichamen terugkeeren. Maar de meesten gelooven, dat de zielen worden bewaard tot den tijd, waarop het gansche firmament te zamen met den uit land en water bestaanden aardbol zal vergaan, hetgeen geschieden zal door een vuur, dat 6f uit het midden der aarde zal uitbreken of als een universeele bliksemstraal uit den Hemel zal

nedergeworpen worden; en dat dan de graven geopend zullen worden, en de in bewaring gehouden zielen wederom met hunne lichamen bekleed zullen worden en overgebracht naar die heilige stad Jeruzalem, en dat zij aldus op een andere aarde zullen samenwonen in verlichte lichamen, sommigen lager in die stad, sommigen hooger, aangezien haar hoogte 12000 stadiën zijn zal evenals haar breedte en lengte (Openb. hfdst. 21: 16).

770. Wanneer men aan een geestelijke en aan een. leek vraagt, of zij al deze dingen vast gelooven, zoo bijvoorbeeld dat de menschen van vóór den vloed te zamen met Adam en Eva, en de menschen van na den vloed, te zamen met Noach en zijn zonen, voorts ook Abraham, Izak en Jakob te zamen met alle profeten en apostelen, desgelijks als de zielen der overige menschen, nog bewaard warden in het middelpunt der aarde, of in den aether of in de lucht rondvliegen; voorts ook of zij gelooven, dat de zielen zich wederom met hunne lichamen zullen bekleeden, en daarmede versmolten zullen worden, hoewel het lijken zijn, die door de wormen, muizen en visschen zijn verteerd, en de Egyptische lijken als mummies door de menschen werden opgegeten, en andere lijken slechts geraamten zijn, door de zon verbrand en tot stof vervallen; en ook, of zij gelooven, dat dan de sterren des Hemels zullen vallen op de aarde, die evenwel kleiner is dan een van die sterren; en of dergelijke dingen niet ongerijmdheden zijn, die de rede zelf uiteendrijft, zooals zij dat gewoon is te doen met dingen, die met zichzelf in tegenspraak zijn, zoo zullen sommigen niets daarop antwoorden, anderen, dat dit dingen des geloofs zijn, onder welks gezag wij het verstand gevangen moeten houden; anderen, dat niet alleen deze dingen, maar ook vele andere, die boven de redelijke dingen uitgaan, tot de Goddelijke Almacht behooren; en wanneer zij het geloof en de almacht noemen, is de rede verbannen, en dan wordt de gezonde rede ẽf verdreven, (Sf zij wordt als niets, 45f zij wordt als een spook, en wordt waanzin genoemd; daaraan voegen zij toe: Zijn deze dingen niet overeenkomstig het Woord; wie zou niet vanuit dat denken en spreken?

771. Dat het Woord in de letter in schijnbaarheden en overeenstemmingen is geschreven, en dat daarom in elk zijner bijzonderheden een geestelijke zin is, waarin de waarheid in haar licht is, en de zin der letter in de schaduw, werd in het hoofdstuk over de Heilige Schrift aangetoond. Opdat derhalve de mensch der Nieuwe Kerk niet gelijk de mensch der oude kerk in de schaduw rondwale, waarin de zin van de letter des Woords is, bovenal wat den Hemel en de hel, en wat het leven na den dood, en hier wat de Komst des Heeren betreft, heeft het den Heer behaagd, het gezicht van mijn geest te openen, en mij aldus in de geestelijke wereld binnen te laten, en mij te geven niet

alleen met geesten en Engelen te spreken, en met verwanten en vrienden, ja zelfs met koningen en prinsen, die hun levensloop in de natuurlijke wereld geëindigd hadden, maar ook de verbazingwekkende dingen des Hemels en de jammerlijke dingen der hel te zien, en aldus, dat de mensch niet verblijf houdt in eenig onbepaald oord ergens in de aarde, en evenmin blind en stom in de lucht of in het ijle niets rondvliegt, maar dat hij als een mensch leeft in een substantieel lichaam, en wel, wanneer hij onder de gelukzaligen komt, in een veel volmaakter staat dan eerder, toen hij in een materieel lichaam leefde. Opdat derhalve de mensch zich uit onwetendheid niet verder onderdompele in de meening aangaande den ondergang van den zichtbaren hemel en van de bewoonbare aarde, en aldus aangaande de geestelijke wereld, waardoor het naturalisme en dan tevens het atheïsme, dat heden onder de geleerden begonnen is wortel te schieten in het innerlijke redelijke gemoed, wijder om zich heen grijpt als koudvuur in het vleesch ook in zijn uitwendig gemoed, waaruit hij spreekt, is het mij door den Heer opgelegd, verschillende dingen van hetgeen ik gezien en gehoord heb bekend te maken, zoo-wel aangaande DEN HEMEL EN DE HEL als, aangaande het LAATSTE OORDEEL, en ook de OPENBARING te ontvouwen, waar over de Komst des Heeren, en over den vorigen Hemel, en over den nieuwen Hemel, en over het Heilige Jeruzalem gehandeld wordt. Hieruit kan een ieder, wanneer hij het gelezen en verstaan heeft, zien, wat daar verstaan wordt onder 'de Komst des Heeren, en onder den nieuwen Hemel en onder het nieuwe Jeruzalem.

Deze Komst des Heeren, welke de tweede is, vindt plaats opdat de boozen van de goeden gescheiden worden, en opdat diegenen zalig worden, die in Hem geloofd hebben en gelooven, en opdat uit hen een nieuwe engellijke Hemel en een nieuwe Kerk op aarde gevormd worde; en zonder deze Komst had geen vleesch behouden kunnen worden (Matth. 24: 22).

772. Dat deze tweede Komst des Heeren niet plaats vindt om den zichtbaren hemel en de bewoonbare aarde te verdelgen, werd in het voorafgaande artikel aangetoond; dat zij niet ten doel heeft om iets te vernietigen, maar om op te bouwen, bijgevolg niet om te verdoemen, maar om diegenen zalig te maken, die sinds Zijn eerste Komst in Hem geloofd hebben, en hen die daarna gelooven zullen, blijkt uit deze woorden des Heeren: *God heeft Zijnen Zoon niet in de wereld gezonden, opdat Hij de wereld oordeelen zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden; die in Hem geloofd, wordt niet geoordeeld, maar die niet geloofd, is alreede geoordeeld. dewijl hij niet heeft geloofd in den naam van den Eenigverwekten Zoon Gods* (Joh. 3: 17, 18); en elders: *Indien iemand Mijne woorden gehoord, en niet geloofd zal hebben, Ik oordeel hem niet; want Ik ben niet gekomen, opdat Ik de wereld oordeele, maar opdat Ik de wereld zalig make; die Mij veracht, en Mijne woorden niet ontvangt, heeft, die hem oordeelt; het Woord, dat ik gesproken heb, dat zal hem oordeelen* (hfdst. 12: 47, 48). Dat het Laatste Oordeel in de geestelijke wereld gehouden is in het jaar 1757, werd in het werkje over HET LAATSTE OORDEEL, uitgegeven in Londen in het jaar 1758, en verder in HET VERVOLG OVER HET LAATSTE OORDEEL, Amsterdam 1763, bekend gemaakt; hetgeen ik betuig, omdat ik dit met mijn eigen oogen in den staat van volledig wakker zijn gezien heb.

773. Dat de Komst des Heeren is om een nieuwen Hemel te vormen uit hen, die in Hem geloofd hebben, en om een nieuwe Kerk te stichten uit hen, die na dezen in Hem gelooven, komt, omdat dit de twee einddoelen van Zijn Komst zijn. Het einddoel zelf van de schepping van het heelal is ook geen ander geweest, dan om uit de menschen een engelligen Hemel te vormen, waarin allen, die in God gelooven; leven zouden in eeuwige gelukzaligheid; want de Goddelijke Liefde, die in God is en die wezenlijk God is, kan niets anders beoogen; en de Goddelijke Wijsheid, die eveneens in God en God is, kan ook niets anders voortbrengen. Aangezien de schepping van het heelal den engelligen Hemel uit het naenschelijk geslacht tot einddoel had, en tevens de Kerk op aarde, want door middel van de Kerk moet de mensch tot den Hemel overgaan, en aangezien de zaligmaking der menschen, die geschiedt vanuit de

mensen die in de wereld geboren moeten worden, aldus de voortzetting der schepping is, wordt hier en daar in het Woord van scheppen gesproken, en daaronder verstaan: tot den Hemel vormen, zooals in de volgende plaatsen: *SCHEP mij een rein hart, o God, en vernieuw in het midden van mij een vasten geest* (Psalm 51: 12); *Opent Gij de hand, zij worden met het goede verzadigd; zendt Gij den geest, zoo worden zij* GESCHAPEN (Psalm 104: 28, 30); *Het volk, dat GESCHAPEN zal worden, zal Jah loven* (Psalm- 102: 19); *Alzoo zeide Jehovah, Uw SCHEPPER, o Jakob, uw FORMEERDER, o Israël: Ik heb u verlost; Ik heb u bij uwen naam geroepen; gij zijt Mijne; een ieder, die naar Mijnen naam genoemd is, tot Mijne heerlijkheid* HEB IK HEM GESCHAPEN (Jes. 43: 1,1); *Ten dage, als gij GESCHAPEN werdt, waren zij bereid; gij waart volkomen in uwe wegen, van den dag af, dat gij GESCHAPEN zijt, totdat er verkeerdheid in u gevonden is* (Ezech. 28: 13, 15); *dit aangaande den koning van Tyrus. Opdat zij zien, erkennen, daarop merken en verstaan, dat de hand van Jehovah dit gedaan heeft, en de Heilige Israëls dit GESCHAPEN heeft* (Jes. 41: 19, 20). Hieruit kan blijken, wat onder scheppen wordt verstaan in de volgende plaatsen: *Jehovah, die de Hemelen SCHEPT, die de aarde uitspant, die ziel geeft den volke op haar, en geest dengenen, die daarop wandelen* (Jes, 42: 5; hfdst. 45: 12, 18); *Ziet, Ik SCHEP EENEN NIEUWEN HEMEL EN ENE NIEUWE AARDE; verblijdt u tot in der eeuwigheid in hetgeen Ik SCHEP; ziet, Ik ZAL SCHEPPEN JERUZALEM eene verheuging* (Jes. 65: 17, 18).

774. De tegenwoordigheid des Heeren is bestendig bij elk mensch, zoowel bij den booze als bij den goede, want zonder Zijn tegenwoordigheid leeft niet eenig mensch. Maar Zijn Komst is alleen bij hen, die Hem opnemen; het zijn diegenen, die in Hem gelooven en Zijne geboden doen. De bestendige tegenwoordigheid des Heeren maakt, dat de mensch redelijk wordt, en dat hij geestelijk kan worden. Dit bewerkt het licht, dat uit den Heer als Zon in de geestelijke wereld voortgaat, hetwelk de mensch met het verstand opneemt, en dit licht is de' waarheid, waardoor hij redelijkheid heeft. De Komst des Hoeren echter is bij hem, die de warmte aan dit licht verbindt, dat is, de liefde aan de waarheid; want de vanuit die zelfde Zon voortgaande warmte is de liefde tot God en jegens den naaste. De alleene tegenwoordigheid des Heeren en de daaruit voortvloeiende verlichting van het verstand kan vergeleken worden met de tegenwoordigheid van het zonlicht in de wereld; wanneer dit licht niet met de warmte verbonden wordt, verkwijnen alle dingen op aarde. Doch' de Komst des Heeren kan vergeleken worden met de komst der warmte, welke plaats vindt in den lentetijd; en daar de warmte zich dan met het licht verbindt, wordt de aarde zacht, spruiten de zaden uit, en dragen

vruchten. Een dergelijk parallelisme bestaat er tusschen de geestelijke dingen, waarin des menschen geest is, en tusschen de natuurlijke dingen, waarin zijn lichaam is.

775. Het is met den mensch der Kerk als samen--vatting of gezamenlijk genomen evenzoo gesteld als met den mensch als individu of in het bijzonder genomen; de mensch als samenvatting of gezamenlijk genomen, is de Kerk tusschen meerderen, en de mensch als individu of in het bijzonder genomen, is de Kerk in een ieder tusschen die meerderen. Het is overeenkomstig de Goddelijke orde, dat er algemeenheden en bijzonderheden zijn, en dat beide te zamen in elk ding zijn, en dat de bijzonderheden anders niet bestaan en blijven bestaan, zooals er binnen in den mensch niets bijzonders is, tenzij er algemeenheden zijn, waardoor de bijzonderheden omgeven worden. De bijzonderheden in den mensch zijn de ingewanden en hun deelen, en de algemeenheden zijn de omhulsels, die niet alleen rondom den ganschen mensch zijn, maar ook rondom elk ingewand afzonderlijk, en rondom elk afzonderlijk deel daarvan; desgelijks is het gesteld in elk beest, in eiken vogel en in eiken worm; en evenzoo in eiken boom, in eiken struik en in elk zaad. Ook kan geen klank voortgebracht worden uit een snaar- en blaasinstrument, tenzij er een grootste algemeenheid is, waaruit de afzonderlijke dingen der modulatie hun algemeenheid trekken, opdat zij bestaan. Evenzoo is het ook gesteld met eiken zin van het lichaam, zooals met het gezicht, het gehoor, den reuk, den smaak en den tastzin, en evenzoo ook met elken inwendigen zin, die tot het gemoed behoort. Deze dingen werden ter verduidelijking aangevoerd, opdat men wete, dat er ook in de Kerk algemeenheden en bijzonderheden zijn, en ook de meest algemeene dingen; en dat het daarvandaan komt, dat vier Kerken in volgorde voorafgingen, uit welke voortschrijding het meest algemeene der Kerk ontstond, en geleidelijk het algemeene en het bijzondere van elke Kerk. In den mensch zijn ook twee meest algemeene dingen, waaruit alle algemeene en de afzonderlijke bijzondere dingen daarvan hun bestaan trekken; deze twee meest algemeene dingen in het lichaam zijn het hart en de long, en in den geest de wil en het verstand. Van deze en gene hangen alle dingen van zijn leven af zoowel in het algemeen als in het bijzonder, welke zonder deze uiteenvallen en sterven zouden. Evenzoo zou het gesteld zijn niet den ganschen engelligen Hemel, en met het gansche menschen geslacht, ja zelfs met de gansche geschapen wereld, wanneer niet van God, van Zijn Liefde en van Zijn Wijsheid alle dingen in het algemeen, en de afzonderlijke in het bijzonder afhingen.

Deze tweede Komst des Heeren is niet een komen in persoon, maar in het Woord, dat uit Hem is en Hijzelf is.

776. Men leest op vele plaatsen, dat de Heer komen zal in de wolken des Hemels, zooals in Matth: 17: 5; hfdst. 24: 30; hfdst. 26: 64; Markus 14: 61, 62; Lukas 9: 34, 35; hfdst. 21: 27; Openb. 1: 7; hfdst. 14: 14; Dan. 7: 13. Maar tot nu toe heeft niemand geweten, wat onder de wolken des Hemels werd verstaan; men heeft geloofd, dat Hij in persoon daarin verschijnen zal. Dat onder de wolken des Hemels echter het Woord in den zin der letter wordt verstaan, en onder de heerlijkheid en de kracht, waarin Hij dan ook komen zal (Matth. 24: 30) de geestelijke zin des Woords verstaan wordt, was tot nog toe verborgen, aangezien niemand tot nu toe er zelfs bij vermoeden op gekomen is, dat er eenige geestelijke zin, zooals deze in zichzelf is, in het Woord gelegen is. Daar mij nu echter uit den Heer de geestelijke zin des Woords geopend is, en het mij gegeven is, te zamen met de Engelen en geesten in hun wereld als een van de hunnen te zijn, werd het onthuld, dat onder de wolk des Hemels het Woord wordt verstaan in den natuurlijken zin, en onder de heerlijkheid het Woord in den geestelijken zin, en onder de kracht de macht des Heeren door het Woord. Dat de wolken des Hemels dit beteekenen, kan men uit de volgende plaatsen in het Woord zien: *Niemand is er gelijk God, o Jeschurun, die in den hemel rijdt, en in hoogheid boven de WOLKEN* (Deut. 33: 26, 27); *Zingt Gode, looft Zijnen naam, verhoogt Hem, die op de WOLKEN rijdt* (Psalm 68: 5); *Jehovah rijdende op eene LICHTE WOLK* (Jes. 19: 1). Rijden beteekent onderrichten in de Goddelijke waarheden uit het Woord, want het paard beteekent het verstand van het Woord (men zie de Onth. Openbaring n. 298). Wie ziet niet, dat God niet op de wolken rijdt. Verder: *God reed op de Cherubim, en Hij stelde tot Zijne tent de WOLKEN DER HEMELN* (Psalm 18: 11 tot 13); de cherubim beteekenen ook het Woord (men zie de ONTHULDE OPENBARING n. 239, 672); *Jehovah bindt de wateren in Zijne wolken, en Hij spreidt over den zetel ZIJNE WOLK* (Job 26: 8, 9); *Geeft Jehovah sterkte, sterkte boven de WOLKEN* (Psalm 68: 35); *Jehovah schiep over alle woning Zions eene wolk des daags, want over alle heerlijkheid is een bedekking* (Jes. 4: 5). Het Woord in den zin van de letter werd ook uitgebeeld door de WOLK, waarin Jehovah op den berg Sinai nederdaalde, toen Hij de Wet verkondigde; de dingen der wet, die toen verkondigd werden, waren de eerstelingen des Woords. Ter bevestiging zij nog het volgende toegevoegd: In de geestelijke wereld zijn er evenzeer wolken als in de natuurlijke wereld, maar van anderen oorsprong. In de geestelijke wereld zijn somtijds lichtende

wolken boven de engellijke Hemelen, maar zwarte wolken boven de hellen. De lichtende wolken boven de engellijke Hemelen beteekenen de donkerheid aldaar vanuit den letterlijken zin des Woords; maar wanneer deze wolken verstrooid worden, beteekenen zij, dat zij in de naastenliefde daarvan zijn vanuit den geestelijken zin; de zwarte wolken boven de hellen beteekenen echter de vervalsching en ontwijding van het Woord. Dat de wolken in de geestelijke wereld dergelijke dingen beteekenen, vloeit hieruit voort, dat het Licht, hetwelk uit den Heer als Zon aldaar voortgaat, het Goddelijk Ware beteekent, weshalve Hijzelf het Licht genoemd wordt (Joh. 1: 9; hfdst. 12: 35). Vandaar komt het, dat het Woord zelf, hetwelk daar in de heilighdommen der tempels bewaard wordt, door blinkend wit licht omgord verschijnt; en de donkerheid daarvan wordt veroorzaakt door wolken.

777. Dat de Heer het Woord is, blijkt duidelijk uit het volgende bij Johannes: *In den aanvang was het Woord, en het Woord was bij God, en God was het Woord, en het Woord is vleesch geworden* (hfdst. 1: 1, 14). Dat het Woord daar het Goddelijk Ware is, komt omdat den Christenen het Goddelijk Ware van nergens anders gewordt dan uit het Woord, dat de bron is, waaruit alle naar Christus genoemde Kerken de levende wateren in hun volheid putten hoewel als in een wolk, waarin zijn natuurlijke zin is, maar in de heerlijkheid en in de kracht, waarin zijn geestelijke en hemelsche zin is; dat er in het Woord drie zinnen zijn, de natuurlijke, de geestelijke en de hemelsche, de een innerlijker dan de ander, is in het hoofdstuk over DE HEILIGE SCHIFT en in het hoofdstuk over den DECALOG of den CATECHISMUS aangetoond. Hieruit blijkt duidelijk, dat onder het Woord bij Johannes het Goddelijk Ware wordt verstaan; hetzelfde getuigt Johannes ook verder nog in zijn eersten brief: *Wij weten, dat de Zoon van God gekomen is, en ons het VERSTAND gegeven heeft, opdat wij den WARE kennen; en wij zijn in den WARE, in Zijnen Zoon Jezus Christus* (hfdst. 5: 20). En daarom heeft de Heer zoo vaak gezegd *Amen, Ik zeg u, en Amen wil in de Hebreeuwsche taal zeggen de Waarheid, en dat Hijzelf AMEN is*, zie men in de Openb. 3: 14, en de WAARHEID in Joh. 14: 6. Wanneer men ook de geleerden van deze eeuw vraagt, wat zij onder het Woord bij Johannes (hfdst. 1: 1) verstaan, zoo zeggen zij, dat het het Woord bij uitstek is, en wat is het Woord bij uitstek anders dan het Goddelijk Ware. Hieruit blijkt duidelijk dat de Heer ook nu in het Woord verschijnen zal; dat Hij het niet in persoon doet, komt, omdat Hij na Zijn opklimming in den Hemel in het verheerlijkt Menschelijke is, en Hij in dit aan geen mensch verschijnen kan, tenzij Hij de oogen van diens geest opent, en deze kunnen bij niemand geopend worden die in boosheden en vandaar in valscheden is, dus bij geen

der bokken, die Hij aan Zijne linkerhand heeft gesteld. Vandaar opende Hij, toen Hij Zichzelven aan de discipelen openbaarde, eerst hunne oogen, want men leest: *En hunne oogen werden geopend, en zij kenden Hem, maar Hij werd onzichtbaar voor hen* (Lukas 24: 31). Het dergelijke geschiedde met de vrouwen aan het graf na de wederopstanding; vandaar zagen zij toen ook Engelen, die in het graf zaten en met haar spraken, en die ook geen mensch met het stoffelijk oog kan zien. Dat ook de Apostelen vóór de wederopstanding van den Heer in Zijn verheerlijkt Menschelijke den Heer niet gezien hebben met de oogen des lichaams, maar in den geest, hetgeen na het ontwaken daaruit als in den slaap gebeurd schijnt te zijn, blijkt uit Zijn gedaanteverwisseling voor Petrus, Jakobus en Johannes, namelijk *dat zij toen met slaap bezwaard waren* (Lukas 9: 32). Daarom is het zinledig, te gelooven, dat de Heer in een wolk des hemels in persoon verschijnen zal, maar Hij zal verschijnen in het Woord, dat vanuit Hem, aldus Hijzelf is.

778. Elk mensch is zijn liefde en zijn inzicht, en al wat uit hem voortgaat, ontleent zijn wezen aan deze twee wezenlijke of eigen dingen van zijn leven; daarom kennen de Engelen den mensch zooals hij wezenlijk is uit een kort onderhoud met hem, uit den klank zijn liefde, en uit het gesprek zijn inzicht; de reden hiervan is deze, dat er twee universeele dingen zijn van het leven van elk mensch: wil en verstand; en de wil is het ontvangende vat en de woning van zijn liefde, en het verstand is het ontvangende vat en de woning van zijn inzicht. Daarom maken alle dingen, die vanuit den mensch voortgaan, hetzij handeling of rede, den mensch en zijn de mensch zelf. Op dergelijke wijze, maar in alles overtreffenden graad, is de Heer de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid, of, wat hetzelfde is, het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware, want Zijn Wil behoort tot de Goddelijke Liefde, en de Goddelijke Liefde tot Zijn Wil, terwijl Zijn Verstand tot de Goddelijke Wijsheid, en de Goddelijke Wijsheid tot Zijn Verstand behoort; de Menschelijke Vorm is daarvan de houder. Hieruit laat het zich denken, op welke wijze de Heer het Woord is. Daarentegen is echter hij, die tegen het Woord is, dat is, tegen het Goddelijk Ware daarin, bijgevolg tegen den Heer en Zijn Kerk, zijn eigen booze en zijn eigen valsche, zoowel naar het gemoed als naar de uitwerkingen daarvan, vanuit het lichaam, die betrekking hebben op de handelingen en het spreken.

Deze Tweede Komst des Heeren geschiedt door een mensch, voor wien Hij Zichzelven in persoon heeft geopenbaard, en dien Hij met Zijn geest vervuld heeft, om de Leeren der Nieuwe Kerk te leeren door het Woord uit Hem.

779. Aangezien de Heer Zichzelven niet in persoon kan openbaren, zooals nu hierboven werd aangetoond, en Hij nochtans voorzeggd heeft, dat Hij komen zou, en een nieuwe Kerk stichten zou, welke het Nieuwe Jeruzalem is, zoo volgt, dat Hij dit doen zal door een mensch, die de Leeren dezer Kerk niet alleen met het verstand opnemen, maar ze ook in druk bekend maken kan. Dat de Heer Zichzelven voor mij, Zijnen dienstknecht, geopenbaard, en mij tot dit ambt uitgezonden heeft, en dat Hij daarna het gezicht van mijn geest geopend, en mij aldus in de geestelijke wereld toegelaten, en het mij gegeven heeft, de Hemelen en de hellen te zien, en ook met Engelen en geesten te spreken, en zulks nu reeds meerdere jaren achtereen, getuig ik in waarheid; insgelijks, dat ik van den eersten dag dezer roeping aan hoegenaamd niets wat de Leeren dezer Kerk betreft, vanuit eenigen Engel, maar uit den Heer alleen, wanneer ik het Woord las, heb aangenomen.

780. Opdat de Heer bestendig tegenwoordig kon zijn, heeft Hij mij te dien einde den geestelijken zin van Zijn Woord onthuld, waarin het Goddelijk Ware in zijn licht is, en hierin is Hij voortdurend tegenwoordig; want Zijn tegenwoordigheid in het Woord komt nergens anders vandaan dan door den geestelijken zin; door het licht daarvan gaat zij in de schaduw over, waarin de zin van de letter is, vergelijkenderwijze zooals dit met het licht der zon overdag geschiedt door een tusschengeschoven wolk. Dat de zin van de letter des Woords gelijk een wolk, en de geestelijke zin de heerlijkheid is, en de Heer Zelf de Zon, vanuit welke het Licht is, en dat aldus de Heer het Woord is, werd boven aangetoond. Dat de heerlijkheid, waarin Hij komen zal (Matth. 24: 30) het Goddelijk Ware in zijn licht beteekent, waarin de geestelijke zin des Woords is, blijkt helder uit de volgende plaatsen: *Eene stem des roependen in de woestijn: Bereidt den weg van Jehovah; de heerlijkheid van JEHOVAH zal geopenbaard worden, en zij zullen zien, alle vleesch* (Jes. 40: 3, 5); *Wordt verlicht, want gekomen is uw LICHT, EN DE HEERLIJKHEID VAN JEHOVAH is over u opgegaan* (Jes. 60: 1 tot het einde); *Ik zal u geven tot een verbond den volke, tot een LICHT DER NATIËN; EN MIJNE HEERLIJKHEID zal Ik aan geen anderen geven* (Jes. 42: 6, 8; hfdst. 48: 11); *uw LICHT zal voortbreken als de dageraad, de HEERLIJKHEID VAN JEHOVAH zal u verzamelen* (Jes. 58: 8); *De gansche aarde zal vervuld worden met de HEERLIJKHEID VAN*

JEHOVAH (Num. 14: 21; Jes. 6: 1, 2, 3; hfdst. 66: 18); *In den aanvang was het Woord, in Hem was het leven, en het leven was het LICHT DER MENSCHEN; het was het WARE LICHT; en het Woord is vleesch geworden, en wij hebben gezien ZIJNE HEERLIJKHEID, EENE HEERLIJKHEID ALS DES EENIGVERWEKTEN UIT DEN VADER (Joh. 1: 1, 4, 9, 14): De Hemelen zullen de HEERLIJKHEID GODS vertellen (Psalm 19: 2); DE HEERLIJKHEID GODS zal het Heilige Jeruzalem verlichten, en het Lam is Zijne kaars; en de natiën, die zalig worden, zullen in ZIJN LICHT wandelen (Openb. 21: 23, 24 25), behalve op vele andere plaatsen. Dat de heerlijkheid het Goddelijk Ware in zijn volheid beteekent, vindt hierin zijn reden, dat al het prachtige in den Hemel vanuit het Licht is, dat vanuit den Heer voortgaat; en het Licht, dat uit Hem als Zon aldaar voortgaat, is in zijn wezen het Goddelijk Ware.*

Dit wordt verstaan onder den Nieuwen Hemel en de Nieuwe Aarde, en onder het daaruit nederdalende Nieuwe Jeruzalem in de Openbaring.

781. Men leest in de Openbaring: *Ik zag een nieuwen hemel en een nieuwe aarde, want de eerste hemel en de eerste aarde was voorbij gegaan; en ik, Johannes, zag de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, nederdalende uit God vanuit den Hemel, toebereid als eene bruid, die voor haren echtgenoot versierd is* (hfdst. 21: 1, 2). Het dergelijke leest men ook bij Jesaja: *Ziet, ik schep eenen nieuwen hemel en eene nieuwe aarde; verblijdt u en verheugt u in eeuwigheden, en ziet, Ik zal Jeruzalem eene verheuging scheppen, en zijn volk blijdschap* (65: 17, 18). Dat de nieuwe Hemel heden uit den Heer gevormd wordt vanuit de Christenen, die in de wereld erkend hebben, en na hun heengaan uit de wereld hebben kunnen erkennen, dat de Heer de God des Hemels en der aarde is, overeenkomstig Zijn woorden bij Mattheus, (hfdst. 28: 18), werd boven in dit hoofdstuk onthuld.

782. Dat de Nieuwe Kerk onder het uit God vanuit den Hemel nederdalende Nieuwe Jeruzalem wordt verstaan (Openb. 21), komt omdat Jeruzalem de hoofdstad, in het land Kanaän was, en daar de tempel en het altaar, was, de slachtoffers gebracht werden, dus de Goddelijke eeredienst zelf was, waarheen al het mannelijke van het gansche land driemaal per jaar op bevel moest komen; voorts omdat de Heer in Jeruzalem was, en leerde in Zijn Tempel, en daarna aldaar Zijn Menschelijke verheerlijkte. Vandaar komt het, dat door Jeruzalem de Kerk wordt aangeduid. Dat onder Jeruzalem de Kerk wordt verstaan, blijkt duidelijk uit de profetieën in het Oude Testament aangaande de uit den Heer te stichten Nieuwe Kerk, namelijk dat zij daar Jeruzalem wordt genoemd. Alleen die plaatsen zullen worden aangevoerd, waaruit een ieder, die met innerlijke rede begaafd is, kan zien, dat onder Jeruzalem aldaar de Kerk wordt verstaan; dienen slechts de volgende plaatsen daaruit: *Ziet, Ik schep EENEN NIEUWEN HEMEL EN EENE NIEUWE AARDE; de vorige zullen niet gedacht worden; ziet, IK ZAL JERUZALEM SCHEPPEN eene verheuging, en zijn volk blijdschap, opdat Ik Mij verheuge over JERUZALEM, en Mij verblijde over Mijn volk; dan zullen de wolf en het lam te zamen weiden; zij zullen geen kwaad doen op den ganschen berg Mijner heiligheid* (Jes. 65: 17, 18, 19, 25). *Om Zions wil zal Ik niet zwijgen, en om JERUZALEMS wil zal Ik niet rusten, totdat hare, gerechtigheid uitgaat als een glans, en haar heil brandt als een lamp. Dan zullen de natiën uwe gerechtigheid zien, en alle koningen uwe heerlijkheid; en gij zult met eenen nieuwen naam genoemd worden, welken de mond van Jehovah zal uitspreken; en gij zult een kroon der sierlijkheid zijn, en een hoofdsieraad des*

koninkrijks in de hand uws Gods. Jehovah zal een welbehagen in u hebben, en uw land zal getrouwd worden. Zie, uw heil komt; zie, Zijn loon is met Hem; en zij zullen hen noemen het volk der heiligheid, de verlost van Jehovah; en gij zult genoemd worden de gezochte stad, niet verlaten (Jes. 62: 1 tot 4, 11, 12). Waak op, waak op, trek uw sterkte aan, o Zion, trek de kleederen uwer sierlijkheid aan, o JERUZALEM, stad der heiligheid; want in u zal voortaan niet meer komen de met de voorhuid behepte en de onreine; schud u uit het stof, sta op, zit neder, o JERUZALEM. Het volk zal in dien dag Mijn naam kennen, want Ik ben Hij die spreekt: Zie Mij; Jehovah heeft Zijn volk getroost, Hij heeft JERUZALEM verlost (Jes. 52: 1, 2, 6, 9). Jubel, gij dochter Zions, verblijd u van ganscher harte, gij dochter JERUZALEMS; de Koning Israëls is in het midden van u; vrees geen kwaad meer; Hij zal Zich over u verblijden met vreugde; Hij zal in uwe liefde rusten; Hij zal over u opspringen met gejubel; Ik zal u stellen tot eenen naam en tot eenen lof allen volken der aarde (Zef. 3: 14 tot 17, 20). Alzoo zeide Jehovah, uw Verlosser, zeggende tot JERUZALEM: Gij zult bewoond worden (Jes. 44: 24, 26). Alzoo zeide Jehovah: Ik zal tot Zion wederkeeren, en Ik zal in het midden van JERUZALEM wonen; vandaar zal JERUZALEM genoemd worden de stad der waarheid, en de berg van Jehovah Zebaoth de berg der heiligheid (Zach. 8: 3, 20 tot 23). Dan zult gijlieden weten, dat Ik, Jehovah, uw God ben, wonende in Zion, den berg der heiligheid, en JERUZALEM zal eene heiligheid zijn; en het zal te dien dage geschieden, dat de bergen van most zullen druipen, en de heuvelen van melk vlieten; en JERUZALEM zal zetelen van geslacht tot geslacht (Joël 3: 17 tot 21). Te dien dage zal de spruit van Jehovah zijn tot sieraad en tot heerlijkheid; en het zal geschieden, dat de overgeblevene in Zion, en de overgelatene in JERUZALEM zal heilig geheeten worden, een iegelijk, die geschreven is ten leven in JERUZALEM (Jes. 4: 2, 3). In het uiterste der dagen zal het geschieden, dat de berg van het huis van Jehovah zal vastgesteld zijn tot het hoofd der bergen; want van Zion zal de Leer uitgaan, en het Woord van Jehovah uit JERUZALEM (Micha 4: 1, 2, 8). Te dien tijd zullen zij JERUZALEM noemen den troon van Jehovah, en alle natiën zullen vergaderd worden ter oorzake van den naam van Jehovah te JERUZALEM, en zij zullen niet meer gaan achter de bevestiging van hun boos hart (Jerem. 3: 17). Schouwt Zion aan, de stad van ons gezette feest; laat uwe oogen JERUZALEM zien, eene kalme woonplaats, een tabernakel, die niet verstrooid zal worden, welker pinnen in der eeuwigheid niet verplaatst zullen worden en welker zeelen niet verscheurd zullen worden (Jes. 33: 20; behalve ook elders, zooals Jes. 24: 23; hfdst. 37 :32; hfdst. 66: 10 tot 14; Zach. 12: 3, 6 tot 10; hfdst. 14: 8, 11, 12, 21; Maleachi 3: 2, 4; Psalm 122: 1 tot 7; Psalm 137: 4, 5, 6). Dat onder Jeruzalem daar de uit den Heer te stichten Kerk verstaan

wordt, en niet het door de Joden bewoonde Jeruzalem, blijkt duidelijk uit elke bijzonderheid der beschrijving daarvan in de aangehaalde plaatsen; zooals dat Jehovah God een nieuwen Hemel en een nieuwe aarde zal scheppen, en dan ook Jeruzalem; en dat het een kroon der sierlijkheid en een hoofdsieraad des koninkrijks zal zijn; en dat het eene heiligheid genoemd zal worden, en de stad der waarheid, de troon van Jehovah, een kalme woonplaats, een tabernakel, die niet verstrooid zal worden; dat de wolf en het lam daar te zamen zullen weiden; en er wordt gezegd, dat de bergen daar van most zullen druipen en de heuvelen van melk vlieten, en dat het zal zetelen van geslacht tot geslacht, behalve tal van andere dingen; ook over het volk daarin, dat het heilig is, allen tot het leven ingeschreven, dat zij de verlost van Jehovah zullen genoemd worden. Bovendien wordt in al deze plaatsen gehandeld over de Komst des Heeren, bovenal over Zijn tweede Komst, wanneer Jeruzalem van dien aard zal zijn, zooals het hier beschreven wordt; want tevoren was het niet getrouwd, dat is, Bruid en Echtgenoot des Lams geworden, zooals dit aangaande het Nieuwe Jeruzalem in de Openbaring wordt gezegd. De vorige of de huidige Kerk wordt onder Jeruzalem verstaan bij Daniël, en haar begin wordt daar als volgt beschreven: *Weet en wordt gewaar, van den uitgang des Woords, tot aan de herstelling en den bouw van JERUZALEM, tot aan Messias, den Vorst, zijn zeven weken; na twee en zestig weken zal de straat en de gracht hersteld en gebouwd worden, doch in benauwdheid der tijden* (hfdst. 9: 25); haar einde wordt daar echter als volgt beschreven: *Ten slotte over den vogel der gruwelen de verlatting, en tot aan de voleinding en de beslissing zal zij druipen op de verwoesting* (vers 27 aldaar). Deze laatste dingen zijn het, die onder de volgende woorden des Heeren verstaan worden bij Mattheus: *Wanneer gij zult zien den gruwel der verwoesting, voorspeld door Daniël den Profeet, staande in de heilige plaats; die leest, die merke wel* (hfdst. 24: 15). Dat onder Jeruzalem in de boven aangehaalde plaatsen niet het door de Joden bewoonde Jeruzalem werd verstaan, kan blijken uit de plaatsen in het Woord, alwaar daarvan gezegd wordt, dat het gansch en al verdorven is, en dat het vernietigd moet worden, zooals in Jerem. 5: 1; hfdst. 6: 6, 7; hfdst. 7: 17, 18 en vervolg; hfdst. 8: 6, 7, 8 en vervolg; hfdst. 9: 10, 11, 13 en vervolg; hfdst. 13: 9, 10, 14; hfdst. 14: 16; Klaag'. 1: 8, 9, 17; Ezech. 4: 1 tot het einde; Helst. 5: 9 tot het einde; hfdst. 12: 18, 19; hfdst. 15: 6, 7, 8; hfdst. 16: 1 tot 63; hfdst. 23: 1 tot 49; Matth. 23: 37, 38; Lukas 19: 41 tot 44; hfdst. 21: 20, 21, 22; hfdst. 23: 28, 29, 30, behalve op vele andere plaatsen; en ook waar het Sodom genoemd wordt (Jes. 3: 9; Jerem. 23: 14; Ezech. 16: 46, 48, en elders).

783. Dat de Kerk den Heer toebehoort, en dat de Heer vanuit het geestelijk huwelijk, hetwelk een huwelijk van het goede en ware is, Bruidegom en Echtgenoot Wordt genoemd, en de Kerk Bruid en Echtgenoot, is den Christenen bekend uit het Woord, vooral uit het volgende daarin; Johannes zeide aangaande den Heer: *Die de BRUID heeft is de BRUIDEGOM, maar de vriend des BRUIDEGOMS, die staat en hem hoort, verheugt zich om de stem des BRUIDEGOMS* (Joh. 3: 29); *Jezus zeide: Zoolang de BRUIDEGOM met hen is, kunnen de ZONEN DER BRUILOFT niet vasten* (Matth. 9: 15; Markus 2: 19, 20; Lukas 5: 35); *Ik zal de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, nederdalende uit God vanuit den Hemel, toebereid als eene BRUID, DIE VOOR HAREN ECHTGENOOT VERSIERD IS* (Openb. 21: 2); *De engel zeide tot Johannes: Kom, en ik zal u toonen de BRUID, DE ECHTGENOOTE DES LAMS, en van den berg af toonde hij hem de stad, het heilige Jeruzalem* (Openb. 21: 10); *De tijd van de BRUILOFT DES LAMS is gekomen, en ZIJNE ECHTGENOOTE heeft zich zelve bereid; zalig zijn zij, die tot het AVONDMAAL VAN DE BRUILOFT DES LAMS geroepen zijn* (Openb. 19: 7, 9); *Ik ben de wortel en het geslacht Davids, de blinkende en morgenlijke ster; DE GEEST EN DE BRUID zeggen: Kom; en die dorst heeft, kome, en die wil, neme het water des levens om niet* (Openb. 22: 16, 17).

784. Dat de Nieuwe Hemel eerder gevormd wordt dan de Nieuwe Kerk op aarde, is overeenkomstig de Goddelijke Orde; want er is een inwendige en een uitwendige Kerk, en de inwendige Kerk maakt één met de Kerk in den Hemel, dus met den Hemel; en het inwendige moet eerder gevormd worden dan het uitwendige, en daarna het uitwendige door het inwendige. Dat dit zoo is, is bij de geestelijkheid in de wereld bekend. Naarmate deze Nieuwe Hemel, welke het inwendige van de Kerk bij den mensch maakt, groeit, naar die mate daalt uit dien Hemel het Nieuwe Jeruzalem, dat is, de Nieuwe Kerk, neder. Daarom kan dit niet in één oogenblik geschieden, maar het geschiedt naarmate de valscheden van de vorige Kerk verwijderd worden. Want het nieuwe kan daar niet binnentreden, waar te voren valscheden zijn inverwekt, tenzij deze uitgerooid werden, hetgeen bij de geestelijkheid geschieden moet en aldus bij de leeken; want de Heer zegt: *Niemand doet nieuwen wijn in oude lederzakken, anders bersten de lederzakken, en de wijn wordt uitgestort, maar men doet nieuwen wijn in nieuwe lederzakken, en beide te zamen worden behouden* (Matth. 9: 17; Markus 2: 22; Lukas 5: 37, 38). Dat deze dingen niet geschieden dan in de voleinding der eeuw, waaronder het einde der Kerk wordt verstaan, blijkt uit deze woorden des Heeren: *Jezus zeide: Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan een mensch, die goed zaad zaaide in zijnen akker; maar toen de men-schen sliepen, kwam zijn vijand, en zaaide*

onkruid, en ging weg. Toen echter het zaad uitsproot tot kruid, verscheen ook het onkruid. De dienstknechten naderden en zeiden tot hem: Wilt gij, dat wij heengaan en het onkruid verzamelen? Maar hij zeide: Neen, opdat gij, het onkruid verzamelende, ook mogelijk met hetzelfde de tarwe niet uittrekt; laat ze beide te zamen opwassen tot den oogst, en in den tijd des oogstes zal ik tot de maaiers zeggen: Verzamelt eerst het onkruid, en bindt het in busselen om hetzelfde te verbranden; maar vergadert de tarwe in mijn schuur. De oogst is de voleinding der eeuw. Gelijkerwijs het onkruid verzameld, en met vuur verbrand wordt, alzoo zal het zijn in de voleinding der eeuw (Matth. 13: 24 tot 30, 39, 40). Onder de tarwe worden daar de waarheden en goedheden der Nieuwe Kerk verstaan, en onder het onkruid de boosheden en valschheden der vorige. Dat onder de voleinding der eeuw het einde der Kerk wordt verstaan, zie men in het eerste artikel van deze verhandeling.

785. Dat er in elk ding een inwendige en een uitwendige is, en dat het uitwendige van het inwendige afhangt gelijk het lichaam van zijn ziel, blijkt uit elk ding afzonderlijk in de wereld, wanneer men er aandacht aan schenkt. Bij den mensch komt dit duidelijk aan het licht; zijn gansche lichaam is vanuit zijn gemoed, en vandaar is er in elk ding afzonderlijk, dat uit den mensch voortgaat, een inwendige en een uitwendige; in elk zijner handelingen is de wil van het gemoed, en in elk zijner woorden is het verstand van zijn gemoed, desgelijks in elk zijner zinnen. In elken vogel en in elk beest, ja zelfs in elk insect en in elken worm is een inwendige en een uitwendige; voorts ook in elken boom, in elke plant en in elke kiem, ja zelfs in elken steen en in elk stofje des aardbodems. Eenige voorbeelden met betrekking tot den zijdeworm, de bij en het stof zijn voldoende om dit te verduidelijken. Het inwendige van den zijdeworm is dat, waardoor zijn uitwendige gedreven wordt om zijde te spinnen, en om daarna als vlinder heen te vliegen. Het inwendige van de bij is dat, waardoor haar uitwendige gedreven wordt, honing uit bloemen te zuigen, en cellen te bouwen *in* wonderbaarlijke vormen. Het inwendige van het stofje des aardbodems, waardoor zijn uitwendige gedreven wordt, is zijn streven om de zaden vruchtbaar te maken; het wasemt uit zijn kleinen schoot iets uit, dat binnendringt in de binnenste dingen van het zaad, en dit voortleidt; en dit inwendige volgt den groei van het zaad tot aan het nieuwe zaad. Het dergelijke vindt in de tegenovergestelde dingen plaats, waarin eveneens een inwendige en een uitwendige is, zooals in de spin, welker inwendige, waardoor haar uitwendige gedreven wordt, het vermogen en vandaar de neiging is, een kunstig web te weven, van welks midden uit zij loert op de in het web vliegende vliegen, die zij opeet. Evenzo is het in eiken anderen schadelijken

worm, voorts in elke slang, en ook in elk wild dier des wouds; desgelijks in elken goddeloozen, bedriegelijken en arglistigen mensch.

Deze Nieuwe Kerk is de Kroon aller Kerken, welke tot dusver op den aardbol geweest zijn.

786. Dat er van het begin af in het algemeen vier Kerken op deze aarde geweest zijn, een vóór den vloed, de tweede na den vloed, de derde de Israëlitische, en de vierde, de Christelijke genoemd, werd boven aangetoond. En daar alle Kerken afhangen van de erkenning en de erkenning van één God, waarmede de mensch der Kerk verbonden kan worden, en alle vier Kerken niet in deze waarheid waren, zoo volgt, dat op deze vier een Kerk moet volgen, welke één God kent en erkent. De Goddelijke Liefde Gods had niets anders tot einddoel, toen Hij de wereld schiep, dan den mensch met Zich te verbinden, en Zich met den mensch, en aldus met den mensch te wonen. Dat de vorige Kerken niet in de waarheid waren, komt, omdat de Oudste Kerk, die vóór den vloed bestond, een onzichtbaren God vereerde, met wien geen verbinding mogelijk is; de Oude Kerk, die na den vloed bestond, desgelijks; de Israëlitische Kerk vereerde Jehovah, die in Zichzelven een onzichtbare God is (Exod. 33: 18 tot 23), maar onder menschenlijken vorm, dien Jehovah God door middel van een Engel aantrok, en waarin Hij aan Mozes, Abraham, Sarah, Hagar, Gideon, Jozua en somtijds aan de Profeten verscheen, welke menschenlijke vorm uitbeeldend was voor den Heer, die komen zou; en daar deze vorm uitbeeldend was, zijn alle en elk der dingen hunner Kerk uitbeeldend geworden. Dat de slachtoffers en de overige dingen van hun eeredienst den Heer uitbeeldden, die komen zou, en dat zij werden afgeschafte, toen Hij kwam, is bekend. De vierde echter is de Kerk, die de Christelijke werd genoemd; zij erkende weliswaar met den mond één God, maar in drie personen, waarvan een elk afzonderlijk of op zichzelf God was, en aldus een verdeelde, en niet een in één persoon vereenigde drievuldigheid; vandaar bleef in het gemoed de voorstelling van drie goden hangen, hoewel op de lippen het woord van één God was. En bovendien leeren de leeraren der Kerk vanuit hun leer zelve, die zij na het Nicaenische Concilie hebben samengesteld, dat men moet gelooven in God den Vader, God den Zoon, en God den Heiligen Geest, allen onzichtbaar, aangezien zij vóór de wereld in gelijk Goddelijk Wezen bestonden; terwijl toch met een onzichtbaren God, zooals boven gezegd werd, geen verbinding mogelijk is, en zij nog niet weten, dat de eene God, die onzichtbaar is, in de wereld kwam en het Menschenlijke aannam, niet alleen om de menschen te verlossen, maar ook om zichtbaar, en aldus verbindbaar te worden, want men leest: *Het Woord was bij God, en GOD WAS HET WOORD, EN HET WOORD IS VLEESCH GEWORDEN* (Joh. I: 1, 14),

en bij Jesaja: *Een Knaap is ons geboren, en een Zoon is ons gegeven, wiens naam is GOD, Held, VADER DER EEUWIGHEID* (hfdst. 9: 5); en meermalen bij de Profeten, dat Jehovah Zelf in de wereld komen en Verlosser zijn zou, hetgeen ook geschiedde in het Menschelijke, dat Hij aannam.

787. Dat deze Nieuwe Kerk de Kroon is van alle Kerken, die tot nog toe op den aardbol geweest zijn, komt omdat zij één zichtbaren God vereert, in wien de onzichtbare God is gelijk de ziel is in het lichaam. Dat de verbinding van God met den mensch aldus en op geen andere wijze mogelijk is, komt omdat de mensch natuurlijk is, en vandaar natuurlijk denkt, en de verbinding plaats moet vinden in het denken, en dus in de aandoening van zijn liefde, en dit geschiedt, wanneer de mensch over God als Mensch denkt. De verbinding met den onzichtbaren God is gelijk de verbinding van het gezicht van het oog met het uitspansel van het heelal, welks einde het niet ziet; alsmede gelijk het gezicht in het midden van den oceaan, hetwelk wegvalt in de lucht en in de zee, en zich verliest. Daarentegen is echter de verbinding met den zichtbaren God gelijk het gezicht van een mensch in de lucht of op de zee, die de handen uitbreidt en uitnodigt om in zijn armen te komen; want alle verbinding van God met den mensch moet ook een wederkeerige verbinding zijn van den mensch met God, en dit andere wederkeerige is niet mogelijk tenzij met een zichtbaren God. Dat God vóór de aanneming van het Menschelijke niet zichtbaar was, leert de Heer Zelf ook bij Johannes: *Gij hebt noch de stem des Vaders ooit gehoord, noch Zijne gedaante gezien* (hfdst. 5: 37); en bij Mozes: *dat niemand God kan zien, en leven* (Exod. 33: 20). Maar dat men Hem ziet door Zijn Menschelijke, bij Johannes: *Niemand heeft ooit God gezien; de Eenigverwekte Zoon, die in den schoot des Vaders is, die heeft Hem verklaard* (hfdst. 1: 18); en bij denzelf de: *Jezus zeide: Ik ben de weg, de waarheid en het leven; niemand komt tot den Vader, dan door Mij; die Mij kent, die kent den Vader, en die Mij ziet, ziet den Vader* (hfdst. 14: 6, 7, 9). Dat er verbinding met den onzichtbaren God is door Hem zichtbaar, dus door den Heer, leert Hijzelf in de volgende plaatsen: *Jezus zeide: Blijft in Mij, en Ik in u; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht* (Joh. 15: 4, 5); *In dien dag zult gij bekennen, dat Ik in den Vader ben, en gij in Mij, en Ik in u* (Joh. 14: 20); *Ik heb de heerlijkheid, die Gij Mij gegeven hebt, aan hen gegeven, opdat zij één zijn, gelijk als Wij één zijn; Ik in hen, en Gij in Mij, opdat de liefde, waarmede Gij Mij lief gehad hebt, in hen zij, en Ik in hen* (Joh. hfdst. 17: 21, 22, 23, 26 en ook hfdst. 6: 56). Voorts dat de Vader en Hij één zijn; en dat men in Hem moet gelooven om het eeuwige leven te hebben. Dat de zaligheid van de verbinding met God afhangt, werd boven met veel dingen aangetoond.

788. Dat deze Kerk moet volgen op de Kerken, die van het begin der wereld aan bestaan hebben, en dat zij duren zal in de eeuwen der eeuwen; en dat zij de kroon zal zijn van alle Kerken, die vóór haar waren, heeft Daniël geprofeteerd; eerst toen hij aan Nebukadnezar diens droom vertelde en ontvouwde aangaande de vier koninkrijken, waaronder de vier Kerken worden verstaan, die werden uitgebeeld door het aan hem verschenen beeld, zeggende: *In die dagen zal de God der Hemelen een koninkrijk doen opstaan, dat in de eeuwen niet vergaan zal, en het zal al die koninkrijken verteren, maar zelf zal het staan in de eeuwen* (hfdst. 2: 44); en dat dit geschieden zal *door een steen, die tot een groote rots werd, vervullende de gansche aarde* (vers 35); onder de rots wordt in het Woord de Heer verstaan ten aanzien van het Goddelijk Ware. En dezelfde Profeet zegt elders: *Ik was ziende in de gezichten van den nacht, en ziet, met de wolken der hemelen als eens menschen Zoon, en Dezen werd gegeven heerschappij, en heerlijkheid, en het koninkrijk; en alle volken, natiën en tongen zullen Hem vereeren; Zijne heerschappij is eene heerschappij der eeuw, die niet voorbij zal gaan, en Zijn koninkrijk een rijk dat niet vergaan zal* (hfdst 7: 13, 14). En hij zegt dit, nadat hij de vier groote beesten uit de zee had zien opklimmen (vers 3), waardoor eveneens de vier vorige Kerken werden uitgebeeld. Dat deze dingen door Daniël werden geprofeteerd aangaande dezen tijd, blijkt uit zijn woorden in hfdst. 12: 4, voorts uit de woorden des Heeren in Matth. 24: 15, 30. Dergelijke dingen worden gezegd in de Openbaring: *De zevende engel heeft gebazuind, en er geschiedden groote stemmen in den hemel: De koninkrijken zijn geworden onzes Heeren en van Zijnen Christus; en Hij zal regeeren in de eeuwen der eeuwen* (hfdst. 11: 15).

789. Bovendien hebben de overige Profeten op vele plaatsen aangaande deze Kerk, namelijk van welken aard zij zal zijn, voorzeggingen gedaan, waaruit deze weinige zullen worden aangevoerd; bij Zacharia: *Het zal een eenige dag zijn, die Jehovah bekend is, noch dag noch nacht, want tegen den tijd des avonds zal het licht wezen; in dien dag zullen levende wateren uit Jeruzalem uitgaan; en Jehovah zal tot Koning over de gansche aarde zijn; in dien dag zal Jehovah één zijn, en Zijn naam één* (14: 7, 8, 9). Bij Joël: *In dien dag zal het geschieden, dat de bergen van most zullen druipen, en de heuvelen van melk vlieten; en Jeruzalem zal zetelen van geslacht tot geslacht* (13: 17 tot 21). Bij Jeremia: *Te dier tijd zullen zij Jeruzalem noemen den troon van Jehovah, en alle natiën zullen vergaderd worden te Jeruzalem ter oorzake van den naam van Jehovah; en zij zullen niet meer gaan achter de bevestiging van hun boos hart* (3: 17; Openb. 21: 24, 26). Bij Jesaja: *Uwe oogen zullen Jeruzalem zien, eene kalme woonplaats, een tabernakel, die niet verstrooid zal worden, en zijne pinnen zullen in der eeuwigheid niet*

verwijderd worden, en zijne zeelen zullen niet verscheurd worden (33: 20). In deze plaatsen wordt onder Jeruzalem het Heilige Nieuwe Jeruzalem verstaan, beschreven in de Openbaring (hfdst. 21), waaronder de Nieuwe Kerk wordt verstaan. Wederom bij Jesaja: Er zal een rijsje uitgaan van den tronk van Jischaji, en gerechtigheid zal de gordel Zijner lenden zijn, en de waarheid de gordel Zijner dijen; daarom zal de wolf met het lam verkeereren, en de luipaard met het bokje, het kalf en de jonge leeuw en het mestvee te zamen, en een klein knaapje zal ze leiden; de vaars en de beer zullen weiden, hunne jongen zullen te zamen nederliggen; en een zoogkind zal spelen over het hol van een adder, en een gespeende zal zijne hand uitsteken over de spelonk van den basilisk; zij zullen het booze niet doen, noch zich verderven op den ganschen berg Mijner heiligheid, want de aarde zal vol zijn van de wetenschap van Jehovah. Het zal in dien dag geschieden, dat de natiën zullen zoeken den wortel van Jischaji, die staat tot eene banier der volken; en Zijne rust zal heerlijkheid zijn (II: 1, 5 tot 10). Dat dergelijke dingen nog niet in de Kerken, en nog minder in de laatste bestonden, is bekend. Bij Jeremia: Ziet, de dagen komen, dat Ik een nieuw verbond zal maken; en dit zal het verbond zijn: Ik zal Mijne wet in het midden van hen geven, en zal die op hun hart schrijven; en Ik zal hun tot God zijn, en zij zullen Mij tot volk zijn; allen zullen Mij kennen, van hunnen kleinste af tot hunnen grootste toe (31: 31 tot 34; Openb. 21: 3). Dat deze dingen tot nog toe in de Kerken niet gegeven werden, is ook bekend; de reden hiervan was deze, dat zij zich niet tot den zichtbaren God wendden, dien allen zullen kennen, en dat Hijzelf het Woord is of de Wet, die Hij in het midden van hen zal stellen, en die Hij op hun hart zal schrijven. Bij Jesaja: Om Jeruzalems wil zal ik niet rusten, totdat hare gerechtigheid uitga als een glans, en haar heil brandt als eene lamp; en, gij zult met eenen nieuwen naam genoemd worden, welken de mond van Jehovah zal uitspreken; en gij zult zijn een KROON DER SIERLIJKHEID EN EEN MIJTER DES KONINKRIJKS in de hand uws Gods. Jehovah zal welbehagen in u hebben, en uw land ZAL GETROUWD WORDEN. Zie, uw heil komt; zie, Zijn loon is met Hem; en zij zullen hen noemen het volk der heiligheid, de verlost van Jehovah; en gij zult genoemd worden de gezochte stad, en niet verlaten.

790. Van welken aard deze Kerk zal zijn, wordt uitvoerig beschreven in de Openbaring, waar gehandeld wordt over het einde der vorige Kerk en over het ontstaan staan van de nieuwe; deze Nieuwe Kerk wordt beschreven door het Nieuwe Jeruzalem, en door zijn pracht, en daarmede, dat het de Bruid en de Echtgenote des Lams zal zijn (Hfst. 19: 7; hfdst. 21: 2, 9). Bovendien zal ik uit de Openbaring nog alleen dit overschrijven dat er gezegd wordt, toen het Nieuwe Jeruzalem werd gezien nederdalende uit den Hemel: *Ziet,*

de Tabernakel Gods met de menschen, en Hij zal met hen wonen, en zij zullen Zijn volken zijn, en Hij zelf zal met hen zijn hun God; en de natiën, die zalig worden, zullen in haar licht wandelen, en aldaar zal geen nacht zijn. Ik, Jezus, heb Mijnen engel gezonden om olieden deze dingen te getuigen in de Kerken. Ik ben de wortel en het geslacht Davids, de blinkende en morgenlijke ster. De Geest en de Bruid zeggen: Kom; en die het hoort, zegge: Kom; en die dorst heeft, kome; en die wil, neme het water des levens om niet. Ja, kom, Heer Jezus, amen (hfdst. 21: 3, 24, 25; hfdst. 22: 16, 17, 20).

Memorandum.

791. Nadat dit werk geëindigd was, riep de Heer Zijn twaalf discipelen samen, die Hem in de wereld gevolgd waren; en den dag daarna zond Hij hen allen uit in de gansche GEESTELIJKE WERELD OM het EVANGELIE te prediken, dat DE HEER GOD JEZUS CHRISTUS regeert, wiens Rijk zal zijn in de eeuwen der eeuwen, overeenkomstig de voorzegging, gedaan door Daniël (hfdst. 7: 13, 14), en in de Openbaring (hfdst. 11: 15); *en dat diegenen zalig zijn, die toetreden tot het avondmaal van de bruiloft des Lams* (Openb. 19: 9). Dit geschiedde in de maand Juni, op den negentienden dag van het jaar 1770. Dit werd verstaan onder de volgende woorden des Heeren: *Hij zal Zijne engelen zenden, en zij zullen Zijne uitverkorenen vergaderen van de grenzen der hemelen tot aan de grenzen derzelve* (Maak 24: 31).

* * *

792. Over de geestelijke wereld is gehandeld in een afzonderlijk werk aangaande DEN HEMEL EN DE HEL, waarin tal van dingen dier wereld beschreven zijn; en daar elk mensch na den dood in die wereld komt, is ook de staat der menschen aldaar beschreven. Wie weet niet, of kan niet weten, dat de mensch na den dood leeft, aangezien hij als mensch geboren, tot beeld Gods geschapen is, en aangezien de Heer dit in Zijn Woord leert? Maar van welken aard het leven is, dat hij hebben zal, was tot nog toe onbekend. Men heeft geloofd, dat hij dan een ziel zal zijn, waarover men geen andere voorstelling koesterde, dan als over den aether of de lucht, dus dat zij een adem is, zooals de mensch uit zijn mond blaast wanneer hij sterft, waarin evenwel zijn levenskracht zetelt, maar dat zij zonder het gezicht is zooals dat van het oog, zonder het gehoor als dat van het oor, en zonder de spraak als die van den mond; terwijl toch de mensch na den dood evenzeer mensch is, en wel zoozeer mensch, dat hij niet beter weet, of hij is nog in de vorige wereld. Hij ziet, hoort, spreekt als in de vorige wereld; hij wandelt, loopt, zit als in de vorige wereld, hij ligt, slaapt en ontwaakt als in de vorige wereld; hij eet en drinkt als in de vorige wereld; hij geniet de echtelijke verrukking als in de vorige wereld; in één woord: hij is een mensch in alle en de afzonderlijke dingen. Hieruit blijkt duidelijk, dat de dood niet de uitblussching maar de voortzetting des levens is, en dat hij slechts een overgang is.

793. Dat de mensch evenzeer mensch is na den dood, hoewel hij dan niet verschijnt voor de oogen van het stoffelijk lichaam, kan blijken uit de

Engelen, die aan Abraham, Hagar, Gideon, Daniël en aan sommige Profeten verschenen, uit de Engelen, die gezien werden in het graf des Heeren, en daarna meermalen door Johannes, waarover in de OPENBARING; bovenal uit den Heer zelf, die door aanraking en door te eten toonde, dat Hij Mensch was, en nochtans voor de oogen der discipelen onzichtbaar werd. Wie kan zoo ijelhoofdig zijn, dat hij niet erkent, dat de Heer, hoewel onzichtbaar geworden, evengoed Mensch was? Dat zij Hem zagen, kwam, omdat toen de oogen van hun geest geopend werden, en wanneer deze geopend worden, verschijnen de dingen, die in de geestelijke wereld zijn, even duidelijk als de dingen, die in de natuurlijke wereld zijn. Het onderscheid tusschen den mensch in de natuurlijke wereld en den mensch in de geestelijke wereld bestaat hierin, dat de laatstgenoemde mensch met een substantieel lichaam bekleed is, de eerstgenoemde echter met een materieel lichaam, waarin van binnen zijn substantieel lichaam is; en de substantieele mensch ziet den substantieelen mensch even duidelijk als de materiele mensch den materieelen mensch ziet; doch de substantieele mensch kan den materieelen mensch niet zien, noch de materiele mensch den substantieelen mensch, ter oorzaak van het onderscheid tusschen het materieele en het substantieele, waarvan de hoedanigheid beschreven kan worden, maar niet in het kort.

794. Uit hetgeen ik zoo vele jaren achtereen gezien heb, kan ik het volgende mededeelen: In de geestelijke wereld zijn evenzeer landen als in de natuurlijke wereld, en er zijn vlakten en dalen, voorts bergen en heuvelen, en ook fonteinen en rivieren; er zijn paradijzen, tuinen, bosschen en wouden; er zijn steden, en daarin paleizen en huizen; voorts zijn er geschriften en boeken; en er zijn ambten en zaken; en er zijn goud, zilver en kostbare steenen; in één woord, er zijn alle dingen in het algemeen en in het bijzonder, welke in de natuurlijke wereld zijn, maar de dingen in den Hemel zijn onmetelijk volmaakter. Doch het onderscheid is dit, dat alle dingen, die men in de geestelijke wereld ziet, in één oogeblik uit den Heer geschapen zijn, zooals huizen, paradijzen, spijzen, en de overige dingen; en dat zij geschapen worden naar de overeenstemming met de innerlijke dingen der Engelen en der geesten, welke hun aandoeningen en de daaruit voortvloeiende gedachten zijn, terwijl alle dingen, die men in de natuurlijke wereld ziet, uit zaad ontstaan en opgroeien.

795. Aangezien dit zoo is, en ik daar dagelijks met de natiën en de volken dezer wereld gesproken heb, dus niet alleen met hen, die in Europa zijn, maar ook met hen, die in Azië en in Afrika zijn, dus met hen, die van verschillenden godsdienst zijn, zoo zal ik als aanhangsel tot dit werk een korte beschrijving aangaande den staat van eenigen van hen toevoegen. Men dient dit vast te

houden, dat de staat zoowel van elke natie en elk volk in het algemeen, als van de afzonderlijke in het bijzonder, in de geestelijke wereld zich gedraagt naar de erkenning van God en naar Zijn eeredienst; en dat allen, die van harte God erkennen, en na dezen tijd diegenen, die den Heer Jezus Christus als God, Verlosser en Zaligmaker erkennen, in den Hemel zijn; en dat zij, die Hem niet erkennen, onder den Hemel zijn, en daar onderwezen worden; en dat zij, die dit opnemen, in den Hemel worden geheven, en dat zij, die dit niet opnemen, in de hel geworpen worden; onder de laatsten komen ook zij, die zich, evenals de Socinianen, alleen tot God den Vader gewend hebben, en die, evenals de Arianen, de Goddelijkheid van het Menschelijke des Heeren geloochend hebben; want de Heer zeide: IK BEN DE WEG DE WAARHEID EN HET LEVEN; NIEMAND KOMT TOT DEN VADER, DAN DOOR MIJ; en tot Filippus, die den Vader wilde zien: DIE MIJ ZIET EN KENT, ZIET EN KENT DEN VADER (Joh. 14: 6 en vervolg).

Luther, Melanchthon en Calvijn in de geestelijke wereld.

796. Met deze drie leiders, die hervormers van de Christelijke Kerk waren, heb ik vaak gesproken, en ben dientengevolge daarover onderricht, van welken aard de staat hans levens geweest is van den aanvang tot op heden. Wat LUTHER betreft, deze was van den eersten tijd aan, toen hij in de geestelijke wereld aanspoelde, een uiterst heftige verbreider en verdediger van zijn dogma's, en zijn ijver daarvoor wies aan naarmate de menigte diergenenuit de aarde aanwies, die met hem instemden en hem begunstigten. Hem werd daar een huis gegeven, zooalshij dat in het leven van het lichaam in Eisleben gehad had; en in het midden van dat huis stelde hij een eenigszinsverheven zetel op, waarop hij nederzat, en door een geopende deur liet hij de toehoorders toe, en rangschikte dezen in rijen; het dichtst bij hem plaatste hij hen, die hem meer toegedaan waren, en na dezen stelde hij hen, die hem minder toegedaan waren, en dan sprak hij aan een stuk door, en af en toe stond hij vragen toe, ten einde het weefsel van de geëindigde rede van eenig uitgangspunt uit opnieuw te kunnen beginnen. Tengevolge van deze algemeene waardeering had hij zich tenslotte met OVERREDING vervuld, welke in de geestelijke wereld van zulk een uitwerking is, dat niemand haar kan wederstaan, noch dat, wat gezegd wordt tegenspreken. Daar dit echter een soort van betoovering was, welke bij de Ouden in gebruik was, werd het hem streng verboden, langer uit deze overreding te spreken; en daarna leerde hij als vroeger uit het geheugen en tevens uit het verstand. Een dergelijke overreding, die een soort van betoovering is, ontspringt aan de zelfliefde, waardoor zij ten slotte van dien aard wordt, dat zij, wanneer iemand tegenspreekt, niet alleen het onderwerp van behandeling maar ook den persoon zelf aanvalt. Dit was de staat van zijn leven tot aan het Laatste Oordeel, dat in de geestelijke wereld geschied is in het jaar 1757. Maar na een jaar werd hij toen uit zijn eerste huis in een ander overgebracht, en toen tevens in een anderen staat; en aangezien hij hier hoorde, dat ik, die in de natuurlijke wereld ben, met hen, die in de geestelijke wereld zijn, sprak, kwam hij tusschen meerderen tot mij; en na eenige vragen en antwoorden werd hij gewaar, dat het heden het einde van de vorige Kerk en de aanvang van de Nieuwe Kerk is, waarover Daniël heeft geprofeteerd, en de Heer Zelf voorzegging heeft gedaan bij de Evangelisten, en dat deze Nieuwe Kerk wordt verstaan onder het Nieuwe Jeruzalem in de Openbaring, en onder het eeuwige Evangelie, dat de in het midden des Hemels vliegende Engel verkondigde aan degenen, die op de aarde wonen (hfdst. 14: 6 aldaar); hij werd zeer verontwaardigd en barstte in verwijten los; maar naarmate hij

gewaarwerd, dat de Nieuwe Hemel toenam, welke werd en wordt uit hen, die den Heer alleen erkennen als God van Hemel en aarde, overeenkomstig Zijn woorden (Matth. 28: 18), en naarmate hij bemerkte, dat de menigten dergenen, die zich dagelijks om hem vergaderden, afnamen, hield hij op met verwijten doen, en kwam toen dicht bij mij, en begon vertrouwelijker met mij te spreken. En nadat hij overtuigd was, dat hij het voornaamste dogma aangaande de rechtvaardiging door het geloof alleen niet uit het Woord, maar uit zijn eigen inzicht had genomen, liet hij zich onderrichten aangaande den Heer, aangaande de naastenliefde, aangaande het ware geloof, aangaande de vrije keuze, en verder over de verlossing, en dit eenig en alleen uit het Woord; ten slotte begon hij, na overtuigd te zijn, de waarheden, waaruit de Nieuwe Kerk wordt gevestigd, te waardeeren en zich daarin meer en meer te bevestigen. In dien tijd was hij dagelijks bij mij, en telkens wanneer hij dan deze waarheden weder opnam, begon hij om zijn vroegere dogma's te lachen als om zulke dingen, die lijnrecht tegen het Woord indruischen; en ik hoorde hem zeggen: "Verwonder u niet, dat ik het alleen rechtvaardigende geloof heb aangegrepen, en de naastenliefde van haar geestelijk wezen uitsloot, en den menschen ook alle vrije keuze in geestelijke dingen wegnam, behalve tal van andere dingen, die van het eenmaal aangenomen geloof alleen afhangen als de schakels van een ketting aangezien mijn einddoel was, van de roomsch-katholieken te worden losgescheurd, welk einddoel ik op geen andere wijze kon bereiken en verkrijgen; daarom verwonder ik mij niet, dat ik gedwaald heb, maar ik verwonder mij, dat een uitzinnige zoo vele uitzinnigen heeft kunnen voortbrengen." En hij monsterde van terzijde eenige dogmatische schrijvers, die te zijner tijd beroemd en trouwe aanhangers van zijn leer waren geweest, dat zij de tegenstellingen in de Heilige Schrift niet zagen, die toch zoo opvallend zijn. Mij werd door de onderzoekende Engelen gezegd, dat deze leider meer dan de anderen, die zich in de rechtvaardiging door het geloof alleen bevestigd hebben, in den staat der bekeering is, aangezien hij zich in zijn knapenjaren, voordat hij zich aan het werk der hervorming zette, vervuld had met het dogma aangaande den voorrang der naastenliefde, weshalve hij ook zoowel in zijn geschriften als in zijn redevoeringen zoo voortreffelijk over de naastenliefde geleerd heeft. Hieruit vloeit voort, dat het geloof der rechtvaardiging bij hem was ingeplant in zijn natuurlijke uitwendigen mensch, maar niet ingeworteld in zijn geestelijken inwendigen mensch. Anders wordt het echter met hen, die zich in hun knapenjaren bevestigen tegen de geestelijkheid der naastenliefde; dit geschiedt ook vanzelf, wanneer de rechtvaardiging door het geloof alleen door bevestigingen wordt

vastgelegd. Ik heb met den vorst van Saksen gesproken, met wien Luther in de wereld was geweest; hij vertelde mij, dat hij Luther vaak had gegispst, vooral omdat hij de naastenliefde van het geloof gescheiden, en dit en niet de naastenliefde voor zaligmakend verklaard had, terwijl toch de Heilige Schrift niet slechts deze twee universeele heilsmiddelen verbindt, maar ook Paulus de naastenliefde boven het geloof stelt, zeggende *dat er drie dingen zijn: geloof, hoop en naastenliefde, en dat de grootste van deze de naastenliefde is* (1 Cor. 13: 13), maar dat Luther telkens antwoordde, dat hij niet anders kon doen vanwege de roomsch-katholieken. Deze vorst is onder de gelukzaligen.

797. Wat MELANCHTHON betreft, over zijn lot, zooals dit was toen hij voor het eerst in de geestelijke wereld kwam, en zooals het daarna was, zijn mij verschillende dingen te weten gegeven, niet alleen door de Engelen, maar ook door hemzelve, want ik heb eenige malen met hem gesproken, doch niet zoo vaak en van nabij als met Luther. De reden, waarom het niet zoo vaak en van nabij geschiedde, was deze, dat hij niet op gelijke wijze kon naderen, aangezien hij zijn aandacht uitsluitend gewijd had aan de rechtvaardiging door het geloof alleen, maar niet aan de naastenliefde, en ik omgeven was door engelijke geesten, die in de naastenliefde zijn, en dezen zijn naderen tot mij verhinderden. Ik heb gehoord, dat voor hem, toen hij voor het eerst de geestelijke wereld binnentrad, een huis bereid was, gelijk aan het huis, waarin hij in de wereld vertoefd had. Dit wordt ook gedaan voor de meeste nieuw aangekomenen, zoodat zij niet beter weten, of zij zijn nog in de natuurlijke wereld, en de sinds hun dood verloopen tijd is slechts als een droom geweest. In zijn kamer waren ook alle dingen dergelijke, een dergelijke tafel, een dergelijk archief met vakken, en ook een dergelijke boekerij. Zoodra hij dan ook daar kwam, zette hij zich terstond als uit den slaap ontwaakt, aan de tafel, en ging voort met schrijven, en wel toen over de rechtvaardiging door het geloof alleen, en zoo eenige dagen lang, en hoegenaamd niets over de naastenliefde. Toen de Engelen dit gewaarwerden, werd hem door boden gevraagd, waarom hij niet ook over de naastenliefde schreef; hij antwoordde, dat er in de naastenliefde niets van de Kerk was, want indien zij als eenig wezenlijk attribuut der Kerk werd aangenomen, zoo zou de mensch zich ook de verdienste der rechtvaardiging en vandaar der zaligmaking toekennen, en aldus ook het geloof van zijn geestelijk wezen berooven. Toen de Engelen, die boven zijn hoofd waren, dit gewaarwerden, en toen de Engelen, die met hem aangesloten waren wanneer hij buiten zijn huis was, dit gehoord hadden, trokken zij zich terug, want bij elken nieuw aangekomene sluiten zich in den aanvang Engelen aan. Eenige weken nadat dit geschied was, begonnen de

dingen, die tot zijn gebruik in de kamer waren, zich te verduisteren en ten slotte te verdwijnen, en eindelijk zoozeer, dat daar niets meer overbleef dan de tafel, papieren, en een inktpot; en bovendien verscheen zijn kamer aan de wanden met kalk bestreken, en de vloer bedekt met een gele baksteenachtige materie, en hijzelf in een grover gewaad. Toen hij zich hierover verwonderde, en om zich heen vroeg: “Waarom dat?”, kreeg hij ten antwoord, dat dit was, omdat hij de naastenliefde van de Kerk verwijderd had, terwijl zij toch daarvan het hart is. Maar aangezien hij dit telkens weersprak, en voortging met over het geloof te schrijven als het eenig wezenlijke van de Kerk en het eenige heilmiddel, en steeds meer de naastenliefde te verwijderen, zag hij zichzelf plotseling onder het land in een zeker werkhuis, waar zijns gelijken waren; en toen hij daaruit wilde gaan, werd hij vastgehouden; en hem werd aangezegd, dat geen ander lot diegenen wacht, die de naastenliefde en de goede werken buiten de deuren der Kerk werpen. Maar aangezien hij een der hervormers van de Kerk was, werd hij op bevel des Heeren daaruit gebracht en teruggeplaatst in zijn vorige kamer, waar alleen de tafel, het papier en de inktpot waren; maar nochtans besmeurde hij vanuit de bevestigde voorstellingen de papieren met dergelijke dwaling, zoodat hij daarvoor niet behoed kon worden dat hij om beurten naar zijn gevangen genooten werd nedergelaten en losgelaten. Wanneer hij werd losgelaten, verscheen hij gehuld in een ruigharigen pels, aangezien het geloof zonder de naastenliefde koud is. Hij vertelde mij, dat aan den achterkant van zijn kamer een andere kamer was toegevoegd, waarin drie tafels stonden, waarin zijns gelijken zaten, die eveneens de naastenliefde verbannen hadden; en dat daar soms ook een vierde tafel verscheen, waarop zich monstrueuze dingen in verschillende vormen vertoonden, waardoor zij nochtans niet werden afgeschrikt. Hij zeide, dat hij met hen gesproken had, en dat hij dagelijks door hen bevestigd werd. Maar na eenigen tijd werd hij door vrees aangegrepen, en begon iets over de naastenliefde uit te werken, maar wat hij den eenen dag op het papier had geschreven, zag hij den anderen dag niet meer; want dit geschiedt daar met een ieder; wanneer men alleen vanuit den uitwendiger mensch iets op het papier zet, en niet tevens uit den inwendigen, dus vanuit dwang en niet vanuit het vrije, wordt het vanzelf uitgewischt. Maar nadat de Nieuwe Hemel uit den Heer begon te worden ingesteld, begon hij uit het licht, uitgaande van dezen Hemel, te denken, dat hij misschien in dwaling verkeerde; vandaar voelde hij, uit angst over zijn eigen lot, eenige hem ingeprente innerlijke voorstellingen aangaande de naastenliefde, in welken staat hij het Woord raadpleegde; en toen werden zijn oogen geopend, en zag hij, dat het geheel en al vol was van DE LIEFDE TOT

GOD, EN DE LIEFDE JEGENS DEN NAASTE, dus dat het zoo was, als de Heer zegt, namelijk dat aan deze twee geboden de Wet en de Profeten hangen, dat is, het gansche Woord. Van dien tijd aan werd hij innerlijk overgebracht in het zuiden tegen het westen, en aldus in een ander huis, van waaruit hij met mij sprak, zeggende, dat nu dat, wat hij over de naastenliefde schreef, niet verdween als eerder, maar dat het den volgenden dag donker verscheen. Waarover ik mij verwonderde was dit, dat men, wanneer hij loopt, zijn schreden kloppen hoort, zooals bij hen, die in met ijzer beslagen schoenen over een steenen vloer loopen. Hieraan moet nog toegevoegd worden, dat hij, wanneer eenige nieuwelingen uit de wereld zijn kamer binnentraden om hem te spreken en hem te zien, een van de magische geesten ontbood, die door fantasieën verschillende fraaie gedaanten konden aanbrenge, en die dan zijn kamer tooiden met versieringen en met gebloemde tapijten en ook met iets als een bibliotheek in het midden; maar zoodra de bezoekers heengingen, verdwenen deze gedaanten, en de vroegere kalklaag en leegte keerden weer terug; maar dit geschiedde, toen hij in zijn vorigen staat was.

798. Over CALVIJN hoorde ik het volgende: I. Toen hij voor het eerst in de geestelijke wereld aanspoelde, ge loofde hij niet anders, dan dat hij nog in de wereld was, waar hij geboren was; en hoewel hij van de hem aanvankelijk toegevoegde Engelen hoorde, dat hij nu in hun wereld was, en niet in zijn vorige, zeide hij: Ik heb hetzelfde lichaam, dezelfde handen en dergelijke zinnen. Maar de Engelen onderrichtten hem, dat hij nu in een substantieel lichaam was, en dat hij tevoren niet alleen in dit zelfde lichaam, maar ook in een materieel lichaam geweest was, hetwelk het substantieele omkleed had; en dat het materieele lichaam was afgeworpen, terwijl het substantieele lichaam, waardoor de mensch een mensch is, was overgebleven. Dit verstond hij aanvankelijk, maar den volgenden dag keerde hij tot zijn vorig geloof terug, dat hij zich nog in de wereld bevond, waar hij geboren was. Dit kwam, omdat hij een zinnelijk mensch was, die niets geloofde dan wat hij uit de objecten van de zinnen des lichaams in zich opnam; daardoor was het geschied, dat hij alle dogma's van zijn geloof uit zijn eigen inzicht had opgemaakt, en niet uit het Woord. Dat hij het Woord aanhaalde, geschiedde ter wille van het gewone volk, om zijn instemming te winnen. II. Na deze eerste periode zwierf hij, na de Engelen verlaten te hebben, rond en vorschte uit, waar diegenen waren, die van de oude tijden af aan de VOORBESCHIKKING hadden geloofd; en hem werd gezegd, dat zij van daar verwijderd waren, en opgesloten en overdekt, en dat er tot hen geen toegang was dan van den achterkant onder het land; maar dat nochtans de discipelen van Godschalk

nog vrij rondloopen, en zich somtijds vergaderen op een plaats, die in de geestelijke taal Pyris wordt genoemd. En daar hij omgang met hen begeerde, werd hij tot een groep gebracht, waar eenigen van hen stonden; en toert hij onder hen kwam, was hij in de verlustiging zijns harten, en knoopte met hen een innerlijke vriendschap aan. iii. Maar nadat de aanhangers van Godschalk tot hun broeders in het hol waren weggevoerd, kwam verveling over hem, en daarom zocht hij hier en daar een toevlucht, en ten slotte werd hij in een zeker gezelschap opgenomen, waar louter eenvoudige lieden en onder hen ook godsdienstige waren; en toen hij bemerkte, dat zij hoegenaamd niets over de voorbeschikking wisten en ook niets daarvan vatten konden, begaf hij zich naar een hoek van dit gezelschap, en hield zich daar langen tijd verborgen, en opende ook niet den mond over eenige aangelegenheid der Kerk. Hierin was voorzien, opdat hij zou terugkomen van zijn dwaling aangaande de voorbeschikking, en opdat de scharen dergenen, die na de Dordrechtsche Synode deze afschuwelijke ketterij aanhingen, voltallig zouden worden; dezen werden allen geleidelijk weggezonden naar hun medegenooten in het hol. iv. Ten slotte werd Calvijn, toen door huidige praedestinatianen werd gevraagd, waar hij was, na gedaan onderzoek gevonden in de uitersten van een gezelschap, dat uit louter eenvoudige lieden bestond; daarom werd hij van daar weggeroepen, en gebracht tot een zekeren bewindhebber, die met dergelijken droesem was verzadigd; deze nam hem daarom in zijn huis op en bewaakte hem. en zulks zoolang, totdat de Nieuwe Hemel uit den Heer begon te worden ingesteld; en daar toen de bewindhebber, zijn bewaker, te zamen niet zijn bende werd uitgeworpen, begaf Calvijn zich naar een zeker hoerenhuis, en bleef daar een tijd lang. v. En daar hij toen over de vrijheid beschikte om rond te zwerven, en ook om dichter tot het verblijf te komen, waar ik vertoefde, werd het mij gegeven met hem te spreken, en wel eerst over den Nieuwen Hemel, namelijk dat deze heden wordt gegrondvest uit hen, die den Heer alleen als den God des Hemels en der aarde erkennen, overeenkomstig Zijn woorden bij Mattheus (hfdst. 28: 18); en dat dezen gelooven, dat Hij en de Vader één zijn (Joh. 10: 30), en dat Hij in den Vader en de Vader in Hem is, en dat wie Hem ziet en erkent, den Vader ziet en erkent (Joh. 14: 6 tot 11), en dat er dus één God is in de Kerk als in den Hemel. Op hetgeen door mij gezegd werd bewaarde hij, naar zijn gewoonte was, eerst het stilzwijgen, maar na een half uur verbrak hij de stilte, en zeide: “Was Christus niet een mensch, de zoon van Maria, die met Jozef gehuwd was; hoe kan een mensch als God worden aanbeden?” En ik zeide: “Is Jezus Christus, onze Verlosser en Zaligmaker, niet God en Mensch?” Hierop antwoordde hij: “Hij is God en

mensch, maar nochtans is de Goddelijkheid niet de Zijne, maar des Vaders.” En ik vroeg hem: “Waar is Christus dan?” Hij zeide: “Hij is in de laagste dingen des Hemels”; en dit bevestigde hij door Zijn vernedering voor den Vader, en dat Hij Zich had laten kruisigen; hieraan voegde hij schimpscheutenover Zijn eeredienst toe, die toen uit de wereld in zijn geheugen opschoten, welke in hoofdzak hierop neerkwamen, dat Zijn eeredienst niets anders dan afgoderij is; en hij wilde hieraan afgrijselijke dingen aangaande dien eeredienst toevoegen, maar de Engelen, die bij mij waren, drukten zijne lippen toe; ik echter zeide in den ijver om hem te bekeeren, dat de Heer onze Zaligmaker niet alleen God en Mensch is, maar dat ook in Hem God Mensch is, en de Mensch God, en dit bevestigde ik uit Paulus, dat in Hem al de volheid der Godheid lichamenlijk woont (Coloss. 2: 9), en uit Johannes, dat Hij de ware God en het Eeuwige Leven is (1. Brief 5: 20, 21); voorts uit deze woorden van den Heer Zelfen, dat het de wil des Vaders is, dat een ieder, die in den Zoon gelooft, het eeuwige leven heeft, en dat wie niet gelooft, het leven niet zal zien, maar de toorn Gods op hem blijft (Joh. 3: 36; hfdst. 6: 40); en bovendien dat de geloofsbelijdenis, welke de Athanasische wordt genoemd, leert, dat in Christus God en Mensch niet twee maar één zijn, en dat zij in één persoon zijn als ziel en lichaam in den mensch. Na dit gehoord te hebben, antwoordde hij: “Wat zijn al die dingen, welke gij uit het Woord hebt te voorschijn gebracht, anders dan zinledigheden. Is het Woord niet het boek van alle ketterijen, en is het dus niet gelijk een windwijzer op daken en schepen, die alnaar de wind blaast hierheen en daarheen draait? Het is de VOORBESCHIKKING ALLEEN, die alle dingen van den godsdienst beslist; zij is de woonplaats en de tent der samenkomst van alle dingen van den godsdienst; en het geloof, waardoor de rechtvaardiging en de zaligmaking geschieden, is daarin het binnenste en het heiligdom. Heeft eenig mensch vrije keuze in geestelijke dingen, en zijn niet alle dingen des heils om niet. Argumenten hier tegen en dus tegen de voorbeschikking hoor ik daarom niet anders en word ik niet anders gewaar dan als oprispingen uit den buik en als het rommelend geluid der *ingewanden* En omdat dit zoo is, heb ik bij mijzelf gedacht, dat een tempel, waarin iets anders wordt geleerd en wel uit het Woord, met de menigte die daar dan vergaderd is, gelijk een beestenkooi is, waarin schapen en wolven te zamen zijn, maar de laatsten gemuilband door de burgerlijke wetten der gerechtigheid, opdat zij zich niet op de schapen storten; onder de schapen versta ik de voorbeschikten; en dat de oratorische predikingen, die daar dan gehouden worden, niets anders zijn dan uit de borst opkomend gehik. Maar ik zal mijn belijdenis geven, zij is

deze: “Er is een God, en deze is almachtig, en er is geen heil voor anderen dan voor hen, die door God den Vader zijn uitverkoren en voorbeschikt en aan ieder ander is zijn lot, dat is, zijn noodlot, toegewezen”. Dit hoorende ontstak ik en antwoordde: “Gij spreekt afgrijselijke dingen; ga heen, booze geest. Weet gij, aangezien gij in de geestelijke wereld zijt, niet, dat er een Hemel is en dat er een hel is, en dat de voorbeschikking in zich sluit, dat aan sommigen de Hemel is toegewezen en aan sommigen de hel? Kunt gij u aldus van God een andere voorstelling vormen dan als van een tyran, die zijn gunstelingen in de stad toelaat en de overigen in de folterkamer werpt? Schaam u derhalve!” Daarna las ik hem voor, wat in het dogmatische boek der Evangelischen, de *FORMULA CONCORDIAE* genaamd, geschreven staat over de dwaalleer der *CALVINISTEN*, over den eeredienst des Heeren en over de voorbeschikking. Over den *EEREDIENST DES HEEREN* het volgende: *Het is een verdoemelijke afgoderij, wanneer men het vertrouwen en het geloof des harten in Christus niet alleen naar Zijn Goddelijke, maar ook naar Zijn Menschelijke natuur stelt, en men de eer der aanbidding naar beide wendt.* En aangaande de *VOORBESCHIKKING* dit: *Christus is niet voor alle menschen, maar voor de uitverkorenen alleen gestorven. God heeft het grootste deel der menschen tot eeuwige verdoemenis geschapen, en wil niet, dat het meerendeel bekeerd worde en leve. De uitverkorenen en de wederverwekten kunnen het geloof en den Heiligen Geest niet verliezen, ook al zouden zij alle soorten van groote zonden en misdaden begaan. Diegenen echter, die niet uitverkoren zijn, worden noodwendig verdoemd, en kunnen ook niet tot het heil komen, ook al worden zij duizendmaal gedoopt, en al naderden zij elken dag de Eucharistie, en al leidden zij bovendien een leven, zoo heilig en zoo schuldeloos als ooit geleid kan worden* (bldz. 837, 838 van de Leipziger uitgave van het jaar 1756). Na de voorlezing vroeg ik hem, of deze dingen die in dit boek geschreven zijn, uit zijn leer waren genomen, of niet; hij antwoordde, dat zij uit de zijne waren, maar dat hij zich niet herinnerde, of deze woorden zelf uit zijn pen waren gevloeid, hoewel zij van zijn mond waren uitgegaan. Dit hoorende trokken alle dienstknechten des Heeren zich van hem terug, en hij begaf zich ijlings op een weg, die naar een spelonk leidde, waar diegenen zijn, die het verfoeilijke dogma der voorbeschikking bij zichzelf bevestigd hebben. Ik sprak daarna met eenigen, die in deze spelonk zijn opgesloten, en vroeg naar hun lot; en zij zeiden, dat zij gedwongen werden om voor voedsel te arbeiden; en dat zij allen onder elkander vijanden zijn, en dat ieder een oorzaak zoekt, om den ander kwaad te doen, en dat zij het ook doen, als zij er maar een geringe aanleiding toe vinden, en dat zulks de verlustiging van hun leven uitmaakt. Men zie

verder over de voorbeschikking en de praedestinatie hetgeen boven in n. 485 tot 488 geschreven is.

799. Ik heb gesproken met verschillende anderen, zoowel met de volgelingen van deze drie als met ketteren, en het werd mij gegeven uit allen deze gevolgtrekking te maken, dat diegenen onder hen, die een leven van naastenliefde hebben geleid, en meer nog diegenen, die het ware hebben liefgehad omdat het het ware is, zich in de geestelijke wereld laten onderrichten, en de leerstellige dingen der Nieuwe Kerk aannemen. Maar dat diegenen, die zich bevestigd hebben in valscheden van den godsdienst, en ook diegenen, die een boos leven geleid hebben, zich niet laten onderrichten, en dat dezen zich stap voor stap van den Nieuwen Hemel verwijderen, en zich vergezelschappen met dergelijken, die in de hel zijn, alwaar zij zich meer en meer tegen den eeredienst des Heeren bevestigen en verharderen, en wel dermate, dat zij het niet verdragen den naam Jezus te hooren. Andersom is het echter in den Hemel, waar allen eensgezind den Heer als den God des Hemels erkennen.

De Hollanders in de geestelijke wereld.

800. In het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL werd medegedeeld, dat de Christenen, bij wie het Woord gelezen wordt, en bij wie erkenning en erkenning is van den Heer Verlosser en Zaligmaker, zich in het midden der natiën en volken der gansche geestelijke bevinden, en wel om deze reden, wijl bij hen het grootste geestelijke licht is, en het licht zich van daar als uit een middelpunt naar alle omtrekken tot in de laatste voortplant, overeenkomstig hetgeen in de verhandeling over de HEILIGE Schrift boven in n. 267 en 272 werd aangetoond. In dit Christelijk midden zijn den hervormden hunne plaatsen toegewezen overeenkomstig de opneming van het geestelijk licht uit den Heer; en aangezien de Hollanders dit licht dieper en voller in hun natuurlijk schijnsel ingevoegd bezitten, en vandaar ontvankelijker dan anderen zijn voor dergelijke dingen, die der rede zijn, hebben zij in dit Christelijk midden woningen verkregen in het oosten en het zuiden, in het oosten vanuit het vermogen om de geestelijke warmte op te nemen, en in het zuiden vanuit het vermogen om het geestelijk licht op te nemen. Dat de streken in de geestelijke wereld niet zijn gelijk de streken in de natuurlijke wereld, en dat de woningen volgens de streken woningen zijn volgens de opneming van het geloof en van de liefde, en dat in het oosten diegenen zijn, die in liefde uitmunten, en in het zuiden diegenen, die in inzicht uitmunten, zie men in het werk OVER DEN HEMEL EN DE HEL, n. 141 tot 153.

801. De reden, waarom de Hollanders in deze streken van het Christelijk midden zijn, is ook deze, omdat de handel hun eindliefde is, en het geld de tot middel dienende liefde; en die liefde is geestelijk; daar, waar echter het geld de eindliefde is, en de handel de tot middel dienende liefde, zooals bij de Joden, is die liefde natuurlijk, en spruit uit gierigheid voort. Dat de liefde tot den handel, wanneer zij het einddoel vormt, geestelijk is, komt uit haar nut, hierin dat het het algemeene goede van dienst is, waarmede het eigen goede weliswaar samenhangt, en den schijn heeft van boven het andere te gaan, daar de mensch uit zijn natuurlijken mensch denkt; maar nochtans is, wanneer de handel het einddoel is, ook deze liefde het einddoel, en in den Hemel wordt een ieder beschouwd naar de eindliefde; want de eindliefde is gelijk de heer van een koninkrijk, of gelijk de meester van een huis, en de overige liefden zijn gelijk zijn onderdanen en bedienden; en ook zetelt de eindliefde in de hoogste en binnenste dingen van het gemoed, en de middellijke liefden zijn beneden en buiten haar, en dienen haar op haar wenken. In deze geestelijke liefde zijn de Hollanders meer dan de anderen; de Joden zijn echter in de

tegenovergestelde liefde, en daarom is hun liefde tot den handel een louter natuurlijke, waarin van binnen niets vanuit het algemeene goede maar alleen vanuit het eigene verborgen ligt.

802. De Hollanders hangen vaster dan anderen aan de beginselen van hun godsdienst, en laten zich daarvan ook niet afbrengen; en wanneer zij daarvan worden overtuigd, dat dit of dat niet samenstemt, bevestigen zij het nochtans niet, maar keeren zij zich achterwaarts en blijven onbewogen; aldus verwijderen zij zich ook van de innerlijke beschouwing van het ware, want zij houden hun redelijke toegesloten onder gehoorzaamheid. Aangezien zij zoodanig zijn, worden zij derhalve na den dood, wanneer zij in de geestelijke wereld komen, op een bijzondere wijze voorbereid om de geestelijke dingen des Hemels op te nemen, die Goddelijke waarheden zijn. Zij worden niet onderwezen, daar zij niet opnemen, maar hun wordt de Hemel beschreven, van welken aard deze is, daarna wordt het hun gegeven daarheen op te klimmen en hem te zien, en dan wordt hun al, wat met hun gemoedsaard samenstemt, ingegoten; aldus teruggezonden keeren zij tot de hunnen weder met een vol verlangen van den Hemel. Indien zij dan niet dit ware opnemen, dat God één is in persoon en wezen, en dat die God de Heer Verlosser en Zaligmaker is, en dat in Hem de Goddelijke Drievuldigheid is; voorts dit ware, dat het geloof en de naastenliefde in erkentenis en spreken hoegenaamd niets bewerken zonder het leven daarvan, en dat zij uit den Heer gegeven worden wanneer men na zelfonderzoek boete doet, indien zij zich, wanneer dit geleerd wordt, daarvan afwenden, en nochtans over God denken, dat het er drie zijn wat de persoon betreft, en over den godsdienst alleen maar dat hij bestaat, worden zij in ellenden gebracht en de handel wordt hun afgenomen, totdat zij zich in den uitersten nood zien geplaatst; en dan worden zij tot diegenen geleid, die, omdat zij in de Goddelijke waarheden zijn, aan alles overvloed hebben, en bij wie de handel bloeit; en daar wordt hun vanuit den Hemel de gedachte ingegeven: “Vanwaar is het, dat zij zoo zijn?” en tevens de overdenking over hun geloof en over hun leven, namelijk dat zij de boosheden als zonden schuwen; een weinig vorschen zij ook na, en worden de samenstemming gewaar met hun eigen gedachte en overdenking. Dit geschiedt om beurten; ten slotte denken zij uit zichzelf, dat zij, om van de ellenden bevrijd te worden, evenzoo gelooven en evenzoo leven moeten; en naarmate zij dan dit geloof opnemen en dit leven der naastenliefde leven, worden hun rijkdommen en levensgeluk gegeven. Op deze wijze worden diegenen, die in de wereld eenig leven van naastenliefde geleid hebben, uit zichzelf verbeterd en tot den Hemel voorbereid. Dezen worden daarna standvastiger dan anderen,

zoodat zij standvastigheden genoemd kunnen worden; ook laten zij zich niet afleiden door eenige redeneering, begoocheling en duisternis, veroorzaakt door drogredenen en door een averechtsche ziening uit louter bevestigingen; want zij worden scherpzinniger dan zij tevoren waren.

803. De leeraren, die in hun scholen onderricht geven, leggen zich met de grootste aandacht toe op de mystische dingen van het huidige geloof, vooral zij daar die Coccejanen worden genoemd; en aangezien uit deze mystische dingen onvermijdelijk het dogma der voorbeschikking voortspruit, en deze bovendien door de Dordrechtsche Synode werd vastgesteld, wordt ook zij ingezaaid en ingeplant, gelijk een uit de vrucht van eenigen boom genomen zaad in een veld. Vandaar komt het, dat de leeken veel over de voorbeschikking onder elkander spreken, maar op verschillende manieren; sommigen omhelzen haar met beide handen, sommigen alleen maar met één hand, en lachen daarbij; sommigen werpen haar van zich als een slangachtige hagedis, want zij kennen de mystische dingen des geloofs niet, waaruit die adder is uitgebroed. Dat zij ze niet kennen, komt omdat zij door hun handelszaken in beslag worden genomen, en omdat deze mystische dingen weliswaar hun verstand aanraken, maar niet daarin dringen. Vandaar is het dogma der voorbeschikking bij de leeken, en ook bij de geestelijken, gelijk een nabootsing in menschenlijken vorm, gesteld op een klip in zee, met in de hand een groote schelp, die als van goud glanst, op het zien waarvan sommige voorbijvarende scheepskapiteins het zeil van den mast strijken om het te eeren en te vereeren, sommigen het alleen met de oogen toenikken en groeten, en sommigen het aanfluiten als een beuzelachtig iets. En het is gelijk een op een hoogen toren gestelden onbekenden vogel uit Indië, waarbij sommigen zweren, dat het een tortelduif is, sommigen vermoeden, dat het een haan is, en sommigen plechtig verzekeren en uitroepen, dat het stellig een uil is.

804. De Hollanders zijn in de geestelijke wereld zeer wel van anderen te onderkennen, aangezien zij in dergelijke kleederen verschijnen als zij in de natuurlijke wereld dragen, met dit onderscheid, dat zij, die het geloof en het geestelijke leven opnemen, in glanzender kleederen verschijnen. Dat zij in dergelijke kleederen verschijnen, komt, omdat zij standvastig in de beginselen van hun godsdienst blijven, en allen in de geestelijke wereld overeenkomstig deze gekleed worden; vandaar hebben diegenen daar witte kleederen en uit fijn lijnwaad, die in de Goddelijke waarheden zijn.

805. De steden, waarin de Hollanders wonen, zijn op een bijzondere wijze bewaakt; alle straten daarin zijn overdekt, en in de straten zijn poorten, opdat zij niet beschouwd worden vanuit de rotsen en heuvelen rondom. Dit

is voor hen gedaan ter oorzaak van de ingezaaide voorzichtigheid om hun overleggingen te verbergen en hun bedoelingen niet bekend te laten worden, want dergelijke dingen worden in de geestelijke wereld door de blikken daarop te richten aan het licht gebracht. Wanneer iemand komt met het voornemen, hun staat te onderzoeken, zoo wordt hij, wanneer hij heen wil gaan, naar de gesloten poorten der straten geleid, en dan teruggevoerd en tot verschillende andere gebracht, en zulks zoolang tot hij er meer dan genoeg van heeft, en dan wordt hij uitgelaten; dit wordt gedaan met het doel, dat hij niet wederkeert. DE VROUWEN die naar overheersching over haar mannen streven, wonen aan één zijde van de stad, en komen ook niet vaker met haar mannen samen, dan wanneer zij uitgenoodigd worden, hetgeen op wellevende wijze geschiedt; en dan leiden zij haar ook naar huizen, waar echtgenooten leven zonder de overheersching van den een over den ander, en toonen haar, hoe sierlijk en rein hun huizen zijn, en hoe aangenaam hun leven is, en dat zij dit hebben door de wederkeerige en echtelijke liefde. Zij, die hieraan aandacht geven en daardoor worden aangedaan, zien van de heerschappij af, en leven te zamen; en dan verkrijgen zij een dichter naar het midden toe gelegen woning, en worden Engelen genoemd. De reden hiervan is deze, dat de waarlijk echtelijke liefde een hemelsche liefde is, die zonder overheersching is.

De Engelschen in de geestelijke wereld.

806. Er zijn twee staten van denken bij den mensch, een uitwendige en een inwendige. In den uitwendigen staat is de mensch in de natuurlijke wereld, in den inwendigen staat is hij in de geestelijke wereld. Deze staten maken één bij de goeden, maar zij maken niet één bij de boozen. Van welken aard de mensch naar zijn inwendige is, komt zelden in de wereld uit, aangezien hij van kindsbeen af geleerd heeft, zedelijk en redelijk te zijn, en gaarne daarvoor doorgaat. Maar in de geestelijke wereld verschijnt het helder, van welken aard hij is, want dan is de mensch een geest, en de geest is de inwendige mensch. Daar het mij nu gegeven is, in gene wereld te zijn, en daar te zien van welken aard de inwendige menschen van het eene rijk en van het andere rijk zijn, zoo moet ik dit, daar het van belang is, bekend maken.

807. Wat de Engelsche natie betreft: de beteren onder hen zijn in het middelpunt van alle Christenen, omdat zij een innerlijk verstandelijk licht hebben; dit verschijnt aan niemand in de natuurlijke wereld, maar het verschijnt klaarblijkelijk in de geestelijke wereld. Dit licht ontleenen zij aan de vrijheid van spreken en schrijven, en daardoor van denken. Bij anderen, die niet in zulk een vrijheid zijn, wordt dit licht, omdat het geen uitgang vindt, verduisterd. Weliswaar is dit licht niet actief uit zichzelf, maar het wordt actief door anderen, vooral door mannen van naam en gezag; zoodra door dezen iets gezegd wordt, blinkt dit licht op. Om deze reden worden in de geestelijke wereld bestuurders over hen aangesteld, en priesters aan hen gegeven van groote vermaardheid en van voortreffelijk vernuft, bij wier uitspraken zij zich neerleggen vanwege dezen hun gemoedsaard.

808. Er heerscht onder hen een gelijkenis van gezindheden, waardoor zij met vrienden, die uit hun vaderland zijn, vertrouwelijke betrekkingen aanknoopen, en zelden met anderen. Zij verleenen elkander ook wederkeerigen bijstand, en hebben de oprechtheid lief. Zij hebben liefde voor het vaderland, en ijver voor zijn roem; en zij beschouwen de vreemdelingen gelijk iemand, die van het dak van zijn paleis af door een verrekijker schouwt naar hen, die buiten de stad wonen en rondzwerven. De staatsaangelegenheden van hun rijk nemen hun gemoederen in beslag en bezitten hunne harten, somtijds dermate dat deze hun geest aftrekken van de bestudeeringen van fijner oordeel, waardoor een hooger inzicht wordt verworven; weliswaar nemen diegenen, die zich in de scholen op dergelijke dingen toeleggen, ze in hun jeugd in zich op, maar zij gaan voorbij als een verschijnsel; maar nochtans wordt hun redelijkheid daardoor levend, en blinkt van een licht, waardoor zij schoone beelden

vormen, zooals een naar de zon gekeerd kristallen prisma regenbogen vormt, en het naar voren gekeerde vlak met goudgele kleuren verft.

809. Er zijn twee groote, op Londen gelijkende steden, waarin de meeste Engelschen na den dood komen; het werd mij gegeven, de eerste stad te zien en ook te doorwandelen. Het midden dezer stad is daar, waar in Londen de samenkomst der kooplieden is, welke Exchange wordt genoemd; daar wonen de bestuurders; boven dit midden is het oosten, daar beneden is het westen; aan de rechterzijde is het zuiden, aan de linkerzijde het noorden. In de oostelijke streek wonen zij, die meer dan de overigen een leven van naastenliefde geleid hebben; daar zijn prachtige paleizen. In de zuidelijke streek wonen de wijzen; bij hen zijn tal van blinkende dingen. In de noordelijke streek wonen zij, die meer dan de overigen de vrijheid van spreken en schrijven hebben liefgehad. In de westelijke streek wonen zij, die de rechtvaardiging door het geloof alleen aanprijzen. Aan de rechterzijde in deze streek bevindt zich de ingang tot deze stad, en ook is daar de uitgang daarvan; zij, die boos leven, worden daar uit de stad gelaten. De ouderlingen, die in het westen zijn, en de leer van het geloof alleen onderwijzen, durven de stad niet binnengaan langs de groote straten, maar langs de nauwere stegen, want in de stad zelve worden geen andere bewoners geduld dan zij, die in het geloof der naastenliefde zijn. Ik heb hen over de predikers van het westen hooren klagen, namelijk dat zij hun preeken met zulk een kunst en welsprekendheid inkleeden en daarin de hun onbekende rechtvaardiging door het geloof wikkelen, dat men niet weet of men het goede al dan niet moet doen. Zij prediken het geloof als een intrinsiek goede, maar scheiden dit van het goede der naastenliefde, dat zij naar verdienste strevend noemen, en dus niet aannemelijk voor God. Wanneer echter zij, die in de oostelijke en zuidelijke streek der stad wonen, dergelijke preeken hooren, verlaten zij de tempels, en de predikers worden daarna van hun priesterlijk ambt beroofd.

810. Ik hoorde naderhand verschillende redenen, waarom deze predikers van hun priesterlijk ambt worden beroofd; men zeide, dat de voornaamste deze is, dat zij hun preeken niet uit het Woord en dus uit den Geest Gods samenstellen, maar uit hun redelijk schijnsel en dus uit hun eigen geest. De uitgangspunten nemen zij weliswaar als inleidingen uit het Woord, maar ze raken de teksten alleen met de lippen aan en verlaten ze als dingen zonder smaak, en terstond daarop kiezen zij uit hun eigen inzicht iets smakelijks, dat zij als lekkernijen in den mond rondrollen en over de tong om en om draaien; en op deze wijze leeren zij. Men zeide, dat er daarvandaan evenmin iets geestelijks in hun voordrachten is als in het gezang van voorspellende vogels;

en dat het allegorische dingen zijn, opgesierd zooals de fraai gekrulde en met gerstemeel wit gepoederde pruiken op een kaal hoofd; de mystische dingen van hun preeken over de rechtvaardiging door het geloof alleen vergeleken zij met de uit de zee op het kamp der zonen Israëls geworpen kwakkelen, waardoor eenige duizenden stierven (Num. 11), doch de theologische dingen aangaande de naastenliefde en het geloof tevens vergeleken zij met het manna uit den Hemel. Eens hoorde ik hun ouderlingen onder elkander spreken over het geloof alleen, en ik zag een zekere door hen gevormde nabootsing, die hun geloof alleen uitbeeldde. Deze verscheen in hun schijnsel, dat een schijnsel van fantasie was, als een groote reus; maar toen het licht uit den Hemel daarop werd nedergelaten, verscheen het van boven als een monster en van onderen als een *slang*; dit ziende trokken zij zich terug, en door de omstanders werd het beeld in een poel geworpen.

811. De andere groote stad, die ook Londen genoemd wordt, is niet in het Christelijk middelpunt, maar van de eerste stad verwijderd, tegen het noorden. In deze stad komen na den dood diegenen, die innerlijk boos zijn; in het midden daarvan is een open gemeenschap met de hel, waardoor zij ook van tijd tot tijd verzwolgen worden.

812. Uit hen, die uit Engeland in de geestelijke wereld zijn, werd ik gewaar, dat zij tweeërlei theologie hebben, de eene uit de leer van hun geloof, de andere uit de leer der naastenliefde; de theologie uit de leer des geloofs hebben diegenen, die in het priesterschap worden ingewijd, en de theologie uit de leer der naastenliefde hebben velen uit de leeken, vooral zij, die in Schotland en in de grensstreken daarvan verblijf houden; met hen vreezen de aanhangers van het geloof alleen in botsing te komen, aangezien dezen met hen zoowel uit het Woord als uit de rede strijden. Deze leer der naastenliefde staat in het gebed, dat op elken Sabbath-dag in de tempels wordt voorgelezen aan hen, die tot het sacrament van het Heilig Avondmaal gaan; hierin wordt openlijk gezegd dat zij, indien zij niet in de naastenliefde zijn en de boosheden niet als zonden schuwen, zich in de eeuwige verdoemenis storten, en dat anders, zoo zij tot de Heilige Communie naderen, de duivel in hen zal varen zooals hij in Judas gevaren is.

De Duitschers in de geestelijke wereld.

813. Het is bekend, dat de inwoners van elk in verschillende provincies verdeeld rijk, niet van denzelfden genius zijn, en dat zij onder elkander afzonderlijk evenzeer verschillen, als universeel de bewoners van de verschillende klimaten op den aardbol; maar dat nochtans een gemeenschappelijke genius onder hen heerscht, die onder één koning en vandaar onder één wetgeving staan. Wat Duitschland betreft, het is meer dan de omringende rijken in tal van staten verdeeld; er is daar een keizerrijk, onder welks algemeen toezicht allen staan, maar toch beschikt de vorst van elken staat in het bijzonder over zelfheerschersrecht, want er zijn daar grootere en kleinere vorstendommen, en elke vorst is in het zijne als een monarch; en bovendien is daar de godsdienst verdeeld; in sommige vorstendommen zijn de zoogenaamde evangelischen, in sommige de hervormden, en in sommige de pauselijken. Bij zulk een verscheidenheid van regeeringen en van godsdiensten tevens laten zich de Duitschers wat gezindheden, neigingen en levens betreft niet zoo licht als de natiën en volken elders beschrijven naar de in de geestelijke wereld geziene dingen. Maar aangezien nochtans onder de volken van een en dezelfde taal overal een gemeenschappelijke genius heerscht, zoo kan deze eenigermate gezien en beschreven worden uit de tot één samengevatte voorstellingen.

814. Aangezien de Duitschers in elk vorstendom in het bijzonder onder een despotisch bewind staan, zijn zij derhalve niet in de vrijheid van spreken en schrijven zooals de Bataven en de Britten; en wanneer de vrijheid van spreken en schrijven beperkt is, zoo wordt tegelijk ook de vrijheid van denken, dat is, van de dingen in hun vollen omvang gewaarworden in dwang gehouden; want het is daarmede gesteld als met een rondom toegesloten bassin van een bron, waardoor het water daarin opstijgt tot aan de monding van de bronader, zoo-dat de ader zelve niet langer springt; de gedachte is gelijk de ader, en de spraak die daaruit voortkomt, is gelijk het bassin; in één woord, de invloed richt zich naar den uitvloed, desgelijks het verstand van boven naar zijn mate van vrijheid in het uitspreken en uitgeven van gedachten. Daarom geeft deze edele natie weinig aandacht aan dingen van oordeel, maar wel aan de dingen van het geheugen; dit is de reden, waarom de Duitschers zich voornamelijk wijden aan letterkundige geschiedenis, en in hun boeken hun vertrouwen schenken aan de mannen van naam en ontwikkeling onder hen, en hun uitspraken in grooten getale aanhalen en een of andere onderschrijven. Deze hun staat wordt in de geestelijke wereld uitgebeeld door een man, die onder zijn arm boeken draagt, en die, wanneer iemand over een ding van oordeel

redetwist, tot hem zegt: “Ik zal u het antwoord daarop geven”, en terstond een boek onder zijn arm te voorschijn haalt, en daaruit voorleest.

815. Uit dezen staat van hen komen tal van dingen voort, waaronder het volgende: zij houden de geestelijke dingen der Kerk in hun geheugen gegrift, en verheffen deze zelden in het hoogere verstand, maar laten ze alleen toe in het lagere verstand, van waaruit zij daarover redeneeren, dus geheel anders dan de vrije natiën. Dezen zijn, wat de geestelijke dingen der Kerk betreft, welke de theologische worden genoemd, gelijk de arenden, die zich tot elke hoogte verheffen, terwijl de natiën, die niet vrij zijn, gelijk zwanen in een rivier zijn. En ook zijn de vrije natiën gelijk de grootere herten met hooge geweien, die in volle ongebondenheid door velden, bosschen en wouden loopen, terwijl de niet-vrije natiën zijn gelijk herten, die in hertenkampen worden vastgehouden ten believe van den vorst. Verder zijn de volken der vrijheid gelijk vliegende paarden, die door de Ouden pegasussen genoemd werden, die niet alleen over de zeeën vlogen, maar ook over de heuvelen, die de Parnassische genoemd worden, en ook over de muzentempels aan den voet daarvan, terwijl de niet vrijgelaten volken zijn gelijk de fraai opgetuigde edele paarden in de stallen der koningen. Hieraan gelijk zijn de verschillen in oordeelen aangaande de mystische dingen der theologie. De geestelijken aldaar schrijven, zoolang zij studenten zijn, de uitspraken uit den mond der hoogleeraren in de scholen op, en bewaren deze als proeven van geleerdheid; en wanneer zij tot het priesterschap ingewijd of als lectoren aan de gymnasia aangesteld zijn, zoo putten zij, dezen van den kathedr, genen van het spreekgestoelte, hun canonieke voordrachten voor het meerendeel uit de bovenvermelde nageschreven uitspraken. Hun priesters, die niet volgens de orthodoxie onderwijzen, prediken gewoonlijk over den Heiligen Geest en over zijn wonderbaarlijke werkingen, en over de opwekking van heilige gevoelens in de harten; doch zij, die volgens de huidige orthodoxie over het geloof leeren, verschijnen aan de Engelen als getooid met een uit eikenbladeren samengevlochten krans, terwijl zij, die uit het Woord over de naastenliefde en haar werken leeren, aan de Engelen verschijnen als getooid met een uit welriekende laurierbladeren gewonden krans. De evangelischen aldaar verschijnen in hun redetwisten met de hervormden over de waarheden alsof zij de kleederen verscheuren, en wel om deze reden wijl kleederen waarheden beteekenen.

816. Ik vroeg, waar de Hamburgers in de geestelijke wereld te vinden zijn, en er werd gezegd, dat zij nergens tot één gezelschap, en nog minder tot eenige burgerij verzameld verschijnen, maar dat zij rondom verspreid en onder de

Duitschers in verschillende streken vermengd zijn; en op de vraag naar de oorzaak werd gezegd, dat dit kwam omdat hun gemoederen voortdurend rondzagen en als het ware rondzwierven buiten hun stad, en maar heel weinig daarbinnen; want zooals de staat van des menschen gemoed in de natuurlijke wereld is, van dien aard is zijn staat in de geestelijke wereld; want des menschen gemoed is zijn geest, of de posthume mensch die leeft na zijn uittrede uit het stoffelijk lichaam.

De pauselijken in de geestelijke wereld.

817. De pauselijken verschijnen in de geestelijke wereld rondom en beneden de protestanten, en zijn door tusschenruimten van hen gescheiden, en het is hun verboden deze te overschrijden; maar toch verschaffen monniken zich door slinksche kunstgrepen een gemeenschap, en ook zenden zij langs onbekende paden afgezanten om te verleiden; maar zij worden opgespoord en na gestraft te zijn worden zij of tot de hunnen teruggezonden of ternedergeworpen.

818. Na het Laatste Oordeel, dat in de geestelijke wereld plaats greep in het jaar 1757, is de staat van allen, en dus ook van hen, in dier voege veranderd, dat zij zich niet als eerder in groepen mogen vergaderen; maar er zijn voor elke liefde, zoowel voor de goede als voor de booze, wegen aangewezen, welke zij, die uit de wereld aanspoelen, terstond inslaan en zij begeven zich naar de met hun liefden overeenstemmende gezelschappen; aldus worden de boozen gevoerd tot de gezelschappen, die in de hel zijn, en de goeden tot de gezelschappen, die in den Hemel zijn; op deze wijze is daarvoor gezorgd, dat zij zichzelf niet als vroeger kunstmatige hemelen vormen. Er zijn velerlei van dergelijke gezelschappen in de wereld der geesten, die het midden houdt tusschen Hemel en hel, want er zijn er even zoovele als er geslachten en soorten van aandoeningen der liefde van het goede en het booze zijn; en in den tusschentijd voordat zij of in den Hemel verheven of in de hel nedergeworpen worden, zijn zij in geestelijke verbinding met de menschen der wereld, want ook dezen zijn in het midden tusschen Hemel en hel.

819. De pauselijken hebben in de zuidelijke streek tegen het oosten een soort van kerkeraad, waarin hun leiders samenkomen, en beraadslagen over de verschillende dingen, die tot hun godsdienst behooren, vooral hierover, hoe het gewone volk in blinde gehoorzaamheid te houden, en hoe hun heerschappij wijder uit te breiden; maar niemand wordt daarin toegelaten, die in de wereld paus is geweest, en wel om deze reden, wijl zich in zijn gemoed een gelijkenis van Goddelijk gezag heeft gehecht ter oorzake hiervan, dat hij zich in de wereld de macht des Heeren had aangematigd; evenmin wordt aan eenig kardinaal toegestaan, dezen kerkeraad binnen te gaan, en zulks vanwege hun overwicht. Nochtans verzamelen dezen zich in een ruime kamer onder genen, maar na een verblijf van eenige dagen worden zij van daar weggebracht, maar het werd niet gegeven te weten waarheen. Er is ook een andere samenkomst in de zuidelijke streek tegen het oosten; daar wordt er werk van gemaakt de lichtgeloovige menigte in den Hemel binnen te laten. Zij richten daar rondom zich heen tal van gezelschappen in, die in verschillende uitwendige

genoegens zijn; in sommige zijn dansen, in sommige concerten, in sommige processies, in sommige theaters en schouwspelen, in sommige zijn er, die door middel van fantasieën allerlei prachtige vormen vertoonen, in andere wordt alleen gebabbeld en gescherst, in sommige houdt men vriendschappelijke gesprekken met elkaar, hier over godsdienstige dingen, daar over burgerlijke aangelegenheden, en elders ook over wulpsche dingen, enzovoort. Zij laten de lichtgeloovigen alnaar den lust van een elk in een van die gezelschappen binnen, en noemen dat den Hemel. Maar allen worden na een dag of twee, dat zij daar waren, door verveling aangegrepen en gaan heen, aangezien deze verlustigingen uitwendig en niet inwendig zijn. Op deze wijze worden ook sommigen afgebracht van de lichtzinnigheden van hun geloof aangaande de macht tot het binnenlaten in den Hemel. Wat hun eeredienst in het bijzonder betreft, deze is bijna gelijk aan hun eeredienst in de wereld; deze bestaat desgelijks in missen, die gehouden worden in een taal die den geesten niet gemeenzaam is, maar is samengeflanst uit hoog klinkende woorden, die een uitwendige heiligheid en beving inboezemen, maar die zij in het geheel niet verstaan.

820. Allen die uit de aarde in de geestelijke wereld komen, worden in het begin in de geloofsbelijdenis en in den godsdienst van hun vaderland gehouden; dus eveneens de pauselijken; vandaar hebben zij altijd iemand, die over hen is aangesteld en een paus uitbeeldt dien zij ook met dergelijken ritus als in de wereld aanbidden. Het gebeurt zelden, dat iemand, die in de wereld paus is geweest, na zijn heengaan uit de wereld over hen wordt aangesteld; maar toch werd hij, die voor 30 en 40 jaren het pauselijke ambt bekleed had, over hen aangesteld, en wel om deze reden, wijl hij in zijn hart daaraan had vastgehouden, dat het Woord heiliger is dan men gelooft, en dat de Heer vereerd moet worden. Het werd mij gegeven met hem te spreken, en hij zeide, dat hij den Heer alleen aanbad, aangezien Hij God is, die alle macht heeft in den Hemel en op de aarde, overeenkomstig Zijn woorden in Mattheus 28: 18, en dat de aanroepingen der heiligen beuzelingen zijn; voorts dat hij in de wereld het voornemen had gekoesterd, deze Kerk te herstellen, maar dat hij het niet had gekund om redenen, die hij zeide. Ik heb gezien, hoe hij, toen de groote noordelijke stad, waarin de pauselijken en tevens de hervormden waren, op den dag van het Laatste Oordeel vernietigd werd, in een draagstoel weggedragen werd en naar een veilige plaats overgebracht. Aan de zijden van het groote gezelschap, waarin hij als paus optreedt, zijn gymnasia opgericht, waarheen zich diegenen begeven, die aangaande den godsdienst in het onzekere verkeerden; en daar zijn bekeerde monniken, die hun leeren

aangaande God den Zaligmaker Christus, en ook aangaande de Heiligheid des Woords; en deze monniken laten hen vrij om hun gemoederen af te wenden van de door de roomsch-katholieke kerk ingevoerde heiligmakingen. Zij, die het aannemen, worden in een omvangrijk gezelschap binnengeleid, waar diegenen zijn, die afgezien hebben van den eeredienst van paus en heiligen; wanneer zij in dit gezelschap komen, zijn zij gelijk diegenen, die uit een diepen slaap ontwaakt tot bewustzijn gekomen zijn, en gelijk diegenen, die uit de onaangenaamheden van den winter in de bekoringen van de prille lente komen, en gelijk een zeevaarder, wanneer hij de haven bereikt. En dan worden zij door hen, die daar zijn, tot gastmalen genoodigd, en men geeft hun uit kristallen bekers een edelen wijn te drinken; en ik heb gehoord, dat de Engelen uit den Hemel voor den gast een schotel nederlaten, waarop manna ligt in dergelijken vorm en van dergelijken smaak als dat, wat nedergelaten werd op het leger der zonen Israëls in de woestijn; en deze schotel wordt aan de gasten rondgedragen, en het staat een ieder vrij, daarvan te proeven.

821. Al diegenen van den katholieken godsdienst, die in de vorige wereld meer aan God dan aan het pausschap gedacht, en de werken der naastenliefde uit een eenvoudig hart gedaan hebben, en nu bemerken dat zij, na den dood leven, worden, na onderricht te zijn, dat de Heer Zelf, de Heiland, der wereld, hier regeert, gemakkelijk afgebracht van de bijgeloovigheden van dezen godsdienst. Hun valt de overgang van het pausdom tot het Christendom even licht als het binnengaan in een tempel door de geopende deuren, en als het gaan langs de wachters in de voorhoven tot het hof wanneer de koning het beveelt; en als het gelaat op te heffen en tot den Hemel, op te zien, wanneer van daar stemmen gehoord worden. Maar omgekeerd is het even bezwaarlijk, diegenen van de bijgeloovigheden van dezen godsdienst af te brengen, die tijdens hun levensloop in de wereld zelden zoo ooit aan God gedacht en dezen eeredienst alleen om zijn feestelijkheden bemind hebben, als het binnengaan in een tempel door gesloten deuren, en als het gaan langs de wachters in de voorhoven tot het hof, wanneer de koning het verbiedt, en als voor een slang in het gras, om de oogen ten hemel te heffen. Wonderbaarlijk is het, dat allen die uit die katholieke godsdienstigheid in de geestelijke wereld aanspoelen, niet daar den Eremel zien, waar de Engelen zijn; er is boven hen iets als een donkere wolk, die hun gezicht beperkt; zoodra echter een bekeerde tot de bekeerden komt, wordt de Hemel geopend, en somtijds zien zij de Engelen daar in witte kleederen, tot wie zij ook na volbrachten tijd van voorbereiding opgeheven worden.

De heiligen der pauselijken in de geestelijke wereld.

822. Het is bekend, dat de mensch van zijn ouders een ingezaaid of Overgeërfd booze heeft, maar het is weinigen bekend, waar dit booze in zijn volheid woont; het woont in de liefde tot het bezitten van de goederen van alle anderen, en in de liefde tot heerschen; want deze laatstgenoemde liefde is van dien aard, dat zij voor zoo-veel haar de teugels gevierd worden losbarst, totdat zij van begeerte blaakt om over allen te heerschen, en ten slotte als God aangeroepen en vereerd wil worden. Deze liefde is de slang, die Chavah en Adam bedroog, want zij zeide tot de vrouw: *God weet, dat, ten dage als gij van de vrucht dezès booms eet, uwe oogen geopend zullen worden*, EN DAN ZULT GIJ ZIJN ALS GOD (Gen. 3: 4, 5). Voor zooveel de mensch zich derhalve met gevierde teugels in deze liefde stort, keert hij zich van God af en keert hij zich naar zichzelf toe, en wordt hij een zelfaanbidder, en dan kan hij God aanroepen met een van eigenliefde heeten mond, maar met een hart koud van verachting van God; en dan kunnen ook de Goddelijke dingen der Kerk als middelen dienen, maar aangezien het einddoel de overheersching is, zoo liggen hem de middelen niet nader aan het hart dan voor zooveel als zij dienen. Wanneer iemand van dien aard tot de hoogste eereposten wordt verheven, zoo komt hij zich zelve in zijn beeld als Atlas voor, die den uit water en land bestaanden wereldbol op de schouders torst, en als Phoebus, die de zon met zijn paarden om de aarde draagt.

823. Aangezien de mensch uit overerving van dien aard is, worden allen, die door de pauselijke bullen werden heiligverklaard, in de geestelijke wereld' voor de oogen der anderen verwijderd en verborgen gehouden, en hun wordt alle verkeer met hun vereerders ontnomen; en zulks opdat niet deze ergste wortel der boosheden bij hen wordt opgewekt, en zij niet worden medegesleurd in de fantastische razernijen, zooals die 'bij de demons zijn. In dergelijke razernijen komen diegenen, die, terwijl zij in de wereld leven, met alle macht daarnaar streven, heiligen te worden na den dood om aangeroepen te worden.

824. Velen uit de pauselijke natie, vooral de monniken, zoeken, wanneer zij in de geestelijke wereld aankomen, de heiligen, vooral den heilige van hun orde; maar zij vinden hen niet, waarover zij zich verwonderen; doch daarna worden zij onderricht, dat zij vermengd zijn 6f met hen, die in den Hemel zijn, èf met hen, die in het lagere land zijn, en dat zij hier noch daar iets weten aangaande den eeredienst en de aanroeping van hen; en dat zij, die er iets van weten en aangeroepen willen worden, in razernijen vallen en dwaas spreken. De eeredienst der heiligen is zulk een gruwel in den Hemel, dat zij

van afgrijzen huiveren zoodra zij daarvan maar hooren, want voor zooveel aan eenig mensch een eeredienst wordt toegekend, wordt de eeredienst aan den Heer onttrokken, want op deze wijze kan niet Hij alleen vereerd worden. En wanneer niet de Heer alleen vereerd wordt, ontstaat een scheiding, die de gemeenschap en de daaruit voortvloeiende gelukzaligheid des levens wegneemt. Opdat ik weten zou, van welken aard de heiligen der pauselijken zijn, ten einde dit te kunnen bekend maken, werden er tegen de honderd uit het lagere land opgebracht, die van hun heiligverklaring wisten. Zij klommen aan den rug op, slechts eengen voor het aangezicht, en ik sprak met een van hen, van wien men zeide, dat hij Xavier was. Zoolang deze met mij sprak, was hij 'gelijk een dwaas; nochtans kon hij mij mededeelen, dat hij op zijn plaats, waar hij met anderen opgesloten is, niet dwaas is, maar dat hij telkens dwaas wordt, wanneer hij denkt, dat hij een heilige is, en aangeropen wil worden. Ik hoorde een dergelijk gemompel van hen, die achter waren. Anders is het gesteld met de zogenaamde heiligen in den Hemel; dezen weten hoegenaamd niets van hetgeen op aarde voorvalt, en het wordt hun ook niet gegeven, met wie ook van de pauselijke natie te spreken, die in dit bijgeloof is, opdat niet eenige voorstelling aangaande deze zaak bij hen binnentrede.

825. Uit dezen hun staat kan een ieder opmaken, dat de aanroepingen van hen slechts beuzelingen zijn; en bovendien kan ik verzekeren, dat zij evenmin hun aanroepingen op aarde hoopten als hun beelden het doen langs de wegen, en evenmin als de muren van een tempel, en evenmin als de vogels, die in de torens nestelen. Er wordt door hun dienaars in de wereld gezegd, dat de heiligen te zamen met den Heer Jezus Christus in den Hemel regeeren, maar dit is een verzinsel en een uitvinding; want zij regeeren niet méér met den Heer dan een stalknecht met een koning, dan een deurwachter met een rijksgroute, en dan een bode met een primaat; want Johannes de Dooper zegt aangaande den Heer *dat hij niet waardig is, den riem van Zijn schoen te ontbinden* (Markus 1: 7; Joh. 1: 27); hoeveel te minder dan zij, die van dien aard zijn!

826. Er verschijnt somtijds aan de Parijzenaars, die in de geestelijke wereld in een gezelschap zijn, een vrouw op gemiddelde hoogte, in een blinkend gewaad en met een aangezicht als van een heilige, en zij zegt dat zij GENOVEVA is; maar wanneer eenigen van hen beginnen haar te aanbidden, verandert terstond haar aangezicht en ook haar gewaad, en wordt zij gelijk een gewone vrouw; en zij berispt hen, dat zij een vrouw willen aanbidden, die onder haar genooten in geen grooter achting staat dan een dienstmaagd, en zij verwondert zich, dat de menschen der wereld zich door dergelijke onzinnigheden laten inpalmen.

827. Hieraan zal ik dit hoogst waardige toevoegen: Eens ging MARIA, DE MOEDER DES HEEEN, voorbij, en zij verscheen boven het hoofd in een wit gewaad; zij bleef een weinig toeven, en zeide, dat zij de moeder des Heeren was geweest, en dat Hij weliswaar uit haar geboren was, maar dat Hij, toen Hij God geworden was, al het menschenlijke vanuit haar had afgelegd, en dat zij Hem daarom nu aanbidt als haar God, en niet wil, dat iemand Hem als haar zoon erkent, aangezien in Hem alles Goddelijk is.

De Mahomedanen in de geestelijke wereld.

828. De Mahomedanen verschijnen in de geestelijke wereld achter de pauselijken in het westen, en vormen als het ware den omtrek. Dat zij het dichtst achter de Christenen verschijnen, komt omdat zij onzen Heer als den grootsten Profeet, den Wijste van allen, die in de wereld werd gezonden om de menschen te leeren, en ook als den Zoon van God erkennen. Een ieder woont in die wereld op een afstand van het middelpunt, waar de Christenen zijn, overeenkomstig de belijdenis van den Heer en van den éénen God, want deze verbindt de gezindheden met den Hemel, en maakt hun afstand van het oosten, waarboven de Heer is.

829. Aangezien de godsdienst in de hoogste dingen bij den mensch zetelt, en zijn lagere dingen vanuit 'de hoogste leven en blinken, en aangezien Mahomed te zamen met den godsdienst hun gezindheden in beslag neemt, zoo doet zich aan hun blikken altijd een Mahomed voor, en opdat zij hun aangezichten naar het oosten wenden waarboven de Heer is, wordt hij onder het Christelijk midden gesteld. Het is niet Mahomed zelf, die den Koran schreef, maar een ander die het ambt daarvan vervult. Ook is het niet altijd dezelfde, maar hij wordt afgewisseld. Eens was het iemand uit Saksen, die door de Algerijnen gevangen genomen en Mahomedaan geworden was. Daar hij een Christen was geweest, werd hij' somtijds gedreven om met hen over den Heer te spreken, date Hij niet de zoon van Jozef was' geweest, maar de Zoon van °God Zelfen was. Op dezen Mahomed volgden later anderen. Op de plaats, waar deze uitbeeldende Mahomed zijn zetel heeft, verschijnt een vuur als van een kleine fakkel, opdat hij onderkend worde; maar dit vuur is voor geen anderen dan voor de Mahomedanen zichtbaar.

830. Mahomed zelf, die den Koran schreef, komt heden ten dage niet te voorschijn; mij werd gezegd, dat hij in de eerste tijden over hen was aangesteld, maar dat hij, aangezien hij over alle dingen van hun godsdienst als God heerschen wilde, van zijn zetel, dien hij onder de Pauselijken had, werd afgestooten, en naar de rechterzijde nabij het zuiden nedergezonden. Eens werd een gezelschap van Mahomedanen door boosaardigen aangedreven, om Mahomed als God te erkennen. Om den opstand te dempen werd Mahomed uit het lagere land omhoog gebracht en getoond, en toen verscheen hij ook aan mij. Hij verscheen gelijk de lichamelijke geesten, die geen innerlijke gewaarwording hebben, met een aangezicht dat tegen zwart aan was; en ik hoorde hem deze woorden spreken: "Ik ben uw Mahomed", en terstond was hij als het ware verzwolgen.

831. De Mahomedanen zijn den Christenen vijandig gezind, voornamelijk wegens het geloof in drie Goddelijke personen, en wegens den daaruit voortvloeienden eeredienst van drie goden als even zoovele scheppers, en den roomsch-katholieken bovendien wegens hun kniebuigingen voor beelden; en vandaar noemen zij dezen afgodendienaren en genen fanatici, zeggende, dat zij God driehoofdig maken, en dat zij hardop één en zachtjes drie zeggen, en dat zij bijgevolg de Almacht uiteenrijten, en uit de eene en die van den Eene er drie maken; en dat zij aldus gelijk faunen zijn met drie hoornen, een voor elken God, en tevens drie voor één; en dat zij aldus bidden, aldus zingen en aldus van de kansels af galmen.

832. De Mahomedanen hebben, als alle natiën, die één God erkennen, en het gerechte liefhebben, en het goede uit godsdienst doen, hun Hemel, maar buiten den Christelijken. Doch de Mahomedaansche Hemel is in tweeën verdeeld; in den lageren leven zij op eerbare wijze met meerdere vrouwen, maar van daaruit worden geen anderen in den hoogerem Hemel opgeheven, dan alleen zij, die van bijwijven afzien en den Heer, onzen Zaligmaker, en tevens Zijn heerschappij over den Hemel en de hel erkennen. Ik heb gehoord, dat het hun onmogelijk is, te denken dat God de Vader en onze Heer één zijn, maar dat het hun mogelijk is, te gelooven dat Hij heerscht over de Hemelen en de hellen, omdat Hij de Zoon van God den Vader is. Het is door dit geloof bij hen, dat het hun uit den Heer gegeven wordt, in den hoogerem Hemel op te klimmen.

833. Dat de Mahomedaansche godsdienst door meer rijken werd aangenomen dan de Christelijke godsdienst, kan voor diegenen een aanstoot zijn, die over de Goddelijke Voorzienigheid denken, en tevens gelooven, dat niemand zalig kan worden, dan hij alleen die als Christen geboren is; doch de Mahomedaansche godsdienst is geen aanstoot voor hen, die gelooven, dat alle dingen tot de Goddelijke Voorzienigheid behooren; dezen vorschten na, waarin zij gelegen is, en vinden het ook. Zij is hierin gelegen, dat de Mahomedaansche godsdienst den Heer erkent als den grootsten Profeet, den Wijste van allen, en ook als den Zoon van God. Doch aangezien zij den Koran tot het eenige boek van hun godsdienst gemaakt hebben, en vandaar Mahomed, die den Koran geschreven heeft, in hun gedachten zetelt, en zij eenigen eeredienst aan hem wijden, denken zij weinig aan onzen Heer. Opdat men ten volle wete, dat deze godsdienst door des Heeren Goddelijke Voorzienigheid werd opgewekt, om de afgoderijen van tal van natiën te verdelgen, zal het in een zekere volgorde worden gezegd; doch eerst iets over den oorsprong der afgodendiensten. Vóór dezen godsdienst was een afgodische eeredienst verspreid over zeer vele

koninkrijken van den aardbol; de oorzaak hiervan was deze, dat de Kerken vóór de Komst des Heeren alle uitbeeldende Kerken waren. Van dien aard was ook de Israëlietische Kerk; aldaar waren de tabernakel, de kleederen van Aharon, de slachtoffers, alle dingen van den tempel in Jeruzalem, en ook de inzettingen uitbeeldingen; en bij de Ouden bestond de wetenschap der overeenstemmingen, die ook de wetenschap der uitbeeldingen is, de eigenlijke wetenschap der wetenschappen, bovenal beoefend door de Egyptenaren; vandaar hun hieroglyphische dingen. Uit deze wetenschap wisten zij wat alle soorten van dieren beteekenden, voorts wat alle soorten van boomen, alsmede wat de bergen, heuvelen, rivieren, bronnen; alsmede wat zon, maan en sterren. Door deze wetenschap hadden zij ook erkentenis van de geestelijke dingen, aangezien de dingen die uitgebeeld werden, die zoodanige dingen zijn welke tot de geestelijke wijsheid bij de Engelen in den Hemel behooren, de oorsprongen waren. Daar nu hun geheele eeredienst uitbeeldend was, en uit louter overeenstemmingen bestond, hielden zij hun eeredienst op de bergen en de heuvelen, en ook in bosschen en tuinen; en heiligden zij de bronnen, en maakten bovendien gesneden beelden van paarden, ossen, kalveren, lammeren, ja zelfs van vogels, visschen en slangen. en stelden deze naast de tempels en in de voorhoven daarvan, en ook in hun huizen, in een volgorde overeenkomstig de geestelijke dingen der Kerk, waarmede zij overeenstemden, of die zij uitbeeldden en vandaar beteekenden. Na verloop van tijd, toen de wetenschap der overeenstemmingen in vergetelheid was geraakt, begon het nageslacht de gesneden beelden zelve als in zich-zelve heilig te vereeren, niet wetend, dat de Ouden, hun voorouders, niets heiligs daarin gezien hadden, maar alleen dit, dat zij overeenkomstig de overeenstemmingen, heilige dingen uitbeeldden. Hieruit zijn de afgodendiensten ontstaan, die zoovele rijken der wereld vervulden. Opdat deze afgodendiensten zouden worden uitgeroeid, is het vanuit des Heeren Goddelijke Voorzienigheid geschied, dat een nieuwe, aan den genius der oosterlingen aangepaste godsdienst werd opgericht, waarin ook iets was uit de beide Testamenten des Woords, en die leerde, dat de Heer in de wereld gekomen is, en dat Hij de grootste Profeet is, de Wijste van allen, en de Zoon van God. Dit geschiedde door Mahomed, naar wien deze godsdienst genoemd is. Hieruit blijkt duidelijk, dat deze godsdienst vanuit des Heeren Goddelijke Voorzienigheid opgewekt en, als gezegd, aan den genius der oosterlingen aangepast werd, teneinde de afgodendiensten van zoovele natiën te verdelgen, en eenige erkentenis te geven aangaande den Heer, voordat zij in de geestelijke wereld zouden komen, hetgeen na den dood geschiedt. Deze godsdienst zou niet door zooveel koninkrijken zijn

aangenomen, en zou de afgodendiensten aldaar niet hebben kunnen uitroeien, wanneer hij niet in overeenkomst was gebracht met hun denkvoorstellungen, en vooral wanneer de veelwijverij niet was toegestaan, ook om deze reden, wijl de oosterlingen zonder deze toestemming meer dan de Europeanen in afschuwelijke echtbreuken ontbrand en te gronde gegaan zouden zijn.

834. Eens werd het mij gegeven, gewaar te worden, van welken aard de warmte van hun polygamisché liefde is; ik sprak met iemand, die de plaats van Mahomed had ingenomen, en deze plaatsvervanger liet, na eenig onderhoud met hem uit de verte, naar mij een ebbenhouten lepel overbrengen en andere dingen, welke een aanwijzing waren, dat zij van hem kwamen; en tegelijkertijd werd van verscheidene plaatsen uit een gemeenschap geopend voor de warmte van hun polygamische liefde, welke, van eenige plaatsen uit, gevoeld werd als de warmte in badkamers na genomen bad; van sommige plaatsen uit als de warmte in keukens, waar vleesch gekookt wordt; van sommige plaatsen uit als de warmte in gaarkeukens, waarin onwelriekende spijzen ten verkoop liggen ten toon gesteld; van sommige plaatsen uit als de warmte in laboratoria van apothekers, waar emulsies en dergelijke dingen bereid worden; van sommige plaatsen uit als de warmte in bordeelen en gemeene kroegen; en van sommige plaatsen uit als de warmte in winkels, waar huiden, leder en schoenen verkocht worden. Er lag in deze warmte ook iets ransigs, scherps en branderigs, voortkomende uit de jaloezie. Maar de warmte in de Christelijke Hemelen is, wanneer het aangename van hun liefde als geur wordt waargenomen, welriekend gelijk de geur in tuinen en wijngaarden, en gelijk in rozenperken, en hier en daar als in reukwerk-winkels, en elders als in wijnpersen en in wijnkelders. Dat de verlustigingen der liefden in de geestelijke wereld meermalen als geuren worden waargenomen, werd hier en daar in mijn GEDENKWAARDIGHEDEN aan het einde der hoofdstukken aangetoond.

De Afrikanen in de geestelijke wereld, en ook iets over de natiën.

835. De natiën, die niets aangaande den Heer weten, verschijnen in de geestelijke wereld buiten diegenen, die van Hem weten, maar toch zoo, dat de laatste omtrekken door geen anderen gevormd worden dan door hen, die volslagen afgodendienaren zijn, en in de vorige wereld zon en maan hebben aanbeden. Diegenen echter, die één God erkennen en zulke geboden als in den Decaloog staan, tot een zaak van den godsdienst en vandaar van het leven maken, staan in meer onmiddellijke gemeenschap met de Christenen in het midden want de gemeenschap wordt aldus niet onderbroken door de Mahomedanen en de pauselijken. De natiën zijn ook onderscheiden naar hun genius en naar hun vermogen om het licht door de Hemelen uit den Heer op te nemen; want er zijn daaronder, die innerlijk, en er zijn er die uiterlijk zijn, hetgeen zij gedeeltelijk aan het klimaat, gedeeltelijk aan hun afstamming, gedeeltelijk aan de opvoeding, en gedeeltelijk aan den godsdienst ontleenen. De Afrikanen zijn innerlijker dan de overigen.

836. Allen, die één God, Schepper van het heelal, erkennen en vereeren, koesteren aangaande God de voorstelling als van een Mensch; zij zeggen, dat niemand van God een andere voorstelling kan hebben. Wanneer zij hooren, dat sommigen aangaande God een voorstelling als van aether of van een wolk koesteren, vragen zij, waar dezen zijn; en wanneer gezegd wordt, dat zij onder de Christenen zijn, ontkennen zij, dat dit mogelijk is. Maar men antwoordt hun, dat zij een dergelijke voorstelling hebben om deze reden, wijl God in het Woord een Geest wordt genoemd, en zij denken over den geest niet anders dan als over een aethersubstantie of een wolkvorm, niet wetend, dat elke geest en elke Engel mensch is. Maar nochtans werd een onderzoek daarnaar ingesteld, of hun geestelijke voorstelling gelijk is aan hun natuurlijke voorstelling, en er werd bevonden, dat zij niet gelijk is bij hen, die den Heer Zaligmaker innerlijk erkennen als God van Hemel en aarde. Ik hoorde een zeker ouderling zeggen, dat niemand een voorstelling kan hebben van het Goddelijk Menschelijke; en ik zag, hoe hij werd overgebracht naar verschillende natiën, naar de innerlijke, en ook naar hun Hemelen; en ten slotte naar den Christelijken Hemel; en overal werd hem een mededeeling van hun innerlijke gewaarwording aangaande God gegeven, en hij bemerkte, dat zij geen andere voorstelling van God hadden dan de voorstelling van een Goddelijk Mensch, en dat door geen ander de mensch, die een beeld en gelijkenis is, had kunnen geschapen worden.

837. Aangezien de Afrikanen meer dan de overigen over innerlijk oordeel beschikken, had ik met hen gesprekken over onderwerpen van diepere navorsching, en eenigen tijd geleden over God, over den Heer Zaligmaker, en over den innerlijken en den uiterlijken mensch. En daar zij behagen schepten in deze gesprekken, zal ik eenige dingen mededeelen, welke zij over deze drie onderwerpen uit een innerlijk gezicht gewaarwerden. AANGAANDE GOD ZEIDEN ZIJ, dat Hij zeer zeker nedergedaald is en Zichzelfen zichtbaar aan de menschen vertoond heeft, omdat Hij hun Schepper, Beschermmer en Leider is, en omdat het menschelijk geslacht Hem toebehoort; en dat Hij alle en elk der dingen, die in de Hemelen en op aarde zijn, ziet, overziet en daarin voorziet, en de goedheden daarvan beschouwt als in Zich-zelfen, en Zichzelfen in de goedheden. De reden hier van is deze, dat Hij de Zon van den engellijken Hemel is, welke even hoog boven de geestelijke wereld zichtbaar is als de zon der aarde boven de natuurlijke wereld, en Hij, die de Zon is, ziet, overziet alle en elk der dingen, die beneden zijn, en voorziet daarin; en aangezien het Zijn Goddelijke Liefde is, die als Zon verschijnt, zoo volgt, dat Hij de grootste en de kleinste dingen voorziet van die dingen, die tot het leven behooren, en de menschen van die dingen, die tot de liefde en de wijsheid behooren; de dingen, die der liefde zijn, door de warmte daaruit, en de dingen, die der wijsheid zijn, door het licht daaruit. Zoo gij u derhalve aangaande God de voorstelling vormt, dat Hij de Zon van het heelal is, zoo zult gij stellig uit deze voorstelling Zijn Alomtegenwoordigheid, Zijn Alwetendheid en Zijn Almacht zien en erkennen.

838. Verder was er EEN GESPREK MET HEN OVER DEN HEER ZALIGMAKER; en er werd gezegd, dat God in Zijn wezen de Goddelijke Liefde is, en dat de Goddelijke Liefde is gelijk het allerzuiverste vuur; en aangezien de liefde, in zichzelfe beschouwd, naar niets anders streeft dan om één te worden met den ander, dien zij liefheeft, en de Goddelijke Liefde naar niets anders, dan om zich te vereenigen met den mensch en den mensch met zichzelfe, en wel in die mate, tot zij in hem is en hij in haar; en aangezien de Goddelijke Liefde is gelijk het allerzuiverste vuur, zoo blijkt duidelijk, dat God, omdat Hij van dien aard is, geenszins in den mensch kon zijn, noch maken, dat de mensch in Hem is, want aldus zou Hij den ganschen mensch in den ijsten rook oplossen. Maar aangezien God vanuit Zijn wezen van liefde brandde om Zichzelfen met den mensch te verbinden, was het noodzakelijk, dat Hij Zich omsluierte met een lichaam, dat geschikt was tot opneming en verbinding. Daarom daalde Hij neder en nam Hij het Menschelijke aan overeenkomstig de orde, vanuit Zich van de schepping der wereld aan vastgesteld, welke orde

daarin bestond, dat Hij uit een uit Zich voortgeplante kracht ontvangen, in de baarmoeder gedragen, geboren zou worden, en daarna opgroeien in wijsheid en liefde, en aldus naderen tot de vereeniging met Zijn Goddelijken oorsprong; en dat op deze wijze God is Mensch geworden, en de Mensch God. Dat dit zoo is, leert en getuigt klaarblijkelijk de Schrift over Hem, welke bij de Christenen is, en het Woord genoemd wordt; en God Zelf, die in Zijn Menschelijke Jezus Christus wordt genoemd, zegt, dat de Vader in Hem is, en Hij in den Vader; en dat wie Hem ziet, den Vader ziet; behalve tal van dingen meer over hetzelfde onderwerp. Dat God, wiens Liefde gelijk het allerzuiverste vuur is, op geen andere wijze Zich met den mensch, en den mensch met Zich vereenigen kon, ziet ook de rede. Kan het vuur der zon, zooals het in zichzelf is, den mensch aanraken en, wat nog meer is, in hem binnengaan, wanneer het niet zijn stralen met de atmosferen omhult, en zich aldus door een gematigde aan zich aangepaste warmte vertoont. Kan de zuivere aether den mensch omstroomen, en, wat nog meer is, in de luchtpijpstakken van zijn longen binnenvloeien, wanneer deze niet met lucht omringd is en zich aldus heeft aangepast. Ook kan de visch niet leven in de lucht, maar in een element, dat voor zijn leven geschikt is; ja zelfs kan ook niet een koning op aarde in eigen persoon of onmiddellijk alle en elk der dingen in zijn rijk bestieren, tenzij door middel van hoogere en lagere ambtenaren, die te zamen zijn koninklijk lichaam vormen. Ook kan de ziel van den mensch zich niet zichtbaar aan een ander vertoonen, met hem verkeerend, en hem de bewijzen van zijn liefde mededeelen, dan alleen door middel van het lichaam. Hoe zou dan God het kunnen, tenzij door het Menschelijke, dat van Hem is? Dit hoorende, werden de Afrikanen dit beter gewaar dan de overigen, aangezien zij innerlijk redelijk zijn; en een ieder stemt in overeenkomstig zijn gewaarwording.

839. Tenslotte handelde het gesprek over den INNERLIJKEN EN DEN UITERLIJKEN MENSCH; en er werd gezegd, dat de menschen, die de dingen innerlijk gewaarworden, in het licht van het ware zijn, hetwelk het licht des Hemels is, en dat de menschen die de dingen uiterlijk gewaarworden, in niet eenig licht van het ware zijn, omdat zij alleen in het licht der wereld zijn; dus dat de innerlijke menschen in het inzicht en in de wijsheid zijn, maar de uiterlijke menschen in waanzin en averechtsche ziening; dat de innerlijke menschen geestelijk zijn, daar zij uit den boven het lichaam ver heven geest denken, en daarom de waarheden in het licht zien; maar dat de uiterlijke menschen zinnelijk natuurlijk zijn, daar zij uit de begoochelingen van de zinnen van het lichaam denken; vandaar zien zij de waarheden als in een

nevel, en wanneer zij deze bij zichzelf overleggen, zien zij de valscheden als waarheden; dat de inwendige menschen zijn gelijk diegenen, die op een berg in het veld staan, of op een toren in de stad, of op een uitkijk in zee; daarentegen zijn de uitwendige menschen gelijk diegenen, die in een dal aan den voet van een berg staan, of in een kelder onder den toren, of in een bootje onder den uitkijk, en alleen datgene zien wat vlak nabij is; en verder zijn de inwendige menschen gelijk diegenen, die op de tweede of derde veidieping van een huis of paleis wonen, welks wanden doorlopende vensters van kristalglas zijn, en op de stad in haar vollen omvang rondom neerzien, en elk minste gebouw daarin kennen; de uitwendige menschen zijn echter gelijk diegenen, die in de laagste verdieping wonen, waarvan de vensters uit samengeplakt papier bestaan, en die zelfs niet een enkele straat buiten hun huis zien, maar alleen die dingen welke binnen het huis: zijn, en dan nog alleen vanuit kaars of haard. De inwendige menschen zijn ook gelijk de arenden in de hoogte, en zien wijd rondom alle dingen onder zich; en omgekeerd zijn de uitwendige menschen gelijk de hanen, die op de kippenladder met luide stem kraaien voorde hennen, die op den grond loopen; en bovendien worden de inwendige menschen gewaar, dat de dingen, die zij weten, in verhouding tot de dingen, die zij niet weten, slechts zijn als wateren in een kruik in verhouding tot wateren in een meer; daarentegen worden de uitwendige menschen niet anders gewaar, dan dat zij alles weten. Over deze uitspraken verblijdden zich de Afrikanen, omdat zij vanuit de innerlijke ziening, waarin zij uitmunten, erkenden dat het zoo is.

840. Daar de Afrikanen van dien aard zijn, vindt heden bij hen een openbaring plaats, welke, vanuit de streek waar zij begon, zich rondom verspreidt, maar niet tot aan de zeeën. Zij minachten hen die uit Europa aankomen, en die gelooven, dat de mensch zalig wordt door het geloof alleen, en dus door het denken en spreken alleen, en niet tevens door het willen en doen. Zij zeggen, dat er geen mensch met eenigen eeredienst bestaat, die niet naar zijn godsdienst leeft; en dat hij, wanneer hij het niet doet, wel niet anders dan stompzinnig en boos kan worden, aangezien hij dan niets uit den Hemel opneemt. Zij noemen ook de vernuftige boosaardigheid stompzinnigheid, omdat daarin niet het leven maar de dood is. Ik sprak eenige malen met Augustinus, die in de derde eeuw bisschop van Hippo in Afrika was; hij zeide, dat hij heden daar is, en hun den eeredienst des Heeren inblaast, en dat daar hoop is dat dit Nieuwe Evangelie zich in de naburige streken verbreidt. Ik hoorde de vreugde der Engelen over deze openbaring, namelijk hierover, dat daardoor voor hen de gemeenschap met het menscheijk redelijke geopend

wordt, dat tot nog toe gesloten was door dit universeele dogmatische, dat het verstand onder de gehoorzaamheid aan het geloof van de ecelesiastici staat.

De Joden in de geestelijke wereld.

841. De Joden verschenen vóór het Laatste Oordeel, dat in het jaar 1757 plaats vond, aan de linkerzijde van het Christelijk midden in een dal aldaar; na dit Laatste Oordeel werden zij overgebracht naar het noorden, en hun werd het verkeer met de Christenen verboden; uitgezonderd dan alleen met hen, die buiten de steden zwierven. Er zijn in die streek twee groote steden, waarheen de Joden na den dood worden overgebracht, welke steden zij vóór het Oordeel Jeruzalem noemden, maar waaraan zij daarna een anderen naam gaven, aangezien na het Oordeel onder Jeruzalem de Kerk wordt verstaan ten aanzien van de Leer, waarin de Heer alleen vereerd wordt. Er zijn in hun steden bekeerde Joden over hen aangesteld, die hen vermanen niet smadelijk over Christus te spreken, en diegenen straffen, die dit nochtans doen. De straten hunner steden zijn met vuil tot aan de enkels gevuld, en de huizen zijn vol onreinheden, waardoor zij ook zoo stinken, dat men ze niet kan naderen. Naderhand bemerkte ik dat verscheidenen van deze natie ook een verblijfplaats hadden verkregen in de zuidelijke streek, en toen ik vroeg, wie zij waren, werd gezegd, dat zij diegenen waren, die den eeredienst der overigen hadden gekleinacht, en in hun gezindheden daarover in twijfel waren geweest, of de Messias ooit zou komen, en die voorts over verschillende dingen in de wereld uit de rede gedacht en naar deze rede geleefd hadden. Het meerendeel van dezen bestaat uit Joden, die de Portugeesche worden genoemd.

842. Aan de Joden verschijnt somtijds boven op gemiddelde hoogte een Engel met een staf in de hand, en hij geeft hun te gelooven, dat hij MOZES is; en hij vermaant hen, af te zien van den waanzin, ook hier nog den Messias te verwachten, daar de Messias Christus is, die hen en allen regeert; en dat hij dit weet, en ook van Hem geweten heeft, toen hij in de wereld was. Na dit gehoord te hebben, trekken zij zich terug, en het meerendeel vergeet het weer, en weinigen onthouden het. Zij, die het onthouden, worden in synagogen gezonden, die uit bekeerden bestaan, en worden onderricht; en wanneer zij onderricht zijn, worden aan hen nieuwe kleederen in plaats van de verscheurde gegeven, en men geeft hun een fraai geschreven Woord, alsmede een niet onschone woning in de stad. Diegenen echter die het niet opnemen, worden nedergeworpen, en velen in wouden en woestijnen, waar zij onder elkander rooverijen plegen.

843. De Joden drijven in gene wereld als in de vorige handel met verschillende dingen, voornamelijk met kostbare steenen, die, zij zich langs onbekende wegen uit den Hemel verschaffen alwaar kostbare steenen in overvloed zijn.

Dat hun handel een handel met kostbare steenen is, komt omdat zij het Woord in zijn oorspronkelijke taal lezen, en de zin van zijn letter hun heilig is, en de kostbare steenen met den zin der letter overeenstemmen. Dat de geestelijke oorsprong dezer steenen de zin van de letter des Woords is, en dat daarvandaan hun overeenstemming komt, zie men boven in het hoofdstuk over DE HEILIGE SCHRIFT, n. 217, 218. Zij kunnen ook met kunstgrepen dergelijke steenen bereiden, en de fantasie aanbrengen, dat ze echt zijn, maar dezen worden door hen, die over hen zijn aangesteld, streng gestraft.

844. De Joden weten minder dan de anderen, dat zij in de geestelijke wereld zijn, maar gelooven, dat zij nog in de natuurlijke wereld zijn; de reden hiervan is deze, dat zij geheel en al uitwendige menschen zijn, en hoegenaamd niets over den godsdienst uit het innerlijke denken. Daarom spreken zij ook over den Messias op gelijke wijze als vroeger; en sommigen zeggen, dat Hij komen zal met David, en van diademen schitterend hun zal voorgaan, en hen binnenleiden zal in het land Kanaän, en onderweg door opheffing van Zijn staf de rivieren zal doen opdrogen, die zij zullen oversteken; en dat de Christenen, die zij onder elkander ook heidenen noemen, dan de slippen van hun kleederen zullen grijpen onder smeekbeden om hen te mogen vergezellen; en dat zij de rij en naar gelang van hun rijkdommen zullen opnemen, en dat dezen hen eveneens zullen dienen. Hierin bevestigen zij zich door hetgeen men leest bij Zacharia hfdst. 8: 23, en bij Jesaja hfdst. 66: 20; en aangaande David, dat hij komen zal, en hun koning en herder zal zijn (uit Jerem. hfdst. 30: 9; en uit Ezechiël hfdst. 34: 23 tot 25; hfdst. 37: 23 tot 26), waarbij zij in het geheel niet hooren willen, dat onder David aldaar onze Heer Jezus Christus wordt verstaan, en dat onder de Joden aldaar diegenen worden verstaan, die uit Zijn Kerk zullen zijn.

845. Wanneer men hun vraagt, of zij vast gelooven, dat allen in het land Kanaän zullen komen, zeggen zij, dat allen er dan komen zullen, en dat dan de gestorven Joden weder zullen opstaan, en dat zij uit hun graven in dat land zullen binnengaan. Wanneer men hun tegenwerpt, dat zij geenszins uit de graven kunnen gaan, daar zij zelve na den dood leven, zoo antwoorden zij, dat zij dan nederdalen en in hun lichaam binnentreden, en aldus leven zullen. Wanneer men zegt, dat dit land niet hen allen kan bevatten, antwoorden zij, dat het dan vergroot zal worden. Wanneer men zegt, dat het Rijk van den Messias, omdat Hij de Zoon van God is, niet zal zijn op aarde, maar in den Hemel, antwoorden zij, dat het land Kanaän dan de Hemel zal zijn. Wanneer men zegt, dat zij niet weten waar Bethlechem van Efrata ligt, alwaar de Messias geboren zal worden, volgens de voorzegging bij Micha

(hfdst. 5: 1) en bij David (Psalm 132: 6), antwoorden zij, dat de moeder van den Messias daar nochtans baren zal; en eenigen, dat daar waar zij baart, Bethlechem is. Wanneer men zegt: Hoe kan de Messias met zulke boozen leven, en dit bevestigt door verschillende plaatsen uit Jeremia, en bovenal uit het lied van Mozes (Deut. 32), dat zij de allerergsten zijn, zoo antwoorden zij, dat er onder de Joden zoowel goeden als boozen zijn, en dat daar de boozen bedoeld werden. Wanneer gezegd wordt, dat zij hun ontstaan ontleenen aan eene Kanaänietische en aan de hoererij van Juda met zijn schoondochter (Gen. 38), zoo antwoorden zij, dat het geen hoererij was; maar wanneer men hun tegenwerpt, dat Juda nochtans gebood, haar wegens hoererij uit te leiden en te verbranden, zoo gaan ze heen om te beraadslagen, en na gehouden beraadslaging zeggen zij, dat het slechts een leviraat was, hetwelk zijn tweede zoon Onan noch zijn derde zoon Schelah betrachte; en zij voegen hieraan toe, dat zeer velen van hen uit den stam van Levi zijn, die het priesterlijk ambt bekleedde; “het is voldoende, dat wij allen uit de lendenen van Abraham zijn”. Wanneer hun gezegd wordt, dat er innerlijk in het Woord een geestelijke zin is, waarin veel gehandeld wordt over Christus of den Messias, antwoorden zij, dat het niet zoo is; maar sommigen van hen zeggen, dat innerlijk in het Woord of in zijn bodem niets dan goud is; behalve andere dergelijke dingen meer.

* * *

846. Eens werd ik naar mijn geest in den engellijken Hemel gevoerd, en in een gezelschap aldaar; en toen traden eenige van de wijzen aldaar op mij toe, en zeiden: **WAT NIEUWS BRENGT GIJ VAN DE AARDE?** Ik zeide tot hen: Dit is nieuw, dat de Heer verborgenheden heeft onthuld, die in voortreffelijkheid de van het begin der Kerk tot nu toe onthulde verborgenheden te boven gaan. Zij vroegen: Welke zijn zij? Ik zeide: Zij zijn de volgende: I. Er is in alle en de afzonderlijke dingen in het Woord een **GEESTELIJKE ZIN**, die met den natuurlijken zin overeenstemt; en het Woord is door dien zin de verbinding van de menschen der Kerk met den Heer, en ook de vergezelschapping met de Engelen; en de heiligheid, des Woords zetelt in dien zin. II. De **OVEREENSTEMMINGEN**, waaruit de geestelijke zin bestaat, zijn ontdekt. En de Engelen vroegen: Hebben de bewoners der aarde te voren niet van overeenstemmingen geweten? Ik zeide: Hoegenaamd niets, en zij zijn nu reeds duizenden jaren, namelijk van Jobs tijd aan, verborgen geweest; maar bij hen, die in dien tijd en voor

dien tijd leefden, was de wetenschap der overeenstemmingen de wetenschap der wetenschappen, waarvandaan zij hun wijsheid hadden, aangezien zij daardoor de erkenenis hadden van de geestelijke dingen, die tot den Hemel en de Kerk behooren. Maar deze wetenschap is, aangezien zij in afgoderij werd veranderd, uit des Heeren Goddelijke Voorzienigheid dermate in vergetelheid geraakt en teloor gegaan, dat niemand er meer een teeken van zag. Maar nochtans is zij nu uit den Heer ontdekt, opdat er verbinding van de menschen der Kerk met Hem en vergezelschapping met de Engelen plaats vinde; en dit vindt plaats door het Woord, waarin alle en de afzonderlijke dingen overeenstemmingen zijn. De Engelen verheugden zich zeer daarover, dat het den Heer behaagd had, deze groote verborgenheid, welke duizenden jaren lang zoo diep verborgen had gelegen, te onthullen; en zij zeiden, dat dit geschied was ter wille van dit einddoel, dat de Christelijke Kerk, welke op het Woord gegrondvest wordt, en nu aan haar einde is, weder herleve en den Geest trekke door den Hemel uit den Heer. Zij vroegen, of door middel van deze wetenschap heden ontdekt is wat DE DOOP en wat HET HEILIG AVONDMAAL beteekenen, waarover men tot dusver zulke uiteenloopende gedachten heeft gekoesterd. En ik antwoordde, dat het ontdekt was. III. Verder zeide ik, dat heden uit den Heer een openbaring is gegeven aangaande HET LEVEN DER MENSCHEN NA DEN DOOD. De Engelen zeiden: Wat aangaande het leven na den dood? Wie weet niet, dat de mensch na den dood leeft? Ik antwoordde: Men weet het en men weet het niet. Men zegt, dat het niet de mensch is, maar zijn ziel, en dat deze als een geest leeft. En aangaande den geest koesteren zij een voorstelling als van wind of van aether, en zeggen, dat hij niet eerder als mensch leeft, dan na den dag van het Laatste Oordeel; en dat dan de lichamelijke dingen, die men in de wereld heeft achtergelaten, hoewel zij door de wormen, de muizen, en de visschen verteerd zijn, weder verzameld en opnieuw tot een lichaam samengevoegd worden, en dat de menschen op deze wijze zullen wederopstaan. De Engelen zeiden: Wat is dit? Wie weet niet, dat de mensch als mensch na den dood leeft, met alleen dit verschil, dat hij dan als substantieel mensch leeft, en niet als een materieel mensch als tevoren, en dat de substantieele mensch den substantieelen mensch ziet, evenzeer als de materieele mensch den materieelen mensch, en dat men niet

een enkel verschil weet, dan alleen dit, dat men in een volmaakter staat is. iv. De Engelen vroegen: Wat weet men aangaande onze wereld, en aangaande DEN HEMEL EN DE HEL? Ik antwoordde, dat zij niets wisten, maar dat heden uit den Heer ontdekt is, van welken aard de wereld is waarin de Engelen en de geesten leven, dus van welken aard de Hemel en van welken aard de hel is; voorts ook, dat de Engelen en de geesten in verbinding zijn met de menschen, behalve vele wonderbaarlijke dingen dienaangaande. De Engelen waren verblijd, dat het den Heer behaagd had, dergelijke dingen te ontdekken, opdat de mensch niet langer uit onwetendheid in het onzekere zij aangaande zijn onsterfelijkheid. v. Verder zeide ik: Het is heden uit den Heer onthuld, dat er in uwe wereld een andere ZON is dan in de onze, en dat de Zon in uwe wereld louter liefde is, en dat de zon in onze wereld louter vuur is; en dat daarom al, wat uitgaat van uwe Zon, omdat zij louter liefde is, vanuit het leven trekt; en dat al, wat uitgaat van onze zon, omdat zij louter vuur is, niets vanuit het leven trekt, en dat daarvandaan het onderscheid komt tusschen HET GEESTELIJKE EN HET NATUURLIJKE, welk onderscheid, dat tot nog toe onbekend was, eveneens ontdekt is; vanuit deze dingen is het bekend geworden, vanwaar het Licht komt, dat het menschelijk verstand met wijsheid verlicht, en vanwaar de Warmte komt, die den menschelijken wil met liefde ontsteekt. vi. Bovendien is ontdekt, dat er drie graden van leven zijn, en dat er vandaar drie Hemelen zijn; en dat in deze graden het gemoed des menschen verdeeld is, en dat vandaar de mensch met de drie Hemelen overeenstemt. De Engelen zeiden: Heeft men dit te voren niet geweten? Ik antwoordde, dat zij wisten van graden tusschen het meer en het minder, maar niets aangaande de graden tusschen het vroegere en het latere. vii. De Engelen vroegen, of er behalve deze nog andere dingen onthuld waren. Ik zeide, dat er nog verschillende dingen waren onthuld, namelijk over HET LAATSTE OORDEEL, over DEN HEER, dat Hij de God van Hemel en aarde is; dat God één is zoowel in persoon als in wezen, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is, en dat deze de Heer is; voorts aangaande DE NIEUWE KERK, die uit Hem moet worden opgericht, en aangaande DE LEER dezer Kerk; aangaande DE HEILIGHEID VAN DE HEILIGE SCHRIFT; dat ook de OPENBARING onthuld is; en bovendien aangaande de BEWONERS DER PLANETEN, en aangaande de WERELDBOLLEN in het heelal;

behalve vele gedenkwaardigheden en wonderbaarlijke dingen uit de geestelijke wereld, waardoor tal van dingen, die tot de wijsheid behooren, uit den Hemel zijn ontdekt.

- 847.** Hierna sprak ik met de Engelen daarover, dat er uit den Heer nog iets anders in de wereld onthuld is; zij vroegen, wat dit was. Ik zeide: Over de WAARLIJK ECHTELIJKE LIEFDE, en over haar geestelijke verrukkingen. En de Engelen zeiden: Wie weet niet, dat de verrukkingen der echtelijke liefde de verrukkingen van alle liefden te boven gaan; en wie kan niet denken, dat in een zekere liefde alle zaligheden, geluksgevoelens en verlustigingen zijn samengevat, welke ooit uit den Heer samengebracht kunnen worden, aangezien deze liefde overeenstemt met de liefde van den Heer en de Kerk, en dat het ontvangende vat van deze dingen de waarlijk echtelijke liefde is, welke deze dingen tot de volheid des gevoels toe kan opnemen en gewaarworden? Ik antwoordde, dat zij dit niet weten, aangezien zij zich niet tot den Heer wendden, en daarom de begeerte des vleesches niet geschuwd hebben, en op deze wijze niet konden worden wederverwekt; en de waarlijk echtelijke liefde eenig en alleen uit den Heer is, en aan diegenen gegeven wordt, die uit Hem worden wederverwekt; en dezen zijn het ook, die opgenomen worden in de Nieuwe Kerk des Heeren, welke in de Openbaring onder het Nieuwe Jeruzalem wordt verstaan. Ik voegde hieraan toe, dat ik twijfelde of men heden ten dage in de wereld wil gelooven, dat deze liefde in zichzelf geestelijk is, en vandaar uit den godsdienst, en wel om deze reden, wijl men dienaangaande slechts een lichamelijke voorstelling koestert; bijgevolg of men gelooven wil, dat deze liefde, aangezien zij zich gedraagt naar den godsdienst, geestelijk is bij de geestelijken, natuurlijk bij de natuurlijken, en louter vleeschelijk bij de echtbrekers.
- 848.** De Engelen waren zeer verheugd over deze en gene dingen, die zij gehoord hadden, maar zij werden droefenis in mij gewaar. En zij vroegen: Waarom zijt gij bedroefd? Ik zeide: Omdat deze heden uit den Heer onthulde verborgenheden, hoewel zij in voortreffelijkheid en waardigheid de tot dusver verbreide erkentnissen te boven gaan, nochtans op aarde geacht worden als van geen waarde te zijn. Hierover verwonderden de Engelen zich, en zij vroegen den Heer, hun toe te staan, in de wereld neder te zien; en zij zagen neder, en ziet, daar was louter duisternis. En er

werd hun gezegd, dat zij deze verborgenheden op een blad papier zouden schrijven en het blad zou op de aarde nedergelaten worden, en dan zouden zij wonderteekens zien. En zoo geschiedde, en ziet, het blad papier, waarop deze verborgenheden geschreven waren, werd uit den Hemel nedergelaten, en in zijn voortgang, terwijl het nog in de geestelijke wereld was, lichtte het gelijk een ster, maar toen het in de natuurlijke wereld viel, verdween het licht, en naarmate het verder viel, verduisterde het. En toen het door de Engelen werd nedergezonden in groepen, waarin zich geleerden en ontwikkelden vanuit zekere geestelijken en leeken bevonden, werd een gemompel van velen gehoord, en daaronder deze woorden: Wat is dat? Is dat wel iets? Wat maakt het uit, of wij deze dingen al dan niet weten? Zijn dat geen hersenproducten? En het scheen, alsof sommigen het papier namen, het met de vingers vouwden, oprolden en ontrolden, en ook alsof sommigen het verscheurden en met de voeten wilden vertreden. Maar zij werden uit den Heer van deze euveldaad afgehouden, en de Engelen kregen het bevel, het papier terug te nemen en het te bewaren. En aangezien de Engelen treurig werden en dachten: Tot hoelang? werd gezegd: TOT EENEN TIJD EN TIJDEN, EN EENEN HALVEN TIJD (Openb. 12: 14).

- 849.** Daarna hoorde ik een vijandig gemompel uit de lagere gebieden, en tevens deze woorden: DOE WONDEREN EN WIJ ZULLEN GELOOVEN. En ik antwoordde: Zijn deze dingen niet wonderen? En het antwoord was: Zij zijn het niet! En ik vroeg: Welke wonderen dan? En er werd gezegd: Openbaar en onthul de toekomstige dingen, en wij zullen geloof hebben! Maar ik antwoordde: Dergelijke dingen worden uit den Heer niet gegeven, want voor zooveel de mensch de toekomstige dingen weet, valt zijn rede en verstand, te zamen met de voorzichtigheid en wijsheid in werkeloosheid, verslapt en stort ineen. En wederom vroeg ik: Wat voor andere wonderen zal ik doen? En toen werd geroepen: Doe dergelijke als Mozes in Egypte! En ik antwoordde: Misschien zult gij uwe harten daartegen verharden gelijk Farao en de Egyptenaren! En er werd geantwoord: Neen! En ik zeide wederom: Geeft mij de verzekering, dat gij niet om het gouden kalf zult dansen, en het aanbidden, gelijk de nakomelingen van Jakob, die zoo deden een maand later nadat zij den berg Sinai in vuurgloed hadden gezien, en Jehovah Zelfen uit het vuur hadden hooren spreken,

dus na het wonder, dat van alle wonderen het allergrootste was; *het gouden kalf is in den geestelijken zin de wellust des vleesches*. En uit de lagere gebieden werd geantwoord: Wij zullen niet zijn gelijk de nakomelingen van Jakob! Maar toen hoorde ik uit den Hemel tot hen zeggen: Zoo gij Mozes en de Profeten, dat is, het Woord des Heeren, niet gelooft, zoo zult gij vanuit de wonderen niet meer gelooven dan de nakomelingen van Jacob in de woestijn, noch meer dan zij geloofden, toen zij met eigen oogen de wonderen zagen, die uit den Heer Zelf gedaan werden, toen Hij in de wereld was.

850. Daarna zag ik eenigen opklimmen uit de lagere gebieden, van waar deze woorden werden gehoord, en mij op een plechtigen toon aansprekende, zeiden zij: Waarom heeft uw Heer de verborgenheden, die gij zoo juist in een lange rij opsomdet, aan u, die een leek zijt, onthuld, en niet aan iemand uit de geestelijkheid? Hierop antwoordde ik: Dit ligt in het welbehagen des Heeren, die mij tot dit ambt van mijn eerste jeugd aan heeft voorbereid; maar laat ik aan u een tegenvraag doen: Waarom heeft de Heer, toen Hij in de wereld was, visschers tot discipelen uitgekozen, en niet eenigen uit de wetgeleerden, de schriftgeleerden, priesters of rabijnen? Overweegt dit onder elkander, en maakt met oordeel een gevolgtrekking, en gij zult de oorzaak vinden! Toen zij dit hoorden, ontstond een gemompel, en daarna een stilte.

851. Ik voorzie, dat velen, die de gedenkwaardigheden achter de hoofdstukken lezen, zullen gelooven, dat het uitvindzels der verbeelding zijn, maar ik verzeker in waarheid, dat het geen uitvindzels zijn, maar waarlijk geziene en gehoorde dingen, niet gezien en gehoord in een zekeren sluimerigen staat des gemoeds, maar in een staat van volledig wakker zijn. Want het heeft den Heer behaagd, Zichzelve aan mij te openbaren, en mij te zenden om de dingen te leeren, die behooren zullen tot Zijn Nieuwe Kerk, welke onder het Nieuwe Jeruzalem in de Openbaring wordt verstaan. Te dien einde heeft Hij de innerlijke dingen van mijn gemoed of van mijn geest geopend, waardoor het mij gegeven werd, in de geestelijke wereld met de Engelen te zijn, en tevens in de natuurlijke wereld met de menschen, en dit nu reeds zevenentwintig jaren lang. Wie zou in het Christelijke gebied iets geweten hebben aangaande DEN HEMEL EN DE HEL, wanneer het den Heer niet behaagd had, iemand het gezicht van zijn geest te openen, en het hem te toonen

en te leeren? Dat zulke dingen, als in de GEDENKWAARDIGHEDEN beschreven zijn, in de Hemelen verschijnen, blijkt duidelijk uit dergelijke dingen, die gezien en beschreven zijn in de Openbaring door JOHANNES, alsmede uit die, welke gezien en beschreven zijn in het Woord van het Oude Testament door de PROFETEN. In de OPENBARING deze dingen, dat hij den ZOON DES MENSCHEN zag in het midden van zeven kandelaren; dat hij den tabernakel, den tempel, de ark, het altaar in den Hemel zag; een met zeven zegelen verzegeld boek, dit geopend en paarden daarvan uitgaande; vier dieren rondom den troon; twaalfduizend uitverkorenen uit elken stam; uit den afgrond opklimmende sprinkhanen; een vrouw, die een mannelijken zoon baarde, en in de woestijn vluchtte vanwege den draak; twee beesten, het eene uit de zee, het andere uit het land, opklimmende; een Engel, vliegende in het midden des Hemels, hebbende het eeuwige Evangelie; een glazen zee met vuur vermengd; zeven Engelen, hebbende de zeven laatste plagen; fiolen, door hen uitgegoten op het land, in de zee, in de rivieren, in de zon, op den troon van het beest, in den Eufraat en in de lucht; de vrouw zittende op het scharlaken beest; den draak, die in een poel van vuur en zwavel werd geworpen; het witte paard; het groote avondmaal; den nieuwen Hemel en de nieuwe aarde; het uit den Hemel nederdalende Nieuwe Jeruzalem, beschreven naar zijn poorten, zijn muur en zijn fundamenten; voorts de rivier van het water des levens, en de boomen des levens, vruchten makende elke maand; behalve tal van andere dingen, die alle gezien werden door JOHANNES, en wel gezien toen hij naar zijn geest in de geestelijke wereld en in den Hemel was. Behalve de dingen, die gezien werden door de Apostelen na de opstanding des Heeren, alsmede daarna door PETRUS (Handel. der Apost. hfdst. 11); voorts die, welke gezien en gehoord werden door PAULUS. Verder de dingen, die gezien werden door de PROFETEN in het Oude Testament, zooals door EZECHIËL, dat hij vier dieren zag, die cherubs waren (hfdst. 1 en 10); een nieuwen tempel en een nieuwe aarde; en een Engel, die ze mat (hfdst. 40 tot 48); dat hij werd heengevoerd naar Jeruzalem, en daar gruwelen zag, en ook naar Chaldea (hfdst. 8 en 11). Het dergelijke geschiedde met ZACHARIA, namelijk dat hij een man zag rijden tusschen mirten (hfdst. 1: 8, en vervolg); dat hij vier hoornen zag, en daarna een man met een meetsnoer in de hand (hfdst. 1

en 2); dat hij een vliegende rol zag en een efa (hfdst. 5: 1, 6); dat hij vier wagens zag tusschen twee bergen, en paarden (hfdst. 6: 1 en vervolg). Desgelijks met DANIEL, namelijk dat hij vier beesten zag opklimmen uit de zee (hfdst. 7: 1 en vervolg); dat hij den Zoon des Menschen zag komende in de wolken des Hemels, wiens heerschappij niet zal voorbijgaan, en wiens koninkrijk niet vergaan zal (hfdst. 7:13, 14); dat hij de gevechten zag tusschen een ram en een bok (hfdst. 8: 1 en vervolg); dat hij den Engel Gabriël zag, en met hem sprak (hfdst. 9). Dat de knaap van Elisa wagens en vurige paarden rondom Elisa zag, en dat hij ze zag, toen zijn oogen geopend waren (II Kon. 6: 17). Hieruit, en uit tal van andere dingen in het Woord blijkt, dat de dingen, die in de geestelijke wereld bestaan, aan velen vóór en na de Komst des Heeren verschenen zijn. Wat wonder, dat zij ook nu verschijnen, terwijl de Kerk inzet of het Nieuwe Jeruzalem vanuit den Hemel nederdaalt?

Algemeene Inhoudsopgave

Het Geloof des Nieuwen Hemels en der Nieuwe Kerk in den universeelen en afzonderlijken vorm, n. 1 en 3.

Eerste Hoofdstuk: God de Schepper. De Eenheid Gods.

1. De gansche Heilige Schrift, en daaruit alle Leeren der Kerken in de Christelijke wereld leeren, dat er een God is, en dat Hij één is, n. 5 tot 7.
2. Er is een universeele invloed uit God in de zielen der menschen, dat er een God is, en dat Hij één is, n. 8.
3. Vandaar komt het, dat er in de gansche wereld niet een natie bestaat met godsdienst en gezonde rede, die niet een God erkent, en dat God één is, n. 9, 10.
4. Over de hoedanigheid van dezen eenen God weken en wijken de natiën en volken om verschillende redenen van elkander af, n. 11.
5. De menschelijke rede kan uit vele dingen in de wereld, zoo, zij wil, gewaarworden en besluiten, dat er een God is, en dat Hij één is, n. 12 tot 13.
6. Wanneer er niet één God was, zou het heeal niet hebben kunnen geschapen en in stand gehouden worden, n. 13.
7. De mensch, die God niet erkent, is uit de Kerk gebannen en verdoemd, n. 14.
8. Bij de menschen, die niet één God erkennen, maar meerdere, hangt niets van de Kerk samen, n. 15.

Het Goddelijk Zijn, dat Jehovah is.

1. Deze ééne God wordt Jehovah genoemd vanuit het Zijn, dus daarom, wijl Hij alleen Is en Zijn Zal, en wijl Hij de Eerste en de Laatste is, het Begin en het Einde, de Alfa en de Omega, n. 19.
2. Deze ééne God is de Substantie zelve en de Vorm zelf, en de Engelen en de menschen zijn substanties en vormen vanuit Hem; en voor zooveel dezen in Hem zijn en Hij in hen is, zijn zij beelden en gelijkenissen van Hem, n. 20.

4. Het Goddelijk Zijn is Zijn in zichzelf, en tegelijk Bestaan in zichzelf, n. 21, 22.
4. Het Goddelijk Zijn en Bestaan in zichzelf kan geen ander Goddelijke voortbrengen, dat Zijn en Bestaan in zichzelf is; bijgevolg is een andere God van hetzelfde Wezen niet mogelijk, n. 23.
5. De meervoudigheid van Goden in de oude eeuwen en ook in de huidige is nergens anders uit ontstaan dan uit het niet verstande Goddelijk Zijn, n. 24.

De Oneindigheid of de Onmetelijkheid en Eeuwigheid Gods.

1. God is oneindig, aangezien Hij in Zichzelve Is en Bestaat, en alle dingen in het heelal vanuit Hem zijn en bestaan, n. 28.
2. God is oneindig, aangezien Hij vóór de wereld was, dus vooraleer tijden en ruimten zijn ontstaan, n. 29.
3. God is, nadat de wereld gemaakt werd, in ruimte zonder ruimte, en in tijd zonder tijd, n. 30.
4. De Oneindigheid Gods met betrekking tot de ruimten wordt Onmetelijkheid genoemd, en met betrekking tot de tijden wordt zij Eeuwigheid genoemd, en hoewel deze betrekkingen bestaan, is er nochtans niets van ruimte in Zijn Onmetelijkheid, en niets van tijd in Zijn Eeuwigheid, n. 31.
5. De verlichte rede kan vanuit zeer veel dingen in de wereld de Oneindigheid Gods zien, n. 32.
6. Al het geschapene is eindig, en het oneindige is in de eindige dingen als in ontvangende dingen, en in de menschen als in zijn beelden, n. 33, 34.

Het Wezen Gods, dat Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is.

1. God is de Liefde zelve en de Wijsheid zelve, en deze twee maken Zijn Wezen, n. 37. God is het Goede zelf en het Ware zelf, aangezien het Goede tot de Liefde, en het Ware tot de Wijsheid behoort, n. 38.
2. God is, omdat Hij de Liefde zelve en de Wijsheid zelve is, het Leven zelf, dat het Leven in zichzelf is, n. 39, 40.
3. De Liefde en de Wijsheid maken in God één, n. 41, 42.

4. Het wezen der liefde is, anderen buiten zichzelf lief te hebben, één met hen te willen zijn, en hen vanuit zich gelukkig te maken, n. 43, 44, 45.
5. Deze dingen der Goddelijke Liefde waren de oorzaak van de schepping van het heelal, en zijn de oorzaak van de instandhouding daarvan, n. 46, 47.

De Almacht, de Alwetendheid en de Alomtegenwoordigheid Gods.

1. De Goddelijke Wijsheid heeft vanuit de Goddelijke Liefde Almacht, Alwetendheid en Alomtegenwoordigheid, n. 50, 51.
2. Gods Almacht, Alwetendheid en Alomtegenwoordigheid kunnen niet gekend worden, wanneer men niet weet, wat de orde is, en wanneer men dit niet weet, dat God de Orde is, en dat Hij tegelijk met de schepping de Orde heeft ingevoerd, zoowel in het heelal, als in alle en in elk der dingen daarvan, n. 52 tot 55.
3. Zoowel in het heelal als in alle en in elk der dingen daarvan schrijdt Gods Almacht voort en werkt volgens de wetten Zijner Orde, n. 56, 57, 58.
4. God is Alwetend, dat is, wordt gewaar, ziet en weet alle dingen in het algemeen en in het bijzonder tot de kleinste toe, welke overeenkomstig de Orde geschieden; en vanuit die ook de dingen die tegen de Orde geschieden, n. 59 tot 62.
5. God is Alomtegenwoordig uit de eerste tot de laatste dingen Zijner Orde, n. 63, 64.
6. De mensch werd tot een vorm der Goddelijke Orde geschapen, n. 65, 66, 67.
7. De mensch is voor zooveel in de macht tegen het booze en valsche vanuit de Goddelijke Almacht, en voor zooveel in de wijsheid aangaande het goede en ware vanuit de Goddelijke Alwetendheid, en voor zooveel in God vanuit de Goddelijke Alomtegenwoordigheid, als hij overeenkomstig de Goddelijke Orde leeft, n. 68, 69, 70.

De Schepping van het heelal.

1. Niemand kan zich een juiste voorstelling aangaande de schepping van het heelal verwerven, wanneer niet eenige vooruitgezonden universeele erkentnissen het verstand in een staat van gewaarwording brengen; hierover wordt gehandeld, n. 75.
2. De schepping van het heelal door vijf GEDENKWAARDIGHEDEN beschreven, n. 76, 77, 78, 79, 80.

Tweede Hoofdstuk: De Heer Verlosser.

1. Jehovah God is nedergedaald en heeft het Menschelijke aangenomen, om de menschen te verlossen en zalig te maken, n. 82, 83, 84.
2. Jehovah God daalde neder als het Goddelijk Ware, dat het Woord is, zonder nochtans het Goddelijk Goede daarvan te scheiden, n. 85 tot 88.
3. God heeft het Menschelijke aangenomen overeenkomstig Zijn Goddelijke Orde, n. 89, 90, 91.
4. Het Menschelijke, door hetwelk God Zichzelven in de wereld zond, is de Zoon Gods, n. 92, 93, 94.
5. De Heer heeft Zichzelven door de handelingen der Verlossing Gerechtigheid gemaakt, n. 95, 96.
6. De Heer heeft Zichzelven door deze zelfde handelingen met den Vader vereenigd, en de Vader Zich met Hem, n. 97 tot 100.
7. Op deze wijze is God Mensch geworden, en de Mensch God in één persoon, n. 101, 102, 103.
8. De voortschrijding tot de vereeniging was de staat van Zijn exinanitie, en de vereeniging zelve is de staat van Zijn Verheerlijking, n. 104, 105, 106.
9. Voortaan komt niemand van de Christenen in den Hemel, dan alleen hij, die in den Heer God Zaligmaker gelooft, n. 107, 108.
10. Bijvoegsel aangaande den staat der Kerk vóór de Komst des Heeren, en aangaande haar staat na haar, n. 109.

De Verlossing.

1. De Verlossing zelve was de onderwerping der hellen en de ordening der Hemelen, en door middel daarvan de voorbereiding tot een nieuwe geestelijke Kerk, n. 115, 116, 117.
2. Zonder deze Verlossing had geen mensch behouden kunnen worden, noch hadden de Engelen in den staat der ongereptheid kunnen voortbestaan, n. 118, 119, 120.
3. Aldus heeft de Heer niet alleen de menschen, maar ook de Engelen verlost, n. 121; 122.
4. De Verlossing was een zuiver Goddelijk werk, n. 123.
5. Deze Verlossing zelve kon niet anders geschieden dan door den vleesch geworden God, n. 124, 125.
6. Het lijden des kruises was de laatste verzoeking, welke de Heer als de grootste Profeet doorstond, en het was het middel tot de Verheerlijking van Zijn Menschelijke, en niet de Verlossing, n. 126 tot 131.
7. Het geloof, dat het lijden des kruises de Verlossing zelve was, is de fundamenteele dwaling der Kerk; en deze dwaling heeft, te zamen met de dwaling aangaande drie Goddelijke personen uit het eeuwige, de gansche Kerk dermate verdorven, dat er niet eenige geestelijke rest meer in haar over is, n. 132, 133.

Derde Hoofdstuk: De Heilige Geest en de Goddelijke Werking.

1. De Heilige Geest is de Goddelijke Waarheid, en ook de Goddelijke Kracht en Werking, voortgaande uit den éénen God, in wien de Goddelijke Drievuldigheid is, dus uit den Heer God Zaligmaker, n. 139, 140, 141.
2. De Goddelijke Kracht en Werking, die onder den Heiligen Geest verstaan wordt, zijn in het algemeen de hervorming en de wederverwekking, en overeenkomstig deze de vernieuwing, de levendmaking, de heiliging en de rechtvaardiging, en overeenkomstig deze de reiniging van boosheden en de vergeving der zonden, en ten slotte de zaligmaking, n. 142 tot 145.
3. Deze Goddelijke Kracht en Werking, die onder de zending van den Heiligen Geest wordt verstaan, is bij de geestelijken in het bijzonder de verlichting en de onderwijzing, n. 146, 147, 148.

4. De Heer werkt deze krachten in hen, die in Hem gelooven, n. 149, 150, 151.
5. De Heer werkt vanuit Zichzelfen uit den Vader, en niet omgekeerd, n. 153, 154, 155.
6. De geest des menschen is zijn gemoed, en al wat vanuit dit voortgaat, n. 156, 157.
7. Bijvoegsel: er wordt nergens in het Oude Testament gezegd, dat de profeten gesproken hebben uit den Heiligen Geest, maar uit Jehovah God; anders echter in het Nieuwe Testament, n. 158.

De Goddelijke Drievuldigheid.

1. Er is een Goddelijke Drievuldigheid, zijnde Vader, Zoon, en Heilige Geest, n. 164, 165.
2. Deze drie, Vader, Zoon, en Heilige Geest, zijn de drie Wezenlijkheden van den éénen God, die één maken als ziel, lichaam, en werking bij den mensch, n. 166 tot 169.
3. Vóór de schepping der wereld was deze Drievuldigheid niet, maar na de schepping der wereld, toen God is vleesch geworden, is daarin voorzien en is zij gemaakt, en toen in den Heer God Verlosser en Zaligmaker Jezus Christus, n. 170, 171.
4. De Drievuldigheid van Goddelijke personen uit het eeuwige, dus vóór de schepping der wereld, is in de denkvoorstellingen een drievuldigheid van goden, en deze kan niet opgeheven worden door de belijdenis met den mond van één God, n. 172, 173.
5. Een drievuldigheid van personen was onbekend in de Apostolische Kerk, maar zij kwam tot ontstaan door het Nicaenische Concilie, en is daaruit ingevoerd in de roomsch-katholieke kerk, en uit deze in de van haar gescheiden kerken, n. 174 tot 176.
6. Uit de Nicaenische en tevens uit de Athanasische drievuldigheid is het geloof in drie goden ontstaan, hetwelk de gansche Christelijke Kerk heeft verdorven, n. 177, 178.
7. Daaruit is die gruwel der verlating en de verdrukking voortgekomen, hoedanige niet zijn zal, en die de Heer voorzeggd heeft bij Daniël en de Evangelisten, en in de Openbaring, n. 179, 180, 181.

8. Voorts dit, dat indien niet uit den Heer een nieuwe Hemel en een nieuwe Kerk gesticht worden, niet eenig vleesch behouden zou worden, n. 182.
9. Uit de drievuldigheid van personen, waarvan een ieder afzonderlijk God is, volgens de Athanasische geloofsbelijdenis, ontstonden tal van ongerijmde en vreemdsoortige voorstellingen aangaande God, die fantasieën en misgeboorten zijn, n. 183, 184.

Vierde Hoofdstuk: De Heilige Schrift of het Woord des Heeren.

1. De Heilige Schrift of het Woord is het Goddelijk Ware zelf, n. 189 tot 192.
2. In het Woord is een geestelijke zin, die tot nu toe onbekend was, n. 193.
  - Wat de geestelijke zin is, n. 194.
  - Uit den Heer gaat voort het Goddelijk Hemelsche, het Goddelijk Geestelijke en het Goddelijk Natuurlijke, n. 195.
  - De geestelijke zin is in alle en elk der dingen des Woords; dit wordt aangetoond, n. 196, 197, 198.
  - De Heer heeft, toen Hij in de wereld was, gesproken in overeenstemmingen, dus op geestelijke wijze toen Hij op natuurlijke wijze sprak, n. 199.
  - Het is vanuit den geestelijken zin, dat het Woord op Goddelijke wijze is geïnspireerd, en in elk woord heilig is, n. 200.
  - De geestelijke zin was tot nu toe onbekend, maar bij de Ouden was deze bekend; en aangaande de overeenstemmingen bij hen, n. 201 tot 207.
  - De geestelijke zin des Woords wordt voortaan aan niemand gegeven dan aan hem, die uit den Heer in de echte waarheden is, n. 208.
  - De wonderbaarlijkheden aangaande het Woord vanuit zijn geestelijken zin, n. 209.
3. De zin van de letter des Woords is de grondslag, de houder en het firmament van zijn geestelijken en zijn hemelschen zin, n. 210 tot 213.
4. Het Goddelijk Ware is in den zin van de letter des Woords in zijn volle, in zijn heilige, en in zijn macht, n. 214, 215, 216.

- De waarheden van den zin van de letter des Woords worden verstaan onder de kostbare steenen, waaruit de fundamenteen van het Nieuwe Jeruzalem bestonden, waarover in de Openbaring; en zulks vanwege de overeenstemming, n. 217.
- De goedheden en waarheden van den zin der letter stemmen overeen met de Urim en Thummim op den efod van Aharon, n. 218.
- De waarheden en goedheden in laatsten, zooals zij in den zin van de letter des Woords zijn, worden aangeduid door de kostbare steenen in den tuin van Eden, waarin de Koning van Tyrus was, naar gezegd wordt bij Ezechiël, n. 219.
- Dezelfde werden uitgebeeld door de gordijnen, de voorhangen en de zuilen van den tabernakel, n. 220.
- Desgelijks door de uitwendige dingen van den tempel in Jeruzalem, n. 221.
- Het Woord in zijn heerlijkheid werd uitgebeeld in den Heer, toen Hij van gedaante veranderde, n. 222.
- De macht van het Woord in laatsten werd uitgebeeld door de Nazireërs, n. 223.
- Over de onuitsprekelijke macht van het Woord, n. 224.
- 5. De Leer der Kerk moet vanuit den zin van de letter des Woords geput, en door dezen bevestigd worden, n. 225, 229, 230.
  - Het Woord wordt zonder de Leer niet verstaan, n. 226, 227, 228.
  - Het echte ware, dat tot de Leer moet behooren, verschijnt in den zin van de letter des Woords alleen aan hen, die uit den Heer in verlichting zijn, n. 231, 232, 233.
- 6. Door den zin van de letter des Woords is er verbinding met den Heer, en vergezelschapping met de Engelen, n. 234 tot 239.
- 7. Het Woord is in alle Hemelen, en daaruit is de engelijke wijsheid, n. 240, 241, 242.
- 8. De Kerk is vanuit het Woord, en zij is bij den mensch van dien aard als zijn verstand van het Woord is, n. 243 tot 247.
- 9. Er is in de afzonderlijke dingen des Woords een huwelijk van den Heer en de Kerk, en vandaar een huwelijk van het goede en het ware, n. 248 tot 253.
- 10. Uit den zin van de letter des Woords kunnen ketterijen gehaald worden, maar het is schadelijk ze te bevestigen, n. 254 tot 260.

- Tal van dingen in het Woord zijn schijnbaarheden van het ware, waarin echte waarheden verborgen liggen, n. 257.
  - Door het bevestigen van de schijnbaarheden van het ware ontstaan begoochelingen, n. 258.
  - De zin van de letter des Woords is een bewaking voor de echte waarheden, die van binnen verborgen liggen, n. 260.
  - De zin van de letter des Woords werd uitgebeeld door de Cherubim, en wordt in het Woord daarmee aangeduid, n. 260.
11. De Heer heeft in de wereld alle dingen des Woords vervuld, en daardoor is Hij het Woord geworden, dat is, het Goddelijk Ware, ook in laatsten, n. 261, 262, 263.
12. Vóór dit Woord, hetwelk heden ten dage in de wereld is, bestond een Woord, dat verloren ging, n. 264, 265, 266.
13. Er is door het Woord ook licht voor hen die buiten de Kerk zijn, en het Woord niet hebben, n. 267 tot 272.
14. Wanneer het Woord niet bestond, zou niemand weten dat er een God, een Hemel en een hel, en een leven na den dood is, en nog minder dat de Heer is, n. 273 tot 276.

Vijfde Hoofdstuk: de Catechismus of de Decaloog, naar zijn inwendigen en uitwendigen zin ontvouwd.

1. De Decaloog was de heiligheid zelve in de Israëlitische Kerk; hier aangaande de heiligheid van de ark, waarin de wet lag, n. 283 tot 286.
2. De Decaloog bevat in den zin van de letter de algemeene voorschriften van het geloof en van het leven, maar in den geestelijken en hemelschen zin op alomvattende wijze alle, n. 287 tot 290.
3. EERSTE GEBOD: Er zal geen andere God voor Mijne aangezichten zijn, n. 291 tot 296.
4. TWEEDE GEBOD: Gij zult den Naam uws Gods niet ijdelijk gebruiken, want Jehovah zal niet onschuldig houden, die Zijnen Naam ijdelijk gebruikt, n. 297 tot 300.
5. DERDE GEBOD: Gedenkt den sabbatdag, dat gij dien heiligt; zes dagen zult gij arbeiden, en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbat voor Jehovah, uwen God, n. 301 tot 304.

6. VIERDE GEBOD: Eert uwen Vader en uwe Moeder,
opdat uwe dagen verlengd worden, en opdat het u wel
zij op het land, n. 305 tot 308.
7. VIJFDE GEBOD: Gij zult niet dooden, n. 309 tot 312.
8. ZESDE GEBOD: Gij zult niet echtbreken, n. 313 tot 316.
9. ZEVENDE GEBOD: Gij zult niet stelen, n. 317 tot 320.
10. ACHTSTE GEBOD: Gij zult geene valsche getuigenis
spreken tegen uwen naaste, n. 321 tot 324.
11. NEGENDE EN TIENDE GEBOD: Gij zult niet begeeren
uws naasten huis, gij zult niet begeeren uws naasten
echtgenoot, noch zijnen dienstknecht, noch zijne
dienstmaagd, noch zijnen os, noch zijnen ezel, noch
iets dat uws naasten is, n. 325 tot 328.
12. De tien geboden van den Decaloog bevatten alle dingen,
die behooren tot de liefde tot God, en alle dingen, die
behooren tot de liefde jegens den naaste, n. 329 tot 331.

Zesde Hoofdstuk: Het Geloof.

VOORREDE: Het geloof is het eerste wat den tijd betreft,
maar de naastenliefde is het eerste wat het einddoel betreft, n. 336.

1. Het zaligmakende geloof is het geloof in den Heer God
Zaligmaker Jezus Christus, n. 337 tot 339.
– Aangezien Hij de zichtbare God is, in wien de
onzichtbare is, n. 339.
2. Het geloof bestaat, kort samengevat, hierin, dat wie wel
leeft en op de rechte wijze gelooft, uit den Heer zalig
wordt gemaakt, n. 340 tot 342.
– Het eerste punt des geloofs in Hem, is de erkenning dat
Hij DE ZOON GODS Is, n. 342.
3. De mensch neemt het geloof aan daardoor, dat hij zich tot
den Heer wendt, de waarheden vanuit het Woord leert, en
daarnaar leeft, n. 343 tot 348.
– Aangaande het zijn van het geloof; aangaande het wezen
van het geloof; aangaande den staat van het geloof, en
aangaande den vorm van het geloof, n. 344 en vervolg.
– Aangaande het louter natuurlijk geloof, zijnde een
overreding, die zich als geloof voordoet, n. 345 tot 348.

4. De voorraad der als in een bundel samenhangende waarheden verhoogt en vervolmaakt het geloof, n. 349 tot 354.
  - De waarheden des geloofs laten zich tot in het oneindige vermenigvuldigen, n. 350.
  - De schikking der waarheden des geloofs is in reeksen, dus als in bundeltjes, n. 351.
  - Overeenkomstig den voorraad en den samenhang der waarheden wordt het geloof vervolmaakt, n. 352, 353.
  - De waarheden des geloofs maken, hoe talrijk zij ook zijn, en hoe verschillend zij ook verschijnen, uit den Heer één, n. 354.
  - De Heer is het Woord, Hij is de God des Hemels en der aarde, de God van alle vleesch, de God des wijngaards of der Kerk, de God des geloofs, en het Licht zelf, de Waarheid, en het eeuwige Leven; aangetoond uit het Woord, n. 354.
5. Het geloof zonder de naastenliefde is niet geloof; en de naastenliefde zonder het geloof is niet naastenliefde, en geen van beide leeft tenzij uit den Heer, n. 355 tot 361.
  - De mensch kan zichzelf het geloof verwerven, n. 356.
  - De mensch kan zichzelf de naastenliefde verwerven, n. 357.
  - De mensch kan zichzelf ook het leven des geloofs en der naastenliefde verwerven, n. 358.
  - Nochtans is niets van het geloof, en niets van de naastenliefde, en niets van het leven van beide uit den mensch, maar uit den alleenen Heer, n. 359.
  - Het onderscheid tusschen het natuurlijk geloof en het geestelijk geloof, en dit laatste is van binnen in het eerste uit den Heer, n. 360, 361.
6. De Heer, de naastenliefde en het geloof maken één, als leven, wil, en verstand in den mensch; en wanneer zij verdeeld worden, gaat elk van hen te gronde, gelijk een tot stof v ergane parel, n. 362 tot 367.
  - De Heer vloeit met al Zijn Goddelijke Liefde, met al Zijn Goddelijke Wijsheid, dus met al Zijn Goddelijk Leven in bij elk mensch, n. 364.
  - Bijgevolg vloeit de Heer met het gansche wezen des geloofs en der naastenliefde bij elk mensch in, n. 365.
  - Deze dingen, die uit den Heer invloeiën, worden door den mensch opgenomen overeenkomstig zijn staat en vorm, n. 366.

- De mensch echter, die den Heer, de naastenliefde en het geloof verdeelt, is niet een opnemende vorm maar een vernietigende vorm, n. 367.
- 7. De Heer is de naastenliefde en het geloof in den mensch, en de mensch is de naastenliefde en het geloof in den Heer, n. 368 tot 372.
  - Er is een verbinding met God, waardoor den mensch het heil en het eeuwige leven geworden, n. 369.
  - Er is geen verbinding mogelijk met God den Vader, maar met den Heer, en door Hem met God den Vader, n. 370.
  - De verbinding met den Heer is wederkeerig, en bestaat daarin, dat de mensch in den Heer is, en de Heer in den mensch, n. 371.
  - Deze wederkeerige verbinding van den Heer en den mensch geschiedt door de naastenliefde en het geloof, n. 372.
- 8. De naastenliefde en het geloof zijn te zamen in de goede werken, n. 373 tot 377.
  - De naastenliefde is wel willen, en de goede werken zijn wel doen vanuit wel willen, n. 374.
  - De naastenliefde en het geloof zijn slechts gemoedsdingen en vergankelijk, zoo zij niet, zoo het mogelijk is, in de handelingen bepaald worden en daarin te zamen bestaan, n. 375, 376.
  - Naastenliefde alleen brengt geen goede werken voort, en nog minder het geloof alleen, maar de naastenliefde en het geloof te zamen, n. 377.
- 9. Er is het ware geloof, het onechte geloof, en het huichelachtige geloof, n. 378 tot 381.
  - De Christelijke Kerk begon van haar wieg af bestookt en verscheurd te worden door scheuringen en ketterijen; waarover wordt gehandeld, n. 378.
  - Het ware geloof is eenig, en is het geloof in den Heer God Zaligmaker Jezus Christus, en het is bij hen, die gelooven, dat Hij is de Zoon van God, de God van Hemel en aarde, en één met den Vader, n. 379.
  - Het onechte geloof is elk geloof, dat van het ware geloof, hetwelk eenig is, afwijkt, en bij hen is, die van elders inklimmen, en den Heer niet als God, maar slechts alleen als mensch beschouwen, n. 380.

- Het huichelachtige geloof is geen geloof, n. 381.
- 10. Er is geen geloof bij de boozen, n. 382 tot 384.
  - De boozen hebben geen geloof, omdat het booze tot de hel behoort, en het geloof tot den Hemel, n. 383.
  - In het Christendom hebben al diegenen geen geloof, die den Heer en het Woord verwerpen, hoewel zij zedelijk leven, en redelijk, ook over het geloof, spreken, leeren, en schrijven, n. 384.

Zevende Hoofdstuk: De naastenliefde, of de liefde jegens den naaste; en de goede werken.

1. Er zijn drie universeele liefden: de liefde tot den Hemel, de liefde tot de wereld, en de eigenliefde, n. 394, 395, 396.
  - De wil en het verstand, n. 397.
  - Het goede en het ware, n. 398.
  - De liefde in het algemeen, n. 399.
  - De eigenliefde en de liefde tot de wereld in het bijzonder, n. 400.
  - De uitwendige en de inwendige mensch, n. 401.
  - De louter natuurlijke en zinnelijke mensch, n. 402.
2. Deze drie liefden vervolmaken, wanneer zij behoorlijk aan elkander zijn ondergeschikt, den mensch, maar wanneer zij niet behoorlijk aan elkander zijn ondergeschikt, verderven en verkeeren zij hem, n. 403, 404, 405.
3. Elk mensch afzonderlijk is de naaste, dien men moet liefhebben, maar overeenkomstig de hoedanigheid van zijn goede, n. 406 tot 411.
4. De mensch in het meervoud, die een kleiner en grooter gezelschap is, en de mensch, die uit deze gezelschappen is samengesteld, en die het vaderland is, is de naaste, dien men moet liefhebben, n. 412, 413, 414.
5. De Kerk is de naaste, die men in een hooger grad moet liefhebben; en het Rijk des Heeren is de naaste, dien men in den hoogsten grad moet liefhebben, n. 415, 416.
6. Den naaste liefhebben is, op zichzelf beschouwd, niet den persoon liefhebben, maar het goede, dat in den persoon is, n. 417, 418, 419.

7. De naastenliefde en de goede werken zijn twee van elkander onderscheiden dingen, zooals wel willen en wel doen, n. 420, 421.
8. De naastenliefde zelve bestaat daarin, gerecht en getrouw te handelen in ambt, zaken, en werk, waarin een ieder is, en met hen, met wie men in eenig verkeer staat, n. 422, 423, 424.
9. De WELDADEN der naastenliefde bestaan daarin, den armen te geven, en de behoeftigen bij te staan, maar met voorzichtigheid, n. 425 tot 428.
10. De PLICHTEN der naastenliefde bestaan deels in [openbare, deels in] huiselijke, en deels in private plichten, n. 429 tot 432.
11. De ONTSPANNINGEN der naastenliefde bestaan in middagmalen, avondmalen, en bijeenkomsten, n. 433, 434.
12. Het eerste der naastenliefde is, de boosheden te verwijderen, en het tweede daarvan is de goedheden te doen, die den naaste tot nut strekken, n. 435 tot 438.
13. De mensch stelt bij de betrachttingen der naastenliefde geen verdienste in de werken, wanneer hij gelooft, dat al het goede uit den Heer is, n. 439 tot 442.
14. Het zedelijke leven is, wanneer het tevens geestelijk is, naastenliefde, n. 443, 444, 445.
15. De vriendschap der liefde, aangegaan met een mensch, onverschillig van welken aard hij naar den geest is, is na den dood nadeelig, n. 446 tot 449.
16. Er bestaat onechte naastenliefde, huichelachtige en doode naastenliefde, n. 450 tot 453.
17. De vriendschap der liefde tusschen de boozen is innige haat tusschen hen, n. 454, 455.
18. De verbinding van de liefde tot God en de liefde jegens den naaste, n. 456, 457, 458.

Achtste Hoofdstuk: De Vrije Keuze.

1. De voorschriften en dogma's der huidige kerk aangaande de vrije keuze, n. 463, 464, 465.
2. De in den tuin van Eden gestelde twee boomen, de eene die van het leven, en de andere die van de wetenschap van

- het goede en het booze, beteekenen, dat den mensch
de vrije keuze gegeven werd in geestelijke dingen, n. 466 tot 469.
3. De mensch is niet het leven, maar het ontvangende vat van
het leven uit God, n. 470 tot 474.
4. De mensch wordt, zoolang hij in de wereld leeft, in
het midden tusschen Hemel en hel gehouden, en daar
in een geestelijk evenwicht, dat de vrije keuze is, n. 475 tot 478.
5. Uit de toelating van het booze, waarin de inwendige
mensch van een ieder is, blijkt ten duidelijkste, dat de
mensch vrije keuze heeft in geestelijke dingen, n. 479 tot 482.
6. Zonder de vrije keuze in geestelijke dingen zou het
Woord niet van eenig nut zijn, bijgevolg de Kerk niets zijn, n. 483, 484.
7. Zonder de vrije keuze in geestelijke dingen zou de
mensch niets hebben, waardoor hij zich zijnerzijds met
den Heer zou kunnen verbinden, en vandaar zou er geen
toerekening zijn, maar louter voorbeschikking, welke
verfoeilijk is, n. 485.
– De verfoeilijkheden van de voorbeschikking
openbaar gemaakt, n. 486, 487, 488.
8. Zonder de vrije keuze in geestelijke dingen zou God
de oorzaak van het booze zijn, en aldus zou er geen
toerekening zijn van de naastenliefde en van het geloof, n. 489 tot 492.
9. Al het geestelijke der Kerk, dat in het vrije binnentreedt,
en dat uit het vrije wordt opgenomen, blijft; niet
echter omgekeerd, n. 493 tot 496.
10. De wil en het verstand van den mensch zijn in deze vrije
keuze; maar het doen van het booze in beide werelden, in de
geestelijke en in de natuurlijke, zijn door wetten in banden
gelegd, aangezien anders het gezelschap in beide te
gronde zou gaan, n. 497, 498, 499.
- II. Indien de menschen geen vrije keuze hadden in geestelijke
dingen, zoo zouden allen in het gansche aardrijk binnen één
dag daartoe gebracht kunnen worden, in den Heer te gelooven;
maar dit kan niet geschieden, om deze reden, wijl dat, wat niet
uit vrije keuze wordt opgenomen, niet blijft, n. 500, 501, 502.
– Heden ten dage geschieden geen wonderen, omdat zij de
vrije keuze in geestelijke dingen wegnemen, en dwingen, n. 501.

Negende Hoofdstuk: Het Berouw.

1. Het berouw is het eerste der Kerk bij den mensch, n. 510, 511.
2. De wroeging, waarvan heden ten dage wordt gezegd, dat zij aan het geloof voorafgaat, en dat zij wordt gevolgd door de vertroosting van het Evangelie, is het berouw niet, n. 512 tot 515.
3. De belijdenis met den mond alleen, dat men een zondaar is, is niet berouw, n. 516 tot 519.
4. De mensch wordt geboren tot boosheden van elk geslacht, en zoo deze niet voor een deel door het berouw verwijderd worden, blijft hij daarin; en hij, die daarin blijft, kan niet zalig worden, n. 520 tot 524.
– Wat de vervulling der wet is, n. 523, 524.
5. Met de erkenenis van de zonde, en met het onderzoek van een zonde bij zichzelf, zet het berouw in, n. 525, 526, 527.
6. Het daadwerkelijk berouw bestaat daarin, zichzelf te onderzoeken, zijn zonden te kennen en te erkennen, den Heer te smeeken, en een nieuw leven in te zetten, n. 528 tot 531.
7. Het ware berouw bestaat daarin, niet alleen de handelingen zijns levens te onderzoeken, maar ook de bedoelingen van zijn wil, n. 532, 533, 534.
8. Ook diegenen doen boete, die zichzelf niet onderzoeken, maar toch van de boosheden, omdat zij zonden zijn, afzien; en deze boete wordt gedaan door diegenen, die de werken der naastenliefde uit godsdienst doen, n. 535, 536, 537.
9. De belijdenis moet voor den Heer God Zaligmaker geschieden, en dan de smeekbede om hulp en kracht, de boosheden te wederstaan, n. 538, 539, 560.
10. Het daadwerkelijke berouw is gemakkelijk bij hen, die eenige malen boete gedaan hebben, maar uiterst zwaar voor hen, die geen boete gedaan hebben, n. 561, 562, 563.
11. Wie nooit boete gedaan heeft, of nooit een blik in zichzelf geworpen en zich doorgeschikt heeft, weet ten slotte niet, wat het verdoemelijke booze en wat het heilbrengende goede is, n. 564, 565, 566.

Tiende Hoofdstuk: De Hervorming en de Wederverwekking.

1. Wanneer de mensch niet wederom verwekt, en als opnieuw geschapen wordt, kan hij het koninkrijk Gods niet ingaan, n. 572 tot 575.
2. De nieuwe verwekking of schepping geschiedt uit den Heer alleen, door de naastenliefde en het geloof als de twee middelen, terwijl de mensch medewerkt, n. 576, 577, 578.
3. Aangezien allen verlost zijn, kunnen allen wederverwekt worden, een ieder overeenkomstig zijn staat, n. 579 tot 582.
4. De wederverwekking geschiedt op gelijke wijze als de mensch ontvangen, in de baarmoeder gedragen, geboren, en opgevoed wordt, n. 583 tot 586.
5. De eerste handeling van de nieuwe verwekking wordt de hervorming genoemd, die tot het verstand behoort, en de tweede handeling wordt de wederverwekking genoemd, die tot den wil en daaruit tot het verstand behoort, n. 587 tot 590.
6. Eerst moet de inwendige mensch hervormd worden, en door dezen de uitwendige mensch, en aldus wordt de mensch wederverwekt, n. 591 tot 595.
7. Wanneer dit geschiedt, ontstaat een strijd tusschen den inwendigen en den uitwendigen mensch, en dan heerscht hij, die overwint, over den ander, n. 596 tot 600.
8. De wederverwekte mensch heeft een nieuwen wil en een nieuw verstand, n. 601 tot 606.
9. De wederverwekte mensch is in gemeenschap met de Engelen des Hemels, en de niet wederverwekte is in gemeenschap met de geesten der hel, n. 607 tot 610.
10. Voor zooveel de mensch wordt wederverwekt, worden de zonden verwijderd, en deze verwijdering is de vergeving der zonden, n. 611 tot 614.
11. De wederverwekking is niet bestaanbaar zonder de vrije keuze in geestelijke dingen, n. 615, 616, 617.
12. De wederverwekking is niet bestaanbaar zonder de waarheden, waardoor het geloof gevormd wordt, en waarmede de naastenliefde zich verbindt, n. 618, 619, 620.
– Iets aangaande het mannelijk en het vrouwelijk geslacht in het plantenrijk, n. 585.

Elfde Hoofdstuk: De Toerekening.

1. Het geloof der huidige kerk, waarvan beweerd wordt dat dit alleen rechtvaardigt, maakt met de toerekening één, n. 626, 627.
2. De toerekening, welke tot het huidige geloof behoort, is tweevoudig; de eene die van de verdienste van Christus, en de andere die van het daaruit voortvloeiende heil, n. 628 tot 631.
3. Het de verdienste en de gerechtigheid van Christus, den Verlosser, toerekenende geloof, is het eerst ontstaan door de besluiten der Nicaenische Synode aangaande de drie Goddelijke personen uit het eeuwige, welk geloof van dien tijd aan tot den tegenwoordigen toe door de gansche Christelijke wereld werd aangenomen, n. 632 tot 635.
4. Het de verdienste van Christus toerekenende geloof was niet bekend in de Apostolische Kerk, die voorafging, en het werd nergens in het Woord bedoeld, n. 636 tot 639.
5. De toerekening van de verdienste en de gerechtigheid van Christus is onmogelijk, n. 640, 641, 642.
6. Er is toerekening, maar van het goede en het booze, n. 643 tot 646.
7. Het geloof en de toerekening van de Nieuwe Kerk kunnen nooit te zamen zijn met het geloof en de toerekening der vorige kerk; en wanneer zij te zamen zijn, ontstaat zulk een botsing en zulk een tweespalt, dat het al der Kerk bij den mensch te gronde gaat, n. 647, 648, 649.
8. De Heer rekent elk mensch het goede toe, en de hel rekent elk mensch het booze toe, n. 650 tot 653.
9. Het geloof maakt samen met dat waarmede het zich verbindt, vonnis; indien het ware geloof zich verbindt met het goede, zoo valt het vonnis voor het eeuwige leven, maar indien het geloof zich verbindt met het booze, zoo valt het vonnis voor den eeuwigen dood, n. 654 tot 657.
10. Niemand wordt de gedachte toegerekend, maar de wil, n. 658, 659, 660.

Twaalfde Hoofdstuk: De Doop.

1. Zonder erkenenis van den geestelijken zin des Woords kan niemand weten, wat de twee sacramenten: Doop en Heilig Avondmaal, insluiten en uitwerken, n. 667, 668, 669.

2. Onder de wassing, welke de Doop wordt genoemd, wordt de geestelijke wassing verstaan, welke de zuivering van boosheden, en aldus de wederverwekking is, n. 670 tot 673.
3. Aangezien door de besnijdenis van de voorhuid de besnijdenis des harten werd uitgebeeld, werd inplaats van de besnijdenis de Doop ingesteld, opdat een inwendige Kerk zou volgen op de uitwendige Kerk, die in alle en de afzonderlijke dingen een beeld gaf van de inwendige Kerk, n. 674, 675, 676.
4. Het eerste nut van den Doop is de inleiding in de Christelijke Kerk, en dan tevens de inlijving onder de Christenen in de geestelijke wereld, n. 677 tot 680.
5. Het tweede nut is, dat de Christen den Heer Jezus Christus, Verlosser en Zaligmaker, kenne en erkenne, en Hem volge, n. 681, 682, 683.
6. Het derde nut van den Doop, dat het einddoel is, bestaat daarin, dat de mensch wederverwekt worde, n. 684 tot 687.
7. Door den Doop van Johannes werd de weg bereid, opdat Jehovah God in de wereld kon nederdalen en de Verlossing volbrengen, n. 688.

Dertiende Hoofdstuk: Het Heilig Avondmaal.

1. Zonder kennis van de overeenstemmingen van de natuurlijke dingen met de geestelijke, kan niemand de nutten en vruchten kennen van het Heilig Avondmaal, n. 698 tot 701.
2. Uit de kennis der overeenstemmingen weet men, wat verstaan wordt onder het Vleesch en het Bloed des Heeren, en dat het dergelijke wordt verstaan onder het Brood en den Wijn, namelijk, dat onder het Vleesch des Heeren en onder het Brood het Goddelijk Goede van Zijn Liefde wordt verstaan, en ook al het goede der naastenliefde; en dat onder het Bloed des Heeren en onder den Wijn het Goddelijk Ware van Zijn Wijsheid wordt verstaan, en ook al het ware des geloofs; en onder het eten de toeëigening, n. 702 tot 710.
  - Aangetoond uit het Woord, wat verstaan wordt onder het Vleesch, n. 704, 705.
  - wat onder het Bloed, n. 706.
  - wat onder het Brood, n. 707.

- wat onder den Wijn, n. 708.
3. Wanneer men dit heeft verstaan, kan men begrijpen, dat het Heilig Avondmaal universeel en afzonderlijk alle dingen der Kerk en alle dingen des Hemels bevat, n. 711 tot 715.
  4. In het Heilig Avondmaal is de Heer gansch en al, en Zijn Verlossing gansch en al, n. 716, 717, 718.
  5. De Heer is tegenwoordig en opent den Hemel voor hen, die waardig tot het Heilig Avondmaal naderen; en Hij is ook tegenwoordig bij hen, die onwaardig naderen, maar Hij opent hun den Hemel niet; zooals bijgevolg de Doop de inleiding is in de Kerk, evenzoo is het Heilig Avondmaal de inleiding in den Hemel, n. 719, 720, 721.
  6. Diegenen naderen waardig tot het Heilig Avondmaal, die in het geloof in den Heer en in de naastenliefde jegens den naaste zijn, dus die wederverwekt zijn, n. 722 tot 724.
  7. Diegenen, die waardig tot het Heilig Avondmaal naderen, zijn in den Heer en de Heer is in hen; bijgevolg geschiedt door het Heilig Avondmaal de verbinding met den Heer, n. 725, 726, 727.
  8. Het Heilig Avondmaal is voor hen, die waardig naderen, gelijk een bezegeling en een zegel, dat zij zonen Gods zijn, n. 728, 729, 730.

Veertiende Hoofdstuk: De Voleinding der Eeuw; De Komst des Heeren; en de Nieuwe Kerk.

1. De voleinding der eeuw is de laatste tijd of het einde der Kerk, n. 753 tot 756.
2. Heden is de laatste tijd der Kerk, welke door den Heer bij de Evangelisten en in de Openbaring voorzegd en beschreven werd, n. 757, 758, 759.
3. Deze laatste tijd der Christelijke Kerk is de nacht zelf, waarin de vorige Kerken haar einde vonden, n. 760 tot 763.
4. Na dezen nacht volgt de morgen, en de Komst des Heeren is deze morgen, n. 764 tot 767
5. De Komst des Heeren is niet Zijn Komst om den zichtbaren hemel en de bewoonbare aarde te verdelgen, en om een nieuwen hemel en een nieuwe aarde te scheppen, zooals tot

- nu toe velen gemeend hebben door een niet verstaan van den geestelijken zin des Woords, n. 768 tot 771.
6. Deze Komst des Heeren, die de tweede is, vindt plaats opdat de boozen van de goeden gescheiden worden, en opdat diegenen behouden worden, die in Hem geloofd hebben en gelooven, en opdat uit dezen een nieuwe engellijke Hemel en een nieuwe Kerk op aarde gevormd worde; en zonder deze Komst had geen vleesch behouden kunnen worden (Matth. 24: 22), n. 772 tot 775.
  7. Deze tweede Komst is niet een Komst in Persoon, maar in het Woord, dat uit Hem is en dus Hijzelf is, n. 776, 777, 778.
  8. Deze tweede Komst geschiedt door een mensch, voor wien de Heer Zichzelven in Persoon heeft geopenbaard, en dien Hij vervuld heeft met Zijn Geest, om de Leeren der Nieuwe Kerk te leeren door het Woord uit Hem. n. 779, 780.
  9. Dit wordt verstaan onder den Nieuwen Hemel en de Nieuwe Aarde en het uit den Hemel nederdalende Nieuwe Jeruzalem in de Openbaring, hfdst. 21, n. 781 tot 785.
  10. Deze Nieuwe Kerk is de kroon van alle Kerken, die tot nu toe op het aardrijk waren, n. 786 tot 791.

Toevoegsel

1. DE GEESTELIJKE WERELD, van welken aard zij is, n. 792 tot 795.
2. LUTHER in de geestelijke wereld, n. 796.
3. MELANCHTHON in de geestelijke wereld, n. 797.
4. CALVIJN in de geestelijke wereld, n. 798, 799.
5. De HOLLANDERS in de geestelijke wereld, n. 800 tot 805.
6. De ENGELSCHEN in de geestelijke wereld, n. 806 tot 812.
7. De DUITSCHERS in de geestelijke wereld, n. 813 tot 816.
8. De PAUSELIJKEN in de geestelijke wereld, n. 817 tot 821.
9. De HEILIGEN DER PAUSELIJKEN in de geestelijke wereld, n. 822 tot 827.
10. De MAHOMEDANEN in de geestelijke wereld, n. 828 tot 834.
11. De AFRIKANEN in de geestelijke wereld, en ook iets over de NATIËN, n. 835 tot 840.
12. De JODEN in de geestelijke wereld, n. 841 tot 845.

Index der Gedenkwaardigheden

I. Ik hoorde eenige nieuw aangekomenen onder elkander spreken over de drie Goddelijke personen uit het eeuwige; en toen opende iemand, die in de wereld primaat was geweest, zijn denkvoorstellungen aangaande dit mysterie, zeggende dat het zijn opvatting geweest was en nog is, dat de drie op hooge tronen in den Hemel zitten, God de Vader op een troon uit gedegen goud met een schepter in de hand, God de Zoon aan Zijn rechterhand op een troon uit het zuiverste zilver, met een kroon op het hoofd, en God de Heilige Geest op een troon uit blinkend kristal, een duif in de hand houdend, in den vorm waarvan hij verscheen, toen Christus gedoopt werd; en dat rondom hen in driedubbele rij hangende lampen van kostbare steenen flonkeren; en dat in de verte ontelbare Engelen in een kring staan, aanbeddend en verheerlijkend. En bovendien sprak hij over den Heiligen Geest, namelijk op welke wijze hij het geloof aanbrengt, reinigt en rechtvaardigt. Hij zeide, dat verscheidenen van zijn orde deze zijn voorstellingen koesterden, en hij was van meening, dat ook ik, daar ik een leek was, daaraan geloof zou schenken. Maar toen werd mij de gelegenheid gegeven te spreken, en ik zeide, dat ik van mijn knapen jaren aan de voorstelling had gekoesterd, dat God één is, en daarom ontvouwde ik voor hem, wat de Drievuldigheid insluit, en wat de troon, de schepter en de kroon beteekenen, waar zij met betrekking tot God in het Woord genoemd worden. Hieraan voegde ik toe, dat allen, die in drie Goddelijke personen uit het eeuwige gelooven, wel niet anders kunnen dan aan drie goden gelooven; en bovendien, dat het Goddelijk Wezen niet deelbaar is, n. 16.

II. Een gesprek der Engelen over God, dat Zijn Goddelijke Goddelijk Zijn in zichzelf is, en niet uit zichzelf, en dat het Eén, Hetzelfde, het Zelf en Ondeelbaar is; voorts, dat God niet is in een plaats, maar bij hen, die in een plaats zijn; en dat Zijn Goddelijke Liefde den Engelen als Zon verschijnt; en dat de daaruit voortvloeiende warmte in haar wezen Liefde is, en het daaruit voortvloeiende licht in zijn wezen Wijsheid, n. 25.

— De voortgaande Goddelijke attributen, welke zijn de Schepping, de Verlossing, en de Wederverwekking, behooren aan één God toe, en niet aan drie, n. 26.

III. Aangezien ik gewaarwerd, dat een zeer groote menigte van menschen in de overreding is, dat alle dingen tot de natuur behooren, en vandaar dat de natuur de schepper van het heelal is, sprak ik in een zeker gymnasium, alwaar personen van dien aard waren, met een zekeren vernuftigen geest over

deze drie dingen: 1. Of de natuur tot het leven, dan wel of het leven tot de natuur behoort. 2. Of het middelpunt tot het uitspannel behoort, dan wel het uitspannel tot het middelpunt. 3. Over het middelpunt en het uitspannel van de natuur en van het leven. En dat het middelpunt van de natuur de zon der natuurlijke wereld is, en dat het uitspannel der natuur de wereld zelve dezer zon is en dat het middelpunt des levens de Zon der geestelijke wereld is, en het uitspannel des levens de wereld zelve van die Zon. Dit werd van beide zijden overwogen, en ten slotte werd aangetoond, wat waar is, n. 35.

iv. Ik werd in een zeker theater van de wijsheid gevoerd, waar engelijke geesten van de vier hemelstreken vergaderd waren, wien uit den Hemel drie verborgenheden ter overweging waren opgegeven: 1. Wat is het beeld Gods en wat de gelijkenis Gods. 2. Waarom wordt de mensch in de wetenschap van niet eenige liefde geboren, terwijl toch de beesten en de vogels geboren worden in de wetenschap van al hun liefden. 3. Wat beteekent de boom des levens, en de boom der wetenschap van het goede en het booze. En bovendien was het hun opgelegd, deze drie punten tot één uitspraak te verbinden, en deze aan de Engelen des Hemels mede te deelen; nadat dit geschied was, werd de uitspraak medegedeeld, en door de Engelen aangenomen, n. 48.

v. Van booze geesten vlak boven de hel werd iets als zeegedruisch gehoord; het was een tumult, dat onder hen ontstaan was, omdat zij boven hen gehoord hadden, dat de Almachtige God Zichzelve aan de orde had gebonden; en eenigen van hen klommen van daar op, en spraken mij heftig over deze aangelegenheid toe, zeggende dat God, aangezien Hij almachtig is, aan niet eenige orde gebonden is. En aangaande de orde ondervraagd, zeide ik: 1. God is de Orde zelve. 2. Hij heeft den mensch geschapen uit de orde, in de orde en tot de orde. 3. Zijn redelijk gemoed schiep Hij naar de orde der geestelijke wereld, en zijn lichaam naar de orde der natuurlijke wereld. 4. Vandaar is het een wet der orde, dat de mensch vanuit zijn kleine geestelijke wereld of mikrooeranos zijn kleine natuurlijke wereld of mikrokosmos moet regeeren, zooals God vanuit Zijn makrooeranos of geestelijke wereld Zijn makrokosmos of natuurlijke wereld regeert. 5. Daaruit vloeien tal van wetten der orde voort, die voor een deel daaraan werden toegevoegd. Beschreven is, wat daarna met die geesten gebeurde, n. 71.

vi. Aangaande de redeneeringen van eenigen uit Holland en Engeland in de geestelijke wereld over de toerekening en de voorbeschikking; van de eene zijde, waarom God, aangezien Hij almachtig is, niet aan allen de Gerechtigheid Zijns Zoons toerekent, en hen aldus tot verlostent maakt, terwijl Hij toch, aangezien Hij almachtig is, alle satans der hel tot Engelen

des Hemels kan maken, ja zelfs kan Hij, wanneer het Hem behaagt, Lucifer, den draak en alle bokken tot aartsengelen maken; en wat is hier toe anders noodig dan een woordje? Van de andere zijde, dat God de Orde zelve is, en dat Hij niets kan doen tegen de wetten Zijner orde, aangezien dit gelijk zou staan met het tegen Zichzelve te doen; behalve tal van andere dingen, aan de hand waarvan zij over deze aangelegenheid onder elkander speelden, n. 72.

vii. Daarna sprak ik met anderen, die in het geloof aan de voorbeschikking waren, en haar afleidden van Gods volstreckte macht of almacht, en dat God anders minder macht zou hebben dan een alleenheerschende koning in de wereld, die de wetten der gerechtigheid draaien kan als zijn handpalmen, en absoluut kan handelen als Octavius Augustus, en ook absoluut als Nero. Hierop werd geantwoord, dat God de wereld, en alle en de afzonderlijke dingen daarvan geschapen heeft vanuit Zich als Orde, en aldus daarin de orde gelegd heeft, en dat de wetten Zijner orde even talrijk zijn als de waarheden in het Woord; en toen werden eenige wetten der orde opgesomd, wat en van welken aard zij zijn aan de zijde van God, alsmede wat en van welken aard zij zijn aan de zijde van den mensch; en dat zij niet veranderd kunnen worden, omdat God de Orde zelve is, en de mensch geschapen is in het beeld van Zijn Orde, n. 73.

viii. Ik sprak met een uit geestelijken en leeken samengestelde vergadering over de Goddelijke Almacht; zij zeiden, dat de almacht onbeperkt is, en dat een beperkte almacht een tegenstrijdigheid is. Hierop werd geantwoord, dat het geen tegenstrijdigheid is, almachtig te handelen overeenkomstig de wetten der gerechtigheid met oordeel; ook wordt bij David gezegd, dat de gerechtigheid en het gericht de vastigheid zijn van den troon Gods (Psalm 89: 15), en dat het geen tegenstrijdigheid is, almachtig te handelen overeenkomstig de wetten der Liefde en der Wijsheid, maar dat het een tegenstrijdigheid is, dat God zou kunnen handelen tegen de wetten der gerechtigheid en der liefde, en dat dit zou gelijk staan met te handelen uit hetgeen geen oordeel en geen wijsheid is, en dat een dergelijke tegenstrijdigheid ligt opgesloten in het geloof van de huidige kerk, namelijk dat God den ongerechte gerecht kan maken, en den goddelooze kan onderscheiden met alle gaven des heils en met alle belooningen des levens; behalve tal van andere dingen over het geloof en over de almacht, n. 74.

ix. Toen ik eens in overpeinzing verzonken was over de schepping van het heelal uit God, werd ik in den geest heengeleid tot eenige wijzen, die zich eerst beklaagden over de door hen in de wereld opgevatte voorstellingen, die een schepping van het heelal vanuit den chaos betroffen en een schepping

vanuit het niets, aangezien deze de overdenking aangaande de schepping van het heelal uit God verduisteren, verderven en verdraaien; daarom uitte ik mij op de vraag, wat mijn meening was, aldus, dat het vergeefsche moeite is een andere dan een fantastische gevolgtrekking te willen maken aangaande de schepping van het heelal, wanneer men niet weet, dat er twee werelden zijn, een geestelijke en een natuurlijke, en dat er in beide een zon is; en dat de Zon van de geestelijke wereld louter Liefde is, in welke midden God is, en dat daaruit alle geestelijke dingen voortkomen, die in zichzelf substantieel zijn; en dat de zon der natuurlijke wereld zuiver vuur is, en dat daaruit alle natuurlijke dingen voortkomen, die in zichzelf materieel zijn; en dat men, dit wetende, aangaande de schepping van het heelal de gevolgtrekking kan maken, dat zij uit God voortkomt, en hoe; hiervan werd ook in het kort een schets gegeven, n. 76.

x. Eenige satans der hel begeerden met de Engelen des Hemels te spreken met het voornemen om hen te overtuigen, dat alle dingen uit de natuur voortkomen, en dat God alleen maar een woord is, tenzij men daaronder de natuur verstaat; en het werd hun toegestaan om op te klimmen; en toen lieten zich eenige Engelen uit den Hemel neder in de wereld der geesten om hen te hooren. Toen de satans hen zagen, kwamen zij woedend toegelopen, zeggende: Gij wordt Engelen genoemd, omdat gij gelooft, dat er een God is, en dat de natuur betrekkelijk genomen niets is, en nochtans gelooft gij dit, hoewel het tegen alle zinnen indruischt; want welke van uw vijf zinnen voelt iets anders dan de natuur? Op deze en tal van andere scherpe opmerkingen riepen de Engelen in de herinnering van hen terug, dat zij nu na den dood leven, en dat zij zelfs dit tevoren niet geloofd hadden; en toen lieten zij hun de schoone en blinkende dingen des Hemels zien; en zij zeiden, dat deze dingen daar zijn, omdat daar allen in God gelooven; en daarna lieten zij hun de afschuwelijke en onreine dingen der hel zien, zeggende, dat deze dingen daar zijn, omdat zij in de natuur gelooven. Bij den aanblik daarvan werden de satans eerst overtuigd, dat God is, en dat Hij de natuur geschapen heeft; maar naarmate zij nederdaalden, keerde de liefde van het booze terug, en sloot hun verstand van boven, en dit eenmaal gesloten, geloofden zij als tevoren, dat alle dingen tot de natuur behooren, en niets tot God, n. 77.

xI. Een toonbeeld der schepping van het heelal werd mij op levende wijze door de Engelen getoond. Ik werd in den Hemel geleid, en het werd mij gegeven, daar alle dingen te zien, die tot het dierenrijk behoorden, alle dingen, die tot het plantenrijk behoorden, en alle dingen, die tot het delfstoffenrijk behoorden, welke gansch en al gelijk waren aan de objecten dezer drie rijken

in de natuurlijke wereld. En toen zeiden zij: Al deze dingen worden in den Hemel in één oogenblik uit God geschapen, en bestaan zoolang voort, als de Engelen innerlijk in den staat der liefde en des geloofs zijn ten aanzien van de gedachte; en deze oogenblikkelijke schepping geeft op klaarblijkelijke wijze een bewijs van de schepping van dergelijke dingen, ja zelfs van een dergelijke schepping in de natuurlijke wereld, met alleen dit onderscheid, dat de natuurlijke dingen de geestelijke dingen bekleeden, en dat in deze bekleeding uit God voorzien is terwille van de verwekkingen van het eene uit het andere, waardoor de schepping voortdurend wordt voortgezet; bijgevolg is de schepping van het heelal op dergelijke wijze geschied, als zij elk moment in den Hemel geschiedt. Daarentegen zijn alle dingen, die in de drie rijken der natuur schadelijk en leelijk zijn, en deze worden opgesomd, niet uit God geschapen, maar tegelijk met de hel ontstaan, n. 78.

XII. Een gesprek met eenigen, die in de wereld om hun geleerdheid beroemd waren, over de schepping van het heelal, waarover zij uit dezelfde voorstellingen, die zij vroeger gekoesterd hadden, spraken, zeggende de een, dat de natuur zichzelf geschapen had; een ander, dat de natuur haar elementen in wervelingen had opeengehoopt, en dat door hun botsing de aarde zich gevormd had; en een derde, uit een chaos, die wat grootte betreft met een groot deel van het heelal gelijk stond, en dat daaruit eerst de zuiverste dingen voortbraken, waaruit zon en sterren ontstonden, en daarna de minder zuivere dingen, waaruit de atmosferen ontstonden, en ten slotte de grove dingen, waaruit de uit water en land bestaande globe voortkwam. Op de vraag, waarvandaan de menschelijke zielen kwamen, zeiden zij, dat de aether zich in kleine afzonderlijke kogeltjes had opgehoopt, en dat deze zich uitstorten in hen, die geboren moeten worden, en de zielen maken, en dat zij na den dood wegvliegen naar hun vorige massa in den aether, en van daar in anderen terugkeeren, naar de zielsverhuizing der ouden. Hierna bracht een zeker priester door stevige bewijsgronden ten gunste van de schepping van het heelal uit God al deze dingen, die gezegd waren, terug tot een smakeloos mengelmoes, en maakte hen beschaamd; maar nochtans hielden zij aan hun vroegere ijlhoofdigheden vast, n. 79.

XIII. Met een zekeren satan over God, over den engellijken Hemel, en over den godsdienst; en daar hij niet beter wist, of hij was nog in de vorige wereld, zeide hij, dat God het heelal is, dat de engellijke Hemel het atmosferische firmament is, en dat de godsdienst een betoovering voor het gewone volk is, behalve tal van andere dwaasheden meer; toen echter in zijn herinnering werd teruggeroepen, dat hij nu na den dood leeft, en dat hij vroeger aan dit leven

niet geloofd had, bekende hij voor een oogenblik dat hij raaskalde; maar zoodra hij zich omkeerde en terugtrad, raaskalde hij evenzoo als te voren, n. 80.

xiv. Ik zag in den nacht op het land een dwaas licht neervloeien, dat door velen een draak wordt genoemd. Ik nam de plaats waar, alwaar het was nedergefallen; het land was daar zwavelachtig, vermengd met ijzerpoeder; en toen ik des morgens mijn blikken daarheen richtte, zag ik daar twee tenten; en toen viel kort daarop een geest uit den Hemel, op wien ik toetrad en wien ik vroeg, waarom hij uit den Hemel gevallen was. Hij antwoordde, dat hij door de Engelen van Michaël was nedergeworpen, omdat hij gezegd had, dat God de Vader en Zijn Zoon twee zijn en niet één; en hij zeide, dat de gansche engellijke Hemel gelooft, dat God de Vader en Zijn Zoon één zijn gelijk ziel en lichaam één zijn, en dat zij dit door vele dingen uit het Woord bevestigen, en bovendien uit de rede, namelijk dat de ziel van den zoon niet dan vanuit den vader is, en dat die een evenbeeld des vaders is en dat vandaar in het lichaam een evenbeeld des vaders is. En hij voegde daaraan toe, dat hij weliswaar in den Hemel als eerder op aarde beleden had, dat God één is, maar aangezien de belijdenis van den mond en de gedachte van het gemoed hierin met elkander in strijd zijn, “zeiden zij dat ik niet in eenig God geloofde, omdat de belijdenis en de gedachte elkander verdrijven”; en hij zeide, dat dit de reden was, waarom hij was nedergeworpen. Toen ik den volgenden dag tot dezelfde plaats terugkeerde, zag ik op de plaats van de twee tenten twee beelden uit een dergelijk stof, dat een mengsel van zwavel en ijzer was; het eene daarvan beeldde het geloof der huidige kerk uit, en het andere haar naastenliefde, beide schoon aangekleed, maar de kleederen waren door fantasieën aangebracht. Daar zij echter uit dat stof bestonden, begonnen beide tengevolge van een uit den Hemel nedergezonden regen te zieden en te verbranden, n. 110.

xv. In de geestelijke wereld is het niet veroorloofd anders te spreken dan men denkt, anders wordt het gehuichelde duidelijk gehoord; en daarom kan niemand in de hel den naam JEZUS noemen, omdat Jezus het heil beteekent. Hierdoor werd het aldaar bevonden, hoevelen in de Christelijke wereld heden ten dage gelooven, dat Christus ook naar Zijn Menschelijke God is; daarom werd ter plaatse, waar verscheidenen van de geestelijken en leeken vergaderd waren, aan hen de opgave gedaan, dat Zij HET GODDELIJK MENSCHELIJKE zouden uitspreken, maar er waren er nauwelijks eenigen, die deze twee woorden tegelijk uit hun denken konden te voorschijn halen en ze aldus uitspreken. Het werd voor hen door tal van plaatsen uit het Woord

bevestigd, dat de Heer naar Zijn Menschelijke ook God was, zooals door die bij Matth. 28: 18; Joh. 1: 1, 2, 14; hfdst. 17: 2; Coloss. 2: 9; 1 Br. Joh. 5: 20, en ook elders; maar nochtans konden zij het Goddelijk Menschelijke niet uitspreken; en zij verwonderden zich, dat de evangelischen het evenmin konden, hoewel hun orthodoxie leert, dat in Christus God Mensch, en de Mensch God is; en nog meer, dat de monniken het ook niet konden, terwijl zij toch het lichaam van Christus in de eucharistie op de heiligste wijze aanbidden. Hieruit werd bevonden, dat de Christenen heden ten dage voor het meerendeel innerlijk of Arianen of Socinianen zijn; en dat dezen, wanneer zij Christus als God aanbidden, huichelaars zijn, n. III.

xvi. Een redetwist over het door mij te Amsterdam uitgegeven werkje: “De Beknopte Uiteenzetting van de Leer der Nieuwe Kerk”, en vooral over dat punt daarin, dat men niet God den Vader maar den Heer God Verlosser moet naderen en aanbidden; er werd daartegen aangevoerd, dat nochtans in het gebed des Heeren wordt gezegd: *Onze Vader, die in de Hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd, Uw koninkrijk kome*, bijgevolg, dat men God den Vader moet naderen. Ik werd ontboden om dezen strijd te beslechten, en toonde toen aan, dat men God den Vader niet kan naderen in Zijn Goddelijke, maar in Zijn Menschelijke; en dat, aangezien het Goddelijke en het Menschelijke in Hem één Persoon zijn, de Heer deze Vader is; hetgeen ook uit het Woord bevestigd werd, zoowel uit het Woord van het Oude Testament, alwaar de Zoon van God Vader der eeuwigheid wordt genoemd, en op vele plaatsen Jehovah de Verlosser, Jehovah de Gerechtigheid, en God van Israël, als uit het Woord van het Nieuwe Testament op tal van plaatsen; en dat men aldus, wanneer men den Heer God Verlosser nadert, den Vader nadert, en dat dan Zijn naam geheiligd wordt, en Zijn koninkrijk komt; behalve tal van andere dingen, n. II2.

xvii. Ik zag een leger op rossige zwarte paarden; allen in dat leger, met het aangezicht naar de staarten der paarden gekeerd en met het achterhoofd naar hun koppen, riepen ten strijde tegen de ruiters op witte paarden; en dit potsierlijke leger brak voort uit de plaats, die Armageddon wordt genoemd (Openb. 16: 16), en het bestond uit diegenen, die in de jongemansjaren de dogma's hadden opgezogen aangaande de rechtvaardiging door het geloof alleen, en die daarna, toen zij bevorderd waren tot hooge ambten, de dingen, welke tot het geloof en den godsdienst behooren, van de inwendige dingen des gemoeds naar de uitwendige dingen van hun lichaam geworpen hadden, alwaar zij ten slotte verdwenen. Zij worden beschreven, hoe zij in Armageddon verschenen, en er werd van daar gehoord, dat zij zich met de Engelen van

Michaël wilden meten, hetgeen ook gegeven werd, maar op eenigen afstand daarvandaan; en hier werd onder hen gestreden over het verstand van de woorden in het gebed des Heeren: *Onze Vader, die in de Hemelen zijt, Uw naam worde geheiligd, Uw koninkrijk kome.* En toen werd door de Engelen van Michaël gezegd, dat de Heer Verlosser en Zaligmaker voor allen in de Hemelen de Vader is, aangezien Hijzelf geleerd heeft, dat de Vader en Hij één zijn; dat de Vader in Hem is en Hij in den Vader; dat wie Hem ziet, den Vader ziet; dat alle dingen des Vaders in Hem zijn; voorts, dat het de wil des Vaders is, dat men in den Zoon geloove, en dat zij, die den Zoon niet gelooven, het leven niet zullen zien, maar dat de toorn Gods op hen zal blijven; verder, dat Hij alle macht heeft in den Hemel en op de aarde; en dat Hij macht heeft over alle vleesch; en bovendien dat niemand God den Vader gezien heeft en ook niet zien kan, maar alleen de Zoon, die in den schoot des Vaders is, behalve tal van andere dingen meer. Na dezen strijd werden de overwonnen Armageddoniërs voor een deel in den afgrond geworpen, waarover in de Openbaring hfdst. 9, en voor een deel in de woestijn gezonden, n. 113.

xviii Ik was in een tempel, waarin geen vensters waren, maar een groote opening in het dak; en de vergaderden aldaar spraken over de VERLOSSING, en zij zeiden eensgezind, dat de Verlossing geschied was door het lijden des kruises; maar toen zij in dit gesprek verdiept waren, bedekte een zwarte wolk de opening van het dak, waardoor duisternis ontstond in den tempel; maar kort daarop werd deze wolk verstrooid door Engelen, die uit den Hemel nederdaalden, en die toen een van hen afzonden in den tempel, die hen onderrichtte over de Verlossing. Deze zeide, dat niet het lijden des kruises de Verlossing was geweest, maar de onderwerping van de hellen, de ordening van de Hemelen, en aldus de herstelling van alle dingen, die zoowel in de geestelijke wereld als in de natuurlijke wereld ineengevallen waren, en dat zonder dit geen vleesch behouden had kunnen worden. En over het lijden des kruises zeide hij, dat door middel daarvan de binnenste vereeniging met den Vader werd voltooid, en dat wanneer men dit voor de Verlossing neemt, daaruit vele God onwaardige, ja zelfs afschuwelijke dingen voortvloeien, zooals dat God de verdoemenis over het gansche menschelijke geslacht besloten had, en dat de Zoon deze verdoemenis op zich nam, en aldus den Vader verzoende, en Hem door Zijn tusschenkomst tot Zijn Goddelijk Wezen, dat Liefde en Barmhartigheid is, terugbracht, behalve tal van andere dingen, die ergernissen zijn wanneer men ze aan God toeschrijft, n. 134.

xix. De Zon der geestelijke wereld verscheen, waarin Jehovah God in Zijn Menschelijke is; en toen werd uit den Hemel dit gehoord: GOD IS ÉÉN;

maar toen dit in de wereld der geesten nederviel, werd het overeenkomstig de vormen der gemoederen aldaar veranderd, en ten slotte in drie goden; hetgeen daar ook één al redeneerend bevestigde daarmede, dat er een is, die alle dingen geschapen heeft, een ander die allen verlost heeft, en een derde, die alle dingen werkt; voorts, dat er een is, die toerekent, een ander, die bemiddelt, en een derde, die deze dingen in den mensch schrijft, en aldus het geloof ingeeft, waardoor hij hem rechtvaardigt. Daar echter het geloof aan drie goden de gansche Christelijke Kerk verdorven heeft, ontdekte ik hun vanuit de gegeven gewaarwording, wat bij den éénen God wordt verstaan onder bemiddeling, tusschenkomst, verzoening en ontzondiging, namelijk, dat deze vier handelingen attributen zijn van het Menschelijke van Jehovah God; dat, aangezien Jehovah God zonder het Menschelijke niet den mensch kan naderen, en evenmin door den mensch benaderd kan worden, de bemiddeling beteekent, dat het Menschelijke het bemiddelende is; dat de tusschenkomst beteekent, dat het voortdurend bemiddelt; dat de verzoening beteekent, dat er voor ieder mensch een genadevolle toegang tot God is; en dat de ontzondiging beteekent, dat deze toegang ook is voor de zondaars, en dit alles door Zijn Menschelijke, n. 135.

xx. Ik trad een gymnasium binnen, waar de vraag werd behandeld, wat men daaronder moet verstaan, dat aangaande den Zoon Gods wordt gezegd, dat HIJ ZIT AAN DE RECHTERHAND DES VADERS; hierover heerschten verschillende meeningen, maar zij kwamen alle hierop neer, dat de Zoon werkelijk zoo gezeten is; doch men overwoog, waarom dit zoo was. Toen geloofden eenigen, dat dit kwam vanwege de verlossing, eenigen, dat het was uit liefde, eenigen, opdat Hij raadgever zou zijn, eenigen, opdat Hem eer zou geworden van de Engelen, eenigen, omdat het Hem gegeven was, in de plaats van den Vader te regeeren, eenigen, opdat Hij met het rechteroor zou hooren, voor wie Hij tusschenbeide moet komen. Bovendien overwogen zij ook dit, of de Zoon Gods uit het eeuwige zoo gezeten is dan wel de in de wereld geboren Zoon Gods. Toen ik dit gehoord had, hief ik de handpalm op, en vroeg of het veroorloofd was iets te spreken, en te zeggen wat er verstaan wordt onder het zitten aan de rechterhand van God; en ik zeide, dat daaronder wordt verstaan de Almacht Gods door middel van het Menschelijke, hetwelk Hij heeft aangenomen, want door middel daarvan heeft Hij de Verlossing volbracht, dat is, de hellen onderworpen, een nieuwen engellijken Hemel geschapen, en een nieuwe Kerk gesticht. Dat dit wordt verstaan onder het zitten aan de rechterhand, bevestigde ik uit het Woord, waarin door de rechterhand de macht wordt aangeduid; en daarna werd het vanuit den Hemel bevestigd

door de verschijning van een rechterhand over hen, en tengevolge van de macht daarvan en de daaruit voortvloeiende verschrikking gaven allen bijna den geest, n. 136.

xxi. In de geestelijke wereld werd ik in een zekeren raad geleid, waarin beroemdheden vergaderd waren, die vóór het Nicaenische Concilie geleefd hadden, en de apostolische vaders werden genoemd, en ook vermaardheden, die na dit concilie geleefd hadden. En ik zag, dat eenigen van dezen met een kale kin verschenen, en met pruiken op van gekruld vrouwenhaar, maar alle eerstgenoemden met een baard aan de kin en hun natuurlijk hoofdhaar. Voor hen stond een man, die rechter en beoordeelaar van de geschriften dezer eeuw was, en met een soort van weeklacht aanving, zeggende: Er is een man uit de leeken opgestaan, die ons geloof uit zijn heiligdom heeft neergehaald, hoewel dat geloof de ster is, die dag en nacht voor ons licht; maar dit is geschied, omdat die man blind is voor de mysteriën van dit geloof, en daarin niet de gerechtigheid van Christus gezien heeft, en dus niet de wonderbaarlijkheden Zijner rechtvaardiging, terwijl dit geloof toch het geloof is in drie Goddelijke personen en dus in den ganschen God; en aangezien hij zijn geloof heeft overgebracht op de tweede persoon, en niet eens op deze maar op Zijn Menschelijke, zoo kan het wel niet anders dan dat daaruit het naturalisme voortvloeit. Aan deze uitspraak schonken allen, die na het Nicaenische Concilie geleefd hadden, hun bijval, zeggende, dat het onmogelijk is, dat er een ander geloof is en dat het ergens anders vandaan komt. Maar de apostolische vaders, die vóór die eeuw geleefd hadden, vermeldden, van verontwaardiging vervuld, tal van dingen die over het Nicaenische en Athanasische geloof in den Hemel gezegd worden, welke men zie in den tekst. Maar aangezien de voorzitter van den raad met dien schrijver in Leipzig naar den geest was vergezelschap, sprak ik hem aan, en toonde hem aan uit het Woord, dat Christus ook naar het Menschelijke God is, voorts ook uit het dogmatische boek der evangelischen, de Formula Concordiae genaamd, dat in Christus God Mensch en de Mensch God is, alsmede dat de Augsburgsche geloofsbelijdenis den eeredienst van Christus in hooge mate goedkeurt, behalve tal van andere dingen, waarbij hij het stilzwijgen bewaarde en zich afwendde. Daarna sprak ik met een zekeren geest, die vergezelschap was met een vooraanstaand man in Gothenburg, die den eeredienst des Heeren met een nog grooter lastering bezoedeld had; ten slotte werden echter deze twee lasteringen voor leugens verklaard, arglistig uitgevonden, om de willen af te keeren, en van den heiligen eeredienst des Heeren af te schrikken, n. 137.

XXII. Er verscheen een uit het lagere land opklimmende rook, en er werd gezegd, dat rookwalmen niets anders zijn dan valschheden in massa; en toen kregen eenige Engelen het verlangen, te onderzoeken, wat voor valschheden het waren, die zoo rookten; en zij daalden neder, en ontmoetten vier scharen van geesten, waarvan er twee uit geleerden en ongeleerden uit den geestelijken stand bestonden, en twee uit ontwikkelden en onontwikkelden uit den leekenstand, die allen onder elkander bevestigden, dat men een onzichtbaren God vereeren moet, en dat den vereerders dan heiligheid en verhooring gewordt; anders is het gesteld, zoo een zichtbare God vereerd wordt. De heiligheid en de verhooring uit een onzichtbaren God bevestigden zij door verschillende dingen, en zeiden, dat zij daarom drie goden uit het eeuwige erkennen, die onzichtbaar zijn. Maar er werd aangetoond, dat de eeredienst van een onzichtbaren God, en nog meer een eeredienst van drie onzichtbare goden geen eeredienst is; ter bevestiging hiervan werden vanuit de lagere gebieden Socinus en Arius met eenige van hun aanhangers gehaald, die allen een onzichtbare godheid hadden vereerd. Toen dezen uit het natuurlijk of uitwendig gemoed spraken, zeiden zij, dat er één God is, hoewel Hij onzichtbaar is. Maar toen hun uitwendig gemoed gesloten en hun inwendig gemoed geopend werd, en zij gedwongen werden uit dat gemoed hun belijdenis aangaande God uit te spreken, zeiden zij: Wat is God? Wij hebben noch Zijne gedaante gezien, noch Zijne stem gehoord; wat is God derhalve anders dan een redewezen, of de natuur? Maar zij werden onderricht, dat het God behaagd had neder te dalen en het Menschelijke aan te nemen, opdat men Zijn gedaante zou zien en Zijn stem hooren; maar dit was in hun ooren tevergeefs, n. 159.

XXIII. Eerst aangaande de sterren in de natuurlijke wereld, dat haar getal misschien gelijk was aan dat der engellijke gezelschappen in den Hemel, aangezien elk gezelschap daar somtijds blinkt als een ster. Daarna sprak ik met de Engelen over een zekeren weg, die dicht bezet verschijnt van ontelbare geesten, en dat het de weg is, waarlangs allen, die uit de natuurlijke wereld treden, in de geestelijke wereld overgaan. Door Engelen begeleid trad ik op dezen weg toe, en wij riepen twaalf mannen van dien weg tot ons, en vroegen hun wat zij geloofden aangaande den Hemel en de hel, en aangaande het leven na den dood. En daar zij pas uit de wereld waren, en niet beter wisten, of zij waren nog in de natuurlijke wereld, zoo antwoordden zij uit de voorstelling, welke zij met zich mededroegen. De EERSTE, dat zij die zedelijk leven, in den Hemel komen, en dat niemand in de hel komt, aangezien allen zedelijk leven. De TWEDE,

dat God den Hemel regeert, en de duivel de hel, en aangezien zij aan elkander zijn tegenovergesteld, noemt de een goed wat de ander boos noemt, en dat de mensch, die een huichelaar is, omdat hij aan beide zijden staat, evengoed onder de heerschappij van den een als onder die van den ander kan leven. De DERDE, dat er geen Hemel en ook geen hel is; wie kwam daarvandaan en heeft daarvan verteld? De VIERDE, dat niemand daarvandaan heeft kunnen terugkeeren en vertellen, aangezien de mensch, wanneer hij sterft, of een spook of wind wordt. De VIJFDE, dat men moet wachten tot den dag van het Laatste Oordeel, en dat het dan verteld zal worden, en gij zult alle dingen weten; maar toen hij dit zeide, lachte hij van harte. De ZESDE: Hoe kan de ziel des menschen, die alleen maar wind is, weer terugkeeren in zijn lichaam, dat door de wormen is verteerd, en wederom bekleed worden met een 6f verbrand of tot stof vervallen geraamte? De ZEVENDE, dat de menschen evenmin na den dood kunnen leven als de beesten en de vogels; zijn zij niet even redelijk. De ACHTSTE: Ik geloof in een Hemel, maar ik geloof niet in een hel, daar God almachtig is en allen kan zaligmaken. De NEGENDE, dat God, omdat Hij genadig is, niemand in het eeuwige vuur kan zenden. De TIENDE, dat niemand in de hel kan komen, aangezien God Zijn Zoon gezonden heeft, die allen ontzondigd en de zonden van allen weggenomen heeft; wat vermag de duivel daartegen? De ELFDE, die een priester was, dat alleen diegenen zalig worden, die het geloof verkregen hebben, en dat de uitverkiezing den Almachtige vrij staat. De TWAALFDE, die een staatsman was: Ik zeg hoegenaamd niets aangaande den Hemel en de hel; maar laat de priesters daarover prediken, opdat de gemoederen van het gewone volk door een onzichtbaren band vastgehouden worden aan de wetten en de leiders. Dit hoorende waren de Engelen verbaasd, maar zij maakten hen wakker door hen te onderrichten, dat zij nu na den dood leven; en zij leidden hen in den Hemel binnen, maar zij bleven daar niet langen tijd, want er werd bevonden, dat zij louter natuurlijk waren, en dat daarvandaan hun achterhoofden uitgehold waren; over deze uitholling en de oorzaak daarvan wordt tot besluit iets gezegd, n. 160.

XXIV. Er werd een gedruisch gehoord als van een molen, en afgaande op het geluid zag ik een huis vol reten, waarvan de ingang onder den grond openstond, en daarin een man, die uit het Woord en uit boeken tal van dingen verzamelde aangaande de RECHTVAARDIGING DOOR HET GELOOF ALLEEN, en schrijvers ter zijde schreven zijn verzamelde plaatsen op papier; en op de vraag, wat hij nu verzamelde, zeide hij: Dit, dat God de Vader zich verwijderd had van de genade voor het menschelijk geslacht, en daarom

den Zoon gezonden heeft om te ontzondigen en te verzoenen. Waarop ik antwoordde, dat dit tegen de Schrift en tegen de rede indruischt, dat God zich van de genade kon verwijderen; aldus zou Hij zich ook van Zijn Wezen verwijderd hebben, en dus niet God zijn. En toen ik dit tot overtuigens toe had aangetoond, ontstak hij, en beval den schrijvers mij uit te werpen; maar toen ik uit mijzelfen heenging, wierp hij mij een boek na, dat zijn hand toevallig greep, en dat boek was het Woord, n. 161.

xxv. Er werd onder geesten daarover geredetwist. of iemand eenig echt ware in het Woord kan zien, tenzij hij zich onmiddellijk tot den Heer wendt, die het Woord zelf is. Maar aangezien er waren, die tegenspraken, werd een proef genomen; en toen zagen zij die zich tot God den Vader wendden, niet eenig ware, maar allen die zich tot den Heer wendden, zagen. Terwijl deze strijd voortduurde, klommen eenige geesten uit den afgrond op, waarover in de Openb. 9, alwaar zij de verborgenheden van de rechtvaardiging door het geloof alleen behandelen, zeggende dat zij zich tot God den Vader wendden, en haar verborgenheden in het klare licht zagen. Maar er werd geantwoord, dat zij ze zien in een dwaas licht, en dat zij zelfs niet eenig ware hadden. Hierover verontwaardigd haalden zij uit het Woord tal van dingen, die waarheden waren; maar hun werd gezegd, dat zij op zichzelf waar waren, maar in hen vervalscht. Dat dit zoo was, werd daarmede aangetoond, dat zij in een huis werden geleid, waar een tafel stond, waarop het licht onmiddellijk uit den Hemel invloeide, en hun werd gezegd, die waarheden die zij uit het Woord haalden, op een papier te schrijven, en dit op die tafel te leggen; toen dit geschied was, blonk dit papier, waarop de waarheden geschreven waren, als een ster, maar toen zij toetraden en den blik daarop richtten, verscheen het papier zwart geworden als door roet; en daarna werden zij tot een andere dergelijke tafel gebracht, waarop het Woord lag, omgord door een regenboog; en toen een zekere voorvechter van de leer van het geloof alleen het met de hand aanraakte, volgde een ontploffing als van een geschut, en hij werd in een hoek van de kamer geslingerd, waar hij een half uur lang voor dood bleef liggen. Hierdoor werden zij overtuigd, dat alle waarheden, die bij hen uit het Woord waren, op ziehzelve waar, maar in hen vervalscht waren, n. 162.

xxvi. Er zijn in de geestelijke wereld klimaten als in de natuurlijke wereld, en er zijn vandaar ook noordelijke zonen, waar sneeuw en ijs is. Eens daarheen gevoerd in den geest, trad ik een tempel binnen, die toen met sneeuw bedekt, en van binnen met lampen verlicht was, en waar achter het altaar een bord zichtbaar was, waarop het volgende geschreven stond: DE GODDELIJKE DRIEVULDIGHEID, VADER, ZOON, EN HEILIGE GEEST, DIE WEZENLIJK ÉÉN

ZIJN, MAAR PERSOONLIJK DRIE; en ik hoorde den priester prediken over vier mysteriën des geloofs, in verband waarmede men het verstand gevangen moet nemen onder de gehoorzaamheid aan het geloof; men zie den tekst. Na de preek betuigden de toehoorders den priester hun dank voor zijn aan wijsheid zoo rijke preek; maar toen ik hun vroeg, of zij er iets van verstaan hadden, antwoordden zij: Wij hebben alle dingen met volle ooren opgevangen; waarom vraagt gij, of wij het verstonden; staat het verstand niet stil bij zulke dingen? Hieraan voegde de aanwezige priester toe: Daar gij gehoord en niet verstaan hebt, zijt gij gezegend, want daarvandaan gewordt u het heil. Behalve verschillende andere dingen, n. 185.

XXVII. Het MENSCHELIJK GEMOED is in drie gebieden onderscheiden, gelijk de Hemel, waarin de Engelen zijn; en *de* theologische dingen bij hen die de waarheden liefhebben, omdat zij waarheden zijn, zetelen in het hoogste gebied des gemoeds, en daaronder in het middelste gebied de zedelijke dingen, daaronder of in het laatste gebied echter de politieke dingen, en de verschillende wetenschappen maken de deur. Daarentegen zetelen de theologische dingen bij hen die de waarheden niet liefhebben, in het laagste gebied, en vermengen zich daar met de eigene dingen van den mensch, en dus met de begoochelingen der zinnen; en vandaar komt het, dat sommigen de theologische dingen in het geheel niet kunnen gewaarworden, n. 186.

XXVIII. Ik werd geleid tot de plaats, waar diegenen zijn, die onder de PSEUDOPROFETEN in de Openbaring worden verstaan; en ik werd daar door hen uitgenoodigd om hun tempel te zien, en ik volgde hen en zag hem, en daarin het beeld van een vrouw, gekleed in een scharlaken kleed, in de rechterhand een gouden munt houdend, en in de linkerhand een paarlensnoer; maar deze dingen waren door fantasie aangebracht. Toen echter uit den Heer de innerlijke dingen des gemoeds geopend werden, verscheen in de plaats van den tempel een huis vol reten, en in de plaats van de vrouw verscheen een beest, zooals het beschreven wordt in de Openbaring, hfdst. 13: 2, en onder den vloer daar een poel, waarin het Woord diep verborgen lag. Maar kort daarop, bij het blazen van een oostenwind, werd de tempel weggedragen, en de poel droogde op, en het Woord lag open; en toen verscheen daar bij het licht uit den Hemel een TABERNAKEL zooals die van Abraham was, toen de drie Engelen kwamen, en de geboorte van Izak aankondigden; en daarna verscheen, toen licht uit den tweeden Hemel werd uitgezonden, in de plaats van den tabernakel een TEMPEL, zooals die van Jeruzalem geweest is; hierna flitste licht nit den derden Hemel. en toen verdween de tempel, en verscheen DE HEER ALLEEN, staande op den grondsteen, waar het Woord was; maar

aangezien een al te groote heiligheid toen de gemoederen vervulde, werd dit licht ingetrokken, en in plaats daarvan het licht uit den tweeden Hemel ingelaten, waardoor de vroegere aanblik van den tempel terugkeerde, en van den tabernakel daar binnen in, n. 187.

XXIX. Er verscheen een prachtig paleis, waarin een tempel was, en daarin waren zetels geplaatst in driedubbele rij; hierin was door den Heer een concilie samengeroepen, waarin men beraadslagen zou over DEN HEER ZALIGMAKER en over DEN HEILIGEN GEEST, en toen even zoovelen uit de geestelijkheid aanwezig waren als er zetels waren, begonnen zij het concilie. En aangezien het den Heer betrof, was het eerste punt van behandeling: WIE NAM IN DE MAAGD MARIA HET MENSCHELIJKE AAN; en toen las de aan de tafel staande Engel hun de woorden voor, die de Engel Gabriël tot Maria zeide: DE HEILIGE GEEST ZAL OVER U KOMEN, EN DE KRACHT DES ALLERHOOGSTÉN ZAL U OVERSCHADUWEN, EN HET HEILIGE, DAT UIT U GEBOREN ZAL WORDEN, ZAL GODS ZOON GENAAMD WORDEN (Lukas 1: 35), en ook uit Matth. hfdst. 1: 20, 25, en bovendien tal van plaatsen uit de Profeten, dat Jehovah in de wereld zal komen, en ook dat Jehovah Zelf genoemd wordt Zaligmaker, Verlosser en Gerechtigheid; waaruit de gevolg. trekking gemaakt werd, dat Jehovah Zelf het Menschelijke heeft aangenomen. De tweede beraadslaging aangaande den Heer, was: OF ALDUS DE VADER EN DE HEER JEZUS CHRISTUS NIET ÉÉN ZIJN, ZOOALS ZIEL EN LICHAAM ÉÉN ZIJN. En dit werd bevestigd uit tal van plaatsen in het Woord, en ook uit de geloofsbelijdenis van de huidige Kerk. Hieruit werd de gevolgtrekking gemaakt, dat de ziel des Heeren uit God den Vader was, en dat vandaar Zijn Menschelijke Goddelijk is, en dat men zich tot dit wenden moet om zich tot den Vader te wenden, aangezien Jehovah God Zichzelve door dit in de wereld heeft gezonden, en Zichzelve aan de oogen der menschen zichtbaar, en aldus ook toegankelijk gemaakt heeft. Hierop volgde de derde beraadslaging, welke den HEILIGEN GEEST betrof, en toen werd eerst de voorstelling besproken aangaande de drie Goddelijke personen uit het eeuwige, en uit het Woord vastgesteld, dat het Heilig Goddelijke, hetwelk de Heilige Geest wordt genoemd, voortgaat vanuit den Heer uit den Vader. Tenslotte werd uit de beraadslagingen in dit concilie dit besluit opgesteld, dat in den Heer Zaligmaker de Goddelijke Drievuldigheid is, die het Goddelijke is, waarvan alles uitgaat, hetwelk de Vader genoemd wordt, het Goddelijk Menschelijke, hetwelk de Zoon genoemd wordt, en het Goddelijke, voortgaande, hetwelk de Heilige Geest genoemd wordt, en dat er aldus één God in de Kerk is. Na afloop van het concilie werden aan hen, die

daarin zitting hadden gehad, blinkende kleederen gegeven, en zij werden in den Nieuwen Hemel geleid, n. 188.

xxx. Ik zag in een zekere kribbe groote beurzen, waarin zilver in grooten voorraad was, en daarnaast jongemannen als wachters; in de aangrenzende kamer zedige maagden met een kuische echtgenoot, en ook in een andere kamer twee kleine kinderen; en ten slotte een hoer en doode paarden; en daarna werd ik onderricht, wat deze dingen elk afzonderlijk beteekenden, en dat daarmede het Woord werd uitgebeeld en beschreven, hoe dit in zichzelf is, en hoe het heden ten dage is, n. 277.

xxxI. Er verscheen een schrift, zooals het in den hoogsten of derden Hemel is; het bestond uit gebogen letters met omhoogstekende horentjes; en er werd gezegd, dat deze letters voor een deel gelijk waren aan de Hebreuwsche letters in den oudsten tijd, toen zij meer gebogen waren dan zij heden ten dage zijn; en dat de klinker H, die aan de namen van Abram en Sarai werd toegevoegd, het Oneindige en het Eeuwige beteekent. Zij ontvouwdten voor mij den zin van eenige woorden in Psalm 32: 2 uit de letters of lettergrepen alleen daarin, zijnde *dat de Heer ook barmhartig is voor hen, die boosdoen*, n. 278.

xxxII. Vòòr het Israëlietische Woord was er een Woord, waarvan de Profetische Boeken DE UITSPRAKEN werden genoemd, en de Historische Boeken DE OORLOGEN VAN JEHOVAH, en behalve deze ook een Boek, JASCHAR genaamd, welke drie ook in ons Woord vermeld worden; en dit Oude Woord was in - het land Kanaan, in Syrië, Mesopotamië, Arabië, Assyrië, Chaldea, Egypte, Tyrus, Zidon en Ninive; maar aangezien dit vol was van zulke overeenstemmingen, die in verwijderd verband hemelsche en geestelijke dingen beteekenen, welke aanleiding gaven tot afgoderijen, verdween het vanuit Goddelijke Voorzienigheid. Ik heb gehoord, dat Mozes uit dit Woord de dingen uitschreef, welke hij aangaande de schepping, aangaande Adam en Chava, aangaande den vloed en aangaande Noach en zijn drie zonen vermeldde, maar verder niet. Dat ditzelfde Woord bij de volken in GROOT TARTARIJE nog is bewaard, en dat ook zij daaruit de voorschriften putten van hun geloof en leven, werd mij in de geestelijke wereld door de Engelen, die daarvandaan zijn, medegedeeld, n. 279.

xxxIII. Zij, die in de geestelijke wereld zijn, kunnen niet verschijnen aan hen, die in de natuurlijke wereld zijn, noch omgekeerd; dus de geesten en Engelen niet aan de menschen, noch dezen aan genen, ter oorzake van HET ONDERSCHIED TUSSEHEN HET GEESTELIJKE EN HET NATUURLIJKE, of, wat hetzelfde is, tusschen het substantieele en het materieele. Hieruit vloeit het voort, dat de geesten en de Engelen een gansch andere taal, een gansch ander

schrift en ook een gansch ander denken hebben dan de menschen. Dat dit zoo is, werd mij ontdekt door levende ondervinding welke daarin bestond, dat de geesten beurtelings tot de hunnen intraden en tot mij terugkeerden, en aldus een vergelijking maakten; hierdoor werd bevonden, dat er zelfs niet één woord van de geestelijke taal bestaat, dat gelijk is aan eenig woord van de natuurlijke taal; en dat hun schrift uit lettergrepen bestaat, waarvan een elk den zin van eenig ding bevat; en dat hun denkvoorstellingen niet vallen in de voorstellingen van het natuurlijk denken. De reden van deze verschillen is deze, dat de geesten en Engelen in de beginselen zijn, de menschen echter in de afleidingen, of dat genen in de vroegere dingen zijn, waaruit als oorzaken de latere dingen zijn, en de menschen in de latere dingen vanuit de vroegere dingen zijn. Er werd gezegd, dat een soortgelijk onderscheid bestaat tusschen de talen, schriften en gedachten der Engelen van den derden Hemel en die van de Engelen van den tweeden Hemel, n. 280.

XXXIV. OVER DEN STAAT VAN DE MENSCHEN NA DEN DOOD in het algemeen, en over den staat van hen die zich in de valscheden der leer bevestigd hebben, in het bijzonder; over dezen en genen werden de volgende dingen opgemerkt: 1. De menschen worden meerendeels op den derden dag na den dood opgewekt, en dan weten zij niet beter, of zij leven nog in de vorige wereld. 2. Allen spoelen aan in een wereld die in het midden is tusschen den Hemel en de hel, en die de wereld der geesten wordt genoemd. 3. Daar worden zij in verschillende gezelschappen overgebracht en aldus onderzocht, van welken aard zij zijn. 4. Aldaar worden de goeden en de geloovigen voorbereid tot den Hemel, maar de boozen en de ongeloovigen tot de hel. 5. Na de voorbereiding, die eenige jaren duurt, wordt voor de goeden een weg geopend tot een zeker gezelschap in den Hemel, alwaar zij tot in eeuwigheid zullen leven; voor de boozen wordt echter een weg geopend tot de hel; behalve tal van dingen meer, Daarna wordt de hel beschreven, zooals zij is; en dat daar diegenen satans worden genoemd, die in valscheden vanuit bevestiging zijn, en diegenen duivels, die in de boosheden des levens zijn, n. 281.

XXXV. Uit het lagere land, dat zich het dichtst boven de hel bevindt, hoorde ik uitroepen: O, WELKE GERECHTEN! O, WELKE GELEERDEN! O, WELKE WIJZEN! en daar ik verwonderd was, dat ook daar gerechten, geleerden en wijzen bestonden, daalde ik neder, en trad eerst toe op de plaats, waar zij riepen O, WELKE GERECHTEN! en ik zag iets als een rechtbank, en daarin rechters der ongerechtigheid, die handig de wetten verdraaien, en de gerichten naar eens ieders gunst omkeeren konden; en aldus waren hun oordeelen slechts willekeurigheden; en toen de uitspraken aan de beschermelingen

werden overgebracht, riepen dezen den geheelen weg langs: O, WELKE GERECHTEN! Aangaande hen zeiden de Engelen naderhand, dat dezulken zelfs niet hoegenaamd iets gerechts kunnen zien. Na eenigen tijd werden deze rechters in de hel geworpen en hun wetboeken in speelkaarten veranderd, en in plaats van rechtspreken werd hun tot taak gegeven, blanketsel te bereiden, om daarmee de aangezichten van hoeren te bestrijken, en deze aldus in schoonheden te veranderen, n. 332.

xxxvi. Daarna ging ik naar de plaats, waar geroepen werd: O, WELKE GELEERDEN! en ik zag een menigte van hen, die redeneerden OF IETS IS OF NIET IS, en niet dachten DAT HET ZOO IS, en vandaar aangaande ieder ding bij den eersten stap bleven stilstaan, en op deze wijze de zaak slechts van buiten aanraakten, en niet daarin binnengingen; aldus ook met betrekking tot God, of er een God is. Om zeker te weten, of zij van dien aard waren, legde ik hun de vraag voor: *Van welken aard moet de godsdienst zijn, waardoor de mensch zalig wordt.* Zij antwoordden, dat ten eerste moest overwogen worden, of godsdienst iets is. 2. Of de eene godsdienst meer uitwerkt dan de andere. 3. Of er een eeuwig leven is, en dus of er eenige zaligmaking is. 4. Of er een Hemel en een hel is. En toen begonnen zij het eerste punt te overwegen: Of godsdienst iets is; en zij zeiden, dat dit zoo veel onderzoek vergde, dat het niet binnen een jaar beslist kon worden, en een van hen zeide, dat het dit niet kon binnen honderd jaren. Waarop ik antwoordde, dat zij ondertusschen zonder godsdienst waren. Maar nochtans behandelden zij dit eerste punt zoo bedreven, dat de aanwezige schare uitriep: O, WELKE GELEERDEN. Door de Engelen werd mij gezegd, dat dezulken verschijnen als gesneden beelden en dat zij naderhand in de woestijn worden gezonden, waar zij onder elkander wauwelen en niets dan zinledige dingen spreken, n. 333.

xxxvii. Ik trad verder op de derde menigte toe, waarvandaan ik het geroep hoorde: O, WELKE WIJZEN! en ik bevond, dat daar diegenen vergaderd waren, die niet kunnen zien, of het ware waar is, maar toch maken kunnen dat al wat zij willen als waar verschijnt, en vandaar worden zij BEVESTIGERS genoemd. Dat zij van dien aard waren, bemerkte ik ook uit de verschillende antwoorden op voorgelegde vragen, zoo bijvoorbeeld dat zij waar maakten, dat het geloof het al der Kerk is, en daarna, dat de naastenliefde het al der Kerk is, en ook dat het geloof en de naastenliefde te zamen het al der Kerk zijn; en daar zij elk dezer stellingen, onverschillig welke, bevestigden en zoo met schijnbaarheden opsierden, dat zij als waarheden blonken, riepen de omstanders uit: O, WELKE WIJZEN! Daarna werden hun ook eenige beuzelingen als stellingen voorgelegd, opdat zij ze tot waarheden zouden maken, want zij zeggen dat

er geen ware is dan datgene, wat de mensch waar maakt. De beuzelingen waren deze: dat het licht duisternis en de duisternis licht is; voorts ook, dat de raaf wit en niet zwart is, welke twee stellingen zij zoo behandelden, dat zij geheel en al als waarheden verschenen; men zie aldaar hun bevestigingen. Aangaande hen werd mij door de Engelen, gezegd, dat dezulken ook zelfs niet een korreltje verstand bezitten, omdat al datgene, wat boven het redelijke bij hen is, gesloten is, en al wat beneden het redelijke is, open is, en dit al wat hetzelfde belijft kan bevestigen, maar niet eenig ware als waar kan zien; daarom behoort dit niet tot iemand van inzicht, maar het behoort tot iemand van inzicht, te kunnen zien dat het ware waar en het valsche valsch is, en dit te bevestigen, n. 334.

xxxviii. Ik sprak met geesten, die in de natuurlijke wereld beroemd waren geweest om hun groote geleerdheid, en die toen onder elkander redetwistten over de AANGEBOREN VOORSTELLINGEN, namelijk of de menschen er eenige hadden gelijk de beesten. En toen mengde zich een zekere engellijke geest in hun gesprek. en zeide: Gij twist over geitenwol; de menschen hebben geen aangeboren voorstellingen, en de beesten hebben evenmin aangeboren voorstellingen. Over deze woorden. ontstaken allen, maar nadat hem de gelegenheid tot spreken gegeven was, sprak hij eerst over de beesten, zeggende, dat zij geen aangeboren voorstellingen hebben, omdat zij niet denken, maar alleen werken uit instinct, dat zij vanuit hun natuurlijke liefde hebben, en dat bij hen iets maakt dat niet den wil overeenkomst vertoont, en onmiddellijk invloet in de zinnen van hun lichaam, en datgene opwekt, wat met hun liefde samenstemt en haar begunstigt, terwijl toch van voorstellingen alleen met betrekking tot het denken gesproken kan worden. Dat de beesten alleen gevoel, en geen denken hebben, bevestigde hij door verschillende dingen, vooral door de wonderbaarlijke dingen, die bekend zijn aangaande de spinnen, de bijen en de zijdewormen, zeggende: Denkt de spin in haar kleine kopje, wanneer zij haar web weeft, dat het zoo geweven moet worden voor deze of gene nutten? Denkt de bij in haar kleine kopje: uit deze bloemen zal ik honig zuigen, uit deze was, waaruit ik cellen in ononderbroken rij zal bouwen, en daarin honig leggen in zulk een voorraad, dat deze ook voor den winter toereikt? behalve tal van andere dingen. Denkt de zijdeworm als worm in zijn kleine kopje: Nu ga ik mij daarmede bezighouden, zijde te spinnen, en wanneer ik het gesponnen heb, zal ik uitvliegen en met mijn genooten spelen, en mij van nageslacht voorzien? behalve soortgelijke dingen meer bij beesten en vogels. Aangaande de menschen zeide hij, dat elke moeder en voedster, en ook de vader weet, dat de pasgeboren kleine kinderen in het geheel geen

aangeboren voorstellingen hebben, en dat zij niet eenige voorstelling hebben vooraleer zij hebben leeren denken, en dat dan voorstellingen ontstaan en zich vormen overeenkomstig elke hoedanigheid der gedachte welke zij door onderricht in zich opnemen; en dat dit zoo geschiedt, aangezien den mensch niets anders is aangeboren dan het vermogen tot weten, verstaan, en wijs zijn, en de neiging om niet alleen zichzelf en de wereld lief te hebben, maar ook den naaste en God. Deze dingen hoorden LEIBNITZ en WOLF op een afstand toe, en Leibnitz stemde daarmede in, maar anders was het met Wolf gesteld, n. 335.

XXXIX. Eens lichtte een zekere engellijke geest toe, WAT GELOOF EN NAASTENLIEFDE IS, en wat hun verbinding uitwerkt. Hij lichtte dit toe door een vergelijking met het licht en de warmte, die in een derde samenkomen, daar het licht in den Hemel in zijn wezen het ware des geloofs is, en de warmte aldaar in haar wezen het goede der naastenliefde is, bijgevolg dat gelijk het licht zonder de warmte, zooals het in den wintertijd in de wereld is, de boomen van hun bladeren en vruchten ontbloomt, evenzoo het geloof zonder naastenliefde, en dat gelijk het met de warmte verbonden licht, zooals in lentetijd, alle dingen levend maakt, evenzoo het met de naastenliefde verbonden geloof, n. 385.

XL. Twee Engelen daalden neder, de eene uit den oostelijken Hemel, waar zij in de liefde zijn, en de andere uit den zuidelijken Hemel, waar zij in de wijsheid zijn, en spraken over het wezen der Hemelen, of het de Liefde dan wel de Wijsheid is, en zij kwamen hierin overeen, dat het de Liefde en de daaruit voortvloeiende Wijsheid is; bijgevolg, dat de Hemelen uit God geschapen zijn vanuit de Liefde door de Wijsheid, n. 386.

XLI. Hierna trad ik een zekeren tuin binnen, alwaar ik door een geest werd rondgeleid, en ten slotte tot een paleis, dat DE TEMPEL DER WIJSHEID werd genoemd; het was vierhoekig, met wanden van kristal, een dak van jaspis, en met een onderbouw uit verschillende kostbare steenen; en hij zeide, dat niemand daarin kon binnentreden dan alleen hij, die gelooft, dat datgene, wat hij weet, verstaat en waarin hij wijs is, in verhouding tot dat, wat hij niet weet, verstaat, en waarin hij niet wijs is, zoo weinig is, dat het nauwelijks iets is; en aangezien ik dit geloofde, werd het mij gegeven binnen te treden, en ik zag, dat geheel dit gebouwd was tot een vorm des lichts. In dezen tempel verhaalde ik, wat ik kort te voren van de twee Engelen had gehoord over de liefde en de wijsheid; en zij vroegen, of zij ook niet over het derde gesproken hadden, dat het nut is. En zij zeiden, dat de liefde en de wijsheid zonder het nut slechts denkbeeldige dingen zijn, maar dat zij in het nut werkelijk

worden; en dat het evenzoo gesteld is met de naastenliefde, het geloof en de goede werken, n. 387.

XLII. Een van de geesten van den draak noodigde mij uit om de verlustigingen van hun liefde te zien, en hij geleidde mij tot iets wat op een AMPHITHEATER geleek, en op de banken daarvan zaten satyrs en hoeren; en toen zeide hij: Nu zult gij ons spel zien. En hij opende een deur, en liet als het ware jonge stieren, rammen, bokjes en lammeren binnen, en terstond daarop liet hij door een andere deur leeuwen, panters, tijgers en wolven binnen, die zich op de kudde stortten, en haar verscheurden en afslachtten. Maar al deze dingen, die gezien werden, waren door fantasieën veroorzaakt. Na dit gezien te hebben, zeide ik tot den draak: Binnenkort zult gij dit theater in een poel van vuur en zwavel veranderd zien. Na afloop van het spel ging de draak, omstuwd. door zijn satyrs en hoeren, heen, en zag een kudde schapen, waaruit hij begreep, dat er een van de Jeruzalemietische steden in de nabijheid was, bij het zien waarvan in hem de begeerte opkwam, om haar te nemen en de bewoners uit te werpen; maar daar zij met een muur omgord was, nam hij zich voor, haar door list in te nemen, en zond toen iemand, die bedreven was in betooveren; deze sprak, toen hij was binnengelaten, met de stedelingen op geslepen wijze over het geloof en de naastenliefde, vooral hierover, welke van de twee de voornaamste is, en of de naastenliefde iets tot het heil bijdraagt; maar vertoornnd over het antwoord ging de draak de stad uit, en vergaderde velen zijner bende, en begon de stad te belegeren, maar toen. hij alle krachten inspande om de stad te nemen en binnen te vallen, verteerde hen een vuur uit den Hemel, overeenkomstig hetgeen in de OPENBARING, hfdst. 20: 8, 9 is voorzegd, n. 388.

XLIII. Eens werd een blad papier uit den Hemel nedergelaten, waarin een aanmaning stond om den Heer Zaligmaker als den God van Hemel en aarde te erkennen, volgens Zijne woorden bij Matth. 28: 18. Maar aan twee bisschoppen, die daar waren, werd om raad gevraagd, wat men doen zou. Zij zeiden, dat men het papier naar den Hemel, waar het vandaan kwam, moest terugzenden. Toen dit geschied was, zonk dit gezelschap neder, maar niet diep. Den volgenden dag klommen eenigen van daar omhoog, en vertelden, welk lot zij daar hadden ondergaan; voorts, dat zij daar tot de bisschoppen waren gegaan, en hen berispt hadden om hun raad; en dat zij tal van dingen met hen gesproken hadden aangaande den staat der Kerk heden ten dage, en hun leer hadden gelaakt aangaande de Drievuldigheid, aangaande het rechtvaardigende geloof, aangaande de naastenliefde, en aangaande andere dingen, die tot de orthodoxie der bisschoppen behoorden, en hun verzocht hadden van deze dingen af te zien, aangezien zij tegen het Woord indruischen,

maar tevergeefs. En aangezien zij hun geloof een dood, en ook een duivelsch geloof genoemd hadden overeenkomstig Jakobus in zijn brief, nam een van de bisschoppen zijn mijter van het hoofd, en legde dien op tafel, zeggende, dat hij hem niet weer zou opzetten, voordat hij de spotwoorden over zijn geloof gewroken had; maar toen verscheen een monster, dat uit de lagere gebieden oplom, gelijk aan het beest, dat in de OPENBARING hfdst. 13: 1, 2 beschreven is, hetwelk den mijter opnam en wegdroeg, n. 389.

XLIV. Ik naderde een zeker huis, waarin de vergaderden onder elkander overwogen, of het goede dat de mensch doet in den staat der rechtvaardiging door het geloof al dan niet het goede van den godsdienst is; men was het daarover eens, dat onder het goede van den gods dienst het goede wordt verstaan, dat tot de zaligheid bijdraagt. Maar de overhand had de opvatting van diegenen, die zeiden, dat al het goede hetwelk de mensch doet, niets tot de zaligheid bijdraagt, aangezien niet eenig wilsgoede van den mensch verbonden kan worden met de genade, daar de zaligheid om niet geschiedt; ook kan niet eenig goede uit den mensch verbonden worden met de verdienste van Christus, waardoor eenig en alleen de zaligheid mogelijk is; evenmin de werking van den mensch met de werking van den Heiligen Geest, die alle dingen doet zonder de hulp van den mensch, Hieruit werd de gevolgtrekking gemaakt, dat de goede werken ook in den staat der rechtvaardiging door het geloof niets tot de zaligheid bijdragen, maar het geloof alleen. Deze dingen hoorende zeiden twee heidenen, die aan den ingang stonden, tot elkander: Dezen hebben niet eenigen godsdienst; wie weet niet, dat den naaste goed doen terwille van God, dus uit God. en met God, de godsdienst is, n. 390.

XLV. Ik hoorde de Engelen daarover weeklagen, dat er heden ten dage in de Kerk zulk een GEESTELIJKE ARMOEDE heerscht, dat men verder niets weet, dan dat er drie Goddelijke personen zijn, en dat het geloof alleen zalig maakt, en aangaande den Heer slechts alleen de historische feiten, en dat zij in diepe onwetendheid verkeerden omtrent de dingen. die aangaande den Heer, Zijn Eenheid met den Vader, Zijn Goddelijkheid en Macht in het Woord vermeld worden; en zij zeiden, dat een zekere Engel door hen was nedergezonden, om te onderzoeken, of er heden ten dage zulk een armoede bij de Christenen heerschte, en dat deze aan iemand gevraagd had, wat zijn godsdienst was; waarop hij antwoordde, dat zijn godsdienst het geloof is; en dat hij hem daarna ondervraagd had aangaande de verlossing, de wederverwekking en de zaligmaking; hij antwoordde, dat al deze dingen tot het geloof behooren; en ook aangaande de naastenliefde, dat zij in het geloof is; en wie kan uit zichzelf het goede doen; de Engel zeide daarna tot hem: Gij hebt

geantwoord gelijk iemand, die maar één toon op een fluit blaast; ik hoor niets anders dan geloof; maar wanneer gij niets anders weet behalve dat, zoo weet gij niets. En toen bracht hij hem tot zijn medegenooten in de woestijn, waar zelfs niet eens gras was; behalve tal van andere dingen meer, n. 391.

XLVI. Ik zag vijf gymnasia, door verschillend licht omgord, en ik trad met velen het eerste binnen, dat als in vlamig licht verscheen; er waren daar verscheidenen vergaderd, en de voorzitter stelde voor, dat zij hun meeningen zouden voordragen aangaande de naastenliefde, en nadat zij zich hiertoe gezet hadden, zeide de EERSTE, dat zijn gevoelen was, dat de naastenliefde door het geloof geïnspireerde zedelijkheid was. De TWEEDE, dat zij door medelijden geïnspireerde vroomheid was. De DERDE, dat zij was aan een ieder goed doen, zoowel aan den rechtschapene als aan den onrechtschapene. De VIERDE, dat zij was een op elke wijze verwanten en vrienden van dienst zijn. De VIJFDE, dat zij bestond in het geven van aalmoezen aan de armen en in het bijstaan van de behoeftigen. De ZESDE, dat zij bestond in het bouwen van hospitalen, ziekenhuizen en weeshuizen. De ZEVENDE, dat zij bestond in het verrijken van tempels en de dienaren daarvan weldoen. De ACHTSTE, dat zij de oude Christelijke broederschap was. De NEGENDE, dat zij daarin bestond een ieder zijn overtredingen te vergeven. Een ieder van hen bevestigde zijn gevoelen uitvoerig, maar de bevestigingen zijn te talrijk dan dat zij hier aangehaald kunnen worden; men zie daarom in de GEDENKWAARDIGHEID zelve. Hierna werd ook mij gelegenheid gegeven, mijn gevoelen te uiten, en ik zeide, dat de naastenliefde daarin bestond, uit liefde van de gerechtigheid met oordeel in elk werk en beroep te handelen, maar uit een liefde die nergens anders vandaan is dan vanuit den Heer Zaligmaker; en na dit aangetoond te hebben, voegde ik hieraan toe, dat alle dingen, die tevoren door de negen beroemde mannen over de naastenliefde gezegd waren, uitmuntende voorbeelden van naastenliefde waren, zoo zij slechts uit gerechtigheid met oordeel gedaan werden; en aangezien de gerechtigheid en het oordeel nergens anders vandaan zijn dan vanuit den Heer Zaligmaker, zoo zullen zij gedaan worden vanuit den mensch uit den Heer. Hiermede stemden de meesten in in hun inwendigen mensch, maar nog niet zoozeer in den uitwendigen, n. 459.

XLVII. Uit de verte werd iets als tandengeknars geboord, en dat vermengd met iets als geklop; en ik ging op de geluiden af, en ik zag een uit samengeplakt riet opgetrokken huisje; en in plaats van het tandengeknars en het klopgeluid hoorde ik binnen in het huisje redetwisten over het geloof en de naastenliefde, welke van die twee het wezenlijke van de Kerk was. En zij, die voor het geloof waren, droegen hun argumenten voor, zeggende, dat het geloof geestelijk

is, omdat het uit God is, maar dat de naastenliefde natuurlijk is, omdat zij uit den mensch is; omgekeerd zeiden zij, die voor de naastenliefde waren, dat de naastenliefde geestelijk is, en dat het geloof natuurlijk is wanneer het niet verbonden is met de naastenliefde. Hieraan voegde een zekere geloofsvermenger, die den twist beslechten wilde, al bevestigende toe, dat het geloof geestelijk is, en de naastenliefde slechts natuurlijk. Maar er werd gezegd, dat het zedelijk leven tweevoudig is, geestelijk en natuurlijk, en dat het in den mensch die uit den Heer leeft, geestelijk zedelijk is, maar in den mensch die niet uit den Heer leeft, natuurlijk zedelijk, zooals het bij de boozen bestaat, en somtijds bij de geesten in de hel, n. 460.

XLVIII. Ik werd in den geest geleid in een zekeren tuin in de zuidelijke streek, en ik zag daar eenigen onder een laurierboom zitten al vijgen etende; ik vroeg hun, hoe zij het verstonden, dat de mensch het goede kan doen uit God, en nochtans als uit zichzelf. Zij antwoordden, dat God het goede van binnen in den mensch werkt, maar dat, indien de mensch dit doet vanuit zijn wil en vanuit zijn verstand, hij dit dermate bezoedelt, dat het niet langer het goede is. Maar hierop zeide ik, dat de mensch slechts een orgaan des levens is, en dat hij, zoo hij in den Heer gelooft, het goede vanuit zichzelf doet uit den Heer; maar dat hij, zoo hij niet in den Heer gelooft, en nog meer, zoo hij in niet eengen God gelooft, het goede vanuit zichzelf doet uit de hel. En verder, dat de Heer aan den mensch de vrije keuze gegeven heeft om uit het eene of uit het andere te handelen. Dat de Heer dit vrije gegeven heeft, werd uit het Woord bevestigd, namelijk dat Hij den mensch geboden heeft, God en den naaste lief te hebben, de goedheden der naastenliefde te werken gelijk de boom zijn vruchten, en Zijn geboden te doen om zalig te worden; en dat een ieder naar zijn daden geoordeeld zal worden; en dat deze en gene dingen niet geboden zouden zijn, wanneer de mensch niet het goede kon doen vanuit zichzelf uit den Heer. Nadat dit gezegd was, gaf ik hun twijgen van een wijnstok, en de twijgen brachten in hun handen druiven voort; behalve andere dingen, n. 461.

XLIX. Ik zag een PRACHTIGE ZEEHAVEN, en daarin groote en kleine schepen, en op de roeibanken knapen en meisjes die op SCHILDPADDEN wachtten, die uit de zee zouden oprijzen; en toen zij opdoken, zag ik, dat zij twee hoofden hadden, een, dat zij naar willekeur in de schilden van hun lichaam terugtrokken, en een ander, dat in vorm gelijk een mensch verscheen, en met dit spraken zij met de jongens en meisjes, en dezen streelden hen vanwege hun sierlijke redevoeringen, en gaven hun ook geschenken. Na dit gezien te hebben, werd door een Engel ontvouwd, wat deze dingen beteekenden,

namelijk dat er menschen in de wereld zijn, en vandaar even zoovele geesten na den dood, die zeggen, dat God bij hen, die het geloof verkregen hebben, niets ziet van hetgeen zij denken en doen, maar alleen het geloof beschouwt, dat Hij in de innerlijke dingen van hun gemoed heeft opgeborgen; en dat deze zeilden voor de gemeenten in de tempels de heilige dingen vanuit het Woord geheel en al als de anderen naar voren brengen, maar zulks uit het groote hoofd, dat als een mensch verschijnt, waarin zij dan het kleine hoofd steken of dit in het lichaam terugtrekken. Dezelfden werden daarna in de lucht gezien in een met zeven zeilen vliegend schip, en zij waren daarin gelauwerd en met purperen kleederen bekleed, en zij riepen uit, dat zij de hoofden der wijzen uit de gansche geestelijkheid waren. Maar deze verschijningen waren beelden van hoogmoed, welke voortvloeiden uit de voorstellingen van hun gemoed; en toen zij op het land waren, sprak ik met hen eerst uit de rede, en daarna uit de Heilige Schrift; en ik toonde hun door tal van dingen aan, dat deze hun leer onzinnig was, en omdat zij tegen de Heilige Schrift indruischte, uit de hel kwam. Doch de argumenten, waarmede ik dit aantoonde, kunnen wegens den omvang hier niet overgebracht worden, weshalve men ze in de GEDENKWAARDIGHEID zelve zie. Voorts werden zij daarna gezien in een zandige plaats, in aan flarden gescheurde kleederen, en met netten als die van visschors om de lendenen gegord, door welke heen hun naaktheden verschenen; en ten slotte werden zij nedergelaten in een gezelschap dat aan de Machiavellisten grenst, n. 462.

L. Er werd een vergadering samengeroepen, die zitting hield in een ronden tempel, waarin aan de zijden altaren stonden, waarnaast de leden der vergadering zaten, maar er was daar geen president; en daarom schoot een ieder uit zichzelf naar het midden toe en riep zijn gevoelens uit; en zij begonnen een bespreking over DE VRIJE KEUZE IN GEESTELIJKE DINGEN; en de EERSTE die toeschoot, riep uit dat de mensch hierin niet meer vrije keuze heeft dan de vrouw van Loth, toen zij in een zoutpilaar veranderd was. De TWEDE, dat hij niet meer heeft dan de beesten en de honden. De DERDE, dat hij niet meer heeft dan de mollen en dan de nachtuilen bij daglicht. De VIERDE, dat wanneer de mensch vrije keuze in geestelijke dingen had, hij een maniak zou worden, en gelooven, dat hij als een God was, die zichzelf kan wederverwekker en zalig maken. De ZESDE las uit het boek der evangelischen, de FORMULA CONCORDIAE genaamd, dat de mensa niet meer vrije keuze in geestelijke dingen heeft dan een stronk en een steen, en dat hij dienaangaande hoegenaamd niets kan verstaan, denken, willen, en zichzelf zelfs niet eens tot het opnemen van het geestelijke geschikt maken

en aanpassen kan, behalve tal van dingen meer, waarover boven n. 464. Nadat dit gezegd was, werd ook mij gelegenheid gegeven om te spreken, en het woord nemende zeide ik: Wat is de mensa zonder vrije keuze in geestelijke dingen anders dan een redeloos dier; en waartoe dienen zonder de vrije keuze alle theologische dingen? Maar hierop antwoordden zij: Lees onze theologische dingen, en gij zult daarin niets geestelijks vinden, [alleen ons geloof daarin is geestelijk], en daarin is het geestelijke van binnen zoozeer verborgen, dat zelfs niet een schaduw daarvan verschijnt; lees daarom, wat onze theologie leert aangaande de rechtvaardiging, dat is, aangaande de vergeving der zonden, de wederverwekking, de heiligmaking, en de zaliging, en gij zult hoegenaamd niets geestelijks daarin zien, aangezien deze dingen door het geloof invloeien zonder eenig medeweten van den mensch. Ook de naastenliefde heeft zij verre van het geestelijke verwijderd, en evenzoo het berouw van eenige aanraking daarmede. En bovendien heeft zij, wat de verlossing betreft, aan God zuiver natuurlijk menselijke eigenschappen toegeschreven, zooals dat Hij het menselijke geslacht onder een universeele verdoemenis had opgesloten, dat de Zoon deze op Zich nam, en dat Hij aldus den Vader verzoende; en wat is de tusschenkomst en de bemiddeling bij den Vader anders? Hieruit blijkt, dat in onze gezamenlijke theologie niets geestelijks is, en zelfs niet eens iets redelijks, maar louter het natuurlijke daaronder! Maar toen werd plotseling een bliksem uit den Hemel gehoord, en daardoor verschrikt stortten de vergaderden zich naar buiten, en een ieder vluchtte naar zijn huis, n. 503.

LI. Ik sprak met twee geesten, waarvan de een het goede en ware liefhad, en de ander het booze en valsche; en ik bevond, dat beiden over een eender vermogen van redelijk denken beschikten; maar toen diegene, die het booze en valsche liefhad, aan zichzelf was overgelaten, zag ik iets als rook uit de hel opklimmen, en het lichtende, dat boven zijn geheugen was, uitblusschen, maar toen diegene, die het goede en ware liefhad, aan zichzelf was overgelaten, zag ik iets als een milde vlam uit den Hemel nederdalen, en het gebied van zijn gemoed boven hot geheugen verlichten, en vandaar ook de dingen, die daaronder waren. Hierna sprak ik met hem, die het booze en valsche liefhad, over de VRIJE KEUZE IN GEESTELIJKE DINGEN, en deze ontstak alleen al bij het noemen daarvan, en hij riep uit, dat niemand een voet en een hand kan bewegen om eenig geestelijk goede te doen, noch tong en mond om eenig geestelijk ware te spreken, en dat men zich aldus zelfs niet eens geschikt maken en aanpassen kan om iets zoodanigs op te nemen; is de mensch in zoodanige dingen niet dood en louter passief; hoe kan het doode en louter passieve het goede doen en het ware spreken vanuit zich? Spreekt onze Kerk

niet ook zoo? Maar de ander, die het goede en ware liefhad, sprak zich over de vrije keuze in geestelijke dingen aldus uit: Wat is zonder deze het gansche Woord, en wat de Kerk, wat de godsdienst, wat de eeredienst Gods, dus wat het priesterlijk ambt zonder haar? En uit het licht van mijn verstand weet ik, dat de mensch zonder dit geestelijk vrije geen mensch zou zijn, maar een beest, want dat hij een mensch en geen beest is, is vanuit dit vrije. En bovendien, dat de mensch zonder vrije keuze in geestelijke dingen geen leven na den dood zou hebben, dus niet het eeuwige leven, want hij zou niet eenige verbinding met God hebben. Dit te ontkennen behoort, daarom alleen tot hen, die in de geestelijke dingen waanzinnig zijn! Daarna werd iets als een vliegende slang op een boom gezien, die daarvan een vrucht toereikte aan hem, die de vrije keuze in geestelijke dingen geloochend had, en toen deze vrucht gegeten was, verscheen een uit de hel opklimmende rook, die het hoogere deel van zijn redelijk gemoed wat het schijnsel betreft uitdoofde, n. 504.

LII. Er werd het gedruisch gehoord als van twee op elkander schurende molensteen, en ik ging op het begin van het geluid af, en ik zag een huis, waarin tal van cellen waren, en daarin zaten de geleerden van deze eeuw, en bevestigden de rechtvaardiging door het geloof alleen; en op een van hen toeschrijdend vroeg ik, waarmede zij zich thans bezig hielden. Hij antwoordde: Met de DAAD DER RECHTVAARDIGING, welke het hoofd is van alle dingen der leer in onze orthodoxie. En ik vroeg hem, of hij aan eenig teeken wist wanneer het rechtvaardigende geloof binnentreedt en wanneer het binnengetreden is. En hij zeide, dat dit passief geschiedde, en niet actief; waarop ik antwoordde: Wanneer gij het actieve daarin wegneemt, zoo neemt gij ook het receptieve weg, en aldus zou die daad puur denkbeeldig zijn, hetgeen een redewezen wordt genoemd, en aldus niets anders dan de pilaar geworden echtgenoot van Loth, die van louter zout knarst wanneer de pen van een schrijver of zijn vingernagel daarover schrapte. In woede ontstoken nam de man een luchter om dien naar mij te werpen, maar toen doofde de kaars uit en hij wierp hem tegen zijn metgezel, n. 505.

LIII. Er verschenen twee kudden, de een van bokken en de ander van schapen, maar toen zij van nabij zichtbaar werden, verschenen in plaats van de bokken en de schapen menschen; en men werd gewaar, dat de kudde der bokken uit diegenen bestond, die het geloof alleen tot het zaligmakende maken, en de kudde van schapen uit hen, die de naastenliefde en tegelijk het geloof tot het zaligmakende maken. Op de vraag, waarom zij daar waren, zeiden zij, die als bokken gezien werden, dat zij een concilie belegden, aangezien zij tot de ontdekking waren gekomen, dat het gezegde van Paulus, *dat de mensch door*

het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet (Rom. 3: 28), niet recht begrepen werd, aangezien onder het geloof daar niet het huidige geloof wordt verstaan, maar het geloof in den Heer Zaligmaker, en onder de werken der wet niet verstaan worden de werken der wet van den Decaloog, maar de werken van de Mozaïsche wet, welke ritueele dingen waren, hetgeen ook werd aangetoond. En zij zeiden, dat zij tot het besluit waren gekomen, dat het geloof de goede werken voortbrengt zooals de boom vruchten. Hieraan schonken zij, die de kudde der schapen uitmaakten, bijval, maar toen riep de Engel, die tusschen beide kudden stond, de kudde der schapen toe; Luistert niet naar hen, want zij zijn van hun vroeger geloof niet afgeweken! En hij verdeelde de kudde der schapen in tweeën, en hij zeide tot hen aan zijn linkerhand: Voegt u bij de bokken, maar ik voorzeg u, dat de wolf komen en hen wegstelen zal, en u met hen. Maar toen werd daarnaar een onderzoek ingesteld, hoe zij het verstaan, dat het geloof goede werken voortbrengt gelijk een boom vruchten, en er werd bevonden, dat hun gewaarwording aangaande de verbinding van het geloof en de naastenliefde geheel en al van deze vergelijking afweek, en dat het dus een bedriegelijk gezegde was. Nadat zij dit verstaan hadden, vereenigden de kudden der schapen zich wederom tot eene als tevoren, waaraan zich eenigen van de bokken toevoegden, belijvende, dat de naastenliefde het wezen des geloofs is, en dat dus het van de naastenliefde gescheiden geloof slechts natuurlijk is, maar daarmede verbonden geestelijk wordt, n. 506.

LIV. Een gesprek met de Engelen over de drie liefden, die universeel zijn, en vandaar bij elk mensch, zijnde DE LIEFDE VAN DEN NAASTE OF DE LIEFDE VAN DE NUTTEN, welke in zichzelf geestelijk is; DE LIEFDE VAN DE WERELD OF DE LIEFDE VAN HET BEZITTEN VAN RIJKDOMMEN, welke in zichzelf STOFFELIJK is, en DE ZELFLIEFDE OF DE LIEFDE VAN OVER ANDEREN TE HEERSCHEN, welke in zichzelf lichamelijk is; en dat, wanneer deze drie liefden behoorlijk aan elkander zijn ondergeschikt bij den mensch, de mensch waarlijk mensch is; en dat zij dan behoorlijk aan elkander zijn ondergeschikt, wanneer de liefde van den naaste het hoofd maakt, de liefde van de wereld het lichaam, en de zelfliefde de voeten; gansch anders is het gesteld, wanneer zij tegen de orde bij den mensch zetelen. En er werd aangetoond, van welken aard de mensch is wanneer de liefde van de wereld het hoofd maakt, en van welken aard wanneer de zelfliefde dit doet; namelijk dat hij dan een omgekeerd mensch is, ten aanzien van de innerlijke dingen van zijn gemoed een wild dier, en ten aanzien van de uiterlijke dingen van het gemoed en bijgevolg van het lichaam een tooneelspeler. Daarna verscheen een

zekere duivel, opklimmende uit de lagere gebieden, donker van aangezicht met een witten kring om het hoofd; en hij zeide, dat hij Lucifer was, hoewel hij het niet was; en dat hij in zijn inwendige dingen een duivel was, maar in zijn uitwendige dingen een Engel des lichts; en hij vertelde, dat wanneer hij in de uitwendige dingen is, hij zedelijk onder de zedelijken, redelijk onder de redelijken, ja zelfs geestelijk onder de geestelijken is; en dat hij, toen hij in de wereld was, gepredikt had, en dat hij toen uitgevaren was tegen de boosdoeners van allerlei aard, en dat hij daarom zoon van den dageraad werd genoemd, en dat hij zich daarover verwonderd had, dat hij, wanneer hij op den preekstoel stond, niet anders gewaarwerd, dan dat het zoo was als hij sprak; anders was het echter gesteld, wanneer hij buiten den tempel was. Hij gaf de oorzaak aan, namelijk dat hij in den tempel in zijn uitwendige dingen was, en dan alleen in het verstand, maar buiten den tempel in zijn inwendige dingen, en dan in den wil, en dat aldus het verstand hem in den Hemel hief, maar de wil hem neertrok in de hel; dat de wil echter sterker was dan het verstand, daar de wil het verstand naar zijn gunst en believen beschikt; hierna viel de zich voor Lucifer uitgevende duivel in de hel, n. 507.

lv. Er verscheen een ronde tempel, welks dak gelijk een kroon was; de wanden waren een ononderbroken rij van vensters uit kristal, de poort van parelachtige substantie; daarin was een kansel, waarop het Woord lag, omringd door een sfeer van licht; in het midden van den tempel was het heiligdom niet daarvoor een gordijn, maar dat toen opgeheven was, en daarin stond een cherub met een zich heen en weder bewegend zwaard in de hand. Nadat dit verschenen *was*, ontvouwde men voor mij de beteekenis van de afzonderlijke dingen, hetgeen men zie. Boven de poort was deze schrift: NU IS HET GEOORLOOFD, hetgeen beteekende, dat het nu geoorloofd is verstandelijk in de mysteriën des geloofs binnen te gaan; en het werd gegeven gewaar te worden, dat het zeer gevaarlijk was, met het verstand binnen te gaan in de dogma's van het geloof, die uit het eigen inzicht zijn, en vandaar in de valscheden; en dat het nog gevaarlijker was, deze te bevestigen uit het Woord, en dat daarom den roomsch-katholieken vanuit de Goddelijke Voorzienigheid het Woord out-nomen is, en dat het bij de protestanten gesloten is door hun dogma, dat het verstand gevangen gehouden moet worden onder de gehoorzaamheid aan hun geloof. Aangezien echter de dogma's die tot de Nieuwe Kerk behooren, alle vanuit het Woord zijn, is het geoorloofd met het verstand in ze binnen te gaan, want zij zijn continue waarheden vanuit het Woord, die ook voor het verstand blinken. Dit was het, wat onder de schrift boven de poort: NU IS HET GEOORLOOFD, verstaan wordt; en daaronder dat het gordijn van

het heiligdom opgeheven was, waarbinnen de cherub stond. Hierna werd mij door een klein kind, hetwelk een Engel in den derden Hemel was, een blad papier gebracht, waarop geschreven stond: TREEDT NA DEZEN BINNEN IN DE MYSTERIËN VAN HET TOT NU TOE GESLOTEN WOORD, WANT DE AFZONDERLIJKE WAARHEDEN DAARVAN ZIJN EVEN ZOOVELE SPIEGELS VAN DEN HEER, TL. 508.

LVI. Ik werd door een zware ziekte aangegrepen tengevolge van een rook, die binnenviel uit het Jeruzalem, dat in de Openbaring II: 8 Sodom en Egypte wordt genoemd, en ik werd als dood gezien door hen, die in deze stad waren; en zij zeiden toen onder elkander, dat ik geen begrafenis waardig was, desgelijks als van de twee getuigen in hetzelfde hoofdstuk in de Openbaring gezegd wordt; en intusschen hoorde ik een menigte godslasteringen uitspreken door de stadbewoners, omdat ik het berouw had gepredikt en het geloof in den Heer Jezus Christus; maar aangezien het gericht over hen daar was, zag ik deze gansche stad ineensstorten en door de wateren overstromd worden, en daarna, dat zij tusschen de steenhoopen heen en weer liepen en weeklaagden over hun lot, terwijl zij toch geloofd hadden, dat zij door het geloof van hun kerk wedergeboren en aldus gerecht waren; doch hun werd gezegd, dat zij niets minder dan van dien aard waren, aangezien zij nooit eenige boete hadden gedaan, en vandaar niet één verdoemelijk booze bij zichzelf wisten. Daarna werd hun uit den Hemel gezegd, dat het geloof in den Heer en het berouw de twee middelen der wederverwekking en der zaligmaking zijn, en dat dit hun ten volste bekend is uit het Woord, en bovendien uit den Decaloog, den Doop en het Heilig Avondmaal, waarover men zie in de GEDENKWAARDIGHEDEN, n. 567.

LVII. Allen, die na den dood in de geestelijke wereld komen, worden in den eersten tijd in de uitwendige dingen gehouden, waarin zij in de natuurlijke wereld waren, en aangezien de meesten wanneer zij in de uitwendige dingen zijn, zedelijk leven, geregeld de tempels bezoeken, en tot God bidden, gelooven zij dat zij zeker in den Hemel zullen komen; maar zij worden onderricht, dat elk mensch na den dood geleidelijk zijn uitwendigen mensch aflegt, en de inwendige mensch geopend wordt, en dat de mensch dan gekend wordt zooals hij in zichzelf is, aangezien de mensch vanuit den wil en het verstand mensch is, en niet alleen vanuit de handeling en de spraak; en dat het daardoor komt, dat de mensch in de uitwendige dingen kan verschijnen als een schaap, hoewel hij in de inwendige dingen als een wolf is; en dat hij van dien aard is in zijn inwendigen mensch, wanneer hij niet de boosheden

van zijn wil en bijgevolg van zijn bedoeling onderzoekt, en daarvoor boete doet; behalve verschillende andere dingen, n. 568.

LVIII. Elke liefde ademt verlustiging uit, maar de VERLUSTIGINGEN DER LIEFDEN worden in de natuurlijke wereld weinig gevoeld, doch in de geestelijke wereld worden zij duidelijk gevoeld: en daar worden zij somtijds in geuren veranderd, en dan wordt men gewaar van welken aard de verlustigingen zijn, en tot welke liefde zij behooren; en de verlustigingen van de liefde van het goede, zooals zij in de Hemelen zijn, wordt men gewaar als welriekende geuren in tuinen en in bloembedden en omgekeerd de verlustigingen van de liefde van het booze, zooals zij in de hellen zijn, als de walmen en stanken van poelen en latrinen, en aangezien zij van zulk een tegenovergestelden aard zijn, worden de duivels gekweld, wanneer zij eenigen liefelijken geur des Hemels ruiken, en omgekeerd worden de Engelen gekweld, wanneer zij eenigen kwalijkriekenden geur der hel ruiken. Dat dit zoo is, werd door twee voorbeelden bevestigd. Het is om deze reden, dat de olie der zalving uit reukwerken werd bereid, en dat van Jehovah wordt gezegd, dat Hij een aangename reuk rook van de brandoffers; en omgekeerd, dat het aan de zonen Israëls geboden werd, de onreine dingen buiten het kamp te dragen, en de uitwerpselen des buiks te begraven; want hun kamp beeldde den Hemel uit, en de woestijn daarbuiten beeldde de hel uit; n. 569.

LIX. Een zekere nieuweling geest, die in de wereld veel had nagedacht over den Hemel en de hel, verlangde te weten, van welken aard de een en de ander is, en hem werd uit den Hemel gezegd: ONDERZOEK WAT DE VERLUSTIGING IS, EN GIJ ZULT HET ERKENNEN. Daarom ging hij op onderzoek uit, maar bij de louter natuurlijke geesten te vergeefs. Hij werd echter in volgorde tot drie groepen geleid; tot de eerste, waar zij de einddoelen onderzochten, en vandaar wijsheden werden genoemd; tot de tweede, waar zij de oorzaken naspeurden, en vandaar inzichten werden genoemd; en tot de derde, waar zij de uitwerkingen navorschten, en vandaar wetenschappen werden genoemd. En door dezen en genen werd hij onderricht, dat elke Engel, geest en mensch het leven heeft uit de verlustiging van zijn liefde, en dat de wil en de gedachte geen stap kunnen doen, tenzij door de verlustiging van eenige liefde, en dit is voor een ieder dat, wat het goede wordt genoemd; en bovendien, dat de verlustiging des Hemels de verlustiging is het goede te doen, en dat de verlustiging der hel de verlustiging is het booze te doen. Opdat hij nog verder onderricht zou worden, werd daarin voorzien dat een duivel opklom, en voor hem de verlustigingen der hel beschreef, namelijk dat zij de verlustigingen waren van wraaknemen, hoereeren, rooven en lasteren, en dat zij deze

verlustigingen, wanneer zij daar als geuren worden waargenomen, ruiken als balsems, weshalve hij ze de verrukkingen van zijn neusvleugels noemde, n. 570.

LX. Er werd een menigte van geesten gezien, die tot God baden dat Hij Engelen zenden zou om hen te onderrichten over verschillende dingen, die tot het geloof behooren, aangezien zij in de meeste dingen in twijfel verkeerden, omdat de kerken onder elkander zoo-zeer afwijken, en al haar priesters zeggen: GELOOFT ONS, WIJ ZIJN DE DIENAREN GODS, EN WIJ WETEN HET. En er verschenen Engelen, aan wie zij vragen richtten aangaande de naastenliefde en het geloof, aangaande het berouw, aangaande de wederverwekking, aangaande God, aangaande de onsterfelijkheid der ziel, en aangaande den Doop en het Heilig Avondmaal, en op elk dezer vragen antwoordden de Engelen zoo, dat het in hun verstand viel; en verder zeiden zij, dat al datgene, wat niet in het verstand valt, is als hetgeen in zand gezaaid werd, dat, hoezeer ook door den regen besproeid, nochtans verwelkt; en dat het van den godsdienst buitengesloten verstand hoegenaamd niets meer ziet in het Woord vanuit het licht dat daarin uit den Heer is, ja zelfs dat het, wanneer men dat leest, zich meer en meer verblindt in de dingen des geloofs en des heils, n. 621.

LXI. Hoe de mensch, wanneer hij tot den Hemel is voorbereid, daarin binnentreedt; hij ziet namelijk na de voorbereiding een weg, die tot een gezelschap in den Hemel leidt, waarin hij tot in het eeuwige zal leven; en naast het gezelschap is een poort, die geopend wordt; en na zijn binnentreden wordt hij onderzocht, of in hem een eender licht en een eendere warmte, dat is, een eender ware en goede is als bij de Engelen van dit gezelschap; wanneer dit bevonden is, gaat hij rond en zoekt waar zijn huis is, want voor iederen nieuweling Engel is een nieuw huis, en wanneer het gevonden is, wordt hij opgenomen en als een onder hen geteld. Maar hun, in wie niet het licht en de warmte, dat is, het ware en het goede des Hemels is, wacht dit harde lot, dat zij, wanneer zij binnentreden, erbarmelijk gekweld worden, en zichzelf ten gevolge van deze kwelling hals over kop naar beneden storten; dit overkomt hun vanwege de sfeer van het licht en van de warmte des Hemels, in welke tegenovergestelde zij zijn; en dezen begeeren daarna niet langer den Hemel, maar vergezelschappen zich met huns gelijken in de hel. Hieruit blijkt dat het ijdel is te denken, dat de Hemel slechts een toelating vanuit genade is, en dat de toegelatenen daar vreugden genieten zooals zij, die in de wereld een bruiloftshuis binnentreden, n. 622.

LXII. Aan velen, die geloofd hadden, dat de Hemel slechts een toelating vanuit genade was, en na de toelating een eeuwige vreugde, werd het vergund, in den

Hemel op te klimmen; maar aangezien zij het licht en de warmte, dat is, het geloof en de liefde aldaar niet uithielden, wierpen zij zich hals over kop naar beneden; en toen werden zij door hen, die beneden stonden, als doode paarden gezien. Onder hen, die beneden stonden en hen aldus zagen, waren knapen met hun leermeester, en deze onderrichtte hen, wat de verschijning als van doode paarden beteekende, en toen ook wie diegenen zijn, die uit de verte zoo verschijnen, zeggende, dat het diegenen zijn, die, wanneer zij het Woord lezen, stoffelijk en niet geestelijk denken aangaande God, aangaande den naaste en aangaande den Hemel; en dat diegenen stoffelijk aangaande God denken, die vanuit de persoon over het wezen denken, aangaande den naaste vanuit het aangezicht en de spraak over de hoedanigheid, en aangaande den Hemel vanuit de plaats over den staat der liefde aldaar; maar dat diegenen geestelijk denken, die aangaande God vanuit het wezen en vandaar over de persoon denken, aangaande den naaste vanuit de hoedanigheid en vandaar over het aangezicht en de spraak; en aangaande den Hemel vanuit den staat der liefde aldaar en vandaar over de plaats. En daarna leerde hij hun, dat het paard het verstand van het Woord beteekent; en daar het Woord bij hen, die geestelijk denken, wanneer zij dit lezen, een levende letter is, verschijnen dezen uit de verte als levende paarden; en omgekeerd, aangezien het Woord bij hen, die stoffelijk denken, wanneer zij dit lezen, een doode letter is, verschijnen zij uit de verte als doode paarden, n. 623.

LXIII. Er verscheen een Engel, vanuit den Hemel nederdalende in de wereld, met een blad papier in de hand, waarop geschreven stond HET HUWELIJK VAN HET GOEDE EN HET WARE; en het werd gezien dat dit papier in den Hemel blonk, bij het nederdalen geleidelijk minder en minder, totdat ten slotte noch papier noch Engel meer verscheen, uitgezonderd voor eenige onontwikkelden, die eenvoudig van hart waren; voor hen ontvouwde de Engel, wat het huwelijk van het goede en het ware behelst, namelijk dat alle en de afzonderlijke dingen in den ganschen Hemel en in de gansche wereld deze beide te zamen bevatten, omdat het goede en het ware in den Heer God Schepper één maken, en er vandaar nergens iets bestaat, dat alleen het goede is, noch iets dat alleen het ware is, bijgevolg, dat in alle en de afzonderlijke dingen een huwelijk van het goede en het ware is, en in de Kerk het huwelijk van de naastenliefde en het geloof, aangezien de naastenliefde tot het goede en het geloof tot het ware behoort, n. 624.

LXIV. Toen ik in diepe gedachte was over de tweede Komst des Heeren, zag ik den Hemel van het oosten tot het westen lichtend, en ik hoorde een verheerlijking en een viering van den Heer door de Engelen, maar vanuit

het Woord, zoowel vanuit het profetische van het Oude Testament als vanuit het apostolische van het Nieuwe Testament. De plaatsen zelve vanuit het Woord, door welke de verheerlijkingen geschiedden, zie men in de GEDENKWAARDIGHEID, n. 625.

LXV. In de noordoostelijke streek zijn PLAATSEN VAN ONDERRICHT, en zij die daar innerlijk de onderrichtingen opnemen, worden discipelen des Heeren genoemd. Eens, toen ik in den geest was, vroeg ik den leeraren aldaar, of zij de universeele dingen des Hemels en de universeele dingen der hel kenden; en zij antwoordden dat de universeele dingen des Hemels drie liefden zijn, de liefde van nutten, de liefde van het bezitten van de goederen der wereld, vanuit de liefde van nutten te betrachten, en de waarlijk echtelijke liefde; en dat de universeele dingen der hel drie liefden zijn, welke aan gene drie zijn tegenovergesteld, zijnde de liefde van overheerschen uit zelfliefde, de liefde van het bezitten van de goederen van anderen uit wereldliefde, en de hoersche liefde. Daarna wordt beschreven, van welken aard de eerste HELSCHE LIEFDE is, WELKE DE LIEFDE IS VAN OVERHEERSCHEN UIT ZELFLIEFDE, namelijk dat deze bij de leeken van dien aard is, dat wanneer haar de teugels gevierd worden, zij over alle dingen der wereld willen heerschen; en bij de geestelijken, dat zij over alle dingen des Hemels willen heerschen. Dat een dergelijke fantasie is bij hen, die in deze liefde zijn, werd bevestigd door hun gelijken in de hel, waar in een zeker dal dezulken te zamen zijn, die hun gezindheden verlustigen met de fantasieën, dat zij keizers der keizers, of koningen der koningen zijn; en elders, dat zij goden zijn; en het werd gezien dat bij den aanblik van laatstgenoemden de eerstgenoemden, die zoo laatdunkend waren, op hun knieën vielen en aanbaden. Daarna sprak ik met twee, waarvan de een vorst was van een zeker gezelschap in den Hemel, en de ander aldaar hoogepriester was. Zij zeiden, dat bij hen in dat gezelschap prachtige en blinkende dingen waren, omdat hun liefde niet uit zelfliefde is, maar uit de liefde van nutten, en dat zij rondom overgoten waren met eeren, en dat zij ze niet ter wille van zichzelf aannamen, maar ter wille van het goede der gehoorzaamheid. Ik vroeg hun toen: Hoe kan iemand weten, of hij nutten betracht uit zelf- of uit wereldliefde dan wel uit de liefde van nutten, aangezien alle drie liefden nutten betrachten. Verouderstel, dat er een gezelschap is, samengesteld uit louter satans, en een gezelschap samengesteld uit louter Engelen, en ik kan aannemen, dat de satans uit de zelfen wereldliefde in hun gezelschap evenveel nutten zullen betrachten als de Engelen in het hunne; wie kan derhalve weten, uit welke liefde de nutten zijn? Hierop antwoordden de vorst en de priester, dat de satans nutten betrachten

ter wille van den roem, om verheven te worden tot eeren en om rijkdommen te verwerven; de Engelen echter betrachten de nutten ter wille van de nutten; doch dezen onderscheiden zich van genen voornamelijk hierin, dat een ieder, die in den Heer gelooft, en de boosheden als zonden schuwt, uit den Heer nutten betracht, en dus uit de liefde van nutten, terwijl een ieder, die niet gelooft, en ook de boosheden niet als zonden schuwt, de nutten betracht uit zichzelf en terwille van zichzelf, dus uit de zelf- of wereldliefde, n. 661.

LXVI. Ik trad een zeker bosch binnen, en zag twee Engelen met elkander spreken; ik trad naderbij, en zij spraken over DE BEGEERTE VAN ALLE DINGEN DER WERELD TE BEZITTEN, en dat verscheidenen, die in hun handelingen zedelijk en in hun gesprekken redelijk schijnen, in den waanzin van deze begeerte zijn, en dat deze begeerte in fantasieën veranderd wordt bij hen die zich aan hun voorstellingen dienaangaande overgeven; en dat er, omdat het een ieder veroorloofd is, zich in zijn fantasieën te verlustigen in de geestelijke wereld, zoo hij slechts geen kwaad doet aan anderen, ook vergaderingen van dezulken zijn in het lagere land. En aangezien het bekend werd gemaakt, waar zij waren, daalden wij neder, en traden bij hen binnen, en zagen, dat zij aan tafels zaten, waarop een groote hoeveelheid gouden munten lagen; zij zeiden dat het de rijkdommen waren van allen van het koninkrijk, maar het was slechts een gezicht der verbeelding, dat een fantasie wordt genoemd, waardoor zij deze verschijning teweeg brachten. Toen hun echter werd gezegd, dat zij in waanzin verkeerden, bekenden zij, na zich van de tafels afgekeerd te hebben, dat dit zoo is; maar aangezien dit gezicht hen bovenmate verrukte, konden zij niet anders dan telkens weer binnengaan en zich overgeven aan de verlokkingen van hun zinnen. Hieraan voegden zij toe, dat wanneer iemand een ander het zijne ontnemt, of op andere wijze het booze doet, zoo valt hij neder in een kerker onder hen, en wordt daar aan het werk gehouden voor spijs, kleeding, en eenige penningen, en wanneer zij ook daar het booze doen, worden zij daarvan beroofd en gestraft, n. 662.

LXVII. Er werd een redetwist gehoord tusschen een gezant van een koninkrijk en twee priesters OF HET INZICHT EN DE WIJSHEID, EN DUS OOK DE VOORZICHTIGHEID, UIT GOD DAN WEL UIT DEN MENSCH ZIJN. De gezant hield staande, dat zij uit den mensch zijn, terwijl de priesters volhielden, dat zij uit God zijn. Maar eenige Engelen werden gewaar, dat de priesters innerlijk in zichzelf evenzoo dachten als de gezant, namelijk, dat het inzicht en de wijsheid en vandaar de voorzichtigheid uit den mensch zijn; daarom werd, opdat dit duidelijk zou worden, den gezant verzocht, zijn ambtsgewaad uit te trekken en de kleederen van de priesterlijke bediening aan te trekken;

nadat dit geschied was, begon de gezant met vele dingen te bevestigen, dat alle inzicht en ook alle voorzichtigheid uit God is; en daarna werd ook den priesters verzocht, hun kleederen af te leggen en staatsmanskleederen aan te trekken; en toen zij dit gedaan hadden, spraken de priesters uit hun innerlijke, zeggende, dat alle inzicht en voorzichtigheid uit den mensch zijn. Dat zij zoo spraken, kwam omdat een geest denkt van dien aard te zijn als het kleeft is dat hij aan heeft. Daarna werden deze drie vrienden des harten, en zij gingen te zamen al sprekende een weg, die nederwaarts leidde; maar daarna zag ik hen teruggevoerd worden, n. 663.

LXVIII. Eerst wordt gehandeld over hen, die in het Woord UITVERKORENEN worden genoemd, en het zijn diegenen, die na den dood bevonden worden, een leven van naastenliefde en geloof geleefd te hebben; en zij worden afgescheiden van hen, die dat leven niet geleefd hebben; en aldus zijn het die, welke dan UITVERKOREN en voorbereid worden tot den Hemel. Daarom zou te gelooven, dat slechts eenigen vòr de geboorte of daarna uitverkoren en tot den Hemel voorbeschikt worden, en niet allen, daar allen geroepen zijn, gelijk staan met God te beschuldigen van onmacht om zalig te maken en ook van ongerechtigheid, n. 664.

LXIX. Door een zeker nieuw aangekomene werd in den Hemel gezegd, dat niemand in de Christelijke wereld weet, wat het GEWETEN is; daar de Engelen dit niet geloofden, zeiden zij tot een zekeren geest, dat hij met een bazuin de inzichtsvollen zou samenroepen, en van hen trachten te weten te komen, of zij weten wat het geweten is. En aldus geschiedde, en zij kwamen, en onder hen waren staatslieden, geleerden, medici, en priesters; en toen werden eerst de staatslieden ondervraagd, wat het geweten is; zij antwoordden, dat het een pijn is, die voortkomt uit een van te voren opgevatte of achterna gekregen vrees voor de gevaren die eer of rijkdom loopt, of voortkomend uit een melancholisch vocht, dat ontstaat door de onverteerde stoffen in de maag; en dergelijke dingen meer. Daarna werden de GELEERDEN ondervraagd, wat zij aangaande het geweten wisten; zij antwoordden, dat het een droefgeestigheid en een angst is, die het lichaam en vandaar het hoofd, of het hoofd en vandaar het lichaam bestoken, uit verschillende oorzaken, vooral uit deze, dat men de gezindheid inspant en gericht houdt op één ding alleen, hetgeen vooral dan geschiedt, wanneer de heerschende liefde lijdt; waarvandaan somtijds fantasieën en ijlhoofdigheden komen, en bij sommigen hersenaandoeningen in godsdienstige aangelegenheden, die gewetenskwellingen worden genoemd. Na dezen werden de MEDICI ondervraagd, wat het geweten is, en zij zeiden, dat het alleen maar een pijn is, die uit verschillende ziekten ontstaat, welke zij in

overvloed opsomden; en dat zij vele daarvan met medicijnen hadden genezen; de opsomming van de ziekten, waarvan de pijnen, gewetenspijnen genoemd, worden afgeleid, zie men in de GEDENKWAARDIGHEID. Tenslotte werd den PRIESTERS gevraagd, wat het geweten is; zij zeiden, dat het hetzelfde was als de wroeging, welke het geloof voorafgaat, en dat zij het genezen hadden door het Evangelie. En bovendien, dat er in eiken godsdienst, zoowel in den waren als in den fanatieken, gewetensvolle lieden bestaan, die zichzelf in de dingen des heils, ook in onverschillige dingen scrupules maken. De Engelen werden uit hetgeen zij gehoord hadden, de waarheid gewaar, dat niemand weet, wat een geweten is, en daarom zonden zij een Engel uit hun midden om hun te leeren; deze plaatste zich in hun midden, en zeide: Het geweten is niet de eene of andere pijn, zooals gij allen gemeend hebt, maar het is een leven overeenkomstig den godsdienst, en dit leven is voornamelijk bij hen, die in het geloof der naastenliefde zijn; en zij, die een geweten hebben, spreken uit het hart hetgeen zij spreken, en doen uit het hart hetgeen zij doen. Dit lichtten zij ook door voorbeelden toe. Daarom wordt, wanneer van iemand wordt gezegd dat hij geweten heeft, bedoeld, dat hij gerecht is, en omgekeerd. Nadat dit gezegd was, verdeelden zich de samengeroepenen in vier scharen; tot de eene gingen diegenen over die de woorden van den Engel verstaan hadden en daarmede instemden; tot de tweede diegenen, die het niet verstaan hadden, maar nochtans daarmede instemden; tot de derde diegenen, die niet wilden verstaan, onder elkander zeggende: Wat gaat ons het geweten aan; en tot de vierde diegenen, die daarom lachten, zeggende: Wat is het geweten anders dan een windvlaag; daarna zag men de twee laatstgenoemde scharen zich naar links en de twee eerstgenoemde zich naar rechts terugtrekken. n. 665.

LXX. Ik werd tot een plaats geleid, waar de oude sophi die in Griekenland waren, verblijf hielden, welke plaats zij den Parnassus noemden. En mij werd gezegd, dat zij af en toe sommigen afvaardigen om eenige pas uit de wereld aangekomenen te halen en hun iets te vragen aangaande de wijsheid, namelijk van welken aard zij heden ten dage op aarde is; en toen waren twee van de Christenen gevonden en tot hen geleid, en zij werden terstond ondervraagd: WAT NIEUWS IS ER VAN DE AARDE. En zij antwoordden, dat daar dit nieuwe was, dat men in de wouden menschen had gevonden, die wellicht van de eerste knapen jaren daar waren achtergelaten, en dat zij naar het aangezicht weliswaar als menschen verschenen, maar dat zij nochtans geen menschen waren; en dat men hieruit in de wereld had opgemaakt, dat de mensch niet meer was dan een beest, uitgezonderd dat hij den klank articuleeren en aldus spreken kan, en dat het beest desgelijks wijs zou kunnen zijn, wanneer het

daartoe gebracht werd op gearticuleerde wijze zijn klanken te geven; en dergelijke dingen meer. De sophi maakten uit hetgeen zij gehoord hadden, tal van dingen op over de wijsheid, welke wisselingen zij sinds hun tijden had ondergaan, voornamelijk hieruit, dat men het onderscheid niet kent tusschen den staat van den mensch en den staat van het beest, en zelfs niet eens, dat de mensch slechts als de vorm van een mensch geboren wordt, en dat hij door onderwijzingen een mensch wordt, en wel een mensch van dien aard als hij de onderwijzingen opneemt; en dat hij wijs wordt vanuit waarheden, waanzinnig vanuit valscheden, en innerlijk een wild dier vanuit boosheden; en dat hij alleen geboren wordt als het vermogen tot weten, verstaan en wijs zijn, opdat hij een subject zij, waarin God wijsheid kan inspireeren van den eersten tot den hoogsten graad toe. Verder zeiden zij, dat zij uit de nieuwaangekomenen hadden begrepen, dat de wijsheid, die in hun tijd in het oosten was, heden ten dage in het westen is. Daarna onderrichtten zij de nieuwaangekomenen, vanwaar het komt, dat de tot een vorm Gods geschapen mensch veranderd kan worden in een beeld des duivels; maar over deze en gene dingen zie men de GEDENKWAARDIGHEID n. 692.

LXXI. Er werd wederom een samenkomst bepaald op de plaats, waar de oude sophi waren, aangezien zij van hun gezanten hadden gehoord, dat zij drie nieuwaangekomenen van de aarde getroffen hadden, waarvan de een een priester was geweest, de tweede een staatsman, en de derde een wijsgeer. Toen zij tot hen waren gebracht, werd terstond gevraagd: WAT NIEUWS IS ER VAN DE AARDE; en zij antwoordden, dat er dit nieuwe is, dat zij gehoord hadden, dat iemand zegt, dat hij met de Engelen en geesten spreekt, en dat hij tal van dingen over hun staat vermeldt, en daaronder dit, dat de mensch evenzeer mensch is na den dood, met alleen dit verschil, dat hij dan met een geestelijk lichaam bekleed is, te voren echter met een stoffelijk lichaam. Na dit gehoord te hebben, vroegen zij den PRIESTER, wat hij dienaangaande op aarde gedacht had. Hij antwoordde, dat hij, omdat hij geloofd had dat de mensch niet eerder wederom als mensch zou leven dan op den dag des Laatste Oordeels, te zamen met de overigen van zijn orde van meening was geweest, dat de mededeelingen van dien man visioenen waren, en daarna dat het verdichtsels waren, en dat hij ten slotte in twijfel was geraakt. Op de vraag, of de aardbewoners niet uit de rede hadden kunnen zien, dat de mensch na den dood als mensch leeft, en aldus de tegenstrijdigheden hadden kunnen verdrijven aangaande den tusschenstaat der zielen, namelijk dat de zielen ondertusschen door het heelal vliegen als winden, en voortdurend wachten op het Laatste Oordeel om weer met hun lichamen samen te groeien, welk

lot erger zou zijn dan het lot van elk beest, antwoordde de priester, dat zij het zeggen maar niet overtuigen; en dat zij de samengroeiing of hereeniging van de zielen met haar lijken en geraamten in het graf aan de Almacht Gods toeschrijven, en wanneer zij de Almacht en ook het geloof noemen, is alle rede verbannen. Daarna werd de STAATSMAN ondervraagd aangaande hetgeen hij gehoord had; hij antwoordde, dat hij in de wereld niet had kunnen gelooven, dat de mensch als mensch na den dood zou leven, aangezien het al van den mensch dood in het graf ligt, en dat die man dus spoken had gezien, en geloofd had, dat het Engelen en geesten waren; maar dat hij nu voor het eerst door de zinnen zelve overtuigd was, dat de mensch als te voren leeft, en dat hij zich daarom schaamde over zijn vroegere gedachten. De WIJSGEER berichtte bijna hetzelfde over zichzelf en over eenigen van zijn school; en verder, dat hij hetgeen hij vernomen had aangaande de door dien mensa geziene en gehoorde dingen had ondergebracht onder de meeningen en hypothesen, welke hij uit de ouden en de modernen had verzameld. De sophi waren verbaasd over hetgeen zij hoorden, vooral daarover, dat de Christenen, die meer dan de overigen vanuit openbaring in het licht zijn, in een dergelijke dikke duisternis aangaande hun leven na den dood zijn, terwijl toch wij, zoo zeiden zij, en de wijzen van onzen tijd, dit leven wisten en geloofden. Verder zeiden zij dat zij bemerkten, dat het licht der wijsheid sinds die eeuw zich van de innerlijke dingen der hersenen had nedergelaten tot aan den mond onder den neus, waar het verschijnt als een glans van de lippen, en waardoor de spraak van den mond als wijsheid verschijnt. Hieraan voegde een van hun leerlingen nog dit toe: o hoe stompzinnig zijn de gemoederen der aardbewoners heden ten dage; ach, waren de discipelen daar van Demokritus die om alle dingen lachte, en de discipelen van Heraklitus die om alle dingen weende, ⁷⁾ en wij zouden een groot gelach en een groot gewezen hooren. Daarna werden aan de nieuwaangekomenen koperen blaadjes gegeven, waarop hieroglyphen gegrift waren, en zij gingen heen, n. 693.

LXXII. Er werden nieuwaangekomenen uit de wereld gevonden, en gebracht naar de stad onder den Parnassus, en hun werd gevraagd: WAT NIEUWS IS ER VAN DE AARDE; en zij antwoordden, dat zij in de wereld hadden geloofd, dat er na den dood in elk opzicht rust zou zijn van arbeid, en dat zij nochtans, toen zij hierheen gekomen waren, gehoord hadden, dat hier beheeringen, ambten, en werken zijn evenals in de vorige wereld, en dat er aldus geen rust

---

7 De latijnsche tekst heeft: *discipuli Heracliti qui ridebat ad omnia, et discipuli Democriti qui fiebat ad omnia.*

is. Hierop antwoordden de wijzen aldaar: Gij hebt dus geloofd, dat gij nu in louter nietsdoen zult leven, terwijl toch door den lediggang verslapping, verdooving, stompzinnigheid, en slaperigheid van het gemoed en vandaar van het gansche lichaam intreedt, welke de dood en niet het leven is. En toen werden zij rondgeleid in de stad, en tot de beheerders en de werklieden; op het zien daarvan waren zij verwonderd, dat er dergelijke dingen bestaan, terwijl zij toch ook geloofd hadden, dat het een zekere leegte zou zijn, waarin de zielen zouden leven voordat de nieuwe Hemel en de nieuwe aarde ontstonden. En zij werden onderricht, dat alle dingen, die hier voor oogen verschijnen, substantieel zijn, en geestelijk worden genoemd, en dat alle dingen in de vorige wereld materieel zijn en natuurlijk worden genoemd; en dat er dit onderscheid is, omdat zij vanuit een anderen oorsprong zijn, namelijk, dat alle dingen die in deze wereld zijn, bestaan en blijven bestaan vanuit een Zon die louter Liefde is, en alle dingen die in gene wereld zijn, bestaan vanuit een zon die louter vuur is. En bovendien werden zij onderricht, dat er in deze wereld niet alleen beheeringen zijn, maar ook studiën van allerlei aard, en ook geschriften en boeken. De nieuwaangekomenen waren verblijd over deze onderwijzingen, en toen zij heengingen, kwamen eenige maagden met borduursels en netwerk, den arbeid harer handen, en schonken het hun; en zij zongen voor hen een ode, waarin zij met een engellijke melodie de aandoening der werken van nut met haar bekoringen uitdrukten, n. 694.

LXXIII. Ik werd binnengeleid in een samenkomst, waarin ook eenigen van de oude wijsgeeren waren, en mij werd gevraagd, wat men in mijn wereld aangaande den INVLOED weet; hierop antwoordde ik, dat men van geen anderen invloed weet dan van den invloed van het licht en van de warmte van haar zon in de dingen, die tot de natuur behooren, zoowel in de dingen aldaar die beziel zijn als in die, welke onbeziel zijn, en dat men hoegenaamd niets weet aangaande den invloed van de geestelijke wereld in de natuurlijke, hoewel toch vanuit dezen invloed alle wonderbaarlijke dingen zijn, die men daar zoowel in het dierenrijk als in het plantenrijk ziet; welke voor een deel worden opgesomd. En aangezien men dezen invloed niet kent, bevestigt men zich ten gunste van de natuur, en wordt naturalist en ten slotte atheïst, n. 695.

LXXIV. Ik sprak met de aanhangers van Aristoteles, Cartesius, en Leibnitz over den **PHYSISCHEN INVLOED**, over den **GELEGENHEIDSINVLOED**, en over de **VOORAF BEPAALDE HARMONIE**; en ik hoorde hoe een ieder zijn hypothese bevestigde; en aangezien zij deze zaak niet met het verstand konden bezien boven de bevestigingen uit, maar alleen onder deze, zoo beslechtten zij den

twist door het lot, hetwelk uitging voor den geestelijken invloed, die voor een deel samenvalt met den gelegenheidsinvloed, n. 696.

LXXV. Ik werd in een zeker gymnasium geleid, waarin jongemannen werden ingewijd in verschillende dingen, die tot de wijsheid behooren, hetgeen geschiedde door de behandeling van eenig voorwerp, dat daar door den voorzitter werd opgegeven, en het voorwerp van behandeling was toen **WAT IS DE ZIEL, EN VAN WELKEN AARD IS ZIJ**. Er was een kathedr, waarin diegenen opklommen, die hadden te antwoorden. En terstond klom de **EERSTE** omhoog, zeggende, dat niemand van de schepping der wereld aan heeft kunnen uitvorschen, wat de ziel is en van welken aard zij is; maar aangezien men wist, dat er een ziel in den mensch is, zoo heeft man onderzocht, waar zij is, en er is iemand geweest, die van meening was, dat zij bij den mensch zetelt in een zekere kleine klier, die de pijnappelklier wordt genoemd, en zich in het hoofd tusschen de twee hersenen bevindt; en dat hij dit eerst geloofd had, maar daar het door velen verworpen werd, was hij er zelf ook later van teruggekomen. Na hem klom de **TWEDE** omhoog, en zeide, dat hij geloofde, dat de zetel der ziel in het hoofd is, aangezien het verstand daar is; maar daar hij niet had kunnen gissen waar zij zich aldaar bevindt, had hij nu eens overgeheld tot het gevoelen diergenen, die zeggen, dat haar zetel in de drie hersenholten is, dan weer tot het gevoelen diergenen, die zeggen, dat zij in de gestreepte lichamen aldaar is, dan weer tot het gevoelen van hen, die zeiden, in de Mergachtige of bastachtige zelfstandigheid, en dan weer tot het gevoelen diergenen, die zeiden, in het harde hersenvlies; waaraan hij toevoegde, dat hij het aan ieder overliet, te kiezen wat hem beliefdde. De **DERDE** klom op, en zeide, dat de zetel der ziel in het hart was en vandaar in het bloed; en dit bevestigde hij uit het Woord, waar gezegd wordt "hart en ziel". Daarna klom de **VIERDE** op, en zeide, dat hij van de knapen jaren aan met de Ouden had geloofd, dat de ziel niet in een deel was, maar in het geheel, aangezien zij een geestelijke substantie is, in verband waarmede niet van plaats gesproken kan worden, maar van invulling, voorts, omdat onder de ziel ook het leven wordt verstaan, en het leven is in het geheel. De **VIJFDE** klom op en zeide, dat hij geloofde, dat de ziel iets puurs was, gelijk aan aether of lucht, en dat hij dit geloofd had, omdat men van meening was, dat de ziel van dien aard zou zijn nadat zij van het lichaam gescheiden was. Daar echter de wijzen op de eereplaats gewaarwerden, dat geen van hen wist wat de ziel is, verzochten zij den voorzitter, die dit vraagstuk had opgegeven, om neder te dalen en te leeren. Deze klom derhalve af en zeide: De ziel is het wezen zelf van den mensch, en aangezien het wezen zonder vorm niet iets is, is de ziel de

vorm der vormen van den mensch, en deze vorm is de waarlijk menschelijke vorm, waarin de wijsheid met haar gewaarwordingen, en de liefde met haar aandoeningen op universeele wijze zetelen; en daar gij in de wereld geloofd hebt, dat gij na den dood zielen zoudt zijn, zoo zijt gij nu zielen; behalve tal van dingen meer. En dit werd bevestigd door deze uitspraak in het Boek der Schepping: *Jehovah God blies in de neusveugels van Adam* DE ZIEL DER LEVENS, *en de mensch werd gemaakt tot eens* LEVENDE ZIEL (Gen. 2: 7), n. 697. LXXVI. Er werd een Engel met een bazuin gezien, waarmede hij de om hun geleerdheid beroemde personen onder de Christenen samenriep, opdat zij zouden voordragen wat zij eerder in de wereld geloofd hadden aangaande de VREUGDEN DES HEMELS EN DE EEUWIGE GELUKZALIGHEID. Dit geschiedde omdat er in den Hemel was gezegd, dat niemand in het Christelijke gebied dienaangaande iets weet. En na een half uur zag men van de Christelijke geleerden zes scharen aanwezig, waaraan gevraagd werd, wat zij wisten aangaande de vreugden des Hemels en aangaande de eeuwige gelukzaligheid. De EERSTE SCHARE zeide, dat zij geloofd hadden, dat het slechts een binnenlaten in den Hemel zou zijn, en dan in zijn feestelijke vreugden, zooals wanneer iemand wordt binnengelaten in een bruiloftshuis en in zijn feestelijkheden. De TWEDE SCHARE zeide, dat zij geloofd hadden, dat het de allervrolijkste bijeenkomsten waren en de allerzoetste gesprekken met de Engelen. De DERDE SCHARE zeide, dat zij geloofd hadden, dat het feestmaaltijden waren met Abraham, Izak, en Jakob. De VIERDE SCHARE zeide, dat zij geloofd hadden, dat het paradijsche verrukkingen waren. De VIJFDE SCHARE, dat het opperste heerschappijen waren, overweldigende schatten en meer dan koninklijke pracht. De ZESDE SCHARE, dat het de verheerlijking Gods was, en een tot in het eeuwige voortdurend feest. Opdat derhalve deze geleerden weten zouden, of deze dingen, die zij geloofd hadden, de vreugden des Hemels waren, werd het hun gegeven, in deze hun vreugden binnen te gaan, en aan elke schare voor zichzelf, opdat zij door levende ondervinding zouden leeren, of het denkbeeldige dan wel werkelijke vreugden waren; dit geschiedt met de meesten, die uit de natuurlijke wereld in de geestelijke aanspoelen, n. 731, 732, 733.

En toen werd terstond die schare, welke gemeend had, dat de hemelsche vreugden in de allervrolijkste bijeenkomsten en in zoete gesprekken met de Engelen bestonden, in de vreugden van hun verbeelding binnengelaten; maar aangezien het uitwendige vreugden waren, en niet inwendige, werden zij na eenige dagen door verveling aangedaan, en trokken zij zich terug, n. 734.

Daarna werden zij, die geloofd hadden, dat de hemelsche vreugden bestonden in feestmaaltijden met Abraham; Izak, en Jakob; in dergelijke dingen binnengelaten; maar aangezien zij gewaarwerden dat deze vreugden slechts uitwendig, en niet inwendig waren, verveelden zij zich, en gingen heen, n. 735. Desgelijks geschiedde met hen, die geloofd hadden, dat de hemelsche vreugden en de eeuwige gelukzaligheid bestonden in de opperste heerschappijen, overweldigende schatten en in een meer dan koninklijke pracht, n. 736.

Desgelijks ook met hen, die geloofd hadden, dat de hemelsche vreugden en vandaar de eeuwige gelukzaligheid bestonden in paradijsche verrukkingen, n. 737.

Desgelijks daarna met hen, die geloofd hadden, dat de hemelsche vreugden en de eeuwige gelukzaligheid bestonden in een altijddurende verheerlijking Gods en in een tot in het eeuwige voortdurend feest; dezen werden tenslotte onderricht, wat in het Woord onder de verheerlijking Gods wordt verstaan, n. 738.

Desgelijks geschiedde ten slotte met hen die geloofd hadden, dat ze in de hemelsche vreugden en in de gelukzaligheid zouden komen, wanneer zij slechts in den Hemel werden binnengelaten, en dat zij dan op dergelijke wijze vreugden zouden hebben als diegenen, die een bruiloftshuis binnentreden, en dan tevens in de feestelijkheden; maar aangezien hun door levende ondervindingen werd aangetoond, dat in den Hemel alleen diegenen vreugden hebben, die een leven des Hemels, dat is, een leven van naastenliefde en geloof geleefd hebben, en dat omgekeerd de Hemel voor hen, die een tegenovergesteld leven geleid hebben, een marteling is, trokken zij zich terug en sloten zich bij huns gelijken aan, n. 739.

Aangezien de Engelen gewaarwerden dat nog niemand in de natuurlijke wereld wist, van welken aard de vreugden des Hemels zijn, en vandaar, van welken aard de eeuwige gelukzaligheid is, werd tot den Engel van de bazuin gezegd, dat hij uit de samengeroepenen er tien zou kiezen om hen in een gezelschap des Hemels binnen te leiden, opdat zij met eigen oogen zien en met hun gemoederen gewaarworden zouden, wat de Hemel is, en van welken aard de vreugden aldaar zijn; en aldus geschiedde; en nadat zij binnengelaten waren, werd het hun eerst gegeven, het prachtige paleis van den vorst aldaar te zien, n. 740. Dan het paradijs daarnaast, n. 741. Daarna den vorst zelf en zijn rijksgrooten in blinkende kleederen, n. 742. Vervolgens werden zij aan de tafel van den vorst genoodigd, en zagen zij een toebereiden disch zooals geen oog op aarde gezien heeft; en aan tafel hoorden zij den vorst hen onderrichten over de hemelsche vreugden en de eeuwige gelukzaligheid,

namelijk dat deze wezenlijk bestaan in een inwendige gezegendheid, en vanuit deze in uitwendige verlustingen; en dat de inwendige gezegendheid haar wezen afleidt van de aandoening van het nut, n. 743. Na den maaltijd werden op bevel van den vorst eenige wijzen van het gezelschap ontboden, die hen volledig onderrichtten, wat en waarvandaan de inwendige gezegendheid is, welke de eeuwige gelukzaligheid is, en dat deze maakt dat de uitwendige verlustingen vreugden zijn, behalve tal van andere dingen aangaande deze en gene, n. 745 tot 746. Daarna werd het hun gegeven een bruiloft in dien Hemel te zien, waarover n. 747 tot 749. En tenslotte een prediking te hooren, n. 750, 751. Na al deze dingen gezien en gehoord te hebben daalden zij vol van erkentenis aangaande den Hemel, en verheugd van hart, neder. n. 752.

LXXVII.. Er wordt hier over OPENBARING gehandeld, namelijk dat het den Heer behaagd heeft, Zich aan mij te vertoonen, en de innerlijke dingen van mijn gemoed te openen, en mij aldus te geven de dingen te zien, die in den Hemel en in de hel zijn, en dat Hij aldus verborgenheden heeft ontdekt, die aan voortreffelijkheid en waardigheid de tot nog toe ontdekte verborgenheden te boven gaan; zij zijn de volgende: I. In alle en elk der dingen des Woords is een GEESTELIJKE ZIN die niet verschijnt in den zin der letter; en daarom is het. Woord geschreven in overeenstemmingen van geestelijke met natuurlijke dingen. II. De OVEREENSTEMMINGEN zelve werden naar haar hoedanigheid geopenbaard. III. En ook aangaande HET LEVEN DER MENSCHEN NA DEN DOOD. IV. Aangaande den HEMEL en de HEL, van welken aard de een en van welken aard de ander is; en ook aangaande den DOOP en het HEILIG AVONDMAAL. V. Aangaande de ZON in de geestelijke wereld, zijnde zuiver Liefde uit den Heer, die in het midden daarvan is, en waarvan het voortgaande Licht de Wijsheid, en de voortgaande Warmte de Liefde is, en waaruit aldus het geloof en de naastenliefde is, en waaruit alle dingen die daaruit voortgaan, geestelijk, en dus levend zijn; en de zon der natuurlijke wereld is zuiver vuur, en vandaar zijn alle dingen die vanuit deze zon zijn, natuurlijke, en dus doode dingen. VI. Er zijn drie graden, welke tot dusver onbekend zijn. VII. En verder over het LAATSTE OORDEEL; dat DE HEER ZALIGMAKER DE GOD VAN HEMEL EN AARDE is; aangaande de NIEUWE KERK en haar Leer; aangaande de BEWONERS DER PLANETEN; en aangaande de AARDBOLLEN in het heelal, n. 846. VIII. Bovendien over de ECHTELIJKE LIEFDE, en dat zij geestelijk bij de geestelijken, natuurlijk bij de natuurlijken, en vleeschelijk bij de echtbrekers is, n. 847. IX. Door de Engelen werd door eigen aanschouwing bevonden, dat hoewel deze verborgenheden voortreffelijker zijn dan de tot dusver ontdekte openbaringen, zij nochtans door velen heden ten dage als van geen belang

worden geacht, n. 848. x. Er werd een gemompel gehoord van eenigen in het lagere land, dat zij daaraan geen geloof schenken, tenzij er WONDEREN geschieden; maar zij kregen ten antwoord, dat zij door wonderen niet meer zouden gelooven dan Faraö en de Egyptenaren, en ook niet meer dan de nakomelingen van Jakob, toen zij rondom het gouden kalf in de woestijn dansten; en ook niet meer dan de Joden zelve, toen zij de door den Heer Zelf gedane wonderen zagen, n. 849. xi. Tenslotte, waarom de Heer deze verborgenheden aan mij onthuld heeft, en niet veeleer aan iemand van de kerkelijke orde, n. 850.

De dingen, die in de GEDENKWAARDIGHEDEN staan, welke achter de hoofdstukken volgen, zijn waar, en dergelijke dingen werden door de Profeten vóór de Komst des Heeren, en dergelijke dingen werden na Zijn Komst door de Apostelen, zooals Petrus, Paulus, en vooral door Johannes in de Openbaring, gezien en gehoord, welke dingen worden opgesomd, n. 851.

Theorema, voorgesteld door een zekeren keurvorst in Duitschland, die ook met de hoogste kerkelijke waardigheid bekleed is geweest.

Eens zag ik in de geestelijke wereld een zekeren keurvorst in Duitschland, die ook met de hoogste kerkelijke waardigheid bekleed was geweest, en naast hem twee bisschoppen, en ook twee bedienaren, en op een afstand hoorde ik, wat zij onder elkander spraken. De keurvorst vroeg aan de vier naast hem staanden, of zij wisten, wat het hoofd maakt van den godsdienst in het Christendom. De bisschoppen antwoordden: “Het hoofd van den godsdienst in het Christendom is HET RECHTVAARDIGENDE EN ZALIGMAKENDE GELOOF ALLEEN.” Hij ondervroeg hen wederom: “Weet gij, wat van binnen in dit geloof verborgen ligt; ontsluit het, ziet daarin en zegt het.” Zij antwoordden, dat daar binnenin niets anders verborgen ligt dan DE VERDIENSTE EN DE GERECHTIGHEID VAN DEN HEER ZALIGMAKER. Hierop zeide de keurvorst: “Ligt daarin dan niet verborgen de Heer Zaligmaker in Zijn Menschelijke, waarin Hij JEZUS CHRISTUS wordt genoemd, daar Hij alleen in Zijn Menschelijke de Gerechtigheid was?” Hierop zeiden zij: “Dit volgt zeker en onafscheidelijk daaruit.” De keurvorst drong verder aan, zeggende: “Opent dat geloof, en ziet nog verder daarin, en speurt ter dege na, of er nog niet iets anders in is.” En de bedienaren zeiden: “Er ligt daarin ook verborgen DE GENADE VAN GOD DEN VADER.” Hierop zeide de keurvorst: “Zoo gij dit naar behooren opvat en gewaarwordt, zult gij zien, DAT HET DE GENADE VAN DEN ZOON BIJ DEN VADER IS, want Hij vraagt en komt tusschenbeide. Daarom zeg ik u: Aangezien gij dit uw geloof alleen belijdt, vereert, en kust, zoo moet gij ook in elk opzicht alleen den Heer Zaligmaker in Zijn Menschelijke belijden, vereeren, en kussen, want, zooals eerder werd gezegd, was en is Hij in Zijn Menschelijke DE GERECHTIGHEID. Dat Hij in dit Menschelijke ook JEHOVAH en GOD is, zag ik in de Heilige Letteren, uit het volgende: *Ziet, de dagen komen, wanneer Ik David een gerechte Spruit zal verwekken, die als Koning regeeren zal, en Hij zal voorspoedig zijn, en dit is de naam, waarmede zij Hem noemen zullen: JEHOVAH ONZE GERECHTIGHEID* (Jerem. hfdst. 33: 15, 16). Bij Paulus: *In Jezus Christus woont AL DE VOLHEID DER GODHEID lichamelijk* (Coloss. 2: 9). En bij Johannes: *Jezus Christus is DE WARE GOD, en het eeuwige Leven* (1 Br. 50: 20, 21). Daarom wordt Hij ook DE CON DES GELOOES genoemd (Filipp. 3: 9).

